

Ionel Teodoreanu
La Medeleni

Vol.1 - Hotarul nestatornic

Partea întâi

I

POTEMKIN ȘI KAMI-MURA

Doi țărani salutară cu o arhaică solemnitate pe viitorul stăpîn al moșiei. Mișcarea vastelor pălării învălui pe Dănuț cu epicul vînt al gloriei. Se opri în mijlocul șoselei ca un gladiator aclamat în arenă cu călciul pe trupul biruitului, avînd drept scut zmeul, drept lance sfoara al cărei fuior îl strîngea în pumnul răpezit îndărăt.

— D-apoi nu te doboară, boierule, namila asta? întrebă unul din țărani.

— Pe mine?!

Dănuț tocmai isprăvisese clasele primare. Era licean în vacanță.

— Mai bine hai de i-om da boierului o mînă de-ajutor să-l suie, se amestecă în vorbă celălalt țaran, apropiindu-se de zmeu.

— Da mare-! se minună el. Cît o fereastră boierească!

Dănuț se simți mîndru că zmeul e al lui și umilit că e mai mare decît el. Instinctiv — cum ocolește o femeie mărunță vecinătatea celor înalte — se îndepărtă grav, măsurînd șoseaua cu pasul. Zmeul rămase arestat între cei doi țărani.

— Oprește, boierule, că nu bate vîntul dintr-acolo; întoarce-te-napoi, porunci sfătos unul dintre ei.

Dănuț se codi o clipă, cercetă zările, se încruntă cu demnitate, ca frămîntat de socoteli adînci, de răspunderi... și se supuse. În goana mare trecu pe lîngă zmeul atent, și fugi, și fugi depănînd sfoara între degete. În urma lui mosorul se zbătea ca un guzgan epileptic.

— Dați-i drumul! răcni el de departe, smucind sfoara din răspuțeri.

Zmeul căzu în cap, Dănuț pe spate.

Între timp, unul cite unul, apoi pîlcuri-pîlcuri, copilașii satului îngrădiră, desculți și naivi, evenimentul de pe șosea.

— Lasă, boierule, că ți-l muștruluiesc eu, îl liniști unul din țărani, ștergîndu-i straiile de colb cu bătăi delicate, ca pe un patrafir.

— Vezi! Vezi! Dacă nu i-ați întins coada, suspină întretăiat Dănuț, abia stăpînindu-și lacrimile.

— Ia să vezi, boierule, numai să-l iei cu binișoru, ș-ă! vezi că pornește! Așa-i și calu năvăș!... Ia te uită mata!... Ș-ă! tragi... ș-ă! încerci, ș-ă! mai lași slobod... și

iar tragi hătu... Iau auzi!

Melodică minie de violoncelle, zbîrnîitoarea vîjiia în salturile, tresăltările și înconvoierile-ncordate ale zmeului însuflețit de viața vînturilor străvezii. Cozile se alintau feminin în larg, dezmiardînd puterea vînturilor.

— Hooo-pa!...

Dănuț întinse brațele pe jumătate, într-ajutor celui de sus, c-un gol în piept și, înfiorat, își feri capul. Cu o pornire de balet, fetițele se mlădiară lin; băieții se-ncordară, gata să se avînte.

Ca un delfin pe valul mării zmeul se dăduse peste cap... și mîriind se înțepenise iar la loc, piept în piept cu-ntreg văzduhul...

În urmă ondulară cozile, păstrîndu-și grația de stele căzătoare.

— Hăi-hăi! chiuiră copiii.

Dănuț clipi, zîmbind.

Sfoara curgea repede spre cer. Zmeul se înălță deasupra satului, mai sus decît dealurile, decît soarele, decît rîndunelele. Copiii îl căutau cu mîna streășină la ochi, cu degetul celeilalte întins.

— Uite-l, măi! izbucni un băiețel.

— Taci, măi! se răsti la el altul.

— Ci, măi? Ci?

— Sss! se-ncruntară ceilalți.

În tăcerea din nou limpezită, cerul torcea înăbușit. Dănuț pipăi sfoara ca pe tăișul unei săbii, cu vîrful vîrfului degetelor.

— Apucă zdravăn, boierule, că țin și eu...

Dănuț se înghesui în țaran, apucă sfoara și, pătruns de adîncimea bulboanei de sus, își trase o mînă de pe sfoară. Dibuind cu ea îndărăt, apucă brațul omului. Mîna de pe braț strîngea din răsputeri; cea de pe sfoară, ușurel.

— Ține bine, boierule, nu-ți fie frică!... Pune amîndouă mîinile, voinicește!

Cu o pornire dușmănoasă, Dănuț se opinti și trase, încrețindu-și fața. Cerul nu se desfundă... În mîinile lui, athletică, sfoara vibra, umplîndu-i mușchii de bărbăție... Ochii îi străluciră îmbătați.

— De-acum poți pleca.

— Rămii sănătos, boierule! glumi cu seriozitate țaranul, prefăcîndu-se că pleacă.

Sfoara-i izbucni din mînă.

— Stai! Stai! Nu mă lăsa! Scapă-mă! țipă Dănuț, îmbrîncit, tîrît, răscolit de panica unui înec în văzduh.

— Iaca aici-s!

Din urmă răsună un trap jucăuș...

— Vă poștește conîța de grabă la curte.

— De ce? se răsti Dănuț către omul de pe bihuncă.

— Mergem la gară, boierule, că-i vremea! răspunse omul, abia stăpînind calul.

— Feriți, măăi! chiuiră copiii, zbughind din calea calului speriat.

Colbul se luă la trîntă cu șoseaua... Hora copiilor încercui îndeaproape pe Dănuț.

— Ce ne facem? întrebă el mîhnit, cu toată nădejdea în țaran... Îl dăm jos?

— Mai lasă-l bădie!... Nu-l da jos, boierule! se rugară în cor copiii, când la țaran, când la Dănuț.

— Eu zic să-l ducem în ogradă și să-l legăm.

— Sigur! Sigur! jubilă Dănuț, mai-mai să sară de gîtul mîntuitorului.

În frunte cu Dănuț, alaiul mărunților călăuzi pînă la poarta ogrăzii pasul înalt al zmeului... Ograda se umplu de zarvă: cînii hămăiau, slugile răsăreau din toate părțile.

— Hai, Dănuț, hai că vine trenul, îl îndemnă din trăsură, gata de plecare, doamna Deleanu, cu minile pe urechi.

— Stai, mamă, nu vezi că am treabă! răspunse Dănuț, trăgînd de sfoara zmeului priponit, ca spre încercare.

— Gata, boierule! De-acuma nu mai scapă, că doar îl ține un stejar!

— Ai isprăvit, Dănuț?

— Bine, da` cine-l păzește? se îngrijoră el.

— Noi! Noi! protestă poarta înflorită cu copii.

— Ba eu! hotărî apăsă un băiețaș mai răsărit, îngroșîndu-și glasul.

Înfruntînd dulăii, intră în ogradă și se înfipse lîngă stejarul încolăcit de sfoara zmeului.

— Cum îți zice ție? îl cercetă bănuitor Dănuț.

— A Marandei, să trăiți, răsună marțial răspunsul.

— Și mai cum, băietele? întrebă cu blîndeță doamna Deleanu, scoborînd pe scara trăsorii.

— Gheorghită, sărut mîna!

— Și nu ți-i teamă c-or să te mănînce cînii?

— Ehe!...

— Măi Gheorghită, să nu te miști de-aici! porunci Dănuț.

— *Ecoutes, mon petit, il faut lui parler gentiment, pas de cette maniere; tiens, donnes-lui des bonbons. (1)*

— Na... poftim, retușă Dănuț subț privirea doamnei Deleanu.

Și, brusc, îi întinse cutiuța cu bomboane violete, oferindu-i orășenește. Gheorghită șovăi, dar îndemnul cucoanei îl hotărî. Înșfăcă repede cutiuța. Dănuț rămase cu capacul, indignat și nedumerit. Doamna Deleanu începu să rîdă.

— Lasă, Dănuț, dă-i și capacul... Poftim și dumitale pentr-un rachiu, și-ți mulțumesc.

— Să trăiască boierul și să crească mare! se ploconi țaranul.

Trăsura porni.

Urcîndu-se în genunchi pe pernă, cu bărbia sprijinită de poclit, Dănuț privi îndelung, cu melancolică invidie, pe din ce în ce micșoratul Gheorghită. La fel priveau copiii, cățărați de-a lungul porții, pe străjerul stejarului cu zmeul.

Rămas stăpîn, Gheorghită a Marandei dezmiardă sfoara întinsă și sonoră ca o strună... și nesocotind bunătățile din pumnul închis, se așeză la pămînt sprijinindu-se de trunchi, își încrucișă brațele pe piept și începu să privească cerul ca un flăcău îndrăgostit.

— ...Te rog, nu te deranja, domnule Șteflea.

— Vai de mine! Scuzați, vă rog! Știți, căldurile...

1 Ascultă, micuțul meu, trebuie să-i vorbești frumos, nu așa; ține, dă-i bomboane (fr.).

Odăița scundă bizâia ca un 10 mai al muștelor.

Șeful gării, cu surtucul pe jumătate îmbrăcat, boxa în zadar, pe nevăzute, cu pumnul îndărăt, gaura blestemată a celeilalte mîneci... În sfîrșit, răzbind prin tunelul de alpaca albastră, mîna șefului se repezi spre mîna înmănușată a doamnei Deleanu. Cu o înclinare eroică de om gras, sărută mînușa. Aducîndu-și aminte de batistă, și-o luă de pe cap, pudic.

Dănuț se simți înfrigurat, ca într-o magazie cu jucării misterioase. Nu-și lua ochii de la *looping-the-loop*-ul lent al benzii de hîrtie ciuruită de pe roțița telegrafului... Știa că banda aceea e tainicul funicular cu care urcă și coboară cuvintele de prin văzduh... și parcă nu-i venea să creadă.

— Vine regulat, domnule Ștefleă?

— Vai de mine, conîță, imediat! gîfii șeful.

— Hai, Dănuț, afară.

Pe peron așteptau un buchet de gîște legate, o traistă vîrgată și, blondă, dimineața de vară între doi castani.

— Ia să te văd, Dănuț.... Vai! În ce hal ești!

Costumul elegant de marinar, îmbrăcat abia de dimineată, încercase naufragiul șoselei. Sandalele fumegau la fiecare mișcare de colbăite ce erau, iar șosetele atîrnau buzate, descoperind gleznele mai albe decît pulpele.

Doamna Deleanu se așeză pe bancă, avîndu-l pe Dănuț în față, ca o problemă de arhitectură. Își ridică voaleta, își scoase mînușile. Dănuț se simți reconstruit.

Cochetă impertinență — poruncită de năsucul cîrn copilărește — bereta albă se înclină spre ceafă, cam pe-o ureche, decoltînd fruntea în întregime; panglicile fluturară marin; funda albastră reînflori cu ancora pe față, la îmbinarea aripelor gulerului...

— Numai o mireasă-i lipsește! se minună duios șeful gării, răsărind cu o condicuță subțioară și cu chipiul roș deasupra pletelor batistei.

— Vine?

— Vine.

— Dănuț! Dănuț!

Cu resemnare satisfăcută, ca salvat de la sinucidere, Dănuț se lăsă tras îndărăt. Zărise la orizontul vertiginos al șinelor un punct negru, dușmănos ca o gaură de revolver încărcat.

Mai așteptară, privind șinele nervoase... Îngrozitor de supărată pe gară, mașina trecu înainte...

— Marfă... marfă... marfă; a treia... a treia... a treia... descifra Dănuț în gura mare, clipind și strîngînd mai tare mîna doamnei Deleanu.

— Uite-l pe tata, mamă! Nu-l vezi?! Papa! Papa! La fereastra unui compartiment, miinile domnului Deleanu scuturau mînușele spre cei de pe peron... La ușa vagonului fluturară pletele întunecate ale Olguței. Nici nu se oprise trenul, că Olguța și sărise de pe scară, veselă, familiară, cum sărea și dimineața din pat pe covoraș.

— Vai, Olguța! vrei să mă îmbolnăvești? țipă doamna Deleanu, alergînd spre

ea.

În treacăt, Olguța-i sărută mîna și se repezi la vizitiu :

— Moș Gheorghel! Moș Gheorghel! Am venit!

În urma Olguței se coborîră bagajele — trecute pe geam lui Ion — apoi domnul Deleanu, chefliu, în haine de *soie-ecrue*, cu panamaua pe ceafă, gata să glumească, să interpeleze; după el, cu mișcări liniștite și ochi mari de îndrăgostită, privind și respirînd vacanța, Monica.

— Îți pare bine că ai venit la noi, Monica? o întîmpină doamna Deleanu, luînd-o în brațe, de-a dreptul de pe ultima treaptă, și sărutîndu-i obraji.

— Da.

Pălăria de pai, cu boruri rotunde și panglică neagră, prinsă cu elastic pe sub bărbie, îi alunecă pe spate, atîrnîndu-i de gît.

Doamna Deleanu surîse părului descoperit: era auriu cum sînt numai pletele de soare, pe care copiii vînători de fluturi le găsesc prin iarba crîngurilor, zîmbind subț pălăria lor, în locul fluturului după care au azvîrlit-o.

— Ei, copii, n-am uitat vreun bagaj?... Bun... Totu-i în regulă! Ei, bravo! Grozav îs de bine dispus! se luminează de-a binelea domnul Deleanu, frecîndu-și mîinile ca după un proces cîștigat.

Gestul bucuriei, al enervării și al spălatului pe mîini era același la domnul Deleanu.

Dănuț se bosumflase; nimeni nu-l lua în seamă, nimeni nu se uita la el! Închise ochii și se făcu nevăzut!

— Mamă, unde mi-i pălăria? gîfii Olguța, sosind în goana mare de la cai.

Un cap de bunic, cu ochelari de aur pe vîrful nasului, apăru la fereastra vagonului.

— Mă rog, a rămas în compartiment o pălărie de domnișoară; nu-i a dumneavoastră?

— Ba da! o revendică Olguța cu tărie.

— Mai bine mulțumește domnului, Olguța... Poftim! Ce ți-ai mai uitat? o cercetă, măsurînd-o din cap pînă-n picioare, doamna Deleanu.

— Pfuuu! izbucni Olguța, dînd cu ochii de Dănuț. Șopti ceva la urechea Monicăi.

— Pfuuu! pufniră amîndouă.

— Bufta, Bufta poloboc, cioc-poc, cioc-poc! apostrofă Olguța pe Dănuț.

Cele două săptămîni de vacanță la țară îi rotunjiseră obraji, stîrnind astfel o nouă poreclă pe buzele Olguței. Deșteptat din posomorală și uitare, Dănuț măsură pieziș pe sora lui și, cu mîinile care ținuseră sfoara zmeului, o palmui din două părți, alungînd de pe obraji ei paloarea examenelor.

— Bravo! Galant cavalier! se amestecă, de la fereastra trenului pornit, domnul cel bătrîn.

— Respectili mele, coani Iorgu! răsună un glas de la fereastra vagonului următor.

— *Vus tis di land?... A ghiten Weig.*

La auzul jargonului ireproșabil, ferestrele vagonului de-a doua se umplură de capete semite, ca ferestrele unei cafenele de pe Ștefan cel Mare... și de serviabile salutări. Care negustor din Iași nu fusese sau nu era clientul lui conu Iorgu

Deleanu!

— Copii! Copii! Ia, mă rog! îi potoli doamna Deleanu, despărțind la timp pe Dănuț de pumnul și piciorul Olguței.

— Am să-ți arăt eu ție! gesticulă Olguța.

— Lasă, Olguța, nu vorbi c-un rău crescut, o împacă Monica, luînd-o de braț. Porniră înainte, împreună cu doamna Deleanu... Dănuț le ajunse din urmă.

— Voi... voi sînteți niște *fete!* le aruncă el cu glasul înecat de indignare.

— Nu-i adevărat! bătu din picior Olguța, răzbită de insultă.

— Nici nu mai încape vorbă. Tu ești băiat, interveni domnul Deleanu. Singura noastră fetiță e Monica. Așa-i, Monica?

— Ba și eu! protestă Olguța... Da nu-i dau voie lui — îl fulgeră cu degetul — să mă insulte!

— Numai foc îi duduia noastră, șopti moș Gheorghe, cu zîmbete-n mustăți și-n ochi, cătră omul care-ncărca geamandanele în căruță.

— Pace vouă! le porunci rîzînd domnul Deleanu. Cine merge cu mine în bihunacă?

— Eu! se pripi Dănuț.

— Ba eu! îl înlătură Olguța.

— Eu am spus întii!

— Ce-are a face!

— Ba are!

— Nu vorbesc cu tine.

Între timp, doamna Deleanu se urcase în trăsură.

— Bine, da cu mine nu vine nimeni?

— Eu, *tante* Alice, se oferi Monica.

— Atunci, voi haideți cu mine în bihunca.

— El să meargă în trăsură, stărui încruntat Olguța.

— Duduiță, îi șopti moș Gheorghe, hai cu moșu pe capră.

Olguța se însemnă... dar repede-și luă o figură de mucenică.

— Du-te cu bihunca! Mie nu-mi trebuie!... Lasă, lasă! se prefăcu ea că suspină, urcîndu-se pe capră, eu îs persecutată: știu eu!

Și smulgînd biciul din teaca lui, șfichiui caii.

— Stai binișor, duduia, că ne răstoarnă!

— Moș Gheorghe, zvîcni Olguța cu neastîmpăr între picioarele lui, mîna cît poți... Să nu cumva să ne ajungă! Auzi, moș Gheorghe?

— Vă salut cu respect, coane Iorgule!

— Hei! ce mai faci, domnule Ștefleă? Tot voinic?! Tot vesel?!

— Vă mulțumesc! Cu slujba... Mmdă!...

Neastîmpărul și minia clocoteau în sufletul lui Dănuț, încălecat pe bihunca; deopotrivă și-n copitele calului rămas pe loc, în urma trăsurii.

— Hai, papa, te rog... iute...

— Stai, frate, ce atîta grabă? Doar nu ești președinte la Casație!

— Să dea Dumnezeu s-ajungă! dori din adîncul inimii domnul Ștefleă.

— Ai ajuns cu vreun proces pe-acolo?

— Chiar pîn-acolo nu, se spovedi el modest... Numai la Curtea de apel, dă, ca omul!

- O mînă de-ajutor?
- Dac-ați vrea! îndrăzni el.
- Ei! Om vorbi altădată.

Dănuț se muiase: trăsura nu se mai vedea. Un nod amar i se urcă în gît, amintindu-și cum se urcase Olguța pe capră... Atîta obidă se abătu asupra lui, încît subț pleoapele închise închipuirea-i dădu buzna în trăsură, alături de mama lui: să poată plînge și să fie consolată... Locul era ocupat de Monica!... Dănuț dădu pînteni roților bihuncii.

Picioarele Monicăi nu ajungeau pînă la podeaua trăsurii; atîrnau. Totuși, nu și le legăna.

Nici nu bătea cu vîrful ghetelor sîrguitor lustruite toaca, în geamandanul ei de pe scăunaș. Și minile Monicăi pluteau liniștite pe genunchii împreunați. Numai vîrfurile degetelor se ridicau uneori... și iar se lăsau, și iar tresăreau răsfrîndu-se...

...Fiindcă de-a dreapta și de-a stînga drumului se legănau lanuri de culoarea soarelui, cînd luminate, cînd umbrite — fiindcă pe-alocuri s-alungau atîția maci, de parcă toate pozele Scufiței Roșii din cărțile de basme porniseră însuflețite, lăsînd albe paginile, rumenind cîmpiile...

"Ce bine-i stă în negru!" gîndi doamna Deleanu, și îndată-și duse cu spaimă superstițioasă mîna la gură. Monica avea abia zece ani și purtase de trei ori haina de doliu, pe care copilăria ei o îmbrăcase acum pentru ultima oară, fiindcă de acum înainte nu mai avea pe nimeni... Rochia neagră, pentru moartea bunicii, i-o făcuse doamna Deleanu...

- Monica, ce culoare îți place ție mai mult?

Ochii fetiței priviră grav pe doamna Deleanu.

Prinzînd privirea îndreptată asupra rochiței de doliu, își plecă genele negre pe ochii de miere brună. Obrajii i se împurpurară; lacrimi mari îi alunecară de-a lungul feței... Mînuțile ei strînseră rochița ca pe o păpușă primejdută.

- Pui mic, pui mic, n-am vrut să te supăr!

Îi luă capul mîhnit pe genunchi, murmurîndu-i descîntecul cu vorbe dulci, pentru durerile copiilor și-ale îndrăgostiților.

Cîmpiile zvoneau de rîsetele glasurilor mici. Lumina soarelui adînc se dăruia pămîntului.

— Iartă-mă *tante* Alice, n-am să mai fac!... Îmi place albastrul, șopti Monica, îmbrăcînd cu-albastrul cerului unde era bunica blondul holdelor unde-ncepea vacanța.

- Nu mai tragi din lulea, moș Gheorghe?

— Duduița moșului, toate le știe!... clătină din cap moșneagul. Ba trag eu, cînd am vreme! Toate cu rînduiala lor.

- Da acuma de ce nu tragi?

Moșneagul ridică din umeri. Cum să tragă? Palmele lui negre și bătătorite învăluiau, ocrotitoare, pumnișorii albi încleștați pe hățuri, ca două coji de nucă miezurile fragede.

- Da caii cine să-i mîie, duduița moșului?

- Cine?!... Eu.

- Bată-te norocul să te bată!

— N-ai titiun? îl cercetă Olguța, imitîndu-l.

— Cumpără moșu`!

— Moș Gheorghe, începu Olguța cu sfială, întorcînd spre el coada ochilor negri ca două capete de rîndunici ieșite din cuib, ți-am adus un pac di *titiun*... Vezi că m-am ținut de cuvînt, moș Gheorghe! îl dojeni ea cu seriozitate.

De astă-vară făgăduise Olguța moșului un pac di titiun, și nu uitase! Pacul era o cutie de tablă, cu tutun de lux cumpărată de Olguța din banii ei, de cu toamnă, și păstrată în dulăpiorul ei un an întreg.

Olguța n-avea bunici.

Chipul viori și ghiduș al moșneagului se încruntă de înduioșare. Ochii mici se micșorară sclipitori; mustețile-mproșcate-a neastîmpăr, tremurară zburlete. Cuprinzînd c-o mînă hăturile încrustate cu mînile Olguței, scotoci cu cealaltă în buzunarul de la piept, scoase o garofiță sălbatecă și, binișor, înfipse în pletele întunecate ale fetei roșul luceafăr al dedeochiului.

Dănuț n-auzea decît tictacul mat al copitelor, bătînd în tact cu inima lui, pînă-n inima pămîntului. Subt roțile bihunței, șoseaua viscoalea-ndărăt... Dănuț închise ochii.

"...Se făcuse noaptea neagră ca iadul, cînd zmeul se năpusti năprasnic în urma fugarilor. Fugea calul lui Făt-Frumos ca vîntul, dar zmeul s-apropia ca gîndul și Făt-Frumos simțea în spate..."

Dănuț deschise ochii, c-un fior în spate. Se prefăcuse el în zmeu, dar simțise numai spaima lui Făt-Frumos!... Și-apoi, dacă Făt-Frumos ar fi tăiat capul zmeului, cine-ar mai fi urmărit-o pe Olguța?... Dănuț porni din nou la drum, călare pe bihuncă...

Domnul Deleanu ținea hăturile, dar nu i-ar fi trecut prin minte că nu mîna el calul... Și cum să-l fi mînat! Și bihunca și calul și hăturile, și Ion, care-l ținea pe Dănuț să nu cadă, de la spate, nu erau decît Dănuț prefăcut în ei toți. Cu dinții strînși, cu ochii închiși, cu fruntea încordată, Dănuț se iuțea după Olguța, în rostogolul roților, în tictacul mat al copitelor.

Dănuț se putea preface-n oricine, și-n orice; putea fi oricînd, oriunde. N-avea decît să-nchidă ochii... Să fi vrut el, cît rău n-ar fi putut face! *Noroc* că era milos! Dănuț era mîndru cu spaimă de puterile ascunse-n el... Odată se mîniase pe mama lui, fiindcă-l luase de urechi și-l pusese la colț. Închizînd ochii Dănuț o omorîse... suferise... și, grăbit, o înviase la loc, căci dacă murea mama cine l-ar fi iertat! Nimeni nu bănuia tainele lui Dănuț, nici doctorul care-l știa pe de rost înlăuntru și-n afară. Subt pleoapele lui Dănuț, în adîncul lor, de acolo de unde vin lacrimile, se ascundea ceva, ca un somn cu visuri; cum închidea ochii era mai mare peste toți, chiar peste tata și mama. Pe mama o făcea împărăteasă, pe tata ori general, ori mare sfetnic, pe Olguța ori copil de casă, ori o trimetea la bucătărie.

Cînd le povestise moș Gheorghe povestea lui Ivan Turbincă, Olguța ceruse moșului o turbincă la fel cu a lui Ivan.

— Dac-aș fi Sîn-Petru, matale ți-aș da-o, duduia moșului!

— Dă-mi-o, moș Gheorghe!

— De unde s-o iau?

— Dă-mi-o, moș Gheorghe!

Olguța se înroșise de necaz. Dănuț tăcuse, c-un zîmbet pentru el, în ochi... Mai târziu, la lumina lumînării, Dănuț își pipăise fruntea, privind-o în înecul ciudat al oglinzii. O dezmierdase chiar, ca pe un dar. Acolo era turbincia lui Ivan, în care încăpea tot iadul și tot pămîntul. Mult se bucurase Dănuț, fiindcă nimeni — nici Olguța — n-avea turbincă. Și nimeni nu știa că numai el o are, cînd închide ochii...

Dănuț simți deodată vîntul și soarele în părul lui.

— Ce-i?

— Opriți, boierule, opriți... a căzut pălăria conașului.

Fluturîndu-și panglicele, bereta se rostogolea pe jos. Ion sări după ea.

— Papa, nu pornim? întrebă Dănuț, alarmat de presimțirea unui nou popas.

— Ține hățul, Ioane... Iar te grăbești? Măi, măi! Stai să-nvîrt o țigară. Uite și pentru tine.

Zîbind copilărește, domnul Deleanu îi înfundă panamaua în capul lui Dănuț, lăsîndu-l fără cap, ca un cuier ocupat.

— Hoăăă! căscă el zgomotos, întinzînd brațele alene.

Dănuț ridică panamaua, posomorît, și se uită la tatăl lui, care-și răsucea țigara, cu ochii femeilor *neînțelese* de bărbații lor.

— Uu-uu! uu-uu! uu-uu!...

— Cine face-așa, moș Gheorghe?! întrebă Olguța făcînd întocmai.

— Caii, duduîta moșului; au băut multă apă.

— Așa! au broaște-n burtă.

Monica dezmierdă mîna doamnei Deleanu.

— *Tante* Alice!

— Ce-i Monica?

— Nimic, *tante* Alice, zîmbi Monica, respirînd adînc.

— Vrei să-mi spui ceva, Monica?

— Nu... E frumos, *tante* Alice!

— Pui mic!... Scoate-ți pălăria, să te rumenească soarele...

— *Tante* Alice, uite romanițe! recunosc Monica florile călcate în picioare prin ograda școlilor.

Romanițele rîdeau în soare, și ele în vacanță.

— Acele ce-s, *tante* Alice?

— Sînzienne!

— Și acelea?

— Sîngele-voinicului!

— Și acelea?

— Condurul-doamnei!

— ...Sînzienne, murmură Monica silabele tremurătoare de soare ca un vers uitat de albine pe buzele copiilor.

Tăcură.

Uguiau nevăzuți în jurul trăsurii, dulci hulubi... Caii dădeau din cap blajin, urcînd la pas suișul... Pîlpiiiau fluturași albaștri... Rîndunelele-și lăsaseră în iarbă, la uscat, rochițele umede de rouă... Drumul de foșnete și de miresme ducea spre cerul apropiat — cu părul auriu, cu obraji palizi, cu cozile pe spate,

cu minile împreunate — pe Monica.

Putea să răsară, acolo unde drumul se împreună cu albastrul, în haină albă, ținînd într-o mînă inelul cu cheile cele grele care deschid porțile cerului, sfîntul Petre surîzînd.

— Mi-i foame, protestă Olguța.

De cînd aștepta moș Gheorghe vorba asta!

— Sss! șopti el la urechea Olguței; are moșul ceva!

— Ia să văd! îl rugă Olguța cu glas scăzut.

Moș Gheorghe scoase din buzunar o punguliță de hîrtie.

— Ce are moșu??

— Roșcove! porunci Olguța.

— Iaca, la asta nu m-am gîndit, se întristă moșneagul.

— Ce ai acolo, moș Gheorghe? se frămîntă Olguța.

— Ia niște zahăr de gheață, oftă el melancolic.

— Monica! Avem zahăr de gheață! strigă Olguța, tropăind pe capră...

— Ei, moș Gheorghe, îmi pare că vrei să-ți dai leafa pe mîna dentiștilor! îl dojeni în șagă doamna Deleanu.

— Lasă, cuconiță, să mănînce copiii zahăr... Parcă matale nu-ți dădeam tot așa cînd erai mică!...

Doamna Deleanu zîmbi. Așa era. Și ea... Era mult de-atunci.

— Dar acuma îmi mai dai, moș Gheorghe?

— Dă, cuconiță! Cum o vrea duduia!

Olguța sfărîmă cețoasele diamante înșirate pe sfoară... Începu praznicul: Olguța, pe capră, sfărma, suga și înghițea, și iar începea; Monica, în trăsură, ronțăia încetișor, privind aiurea. Doamna Deleanu suga neîndemînat, înghimpîndu-se în colțurile sloiului vanilat, gîndindu-se la vacanțele de odinioară... Moș Gheorghe își smulgea mustețile zîmbind. Olguța nu-l uitase: cu de-a sila îi vîrîse în gură o bucată de zahăr; moș Gheorghe o furișase în buzunar, cu mare băgare de samă, ca pe un dar de preț.

— Moș Gheorghe, grozav mi-i de poftă de un castravete crud... știi, cu sare și chiper! ronțai Olguța.

— Lasă s-ajungem! Îți pregătește moșu, cum știe el.

— Moș Gheorghe, cumpărăm și roșcove de la crîsmă... N-am mai mîncat de cînd! Știi, la cofetărie n-au roșcove! Auzi, moș Gheorghe?

— Aud eu!

— Și cumpărăm?

— Cumpărăm, cum nu!

— Și mîncăm.

— ...Dacă mi-i da dinții la loc oi mînca și eu, șoricelul moșului!

— Vai, moș Gheorghe! N-ai să mănînci roșcove?... Hai să le facem compot.

Un nechezat vesti din urmă apropierea bihunței; caii de la trăsură nechezară războinic. Olguța se răsuci, privi, se încruntă și puse mîna pe bici.

— Moș Gheorghe! Nu mă lăsa! Ne-ajung!

Mult iubea moș Gheorghe caii, și pe cei de la trăsură, și pe cei de la bihuncă. Totuși, întrecerea începu vioaie, ca odinioară, cînd boierii erau năprasnici la mînie și la veselie, și cînd surugii învîrteau harapnice intrînd cu

oiștea-naintașilor la porți, ca să zîmbească inima boierilor de țipetele jupînițelor. Moș Gheorghe își mai aducea aminte, știa și Olguța de la el.

— Hii-hiii!... chiui Olguța.

Moș Gheorghe zîmbi numai; biciul șuieră o vorbă de șarpe; caii lungiră trapul, scuturînd coamele grele, fluturînd cozile lungi... Și opt copite bătură toba luptelor.

— Uită-te-napoi, Monica! o îndemnă Olguța, în gura mare, ca în plină vijelie. Monica îngenunchie pe perne, ridicînd capul pe deasupra poclitului.

— S-apropie?

— Parcă... șovăi răspunsul.

— S-apropie?

— Parcă da, se temu Monica.

— S-apropie? tună Olguța, luînd biciul din mîna lui moș Gheorghe.

— Da-da ! se-nspăimîntă Monica.

Cu trupul lung și zvelt de libelulă, bihunca răsări în rînd cu trăsura, gata s-o întrecă.

— Grăbiți, copii! Grăbiți: mi-i o foame grozavă! Și-o sete! le vorbi din goană domnul Deleanu.

Dănuț, senin, se uita drept înainte, încordîndu-și coada ochiului. Astfel arăta Olguței disprețul lui și totodată putea să-i și zărească înfrîngerea prelungă.

"Ce bine-i să fii bărbat!" gîndi Dănuț respirînd cu nesaț aroma de tutun desprinsă din haina tatălui său, respirînd cu convingere duhoarea de tutun miinilor și a suflării lui Ion de la spate.

— Moș Gheorghe, oprește! hotărî în șoaptă Olguța.

— Ho-ho, copii! Ho-ho, băieți!

Bihunca se ducea dusă ca o săniuță cu roți prin pulberi.

— Da, da! Fugiți dumneavoastră cît vreți! Noi nu omorîm caii, le aruncă Olguța, ca o piatră ucigătoare din urmă, mărinimia milei.

Caii opriți gîfiau din greu; suflările lor alergau încă, zbuciumîndu-i pe loc.

Cei din trăsura se ridicaseră în picioare, urmărind fumul bihunței pe șosea. Olguța răsucea biciul, îngîndurată... Ielele străvezii ale arșitei umpleau zările de jocuri fără trupuri. Și deodată, ca o melancolie de fin cosit în toamna soarelui de sus, de îngeri triști și blînzi, mireasma sulfinei îi învălui.

— Nu mai pot! Mor de sete! răsuflă Olguța răsturnînd în trăsura brațul de sulfină smulsă voinicește.

— Lasă că pornim îndată, o potoli doamna Deleanu, ștergîndu-i cu batista focul obrazilor nădușiți.

— Uite, *tante* Alice! răsări și Monica, aducînd în brațe mănunchiul verde plin de galbene scînteii, și pe obraji culori de cîmp, culese o dată cu sulfină și cu albăstrelele din pâr.

Ocolind trăsura pe dindărăt, să se urce în stînga, Monica se opri deodată, ca întîmpinată de un gînd rău... Hăinuța neagră, trăsura oprită! În mintea ei de copil necăjit, toate trăsurile mergeau spre cimitir; toate trăsurile oprite așteptau pornirea convoiului...

— *Tante* Alice! Trăsura n-are număr!

— Sigur că n-are! Trăsurile de casă n-au număr.

— N-ai număr! șopti Monica trăsorii și-o bătu cu mînuța, bucuroasă.

Ajutorată de Monica, doamna Deleanu orîndui în poclit mănunchiurile de sulfină, răsfirînd șuvițele... Caii porniră... Multă vreme, albine credincioase urmărind colibioara de sulfină... În soare, sclipeau stelute aromate, fulguind ușor pe capetele din trăsura.

— *Tante Alice!*

— Ce-i, Monica?

— Mai e mult pînă acasă?

— Acuși ajungem!

— Vai!

— Îți pare rău, Monica?

— Nuuu, *tante Alice!*

Sigur că-i părea bine! Și totuși... parcă ar fi vrut să nu se mai coboare niciodată din trăsura fără număr și cu sulfină în poclit: trăsura vacanței.

— Moș Gheorghe, ce s-aude? întrebă Olguța, cercetînd cerul cu mîna adusă deasupra ochilor.

— Bat cîinii!

— Ei! Cîinii! Sus, moș Gheorghe!

— Bată-l să-l bată! Zmăul lui conașu Dănuț.

— Aha! mormăi Olguța.

— Lasă, că-ți face moșu unu mai frumos!

— Nu-mi trebuie!

Caii se opriră și, smucind de hamuri, trecură pragul porții la trap, pe sub vîjiitul zmeului străjuit de un stejar și de un marinar mărunt. De-un marinar! De-un amiral avînd pe buze zîmbetul aceluia care primi spada înfrîntului Napoleon.

Risipa albă a caselor ogrăzii, cu cea din mijloc largă și adîncă și stăpînă peste toate, răsări ca o luminoasă mănăstire fără turle și călugări în ochii Monicăi.

Sforîind, caii se opriră la scară... În freamătul de viță verde al pridvorului, zorelele multicolore căscău fraged.

— Mi-i foame! țipă Olguța cu minie. Unde ești, babo?

La glasul ei, cu chip și trup enorm de eunuc — broboadă albă și pestelcă albă, rîzînd în hopurile pîntecului și-n căscatul știrb al gurii, cu brațele deschise cuprinzînd ograda toată — coborî pe scări bucătăreasa.

— Aici-i baba! Da bine c-ați venit odată, că-mi ard puii pe frigare, bătu-i-ar norocii să-i bată!

Un cerșaf ud prins cu ținte de colțurile ferestrei deschise se bomba lin și iar venea la loc, pre-făcînd căldura care moleșea caisele livezii în răcorită boare.

În odăița fetițelor nu era nimeni... Intrase Anica în goană desculță, lăsînd pe scaun geamandanul ușurel al Monicăi și ieșise trîntind ușa, după ce-și sclipise în oglinda ovală a șifonierei de mahon, surîsul de țigancă tînără.

Acum geamandanul cu inițialele bunicei era singur. În el așteptau portretul bunicei și o păpușă îmbrăcată în negru, să vadă noua locuință a Monicăi.

Monica, așezată în sufragerie la masă, pe un scaun cu două perne dedesubt, mînca frumos cum o învățase bunica: cu șervețelul agățat de pieptarul rochiței, fără să-și întindă coatele pe masă, cu gura închisă, ținîndu-se dreaptă...

Dacă ar fi intrat bunica în odaia fetițelor și-ar fi pus ochelarii și, fără să atingă cu degetul nici șifoniera, nici cele două dulăpioare de lângă paturile de nuc, ar fi văzut că pic de colb nu-i nicăieri, nici muște, și-ar fi oftat cu ușurare; ar fi simțit mirosul de podele ceruite îmbinându-se cu aroma de răcoare păstrată doar în tihna caselor bătrâne unde iernează mere și gutăi și ar fi clătinat din cap cu bunătațe și cu duioșie; și s-ar fi aplecat cu multă trudă asupra paturilor neted învelite, și dezvelind un colț ar fi văzut că așternutu-i de olandă și că spălătoreasa-i vrednică, și că-n dulapul rufelor mai e sulfină și lavandă — și-ar fi acoperit ea cu evlavie colțul descoperit; și dacă ar mai fi deschis și șifoniera și-ar fi văzut păpușile care așteptau emoția fetițelor premiate la examenul de clasa treia primară și-ar fi luat bunica ochelarii de pe nas, ștergându-și-i, ar fi făcut o cruce la icoana Preacuratei din părete, o alta deasupra încăperii — și-ncetișor, încetișor, ar fi ieșit, și s-ar fi dus... fiindcă Monica putea să intre, în odaia fetițelor nu mai era nimeni.

— Copii, dați-mi voie să-mi scot haina; nu mai pot.

Scoțându-și surtucul de *soie-ecrue*, domnul Deleanu rămase în cămașă de *soie-ecrue*, cu guler jos și moale. Ridicându-și brațele în sus, le scutură; minicile alunecară în jos. Păstrase mișcarea aceasta de mult, de pe atunci când avocații pledau îmbrăcați în robă. Păstrase și roba cu gândul că Dănuț va îmbrăca-o într-o zi ca să pledeze... Poate că pînă atunci vor pricepe "cretinii" — cretinii erau toți aceia care contraziceau părerile profesionale ale domnului Deleanu — că roba dă aripi cuvîntului, și vor reintroduce-o. De nu, să-i amintească măcar din dulap, lui Dănuț, de vremurile vechi.

Domnul Deleanu își iubea profesia "ca pe-o amantă" — așa spusese într-o pledoarie la Casație, rostind cuvîntul ilegal cu pasiune și aroganță, ca să deș-tepte pe un consilier adormit — și dorea ca și Dănuț să gîndească și să poată spune la fel... Dacă Olguța ar fi fost băiat!...

— Ei, Dănuț, acum ești licean! Ești băiat mare! Poți judeca. Te faci avocat ca și tata?

Doamna Deleanu ridică din umeri.

— Lasă-l te rog să mănînce mai întâi!... Dănuț! Iar ții coatele pe masă!... Uite-te la Monica ce frumos mănîncă. Și-i mai mică decît tine!

Olguța își retrase coatele zîmbind. Dănuț se înroși. Scăpărînd o privire cruntă înspre Monica și Olguța... Teroarea comparațiilor cu Monica dăinuia de un an: de cînd Monica și Olguța preparau împreună, cu aceeași profesoară, clasele primare... Cine-o mai descoperise și pe Monica! Olguța! Firește! Ea aducea și puii de mîță părăsiți pe subt garduri, spre deznădejdea bucătăresei. Asta mai mergea! Dar pe Monica n-o putea mistui. Uzurpatoarea! Aliata Olguței! Blonda!... Dănuț demult aștepta prilejul s-o tragă de cozi cum trebuie!

"Lasă!" înghiți el în gînd. Și din nou se dezrobi, afară, cu zmeul.

Ochii Olguței îl iscodeau pe subt gene. De la o vreme băgă de samă. Clipi, se suci. Olguța nu-l slăbea din ochi. O ținti și el drept în ochi.

— De ce te uiți la mine?

— Eu? se miră candid Olguța.

— Da, tu! replică el, hotărît să facă scandal.

— Eu nu mă uit la tine! Eu mă uit la Monica! argumentă Olguța, uitîndu-se la

Monica. Spune și mata, mamă?

— Ba te-ai uitat! Își ieși din fire Dănuț, schimbînd timpul și împungînd cu degetul, violent.

— Ei, și?! N-am voie să mă uit?

— Bine! Vom vedea!

— Ba ia te rog să te astîmperi! Îl urechi din ochi doamna Deleanu.

— Pfuu! se bucură Olguța cu șervetul la gură.

— Și tu să te liniștești!

— Eu nu fac nimic!... Eram să mă-nec! răsuflă Olguța.

— Ia, mă rog !

Domnul Deleanu își trecu zadarnic șervetul peste față; toți îi zăriră rîsul. Dînd din umeri se resemnă și doamna Deleanu să ridă. Rîsul se răspîndi ca o horă batjocoritoare în jurul posomorălii lui Dănuț. Se ridică de la masă, zvîrlind șervetul, și porni spre ușă.

— Dănuț, unde te duci? Ce, ai isprăvit? Ne-am ridicat de la masă?... Ia poftim înapoi!

— Nu vreau! Îngîină Dănuț cu jumătate glas.

— Nu vrei la masă?!... Bine! Foarte bine!... Atunci poftim la colț... Auzi, Dănuț? încheie, scurt și energic, doamna Deleanu.

Dănuț se duse, gîrbov... În sufragerie se făcuse o tăcere solemnă... Doamna Deleanu zîmbi cu bunătațe întîlnind ochii speriați și umezi ai Monicăi ațintiți asupra ei.

— Vrei să-l iert, Monica?

Monica dădu din cap cu putere.

— Poftim la masă... Și mulțumește Monicăi! Da, da!

— *Merci!* tremurără sarcastic buzele lui Dănuț, lăsînd o mîină moartă în mîinile Monicăi.

— Acum mîînăcă-ți caisele.

Dănuț despică în dinți o jumătate de caisă și așteptă, și așteptă să-i treacă nodul din gît, ca să o poată înghiți... Cu sîmburele în ea și cu o viespe proaspăt aterizată, cealaltă jumătate rămase în farfuria cu caise grațiate de la moarte.

— Să vă fie de bine... Eu mă duc să mă culc!

— Dănuț, du-te și tu la culcare.

— De ce, mamă?

— Fiindcă așa trebuie!

— Hai cu tata și te culcă, mîi băiete! îl consolă domnul Deleanu, căscînd cu poftă.

— Și zmeul de afară? scîinci Dănuț.

— Te-așteaptă.

Bucuria jocului cu zmeul în plin soare se umplu de amărăciunea somnului silit.

"Lua-l-ar dracu de somn!" blestemă Dănuț în gînd pe Molohul după-amiezelor copilărești.

— Ai isprăvit, Monica?

— Da, *tante* Alice; mulțumesc! răspunse Monica, păturindu-și șervetul și scuturîndu-și fărîmăturile de pe rochiță.

— Haidem să-ți arăt odaia voastră...

Olguța, cu capul plecat în farfurie, trudea mîncînd caise, absorbită și atentă ca și cum ar fi învățat o poezie pe de rost.

— Și tu, Olguța, hai-hai, isprăvește.

— Vin îndată; uite, numai patru caise mai am, se rugă ea.

— Să știi că te-aștept în odaie, Olguța! Să nu cumva să te prind pe-afară!

— Dacă spun că vin!

— Bine-bine!

Rămînînd singură, Olguța trase cu urechea... Încredințindu-se că nu se-ntorcea nimeni în sofragerie, se uită lung la Profira. Profira își întoarse fața turtită de pansea albă spre Olguța. Așteptă... scuturînd un șervet.

— Profira... Ascultă bine... Adă-mi chiar acum un foarfece, un creion și o bucățică de hîrtie! gesticulă *Olguța* cu degetul arătător, întovărășind substantivele cu cîte o ciocăneală în masă.

— La ce, duduie? căută să se dumirească femeia.

— Nu te privește! Așa vreau eu!

În așteptarea Profirei, Olguța își sprijini bărbia de marginea mesei, își lăți coatele, strîngîndu-și obrații cu pumnii, și medită preocupat.

— Ai adus?

— Am adus.

— Nu cumva i-ai cerut mamei ce ți-am spus? se alarmă deodată Olguța.

— Ba chiar așa!

— Vai, Profira! Și vrei să am încredere în tine

— De ce, duduie? Iaca am adus.

— Și ce-a spus mama?

— A spus să caut la dumneaei în odaie, și eu am căutat și am adus.

— Așaa! Bun!... Îți mulțumesc.

Olguța zîmbi. Aplecîndu-se asupra mesei, începu să scrie pe hîrtia elegantă, luată de Profira din cutia de scrisori — mare, lătăreț, apăsător — scoțînd limba la fiecare cotitură de literă.

— Bun!

Ieși hotărîtă, cu ochii înnegurați de Salomee, cu foarfece de parcă despicat în mînă.

— Amarnic diavol! exclamă admirativ Profira, mușcînd dintr-o caisă.

Odaia lui Dănuț se învecina primejdios cu odaia fetițelor. Punctul de fruntarie era ușa închisă, cu cheia în broasca din partea cealaltă.

Fața dinspre odaia fetițelor purta un cuier, în care atîrnau pălării de pai, funde de mătasă, un cerc tricolor, o rețea cu mingi multicolore și două paltonașe pepita.

Fața dinspre odaia lui Dănuț era împodobită în partea de sus cu o panoplie de postav de biliard, alcătuită astfel: o pușcă Eureka — culcată pe ținta ei de carton alb cu cercuri roșii în jurul centrului albastru — în tovărășia bețișoarelor isprăvite cu un tampon de gumă lipicioasă; două săbii de tinichea cu tecile pistruite de rugină și scofilcite de duelurile cu Olguța, încrucișate în X și o șuierătoare prinsă cu un șnur roșu, cu șuier bîlbîit și gust acrișor.

Mai jos de panoplie, despărțite de o sabie atîrnată vertical ca o coloană

vertebrală a războiului, erau răstignite două uniforme: una de amiral japonez, cu șapcă și fără pantaloni, poreclită Kami-Mura; alta de amiral rus, botezată Potemkin.

Pe atunci era la modă războiul ruso-japonez (1).

Olguța protegia pe ruși, Dănuț pe japonezi. De aceea, decorația — o fundă de la o jartieră de-a doamnei Deleanu — cusută nemuritor de Profira pe pieptul amiralului japonez, fusese smulsă cu stofă cu tot și era păstrată prudent în buzunarul amiralului rămas decorat cu "steaua căptușelii". În schimb, chipiul amiralului rus subț pumnul lui Dănuț se destupase. Olguța lipise la loc arhipelagul de carton, cu gumă arabică și cususe trainic fundul cu sfoară, împodobind totodată chipiul cu ciudate țesături de aur. Olguța își avansase chipiul la gradul de peste-amiral și inaugurase evenimentul destupînd la rîndul ei — ceva mai calm și mai metodic decît Dănuț — chipiul amiralului japonez. Doamna Deleanu reconstruise chipiul, iar Dănuț îl avansase generos la gradul de peste-peste-amiral: "ceea ce, spunea Olguța, e imposibil".

Iată și epilogul războiului ruso-japonez în casa Deleanu:

— Acuma ce *mai* spui? *Ai* mîncat bătaie! o anunțase Dănuț pe Olguța, îmbrăcat în uniformă de amiral japonez.

— Nu-i adevărat!

— Să spuie papa.

— Dă, Olguța! Ce să-ți fac! Rușii au mîncat bătaie; iacătă jurnalele.

— Rușii, nu eu.

— Da tu nu ești Potemkin? o sfidase Dănuț.

— Eu? Nici n-am fost, nici nu *puteam să fiu*.

(1) Războiul ruso-japonez a avut loc în anii 1904—1905 și s-a sfîrșit cu victoria japonezilor.

— Cum?

— Fetele nu fac armată. Eu îs fată... să spuie papa... Și-n afară de asta, japonezii tăi au avut noroc, da-s niște fricoși.

— Minți!

— Mint? Atunci de ce-s galbeni?

— Cum de ce? Fiindcă-s galbeni; așa-s japonezii.

— Să-ți spun eu: is galbeni de frică. Toți au gălbenare! țipase Olguța pentru urechile întregii Japonii... Și dacă vrei să te bați, să te bați cu *mine*, nu cu rușii, încheiase Olguța cu fruntea sus.

La masa dată în cinstea ambilor amirali, domnul Deleanu citise următorul comunicat:

Potemkin și Kami-Mura

Au pornit dîrji la răzbel

Foc și pară și oțel.

Ura! Ura!

S-au luptat cît s-au luptat

— Umplînd casa de clemstre —

*Prin salon, sufragerie
Și prin locuri mai sihastre.*

*Au mai stat ei și la colț
— Aveau și părinți dușmanii!
Ripostând: colț pentru colț,
Cu toată cenzura mamei.*

*În ce hal fără de hal
Ți-e chipiul, Potemkin!
Dar e peste-amiral
Kami-Mura-i mai puțin!*

*Peste-pestes-amiral
Kami-Mura-i avansat.
Dar chipiul e-ntr-un hal
Supra-supranatural.*

*Kami-Mura a învins,
Și Dănuț a câștigat;
Dar Olguța a pretins
Că e fată, nu băiat.*

*Și că deci nu poate fi
Biruită, nici vasal,
Fiindcă n-a fost niciodată
Autentic amiral.*

Envoi (1)I

*Kami-Mura legendar,
Vezi proverbul cu căruța!
Buturuga nu-i la ruși,
Ocolește-o pe Olguța.*

Envoi II

*Japonezi stăpînitori
Pe îndepărtata mare,
La ce bun? Toți veți pieri
În curînd de gălbenare.*

Odăița lui Dănuț avea și flota! Flota de lighean lucrată de moș Gheorghe din coji mari de nucă: chibrituri drept catarg, foițe de hîrtie ceruită drept vîntrele, buzele lui Dănuț drept vînt și ale Olguței drept ciclon.

Flota de băltoace: corăbioare debile încărcate ca arca lui Noe, cu vietăți de

celuloid găunos.

¹ Dedicatie (fr.).

Și flota de iaz, cumpărată de la "Magasin univeisei" din București de moșu Puiu: un singur vas, lung și gros cât o franzelă, cu elice, steag, tunuri, coșuri și marinari de tinichea, paralizați pe punte.

Dănuț trînti ușa cu atîta putere, încît molozul se prăbuși pe umeri. Se scutură, clătîndu-și buclele castanii, cu mișcarea biblică a lui Samson.

— Lasă-lasă! dădu el din cap.

Dînd cu ochii de ultima cunună de premiant întii, atîrnată deasupra patului, o smulse din cui și o trînti pe jos, îmbrîncind-o cu piciorul.

— De asta învăț eu, ca să mă persecute! Lasă... v-oi arăta eu vouă! clătina el pumnii spre ușa fetițelor.

Desprinzînd pușca de pe țință, o înarmă cu săgeata gumată și trase... Chipiul peste-amiralului rus tresări rămînînd cu o gropiță întunecată în fund.

Pac! pocni săgeata, rămînînd lipită de ușă, ca o fișă de telefon... Dănuț o desprinsese... Pe ușă rămase un monoclu aburit. Pac!... pac!... pac!...

— Ei, da ce-i scandalul acesta? Ce faci acolo Dănuț? Nu dormi?? îl întîmpină, de dincolo de ușă, glasul doamnei Deleanu.

Dănuț amuți. În vîrfurile picioarelor își atîrnă pușca la loc... Culese cununa, măturînd foile desprinsese subț dulap, și atîrnă restul gloriei în cuierul ei.

— Ai adormit?

Dănuț izbi cu pumnul în pernă și se întinse pe rug.

— Uite, Monica... Asta e odaia voastră... Îți place?

Mina Monicăi îi strînse mîna mai tare.

— Ce bine miroase, *tanle* Alice!

Cuprinzînd-o în brațe, doamna Deleanu o ridică sus, sus...

— Vezi tu ceva acolo?

— Da... Ei!... *Merci, tante* Alice!

Zărise deasupra șifonierei o tablă de-argint acoperită cu sulfînă.

— Acum să-mi spui, în care pat vrei să dormi?

— Olguța pe care și l-a ales, *tante* Alice?

— Las-o pe Olguța, o dezmierdă doamna Deleanu; alege-ți-l tu pe care-l vrei... Pe cel dinspre fereastră, sau pe cel dinspre ușă?

— Mi-i totuna, *tante* Alice...

— Bine, atunci ți-l aleg eu pe cel dinspre fereastră... Așa o am pe Olguța mai aproape de urechea mea! zîmbi doamna Deleanu.

Ușa ietacului ei și ușa odăii fetițelor, așezate față-n față, erau despărțite de tăcerea unui vast antret.

— Ș-acuma, hai să desfacem bagajul... Unde-i cheia?

— Poftim, *tante* Alice! îi oferi Monica, cu capul ridicat, capătul lîntucului de argint din jurul gîtului, scos de pe piept, de sub pieptarul rochiței.

— Da asta ce-i, Monica?... Ce cruciuliță frumoasă! Alături de cheia nichelată

atârna o cruce de aramă pe care ardea relieful unei chinuite răstigniri.

— Îți place, *tante* Alice?

— Foarte mult... O ai de la mama?

— Nu știu... mi-a dat-o bunica... *Tante* Alice...

— Ce-i, Monica?

— ...Te rog, ia-o! o rugă fetița, cu obrajii încinși, scoțindu-și lăntucul... Vreau eu să ți-o dau, *tante* Alice! stărui ea, cu sprâncenele ridicate, în preajma energiei lacrimilor.

Și cu de-a sila strecură lăntucul în mîna doamnei Deleanu.

— ...Îți mulțumesc, Monica, o împacă ea dezmiertîndu-i părul... Da astfel de lucruri nu se dau, pușor! E o amintire de la părinții tăi... Eu ți-o păstrez numai.

— Ție pot să ți-o dau, îi răspunse cu liniște și gravitate Monica, privind în pămînt.

— O iubești așa de mult pe *tante* Alice?

— Da.

— Și *tante* Alice te iubește pe tine mult de tot... ca pe Olguța și Dănuț.

— Știul șopti Monica.

— Oare Olguța de ce nu mai vine? Ia du-te și vezi tu.

Doamna Deleanu clipi... și pînă să deschidă geamandanul dibui mult în jurul broaștei, cu cheița nichelată.

— N-o găsesc, *tante* Alice! intră alarmată Monica.

— Lasă, că vine ea singură... Trebuie să fie la moș Gheorghe! Uite, Monica! Ți-am pus pe măsuta de noapte portretul bunicei... Dacă vrei să-l atîrni în părete, îți dau eu o altă ramă.

— Nu-nu, e bine așa, *tante* Alice.

— Lucrurile ți le-am așezat în șifonieră... Uite: rafturile de sus sînt ale tale...

— *Tante* Alice, se cutremură Monica, n-ai găsit o păpușă în geamandan?

— Ba da! zîmbi doamna Deleanu. Am culcat-o, uite...

Și din penumbra raftului, luă în brațe un pătuț în care dormeau două păpuși cu pălăriile în cap.

— Mie, *tante* Alice? nu-și crezu ochilor Monica.

— Sigur, Monica!... Uite și o șifonieră cu rochii pentru păpușile tale.

— Da! Olguța? se opri fetița cu brațele întinse.

— Și ea are la fel!

Clanța descărcă un foc de pușcă, ușa pocni și bufni la loc, repezită îndărăt, cu mîna stîngă, de Olguța...

— Ce-i? Ce-i?

Olguța se aruncase de sus, în pat, legănîndu-se molatec în tresăltările arcurilor scîrțietoare, care dormeau de un an.

— Bine, Olguța, așa se intră într-o casă de oameni?... Și cu botinele murdare în pat! Vai! Vai! Vai!

— Nu mai pot!

— Unde-ai fost?

— La moș Gheorghe.

— Și ce-ai mai făcut, Olguța? o întrebă doamna Deleanu, privindu-i deodată

ochii cu luare-aminte.

— Nu spun?! Am fost la moș Gheorghe!

— Olguța, iar ai făcut o poznă!

— Spune drept, Olguța!

— Am făcut ce *trebuia să fac!* vorbi Olguța sacadat, sfidînd.

— Olguța, nu umbla cu fleacuri! Așa se răspunde?

— ...Foarfecele l-am pus la loc, încheie Olguța, prin vorbe, mărturisirea începută în gînd.

— Foarfecele!!... Cine ți l-a dat?

— Chiar mata!... Sigur! mata mi l-ai dat! se ilumină Olguța, simțind fericirea vinovaților care-și găsesc din senin un complice la răspundere, după ce-au săvîrșit singuri fapta.

— Eu!! Olguța, vină-ți în fire!... Ia hai și te dezbracă mai bine... Răpegior, răpegior.

— Mamă, mi s-a rupt ciorapul! se bucură Olguța, cu o gheată în mînă, cambrîndu-și degetul cel mare de la picior, prin spărtura mereu lărgită de înflorirea lui roză și ghidușă.

— Văd și mă bucur... Lasă ciorapul în pace, Olguța! Hai scoate-l!

— Să-ți ajut, Monica?

— Nu *merci, tante* Alice! Pot singură.

Cu brațele aduse la spate pe deasupra grumazilor, Monica își deschise nasturii rochiței... Ciorapii Olguței zburară violent... Alunecînd, rochița Monicăi descoperi un trup de băiețel mlădiu, cu piept naiv... Simțind privirea doamnei Deleanu, se acoperi din nou, plecînd bărbia.

— Eu mă duc... Dezbracă-te, Monica.

— Mamă, ce bine-i în pantaloni! se fâli Olguța, sărînd de pe pat jos.

Începu să-și contemple poziția de scrimă în oglindă.

— Drac împelițat, culcă-te odată!... La revedere, Monica.

Închizînd ochii, Dănuț deschise turbinca lui Ivan...

...Dănuț e pașă sau sultan: n-are a face! Capul e înfășurat într-un turban de subt care răsar două musteți ca două iatagane și o păreche de ochi firoși... Doi colți lungi ies prin gură rînjind. Colții sînt împrumutați de la un strigo!...

Sultanul Dănuț era așa de înspăimîntător, încît Dănuț deschise ochii și se răsuci pe-o coastă... Din odaia fetițelor s-auzea glasul Olguței. Dănuț închise ochii cu mînie!

...Sultanul stă pe un tron de aur. De-a dreapta și de-a stînga, două arăpoaice cu dinții ca frișca pe crema de cafea, flutură mari evantalii colorate. La picioarele tronului se-nșiră mii de turbane aplecate pînă la pămînt. Toți se închină sultanului. Numai doi harapi goi, negri și buzați, cu părul des și creț ca icrele negre, stau drepti și-așteaptă cu mîna pe securi. Nimeni nu vorbește. Sultanul ridică un deget... Răsare un armăsar care tresaltă și rînjește... Sultanul face un semn... Harapii înnoadă cozile Monicăi de coada armăsarului... Monica mușcă dintr-o caisă. Nu-i pasă! Lasă că-i arată el sultanul!... O sută de mii de harapnice s-abat asupra calului...

Harapii o înșfacă pe Olguța. Olguța dă din picioare și se strîmbă la sultan. Așa! Bine!... Harapul ridică securea... Olguța e spoliată... N-are pe nimeni s-o

apere decît pe fratele ei Dănuț... Și-ntr-adevăr, în fruntea unei oști, ca Mihai Viteazul, vine Dănuț, ucide pe sultan și pe harapi — turbanele fug — și scapă de la moarte pe Olguța și pe Monica. Olguța și Monica îngenunchează și-i sărută minile. El le ia pe șea și pornește, și pornește...

În fundul turbinței lui Ivan era somnul.

— Tu dormi, Monica?

— Nu.

— Nici eu.

Olguța își ridică picioarele în sus, bătîndu-și tălpile goale cu palmele.

— Auzi Monica?

— Ce s-aud?

— Mă bat la tălpi...

— De ce?

— Știu eu!... Fă și tu așa...

— Monica, ce facem?

— Nu dormim?!

— De ce să dormim?

— Așa vrea *tante* Alice.

— Ei, și! Parcă tu dormi!

— Eu încerc! se scuză Monica.

— Nu mai încerca... Parcă ne știe cineva! Mama doarme.

— Monica?

— Ce?

— Nimic...

Olguța căscă a pustiu... Începu să colinde cu privirea plafonul alb, numărînd zgrumțurii varufui.

— Monica, tu ai vrea să fii muscă?

— Muscă?

— Da, muscă! Eu grozav aș vrea... Știi, m-aș plimba pe plafon cu capul în jos...

— Eu aș vrea să fiu mare, visă Monica.

— Și eu, se grăbi Olguța s-o ajungă... Ce-ai face tu dac-ai fi mare?

— ...Nu știi! se încurcă Monica.

— Eu m-aș face vizitiu... ca moș Gheorghe!... Și l-aș răsturna pe Buftea din trăsura.

— Ce ai tu cu Dănuț?

— Eu?... Nimica! El are cu mine.

— Adevărat! consimți Monica. Te-a bătut; asta nu se face!

— M-a bătut? se răsti Olguța întrebător.

— Da, azi-dimineață!

— Nu mă țin!... Dacă nu-l apăra mama, îi arătam eu lui!

— Tu știi să te bați, Olguța??

— Tu nu știi??

— Nu.

— Eu știu foarte bine!

— Și-ți place?

— Sigur... Vrei să-ți arăt?

— Nu.

Tăcură. Olguța oftă...

— Monica, de ce nu-ți tai cozile?

— De ce să le tai?... Îi plăceau bunicei... ea mi le-mpletea.

— Da... cred!... Da` nu-s bune la bătaie. Te apucă de ele!

— De ce să mă bat?

— Nu poți ști!

— Și cu cine să mă bat?

— Cu Buftea...Nu, ai dreptate! reveni Olguța. Nu-i dau *eu* voie!

Olguța se ridică într-un cot, mișcând piciorul în aer.

— Monica, tu ai mușchi?

— Nu știu!

— Eu am! Uite: când strâng piciorul!... Monica, eu nu mai dorm!

Sărind jos din pat, începu să țupăie pe podele, inspectînd odaia...

— Monica! țipă ea deodată, cu intonația prezumată a lui Cristofor Columb în fața Americii.

— Ce-i? sări speriată, Monica.

— Nimic! răspunse iute Olguța, închizînd porțița sobei.

Se așeză pe scaun, peste rochița Monicăi, meditănd...

— Ascultă, Monica, am să-ți spun un secret.

— Spune.

— Ei, nu așa! dădu din cap Olguța, așezîndu-se pe patul Monicăi.

— Mai întâi să te juri că nu spui.

— Eu *nu spun!* se revoltă Monica.

— Nu te supăra! Te cred. *Dar* trebuie să juri.

— Te juri?

— Nu mă jur; eu *nu spun*, se încăpățîină Monica.

— Nu te juri?!

— Nu.

— Bine!

Olguța se ridică de pe pat. Începu să se plimbe prin odaie, ocolind-o pe Monica... Într-un târziu, se așeză pe marginea patului.

— Te-ai supărat, Monica? o dezmierdă Olguța.

— Nu! se împlînză Monica... Da` de ce nu mă crezi?

— Atunci te rog, jură-te!... Te rog, Monica: fă-mi mie plăcere! Haide, Monica!

— Bine... mă jur.

— Ei, vezi? Bravo!... Pe ce te juri?

Făcînd ocolul odăii, ochii Olguței se opriră o clipă deasupra măsutei de noapte. Monica zări privirea Olguței.

— Pe portretul bunicei? întrebă ea cu ochii mari.

— Nu! Asta nu! se apăra Olguța... Atunci jură-te pe păpușa ta.

— Mă jur pe păpușa mea Monica... Începu ea repede.

— Că n-am să spun la nimeni... formulă Olguța mai departe, bătînd tactul cu degetul arătător.

— ...că n-am să spun la nimeni... repetă Monica dînd din cap.

- ...ceea ce are să-mi spuie Olguța.
- ...ceea ce are să-mi spuie Olguța.
- Stai! se încruntă Olguța. Mai spune după mine!... Și dac-oi spune...
- ...și dac-oi spune... repetă Monica în silă, ridicînd din umeri.
- ...să-mi moară păpușa.
- ...să-mi moară păpușa. Ai isprăvit?
- Stai, așa nu-i bine... Spune încă o dată!... Și dac-oi spune... spui?
- ...și dac-oi spune, oftă Monica.
- ...îi dau voie Olguței...
- ...îi dau voie Olguței...
- ...să spargă capul păpușei mele Monica.
- ...să spargă capul păpușei mele Monica, repetă Monica, indignată.
- Acum spune: amin!
- ...Amin.
- Fă-ți cruce.
- Am făcut.
- Ei, acum să-ți spun secretul!
- Tăcu zîmbind.
- Spui, Olguța?
- Spun! Așteaptă... Hai să-ți spun. Ridică-te și vino cu mine.
- O duse de mîină pînă la gura sobei.
- Da n-ai să spui?... încercă Olguța să smulgă suprema făgăduială.
- Vai! Olguța!
- Deschide și uită-te, îi dădu voie Olguța, c-un gest larg.
- Țsta era secretul?!

În umbra răcoroasă a sobei, ședeau două gavanoase de dulceață, cu capete de hîrtie albă.

— Ce? Poate nu-ți place!... Să nu cumva să spui, Monica! gesticulă Olguța c-un deget spadasin.

— Ați dormit bine? le-ntrebă doamna Deleanu, intrînd pe ușă urmată de Profira, care aducea pe tabla chiseaua cu dulceață de trandafir.

Monica se înroși; plecă ochii la pămînt.

— Dacă-i cald, mamă dragă! mărturisi Olguța, îndreptățindu-se cu brațele aruncate în sus.

— Nu te-a lăsat să dormi, Monica?

— Nu *poți* să dormi pe-așa călduri! hotărî Olguța, evaziv, răsucind lingurița în dulceață.

— *Mata* ai insomnii?

— Ce-i asta "insomnii", mamă? suspectă Olguța cuvîntul și politeța formulei și zîmbetul însoțitor.

— *Asta* nu-i pentru tine. Mai bine spune drept de ce n-ai dormit?

— Eu n-am insomnii! El are insomnii! aruncă Olguța noul cuvînt în ușa lui Dănuț, care dormea dus...

Ușa se deschise blind, fără zgomot de clanță... Fiindcă umblau în vîrfuri, ghetetele scîrțîiră, dojenite de un "țț" bine cunoscut lui Dănuț. Doamna Deleanu făcea „țț" (încrînd nasul și scuturînd capul cu o mișcare vioaie) cînd era

enervată din pricini mărunte ori din pricini mai grave și trebuia să se stăpînească... De pildă, fiindcă nu intra așa în urechile acului, sau fiindcă lampa fila de mult, înainte de-a fi băgat de samă, sau cînd un musafir fără creștere mîncă brînză cu cuțitul...

— Doarme... Umblă încet!

Profira pășea desculță ca și cînd ar fi avut cizme: podelele duduiau... Copiii, mai demult, o porecliseră, "Sfînta lui Sfîntul Ilie".

— Tic-tac, tic-tac, tic-tac... bang... vorbi pendula din părete, nesocotind porunca de tăcere.

Bătuse jumătatea lui cinci...

— Să-l scol?... șovăi doamna Deleanu, cumpănind primejduirea somnului de noapte cu binefacerea somnului de după masă.

Storul cu resort nu țîșni cum avea obicei cînd îl smunea Dănuț; se urcă lin, însoțit de mîna doamnei Deleanu pînă la cerul copt de soare, între frunzele mărului domnesc de la geam.

Dănuț își stăpîni un zîmbet de superioritate... Pleoapele lui pe care le privea cu ochii închiși, împodobeau haina de mătasă cenușie a somnului abia isprăvit, cu întortocheate crizanteme portocalii, scuturate din lumină...

Somnul, ca și boala îl făceau pe Dănuț invulnerabil și răsfățat de părinți. De aceea lui Dănuț îi plăcea să fie bolnav și să ție ochii închiși după ce se deștepta.

Doamna Deleanu se așeză oftînd pe marginea patului... Prezența ei parfumă altfel căldura venită din livadă. "...Se uită la mine... Ha-ha!... Cu-cu, aici-s"! țipă gîndul lui Dănuț, țupăind, ascuns în trupul cald și fericit ca într-un pod în care atîrnă lenea strugurilor copti.

Genele lui Dănuț tremurau; începu să clipească...

— Hai scoală, leneșule!... Hai, somnorosule! îl îmbie doamna Deleanu, culegîndu-i buclele de pe frunte.

Dănuț se întinse și căscă sincer, deschizînd ochii de-a binelea...

— Deschide gura mare!... Ia repede, să nu curgă!

Lingurița plină, adusă plutitor deasupra paharului cu apă care o oglindea, intră dulce în gura căscată și ieși anevoie dintre buzele închise asupra-i, curată la față... Doamna Deleanu cuprinse cu brațul capul lui Dănuț, îl ridică, ajutîndu-i ca unui convalescent neîntremat să bea apă din pahar.

Dănuț primea calm răsplata somnului.

Bluza de mătasă înflori cu roș de mac neastîmpărul văratic al Olguței. Își încheie grabnic centura de lac, despărțitoare la mijloc, între bluză și-ntre rochița *ecossaise*.

— Gata! răsuflă ea, încîntată c-a întrecut-o pe Monica.

— Stai, Olguța, nu ți-ai pus ciorapii.

Privindu-se-n oglindă peste umăr, ridicată-n vîrfuri, Monica își încheia la spate nasturii rochiței de doliu.

— Monica, nu mi-ai văzut ciorapii? întrebă Olguța, căutînd, scoasă din fire, și sub pernă.

— Nu i-ai pus pe scaun?

— I-am pus, da nu-s! se înfurie Olguța trîntind perna.

— Poate i-a luat Profira să-i cîrpească!

— Am să-i arăt eu ei... Cum?... Nu-i dau voie să umble în lucrurile mele!... Eu nu-s copil!... bombăni Olguța trîntindu-se din nou pe pat.

— Îți dau eu o păreche de ciorapi... Vezi, îți vin? o îndemnă întrebător Monica, așezîndu-i coirapii la căpătii.

— Nu vreau nimic! Nu primesc!... Eu nu mă mișc din pat pînă ce nu-mi dă ciorapii mei!... Uite-i, Monica! I-am găsit... Merci.

Ciorapii zvîrliți de Olguța atîrnau peste pălării, în cuierul ușii.

— Ești gata, Olguța?

— Îndată.

Își palmui părul cu amîndouă mîinile în dreapta și-n stînga unei cărări alese pe nevăzute.

— Ia uită-te! E bine?

— De ce nu te piepteni în oglindă, Olguța? o întrebă Monica îndreptîndu-i cărarea.

Olguța se plecase docil sub mîinile Monicăi.

Isprăvind, Monica îi strînse părul la tîmple cu șuvițele alipite, păstrînd o clipă în palmele ei capul pieptănat corect, ca pe o enormă boabă de cafea Ceylon prăjită din cale-afară... Olguța se privi în oglindă.

— Ia să vedem care din noi e mai înaltă?

— Ce bine-ți stă cu bluză roșie! Ești frumoasă, Olguța.

— Tu ești mai înaltă!... Da eu îs mai voinică! se consolă Olguța, lățindu-și umerii, bombîndu-și pieptul în oglindă...

— Ridică-ți șosetele, Olguța!

— Lasă-le-așa! Haidem!

În fața ușii se răsuci pe loc, pironită de un gînd.

— Ascultă, Monica, să știi că azi are să se-ntîmple ceva!

— Nu știi! ridică din umeri Monica, potrivindu-și cu degetul elasticul pălăriei pe subt bărbie.

— Îți spun eu! o asigură Olguța.

— Bine, da ce are să se-ntîmple?

— Ceva! se încruntă enigmatic Olguța.

— Și ce pot să fac eu?

— Ba poți!

— Eu?!

— Sigur! apăsă Olguța, privind-o în ochi.

— Ce pot eu?

— Tu *trebuie* să ții cu mine.

— De ce?

— Fiindcă tu ești prietena mea.

— Sigur...

— Atunci, mi-ai făgăduit?

— Da, Olguta, oftă Monica.

Dănuț străbătu casa în goană. Îi erau mîinile flămînde: de cînd așteptau ele sfoara zmeului! Totuși, după ce trînti ușa antretului din față, gata să fugă, încetini pasul... și se așeză pe treptele pridvorului calde de soare. Zmeul era acolo, Dănuț era aici. Înainte de a se juca, Dănuț se bucura că are să se joace. Și

aștepta. Fiecare bucurie avea pentru Dănuț, întocmai ca și săptămîna, o sîmbătă și o duminică... Duminica, în timpul școlii, era vacanța cea mare a săptămîinii. Sîmbătă era ajunul ei. Dar pe cînd bucuria duminicii era întotdeauna întristată de apropierea treptată a celei mai urite zile din săptămîină — luni, zi neagră în calendar după ziua roșie — bucuria sîmbetei era ocrotită de apropierea unei duminici care-o despărțea de luni. Dănuț ajunsese să prețuiască mai mult sîmbăta de cît duminica... De duminică parcă se temea...

"Știe!" gîndi Olguța văzîndu-l pe Dănuț așezat pe scări. Mușcă o îmbucătură bună din tartina cu unt, rugă pe Monica să-i ție restul și, cu minile slobode, coborî treptele. Monica o urmă cu tartinele în mînă, nemaîîndrăznind să muște din a ei. Trecură pe lîngă Dănuț, atingîndu-l cu umbrele lor. Dănuț întoarse capul într-altă parte.

"Laș!" murmură Olguța pentru sine cuvîntul *laș* curînd învățat într-o poezie patriotică și tălmăcit de tatăl ei.

— Ce-nseamnă asta "laș", papa?

— Cum să-ți spun eu ție?... Uite, dacă cineva îți dă o palmă și tu nu-i răspunzi ești laș!

— Va să zică eu eram lașă, papa?

— De ce?

— ...Bine, papa, cînd îmi trăgea mama cu papucul unde știi tu? îi replicase Olguța privindu-l pe subț sprîncene.

— Asta-i altceva! începuse să rîdă domnul Deleanu.

— ...Și dacă aș fi dat și eu? îndrăznise Olguța cu oarecare codeală și fără convingere.

— Ai fi fost obraznică, și s-ar fi supărat și papa!

— N-am înțeles. Mai spune-o dată, papa.

Și în sfîrșit se lămurise Olguța că un copil nu poate să fie laș decît între copii, dar că acolo nu trebuie să fie.

— Haidem, Monica; n-avem ce căuta *aici*.

Un început de neliniște îl cuprinse pe Dănuț după ce trecură fetițele. Abia atunci își dădu seama că lipsea ceva... ceva: a! nu s-auzea zbîrniitoarea zmeului. Cu inima în hopuri se repezi înspre stejar.

Subt cerul fără Dumnezeu și fără zmeu, Dănuț ceti biletul înfipt în sfoara care atîrna, tăiată, de stejar,

"Asta pentru palmele de la gară, Buftea!

Olguța Deleanu"

Sufletul lui Dănuț căzu, tăiat ca și sfoara zmeului.

Se așeză ostenit de durere la rădăcinile stejarului... De data aceasta, turbinca lui Ivan era plină de lacrimi.

— Mai lasă zmeul, Dănuț!... Hai și mănîncă ceva, îi strigă din capul scărilor doamna Deleanu.

— Dănuț, n-auzi?

Doamna Deleanu coborî scările...

— Te-ai lovit, Dănuț? De ce stai așa?

— A! Țsta era foarfecele Olgutei!

Pe doamna Deleanu anumite lacrimi o întristau adînc. Lacrimele de acum ale lui Dănuț erau dintr-a-celea... Răutatea Olguței o revoltă.

— Hai cu mama, Dănuț... N-ai tu încredere în mama?

Dănuț aștepta un miracol.

Doamna Deleanu îl luă de după gît înspre casă... Pe măsura ce se-ndepărta de locul zmeului, Dănuț își ducea tot mai des mîinile la ochi. Se împiedecă de scară, orb și zguduit de suspine, ca de pragul unei temnițe.

— Duduie Olguță! Duduie Olguță! dădu alarma în livadă un glas ascuțit.

— Aha! se pregăti Olguța... Aici-s! înfruntă ea începutul începutului.

— Duduie Olguță, începu Anica gîfiind de alergătură, cu mîinile pe sîini, vă poștește conîța în casă.

— Spune că vin.

— Nu se poate, dudui! dădu ea cu spaimă din cap. A poruncit conîța să venîți îndată... că de nu — Anica plecă rușinată ochii în pămînt — să vă aduc pe *sus*!

— Să poștești!... Du-te și spune că vin! comandă Olguța.

— Iaca mă duc!... Da să venîți, dudui! Olguța! se milogi Anica.

Olguța așteptă pînă ce pierdu din ochi tulpanul roș al Anicăi.

— Acuma haidem!

Olguța pășea, ca un erou, înainte; Monica după ea, ca o mucenică.

— A spus dudui că vine îndată, își îndeplini Anica însărcinarea cu glas scăzut și ochi cît mai de căprioară.

— O aștept... știe ea ce-o așteaptă! vorbi uscat doamna Deleanu.

— Pfu!

Doamna Deleanu dojeni din ochi pe părintele vinovatei și, încrucișîndu-și brațele, ridică umerii cu revoltă, coborîndu-i cu deznădejde. Domnul Deleanu era avocat într-atîta, încît nici pe copii nu-i putea judeca, mai ales pe Olguța.

Tribunalul vindictei părintești își inaugura ședințele în pridvor, la adăpostul plin de cîntece, de umbră și de soare al viței.

Cu inima grea ca o lacată de biserică pustie, Dănuț ședea în picioare îndărătul fotoliului de pai împletit, în care fierbea judecătorește mînia mamei lui.

Domnul Deleanu, răsturnat în fotoliu, picior peste picior, privea în sus, gîndindu-se cu nerăbdare și curiozitate la pledoaria Olguței. Țigaretă de chilimbar cu țigara neîncepută pîndea de pe masă clipa cînd, orgolios de Olguța, o va chema la el să-i întregască mulțumirea fără chip și fără glas. Olguța urcă singură treptele pridvorului. Descoperindu-l pe Dănuț îndărătul baricadei se încruntă scuturîndu-și pletele.

— Am venit.

— Văd.

— Știu de ce m-ați chemat. Eu am dreptate.

— Crezi?!

— Sînt sigură.

— Atunci să taci din gură.

— Dacă-i așa, eu mă duc.

— Ba te poftesc să stai... și să stai cuviincios.

— Alice, interveni domnul Deleanu, las-o și pe ea să se aperse!

— N-are nevoie! Are destui avocați!

— ...Dar trebuie să aibă și un judecător! stăruie cu înțeles știut domnul Deleanu, asupra acestui substantiv *abstract*, cum îi spunea el uneori.

— Poftim, judec-o!

— Nu! se apăra el... Știi, eu...

— Știu. Ță!... Spune ce ai de spus? reîncepu doamna Deleanu, adresându-se Olguței.

— Eu tac.

— Olguța, nu mă scoate din sărite!

— Eu tac.

— ...Dănuț, spune tu ce ți-a făcut?

— Eu am iertat-o! îngână posomorît și răgușit Dănuț.

— Asta nu, sări Olguța. Iertare nu primesc. Eu am dreptate. El m-a lovit întâi.

Așa-i, Monica?

— Asta-i adevărat. Am văzut și eu... la gară.

— Vedeți? triumfă Olguța.

— Minți! se revoltă Dănuț.

— Ba tu minți!

— Nu-i adevărat!

— Ba da!

— Tu m-ai insultat!

— Și tu m-ai lovit! zvicni Olguța, gata să-și ia revanșa.

— De ce m-ai făcut "Buftea"?

— Fiindcă ești.

— Eu?!

— Tu. Buftea!

— Să-mi dea zmeul, mamă! scînci Dănuț.

— Ia-l! zîmbi Olguța mefistofelic, arătîndu-i cerul.

— Am ascultat destul. Lasă-mă pe mine, Dănuț! îl acoperi doamna Deleanu.

— Sigur! Toți pe mine!

— Olguța!

— Eu am dreptate!

— Foarte bine... Ai să te duci la tine în odaie — unde ai să stai toată ziua — și ai să scrii de sută de ori "Eu am dreptate" și de două sute de ori "Eu n-am dreptate". Mîne dimineață să vii să-mi spui față de Dănuț cine are dreptate — dacă vrei să-ți mai dau voie să te joci și să capeți bomboane.

— Să stau pînă mîne dimineață în odaie!... Eu!? sui glasul Olguței treptele eșafodului, împlîntînd pe ultima roșul răzvrătirii.

— Da! Tu... și imediat!

— Dacă-i așa, eu mă mut.

— Te muți?!

— Mă mut.

— Și unde, mă rog?

— La moș Gheorghe. El nu mă persecută fiindcă am dreptate și fiindcă nu-s băiat.

Domnul Deleanu aprinse țigara. Olguța pierduse procesul cu brio.

— Olguța, trebuie s-o ascuți pe mama...

Olguța se încruntă.

Domnul Deleanu făcu o pauză savantă, dînd răgaz propoziției să capete o valoare neatîrnată... Rostogoli un colac de fum aromat spre Olguța.

— ...cînd te roagă tata.

Olguța intră în casă, cu capul sus, strănutînd.

— Așa strici tu copiii!

— Alice... începu domnul Deleanu, răsfirîndu-și mustețile. Spune drept, Alice, fără minie, fără enervare... dacă Olguța nu-i un drac... Îngeresc! zîmbi ei cu ochii Olguței.

— Așa e! oftă doamna Deleanu, abia stăpînind o lucire de tainică mîndrie.

Și se grăbi să dezmierde capul înfrîntului Dănuț.

— Bine face *tante* Alice, aprobă în șoaptă Monica, gata să facă la fel.

— Lasă, Dănuț, îți cumpără mama un zmeu mai mare... Uite, chiar acum scriu la "universal". Acuma ia-o pe Monica de mîna și jucați-vă-mpreună.

Dănuț luă cu acreală mînuța timidă a suplinitoarei zmeului și o smuci spre livadă.

Doamna Deleanu se ridică de pe fotoliu, pornind spre ușă... Din treacăt, dezmierdă fruntea impertinent bombată a capului culcat pe speteaza fotoliului.

— Și pe tine ar trebui să te pun la colț! zîmbi ea blînd.

— Păcat că nu se mai poate! oftă nostalgic domnul Deleanu, scuturînd scrumul țigării.

Olguța ieși din odaia ei, închizînd ușa cu zgomot. Se îndreptă spre ușa din față, fără șovăire, călcînd apăsător pe covorul moale. Bătu cu degetul îndoit în ușa ietacului doamnei Deleanu, de două ori, corect, glacial.

— Pot să intru?

Bătu din nou, precipitat și violent.

— Au!

Începu să-și sugă, plină de minie, încheietura îndurerată... Bătu din nou cu pumnul în ușă.

— ...Nu pot să intru? apostrofă ea clanța piezișă.

Dădu buzna în odaie,

— Am venit să...

Ietacul era gol.

— Aha! se dumeri Olguța.

Se îndreptă spre salonaș... Un picior îi lunecă pe podeaua bine ceruită, mai-mai s-o trîntească. Se uită crunt la podele — cu gîndul la Anica, ale cărei oglinzi erau podelele — și se întoarse îndărăt. Făcîndu-și vînt, își dădu drumul pe ghețușul roșcat... Buf, pocniră mîinile ei în ușa salonașului.

— Ce-i?

— M-am împiedicat! gîfii Olguța, cu mîna pe clanța din afară.

— Te-ai lovit? sări degrabă doamna Deleanu.

— Nu! răspunse Olguța, reluîndu-și demnitatea.

— Ce vrei?

— Am venit să cer hîrtie, cerneală, condei, peniță, sugătoare... și un transparent! mai născoci Olguța, cu noua suflare.

— Pentru ce? o întrebă distrat doamna Deleanu, ținînd cu mîna foile cărții

cetită pînă la mijloc.

— Ca să scriu de o sută de ori că am dreptate.

— Și de două sute de ori că n-ai dreptate! adăugă doamna Deleanu, întorcîndu-și cartea pe dos.

Olguța își trecu mîna pe frunte, îndepărtînd șuvițele alunecate... Doamna Deleanu deschise săltarul birouașului de lemn de trandafir. Scoțînd o plumieră de lac japonez, începu să caute cu mișcări de pianistă prin rafturile înguste. O flacăra bombată se desprinsese dintr-un bujor roș. Olguța o culese din zbor, o prefăcu în punguliță, o umplu cu suflarea ei și o pocni de frunte: Poc. La zgomotul fetei, doamna Deleanu tresări.

— Iar te ții de drăcii... Uite un condei frumos.

Fruntea Olguței se-ncărcă.

— ...și o peniță nouă.

— Mai dă-mi una! pretinse Olguța întinzînd mîna mai departe, cu o atitudine de piccolo nemulțumit cu bacșiușul căpătat.

— Poftim încă una... Asta-i "claps" îi explică doamna Deleanu.

— Nu pot scrie cu "claps"!

— Te rog lasă-mă!... Ce-ți place? Hai, spune!

— "Aluminium", triumfă Olguța, păstrînd penița "claps".

— Poftim „aluminium”! Acum lasă-mă!... Ia-ți și calamara... și vezi să n-o scapi pe jos!... Ce mai vrei, Olguța? Își ieși din fire doamna Deleanu, văzînd-o că tot nu pleacă.

— Hîrtie.

— Uf!... N-am hîrtie! răspunse scurt doamna Deleanu, închizînd cutia cu hîrtia de scrisori.

— Atunci să nu scriu?

— Ba te poftesc!... Du-te imediat la tata și spune-i să-ți dea coli... cîte vrei!

— Mamă, nu pot să deschid ușa!

Trîntindu-și cartea pe birou, cu foile răscolite, doamna Deleanu servi de portar măriei-sale Pedepsita.

— Papa, m-a trimes mama să-mi dai coli.

— Pentru ce, dragu tatii? se interesă domnul Deleanu, îndoindu-și ziarul.

— M-a pedepsit, papa! Nu știi?

Punînd calamara pe masă, Olguța culese cu solicitudine scrumul din capătul țigării, în palmă, și-l suflă spre vița pridvorului.

— Haidem în birou, Olguța, să-ți dau coli.

— Și-un transparent, papa.

— Și-un transparent.

Olguța întinse mîna spre calamara de cristal.

— Lasă c-o iau eu, se oferi galant domnul Deleanu.

— *Merci*, papa.

Olguța luă ziarul subț braț, ca pe o servietă, și porni îndatoritoare după domnul Deleanu.

Biroul de stejar, ca și sufletul domnului Deleanu, era acoperit cu cărți de drept, și-nlăuntru plin de bunătați pentru, copii.

— Uite, Olguța, asta din partea mamei...

Îi întinse un cont întreg de hîrtie albă și un transparent pătat de cerneală.

— Și astea din partea mea — servește-te...

Îi oferi cutia plină de verdele primăvăratec al bomboanelor de mintă.

— ... cu condiția s-o ascuți pe mama și să n-o superi.

— Bine, papa, dacă am dreptate! se apără Olguța, sfărîmînd în dinți bomboana.

— Lasă, Olguța!... Cînd are mama dreptate... nu poți avea și tu.

— De ce rîzi, papa? îl iscodi Olguța.

— M-am gîndit la ceva!...

— Știu eu!

— Olguța, lasă pe oamenii mari să știe... Tu joacă-te!... Adică, du-te și scrie ce-a spus mama...

— Papa, tu ești supărat pe mine?

— Nu! De ce?

— Atunci am avut dreptate. *Merci*, papa!

Dănuț intră în livadă, cu mîna Monicăi ferecată în pumnul lui, așa cum își aduce-acasă un bărbat rnohorît soția descoperită necredincioasă. Monica îl urma privind pe sus... Zarea se răsturnase roșie ca un coș de cireșe pe cer și pe obraji.

Dănuț știa că trebuie să se răzbune, dar nu știa cum să înceapă. Parcă începuse să-i mai treacă mînia. Asta îl revoltă!

— De ce mergi așa încet? Nu poți să mergi mai repede? se stropși el, grăbind pasul, la Monica.

Monica iuți pasul după el. Mergeau repede ca subt amenințarea unei ploii torențiale cînd n-ai umbrelă.

— Unde mergem, Dănuț?

— Nu-i treaba ta!

"E supărat, săracu! îl compătimi Monica.

— Știi ce? Hai să ne luăm la-ntrecere, Dănuț!

— Nu.

— Atunci hai să stăm pe iarbă.

— Nu.

— Cum vrei!

— Așa vreau!

— Ești supărat pe mine, Dănuț?

— De ce nu-mi răspunzi?

— Nu vrei să vorbești cu mine?

— Nu.

— Atunci mă duc.

— Ba să stai!

— Cu sila?

— Da.

— Cum? Nu-mi dai voie să mă duc?

— Nu-ți dau.

— Dănuț, ce-nseamnă asta?

— Înseamnă!

— Ești un rău-crescut!

— Vra să zică mă insultă?... Lasă, că-ți arăt eu!

Cu o mișcare vijelioasă o apucă de cozi și smuci. Monica își strânse dinții; ochii i se înnegriră sub sprâncenele încordate...

— Vrei să mă bați? gîfii ea.

— Da! bufni Dănuț, neștiind cum să bată pe cineva care vorbește în loc să lovească și să țipe.

Trase din nou de cozi cu stîngăcie... Înainte de-a-și da sama de ce i-au scăpat cozile din mîini, simți o arsură la deget...

— Au!

Monica-i dădu drumul.

— Muști? o amenință el cu pumnii.

— Și zgîrii.

În fața ochilor și-a mîinilor Monicăi, Dănuț făcu un pas îndărăt. O altă Monică o apăra pe cea dinainte.

— Nu mă bat c-o fată!... Du-te-acasă și spune că te-am bătut, o sfîda el mai de departe, alb la față.

— Eu nu pîrâsc... cum ai pîrît-o pe Olguța. În loc să țin cu Olguța, mi-a fost milă... Așa îmi trebuie! suspină Monica ștergîndu-și ochii cu mîneca.

— ...Te-ai supărat? începu Dănuț dezarmat, vîzînd-o că plînge.

— Să nu mai vorbești cu mine.

Dănuț privi îndelung cozile blonde tresărind pe spatele aplecat al Monicăi... O pierdu din ochi.

"Mai bine ne-am fi jucat amîndoi de-a caii, oftă el descoperind ce hățuri minunate puteau fi cozile Monicăi, și ce greu era de-acum înainte să le mai aibă în mîni. Am fost un prost"...

Simți o înțepătură la deget: dințișorii Monicăi lăsaseră o cununică urzicătoare. "...Că n-am bătut-o!"

— De ce m-a făcut pîrîtor? țipă el ciudos bătînd din picior... Lasă c-am să-i arăt eu! Blondă! apostrofă Dănuț o caisă coaptă, fiindcă în livadă, după Monica, numai caisele mai erau blonde.

Amurgul era roșu.

Olguța luă cu degetele din gură ultima bomboană de mintă și o așeză pe sugătoare. Apoi boteză între buze noua peniță "aluminium" cu gust de aguridă, o cufundă umezită în cerneală, scutură condeiul pe sugătoare, și scrisese titlul pedepsei:

"Olguța are dreptate".

Sublinie titlul cu-atîta energie, încît linia, la început plină, se prefăcu la sfîrșit în două șine subțiri, ca și cum expresul care le umpluse ar fi deraiat. Olguța le contemplă cu satisfacție... Mai muie o dată condeiul în cerneală și începu să caligrafieze afirmația... Virajurile roșii ale limbii, din ce în ce mai răsărită dintre buze, însoțeau virajurile negre ale peniței, din ce în ce mai repezi... După a zecea afirmație, Olguța se încruntă, contrazisă de cele două sute de negații care-și așteptau rîndul în ciubărașul negru al călimării de cristal... Mirosea a cerneală.

Olguța lăsă condeiul și începu să-și sucească nasul.

Luă din nou condeiul. Subt fiecare cuvînt al ultimei afirmații însemnă cu vîrfurile peniței cîte două ghilemețe drepte. Subt ele altele, și altele, și altele. Mișcarea îi plăcea. Parcă scărpină coala. Cu încetul hîrtia se umplu pînă jos de un joc de țînțari sinelii.

Olguța nu era mulțumită. Iar lăsa condeiul, iar își suci nasul. Luă și bomboana de mintă punînd-o în gură. Începu să facă gimnastică suedeză cu degetele, deschizîndu-le, închizîndu-le, deschizîndu-le, închizîndu-le...

C-un "oac" de castaniete, degetele pocniră lovind vioi podul palmelor. Bomboana de mintă explodă în dinți. Condeiul se ridică în aer, orizontal, și de-acolo coborî inspirat asupra unei coli intacte:

"Olguța nare dreptate de două sute de ori".

Olguța privi cu milă pe reprezentanta celor două sute de negații, ca pe un plenipotențiar mut. Făcuse într-adins o greșeală de ortografie, scriind "n-are" într-un cuvînt.

"Olguța are dreptate de o sută de ori."

Privi cu mîndrie sinteza bine caligrafiată și corect scrisă, a celor o sută de afirmații. Subt ele trase o linie, scăzu și scrise:

"Olguța n-are dreptate de o sută de ori".

Vra să zică nimicise o sută de negații. Bun!
Dar tot mai rămîneau o sută... Bine! dacă-i așa,

*"Olguța n-are dreptate de o sută de ori
Însă Buftea n-are dreptate de loc."*

Olguța respiră, privind epitaful pedepsei... Ușa se deschise încetișor... Monica intră în odaie, privind podelele, cu mîna la gură.

— Monica, ia uită-te ce-am scris!

— Olguța, începu Monica, uitînd să-și scoată pălăria, eu te-am trădat.

— Cine?! Tu?!

— Da, eu.

— Nu cred! scutură ea capul.

Monica oftă.

— Am fost cu Dănuț în livadă.

— Și te-a bătut?

— Nu.

— Ce-ați făcut atunci?

— ...Am mers...

— Nu! Nu m-ai trădat! tăgădui Olguța Ai ținut cu mine cînd te-am întrebat. Ai voie să mergi cu el în livadă! ridică ea cu indiferență umerii, schimbînd tonul. Numai să nu te bată... El știe că ții cu mine! o încredința ea confidențial.

— Da, știe! suspină Monica.
 — Ți-a spus el?
 — ...Nu... știu eu!
 — Sigur. Ai dreptate.
 — Da.
 — Și ți-a spus ceva?
 — ...Nu. Eu nu mai vorbesc cu Dănuț.
 — De ce?
 — Așa.
 — Foarte bine! aprobă Olguța. Tu ești prietena mea.
 — Da, Olguța, îți promit că de-acum înainte sînt numai prietena ta.
 — Bine! acceptă Olguța. N-ai văzut ce-am scris?!
 — Cum? ai și scris?!
 — Uită-te!
 — Aa! Numai atîta ai scris! se liniște Monica.
 — Ce? Nu-ți place?
 — Nu zic că nu!... Da scriu eu pentru tine.
 — Da nu vreau!... Așa am vrut eu să scriu!
 — *Tante* Alice a văzut?
 — Așa vreau eu! se împotrivi Olguța.
 — Olguța, fă-mi și mie o plăcere... Eu ți-am făcut: vezi! Am jurat pentru tine.
 — Și eu ce să fac? încep să consimtă Olguța.
 — Tu uită-te!
 — Asta nu!
 — Atunci pune sugătoarea!
 — Tț!
 — Fă și tu ceva! Hai, Olguța, lasă-mă să-ncep.
 — Știi ce?
 — ...?
 — Scriu și eu cu tine!
 — Nu vreau.
 — Da vreau eu!
 — De ce, Olguța?
 — Fiindcă n-am ce face!... Tu scrii "Olguța n-are dreptate" de două sute de ori, și eu scriu că am dreptate.
 — Hai să-ncepem.
 — Monica, n-am condei! se tîngui Olguța, lăsînd-o pe Monica să-i ia condeiul.
 — Vezi, Olguța! Lasă-mă pe mine!
 — Fă cum vrei! oftă Olguța. Eu te-aștept!
 Începu să cutreiere odaia în lung și-n lat, din ce în ce mai repede. Poposi lîngă sobă, deschise porțița, acordă o scurtă audiență gavanoaselor, închise porțița la loc.
 — Ascultă Monica, tu pui numere la-nceput?
 — Nu pun.
 — Atunci cum știi cît ai scris?
 — Țin minte.

- Aha!
- Vrei să pun?
- Nu... să-mi spui cînd îi ajunge la douăzeci.
- De ce?
- Ai să vezi!

Se aplecă peste umărul Monicăi, controlînd...

- Așa! Douăzeci?
- Da.
- Scrie la-nceput numărul cincizeci.
- Vai, Olguța!
- Fă cum spun .
- Și *tante* Alice?

— Nu controlează... Scrie mare de tot "cincizeci"... Așa. Mai ai de scris douăzeci de rînduri, și s-a făcut suta *mea*.

— Mamă, ce-avem la masă? întrebă Dănuț pe doamna Deleanu, intrînd în salon, mahmur de singurătate.

- Ți-e foame, Dănuț?
- Știu eu?... Da n-am ce face!
- De ce nu te joci cu Monica?
- S-a dus la Olguța.
- Du-te și tu.
- La Olguța?!
- Bine. Ia o carte și cetește.
- Ce carte să iau?
- Dănuț!... Ești băiat mare!... Ascultă muzică dacă nu vrei să cetești.

"Ce rău e să fii băiat mare", căscă Dănuț răsturnîndu-se pe divan. Din pricina Olguței și-a Monicăi trebuia să-ndure pînă la masă pedeapsa unei sonate de Beethoven. Îl ispiti deodată o împăcare pornită de la el... Nu-și dădu voie.

"Cînd ești băiat mare"... Începu el să-și vorbească.

- Mamă, dă-mi, te rog, o batistă.

— Vai, Dănuț, mai rău decît sălbatecii!... Poftim batista mea. De ce n-ai batistă?

Sonata reîncepu. Dănuț ghemui batista mamei lui în buzunar, peste batista lui.

"Cînd oi fi mare, n-am să-i dau voie nevestii mele să cînte la pian", hotărî el, remarcînd lipsa domnului Deleanu.

Și fiindcă n-o mai asculta, *Sonata lunii* începu să cînte-n el pentru amintirile de mai tîrziu...

Afară s-aprindea clipa de argint a cerului pe înserate... melancolia umbrelor fără de soare și de lună, clipa cînd nimeni nu îndrăznește să aprindă luminările subț ochii zilei care vede încă...

- Isprăvește, Monica, se impacientă Olguța.
- Lasă, că nu mai am mult.

Olguța măsluise și negațiunile, silind-o pe Monica să numeroteze cu cîte-un "cincizeci" persuaziv fiecare rînd al cincisprezecelea.

- Ascultă, Monica, începu Olguța agitată, după oarecare codeală jenată, îți

dau ție păpușa mea.

— Pentru că ți-am scris asta? disprețui Monica colile acoperite de parada amăgitoare a literilor. Eu am două păpuși!... Tu ce-ai să faci fără păpușă?

— Nu!... Da mie nu-mi trebuie păpușă. Ai isprăvit?

— Am isprăvit... Asta nu-i frumos, Olguța! Ce-are să spună *tante* Alice!

— Lasă... Caută-mi o panglică.

Olguța făcu sul colile.

— Ai găsit?

— Da.

— Acum fă o fundă frumoasă; știi, cum mi-ai făcut pentru premii.

— De ce, Olguța? întrebă Monica, înflorind din vârful degetelor funda sulului cu pedeapsa.

— Mama are să vadă că funda-i bine făcută și-are să fie mulțumită.

— ...?

— Fiindcă eu nu știu să fac funde... ș-atunci are să uite să mai controleze!

— Vai, Olguța, tare ești șireată!

— Așa-i când... "ai părinți" urmă în gând Olguța.

— Ce?

— Nimic... așa spun eu.

— Vă poștește la masă, le vorbi din ușă Anica, sorbind din ochi funda roșie.

— Cine? o luă în primire Olguța.

— Conița!

— Pe cine?

— Pe dumneavoastră, duduie!

— Cum ți-a spus?

— Spune, cum ți-a spus?

— Cum să-mi spună, duduie?!... Să veniți la masă, mi-a spus !

— Monica, du-te tu singură. Eu nu mă duc.

— Pentru ce, Olguța?

— Fiindcă nu m-a poftit pe mine; și eu am făcut pedeapsa.

— Iar începi, Olguța?

— Te rog! Eu fac ce trebuie... Du-te și spune că eu nu vin la masă, fiindcă nu m-a poftit, scandă ea cu mâna și cu piciorul.

— Și ce-ai să faci?

— Am s-aștept să mă poftească.

— *Tante* Alice, m-a rugat Olguța să te-ntreb dacă poate să vină la masă?

— Sigur că da... Anica du-te și o poștește.

"Al dracului is fetele!" se mîndri Anica, alergînd din nou îndărăt.

Domnul Deleanu își întoarse fața din lumină, zîmbind; recunoscuse retușarea.

Luau masa în pridvor. Ca pentru un început de chef, nevăzuți, greierii își acordau subțire scripcele; broaștele își dregeau glasul...

— Am venit.

Olguța întinse sulul ca un pretext pentru fundă.

— Bravo, Olguța! o lăudă înduplecată doamna Deleanu.

Olguța zîmbi modest și blazat.

— Ei, acum, fiindcă ești o fată cuminte, să ne spui frumos și drept cine-a avut dreptate: tu sau Dănuț?

Olguța privi adânc pe domnul Deleanu.

— Mata, mamă dragă.

— La masă, copii, că se răcește supa! izbucni gălăgios domnul Deleanu de teama unui nou proces.

— Spune drept, Olguța. Ți pare rău de ce-ai făcut? o întrebă doamna Deleanu cu polonicul de supă în mână

— Îmi pare rău... după zmeu, oftă Olguța.

În jurul lămpii cu glob roz, începură să cotească fluturii ca niște delicate vehicule la ultimul rond aj unei șosele...

Fața de pansea albă cu trup gigantic a Pachiței visa, ascultînd muzica lingurilor de supă. Minile ei încrucișate odihneau orizontal pe pîntece.

— Dănuț, nu sorbi supa.

Iar!

— Dănuț, de ce nu te-nveți să mănînci frumos!... Monica, arată-i, te rog, cum se mănîncă supa.

Cu rumen în obraji, ca o logodnică sărutată în fața părinților, Monica aplecă vârful lingurii spre buze, insinuînd supa, lin, fără murmur.

— Acum fă și tu la fel.

— Miauuu...

Modulația de foame a pisicilor se mlădie veridică în noaptea de vară.

— Cîț! se stropși doamna Deleanu spre întunericul de subt masă, dînd cu piciorul.

O pisică nevinovată suferi în locul Olguței. Domnul Deleanu își șterse cu șervetul un zîrnbet înstelat de supă.

Începură să se adune oaspeții nepoftiți ai meselor de-afară. Veni, mai întâi, Ali: *pointer*-ul lăptos, roșcat și jovial. Se așeză lângă doamna Deleanu, privind-o cu deferență hemesită. Era plin de ticuri sau de purici. Clipea: nările-i tremurau, mereu mobile; strănuta; își sucea gîtul ca cei care poartă gulere strangulatoare; își culca tîmplele cînd pe-o parte, cînd pe alta; hăpăia muște și le înghițea ca și cum ar fi avut amigdalită; își freca dinapoiul pe jos, botul i se sfădea cu coada; coada cu podelele; podelele cu picioarele...

— Marș, Ali!

Se dădu lângă Dănuț, tot scuturîndu-se, tot gudurîndu-se, plin de vorbe dulci, dar vorbind prea tare: Uu-iuuu, hau-hau!

Din farfuriile schimbate se înălță mirosul fripturii... Chemați de el, dulăii din ogradă — cu ochi de haiduc și sfieli de căprioară — răsăriră întunecați pe scări... și nu îndrăzniră... Subt garda picioarelor mesenilor, pisicile se strînsesă mai tare, mute, c-un fior de frig de-a lungul spinării.

— Patapum, stîng! Patapum, drept! Patapum, stîng! Patapum drept! comandă Olguța — în picioare pe scaun — nemaiținînd samă de nimic.

C-o ureche neagră pe ochi și una răsfrîntă pe ceafă, castanie; cu bot crocodilian; pieptos; cu picioarele strîmbe; cu mers legănat și chilos de atlet în frac, *basset*-ul Patapum, ghidușul ghidușilor și "bucuria Olguței", își făcuse apariția. În timpul zilei nu-l putea descoperi nimeni. Se ascundea ca o tra-

gediană răscoptă de lumina soarelui.

Veni de-a dreptul la Olguța, conștient parcă de ilaritatea care-l întâmpină. Se opri la picioarele scaunului, aplecându-și capul într-o parte, ca cineva care spune: "Aud?"

— Patapum, drepti!

Patapum făcu un sluj ostășesc.

— Patapum, bum!

Patapum căzu drept pe spate.

— Patapum, sus!

Patapum învie dînd din coadă.

— Patapum, hap!

Cu o strîmbătură acră, ca la unt de ricină, Patapum înghiți musca oferită.

— Bravo, Patapum!

Patapum făcu o piruetă, și înflori sluj, cu jumătate din friptura Olguței în dinții ilari.

Monica rîdea cu hohote. Îi căzură lacrimi pe friptura surprinsă. Doamna Deleanu rîdea cu ochii la Monica; domnul Deleanu, cu ochii la Olguța; Olguța, în brațe cu Patapum; și lampa roză, tuturora.

Demn, Dănuț întinse o bucată de friptură lui Ali: singurul rest de seriozitate cu care mai putea vorbi — și care-l asculta.

— Ali! țipă ascuțit Olguța, sărind de pe scaun cu mâinile pe urechi.

Din brațele ei, expulzat, Patapum se rostogoli pînă sub botul lui Ali, care, de sus, aruncă o privire dezgustată bătrînului nemernic.

Acoperindu-și pletele cu miinile, Olguța își ascunse capul, violent, în brațele doamnei Deleanu.

— Ce-i, Olguța? Ce s-a întîmplat?... Hai, spune, Olguța!

— Ai amuțit, Olguța? Tu!!

— S-a dus! țipă Olguța înădușit în rochia doamnei Deleanu.

— Cine?

— Liliacul! țipă ea scuturîndu-și fiorii în brațele mamei ei.

Un mieunat strident străpunse tăcerea.

— Unde-i?

— ...Uf! S-a dus.

Doamna Deleanu închise ochii, cutremurîndu-se. Strigoii moale al pletelor zburase afară, frîgînd un trăsnet negru pe tremurul luceafărului.

— Hai, Olguța. S-a dus... Sigur că s-a dus.

— Nu cred.

— Olguța, lasă copilăriile!

— Papa, s-a dus? întrebă Olguța, trăgînd cu coada ochiului.

— Da, da! S-a dus.

Olguța sări drept în sus, cu ochii țintă în ochii lui Dănuț.

— Eram sigură că rîzi! Nu-ți dau voie să rîzi de mine! Eu nu mă tem de nimeni.

— Numai de liliaci! șopti suav Dănuț, încordîndu-și picioarele sub masă.

— Bravo, Dănuț! aprobă domnul Deleanu. Chipul dinafară al lui Dănuț nici nu clinti, de

teamă să nu-l descopere ceilalți pe cel dinlăuntru. Olguța se-ncruntă o clipă numai și pufni de rîs.

— Ai dreptate!... Ce bine că s-a dus!... Papa, de ce mă tem eu de lilieci?

— Întreab-o pe mama.

— Mamă, tu știi de ce mă tem de lilieci?

— De unde vrei să știi? ridică ea din umeri privind pieziș pe domnul Deleanu.

— Atunci de ce m-a trimis papa la tine?

— Întreabă-l!

— Eu știu, dădu din cap cu tîlc, Olguța.

— De ce, mă rog?

— Să spun?

— Spune.

— Fiindcă și tu te temi de lilieci!

— Olguța, nu fi obraznică!

— Și eu mă tem de lilieci! se spovedi Monica încă palidă.

— Sigur. Tu ești prietena mea.

"Ce proastă-i Monica", gîndi c-un fel de respect Dănuț, pe care nimeni nu-l știa că se temuse, decît pisicile de subt masă, călcate pe coadă.

— Dănuț, strînge-ți șervetul.

Pe-al Olguței îl păturise Monica, așa că ochii lui Dănuț întîlniră o dezamăgire — și pe deasupra ochii Olguței, la pîndă. Vra să zică Olguța nu uitase spiritul făcut pe socoteala ei!... Dănuț se concentra asupra șervetului.

— Mamă, hai să vorbim franțuzește, propuse Olguța, aruncînd o privire spre Dănuț.

— Cum nu? consimți surprinsă, dar cu plăcere, doamna Deleanu.

— Mamă, eu pot să mă scol? întrebă Dănuț; luîndu-și inima în dinți.

— De ce, Dănuț? Stai cu noi. Vorbim, cu toții, împreună.

Dănuț clipi, înghiți și se supuse; Răzbunarea Olguței începea.

— Olguța, *que fais-tu en ce moment?* (1) începu doamna Deleanu.

— *Ça c'est trop simple, maman! Poses moi une autre question... plus difficile: n'est-ce pas, mon frère?* (2)

— *Est-ce que tu as mal à la tête, mon frère?... Dis vrai! Și c'est oui, que je ne te dérange plus.* (3)

— Dă-mi pace! mormăi Dănuț, primenindu-și obrajii cu altă roșeață.

— *Voyons, mon petit, dis cela en français, au moins!...* Dănuț, *comment dit-on en français* (4): lasă-mă-n pace?

— *Laisse-le tranquille, maman, il ne comprends pas!* (5) disprețui Olguța pe Dănuț, cu vorba, cu tonul și cu mișcarea buzelor.

— Olguța, *sois plus aimable!* (6)

— *Mais puisque je dis la vérité, maman!* (7)

Domnul Deleanu își mușcă buza. Îi creștea inima auzind-o pe Olguța polemizînd într-o limbă pe care abia o învățase, și mai mult din auzite, cu accent corect și dezinvoltură. „Ce temperament de avocat!” regretă el.

— Olguța, *tu n'as pas raison!* (8) apără doamna Deleanu pe Dănuț, stăpînindu-și un zîmbet.

- ¹ Olguța, ce faci tu în această clipă?
² E prea simplu mamă! Pune-mi altă întrebare... mai grea: nu-i așa frate?
³ Te doare capul, frațioare?... Spune drept! Dacă da, să nu te mai deranjez!
⁴ Ascultă, micuțule, cel puțin spune asta în franceză!... Dănuț, cum se spune în franceză...
⁵ Lasă-l în pace mamă, nu înțelege!
⁶ Olguța, fii mai amabilă!
⁷ Dar totuși, eu spun adevărul, mamă!
⁸ Olguța, tu n-ai dreptate!

— *Qu'il le prouve! (1)* gesticulă Olguța.

Dănuț știa franțuzește cât și Olguța. N-avea însă curajul să vorbească. Se jena, ca și de recitarea poeziilor în salonul cu musafiri.

— *Allons, mon petit, reponds(2)* îl somă doamna Deleanu.

Lui Dănuț i se urcă sîngele la cap. Adunîndu-și puterile, smulse din tăcerea lui înnoirată o expresie auzită de la domnul Deleanu, și o fulgeră pe Olguța în franțuzește.

— *Je m'en fiche! (3)*

— *Alors, va te coucher! (4)* încheie aspru doamna Deleanu.

Dănuț porni. În antret era întuneric. Se întoarse îndărăt în pridvor, și se așeză pe scări între cîinii ciobănești care nu știau franțuzește, dar știau să muște... Cu accent de violă, Monica, la rîndul ei, intrase în tabăra dușmanilor...

— Patapum, *comment font les avocats? (5)*

— Hau-hau!

— *C'est bien.... Patapum, comment font les magistrats?(6)*

Patapum închise ochii și căzu narcotizat.

— Hai, Monica!... Și Patapum știe franțuzește! vorbi tare Olguța, trecînd cu Monica de mîină pe lîngă Dănuț.

Dănuț, tot pe scară, între cîini, își strînse dinții și tăcu patriotic în noaptea românească.

¹ Să dovedească!

² Hai, micuțul meu, răspunde...

³ Nu-mi pasă!

⁴ Hai, du-te la culcare!

⁵ Patapum, cum fac avocații! (Patapum a devenit nume propriu din expresie interjecțională, care s-ar putea traduce: hodoronc-tronc.)

⁶ E bine!... Patapum, cum fac magistrații?

— La ce te gîndești, Alice?

— ...La nimic... Îmbătrînim... Copiii cresc mari...

— Da...

— Ca mîine-poimîne casa rămîne goală... noi mai bătrîni...

— Ce putem face?

— Nimic! Să-i creștem pe ei, și să ne privim tot mai rar în oglindă...

— Oglinzile de-acum înainte sînt numai pentru ei, ca și noi.

Tăcură...

— Olguța și Monica, puneți-vă paltoanele. Și tu, Dănuț!

— Puneți-l și tu, Alice, să nu răcești.

Se pornise parcă o mișcare undeva pe cer sau pe pămînt. Nici vînt și nici murmur de frunze nu era.

O clipă, broaștele-amuțiră. Și din tăcerea lor de inimi zbuciumate, care s-au oprit delaolaltă, buhaiul de baltă se tîngui așa de simplu și de trist! Și broaștele-ncepură iar, dar altfel, căci de pe zări desprinse, se apropia încet, cu amfora răcoarei pe umărul ei gol de lună plină, adevărata noapte.

— Monica, ți-a plăcut ce i-am făcut?

"Săracu Dănuț !" gîndi Monica, revăzîndu-l din nou singur pe scară între cîini. Și cu glas tare:

— Dănuț nu știe franțuzește?

— Cum să nu știe?! îl apară jignită Olguța, scuturîndu-și trupul în căderea albă a cămeșei de noapte.

— Atunci de ce nu vrea să vorbească?

— Așa-s băieții... proști!... Monica, încheie-mă la gît.

— Cum? Dănuț îi prost? se mira Monica, prinzîndu-i nasturele în cheutoarea gulerașului.

— Am spus eu asta?

— ...Da. Tu ai spus că băieții îs proști.

— Sigur.

— Atunci cum?

— El nu-i prost... Da așa-s băieții!

— Olguța, tu nu-ți pui papucii?

— Nu! Așa-i bine! Scoate-i și tu! Așa-i că-i altfel cu picioarele goale?

— Ce frumos e, Olguța! zîmbi fetița, călcînd desculță în apa lunii.

— Vezi, dacă m-ascuți!

— Acum ce facem?!

— Ne batem cu perne, îi dovedi Olguța, aruncîndu-i un puișor.

— Tu nu te-nchini, Olguța? o întrebă, ferindu-se, Monica.

— După ce ne batem cu perne!

— Nu. Eu mă-nchin.

— Hai și eu atunci!

Îngenunchind pe pat, Monica se rugă în gînd cu ochii închiși "Tatăl nostru cel din ceruri"... Olguța, cu glas tare, în picioare... Se opri ca să îndrepte icoana strîmbată de inaugurarea bății cu perne.

— Monica, tu ai vrea să fii Maica Domnului?

— ...în numele Tatălui, al Fiului și-al Sfîntului Duh, amin... Ce-ai spus, Olguța? o întrebă Monica, desprinzîndu-și fața din cerul bunicei.

— Hai să ne batem cu perne!... Num... tată... fiu... duh... amin.

Dănuț știa de ce dormea Ali pe covor în odaia lui, în loc să doarmă afară, în pridvor. Dar nimeni nu trebuia să știe nici ce știa Dănuț, nici că Ali sforăia în odaia lui, incolăcit pe covor ca un continent de purici. La drept vorbind nici lui

Dănuț nu-i prea venea-ndămînă să știe ce știa, fiindcă știind, frica de noapte și singurătate, nenumită, îl privea gata să vie, ca cineva strigat pe nume.

— Hai să mă dezbrac, se îmbărbăta Dănuț, sculîndu-se zgomotos de pe pat.

Începu să-și scoată hainele, cu mișcările factice ale actorilor cînd reproduc pe scenă gesturile mici de toate zilele. Din odaia Olguței răsunară moi bufnituri de perne și rîsete de două glasuri.

"Ce bine-i să fii însurat"... Și se gîndi deodată cu nedumerire că într-o zi chiar el, Dănuț, va fi mare... Își ridică ochii în oglindă și privi sus, cu capul dat pe ceafă, locul unde va fi capul unui Dănuț... capul lui Dan de peste mulți ani... Parcă nu-i venea să creadă!...

Adică va veni un străin, un uriaș, îl va înghiți pe Dănuț, și cu Dănuț în ei va face pe ceilalți să creadă că-i însuși Dănuț?... Ciudat!... Și Dănuț unde va fi?... Dănuț nu va mai fi nicăieri...

— Nu vreau! se împotrivi Dănuț, ca în fața morții și-a mormîntului.

Nu-i așa! Dănuț va fi în el, ca un ou mic de lemn într-un ou mare... Nu-i totuna!... Fiindcă uriașul va fi tot Dănuț... Cum asta? Și mic și mare?... Capul lui Dănuț îi ajunge pînă la buzunarul de la jiletcă, unde-i ceasul tatei, și totodată, capul uriașului e însuși capul lui Dănuț? Ciudat!... Ca și cum ai ținea capul între mîini, și capul ar gîndi deoparte — cum? poate să gîndească așa! Și trupul fără cap, s-ar gîndi și el!... Foarte ciudat!...

"Oare și tata a fost mic?... Sigur c-a fost..." Vra să zică a fost odată un copil de-o vîrstă cu Dănuț, frate cu Dănuț și cu Olguța, dac-ar mai fi, și acuma nu mai este decît tatăl lui Dănuț... Da unde-i celălalt?... S-a dus sau e în el?... Dacă l-ar tăia pe tata în două, l-ar găsi pe celălalt? Sigur că nu!... În trup e scheletul, inima, plămîinii... Dănuț a învățat la școală tot ce-i în trupul tatei. Atuncia unde-i celălalt?

"Oare nu-s eu?"

Dănuț clipi amețit,

...El e copilul tatei... și-al mamei! Ciudat!... Să fii unul singur și să fii copilul a doi oameni!... Unu plus unu face doi... Asta-i sigur! A învățat la aritmetică... Atunci de ce Dănuț e copilul și ai tatei, și al mamei?...

Și cum se fac copiii?...

"Oare eu am să fac copii?"

Dănuț se privi cu spaimă în oglindă.

"Eu îs băiat!" se liniști el, ca și cum s-ar fi amăgit pe sine ca pe altcineva mai mic decît el și mai neștiutor...

"Olguța are să aibă copii", o pedepsi Dănuț.

...Olguța!... Olguța e sora lui!... De ce?... Fiindcă și ea e a tatei și a mamei... Nu se poate!... Olguța e a mamei, și Dănuț al tatei... Mama e femeie... Cum poate să facă o femeie un băiat!... Atunci tata l-a făcut pe Dănuț?... Bine, da motanii nu fac pui; numai pisicile fac!... Asta-i altceva!... Nu spune mama că Dănuț e băiatul ei? Oare mama spune minciuni?... De ce e mama femeie?... Are păr lung?... Tata are musteți!... Mama are rochie!... Și tata ar putea să-și puie rochie!

Închipuindu-și-l în rochie, Dănuț zîmbi.

...Tata e avocat... și mama e femeie... Oare și Dănuț va fi avocat?... Nu-i vine să creadă!...

Cum poate oare să vorbească tata un ceas în șir fără să cetească?... Oare învață pe de rost? Nu se poate!... Numai poeziile se pot învăța pe de rost!... Tata e foarte deștept... de asta poate vorbi un ceas!... Și Olguța e foarte deșteaptă... Dănuț se teme de Olguța... El e premiant întâi, dar Olguța e foarte deșteaptă... Cu ea nu se poate pune... Oare Dănuț îi prost?... Așa crede Olguța, da nu-i adevărat!... Cum poate să fie Dănuț prost, când Dănuț vede cum e Olguța și cum e el singur!... El nu poate vorbi ca Olguța... Atunci?... Asta-i altceva! Dănuț știe că nu-i prost fiindcă el are turbinca lui Ivan... Olguța nu știe că Dănuț e deștept... chiar foarte deștept!... Dacă-ar asculta Olguța ce gîndește Dănuț!... Ce păcat!... Cu Olguța poate vorbi numai.

Dănuț se privi deodată în oglindă... El vorbea sau altcineva?... Își pipăi mîinile, una pe cealaltă... Făcu mișcări cu degetele, cu brațul...

...Vra să zică el, Dănuț, era stăpînul lui: tot Dănuț. El poruncește și el asculta... așa cum trebuia să asculte Dănuț pe mama și pe tata... El putea face cu el orice!... Spunea mîinii: "Întinde-te", și mîina se întindea... Dacă i-ar fi spus: „Zgîrie-l pe Dănuț", l-ar fi zgîriat?... Nu... De ce nu mai asculta?... Fiindcă n-avea cum s-o silească... Ba avea! Cu cealaltă mînă... Nici așa! Nici una n-ar fi vrut să-l zgîrie... De ce?... Fiindcă nu le putea pedepsi... Ba da! Putea să le muște!... Dar nici dinții nu vroiau să-l muște pe Dănuț!... Așa-i! Mîinile care nu vor să-l zgîrie sînt mîinile lui!... Oare și degetele gîndesc?...

— Ce-i asta, Dănuț? În loc să dormi te uiți în oglindă? Ia, mă rog!

Doamna Deleanu, în chimono, făcea rondul de noapte, pe tăcute, ca toți cei care-l fac.

— Te-ai spălat pe dinți?

— M-am spălat.

— Mîinile ți-s curate?... Ia să văd... Dănuț — Dănuț! Pentru ce-s făcute periile de unghii?

"Pentru mata, mamă, ar fi răspuns Olguța", gîndi Dănuț, roșindu-se.

— Să vii mîine dimineață să-ți tai unghiile. Ai auzit?

— Am auzit.

— Și-acuma culcă-te... Dănuț! Da asta ce mai e? înmărmuri doamna Deleanu, descoperindu-l pe Ali... Marș, Ali!

Ali deschise ochi de cuvios călugăr descoperit de stareță la maici și ondulă spre ușă.

— Ce caută dumnealui aici?

— A venit singur, mamă!

— Cred, bine ! Asta mai lipsește!... De ce nu l-ai dat afară?

— ...Am uitat.

— Noroc că mi-am adus eu aminte!... Da tu ce cauți aici??

— N-aveam chibrituri, mamă!...

Capul Olguței răsărise atent, prin crăpătura ușii care dădea în antret.

— Umbli cu picioarele goale? Olguța!

— Nu-mi găsesc papucii! Am să-i arăt eu Anicăi!

— Ba te poftesc să te culci!

— Ce cauți la *mine* în odaie? se oțărî Dănuț.

— Eu vorbesc cu mama! Asta-i casa mamei. De ce n-o dai afară pe mama?

- Olguța, lasă-l în pace!
- Mamă, l-ai dat afară pe Ali?
- De asta ai venit!... Hai la culcare! Repede, Olguța!
- Mamă, cîinii fac ploșnițe?
- Ce? Ai găsit ploșnițe? se spăimîntă doamna Deleanu.
- Nu! Da-ntreb așa!
- Olguța, ai să mă-nnebunești!
- De ce, mamă dragă?
- Te rog, lasă-l pe Dănuț să doarmă!
- Eu nu-l las? El nu mă lasă pe mine!
- Olguța!
- Iaca mă duc... Mamă dragă, tare-ți șade bine în chimono!

Doamna Deleanu întoarse capul spre fereastră, să-i zboare rîsul acolo de unde răsar fluturii.

- Noapte bună, Dănuț!

Îl sărută pe frunte, stinse lumînarea, și ieși lăsîndu-l pe Dănuț cu lumina lunii... și cu ceva care nu intrase încă în odaie... Dar inima lui Dănuț auzea venind, tăcută, mută, ascuțită ca umbra unui zbor de liliac, spaima.

...începu un gînd să povestească în gura mare, asurzitor, ca un papagal, tot dialogul cu Olguța și cu mama: "Ești un prost! Ești un prost! Ești un prost! Du-te și-o bate pe Olguța! Nu ți-i rușine să te faci de rîs! Să te faci de rîs..."

Și-un alt gînd, dimpreună cu celălalt, șoptea ca șerpilor: „...În cimitir, se ridică din mormînt strigoiul. E galbăn la față, ochii negri ard; dinții și unghiile cresc, cresc... și strigoiul vine fără să-l auzi, prin lumina lunii... În cimitir, în cimitir... Și nici nu-l auzi cînd vine..."

Deschise ochii: spaima lunii umplea odaia... Se smulse de pe pernă și repede întoarse capul: nu era nimeni la spate, dar poate plecase și venise la loc...

"...Strigoiul caută sînge de om tînăr..."

"...De fată tînără!" țipă alt gînd de-al lui Dănuț.

Își făcu semnul crucii... Se culcase fără să spuie rugăciunea. Se făcu palid în paloarea lunii.

Olguța lăsă lingura în gavanoș, gavanoșul îl vîrî în sobă. Monica se vîrî în pat. Hotărîtă, Olguța porni spre ușa dintre odaia lor și a lui Dănuț, de unde răsunau bocăniturile.

- Cine-i acolo?
- Eu.
- Cine, eu?
- Eu, fratele tău.
- Nu cred!
- Dacă-ți spun!
- Și ce vrei?
- Să-ți spun ceva.
- Spune.
- Deschide ușa.
- Pentru ce?
- Ca să-ți spun.

— Și ce-mi dai dacă deschid?

— Spune tu, ce vrei?

Olguța se-ncruntă. Nu mai înțelegea nimic.

— Olguța, nu deschide! o îndemnă tainic Monica.

— De ce să nu deschid?

— Deschide Olguța, răsună tare și grăbită vocea lui Dănuț.

— Să-mi dai pușca ta.

— Ți-o dau!

— Jură-te.

— Spun pe onoarea mea.

— Spune: jur.

— Deschide, Olguța. Jur pe onoarea mea.

Olguța răsuci cheia, apăsă clanța și brusc deschizînd, răsări în prag.

— Unde-i pușca?

— Ia-o.

Olguța desprinsese pușca, nelăsîndu-l pe Dănuț să încalce hotarul.

— Bufta! îl încercă ea, înarmată cu pușca.

— Poți să-mi spui! Nu mă supăr.

— Atunci nu-ți mai spun.

— Cum vrei tu.

— Da tu ce vrei?

— Olguța... vreau să mă împac.

— Vrei să te-mpaci?

— Da.

— Spui drept?

— Spun drept.

— Atunci intră.

Dănuț respiră.

— Monica, și cu tine vreau să mă împac.

— Ce bine-mi pare, Dănuț. Hai să ne sărutăm.

Se sărutară entuziasmați: Dănuț în vînt, din grabă, Monica-l sărută pe nas, din greșeală.

— Ce facem? se-ntrebă Olguța.

— Dă-i și lui, Olguța, cercă s-o înduplece Monica.

— Tu zici să-i dau?

— Da, Olguța, de ce să nu-i dai?

— Ce vreți să-mi dați? se neliniști Dănuț.

— Da juri? interveni Olguța.

— Da n-am jurat?

— Pentru pușcă!

— Bine, jur!

— Zi după mine: Mă jur...

— Copii, voi nu dormiți? întrebă din capătul antretului doamna Deleanu, pentru a doua oară.

— Monica, spune tu că dormim; pe tine te crede.

— ...încă nu, *tante* Alice.

— Noapte bună, Monica. Să știi că te-aud, Olguța!

— Mă jur... Hai, Olguța! încep Dănuț în șoaptă.

— Așteaptă să găsesc!... să am crampe.

— ...să am crampe...

— Olguța, asta nu-i jurământ, asta-i blestem! se înfricoșa Monica.

— Da? Foarte bine. Zi după mine... Ce-am spus?

— Să am crampe... se strîmbă binevoitor Dănuț.

— ...și să stau în pat toată vacanța...

— ...și să stau în pat toată vacanța...

— ...și să mă puie doctorul la dietă...

— ...și să mă puie doctorul la dietă... se îngrijora Dănuț.

— ...fără de dulciuri...

— ...fără de dulciuri... oftă el amar.

— ...dacă oi spune cuiva...

— ...dacă oi spune cuiva...

— ...ce-are să-mi arate...

— ...ce-are să-mi arate...

— ...Olguța...

— ...Olguța...

— Amin!

— Bagă de seamă!... Și-acum, poftim pușca înapoi,

— De ce, Olguța?

— E pușcă de copil! Mie nu-mi trebuie!

— N-o primesc. Am dat-o.

— Atunci o țin pentru Monica... Ai s-o pui în patul păpușelor. Auzi, Monica?

...Albi pelerini ai căilor de lună pe covoare, trei copii desculți, în lungi cămeși de noapte — unul cu cozi blonde, doi cu plete brune — poposiră în jurul unui gavanos cu dulceață.

Și toți trei mîncău din aceeași lingură, subt privirea aceleiași bune, din dulceața acelorași uriași — jos, pe covor.

II

CĂSUȚA ALBĂ ȘI ROCHIȚA ROȘIE

Moș Gheorghe, mai-marele grajdului, avea locuință la curtea boierească: încăpere înaltă, bine văruiată, cu pat curat înfățat, ferestre cît icoana cea mare a bisericii din sat, și mîncare adusă de Anica de la masa boierilor.

Dar moș Gheorghe avea și gospodăria lui. Căsuța cea mai la o parte de sat — nu tare — și cea mai apropiată de curte — nu mult, cît poate cumpăni un cîne ciobănesc între turmă și păstor — era a lui moș Gheorghe.

— Ce-ți trebuie, moș Gheorghe, casă?... Copii n-ai; mama Anica — Dumnezeu s-o ierte; caii ți-s aici; aici-s și eu, și *Olguța*, îl dojenea, eu bunătate, doamna Deleanu. Ia-ți beleaua de pe cap!

Moș Gheorghe încrețea fruntea, c-un zîmbet viclean în ochii micșorați.

— Știe... Știe el moșu!

În dosul casei, cam pe deal, se întindea livada cu prunii și vișinii care coboară primăvara din cerul albastru în straie mirositoare; devale se lărgea ogorul în care iese grîul verii ca o înviere din biserică.

— Moș Gheorghe, nu mai ai putere. Să trimet oamenii să-ți are.

— Ferească Dumnezeu, cuconiță! Să-ți ajute Cel-de-Sus, da să-mi dai numai boii și plugul.

În casa lui moș Gheorghe intra numai preotul la zile mari, vreo nuntă cînd era nevoie de-o casă mai încăpătoare, și Olguța oricînd vroia. Nepoftită, însă, Olguța nu venea; asta nu înseamnă că nu venea des.

Moș Gheorghe n-avea cîne. "La ce? Eu șad la boieri; *cîne* să vadă de el?" Dar în vîrfurile casei era un cuib de cocostîrc cu toaca de asfințit a pliscului în el.

— Fiindcă are inimă bună moșul, își tălmăceau sătenii prieteșugul cocostîrcului cu o casă mai mult nelocuită.

De aceea, pesemne, în gospodăria fără cîne a veteranului de la șaptezeci și șapte, făcătorii de rele nu intrau.

— Mamă dragă, ce sărbătoare-i azi?

— Azi?... Nu-i nici o sărbătoare! Ce ți-a venit, Olguța?

— Eu credeam că-i sărbătoare, mamă dragă!

— Mamă dragă, mamă dragă! Grozav mă mai iubești! Spune mai bine, ce vrei de la mine?

— Eu??? Nimic!... Aș vrea numai să văd cum îi șade Monicăi cu rochia albastră...

Doamna Deleanu iscodi în zădar ochii Olguței. Ochii nu destăinuiau mai mult decît vorbele, adică mai lămurit, fiindcă ochii Olguței...

— Monica, tu vrei să-ncerci rochița albastră?

— Sigur că vrea! comentă imperativ Olguța roșeața Monicăi, înainte de-a o vedea.

— Vreau, *tante* Alice, îngîină Monica porunca Olguței, încîntată că i se împlinea o vinovată dorință nu din vina ei.

Rochița albastră o aștepta pe Monica de la începutul vacanței. Doamna Deleanu i-o făcuse de îndată, dar Monica o încercase numai. Pe atunci, Monica își iubea rochița de doliu nu ca o datorie, ci ca o amintire de la bunica.

Într-o zi, Dănuț, Olguța și Monica se jucau de-a culorile: născocire de-a Olguței.

— Ce culoare ai vrea să fii tu?... Spune repede, că altfel spui minciuni și mă supăr!

Luat din scurt, pe neașteptate, de glasul și ochii Olguței, Dănuț se zăpăcise. Nici nu-i trecuse prin cap una ca asta! Ce-avea el cu culorile!

— Albastru, Olguța, se hotărîse el, scos din încurcătură de culoarea cerului.

— Și de ce-ai vrea să fii albastru?

— Fiindcă-i frumos.

— Daa?!

— Sigur! se înverșunase Dănuț.

— Foarte frumos?

- Foarte frumos.
- Cel mai frumos?
- Cel mai frumos.
- Nu-i adevărat. Roșul e mai frumos, foarte frumos, cel mai frumos.
- Ba albastrul e și mai frumos.
- Spui minciuni. Spune și tu, Monica.
- ...Eu nu știu!
- Atunci și tu spui ca și mine, și noi avem dreptate, biruise Olguța.

...Vra să zică, și lui Dănuț îi plăcea albastrul... De-atunci, Monica începuse să aștepte rochița de culoarea lui Dănuț. Doamna Deleanu nu mai îndrăznea să i-o dea, de teamă să n-o mîhnească. Monica nu se încumeta s-o ceară... Și tare se temea Monica să n-o supere pe bunica ei!... Și nici pe Olguța n-ar fi vrut s-o trădeze.

Monica urmă în ietac pe doamna Deleanu. Olguța intră o clipă după ele și dădu să iasă.

- Olguța, unde te duci?
- Vreau să vorbesc cu papa.
- Olguța, azi nu-i lucru curat cu tine!
- De ce?

— Bine, Olguța, n-ai spus tu că vrei să vezi cum îi șade Monicăi cu rochița albastră?

- Ba da, eu am vrut.
- Atunci de ce te duci?

— Fiindcă... Zîmbi. Mamă dragă, eu am mai văzut-o pe Monica în pantaloni! Pînă ce se îmbracă, eu mă întorc.

Cînd făcea vizite, Olguța nu intra niciodată într-o odaie înainte de-a bate la ușă. O singură ușă făcea excepție de la acest tratament: ușa odăii lui Dănuț, în care Olguța bătea cu piciorul cînd nu vroia să intre, dar vroia să-l scoată pe Dănuț — și pe care o deschidea pe tăcute cînd vroia să-l surprindă.

Olguța bătu o toacă discretă în ușa biroului domnului Deleanu.

- Intră.
- Am venit să te văd, papa.
- Bine, dragu tatei... Poate vrei ceva?
- Nu, papa! Am venit să te văd.
- Uite un scaun, Olguța. Așa, stai jos.
- Ca o clientă, papa!
- Dragu tatei... De-aș avea clienți ca tine aș cîștiga toate procesele.
- Tu pierzi procese, papa?
- Sigur. Pierd și eu ca oricare altul!
- Papa, dac-aș fi eu judecător, tu n-ai pierde nici un proces.
- De ce, Olguța? Tata n-are dreptate întotdeauna.
- Da... numai mama are!

Domnul Deleanu privi spre fereastră, ferindu-și fața de ochii Olguței; se întoarse la loc din cale-afară de serios.

- Papa, eu știu întotdeauna cînd rîzi tu.
- Fiindcă și mie îmi vine să rîd.

Începură să rîdă amîndoi.

— ...Și-l iubești tu pe tata?

Olguța se încruntă.

— De ce mă întrebi? Parcă tu nu știi!

— Știu, știu! Da-mi place să mi-o spui tu.

— Mie nu.

— De ce, Olguța?

— Așa... Nu știu...

— Vrei bomboane?

— *Merci*... Papa, de ce nu fumezi tu? Fiindcă-s eu aici?

— Nu, Olguța. Uitasem... Vrei tu să fumez?

— Da, papa. Ție-ți stă bine cînd fumezi.

Domnul Deleanu înșurubă țigara răsucită în țigaretă. Olguța aprinse un chibrit oferindu-i cu băgare de seamă flacăra conică.

— Fuuu! Papa, de ce-i mai frumoasă o lulea decît o țigaretă?

— Fiindcă-ți place ție.

— Eh, papa! Asta-i altceva! Da ție nu-ți place luleaua?

— Ba îmi place.

— Atunci de ce nu fumezi cu luleaua?

— M-am deprins cu țigareta... și nu fac bine! Cu luleaua numai pufăi; nu tragi în piept cum fac eu, pildui cu voluptate domnul Deleanu.

— Și luleaua o mai ai?

— Sigur. Am mai multe.

— Și ce faci cu ele?

— Le țin și eu degeaba.

— Degeaba?

— Adică mai dau cîte una la vreun prieten.

— Papa, tu mă iubești pe mine?

— Nu!

— Ba da.

— Cum vrei tu!

— Papa, da mă iubești mai mult decît pe prietenii tăi?

— Mai încape vorbă?!

— Atunci dă-mi și mie o lulea.

— O lulea?

— Dacă mă iubești, papa!

— Și ce vrei să faci tu c-o lulea?

— S-o am și eu la mine... așa, de frumuseță.

— Bine, Olguța... Uite... Alege-ți tu una pe placul tău.

Deschise un saltar ticsit cu felurite unelte de-ale fumatului.

— Uite, Olguța: asta-i frumoasă și-i mică; de spumă de mare. Numai bună pentru tine. Îți place?

— Îmi place, papa. Da eu vreau una mare.

— Alege-ți una mare atunci!

— Asta-i bună, papa? întrebă Olguța, punând mîna pe cea mai mare.

— Bună, cum nu?! Asta... asta o am și eu de la un franțuz care acorda plane

la Iași... A murit, săracu! Ce om cumsecadel... Excelentă pipă.

— Atunci o iau pe asta. *Merci*, papa. Am să țin minte.

— Lasă, dragu tatii. Toate-s ale tale. Tu nu știi că tata-ți dă orice?

Olguța îi dezmierdă fruntea și părul.

— Ce păr frumos ai tu, papa! Parcă-i mătăasă!... De-acuma mă duc.

— Ascultă, Olguța, hai și tu cu tata la pădure. Îl iau și pe Dănuț; poate vine și mama. Facem o plimbare cu docarul.

Olguța-și trecu mîna pe frunte.

— Merg altădată, papa. Azi fac o vizită lui moș Gheorghe, cu Monica... Știi, el ne-a poftit, plecă ea capul.

Domnul Deleanu își resfiră mustățile... o măsură pe Olguța... și deschise din nou saltarul cu lulele.

— Olguța, mai ia-ți o lulea: să ai și tu una.

Olguța îi privi fruntea, zîbind.

— Papa, tare ești tu deștept! *Merci*. Mie nu-mi trebuie.

După ce plecă Olguța, domnul Deleanu își luă fruntea în mîni, și se gîndi îndelung, cu inima strinsă, întovărășindu-și copilul peste pragul vremii, departe...

"Cînd te gîndești că într-o zi Olguța va fi mare... Biata Olguța."

Monica pornise din salon îmbrăcată cu rochița neagră, urmînd-o încetișor — de bucurie stăpînită — pe doamna Deleanu.

Din ietac se întoarse ea în frunte, cu rochița albastră, însă Monica cea care intrase în ietac nu mai ieșise la loc. Atîrna în cuierul rochiilor, cu rochița neagră. Monica nu schimbase o rochiță, ci un anotimp. Și ochii, și părul îi luceau altfel...

Cînd cerul e albastru toate lacurile limpezi ar fi numai albastre dacă n-ar fi soarele atît de despletit.

Dar părul Monicăi, împletit în două cozi, atîrna pe spate. Așa că Monica era îmbrăcată în rochiță de olandă albastră, decoltată cît trebuie ca să rămîie copil și ca să aibă capul — cu ochii și gura — tulpina gîtului întregă.

Rochița se oprea deasupra genunchilor — doamna Deleanu nu făcea hăinuțe pentru evoluția copiilor, ci numai pentru împodobirea unei vrîste — fiindcă genunchii copiilor pot fi sinceri ca și obrazul lor și tot frumoși rămîn și vii.

Și Dănuț era îmbrăcat la fel... Dănuț creștea repede. Doamna Deleanu avea mult de lucru ca fiecare vrîstă să-și aibă zestrea ei cochetă pentru toate anotimpurile anului. Totuși, dulapurile nu erau ticsite cu hăinuțe strîmte sau cu rochițe prea scurte. Hăinuțele și rochițele rămase pe loc în urma copiilor, îmbrăcau, în case nevoiașе, alți Dănuți, alte Olguțe.

Monica nu era altă Olguță. Monica era ca și-Olguța. De aceea, rochița albastră răsărise întîia, pe o nouă dumbravă la începutul căreia trecuse umbra unei rochițe negre.

— Monica, ia uită-te în oglindă, o pofti doamna Deleanu la vernisajul rochiței, ridicînd storul unei ferestre din salon.

Lumina amiezei suflă cu aur în oglindă iconița dimineților de primăvară. Monica plecă ochii în jos.

— *Tante* Alice, nu-i păcat? tresări teama în bucuria ei.

— Pui mic, nu-i păcat. Și dac-ar fi, l-ar lua *tante* Alice asupra ei.

— Ce bună ești, *tante* Alice!
 Clanța zvîcni.
 — Am venit!
 — Nu trînti...
 — ...nu bufni, nu pocni! Mamă dragă, tare te iubesc!
 — Olguța!
 — Am spus o obrăznicie?
 Doamna Deleanu începuse să rîdă.
 — Vezi, mamă dragă!
 — Ia astîmpără-te! Uite-te mai bine la Monica.
 — Ia să te vîd, o luă în primire Olguța întorcînd-o spre ea... Foarte bine! îmi place !Grozav îmi place !... Mamă dragă, bine mai lucrezi tu!
 — Slavă Domnului! Am auzit și eu o laudă din gura ta!
 — Azi sînt bine dispusă, mamă dragă!
 — Ia te rog! Lasă-l pe tata să fie bine dispus cînd vrea. Tu trebuie să fii totdeauna.
 — De ce?
 — Fiindcă ești copil.
 — Poate... da azi sînt foarte bine dispusă! Și tu, mamă dragă?
 — Și eu, dacă nu mă năucești.
 — Îți spun eu, mamă, că azi îi sîrbătoare.
 — Olguța, ți-am mai spus o dată că nu-i!
 — Cred... da parcă ar fi!... Monica, tu te dezbraci acum, sau rămîi așa?
 — Las-o-n pace, Olguța! De ce vrei să se dezbrace?
 — Eu nu vreau! Tocmai, m-aș fi mirat... Mamă dragă, uită-te la mine !
 — Ce vrei?
 — Eu? Nimic. Numai să te uiți.
 — Bine, mă uit.
 — Nu în ochi! Uită-te la mine, așa, știi tu: cum te uiți cînd mergem la teatru...
 Inspectează-mă.
 — Ei, și?
 — Și nu vezi nimica?
 — Ba vîd că ți-ai pătat rochița! Cînd ți-ai pătat-o?
 — Ai văzut?... Cînd mi-am pătat-o? Tu știi, Monica?
 — Nici eu!.. Mamă dragă, nu-i păcat să am eu o rochiță pătată?
 — Păcat de rochiță!
 — Și de mine nu?
 — De ce ai pătat-o?
 — Eu?
 — Da cine?
 — Ea singură. Adică supă.
 — Olguța!
 — Vrei să mă pedepsești, mamă?
 — Te rog, spune-mi ce vrei?
 — Și-mi dai?
 — Spune ce?

— Eu nu cer nimic. Da de ce să am o rochiță pătată? Eu nu vreau să am o rochiță pătată.

— Taci, te rog! Am înțeles... Ai văzut în șifonieră rochia cea nouă.

— Da, când ai scos-o pe-a Monicăi, ademeni Olguța dialogul spre biruință.

— Olguța, de ce spui minciuni?

— Eu nu spun minciuni.

— Taci... Tu nu știai că ți-am făcut o rochie nouă.

— Ba da, știam.

— Atunci de ce spui c-ai văzut-o acuma?

— Sigur. Acuma am văzut că-i gata.

— Și vrei s-o îmbraci?

— Eu?... S-o-ncerc numai... ca și Monica...

— Bine. Ai dreptate. Te rog numai să-mi răspunzi drept la ce te-oi întreba.

— Da, răspund.

— Tu ai vrut să te-mbraci cu rochia cea nouă, așa-i?

— Da, consimți cu precauțiune Olguța.

— Atunci de ce nu mi-ai spus, ca un copil cuminte: "Mamă, te rog frumos să-mi pui rochița cea nouă"?

— Fiindcă nu mi-ai fi pus-o.

— De unde știi?

— Știu eu. Mi-ai fi răspuns că azi nu-i sărbătoare și c-am s-o pătez.

— Olguța! Olguța! Spune-mi drept, de ce ești tu așa de șireată?

— Taci, Olguța?

— Nu tac, da nu știu!

— Vezi, Olguța!

— Poate că știi mata, mamă dragă!

— Hai să te-mbrac.

— Aha!

Dănuț închise ușa salonului, ușurel, rămânând afară. Monica nu băgase de seamă.

— Hm!

Prin gaura broaștei o văzu din nou uitându-se în oglindă.

— Frumos!

A treia oară la fel.

— Bravo!

Și a patra oară.

Vra să zică Monica se uită în oglindă! Monica-cea-cuminte, Monica-cea-ascultătoare, Monica... se uită în oglindă. Se uită și Dănuț, dar el era băiat! Vra să zică Monica...

"Dar și tu te uiți pe borta cheii!"

"Asta-i altceva!" răspunse Dănuț cu vorbe mute, gândului obraznic.

Și, ca să i-o dovedească, intră în salon brusc. Monica se uita pe fereastră.

— Hm!

— Nu ți-i prea cald, Dănuț? îl întâmpină Monica, gata să-i slujească în haine de împărăteasă.

— Treaba mea! Nu te-amesteca!

— Ți-am făcut ceva, Dănuț?
— Fă-mi numai!
— Nu-ți fac nimic, Dănuț.
— Ți-i frică!
— Nu mi-i frică, Dănuț... "mi-i milă de tine fiindcă te persecută Olguța", urmă în gând, și pe obrajii tot mai roși, Monica.
— Nu ți-i frică? sfida el.
— Nu... De ce să-mi fie frică?
— Atunci de ce nu sări la bătaie?
— Eu nu mă bat, Dănuț .
— Fiindcă ai mânca bătaie?
Monica oftă... Păcat de rochița cea neagră!... De ce-o mai îmbrăcase pe cea albastră?... Păcat! Da ! Păcat!
— Taci?
— N-ai dreptate, Dănuț! dădu din cap Monica.
— Bine că ai tu!
— Dănuț, nu vorbi așa urât!
— Du-te și mă spune!
— Eu nu pîrăsc.
— Da te uiți în oglindă! replică victorios Dănuț, arătînd cu degetul oglinda goală.
— M-am uitat. *Tante* Alice mi-a spus să mă uit, și eu m-am uitat...
— Hee! Știu eu ce spun!... Mai zi ceva!
— Spune, de ce te-ai uitat?
Ochii Monicăi se plecară mai tare și inima-i bătu...
— Fiindcă nu era *nimeni*, fiindcă te-ascunzi, fiindcă te prefaci!
Cum ar mai fi vrut Dănuț să-l audă și Olguța, vorbind așa de mult și de bine... Ce mare fericire!... Poate ascultă la ușă Olguța.
— Mai spune ceva. Cred și eu! îmi întorci spatele! Așa-i ușor să vorbești!
Monica plîngea, cu ochii închiși, ascultînd.
Dănuț se îndreptă spre ușă... Nu mai avea ce face... Mai zăbovi puțin în prag, așteptînd o provocare. Se despărțea de Monica așa cum te desparți de un succes fără aplauze: cu melancolie.
"Dănuț e supărat pe mine!... Bine, dacă-i așa..." Mînia plînsului o înăspri. Își strînse batista cu
severitate, pedepsindu-și rochița să fie pătată de lacrimi.
Doamna Deleanu se dădu îndărăt doi pași...
— Olguța, stai liniștită.
Olguța nici nu clinti, ca și cum rochița nouă, în acea clipă solemnă, s-ar fi putut scutura ca o tufă de măcieși suprem înfloriți. Cu fruntea încordată și cu ochii micșorați, doamna Deleanu avea privirea pe care-o au numai generalii tineri pentru oștile lor în preajma atacului; sculptorii pentru statui, înainte de-a și le trimete la Salon; îndrăgostiții pentru întiul plic, înainte de-ai încredința destinul cutiei de scrisori; și femeile coapte în oglindă, înainte de-a-și pune mantoul de bal...
— Poți să-mi mulțumești!

— *Merci*, mamă dragă! răsuflă Olguța, mulțumind mai mult pentru vorbă decît pentru rochiță.

Un cusur numai, și rochița ar fi trecut pe masa de operație!

— Vin' să te sărut, Olguța.

Olguța era a doamnei Deleanu. Asta era răsplata.

— Du-te să te vadă și tata.

Asta pe deasupra.

Se încrucișară în antret. Olguța privi compătimitoare pe Dănuț.

— Credeai că eu nu știu?

— Ce să știi? se cutremură Dănuț.

— Cum, ce să știu? Că mergeți la pădure cu docarul.

— Și ce? Merg! izbucni Dănuț, antrenat de întâia victorie.

— Du-te!... Eu am refuzat! replică sarcastic Olguța.

— Ai refuzat? nu-și crezu urechilor Dănuț.

— Eu nu mă rog să mă ia — ca tine. Eu refuz să merg, fiindcă așa vreau!

"Bravo ție, Olguțo! o aclamară gîndurile lui Dănuț. Merg singur! Merg singur!..."

— Sigur! dacă vrei tu așa! vorbi el ceremonios.

— Lasă, lasă! Crezi tu c-ai să mîi? Tata ține hățurile. Mi-a spus *el mie!* Pune-ți pofta-n cuil!

— Aa! De asta ai refuzat!

— Ba de loc! Dacă mergeam eu, eu mînam. Eu știu să mîn. A spus și moș Gheorghe.

— Atunci de ce nu mergi?

— Fiindcă nu vreau!

— Nu vrei?! zîmbi sceptic Dănuț... Și pentru ce?

— Asta-i treaba mea!

— Nu zic!... Da eu vreau.

— Ce vrei?

— Să merg.

— Tuu? Vrea tata, și asta-i altceva!

— Și *pe* tine nu te ia: sîc!

— Pe mine?!... Hai să-ți arăt eu! Și să nu mai spui sîc...

Apucîndu-l de mînă, îl smuci spre ușa biroului.

— Ce-i, copii? Mergem?

— Papa, spune tu dacă nu m-ai poftit la pădure și eu am refuzat?

— Așa-i, Olguța. Tu faci vizite azi. Te ia tata altădată. Bre, bre! Da frumoasă mai ești!

— Vezi!

Dănuț era în prag.

— Acuma du-te cu docarul.

Dănuț se văzu afară, în fața ușii izgonitor închise.

— Lasă! Am să-ți arăt eu ție!

Feți-frumoși din turbinca lui Ivan își pregătiră paloșele ca să retușeze umilirea lui Dănuț.

Moș Gheorghe se gătise ca pentru horele din tinereță, hore care-i mai jucau

în amintire uneori cînd bucuria nu-și găsea astîmpăr nici tovarăș în trupul îmbătrînit. Se gătise fiindcă era în casa lui, și fiindcă în casa lui avea să vie "duduița moșului". Acoperi cu o năframă strachina plină de pere busuioace culese una cîte una din vestita livadă a Oțălencii. Luă strachina, trecu prin tindă, și o așeză deasupra unei bîrne de sus. Ca dintr-o cățuie rustică, tămîia aprinsă de soarele verii umplu încăperea...

"Hm !... Miroase bine a nu știu ce!... Unde le-ai ascuns, moș Gheorghe?"

"Ce s-ascund, duduița moșului?"

"Ia, niște pere busuioace de la Oțăleanca."

"Oare?"

"Ba că da!"

"Ba că nu'."

"Iacătă-le, moș Gheorghe! Cum le dăm *noi gios*? Sus, moș Gheorghe, că mata n-ajungi."

Moș Gheorghe vorbea singur. Cu Dumnezeu, și cu Olguța putea vorbi oricînd; glasurile lor țineau tovarășie singurătății moșului.

O singură amărăciune avea moș Gheorghe: că nu va ajunge s-o vadă mireasă pe duduița moșului. Hei! atunci ar fi îmbrăcat moș Gheorghe hainele de mire și numai ce-ar fi chiuit el de pe capră: "Hii-hii, băieții moșului !"

Și-ar fi întins băieții un trap drăcesc să-i crească inima duduiței. Și numai ce s-ar fi întors duduița moșului spre mire și i-ar fi spus: "Aista-i moș Gheorghe. El m-o învățat să mîn caii."

Și moșu ar fi zîmbit pe capră îndreptîndu-și spinarea: "Hei-hei! Și pe tine are să te mîie, că știe duduița moșului să ție hățu!"

Dar mai avea moș Gheorghe, tot într-ascuns, și-o bucurie mare: că după moartea lui...

— Iar, moș Gheorghe? îl muștra doamna Deleanu, văzîndu-l cu banii într-o *mîna* și pălăria-ntr-alta.

— Dă!... Iar...

— Și ce vrei să-ți cumpăr, moș Gheorghe?

— Lucru ales, cuconiță, ca pentru față boierească.

— Cît, moș Gheorghe, că-i bun și ieftin.

— Ba, matasă, sărut mîna, că-i scumpă și frumoasă.

— Și pentru ce, *moș* Gheorghe? Că doar fată de măritat n-ai?

— Să hie... Știe el moșu.

În fiecare toamnă, asupra plecării la oraș, se întîmpla la fel. Doamna Deleanu nu se dumirea. Dar nu se dumirea nici Oțăleanca, gospodină de frunte, ageră la minte și iscoditoare. Din casa ei porneau spre casa lui moș Gheorghe valuri-valuri, pînzeturi albe de tot soiul, plătite fără tocmeală.

— Pentru cine strîngi zestre, moș Gheorghe?

— Are el moșu pentru *cine*!

— Pentru cine, moș Gheorghe?

— Măi, fimee, măi, păcat că nu faci tu pînză cu limba aiasta... că multî ai mai face!

Sipetul brașovenesc — dar de la boierul cel bătrîn — era aproape plin. De asta

moș Gheorghe nu știa că mățăsurile din fund se tăiaseră. Nu cuteza el să umble în sipet cu minile de la grajd. El umplea, privea, și-atît! Din pricina sipetului, moș Gheorghe nu mai mîna caii la Iași, de doi ani.

— Se poate, moș Gheorghe?! Dai caii pe mîna lui Ion?!

— Așa-i, oftase moș Gheorghe. Da iaca-s bătrîn! Să mă găsească moartea la mine-acasă.

Două ierni, moș Gheorghe oftase după cai, făcînd foc în vatră pentru sipet.

Căci după moartea lui...

Moș Gheorghe își pieptănă părul alb cu minile. Își potoli mustățile, ieși afară și se așează pe prispă cu ochii îndreptați spre poartă, ca cei care știu că în curînd vor ieși pe ea, pentru vecie...

Docarul se opri în pragul porții deschise de Ali care porni înainte cu limba scoasă.

— Anica! Unde-i Anica? strigă doamna Deleanu.

— A-nii-caaa! răcni Ion, urcîndu-se la spatele docarului.

— Unde ești, Anica? vociferă Olguța de pe scara pridvorului.

— Unde-i Anica? se întrebă placid Profira, dîndărătul Olguței.

— Du-te și-o caută! se încruntă Olguța.

— Iacătă-mă-s, conîță! țipă Anica năvălind din casă, ca un vînat speriat de răcnetele gonacilor.

— Uită-te la mine.

— Mă uit, conîță! se alintă din șolduri și grumaji Anica, oprindu-se din fugă.

— Ascultă bine. Ai să te duci cu duducele la moș Gheorghe. Să le păzești de cîni pîn-acolo, auzi?

— Da, sărut mîna, așa am să fac.

Docarul porni. De pe scări, Olguța îl petrecu pînă ce colbul îl mistui de-a binelea, ironică... Monica încă mai departe, cu ochii logodnicelor de pescari norvegieni.

— Hai, Monica!

— Hai, oftă Monica.

— Să mergem! se amestecă Anica.

— Da tu ce vrei?

— Să vă duc la moș Gheorghe!

— Să mă duci tu pe *mine*?

— Așa a poruncit conîță...

— Și eu îți poruncesc să ștergi colburile în casă... Hai, Monica!

— Sărut mîna!

Ochii Anicăi ascultară pe doamna Deleanu, zîmbind după rochița rumenă în soare, dar trupul Anicăi, țintuit pe scări, se pregăti să facă ceea ce poruncise duduța cu ochi de drac.

— De-acuma hai să ne culcăm, căscă Profira.

Două priviri se încrucișară în poartă asupra celor două rochițe colorate: privirea Anicăi, de pe scări, cu-a lui moș Gheorghe, de pe prispă.

Rochița albastră și rochița roșie înfloriră drumul alb de-a lungul, cînd iată că rochița roșie se opri. Cea albastră șovăi pe loc. Rochița roșie lăsase drumul și apucase pe cîmp.

Rochița albastră filfia, arătînd că era mai aproape spre casa lui moș Gheorghe pe drum decît pe cîmp.

Moș Gheorghe zîmbi.

Și deodată, rochița albastră alergă după cea roșie, ca un fluture albastru ademenit de un mac.

Moș Gheorghe porni într-un suflet spre livadă. Știa el din tinereță că la poartă niciodată nu răsar rochițe roșii.

Moș Gheorghe se tupilă în iarbă subț gardul nalt din fundul livezii și așteptă.

— Amarnic are să se mînie! mormăi el, zîmbind... Aha!

Se auzea glasul Olguței.

— Ție-ți place să intri pe poartă?

— Da, Olguța, de ce să nu-mi placă?

— Da de ce să-ți placă!

— Știu eu! Așa m-am deprins!

— Foarte rău!

— De ce, Olguța?

— Fiindcă numai moșnegii intră pe poartă. Eu nu intru!

— Tu sari gardul?

— Sigur... Da acum nu vreau, fiindcă-mi stric rochia.

— Atuncea cum facem?

— Lasă că știu eu.

Moș Gheorghe se posomorî.

— Eii!... Nu se poate!! exclamă Olguța.

— Ce-i, Olguța?

— A astupat-o!

— ...?

— Borta de la gard.

— Aa!... Vezi, Olguța! Dacă mergeam pe drum!

— Da! Sigur! Ca să ne umplem de colb!... Da de ce-a astupat-o?

— Nu știu, Olguța!

— Da știu eu!

— De ce?!

— ...Săracu moș Gheorghe! Dădeau porcii în livada lui! Sigur! Trebuia s-o astupe.

— Duduita moșului! Nu s-a supărat! mormăi încet moșneagul.

— Și-acuma ce facem?

— Mergem pe dincolo.

— Și intrăm pe poartă, zîmbi Monica.

— Eii! Pe poartă... Intrăm și noi pe unde putem!

— Bine-ai făcut, moș Gheorghe, c-ai astupat borta! I-am arătat și Monicăi pe unde intrau porcii!

Ridicîndu-se de pe prispă, moș Gheorghe le întîmpină gîfîind.

— Lasă, c-o face moșu la loc!... Da poftim în casă, să vă răcoriți.

Rochița roșie intră după cea albastră, cum se cuvine la oaspeți.

— Vezi tu, Monica, asta-i dulceață de nuci verzi...

— Văd!

- Vezi! Mănîncă mai întîi, ș-ai să vezi!... Lasă, moș Gheorghe, eu țin tablaua.
- Nu se poate, duduiță! Mata ia și mănîncă și te răcorește cu apă...
- Și mata n-ai să iei?
- Mulțumesc, duduița moșului! Eu îs bătrîn... Ce-mi trebuie mie!
- Vrei să mă supăr, moș Gheorghe?
- Iaca iau!
- Ei! Ai văzut? se încruntă Olguța la Monica.
- Foarte bună! Mulțumesc, moș Gheorghe.
- Așa dulceată nu mai este! hotărî Olguța tot cu ochii ia Monica.
- Și *tante* Alice face foarte bună!
- Da! Parcă tu te pricepi! Ca asta nu face nimeni! Spun eu!

Moș Gheorghe își trecu palma peste musteți... Tot bucătăreasa de la curte îi făcea și lui dulceată.

— Acuma stai jos, pofti Olguța pe Monica... Asta se cheamă laviță. Așa-i, moș Gheorghe?

- Așa-i! Ce nu știe duduița moșului!
- Vezi, Monica .
- Olguța, ce bine miroase!
- Sigur. Miroase foarte bine... Aha!... Unde-s moș Gheorghe?
- Ce să fie, duduița moșului?!
- Nu spune, că știu!
- Ce să spun?!
- De la Oțăleanca?
- Oțăleanca?!
- Sigur că-s de la Oțăleanca!

Suită, după vechiul obicei, în brațele lui moș Gheorghe, Olguța luă strachina de pe grindă.

- Sigur! Numai moș Gheorghe are așa pere.
- Moș Gheorghe le are?
- Nu-ți spun!
- Da tu spuneai că-s de la Oțăleanca
- Ce-are-a-face! se supără Olguța... La Oțăleanca se coc numai!
- Ia să vă dea moșu un prosop... să nu vă feșteliți... că tare-s zămoase!
- Și bune-s! adăugă Monica, mușcînd din pară cu batista dedesubt.
- Și coapte! le preamări Olguța, privind cu mîndrie lacrimile picurate pe

prosopul așternut peste rochiță.

— Le-a ales el moșul!... Păcat numai că-s a Oțălenței, oftă încetișor moș Gheorghe.

— Moș Gheorghe, da nu-i arăți cărțile?... Monica nu le-a văzut!... Să vezi tu ce are moș Gheorghe!

— Ia niște vechituri, duduiță, zîmbi moșneagul, luînd cu evlavie bucoavnele rînduite pe masa de subt icoană.

— Olguța, asta-i de la mine! se bucură Monica descoperind zălogul de mătase dintre foile deschise.

- Da... Lui moș Gheorghe îi trebuia pentru carte !
- Și bunica tot așa avea!

— Sigur... ca și moș Gheorghe.

Olguța și Monica se strînseră alături pe laviță. Pe rochița roșie și pe rochița albastră, deopotrivă, *Biblia* veche își desfăcu scoarțele afumate... Moș Gheorghe se așeză pe un scăunel rotund la picioarele fetițelor. Mirosul busuioacelor plutea firesc deasupra Bibliei și a tăcerii. Olguța întoarse o foaie cu băgare de seamă. La începutul celei următoare, întâia slovă ardea roșie într-un chenar negru, ca o garoafă în pioasă ferestruică a unei mănăstiri...

— Vezi tu, Monica?! Citește dacă poți.

— Tu poți?

— Eii!... Numai moș Gheorghe poate.

— Chiar știi, moș Gheorghe?

— Știe moșu. Aieste-s chirilice... Nu-i greu.

— Daa, chirilice?

— Sigur, chirilice. Foarte greu, dădu din cap Olguța cu respect.

Vorbeau cu glas scăzut, ca la gura sobei.

— Moș Gheorghe, s-aud și eu cum citești! îl rugă Monica, scuturîndu-și cozile pe spate.

— Sigur. Arată-i, moș Gheorghe.

— Numai să-mi pun ochelarii.

— Și bunica avea ochelari.

— Sigur, ca și moș Gheorghe!

— Olguța, tare-i bine la moș Gheorghe!

— Sigur, că-i *foarte bine*.

Moș Gheorghe își drese glasul, oftă și, cuprinzînd *Biblia* în palmele despărțite, își dădu capul îndărăt cu solemnitate.

— Așa-i că-i frumos moș Gheorghe?

— Da, Olguța, răspunse tot în șoaptă, Monica... S-ascultăm pe moș Gheorghe.

"Și se duceau părinții săi în fiecare an la Ierusalim, la sărbătoarea Paștelor. Și când el a fost de doisprezece ani, suindu-se el la Ierusalim, după datina sărbătoarei și sfîrșindu-se zilele, când s-au întors ei, a rămas pruncul Isus în Ierusalim, fără ca Iosif și muma lui să știe"...

Cu mîinile încrucișate pe genunchi, fetițele ascultau povestea...

"Și neaflîndu-l, s-au întors la Ierusalim, căutîndu-l. Și după trei zile l-au aflat în templu, șezînd în mijlocul învățaților, ascultîndu-i și întrebîndu-i. Și se mirau toți cei ce-l auzeau de priceperea și de răspunsurile lui."

— Dragu lui copil! oftă moș Gheorghe cu ochii Olguța.

— Moș Gheorghe, și învățații aveau bărbi lungi?

— Și albe, duduîta moșului.

— Și ei îl întrebau?

— Îl întrebau.

— Și la toți le răspundea?

— Le răspundea, și-i întreba și el.

— Sigur, moș Gheorghe... Și-i încurca.

— Îi încurca, duduîta moșului, cum nu.

— Și nu-i trăgea de barbă?

— Nu-i trăgea, duduia moșului, zîmbi moș Gheorghe.

— De asta l-au ucis.

— Da, l-au ucis, se posomorî moșneagul.

— Moș Gheorghe, spune mai departe, șopti Monica. "*Și văzîndu-l, s-au uimit, și a zis către el muma lui: «Fiule, de ce ne-ai făcut asta? Iaca, părintele tău și eu, îngrijiți fiind, te căutam...» Și a zis către dânsii: «Pentru ce mă căutați? Au nu ați știut că mi se cade să fiu în cele ce sînt ale părintelui meu!» Dar ei nu au înțeles graiul care le-a vorbit*"...

— Sigur... Moș Gheorghe, nu l-au pedepsit?

— Nu, duduia moșului. Pe fiul lui Dumnezeu? se spăimîntă moș Gheorghe, făcîndu-și cruce.

— Da ei nu știau, moș Gheorghe.

— Da știa Dumnezeu!

..."*Și Isus creștea în înțelepciune și în vrîstă și în har înaintea lui Dumnezeu și-a oamenilor.*"

Moș Gheorghe își ridică ochii de pe *Biblie*, asupra fetițelor. Fericirea îi umplea sufletul. În căsuța moșului, sub ochii lui, trei copii creșteau împreună înaintea lui Dumnezeu, dar feriți de oameni... Și dintre ei numai unul, săracu, avea să moară pe cruce: copilul Domnului.

— Moș Gheorghe, da fesul nu l-ai arătat!

— Iacătă și fesul turcului.

— Vezi, Monica, asta se cheamă fes, îi explică Olguța.

— Știu, Olguța! Cum să nu știu!... Avea și bunica de la bunicu.

— Nu se poate!

— Ba da, Olguța! Tot așa era: roș, cu canaf negru.

— Eii! Acela era cumpărat de la Constanța. Așa am avut și eu. Da fesul lui moș Gheorghe e chiar de la turci.

— De la turci?

— Sigur. Din bătălie.

— Adevărat, moș Gheorghe?

— Adevărat, duduia. De la Plevna îl am.

— Ai fost la Plevna, moș Gheorghe?

— Sigur c-a fost. Dacă-ți spun eu! Moș Gheorghe are și decorații.

— Adevărat?

— Are moșu.

— Și-i frumos la război, *moș Gheorghe*?

— Eii!... Ducă-se pe pustii!... Mor bieții cai — mai mare jalea — și oamenii, săracii... Ducă-se pe pustii!

— Și mata n-ai murit, moș Gheorghe.

— Cum să moară, se indignă Olguța. Vrei să mă supăr?

— Iaca-s viu... Nu te supăra, duduia moșului... Ia mai bine să mergem în livadă.

— Moș Gheorghe, dac-aș fi eu fata matală, și dac-aș face obrăznicii, m-ai bate?

— Ferească Dumnezeu!

— Vezi, Monica!... Da de ce nu tragi din lulea, moș Gheorghe?

— Fac miros urît.

— Ba-i frumos. Îmi place mie... și Monicăi.

— Fie ș-așa. Da hai să vă arate moșu ceva în livadă.

— Hai, Monica... Ce vrei să faci, moș Gheorghe? se alarmă Olguța, văzîndu-l că întinde mîna spre pălăria ei.

— Să-ți dau pălăria, duduîță.

— Nu pune mîna pe pălărie, moș Gheorghe!

— Iaca am lăsat-o!... Da ce-i, foc în pălărie?

— Foc, moș Gheorghe, chiar așa! se încruntă viclean, Olguța.

— Mergem, Olguța?

Moș Gheorghe aruncă o privire spre lacata sipetului...

— Nu-i descuiet, moș Gheorghe, n-ai grijă. Cînd ai să-mi arăți și mie?

— Nu mai e mult pîn-atunci, duduîța moșului, zîmbi el departe.

Olguța-i așteptă să plece.

— Închide ușa, Monica.

Rămînînd singură, luă din fundul pălăriei luleaua învălîtă într-o sugătoare, o mai lustrui cu rochița cea nouă, și începu să caute prin odaie... La loc de cinste, sub icoană, alături de bucoavnele sfinte, moș Gheorghe așezase darul Olguței: cutia cu bectimis. Deschizînd capacul, Olguța desfăcu hîrtia roșie și sonoră, înfundă în aromatul așternut luleaua, și închise capacul la loc.

— Moș Gheorghe, chiui Olguța, ajungîndu-i din urmă, acum știu de ce-ai astupat borta.

— ...?

— Nu te preface, moș Gheorghe. Uite-l după nuc. Ai vrut să-mi faci o bucurie!... Știam eu că n-ai astupat borta din pricina porcilor!

— Ce spui tu, Olguța?

— Nu vezi, Monica! Uite scrînciobu! Scrînciob, Monica! Hai să te dau în scrînciob! *Merci*, moș Gheorghe.

Avea Oțăleanca pere busuioace, da scrînciob n-avea... Moș Gheorghe aprinse luleaua și porni spre fundul livezii să destupe borta.

— Olguța!

— Sstt!

— Olguța!

— Ți-i frică?

— Nu mi-i frică, da...

— Ține-te de mine.

Olguța se suise în picioare pe banca zburătoare, cu mîinile încleștate pe barele de lemn. Toate vioarele stridente ale scrînciobului mieunau aprig sub mîinile ei. Monica vedea cînd cerul, cînd pămîntul, cînd albastru, cînd verde. Îmbrățișa picioarele Olguței... Și scrînciobul: scîrț-scîrț... Cînd sus, cînd iar sus... c-un îngerăș albastru la picioarele unui drăcușor roș.

— Vai, Olguța!

— N-ai frică.

— Olguța, cădem!

— Nu te las eu!

— Olguța!

— Monica!

Monica închise ochii. Obrajii Olguței ardeau.

— Stai, duduia moșului, că ametești, o potoli moșneagul, aducînd scrînciobul din cer în puterea brațelor.

— Moș Gheorghe, vreau să merg călare, strigă Olguța bătînd cu piciorul în scrînciobul oprit.

— Te-nvață el moșu, da odihnește-te oleacă.

— Uf! Tare-i bine, da nu mai pot! răsuflă Monica, înviind din noaptea valurilor la lumina portului.

— M-am odihnit, moș Gheorghe. Iar încep! Hai și mata, moș Gheorghe.

— Stai, că mă dau jos! țipă Monica.

— Ș-acuma să mă vedeți pe *mine*, îi vesti Olguța ridicîndu-se la loc în norii de asfințit, de culoarea lor.

— Rău te-ai înfierbîntat, duduia moșului.

Culcată pe lăicerul întins de-a lungul prispei, Olguța zîmbea și gîfia cu capul pe genunchii Monicăi.

— Nu mai pot! Uf! Nu mai pot! Moș Gheorghe, să-mi aduci aminte... am să-ți spun ceva. Monica, pune mîna aici.

— Vai, ce tare-ți bate inima!

Ar fi putut scutura un mănunchi de bujori cu bătăile inimii. Mîna Monicăi fugi spre frunte.

— Dă-mi apă, moș Gheorghe... Multă.

— Vai de mine! Vrei să cazi la pat, duduia?

— Dă-mi, *moș* Gheorghe, nu mă lăsa!

Moș Gheorghe intră în casă oftînd.

— Tu ești teribilă, Olguța!

— Ei!

— Da. Mie-mi vine amețală.

— Nu se poate. Așa crezi tu... Eu aș vrea un scrînciob mare-mare-mare, un scrînciob de aici pînă la Iași. Știi ce-aș face?... L-aș lua pe moș Gheorghe și dintr-o dată l-aș lăsa la Iași.

— L-ai lua de aici?

— Cînd începe școala, nu acuma. Și după asta aș lua școala și aș zvîrli-o în iaz, și-n locul școlii aș duce casa lui moș Gheorghe...

Tăcură, urmărindu-și gîndurile... Monica își închipui un scrînciob care ar duce-o în cer, la bunica.

"Fără Dănuț?..."

"Fără de bunica?..."

Monica privi spre curtea boierească. Acuși trebuia să vie și Dănuț... În sufletul Monicăi bucuria năvăli ca o roșeață pe obraji... Scrînciobul pornise gol în cer.

Vocea Olguței răsună energică.

— Ascultă, Monica, eu aș vrea un scrînciob din România pînă în America. Tu știi că în America e cel mai mare fluviu din lume?! Eu îl aduc în România.

— Și dacă-i mai mare decît România?
— Nu-i nimic. Și peste țara mea, îl pun împărat pe moș Gheorghe.
— Și tu?
— Eu îs împărăteasă... Da eu mă dau în scrînciob.
— Și cu regele Carol ce faci?
— Nu știu... Îl fac statuie și gata!... Moș Gheorghe, m-ai lăsat! Moș Gheorghe, mi-i sete!

— Iaca și moșu.

Ascuns după ușă, tot zăbovise, tot așteptase, dînd răgaz Olguței să se mai potolească puțin.

— Nu-i bună apa, duduîța moșului. Am uitat cofa descoperită și-au dat muștele în ea. O spurcat apa.

— Moș Gheorghe!

— Zău, duduîța moșului!

— Moș Gheorghe, nu mă lăsa!

— Niște busuioace, duduîța moșului.

— Mai ai?

— Are moșu un paneraș.

— Să le mîncăm, moș Gheorghe.

— Așa zic și eu.

— Bune-s!

— Dulci-s!

— Mai bune decît apa, duduitelor.

— Bună-i și apa, moș Gheorghe, *da cică au* intrat muștele.

— Dacă îți spune moșu.

— Le-ai prins mata de-afară, că-n casă nu-s, moș Gheorghe!

— Ba zău !

— Hai să te cred, moș Gheorghe, că bune-s busuioacele cînd ți-i sete de apă.

— Toate le știe duduîța moșului.

— Moș Gheorghe, ce s-aude?

— Ia niște copii... S-o încăierat. Copii, dă!

— Se bat, moș Gheorghe?

— Ei! Se hîrjonesc ei așa.

Olguța sări drept în picioare, privi și se repezi la poartă.

— Ce-l bați, măi, nu ți-i rușine?

Mai năltuți decît Olguța, cei doi băieți de țăran se băteau cu destoinicie pe tăcute, icnind numai.

Alături de ei însă, un copilaș mărunț, în cămeșuică, țipa și se văicăra ca un lăutar tocmit pentru bătaia celorlalți.

— Și tu, ce ții?

Cel mic amuți, trecîndu-și dosul palmei peste nas.

— Acuși v-arăt eu vouă! De ce vă bateți?

Amîndoi băiețașii îndreptară o căutătură cruntă spre Olguța, ca doi tăurași în fața muletei toreadorului.

— Măi, da voi n-aveți gură — cînd vă-ntreabă duduîța? interveni moș Gheorghe.

— Ia l-am găbjit!
 — L-am trîntit oleacă!
 — Cum îți zice ție?
 — Ionică.
 — Și ție?
 — Pătru.
 — Și tu de ce plîngeai? se înturnă Olguța cătră cel mărunț.
 — El îi frati-meu, lămurii, tot mohorît, Pătru.
 — Și ce i-ați făcut?
 — Olguța, spune să-i șteargă nasul. Uite ce ochi frumoși are, șopti Monica, arătînd doi ochi albaștri și un năsuc tare necăjit.
 — Auzi măi, șterge nasu lui frati-tău!
 — Da di ci?
 — Da di ci-i frati-tău? se îmbufnă Olguța, îngînîndu-l.
 Cămeșuica celui mic, devenind batistă, descoperi o goliciune pîntecoasă...
 — Măi broscuile, să nu mai plîngi! Și voi veniți cu mine.
 — Parcă am făcut ceva! se înspăimîntară băieții, codindu-se în fața porții și-a poruncii.
 — Hai-hai! cînd spune duduia!
 Moș Gheorghe îi luă de după gît pe fiecare, cu blîndeță, aducîndu-i înăuntru. Monica după ei, de mîna cu cel mic. Se opriră cu toții în fața prispei, Olguța, așezată turcește pe lăicer, se încruntă și vorbi apăsător.
 — Moș Gheorghe, acuma lasă-i cu mine.
 Moș Gheorghe îi slobozi, împingîndu-i binișor spre Olguța. Cel mic începu să țipe.
 — Tu să taci odată! Monica, dă-i o pară... Acuma să vă judec pe voi.
 Băieții plecară capetele, încrucișînd, în treacăt, priviri dîrze. Mai mult decît toți, moș Gheorghe zîmbea în mustățile albe.
 — Cine-a sărit întîi la bătaie?
 — Măi Pătru, tu ai sărit, îl ținti Olguța.
 — Parcă numai eu!
 — Spune de ce ai sărit la bătaie?
 — Să spună el!
 — Ba tu să spui, că pe tine te-am întrebat.
 — M-o făcut „porcule”, mormăi Pătru cu pumnii strînși.
 — Da tu di ci m-ai făcut jidan? izbucni Ionică.
 — Fiindcă m-ai prădat de bunghi!
 — De unde-ați furat voi bunghi? se oțărî Olguța.
 Pătru să uită la Ionică. Ionică-l măsură pe Pătru... Amîndouă capetele se îndreptară spre moș Gheorghe... Moș Gheorghe întilni ochii Olguței și plecă fruntea în pămînt.
 — Aha!... Vra să zică, voi vă jucați în bunghi în loc să faceți treabă.
 — Cîți bunghi aveți?
 — Eu n-am; m-o prădat! se răsti Pătru la Ionică, răgușind deodată.
 — Cîți bunghi ai tu?
 — Parcă-am numărat?!

— Măi Pătrule, da tu câți bunghi ai avut?

— El știe, că m-o prădat!

— Scoate bunghii!

Ionică întoarse capul înspre poartă, gata s-o ia la fugă.

— Fă cum poruncește duduia, măi Ionică. Asta-i stăpîna ta, îl sfătui moș Gheorghe.

Ionică oftă din greu, săltă din umeri subțindu-și mijlocul încins cu brîu roș și scoase o legăturică plină de noduri și sunătoare de bumbi, ca un chimiraș copilăresc.

— Mai mulți n-am!

— Dă-i încoace!

Fruntea lui Ionică îmbătrîni...

— Monica, ia deznoadă tu...

Ochii lui Ionică n-o slăbeau pe Monica. Cu fiecare nod desfăcut, pumnii lui Ionică se strîngeau mai tare fără folos pentru nodurile batistei și cele din gît... Pătru se dădu mai la o parte.

— Hă... hă... hhh! Hă... hă... hhh! începu din nou frățiorul lui Pătru.

— Moș Gheorghe, mai dă-i o pară... dă-i două să tacă — auzi tu?

Monica întinse Olguței, în palmele alăturate, legătura desfăcută, cu bumbii târcați.

— Monica, du-te-n casă și împarte-i în două.

— N-o lăsa, moș Gheorghe, strigară într-un glas băieții gata să se repeadă după Monica.

— Ia!

Olguța se ridică în picioare, privindu-i de sus.

— Vra să zică moș Gheorghe v-a dat bunghii...

— Nouă ni i-o dat, se scuturară ei.

— Vouă, vouă! Da de ce vi i-a dat?...

— Ca să ne jucăm noi! se bătură ei peste piept.

— Și voi așa ați făcut?

— Da cum?

— Da cum?... Eu m-am bătut, sau voi? Ia să văd...

Călcîile goale ale lui Ionică sfredeleau pămîntul... Degetul cel mare de la piciorul lui Pătru se ridică în sus, nedumerit.

— Vra să zică, în loc să vă jucați cu bunghii lui moș Gheorghe, voi v-ați prădat.

— El m-o prădat!

— Îs bunghii mei! Zi măi, ci stai!

— M-ai prădat.

— Ei, acuma vorbesc eu... Vra să zică v-ați prădat și v-ați bătut... Și moș Gheorghe, fiindcă nu l-ați ascultat, vă ia înapoi bunghii. Așa-i, moș Gheorghe?

Privit din trei părți, moș Gheorghe clipi.

— Dă! oftă el cu ochii la Olguța.

— Acuma să vă văd!

Pătru oftă. Ionică se scărpină după ceafă.

— Vra să zică ați tăcut. Bine. Acuma să vorbesc eu... În ce clasă ești tu,

Pătru?

— Parcă eu mai știu!

— Nu știi. Atunci bunghii tăi îi dau eu lui Ionică. Spune tu, măi Ionică, în ce clasă ești?

— Într-a patra, se iuți el cu răspunsul.

— Și eu parcă nu-s! sări Pătru.

— Vra să zică într-a patra, ca și mine. Bun. Acuma eu am să pun o întrebare: cine răspunde îndată, capătă bunghii lui moș Gheorghe. Ați auzit?

Băieții se încordară ca pentru o întrecere la fugă.

— Gata, Olguța, o vesti Monica, arătându-i pumnii închiși.

— Acuși îs și eu... Cît face cinzeci și trei înmulțit cu șaptezeci și unu? Poftim.

Monica, Pătru și Ionică rămaseră cu ochii mari și gura căscată în fața Olguței. Moș Gheorghe dădu din cap minunat.

— Unu ori trei face trei. Unu ori cinci face cinci...

Începură în gura mare Pătru și Ionică, întorcându-și spatele și scriind în aer cifrele.

— Tu știi, Olguța? șopti ușurel, Monica.

— Da tu?

— Nu știu.

— Nici eu.

— Vai, Olguța!

— Parcă ei știu! Da-s proști! Uite cum își bat capul.

— Dacă n-am tablă și plumb! se tîngui Pătru cu amărăciune.

— Mă duc în sat, și-aduc socoteala gata, se oferi Ionică.

— Vra să zică nu știți. Voi, băieți din clasa a patra, nu știți să faceți o înmulțire. De ce nu v-a lăsat repetenți?

Băieții o ascultau cu teamă și supunere.

— Vra să zică numai eu știu. Ia spuneți voi, a cui-s bunghii?

— ... oftară ei amar.

— Ai mei, fiindcă numai eu știu. Monica, dă-i încoace.

— Nici legătura nu mi-o dai? întrebă cu spaimă și sfială Ionică.

— Dă-i-o, Monica... De-acuma plecați! Ce mai așteptați?

— Hai, măi!

— Hai!

— Măi Pătrule, ai să te mai bați?

— La ce?

— Da tu, măi Ionică?

— Hhei! oftă el hurducat.

— Ia veniți încoace... Hai, că mă supăr.

Băieții se apropiară cu capul în pământ.

— Ia întindeți fiecare câte-o mînă.

Pumnul lui Pătru înghiți bumbii. Ionică îi privi pe-ai săi cu mai mult "rămas bun!" decît "bine-ati venit", purtîndu-și privirile cînd spre palma lui, cînd spre pumnii lui Pătru.

— Monica, dă-mi șase pere.

Monica alese, făcu un buchet din cozi, și le întinse Olguței.

— Pătrule, na două pere, și să nu mai fii prost să-ți pierzi bunghii ia Ionică — și ție, măi Ionică, îți dau eu patru pere busuioace cum n-ai mâncat tu niciodată. Pune-ți bunghii la loc — nu ți-i iau înapoi — și mănîncă perele... Și să te astîmperi, că mă supăr!

— Mulțumiți duduiei, măi urșilor!

— Sărut mîna!

— Săr... mna!

— Sărutaț-o, măi, că ea v-o făcut dreptate.

Mînile Justiției de pe prispa casei lui moș Gheorghe primiră sărutul împlicinaților.

— Monica, dă-mi batista.

— Uite-o. Pentru ce?

— Mi-au încleiat mînile, zîmbi modest Olguța, coborîndu-se de pe pedestal.

— Duduită, vine Anica să vă cheme.

— Iar Anica!

— Vă pof...

— Știu. Ce cauți aici?

— Vă pof...

— Știu. Vino cu mine.

Anica intră în casă după Olguța.

— Mi-am pierdut batista. Pune-te și-o caută. Olguța trînti ușa lăsînd-o pe Anica înlăuntru. Pune lacata, moș Gheorghe.

— Cînd să-i dau drumul? se veseli moș Gheorghe.

— Cînd om ajunge-n poarta casei.

— Așa oi face.

— MoșGheorghe, vezi c-ai uitat să-mi aduci aminte!

— Vezi!... De ce nu pui mata, moș Gheorghe, felii de morcov în tutun, cum pune și papa?

— Oi pune, duduia moșului.

— Să pui, moș Gheorghe, că morcovul ține umezeală, îi explică ea serios.

— Duduitelor, da cînd mai veniți la moșu?

— Cînd ni-i pofti, moș Gheorghe.

— Iaca vă poftesc.

— Atunci venim mîine.

— Duduită, am *dres* gardu la loc! clipi cu înțeles moș Gheorghe.

— Or să între porcii în livadă!

— Să între sănătoși. De-acuma are moșu scrînciob.

— Duduie Olguța, nu-i batista, vocifera Anica din casă.

— Caut-o.

Din pragul curții boierești, rochița roșie și cea albastră făcură semn cătră moș Gheorghe.

— De-acum pleacă, zîmbi moș Gheorghe dînd drumul Anicăi.

— Da, unde-s duduiele?

— Du-te și le caută că asta-i treaba ta!

În urma tuturor porni moș Gheorghe. Se înserase limpede. Luceafărul dintăi lucea curat și zîmbitor, la fel cu-acel care lucise deasupra ieslelor din Betleem.

Moș Gheorghe întoarse capul îndărăt. Pe poarta caselor de țară, pe-nserat, intră doar carele cu boi și oamenii cu seceri, sape sau securi.

Pe poarta casei lui moș Gheorghe intrase și ieșise o poveste.

Deasupra casei lui moș Gheorghe, un înger sau un cocostîrc se închină.

— Cum ați petrecut, Monica?

— Foarte bine, *tante* Alice. Păcat numai că n-a fost și Dănuț.

III

HERR DIREKTOR

— Mamă, tu auzi ceva? întrebă Olguța pocnind în dinți o prună brumărie.

— Ce s-aud?

— Ascultă bine, mamă...

— Țî! Îl aud pe Dănuț sorbind harbuzul și n-ar trebui să-l aud. Dănuț, numai racii se sorb așa, cînd nu știi să-i mănînci altfel.

Doamna Deleanu îl obliga pe Dănuț să aibă cîte-o altă surdină pentru fiecare fel de mîncare. Dănuț le mai încurca, le mai uita. Din care pricină, cînd simțea ochii mamei lui privindu-l cu toată atenția urechilor mesteca supa, frigîndu-se, ori înghițea friptura, fără s-o mai mestece, înecîndu-se.

Olguța făcu semn cu piciorul pe subț masă Monicăi. Monica oftă neutral. Dănuț tocmai începuse rugul zămos din mijlocul harbuzoaicei. Topi între limbă și cerul gurii geroasa îmbucătură, își șterse buzele și, înghițind de două ori, ridică ochii spre Olguța.

— Ce nu-mi dai pace să mănînc?

— Eu? Hm! Mama ți-a făcut observație.

— Da! Tu îmi spargi urechile cu perjele tale și nu-ți spun nimica.

Sprîncenile Olguței se strîmbară în sus.

—...! Pe tine te *aud* mîncînd în fiecare zi, cum spune și mama; m-am deprins... Vorbeam de altceva.

Sprîncenile reveniră la loc. Satanic, Olguța pocni o prună. Obrajii lui Dănuț luară culoarea miezului de harbuz, mimetic parcă.

— Ascultă, papa, n-auzi?

— ...?

Toți ascultară înspre ușă. Ochii Olguței se micșorară de încordare, ca la miopi... Răgetele boilor răsunau profunde și enorme acoperind țiuitul greierilor și al cosașilor, ca notele bașilor bisericești, fragilul murmur al sopranelor.

— Băă-băă... N-auziți? se înverșună Olguța.

— Un bou ca toți boii! se pronunță sarcastic Dănuț. Olguța îl privi, dădu din cap energic și zîmbi indulgent.

— Dănuț, nu vorbi urît. Ți-am mai spus.

Olguța se ridică solemn în picioare, cu șervetul în mînă, ca un prim-jurat cu verdictul.

— Să știți că vine Herr Direktor cu automobilul. Cine pune rămășag cu mine?

N-auziți? Băă-băă!... Cum fac boii? Așa fac? consultă ea deferentă pe Dănuț.

Uitînd harbuzul și insulta, Dănuț se repezi afară cu șervetul la gît, urmat de doamna Deleanu și Profira.

— Sînt sigură, papa. De ce nu mă crezi tu pe mine?

— Ba te cred, Olguța! zîmbi domnul Deleanu, scuturîndu-și șervetul. Tu ai ureche muzicală, ca și mama.

— Rîzi de mine, papa?

— Nu, Olguța! Da ia spune-mi tu de unde știi să deosebești sunetul unei trombe de mugetul vitelor? Că doar automobilele de la noi le poți număra pe degete!

— Fiindcă mi-s antipatice, papa.

— Tac!

— Da papa, eu țin cu caii adevărați.

— Și cu Grigore nu? Fiindcă-i automobilist?

— Ba da. Cu Herr Direktor!...

— Olguța, cine-i Herr Direktor?

— Un alt papa- al vostru, îi răspunse zîbind domnul Deleanu din pragul ușii.

— Monica, ai auzit ce-a spus papa? Să-l iubești pe Herr Direktor.

— Nici nu-l cunosc, Olguța!

— Ce-are-aface! Îl cunosc eu. Tu ești prietena mea.

— Olguța, de ce-i spui tu Herr Direktor? E neamț?

— ȚȚ-ți-ți!... E fratele tatei!... Eu glumesc, da lui îi place să-i spui așa. Și tu să-i spui Herr Direktor.

— E director de școală?

— Cum poți să spui așa ceva!... Nu l-aș putea suferi!...

Zărind inima harbuzoaicei neisprăvită de Dănuț, Olguța începu să împlînte în ea scobitori.

— ...E directorul unei societăți foarte mari... nu știu ce fel... ceva cu electricitate și cu nemți.

— Și seamănă cu moșu Iorgu?

— Nu. Nu știu cu cine seamănă! Cu papa nu seamănă de loc... Ai să-l vezi. Eu îl iubesc.

— Și eu, consimți diplomatic, Monica... Ce ai tu, Olguța, cu harbuzul lui Dănuț?

— M-a insultat! Mă răzbun.

Ca cele șapte săgeți din inima biblică a *Mariei*, simbolicele scobitori îndurerau miezul harbuzului loctiitor al lui Dănuț.

— Păcat de harbuz! cercă Monica s-o înduplece.

Altă scobitoare pătrunse mai adînc.

— Să nu se supere *tante* Alice!

Alta urmă, temerară.

— Olguța, haidem afară, să văd și eu automobilul.

— Lasă că-l vezi. Mai e vreme. Noi avem ecou la Medeleni: de asta am auzit eu trompa... Monica, mi se pare că ești șireată!... Sigur, ca și mine.

Isprăvindu-și vindicta, Olguța o întregi cu un pocnet de prună, jubiliar.

— Olguța, îmi dai voie să scot scobitorile?

— Cum vrei. Eu am isprăvit.

Monica plivi miezul străpuns, adunînd scobitorile în farfuria ei.

— *Merci*, Monica.

Fără poftă, dar cu entuziasm, Olguța mîncă miezul pe care Dănuț îl curățise de sîmburi și Monica de scobitori.

Cu sufletele înfrățite în aceeași depărtată epocă geologică, vitele și țărani priveau trăsura stacojie — cine-o mai văzut! — fără de cine — Doamne, iartă-mă — suind la deal în goana mare, cu burta plină de darabane bătute de toți dracii, și-n urmă improșcînd un fum puturos ca cel din iad. Iar vizitiul — ptiu! ferească Sfîntul de-așa creștin! — în loc de ochi avea sticle negre, ca orbii; în loc de hățuri, o roată în proțap; și-n loc de bici și de "hii, boală!" un muget de bou în mînă.

Țărani își făceau cruce, cu ochii cînd la dihanie, cînd la biserică. Înghesuiți în mamele lor, copiii tremurau să nu-i fure Ucigă-l-toaca și scînceau, iscodind cu ochi de femeie.

Moș Gheorghe mai văzuse la Iași nelegiuirea-cu-roți. De aceea mai scupă o dată.

— Săracu conu Costache, Dumnezeu să-l ierte! În ograda dumnealui să intre una ca asta!... Lasă c-o-nvață moșu pe duduța să umble călare.

Vicleimul păsărilor înșirate pe șosea, juca-naintea și în urma goanei roșii...

În sfîrșit, duduind, bufnind, mugind, acoperit de colb, masiv pe roțile burtoase — molohul kilometrilor se opri războinic în fața scărilor. Cîinii lătrau și schelălăiau ca la urs. Toți servitorii ieșiseră din casă.

— Bine-ai venit, Grigore!

— *Guten Tag*¹, Herr Direktor!

— Moșu Puiu! moșu Puiu! vocifera Dănuț cu șervetul în mînă, ca o jalbă.

Herr Direktor, îmbrăcat din cap pînă-n picioare în armura automobiliștilor — ochelari rotunzi de scafandru cu rame de cauciuc cărămiziu, cască de doc, halat de doc, închis ermetic la gît și la încheietura minilor — se coborî flegmatic pe portița de la spatele automobilului, ridicînd bancheta articulată. Tropăi ca să-și desmortească picioarele, se întinse, căscă, își descoperi fața lăsînd ochelarii să-i atîrne de gît, își puse monoculul în ochi, încruntîndu-se, își frecă mînele neatinse de colb și de soare... și se înclină zîmbind în fața scărilor, cu aerul unui amiral englez aclamat într-un mic port dunărean.

— Bine v-am găsit!

Căzuseră și ochelarii negri de pe fața șoferului — din pricina Anicăi. Mecanicul berlinez, expediat în țară o dată cu automobilul, îl întregea. Era și el confecționat în fabrica de blonzi cu ochi albaștri și obraji de Gretchen ai Germaniei.

Anica plecă ochii rușinată.

Herr Direktor se însufletea ținîndu-l pe Dănuț în brațe. Părea că toastează cu o cupă de șampanie.

— *Kulek, dieser ist mein Sohn.*²

— *Und ich bin sein Vater!* 3 adăugă modest domnul Deleanu, coborînd scările.

— *Das ist guuut!*⁴

¹ Bună ziua (germ.).

^s Kulek, acesta este fiul meu (germ.).

¹ Și eu sînt tatăl lui! (germ.)

⁴ Asta-i bine! (germ.)

Cuprins de giganticul hohot de rîs al băutorilor de bere, Herr Kulek se bătea cu palmele peste genunchi, tresăltînd delaolaltă cu trepidațiile mașinii.

— Măi Grigore, tu ai să mă compromiți, glumi domnul Deleanu, sărutîndu-l.

— Ba mă cormpromiteți voi pe mine! protestă doamna Deleanu.

— Dănuț, ești sau nu feciorul meu?

— Tu ești burlac, Herr Direktor, îl apostrofă Olguța din pridvor.

— Tot drac ai rămas!

— Nici nu mi-ai spus bună-ziaua, Herr Direktor!

— Scuzele mele domnișoară!

Urcînd treptele se aplecă în fața Olguței și-i sărută mîna.

— Poți să mă săruți și pe obraz, Herr Direktor. Nu mă supăr!

— Uf! Da grea te-ai mai făcut! oftă el, ridicînd-o.

— Am mușchi.

— Zău!

— Da. Buftea-i gras; eu îs voinică.

— Domnișoara?

— Monica, o numi doamna Deleanu, punîndu-i mînile pe umeri.

— Monica?

Doamna Deleanu îi făcu semn din ochi.

— Monica e fetița noastră... așa cum e Dănuț băiatul tău, tată de carton ce ești!

— Atunci mai am o nepoată?

— Te poți mîndri!

— M-am curățit! Mă pregătisem numai pentru doi nepoți... Da frumoasă nepoată mai am! Monica: nu?

— Monica, șopti Monica intimidată, apucînd mîna Olguței.

— Îi dai voie lui moșu Puiu să te sărute?

— Sigur, ca și pe mine, aprobă Olguța.

— Măi omule, ai mîncat?

— Aș!

— Haidem în sufragerie. Puteai să te anunți; te-am fi așteptat.

— Imposibil! Dați-mi apă.

— Hai la masă.

— Apă de spălat, cucoană!

— Așa-i! Îți uitasem tabieturile! Un ceas îți ajunge să te speli?

— Cuconiță, unde-l culcăm pe domnul neamț? se interesă Anica.

— Domnul neamț, domnul neamț! începuse să cînte Olguța.

— Moș Puiu, eu îți torn apă de spălat, stăruia Dănuț, aducînd geamandanul.

— Daa! N-ai nici-o grijă! Îți dă voie Anica! răspunse Olguța.

— N-am vorbit cu tine.

— Tu ești servitor: duci geamandanul, torni apă, perii hainele... Eu îți vorbesc. Tu taci și-ascuți.

Dănuț, congestionat, șchiopăta purtînd geamandanul greu.

— Vrei să te-ajut, Dănuț? ceru voie Monica, ajungîndu-l în antret.

— Ce te-amesteci! Du-te cu Olguța.

Nici nu-i trecea prin minte Monicăi cît de temerară-i era propunerea! Dănuț, numai, avea dreptul să ducă geamandanul greu, să toarne apă de spălat pe buretele mare și zburlit ca un cap de hotentot blond și colonie în pumnii lui moșu Puiu. Tot el îi peria hainele, așezînd pantalonii pe dungă. Asta era o demnitate bărbătească, nu slujbă de slugă cum spunea Olguța. "Din invidie", gîndea Dănuț, ofensat totuși.

— Te-ai supărat, Dănuț?

Dănuț se întorcea cu mînele goale pătruns de o gravă mîndrie, ca după un fapt de arme. Trecu înainte, fără să răspundă Monicăi, urmat de supunerea ei întristată.

— Sărut mîna, cuconașule. Bine-ai venit... Niște sărmăluțe de piept de gîscă! susură galeș bucătăreasa răsărind în urma lui Dănuț și a Monicăi, roșie la față.

— Să trăiești, babo! Mi-ai ieșit cu plin! Unu, doi, trei, începu să numere Herr Direktor pe cei din pridvor, socotindu-l și pe Kulek. Babo, ai la mine un bacșiș: ai făcut abatajul cel mare! *Nouă*, Iorgule, strigă el cu ochii de vizionar ai jucătorilor de *chemin-de-fer*. S-a spart ghina!

— Cuconașule, v-am pregătit de spălat.

— Ai-ia-ia! Profiro, m-ai nenorocit! S-a făcut bac... Măi Iorgule, ce neam de ghinioniști sîntem!

— *Cui i-o spui?!*

— Ieși afară, Profira! Adică du-te-n casă.

— Olguța, așa se vorbește?! se încruntă doamna Deleanu.

— Mamă dragă, am dres abatajul lui Herr Direktor,

— Să trăiești, Olguța! Dar tot bac a rămas, că baba face cît doi!

— Cît patru, Herr Direktor!

— Toate le face baba, conveni serviabil bucătăreasa.

— Haidem odată la masă!

— La spălat, cucoană!

— Spală-te odată, omule!

— Hai, Dănuț!

— Să nu uiți să verși căldarea! insinuă Olguța la urechea lui Dănuț... De harbuz n-ai grijă... că am avut eu.

Proaspăt tuns, cu *numărul zero*, capul rotund al lui Herr Direktor părea cărunț ca un bulgăre de sare. Doamna Deleanu pretindea că nu părea, ci chiar era, din pricina abuzului de colonie.

— Vezi, Dănuț, și tu ai să ajungi moșneag ca și moșu Puiu.

Cu osebirea că Dănuț întrebuința numai colonia doamnei Deleanu, torențial.

— Calomnie! protestă Herr Direktor.

— Dovadă.

— Actul de naștere, pe care nu-l ascund; monoclul pe care-l arăt ostentativ; și succesele... care se știu!

— Ta-ta-ta! Lasă părul să crească. Atunci să te vedem!

— Prefer să fiu calomniat!

Pentru Herr Direktor, de la trei centimetri în sus, începeau pletele: poetice, deci nefaste; necivilizate, deci neigienice, inestetice și incomode pe deasupra. Nici sub formă de musteți nu îngăduia părul: "această pacoste pentru bărbați, chiar, sau mai ales când îl poartă femeile".

— Herr Direktor, când ti-i mărita ai să-ți tunzi nevasta? îl întrebă Olguța.

— Olguța, de câte ori nu ți-am spus că numai femeile se mărită! intervenea doamna Deleanu.

— De ce, mamă? Vreau eu să mă însor Cine nu-mi dă voie?

— Eu.

— Da eu vreau să mă însor. Eu nu-s femeie. Spune, Herr Direktor, ai să-ți tunzi nevasta?

— Nu.

— De ce?

— Fiindcă n-am să mă mărit, cum spui tu.

— Nici n-ai să te-nsori, cum spune mama?

— Nici... Umberufen! (1) adăugă el, bătînd cu degetul în lemn toaca superstițioșilor.

— Nici eu, aderă Dănuț.

— Atunci tunde-te, încheia logic și violent Olguța.

"Să nu fie de deochi!" (Germ.)

Dănuț amuțea. Ca să nu-l tundă ar fi fost în stare să se însoare chiar.

— Cine-i?

— Eu, sărut mîna, se recomandă Profira pe nevăzute, în afara ușii odăii de baie. Întreabă conîța dacă v-ați botezat... Simțind c-o pufnește rîsul, Profira se bătu cu palma peste gura nelegiuită. ...Că de nu, să chemăm părintele din sat: așa a spus conîța.

— Spune amfitrioanei că nu-mi ajunge un popă; să-mi trimită un *care de popi*. Așa să spui.

Rînd pe rînd, Dănuț turnase de băut buretelui, din cana cea mare; suflecuse la loc o mîneacă nesupusă; întinsese prosopul... Acum venise rîndul coloniei. Dănuț desfăcu șurubul dopului metalic.

— Cine-i?

— Careul de popi sau *carul de popi*, cum spune Profira. Pot să intru, Herr Direktor?

— Nu se poate, răspunse dirz Dănuț, cu sticla de colonie în mînă.

— Nu te-am întrebat pe tine, Bufta! tună Olguța.

— Intră, Olguța. Dănuț, tot în război sînteți? Dănuț se bosumflă. Dintr-o aruncătură de ochi,

Olguța văzu tot, și uită însărcinarea cu care pornise din sufragerie.

— Herr Direktor, hai să-ți arăt eu cum faci tu când pui colonie.

— Ia să văd.

— Toarnă, porunci ea umilitului paharnic.

- Toarnă-ți singură.
- Ba tu să-mi torni. Așa ți-a poruncit Herr Direktor.
- Toarnă-i, Dănuț.
- Auzi!... Toarnă bine: asta nu-i joacă!

"Eu m-aș face că torn și l-aș lovi cu vârful... sau l-aș stropi în ochi din greșeală", medită Olguța răzbunări în locul lui Dănuț, care turna cu mînie, dar conștiincios.

— Herr Direktor, mai întâi tu stropești covorul... Desfăcîndu-și palmele boltite și le frecă una de alta:

picături acide plouară pe covoraș.

— ...După aceea, te masezi pe cap, de la sprîncene în sus și gemi: îîî-îîî!... Tot mai ai migrene, Herr Direktor?

— Diavol împielit, tu ai să mi le dai!

— După aceea, dragă Herr Direktor, fiindcă ai isprăvit colonia, ceri să-ți mai dea.

Dănuț se uita pe geam, făcînd scut cu trupul sticlei din mînă.

— Toarnă, n-auzi?

— Toarnă-i, Dănuț; am intrat la stăpîn!

— Așa. Acum îți dai pe față, oftezi, și-ți freci pleoapele... Nu te frigi? Fff-haa! aspiră ea întretăiat oftînd apoi ca după o arsură.

Dănuț zîmbi: „S-o usture! Așa-i trebuie! Lasă!...”

Printre zăbrelele degetelor viclene, ochii Olguței îl pîneau.

— Degeaba te bucuri, Bufta. M-am prefăcut.

— Și ce mai fac, Olguța?

— Crezi că nu știu.! Dă-mi sticla, Bufta.

Dănuț rămase cu mîna goală.

— Acuma, Herr Direktor, vine rîndul batistei. Eu n-am. Să zicem că rochița mea e batista.

— Să zicem... da ce-are să zică Alice?

— Mama zice că tu ești de vină.

Colonia gîlgîia, murînd rochița Olguței.

— Grigore, să-ți faci singur mîncare! răsună glasul doamnei Deleanu.

— Intră. Am isprăvit.

— Ce faci acolo, Olguța?

— Mamă dragă, aveam o pată pe rochița și Herr Direktor a spus că iese cu colonie.

— Tu-mi strici copiii, Grigore!

— Vezi, Herr Direktor!

— Mai bine spune-mi ce-mi dai de mîncare.

— Colonie... Asta meriți.

— Atunci sînt sigur că masa-i bună!

— Te poftesc să mănînci la București ca la mine!

— Bucureștiul are multe bunătăți!

— Acele!...

— Care-s *acele*, Herr Direktor?

— Are să-ți spuie Dănuț... peste vreo cîțiva ani.

— Grigore!
— Ba știu eu și n-am să-i spun lui Buftea.
— Olguța !
— Dacă știu, mamă dragă! La București faci un chef.
— Cine ți-a mai spus și asta?
— Tu, mamă.
— Eu?!
— Sigur. N-ai spus tu că papa face un chef la București?
— ...Am glumit!
— Atunci și eu am glumit, mamă dragă!
— *Tante* Alice, se răcesc ochiurile, vesti Monica din pragul ușii, cu un aer de paj timid.

— Iacătă singurul copil cuminte din casa asta!
— Lasă, c-am să-i arăt eu! mormăi Dănuț, uitat de toți, atingînd cu cotul pe Monica, dinadins rămasă la urmă.

Ochiul lui Herr Direktor, cel cu monoclul, nu făcea mare deosebire între femeile frumoase și mîncările alese. Le privea cu aceeași impertinență curtenitoare, în timp ce buzele întredeschise șovăiau parcă între vorbe și fapte.

Se așezară cu toții în jurul mesei, păstrîndu-și locurile obișnuite. În fața tacîmului solitar al lui Herr Direktor, curba de aur roz a ochiurilor, palpita; alături de farfuria lor, mămăliguța poetică și adormită ca o poreclă moldovenească a soarelui; mai încolo, untul tatuat cu lingurița și împodobit cu două ridichi violent roșii; și smîntîna cu ten de madonă...

— Se aprobă!
— Măi omule, nu mai aproba! Ia și mănîncă. Acuși e vremea mesei!
— Și voi să mă priviți?... Pardon!
— Te cred! Ce vrei să facem? Să-ți întoarcem spatele?
— Să mîncăți și voi... Altfel să-mi plătiți intrare!
— Mamă, eu zic să aducă un cantalup, propuse Olguța îndatoritoare.
— Hm? consultă doamna Deleanu pe domnul Deleanu.
— Amin. Azi e bairam!
— Prohiro, adă un *cantalop*... Vezi, Herr Direktor, eu nu te las!
— Așa ești tu, Olguța: îți place să te sacrifici! glumi doamna Deleanu.
— Mamă, spune tu drept dacă și ție nu-ți place cantalupul de la gheață?
— Îmi place: cum nu?!
— Atunci ne sacrificăm împreună!
— Olguța!
— Dragă Alice, toate bune și frumoase în casa ta, începînd cu tine! Cum se face numai că la voi...

— ...nu-s scrumelnițe? îi luă vorba din gură Olguța, luîndu-i și monoclul ca să-l imite mai bine.

La masa lui Herr Direktor, scrumelnița făcea parte dintre farfurii, și țigara dintre mîncări.

— Olguța, scoate monoclul: asta-ți mai lipsește!... Fumat! fumat și iar fumat! Mîncare se mai cheamă asta Grigore?

— Omoară microbii și ajută digestia!

- Lasă scrumelnița, Dănuț!
- Dă-mi-o, Dănuț.
- Nu i-o da!

Olguța smunci scrumelnița din mîna buimăcită de două magnetice potrivnice și o insinua pe masă.

- Mamă, uitate ce face Olguța!

— Așa îți trebuie dacă nu ascuți!... Și tu, Olguța, de ce nu faci cum spune mama?

- Mi-ai spus *mie* ceva, mamă dragă?
- Am spus. Ajunge.
- Mamă, tu nu ești decît mama mea, pe cînd Herr Direktor...
- Ce-i, mă rog?
- El e musafir... și tu ești gazdă.
- Obraznică mai ești!

Profira intra solemn cu sarmalele; după ea Anica purtătoarea cantalupului palid și zbîrcit ca un cap de mucenic al scopiților.

- Cine-i amator de cantalup să ridice un deget.

Olguța impune cantalupul cu două degete.

— Vezi, Monica, asta-i o figură de jiu-jițiu. Dacă erai tu în locul cantalupului — Olguța se aplecă la urechea Monicăi de teamă să n-o audă Dănuț — trebuia să-mi despic degetele cu palma. Altfel îți scoteam ochii. Așa se parează. Să știi de la mine!

Monica ridică un deget încovoiat, reținîndu-și o modestă felie.

- Nu așa. Uită-te la mine.

Cu muchea palmei, Olguța despică aerul, scurt, tăios.

Domnul Deleanu se aplecă asupra cantalupului, îl miroși, apoi, cu buzele strînse și nările dilatate, privi plafonul dînd din mîna

— *Vous m'en dîrez des nouvelles! 1...* Măi, tot jidanii mei, săracii! Numai ei știu s-aleagă ce-i bun: cum îi avocatul lor așa-i și cantalupul avocatului... Mă duc s-aduc *curaçao*-ul. Grigore, tu vrei *cognac*?

¹ "Ei, na!" <Fr.)

- Contra! Sînt la al doilea abataj de sarmale! După asta să-mi faceți coliva.

Dănuț ridicase degetul subț fața de masă. Ce? Erau la școală? Sigur că mînca și el. Nici nu mai încăpea vorbă. Se simțea în stare să mănînce el singur tot cantalupul.

Din cantalupul tăiat în două, ca dintr-o besactea orientală, curgeau șiruri blonde și roșcate.

- Hm-hm-hm! se pregăti Olguța zăngănind cuțitul de farfurie.

Cu o legănare de evantaliu, mîna Monicăi alungă mirosul sarmalelor... Buzele lui Dănuț se crăpară umede, topind în gura și în plămîni adierea care te face să închizi ochii și să-ți lărgești nările și pieptul, ca întîia sărutare a fecioarelor aprige.

- Dănuț, tu nu mănînci cantalup?

"Sigur că da, sigur că da", vociferau gîndurile îmbătate de făgăduinți mereu

împrospătate.

— Nu, *merci*.

De ce? Tăcu mîndru și amar... De ce?... Fiindcă așa vroia... De ce?... De multe ori buzele lui Dănuț erau dușmanele lui Dănuț... De ce?... Lasă...

— Porția lui o mănînc eu, hotărî Olguța, dînd din picioare.

Dănuț înghiți în sec de mai multe ori, cu ochii la farfuria sarmalelor — lua-le-ar dracu! — cu sufletul la poarta paradisului pierdut unde veghea Olguța cu dinții și cuțitul.

— Dănuț, noi doi nu umblăm cu fleacuri. Hai și-mi ține tovărășie. Sarmalele-s mîncare serioasă.

— Da, moșu Puiu. Chiar mi-i poftă.

— Vai de mine, Dănuț! Ce-i lăcomia asta? Acuma ne-am sculat de la masă!

— Lasă-l să mănînce cît vrea. La vrîsta lui...

— Bine, bine! Profiro, dă-i o farfurie, oftă doamna Deleanu... Și să mănînci frumos, te rog! Măcar atîta!

— Bufta, Bufta!

Buzele Olguței insultau pe șoptite, și topeau lung aurul onctuos din care o apăsare numai revărsa șipote de miere glacială.

Dănuț întoarse capul, strivi o lacrimă între pleoape și, cu un gest de sinucigaș, împlîntă furculița în sarmale.

Aroma cantalupului plutea răcoroasă deasupra arșitei de varză ardeiată, ca un curcubeu al fericiților.

În odaia turcească, pe cinci divane rînduite-n șir de-a lungul zidurilor de cetate, odihneau covoare moi de lînuri, înflorite-n Orientul unde lenea și cadînele-s frumoase ca și basmele celor o mie și una de nopți.

La fiecare căpătîi vegheau măsuțe arăbești, fin încrustate cu lucirile de ger ale sidefului. De pe nici una nu lipsea tablaua de aramă împodobită cu mlădii desenuri, nici narghileaua cea cu trompa lungă pentru fumul lung.

Pe jos, covor mai plin decît ale divanurilor, pe care orice zgomot amuțea desculț — ca și țigăncile de-odinioară, care aduceau boierilor un zîmbet roșu în dinții albi și dulceața de trandafir între pahare brumate. Pe ziduri, panoplii de arme vechi cu tecile împodobite ca odăjdiile mitropoliților; icoane cu obrazul castaniu îmbrobodit în aur și argint; și două portrete în rame ovale: tinerețea cu haine și bucle demodate a străbunilor copiilor de-acum.

Și mai era ceva în odaia trecutului: un cufăr-dulap de la "Wertheim", *ultimul model*. S-ar fi încruntat poate strămoșii văzînd prihana, și la încruntarea lor hangerele și iataganele din cui ar fi dat iureș... Dar cufărul de la Berlin era încărcat cu daruri.

De aceea, în liniștea exotică a odăii turcești, portretele străbunilor ședeau la locul lor așteptînd să se deschidă ușa și să năvălească strănepoții, să se deschidă cufărul nemțesc și să răsune veseliea copiilor de-acum în fața zîmbetului tinerilor de atunci.

...Demult, Herr Direktor abia sosit din Germania — cu monoclu, ras pe de-a-ntregul, tuns cu numărul zero și împodobit cu semiluna unei cicatrice de Schläger — venise la Medeleni să facă vizită cumnatei sale și părintelui ei, răposatul conu Costache Dumșa.

— Măi neamțule, unde să te culc pe tine? îl întrebase conu Costache privindu-l cam de sus, după un dejun subț nukul din livadă, cu lăutari și cotnar.

— În odaia turcească, răspunsese Herr Direktor, nesocotind — poate din pricina monoculului, poate din pricina cotnarului — posomorala coborâtă pe fața venerabilului bătrîn.

— Și ce ai să faci cu cinci paturi, măi păgînule? Pentru un cap de *stecălă* și spîn, ajunge unul singur.

— Coane Costache, să-ți spun care-i cîntecul: cînd m-oi culca eu singur într-o odaie cu cinci paturi... și turcească pe deasupra am să visez că-s sultan la mine în harem. Ș-are să fie bine! Și cînd m-oi deștepta dimineața cu grija celor cinci belele din vis, ș-oi vedea cinci paturi goale are să fie și mai bine. Și cît oi sta la Medeleni am să te binecuvîntez, coane Costache, cînd m-oi culca și cînd m-oi deștepta, ca pe Dumnezeu.

— Măi!... Știi că nu-i prost neamțu! Să mai aducă o *stecălă* de cotnar. Ia să-i mai ziceți un cîntec moldovenesc. Brava, neamțule! Tot moldovan ai rămas pe dinăuntru.

De atunci, odaia turcească în care nimeni nu intra, rămase odaia lui Herr Direktor. Vorbele lui conu Costache erau pravilă în casa bătrînească.

Rezemîndu-și creștetul capului pe divan, Olguța făcu o tumbă și încă una, gata să nu le mai isprăvească.

— Olguța, ce-nseamnă asta?

— Tumbe, mamă dragă, răspunse capul de pe divan rostogolindu-se.

— Dă-te jos.

Olguța începu să fumeze din narghilea.

— Olguța, astîmpără-te!

— Să-ți ajut, Herr Direktor?

— Imposibil! Mîna de femeie în lada mea?!

Tocmai desfăcuse lada. În genunchi, în fața ei, trăgea săltarele pe rînd. În lăzile lui Herr Direktor domnea o ordine amănunțită și strategică. Herr Direktor cu ochii închiși și-ar fi putut îmbrăca fracul, culegînd, una cîte una, toate cele trebuitoare de la locul lor, și de îndată s-ar fi putut dezbrăca, îmbrăcînd pijama, smochingul sau un sacou.

Și doamna Deleanu era meșteră la alcătuirea lăzilor. De unde, rivalitate.

— Cu așa ladă nu-i greu să fii ordonat!

— Cu așa ordine, orice ladă-i la-nălțime.

— Sfîntă modestie!

— Sfîntă dreptate!

Lui Dănuț îi bătea inima repede, înecîndu-l. Își freca mereu mîinile, ca jucătorii de bacara cînd au pontat fundul buzunarelor. Uitase de Olguța și de toate cele. Suferea, copleșit de presimțirea cadourilor... și ceilalți nu mai tăceau odată: țț-țț-țț... În preajma cadourilor, bucuria se prefăcea în chin și nu mai era bucurie. Tot așa pătea cînd erau prea multe bunătăți la masă. De pildă: icre negre, ghiudem, salam, măsline marinate... și cataif cu frișca la sfîrșit. Lăcomia îl exalta așa de tare, încît nu-i mai era poftă de nimic și mînca în silă, dar mult, ca să nu se căiască mai tîrziu...

Monica știa să organizeze geamandanul cu lucrșoarele ei și zestrea

păpușelor. Dar ce-are-a face o biată odăiță cu un palat!

— *Tante* Alice, parcă-i o vitrină!

— Bravo, Monica! Ai auzit, Grigore? Asta-i portretul ordinei tale: fanfaronadă!

— Invidia traducînd elogiul sincerității! Și asta-i un portret: nu? Să trăiești, Monica... Încep cu moșnegii. Poftim, Alice: o pereche de ochelari pentru cochetele venerabile.

— Ești în stare !... A! *Face-à-main! Merci*, Grigore. N-ai uitat comisionul.

— Cum îi lada, așa-i și capul: ce intră nu mai iese... decît atunci cînd trebuie.

— Napoleon!

— Al lăzilor, da... Poftim și notele.

— Bach?

— Habar n-am! Am luat ce-ai scris. Bach sau ciorapi, mi-i totuna — cu o ușoară preferință pentru ciorapi!... Of! Bine c-am scăpat! Muzica asta îmi dădea migrene.

— Cred că alte muzici... mai ușoare... mai berlineze!

— Acelea te lecuiesc de migrene.

— Migrenele capului tău!!

— Iorgule, tu ce spui?

— Eu, dragă, regret migrenele burlacilor... Mie mi-au rămas celelalte... și piramidonul.

— Frumos!

— Și Minerva, dragă Alice.

— Cine-i Minerva, papa?

— O cucoană, Olguța.

— Ce nume!

— Așa-s cucoanele!

— Sigur, papa.

Unul cîte unul, pachetele, pe jumătate desfăcute de doamna Deleanu, erau rînduite de Monica pe divanul cel mai apropiat. Aceeași însuflețire copilărească creștea în toți deopotrivă, ca sub streșinele tuturor caselor cînd se întorc păsările, primăvara. Numai Dănuț, cu minile înfundate în buzunarele pantalonilor, ședea ursuz, ca zgribulit de frig.

— Iorgule, ți-aduci aminte cînd se întorcea tata de prin județe, de la sesiunile curților cu juri?

— Bietul tata! Parcă-l văd. Înainte de-a se dezbrăca, ne chema în biroul lui: "Ați fost cuminți, copii?" "Cuminți", răspundeam noi în locul mamei. Erau singurele ocazii cînd treceam și eu drept copii cuminți... Două pistoale de tinichea cu petițe...

— ...peștișori de mintă...

— ...balonașe, anume făcute pentru urechile mamei... Grigore, ți-aduci aminte de cele două capete de leu de pe speteaza fotoliului?

— Cum nu?! Tata ne speria că mușcă și tu le-ai pus în gură cîte-o bucățică de carne crudă ca să-i îmblînzești. Ții minte? Acolo a rămas carnea.

— Bietul tata!... "Măi băieți, de unde vine așa miros urît?" Cum să-și închipuie bietul bătrîn că leii de lemn deveniseră carnivori!

— Se stricase carnea, papa?! întrebă Olguța cu ochii scînteietori de mîndrie,

năvălind în trecutul poznelor părintești.

— Da, Olguța, zîmbi domnul Deleanu. Parc-o văd pe mama cu ochelarii pe nas, inspectînd pe subț dulap, pe subț birouri, pe subț covor... S-a uitat la tălpi: nimic!

— Și tu tăceai, papa?

— Tăceam, ce era să fac?

— Și moșu Puiu nu te-a spus?

— Se poate! Frați și trădători?

— Și ce s-a întîmplat?

— Tot mama a descoperit isprava! Avea un nas! Cînd începusem să fumez — eram printr-a patra de liceu — mîncam cîte o lămîie întreagă și fugeam pe-afară cu gura deschisă ca să nu mă simtă, și tot mă descoperea.

— Papa, te-a bătut pentru *conserve*?

— Nu m-a putut prinde. M-am suit pe acoperiș, amenințînd că mă zvîrl de-acolo dacă nu mă iartă...

— Iorgule! îl muștră doamna Deleanu.

— Așa-i. Semănăm cu Olguța cînd eram mic!

— Ș-acuma, papa.

— Olguța!

— Acuma-mi sameni tu mie, oftă domnul Deleanu.

— Herr Direktor, mai spune ce făcea papa.

— Ce faci și tu: supăra pe mama... Bietul tata! Cînd te gîndești că din lefușoara lui de magistrat cîstit izbutea să puie deoparte pentru cadouri... și pentru studii la Berlin...

Monoclul căzuse din ochiul lui Herr Direktor, lăsînd în loc privirea amintirilor. Olguța se așeză pe marginea divanului, îngîndurată: "Săracu moș Gheorghe!"

— Dănuț, adă-mi un foarfece din trusă.

— Ce ai acolo? întrebă doamna Deleanu.

Herr Direktor își puse monoclul.

— O surpriză!

— Spune, ce-i?

— Foarfecele are cuvîntul cu precădere.

— Ștofe?

— Țî!

— Bomboane?

— Ba.

— Cărți?

— De joc?

— Eu întreb. Răspunde.

— Degeaba. N-ai să ghicești.

În jurul tainicului pachet se adunară toți, privindu-l încruntați. Herr Direktor dezmierdă hirtia mută.

— Pot să vă spun că vine de peste nouă mări și nouă țări; că e de gen neutru: *honny soit qui mal y pense* (1); că e cenușiu pe dinafară și roșu pe dinăuntru; că-i dulce la pipăit; că-i plin de pasări gingașe care au calitatea că tac; că cei de la

care vin sînt ga... sînt palizi; și că va fi la modă.

- Ei!
- Poftim. Mai poetic nici că se poate! Ghiciți!
- Precizează.
- Ce să vă mai spun?... Că-n tara de unde vine se bea mult ceai.
- Rusia?
- Acolo se bea votcă.
- Anglia.
- Te-ai depărtat.
- Uf! Nesuferit ești cu...
- ...cadourile tale, completă Herr Direktor.
- Cu enigmele tale.
- Draga mea, cadoul fără enigmă e ca o cucoană cinstită: nu interesează!
- Grigore!
- Tu ești interesantă din alt punct de vedere!
- Poftim, moșu Puiu.
- Dănuț dragă, tu mi-ai adus cleștele de unghii! Eu ți-am cerut foarfecele.
- Grigore, nu te mai strîmba. Isprăvește cu subtilitățile.
- Bine, o să-mi plățiți cleștele.
- Ți-l plătesc.

¹ Să fie blestemat cel care se gîndește la ceva rău (fr.).

Tacticos, Herr Direktor tăie sfoara, o strînse ghem, desfăcu învelitoarea descoperind o alta de hîrtie de mătase, le pături...

- Asta-i farsă!
- Mă rog...
- Eu cred, Herr Direktor.
- A ta va fi împărăția cerurilor. Uitați-vă în sus. Un-doi-trei...

Zvîrlite-n sus chimonourile japoneze se desfăcură și căzură iluminate de auriu și roșu ca fășii desprinse din cerul legendelor nipone.

De-o vîrstă cu Olgața și Monica, doamna Deleanu îngenunchie pe covor, asupra minunilor.

— Iorgule, am scăpat de femei. Acuma e rîndul tău. Copiii vin la urmă. Fuu! Da cald mai e!

- Scoate-ți surtucul, măi omule!
- Simandicoasă doamnă, se poate?
- După așa surpriză ești suveran.
- Uite, Iorgule, adevărate țigarete orientale. Excelente. Fiindcă-s fără carton ți-am adus o țigaretă.

Galbenă și plină, ca tăiată într-un miez de ananas, țigaretă de chilimbar deșteptă zîmbetul pomului de Crăciun pe chipul domnului Deleanu.

- Herr Direktor, aș vrea să-ți spun ceva.
- La dispoziție.
- Nu. La ureche.
- Poftim urechea.

— Herr Direktor — nu te supăra — eu aş vrea să-i dau Monicăi chimonoul meu. Ştii, mie-mi place foarte mult, dar mi se pare că Monicăi îi place şi mai mult.

— Vino să te pup, gură de aur.

— Şi eu, Herr Direktor.

— Olguţa să nu crezi că te-am uitat! Acuma vine rîndul vostru. Chimonourile erau pentru cucoane.

— Herr Direktor, şopti Olguţa, te rog dă-i-l tu. Ştii, mie nu-mi vine.

— Dragii mei, să isprăvim cu buclucurile, încep Herr Direktor acoperind cu minile saltarul de jos... Olguţa, tu eşti cucoană?

— Nu, Herr Direktor.

— Bravo ţie. Tu eşti în partida mea... Aşadar chimonourile sînt ale cucoanelor... Monica nu te superi? Ia să vedem cum îţi vine. Unu-i mai mic, acela-i al tău... Hocus-pocus-filipus!...

Cu o surprinzătoare dibăcie, Herr Direktor o metamorfoză pe Monica într-o clipă.

— Ia să vedem... măi, da frumoase-s japonezele! Mă mut în Japonia.

— Monica, scoate-ţi cozile afară... Aşa. Vino să te sărut.

— *Tante* Alice, da Olguţa?... Nu vreau aşa, şopti ea în braţele doamnei Deleanu.

— Lasă, nu te îngriji, Monica. Olguţa are destule.

— *Merci*, moşu Puiu.

— Hopa!

Luînd-o în braţe, Herr Direktor o aşeză pe divan şi se dădu îndărăt măsurînd-o prin *monoclu*.

— Alice, schimbă-i pieptănătura. S-o facem japoneză de-a binelea... Merită Japonia!

— Vrei, Monica?

— Da, tante Alice, răspunse Monica prin visul chimonoului.

— Alice, să fii la înălţimea chimonoului... şi-a europencei.

— Cu-aşa păr nu-i greu.

— Ş-acum deschid bazarul de jucării. Jos moşnegii!... Începem după vîrstă. Dănuţ e cel mai mare. Poftim o puşcă, Dănuţ. E cu doi ani mai mică decît tine: calibrul nouă. Uite şi-o cutie cu cartuşe. Uite şi cartuşiera.

Puşcă adevărată! Adevărată! La aşa bucurie nu s-aştepta. Inima lui Dănuţ, ca un toboşar napoleonian bătui imnuri de glorie... Ținînd puşca în mînă, aruncă o altfel de privire Olguţei. Olguţa îl privea mai dinainte, aşteptîndu-l.

Întîlnindu-i ochii, Dănuţ îşi răsuci privirea spre geam, ocoli plafonul şi strînse mai tare puşca. Ochii Olguţei parcă erau de un calibru mai mare decît al puştii.

— Dacă vrei, uită-te şi tu, Olguţa.

Mută, Olguţa luă puşca din mîna diplomatică în mîna ei războinică. Puşca devenise internaţională.

— Dănuţ! Dănuţ! Tot Dănuţ! Iar Dănuţ! Încă Dănuţ!... Nu cumva te-am protejat?

Pachetele zburau unul după altul pe al treilea divan.

— A venit rîndul Olguței. Poftim cizme de călărie și pantaloni de amazoană. Bluză să-ți faci maică-ta. Cal să-ți dea tată-tău.

— Măi-măi! De antilopă! se minună doamna Deleanu pieptănînd-o pe Monica.

— Ce vrei. Pentru așa gazelă!

— Herr Direktor...

— Olguța!... Ajutor, oameni buni! Tigroaică, nu gazelă! gema Herr Direktor năucit de sărutările Olguței.

— Uite, Herr Direktor.

Luînd cizmele în brațe, Olguța le sărută cu evlavie, pe fiecare în parte, cum sărutau străvechii luptători armele de luptă.

— Stai, că n-am isprăvit. Uite două *diabolouri*; o minge de foot-ball; și uite, uite...

Alte pachete zburară, despuiate cu înfrigurare de Olguța și Dănuț.

— Ce ziceți? îi întrebă doamna Deleanu dîndu-se la o parte cu o încetineală savantă din fața Monicăi.

— Aferim! aplaudă Herr Direktor.

Monica, roșie ca suflată cu vaporos mărgean, ședea turcește pe divan, cu genele și umerii plecați și minile — în mînicile largi — încrucișate pe genunchi. Sfîla și chimonoul îi insuflase gesturile înguste ale japonezelor. Părul ei de aur tumultuos, înflorise în coc nipon, prins cu pieptenii doamnei Deleanu... În rumen revărsat de zori, un pui de piersic înflorit, c-un paradis de aur pe creanga cea din vîrf, învelit de zeul livezilor cu chimonoul unei fete, ca să nu-i fie frig peste noapte: visul unui poet japonez îndrăgostit de piersici. Așa era Monica: o vigneta la începutul unei legende.

— Stați, copii, uitasem. Deschideți gura și întindeți minile.

Herr Direktor desfăcu repede o lădiță de carton, își suflecă mînicile ca un chirurg, își cufundă minile în cutie.

— *Va banque!*

Prune, cireșe, caise, renclode, piersici, pere, mere, nuci, ridichi, alune, morcovi, cepe, castane, migdale... de *marțipan* cădeau, săreau, se rostogoleau ca o grindină umoristică de fructe și legume, făcute din pastă de migdale.

— Prinde-o, papa!

— Pe el, Olguța!

— Au, Herr Direktor !

Duhul anarhic al neorînduiei, paradoxal răsărit din cufărul ordinei, intrase în odaia turcească. Trîntiți pe jos de-a valma, mari și mici, culegeau bunătățile, de teamă să nu le calce.

Olguța c-un morcov în dinți, ca un nas de clown; Dănuț, ca obrații umflați de piersica din gură; doamna Deleanu, mușcînd — minune! — dintr-o ceapă inofensivă; Monica, împiedicîndu-se în chimonio, făcînd mereu mătăanii grațioase fructelor ca unor drăgălașe zeități; domnul Deleanu, punînd piedici Olguței, și Herr Direktor, contemplîndu-i ca un boscar încîntat.

— Apă! M-am topit!

— Un duș ne-ar trebui. Am înnebunit cu toții!

— Cine-i acolo? Intră.

Profira intră, clipi prostește și rămase cu gura căscată... sub obștescul

hohot de rîs al celor de jos.

— Prohiro, uite ceapă de la nemți. Pune-o în gură, porunci Olguța, bombardînd-o cu cepe.

— Mănîncă, Profiro, să vezi și tu cum îs cepele de pe-acolo, stărui doamna Deleanu.

Cepele erau învălitate într-o foiță de mătasă dogorită care imita foița lor. Profira luă ceapa, o suci, o întoarse, tot trăgînd cu ochiul la zîmbetul neliniștitor al copiilor.

— Fă-ți cruce și mănîncă, o sfătui Olguța, văzînd-o că se codește.

— Hai Profiro, zi: Doamne-ajută!

— S-o curăț, conîță... Nu-i lucru curat.

— Ia nu te mai strîmba! Parcă n-ai mai văzui ceapă de cînd ești!

Profira făcu o cruce cu limba în gură și mușcă din ceapă, fără s-o mai curățe, cu nările înfiorate de teamă.

— Ptiu! scuipă ea în pestelcă, scărpinîndu-și limba cu dosul palmei.

— Te-ai otrăvit.

— Doamne păzește! Asta-i doftorie, conîță!

— Ceapă nemțească, Profiro!

— S-o mănînce sănătoși! Mă lipsesc.

— Fugi și adă apă de băut.

Un morcov aruncat de Olguța o expulza pe Profira. Ridicîndu-se în picioare, doamna Deleanu redeveni severă gospodină.

— Vai-vai-vai! Ce-am făcut aici! Parcă-i un bazar din Stambul.

— Herr Direktor, lasă-mă să-ți fac un turban, îl rugă Olguța născocind un mijloc de-a prelungi dezordinea.

— De unde turban?

— Fac eu c-un prosop.

— Se aprobă. Atunci dați-mi și un șal.

— Știți ce? se amestecă doamna Deleanu din nou convertită la extravagante, hai să ne costumăm cu toții. Fiecare cum vrea. Mîna liberă fanteziei fiecăruia.

— Eu rămîn așa, *tante* Alice, se rugă Monica.

— Sigur, tu ești gata costumată. Și eu tot japoneză mă fac.

— Da eu, mamă? întrebă Dănuț.

— Tu... căută doamna Deleanu îmbrăcînd chimonoul, tu...

— Mamă dragă, el are costumul japonez, interveni Olguța cu o ciudată suavitate în glas.

— Nu vreau. Ce te-amesteci!

— Ce idee bună! Sigur. Tu ai costumul lui Kami-Mura. Du-te și ți-l pune.

— De ce, mamă?

— Fiindcă și eu îs japoneză și Monica.

— Da! Monica are haină frumoasă, bombăni Dănuț.

— Cred, bine! Ea e domnișoară. Tu ești soldat viteaz.

— Da! cu haine urîte!

— Dănuț, te rog să nu-mi strici cheful. Du-te și te-mbracă. Așa vreau eu.

— Fără pușcă? se posomori Dănuț mai tare.

— Cu pușcă și cu tun dacă vrei! Hai, repede.

— Alice, dă-mi și mie o idee.

— Tu... tu și Grigore sînteți turci, adică tu ești pașă — îți fac eu turban și tot dichisul — iar Grigore-i eunucul haremului.

— Dragă Alice, nu-i fi avînd tu vreun strămoș mongol?

— Uită-te-n oglindă. Ești japoneză autentică. Părul negru, în noua pieptănătură, ochii depărtați și paloarea brună a obrazilor ovali, erau un adaos exotic la chimono.

— Mai știi?! zîmbi doamna Deleanu.

— Ia priviți! îi invită Olguța cu un gest teatral. Cu prosopul improvizat turban în jurul capului,

Herr Direktor avea înfățișarea unui indian de operetă. Șalul turcesc de pe umeri nu izbutea să anuleze efectul european al monoclului și al zîmbotului de rigoare.

— Ha-ha-ha! Ia uitați-vă la Buftea!

— Kami-Mura!

— Bravo, Kami-Mura, ești în formă!

Dănuț se retrase pe lîngă zid într-un colț, tîrînd săbiuța ruginită și zăngănitore, ca o rușine întrupată în coadă de tinichea.

Ca dimensiune, uniforma de amiral japonez avea șase ani, Dănuț unsprezece! Iar chipiul, prea mic, se răzbuna exagerînd circonferința buclată a capului care o purta plouat!

— Numai cafeaua și rahatul îmi mai lipsesc! Narghilea am, harem am, eunuc am, exclamă domnul Deleanu.

— Papa, tu ești Nastratin Hoge.

— Prea onorat!... Și tu, Olguța?

— Eu îmi pun cizmele și pantalonii de călărie. Mă fac haiduc și o fur pe Monica.

— Mă așteptam! oftă doamna Deleanu, mai mult pentru viitor decît pentru prezent. Du-te și ți le pune.

Profira intră cu tablaua de dulceți.

— Iracan de mine!

— Te-ai speriat, Profiro?

— Nici nu te-am cunoscut, conîță, sărut mîna.

— De ce rîzi, Profiro? o întrebă doamna Deleanu vîzînd tablaua primejduită de hurducăturile vulcanice ale veseliei pîntecoase

— Spune, Profiro.

— Să nu vă supărați, conîță . Tare-i frumos! Parcă-i la panoramă.

— Bravo, Profiro!

— Trăiască Profira!

— Să închinăm un pahar cu apă în cinstea Profirei!

— Să trăiți și dumneavoastră și tot veseli să fiți!

— Dănuț, tu nu te servești?... Da tu ce cauți, Anica?

— Hă!

Prin ușa întredeschisă, Anica, numai ochi și zîmbet, sorbea tot ce vedea, minunîndu-se. Peste umărul ei, cu gura pînă la urechi, se ivi capul de lună umoristică al bucătăresei.

— Ce-i? Ați venit la panoramă?
— Hă! Hă!... zîmbiră dimpreună, cu glas de soprană și de bariton, Anica și baba.
— Hi-hi! le îngînă Profira, clipind din ochi către ele.
Se auzi un pocnet. Baba se răsuci. Anica o zbughi. Peste hotarul gol al pragului, Olguța sări în odaie c-un bici în mînă.
— Ce ți-ai făcut, Olguța?
— Musteți, mamă dragă. Așa au haiducii.
Mustețile de funingine împodobeau o fragedă față de haiduc mărunt, în stilul baladelor populare:

*Mustăcioara lui
Pana corbului,
Ochișorii lui
Mura timpului,
Fețișoara lui
Spuma laptelui...*

Cizmele de antilopă, pantalonii bufanți, și mai ales bluza roșie cu centură de lac, erau licențe poetice. Olguța putea haiduci printre flori de luncă, pe unde năvălesc fesurile macilor musulmani.

— Eu propun să redevenim oameni serioși.
— De ce, Herr Direktor? îl dojeni Olguța.
— Mor de căldură în Turcia asta.
— Stați. Nu vă dezbrăcați. Am o idee.
— Spune, mamă dragă, spune.
— Să ne fotografiem.
— Să ne fotografiem. Bravo!
— Bine, dragă. Ce nu fac eu pentru copii!
— Ridicați storurile; eu aduc aparatul.
— Cum ne-aranjăm, Iorgule?
— Ce să ne mai aranjăm! Așa cum sîntem.
— Unde te duci, Dănuț? îl întrebă doamna Deleanu, întîlnindu-l pe coridor, cu sabia și chipiul în mînă.
— Hai înapoi, Dănuț!... Vrei să mă superi? Și-mbracă-te la loc.

Mobilizat din nou în oștile ridicolului, Dănuț mergea, mînat din urmă de mama lui și de blestematul aparat fotografic în care rușinea clipei de față, înghițită ca de-o sugătoare uriașă, avea să se întindă în viitor.

— Alice, hai și tu cu noi.
— Și cine vă fotografiază?
— Pune tu aparatul la punct; restul poate să-l facă și Profira.
— Ți-ai găsit! Nu pune ea mîna pe-așa ceva s-o tai! Se teme!
— Să-l chemăm pe Kulek, propuse Herr Direktor. El se pricepe.
— Perfect, cheamă-l tu, Olguța.
— Cum să-i spun, Herr Direktor?... *Komen sie, Herr Kulek... nach Herr Direktor (1).* E bine?

— Spune-i ș-așa Olguța. Are să vie rîzînd. Să nu te superi!

— De-acuma așezați-vă, îi pofti doamna Deleanu. Frații turci alături pe divan. Așa... Grigore, de ce nu stai turcește?

— Poftim. Așa-i bine? A la turca, bre!

— Bun. Monica, tu stai la picioarele divanului cum ai stat adineoarea... Apleacă-ți capul... puțin numai. Dănuț așează-te lângă Monica... Brrr! Crunt mai ești! Adevărat samurai!

— *Küss die Hand gnädige Frau. Was wollen sie, Herr Direktor?*(2) urmă Herr Kulek cam zăpăcit.

— Explică-i, te rog, Grigore... Olguța, tu stai la dreapta Monicăi. Așa. Doamna Deleanu se așează la picioarele divanului între copii. Herr Direktor luă o narghilea și-și cabră monoclul.

Domnul Deleanu își răsuci mustețile.

— *Ruhig bleiben, bitte schön.*(3)

Olguța privi cu coada ochiului pe Dănuț, ironică. Monica își privea mînele, dar vedea tot pe subț gene.

Dănuț, ținînd recordul încruntării, întoarse capul obiectivului, lăsînd posterității profilul unui amiral japonez cu bucle de fetiță, care pregătea o răzbunare aprigă japonezei cu coc blond, ocrotită de zîmbetul haiducului cu musteți de funingină.

¹ Vino, domnule Kulek... la Herr Direktor (germ.).

² Sărut mîna, stimată doamnă. Ce doriți, domnule Director? (Germ.)

³ Stați liniștiți, vă rog (germ.).

De pe scări, doamna Deleanu — cercînd să compenseze cu gravitatea tonului neseriozitatea pieptănăturii și a chimonoului — vorbi apăsător:

— Grigore, te fac răspunzător! Ține-o din scurt, mai ales pe Olguța... Și nu uita pariul.

Olguța păstrase numai costumul de haiduc; mustețile și le spălase cu vată îmbibată în colonie.

— Mama-i fricoasă, Herr Direktor. Nu samănă cu mine.

— Ia lasă!

— Vorbesc serios, Herr Direktor.

— E fricoasă pentru *tine*, Olguța.

— Totuna.

— Ai să-ți schimbi părerea.

— Eu?? Nu!

— Tu. Și eu mi-am schimbat părerile de cînd am nepoți.

— Tu nu ești fricos, Herr Direktor.

— Sînt, cînd trebuie... prudent.

— Ce-i asta prudent?

— Curaj cu lingurița.

— Ca o doctorie.

— Așa-i bine.

- Nu-mi trebuie. Eu îs sănătoasă.
- Olguța, de ce o superi tu pe mama?
- Fiindcă-i mama *mea*, Herr Direktor.

La câțiva pași înaintea celorlalți, cu pușca plecată în jos — ca vînătorii — Dănuț își ducea oștirile la luptă. Oștirile din spatele închipuirii lui Dănuț erau nesfîrșite. Începeau de unde răsare soarele, și coborau, și suiau dealuri — hăt! în urmă — se revărsau pe cîmpii, și abia capetele lor ajungeau pe viteazul împărat din frunte, ai cărui pași erau pașii oștirilor care-l urmau mute, supuse, ca o trenă uriașă.

Armata din spatele concret al lui Dănuț era alcătuită din Herr Direktor, Olguța și Monica. Pentru expediția vînătorească — copiii fuseseră iertați de somnul ritual în această zi — Herr Direktor îmbrăcase haine ușoare de *tussor* și inaugurase casca de colonist. Nu lipseau nici mănușile cu toți nasturii încheiați. Herr Direktor își păstra albeața minilor îngrijite "ca o..." spunea doamna Deleanu.

- Ca o ce, mamă?
- Ca o cucoană. Asta a vrut să spuie mama și nu găsea cuvîntul.
- *Merci*, Grigore. Cuvîntul acela îl găsești tu mai ușor decît *mine*.
- El mă găsește! zîmbise Herr Direktor cu modestie.
- Grigore, ești un caraghios! Uite: eu am mîni mai negre decît tine. Soarele-i sănătate. Atîta cochetărie la un bărbat?!

— Dragă Alice, îmi plac mîinile țișăncilor fiindcă-s fine și uscate, nu fiindcă-s negre. Să mă iertați cu soarele dumneavoastră! Mă pîriesc eu de ajuns la cărți!

Monica mergea alături de Olguța. În sufletul ei, pe o creangă înflorită, se legănau pasările brodate pe chimono, la adăpost de puști și ochi de vînători.

...Armatele închipuirii lui Dănuț, călăuzite de împăratul lor, mergeau să ucidă un zmeu străjuit de balauri. Primejdiile pîindeau la tot pasul. Zmeul putea să fure soarele și să arunce noaptea ca un codru des în fața năvălitorilor. N-avea grijă împăratul! Dădea foc codrului și trecea mai departe printre flăcări. Parcă pompierii nu umblă prin foc!... Înaintea lui Dănuț alerga Ali cu coada țanțos răsucită în sus ca o musteață rurală.

...Cîinele împăratului era năzdrăvan. Putea crește cît o vacă; se putea preface în armăsar cu aripi, pe care nimeni nu cuteza să-l atingă... Dar pe împărat îl asculta ca un cîne.

Zmeul avea balauri la poartă și buzdugan năprasnic în cui... Și ce? împăratul avea pușcă... Să poftească zmeul!... Împăratul avea în cartușieră moarte pentru o sută de zmei și tot atîția balauri... Cartușele le păstra Herr Direktor, dar zmeul n-avea de unde să știe ce știa Dănuț.

Armata din spatele lui Dănuț — mai puțin Monica — mergea să ucidă o legendă și să cîștige o prinsoare cu prilejul botezului vînătorească al puștii lui Dănuț.

Iată obîrșia legendei: în casa lui conu Costache Dumșa, sultănise vreme îndelungată, peste toți și peste toate, Fița Elencu, sora lui mai mare, mult mai mare.

Vlăstar urît al unui neam de oameni frumoși, Fița Elencu era hîdă pentru întregul ei neam în cumpăna a două veacuri, pe care o înclina înspre ea. Dar

nimeni n-ar fi cutezat să gîndească măcar una ca asta, căci ochii verzi, ca verdele veninului, ai Fiței Elencu, răzbăteau dincolo de frunțile plecate în fața ei. Deșteaptă pe cît era de slută, răutatea ei le întrecea pe amîndouă la un loc. Cînd pleca la Medeleni, în cupeu, însoțită numai de cărți în felurite limbi, aduse de prin străinătăți — lașul boieresc, scăpat de robia roșie și verde a unei limbi și a unor ochi — ofta cu dulce ușurare. În schimb, la Medeleni începeau vremuri de bejenie. Peste copilăria și tinereța doamnei Deleanu și peste tinereța mamei ei, Fița trecuse ca lăcustele prin lanuri. Un boier de pe vremuri o poreclise "soacra bucuriei" și multele ei nurori nu puteau trăi cu ea în casă. Și-n casa lui conu Costache, Fița trăise încă și după moartea lui.

Cu tinerețele fecioarei bătrîne se îngropase în trecut o taină șoptită odinioară, apoi amuțită. O dragoste... Oare?... Un tînăr îndrăgostit de Fița Elencu... Cu puțință?... Înșelarea cu o țigancă trupeșă de la Medeleni. O plimbare pe iaz, cu barca, un înec din care Fița Elencu scăpase... văduvă — și o roabă bătută cu harapnice pînă cînd trupul luase culoarea sîngerie a buzelor păcătoase, culoare ademenitoare de muște verzui ca ochii Fiței.

Țăranii bătrîni vorbeau că iazu-i blestemat.

O singură slăbiciune avuse Fița Elencu — de nimeni știută: Olguța. Ochii negri ai fetei de cinci ani nu se plecau în fața ochilor verzi. Cruțați de bătrîneță, ochii verzi urmăreau deseori prin casă pletele brune și fruntea scurt și dîrz tăiată, ca pe o inscripție netălmăcită încă. Curînd însă, o întâmplare nemaipo-menită în lunga viață a Fiței, o luminase.

Singurii dinți de care bătrîneța o despuiase pe Fița Elencu, erau cei obîrșiți din gingii. Fița purta dantură. La prînz și la masă, în fața tuturor comesenilor, feciorul aducea într-un pocal albastru, plin de apă, dinții albi și țapeni ca un rînjat de strigoi.

— *Naturalia non turpia* (1).

Nimeni nu crîcnea. Pofta de mîncare pierea, ca toate celelalte.

Într-o bună zi, Fița Elencu începu un post care ținu mai bine de două luni — și care-i grăbi sfîrșitul — fiindcă dinții luaseră drumul iazului.

Feciorul venise la masă cu pocalul *gol*, așa de palid la față, că parcă-și aducea inima în pocalul fără de dinți.

— *Eu* i-am zvîrlit în iaz, vorbise răsplat Olguța, într-o tăcere de oraș îngropat sub lavă.

¹ Ceea ce este natural nu este urît (lat.).

— Să-mi aducă un pahar cu lapte la mine în odaie. Și mata, fetițo, să pofțești la mine după ce-i sta la masă.

Olguța nu-și pierduse pofta de mîncare: dimpotrivă, cu plecarea dinților, pofta-i venise la loc. După masă, intrase în odaia Fiței trîntind ușa, ostentativ.

— Am venit.

Fița o privise din cale-afară de lung — cu toată puterea ochilor și a minții — făcînd-o pe Olguța să crească mare în viitor, cum germinează o sămînță în mîna unui fachir.

Și pentru întîia oară în viața lor, buzele fără dinți sărutaseră c-un fel de acră

duioșie, obrajii aprinși ai Olguței. Din clipa aceea, Fița Elencu nădărduse că neamul ei de "papă-lapte" mai căpătase o Fiță Elencu. O lăsase moștenitoare.

Drept răsplată, după binecuvîntata ei moarte, Olguța botezase cu numele celei răposate o ciudată broască.

Din tată-n fiu, sătenii din Medeleni păstrasera vorba că iazu-i blestemat și că Fița Elencu... După moartea Fiței — spuneau țăranii — se ivise în iazul cu pricina o broască neobișnuit de mare și de îndrăzneată. Rîioasă, firește, domnea peste celelalte, cum domnise Fița cu ochi verzi peste toți. Moș Gheorghe scăpase o vorbă — ca s-o ferească pe Olguța de iazul necurat — vorbă necugetată! Olguța începuse vînătoarea Fiței iazului în care zîmbea dantura celeilalte Fițe. Praștia nu izbutise, nici meșteșugul vînătorilor de aiurea.

Acum, satul întreg știa că Fița Elencu s-a prefăcut în broască fermecată. Și, la adăpostul legendei, broaștele, nesupărate de nimeni, se înmulțeau în voie, ocărind cu glasuri din ce în ce sporite priveliștile Domnului, cu broasca cea mare între ele, ca un nesecat și diabolic potir cu venin...

...Se apropiiau. Iazul pustiu ca subt lună, sclipea zimțat în bătaia piezișă a soarelui, mirosind a mîl și a răcoare putredă.

...împăratul redeveni Dănuț, fiindcă Dănuț știa legenda și nu-i venea să-nfrunte singur iazul ocolit de toți. Ridică pușca, ochi lung cerul pînă cînd îl ajunseră ceilalți și porni cu ei alături, lepădîndu-se de pușcă: nu-i bine să te pui rău cu Fița Elencu! Ca simplu privitor e altceva. Lui moșu Puiu nu-i pasă.

...Răsună dinspre trestii orăcăitul broaștelor, ca mii de saci cu nuci scuturați. Larma crescua patetică. Orăcăitul se dezlănțuie mai pătimaș, întretăiat de bocete, de văicăreli și tînguiuri — ca psalmodia unei sinagoge.

Pe mal ședeau broaște cu gura blazată și ochi astronomici privind cerul fără stele... Hămăitul lui Ali le făcu să tresară, fără să le alunge din lenea lor și-a mîlului.

— S-așteptăm, Herr Direktor. Ai s-o vezi acuși.

— Tu o cunoști, Olguța?

— Sigur. Nu pot s-o sufăr! Așa-i de obraznică!

— Lasă, Olguța, că-i vin eu de hac.

Monoclul lui Herr Direktor o aștepta pe Fița Elencu. Și pușca încărcată. Și praștia Olguței pe deasupra.

De aproape broaștele erau soliste. Lătratul lor acuat nu pornea vulcanic din craterul soarelui de-apus, sau din nostalgica paloare-a lunii, ci din cîte un trup bubos și moale ca de bătrîneță viermănoasă.

— Olguța, poate că iese-n altă parte.

— Nu, Herr Direktor, îți spun eu. Acela-i tronul ei.

Mina Olguței izbucni dușmănos, arătînd cu degetul un ciot de salcie săltată deasupra apei, mult mai încolo de mal, ca dinadins. Incomat de lîntiță, ciotul părea un trup de cal decapitat, oprit din salt, cu copitele în apă și-ncremenit.

Pînda începuse. Herr Direktor aprinse o țigară. Olguța își încerca praștia întinzînd-o prelung cu un gest grațios. Monica asculta țințarii al căror țiuit apropiat era ca freamătul tînguitor a mii de vioare, în cer parcă.

Un broscoi încalecă o broască și împreunați se azvîrliră hîzi în apa nupțială, urmați de un inel de-argint înfiorat. Alte broaște țîșniră din apă; cu salturi de

gumă trecură prin mîl, rămînînd în genunchi, nemișcate, cuprinse de un brusc extaz.

Din vălurele răsăreau capete cu ochi holbați de înecat și s-afundau la loc.

Dănuț nu se simțea la îndemînă. Prin apă îl pîndeau mii de ochi... Și apa e adîncă!... Și apa e ciudată ca o neînsuflețită mină de mort, care deodată poate să te apuce și să te tragă dincolo...

Încet-încet, de-a-ndaratele — ca cineva care se teme să nu fie prins pe la spate — soarele roșu, mare și rotund se-ndepărta de iaz, privindu-l.

Cînd vorbele amuțesc, gîndurile încep să vorbească singure, iute, ciudat... Dănuț ar fi fost mulțumit să-l atace Olguța. Dar Olguța pîndea luciul apei din preajma sălciei, ca pe-o ușă îndărătul căreia o mină apăsă clampa.

— Sst!

Nu vorbea nimeni. Herr Direktor aruncă țigara și trase trăgaciul.

— Acuma să știți că iese, șopti Olguța cu fruntea brăzdată.

Monica își astupă urechile.

În jurul sălciei, subt apă, zvîcneau noroadele mucegăite.

— Uite-o! Nu trage. Mai stai.

Răposata Fița Elencu răsărise din apă... sau din salcie. Și toate broaștele, împrejmuid cu ochi și bube salcia, începură a prohodi în cor.

Burduhănoasă ca un idol chinezesc, leproasă, știrbă și gușată, Fița Elencu nu se clinti din fața puștei. Glonțul porni, piatra porni. Și glonț și piatră în zădar. Prohodul broaștelor, din ce în ce mai urlător, gonea parcă și glonț și piatră. Cu mișcarea elegantă a vînătorilor — asemănătoare cu destinderea în salt a ogarilor — Herr Direktor sprijini pușca de umăr și trase din nou. Piatra după glonț.

Galeș și sinistru, Fița Elencu îi privea.

Și deodată, înghițită Fița Elencu ,rămase numai în ochii vînătorilor salcia goală .Broaștele se risipiră.

— Ce zici, Herr Direktor?

— Știu eu!... E greu să tragi în apă; te orbește lumina... Urîtă broască!

— Urîtă broască! oftă Olguța.

— Urîtă! șopti Monica strînsă de un fior în spate.

— Hai să plecăm, moșu Puiu, se grăbi Dănuț.

— Nu, dragă. L-am scăpat pe decan. Să ne luăm măcar revanșa cu membrii baroului. Institui premiu un leu de broască. Eu țin contabilitatea. S-a făcut?

— Bravo, Herr Direktor! Lasă că le-arăt eu!

— Dănuț, începe tu... Nu te pripi, măi băiete! Ochește liniștit... Acuma trage. Ai scăpat-o. E rîndul Monicăi.

— Eu nu știu, moșu Puiu.

— Înveți... N-ai frică, Monica. Nu face zgomot, o îmbărbătă Herr Direktor văzînd-o că-și astupă urechile în loc să apuce pușca.

— Monica, mă supăr, interveni Olguța. Eu aștept.

Dojana Olguței o hotărî. Luă pușca, stîngace — așa cum fumează femeile care nu știu — și trase la noroc. O broască întoarsă pe burtă deveni nufăr alb.

— Un leu pentru Monica... Ia să te văd, Olguța.

Broasca Olguței făcu un salt deznădăjduit și căzu pe apă, arătînd cerului, cu lăbuța, inima rănită.

Ali alerga de-a lungul malului, hămăind. Un pocnet îl alunga înainte, altul îl întorcea îndărăt, mai mînios, mai buimac. Părea că se luptă cu țințarii: el prea mare, ei prea mici.

— Pauză. Să facem bilanțul. Monica are doi lei; Dănuț cinci; Olguța opt... E rîndul tău, Dănuț.

— Ssst! Herr Direktor! Fița.

Pe iazul vînat de înserarea cerului se făcuse liniște. Numai păpurișul din fund suspina uscat.

— Olguța, trage tu; eu nu mai văd, șopti Dănuț lepădîndu-se de pușcă.

Olguța i-o luă din mînă fără să-l asculte. Obrajii îi ardeau ca atunci cînd intrase în odaia Fiței Elencu pentru răfuială. De astă dată, broaștele amuțiră ca să răsune singur glasul celei de pe salcie.

De unde răsuna?... De-acolo sau de-aiurea?... În tăcerea topită și-n umbra clipei vinete suiau cirezile negre din fundul pămîntului, mîinate de un hohot de rîs hurducat, înnăbușit și gros.

— Ali, vin aici! Ține-l de gît.

Dănuț ascultă porunca epică. Olguța se lăsă într-un genunchi, își sprijini cotul de genunchiul celălalt, și ochi, și ochi, pînă cînd țelul se încrustă în burta albă ca un ciob de lună. Din inima Olguței și din pușca împietrită glonțul țîșni... și nimeri. Labele Fiței izbucniră în sus, tragice, ca brațele unui blestem. Îmbrîncit de glonțul care-l găurise, trupul se prăvăli în apă...

Răsăreau stelele pe cerul creștin.

— Bravo, Olguța! Asta-i lovitură de maestru. Meriți o pușcă de vînătoare.

— Olguța, îți dau ție pușca mea, sări Dănuț cuprins de entuziasmul darnic al marilor evenimente.

— *Merci*, păstrează-o. Eu am să am pușcă de vînătoare.

— Olguța, am cîștigat pariul. Adică tu l-ai cîștigat, Un cataif cu frișcă de la mama și un flacon de parfum de la mine.

— Herr Direktor, nu se putea să scape. Trebuia s-o ucid.

— De ce, măi drace?

— Așa... Fiindcă-mi era frică de ea, răspunse tare Olguța ca s-o audă și Olguțele din trecut.

Acesta fu epitaful celor două Fițe.

Muzical, visul unei nopți de vară suna pe hotarul toamnei. Fluiere și flaute, cimpoaie, cobze și vioare, tălângi, viole și violoncelul *monocord* al buhaiului de baltă cîntau din trei zări întunecate — albastru, pentru paloarea de argint a unei zări. Nu răsărise luna pe acolo; de mult trecuse soarele. În naltul luminiș, o stea tremura ca prinsă în pînze de păianjen.

Dănuț, cu pușca aplecată în jos, deschidea alaiul. Lătratul lui Ali crăinicea victorii.

...împăratul se întorcea singur de la luptă. Oștile îl așteptau mai încolo, ca o pădure gata să-nflorească sau să piară subțire... Bietul împărat! Numai el își primejduse viața pentru ostașii lui și pentru liniștea împărăției. Ce împărat de treabă! Ce împărat viteaz! Bravo lui!

— Moșu Puiu, unde ești?... AH! Ali ! Hei-heil...

Înainte era cimitirul de la marginea satului, îndărăt iazul cu Fița Elencu. Dar

moșu Puiu era înaintea iazului. O luă la goană îndărăt, cu pușca.

— Herr Direktor, de ce nu-s eu băiat?

— Așa a vrut Dumnezeu !

— Ei, Dumnezeu!

Herr Direktor schimbă un zîmbet ateu cu steluța de sus.

— Sau cocostîrcul.

— Ei, cocostîrcul!

— Cine atunci? întrebă și se-ntrebă prudent Herr Direktor.

— Mama, Herr Direktor. Îți spun eu.

— Bine. Mama și tata au vrut, amplifică scrupulos Herr Direktor.

— Nu. Mama singură.

— De ce tocmai mama?

— Ca să mă persecute.

— Ei!

— Ba da. De ce nu l-a făcut fată pe Buftea?

— Lasă-l în pace, măi drace! Ce-ți mai trebuie? Acuma ești băiat: ai pantaloni.

Olguța oftă amar.

— Nu-s băiat.

— De ce, Olguța? Ce mai vrei?

— Nu știu!... Da știu eu...

— Și nu ești tu mîndră să fii la fel ca mama?

— Asta-i altceva, Herr Direktor. Mamei îi place.

— Și ție?

— Mie nu.

— Îți plac băieții, Olguța?

— Mie?! Nu pot să-i sufăr.

— Atunci de ce vrei să fii băiat?

— Eu nu vreau să fiu fată.

— Atunci ce vrei să fii?

— ...Vezi, Herr Direktor! Spun prostii... fiindcă-s fată.

— Da tu, Monica? o întrebă Herr Direktor, cîntărindu-i cozile cu palma.

— ...Eu aș vrea să fiu ca tante Alice.

— O iubești, Monica?

— Da.

— Și pe mine?

— Sigur, Herr Direktor, îl încredința Olguța, ea e prietena mea.

Treceau în dreptul stogurilor de fîn rînduite pe cîmpie, ca niște falnici cozonaci abia scoși din cuptorul verii.

— Monica, așa-i c-ai obosit? o întrebă poruncitor Olguța, încetinind pasul.

— Puțin!

— Da tu, Herr Direktor?!

— Ajungem îndată.

— Dragă Herr Direktor, mai avem... și te-aș ruga ceva.

— La dispoziție.

— Da să-mi promiți că faci.

— Depinde.

— Spune că da, Herr Direktor.
 — Spune tu ce vrei.
 — Spun, dacă promiți.
 — Spune.
 — Vra să zică mi-ai promis?
 — Să zicem!
 — Hai să ne odihnim, Herr Direktor, Uite, Monica nu mai poate.
 — Și mama ce-are să spuie?
 — Are să ne-aștepte.
 — Cu biciușca!
 — Ba cu mâncare bună și caldă fiindcă noi am câștigat pariul.
 — Așa să-i spui.
 — Sigur. Eu am să-i spun.
 — Să ne așezăm... Da unde-i Dănuț?... Dănuț... Dănuț! Kami-Mura, stop!
 "U-uuu... tra-raa... oo-ooop", hăuli *ecoul* dezmățat.
 — Moșu Puiu, mă duc eu să-l aduc, se oferi Monica, spăimîntată de singurătatea lui Dănuț.
 — N-are să-ți fie frică?
 — Nu, mințiră buzele Monicăi, dezmințite de obraji.
 Cu dinții și pumnii strînși, Monica o luă la goană orbită de întuneric. Pe măsură ce se îndepărta mai tare de cei rămași pe loc, alerga mai iute. Și spaima, ca un greier negru și strident, țipa-n tăcerea ei: Dănuț, Dănuț, Dănuț...
 Inimile celor doi fugari, lovindu-se una de alta pe neașteptate, căzură-n jos, de fier, și zvîcniră în sus, istovitor de elastic.
 Cu picioarele cosite Monica se opri în drum, închise ochii și țipă, gîfîind: "Dănuț, ajutor!"...
 Lui Dănuț, în sprinteneala fugii, îi căzuse pușca din mîini în dreptul Monicăi. Țipătul Monicăi îl opri. Se întoarse îndărăt, ridică pușca și încruntat se porni asupra Monicăi.
 — De ce m-ai strigat?
 Ținea pușca de țeava, cu patul proptit în pămînt, calm. În schimb vorbele-i erau anemiate ca aripele fluturilor strînse în degete brutale.
 Monica, mută, îl apucă de mînă, sorbind adînc răcoarea serii.
 — Lasă-mă. Nu vezi că țin pușca?
 — Tu ești, Dănuț?
 — Eu, sigur, se făli glasul învîrtoșat. Nu vezi! Ce cauți aici?
 — M-a trimis moșu Puiu să te chem înapoi.
 — Și de ce fugeai?
 — Mi-era frică, Dănuț.
 — Aha!
 — Te rog să nu mă spui Olguței. Ea se supără.
 — Și eu mă supăr !
 — Nu te supăra, Dănuț. Eu îs fricoasă.
 — Știam eu!
 — Cu tine nu mi-i frică.
 — Hee! Cred!

- Tu ești băiat; ești curajos.
- Și ce vrei?
- Să mergem înapoi.
- Și dacă nu vreau?
- Atunci mergem acasă. Da parcă și tu veneai înapoi...
- Mă plimbam.
- Eu merg cu tine, Dănuț, unde vrei.
- Știi tu ce-i acolo? o întrebă Dănuț, arătînd cu țeava puștii.
- Satul.
- Nu. Ci-mi-ti-rul, vorbi tare Dănuț, estompînd treptat silabele fioroase.
- Vai, Dănuț!
- Ți-i frică?
- Cu tine, nu.

Dănuț își stăpîni un oftat de ușurare.

- ...Bine. Hai *cu mine* înapoi.
- Lasă-mă să te țin de mîină, Dănuț...

Două mîini se încleștară, încuiate în apropierea cimitirului. Porniră. Pașii lui Dănuț creșteau. Din nou goana clocotea în el.

- Dănuț, nu vrei să mergem mai încet?
- N-ai decît să rămîi singură.
- Nu, Dănuț... eu cu tine vreau... da nu mai pot. Hai mai încet, Dănuț...
- Dacă-ți place! Eu mă grăbesc.
- De ce, Dănuț? Moșu Puiu ne așteaptă.
- Aii! Am spus o dată!

...în drum, o vrăjitoare aținuse calea împăratului.

Cu mîinile — fiindcă isprăvisse gloanțele — împăratul se luase la trîntă cu ea. În ajutorul vrăjitoarei săriseră din cimitir toate duhurile rele. Dar mîinile împăratului erau de fier, ca și curajul său. Pușca într-o mîină, mîina vrăjitoarei în cealaltă — și la drum! Împăratul se ducea să înece vrăjitoarea în sîngele balaurului răpus... Halal de-așa împărat!...

Din marele belșug ceresc cădeau steluțe, stele și luceferi prin noapte și prin veacuri.

- Ce stai?

Dănuț întoarse capul îndărăt. Monica privea cerul cu ochii măriți ca și cum ar fi văzut zborul unui înger. Apoi, cu aceiași ochi, îl privi pe Dănuț.

- Vai, Dănuț, ce frumos e!

Așa se dezvălui sufletului Monicăi, întîia noapte lirică a lunii...

- Unde-s? se răsti Dănuț dînd drumul mîinii de prisos de acum înainte.

— Crede-mă c-aici i-am lăsat! se apără Monica, îndoindu-și degetele înțepenite de strînsoarea viteazului împărat.

În locul vînturilor de broaște — ca într-o vrajă — un moș decorativ cocea păpușoi la un foc aromat de vreascuri și coceni.

La auzul vorbelor, moșul se aplecă și întoarse un păpușoi rumenit: pe stogurile de fîn și pe cîmpie, și poate și pe cer — o umbră mitologică răsuci gîtul unui balaur cu limbele vilvoi.

- Moșule.

— N-auzi, moșule?

— ...

Autoritar, Dănuț bătu cu patul puștii în pământ.

— Hei! Moșule! Eu îs de la curte!.... N-auzi?

Moșul se întoarse clipind. Cu ochii micșorați și troieniți de sprâncenele albe, îl privi pe Dănuț cum privești o rîndunică pierdută în cer, sau o gîză prizărita printre ierburi.

— Ha?

— Poate că n-aude, săracu! interveni Monica. Vorbește mai tare, Dănuț.

— Tu să taci! Mo-șu-le, urlă Dănuț, roșu la față, n-auzi odată?

— Aud?

— N-ai văzut un domn și-o domnișoară? răcni Dănuț ca pentru cineva din lună.

Moșul trase cu ochiul la carul cu boi oprit în drum, trase cu ochiul și la fața lui Dănuț, posomorită cu toată veselia flăcărilor, și-și căută de treabă mai departe. Un alt păpușoi fu tolănit pe cealaltă coastă de-o mîină deprinsă cu focul.

— Ei comedia dracului! oftă din greu Dănuț.

Dacă și surîsul ar fi să aibă umbră, al moșneagului ar fi acoperit cîteva fălci, de mare și bun ce era.

— Moșule, moșule, n-auzi?

— N-am văzut ni'că! Ei!

— Ești sigur?

— Ți-ai bătut joc de mine! se întoarse Dănuț către Monica.

— Crede-mă că nu, Dănuț! Aici erau...

— Da nu-s! — bătu el din picior.

— Poate că-s mai încolo.

— Du-te și-i caută.

— Parcă ți-ar fi nevastă, boierule!... Așa-i ghini!... Mai stați oleacă la foc. Ia luați cîte-un păpușoi.

— Eu mă duc să-i caut, suspină Monica. A!...

Dănuț îi întoarse spatele.

Olguța răsărise din car, pe jumătate în bătaia flăcărilor, făcînd semn Monicăi să tacă și să vie. Înălțată de brațele lui Herr Direktor, Monica se trezi în fin gîdilitor și parfumat ca un îndemn la rîs, cu stelele deasupra și șoaptele Olguței la ureche.

— Olguța, să-l chem și pe Dănuț.

— Lasă-l să *te aștepte!*

— Să stea singur?

— Sigur. Așa a vrut!

Olguța înjumătăți păpușoiul adus de Monica, suflînd în palme. Se înfruptară toți trei.

— Herr Direktor, ai băgat de seamă? Cînd mănînci păpușoi parcă paști !

— *Merci!*

— Să-ți mai dau?

— Reste ! îmi stric pofta de mîncare.

Culcat pe spate, Herr Direktor privea cerul prin monoclu. Calea laptelui adia

pînă-n zare, ca vîntul într-un lan astral de rochița rîndunelii.

"Un taraf de lăutari... și celelalte", dori tainic Herr Direktor, oftînd.

— Olguța, trebuie să pornim spre casă.

— Iaca pornesc.

— Cheamă-l pe moșneag.

— Parcă eu nu știu să mîn! Hăis, boală! îndemnă ea boii cu glas prefăcut.

— Iaca mă cheamă nepotu-meu. Stai, măi copchile măi! Nu porni.

Moșneagul se porni de lîngă foc, păturînd în pănuși păpușoi copti.

— Apoi te las cu bine, boierule.

— Moșule, mă lași aici?

— Păi cum?

— Moșule.

— Moșule, n-auzi? Vin și eu.

— Așteaptă-ți copchilița, boierule. N-o lăsa, c-o mănîncă lupchii. Hăis!

Scîrț-scîrț, scîrț-scîrț...

— Lupii? murmură Dănuț îngîndurat, strîngîndu-se lîngă foc.

Scîrț-scîrț, scîrț-scîrț... Parcă-i făcea în ciudă!

Cu pas împărătesc, legănîndu-și coarnea prin stele, boii trăgeau; carul scîrția. Moșneagul lîngă boi. Și numai Dănuț lîngă foc.

— Monica! Unde ești, Monica?

— Aici-s, Dănuț.

— Kami-Mura!

— Bufta, hoo!

— Uf!

...Din car, Dănuț dădu un binemeritat concediu bravului împărat.

— Uite luna!

— Luna-i?

— Luna; Samănă cu tine, Bufta, cînd ai *oreillons* ! Răsărise colorată ca un abțibild, fără gură și sprîncene lineare, luna care-o văd copiii mici prin somn, strîmbîndu-se elastic: serioasă, veselă sau tristă. Olguța o vedea ilară și-i venea să-i scoată limba.

— Nu seamănă cu Dănuț, Olguța! protestă Monica după o scrupuloasă examinare.

— Da cu cine seamănă? Cu tine?

— C-un nătărău de bostan! glumi Herr Direktor.

— Bufta, spune și tu cu ce seamănă. C-un glob de aur?

— Lasă-mă-n pace.

— Fii politicos! Ai noroc că-s bine dispusă.

Dănuț nu se gîdea la lună. Constatase din auzite prezența ei și o găsisese în turbinca lui Ivan, fără s-o privească pe cer.

Lui Dănuț îi era foame. Luna din turbinca lui Ivan, cu fața ei de lipovan gras, era stăpîna unei băcănii mai mare decît a lui Ermacov de la Iași, Dănuț o vedea punînd în vastul coș de hîrtie, cutii cu sardale; tăind patace roșcate de salam; deschizînd cutii cu măslina marinate; întinzînd, spre gustare, cu vîrfu cuțitului, o așchie grasă de cașcaval de Penteleu; desfăcînd un hîrzob de păstrăvi afumați...

— Herr Direktor, mie mi-i antipatică luna.

— De ce?

— De la Slănic, Herr Direktor.

— Ce ți-a făcut la Slănic?

— Trebuia să ne plimbăm pe *lună*. Pe atunci eram eu mică.

— Și-acum ești mare?

— Nu. Da atunci eram mai mică... Eu mergeam de mînă cu Bufta, înainte.

Și-n urma noastră veneau niște domnișoare care se sărutau cu domnii...

— I-auzi!

— Da, Herr Direktor. Eu vedeam umbrele lor... De ce se sărutau, Herr Direktor?

— Se jucau, Olguța.

— Asta-i joacă?!

— Joacă de oameni mari !

— Mai rău decît copiii, Herr Direktor! Eu n-am să mă joc așa niciodată. Herr Direktor, spune-mi drept dacă ți-ar veni ție să te săruți pe gură cu o cucoană care nu ți-i rudă?

— Aaa! Mai ales! Sigur că nu, oftă Herr Direktor.

— Sigur. Asta-i greșos. Uite: Monica-i prietena mea. Spune tu, Monica, mă spāl eu pe dinți cu periuța ta?

— Nu. Tu ai periuța ta.

— Vezi, Herr Direktor! Ei, îți spun pe onoarea mea, că domnișoarele celea se sărutau pe gură cu domnii de-acolo!

— Vai de mine!

— Crede-mă, Herr Direktor. De asta, eu nu le lăsam să mă sărute pe obraz... Și eu am băgat de seamă că ziua nu făceau așa. Numai cînd era lună.

— Vra să zică nu ești bine cu luna?

— Nu, Herr Direktor. Cînd o vād îmi vine ciudă.

— Vin să te pup, Olguța.

— Pupă-mă.

— Nu te superi?

— Nu. Tu ești rudă cu mine... Și tu nu faci ca domnișoarele de la Slănic.

— Ferească Dumnezeu!

La intrarea în sat, un tunel gălbui găuri noaptea.

— Ne-am fript, copii! Au trimes după noi, zîmbi Herr Direktor recunoscînd farul de la automobil și presimțind ce adăpostea.

— Iar Anica! se supără Olguța... Moșule, ia vin să *grăim* oleacă.

— Să grăim!

Moșul rămase în urma boilor, ștergîndu-și musteața.

— Moșule, să spui că nu ne-ai văzut. Are să te-n-trebe o țigancă — glasul Olguței scăzu — care umblă cu un neamț. Știi, neamțu cu *căruța dracului*.

— Lasă că le-arăt eu! Neam spurcat! mormăi moșul trecînd lîngă boi.

Herr Kulek se apropia, cu brațul încolăcit pe mijlocul Anicăi: Ținea farul în mîna ridicată, ca pe o halbă.

— N-ai văzut pe boieri, moșule? întrebă distrat Anica.

— Hm! Ai să te-afurisești, fa! Chei din fața mea! Hi, boală!

Hohote de surdă veselie porniră din finul carului, acoperite de râsul greierilor și-al cosașilor.

Spiritual, Herr Kulek luminează luna cu farul și trecu mai departe, vorbind Anicăi ca unei surdomute de același neam.

— Borșul, Profiro, strigă domnul Deleanu din cerdac, zvîrlind țigara.

— Borșul, Profiro! intonă corul din car, prin zarva cînilor din curte și din sat.

Cu lampa într-o mînă și cu lingura de salată în cealaltă, doamna Deleanu îi aștepta pe scări, severă ca o alegorie a Justiției casnice pentru acei care întîrzie la mese.

— Poftim! Car cu boi vă mai lipsea! Domnule automobilist, acum se vine la masă, și așa?

— Păziți, c-o arunc pe Fița.

— Ali!

Doamna Deleanu se ghemui, ferindu-se. Mănușile lui Herr Direktor purtaseră, o clipă, groaznica poreclă. După mănuși sări din car Ali, gudurîndu-se frenetic.

— Am cîștigat pariul, întreabă-i, țipă Olguța avîntîndu-se din car pe-a doua treaptă în brațele domnului Deleanu.

— Adevărat?

— Veșnica ei pomenire ! intonă Herr Direktor.

— Uf! Slava ție Doamne! răsuflă doamna Deleanu. Parcă am avut o presimțire: cataifu-i gata.

— Ura pentru cataif!

— Dar n-am să vi-l dau fiindcă vă faceți de cap.

— Patapum, bum... Dă-ni-l de sufletul lui Patapum, mamă dragă, se jelui Olguța arătînd moartea declamatorie a basetului.

— Ce-avem la masă? năvăli Dănuț scuturîndu-se ca un cățelandru scos din apă.

— Buna sara, tante Alice... Olguța a împușcat broasca.

— Daa? Buna sara, Monica. Hopa. Ți-i foame?

— Grozav, tante Alice.

— Bravo!

Cu fin zburlit în părul blond și cu obrajii rumeniți, Monica clipea, luminoasă în lumina lămpii.

— Da unde-i Anica? N-ați întîlnit-o?

— Caută luna! mormăi Olguța, mestecînd un colț de pîne.

— De miere! adăugă Herr Direktor, scuturîndu-se de fin.

— Grigore! Nu-ți dau cataif.

— Are Kulek și pentru mine!

Pașii Profirii dudură. Aducea castronul cu borș.

— Poftă mare, boierilor! le dori moșul, plecîndu-se.

— Asemenea, moșule!

— Hii, boală!... Nie, potaie!

Boii porniră visători prin ocara cînilor.

Aburii borșului pictară nostalgii pe fețele înfometaților.

În tăcerea deplină, vorbiră numai lingurile, greierii și ochii cînilor.

Partea a doua

I

"MEDIUL MOLDOVENESC"

Că dintr-un cantalup ținut la gheață, delaolaltă cu lumina soarelui, intra răcoarea prin ferestrele deschise: venise toamna.

Coșulețul cu struguri din mijlocul mesei, împodobit cu frunze bahice, lumina.

Struguri de culoarea dimineților blonde și-a celor verzui; de culoarea amiezilor bălane; de culoarea amurgurilor profirii; de culoarea miezului de noapte vînat de dhuri necurate; de culoarea nopților albastre iluminate de somnul lunii — se îngrămădeau redeșteptînd icoana zilelor și nopților trecute.

Dănuț mîncă poama, iute și plural. În farfuria lui sîmburi și coji nu existau: numai scheletele verzi ale ciorchinelor înlăcrimate. Olguța arunca cojițele, vehement, ca niște insulte farfuriei, preocupată de mișcare mai mult decît de gust. Monica desprindea boaba, o dezbrăca de cojiță între buze și, pe cînd gura alegea sîmburii de miezul apos, degetele așezau cojița în farfurie, meditativ, ca pentru un joc de șah: se apropia sfîrșitul vacanței.

— Dănuț, spală poama; de cîte ori ți-am spus!

Dănuț muie strugurii în apă...

— Să știi c-ai să capeți apendicită! De ce înghiți sîmburii?

"De-ar da Dumnezeu", dori Dănuț în sinea lui, înghițind înainte: se apropia școala.

— Un chibrit, ceru doamna Deleanu, turnînd apă clocotită în ibricul de cafea. Herr Direktor alege un chibrit din cutiuță.

— Dă-mi cutia, omule. Doar nu-ți cer luna!

— Imposibil! Cutiile de chibrituri dispar.

— Bine. Revanșa mi-o iau la caimac.

— Poftim cutia... numai să fie cafeaua blănită.

— De ce-or îi dispărînd cutiile de chibrituri? întrebă domnul Deleanu, aprinzîndu-și țigara și punînd cutia în buzunar, mașinal.

— Fiindcă toți furăm cutiile de chibrituri ale celorlalți! Dă-mi înapoi cutia.

— Ce cutie?

— A mea.

— De unde! A mea e. Am scos-o din buzunar. Poftim: o singură cutie... Ei! drăcie!

Două cutii ieșiră din buzunar.

— Ai dreptate! Mare minune cu chibriturile ! Se vede că au un element penal în compoziția lor.

— Focul, nu chibriturile.

— De la Prometeu cetire?

— Te cred.

— Bravo, Grigore! Voi propune, cînd se va face revizuirea codului penal, o nouă infracțiune: delictul prometeian... Aș face-o numai ca să văd capul mai multor colegi de dincolo. "Ce-i aia?" "Cine-i ăla"?

— Cine-i *ăla*, papa?

— Un viteaz, Olguța. A furat focul zeilor și zeii l-au pedepsit mai rău decît pe hoți.

— Și el s-a făcut haiduc?

— Nu. A murit.

— Și cine l-a răzbunat?

— Literatura, zîmbi doamna Deleanu.

Olguța tăcu, încruntată. Anumite discuții însoțite de zîmbete, o supărau ca o convorbire într-o limbă pe care nu o înțelegea îndeajuns. Și pe deasupra, și mai presus de toate, o nemulțumea surîsul lui Dănuț.

— Ce rîzi?

— Am nimerit o boabă acră.

— Hm! Îți șade bine: de asta te-am întrebat. Parcă ești Patapum. *La dulce*, plîngi?

Dănuț făcuse un spirit pe tăcute. Cînd domnul Deleanu explicase Olguței că hoțul focului fusese pedepsit, Dănuț gîndise: "S-a fript!" Dacă n-ar fi fost și Olguța, Dănuț ar fi spus spiritul. Așa scăpase de Olguța! Îndeobște, Dănuț era tăcut pe dinafară și limbut pe dinăuntru, poate fiindcă înăuntru nu era Olguța.

În jurul ibricului de cafea, hora violentă a flăcărilor se rotea ușoară.

"Fuuu!"

Bolborosind, cafeaua se umflase deodată, clăbucită și mînioasă ca un curcan de șocolată. Ținînd ibricul de coadă, deasupra flăcărilor, doamna Deleanu începu culesul caimacului.

— Nu mai pot! gemu Olguța, combativă. M-am umflat. Mamă dragă fă-mi și mie o cafea.

— Ia mă rog!

— Te rog, mamă!

— Cafeaua nu-i pentru copii.

— De ce?

— Fiindcă enervează.

— Atunci tu de ce bei?

— ...Fiindcă ajută digestia.

— Și eu n-am digestie?

— Ai și fără cafea.

— Și tu ai nervi și fără cafea, mamă dragă, șopti galeș Olguța.

— Olguța, nu te obraznici!

— Dacă mi-i poftă de cafea.

— Lasă că-ți dă tata din farfurioară, un pic... un picușor de poftă, adăugă domnul Deleanu simțind privirea de Neptun a doamnei Deleanu îndreptată asupra lui din clocotul cafelei.

— Bine că vine școala, oftă mama Olguței. Să am și eu puțină vacanță... Dănuț, ajunge. Du-te și te spală pe mîni.

— *Merci, tante Alice.*

— Să-ți fie de bine... Olguța, hai și tu; plimbă-te pe afară cu Monica. Acuși trebuie să vă culcați.

— Știu, oftă Olguța. Papa, îmi dai cafea? Domnul Deleanu își umple farfurioara.

— Suflă, Olguța, s-o răcorești.

Bruna furtună din farfurioară azvîrli un val și pe fața de masă.

— Olguța! Azi am pus fața de masă.

— Mamă dragă, începu Olguța după ce-și sorbi cafeaua, de ce spui tu, cînd verși cafea, că ai să iei bani?

— Fiindcă așa se spune.

— Atunci de ce te superi cînd vîrs eu?

— Îți mulțumesc!

— Pentru puțin, mamă dragă! *Merci*, papa! Hai, Monica!

După ce rămaseră singuri, Herr Direktor începu să rîdă.

— Cine-i profesoara Olguței?

— O fată excelentă.

— Mult sînge rău trebuie să-i mai facă.

— Închipuiește-ți că nu! Bineînțeles, lecțiile sînt *discuții*, și raporturile dintre ele camaraderești. Olguța-i oferă ceai sau dulceață, și profesoara convorbiri instructive... De altfel, Olguța învață ușor și cu plăcere: singura moștenire simpatcă de la Fița Elencu!... Și sînt convinsă că prietenia cu Monica și viața împreună or s-o mai îmblînzească.

— Păcat ar fi! suspină domnul Deleanu.

— Păcat?! Gîndește-te că-i fată, nu haiduc!

— Da, da. Așa-i șade bine Olguței... Să fi fost Dănuț ca ea...

"Dănuț îi mai prostuț: el samănă cu mama lui."

— Închipuiește-ți, Grigore, eă această amabilitate mi-a fost servită în față, de o prietenă a voastră din copilărie... probabil un flirt.

— Cine? întrebă rîzînd, Herr Direktor.

— Domnișoara Dobriceanu.

— Mai trăiește?!

— Dragă, îi de-o vîrstă cu voi!

— Biata Profiriță! De la ea nimic nu te poate supăra. E latifundiară inexpropriabilă în împărăția cerurilor. Avea mare admirație pentru Iorgu...

— Numai?

— Mai știi?!... Tu și cu Dănuț nu sînteți *genul ei*! Îi plac oamenii limbuți și agresivi. Și ea e un mieluț. Da-i plac toreadorii!... Săraca!... Iorgule, îți aduci aminte ce obrăznicii îi spuneai?

— Da... Săraca!

— Dragii mei, începu Herr Direktor, ștergîndu-și monoculul cu batista, ca pentru o luptă cu ochii, fiindcă a venit vorba de Kami-Mura și fiindcă a sunat ceasul plecării...

— Deja?

— Dacă nu mă dați voi afară mă dă toamna... Și cum spuneam, fiindcă se apropie plecarea, aș vrea să limpezim o chestie care mă preocupă serios. Ce intenții aveți voi cu privire la Dănuț?

— Cum? E foarte simplu, răspunse repede doamna Deleanu. Îl dăm la liceu.

— Și?

— Punct.

— Grăbită mai ești la puncte!

— Nu văd unde vrei s-ajungi?

— Îndată... La ce liceu vreți să-l dați?

— La Liceul Internat.

— Intern?

— Vai, Grigore! Se poate una ca asta! Dănuț intern?... Extern, firește.

— Iorgule, tu n-ai nimic de spus?

— Eu sînt de acord cu Alice. Chestia-i limpede ca apa.

— De loc!... Ce vrîstă are Dănuț?

— Unsprezece ani; nu știi?

— Perfect. Vra să zică e băiat.

— Copil.

— Nu, nu! Băiat. Și nenorocirea e că pentru tine va fi mereu copil.

— E natural. Sînt mama lui.

— Foarte frumos și lăudabil. N-am nimic de spus. Tu ești o mamă admirabilă.

— Țț!

— Și tocmai de asta ești primejdioasă pentru educația unui băiat.

— Vai!

— Ascultă, Alice, să lăsăm fleacurile. Să vorbim serios. E în joc viitorul singurului tău băiat, singurului urmaș al numelui nostru. Tu știi bine că-ți iubesc copiii. Da sau ba?

— Eu copii n-am. M-a ferit Dumnezeu de căsătorie pînă acum, și de-acum înainte știu să mă feresc singur. Așa că toată afecțiunea mea... și restul, e pentru copiii voștri. Și singura mea bucurie — alții ar numi asta ideal, eu îs mai modest — e să-i văd oameni... mai vrednici și mai întregi decît noi. Și, slavă Domnului, nici noi nu sîntem de lepădat.

— Și? se impacientă doamna Deleanu.

Herr Direktor aprinse o nouă țigară.

— Vă rog să mă credeți că tot ce vă spun e gîndit și copt de mult, în căpățîna asta fără de plete poetice... Vă-ntreb: ce-are să se aleagă din Dănuț dacă va face liceul așa cum vreți voi?

Doamna Deleanu ridică din umeri.

— Dragul meu, ce s-alege din toți copiii crescuți în condiții bune, subț privegherea părinților. Răspunde tu mai precis... dacă poți.

— Cred că da. Un ratat.

— Grigore!

— Azi ești în toane rele, zîmbi domnul Deleanu, cu oarecare îngrijorare totuși, ca la auzul unui gînd de-al său, ocolit și rostit de un altul.

— Nu glumesc, nici nu cobesc. Vă pot dovedi ceea ce am afirmat, cu creionul în mînă, matematic.

— Poftim... ai devenit prooroc!

— Nu, Alice. Degeaba te superi. Sînt convins că Iorgu gîndește la fel: spune.

— Dragă Iorgule, tu ești un om de ispravă: îți iubești copiii, nevasta — hai să

zicem — dar ești un om comod, moldovan prin excelență. Și asta spune tot... Știi, de pildă, că ți se dărimă acoperișul casei, în loc să-l dregi — ceea ce te va scoate pentru cîțva timp din tabieturile tale — ești în stare să te îmbeți în fiecare zi ca să uiți că din clipă-n clipă poate să-ți cadă în cap. Așa-i?

— Poate. Numai că, din fericire, acoperișul casei noastre e teafăr.

— Bine. Să lăsăm acoperișul. Nasturul de la pantaloni, din zi în zi mai descusut, nu-i coși la loc fiindcă te bizui pe noroc și ai ferma convingere că norocul se preocupă de nemurirea aței de care-ți atîrnă nasturul. Iar în ziua cînd îți cade, devii pesimist și faci admirabile stanțe melancoliei celor bătuți de soartă — fără ca să-ți coși alt nasture la loc... Uite lașul, lașul nostru, lașul! Un oraș care are poeți și n-are primar, fiindcă, bineînțeles, primarii sînt tot moldoveni. Toată activitatea primarilor se reduce la înzestrarea cu ruine din ce în ce mai poetice și mai melancolice a reveriei poezilor din ce în ce mai bețivi, mai acri și mai calici... Dragii mei, lenea moldovenească începe cu vorba moldovenească și se încheie cu fapta moldovenească. Voi nu vedeți că limba noastră e făcută pentru femei și pentru taclagii ! Dulce — ce-i drept — și molatecă îngrozitor, deprimant de molatecă! Parcă-i vorbită numai din puf, la gura sobei, cu jumătate gură, între două cafeluțe cu șerbet, cu ochii cîrpiți de somn. Limba valahilor e vulgară: recunosc. E brutală: adevărat. Dar e vioaie. Vorbele-s scurte, răstite, ca pentru luptă. Ai impresia că cine le rostește are mușchi, și mușchi vînjoși, și nervi pe deasupra... Și credeți-mă că ce spun, spun cu durere, căci mi-e dragă Moldova... Uite, pînă și dragostea pentru Moldova e plină de milă, ca pentru un biet bătrîn nevolnic dar venerabil. De altfel asta e și expresia consacrată a moldovenilor pentru Iași de pildă: "Bătrînul nostru oraș! Bietul Iași!" Toți îl deplîng și toți revendică mila celorlalți pentru bătrîna capitală a Moldovei. Și spune-mi tu, Iorgule, dacă nu ești prototipul moldoveanului?

— Așa-i, măgarule, sîntem frați!

— Sîntem frați... Da. Numai că moldovenismul meu a primit un altoi salutar...

— Monoclul?

— Dacă aș fi rămas în Moldova sînt sigur că-l purtam, cum se spune, în fundul pantalonilor.

— Exagerezi!

— De loc!... Adu-ți aminte că printr-a șasea de liceu făceam versuri!

— Și?

— Arvonisem deja energia la Muntele de Pietate.

— Toți băieții trec pe-acolo.

— În Moldova mai ales... și nenorocirea-i că rămîn.

— Ai devenit moldofob?

— Nu... Dar constat că Moldova-i primejdioasă. Trăsătura ei esențială, din care decurg toate celelalte, e o anumită lene, elegantă, aristocratică, estetică, cum vrei să-i spui, dar nefastă mai ales. Cine trăiește în Moldova din copilărie, trebuie să-și puie vată în urechi, ca și marinarii lui Ulysse, altfel îi ucid frumoasele sirene...

— Grigore, eu am trăit numai în Moldova, și trăiesc: hm?

— Și sînt ferm convins că te întreb și tu cum ai ajuns unde ești.

— N-am obiceiul să-mi pun astfel de întrebări... dar poate că ai dreptate.

— Sigur că am. Dacă nu era Alice, tot talentul și toată inteligența ta ți-ar fi fost un ferment de amărăciune în plus. Poate exagerez puțin, dar, în fond, am deplină dreptate. Mediul moldovenesc e primejdios pentru educația băieților... Viitorul lui Dănuț nu trebuie încredințat *norocului moldovenesc*. Deocamdată îl aveți voi, îl avem noi, în minile noastre.

— De Dănuț nu mă despart. Asta s-o știi, se scutură nervos doamna Deleanu.

— Dragă Alice, mîine-poimîine vine armata. Vrînd-nevrînd ți-l ia. Nu mai vorbesc de miile de despărțiri dintre părinți și copii — dintre mame și băieți, mai ales — inerente vieții. Or să-nceapă femeile, chefurile etc. ... inevitabile. Ce-ai să te faci?! Ai să-l legi? Nu. Ai să plîngi... Or, și pentru tine — și mai ales pentru el — e bine ca despărțirile să fie fără lacrimi, bărbătești. Și-i iarăși foarte bine ca nenumăratele ispite ale adolescenței și-ale tinereței să-l găsească *bărbat* călit în viață, nu poet ancorat în fustele mamei... Și să știi, Alice — ți-o spune o experiență — adevărată dragoste pentru mamele lor au numai copiii crescuți în *viață*, nu cei crescuți în ietacul mamei. Odraslele din ietacul mamei știu să-i canonească bătrînețele, cu nenorocirile lor futele. Ceilalți știu să prețuiască și delicateța și jertfele secrete ale celei care i-a crescut, fiindcă la tot pasul s-au lovit de viața care, cum știi, nu-și pierde vremea cu solitudini și amabilități materne...

— Grigore dragă, se rugă doamna Deleanu, da eu nu-l răsfaț pe Dănuț. Spune tu: nu-s eu destul de severă cu el? Poate mai severă decît cu Olgața!

— Alice, genul acesta de severități nu contează. Îndărățul *mamei severe* e tot mama. Copilul știe sau simte aceasta. Ajunge atîta: răsfațul e gata. Severitatea care vine de la un străin e tonică... Evident, nu vorbesc de monstruoasele prigoniri care ucid sufletele. Slavă Domnului, sîntem în măsură să-l ferim pe Dănuț. Vorbesc de severitatea, de asprimea pe care copilul trebuie s-o înțilnească de mic, fiindcă numai aceea îi dă mușchi și individualitate combativă. Să admit, ipotetic, că severitatea educației de pînă acum e fără cusur... Să întoarcem pagina. Să-l privim pe Dănuț în liceu, în liceu la Iași, bineînțeles. Ia închipuie-ți că într-o zi Dănuț vine acasă cu capul spart, fiindcă s-a bătut sau s-a jucat cu alți băieți... Ei! vezi! Ai tresărit! Atunci te vei alarma, vei exagera, vei plînge, îl vei compătimi... Și Dănuț va simți nevoia să aibă cîte o soră de caritate pentru fiecare durere sau necaz... Ori, în viață și-n război surorile de caritate nu-s obligatorii, și chiar dacă ar fi, sînt rare... Sau altceva. O notă proastă, de pildă. Dănuț te va convinge — cu lacrimi, la nevoie — că-i persecutat. Tu-l vei crede fiindcă ești sensibilă lui mamă, și fiindcă, pe de altă parte, belferii care sînt oameni din viață — cu tot ce implică aceasta — nu *sînt la fel* cu mamele și nici nu pot fi mamă a treizeci-patruzeci de copii străini... Consecința: în loc să nascocască el singur mijlocul de-a birui reaua voință, neatenția sau severitatea dascălului, va obține o intervenție la director, prin părinți... Ei! asta topește bărbăția... Și, ascultați-mă, condițiile de viață devin tot mai grele. Răscoala țărănească e un semn. Vor începe alte răscoale, alte tulburări — mai curînd sau mai tîrziu. Civilizația a început să pătrundă în țara noastră, luînd aspecte comice de operetă — dar va isprăvi prin a pătrunde adînc, efectiv, și atunci va lua aspecte tragice. Se vor revizui valorile sociale, se vor dărîma

așezămintele barbare și poetice, și marile energii ale muncii vor copleși tirania trîndăviei stăpînilor de ieri. Vom avea, în sfîrșit, mai mulți medici și mai puțini popi, mai multe spitale și școli, și vor năvăli în viața socială oameni care vor *tîrî* civilizația cu ei, vulgari dar energici, brutali dar puternici. Ș-atuncea, dragii mei, a fi nepotul lui conu Costache Dumșa nu va mai însemna nimic, decît poate în rarele saloane cu mobile mîncate de molii și boieri scăpătați. Atunci nu te va mai întreba nimeni: "Cine-a fost tată-tău?" Pașaportul ereditar pentru saloanele aristocratice și pentru viața socială de azi — va fi un arhaism perimat... Ferice însă de acel care, puternic prin el, va ști să-și arunce numele cu iz de cronici nespălaților pe care i-a biruit cu pumnii lui, ca o impertinență. Așa, da! Acela va fi stăpînul celorlalți, ca și strămoșii lui, dar *altfel*...

— Grigore, tu uiți că Dănuț va fi bogat...

— Nu uit de loc... Avea moștenită e socotită ca o fericire căzută din cer, de poeți, dar de oameni teferi, nu. A! nu spun că sărăcia lucie e o fericire! Această pretenție o las religiei cu popi grași! Dar tot atît de mare primejdie ca și calicia e averea de-a gata pentru sufletul copiilor. Dragă Alice, bietu tatu-meu, era un om care se ridicase numai prin puterile lui... N-ai teamă! Nu-s demagog, nici nu fac politică, nici nu-s snob de-a-ndoaselea! Vreau să-ți spun atît: tata a avut experiența vieții. Ei bine, știi ce ne spunea el cînd eram mai mari? "Măi băieți, sănătoși sînteți, cap aveți: iaca-tă averea pe care v-o las. Dacă-ți ști să fiți *oameni*, îți lăsa nepoților mei mai mult decît vă las eu vouă, dar cît v-am lăsat v-ajunge." Iată, Alice, singura avere cu adevărat mănoasă. Cealaltă — cînd e și moștenită pe deasupra — e bună pentru bacara, pentru șampanie... și mai tîrziu pentru doctori. "Dănuț va fi bogat": te cred! Foarte bine! Numai că în clipa cînd își va mînu singur averea, să fie atît de întreg, atît de călit, încît să aibă mîndria că el singur ar fi fost în stare s-o adune așa cum au făcut și părinții săi — și s-o prețuiască mai degrabă ca o dovadă și ca o amintire a vredniciei înaintașilor săi, nu să-și măsoare nemernicia și slăbiciunea în fața ei. Și pentru asta trebuie să-l facem om, înainte de a fi om bogat.

— Să-l trimit în Germania? vorbi rar, cu temere și sfială, doamna Deleanu.

— Nici nu m-am gîndit la așa ceva!

Doamna Deleanu respiră, înșenînindu-se. Herr Direktor își stăpîni un zîmbet cu o încruntare. Lăsînd țigările, își pregăti o havană. Herr Direktor fuma havane numai după mesele lungi, cu lăutari și alte muzici, și după discuțiile lungi pe care le vedea isprăvindu-se cu izbîndă.

O aprinse.

— Dragii mei, în această privință credința mea e alta decît aceea a parveniților, ciocoilor și chiar multor boieri autentici care-și trimit odraslele prin străinătăți de îndată ce le-au înțărcat, ca să învețe *limbi străine*. E o eroare cu grave urmări, dintre care cea mai de căpetenie e înstrăinarea de limba națională. Copilăria fiecărui om, în concepția mea, trebuie să fie etnică. Fiecare om trebuie să știe să înjure în limba lui — fără dicționar — trebuie să poată rîde, plînge și iubi la fel. Cînd n-ai amintiri din copilărie, în limba ta națională, ci într-o limbă învățată cu dascăli, vei fi o corcitură lamentabilă, cum avem atîtea. Ori, studiile în străinătate nu urmăresc, și nu trebuie să urmărească *înstrăinarea*, ci altoiul

fertil al unei civilizații superioare, pe un suflet format din punct de vedere etnic, tocmai în clipa cînd mai e permeabil. Cît despre Germania!... Voi credeți că vreau să-mi trimit toate neamurile în Germania, fiindcă acolo mi-am făcut eu studiile? Eroare, dragii mei... Mai întii, Germania n-a fost pentru mine o *vocațiune* cum e, de pildă, Parisul, pentru atîtea secături. Ferească Dumnezeu! M-am dus în Germania să învăț în condiții practice, ca nicăieri aiurea — după cît știu eu — specialitatea mea: ingineria. Asta nu înseamnă că socot Germania indispensabilă unei bune educații! Germania e o țară cu multe calități sociale și cu multe cusururi vădite pentru sugacii *lupoacei*. Mie mi-a folosit, fără ca să mă robească. Dar asta-i altceva!... Sînt în măsură să prețuiesc și alte educații decît cea germană. De altfel, pentru un om întreg, e bună orișice civilizație *adevărată*. Contactul cu mai multe chiar, nu-i strică. Dimpotrivă, deschide cîteva ferestre adevărate în încăperea cu ferestre pictate care e mintea noastră de cele mai de multe ori. De asta om vorbi mai tîrziu. Deocamdată-i vorba să-l formăm pe Kami-Mura.

— Și?

— Simplu. Îndepărtarea de ietacul moldovenesc al excelentei sale mame.

— Grigore, vorbești serios? întrebă domnul Deleanu.

— Dragă Iorgule, tu te uiți prea mult la monoculul meu. Uite: îl scot.

— Grigore, dreptate ai, nu zic ba. Dar îți mărturisesc franc: dorința mea e să-mi văd copiii crescînd la un loc, sub ochii mei, așa cum am crescut și noi sub ochii părinților noștri... De rest... vom vedea...

— Sau, mai exact, nu te supăra, Iorgule — cît despre rest, cum o vrea Dumnezeu! Dumnezeu... și lotul cel mare la loteria statului.

— În definitiv eu nu m-amestec! Am spus numai care-i dorința mea... Să hotărască Alice... Piedică pentru viitorul copiilor mei nu vreau să fiu... chiar dacă mi-aș călca pe inimă.

Rămasă singură pe cîmpul de luptă, doamna Deleanu își mușcă buzele strîngîndu-și batista în mînă.

— ...? o privi Herr Direktor prin monoculul din nou pus.

— Grigore, vorbește precis, fără ocol. Ce propui?

— Slavă Domnului!... Pe Dănuț mi-l dați mie... Stați, nu vă alarmați! Pe Dănuț îl dați pe mîna mea.

— Preciș, nu așa.

— Preciș: îl dau intern la o școală din București — la care, vom vedea. Vorbesc principial... Școala Luterană, de pildă. Asta la început, provizor. L-aș da acolo numai din pricina sporturilor. La nemți sportul e obligator. Și mediul e destul de românesc... Unde mai pui că, în contact cu nemțișorii, Dănuț va deveni patriot din clanul românilor de-acolo: tot teatrul social în mic, plus sporturile. Ce ai de zis?

— Vorbim în principiu. Mai departe?

— Bun... Vacanțele le petrece la București — sau aiurea — în tovărășia mea. În tot cazul nu acasă.

— Cum??

— Stai, Alice. Nu-s atît de negru! Vorbesc de vacanța de Paști și de Crăciun; cea mare, evident, o petrece cu voi, la Medeleni — ca să facă o dată pe an inhalații

de moldovenism în familie.

— Grigore, e inuman!

— Dragă Alice, șprițurile sînt bune și-și au rostul lor numai în pahar... În astfel de ocazii, ori vin, ori apă. Îl vrei bărbat? Dă-mi răgaz să ți-l fac. Dă-mi-l mie cît îl dai și învățăturii; un an școlar, cu vacantele cele mici... și nu vei regreta!

— Grigore dragă, să nu-l văd un an întreg?

— N-ai decît să vii cînd nu mai poți, împreună cu Iorgu — el are destule procese la Casație — și să-l vezi... În vorbitor însă.

— Și cine are să se îngrijească de el? Cine-are să-l îmbrace? Să-l cîrpească?

— Eee! Asta-i!... Cine are să-i șteargă nasul! Cine-are să-i potrivească pălăria! De ce nu-l însori, Alice?... Nu-nu, n-ai nici o grijă! Îngrijesc eu de el, *cît trebuie și cum trebuie*.

— ...Grigore, și casa noastră?... Rămîne goală...

— Da Olguța? Face cît cinci! Da Monica? Un copil delicios; tocmai ce-ți trebuie ție: delicată, cuminte, frumoasă... Și vei avea mîndria să-ți iei, cu Olguța și cu Monica, o îndoită revanșă — regională și femeiască — asupra bărbaților de felul meu, și asupra muntenilor.

Doamna Deleanu privea în gol...

— Și mai am o ultimă pretenție, necesară, adăugă repede Herr Direktor; vacanța următoare să mi-l lăsați mie pe Dănuț. Vom face împreună o plimbare prin străinătate: Italia, Germania, Franța, Anglia... Vreau să-i dau un aperitiv internațional... Și să n-ai grijă, Alice! Evident, n-o să-i fiu mamă. În schimb va avea în mine un camarad atent și experimentat. Se va deprinde să stea singur într-o odaie de hotel — de mîna întîia, se înțelege, alături de odaia mea. Va învăța să-și facă singur geamandanul — de piele, cu trusă, și înzestrat de un burlac competent în geaman-dane. Va trebui să se descurce în limbi necunoscute, cu chelnerul, cu portarul... Va asculta muzică bună — vezi, Alice, de ce sacrificii sînt în stare! — ca să învețe cum să-și stăpînească somnul în public... Și peste doi ani, îți trimit un alt Dănuț — ceva mai dezghețat și mai neatîrnat — care va aduce, cum se cuvine să facă cineva care vine din străinătate, cadouri alese de el, din banii lui, pentru surori și părinți... Ș-ai să ai vreme atunci — trei luni de zile, mari și late — să-l înzestrezi cu delicateța și eleganța sufletească — atît de necesare — și care sînt darurile neprețuite ale mamelor de calitatea ta...

Din ochii închiși ai doamnei Deleanu, lacrimi repezi curgeau pe obraji căzînd pe fața de masă. Uneori, palmele i se ridicau — răzvrătite sau rugătoare — și iar cădeau, învinse de lacrimi.

În sufrageria fără de copii și cu toamnă plutea tăcerea și apăsă viața.

Domnul Deleanu întoarse capul spre fereastră, uitînd țigara aprinsă pe fața de masă. Herr Direktor se surprinse oftînd, și tuși.

— Ascultă, Grigore, începu doamna Deleanu ștergîndu-și ochii, nu cu batista, ci cu palmele, Dănuț... Dănuț — glasul-i tremura ca și bărbia — Dănuț e un copil, șopti ea, izbucnind în plîns.

Fața de masă începuse să ardă negricios, nebăgată în seamă de nimeni. Domnul Deleanu se retrase lîngă fereastră. Herr Direktor ridică din umeri.

— Da, Alice dragă, asta-i soarta noastră. Sîntem copii... pînă cînd nu mai sîntem... Sîntem oameni... pe pămînt... Facem și noi ce putem...

— Grigore, îl rugă doamna Deleanu, cu ochii acoperiți, nici nu-i pregătit... N-are uniformă... Nici nu-i pregătit... Cîte-i trebuie... Dacă nu-i pregătit...

— Ia să lăsăm jalea la o parte! Parcă l-am prohodit. Ce Dumnezeu! Doară nu-l trimetem la moarte! Vom face din el un om întreg, un bărbat. Și vom fi fericiți cu toții.

— Grigore, se învioră deodată doamna Deleanu, trebuie să-l întrebăm și pe Dănuț dacă *vrea*. El trebuie să hotărască.

— Ai dreptate, Alice. Altfel decît crezi și decît dorești, dar ai dreptate. Să se învețe de mic să *vrea*. Să-l chem.

— Eu mă duc, izbucni doamna Deleanu.

— Alice dragă, du-te mai întii și te răcorește. Uite: ai ochii roși. Nu trebuie să te vadă așa!... Noi v-așteptăm.

Doamna Deleanu ieși cu umerii plecați de povara ultimei speranțe.

— Ei, Iorgule, am rămas între bărbați... Trebuie să convii că ce-am făcut e bine...

— Ai dreptate, dragă Grigore... Mediul moldovenesc e cam slab, zîmbi domnul Deleanu ștergîndu-și ochii umezi... Bietul Dănuț!

Mingea de *foot-ball*, cu două pîntece — de piele pe dinafară și de gumă pe dinăuntru — înghițise mingile de oină ale copiilor, cum avea să înghită toate mingile de oină ale țării, de-a lungul anilor. Întiile ei victime în casa Deleanu erau ghetete: roase ca de lepră.

— Grigore, să nu uiți — cînd îi pleca — să iei tiparul picioarelor nepoților tăi. După fiecare partidă de *foot-baal* îți dau o telegramă urgentă: "Trimite". Și tu ai să expediezi cîte două perechi de ghete de cap. După trei telegrame te-ai compromis. Tot Bucureștiul va ști că ai copii clandestini.

— Sau, mai exact, că am nepoți a căror mamă e denaturată, răspundea Herr Direktor încîntat de succesul *balonului*.

După ghete, victimele mingii nemțești erau Anica și Profira. Anica și Profira aveau picioare — Profira, trîndave; Anica, agere. Dar mingea avea aripi și o frunte de berbec...

Și în sfîrșit veneau geamurile: niciodată mingea nu intra în casă pe ușă. La marginea satului, în fața cimitirului, se întindea un tăpșan: loc mai potrivit decît ograda pentru jocurile cu mingea. Doamna Deleanu, însă, socotea că-i mai cuminte s-o *audă* pe Olguța — chiar spărgînd geamuri, decît să n-o audă de loc.

Herr Direktor proclamase legile jocului, cu demonstrații lămuritoare.

— Bine, Herr Direktor, da de ce n-ai voie să lovești cu mîna? obiectase Olguța nevoind să accepte această ciungie sportivă.

— Fiindcă legea-i lege. Nu se discută.

— Atunci eu am să fac altă lege.

— Cum, Olguța? Nu ești tu în stare să faci ceea ce fac sute de nemțșori?

— Bine! Am să le-arăt eu lor!

Și ca să se răzbune pe nemțșori, Olguța se jurase față de Monica să bată acest cap *de neamț*, care nu merită să-l lovești cu mîna, numai cu piciorul.

Monica era arbitru.

Dănuț purta mingea, lovind-o din fugă cu un picior, îndrumînd-o cu celălalt.

Olguța îl aștepta calmă, cu ochi ageri, cum aștepta un boxer în *ring* atacul celuilalt. Goana dintr-un capăt al ogrăzii, depășind mingea cu picioarele, și apropierea treptată de Olguța îl istovise pe Dănuț. Îi zvicneau tâmpilele.

— Haide odată!

Erau față în față la câțiva pași. Mingea nemișcată aștepta lovitura care-i va dezlănțui salturile.

Pierzându-și cumpătul, Dănuț întrebuiță un vicleșug naiv: se prefăcu numai că lovește mingea spre dreapta cu piciorul drept — cel stîng atacă, hotărît. Dar Olguța sărise spre stînga și primise mingea între picioare încleștînd-o. Dănuț se repezi orbește... În gol. Odihnită, Olguța mîină mingea, fără grabă, magnetizînd-o cu poruncile îndesite ale picioarelor.

Dănuț gîfîia, alergînd după Olguța cu deznădejdea ghinioniştilor... Olguța întoarse capul... se feri vertiginos — Dănuț căzu — iar mingea lovită puternic, săltă lung și intră în *bar*.

Genunchiul lui Dănuț era însîngerat ca o rodie coaptă. Monica alerga cu batista în mînă.

— Te doare, Dănuț?

— Dă-mi pace!

— Ce i-ai făcut, Olguța? întrebă doamna Deleanu coborînd scările în goană.

— L-am *bătut!* țipă Olguța aducînd mingea în brațe.

— Cum l-ai bătut?

— Ne-am jucat, mamă. M-am împiedicat și-am pierdut partida.

— Olguța, să știi c-am să arunc în fîntînă mingea asta. Să te liniștești odată.

— De ce ești supărată, mamă dragă? întrebă Olguța blînd, privind-o cu băgare de samă.

— Nu-s supărată!... Da nu-mi plac jocurile violente!

— De ce-ai plîns, mamă?

— Lasă-mă, Olguța!... Dănuț dragă, hai cu mama în casă.

— Mamă, azi nu mai dormim?

— Lasă... Mai joacă-te cu Monica.

Șchiopătînd, cu batista Monicăi în jurul genunchiului și mîna doamnei Deleanu, dezmierdătoare, pe creștetul capului, Dănuț păși spre viitor...

— Monica, să știi că s-a-ntîmplat ceva! Haidem în casă... Stai: numai o dată s-o mai arunc.

Picioarele Olguței se desfăcură în unghi drept; mingea zvicni sus-sus-sus... pînă ce derapă în jos din cerul îngerilor.

— Ai văzut lovitură? Acuma hai!

Scrumelnițele erau pline de mucuri; fața de masă cărunțită pe-alocurea de scrum.

Herr Direktor fuma. Domnul Deleanu fuma. Amîndoi tăceau, urmărind dansul oriental, învăluit în voaluri, al fumului aromat.

Olguța-și luă la masă locul obișnuit. Monica se strînse lîngă Olguța.

— Herr Direktor, de ce nu mă-ntrebi de ce am venit?

— A! tu ești Olguța! Iaca te-ntreb: de ce-ai venit?

— Așa!

— Bine.

- Papa, da tu nu mă-ntrebi?
- Ce să te-ntreb?
- Ce vrei tu.
- ...Ce-ai făcut pînă acum?
- M-am jucat afară.
- Bine.
- Tot ce fac eu azi îi *bine*: de ce papa?
- Ce-ai spus?
- Nimica. Am glumit.
- Bine.

Olguța o privi pe Monica, răsfrîngîndu-și buza de jos. Monica mătură fărămiturile de pe fața de masă.

- Herr Direktor, ai migrenă?
- Nu.
- Atunci tu ai migrenă, papa?
- De ce, Olguța? N-am.
- Atunci eu am migrenă.

Și tăcu încruntată.

— Te doare capul, Olguța? o întrebă domnul Deleanu privind-o în sfîrșit cu luare-aminte.

- Știu eu!
- ...Spune tatei, Olguța. Te văd cam înfierbîntată.
- Nu mă doare capul... Eu nu spun minciuni.
- Ești supărată?
- De ce să fiu supărată?
- Atunci ce ai?
- Da tu ce ai, papa?
- ?... Nimic. Fumez. Mă gîndesc...
- La ce te gîndești, papa?
- La tine... la Dănuț... la voi.
- Bine, papa.

Se auzi un zgomot la ușă. Toți întoarseră capetele într-acolo. Profira intră mestecînd. Venea din bucătărie să-și ia desertul în sufragerie.

— Conașule, pot să strîng masa? întrebă ea potolindu-și un căscat, cu ochii la strugurii rămași.

- După ce-i isprăvi de mîncat, îi răspunse crunt Olguța.
- Am isprăvit.
- Du-te și te uită-n oglindă.

— Hai, du-te, Profiro; ai să strîngi masa mai tîrziu, interveni zîmbind domnul Deleanu.

Profira ieși. Un voluminos sughiț crainici mersul pașilor ei masivi.

- Papa, de ce stăm noi aici?
- O așteptăm pe mama.
- Și tu o aștepți, Herr Direktor?
- Eu îl aștept pe Dănuț.
- Să aștept și eu?

— Dacă vrei...
— Tu ce zici, papa?
— Cum vrei tu, Olguța!
— Eu fac așa cum vrei tu.
— Stai și tu... de ce nu?!
Olguța ciuguli câteva boabe dintr-un ciorchine, rostogolindu-le pe masă.
— Papa, numărul treisprezece poartă ghinion?
— Tu știi ce-i *ghinion*, Olguța? o cercetă prin monoclu Herr Direktor.
— Sigur, dac-am spus!... Ghinion e cînd ai tu bac la cărți... și cînd am eu crampe.

— Bravo! Și cine te-a-nvățat?
— Tu, Herr Direktor.
— Unde-i Alice să te-audă! Aș căpăta o papară!
— Spune, papa, numărul treisprezece poartă ghinion?
— Știu eu, Olguța?... Așa cred unii.
— Da tu ce crezi?
— Dă!... Da și nu.
— Mai mult da sau mai mult nu?
— Parcă mai mult da.
— Ca și mine, papa... Herr Direktor, nu cumva azi îi treisprezece?
— De ce? Azi ai ghinion?
— Mă rog!... Spune tu și spun și eu!
— Nu-i treisprezece. Acuma spune.
— Eu n-am... da poate că au alții!
— Iaca n-ai nimerit: *alții* au noroc azi.
— Știu, Herr Direktor, îl iscodi Olguța.
— De unde știi? Ai ascultat la ușă?
— Eu n-ascult la ușă!
— Atunci ce știi?
— Întreabă-l pe papa.
— Ce știe, dragă?
— Știu eu!
— Mare drac mai ești, Olguța!
— ...Herr Direktor, ce faci tu cînd ți-i ciudă?
— Depinde! Uneori înghit... alteori...
— Alteori?
— Alteori fumez!
— Eu înghit.
— Înghiți! Ce înghiți?
— Poamă, Herr Direktor, răspunse calm Olguța, strivind în dinți ca pe-o alună, un fraged bob de busuioacă.

În ietacul doamnei Deleanu, prin storurile lăsate în jos, lumina amiezii de toamnă pătrundea ostenită și odihnitoare.

Cu o mîină, Dănuț se rezema pe umărul mamei lui ingenuncheată lîngă el. Piciorul cu pricina și-i ținea întins. Genunchiul zdrelit fusese spălat și badijonat eu iod... Acum venise rîndul bandajului antiseptic.

Un pronunțat miros farmaceutic măgulea nările lui Dănuț. Ochii nu i se mai desprindeau de pe învelitoarea bandajului, însemnată cu o cruce roșie.

*"...Rănit în războaie soldatul căzuse,
Și-n puține zile chinuit muri.
Depart de-o mamă care îl crescuse și care-l iubi..."*

Neștiind că Dănuț murea "departe de-o mamă care îl crescuse și care-l iubi", doamna Deleanu era îngrijorată de gravitatea obrajilor lui.

— Te strînge pansamentul, Dănuț?

— Da, pansamentul... Nu. Nu mă strînge pansamentul!

— Spune mamei, Dănuț. Dacă te strînge să ți-l fac din nou.

— Nu, mamă. Așa e foarte frumos. *Merci*.

Pornind de deasupra genunchiului, pansamentul ajungea pînă la mijlocul pulpei dînd piciorului un vestmînt de rană pentru decorații. *"Il pressent quelque chose! (1)..."*

Mai demult, doamna Deleanu vorbea franțuzește cu domnul Deleanu mai ales atunci cînd vroia să n-o înțeleagă urechile copiilor. Deprinderea de prisos în vorbe — acum cînd copiii știau franțuzește — se refugiase înăuntru, pentru gîndurile tainice.

— Ești trist, Dănuț? îl întrebă ea dezmiardîndu-i fruntea.

Întrebarea se prefăcuse în îndemn: Dănuț deveni trist.

"Pauvre petit! Quel sourire navrant." (2)...

Pătruns de vanitatea tristețelor poetice, Dănuț primi dezmierdări pe frunte, pe obraji, cum ar fi primit aplauze.

— Vrei tu să-ți dau ceva? Hai! Cere ceva mamei..

— Mamă, azi nu mai trebuie să dorm? întrebă Dănuț eu glas din ce în ce mai nesigur.

— Ești obosit, Dănuț? Ți-i somn!

— Nu!

— Atunci de ce să te culci! Nu-i bine-aici, cu mama?

— Ba da.

— Hai să te pieptene mama.

"Poate că m-am îmbolnăvit", nădăjdui Dănuț, simțindu-se *la putere*.

1 Pun ei ceva la cale! (Fr.)

2 Sărmanul de el! Ce zîmbet nedumerit! (Fr.)

Prin văturele moi și încîlcite, pieptenele vislea ușor, ascultînd mai mult de melancolia ochilor decît de mîinile care-l purtau c-un scop practic. Pentru oricine altul decît doamna Deleanu, părul lui Dănuț era castaniu și buclat. Dar ochii străinilor sînt distrați și vîd convențional: nu mai mult, nici altfel, decît ochii funcționarilor de la pașapoarte.

"Castaniu și buclat!" Adică la fel cu sute și mii de capete prin care trece foarfecele și cosmeticul bărbierilor!... Bieții băieți! Trebuie să fii femeie ca să bage

de seamă lumea că ai păr frumos!

Inima doamnei Deleanu se strînse amar, simțind nepăsarea oamenilor. Și minile mamei ocrotiră, o clipă, zadarnic, împotriva ochilor și-a foarfecilor, risipa buclelor lui Dănuț.

— Stai jos, Dănuț. Să te pieptene mama frumos.

Dănuț se așeză pe dormeza de la picioarele paturilor alăturate.

— Întinde-te bine... Așa. Știi, Dănuț, cînd erai mic...

Se lungise de-a lungul dormezei, cu capul pe genunchii doamnei Deleanu. Ghetele prăfuite odihneau pe șalul turcesc, și — ciudat! — nici o observație! Dimpotrivă, un zîmbet zărit printre gene.

"Rănit în războaie..."

— Să-ți spuie mama o poveste?

— Daa!

— Ce să-ți spuie mama?

— Dănuț, se întristă ea deodată, nu mai știe mama povești pentru tine! Ești mare, Dănuț!... Cum trece vremea!

Doamna Deleanu oftă și, lăsînd pieptenele în păr, alintă capul pentru care nu mai avea povești.

"...Departa de-o mamă..."

Ochii doamnei Deleanu cunoșteau nuanțele buclelor lui Dănuț ca notele unei *Nocturne* de Chopin...

Bucle castanii!... Castanii pe dinafară: da. Dar cîte flăcări mocneau înăuntru! Cîte ape ruginii! Ce delicate chenare arămii ardeau pe marginile șuvițelor!

La sfîrșitul vacanțelor, buclele lui Dănuț erau altele decît cele de la începutul vacanțelor. În roșul lor de soare cuprins de întuneric, simțeai o dogoare parcă, simțeai apropiindu-se toamna, cum simți în luminișul unor tablouri de Rembrandt, nimbul lui Isus.

"Și buclat!" Buclă cu buclă altfel buclat. Dimineața, cînd Dănuț se deștepta din somn — în clipa hîdă cînd părul oamenilor e zburlit și dezvățat — părul lui răsărea ca o grămadă de lalele — cînd arămii, cînd castanii — înflorite în grădinile somnului.

Atîtea dimineți! Atîtea deșteptări copilărești! O clipă, tot trecutul anilor din urmă se acoperi de brunul lan de aur al lalelelor rotunde...

...Și iată, începea liceul... viața... uniforma... tunsul... bătrînețea pentru unii, tinerețea pentru alții... și copilul cu bucle de fată, întins pe dormeză, niciodată, niciodată nu va mai fi la fel...

— Dănuț.

— ...

Furată de gînduri, doamna Deleanu nu băgase de seamă că Dănuț ațipise pe genunchii ei. Ridicîndu-i capul cu minile, îl așeză pe căpățiul dormezei, încetișor, ca pe un vas cu flori și fluturi.

Cranț... Dănuț se deșteptă înspăimîntat, în sunet de săbii parcă.

— Ce-i?

— Nimic, Dănuț. Uite...

— Mă tunzi, mamă? se alarmă el văzînd șuvița de păr și foarfecele din mîna doamnei Deleanu.

— Nu, Dănuț, zîmbi ea cu tristeță la gîndul că alții îl vor despuia. Am tăiat o şuviță numai... pentru mine.

— De ce, mamă? întrebă Dănuț căscînd cu poftă.

— Așa... s-o vezi și tu cînd vei fi mare... Dănuț!...

— Poftim?

— Tu ești mare, Dănuț?

— Da, mamă.

— N-ai vrea tu să rămîi așa cum ești: mititel?...

— Nu!

— ...împreună cu mama.

— Daa.

— Dacă nu se poate, Dănuț!... Hai să-ți dea mama ceva bun.

— Din șifonieră?

— Din șifonieră, zîmbi doamna Deleanu în fața șifonierei de mahon a mamei și-a bunicei ei.

...Parfumul dătător de nostalgii al șifonierelor copilăriei din ietacul somnului și al răsăfătului! Parfum care se duce cu trecutul... Parfum pe care-l regăsești — trecînd grăbit de viață pe o veche uliță cu zarzări înfloriți... Te ține-n drum ciudata adiere, venind cu-a primăverii printr-o fereastră necunoscută la care poate să răsară un chip de fată tînără... — din casă? ori din trecut? — turburător.

Parfumul de livănțică și sulfină strînse în săculețe colorate, care atîrnă de rafturi ca niște delicați desagi ai amintirilor... Miros de iarbă-mare, de colonie și de parfumuri cu nume pe veci uitate, ca ale fericirii... Grămezile albiturilor, zîmbitor de albe-n umbra violetă a rafturilor...

...Și zăngănitul argintiu al cheilor, și scîrțîitul muzical al șifonierelor deschise de o mînă albă, cînd în oglinda lor răsare — o clipă numai — un ietac și un copil cu buze umede și ochi duioși fiindcă în șifonieră e șocolată...

— Mamă, cîte am voie să iau? întrebă Dănuț, ronțăind o tabletă rotundă de șocolată "Marquis", mîncînd din ochi cutia rămasă în mîna lui.

— Ia-ți-le pe toate... să ai și tu la tine în odaie.

— Adevărat?

— Adevărat.

Dănuț închise cutia după oarecare dibuire cu capacul: era emoționat.

— Și-acum hai să te parfumeze mama.

Dănuț plecă capul ca pentru încoronare. Dopul de sticlă, umezit, șerpui printre bucle, pe după urechi, pe tîmple, lăsînd o adiere de luncă jilavă și de bomboane acre.

— Dănuț...

— Poftim.

— Dănuț...

Mîinile doamnei Deleanu umblau repede printre rafturi, sucind și frămîntînd teancul batistelor.

— Dănuț, șopti ea rar, în silă, du-te în sufragerie... Te așteaptă moșu Puiu.

Dănuț ieși. Curentul trînti ușa smulgînd-o mîinii distrate. În afara ușii, Dănuț aștepta cuvenita observație: "Ușile *se-nchid*, nu se trîntesc!" Neauzind nimic, se miră, și porni spre sufragerie cu buzunarul umflat de cutia șocolăților,

șchiopătînd din pricina bandajului.

Oglinda șifonierei oglinzi în treacăt o mîină care acoperea un obraz...

— Uite și pe Kami-Mural! izbucni voios Herr Direktor, azvîrlind cărțile.

În așteptarea — cam lungă — a lui Dănuț, Herr Direktor jucase cîteva partide de *écarté* cu domnul Deleanu.

— Da ce-i cu tine, Kami-Mura?

— M-am julit la genunchi, moșu Puiu.

— Și ai primit cadou un pansament... Bravo ție! Ia stai jos.

Herr Direktor își strîmbă scaunul spre Dănuț... Olguța care îndurase cazna unei silnice tăceri, își turti bărbia de masă, cu ochii la pîndă. Domnul Deleanu își statornici privirea pe plafon; Monica, pe genunchi.

— Ți-a spus mama pentru ce te-am chemat?

— Nu.

— Foarte bine. Atunci să vorbim noi amîndoi, ca doi bărbați... ca doi prieteni: da?

— Da, îngîină Dănuț, strîngînd cutia cu șocolată.

— La vrîsta ta — cîți ani ai? doisprezece?

— Neîmpliniți, regretă Dănuț roșindu-se.

— N-are-a-face! La doisprezece ani nu mai ești copil. Ești gogeamite băiat mare! Așa *trebuie* să fii.

Vocea lui Herr Direktor răsuna categorică, directorală. Dănuț se pregăti pentru un lung șir de "da".

— Tu știi, Dănuț, că moșu Puiu te iubește... ca și mama, ca și tata...

— Da.

— ...și că-ți vrea binele și numai binele...

— Da.

Olguța se frămînta.

— Bine, Dănuț. Să vedem numai, dacă-l iubești și tu pe moșu Puiu cît te iubește el pe tine...

Dănuț clipi. Atîtea vorbe adresate lui, și numai lui, îl amețeau. I se părea că între cap și picioare, erau kilometri. Capul se înălțase sus, sus, dimpreună cu plafonul; picioarele coborîseră afund, afund, dimpreună cu podelele. Și peste prăpastia dintre cap și picioare alerga mereu trenul asurzitor al vorbelor...

— Ia să-mi spui tu mie, Dănuț, dacă vrei s-ajungi într-o zi la fel ca moșu Puiu?...

— Da.

— ...Să cîștigi și tu bani — cît vrei — să cheltuiești cît poți, să ai automobil, să porți monoclu, să fii, într-un cuvînt, stăpîn pe tine, și cînd îi spune o vorbă să tremure ceilalți în fața ta și să te asculte ca pe un rege...

— Da.

— Atuncea Dănuț *trebuie* să faci cum îți spune moșu Puiu.

— Bine...

— Dar fiindcă ești băiat mare și deștept și învățat și ascultător...

O licărire de spaimă îl neliniști pe Dănuț, ca un fulger prin ceața deasă.

— ...Moșu Puiu vrea să hotărâști tu singur... Și hotărîrea luată de tine va fi sfîntă. Cum vei spune tu, așa vom face noi. Și tata, și mama, și moșu Puiu te vor

asculta pe tine, ca și cum noi toți am fi copiii tăi... Dar tu, Dănuț, trebuie să chibzuiești serios și să răspunzi ca un bărbat. Dacă vei face așa cum credem noi, te vom iubi mai tare și te vom trata ca pe un om mare și cuminte, nu ca pe un copil... Ne-am înțeles?

— Da, vorbiră singure buzele lui Dănuț.

— Acuma ascultă bine...

"Rănit în războaie soldatul căzuse..." Ce s-a întâmplat?...

— Începînd din anul acesta — fiindcă acuși se isprăvește vacanța...

Dănuț strînse mai tare cutia din buzunar.

— ...tu intri la liceu... Hei! Nici nu-ți închipui tu, Dănuț, ce mîndrie-i să fii licean! Ce înseamnă asta: școala primară? Fleac! Pentru copii mici!... Liceul e altceva! Și tata și eu am fost liceeni. Și ce rău ne pare că nu mai sîntem!...

Dănuț trase cu coada ochiului la Olguța, dar întîlni numai ochii triști și mirați ai Monicăi.

— De-acuma înainte ai să ai pantaloni lungi, cu dungă! Auzi, Dănuț?

Pantaloni lungi. Așa cum poartă tata și cu mine. Ce mai vrei?

Dănuț începu să asculte.

— Ce se-ntîmplă însă: noi cu toții vrem ca tu să ai parte în viață de ce-i mai bun și ce-i mai ales... Și fiindcă la Iași nu sînt licee de samă, am dori să urmezi liceul la București. În capitala țării, Dănuț! Să stai într-un oraș cu regele! Duminica te scot din internat, și după ce tragem un... o masă grozavă la Enescu — unde-ai să comanzi tu ce-ți trece prin cap — ne trîntim într-o trăsură cu doi cai negri și facem o plimbare la Șosea... Și să știi, Dănuț, muscalul care l-o i alege eu întrece caleașca regelui! Hei-hei! Săracul rege! Noi înainte, picior peste picior, și el în urma noastră... Știi tu că moșu Puiu se pricepe!... Și la anul — după ce-i învăța tu bine, ca să nu-l faci de rîs pe moșu Puiu — facem amîndoi o plimbare în străinătate. Cînd cu trenul, cînd cu vaporul!... Și cînd ti-i întoarce, vorbind atîtea limbi străine, rămîne Olguța cu gura căscată, glumi Herr Direktor, făcînd cu ochiul Olguței. Vra să zică, Dănuț, iaca ce-ți propune moșu Puiu: ori rămîi la Iași — într-un liceu dărăpănat unde vin toți desculții și nespălații, într-un liceu cu uniforme urîte — ori vii la București cu moșu Puiu, la un liceu ca cele din povești, în orașul în care stă regele, în orașul în care, duminicile, o ducem numai într-o petrecere, și de unde, cînd vine vacanța, hop în tren și tot înainte... Acuma tu gîndește-te și alege... Tu știi cum e bine și ce vrea moșu Puiu. Hotărăște.

— Hai, Monica. Noi n-avem ce căuta *aici*.

Ușa pocni... Herr Direktor aprinse o havană... Dănuț își roti privirea prin odaie... Domnul Deleanu privea plafonul încruntat, ca și cum acolo sus ar fi fost zugrăvită vînzarea lui Isus.

Privirea lui Dănuț întîlni capul tuns al lui Herr Direktor, cicatricea de Schlăger; înfricoșată, se abătu în spre bufet... Bietul bufet! Cînd Dănuț era mic se ascundea în bufet... Acum era mare!... Și mama nu era în sufragerie...

Înghiți uscat, iar înghiți... Singur pe un scaun deasupra lumii... Și trebuia să răspundă da.

Ridică ochii înfrînți spre Herr Direktor.

— Nu te grăbi, Dănuț, îl îmbărbătă Herr Direktor. Gîndește-te bine.

Capul lui Dănuț zvicnea gol.

Mîna-i înțepenise pe cutia din buzunar... O viespe venită de-afară îi bîzii subț nas. Scutură capul, se apără cu minile. Viespea se așeză pe struguri. Mîna lui Dănuț înțeștă din nou cutia.

"...A!... Vra să zică de asta mama..."

Și tata și Olguța! Toți știuseră, numai el nu!...

Îl alungau din casă... Toți îl părăseau... Nimănui nu-i păsa de el... și mama? Chiar mama!... Dănuț nu mai avea pe nimeni...

Închise ochii umeziți... Și deodată, turbinca lui Ivan se întredeschise. Din ea năvăliră — ca niște umbre uriașe, într-o lume pustie — Barbara Ubric, Genoveva de Brabant, Cenușăreasa, toate domnițele și împărătesele nefericite... și printre ele, cînele soldatului mort în războaie, cînele Azor.

"Vra să zică așa! Vra să zică așa!"...

Pe obrajii lui Dănuț și peste lumea jalnicelor umbre alunecară două lacrimi... șterse cu mînie de mîna lui Dănuț... Căci din turbinca lui Ivan — cu plete negre-n vînt, cu ochi scînteietori, cu paloșul într-o mînă și buzduganul în cealaltă — ieșise Făt-Frumos din lacrimă.

Mîna lui Dănuț smunci cutia cu șocolată, izgonind-o pe masă.

Nu-mi trebuie! Dacă-i așa, bine!... Lasă că v-arăt eu!"...

Cu glas ridicat, neobișnuit de tare și de hotărît, Dănuț rosti marile vorbe:

— Da, moșu Puiu, merg cu mata la București. Așa vreau eu.

— Bravo, Dănuț, bravo! Așa băiat mai înțeleg și eu! Vino să te sărut.

— Dănuț! strigă doamna Deleanu, scoțînd capul prin ușa întredeschisă, fără să intre, ca în așteptarea rezultatului unei operații.

"Ce-am făcut?"...

Ca roua dimineții, Făt-Frumos se risipi în ploaie de lacrimi pe obrajii sărutați ai lui Dănuț.

— Alice! Hai, Alice! S-a făcut! Să ne trăiască Dănuț! O sticlă de Cotnar.

— Lasă, lasă, dragul mamei, are să fie bine, îl alină doamna Deleanu strîngîndu-l în brațe așa cum l-ar fi strîns pe peronul unei gări lugubre, subț țipătul locomotivei care l-ar fi dus la măcel.

În cîteva clipe sofrageria își schimbă înfățișarea. Profira iuțită de-o poruncă scurtă, strînse fața de masă cu scrum și fărături, mătură pe jos, aruncînd priviri crunte sprintenei și zîmbitoarei Anica, ale cărei mîni purtau farfurii și zăngănitoare tacîmuri, ca pe niște castaniete. O altă față de masă, albă, împodobită cu broderii simple, acoperi masa, dîndu-i un aer duminical. Herr Direktor ajuta pe doamna Deleanu, potrivit, cu un fel de galanterie, faldurile și căderea feței de masă.

Domnul Deleanu se duse în beci. Dănuț, nemișcat pe scaun, avea privirea gravă și distrată a figuranților pentru schimbarea decorului piesei în care și ei sînt decor.

— Alice, fac prinsoare pe ix kilograme de maroane că n-ai bișcoturi de șampanie.

— Bine, Grigore. Privește...

Într-un raft de sus al bufetului, alături de tradiționalul paneraș cu struguri de Malaga și migdale, bișcoturile se înălțau în vraf pudrat, ca niște galbene vîsle ale veseliei.

— Am pierdut. La poruncă!

— Ai să ne trimiți de la București, când începe sezonul maroanelor un vagon...

Facem un praznic, Dănuț! Așa-i?

— Poftim?

— Nimic... Spune mama prostii.

O strângere de inimă... Când îi vremea maroanelor, Dănuț va fi la București...

O odaie goală în casă și alta însuflet...

S-auziră lovituri de picior în ușă.

— Deschideți !

Anica smunci ușa-n lături. Gîfîind, cu pălăria pe cap și pardesiul pe umeri, intră domnul Deleanu.

— Asta-i pentru Alice și pentru copii.

— Prezint-o!

— "Mumm", nouă sute șase.

— Se aprobă, exclamă Herr Direktor descifrînd eticheta în timp ce degetele încercau soliditatea dopului cu cască războinică.

— Grigore, ia privește.

— Bine că mai văd și eu colb autentic pe o sticlă de vin.

— ...de Cotnar, rectifică domnul Deleanu cu un ton heraldic.

— Uite ce mi-ați făcut fața de masă!

În mijlocul mesei, domnul Deleanu culcase cotnarul, făcîndu-i căpătii dintr-un șervet. Sticla neagră cu dopul îmbrobodit în ceară, avea straiul de praf și ațe de păianjen al anilor subterani.

— Anica, du-te în odaia fetițelor și poștește-le.

— Să ne așezăm.

— Cum?

— Dănuț lîngă mine, hotărî doamna Deleanu, luîndu-l de după gît.

— Vra să zică pe mine m-ați dat afară! protestă Herr Direktor.

— Tu stai cu șampania. Noi, moldovenii, stăm cu Dănuț și cu cotnarul.

— Mă lepăd de Satana!

— Nu se leapădă ea de tine!

— Da Olguța unde-i? întrebă doamna Deleanu pe Monica.

— *Tante* Alice, Olguța... Olguța a spus că doarme, șopti Monica, subțîind pe cît cu putință pe *a spus*.

— Nu se poate. Să vie și Olguța.

— O doare capul, *tante* Alice.

— Ia să mă duc eu să văd ce-i, se ridică domnul Deleanu simțînd că nu-i lucru curat.

— Pot să intru?

— Olguța.

Domnul Deleanu crăpă ușa, privi și încetișor se îndreptă spre patul Olguței.

— Dormi? o întrebă el, dezmiardîndu-i pletele.

— Nu, răspunse ea cu ochii închiși, cu pumnii închiși.

— Te doare capul?

— Nu.

— Atunci de ce nu vrei să bei și tu un pahar de șampanie pentru Dănuț?

— Nu vreau.

— Ia uită-te la tata.

De subt genele negre, privirile negre izbucniră. Olguța — ca și cum deschiderea ochilor ar fi implicat imperios schimbarea poziției — se ridică, așezându-se pe pat. Privea fără să clipească.

— Ei! Văd că ești supărată! Ia spune tatei: ce s-a întâmplat?

— Sînt supărată.

— De ce?

— Fiindcă am dreptate.

— Asta-i bucurie, Olguța, nu supărare!

— Nu. Fiindcă eu am dreptate și tu n-ai... și eu vreau ca tu să ai dreptate totdeauna.

Domnul Deleanu abia își stăpîni un zîmbet; Olguța gesticula cu degetul: asta însemna că supărarea-i pe sfîrșite.

— Ia explică-mi cum vine asta.

— Papa, începui Olguța vehement, cine-s eu?

— Tuu? Fata mea.

— Și mai cine sînt eu?

— Fata mamei.

— Și mai cine, papa?

— ...Și prietena lui moș Gheorghe.

— Ei, papa! Tu mă faci să rîd, și eu vreau să fiu serioasă! Spune, papa.

— Am ajuns la fundul sacului! Mai spune și tu.

— Papa, cine-i Dănuț?

— Aha! Fratele tău.

— Vra să zică el e fratele *meu*?

— Sigur.

— Papa, vra să zică Dănuț e rudă cu mine tot atît cît e și eu tine și mama?

— Da, Olguța, zîmbi domnul Deleanu.

— Ș-atuncea, dacă eu aș fi tot așa de mare ca și mama, aș fi mama lui Dănuț.

— Așa-i. Ar avea două mame. Vai de el!

— Papa, zău că nu glumesc... Vra să zică eu sînt sora lui numai fiindcă-s mică...

— Nu, Olguța! Ești sora lui Dănuț fiindcă amîndoi sînteți copiii noștri.

— Sigur, papa. Eu ce spun!... Vra să zică eu sînt ca și mama pentru Dănuț, numai că eu sînt mică și mama-i mare... Da și eu am să fiu mare.

— Te-ai supărat pe tata fiindcă-l trimete pe Dănuț la București?

— Spune, Olguța. Tu știi că tata te ascultă cu plăcere.

— Papa, de ce nu *m-ați* întreat și pe mine?

— Tu îl iubești mult pe Dănuț?

— Mă rog!... Eu sînt sora lui. De ce nu *m-ați* întreat?

— ...Știu eu!... Așa-s părinții, Olguța: n-au încredere în copii. Și poate că n-au dreptate... Întotdeauna.

— Te-ai supărat, papa?

— Nu. M-am posomorît, poate, fără să vreau.

— Papa, eu nu vreau să te supăr. Eu vreau să ai tu dreptate... De ce-a plîns

mama?

Mîna domnului Deleanu îi răspunse dezmierdîndu-i mîna.

— Și ție-ți pare rău, papa. Sînt sigură.

— Cum îți pare rău și ție, Olguța! Așa-s părinții! glumi el melancolic.

— Vezi, papa! Pe mine nu m-ați întreat!

— Olguța, tu știi că Dănuț *vrea* să plece? El a hotărît, nesilit de nimeni... În sfîrșit!

— Știu eu. El face cum vrea Herr Direktor.

— Și moșu Puiu îl iubește pe Dănuț ca și noi. El îi vrea binele... altfel decît noi... și cred că are dreptate.

— Spui drept, papa?

— Da, da!

— La noi acasă nu-i bine?

— Îi bine, Olguța... Dar pentru un băiat e mai bine să crească între băieți... strunit cum trebuie.

— Mai bine eram eu băiat.

— De ce, Olguța?

— Așa!... N-ar fi plîns mama.

— Ba da, Olguța. Mama vă iubește deopotrivă pe amîndoi.

— Știu, papa, nu zic!... Da eu nu vreau să plîngă mama.

— Și-l lăsați pe tata singur, dacă erai băiat?

— Tu ești bărbat, papa!

— Și?

— ...Nu te-aș fi lăsat, papa, izbucni ea mînioasă, fiindcă-s fată.

Domnul Deleanu o sărută.

— Ți-a trecut supărarea?

— Dacă ai tu dreptate, sigur.

— Am, Olguța. Avocații au totdeauna dreptate!

— Și părinții, papa!

— Ei, bravo! Așa te vreau: veselă. Haidem în sufragerie.

— Papa, Herr Direktor e mai sever decît tine: așa-i?

— Decît mine — mi se pare — nu-i greu să fii mai sever... Ce zici?

— Adevărat! Tu nu ești de loc!... Nici nu-i nevoie să fii!

— Da! Spui tu!

— Ba da, papa. Dacă ai fi tu sever, eu...

— Tu?...

Olguța îl privi cu vicleană seriozitate.

— Eu m-aș arunca de pe acoperiș... cum erai să faci și tu cînd erai mic, și ți-ar părea rău!

— Oare!

— Da tu nu ești sever. Tu nici nu poți să te superi, papa.

— Ei?!

— Da. Îți spun eu! Ție-ți vine să rîzi cînd te superi, ș-atunci *vrei* să te superi și mai tare...

Domnul Deleanu rîdea.

— Tu sameni cu mine, papa.

— Da, Olguța. Ar trebui să-l pui la colț pe tata, fiindcă nu știe să fie tată serios.

— Ei, papa! Eu te-ascult pe tine. Știi, eu te-am supărat odată, și fiindcă tu nu mi-ai spus nimica, eu singură m-am pus la colț... Vezi! Nu mi-i rușine! Eu îți spun... Da vreau să știu dacă Herr Direktor e sever?

— Cît trebuie, Olguța. Grigore vă iubește.

— Știu, papa... Lasă, am să vorbesc eu cu Herr Direktor... Ce cauți aici? De ce nu bați la ușă, Anica?

— Întreabă conia de ce nu mai veniți...

— Hai să mergem, papa... Îmi pare bine că mi-ai făcut o vizită. Am să învăț să fac cafea. Când mi-i mai face tu o vizită am să te tratez cu cafea neagră.

— Mă omoară Alice, măi drăcușorule!

— Și dulceață-ți dau, papa.

— Ai tu dulceață?

— Sigur. Uite, papa... Da să nu mă spui!

Ochii domnului Deleanu sclipiră de râsul amintirilor, privind gavanoasele din sobă.

— Acolo-i bufetul tău!

— Da, papa, acolo am să ascund cafeaua și ibricul.

— Și de unde ai să ai tu cafea și ibric?

— Îmi cumperi tu, papa... ca să-mi pot primi musafirii.

— Și dacă ne prinde mama?

— Are să guste și ea din cafea... să vadă dacă-s bună gospodină!

— Și dacă se supără?

— Ne pune la colț pe-amîndoi!

— V-ați împotmolit? îi întâmpină doamna Deleanu scuturîndu-și gîndurile.

— Tăcere! cuvîntă Herr Direktor. Dau cuvîntul lui "Mumm". Aviz urechilor delicate!

— Grigore, să nu spargi oglinda.

— N-ai grijă, Alice! Dopurile de șampanie au predilecție pentru urechile tale! De rest n-ai grijă, că are dopul!

Într-o pornire, doamna Deleanu și Monica își astupară urechile. Totuși, pocnetul festiv le făcu să tresară. Dopul zbură ca o vrabie dintr-un exuberant zarzăr înflorit în sticlă, scuturat în cupe.

— Impecabil! se autocomplimentă Herr Direktor, umplînd cupele... Serviți-vă! Cea mai plină pentru Kami-Mura.

— Umple-o bine, Herr Direktor, nu mă persecuta! îl luă în primire Olguța arătînd cu degetul adevăratul nivel al șampaniei subțel decorativ al spumei.

— Alice, ce ai de spus? Fiică-ta vrea abatajuri alcoolice?

— Dă-i, Grigore. În norocul lui Dănuț.

— Stai, Olguța, nu începe... N-ai grijă, te-amețești îndată.

— Ai să ții un discurs, Herr Direktor? întrebă Olguța cu buzele pufoase de spumă.

— Nu mă interpela! Tu ești veșnic în *opoziție*... Dragii mei, încep Herr Direktor ridicînd cupa, de azi înainte am pierdut un nepot, dar am căpătat un băiat în aceleași condiții ca și Fecioara Maria. Beau mai întîi, în cinstea noului

tată — vrednic tată! — care-și botează fiul în șampanie nu în apă ortodoxă... Și în ce șampanie! adăugă el muindu-și buzele în blonda roire. *Gaudeamus igitur.*

Ciocnite, cupele cîntară pura arietă a cristalelor subțiri.

— Hai, Alice, nu fi mamă vitregă! Ciocnește cu tatăl copilului vostru!

— Umple-o, Grigore.

— Cum? Ai și băut-o! Tu, Alice!

— Eu.

Herr Direktor turnă veselie acolo unde era nevoie de multă. C-un foșnet, spuma crescuse. În mișcarea ei, cupa se înălța, parcă palpitînd, asemeni unei balerine-n vîrfuri, furată de zborul voalurilor desfășurate.

— Și-acum, dragii mei, urmă Herr Direktor ciocnind cu doamna Deleanu, să bem în sănătatea *fiului îndrumat*. Dorința mea cea mai fierbinte e ca peste vreo zece ani, adunați în jurul acestei simpatice mese, să ciocnim din nou toți cei de-acum. Și-atuncea, Dănuț, să mă privești tu prin monoclu — cum te privesc eu acum — și să zici: "Acest ramolit care în viața lui n-a știut să aibă un copil... a izbutit să facă un om". În așteptarea acelei zile, s-o cinstim pe aceasta cum se cuvine, să cinstim pe mame!

— Ești bine dispus, Herr Direktor! îl apostrofă Olguța c-un bișcot în mînă.

— Mi se pare că sîntem amîndoi... Bună-i șampania! Ce zici, Olguța?

— Îi bună, Herr Direktor! Te pișcă de limbă!

— Atunci ține și tu un toast.

— Crezi că mi-i frică?

— Ia să te vedem! o provocă Herr Direktor, răsturnîndu-se pe speteaza scaunului.

Olguța se ridică în picioare.

— Mamă, dă-mi voie să mă sui pe scaun.

— Ce vrei să faci?

— Vreau să țin un discurs... pentru Herr Direktor.

— Suie-te. Vezi numai să nu cazi!

— Parcă ești o statuie! exclamă Herr Direktor privind-o cu gîtul strîmb.

— Nu mă *interpela*, Herr Direktor!

Domnul Deleanu nu-și găsea locul pe scaun. Cunoștea tracul debuturilor oratorice și, deși glumă, debutul Olguței îl emoționa.

Olguța își trecu palma peste frunte, umplîndu-se de fărîmături fiindcă avea în mînă un ciot de bișcot.

— Dragă Herr Direktor, vorbi ea fără șovăire, privindu-l, noi doi și pînă azi am fost rude fiindcă tu ești moșul meu. Și nu-mi pare rău!

— Nici mie, Olguța.

— Atunci avem noroc la rude amîndoi!

— Bravo, Olguța! aplaudă domnul Deleanu.

— Mare noroc, Olguța! Să știi de la mine.

— Știu, Herr Direktor, de cînd am fost rudă cu Fița Elencu... Da de azi înainte sîntem *mai rude*.

— Chiar foarte rude! superlativă Herr Direktor comparativul Olguței.

— Ba nu! Foarte rudă sînt numai cu tata, cu mama și cu *cineva*...

— Cine-i misteriosul *cineva*?

— Ai să vezi, Herr Direktor.

— N-o întrerupe, Grigore, o apără domnul Deleanu.

— Lasă, papa, eu îi răspund... De azi înainte Herr Direktor, tu ești tatăl fratelui meu. De asta sîntem noi mai rude: fiindcă doi e mai mare decît unu, și fiindcă tu, de azi înainte, ești de două ori rudă cu mine.

— Și-ți pare bine, Olguța?

— Sigur că-mi pare bine!

— Atunci hai să ciocnim.

— Stai, că n-am sfîrșit!... Și eu doresc, Herr Direktor, să aibă și fratele meu noroc la rude cum avem și noi doi.

— *A bon entendeur, salut!* exclamă Herr Direktor luînd-o în brațe.

— Bravo, Olguța! Nota zece la discurs!

— Dragii mei, vocifera Herr Direktor, așezînd-o pe Olguța la locul ei, că am căpătat un băiat nu-i mare lucru! Dar văd că nu scapă omul de ce e scris să i se întîmple. M-a ferit Dumnezeu de neastă, și iacătă că-n schimb îmi trimete o soacră!... Să bem în cinstea celei mai minore soacre de pe globul terestru și să dorim ca toate celelalte să-i samene!

...Dănuț mîncase mai multe bișcoturi muiate în șampanie, fără poftă. Auzea răsunînd cupele ciocnite, vorbele, glumele, rîsetele, fără să le asculte... Vra să zică se întîmplase ceva *bun*. Toți erau veseli fiindcă Dănuț spusese da. Dănuț ar fi putut să spună da sau nu... Șezuse pe un scaun din sufragerie, înalt, ciudat de înalt — ca toate scaunele clipelor solemne — și toți așteptaseră să hotărască el... *Da*.

Cînd îi scosese dentistul, mai demult, o măsea, Dănuț, cu măseaua în mîină, plînsese privind-o cu nedumerire și dușmănie. Ș-*atunci*, ca și acum, părinții lui îl felicitaseră, rîzînd alături de scaunul caznei... Ciudat! Atunci o măsea, acum a un da — din gura lui Dănuț ieșite... Și toți erau veseli! Dacă ar fi spus nu? Toți ar fi fost triști... Săracu Dănuț! Numai el era trist... și parcă nu... Era odată un împărat care cu jumătate față rîdea și cu jumătate plîngea...

Răsturnat pe scaun, domnul Deleanu respiră cotnarul din păhăruț.

— Grigore, începu el zîmbind cu ironică melancolie, mult ai mai terfelit tu astăzi biata noastră Moldovă!...

— Scopul scuză mijloacele!

— Nu, nu! Criticele tale erau sincere, și mai bine decît copiii nimeni nu știe să vadă paiul din ochii părinților... Dar eu, dragă Grigore, am băut șampanie, ș-acuma beau cotnarul acesta roznovenesc care are cincizeci și nouă de ani: e tocmai din o mie opt sute patruzece și opt!... Și închin, la rîndul meu, pentru această Moldovă în care s-a făcut cotnarul amar și blînd, pentru această Moldovă în care mai răsar suflete asemănătoare cotnarului, și fiindcă-s amare, și fiindcă-s blînde, și fiindcă-s rare. Ș-atît doresc eu copilului meu: să fie din acele suflete, atunci cînd în pivnițele Moldovei cotnar nu va mai fi.

— Papa, cotnarul e mai bun decît tutunul?

— Vrei să guști, Olguța?

— Dacă spui tu!

— Ia să vedem.

Olguța își muie buzele, sorbi cu încordată atenție, și ridică din umeri încrețindu-și fruntea.

— Îi amar, papa! Mai bună-i șampania!

— Tu nu te pricepi, Olguța! zîmbi domnul Deleanu. Asta-i pentru moșnegi ca noi!

— Papa, da spune-mi dacă-i mai bun decît tutunul!

— Hei! Cred bine! Și-i mai rar!

— Atunci am să te rog ceva.

— Spune.

Olguța se ridică de pe scaun, se apropie de domnul Deleanu, și începuse să-i șoptească la ureche, trăgînd cu ochiul la ceilalți.

— Olguța, nu-i politicos ce faci tu! o dojeni doamna Deleanu.

— *Merci*, papa!... Mamă dragă, așa-i cînd faci un chef!

— Uite, Olguța... Și spune-i să-l bea în cinstea voastră, a copiilor.

Olguța ieși cu paharul de cotnar în mînă, călcînd ca o acrobată pe frînghie.

— Pentru moș Gheorghe? întrebă doamna Deleanu.

— Mai încape vorbă?!

— Rămînem fără copii, zîmbi doamna Deleanu oftînd. Pe Dănuț ni-l ia Grigore, pe Olguța ni-o ia moș Gheorghe... Numai Monica e a noastră... Hai să ne sculăm.

— Noi mai rămînem, Alice, protestă Herr Direktor, arătînd paharul pe jumătate plin.

Herr Direktor și domnul Deleanu rămaseră singuri în fața paharelor.

— Cînd pleci tu, Grigore?

— Mîne.

— Și pe Dănuț cînd ți-l aduc?

— Peste vreo săptămînă.

— Așa degrabă?

— Acuși începe școala.

— Și tribunalul.

— Încep toate!... Trebuie să-l pregătesc: să-i fac uniformă, să-l mai plimb prin București...

— Bine... Să trăim!

— Noroc!

Pornită tocmai din îndepărtate vremi — cu alean de soare îngălbenit pe foi de nuc — aroma cotnarului se răspîndi în tăcerea odăii. Și adierea toamnei de afară, învăluind suflarea toamnei din cotnar, se umplu de amintiri...

Doamna Deleanu ieșise din sufragerie dezmierdînd cu degetele buclele lui Dănuț, urmată de Monica. Ajungînd în dreptul ușii ietacului se opri.

— Haideți la mine, copii.

Mut, Dănuț trecu înainte, spre odaia lui, cu capul aplecat. Intră. Ușa se închise. Părăsită de buclele lui Dănuț, mîna doamnei Deleanu rămase o clipă în aer, cu degetele răsfirate, ca o frunză desprinsă de pe creangă și răzlețită de fructul pe care-l ocrotea... Căzu.

— Tu vrei să vii cu mine, Monica?

Fetița apucă mîna cea tristă, o strînse cu toată puterea ei copilărească și

intră în ietac, furișînd o privire abătută spre ușa lui Dănuț.

Două tăceri, una lîngă alta, mîna în mîna.

Doamna Deleanu ședea întinsă pe pat, cu ochii închiși; Monica așezată pe marginea patului.

Ochii Monicăi nu se desprindeau de pe chipul neclintit al doamnei Deleanu. Îi venea să-și ție suflarea ca să nu facă zgomot.

De la o vreme, genele doamnei Deleanu tremurară... și două lacrimi alunecară de-a lungul obrazilor. Ținîndu-și suflarea, Monica se aplecă și sărută cu timiditate mîna doamnei Deleanu.

— Tu erai aici, Monica? tresări doamna Deleanu.

— Cu mata, tante Alice.

— Pui mic... tu du-te lîngă Dănuț... Eu am să dorm.

Monica ieși în vîrfuri. Se opri în fața ușii odăii lui Dănuț. Bătu încet cu degetul.

— Dănuț, șopti ea aplecînd urechea.

Apăsînd binișor clampa, întredeschise ușa.

— Doarme!... Săracu Dănuț!...

După ce se închise ușa la loc, Dănuț deschise ochii din nou — și nu zîmbi.

Monica intră singură în odăița fetițelor.

În trei odăi, trei tăceri priveau viața...

Venind de la moș Gheorghe cu paharul gol, Olguța dădu buzna în sufragerie. Profira sări de pe scaun cu gura plină, ca o mătăhăloasă elevă surprinsă mîncînd în clasă de profesoară. Anica plecă ochii în jos, ascunzînd bișcotul la spate, cu gestul revelator al școlarilor fumători.

— Poftă mare! Anica, hai cu mine!

Profira le așteptă să iasă. De îndată ce se închise ușa, învie, ca statuia unui tablou alegoric după ce se lasă cortina... Aplecîndu-se, luă bișcotul aruncat de Anica, și-l înghiți.

— Ascultă, Anica, o cercetă aspru Olguța, ai mîncat numai, sau ai și băut?

— Nici n-am apucat să mănînc, duduie Olguța, se tîngui Anica arătîndu-i mîinile goale.

— Bine! Atunci trebuie să te grăbești fiindcă Profira mănîncă tot. Stai, nu pleca. Ai treabă cu mine... Ia să-i dau și Profirei o treabă!

Medită încruntată și repede deschise ușa sufrageriei.

— Profira!

— Of! M-am speriat, duduie!

— Du-te și spune vierului să-ți dea poamă fragă: auzi? S-o aleagă frumoasă.

— Da aici cine să curețe?

— Știe și Anica să mănînce bișcoturi! Du-te și mănîncă poamă. Hai repede. Profira oftă și porni... scoțînd un alt bișcot din buzunarul pestelcii.

— Ascultă bine, Anica.

— Ascult, duduie.

— Ai să te duci în odaia turcească, la moșu Puiu, ș-ai să bați la ușă *încet*. Și dacă nu răspunde ai să bați *tare*... Ia arată-mi cum ai să faci?

Anica se apropie de ușa sufrageriei... și intră.

— Anica, te joci cu mine?

— Am uitat, duduie Olguța!

— Fă cum ți-am spus.

— Da. Dat încet...

Toc-toc, bocăni ea cu degetul.

— ...Și dacă nu răspunde bat tare.

Buf-buf, bătu ea cu pumnul.

— Așa. Și dacă nici atunci nu răspunde, intri în goană, trîntești ușa, te bați cu mîna peste gură și spui în gura mare: "Păcatele mele! Eu gîndeam că erați în sufragerie!" Ai înțeles? Da să faci zgomot, ca să-l trezești!

— Și dacă se supără, duduie Olguță? întrebă Anica abia ținîndu-și rîsul.

— Nu-i treaba ta! Ai să-i spui că duduia Olguța vrea să-i vorbească.

În așteptarea Anicăi, Olguța se plimba cu minile la spate, din ce în ce mai repede, ca cineva care născocoște dialoguri cu replici scurte. Uneori se oprea, își descoperea fruntea mereu bătută de șuvițele negre și iar pornea.

— A spus să poftiți.

— Dormea?

— Nu, fuma.

— Bine. Acuma du-te și mănîncă tot ce-a rămas pe masă. Să nu lași nimic Profirei!

— Bucuros de musafiri? întrebă afabil Olguța intrînd la Herr Direktor.

— Încîntat!

— Ce mai faci, Herr Direktor? Nu te deranjez?

— Tu! Prietena mea! Îmi pare rău!... Ce vînt te-aduce pe la mine?

— Nimic, Herr Direktor! Am venit să te văd, să mai stăm de vorbă...

Herr Direktor se ridică într-un cot pe divan, încrustîndu-și monoclul în orbită.

— Îmi faci o *vizită*?

— Sigur... Da frumos halat ai! Tu ești elegant ca o cucoană.

— Așa-s burlacii, Olguța.

— De ce numai burlacii?

— Fiindcă ei n-au nevastă! În schimb, au un halat frumos.

— Și cei însurați nu trebuie să aibă?

— N-au nevoie. Ei au o nevastă frumoasă.

— Și dacă-i urîtă?

— Se consolează! Adică nu. Dă! Oftează și eil... Da stai jos. Ce pot să-ți ofer: o țigară?

— Azi ești vesel, Herr Direktor!

— Ca întotdeauna.

— Azi nu-i ca întotdeauna.

— Ai dreptate. Azi e o zi mare.

— Pentru tine?

— Și pentru Kami-Mura... și pentru toți. N-ai văzut?

— Atunci de ce-a plîns mama?

— De unde știi tu c-a plîns?

— Am văzut eu.

— Bine. A plîns... fiindcă-i mamă.

— Ei! Atunci ar trebui să plîngă în fiecare zi!
 — A plîns de bucurie, Olguța.
 — Nu, Herr Direktor.
 — Așa cred eu.
 — Să-ți spun eu de ce-a plîns: fiindcă pleacă fratele meu.
 — Dragă Olguța, mama a înțeles că-i mai bine pentru Dănuț să învețe la București, și ea singură a hotărît — cum de altfel a hotărît și Dănuț.
 — Atunci de ce-a plîns?
 — Așa-s cucoanele, Olguța. După ce se hotărăsc să facă ceva, plîng, și le trece.
 — Și-a *călcat pe inimă*, Herr Direktor!
 — Măi! că multe mai știi!
 — Herr Direktor, cînd pleci?
 — Mîine, Olguța.
 — Pleci singur?
 — Da. Dănuț vine cu Iorgu, peste o săptămînă.
 — ...îmi pare bine, respiră ea.
 Herr Direktor îi dezmierdă pletele.
 — Bună fată ești tu!
 — Herr Direktor, începui Olguța privindu-l drept în ochi, tu ești sever?
 — Cu cine Olguța?
 — Știu eu!... La București, cu funcționarii tăi.
 — Sigur. Altfel nu merg treburile.
 — Și ce faci tu cînd ești sever?
 — Dă!... Vorbesc mai aspru, mă încrunt, și dacă nu m-ascultă îi dau afară.
 — Și dacă n-are să te-asculte fratele meu?
 — Dănuț m-ascultă.
 — Cine știe?! Dacă face-o prostie?
 — Îi fac morală.
 — Și dacă mai face una?
 — Hm!... Om vedea!
 — Hm!... Herr Direktor, tu ai bătut vreodată pe cineva? .
 — Poate! Nu-mi mai aduc aminte! Cînd eram băiat...
 — Da-ți place să bați?
 — Nu, Olguța. E urît și sălbatec.
 — Vra să zică, n-ai să-l bați pe fratele meu?
 — Pe Dănuț! Ferească Dumnezeu!
 Olguța respiră adînc.
 — *Merci*, Herr Direktor. Știam eu! Tu ești sever, da bun... Îmi dai voie să umblu în geamandan?
 — Mă rog!
 — Închide ochii, Herr Direktor... Astupă-ți ochii cu mîinile... Acuma să-mi spui ce-am să fac!
 — Ai să-ți faci un duș cu colonie!
 — Bine-mi pare că n-ai ghicit!.. Azi nu te doare capul, Herr Direktor?
 — Slava Domnului, am scăpat!

— Ce rău îmi pare! Eu vroiam să-ți fac o fricțiune.

— Ba mă doare! Cum nu!

Revărsându-se, colonia gîlgiia; palma Olguței se rotea repede, împrăștiind-o pe capul zimțat aspru de părul mărunț, în timp ce buzele suflau din răspuțeri spre creștet.

— Îți place, Herr Direktor?

— Strașnic! Parcă s-a mutat Polul Nord în capul meu! Numai ia-o mai încet, că acuși capăt o migrenă.

— Nu-i nimica, Herr Direktor! Îți mai fac o fricțiune. Azi îi o zi mare!

— Pe capul meu!

— Și pe altele, Herr Direktor, adăugă Olguța, frămîntînd amarnic.

Era o dărăpănare atît de străvezie, că parcă nu era în văzduhul toamnei — și o blîndeță vastă în lumină... ca un trecut...

Dănuț coborî treptele pridvorului cu minile în buzunar și umerii plecați. Zărind mingea de *foot-ball* uitată în ogradă, își aminti că se jucase cu Olguța, că se rănise la genunchi mai adineaori — și i se păru că treptele pe care le coboară sînt altele decît acele pe care le suise, și că ograda-i alta, și că Dănuț e altul...

Ca și cum treptele suite *atunci* și coborîte *acum* ar fi fost ale vremii, nu ale pridvorului casei părintești.

Închise ochii...

De multe ori, spre sfârșitul vacanțelor mai ales, Dănuț visa că i s-a întîmplat o nenorocire. Și-ntotdeauna, deschizînd ochii, nenorocirea se isprăvea. Și Dănuț era fericit, cu sufletul frăgezit de zîmbete desprinse din spaima somnului. Astfel nenorocirile din somn îl deprinseră să socoată nenorocirea ca un prag peste care treci — deschizînd ușa cu o deschidere de pleoape — pentru a intra în alba încăpere a luminii, cu oglinzi numai pentru zîmbete și ferestre numai pentru soare...

...Deschise ochii. Mingea de *foot-ball*, aceeași; cerul, înalt și întins; începea școala, se apropia plecarea; Dănuț, mic și singur...

Vra să zică l-au dat afară din casă... Nu-i venea să plîngă, nu. Oftă.

Cum ar fi vrut Dănuț să se facă cerul mic-mic, și jos-jos, așa cum era cuvertura măsuței pe care făcea uneori, iarna, doamna Deleanu pasiențe sau cetea o carte. Și dedesubtul cerului micșorat și coborît, așa cum ar fi vrut Dănuț, să fie un covor luminat de flăcările sobei și o pisică somnoroasă...

Deasupra măsuței mai era o lampă cu *abat-jour*. Subt măsuță se vedeau picioarele mamei în pantofi subțiri, stînd locului, sau strîmbîndu-se pe-o coastă de nedumerire, sau bătînd tactul unei supărări, cu vîrfurile. Dănuț, firește, ședea subt măsuță. Olguța se juca pe-afară, în omăt. Dar lui Dănuț nu-i trebuia altă joacă. Acolo, lumea se micșora ca o căsuță de păpușă. Nimeni nu mai era pe lume, decît picioarele măsuței, Dănuț la mijloc, pantofii mamei și pisica. Dănuț știa ce face mama fiindcă vedea ce fac pantofii. Știa cînd zîmbește, cînd se încruntă, cînd se supără. Pisica de la o vreme torcea. Și era o tăcere!... Căldura sobei ajungea acolo molatecă și somnoroasă... Acolo începeau poveștile cu Statu-Palmă-Barbă-Cot, cu Prichindel... Acolo făurise Dănuț o lume mărunță, cu oameni mici ca literile, cu animale de statura majusculelor și căsuțe niciodată

mai mari decât o carte de povești, să-ncapă-n ele numai basme. Dănuț, numai, era uriaș, dar ce uriaș cumsecade!... Era bine acolo! Acea era patria lui Dănuț luminată de focul din sobă ca de un soare al co-voarelor pe care dorm copii și visează pisici...

L-au izgonit.

Ce înalt era cerul! Ce mare pământul!

Porni încet spre livadă... Ce se întâmplase în turbinca lui Ivan? Ce vînt veștejise, scuturase și alungase împărații, feți-frumoșii și poveștile? Turbinca lui Ivan era goală?

Dănuț mergea *singur*. Nimeni nu-l mai însoțea. Oștile care întotdeauna veneau în urma lui Dănuț sau îl așteptau înainte — pieriseră. Pustiu înainte, pustiu în urmă! Din casă-l izgoniseră, înainte-l aștepta școala...

Turbinca lui Ivan era goală și era grea fiindcă în ea intrase durerea din viață în locul celei din basme, cu duioasa apăsare de moarte a toamnei pe păduri.

În drum spre livadă îl ajunsese Ali, gudurîndu-se pe lîngă el.

Numai Ali îl iubea pe Dănuț. Și după ce va pleca Dănuț, amîndoi vor rămînea singuri: Dănuț la București, Ali la Medeleni.

— Dănuț!

Cu cozile fluturînd pe spate, Monica alerga după el.

— Dănuț, stai puțin, Dănuț!

Îl ajunsese în livadă. Gîfîia.

— Dănuț... Îmi pare-așa de rău că plec! se spovedi ea gata de plîns, luîndu-l de mînă și privindu-l cu ochii măriți.

— Ce v-am făcut eu? Ce mai vreți cu mine? De ce nu-mi dați pace?

Smulgîndu-și mîna din mîna Monicăi porni înainte, înstrăinîndu-se de-ai lui în toamnă.

— Ce i-am făcut eu? murmură Monica acoperindu-și obrajii cu mîinile...

Săracu Dănuț!

Și fiindcă numai Ali mergea după Dănuț, deși gonită, Monica porni după Ali.

Arome dulci și amărui, mirodenii pipărate, miresme stinse, suflări umile, abia simțite, deslușite totuși...

Soarele umed — adierile vîntului de pe miriști, și grădini, și arături — fructele și frunzele crengilor — trunchiurile pomilor — pământul — frunzele și fructele căzute — și firele de iarbă-ncovoiate miroseau de-a valma toate-toate.

Pluteau suflete printre pomi și suflete se desprindeau din iarbă și din vînt, și căderea frunzelor dezmiarda mîhniri fără de frunte și sfișieri fără de mîni.

Și pretutindeni începea o plecare, și nicăieri nu se vedea tristul cufăr al plecărilor, nici femeia care stă pe el înfrigurată, cu genunchii strînși și coatele împreunate, acoperindu-și ochii: să nu mai vadă și să nu mai plîngă.

Dar toamna?

Monica se tupilase după trunchiul unui măr domnesc. Deasupra ei, merele pline încovoiau crenguțele, împovărîndu-le, ca cerceii cu prea grele nestemate urechile micilor infante.

De-acolo, Monica ținea tovărășie lui Dănuț, într-ascuns.

Ostenise. De aceea ingenunchease.

Dănuț ședea pe banca de sub nuc, nemișcat. Monica-i vedea numai capul

aplecat asupra mesei de stejar. Soarele-l bătea în plin, cîrlionțîndu-l cu aramă.

Pe masa de stejar cădeau frunze, lumini de soare și nuci întunecate în cojile verzi. Se desfăcuse parcă un străvechi gromolnic, cu scoarțele de foi de nuc suflăte cu lumini de soare. Și capul unui pui de faun, aplecat, visa...

O lacrimă de-ar fi lucit în soare căzînd din ochii lui Dănuț, Monica ar fi cutezat să iasă din ascunzătoare. Dar numai frunzele cădeau din crengile de nuc.

Sufletul lui Dănuț se îndepărtase atît de mult de trupul lui Dănuț, că murmurul buzelor lui era al unui copil care abia știa să vorbească, și numai zîmbetul era poate al lui Dănuț dacă nu al soarelui de pe obraz.

*Unu Ilă
Duduilă
Ești caș
Toporaș
Pe la moara Murgului
Trece fata turcului
C-un cojoc
De motoc
C-o pestelcă
Strecătoare
Una mara
Două para
Triaria
Compania...*

Fără înțeles, versurile căpătau odinioară farmecul naiv al buzelor care mai degrabă știa să rîdă decît să vorbească. Pe-atunci, Dănuț avea vreo trei ani. Purta rochiță ca și Olguța, și cînd îi era somn anunța: "Vau naniți". Și o bucovineancă, dădaca lui, poate în dorul satului de peste graniță, îl învățase încetul cu încetul versurile copilăriei ei. Dănuț le recita din brațele doamnei Deleanu și, după ce isprăvea, căpăta bomboane și sărutări. Cînd se culca, le recita în șoptă, pentru el, pînă ce-adormea.

*Unu Ili
Duduili...*

— Nani, Dănuț! răsuna ca prin vis glasul doamnei Deleanu din patul slab luminat de lampa cu *abat-jour* verde. Și Dănuț șoptea mai încet:

*Ești cas
Topoas...*

— Sst!

*Pe la moaa Mugului
Tece fata tucului...*

— ...? ȚȚ-țț!

Și Dănuț zîmbea fiindcă numai gîndul lui mai auzrea că fata turcului avea:

Un cozoc.

Di motoc...

Și adormea zîmbind.

...Cădeau frunzele nukului cîte una și mai multe laolaltă pe masa de stejar.

Și pomii astă primăvară erau înfloriți, și-acum nu mai aveau flori, și cădeau frunze galbene din ei, foșnind uscat. Poate de asta versurile cantilenei care lăsa zîmbetul somnului pe buzele lui Dănuț — pe cînd avea trei ani — acum fără de înțeles, și-atît de trist i se desprindeau de pe buze, rupte din trecut:

Unu Ilă

Duduilă

Ești caș

Toporaș...

Se ridică-n livadă — pe măsură ce se lungeau umbrele — răcoarea umedă. Monica își acoperise pieptul cu minile: tremura.

Și Dănuț era îmbrăcat subțire! Dacă răcea? Se ridică în picioare, frecîndu-și genunchii îndurerați, începu să se îndepărteze de-a-ndaratele, ascunzîndu-se pe după trunchiuri. Se opri, uitîndu-se: Dănuț nu se mișca. O luă la fugă din răsputeri ca să aducă mai degrabă pelerina lui Dănuț.

...Cînd ești trist de tot, îți vine să dormi. Îți vine să-ți culci capul pe genunchii altcuiva care te iubește, sau, dacă ești singur și n-ai pe nimeni, să ți-l culci pe palmele tale... Da. Îți vine să dormi cînd ești trist. Și să uiți... Dar cînd te deștepți? Iar ești trist și nu mai poți s-adormi din nou!...

Dănuț oftă.

...De ce cădeau frunzele?... Fiindcă venise toamna... Frunzele erau moarte?... Nu. Frunzele cădeau și mureau jos pe pămînt fiindcă venise toamna... Toamna...

Frunzele cădeau sau *vroiau* să cadă?... Dacă venise toamna!... Ce să mai facă ele pe crengi!...

Cînd vine toamna, pasările pleacă și frunzele cad...

Dacă Dănuț ar fi fost o frunză pe creanga nukului, și-ar fi venit toamna — ce-ar fi făcut?... Toate frunzele din jurul lui ar fi căzut, și el ar fi rămas din ce în ce mai singur — așa cum era acum... Da. Și el s-ar fi *aruncat* de pe creangă... și l-ar fi luat vîntul, și l-ar fi amestecat cu celelalte frunze, și cine știe unde l-ar fi azvîrlit... și nimeni-nimeni n-ar mai fi știut de el...

...Cînd ești trist de tot îți vine să dormi și să uiți...

Un gînd ciudat se apropia de Dănuț, de dinafară parcă, așa de ciudat că ochii lui Dănuț se deschiseră mari și orbi, ca în întuneric, cînd se apropie spaima care-ți apucă inima și ți-o gîtuie...

În fundul livezii era o rîpă înaltă — tot atît de înaltă pentru Dănuț cît era pentru o frunză creanga de pe care se zvîrlea în jos. ...Frunzele plutesc, alunecă și se așază lin... Nucile cad și se sfarmă!... Nucile n-au sînge. Dacă ar avea, le-ar curge sîngele pe coajă... ca unui om.... ca unui om cu capul sfărmat... ca unui biet om trist...

"Dănuț! Dănuț! Unde ești, Dănuț? Unde-i Dănuț?"...

Și l-ar fi găsit boarul jos, lîngă rîpă, cu capul sfărmat, cu șiroaie de sînge pe obraz...

Mort Dănuț?... *El, Dănuț, mort?*...

— Eu?

"Nu se poate!" murmură un gînd îndepărtat și învăluitoare ca orizontul răsăritului.

...Toți sînt în doliu. Merg în urma sicriului lui Dănuț. Plîng... Și lui Dănuț îi vine să plîngă fiindcă și el merge în urma sicriului.

— Mort?

Singur în sicriu? Singur în groapă? În pămînt negru?... Și noaptea cu strigoi? Singur!

"Nu. Mai bine la școală."

...Toamna mor nucile sfărmate și frunzele căzute. Dănuț pleacă la școală.

Monica răsări îndărătul băncii ca o icoană luminată de candelile apusului. Fără să spuie o vorbă, așeză pelerina pe umerii lui Dănuț... și fără să vrea, fără să știe de ce, brațele ei subțiri îi încolăciră grumajii, și buzele închise îi sărutară bucele...

Văzînd că brațele nu sînt ale mamei lui, Dănuț sări în picioare scuturîndu-și bucele.

— Cine ți-a dat voie să mă săruți?

— De ce mi-ai adus pelerina?

— Ca să nu răcești, Dănuț, îngîină Monica, înghițînd.

— Mai bine-aș răci. Ce te-amesteci?

— Dacă mi-i milă de tine!

— Cine ți-a dat voie să-ți fie milă? N-am nevoie!

Aaa! Nu se isprăvise vacanța! Are să le-arate el! Întîlnind cozile Monicăi, apucă și trase. Capul Monicăi zvîcni îndărăt, docil. O amintire trecu pe dinaintea ochilor lui Dănuț: la începutul vacanței, pe vremea caiselor, în livadă, o trăsese pe Monica de cozi... Și parcă se temuse de Monica... și-i păruse rău. Ce repede trecuse vacanța! Începea școala! Pleca. Era frig, toamnă!

— Te-ai supărat, Monica? o întrebă el dulce, lăsînd să-i cadă cozile din mîni.

— ...?

Nu-i vedea fața: numai cozile blinde și grele.

— Îmi pare rău, Monica. Pardon... Nu ți-e frig?

Capul Monicăi făcu semn că nu.

— Da vrei să fugim împreună?

Capul Monicăi făcu semn că da.

— Tu ești căluț și eu te mîn: da?

— Da.

— Hii, căluț! răsună puternică și ascutită vocea lui Dănuț.

Tot nu se isprăvise vacanța!

Trezit din somn, Ali țîșni săgeată. Cu cozile de aur în mîni, Dănuț fugea subț foile de aur. Și-n

fața lui fugea Monica, zveltă, cu fața plînsă și bitoare. Și pretutindeni printre ei, Toamna.

Nori lungi și subțiri se așternuseră din înaltul cerului siniliu pînă în zarea apusului, ca nenumărate trepte de marmură ale palatelor din basme.

În gloria luminilor — ca-n țara unor torți înălțate de brațele curtenilor — un punct negru tresări și pieri. O rîndunică poate. Și soarele apuse dincolo de lume, ducînd cu el condurul delicat pierdut de vară pe cea din urmă treaptă a palatului ceresc, și melancolia prinților îndrăgostiți de o cenușăreasă.

Monica tresări prin somn, îngăimînd cuvinte nedeslușite.

Dormea pe-o coastă, dezvelită, cu picioarele îndoite de la genunchi, c-un pumn adus lîngă frunte, celălalt repezit de-a lungul coapsei, albă în goliciunea copilărească și cea lunară, ca statueta fugii răsturnată.

— Hii, căluț!

...Aleargă prin livadă, fără să-l poată vedea pe cel care-o mîină de la spate trăgînd-o de cozi...

Se smunci atît de tare, încît visul, ca un lung păr despletit, îl flutura pe dinaintea ochilor... Se acoperi cu pledul pe picioare, ridicîndu-se.

— Hii, căluț! murmură ceresc glasul din vis.

Un zîmbet fericit îi răsturnă capul pe spate... Și ce cuminte era Dănuț! Ce surîs blînd avea!... Și ce ochi dulci, verzui și aurii! Și bucele lui cu miros de castane coapte! Și ce repede-i trecea supărarea!...

— Hii, căluț!

Rîzînd cu ochii închiși, Monica-și răsturnă capul pe pernă așteptînd somnul... și visul care avea să unească din nou cozile ei cu mîinile lui Dănuț.

Cu foșnete toamnei și țîrîitul greierilor, balul alb al lunii ondula pe la ferești.

Prin întuneric, domnul Deleanu răsuci o țigară și o aprinse aplecîndu-se pe marginea patului.

— Nici tu nu dormi?

— Fumez, Alice.

— Cîte ceasuri?

Flacăra unui chibrit clipi, răscolind umbrele.

— Cam tîrziu... Unu.

Doamna Deleanu se coborî din pat, își aruncă pe umeri chimonoul... Intră în vîrfuri în odaia lui Dănuț, apăsînd și ridicînd clampa, mut. Dănuț dormea cu buzele întredeschise. Se dezvelise. Cămeșa albă se îngrămădisise înfoiată deasupra genunchilor, descoperind picioarele lungi cu genunchii zgîriați, pulpele lin rotunjite, gleznele subțiri.

În palma desfăcută îi juca o lumină de lună. Lumini de lună îi tremurau prin păr și pe obraji.

Ca un copil de casă adormit la picioarele unei albe castelane al cărei evantai de pene albe îi lumina somnul.

Doamna Deleanu îl înveli, îi alintă cu vîrfurile degetelor bucele rotunde și ieși

încet.

— Ce face?

— Doarme.

— Bine-i să fii copil! dădu din cap domnul Deleanu turtindu-și țigara în scrumelniță.

— Bieții copii! îngînă pentru ea mama lui Dănuț.

Cu mișcări nesigure și albe cădeau petalele unui trandafir de pe măsuta de noapte: cum se dezvelesc copiii mici prin somn, cînd visează...

II

ROBINSON CRUSOE

Ploua...

Cea din urmă căruță a șatrei de țigani se oprise în drum, ceva mai încolo de poarta ogrăzii boierești. Caii firavi muriseră parcă în picioare, cu capetele grele, și mîța unghiulară, legată cu o frînghiuță îndărătul căruței, mieuna slab.

Subt coviltirul de culoarea norilor zdrențele galbene și roșii ale țigăncilor și sclipirea focoașă a salbelor abia se deslușeau prin întunericul încețoșat de fumul lulelelor, înstelat cînd și cînd de luceferi rubinii.

Un glas femeiesc momea încetișor, cînta poate, adormind un copil sau o durere.

Anica, zgribulită în burniță, își odihnea sufletul și mîna desfăcută în palma castanie a ghicitoarei. Cînd rare, cînd repezi și bolmojite, vorbele sorocului aduceau nădejde sau înfricoșare. Anica privea cu spaimă degetul vrăjit căutîndu-i în palmă cărările vieții, potecile norocului și dumbrăvile dragostei.

Ploaia se întetea răscolită de vînt. De subt coviltir un glas aspru bodogăni răstit.

Ghicitoarea își luă banii și porni spre căruță. Anica intră în ogradă cu capul plecat în jos. Trecînd pe subt stejarul de la poartă, zări urma slabă a unui pneu de automobil. Privirile-i alunecară spre zarea afumată... Oftă. Toate drumurile erau șterse de cenușiul des. Se scutură înfrigurată și alergă spre casă. Cîinii strînși pe subt streșini abia o priviră.

În priveliștea moartă, căruța cu țigani se îndepărta ducînd subt coviltir cele din urmă focuri și culori ale toamnei, lăsînd în urma ei văzduhul sur, ca o bolnavă lumină de lună...

Nu s-auzea nici un lătrat. Ploaia vorbea singură ca o cerșetoare nebună.

Prin fereștriciile de mansardă ale podului — zăbrelite de ploaie pe dinafară, zbîrcite de păianjeni pe dinăuntru — lumina intră ca un val de dantelă de mult aruncată acolo printre celelalte vechituri. Și cîte nu erau! Pe măsură ce porniseră bătrîinii din casă luînd drumul cimitirului, podul se umpluse cu tot ce le îndestulase mai curînd tabieturile și ciudățeniile lor, cît și ale vremii lor, decît trebuințele.

Odaia Fiței Elencu fusese surghiunită în pod, în întregime, ca osemintele unui ciumat. Încăpătoarele fotolii și canapele, cu picioare arcuite și primitoare

speteze, căptușite cu mătăsă albastră — înadins adusă din Franța — cărunțiseră de cînd tăcerea moțăia în ele. Taburetele, ca niște broaște țestoase cu albastră carapace, înțepeniseră subț apăsarea vremii. Și toate cărțile, bucoavnele, gromolnicele și ceasloavele răsfoite de uscatul deget al Fiței și colindate de ochii ei verzi zăceau în lăzi sau grămădite pe jos.

Într-un ungher, stranii instrumente de muzică — născociri ale unui strămoș meloman și șui — așteptau pe strănepotul în care avea poate să învie sufletul străbunului să le dezlege melodiile amuțite. Vioare de lemn blond cu gîtul curb; vioare brune ca zahărul ars, cu gît șerpuitor de lebede; viole cu pîntecele bombat ca al voluptății; cobze, mandoline și ghitare, care de care mai sucite, mai întortocheate. Și toate înecate în tăcere!

Teancuri de portrete cu rame negre, castanii sau aurii, ovale sau pătrate, de lemn sau catifea, mari și mici — desprinse treptat de pe zidurile odăilor de jos — se rezemau laolaltă pe umărul aceleiași uitări; și chipurile lor păreau icoane ale colbului și ale păianjenilor, nu ale unor fețe omenești.

Mirosea a lemnărie încinsă de căldură, a putregai uscat și a colb de arhivă.

Așa că aroma de proaspete piersici, în pod, era îngrozitor de veselă...

"...Mîncam ca un rege în fața curții. Nu avea voie să-mi vorbească decît papagalul, ca un favorit. Cînele meu care îmbătrînise ședea totdeauna la dreapta mea; cele două pisici, la fiecare capăt al mesei, așteptînd să le arunc cîte o bucățică de carne..."

Ajungînd la acest pasaj, Dănuț întoarse cartea pe dos, așezînd-o pe podea, luă o persică fardată și mușcă din ea zgomotos.

Cel mai fericit om din lume era Robinson Crusoe, așa cum îl arăta lucioasa cromolitografie de pe copertă.

Între coliba — mai mult peșteră — și palmierul de trunchiul căruia atîrna o nucă de cocos, se vedea marea, dincolo de gîrduț, inofensivă și drăguță ca o grădiniță de albăstrele.

La intrarea colibei, în gaura neagră-verzuie, un păianjen alegoric își țesuse o pînză neglijent poligonală. Din colibă pornea iarba tînără cu reflexe verzi de acuarelă udă.

Trebuie să fi fost tare cald cînd se fotografiase Robinson, fiindcă deasupra căciulei țuguiete — care-i acoperea și urechile și ceafa, ca o glugă — radia o umbrelă făcută din frunze de palmier cu marginile roze de soare subț cerul albastru prin care literile titlului defilau roșii: Robinson Crusoe.. Da așa-i plăcea lui Robinson: să umble gros îmbrăcat pe orice vreme! Sarica de blană bîrboasă era croită pe talie. Robinson avea o față foarte simpatică — aducea cu Moș Crăciun, numai că barba și mustețile-i erau castanii. Mustețile spiritual ră-sucite; obrații rumeori; barba frumos retezată. De subț căciulă îi năvăleau cîrlionții pînă deasupra sprîncenelor, ca un breton drotat.

În mîna stîngă, ridicată deasupra genunchiului stîng, ținea papagalul. Adică papagalul susținea mîna, fiindcă toate degetele — corect alineate — se rezemau pe spinarea verde, ca pe găurile unui fluier; iar cele patru degete de păpușă ale mîinii drepte pluteau pe spinarea căprîței care întindea botul spre papagal, ca și cum ar fi vrut să-l sărute sau să-l pască.

Robinson era așezat pe... — nu se vede pe ce! Ședea cum stau fachirii, pe aer.

La picioarele lui — depărtate unul de altul și în vîrfuri, ca ale cuiva care saltă un copil pe genunchi — se încrucișa o lopată cu altă unealtă decapitată de chenarul copertii. Pisicile dormeau, pesemne, în colibă sau pe acoperișul ei. Cîinele fugise de pe copertă și sforăia în pod la picioarele lui Dănuț. Se numea Ali. Tot în pod, veghea și un papagal — aidoma cu cel de pe copertă — numai că era împăiat.

Insula lui Robinson, cu vesela sihăstrie a cromolitografiilor, se mutase în podul cu vechituri. Dănuț era Robinson Crusoe în insula lui Robinson Crusoe. Și era foarte bine !

Barba lui Robinson de pe coperta cărții era umedă și plină de picuri aromați... fiindcă în podul cu vechituri al Medelenilor, Robinson Crusoe mîncea piersici, în tovărășia unui cîine adormit și a unui papagal împăiat.

Hîrțiile și cărțile celor două birouri — de la Iași și de la moșie — ale domnului Deleanu, aveau flux și reflux, datorite pe rînd magnetismului ordonat al doamnei Deleanu și izbucnirilor tumultuoase ale domnului Deleanu.

În epocile fluxului, biroul era o odaie ca oricare alta, înzestrată cu masivă mobilă de birou bărbătesc, ținută în cea mai amănunțită ordine și curățenie, în acele epoci domnul Deleanu ori nu era acasă, ori nu lucra.

În epocile refluxului, din dulapuri, de pe dulapuri, din saltare, de pe etajere, din buzunarele tuturor hainelor, pardesiurilor, halatelor, pijamalelor și paltoanelor năvăleau tomuri multicolore și proteiforme, dosare, reviste, ziare, caiete, carnete, coli, scrisori, telegrame, recipise, fițuici, cutii cu tutun cu țigări, cutii de chibrituri... peste tot. În acele epoci doamna Deleanu nu intra în birou. Domnul Deleanu lucra ca Neptun în viitoarea valurilor.

O telegramă sosită, de dimineață, de la Iași, dezlănțuise refluxul.

"Arestat bancrută frauduloasă. Confirmit mandat. Rog lucrați memoriu cameră acuzare. Intervenți urgent. Soție sosește bani, informații. Nu mă lăsați.

Respect.

Blumm"

Arțăgoasă, penița alerga de-a latul colii de hîrtie. Madam Blumm, vehement izgonită din birou, aștepta în salon, cu umbrela și sacoșa în mînă, cu pălăria în cap, trăgînd cu urechea și oftînd pe nas de durere și gutunar.

Domnul Deleanu aprinse minios o țigară, aruncă o privire piezișă pe motivarea stereotipă a mandatului de arestare... și oratoria întemnițată în peniță izbucni:

"E revoltătoare"...

Șterse... Zimbi, închipuindu-și spasmul clopoțelului justiției statutare și irascibile ca toate femeile care fac puțină mișcare.

"...E ciudată și jignitoare ușurința cu care se răpește libertatea unui om într-o societate civilizată care știe să respecte averea și nu știe să respecte omul. O arestare preventivă, în definitiv, e un sechestru asigurător asupra persoanei..."

Cînd lucra, nimeni nu intra în biroul domnului Deleanu, afară de Olguța, firește.

— Îți aduc cafeaua, papa... O vârs sau n-o vârs? întrebă ea, apropiindu-se cumpănitoare cu ceașca în mînă.

- Ce verși e pentru tine!
- Ei! Papa! Vrei să nu vărs de loc?
- De ce?
- Ai să crezi că fac dinadins.

Domnul Deleanu sorbi din ceașcă; Olguța din farfurioară.

- Tare-i frig și urît, papa! Îți vine să fii bolnav!
- Mi se pare că n-ai ce face, Olguța?

Olguța îl privi pe sub sprâncene, stăpînindu-și un căscat din senin venit ca un strănut.

- Am! oftă ea. Mă plimb prin casă... da mi-i ciudă că nu-i frumos!

— Ce să facem noi oare? se întrebă domnul Deleanu c-un ochi la Olguța și altul la memoriu.

- Lasă papa. Te deranjez. Văd eu că ai de lucrat.
- Cînd ai să fii tu mare, Olguța?
- De ce, papa?
- Să lucrăm noi doi împreună.
- Ce bine-ar fi, papa! am ride tot timpul și-am bea la cafele!
- Da... Ne-am face de cap!
- Da am face și treabă, adăugă Olguța ridicînd sprîncenele.
- Mai încape vorbă?!

— Tu mi-ai dicta, papa, și eu aș scrie... și după ce-aș obosi, eu ți-aș dicta și tu ai scrie...: Și n-ai mai avea nevoie de secretar!

- Pe tine te-aș pune să primești clienții.
- Clientele, papa. Le-aș arăta eu!
- Ai dreptate! Clientele-s teribile! Ar trebui să plătească dublu.
- Papa, femeia ceea din salon divorțează?
- De unde și pînă unde?
- Oftează, papa! Nu pot s-o sufăr: a vrut să mă sărute!
- I-auzi!
- Da, papa! Da ce-s eu?... Ce au, papa, cucoanele că sărută tot timpul?
- Asta-i ocupația lor!
- Eu n-am să sărut niciodată!
- Nici pe tata?
- Ba pe tine da. Asta-i altceva.
- Bine ne mai împăcăm noi doi, Olguța!
- Păcat că nu ești tu mic, papa. Ne-am fi jucat împreună! Eu aș fi vrut să fim

frați.

- Sîntem prieteni.
- Da eu nu te las să lucrezi, papa. Mă duc.
- Unde?
- În salon.

- Cu madam Blumm?

— Lasă, papa!... Tu lucrezi și ea oftează! Am să fac atîtea game la pian, că are să plîngă!

- Bravo, Olguța! Și după asta o dăm afară și-o expediem la gară.
- Da, papa! O dăm afară.

- Și facem amîndoi ordine în birou!
- Olguța zîmbi. Știa ea ce înseamnă să facă ordine!
- Halal tată ai tu, Olguța!
- Papa, tu nu trebuia să te faci tată... Da-i foarte bine așa cum ești!
- Pe placul tău?
- Da, papa... Parcă te-aș fi căpătat cadou de la moș Gheorghe!

Sofrageria era năpădită de funigei colorați, ca toate croitoriile: într-aceasta se lucra la zestrea școlară a lui Dănuț. Cu mîinii intermitente dar mereu înprospătate, mașina de cusut își învîlmășea zornăitul metalic într-un galopant crescendo, brusc amuțea, și iar începea, ca o soție care-și ceartă soțul în rate pasionate.

Limbuția etnică și profesională a cusutoresei adusă de la Iași negăsind nici un ecou, se convertise în muțenie posacă, dezmințită de dansul picioarelor de pedale și de jargonul roș al părului.

Doamna Deleanu, ermetic albă în șorț de soră de caritate, cu metrul de mușama încolăcit pe după gît și foarfecele în mînă croia pe masa întinsă.

Monica, așezată de profil lîngă fereastră, pe un scaun cu două pernuțe, cu spatele puțin adus, broda inițiale pe batiste. D.D. — adică: Dan Deleanu. Așa avea să-l strige la școală, la catalog.

Monica broda pe întîiul D puțin mai mic decît pe-al doilea, imperceptibil mai mic, fiindcă nici mîinile Monicăi nu puteau să-i spuie lui Dănuț altfel decît: Dănuț.

Dac-ar fi știut cineva!... D.D., adică: Dănuț Deleanu... Acul șovăi în mîinile Monicăi. Adevărul, ca un parfum de garoafe, năvălea aprins pe obrajii aplecați asupra sufletului... D.D., adică... "dragă Dănuț"...

Cele două inițiale erau întîia scrisoare de dragoste a Monicăi.

— Monica, n-ai văzut tiparul?

Monica tresări, scăpînd batista pe genunchi. În locul ei răspunse c-un surîs afabil, plin de pistrui, madmazel Clara, care știa orice, chiar și locul tiparului.

"Cine ți-a dat voie să mă săruți?" se supărase Dănuț cînd îl sărutase în livadă.

"Cine ți-a dat voie să-ți fiu drag?" s-ar fi supărat Dănuț dacă ar fi știut.

"Dragă Dănuț..."

Da. Cine i-a dat voie să-i fie drag?

Și zîmbi... Cine știe! Poate că Dănuț i-ar fi dat voie să-i fie drag...

— Cucuți!

— Doo, replică pianul profund.

Madam Blumm dădu din cap.

Cu degetul cel mic al mîinei stîngi și cu cel gros al mîinei drepte, Olguța bătuse înverșunat un dublu do, în extrema stîngă a clavirului, punînd și pedala. Un bubuit bas de furtună în munți zbîrnîi prin salon, lovindu-se de geamuri și oglinzi.

Olguța vroia să facă *douche écossaise* timpanului clienței. De aceea, gama începu să alerge într-un tempo zglobiu subțiindu-și sunetele, pînă cînd, cu ajutorul pedalei din nou puse, se prefăcu într-un viscol de vibrații urzicătoare, într-un țiuț străpezitor de chinină în urechi, din care se prăvăliră îndărăt, spre

cruntele sonorități din stînga, stridențele din dreapta...

Vaierul creștea... Se dărimau sunetele, îmbrîncite de pedala cu deșănțată brutalitate a unui rix într-o tavernă de apași.

Olguța lăsă pedala. Gama sireapă amuți... Acalmia se lăsă ca un parfum de tei... Și domol, cu o blîndeță iezuită, procesiunile de călugărițe ale gamei normale se strecurară prin salon.

Olguța trăgea cu urechea și coada ochiului.

Însă timpanul auditoarei era deprins mai demult și cu notele enervante, drept răspuns la casnice întrebări, și cu tumultul muzicii pentru care ai plătit bani și-ți dă amețeli de cap... dar și invidia celorlalți comercianți. Madam Blumm avea o fată absolventă a clasei de pian de la Conservatorul din Iași. Domnișoara Rașela cetea *Fleurs du mal* și cînta la pian operele lui Wagner.

Nici nu i-ar fi trecut prin minte Olguței că auditoarea devenise admiratoare. Madam Blumm aproba, minunîndu-se de lipsa notelor. Pentru ea, Olguța cînta pe dinafară. Așa da! La fel cu Rașela, numai că notele Rașelei multe parale mai costau! *Cucuți* sămăna lui conu Iorgi. Și el bine mai vorbea și tot pe dinafară! La el era scăparea...

— Ooff!

Brațele Olguței osteniseră. Încetul cu încetul începu să scurteze cîmpul gamelor, făcîndu-le egal și monoton ca un exercițiu de dimineată, după somn.

În salon era frig. Ploaia întuneca geamurile. Lumina intra alburie ca o pîclă...

— Cum?

Nu-și crezu urechilor. Întoarse capul, privind peste umăr. Madam Blumm adormise, fără să-și fi lepădat sacoșa și umbrela. Adormise orchestral: sorbea aerul suspinînd, ca o supă fierbinte, horăia, ofta și șuiera pe nas și pe gură.

Olguța întoarse capul cu scîrbă... Era rău dispusă... și nu mai avea pe cine să se supere. Monica era prietena ei. Buftea... Dănuț pleca... Pe lîngă asta, de două zile, o dată cu ploaia intrase în sufletul Olguței o neliniște pe care ar fi vrut s-o bată și n-avea cum. Niște vorbe, din întîmplare auzite:

— Ce să fie cu moș Gheorghe? Că tare s-o mai sfrijit! întrebare vataful unei moșii învecinate.

— Ia, ce să fie! Îl ajunge și pe el ceasul morții... că-i vremea! oftase Ion, succesorul lui moș Gheorghe la grajd.

— Nu ți-i rușine să spui minciuni? sărise Olguța, bătînd din picior.

Ș-atît.

De-atunci, de cîte ori rămînea singură se temea de *minciunile* lui Ion. Și-i era ciudă pe ea, pe teama ei, ca și cum astfel și ea ar fi crezut că-s adevărate minciunile lui Ion, îndemnîndu-le oarecum să se adeverească.

Începu să cînte concertul de Mozart în la major, pentru piano și orchestră — de astă dată cu note. Ca și în viață, în muzică Olguța avea simpatii și antipatii violente. Concertul de Mozart era prietenul ei.

— Ce mai studiezi tu, Olguța? o întrebă doamna Deleanu în timpul vacanței cînd o vedea cam rar prin salon.

— Am să studiez *concertul meu*, răspundea Olguța expropriindu-l pe Mozart și viitorul.

Concertul ei suna a melancolie. Închise caietul... Madam Blumm horăia

lugubru... Toți *lucrau* în casă. Afară ploua. Olguța își lăsă fruntea pe claviatură. Clapele, adîncite brusc, scînciră. Cu mînie și revoltă, piciorul Olguței lovi în pedala a doua a surdinei.

...Trecuseră ani mulți prin file și prin pod, de la masa lui Robinson în tovărășia papagalului, cînelui și a pisicilor.

Odinioară rîdeau cîrnoase piersici; acum nu mai erau decît simburii, ca inimi mici de lemn. Ali îmbătrînise, dormind — poate murise. Papagalul cu pene veștede și prăfuite amuțise, împăiat cu trecut. Ninsoarea colbului și a ațelor de păianjen, așternuse peste toate cele, cenușii troiene, vechi tăceri. Iar pe la geamuri — ploaia, ploaia, și iar ploaia sură, în văzduhul toamnei și-n clepsidrele vremii.

Nici Dănuț nu fusese cruțat de lunga trecere de ani. Pe chipul lui, altfel decît în sarbăda tălmăcire, se vedea că Robinson își părăsește insula, că se desparte pentru totdeauna de-o poveste îndelung trăită.

"Spunînd adio insulei, luai cu mine căciula și umbrela"...

Dănuț oftă — și începu din nou lectura, cu cinci rînduri mai sus, cum un îndrăgostit așteaptă trenul nu pe peron ci în sala de așteptare, fiindcă-i ceva mai aproape de casa iubitei și ceva mai departe de ultimul prag al despărțirii.

... "Puțin după aceasta"...

Ochii ceteau din răspuțeri "puțin după aceasta", dar violele și dulcile violoncele ale melancoliei, plîngeau cu aceeași lungă aplecare de arcuș "spunînd adio insulei"...

... "Puțin după aceasta barca cu proviziile promise fu trimisă în insulă. După rugăciunea mea, comandantul puse într-însa și lăzile cu hainele marinarilor, pe care aceștia le primiră foarte bucuroși"...

Și iarăși:

"Spunînd adio insulei"...

Împainjeniți de lacrimi, ochii lui Dănuț își luară un lung adio de la cromolitografia de pe coperta pătată de lacrimile bucuriei. Plîngea și Robinson, zîmbind ce-i drept. Lacrimile erau ale lui Dănuț, nu ale textului. Pe-atunci — pe cînd zîmbise pe copertă — nu știa c-are să plece. Preocupat de căciulă și umbrelă, tălmăcitorul uitase lacrimile.

Urgent și implacabil, textul pleca subț ochii lui Dănuț.

"Spunînd adio insulei, luai cu mine căciula, umbrela și papagalul, neuitînd nici banii despre care am vorbit și care stătuseră ascunși atîta vreme încît ruginiseră"...

... "În insulă", adăugă, fericindu-i, gîndul lui Dănuț.

Mai erau șapte rînduri pînă la sfîrșit.

... "Astfel îmi părăsii insula, la 19 decembrie 1686, după o ședere de 28 de ani, două luni și nouăsprezece zile, salvat din viața aceasta tristă în aceeași zi a luni în care scăpaseră din sclavia maurilor din Sale."

Și nici n-a mai privit insula, de pe vapor, pînă ce n-a mai văzut-o? Și nici n-a fluturat batista?

Dănuț privi din nou cromolitografia de pe copertă: Cum? *Tristă* viața din insulă? Atunci de ce rîdea Robinson?... Și de ce rîdea parcă și insula în jurul lui, într-aceeași culoare ca și obrazul lui Robinson?

Începu iarăși:

"Astfel îmi părăsii insula"...

Își așezase cartea pe genunchi. Cetea și plîngea ștergîndu-și ochii cu mîinile.

"Călătoria mea fu norocoasă. Sosii în Englitera la 11 iunie al anului 1687, după ce lipsisem din patria mea treizeci și cinci de ani."

— Treizeci și cinci de ani, murmurară încă odată buzele lui Dănuț în tăcerea podului.

Și nu luase nimic din insulă! O pietricică măcar! Un pumn de nisip! O floare sau o frunză!... Nimic, nimic!

Dănuț închise cartea, își plecă obrajii uzi deasupra copertii și sărută adînc și lung întristarea colorată a fericirii.

Sufletul lui Dănuț era o insulă din care plecase Robinson Crusoe, luîndu-și numai căciula, umbrela și papagalul.

...Clasa întâia... a doua... a treia... a patra... a cincea... a șasea... a șaptea... a opta; și alte clase încă...

Și Dănuț singur în fața oceanului de bănci școlare...

În pod era numai *ce-a fost odată*. În pod era insula lui Robinson Crusoe. Dincolo de pod începeau băncile școlii...

"Spunînd adio insulei", Dănuț își rîndui cartea în lădița jucăriilor stricate și-a poveștilor cetite, îl strigă pe Ali și ieși din pod... Dar turbinca lui Ivan, dez-nădăjduit de larg deschisă, înghiți și pod, și insulă, și clipă, cu ațe de păianjen, lacrimi, colb, parfum de piersici, zîmbitoare poze...

De asta, pesemne, umerii lui Dănuț erau plecați.

Se cobora pe scări, trecînd din podul cu vechituri în plină toamnă.

În grabă, negăsindu-și galoșii, Olguța-i luase pe-ai lui Dănuț. Îi erau prea mari. Trebuia să meargă tîrîș prin mîzga lunecoasă.

Cînd te alungă o spaimă din urmă și nu poți fugi, drumul îți înnădușă pieptul și-ți lovește inima, ca un coșmar.

Cu trupul înfășurat în pelerina de cauciuc și capul gol acoperit de glugă, Olguța înainta greu. Îndesa cu toată puterea degetelor în botul galoșilor ca să nu-i piardă... se afunda în glod... și ca să treacă mai departe își încorda pulpele smuncindu-se pieziș.

Parcă mîna o minge de fier cu pași de piatră în fundul unei mări împăienjenită de meduze.

Îngenuncheat în fața icoanelor, moș Gheorghe se închina.

În jurul unui om bătrîn care se închină, tăcerea e ca răsunătul unui cor îndepărtat.

Plutea parfumul religios al busuiocului. Luminița din păhărelul roș al candelii, rumenea chipurile întunecate ale icoanelor, ca o presimțire de auroră trunchiurile codrilor adînci.

În răstimpuri, moș Gheorghe își desfăcea mîinile din împreunarea rugăciunii, acoperindu-și pieptul scurmat de tușă.

Dumnezeu îi împlinise statornic rugăciunile: avea să i le-mplinească și de-acum înainte.

Era drept să tușească: fiindcă era bătrîn.

Era drept să se-nnădușe și să-l înjunghie prin piept: fiindcă era bătrîn.

Era drept să sufere cît mai avea de trăit și să moară cît mai curînd: fiindcă era bătrîn.

Tot ce era, drept era să fie. Nici nu cîrtea, nici nu se căina, nici nu ofta. Moș Gheorghe nu vroia ca tocmai acum, în pragul ceresc al morții, un blestem — cugetat sau șoptit — să întoarcă de la el fața milostivă a Domnului și urechea lui îngăduitoare. Moș Gheorghe cerea îndurare pentru greșelile altora: boierii lui de-acum nu se împărtășeau niciodată, și rar călcau prin biserica ctitorită de străbunii lor. Încolo, erau buni la inimă, milostivi și drepecți, dar uitaseră de casa Domnului și de frica Domnului.

— Iartă-i, Doamne, că mare-i mila ta!

Iar tusa, ca o toacă de vecernie omenească.

Dumnezeu îi împlinise rugile. Nu se ruga pentru el. Moș Gheorghe avea să pășească *dincolo*, urmat de privirea bieților cai pe care-i îngrijise și cruțase ca pe niște orfani.

Se ruga pentru copilul nevinovat ca rouă și frumos ca florile, de care curînd avea să se despartă.

— Duduita moșului...

Să nu apese asupra ei rătăcirea părinților. Și să-i fie viața blîndă, fără de dureri și-amărăciuni.

Sufletul lui moș Gheorghe se așternea la picioarele lui Dumnezeu, ca un covor de bunătate, pe care ar fi vrut să tot copilărească duduița moșului de pe pămînt în fața slăvitului bunic din cer...

Cu galoșii în mînă, Olguța trecu în goană prin ograda lui moș Gheorghe. Ajungînd în fața ușii, dădu să intre. Zăvorul era tras pe dinăuntru. Bătu cu pumnii în ușă. Nici un răspuns.

Zvîrlind galoșii, izbi cu amîndoi pumnii în ușă.

— Moș Gheorghe! țipă ea poruncitor și tremurat.

— ...Ce-i, duduița moșului! Mata aici? Pi vremea aiasta!?

Auzindu-l, văzîndu-l, Olguța respiră adînc. Ridică galoșii tencuiți de glod și, căpătîndu-și cumpătul, zîmbi viclean scuturîndu-se de ploaie.

— Moș Gheorghe, am venit să te-ntreb dacă nu li-i frig cailor?

Dănuț cutreierase casa pe dinafară odăilor fără să intre în nici una. Nu-și găsea loc, nici astîmpăr. Îndelungata lectură din pod îl înstrăinase de toate cele. Îi era dor de insula lui Robinson; îi era milă de singurătatea ei, milă de singurătatea lui.

Decorul familiar, întîmpinîndu-l pretutindeni cu prezențe concrete, îl îndepărta de casă, ca o asprime cînd ești trist. Astfel, parfumul femeii de care te-ai despărțit plîngînd, plutindu-ți în suflet și în nări te face să-ți pară trivială melodia oricărui alt glas femeiesc și brutală delicateța oricărei alte solitudinii.

Înstrăinări, mîhniri și nostalgii sortite să-și găsească alinare și cămin numai în scrisorile acele scrise cu mîni calde încă de strînsoarea mînilor dorite, scrisori cu tînguiri umile și amare, ca parfumul tomnatecelor tufănele.

Intră în salonașul doamnei Deleanu. Zărînd calendarul de pe birouaș se apropie de el. Era deschis la o zi neagră; tot neagră și cea care urma. Negre erau toate. Parcă murise toate sărbătorile roșii din calendar, o dată cu vacanța și cu frunzele...

Intră la el în odaie.

Hainele groase, de curînd scoase din cufere și rînduite pe spetezele scaunelor, miroseau a naftalină, Soba rece, zbuciumată de vînt, ofta și se văita ca un țăran bolnav de piept, sporind frigul odăii și pustiul ei.

Și mai era așa de mult pînă la noapte, că lui Dănuț îi venea să caște și să scîncească. Se trînti pe pat, aducîndu-și genunchii la bărbie, vîrîndu-și minile în căldura mînicilor, ghemuindu-se în el; cercînd să-și ție singur tovărășie cu trupul, ca pisicile...

Capul Olguței răsări întrebător și obraznic.

— A! Tu ești aici?

— Da.

— Ce faci?

— Nimica. Stau.

— Am venit să te văd.

"Ce-o fi vrînd Olguța?" se întrebă Dănuț apatic pe dinafară, atent pe dinăuntru.

Olguța intră cu galoșii lui Dănuț în mînă, lucioși ca niște galoși de abanos. Era desculță, în papuci.

— Îi pun subt pat.

— Ce?

— Galoșii.

— Galoșii?? De ce?

— Galoșii tăi. Unde vrei să-i pun?

— Pune-i.

"Ce-o fi făcut cu galoșii mei?"

— Olguța, ce-ai făcut cu galoșii?

— I-am spălat, îi explică ea, apropiînd galoșii de nasul lui Dănuț, ca pe niște flori atunci culese.

— *Merci*, se feri Dănuț. De ce i-ai spălat?

— Așa mi-a venit. N-aveam ce face!

— Ți-ai spălat și botinele? o întrebă serios Dănuț, ridicîndu-se într-un cot.

Olguța se încruntă. Răzgîndindu-se zîmbi.

— Ai fost în pod? îl iscodi ea cu ochii micșorați.

— Cine ți-a spus? tresări Dănuț.

— Știu eu!

— Te rog să nu mă spui, Olguța!

— N-ai grijă! îl asigură ea gesticulînd cu galoșii.

— *Merci*. Da tu unde-ai fost?

— M-am plimbat.

— Cu galoșii mei.

— Cu niște galoși! se supără Olguța zvîrlindu-i subt pat.

— Văd!

— Nu vezi nimica! Ascultă: ți-i poftă de roșcove?

— Ai tu?

— Sigur.

— De unde ai?

— Răspunde: vrei sau nu vrei?

— Vreau.

Făcîndu-și vînt cu brațele, Olguța sări peste prag în odaia ei.

— Aha! se dumeri Dănuț făcînd legătura dintre roșcovele Olguței și galoșii lui.

— Poftim roșcove.

— *Merci...* Îs bune, Olguța, grozav îs de bune! exclamă Dănuț știind că-s de la moș Gheorghe!

Olguța zîmbea, măgulită. Dănuț zîmbi și el mîndru c-a fost mai șiret decît Olguța.

— Olguța, dacă te vede mama fără ciorapi?

— De ce să mă vadă?

— N-ai ciorapi?

— Ba am eu... da mi-i lene să-i caut.

— Pot să-ți dau eu o pereche.

— Lungi?

— Da. Din cei pentru școală. Nu i-am pus niciodată.

— Dă-mi-i. Îți dau eu alții.

— Nu! Ți-i dau cadou.

De cîte ori se întîmpla să fie complicele Olguței, Dănuț răsfrîngea și asupra lui admirația pentru isprăvile ei. Ofranda ciorapilor era și o îndatorire, și plata unei măguliri.

Olguța se așează turcește pe patul lui Dănuț, își scoase papucii și începu să-și privească picioarele goale, așteptînd ciorapii.

— Tu poți să miști degetul cel mare fără *să le miști pe celelalte*?

— Nu pot.

— De ce rîzi? se încruntă Olguța demonstrînd acrobația în care excela.

— Nu știu... Îs caraghioase degetele picioarelor!

— Mele? complectă amenințător Olguța.

— Nu. Toate degetele de la picioare.

— Ai dreptate, reflectă Olguța cu glas tare, întinzînd piciorul și examinîndu-și degetele răsfireate... Îți vine să rîzi cînd te uiți la ele!

— Olguța, începu Dănuț încurajat de intimitatea convorbirii, așezîndu-se pe marginea patului, eu am observat ceva.

— Spune.

— Da tu ai să rîzi... Ai să spui că vorbesc prostii!

— Văd eu! Mai întîi spune.

— Eu... cred, vorbi rar Dănuț, cu ochii îndreptați *spre* piciorul Olguței, că-i mai bine să fii picior decît mînă...

— Cum??

Dănuț se înroși.

— Mai spune odată.

— Stai. Vra să zică tu spui că-i mai bine să fii picior decît să fii mînă? medita Olguța examinîndu-și alternativ mîna și piciorul... Nu m-am gîndit niciodată! De ce spui tu așa?

— Eu m-am gîndit la asta într-o zi, la școală...

— Hai, spune-odată!

— Știi... ședeam în bancă. Era ora de aritmetică. Eu făceam o împărțire pe caiet... și m-am încurcat.

— Sigur, dacă nu era mama cu tine!

— Ș-atuncea m-am gândit că-i mai bine să fii picior decât mână... Fiindcă picioarele nu făceau nimica: ele ședeau în botine, și ședeau așa... degeaba. Pe când mîna mea se muncea să facă împărțirea...

— Da. Sigur: picioarele nu făceau nimica.

— Nu-ți spun! Cu picioarele ce faci? Te joci în recreație și în clasă se odihnesc! ridică din umeri Dănuț, înfierbîntîndu-se la vorbă.

— Bine, da cu picioarele *mergi*, obiectă Olguța.

— Nu zic! Da ție nu-ți place să mergi?

— Sigur că-mi place!

— Vezi! Cu picioarele faci numai ce-ți place!

— Ție-ți place să mergi la școală? îl interogă Olguța.

— ...Ei, nu.

— Vezi că picioarele nu fac numai ce-ți place? Dănuț medită mușcîndu-și degetul.

— Stai, Olguța! Da lor nu le pasă! Picioarele nu *învață* la școală.

— Așa-i! Ele-s tot timpul în recreație!

— Foarte bine ai spus! Asta vroiam să spun și eu!

— Stai. Tu ai spus la început că-i mai bine să fii...

— ...picior. Da, îi luă Dănuț vorba din gură, gesticulînd convins.

— Nu-i rău să fii nici mână! Iarna ai mănuși, stai în buzunarul de la palton sau în manșon... Mînile-s deștepte! zîmbi Olguța, privindu-le pe ale ei cum trăgeau ciorapii lui Dănuț după ce luaseră galoșii lui Dănuț.

— Dacă ești picior ai șoșoni, își apără Dănuț, cu timiditate, punctul de vedere.

— Ce-are-a-face! Șoșonii is urîți și picioarele-s proaste! De asta nici nu le vezi: le ascunzi în botine... Eu țin cu mînile... Buni ciorapi! *Merci!*

— Olguța, ce-ai vrea tu: să-ți taie mînile sau picioarele?

— Da nu vreau nici una, nici alta!

— Nu. Zic așa! Dacă ai fi într-o poveste și împăratul ar porunci să-ți taie mînile sau picioarele, ce-ai alege tu?

— M-aș face haiduc și i-aș tăia eu lui și mînile, și picioarele, și limba.

— Nu vrei să răspunzi! oftă Dănuț.

— Nu ți-am răspuns? N-are decât s-aleagă el! Eu nu dau nimic! Olguța sări pe covor. Dănuț rămase gînditor pe marginea patului.

— Olguța, tu îți închipui cum ar fi cu capul tăiat?

— Foarte rău!

— Eu pot să-mi închipui... Da ametești!

— N-ai nevoie să-ți închipui!

— Tu nu te-ai gîndit niciodată?

— De ce să mă gîndesc la asta! Am eu la ce să mă gîndesc! De asta ai cap, ca să te gîndești că nu-l ai?

— Eu m-am gîndit... Oare mori dacă-ți taie capul?

— Sigur.

Dănuț nu îndrăzni s-o dezmință pe Olguța, dar clatină din cap cu îndoială.

— ...Eu m-am uitat odată în oglindă... și mi-am închipuit că n-am cap.

— Trebuia să ți-l tai mai întii.

— Nu l-am tăiat... Eu mă uitam în oglindă și-mi închipuiam că trupul e *afară* și capul numai în oglindă.

— Hei! Da tu te gîndeai cu capul tău! Vra să zică gîndul nu era în oglindă, era în cap.

— În capul din oglindă, stărui Dănuț.

— Și n-ai spart oglinda cînd ți l-ai pus la loc?

— Mi-a fost frică, Olguța. Eu mă uitam din *oglinadă*, numai la picioare. Vra să zică picioarele erau *într-o parte* și capul în altă parte... cum ar fi doi oameni față în față, numai că unul n-avea cap. Uite-așa, Olguța.

Dănuț își ridică palmele una-n față celeilalte.

— Acuma, să spunem că aici ar fi ochii, în vîrful degetelor. Vra să zică mîna dreaptă e capul din oglindă. Vezi: îmi aplec degetele și vād din *oglinadă* numai picioarele.

— Asta înseamnă că tu te uiți în oglindă... și vezi prostii!

— Să încerci și tu, Olguța. După aceea îți vine să închizi ochii și să dormi.

Olguța nu-l mai asculta. Pindea pe fereastră în livadă.

Dănuț oftă... El ar fi vrut să-i spuie multe Olguței — de plecare. Să-i spuie, de pildă, că dacă-ți taie capul nu mori *tot*. Moare capul: da. Moare trupul: da. Dar mai este ceva: turbinca lui Ivan. Ea nu poate să moară fiindcă nici un trăiește: n-are nici trup, nici cap. Ea este "cînd închizi ochii". Cînd ești mort închizi ochii. Vra să zică turbinca lui Ivan rămîne acolo unde este. Atunci nici Dănuț nu moare, fiindcă, deși turbinca lui Ivan e a lui Dănuț, și el, Dănuț, e în turbinca lui Ivan. Cînd închide ochii se poate gîndi la el ca la altcineva. Și Olguța-i în turbinca lui Ivan. Toți îs acolo. Vra să zică dacă moare Dănuț, rămîne turbinca lui Ivan. Cînd Dănuț trăiește, turbinca e a lui. Cine ia turbinca după ce moare Dănuț? Dumnezeu... Dacă vrea Dumnezeu suflă în turbinca lui Ivan, și toți cei de-acolo învie; Dănuț împreună cu ei... Da, numai că atunci Dănuț nu va mai avea turbină. Turbinca o ține Dumnezeu. În schimb, toți cei care-au fost în turbină sînt ai lui Dănuț, fiindcă el i-a adus la Dumnezeu în turbinca lui. Ș-atunci Dănuț va fi stăpîn *în afară* așa cum e acuma stăpîn înăuntru...

Dacă Olguța nu vrea să-l asculte!

— Unde-s cartușele? întrebă iute Olguța, desprinzînd pușca din cui.

— Ce vrei să faci?

— Lasă! Dă-mi-o repede!

Mergînd în vîrful picioarelor pînă la fereastră, o deschise binișor. Fumegarea toamnei aburi odaia... Pipăită de ploaie, o cioară se legăna în cumpănă pe o crenguță și pe țelul puștii.

— Las-o, sāraca!

Olguța își strîmbă gîtul îndărăt, fără să clinească pușca, măsură din ochi pe Dănuț — cu privirea jucătorilor de cărți pentru cei care dau sfaturi de la spate, în plin joc — întoarse capul la loc, rectifică ochirea și trase. Cioara căzu. Și toate ciorile livezii izbucniră, carbonizînd livada și cerul cu o explozie de negru sonor.

Olguța încarcă pușca din nou.

— De ce ți-i milă de ciori? Am împușcat-o în cap: vroiam să văd dacă trăiește fără cap... ca tine!

— Nu mi-i milă! minți Dănuț roșindu-se. Am crezut că vrei să împuști o vrabie.

— Ai văzut ce lovitură?

— Da.

— Uite-o! tresări Olguța săltînd pușca.

Înadins parcă, ușa se deschise o dată cu pocnetul puștii. Cioara căzu departe. Doamna Deleanu se feri îndărăt, scăpînd din mînă pijamaui lui Dănuț.

— Olguța! Asta ce mai este?

— Împușc ciori.

— Să știi c-am să dau odată pușca asta!

— Mamă dragă, nu-i a mea; e-a lui!

— Ți-o dau ție! zîmbi Dănuț.

— Dă-o mamei; mie-mi dă Herr Direktor una de vînătoare.

— Închide fereastra și du-te-n odaia ta. Și tu dezbracă-te, Dănuț, să-ți încerc pijamaui.

— Ia s-o văd și eu, se rugă Olguța închizînd fereastra.

— Lasă-mă, Olguța! Nu știi ce să mai faci ca să mă superi! Asta mai lipsea: vînătoare în casă.

— Dacă plouă! Tu coși, mamă dragă — frumoasă pijama! — eu ce să fac? Trag și eu cu pușca.

— De ce nu studiezi la pian?

— Asta nu! Ce-s eu, lăutar? Clienta sforăie și eu să-i cînt!?

Speculîndu-și indignarea, Olguța trecu pragul închizînd ușa. Totodată salvase și pușca de sechestru, din care pricină zîmbi enigmatic.

Monica tocmai intrase în odaie, cu teancul de batiste lirice; însușindu-și-l, zîmbetul Olguței o neliniști, îi ocoli privirea, ascunzînd batistele la spate.

— Ți-am adus zece roșcove, o vesti Olguța.

Monica se roși și mai tare.

— De ce ești tu așa bună cu mine? vorbi ea privind papucii Olguței.

— De ce spui că-s bună cu tine! izbucni Olguța mînioasă.

— Fiindcă ești prea bună... și eu nu merit.

— Nu-i adevărat! Nu-ti dau voie să vorbești așa! Tu ești prietena mea. De ce mă superi?

Ușa zvîcni în lături făcînd loc doamnei Deleanu.

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic!

— Atunci de ce țiți?

— Țiți? La cine să țiți? Vorbesc tare... ca să mă încălzesc.

— Încălzește-te fără să te-aud!

Ușa se închise la loc. Monica se așeză pe pat alături de batiste.

Olguța ascunse pușca după sobă și se apropie de Monica. Dînd cu ochii de batiste, o luă pe cea de deasupra, și înainte ca Monica s-o poată opri, își suflă nasul.

— Olguta! Ce faci?

- Nu vezi?
- Na-ți-o pe-a mea.
- Asta nu-i bună?
- I-a lui *Dănuț*.

Din fericire, batista lui Dănuț slujise numai de instrument muzical. Monica o păтури la loc.

— Monica, tu ai băgat de samă că dacă vezi mai multe batiste îți vine să-ți suflă nasul?

- Fiindcă tu n-ai niciodată batistă la tine! clocoti Monica.
- Cine are batistă? Numai tu ai!
- Și Dănuț are, protestă Monica apăsînd batistele cu podul palmei.
- Crezi tu! Într-o săptămînă le pierde pe toate! o încredință Olguța autoritar.
- Vai! Nu-i adevărat! De ce spui așa?
- Cum nu-i adevărat? Atunci de ce i-a făcut mama atîtea batiste? Ca să aibă de unde pierde!

Monica privi în sus, în jos; întoarse capul la dreapta, la stînga...

— Vezi, Monica! Mie-mi vine să-mi suflu nasul cînd am batiste... și ție-ți vine să plîngi! Mai bine să n-ai de loc!

În pijamaua de flanelă albă, Dănuț părea mezinul lui Pierot.

— Nu te strînge subțioară, Dănuț?

— Nu!

— Și să știi, Dănuț, ai să îmbraci pijamalele numai cînd ți-o fi frig *acolo*. Nu-i bine să dormi gros îmbrăcat!

Doamna Deleanu ocolea cuvîntul: dormitor.

Dănuț nu-și mai lua ochii din oglindă. Pantalonii pijamalei erau cei dintîi pantaloni lungi ai copilăriei lui. Îi pipăia mereu, cu o nedeslușită teamă să nu-i simtă desprinzîndu-se brusc de deasupra genunchilor — acolo unde era vechiul hotar al pantalonilor — și să rămîie scurți și aceștia. Aveau și dungă: omagiu spălătoresei. Grația obrăznicuță a genunchilor și a pulpelor se mistuie în rigiditatea dungii.

Dănuț era mîndru. Așa de mîndru că ar fi dorit spectatori, chiar pe cei din dormitorul internatului.

— Nu te taie, Dănuț? urmă doamna Deleanu cu întrebările care făceau din cea mai desăvîrșită haină un provizorat.

Dănuț scutură capul și picioarele în același timp.

— Nu, mamă! Pantalonii cei vechi mă tăiau! îi învinui el postum.

— Să-i porți sănătos! De-acuma dezbracă-te.

— Mamă lasă-mă să rămîn azi cu pijamaua... Mi-i frig la picioare.

— Bine, Dănuț. Cum vrei tu!

Doamna Deleanu ieși repede. Alba hăinuță de flanelă era grea pentru sufletul ei.

- Olguța!
- Ce vrei?
- Ai uitat cartușele la mine.
- Bine. Adă-le-ncoace.

Monica se îndreptă spre fereastră, ștergîndu-și ochii ca și cum glasul lui

Dănuț, pătrunzînd prin ușa închisă, ar fi putut s-o vadă.

Dănuț făcu un actoricesc popas în fața ușii. Îi venea mereu să rîdă. Compunîndu-și o seriozitate demnă, intră, întinzînd Olguței cutia cu cartușe.

— Dacă o vedea mama! Noroc c-am ascuns-o eu!

— De ce te lauzi? Mama nu pune mîna pe cartușe!... Cum îi cu pantalonii lungi?

— Îm!

— Diseară am să-i încerc și eu.

— Tuu?! se muie Dănuț.

— Eu. De ce te miri?

— ...Fetele nu poartă pantalonii!

— Eu am să port. Eu am și pantaloni de călărie!

— De ce nu vrei tu să porți chimonoul? se jertfi Monica.

— Fiindcă am poftă de pantaloni!

— Nu mai împuști ciori? cercă Dănuț s-o abată spre alte victime.

— Nu... Nu vreau s-o sperii pe mama.

— Atunci ce facem? se deznădăjdui Dănuț.

— Știți ce? Vouă vi-i frig?

— Da, răspunseră într-un glas Monica și Dănuț.

— Vreți să stați la foc?

— La ce foc? se miră Dănuț.

— Nu te privește! Vrei?

— Vreau.

— Veniți după mine... Și-ncet, să n-audă nimeni!

Cu umbletul de taină al celor care merg să se închine unor zei prigonîți, Monica și Dănuț, unul după altul, urmară pașii călăuzei în papuci.

Uitaseră necazurile și amărăciunile posomorîtei după-amieze de toamnă.

Dănuț zîmbea, fiindcă-și plimba pijamaua, și fiindcă, împreună cu Olguța, se îndrepta spre o ispravă nouă.

Monica zîmbea fiindcă era-mpreună cu Dănuț.

Zîmbea și Olguța, fiindcă misteriosul foc la care îi ducea să se încălzească era, pur și simplu, focul din bucătărie.

Venirea copiilor în bucătărie schimbase înfățișarea plitei. În locul meditativelor oale de toate mărimile — înghesuite acum în fund — izbucneau rîsetele albe ale grăunțelor de păpușoi, preschimbate în *cucoșei*. Pe marginea plitei, trei mere domnești se coceau, priveghiate de babă, ca o trinitate bo-sumflată de repetente, strunită de ochii profesoarei și zeflemisită de colegele mărunte.

La gura sobei, pe trei scăunele joase, Olguța, Monica și Dănuț își rumeneau obraji în bătaia flăcărilor, ronțăind cucoșei fierbinți.

— Îi! 'Tă-te Dumnezeu! Acuși!... se răsti baba la oala nervoasă care-și strîmbase capacul bufnind.

Tustrei bufniră de rîs.

Baba se sfădea cu oalele, cu tingirile, cu muștele, neconținut. Așa că cineva care ar fi ascultat din odaia de alături și-ar fi închipuit că bucătăria-i plină de bărbați muți, dresați de o matroană cu glas bărbătesc. Și-ntr-adevăr, în

bucătărie baba era stăpînă peste tot ce era înăuntru. Zeloasă și harnică stăpînă, ca vara în livezi. Și groasă! Atît de groasă că părea supranatural dospită în cuptorul vast din care cozonacii ieșeau opulenți și falnici ca pașalele de la sultan.

Trăgînd cu coada ochiului la mere, baba crăpă porțița rolei, aruncă înăuntru o privire savantă și repede o închise la loc.

Dintr-acolo, căldura se revărsă parfumată.

— Miroase a turtă dulce, babo! se stropși Olguța rîzînd.

— Are cine-o mîncă! oftă baba răsucind un măr.

Pe plită, merele îmbătrîneau vâzînd cu ochii. Feciorelnicul lor ten se-ntuneca zbîrcîndu-se. Suspinau înnădușit și lăcrimau somnoros. În schimb, aroma lor creștea mai vărătică, mai îmbătătoare, ca sufletul spre cer purces al mucenicilor arse pe rug.

Olguța ședea la mijloc, drept în fața flăcărilor care-i îmbrăcau fața în aur și aramă fluidă; Monica și Dănuț ședeau la dreapta și la stînga ei.

Pe jos, de-a lungul cuptorului, motanii și pisicile, numai puf și arabescuri, torceau de lene și de cald ce le era. Mai la o parte de pisici — prudență sau demnitate — dormea Ali. Mai toate muștele ațipiseră amorțite. Totuși se găseau destule să-l necăjească. Urechile lui Ali — veșnic atente — pălmuiau și trăgeau sfirle.

Subt cuptor, într-un paneraș plin de fin, o cloșcă își dospea puișorii de aur. Un greier, cine știe subt ce grindă ascuns — ținea ison subtil corului primă-văratec.

Și soba duduia de flăcări și de vînt, ca o horă.

Intrînd în bucătărie, domnul Deleanu dădu cu ochii de copii stînd în jurul unei mesuțe rotunde. Mîncău mere coapte, cu mîinile. Pe mesuță, în loc de mămăligă, se răcorea o turtă dulce tăiată felii.

— Aici îmi erai Olguța?

— Da tu ce cauți *aici*, papa?

— Mamă Marie, spune te rog lui Ion să puie caii la trăsură... Ei! ș-acum să vă răfuiesc eu! se încruntă domnul Deleanu frecîndu-și mîinile.

— Rămii cu noi, papa! se rugă Olguța urmată de Monica și Dănuț.

— N-am loc, Olguța!

— Uite-aici, lîngă mine.

Cînd se întoarse, baba găsi patru oaspeți grămădiți pe trei scaune în jurul mesuței. Își acoperi rîsul cu mîinile.

— Mamă Marie, da pe mine nu mă cinstești cu nimica?

— D-apoi cu ce, conașule?

— Eil... c-o cafeluță... Da nu de-a *noastră*, de-a *dumitale*.

— Lasă că are baba! se făli ea făcînd cu ochiul.

— Mușcă, papa.

Domnul Deleanu mușcă din mărul întins de Olguța.

— Pii! Grozav de bun!... Așa ceva n-am mîncat de cînd eram copil!

— Papa, știi ce? Povestește-ne ceva de cînd erai tu mic.

— Hai, papa, se rugă și Dănuț.

— Și eu te rog, moșu Iorgu.

— De cînd eram eu mic... Hei!

— Mai mușcă odată, papa. Așa ai să-ți aduci aminte!

Aroma merelor coapte, parfumul cald de turtă dulce, flăcările sobei și trei chipuri de copii care-ți sînt dragi — nu sînt numai îndemn, ci chiar izvor de basm și amintiri.

În jurul mesei erau patru copii.

Afară, ploaia curgea cenușie, bătînd în geamuri.

Peste sate, șesuri, codri, dealuri și orașe cădea ursuzul potop al tristeții, mucezînd frunzele, sporînd glodul, întețînd tusa, alungînd zîmbetele.

Dar bucătăria rumenă de flăcări, plină de copii, pisici, pui de găină și povești plutea prin ploaie și prin toamnă, ca o nouă arcă a lui Noe.

Și umbra babei pe zidurile albe avea o amploare biblică.

III

PĂPUȘA MONICĂI

În odaia lui Dănuț ardea focul încălzînd lumina soarelui. Pe podele s-aliniau ghetete, pantofii, papucii și galoșii. Patul, masa și scaunele erau troienite de albiturile pregătite pentru cufărul din mijlocul odăii.

— De ce te-nghesui? mormăi Dănuț, strîngîndu-se mai tare.

— Taci... Ți-am mai spus odată să taci! îl amenință Olguța, scuturîndu-l de umăr.

Ședeau îngrămădiți în cufărul golit de rafturi, cu atitudini rigide de fachiri. Cufărul era al lui Dănuț; *ideea*, a Olguței. Dănuț blestema ideea, Olguța disprețuia cufărul. Numai că Olguța își ducea ideile pînă la capăt.

— Nu mai pot. Eu ies afară, se răzvrăti Dănuț.

— Ba ai să stai.

Dănuț oftă acru.

— Măcar deschide puțin... să răsuflu.

Cu multă zgîrcenie, Olguța crăpă capacul. Dănuț își umplu plămîinii de libertate, și repede bătui din cap o mătănie berbecească, din pricina plafonului grăbit.

Presiunea psihologică sporea neconținut, ca într-un submarin naufragiat pe măsură ce se scufundă.

Din antret venea zvon de glasuri. Acolo, sub diriguirea doamnei Deleanu, Anica și Profira umpleau celălalt cufăr: cel cu așternutul.

Profira icnea îndesînd salteaua, ca Ion la frămîntatul cozonacilor. Treaba o făcea Anica; Profira trudea numai verbal.

Alături de cufăr, Monica, îmbrăcată cu rochiță și bluză de postav albastru, se uita în gol... Apucînd deodată, ca prin somn, mîna doamnei Deleanu, o strînse tare.

— Ce-i, Monica?

— Nu... Nimic, *tante* Alice! tresări ea.

Își încheștă pumnii. Ochii i se-năspriră de minie împotriva ei. Vroise să și-l

închipuie pe Dănuț și nu izbutise. Și doar îl știa mai bine decât se știa pe ea! Și doar acuma îl văzuse!... Atunci? După ce va pleca Dănuț — mai era o noapte numai — să nu-l mai vadă deloc?

"Nu-i adevărat!"

Cum era Dănuț?... Avea ochi verzui-aurii, bucle castanii, nasul în sus. Purta hăinuțe de catifea *gris* care-i veneau așa de bine.

— Da unde-i Dănuț?... Întrebă doamna Deleanu încuind lacata.

Monica își scutură cozile și întoase capul spre ușă de teamă să nu vadă *tante* Alice că Dănuț se juca de-a ascunselea în sufletul ei.

— Dănuț! Olguța! Unde sînteți?

— ...

— Vezi, nu-s dincolo, Monica?

— Nu-s, *tante* Alice!

Monica se uită subț patul lui Dănuț: doamna Deleanu scotoci prin dulap.

— Sărut mîna, conică.

— Ce-i, mamă Mario?

— Am venit să iau poruncă de la stăpînul meu, zîmbi ea, clipind, ce dulci să-i fac de rămas bun?

— Auzi, Dănuț! îl ispită doamna Deleanu ca pe un duh mîncăcios.

— Eu ies, Olguța! explodă Dănuț, îmbrîncind capacul.

Zburlit, congestionat, buimăcit de lumină, stăpînul bucătăresei și-al Monicăi încălecă marginea cufărului.

— Aii! se schimonosi el, mușcîndu-și limba.

— Ce-i, Dănuț?

— M-a pișcat de picior!

— Să te-nveți minte să privești unde calci! tună Olguța, căutîndu-și nou-născutul cucui pe frunte.

— Bată-i norocul să-i bată copii! chihoti bucătăreasa ajutînd Olguței să iasă.

— Babo, să faci bezele.

— Lasă, Olguța. Azi poruncește Dănuț.

— Nu vezi că tace, mamă dragă! Pînă ce se hotărăște el, vine masa!

— Eu nu tac...; spun... să... facă...

— Ce să facă? Bezele. Uite: nu poți spune nimic! îi porunci Olguța, țintindu-l cu ochi de hipnotizator.

— Spune, Dănuț, îl încurajă doamna Deleanu: ce-ți place ție mai mult? O cremă de vanilie? Clătite cu dulceață de căpșune? Niște crafle?...

— Bezele-s cele mai bune. Eu vreau bezele cu frișca.

— Cu frișcă? Cataif cu frișcă! o contrazise Dănuț inspirat.

— Bezele, sfidă Olguța.

— Văd eu că am doi stăpîni! Face baba și cataif cu frișcă și bezele cu frișcă.

...La fereastră, mărul despuiat de frunze clocotea de vrăbii. Gălăgia lor subțire și destrăbălată semăna atît de mult cu întăia recreație a unei școli primare după sfîrșitul vacanței, că te-așteptai mereu să răsune clopoțelul de intrare în clasă, curmînd-o.

Întrecerea la fugă pornea din fața ogrăzii. Monica își înnodea cozile subț bărbie. Întinzîndu-și brațele și îndoindu-și trupul, Dănuț își verifica elasticitatea

mușchilor greu încercați în cufăr. Ali lătra, gudurîndu-se pe lingă ei. Cu muchia tălpii, Olguța trase o linie pe șosea; în dreptul pietrei care marca locul Olguței, linia era dreaptă — se strîmba însă cotind îndărăt pe măsură ce se apropia de piatra lui Dănuț.

— Nu mă țin! protestă Dănuț privind pieziș linia vicleană.

— Tare-i prost! Fă-o tu, Monica.

Monica-și cruță tălpile. Luă o piatră ascuțită și zgîrie conștiincios pe șoseaua jilavă o linie tremurătoare.

— Un... doi, murmură Olguța, istovitor de rar, încordîndu-și pulpele.

— Trei! țipă Dănuț, pripindu-se.

— Napoi! Eu număr.

Dănuț își reluă locul, încruntat.

— Un, doi... trei.

Porniră în pas alergător cu Ali în frunte: Monica în rînd cu Dănuț, Olguța în urmă. Dănuț privea casa lui moș Gheorghe spre care alergau. Monica trăgea cu coada ochiului la Dănuț cu care alerga: Olguța-i urma calm, ca și cum amîndoi ar fi fost inhămați la goana ei.

Cozile Monicăi se desfăcură: și le-nnodă la loc întorcînd capul spre Dănuț. Ce bine ar fi fost să alerge cu cozile în minile lui prin frigul de aur! Nimeni nu i-ar fi întrecut.

Dănuț gîfîia. Întoarse capul îndărăt; Olguța și-l plecă în jos, zîmbind. Adunîndu-și puterile, Dănuț își dădu drumul. Se-mpiedică.

Oprindu-se, Monica-i ajută să se ridice.

— Din cauza ta am căzut!

Olguța trecu pe lingă el în goana mare, cu ochii la moș Gheorghe care-i aștepta în pragul porții.

— Bufta, acuma te ții?

Dănuț suspină. Monica-și încetini goana jertfindu-se pentru Dănuț.

— Ai văzut, moș Gheorghe?

— Ca o rîndunică, duduîta moșului!

— Cine-i al doilea? se interesă distrat Olguța.

— Dănuț, triumfă Monica.

Dănuț nu mai putea vorbi: respira. Aruncînd din treacăt o privire haină învinsei, intră pe poartă înaintea ei, dimpreună cu Olguța: așa-s biruatorii.

— Cine merge cu mine la scrînciob? întrebă Olguța umplîndu-și gura cu vișine uscate.

Monica așteptă răspunsul lui Dănuț. Moș Gheorghe își scutură luleaua pregătindu-se de plecare.

Dănuț tăcu. Ședea întins pe laviță, în fața vetrei. Îi era așa de lene că-i venea să ridă și nu putea.

— Tu nu mergi, Monica?

— Mi-i frig.

— Atunci mă duc singură?

— Da pe moșu nu-l iei?

Olguța zîmbi.

— Da casa cine-o păzește?

— Hei! Moșnegii care stau la foc. Noi tinerii ne dăm huța în scrînciob.

Singură cu Dănuț!... Necutezînd să se așeze pe laviță, alături de el, Monica se așează pe un scăunel, lingă laviță, cu fața la foc. Dacă flăcările vetrei ar fi putut străbate prin sufletul Monicăi, deasupra lui Dănuț ar fi lucit un curcubeu...

...Atîtea vitejii făptuise Făt-Frumos, că toate la un loc n-ar fi încăput într-o bibliotecă ticsită cu cărți de povești. Și totuși nu era sătul. Pornise pe alte tărîmuri, spre alte isprăvi.

În inima lui Dănuț, copitele calului năzdrăvan băteau un trap eroic... Un vijîit de buzdugan? Nu. O muscă. Făt-Frumos opri calul. Dănuț deschise un ochi: pe spinarea nasului, gîdilitor, o muscă peregrină. Strîmbă nasul, musca zbură, ilară. Ochiul deschis o întovărăși pînă cînd se așează pe capul Monicăi. Dănuț închise ochiul.

Monica avea cozi de aur ca și Ileana Cosînzeana? Oare ce făcea Făt-Frumos cînd era singur cu Ileana Cosînzeana? O trăgea de cozi?

Nu. Se sărutau. Așa spunea povestea.

Da de ce se sărutau?

— Monica, tu știi de ce se săruta Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana?

Ileana Cosînzeana știa, dar îi bătea inima atît de tare că nu putu răspunde lui Făt-Frumos.

O spaimă ciudată trecu prin sufletul lui Dănuț... ca și cum Făt-Frumos ar fi rupt-o la fugă... Cum? Nu se temea Făt-Frumos de zmei și de balauri și-are să-i fie frică de o Ileană Cosînzeană?

Deschise ochii. Întinse mîna. Apucă o coadă de-a Monicăi și trase înspre el. Capul Monicăi se îndoi pe spate; nemaiavînd sprijin, căzu pe laviță, cu ochii închiși și fața palidă ca parfumul crinilor.

Dănuț se aplecă asupra Ilenei Cosînzeana. Simțindu-i respirația dulce și caldă — de tainică zmeură — se dădu puțin îndărăt.

Aceeași muscă stăruitoare și concretă începu să colinde obrajii legendari. Lui Dănuț îi veni inima la loc. Cu degetul alungă musca.

"Unde s-o sărut?" zăbovi Dănuț, plimbîndu-și vîrful degetului pe conturul obrazilor. Alese vîrful nasului, parcă era mai puțin primejdios, fiind punctul cel mai depărtat de restul feții.

Fără să vrea, simțind buzele lui Dănuț pe vîrful nasului, Monica tresări. Sărutarea alunecă și căzu ca o floare umedă pe buzele Monicăi.

— Dă-mi pace! se smulse Dănuț, trăgîndu-și capul îndărăt. Nu mă mai joc cu tine de-a Făt-Frumos.

Ileana Cosînzeana nu se jucase.

Odaia lui Dănuț se golise treptat. Razele soarelui luminaseră palid fundul cufărului înfățat cu un cearceaf; străluciseră aurii pe albiturile raftului de sus; acum se stingeau roșii pe capacul închis, printre etichetele hotelurilor cosmopolite.

Erau și surprize în cufărul lui Dănuț. Cîte un napoleon de aur în buzunarul fiecărei hăinuțe; o pușculiță de argint, căptușită cu catifea violetă, plină, firește, cu bani de argint; o cutie cu bomboane englezești; pachete de șocolată "Velma Suchard"; o cutie cu tablete "Marquis"; săculețe cu livănțică; un sașeu parfumat pentru batiste... O bună parte din sufletul șifonierei pleca la internat în cufărul

lui Dănuț, fără să știe el.

— Anica, deschide fereastra s-aerisim puțin.

Cu zările roșii, străpunse de asprul croncănit al ciorilor, amurgul de toamnă părea uriașa oglindire a unui câmp de luptă acoperit de înfrîngeri. Venea vînt rece dintr-acolo.

Doamna Deleanu încuie cufărul, încercîndu-i încuietorile.

— Anica, închide dulapul.

Era plin de jurnale mototolite ca dulapul unei camere de hotel după plecarea pasagerului.

— Doamne, conîță! Mata?! Lasă, că-l trag eu.

Doamna Deleanu împingea cufărul, din mijlocul odăii spre părete.

— Lasă, Anica: tu curăță pe jos.

— Conîță, întrebă Profira intrînd cu lampa aprinsă, unde să-i fac patul lui conașu Dănuț?

— Cum unde? Aici... Ce-i, musafir?

— Da n-are saltea!

— Țî! Ia de la alt pat.

Doamna Deleanu mai aruncă o privire prin odaie, oprindu-și-o apoi asupra cufărului gata de plecare: era greu cum uneori o inimă e grea.

Ocolind lumina lămpii, ieși afară.

Anica și Profira se priviră lung.

Le istorisea moș Gheorghe o poveste de pe vremea cînd Dumnezeu umbla printre oameni, însoțit de Sfîntul Petru, cu chip și strai de cerșetor.

Tustrei îl ascultau cuminți și reculeși, grămădiți pe laviță. Moș Gheorghe ședea pe un scăunel, cu spatele la vatră și fața la copii. Îl auzeau mai mult decît îi vedeau, fiindcă lumina scăzuse, viorie, albastră, apoi vînată ca prunele — și ferestruicele odăii erau mici. În vatră, cenușa brumase mormanele de jar, învăluindu-le cărunț, roșeața.

Răsunaseră în urechile copiilor glasurile a tot felul de oameni: și buni, și haini, și nepăsători, și milostivi. Pe toți îi întîlnise Dumnezeu pe căile basmului, cu toți vorbise — și trecuse mai departe. Și nici unul din drumetri nu auzise inimile celor trei copii cîntînd prin veacuri la urechea lor, ca trei mici clopote de argint: "Vorbiți cu Dumnezeu. Vorbiți cu Dumnezeu. Vorbiți cu Dumnezeu."

Și basmul trecuse înainte, minunat ca umbra Dumnezeului cerșetor pe albe drumuri de țară.

Cînd vorbea Sfîntul Petru lui Dumnezeu, moș Gheorghe se ridica în picioare, plecîndu-și capul alb în semn de smerenie și adîncă supunere. Și glasul lui Sfîntul Petru, și cuviința lui semănau atît de mult cu glasul și felul de-a vorbi al povestitorului, încît copiii, prin poveste, își aduceau aminte de moș Gheorghe și-i zîmbeau fără să-l vadă. Dar glasul lui Dumnezeu nu semăna cu nici un glas știut de ei și totuși parcă le era prieten.

Vorbea Dumnezeu o dulce moldovenească de țară, în șoaptă, lămurită, însă șoaptă: atît de tainică încît trei rînduri de urechi se plecau s-o asculte, și trei capete.

...Se lăsa noaptea în poveste, cum se lăsa și pe ferestruicile căsuței lui moș Gheorghe. Dumnezeu cerea adăpost și hrană la ușa unei căsuțe dărăpănate.

— Intrați, oameni buni; cum de nu. Că loc, slavă Domnului, este. Da mîncare n-am de unde să vă dau, că-s vădană nevoiașă cu trei copii.

Moș Gheorghe deschise ușa. Cu vîntul sineliu al nopții, Dumnezeu și Sfîntul Petru intrară în căsuța primitoare, unde trei copii scînceau de flămînzi ce erau. Femeia cocea la foc o turtă de cenușă ca să le-amăgească foamea.

— ...Și cînd dă biata femeie să ridice sărăcia de turtă de pe foc, ce să vadă?... Dilatați și candizi, ca soarele, ochii copiilor așteptau.

— ...O pîne cît un soare... Dumnezeu făcuse minunea. Săracul de lîngă vatră era chiar Dumnezeu.

Tăcere și întineric.

— Moș Gheorghe, unde ești? țipă tare Olguța.

— Aici-s, duduia moșului.

Olguța-și trecu mîinile peste ochi. O străfulgerase teama că moș Gheorghe-i Dumnezeu și că l-a pierdut.

— Moș Gheorghe, răsună un glas la ușa tindei, curmînd o lungă tăcere.

— Asta-i mama, le șopti Olguța sărînd de pe laviță. Ascundeți-vă repede! Aici-aici! Gata, moș Gheorghe!

— Sărut mîna, cuconiță. De mult n-ai mai venit pe la moșu! întîmpină moș Gheorghe pe doamna Deleanu care intră cu trei paltonașe pe braț.

— Lasă, că are cine să vie! Da unde-s? Moș Gheorghe aruncă o privire prin odăiță...

— O fost ei trei iezi cucuieți, da se vede că i-o mîncat lupul!

Amintindu-și cum aflate lupul din poveste pe cei trei iezi — și mai cu seamă pe unul dintre ei — Dănuț bufni în rîs. Alte rîsete aclamară șoaptele lămuritoare. Dibuind cu mîna prin umbră, doamna Deleanu descoperi izvorul: trei capete înghesuite sub masa cu bucoavne. Între timp moș Gheorghe aprinse lampa. Pe zidul alb se perindară, albastre, umbrele a trei urși ieșind din bîrlog de-a bușilea.

— De-acum nu mai ai nevoie să mături, moș Gheorghe! zîmbi doamna Deleanu arătîndu-i ciorapii copiilor.

— Daa! se minună moș Gheorghe. Tare-s gospodari copiii moșului. Au ei cui sămăna!

Alte hohote de rîs izbucniră.

— De ce rîdeți? îi cercetă doamna Deleanu alergînd cu privirea de la unul la altul.

— Să-ți fie de bine... nașule! izbuti Olguța să *îngîne* printre gemete de rîs.

— Ce spui tu acolo?

Copiii se priviră între ei. Și din ochii lor măriți, rîsul din nou clocoti, abătîndu-i ca un uragan, care pe laviță, care pe jos, cu ochii uzi de lacrimi și mîinile pe stomah.

— Ce-au pățit, moș Gheorghe?

— Copii, cuconiță! își mușcă musteața moșneagul, abia stăpînindu-și rîsul.

— Nașul, mamă, nașul!

— Ce-aveți cu *nașul*? Ce-i cu *nașul*? se miră doamna Deleanu, pipăindu-și nasul, involuntar.

Monica și Dănuț plîngeau de-a binelea. Olguța se văita, legănîndu-se ca o bocitoare.

— Povestea cu lupul și cu cei trei iezi, cuconiță ! ridică din umeri moș Gheorghe, zguduit de rîs.

— Cu lupul?

— Ți-o spus-o el moșu și matale, da erai mititică pe-atunci. Ei...

Tusa îi înecă vorba începută. Cu minile pe piept, împleticindu-se puțin, moș Gheorghe trecu în tindă tirînd tusa după el. O clipă, rîsetele și cu tusa răsunară împreună, ca un ciudat zvon de jale. Apoi rîsetele se sfiiră și conteniră brusc. Intrase parcă ceva străin în căsuța lui moș Gheorghe, dincolo de lumina lămpii, în tindă, prin umbra neagră. Și toți așteptau cu strîngere de inimă sfîrșitul unei lupte, parcă. Pe obrajii copiilor, ultimele lacrimi ale rîsului se întristară, lunecînd de-a lungul altor obraji.

O sulită neagră se desprinsese din flacăra lămpii și, dreaptă, se înălță, veghind tăcerea și așteptarea.

După un timp, moș Gheorghe răsări din nou în lumină.

— Ei, copii, hai să plecăm. Spune-ți bună-sara lui moș Gheorghe — și tu, Dănuț, ia-ți rămas-bun... și mata, moș Gheorghe, ai să faci bine ș-ai să stai în casă și mine, și poimîne... pînă cînd ți-oi spune eu. Auzi, moș Gheorghe?

Dănuț oftă încet: uitase că pleacă. Și Monica uitase.

Moș Gheorghe desprinsese o iconiță îmbrăcată în argint — cea mai scumpă din cîte avea — o sărută și o întinse lui Dănuț.

— Să te aibă Dumnezeu în paza lui. Să crești mare și voinic... s-ajungi să faci fericirea stăpînilor mei...

Vorbea răgușit, privind în pămînt.

Fără să-și dea bine seama, Dănuț se aplecă și sărută mîna care-i întindea iconița. Aplecîndu-se mai adînc decît Dănuț, moș Gheorghe-i răscompără greșala, sărutînd mînuța copilului stăpînilor săi.

...Într-un tîrziu, moș Gheorghe, așezat pe marginea laviței, înălță capul, aruncînd o privire prin încăpere: mirosea a funingine. Lampa fila de mult. Sticla era neagră. Dînd din cap, moș Gheorghe stînsese flacăra și se așeză din nou pe marginea laviței. Pleca Dănuț; curînd va pleca și Olguța... Apoi și el...

— Mamă, de ce-s trei chei? întrebă Dănuț intrînd în ietac după doamna Deleanu.

Trei cheițe zăngăneau captive în inelul cheilor celor două cufere ale lui Dănuț. Două groase și cenușii: una subțire, nichelată.

— Fiindcă ai două cufere și un geamandan.

— Și *un geamandan!* tresări Dănuț.

Doamna Deleanu zîmbi.

— Care, mamă? întrebă el, arătînd cu nădejde și neîncredere geamandanul de marochin albastru, așezat pe dormeză.

— Sigur, Dănuț. Ți l-am dat ție.

Subt ochii nedumeriți ai doamnei Deleanu, Dănuț o rupse la fugă afară, smuncind ușa... și se întoarse, întovărășit de Olguța și Monica, gesticulînd.

— Mamă, Olguța nu mă crede! Uite: geamandanul care miroasă frumos. Dacă ți-am spus!

— Sigur că nu te cred! Mai întii vreau să văd.

— Ai văzut?

— Mda!... Da nu mai miroasă așa frumos!
— Spui minciuni! Ai tu gutunar, se indignă Dănuț, respirînd cu nesaț declamator marochinul.
— Nu-l deschide, Dănuț. Ai să-l desfaci la București.
— Și eu să nu văd ce-i înăuntru? se îmbufnă Olguța.
— Nu-i nimic de văzut! ridică din umeri doamna Deleanu, deschizîndu-l.
Iacătă: batiste, o cămeșe de noapte...
Dar Olguța avea ochi de vameș socialist.
— Da acolo ce-i?
Și fără să aștepte răspunsul, scoase la iveală o plumieră de lac japonez.
— Nu pune mîna, Olguța! se supără Dănuț pescuind și el o pungă de piele plină de reliefuri.
— Stați, stați ! Vă arăt eu singură, oftă doamna Deleanu văzînd invazia.
Și cu resemnarea zîmbitoare a unui artist silit să biseze desfăcu geamandanul.

Geamandanul de marochin — el singur dar — cuprindea atîtea alte daruri, încît închiderea lui avu drept urmare deschiderea șifonierei. Altminteri, Olguța ar fi spus că-i persecutată — necuviință pentru care doamna Deleanu ar fi trebuit s-o pedepsească — sau ar fi gîndit numai că-i persecutată — cum ar fi gîndit poate și Monica despre Olguța — gînduri pe care doamna Deleanu le socotea mai primejdioase decît obrăznicile.

Olguța primi un pachet de șocolată și făgăduința unui cuțitaș la fel cu acel din plumieră lui Dănuț; Monica, o sticlută elegantă, plină cu *eau de cédrat*.

Dănuț se plimba prin ietac, aruncînd priviri posesive geamandanului înfășurat în învelitoarea de pînză. Frămînta cheițele din buzunar, cu vîrful degetelor, zăngănindu-le înădușit: căpătase ticul tuturor acelor care poartă în buzunare chei sau bani de metal.

— Hei! Da pe mine m-ați uitat!... Nu stăm la masă? întrebă domnul Deleanu din pragul ușii, scuturîndu-și scrumul țigării pe covor...

— Ai-ia-ia! Otravă mi-ai dat, Olguța! se schimonosi domnul Deleanu, mozolind bucata de șocolată.

— Mama mi-a dat-o! se apără Olguța rîzînd... Papa, cînd faci așa, semeni cu motanii! Mai fă o dată.

— Ia lăsați șocolata. Așa vă stricați pofta de mîncare. La masă!

Din pricina însuflețirii copiilor, a focului din sobă și a darurilor, ajunul plecării lui Dănuț, părea un ajun de Crăciun. Așteptai parcă să răsune la ferestre glasuri subțiri, cîntînd vechea vestire:

*Steaua sus ră-sa-a-re,
Ca o tai-nă ma-a-a-a-re...*

Dar după ce ieșiră toți, luînd și lampa, la geamurile palide-n lumina lunii răsunară trilurile greierilor toamnei.

Din voluptățile prelungite răsare melancolia ca un înger păzitor, bolnav de rău de mare. De astă dată răsărise din frișca bezelelor — pentru Olguța — și din a cataifului, pentru Dănuț. Afară de domnul Deleanu, toți erau gravi și taciturni în

jurul mesei. Monica abia gustase din cataif; doamna Deleanu, de loc. Nici Profira. În schimb, ochii ei, cînd întilneau faldul de frișcă revărsat pe vrejii rumeori ai cataifului, deveneau umani, ca ai cînilor flămînzi.

— Mamă, pot să mă scol? întrebă Dănuț ocolind privirea cataifului și a Olguței.

— Da. Sculați-vă cu toții... puneți-vă paltonașele și plimbați-vă pe-afară.

Monica se apropie de doamna Deleanu, îi sărută mîna și vorbește încet, privind în jos:

— *Tante* Alice, dă-mi voie, te rog, să mă culc.

— Nu ți-i bine, Monica?

— Ba da... Da mă doare capul.

— Să nu fi răcit cumva!... Bine, culcă-te. Dănuț, ia-ți rămas bun de la Monica.

— De ce? se opri Dănuț din drum, amar.

— Fiindcă tu pleci dis-de-dimineață. Monica are să doarmă atunci... Hai, sărutați-vă, copii!

Monica întinse buzele; Dănuț, obrazul.

"Nu mai mănînc niciodată cataif", se jură Dănuț în gînd, ferindu-și obrazul de buzele Monicăi, a căror suflare îi adusese încă o dată aminte de nesuferita dulceață a cataifului.

Și se ținu de cuvînt, deocamdată, lăsînd obrazul Monicăi să plece nesărutat și roșu sub ochii lui blazați.

Monica încuie ușile. Aprinse lumînarea. Trase un scaun lîngă șifonieră și, înălțîndu-se în vîrfuri, luă de deasupra un pachetel învîlit în hîrtie de mătasă. Așeză scăunelul la loc. Și-n loc să se dezbrace ea, începu să-și dezbrace păpușa: Monica cea mică.

Două nopți de-a rîndul, după ce adormea Olguța, Monica lucrase rochița de matasă albă — din pachetelul ascuns deasupra șifonierei — pe care trebuia s-o îmbrace păpușa în locul rochiței negre purtate neconținut de la moartea bunicii... pînă în ajunul plecării lui Dănuț.

Îi puse mai întîi șosetele și papucii albi, luați din piciorușele dăruite de doamna Deleanu. Cînd veni rîndul rochiței, degetele Monicăi tremurară mai tare... Dacă-i venea rău? Dacă-i era prea scurtă?

"Dă, Doamne, să-i stea bine! Dă, Doamne să-i stea bine!"

Îi încheie ultimul nasture de la spate și o așeză pe măsuta de noapte în lumina lumînării.

"Vai, ce frumoasă-i!"

Dolofană, prea rumenă și țăpănă de stîngăcie, păpușa părea o miniatură de țărăncuță în rochie de mireasă, la fotograf.

"Monica, tu știi de ce se săruta Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana?"

Fiindcă Ileana Cosînzeana era frumoasă... frumoasă cum era păpușa gătită cu rochița albă.

Obrajii Monicăi ardeau. Inima-i bătea repede. Și mai-mai că-i venea să plîngă în fața păpușei fiindcă prea era frumoasă, pe cînd ea...

Se uită în oglindă. Văzîndu-și rochița întunecată, ghetetele prăfuite, plecă ochii în jos. Capul nu și-l privise.

Prea era frumoasă păpușa... Și Dănuț, și Dănuț — pieptul Monicăi se zbătea

ca după fugă — și Dănuț se va îndrăgosti de păpușa ei.

Scuturându-și cozile începu să se dezbrace repede, în goană. Își puse cămeșa de noapte, își despleti părul, luă păpușa de câte-o mină și, răstignind-o pe trupul ei, se privi din nou în oglindă.

Păpușa avea rochiță albă...

Monica avea cămeșa albă...

Păpușa avea bucle blonde...

Monica zîmbi, și se roși, respirînd adînc.

Păpușa-i semăna. Avea ochii negri, gene compacte, o gropiță în mijlocul bărbiei. Avea și ea bucle blonde... *dar scurte*. Săraca păpușă! Ea nu putea face din părul ei hățuri lui Dănuț.

— Da ești așa de frumos îmbrăcată! o consolă Monica.

Înseninată, luă lumînarea de pe măsuța de noapte, așezînd-o pe masa de scris. Totul era pregătit de cu ziuă: și condei cu peniță nouă, și cerneală, și scrisoare: o scrisoare din acele mici, cît o foiță de țigară, colorată, cu un trifoi pe plic.

Încet, cu o pasionată caligrafie, scrise pe hîrtiuța liniată:

"Monica îl iubește pe Dănuț din toată inima"...

Opt vechi cuvinte pe o hîrtiuță: opt ceruri tropicale imens înstelate.

Rochița albă a păpușei avea o singură taină, candidă: un buzunărel pentru scrisoarea de dragoste. Sufletul Monicăi era la fel cu rochița păpușei.

Olguța și Dănuț mergeau alături prin ogradă. Tăceau, explorînd buzunarele paltonașelor, în care mai găseau resturi din iarna trecută. Dănuț descoperise un bilet de intrare la patinaj și două bomboane acre încrustate în fundul căptușelii sparte; Olguța frămînta un ghemotoc de hîrtie de cositor care învelise odinioară niște castane zăhărite.

Paltoanele miroseau a naftalină. Aerul intra rece și ascuțit pe nări, înroșindu-le. Suflările abureau. Subt pașii lor pămîntul suna tomnatec.

Linia dealurilor hotărnicia noaptea cu plutitoare ondulări ca o cădere de voaluri lente de pe goliciunea lunară.

Două umbre trecură pe la poartă — ireal de albastre în argintul profund. Cîinii se repeziră, hămăind. Intonată cu glas de bas răgușit, o sudalmă națională autentică decorul.

— Tu nu știi să te bați! ridică din umeri Olguța, oprindu-se brusc.

— Cum nu știi?

— Nu știi.

— Ai să mă-nveți tu?!

— Sigur, afirmă Olguța cu tărie.

— Hm!

Totuși, inima lui Dănuț — de altă părere decît buzele — bătu mai tare.

Olguța îl privi cu solicitudine compătimitoare.

— Dacă-ți trage cineva o palmă, ce faci?

— Îi trag și eu.

— Și dacă-ți trage un pumn?

— Trag și eu.

— Și dacă-ți trage încă unul?

- Îi mai trag și eu.
- Și dacă te-apucă de mîni?
- Mă smuncesc.
- Și dacă-ți dă cu piciorul?
- Fug, răspunse Dănuț sincer din cauza repezelii.
- Vezi?!
- Adică nu! reveni Dănuț furios. Lasă-mă-n pace! Știu eu ce să fac!
- Bine, atunci dă-mi o palmă.
- Dănuț o măsură.
- Vrei să ne batem? întrebă el împăciuitor.
- Nu. Vreau să-ți arăt.
- Și dacă-ți dau o palmă nu te superi?
- Nu, fiindcă nu poți!
- Zău?!
- Încearcă.
- Ai să te superi!
- N-am să am de ce! zîmbi Olguța.
- Ei!
- Ei, ei! încearcă.

Dănuț își pregăti mîna pentru o palmă sinceră, țintind obrajii Olguței. Cînd brațul lui Dănuț porni, piciorul Olguței îi pusese piedica. Dănuț căzu în mîni, pălmuind pămîntul.

— Asta-i porcărie!

Rîzînd, Olguța se plecă să-l ridice, cu brațele desfăcute.

— Dă-mi pace!

Îndepărtîndu-se cîțiva pași, Dănuț luă o piatră cu degetele tremurătoare de mînie — o aruncă în Olguța și fugi în goana mare spre scări.

— Nu m-ai lovit! țipă Olguța după el. Lașule . Bufta!

Dănuț n-o mai auzea. Intrase în ietacul doamnei Deleanu.

Șchiopătînd, Olguța porni spre casă. Piatra o lovise drept în fluierul piciorului.

Monica era culcată. Olguța se dezbracă pe tăcute, fără să-și privească piciorul îndurerat. Înainte de-a stinge lumînarea se uită lung spre ușa lui Dănuț.

— Monica, dacă ești prietena mea — sprîncenele Olguței se îmbinară — să nu mai vorbești cu Bufta — explodară buzele ei — niciodată! Auzi, Monica? Nu vreau eu să mai vorbești cu Bufta.

Lumînarea stinsă fumea înecăcios. Subt oghial, Olguța își masa piciorul.

Monica se prefăcuse numai că doarme: genele-i tremuraseră. Să nu mai vorbească cu Dănuț?... Ca niciodată, uitase să își spună rugăciunea, fiindcă în sufletul ei, scăldate-n aur, murmurau coruri de înviere:

"Monica îl iubește pe Dănuț din toată inima".

Tăiatul unghiilor de către doamna Deleanu, și mai ales al pielitelor, fusese totdeauna o caznă umilitoare pentru Dănuț; de data aceasta, binecuvîntată. Uitase că s-a isprăvit vacanța; că mîne dis-de-dimineață, cînd somnul e mai dulce va pleca de acasă pentru tare multă vreme; că va fi intern la București; uitase. Totul era abstract: numai răzbunarea Olguței era concretă fără să i se

arate, ca cineva care-ți stă la spate și se face nevăzut numai cînd întorci capul.

Nouă unghii deveniseră ovale și roze. Polissoir-ul aluneca pe-a zecea. Dănuț ar fi vrut să aibă o sută. Pe măsură ce unghia se rumenea, Dănuț vedea stingîndu-i-se steaua polară.

Dar doamna Deleanu zăbovea. Ea singură hotărîse ca Dănuț să plece dimineața la Iași, împreună cu domnul Deleanu, și de acolo, în seara aceleeași zile, spre București.

— Are să-ți pară rău, Alice. Mai ține-l acasă o zi și sară mi-l aduci la gară; nu-i păcat să-și piardă o ultimă zi, petrecută acasă, pentru vizite?

— Nu. E datoria lui să-și ia rămas bun de la rude. O zi mai mult sau mai puțin...

— Bine. Te-ai molipsit și tu de la Grigore !

Acum îi părea rău. Da, dacă trenul de sară cu care Dănuț avea să plece la București nu s-ar fi oprit la gara Medelenilor, ar fi fost mai ușor parcă să-l îndemne să-și îndeplinească datoriile, cu sacrificiul unei zile petrecute acasă. Dar așa!

— Dănuț... dacă vrei, dacă ții tu mult, nu mai pleci mine dimineață. Stai cu mama toată ziua, și sara mergem la gară să-l așteptăm pe tata. Vrei Dănuț?

— Nu. Plec cu tata, vorbi Dănuț pe nerăsuflăte.

— Ce? Nu v-ați culcat? se miră domnul Deleanu intrînd în ietac. Știți că-s unsprezece? Acuși trebuie să ne sculăm. Hai la culcare.

Doamna Deleanu, cu degetul lui Dănuț într-o mină și *polissoir*-ul în cealaltă, ridică ochii, deschise buzele... și le închise la loc: "Așa-s bărbații!"

— Haidem, Dănuț. Nouă nu ne e somn.

Papucii erau pe covorașul din fața patului; cămeșa de noapte pe pat. Dănuț își căutase papucii sub pat; cămeșa de noapte în dulap. Olguța nu era nici sub pat, nici în dulap. Mai rămînea numai ușa dinspre odaia ei.

— Mamă, eu n-am avut niciodată cheia la mine începu Dănuț cu ton plîngător.

— Ce cheie, Dănuț?

— Cheia de la odaia mea.

— Da ce vrei să faci cu ea?

— Să-nchid ușa, mamă... De ce stă cheia la Olguța? Eu îs mai mare.

— De ce nu mi-ai spus?

— Am uitat.

— Tare mai ești copil, Dănuț ! îl dezmierdă doamna Deleanu. Uite cheia, șopti ea închizînd ușa la loc.

I-o întinse rîzînd. Dănuț încuie ușa, învîrtind cheia de două ori.

— Mamă, nu ne culcăm? respiră el, congediindu-și paznicul inutil.

Întinzîndu-se în pat, Dănuț simți ceva tare alături de el, subț oghial. Sări din pat: i se păruse că mișcă. Aprinse lumînarea.

— Aa!

În locul șoarecelui de care se temuse, descoperi păpușa îmbrăcată în rochie de mireasă.

— Aha! Îți bați joc de mine! ridică el pumnul spre ușa închisă. Lasă eă-ți arăt eu! Rîzi tu, rîzi.

Are să vadă Olguța! Să-i pună o păpușă în pat! Da ce-i el? Fată?... N-are decît să se bată dacă i-i poftă! Da să nu-l insulte.

Din geamandanul de marochin, Dănuț luă plumiera, din plumieră, cuțitașul cu limbi tăioase. Apoi se așează pe marginea patului, cu păpușa între genunchi. Și-n cet cu-n cetul, buclele blonde, de curînd parfumate cu *eau de cédrat* începură să cadă pe cămeșa lui Dănuț, tunse sarcastic.

Păpușa năpîrlise de-a binelea. Buclele împachetate într-un jurnal mai pîlpiară o dată, blonde, în blondul flăcărilor sobei. Dănuț, bine învelit în oghial, din căldura patului zîmbi flăcărilor și ușii închise de două ori cu cheia.

Subt pat, păpușa, în care aștepta dragostea Monicăi, proaspătă și delicată ca întîia cireașă de mai, dormea complet transfigurată de tunsoare și de barbișonul și mustețile "Hardtmuth no. 1".

...Dănuț plînge. Olguța îl ajunge din urmă și-l lovește în spate cu pumnul și piciorul. Dănuț nu spune nimic. Știe bine că merită să fie lovit.

— Tu plîngi? îl întrebă Olguța, punîndu-i mîna pe umăr, pacific.

— Lasă, Dănuț! Hai să ne împăcăm.

Se sărută amîndoi. Dănuț ar vrea să-i spuie ceva... da nu-și aduce aminte ce!

Și plimbarea prin ogradă reîncepe: de data aceasta însă, merg la braț amîndoi, ca doi frați model. Dănuț vede că Olguța-i aliata lui, și-i pare foarte rău că trebuie să-i ascundă ceva. Dacă nu-și aduce aminte ce!

— De ce să pleci tu la București? Asta-i persecuție!

— Dacă vrea mama! oftează Dănuț din greu.

— Da nu vreau *eu*.

...Amîndoi fug de-acasă la moș Gheorghe. Noaptea e grozavă, dar Dănuț nu se teme fiindcă Olguța e lîngă el.

Au ajuns. Ciudat! Căsuța lui moș Gheorghe lucește în noaptea neagră ca o lună.

Bat la ușă. Lui Dănuț îi sare inima. Ușa se deschide de la sine, și-n tindă răsare moș Gheorghe. Olguța și Dănuț cad în genunchi, înaintea lui Dumnezeu, fiindcă moș Gheorghe e chiar Dumnezeu.

Îi sărută mîna.

Olguța spune că Dănuț e persecutat, că vor să-l trimeată intern la București și că de asta au fugit de-acasă. Dumnezeu îi primește în casă.

Olguța și Dănuț stau pe laviță; Dumnezeu, pe scăunaș. Deodată, răsare un înger cu zmeul lui Dănuț în mîna. E chiar zmeul cel mare de la începutul vacanței, cu sfoara tăiată de Olguța.

Dumnezeu se uită la Dănuț. Dănuț zîmbește iertător.

Răsare un alt înger cu păpușa Olguței în mîni. Dănuț tremură.

Dumnezeu ia păpușa pe genunchi, îi trece mîna peste față și-n locul chipului cu musteți și barbișon, zîmbește Monica. Numai că n-are păr.

Dumnezeu vîră mîna în sobă, ia un pumn de flăcări și-l răstoarnă pe capul tuns al Monicăi.

Dănuț închide ochii. Oare a ars Monica?... Nu. I-au crescut cozile la loc.

Dumnezeu dăruiește păpușa lui Dănuț și zmeul Olguței... Vra să zică Monica a rămas păpușa...

S-aud bătăi în ușă. Îi caută de-acasă. Olguța se încruntă. Dănuț se

cutremură. Numai Dumnezeu zîmbește.

Ce-i de făcut? Casa e înconjurată. Herr Direktor, tata și cu mama bat în ușă din răsupteri.

Fără să-i pese de cei care bat, Dumnezeu ia o iconiță din cui, îi prefăce pe toți trei în sfințișori zugrăviți și așază iconița la loc. De-acuma poate să-i caute!

Herr Direktor își pune monoculul și se uită prin odaie.

Dănuț face cu ochiul sfintelor de pe iconiță. Sfintele se prăpădesc de rîs.

Herr Direktor se uită la ei, vede icoana, și-și face cruce. Sfinții își trag coate și se încruntă așa de sever, că Herr Direktor mai face o cruce.

L-au păcălit pe Herr Direktor.

Iacă și mamă! Și ea se uită la ei... cam lung.

Sfinții clipesc.

Mama ia icoana, s-apeacă asupra ei — Dănuț simte lămurit parfumul mamei — și sărută pe frunte tocmai pe Dănuț...

— Hai, Dănuț, scoală-te, șopti doamna Deleanu, dezmiardînd pe frunte cea din urmă deșteptare în casa părintească, a copilului cu bucle castanii.

Deși s-apropia dimineața, casa părea deșteptată în negru miez de noapte.

Femeile intrară în antret cu lămpile aprinse, urmate de Ion și de Pricop, celălalt argat de la grajd. Cu toate semnele și poruncile date în șoaptă de doamna Deleanu, cizmele lui Ion și ale lui Pricop bocăneau aspru pe podele, primejduind somnul fetițelor.

Anica și Profira, îmbrăcate gros, cu capetele înfășurate în tulpane negre, erau încă buimăcite de somnul neisprăvit.

Dănuț, cam palid în hainele de catifea albastră, cu guler tare, *rabattu* și elegantă lavalieră, se uita distrat în jurul lui. Mesteca mereu, cu un aer nemulțumit; vărsase din greșeală prea multă apă de dinți în paharul cu apă: îl usturau gingiile.

Curentul făcu să tresară și să tremure flacăra lămpilor. Cufărul cu așternutul fu scos afară. Ali intră în casă pe ușa deschisă. Nimeni nu-l goni.

Oamenii ridicară cufărul din odaia lui Dănuț, în tăcerea de șoapte, curmată doar de bocănitul cizmelor, umbrele oamenilor care duceau cufărul erau lugubre.

În podul cu vechituri, la lumina slabă a lumînării, Dănuț ștergea cu radierul mustețile și barba păpușii. Nimic nu se schimbă în pod de cînd se despărțise de Robinson Crusoe. Același miros, aceeași pace, aceiași sîmburi de piersică uscați și prăfuiți.

Subt hărnicia radierului, obrații păpușei își recăpătară tenul feminin. Bărbia-și arată din nou gropița; buzele-și pierdură aroganța zîmbetului mușchetăresc, regăsindu-l pe acel suav. Numai lipsa buclelor mai amintea urgia care se abătuse asupra ei.

Cuprinzînd-o c-o mîină de mijloc, Dănuț o îndepărtă puțin, privind-o. În sufletul lui Dănuț era visul nopții, și-n visul nopții păpușa se oglindi.

"Păcat c-am tuns-o", dădu din cap Dănuț.

Păpușa din vis semăna cu Monica — era chiar Monica; păpușa din mîină, de cînd era tunsă, nu mai semăna cu păpușa din vis. Și lui Dănuț îi părea rău, fiindcă abia acum își aducea aminte că în vis Dumnezeu îi dăduse lui păpușa

care semăna cu Monica, și îi bătuse inima ciudat, dar nimeni nu știuse, fiindcă-i era rușine de Olguța. Oftînd, Dănuț îi făcu loc în lada cu cărți, alături de Robinson Crusoe. Păpușa cu rochița de mătasă albă, singură între atîtea cărți, avea cocheta dezolare a unei domnițe în bejenie. De acuma și pe ea o aștepta colbul, ca o bătrîneță între străini. Dănuț închise capacul.

Noaptea păpușii începu o dată cu cîntecul cucușilor — și insomnia — fiindcă Dănuț uitase să închidă ochii de sticlă în care aflase melancolic de ce se săruta Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana cînd erau singuri.

La loc de cînte în capul mesei, samovarul de aramă sclikea și fumega obez. În șoldurile lui gălbuie se oglindea sofrageria, masa și cei trei comeseni, comic deformați de rasa mongolică parcă. Așteptînd să i se răcorească ceaiul, Dănuț ronțăia îngîndurat cornulețele presărate cu chimion, abia scoase din rolă: bucătăreasa se sculase înaintea tuturor.

Doamna Deleanu desena cu degetul pe fața de masă capul lui Dănuț.

Domnul Deleanu își sorbea ceaiul cu lapte, controlîndu-și uneori nodul cravatei. Era bine dispus. După o lungă, necurmată și tihnită vacanță la țară, în familie, Bucureștiul...

Apucînd mașinal sticla cu rom, turnă în paharul lui Dănuț cam mult... așa cum torni din sticlă, cînd la spate cîntă lăutarii.

— Nu-nu-nu! Asta nu!

— Lasă-l, Alice! E băiat mare, ce Dumnezeu!

Băiat *mare*! Departe de-al măguli, aceste două cuvinte îl înfricoșau, ca un tren negru care-l ducea de-acasă între străini. În ceaiul cu rom căzură lacrimi.

Treptat, zorii, profirii ca sănătatea tinereții, bucurară ferestrele. Doamna Deleanu se sculă de la masă și începu să privească afară.

În tăcerea deplină, samovarul bufnea și şuiera ca o ironică locomotivă.

— Bună dimineața și sărut mîna!

— Ei, moș Gheorghe! Ce bine-mi pare!! se luminează Dănuț văzîndu-l pe capră.

— Moș Gheorghe! îl dojeni doamna Deleanu cu degetul ridicat; parcă ne-a fost vorba să stai în casă?

— Da, duduie! D-apoi cu sumanul ista sau în casă nu-i totuna?

Toți servitorii ieșiră pe scări. Copitele cailor dansau pe loc. Dănuț se așeză la mijloc între domnul și doamna Deleanu. Anica și Profira păiuriră pledul de o parte și de alta.

— Parcă-i un prințisor! exclamă tare bucătăreasa.

Dănuț își trăgea mînușile de piele. Doamna Deleanu zîmbi pentru el. Caii se smunciseră- Dănuț făcu un semn cu mîna spre casă și servitori, și o clipă numai zări în pragul ușei pe Monica — visa? — cu părul desfăcut și chimonoul prea larg, ținîndu-și mîinile pe gură...

Cîmpiile erau albe de brumă; cerul vînat; zarea răsăritului tumultoasă de aur roșu.

Ali se luase după trăsura. La intrarea în sat, dulăii ciobănești se repeziră crunți spre el. Palid, Dănuț se ridică în picioare.

— Mamă, uite, mamă! Hai să-l luăm în trăsura, se rugă el dezmiardînd mîna doamnei Deleanu.

— Oprește, *moș Gheorghe*!

Ali se urcă în trăsură, ocrotit de şuierul biciului, grămădindu-se pe pled la picioarele lui Dănuț. Trapul cailor răsuna din nou. Satul rămase în urmă. Și vacanța...

*Unu Ilă
Duduilă
Ești coș
Toporaș...*

— Bun aer! exclamă domnul Deleanu. Când mă gândesc la infecția din București!

— St! Doarme! șopti doamna Deleanu, luînd pe brațe capul îngreuiat al lui Dănuț.

*Pe la moara murgului
Trece iată turcului...*

Într-un capăt al băncii de pe peronul gării, Dănuț și doamna Deleanu ședeau alături ținîndu-se de mînă. Așezat pe marginea celuilalt capăt, domnul Deleanu răsfoia grăbit teancul de citații, copii și extracte, ascultînd explicațiile domnului Șteflea cu privire la procesul ajuns la Curtea de apel... Domnul Deleanu cerea de la clienții săi, cînd se întîmpla să-i asculte, claritate și precizie, însușiri care lipseau cu desăvîrșire domnului Șteflea. Dialogurile dintre ei erau o neconținută ciocnire între un expres și-un tren de marfă.

— Dă, cucoane Iorgule, pe mine așa mă taie capul. Cum adică?... Da aduc martor tot județul!

— Domnul meu! îl întrerupse glacial domnul Deleanu, ridicînd ochii de pe hîrtii

Domnul Șteflea își șterse fruntea nădușită și oftă. Doamna Deleanu vorbea lui Dănuț pe șoptite.

— Să scrii mamei cum ajungi... tot-tot-tot ce faci. Auzi, Dănuț?

Îi mai îndreptă odată lavaliera și bereta.

— Domnule Șteflea! începu domnul Deleanu categoric.

Domnul Șteflea se înclină cu deferentă.

— ...Eu stau la Iași pînă diseară. Azi îți fixezi termenul de judecată și vîd dosarul. Diseară ai să mă aștepti la trenul de București. Am să-ți spun ce trebuie să faci.

O sonerie vibră teatral prin pacea cîmpenească a peronului. Doi țărani se sculară. Doamna Deleanu se ridică. Mîna lui Dănuț îi încleștă mîna.

Trenul intra în gară, lung, murdărind lumina dimineții. Vagonul de clasa întâi se opri dincolo de peron. Alergară într-un suflet. La ferestre clipeau somnoros chipuri palide și unsuroase.

— Hai, Ioane, îl grăbi domnul Deleanu, îmbrîncind cu piciorul în vagon geamandanele. Și tu de ce nu bagi de seamă?

Dănuț înghiți în sec. Îl lovise peste picioare.

— Dănuț, Dănuț! îl chemă doamna Deleanu mergînd alături de trenul pornit.

Abia avu vreme să-i sărute mîna întinsă.

— Mamă, îngîină Dănuț, ștergîndu-și ochii, nu-l lăsa pe Ali; ia-l în tră... În trăsură, țipă el nemaivăzînd-o.

În urma trenului o cioară coborî între șine, ciugulind prin prund.

— Duduiță, vorbi moș Gheorghe ridicînd de jos batista doamnei Deleanu, mai *avem* pe cineva acasă.

Prea mare fusese sofrageria pentru tăcerea în trei, din timpul dejunului și al mesei; prea mare salonașul doamnei Deleanu, pentru tăcerea de după masă, cu noaptea la ferestre.

— Hai la culcare, copii.

Olguța și Monica îi sărutară mîna. Doamna Deleanu nu le mai însoți în odaie. Se despărțiră în antret.

Se făcuse grijitură mare în odaia lui Dănuț. Ușa cu panoplia ruso-japoneză era dată în lături. Mirosul de terebentină al podelelor proaspăt ceruite, pătrundea răcoros în odaia fetițelor, ca o indiferență.

Înainte de a se dezbrăca, Olguța închise ușa. Monica se așeză îmbrăcată pe marginea patului, privind în jos.

— Tu nu te culci? o întrebă Olguța.

— Ba da.

Începu să-și scoată rochița, cu mișcări ostenite. Olguța se sui în pat. Monica-și spuse rugăciunea mai repede ca de obicei.

— Noapte bună, Olguța!

— Noapte bună, Monica!

Olguța suflă în luminare. Monica rămase în picioare între paturi, prin întuneric, multă vreme... Ținîndu-și suflarea se apropie de patul Olguței.

— Ce faci? tresări Olguța. simțind o lacrimă pe obraz.

— Olguța, vorbi Monica zguduită de suspine, te-am trădat... Eu îl iubesc pe Dănuț.

— Sigur. Tu ești prietena mea... Și eu îl iubesc.

Îngrășat de confort, îmbrobonat de lumini rotunde, mirosind a piele C.F-R.-istă și a fum de havană, vagonul de dormit gemea și scîrțîia molatec de-a lungul kilometrilor.

Pe fotoliul din fundul coridorului, conductorul, cu chipiul pe ceafă și tunica desfăcută la gît, își făcea socotelile, muind mereu în gură creionul chimic.

În cabina mică — no.10-11 — domnul Deleanu juca o partidă de écarté cu un confrate bucureștean. Alături, pe măsută, tresărea o sticlă de "Cherry Brandy"; două pahare cu monograma companiei de "Wagon-Lits" cîntau ciocnindu-se cristalin.

În fața cabinei, așezat pe strapontinul de lîngă fereastră, Dănuț privea afară cu fruntea rezemată de sticla rece. Nimeni nu-i mai spunea: "Du-te la culcare, Dănuț", sau: "Cum? Nu te-ai culcat?" deși trecuse ora cînd copiii "trebuie să se culce".

— Pă asta, nene, greu s-o cîștigi!

Huruitul roților și vorba muntenească a partenerului domnului Deleanu țineau tovărășie gîndurilor lui Dănuț.

Locomotiva țipă ascutit. Trenul își încetini mersul.

— Papa, am ajuns! se ilumină Dănuț văzînd la fereastra vagonului oprit figura familiară a domnului Șteflea.

— Ce, nene, te-așteaptă clienți pă la gări?

— Un imbecil care mă pisează!

Cu cărțile de joc în mînă, domnul Deleanu ridică geamul din dreptul lui Dănuț, dădu cîteva ordine laconice domnului Șteflea și, grăbit, își reluă partida. Domnul Șteflea rămase aiurit la geam. Dănuț își frîngea mîinile... Să fi putut, i-ar fi dat domnului Șteflea și turbinca lui Ivan... Dacă nu știa ce să-i spuie! Gornița de plecare răsună, dramatic.

Deznădăjduit, Dănuț scoase cutia cu bomboane de mintă și o întinse pe geam. Domnul Șteflea o luă nedumerit și rămase cu ea în mînă, privind-o... Trenul pornise. Dănuț, aplecat pe fereastră, flutură batista îndelung spre șeful gării, care prea tîrziu alergia după tren să restituie cutia cu bomboane.

Pierzîndu-l din ochi, Dănuț se așeză din nou pe strapontin și, ca și cum șeful gării i-ar fi fost singura și ultima bucurie de-a lungul drumului amar, începu să plîngă.

O doamnă, din ușa cabinei alăturate, privise toată scena. Se apropie de Dănuț cu un pachet de șocolată.

— Cum te cheamă, puiule?

— Dănuț! suspină el ridicîndu-se în picioare.

— Bravo, nene! Halal fecior! Îți seamănă! clipi confratele către domnul Deleanu, arătîndu-i cu degetul idila de pe coridor.

...Trei gînduri urmăreau prin noapte același tren căutînd pe-același călător.

IV

"MOȘ GHEORGHE, NU TRAGI DIN LULEA?"

*La tante Julie,
La tante Sophie,
La tante Melanie
Et l'oncle Leon... (1)*

— Ah! Papa! Iar ai greșit! îl dojeni Olguța zburbindu-i părul cu podul palmei.

Domnul Deleanu, aplecat peste umărul Olguței, asupra pupitrului descifra, cu glas de bariton răgușit, șansoneta adusă de la București o dată cu răgușeala. Olguța îl acompania la pian.

— Vezi, papa, tu cînți: si-sol-mi-do — în loc să cînți: si-la-si-do. Ascultă-mă pe mine.

Începu din nou, șuierînd melodia și bătînd tactul cu piciorul. Domnul Deleanu fredona cu buzele închise, dînd din cap.

— Ei, papa, iar?! Ce-are să spuie mama?

Domnul Deleanu își luă o figură de școlar prins cu lecția neînvățată.

— De ce greșești tu, papa, tocmai la *l'oncle Leon*?
— Mare mister! se încruntă domnul Deleanu. Eu cred că *tante Melanie* îmi pune piedică!
Olguța bufni de râs.

¹ Mătușa Julie, / Mătușa Sophie, / Mătușa Melanie / Și unchiul Leon (fr.).

— Vai, papa! Dacă ai ști tu cine-i *tante Melanie*, n-ai spune una ca asta!
— Da tu de unde-o cunoști?
— Așa!... Mi-o închipui eu... Știi, papa, are ochelari pe vârful nasului și se uită pe deasupra lor, o invocă Olguța, sculptînd-o cu degetele în aer.
— Și ce mai are?
— Aa! Un neg... un neg păros deasupra buzei! Și-i slabă ca un țîr...
— ...Cu ochelari, adaugă domnul Deleanu.
— Stai, papa! Are musteți!
— I-auzi!
— Zău, papa! Mă jur! Când mănîncă ouă fierte îi rămîne gălbenuș pe musteți. Asta-i greșos! Vai, ce urîță-i!... Papa, *tante Melanie* e nevasta lui *oncle Leon*, săracul de el.
— Ce-ți spuneam eu! Vrea să divorțeze și m-a angajat pe mine avocat.
— Nu primi, papa. *Oncle Leon* are dreptate. *Tante Melanie* e o zgripturoaie.
Ea îl persecută.
— Ce-i de făcut?
— S-o persecutăm și noi pe ea.
— Atunci hai să mai cîntăm odată.
— Hai.
Și din nou, glasul de soprană și cel de bariton silabisiră pomelnicul ritmat al *tantelor*.
Dimineata intra pe ferestre ca un viscol de polen, aurind sclipitor covoare și oglinzi. Monica ședea pe divan lângă sobă, ținînd pe genunchi o carte din "*Bibliothèque rose*".
— Săraca Olguța! oftă ea adînc din cap.
Din întîmplare, Monica aflase adevărata pricină a contramandării plecării la Iași, dar făgăduise doamnei Deleanu să nu spuie nimic Olguței.
... *Et l'oncle Leon*.
— Bravo, papa!
— Cu așa profesoară ajung departe!
— Știi ce, papa? Hai să te-nvăț acompaniamentul!
— Vrei să mor?
— Hai, papa... c-un deget măcar.
Vrînd-nevrînd, domnul Deleanu se așeză la pian.
Olguța începu să-i călăuzească degetele nedibace printre clapele uniforme.
Ușa salonului se deschise încetișor. Anica-și vîrî numai capul, așteptînd.
Monica ieși afară.

— A venit doctorul?

— Da, duduie, înghiți Anica ștergîndu-și ochii cu pestelca... Cereconița spirtul din dulap și un prosop curat.

Cu prosopul și sticla în mînă, Anica o luă la goană pe scări. Monica intră în salon cu fruntea încrețită și ochii grei.

*La tante Julie,
La tante Sophie,
La tante Melanie
Et l'oncle Leon...*

Doamna Deleanu ieși cu doctorul în tindă.

— ...?

— Dă, doamnă... azi... mîne: e o chestie de ore.

— Să-l transportăm la Iași, la spital...

— Păcat de cheltuială! Nu rezistă.

— ...Anica, du-l pe domnul doctor la curte... Domnule doctor, vorbi doamna Deleanu trecîndu-și mîna peste frunte, fetița mea îl iubește pe moș Gheorghe... Aș vrea să nu știe... O lăsăm să creadă că ești un client al bărbatului meu, venit pentru afaceri.

— *Voyons!* N-aveți nici o închietudine, zîmbi doctorul ridicînd mîna. În cinci minute sîntem cei mai buni amici. *J'en fais mon affaire (1).*

¹ Ia te uită!... Mă descurc eu (fr.).

Văzîndu-l pe doctor, țărani așezați pe prispă se ridicară în picioare, salutîndu-l adînc.

— Scapă, domnule doftor? întrebă unul.

— Ceva moștenire? glumi doctorul ascuțindu-și privirea. N-aveți nici o grijă. Mult nu mai are.

Urmat de Anica, doctorul trecu înainte; trăsura-l aștepta la poartă cu Ion pe capră.

— Spurcăciune! scui pă printre dinți Oțăleanca, urmîndu-l c-o privire dușmănoasă pornită din ochii uzi de lacrimi curate.

Moș Gheorghe cercă să închege un zîmbet mucalit cu colțul buzei și coada ochiului; zîmbetul răsări trist pe fața topită în jurul ochilor amari de suferință.

Doamna Deleanu se așeză pe marginea laviței, binișor.

— Vrei ceva, moș Gheorghe?

— Duduie, șopti el rar, frămîntîndu-și degetele subțiate, di ci m-o mai împuns?

— Fiindcă așa trebuie, moș Gheorghe. Asta-ți dă sănătate.

— Sărut mîna... da eu aș zice să vie părintele. Ochii lui moș Gheorghe stăruiră umili subț privirea doamnei Deleanu care, încet, întoarse capul.

— Bine, moș Gheorghe, are să vină și părintele... dacă vrei.

Un oftat greu curmă tăcerea.

— Te doare, moș Gheorghe?

— ...

Ochii moșneagului, îndreptați spre ferestrele luminoase, se umplură de lacrimi.

— ...Am să ți-o aduc mai încolo, moș Gheorghe. Odăița în care Olguța descoperea fructele din livada Oțălencei, după aromă, de cum intra pe ușă, mirosea acum a iod, a eter și a spirt ars.

— Bună țuică, domnule Deleanu.

— Bătrână.

— Bună și bătrîneața la ceva! clipi doctorul. Și întorcându-se către Olguța: *A la vôtre, mademoiselle!*

Olguța îl privi cu ochi de miop și-și vârî din nou nasul în carte, obraz în obraz cu Monica.

— Monica, ai băgat de seamă? Clientul se rade pe frunte! șopti ea, prefăcându-se că cetește.

Profira ieși cu tablaua, aruncînd doctorului o privire scîrbită: mîncase toate aperitivele.

— Și cu ce se delectează, mă rog, domnișoarele? Dacă nu-s indiscret? le întrebă doctorul așezîndu-se pe divan alături de ele.

— *Les malheurs de Sophie*(1), recită repede Monica, titlul cărții, strîngîndu-se în Olguța.

— *Les malheurs*? A! Nu! Cu-așa cetitoare trebuie să schimbăm titlul. Eu propun: *Les bonheurs de Sophie*(2).

Spiritual, aspiră aer pe nas. Olguța se încruntă.

— Și vra să zică, Sofia dumneavoastră e nenorocită? Ia puneți-mă și pe mine la curent cu nenorocirile ei.

— Cum nu, se oferi Olguța, privindu-l drept în ochi.

— *Vous avez la parole.* (3)

— Sofia noastră, începui Olguța descoperindu-și fruntea, combativ, era o fetiță ca și noi...

— Frumoasă, cuminte și amatoare de povești, îi luă doctorul vorba din gură.

— Și binecrescută, adăugă scurt Olguța.

— Bucuria părinților, încheie doctorul.

— De unde știi mata?

¹ *Nenorocirile Sophiei*, roman al contesei de Segur (1799–1874) (fr.).

² *Bucuriile Sophiei* (fr.).

³ *Aveți cuvîntul* (fr.).

— Aa! Ce nu știu eu?! Îmi spune degetul cel mic.

— Daa? Te rog să spui mata degetului cel mic — care? de la mîna stîngă, de la mîna dreapta... sau de la picior?

— Iacătă-l!

Olguța îl privi cu deosebită și lungă atenție.

— Te rog să-i spui mata că spune minciuni și drept pedeapsă să-i tai unghia. Unghiile doctorului erau tăiate — sau, mai exact mîncate — scurt. Numai

degetul cel mic al mîinii drepte era privilegiat cu prisosință, datorită pesemne unei concepții estetice.

— Ha-ha! Și de ce spune minciuni, domnișoară?

— Fiindcă Sofia noastră nu era bucuria părinților.

— Nu-mi vine a crede!

— Ascultă mata și ai să vezi.

— *Je suis tout oreilles. (1)*

— Odată, vine un domn în vizită la părinții Sofiei...

Domnul Deleanu, subit, se așeză pe divan, la picioarele Olguței.

— Sofia tocmai cînta la pian. Ce să facă? Se scoală și ea să-l primească pe musafir, fiindcă era o fetiță binecrescută. Dar musafirul n-o lăsa în pace. În loc să stea de vorbă cu părinții Sofiei — cum stau oamenii mari — el vorbea cu Sofia...

— Olguța, eu aș propune să ne așezăm la masă, se amestecă domnul Deleanu.

— N-o așteptăm pe mama?... Și-atunci, urmă Olguța îndirjită, Sofia nu s-a mai putut ține și i-a spus în față: "Domnule musafir, nu pot să te sufăr: fiindcă te razi pe frunte, fiindcă miroși ca o farmacie și fiindcă nu-mi dai pace".

Tăcere gîtuită.

Ușa se deschise. Doamna Deleanu intră cu o prefăcută însuflețire.

¹ Sînt numai urechi (fr.).

— O veste bună: o scrisoare de la Dănuț.

— Ia să văd, sări Olguța.

— Haidem la masă... Ei, cum vă-mpăcați? întrebă doamna Deleanu pe doctor.

— Admirabil! Ne tachinăm deja. Știți: "*Qui s'aime se taquine(1)*".

Domnul Deleanu își mușcă musteața, strănutînd.

Din plicul deschis se revărsă pe farfuria doamnei Deleanu un teanc de fotografii.

— Dănuț! Uite: Dănuț! se bucură doamna Deleanu.

— Ia să vedem, mamă.

— Tuns! se-ntristă doamna Deleanu, privind cu de-amănuntul fotografia proaspătului licean.

Singur doctorul își mîncea omleta cu brînză și verdețuri.

— Mamă, uite: scrie ceva pe dos.

— "*Pentru Monica de la Dănuț*", ceti doamna Deleanu slova caligrafică...

Poftim, Monica.

Zugrumată de emoție, Monica și luă fotografia fără s-o privească, o așeză pe genunchi pipăind-o cu degetele, înghiți, și-și trecu șervetul peste obraji aprinși.

— "*Pentru papa de la Dănuț*".

— Hei! Ca o ridiche! Căpățînosul tatei!

— Asta-i pentru mine. "*Pentru Olguța de la Dănuț*."

— Mamă, da aceea pentru cine-i?

— "*Pentru moș Gheorghe...*" ceti repede, oprindu-se prea tîrziu, doamna Deleanu.

— Bravo, Dănuț! jubilă Olguța. Eu i-o duc lui moș Gheorghe.

Toți se posomorîră. Numai doctorul zîmbi, clipind cu înțeles cătră doamna Deleanu.

— Stați, mă rog, interveni el mestecînd. Dați-mi și mie o fotografie. Nu-s eu prietenul juneții?

1 Cine se iubește se tachinează (fr.).

— Poftim omletă, ripostă crunt Olguța îndesînd farfuria înspre el.

— Chiar așa. Hai să mîncăm, se scutură doamna Deleanu.

— Ce scrie, mamă? Cetește scrisoarea.

— *"Dragă mamă, mi-e foarte dor de voi toți, de moș Gheorghe și de Ali"...*

O pauză lungă.

— Lasă, Alice. Cetește fiecare după masă.

Dacă n-ar fi fost doctorul la dejun, omleta s-ar fi întors așa cum venise, fără ca bucătăreasa să se mire.

— Mamă, eu mă duc la moș Gheorghe să-i duc fotografia, anunță Olguța urmărind cu o privire cruntă pe doctorul care intra în salon.

— Lasă, mai tîrziu, Olguța. Moș Gheorghe-i dus la pădure. Mergi cu tata cînd s-o întoarce.

— Mergi și tu, papa?

— Nu ți-am promis? Îi facem noi doi o *vizită!*

— Și ne dăm în scrînciob?

— Vai!

— Și pe client îl lăsăm acasă, nu?

— Nici vorbă!

— Bravo, papa! respiră Olguța. Nu pot să-l sufăr. Ai văzut cum mănîncă?

Doamna Deleanu întinse Olguței scrisoarea lui Dănuț.

— Cetește-o cu Monica. E vorba de niște gavanoase! cercă ea să zîmbească.

Auzind cuvîntul gavanoase, rostit de doamna Deleanu, Olguța tresări.

Luînd-o pe Monica de mînă, se grăbi spre odaia ei, în care nu se făcuse încă foc fiindcă Olguța pretindea că-i prea cald.

Doamna Deleanu începu să plîngă.

— Biata Olguța! dădu din cap domnul Deleanu.

Olguța cetea cu glas tare scrisoarea lui Dănuț; lîngă ea, Monica urmărea cu privirea șirurile neregulate pe care ar fi vrut să le alinte și să le sărute.

"...Băieții de aici mă rîd fiindcă vorbesc moldovenește. Chiar m-au poreclit «Șoldoveanu» și «domnul Măi». Mie nu-mi pasă. Numai mi-i ciudă că spun minciuni! Spune și tu, mamă dragă, dacă-i adevărat că eu spun: «și mai fași» în loc să spun «ce mai faci?»..."

— Nu-s eu acolo, că v-aș arăta eu și mai fac! se stropși Olguța la nevăzuții munteni, prigonitori ai lui Dănuț.

— Da nu-i adevărat, Olguța. Dănuț nu spune-asa! sări și Monica, aprinsă de mînie.

— Sigur dă nu spune! Da-s proști muntenii! Știi, ei îs cam surzi! explică Olguța compătimitoare. Cînd vorbești cu un muntean trebuie să țiți, altfel nu

te-nțelege. N-ai auzit? Ei nu spun *măi* ca *noi*. Ei țipă: *băăă!*

...*"Da nici eu nu m-am lăsat"*, urmă Dănuț îndărătnic.

— Bravo ție! aprobă Olguța pe neștiute.

Monica primi omagiul.

...*"Ieri, când intram în clasă, un băiat spunea arătînd pe niște băieți din altă clasă: «Mă, ei are liber, al dracului!» Atunci eu am sărit și i-am spus că nu știe să vorbească românește, fiindcă în românește subiectul se acordă cu predicatul, ș-atunci trebuia să spuie: ei au liber». Toți băieții rîdeau și spuneau că el are dreptate, fiindcă eu sînt soldovean căpăținos. Eu n-am spus nimica"*...

— Foarte rău! dezaprobă Olguța.

— Ce era să facă săracu Dănuț? îl apăra Monica.

— Să-i insulte și să-i bată.

"...da în ora de română, l-am întrebat pe domnul Ilie Popescu cum se spune. El mi-a dat dreptate. Da eu nu mai pricep nimic! Chiar el spune tot așa: «Ei are!» Spune tu, mamă dragă, și-a bătut joc de mine sau nici el nu știe românește?"

— Ilie Popescu, ești un prost! Se cunoaște și după nume că-i prost; nu-i așa, Monica?

— De ce, Olguța? El i-a dat dreptate lui Dănuț.

— Nu trebuie să ții cu proștii, Monica. Ei *n-are* dreptate niciodată .

"De când m-am tuns mi-i foarte frig. Și nu știu de ce, da mi-i rușine cu capul gol! Ce-ar mai rîde Olguța să mă vadă așa!"

— Săracu Buftea! zîmbi Olguța, privind fotografia din minile Monicăi. Parcă-i dat cu var pe cap!

Olguța reîncepu lectura. Monica nu-și mai lua ochii de pe fotografie. Asculta și privea. Dănuț, în uniformă cu pantaloni lungi avea o poziție foarte fotografică: un picior înainte, ca la comanda militarească "pe loc 'paus!"; o mînă voivodal înfiptă în șold, cealaltă, purtătoarea chipiului, atîrnînd țăpănă de-a lungul coapsei; capul strîmbat în sus. Surîdea serafic mînei nevăzute a fotografului. Roși, obrajii Monicăi își însușiră zîmbetul.

Scrisoarea se isprăvea cu următorul post-scriptum: *"...Și eu am mîncat dulceață din gavanoasele de la Olguța. Bună mai era, mamă dragă! Numai la noi acasă se face așa bună dulceață!"*

— Bravo, Dănuț! Așa aș fi scris și eu.

Olguța admira retorica măiestrie cu care Dănuț îmbinase spovedania jafului dulceleilor păstrate pentru iarnă, cu slăvirea lor și măgulirea păgubașului — fără să-și dea seamă că acel "bună mai era, mamă dragă!" departe de a fi un vicleșug, pentru Dănuț era o naivă și deplină doină.

După împărtășanie, moș Gheorghe privise lung aburii albăstriei ai fumului de tămîie plutind înfloriți prin odaie. De la o vreme ațipise. Acum dormea cu fața în sus. Brațele-i atîrnau în lături, grele. Și trupul, și chipul păstrau parcă întipărirea resemnată a unei răstigniri.

Doamna Deleanu îl veghea, așezată pe un scăunel alături de laviță, cu coatele sprijinite pe genunchi și fruntea cufundată în palme.

Veghea și Oțeleanca. Neîndrăznind să stea jos, subț același acoperămînt cu doamna Deleanu, și fiind ostenită de lungă ședere în picioare, îngenunchease în

fața icoanelor.

Doctorul, întins pe prispă, la aer curat, cetea un roman franțuzesc, făcînd reflecții specific românești.

...Pe cînd era de-o samă cu Olguța, doamna Deleanu căpătase de la moș Gheorghe un dar nepieritor, ca trandafirii Iericonului: zîmbetul copilăriei. Fără de moș Gheorghe nu l-ar fi cunoscut. Nu doar că n-o iubeau părinții! Dar mama doamnei Deleanu, greu zdruncinată de la naștere, trăise mai mult prin străinătate. Venirile ei acasă — din ce în ce mai rare — nu aduceau decît o față mai istovită, un zîmbet mai chinuit și o poruncă de *liniște* sfătuită de doctori și rostită de Fița Elencu în fața mormanelor de jucării proaspăt aduse. Conu Costache Dumșa, prins de viața politică, dezmierda distrat, uneori numai — ș-atunci c-un oftat de mîhnire — capul fetei timide cu care avea să i se stingă numele. În schimb, străjeri neclintiți ai copilăriei ei în căminul părintesc, fuseseră ochii Fiței Elencu, verzi, ca un mucegai nimicitor al oricărei frăgezimi. Mai tîrziu, dascăli și guvernante, tot subt diriguirea Fiței Elencu, o învățară să fie bătrînă la minte, deșteaptă, posomorîtă și savantă și în alte limbi decît cea românească.

Moș Gheorghe-i ținuse loc de mamă și bunic. El alungase tot atîtea lacrimi pe cît deșteptase zîmbete și-nviorări pe chipul palid al feței istovite de învățatură și singurătate.

Și ea fusese odată "duduița moșului". Acum era Olguța... Și moșul copilăriei lor se ducea...

Degetele doamnei Deleanu mîngîiară ușor părul alb al moșneagului.

Alte amintiri, de mai tîrziu, înlocuiră pe-ale copilăriei; și acestea tot de moș Gheorghe legate și de căsuța lui.

...Fița Elencu prinsese la Iași — era mult de-atunci — o scrisoare de dragoste de la tînărul Iorgu Deleanu, profesorul de filozofie al nepoatei sale.

— Ce-i asta, Alice? întrebases ea cu scrisoarea în mînă și un zîmbet oțetî în ochi.

Inima nepoatei simțise greutatea întregii planete.

— Ia să vedem noi ce-a scris *domnul profesor*, începuse Fița Elencu așezîndu-se într-un fotoliu... "*Draga mea Alice*" Bre, bre!... Vra să zică, scumpa mea nepoată, un slugoi, un Deleanu oarecare, are cutezanța să te tutuiască pe *tine*, odraslă de neam boieresc! Frumos! Tare frumos! Știi tu, fetițo, pentru ce-s făcute bicele?... Nu știi. Ei, să te-nvețe mătușă-ta, că-i mai bătrînă. Bicele, dragă nepoată, sînt făcute pentru tălpile groase, ca să le facă mai subțiri... și mai simțitoare. Și cum mai spune? "*Dragă!*" Un *adiectiv* foarte necuviincios!... Și ce mai spune? "*Mea!*" Cum se poate! Nu-ți pare ție, scumpa *mea* nepoată, că acest posesiv nesăbuit pornește dintr-o minte cu totul smintită? Că altfel nu-i cu putință să îndrăznească un fecior de robi să fure un cuvînt așa de boieresc!... Mata, fetițo, încheiase Fița păturind scrisoarea ca pe un document de mare preț, ai să mergi cu mine la țară, și acolo am să-ți spun eu "*draga mea Alice*" pînă ce ti-i sătura de dragoste, ca să nu mai simți nevoia să ți-o spună slugile.

Fița se ținuse de cuvînt așa de vertiginos, încît tînărul Iorgu Deleanu găsise numai o ușă închisă în casa unde preda lecții de filozofie. Pe cînd nepoata Fiței învăța la Medeleni să-și stăpînească lacrimile subt atenta priveghere a ochilor

verzi, tînărul Iorgu Deleanu le lăasă să curgă în voie, la Iași, căpătînd bile din ce în ce mai roșii la examenele de drept.

Într-o bună zi, vine la curte mama Anica, nevasta lui moș Gheorghe.

— Sărut mîna, duduie, oftase ea ca să-și ascundă zîmbetul, o căzut la pat moșneagul.

Fără să mai aștepte încuviințarea Fiței, "duduița moșului" pornise într-un suflet. Moș Gheorghe o întîmpinase — mohorît de vesel ce era — în tindă.

În loc de boală — tînărul Iorgu Deleanu.

Moș Gheorghe știa bine cine-i și ce poate Fița Elencu. Totuși nu pregetase.

O după amiază întreagă, Moș Gheorghe și mama Anica pîndiseră pe geam pentru fericirea de la spatele lor. O noapte întreagă dormiseră pe prispă, fiindcă în odăița lor dormea somn fericit, somn tineresc "dragul duduiței".

...Cresc uneori în fața caselor copilăriei masivi și blînzi stejari, al căror zvon de frunze, al căror cor de cuiburi, cu zilele și anii tot mai scump îți este, fiindcă în frunză și în cuiburi trăiesc și cîntă amintiri și fiindcă umbra lor e dulce ca o dragoste. Și dacă se întîmplă ca securea să-i abată, căderea lor e-o prăbușire de trecut, și golul lipsei lor vaier de jale.

În tăcerea odăiței nu s-auzea decît suflarea hurducată și șuierătoare a lui moș Gheorghe. Cu hîrșcăit de ferestruu, moartea doboră un blînd stejar.

Doamna Deleanu plîngea.

Oțăleanca se închina la icoane.

Cînd povestea sau cînd pleda, domnul Deleanu era stăpînit de un zbucium meridional care-l făcea să nu-și găsească astîmpăr. Odată, la Curtea cu juri, înfierbîntat de oratorie și de întreruperi, părăsise, încetul cu încetul, *banca apărării*; și începuse să înainteze... Ajunsese în mijlocul sălii, între acuzat și jurați.

Fără să-și dea seama, valsa mereu, înaintînd spre masa Curții, pînă cînd președintele sunase clopoțelul:

— Domnule avocat, îmi permiteți să chem aprodul să mute masa Curții... ca să aveți loc!

— Mă iertați, domnule președinte, replicase domnul Deleanu, oprindu-se. Adevărul te poartă înainte, ca un asalt spre dreptate. Mulțumesc onoratei curți că m-a trimes la timp îndărăt.

De astă dată, subiectul povestirii era în cel mai desăvîrșit acord cu temperamentul povestitorului. Isprăvile celor "trei mușchetari" nu erau numai povestite, ci și redată prin gest și atitudine. Spada neînvinsă a lui "d'Artagnan", redusă la proporțiile pitice ale coupe-papier-ului de pe birou, doborîse atîția guarzi de-ai cardinalului Richelieu, încît domnul Deleanu, cînd înainta, de bună credință, dădea la o parte cu piciorul imagine cadavre. *Coupe-papier*-ul nu mai avea pic de praf: după fiecare duel, domnul Deleanu îl ștergea de sînge.

Abat-jour-ul lămpii, răsturnat pe covor, arăta că slujise de fetru ceremonioaselor saluturi schimbate între bravii Athos, Porthos, Aramis și al patrulea mușchetar al treimei: gasconul d'Artagnan.

Ceașca de cafea neagră era mînjită pe dinăuntru de drojdie, fiindcă — deși golită de pe la mijlocul povestirii — domnul Deleanu o răsturna pe gît, mușchetărește, sorbind din ea închipuirea acelor savuroase vinuri care

răscumpărau — în scurtele popasuri — truda și încercările celor patru bravi.

Monica și Olguța aveau mișcări de rîndunele, urmărind zigzagurile povestitorului prin larga încăpere.

— ...Porthos îi vede, da ce-i pasă lui de patru-cinci-șase guarzi de-ai șnapanului de cardinal! C-un brînci numai, răstoarnă cal cu călăreț cu tot...

Un scaun căzu trosnind.

— ...însfacă pe călăreț...

Cea mai nimerită întruchipare a călărețului cardinalicesc era statuia justiției cu balanțele veșnic strîmbe. Domnul Deleanu însfacă justiția de bronz.

— ...și-ncepe să facă mulineuri: trei guarzi cad morți, doi răniți, ceilalți fug.

Ultimul guard — Justiția — căzu din greu pe covor, în aplauzele Olguței. Caritabilă, Monica ridică Justiția punînd-o la locul ei pe birou.

Ca un "Hristos a înviat" rostit de preot și apoi de mii de guri, roșeața soarelui — din nor în nor, din zare în zare — iluminase cerul.

Ograda casei lui moș Gheorghe, încetul cu încetul se umpluse de țărani. Veniseră să afle vești despre cel mai bătrîn și cel mai bun dintre ei. Unii ședeau jos la pămînt, alții pe prispă, alții în picioare, tăcuți și solemni ca la moartea unui voievod.

Moș Gheorghe deschise ochii: erau turburi. Îi închise iar. O luptă fără trupuri se încinse în tăcerea odăiței... Moș Gheorghe deschise din nou ochii. Gîndurile se mișcau anevoie ca niște care troienite prin nebulosul îngheț al iernii.

Doctorul îi luă pulsul. Întilnind chipul străin, ochii lui moș Gheorghe se înturnară. Privi prin încăpere... o recunoscă... Începu să caute... Ochii doamnei Deleanu întilniră privirile muribundului.

Doamna Deleanu își trecu mîna peste frunte: uitase.

— Du-te acasă, șopti ea Oțalencei. făcîndu-i semn să se apropie, și ad-o pe Olguța.

Cu multă trudă, moș Gheorghe își urni capul din loc: aplecîndu-și-l sărută mîna doamnei Deleanu.

Alexandre Dumas scrisese aventurile celor trei mușchetari; domnul Deleanu le istorisea prin viu grai. Pornind poate de la adagiul juridic: "*La plume est serve, la parole est libre(1)*" — povestitorul imensifica romantismul romancierului. Domnul Deleanu nu mai era avocatul Iorgu Deleanu, ci al cincilea mușchetar inedit: verbalul viteaz Tartarin de Tarascon.

Așa că mușchetarii luptau cu oștiri întregi pe care, firește, le biruiau neglijent. În plin galop, Porthos smulgea buchete de stejari — sau alți giganți vegetali — pe care le arunca în capetele urmăritorilor, fără ca armăsarul de subt el — de cea mai romantică rasă — să bage de seamă adaosul miilor de kilograme.

D'Artagnan trecea singur prin rîndurile dușmane — ca Isus pe valurile mării — împărțind în dreapta și-n stînga trăsnete de spadă și interjecții românești.

Iar cînd toți patru mușchetari luptau delaolaltă, vîntul celor patru spade dezrădăcina pădurile. Dacă șnapanul de Richelieu ar fi fost mai practic, ar fi apelat la patriotismul mușchetarilor în loc să-i prigonească. Și mușchetarii — *flamberge au vent(2)* — ar fi făcut mulineuri din zori și pînă-n seară, purtînd astfel cu vîntul galic al spadelor toate corăbiile Franței pe mări și oceane...

De-acum înainte, haiducii naționali aveau serioși rivali în stima Olguței.

¹ Condeiu este sclav, cuvîntul este liber (fr.)

² Cu panașul fluturînd în vînt (fr.).

Anica bătu de cîteva ori în ușă. Neprimind nici un răspuns, intră.

— ...O lovitură la stînga: bang! Adversarul o parase...

Olguța se încruntă: palpita.

— ...O lovitură la dreapta... Ce vrei? întrebă d'Artagnan dînd cu ochii de Anica.

— Afară! țipă Olguța. Spune, papa.

— Adversarul era chiar Athos?

— Eeei!

Anica nu-și lua ochii de la domnul Deleanu care urma aprins povestirea. Văzînd că nu-i luată în samă, înaintă spre birou.

— A trimes cuconița după duduia Olguța.

— ...Adversarul lui Porthos era chiar Aramis!

— Aaa!

— Lui moș Gheorghe-i rău de tot, vorbi tare Anica.

— Ce-ai spus? sări Olguța.

Anica fugise. Olguța se uită la domnul Deleanu cu fruntea încrețită.

— Ce-a spus, papa?

Domnul Deleanu, trezit, cuprinse cu palmele capul Olguței, strîns de tot, sărutîndu-l pe frunte. Olguța clipi, se smunci, deschise ușa și o rupse la fugă.

Văzînd-o pe Olguța, țărani din ogradă se descoperiră ridicîndu-se în picioare. Olguța trecu în goană printre ei, privindu-i zăpăcită.

— Moș Gheorghe! țipă ea din tindă, gîfîind.

Oțăleanca intră după ea. Doamna Deleanu și doctorul se ridicară în picioare. Olguța se uită cînd la unul, cînd la altul, fără să primească nici un răspuns.

În vîrfurile picioarelor intrară domnul Deleanu, Monica și Anica. Tinda se umpluse de capete. Toți tăceau apăsător.

Obrajii Olguței albiră. Se apropie de laviță, privindu-l pe Moș Gheorghe cu spaimă și neîncredere. Moș Gheorghe nu mai putea nici să-i vorbească, nici să-i zîmbească. Abia o zărea poate — cu aburul de suflet rătăcit în ochi.

— Moș Gheorghe, nu tragi din lulea? îl întrebă Olguța tainic, aplecîndu-se asupra lui ca să n-o audă nimeni.

Pleoapele moșneagului se zbătură pe albul ochilor. Olguța luă luleaua de pe masa cu bucoavne. Toți se fereau din calea ei. Așeză luleaua în mîna lui moș Gheorghe, zăbovind îndelung cu mînuța ei rece pe înghețul degetelor albe.

Se duse din nou la masa cu bucoavne, luă cutia cu chibrituri, se apropie de laviță. Aprinse chibritul. Luleaua căzu din degetele țapene... Chibritul ardea pîlpiind în mînuța tremurătoare.

Oțăleanca întinse lumînarea și o aprinse de la chibritul pe sfîrșite, stingînd totodată flacăra care ardea degetele Olguței.

— Dumnezeu să-l ierte!

— Pentru ce? întrebă rugîndu-se Olguța, cu o sfișietoare duioșie.

Dar toți plecară capetele.

Și icoanele din părete tăceau severe.

O amiază rece, cu cerul îmbătrânit de nouri suri.

Deasupra satului suna clopotul, amintind cerului depărtat intrarea în pământ a unui om. Pe ulița cea mare și prin fața ogrăzilor nu se vedea tipenie de om în vîrstă; numai copii de cei mărunți care vorbesc cu gîzele, se sfădesc eu vrăbiile și se supără pe copaci. Satul părea al copiilor.

La cimitir, sătenii cu capetele plecate îndărătul familiei Deleanu ascultau clopotul jalnic.

Cînd începuse slujba la mormînt, Olguța se descoperise. Pletele ei negre fluturaseră în vîntul aspru laolaltă cu pletele flăcărilor și-ale moșnegilor.

Preotul era bătrîn. Cimitirul, blînd. Vorbele slujbei semănau cu-acele amuțite în bucoavnele căsuței deșarte.

"Moș Gheorghe, unde ești?"

— Fie-i țărîna ușoară.

Și deasupra mormîntului țărânii adînciră crucea de stejar.

Dacă ar fi văzut moș Gheorghe ochii duduîței lui, încercănați ca niciodată și pironiți fără de lacrimi asupra mormîntului — "Aici-s, duduîța moșului" — privirea lor l-ar fi împovărat mai greu decît țărîna umedă care-l pecetluse între morți.

Îndărătul caselor boierești începuse praznicul de pomenire pregătit de doamna Deleanu după datini.

Cu mîna ei, Olguța vărsă din cană în ulciorul fiecăruia. Doamna Deleanu și Monica împărțeau paharele cu rachiu de pe tablaua purtată de Oțăleanca.

Anica, Profira și Safta — bucătăreasa oamenilor de pe moșie — aduceau felurile de bucate.

Sfiala posomorîtă adusă de la cimitir nu ținu mult. Mai întăi vorbiră amintirile bătrînilor. Pe urmă izbucniră glumele tinerilor: la început în șoaptă, la ureche, apoi fățiș. Rachiu, supa fierbinte și priveliștea bunătaților calde întehiră voioșia.

Olguța se încruntă. O vorbă aprigă îi aprinse ochii... dar porni spre casă, strîngîndu-și buzele uscate. În fața scărilor se opri, ca alungată de cineva. Se îndreptă spre grajd. Acolo nimeni nu rîdea...

...Acolo, pe capra trăsorii neclintite, fără de cai, fără de hățuri, un copil plîngea cu minile pe ochi.

Și dumnezeul minunatelor povești nici nu trimese îngeri să se-nhame zburători; nici nu cuprinse de la spate pumnii uzi, dîndu-le hățuri, nici nu șopti c-un zîmbet blînd:

"Mîna mata, duduîță".

— Stai jos, părinte.

Vîrînd mîna subt rasă, preotul scoase la iveală un plic.

— Cucoane Iorgule, acum doi ani, moș Gheorghe — Dumnezeu să-l ierte — mi-o încredințat o hîrtie pentru domnia-ta. Iacăt-o.

Domnul Deleanu luă plicul de pînză cu pecete roșii. Pe-o față de coală, mîna lui moș Gheorghe așternuse tremurătoare chirilice. După o scurtă aruncătură de ochi, domnul Deleanu se uită la preot.

— Părinte, eu am cam uitat slova asta. Fii bun și cetește.

Preotul își puse ochelarii și dădu glas voințelor din urmă ale celui dus. Începea moș Gheorghe, luându-și rămas bun de la stăpînii săi și mulțumindu-le pentru pînea care o mîncase la casa lor și pentru bunătatea cu care-l învredniciseră. Apoi arăta întrebuițarea ce roagă să se dea banilor pe care i-a agonisit. Apoi:

... "Eu Gheorghe Iernilă, las cu limbă de moarte casa și gospodăria me copiilor lui cuconu Iorgu Deleanu, adicătelea, duduui Olguța și lui cuconașu Dănuț. Sî li hie casa și pămîntul mieu loc de gioacă după moartea me precum le-o fost și cît am trăit. Iară sipetul brășovenesc, ce am dar de la răposatul cuconu Costache Dumșa, îl lăs cu tot ce-i în el duduui Olguța. Am adunat în sipet oleacă de zestre, din munca me, pentru duduia Olguța. Și vă roagă moșu cu plecăciune și supunere să faceți duduui Olguța haină de mireasă din mătaturile adunate în sipet. Că dacă n-am avut eu parte s-o văd mireasă, măcar de-atîta bucurie să am parte, că mult am iubit-o"...

Între timp, doamna Deleanu intrase în birou căutînd-o pe Olguța. Vorbele testamentului se îmbinau în mintea ei cu dialoguri din alți ani, lămurindu-le.

"Cît, moș Gheorghe, că-i bun și ieftin."

"Ba mătasă, sărut mîna, că-i scumpă și frumoasă".

"Și pentru ce, moș Gheorghe? Că doar fată de măritat n-ai?"

"Sî hie! Știe el moșu!"

"Și mi-i iertat mie, ca slugă veche a neamului dumneavoastră și ca om bătrîn, să ridic ochii la stăpîna me, duduia Olguța, și să zic: «Duduita moșului, să nu-ți hie rușine să primești săstre de la o slugă, că munca și dragostea îs sfințite chiar de Domnul nostru Dumnezeu»" ...

Numai doamna Deleanu știa — din întîmplare — că Olguța îmbrăcase într-ascuns rochița de doliu a Monicăi pentru înmormîntarea slugei care-și închinase munca anilor din urmă unei albe rochii de mireasă.

Noaptea de toamnă era umedă și amară, ca izgonită din fundul unui ocean.

Pe peronul gării, doamna Deleanu, domnul Deleanu și fetițele, strînși în jurul geamandanelor, ședeau tăcuți ca o familie de emigranți.

Trenul intră în stație cu o întîrziere de un ceas. Se suiră repede. Pe coridorul neluminat un glas bărbătesc întrebă căscînd:

— Ce gară mai e și asta, domnule? Cînd dracu o să mai ajungem cu-atîta stat pe loc!

Olguța strînse pumnii.

Gornița sună scurt. Trenul porni din anonima gară a vacanțelor sure orașele cu nume atît de cunoscute.

Drumuri

Partea întâia

1

SFÎRȘITUL UNUI AN ȘCOLAR

Deși plină de școlari, vasta clădire a Liceului Lazăr din București amuțise. Din ea nu s-auzeau decît zvonurile de-afară: gemătul lung al tramvaielor; vociferările ritmice ale oltenilor cu zarzavaturi, fructe și cărbuni; și în răstimpuri, prin flacăra albă a verii, corul crud și anarhic al vrăbiilor din Cișmigiu.

Mai bine de cinci sute de peniți porniseră cruciada ultimelor teze ale anului, alungate de aceeași teroare — corigența sau repetența — călăuzite de același fanatism: cucerirea vacanței fără de griji.

În toate clasele, mirosul acid al cernelii stăpînea — mai presus de celelalte — ca prezența unui destin. De pe catedre, dominînd șirurile spinărilor aplecate, zeii didactici — îndeobște sluți, nerași, cu ochelari călări pe triste nasuri — aveau expresia enigmatică a zeilor autentici.

Fîțuicile circulau pe subt pupitre, se tupilau subt sugătorile imprimate cu tabla înmulțirii, pîndeau subt filele caietelor liniate și emoționate — agere și clandestine ca șopîrlele — răsărind dintr-o manșetă cu inscripții microscopice, din crăpăturile atavice ale băncilor sau din alte tainite intime. Cînd și cînd, ușa vreunei clase se deschidea cu o încetineală leșinată și se închidea patetic, izgonind pe coridor un mic Oedip în uniformă, prins cu fîțuica în caiet, cu cartea pe genunchi sau aplecat famelic pe caietul vecinului. Și corul antic al tăcerii murmura-n urechile urechite în prezent și viitor: "Repetent... repetent... repetent..."

Alteori, o ușă izbucnea în lături și se-nchidea pocnind ca un aplauz formidabil, făcînd loc școlarului palid de emoție, care cu gestul scenic al *Damei cu camelii*, ținea pe față batista copios carminată cu sîngele unei sticlute de cerneală roșie...

Clasa VII-a modernă analiza poezia *Melancolie* — "*Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă, prin care trece albă regina nopții moartă*" — cu o viteză păgubitoare în primul rînd ortografiei, călcată la toate virajurile gramaticale, ca o vulgară găină sau gîscă pe șosea.

Tinerii comentatori ai melancoliei eminesciene se desfătau ca la lectura unor

stihuri de Topîrceanu, rezervându-și masca melancoliei pentru tezele științifice, îndeosebi pentru cea de la matematici.

Profesorul de literatură se uita pe fereastră fredonînd mintal o arie din *Văduva veselă*. Purta o lavalieră la fel cu a lui Maximilian din *Fire de artist*, și avea numai douăzeci și șase de ani. Pe bulevard treceau cu pași dănțuitori fete cu bluze de vară... și pe caiete "*regina nopții moartă*".

"Dan Deleanu,
cl. VII-a m."

Iscălitura din josul paginei scrisă în cursive torențiale, era abia schițată, ca pe recipisa unei telegrame urgente.

Dănuț se uită la ceasul-brățară, descoperindu-l cu o bruscă mișcare a brațului: unghiul drept al minutarelor arăta trei jumătate. Se aplecă la urechea camaradului de bancă.

— Mircea...

— ...? clipiră ochii bruni, smulgîndu-se din decorul nocturn al *Melancoliei* cu un reflex de lună și o iluminare parcă.

— ...eu plec. Ia-mi tu geanta. Ne întîlnim acasă.

— Nu m-aștepți? se alarmă Mircea, întorcînd condeiul.

— Nu pot. Nu mai pot. Vreau să știu tot. Să se sfîrșească odată.

— Cum? Te duci acolo?

— Da.

— Și scrisoarea?

— Rupe-o.

— ...? Asta nu! Eu o duc.

— Am spus nu.

— Dan!

— Nu te-amesteca.

— Dan, te-ai jurat! se încruntă Mircea cu ochi serioși și o subită roșeață în obraji.

— Am să-mi calc jurămîntul... Nu te uita așa!... Tu... "n-ai iubit", continuă în gînd Dănuț, intimidat și exasperat de disprețul ironic al camaradului său.

— Pentru o astfel de *femeie*?

— Mircea!

— Ssst! șușuiră glasuri indignate.

Izbind pupitrul și aruncînd o privire de sfidare întregii clase, Dănuț se ridică din bancă, spătos, zvelt și ondulat în ușoara uniformă de camgar. Înaintă spre catedră, febril, urmărit de priviri nedumerite: Dănuț era printre premianții clasei. Și e o axiomă pentru orice elev bun că o oră e cu totul neîndestulătoare pentru întocmirea unei teze destinate notelor majore, mai ales la română unde "scrii tot ce-ți trece prin cap".

— Ai și isprăvit, Deleanu? întrebă profesorul, ritmîndu-și întrebarea și gestul — din distracție — pe aria de operetă fredonată pînă atunci.

— Da, domnule profesor.

Aruncă spre ușă o privire semnificativă.

— Cum s-ar zice: "*veni, vidi, vici*..." intonă profesorul cu familiaritatea

cantabilă a chelnerilor de berărie când se avîntă plesnind din șervet, c-un "vine, vineeee..."

— Hî! zîmbi Dănuț condescendent.

— Ce zici, Deleanu, despre Eminescu al nostru? Genial poet: ai? Are un ce aparte...

Dănuț strînse pumnii cu o vigoare sportivă.

— Îmi permiteți să plec, domnule profesor... Știți, căldurile! răsuflă el, trecîndu-și batista peste fața nădușită glacial.

— Poftim, poftim.

Dănuț se înclină scurt și se smunci spre ușă, lăsînd în urmă-i plutirea de parfum turburătoare și impudică a adolescenților impregnați de intimitatea unei femei cochete.

Profesorul aspiră cu nări viguroase parfumul evocator și, netezîndu-și mustăcioara cu un deget, începu să fredoneze o arie din *Fetița dulce*. Totodată deschise caietul zvîrlit pe marginea catedrei și, aruncînd o privire distrată pe teza indescifrabilă — cu satisfacția înduioșată a chefliilor care nu se uită la bacșiș — puse un zece apăsător cu creion roșu, notă care ignora și conținutul tezei, și *Melancolia*, dar care aplauda superlativ pulpele grăسune și *dessous*-urile roze ale Floricăi Florescu în *Fetița dulce*.

"Mircea Balmuș,

Cl. VII-a m."

Toată revolta lui Mircea se descarcă în iscălitura aruncată în mijlocul filei, sub teza neisprăvită, făcînd, alături de corectitudinea fină a rîndurilor de mai sus, efectul dezordonat al trăsnetului într-un impecabil parc englezesc.

— Și dumneata, Balmuș? Ce-ați pățit azi? se minună profesorul, consultîndu-și ceasul.

— Sînt cam indispus, domnule profesor, răspunse Mircea așezîndu-și teza sacrificată peste teza lui Dănuț.

Trecu în goana mare prin coridorul pustiu. Coborî scările, vîrtej. Îl ajunse pe Dănuț dincolo de bulevard.

— Dan! Dan!

— Ce *mai* vrei?

— ... Ești supărat pe *mine*!

Se priviră ochi în ochi. Dănuț sfida.

Ceva mai înalt și mult mai voinic decît Mircea și decît toți camarazii lui — chiar decît repetenții mustăcioși — Dănuț avea în schimb o față copilăroasă, cu toate că în jurul ochilor i se inelau, viorii, cearcănele dragostii. Izgonită din trup, copilăria stăruia delicat în rotunjimea lină a obrazilor, în puritatea feminină a bărbiei și a gîtului, și în entuziasmul fraged al mîniei cu reflexe de violetă pe fruntea cu o vînă răzvrătită. Mișcările sportive și conturul hotărît al trupului îi dădeau o energie aparentă, atenuată, dacă nu dezmințită, de dulceața molatecă a ochilor castanii. Roșeața mînilor se învecina cu izbucnirea lacrimilor pe obrajii lui Dan — încă Dănuț.

— Ascultă, Mircea, începu el îndoindu-și cu un gest familiar liceenilor

cozorocul chipiului; Adina, orice s-ar întâmpla, și orice-ai gândi *tu*, nu-i o *femeie*.
Bonjour.

Cotind pe o stradă laterală se îndepărtă cu pași elastici, întrecînd pe rînd pe toți trecătorii.

"Asta înseamnă că eu sînt un măgar!" monologă Mircea.

Un tramvai, venind dinspre Cotroceni, se opri la halta apropiată. Mircea se repezi într-acolo. C-un picior pe scară șovăi. Întoarse capul în direcția lui Dănuț. Îi zări mersul aplecat și nervos ca și scrisul.

"Du-te cu tramvaiul; du-te cu tramvaiul", șoptea îndîrjită demnitatea lui Mircea.

Totuși, numai demnitatea lui luă tramvaiul. El se luă după Dănuț, săltînd cele două genți școlare care-i împovărau brațul.

"Ca un hamal!" se batjocori singur ștergîndu-și cu podul palmei broboanele de nădușeală.

"Așa îți *trebuie*", gândi el, întrebuițînd pronumele la persoana doua, ca și cum în felul acesta ar fi stabilit o distanță între Mircea Balmuș, care se lăsa jignit fără să reacționeze, și glasul critic care, neatîrnat, înfiera această nedemnitate.

Arșița se abătuse ca o migrenă colectivă asupra trecătorilor congestionati și lenți. Cîinii scoteau limba; oamenii batistele. Pe acoperișul caselor s-ar fi putut prăji cafeaua.

Soarele ardea atît de intens încît pierise, alb, ca un viscol, în cerul scînteietor.

Bucureștiul aștepta noaptea ca o ploaie.

Vioiciunea agresivă a lui Dănuț și graba lui Mircea după el, contrastau atît de categoric cu ritmul lînced al străzii, încît un trecător triplat de pîntec, cu un carton de înghețată într-o mînă, umbrela deschisă în cealaltă și o popească batistă atîrnată de guler ca o bavetă, se întoarse după ei, exclamînd suav:

— Oh! Tinerețe! Tinerețe!...

*

Zărind vitraliul albastru al vestibulului, Dănuț începu să alerge de-a binelea. Smunci în lături porțița de fier. Cînele îl cunoștea. Îl cunoștea și băcanul de peste drum.

— Asta-i ăl dă inimă! Hă-hă!

La auzul epitetului aruncat în gura mare, ca o exclamație la teatru, din galerie, Mircea nu îndrăzni să treacă prin fața băcăniei. Se opri pe loc, profund umilit.

Dănuț sună autoritar, lung, privind dușmănos tăblița de metal înșurubată în zid, deasupra cutiei de scrisori.

MICHEL STEPHANO

Căpitan din Marina Comercială

Tăblița aceasta îi amintea sarcastic ziua și clipa cea mai încîntătoare a vieții lui... Luase premiul întîi la concursul de patinaj, sub ochii Adinei, în aclamațiile frenetice ale Liceului Lazăr. O după-amiază întreagă patinaseră împreună, înfruntînd viscolul. Spre sară o întovărășise acasă, călăuzind-o cu brațul în jurul

mijlocului prin troienile viforoase.

În fața ușii, Dănuț se descoperise ceremonios.

— *Je vous baise les mains, madame*¹.

— *Comment? Vous n'entrez pas, cher monsieur?*²

Îi venise să fugă cu fericirea inimii lui... Atunci zărise, la lumina becului electric, tăblița. Șoptise, cu ochii plecați și glasul răgușit.

— *J'ai peur, madame, de déranger monsieur votre mari!*³

— *Mais je suis seule, mon petit page... Il est à l'étranger*⁴.

Dănuț amețise, îngropat parcă subț trandafiri. Toți fulgii ninsorii oglindeau sclipirea dinților mărunți.

Intrase...

Acum aștepta.

Și-i venea să smulgă și să calce în picioare tinicheaua tutelară a acestui ridicol Michel Stephano "*qui était toujours à l'étranger*"⁵.

Sună din nou: ascutită vibrație a soneriei. Nici un răspuns. Bătu cu pumnul în lemnul ușii, apoi în geamuri. Parcă se zărea o mișcare printre perdelele ușii din față. Uitându-se mai bine, nu zări nimic, apoi zări oglindindu-se în geamuri — holbată diform de curiozitate — figura băcanului și, față în față, umilitoare, uniforma lui de licean.

Scutură clanța, aprig, ca pe o mână sensibilă. Nimic. Casa cu storurile trase era mută, închisă, ostilă.

În goana mare înconjură fațada și intră prin atenanse. Îl întâmpină brusc, răsărind de după bufet, pe jumătate speriată, pe jumătate cochetă și zîmbitoare, Aneta. Își friza cu degetele neliniștite, când danteluțele șorțului, când șuvițele bretonului.

— Nu-i acasă, domnișorule: plecă la Sinaia.

Dănuț se făcu palid.

— A plecat?

— Da, domnișorule.

— Nu se poate... Minți. De ce nu mi-ai deschis?

— Dormeam, domnișorule.

— Minți. Ce-i acolo? Pentru cine? vociferă Dănuț, arătând cu degetul pe bufet portocalele tăiate alături de două pahare aburite.

— Pentru mine, domnișorule. Mă jur, na! Să nu mai ajung... Dacă ți-e poftă răcorește-te c-o *lemonată*.

— Aneta!

— Zău, domnișorule!

— Minți! Am să-ți arăt că minți. Toți spuneți minciuni, numai minciuni...

— Stai, domnișorule. Nu se poate... e închis, gîngăvi Aneta, așezîndu-se energic în fața ușii.

¹ Sărut mâinile, doamnă (fr.).

² Cum? Nu intrați, dragă domnule? (Fr.)

³ Mi-e teamă, doamnă, să nu-l deranjez pe soțul dumneavoastră! (Fr.)

⁴ Dar sînt singură, micuțul meu paj... El este în străinătate (fr.).

⁵ ...care era mereu în străinătate (fr.)

Dănuț o apucă de umăr vroind s-o înlăture. Aneta îl cuprinse de mijloc, înnodându-l cu brațele, lipindu-și obrazul de fața lui. Se scutură, dar brațele ei îl strângeau din răsuputeri.

— Ce-i asta?!... Vai, Dănuț! *Avec les bonnes! Oh! mon petit!*

Aneta își frământa șorțul, legănându-se ușor din șolduri, în atitudinea clasică a subretelor de operetă surprinse de stăpînele lor umblîndu-le la pudră.

— Asta-i o infamie! gemu Dănuț, smulgînd de gulerul tunicii, sufocat. Vreau să-ți vorbesc.

— Poftim.

— În fața Anetei!!

— Aneta, du-te afară.

Dănuț se așeză pe un scaun de lîngă masă, cu mîna pe frunte.

— Te rog, descopere-te!

Lovind cu podul palmei în cozoroc își aruncă jos chipiul și, înfrînt de căldură, de alergătură și de atîtea emoții, își lăsă brațele pe masă și capul pe brațe așteptînd dezlegarea tuturor nenorocirilor.

În liniștea bruscă, muștele încleiate pe spirala atîrnată de lampă murmurau cu o surdă frenezie.

Adina Stephano își păтури una peste alta aripile chimonoului brodat cu crizanteme ruginii, acoperindu-și trupul gol și bătaile inimii.

Deși abia lunecase din aprigi dezmierdări, era proaspătă și luminoasă ca o mandarină descojită. Părea pulverizat cu ilarități de aur vaporos chipul roz, cu nasul mic și ștregărește cîrn, și buza cea de sus tot cîrnă, și părul roș și-atît de creț, încît Dănuț spunea că graseiază ca și glasul.

Era mică: abia întrecea umărul lui Dănuț, cu tocuri cu tot, dar prea vivace pentru a da răgaz ochiului să o cuprindă. Și avea ochii mirați, de mari ce erau, verzi, umezi, răcoroși.

Aruncă o privire asupra lui Dănuț: niciodată nu-l văzuse în uniformă. Își culcase fruntea pe brațe ca un școlar furat de somn pe cînd își face lecția. Capul aplecat — numai reliefuri castanii — descoperea curba inocentă a gîtului și o gropiță împrejmuțată de vârtejurile părului.

Se aplecă asupra lui. O sărutare, castă la început, stăruie, înfrigurînd spinarea aplecată. Dănuț se scutură. Adina se dezlipi, privind cu capul aplecat pe o parte, urma roșie, ca o veveriță gata să culeagă încă o alună, dar speriată și desfătă de picurul celor care cad... Se răzgîndi. Își strînse din nou chimonoul desfăcut. Întîlnind oglinda bufetului se aplecă, întinzînd buzele, ciufulindu-și părul pe tîmple, pieptănîndu-și sprîncenele, cu gesturi iuți, mărunte, mandolinate parcă.

Obrajii lui Dănuț ardeau ca și respirația. O simțea mișcîndu-se după clămpănitul minuscul al papucilor cu tocuri înalte. Căldura de fineață a parfumului atît de cunoscut, insinuîndu-i-se pe față, îi destăinuia goliciunea întîiului trup de femeie pe care adolescența lui își culcase obrajii și trupul naiv.

Cunoștea vînătaie tainice: umbrele întîrziate ale sărutărilor grele. Cunoștea dezmierdările lungi de-a lungul pulpelor îmbietoare pînă acolo unde pielea e dulce, grasă și fierbinte ca a renclodelor în arșița de iulie. Și cunoștea dura elasticitate a sînilor zvîcnind în mînile lui mai goi decît orice goliciune, rotunzi ca însuși fructul dezmierdării mînilor crispate. Și cunoștea vârtejul curbelor acelu

trup îngrozitor de alb, pe care ar fi vrut să-l topească în trupul lui ca pe-o zăpadă în pământ, și care totuși rămânea al ei.

Se auzea zăngănitul linguriții în paharul cu oranjadă, batjocoritor parcă.

Dănuț sări în sus.

— Rușine! Să-ți fie rușine! Asta-i cruzime! N-ai inimă!

— Fiindcă beau oranjadă?

Apucînd-o cu violență, Dănuț o ridică în brațe, și, blînd, o așeză pe genunchii lui.

— Adina, de ce nu ți-e milă de mine?

Și cu veșnica mișcare a copiilor alinați, își alipi obrajii de sîinii ei.

— Spune-mi că nu-i adevărat... Te rog, Adina. Fii bună și spune-mi că nu-i adevărat.

Și obrazul, frămîntîndu-se, căuta goliciunea sînilor și a adevărului dorit.

— Dănuț, dar ce-i cu tine? Ce să nu fie adevărat? Nu mai înțeleg nimic!... Hai, prostuțule! Nu ești tu pajul meu rău și cuminte?...

Îi vorbea în obraz, gîdilindu-l cu suflarea caldă și cu genele. Vorbele ei graseiate erau zîmbitoare, naive și cu parfum de miere.

— Adina, nu mă mai iubești! se tîngui Dănuț. Spune-mi drept, adevărat... Jură-te, Adina! Te rog ju...

O sărutare se adînci ascuțit în buzele lui. Două mînuțe îi încleștară părul, sălbatec. Un tremur de frunzișuri subț lună îi străbătu adînc. Gîfîiau.

Brațul lui Dănuț îi încolăci trupul pe sub chimono. Căpătîndu-și suflarea, începu să o sărute la împlinire, nebunește, cum se tăvălesc prin iarba primăverii, subț întâia ploaie, animalele tinere.

— Sînt un prost! Sînt un prost! cînta bucuria lui cu ochi turburi.

Cu ea în brațe, dănuind, porni spre ușă.

Dezmeticindu-se, Adina se smunci deodată.

— Stai aici, dragă Dănuț... Cuminte, Dănuț... Dănuț! Nu se poate! Nu vreau! țipă ea spăimîntată, în pragul ușii, zvîrcolindu-se.

La țipătul ei, ușa salonului, învecinată cu a ietacului — se deschise teatral.

— Ce-i tinere? întrebă un domn scund, plinuț, congestionat, cu monoclu înarmat. Vrei s-o răpești pe doamna?

— Ce cauți dumneata? Cine ești dumneata? întrebă Dănuț cu ochii măriți, dînd drumul Adinei din brațe pe jumătate dezgolită.

— Dar dumneata?

Dănuț își scutură capul. Clipi. Înghiți uscat.

Domnul zîmbea ironic, trăgîndu-și mașinal manșetele. Revăzîndu-l, după o tăcere în care inima se prăbușea cu fiecare bătaie, Dănuț izbucni, cu pumnii încleștați.

— Ieși afară!

— Tinere! Mi se pare că nici proprietar, nici chiriaș nu ești!... Ori poate mă înșel? adăugă el potrivindu-și monoclu cu un zîmbet strîmb.

— Ieși afară!

— Tinere!

— Ieși afară! răspică Dănuț c-un fel de stranie implorare în glas.

— Ieși dumneata, dacă nu-ți place compania mea!

— Ieși afară! gemu Dănuț, tremurînd. Te-am insultat. Trimite-mi martori. Mă numesc Dan Deleanu, strada Pitar-Moșu, 20.

— Bravo, cavaliere! Dar după cîte văd mai ai o adresă: la liceu! Hai? Acolo nimeresc mai ușor!

— Lașule!

— Mucosule, adu-ți aminte că ai urechi fragede!

— Ramolitule!

— Afară, nerușinatule! zbieră domnul, înaintînd spre Dănuț cu braț răzbunător. Dar înainte ca să-l fi ajuns, Adina îl acoperise pe Dănuț cu trupul și cu brațele.

— Nu-ți dau voie! Afară din casa mea! Afară!

— Casa dumitale? Aha!

O îmbrînci în lături cu toată puterea și, brutal, după întâia victorie, îl înșfăcă pe Dănuț de tunică.

Dănuț îl măsură adînc și smuncindu-se îndărăt, îl palmui din două părți, scurt, formidabil. Monoculul căzu. Pecetluit cu o roșeață care evolua spre vînat — pe amîndoi obraji — domnul se uita la Dănuț ca la mîna dentistului după ce ți-a scos măseaua.

Urmă un scurt răstimp de tăcere, ca după explozii. Revenindu-și în fire, domnul se repezi la Dănuț suflînd astmatic, cu pumnii ridicați. Un pumn în plin piept îl aruncă la pămînt.

Adina cu pumnii în gură și ochii măriți de spaimă, ca ai copiilor cînd se deșteaptă din somn auzind stafiile care umblă în pod, tremura, ghemuită în părete, cu ochii la Dănuț, pe cînd domnul, de jos, își relua monoculul și-și pipăia nodul cravatei indemne, cu aerul corect și grav al celor răsturnați de o trăsură, cînd își iau din nou în primire demnitatea.

— Ieși afară! răsună glasul lui Dănuț ca un refren automat.

Domnul se ridică tușînd. Se grăbi spre vestibul, tamponîndu-și fruntea cu batista. Dănuț îl urmărea cu o privire de supraviețuitor al unui cataclism. În capul gol un singur gînd răsuna, tenace și absurd: "Să nu-și uite ceva; să nu-și uite ceva"...

De două ori răsună metalic cheia răsucită în broasca ușii de dinafară. Apoi, o voce înecată de tusă, în falset.

— Pește...

Ușa pocni, palmuind tăcerea.

Dănuț porni spre ietac. În fața ușii se opri mirat. Se întoarse îndărăt. Se opri, zăpăcit, distrat, cu un tic în colțul buzelor.

Cu gîtul aplecat, porni încet spre sofragerie, călcînd prin cioburile inimii lui.

Adina îl urmă, furișîndu-se pe lîngă zid. Un papuc îi căzu din picior. Îl lepădă și pe celălalt, urmîndu-l pe Dănuț, desculță ca o penitentă.

— Dănuț! răsună duios și plîngător glasul din urmă.

Întoarse capul. O văzu spăimîntată, cu ochii încremeniți și înghețați, cu buzele tremurînd, cu umerii ghemuiți, cu picioarele goale, așa de mică-mică și de dezarmată, că izbucni în plîns, hohotînd, și fugi.

— Oprește la a treia casă... cea cu trandafiri, vorbe Mircea birjarului cu glas scăzut, făcându-i semn să cotească la stînga.

Tăcuseră tot drumul în trăsura cu coșul tras, ca după o înmormîntare.

Mircea sări, strecură în mîna birjarului moneda pregătită și, cu o sollicitudine îngrijorată, întinse mîna lui Dănuț a cărui față era blîndă și distrată.

— *Bonjourr... bonjourr...* Hai, Nae; hai, Nae..., Sictirrr... Sictirrr...

Birjarul, cu biciul ridicat, rîdea cu hohote, privind cu capul întors papagalul al cărui glas de cocotă bețivă îl inveciva. La glasul papagalului răsări, în haine negre austere, cu chip tragic de cabotin scos la pensie, Nae, feciorul lui Herr Direktor. Ținea într-o mînă fascicola 155 din *Contesa fără nume*.

Se înclină protocolar în fața băieților, oglindindu-le trecerea în chelia de un roz serviabil. Îi urmări apoi cu privirea, și o severă surprindere îi adînci cutele care închideau în paranteză colțurile gurii: domnul Dan, fără de chipiu, cu nasturii de la tunică smulși!

— Hm! Hm!

— Sictirr, sictirr! huruia îndrăcit papagalul cătră birjarul extaziat.

— Pleacă odată, domnule! invită Nae pe birjar, cu un gest scandalizat. Nu vezi că te înjură pasărea?... Taci, Coco, taci odată!

— Sictirrr, sictirrr...

— Taci, Coco, că te-o apuca damblaua, Coco, Coculeană! îl imploră Nae, scoțînd din buzunarul jiletcei o bucățică de zahăr.

Dar Coco, care absorbise odinioară sictirurile tuturor haimanalelor din "Făgădăul" lui Nae, nu mai contenea. Și glasul papagalului suna mai urîcios pornind din trupul cu penaj de perlă, mugur tînăr și mărgean.

Din pragul ușii, Mircea întoarse capul și aruncă o privire de definitivă scîrbă papagalului în care vedea icoana Bucureștiului copleșit de lux, strident și trivial.

*

Herr Direktor, tatăl adoptiv al lui Dănuț, avea o concepție despre majoritate, sau, mai exact, despre minoritate, mult mai largă decît a codului civil și a codului penal. Potrivit acestei concepții originale, Dănuț fusese declarat major — de către Herr Direktor — la cincisprezece ani. Isprăvisese cele patru clase ale cursului inferior, la Școala luterană, în chip onorabil: media șapte și oarecare fracțiuni, la învățătură, *hors-concours* la sporturi, inclusiv bătaie, de unde o reducere simțitoare a notelor la "conduită".

La sfîrșitul anului școlar, Herr Direktor venise cu automobilul cel nou — tip 1911 — la internatul unde cu patru ani în urmă adusese o "fetiță" cu haine de băiat, care-l strîngea de mînă lăcrămînd și suspinînd.

Șoferul — același blond Herr Kulek — încărcase bagajele sumare ale unui tînăr licean, a cărui frunte larg deschisă subț șapca pe-o ureche, și ai cărui umeri larg croiți — în armonie cu fruntea — oglindiră în ochii lui Herr Direktor, și-n monoculul său imagina crudă a bărbăției temerară-n gînduri și fermă în pumni.

Spre uimirea lui Dănuț, automobilul nu se opri la ușa apartamentului din strada Scaune, unde Dănuț își avea odaia alături de ietacul lui Herr Direktor, ci la

poarta unei case sprintene cu terasă la etaj, ogradă pavată și grădină cu chioșc de verdeață. Casa albă părea pudrată în scînteierea soarelui de vară; trandafirii agățători izvorîți parcă din adîncul ei, cădeau din marginea terasei acoperind fațada cu cochetul lor torent. Semăna atît de mult cu o vilă casa din Pitar-Moșu, încît ochii se mirau întîlnind împrejurimea urbană, în loc de mare albăstrie sau munte verde.

Herr Direktor zîmbise, aprinzînd o țigară, la întrebarea mută a lui Dănuț. În ușa casei, Nae, mai protocolar ca oricînd — acuma sintetiza autonomia unei case cu două rînduri — se înclinase în unghi drept, în timp ce papagalul, iritat de trecerea unei trăsuri, inaugurasе rulada democratică a sictirului în noul cartier.

În apartamentul de jos, Dănuț recunoscuse mobila din strada Scaune — confort de piele și covoare — și mirosul de tutun, de lemn de cireș și de colonie "4711" al hainelor lui Herr Direktor. Din *hall* o scară de stejar cu trepte largi, acoperite de un covor adînc ducea la...

— ...Garsoniera tînărului Dan Deleanu, anunțase Herr Direktor, cu o ciudată emoție în glas.

Hall parchetat, cu ziduri boltite, prelungit — și prefăcut oarecum în terasă — dincolo de vitraliul cu două uși, înzestrat cu o masă pătrată, patru scaune și un mic bufet, toate de lemn brun, în contrast calculat cu zăpada iernilor și trandafirii verilor de pe terasa ocrotită de soare printr-o vastă aripă de pînză, mobilă.

— Cînd ai invitați, poate servi, cu oarecare bunăvoință, de sofragerie... explicase Herr Direktor rostul mobilierului.

La stînga, ietacul cu proporții de salon, substanțial și sever mobilat; alături, încăpătoare odaie de baie — despărțită în două printr-o perdea — al cărei scop mixt îl învederau halterele metalice înșurubate în zidul ripolinat și balonul de box suspendat agresiv între plafon și podea, alături de toate cele trebuitoare igienei și cochetăriei bărbătești.

La dreapta *hall*-ului, odaia de lucru: fotolii și canapea de piele castanie, spațioase; birou american cu capac mobil: bibliotecă, pendulă cu barometru; iar pe perețele din spatele biroului, trei panoplii: una cu arme și unelte de vînătoare; alta cu florete, spade, măști de scrimă și mănuși; și cea din mijloc, mai puțin marțială, alcătuită din două rachete de tenis cu presele lor și o rețea cu mingi albe.

Dar mai era o surpriză în noua garsonieră — aceasta pregătită de mama lui Dănuț. Gheorghită a Marandei, flăcăul cel mai dezghețat de pe moșia Medeleni, după ce ucenicise trei ani — iarna, la Iași, vara, la Medeleni, la semnalul soneriei răsărise ca din pămînt, cu păr bălan, nas ascuțit, ochi albaștri și zîmbet blond din pricina mustăcioarei abia mijite, purtînd cu dezinvoltură straiile nemțești și lunecînd cu presteță pe luciul parchetului, la care contribuise intens.

— Să trăiești, conașule! De-amu îs aici la mata.

Aducea în garsoniera din Pitar-Moșu dulceți făcute la Iași pentru tînărul gospodar bucureștean, solitudine prietenoasă de copil de țară și dulce grai moldovenesc.

Apartamentul lui Dănuț avea și o intrare separată.

— Iată cheia, i-o oferise Herr Direktor cu oarecare solemnitate adecvată acestui simbol.

Îl bătuse pe umăr.

— De-acum înainte ești tu singur stăpîn pe viața și în casa ta... În apartamentul

de jos locuiește un vechi și devotat prietin al tău — ceva mai bătrîn decît tine! suspinase Herr Direktor.

Gheorghiță a Marandei destupase o sticlă de șampanie, după canoane...

De-atunci, Dănuț fusese stăpîn în casa lui, iar Herr Direktor, un vechi și devotat prietin al său, pe care Dănuț îl consulta și-l respecta spontan...

*

...Atent pe terasă la orice zgomot, Gheorghiță a Marandei, auzind trăsura și văzîndu-și stăpînul, se repezi pe scări. Luă gențile și chipiul lui Mircea, înregistrează cu o discretă nedumerire ținuta lui Dănuț și *dădu raportul*, urcînd scările în urma băieților.

— ...Sus așteaptă conașu Tonel...

Un zîmbet, prizat de nasul ascuțit, îi aprinse mustăcioara blondă. Auzind numele celui care-i aștepta, Mircea ridică din umeri și din sprîncene.

— ...Am pregătit de ceai.

— S-s-s-salve, mă! U-u-unde-ați șt-tt-terso?

Dănuț schiță un semn de salutare spre Tonel și intră în ietac, docil, împins ușor din urmă de mîna lui Mircea.

Tonel, "Tontonel" sau "Mototonel" — calambur onomatopeic derivat din substantivul, detunător și vertiginos, motocicletă — avea o rondă față de măr domnesc, pe care un copil ar fi desemnat, primitiv cu cărbunele ochii, sprîncenele și mustăcioara lineară. Bîlbîia, împodobind cu triluri cacofonice, orișice silabă, dar era impermeabil: zeflemelele și poreclele colegilor dintr-a șaptea modernă, și chiar ale "puștilor" din cursul inferior, nu-l atingeau.

— Ș-ș-ș-și ce? B-băiat frumos s-s-sînt; suc-c-c-ces la dame am!

Tezele cele grele i le făcea Mircea sau Dănuț; de oral era exonerat, cu excepția matematicilor, obiect din pricina căruia fusese lăsat de două ori repetent în cursul inferior și la care era corigent îndeobște în cursul superior. Avea în schimb o tunătoare voce de bariton utilizată de direcția "Liceului Lazăr" la producții. Tonel o mai utiliza și pentru "cu-cuceri-rea damelor".

Se "înamorase" de trei fete deodată — avea lirismul plural ca și silabele — vecinele lui Dănuț, și venea zilnic pe terasă — cu tunică de postav *cloche*, pantaloni de tenis, tot *cloche* și guler de-o înălțime eroică. De-acolo le pîndea galant, aruncîndu-le cîte trei trandafiri sau alte flori de sezon și frivolizînd gestul benedicțiunii ortodoxe prin executarea unor "bezele" cu trei degete, pînă cînd însera sau pînă cînd îl expulza "bu-bucherul de Balmuș".

— M-m-mă Balmuș, ce-ce-ce porc pa-pa-pa-papa-galul ăsta! Si-sictirește, mă, c-c-c-ca un porc! A-a-aud f-f-fetele, mă! S-s-strică p-p-pontul lui Tonel, mă!

— Tonel, du-te acasă și învață pe mîne... Ai să rămîi repetent, Tonel! adăugă Mircea văzîndu-i grimasa sceptică.

— D-d-de ce, mă?

— Fiindcă avem teză la istorie și nu știi o iotă.

— D-d-d-da știe Balmuș! făcu din ochi Tonel.

— M-am săturat! gesticulă exasperat Mircea. Nu te mai las să copiezi! Du-te și-nvață odată! Ești om bătrîn! Nu ți-e rușine!

— S-s-s-serios, mă!

— P-pe-pe-pe-pe parola ta?

Mircea ridică din umeri.

— A-a-a-atunci s-ss-s-să nu mai vorbești cu mine!... C-cc-cc-copii eu de la Deleanu! Ce-ce-ce crezi tu, m-m-mă H-h-hardtmuth? mai aruncă el din pragul scării, agițindu-și șapca bufantă.

Ceaiul era pregătit pe terasă. Samovarul aprins părea că râde cu hohote în fața paharelor.

Mircea intră în ietac.

— Dan...

— Unde ești, Dan?

Nu-l vedea din pricina penumbrei dese: obloanele ferestrelor erau închise.

Dănuț ședea pe marginea patului cu umerii plecați și mâinile uitate pe genunchi ca o carte deschisă pe care se lasă noaptea.

— Mircea...

Se opri mirat, neștiind ce să mai spuie.

— ...Ce-avem pe mîne?

— Teză la istorie... Vrei să învățăm?

— Da, articulă distrat și mașinal Dănuț.

Și deodată se ridică săltat, își cuprinse obrajii cu palmele, privi sperios toată încăperea; ochii i se dilatară treptat ca într-o zvîcnire de coșmar.

— Mircea! răsună glasul sugrumat.

Mircea simți un fior rece de-a lungul spinării.

Dănuț începu să-și clatine capul cu o deznădejde care nu mai încăpea în bătaile inimii și ale tîmplelor. Fața i se încreți crispată, transfigurîndu-se în mască. Ochii i s-adînciră. Buzele supte, se-ncălecară.

Se prăbuși pe pat, plîngînd cu hohote mari.

Răsuna în ușă, mai demult, o bătaie stăruitoare; auzind-o, Mircea întredeschise ușa, mascînd cu trupul încăperea.

— Gheorghiță, nu mai luăm ceai, șopti el ca dintr-o odaie cu moarte. Strînge tot. Lui Dan nu i-i tocmai bine. Nu mai primi pe nimeni.

Închise ușa cu cheia.

În penumbra deplină, jelania înnăbușită se zbătea ca vîntul în casele pustii.

Mircea se așeză pe marginea patului, sfios și stîngaci alături de durere.

— Mircea, dragă Mircea... Am să-nnebunesc, Mircea!... Mircea dragă, Mircea, ce să mă fac?...

Și lacrimile curgeau, curgeau șiroaie pe obrajii clătinați.

— Mircea, dacă mi-i milă de ea!... Era așa de mică, mică... săraca, săraca... Și picioarele ei desculțe!... Mircea dragă, am să-nnebunesc.

Și palmele se țirau de-a lungul obrajilor, și degetele se-ngropau în ochi și, alungate, se-ngropau în păr; și inima bătea, bătea dînd viață și putere deznădejdii.

— Și mi-i dragă, Mircea... Și mi-i dragă, dragă... Și-i toată în mine...

Și iarăși hohote de plîns spulberară vorbele.

Mut, Mircea-i dezmiardă capul.

...încetul cu încetul o sumbră istovire potoli trupul zbuciumat.

Curînd, din timp în timp, cadența hohotelor tot mai înecate, mai înnăbușite, un

geamăt răsuna tînguitor și muzical.

Apoi tăcerea se limpezi purtînd în ea ca un susur de șipot depărtat, o suflare de copil adormit plîngînd.

Din toată furtuna nu mai rămăsese decît un singur val duios și monoton: mîna lui Mircea alintînd, cu aceeași mișcare, fruntea nădușită și părul răscolit al lui Dănuț.

Apoi intrară vulgare, zgomotele de toate zilele alungind umbra coșmarului și delicatul calm: șuietul foșnitor al furtunului cu care rîndașul ungur stropea grădina și îndemnul lui Coco:

— Pis-piss; pis-piss... Hai, Ioșca, hai, Ioșca!...

*

O ușoară, abia simțită bătaie în ușă curmă intimitatea veghei și visării lui Mircea. Cu scurte opriri întrebătoare, își trase mîna din degetele lui Dănuț, care i-o încheștaseră prin somn.

— Ce-i, Gheorghită? întrebă el, închizînd ușa ietacului.

— Vă poștește domnu director la dumnealui.

Coborînd scările, Mircea-și trecu mînile pe ochi, își pieptănă părul...

— Bună ziua, Mircea, îl întîmpină cordial Herr Direktor, examinînd alternativ pe Nae, care încremenise încordat cu sticla de colonie într-o mîna și pantalonii smochingului în cealaltă. Să-mi aduci peria de haine, Nae; cam prăfuiți pantalonii! S-aștepți soneria.

— Am înțeles.

Dispăru cu un rictus amar.

— Încep să fac burtă! Trebuie să reacționăm, monologă Herr Direktor, trăgînd cu ochiul la Mircea... Lui Dan nu-i e bine? întrebă el pe neașteptate, scoțînd țigara din gură.

— ...îm!

— Bolnav?

— O... indispoziție...

— Sufletească?

— ...!

Mircea ridică din umeri.

Se roșise. Herr Direktor îl bătu amical pe obraji.

— Ești cam slăbuț, Mircea! Prea multă învățătură! Apropo: Cum se face că Tonel nu-i pe terasă? L-am zărit dînd tîrcoale!

— L-am trimes să mai învețe puțin.

— A! Da! Studiază geamurile de-alături!... Aș putea să-l văd pe Dan?

— Acuma doarme.

— Doarme? *Umberufen!* bătu Herr Direktor în speteaza scaunului, trăgînd totodată un fum adînc. Atunci totu-i în regulă!

Auzind desconsiderarea durerii prietenului său, Mircea avu o mișcare de revoltă. Herr Direktor îl luă de bărbie, zîmbind.

— Măi băieți, nu vă supărați. Asta-i deosebirea între optsprezece și patruzeci și cinci de ani... Cînd încep insomniile gratuite, regreți și durerile, și somnul

tinereții... Dar experiența moșnegilor e jignitoare pentru cei tineri: și aveți dreptate.

Zîmbetul lui Herr Direktor și tonul — de la egal la egal — dezarmară complet pornirea lui Mircea. Revirimentul era așa de vădit încît Herr Direktor îl privi lung.

— Mircea dragă — iartă-mă că mă amestec — un singur cusur ai tu, după părerea mea: sufletul tău vorbește cu glas tare... Îl aude oricine, cu condiția să n-aibă vată în urechi. Și fetele, dragă Mircea, *aud* extraordinar. Bagă de seamă!

Obrajii lui Mircea ardeau. Își plecase genele și umbra lor răsfrîntă părea carbonizată subit de roșul intens al obrajilor.

Se înclină și, mușcîndu-și buzele, sui repede scările.

Herr Direktor îl urmări cu privirea, zîbind amuzat.

— ...Tot îi bine cînd au ce auzi!

Gheorghiță aștepta în *hall*. Văzîndu-l, Mircea întoarse capul și trecu grăbit pe terasă. Ar fi vrut să fie singur pe lume: să nu-l vadă și să nu-l știe nimeni.

"Sufletul tău vorbește cu glas tare; îl aude oricine..."

Vra să zică... vra să zică... și domnul Deleanu, și Dănuț... și chiar...

"Dar nu-i adevărat", se apără sufletul rupînd și îndepărtînd pe "chiar", cu spaimă și pudoare, de numele care dezlănțuia vii jocuri de ape și fugi de căprioare în suflet, și pe obraji culori de rodie.

Se opri pe marginea terasei, cu capul aplecat. Și mîinile, cu degetele întinse răsfirat în evantai, destăinuiau cu claritate gestul sufletului.

Nerostit, "numele" trecuse... Era departe... Bătăile inimii îl urmăreau... O osteneală fragedă închidea florile sufletului...

Chipul lui Mircea avea conturul delicat și zîmbetul ciudat în colțul gurii, al unor desene de Vinci. Părul brun, pieptănat cu cărare la o parte, își înclina şuvițele răsfirate pe o frunte dreaptă ca o înălțare. Linia obrajilor se subția spre bărbie, suptă

parcă de zîmbetul neconținut — zîmbet? — care concentra fața în jurul buzelor subțiri. Și sub frunte, osteniți de genele prea grele, ochii negri aveau evlavie gravă a ochilor deprinși să se închine la icoane în biserici nalte și întunecoase.

"Sufletul tău vorbește cu glas tare; îl aude oricine..."

— Fiindcă roșesc ușor!

Și se roși din nou, fiindcă era adevărat.

— La revedere, Mircea! îi strigă Herr Direktor, urcîndu-se în automobil. Spune-i lui Dan să nu m-aștepte la masă. Dacă vreți vă trimit mașina să vă plimbați.

— Nu, mulțumesc... M-așteaptă acasă.

Și ca să nu-l mai vadă ochii străbătători ai lui Herr Direktor, se ghemui pe un fotoliu de paie, la adăpostul balustradei cu trandafiri.

Huruiala claxonului silueta abrupt drumul automobilului spre Calea Victoriei.

"Sufletul tău vorbește cu glas tare; îl aude oricine..."

Cu un gest meditativ și familiar, Mircea își scoase creionul din buzunarul de la piept, vîrî în gură capătul neascuțit și începu să-l frămînte.

Acest tic al "șefului clasei" era notoriu în clasa șaptea modernă. În fiecare dimineață — cu perseverența caracteristică glumelor școlare — apărea pe tabela proaspăt spălată, următoarea inscripție:

"*Aspru interzis fumatul... creioanelor!!!*"

Aceleași trei semne de exclamare punctau entuziast gluma care provoca aceleași reflecții și aceleași râsete.

— Când te vei retrage în Thebaida, scîrbit de cele lumești, îi proorocea Dănuț, Dumnezeu va trebui să deschidă o librărie în deșert pentru alimentarea anahoretului Creion.

Iar Olguța, pusă la curent întîmplător despre deprinderea celui mai bun prieten al lui Dănuț, într-o scrisoare îi adăugase o nouă poreclă.

"Transmite salutările mele, eminentului tău amic Hardtmuth No. 6.

No. 6 exprimă tăria de caracter a acestui supra-Hardmuth care roade latino, după cîte-mi scrii — admirativ de altfel — cu aceeași perseverență cu care roade creioanele. Eu prefer creioanele — care într-adevăr au un gust delicios deși mai puțin antic decît al latinei; gustul acesteia nu-mi convine, din care cauză cuvioasa Monica e obligată să-mi servească de juxtă-gramofon la oral, și să-mi faciliteze plagiatul la teză.

Vive Valeque

P. S. Această formulă epistolară am găsit-o — după ce am căutat-o, bineînțeles — în Larousse. Spune-i-o lui Hardtmuth — fără să-i destăinuiești restul — ca să-l epatezi cu erudiția surorii tale.

Mai este și o altă variantă: «Vive et me ama». Am întrebuițat-o ca moto într-o teză la latină. Poți să-ți închipui capul domnului Achindin (?) Arbore, venerabilul, cel atît de distrat încît a apucat într-o bună zi de după gît o elevă pusă de el la colț, confundînd-o cu cortelul...

— *Ce-i asta, bre? mi s-adresează el impersonal, agitînd caietul pe care l-am cunoscut imediat, prin intuiție, cum spui tu, s'il vous plaît!*

Deschid o paranteză.

«Bre» e o expresiune familiară a domnului Arbore, mai mult: o secreție proprie, ca moscul la iepurii cu același nume. Când suna-vor — cum scrie la Apocalips — trîmbitele supremei judecăți, o tăcere de moarte fi-va între turmele răposaților. Numai domnul Arbore, trezindu-se din somnul morții, cu cortelul la subțioară și prinzîndu-și ochelarii pe vîrfurile nasului, va întreba inocent:

— *Ce-i scandalul ista, bre?*

...așa cum face cînd intră în clasă, ceea ce va provoca, evident, ilaritatea întregului cer, ratînd efectul sublim al Învierii.

Închid paranteza.

La întrebarea lui și la un semn al meu se ridică în picioare toată clasa.

Domnul Arbore se strîmbă și se scarpină în creștet.

— *Nu, bre, cu toate!... Cum îi zice? Cum îi zice. Stai! Deleanu Olga. Ia spune tu, ce-i asta, bre?*

I-am replicat întrebîndu-l care-i origina lui bre.

— *Latinească au slăvonească?*

Răspunsul:

— *Lasă, bre! Nu mă mai amări atîta!*

Dar partea miraculoasă a acestei întîmplări este că a observat motto-ul meu. O colegă și-a încheiat teza astfel:

«Te iubesc la nebunie,

Geta».

Și domnul Arbore s-a iscălit dedesubt, punîndu-i 9, ceea ce dovedește că doamna Arbore nu corectează tezele — și bine face! — și că domnul Achindin rău face că nu le cetește pînă la sfîrșit, Olguța."

Curînd după această scrisoare, Mircea primise un pachet expedit de la Iași, pe care scria: "*Comestibil*". În pachet era o plumieră plină cu creioane Hardtmuth; iar pe cap, o inscripție pirogravată:

Fabrica recunoscătoare.

De-atunci, cîtăva vreme, în fiecare scrisoare, Olguța nu-l uita pe Hardtmuth.

"Recomand lui Hardtmuth creioanele «Castell». Au o culoare verde, ca Lunca din Mircești. Dar considerațiile estetice n-au ce căuta aici! Îi dau un sfat medical: Toți carnivorii trebuie să facă din cînd în cînd puțină dietă vegetariană. Creioanele «Castell» sînt cele mai indicate."

Alta:

"Am, descoperit niște friandize pentru Hardtmuth. Niște creioane, niște creionașe, niște creionișoare, niște creionișorele, mici, micuțe, mititele. O drăgălășie, un deliciu! Se topesc în gură. Îți vine să le plîngi de milă, atît sînt de fragede și nevinovate! După ce le mănînci, ai viziuni. «Se face» că ești în cer. Și vezi doi îngerași cît două libelule ținîți pe degetul unui înger de juste proporții, care le surîde serafic ca în cărțile poștale ilustrate pe care le primesc de la un «satelit»⁶ de al meu.

Cine crezi că sînt?

Chiar creionașele «Îngeraș», care se vînd la magazinul «Socek & c-nie», sucursala Iași."

Alta:

"H. B. x Venus Drawing x American Pencil co. New York.

«Joindre l'utile à l'agréable»⁷ ne spune c-un ușor accent englezesc domnișoara Calypso, profesoara noastră de franceză. În acest spirit și cu acest accent internațional, recomand lui Hardtmuth creioanele yankee. Sînt nutritive, sînt

⁶ "*Satelit*", în argoul pensionatelor de fete, înseamnă: o jună elevă care gravitează liric în jurul alteia — dintr-o clasă superioară — numită "flamă". Satelitul se roșește grațios și pudic de cîte ori își vede flama; îi așază pupitrul; îi scoate petele de pe șorț și rochie; îi trimite cărți poștale ilustrate în timpul vacanțelor... Într-un cuvînt, satelitul e un fel de ordonanță pasionată a flamei (n.a.).

⁷ A îmbina utilul cu agreabilul (fr.).

instructive, sînt distractive.

*«O senzațională noutate». Am descoperit un creion de cinci kilograme:
Mamuth.*

Enorm!

*Am tremurat pentru viața lui Hardtmuth. El, mititelul, nu-l poate mânca. Dar
dacă monstrul de creion e antropofag?"*

Și, în sfîrșit într-o dimineață — era în preajma vacanței de Crăciun — intrînd în clasă, Mircea se minunase de tăcerea solidară a camarazilor săi. Tonel îl întîmpinase în fața băncilor, întinzîndu-i solemn telegrama pe care i-o predase portarul.

"MIRCEA BALMUȘ,
elev cl. VII-a modernă,
Liceul Lazăr.

*Slavă ție stîrpitor al creioanelor nefaste în mînile profesorilor. Stop. Unite în
sobor te proclamăm sfîntul Hardtmuth al școlarilor de ambe-sexe"*

Urmau iscăliturile mai tuturor elevelor pensionatului "Humpel" din Iași, cu a Olguței în frunte.

— M-m-mă H-h-hardtmuth, t-te s-s-s-sfîntiră f-f-fetele! Z-z-ziceți, mă!

*"Hardtmuth sus răsare
Ca o taină mare
Hardtmuth luminează
Și adeverează...
Etc."...*

— Ura! Ura! Ura!

Îi venise să plîngă de exasperare în fața rîsetelor cu accent și gest de crîsmă. Profesorul intrase curmînd delirul.

Și-n recreație — după o oră de surdă enervare — Mircea luase la o parte pe Dănuț.

— Ce copilăroasă-i sora ta!... Poți să-i scrii din partea mea că am să-l rog pe Moș Crăciun să-i aducă o păpușă și o minge... ca să aibă cu ce se juca.

În recreația următoare, după o oră de gîndire, vorbele lui îi păruseră crude, jignitoare, odioase... Cu ce era vinovată sora lui Dan? Făcuse o glumă... fiindcă era veselă.

Dacă gluma ei se trivializase în rîsetele unei clase de băieți, asta era altceva! Gata să retracteze, nu îndrăznise; se sfiise...

Dănuț nu-i scrisese nimic Olguței, fiindcă de la Crăciun scria numai Adinei, Olguța-i plătise tăcerea prin tăcere. Dar Mircea atribuisese vorbelor lui — crude, jignitoare, odioase — încetarea scrisorilor.

Scrisorile Olguței erau numai anecdote, malițiozitate, reflecții burlești, năzbîtii, glume, veselie. Atîta știa Mircea din Olguța. Și mai știa și o fotografie,

mai de demult, în care un cap rotund de fetiță, numai ochi și gropițe ilare, cu degetul cel mare al mâinii pe vârful nasului adus în sus și cel mic răsfrînt în aer, arăta că Olguța nu stătea de loc aparatul lui Dănuț, adus din Germania, nici pe junele fotograf, pe cîtă vreme alături, o fetiță cu cozi lungi plecase genele în pămînt ca pentru rugăciune.

— Surorile mele, explicase Dănuț. Cea care rîde e Olguța, cea cuminte e Monica.

Atîta știa Mircea din Olguța: rîsul din scrisori și cel din fotografia veche.

Fără s-o cunoască, o auzise rîzînd, rîzînd de toți și toate, ca un plop impertinent plin de glumele vrăbiilor, răsărit din zidurile nalte ale unei case necunoscute.

Apoi tăcerea.

Dar o fetiță pe care ai văzut-o rîzînd poate să și plîngă, nu? Ș-atunci e cu atît mai trist cu cît ai auzit-o numai rîzînd pînă atunci. Și dacă ești lîngă ea, și dacă din pricina ta plînge, îi ceri iertare din toată inima, cu lacrimi în ochi — te-aproprii, blînd de tot, îi ștergi ochii, îi săruți mîinile ude...

"Dacă ai ști ce rău îmi pare!"....

Și poate că te iartă, și poate că rîde din nou cu ochii umezi. Rîsul renaște așa de firesc din lacrimi...

Ce drăgălașă trebuie să fie o fată cu ochii umezi... din pricina ta... după ce te-a iertat...

Dar mereu tăcerea!

Tăcerea, după ce-ai ucis brutal, cu o piatră, veselia...

Astfel intrase în sufletul lui Mircea o fată, o fetiță necunoscută pe care o făcuse să plîngă, să tacă, să fie abătută, tristă... și pe care nopți de-a rîndul o alina cu toate umilințele, cu toate duiosiile, cu toate visurile...

Dar n-o văzuse niciodată... Nu știa cum e... Știa doar c-avea un rîs proaspăt, de copil cu ochi mari și dinți albi... că nu mai avea un rîs de copil cu dinți albi, ci numai doi ochi triști și mari, de copil cu rîsul ucis... ucis de el.

O știa în sufletul lui ca un copil care vine noaptea, cu noaptea, și stă singur, ca părăsit, pe o bancă, privind... Da, privindu-l. Și sufletul lui Mircea era plin de melancolia acelei priviri.

Dar privirea aceea era în el, pentru el!...

*"Je fais souvent oe rêve étrange et pénétrant
D'une femme inconnue, et que j'aime, et qui m'aime,
Et qui n'est chaque fois, ni tout a fait la même,
Ni tout à fait une autre, et m'aime et me comprend..."⁸*

Nu mai avea nici trup, nu mai avea nici nume: era privirea din el, lumina lui de lună, singurătatea lui înduioșată, bucuria melancoliei lui...

Și dacă uneori acel nume demult pierdut prin sufletul care îl acoperise cu visuri, ca un inel prin ierburi avîntate și flori sălbătăcite — cerca să răsunе,

^{8 1} Un vis visez adesea, ciudat, răscolitor, / Despre-o necunoscută — o iubesc, mă iubește, / Mereu e alta, totuși mereu doar ea, firește, / Și care mă iubește și-mi știe orice dor (fr.).

zvonirea lui trezea în suflet vii jocuri de ape adormite și ropot de căprioare sperioase, iar pe obraji culoarea inimii...

"Sufletul tău vorbește cu glas tare; oricine îl aude"...

Mircea își scoase creionul din gură. Și c-un râs de copil care, ascuns pe după pomi, aruncă o glumă, își șopti privind creionul:

— Hardtmuth!

Și se roși din nou.

*

— Săraca! Săraca!

E așa de mică în haina de doliu! Își ține pumnii pe gură ca să nu plîngă, dar ochii plîng, ochii pe care nimeni n-are să-i mai sărute...

Totu-i negru.

Caii merg la pas. Cu pași grei, osteniți, osteniți! Bieții cai...

Fața lui Dănuț e albă; din tâmplă-i curge sângele roșu, cald...

Caii se sperie, sar, sicriul se răstoarnă.

Dănuț cade.

Ah! Cum îl doare capul!

"Deschise ochii. Își urni capul cu greu, îndurerat. Dibui cu mîna prin întuneric. Aprinse lampa de pe măsuta de noapte. Visase! Era viu! Trăia!

Porniseră din inimă trei gânduri ca trei chiote. Și trupul, plin de bucuria roșie a sîngelui, se-ntinse, ca dimineața după somn.

— Conașule, ești plin de sânge! sări alarmat Gheorghită din pragul odăii de baie unde veghease prin întuneric pînă atunci.

— Sânge?

Își trecu mîna peste față, cu spaimă. Era plin de sânge. Perna înroșită...

Clipi.

Da. Sânge!

— Îți curge sânge din nas, conașule. Stai s-aduc un prosop... Întinde-te, conașule, sfătui glasul lui Gheorghită din odaia de baie.

Dănuț își răsturnă capul pe pernă.

— Iac-așa. Acuma ridică mata mîna stîngă în sus, că trece îndată.

Dănuț ridică mîna... și o lăsă în jos, abătut. Un oftat și un gemăt răsunară subt prosopul ud.

— Mircea!... Unde-i Mircea?

— O plecat amu-amu. Ș-o lăsat un bilețal.

Dănuț își împreună mînile... Miros de ars în suflet și gândurile strîmbe și strivite ca lanuri peste care au trecut năvălitori călări cu o mireasă răpită.

Fața lui Gheorghită era îngrijorată. Își trecea palma peste obraz, în sus și-n jos, privind cu încruntare trupul abia însuflețit și fața acoperită cu prosopul ud.

— Gheorghită, dă-mi scrisoarea lui Mircea, oftă Dănuț dînd la o parte prosopul și ridicîndu-se cu capul aplecat pe spate din pricina migrenei.

"Dragă Dan,

Te las dormind și plec de lîngă tine cu mare neliniște. Dar trebuie să mă duc

pe-acasă. Aseară am dormit la tine fără s-o anunț pe mama și sînt sigur că mă așteaptă cu ochii la poartă: tu o știi!

Te rog dragă Dan, să fii cuminte. Știu cît de mult suferi. Sînt lîngă tine și cu tine, frățește. Îți strîng, din toată inima, amîndouă mînile,

Mircea

P.S. Vino la noi diseară. La noi ai să uiți de acest București corupt și ticălos pe care îl urăsc îndoit de cînd văd suferința și dezamăgirea pe care ți le-a pregătit.

Te aștept neapărat. Dacă nu poți veni, trimite-l pe Gheorghiu c-un cuvînt și vin eu la tine. Dacă n-am nici un semn de la tine pînă la 12, vin nechemat.

Încă o dată îți strîng mînile frățește,

Mircea."

Dănuț își luă capul în mîni.

— Conașule, nu vrei să iei mata oleacă de supă?

— Zău, conașule! Pui ceva la inimă și te-ncălzește... Capeți putere, conașule... Gheorghiu se scărpină cu amărăciune.

— Apoi ce-are să zică conîța? C-acuși ne-ntoarcem la noi!..

— Zău, conașule, hai și-i lua ceva!

— Deschide ferestrele, Gheorghiu... și fă-mi o cafea neagră, mare, amară.

Cu pași de convalescent, Dănuț se duse pînă la fereastră.

Noaptea îl aștepta albastră, inutilă. Răsuna neconținut rumoarea batracciană a capitalei.

Ieși pe terasă, întinzîndu-se într-un fotoliu.

O adiere de vînt trecu, feminină, lăsînd o presimțire de flori de tei în declin... O strîngere de inimă. La ora asta se întîlnea cu Adina. O strîngea în brațe — tremurătoare și luminoasă ca o stea de septembrie — și nu-i venea să creadă că-i a lui. Și nu era a lui.

Își privi mînile goale, goale: fructul elastic căzuse; seva secretă secătuse.

Toate cele deveniseră găunoase și împovărate de ușurința tomnatică a putredului

— Doamne! Doamne!

"Quand j'ai bu du vin clair et

Tout tourne, tout tourne,

Quand j'ai bu du vin clair et

Tout tourne au cabaret"...⁹

Cînta Coco. Și glasul parcă nu era al lui, atît de duios și melodic răsuna. Glas de femeie care-a plîns — violă guturală — cînd își adoarme un copil bolnav, sau cîntă la fereastră, despletindu-și părul pentru nimeni

"Quand j'ai bu du vin clair et

Tout tourne, tout tourne.

Quand j'ai bu du vin clair et

⁹ Am băut niște molan, / Totul se-nvîrtește totul se-n-vîrtește. / Am băut niște molan, / Totul se-nvîrtește-n han (fr.)

Tout tourne au cabaret"...

Aceeași strofă, aceeași melodie simplă, același ritm timid și melancolic de muzicuță mecanică, picurînd într-un salon cu mobile decolorate.

Coco se legăna ușor în cușca lui, și legănarea lui era de bătrîn cînd își amintește un vals din vremea tinereții și adoarme dînd din cap, ridicol și-nduioșător.

*"Quand j'ai bu du vin clair et
Tout tourne, tout tourne,
Quand j'ai bu du vin clair et
Tout tourne au cabaret..."*

Coco cînta mereu, aninînd în ritmul aiurit, gîndul și singurătatea lui Dănuț.

Dacă l-ar fi întrebat cineva: "Ce ai, Dănuț?" Ar fi răspuns ca un copil de țară: "Nimic... Mi-i jale"...

Dar nimeni nu-l întreba nimic. Și asculta cîntecul papagalului, dus din tristeță în tristeță, tot mai departe, în adîncul sufletului gol.

...Cine știe pe ce vas cu pînze înflorite-n vînt sărat, pornind din cine știe ce Insule Azore, Coco venise-odată pe o mare care-l legăna — penaj de perlă, mugur tînăr și mărgean — rupt din verdeața și azurul insulei natale...

Și cine știe ce matrod — cu barbă de argint și sare, și ochi mărunți, și trupul mare, și fața cruntă, și surîs naiv — cîntase în clipe de singurătate și alean un cîntec trist de veselie și de vin.

Poate demult corabia se cufundase, cu pînze veștede; poate demult matrodul...

*"Quand j'ai bu du vin clair et
Tout tourne, tout tourne,
Quand j'ai bu du vin clair et
Tout tourne au cabaret"...*

Un cîntec vechi, cîntat de buze care-au fost, și-un papagal care-l cînta mecanic, cu legănări de val și amintire... Atît a mai rămas dintr-o corabie cu pînzele-nflorite-n vînt sărat, venind din cine știe ce Insule Azore...

...Robinson Crusoe...

Într-un pod cu vechituri, demult, un copil plîngea cetind plecarea lui Robinson Crusoe din insulă. Plîngea sărutînd o cromolitografie prostuță.

Copilărie cu miros de pod și de livadă, de colb, de piersici și de lacrimi!

Bucle de fetiță...

Un copil care-ar fi vrut să fie o culoare în cromolitografia de pe coperta lui Robinson Crusoe. Un copil care vroia să nu mai crească, să rămîie mic, în pod, în cartea minunată.

Moș Gheorghe... podul... poveștile... șifoniera din ietac... cozile Monicăi... Kami-Mura, Potemkin... Ileana Cosînzeana...

*"Unu Ilă
Duduită*

*Ești caș
Toporaș
Pe la...
Pe la..."*

Nu mai știa. Uitase.

Se cufundase tot, pierise tot ca o corabie venind din cine știe ce Insule Azore. Și-atât mai rămînea: un glas mecanic, îngînînd, la fel cu papagalul, versul naiv, ciudat și frînt, deasupra unei devastări de veci...

*..."Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi țin la el urechea și rîd de cîte-ascult
Ca de povești străine?... Parc-am murit demult..."*

Își strînse tîmplele în mînile reci.

Iar își auzea gîndurile vorbind singure, într-o tăcere superstițioasă de țințirim... Iar răsărea sufletul din umbră, straniu ca propria față cînd și-o privea noaptea în oglindă, cu ochii ficși.

— Am să-nnebunesc!

Gheorghîță aprinse lumina de pe terasă și înaintă în cumpănă cu ceașca de cafea.

Dănuț își privi mînile, clipind. Zări o pată de cerneală pe deget. Își aminti de teză. Amintirile-i trecură vii prin inimă umplîndu-i pieptul cu stoluri de zvîcniri ca cerurile primăverii sau ale toamnei. Strînse pumnii.

— Ticălosul!

— Cini ti-o năcăjit, conașule?

*"Quand j'ai bu du vin clair et
Tout tourne, tout tourne,
Quand j'ai bu du vin clair et
Tout tourne au cabaret"...*

Sorbi din cafea.

— Oh! Stupid papagal! Gheorghîță, spune să-l mute în casă.

Ticălosul!... A încercat să o îmbrîncească! În fața lui!...

Din inimă, mîinii după mîinii se prăvăleau ca stîncile, îngreuiind puterea pumnilor.

— Ticălosul!

Cum ar fi vrut să-l aibă în față — cu floreta, spada sau pistolul — sau — da! mai bine — cu mînile goale. Să-l apuce de piept, să-l scuture, să-l zguduie și să-l trîntească, să-l vadă prăbușit la pămînt cu figura aceea inertă și buhăită de păpușă fălcoasă din care se scurg tărîțele...

Sorbi din cafea.

Începu să colinde terasa cu pași repezi, oprindu-se uneori ca și cum s-ar fi izbit de un zid. Și iar pornea, ferindu-se.

Cum poți să iubești pe un astfel de om?... Nu. Nu se poate. Batjocorești

dragostea... Și nu se poate.

Nu. Adina îl iubea pe el. Adina era a lui.

Îl acoperise cu trupul ei.

— Ticălosul!

Ea să-l apere pe *el*?... O mirare încântătoare îi acoperi sufletul, încălzindu-i-l, ca acele izbucniri de soare în primăverile înnourate, cărora le întinzi mâinile. Zîmbi. O vedea mică, spăimîntată și hotărîtă în fața lui, acoperindu-l, ca o floare care vroia să fie pavăză: pavăza lui... împotriva...

Îi venea să plîngă. Era trist și înduioșat... Se întîmplase ceva... Dragostea lui era ostenită...

Și era uneori ca un țipăt în el, ca un vaiet, undeva în adîncuri, ca deasupra unei vînători cu săgeți tăcute. Și o spaimă... Se întîmplase ceva... Ce se întîmplase?...

Adina era a lui, Adina îl iubea, îl acoperise cu trupul ei — atunci ce se întîmplase?

Era o mîhnire în el, undeva în adîncuri, o spaimă, o singurătate, un frig...

Stinse lumina. Se așeză într-un fotoliu. Aștepta... Aștepta să se întîmple ceva... Să se întîmple o minune, cum aștepta și cînd era copil... Să fie deodată Adina lîngă el, fără s-o audă venind, fără să-i presimtă pașii, să fie lîngă el, în brațele lui, ca un vis care te face să tresari, să zîmbești și să strîngi perna prin somn.

S-o simtă în brațele lui și s-o alinte, să închidă ochii, să-și rezeme capul de pieptul ei. Și s-o audă ca prin vis, vorbindu-i în șoaptă:

"Dănuț, nu s-a întîmplat nimic... Tu ești un rău și un prost, ai plîns, ne-am întristat amîndoi... dar ne-a trecut... Acuma sîntem amîndoi, unul lîngă altul..."

Și s-o simtă în brațele lui, lipită de el, ca o floare a trupului lui, ca o floare răsărită din el, în care sufletul lor era parfum.

Fără de ea începea singurătatea; era o troiță la răscrucile pustietăților.

O dorea, o dorea lîngă el, în brațele lui, și era dor în ochii lui, în buzele lui, în obrajii lui, în mâinile lui, în trupul lui, ca suferința sevei în tulpini frînte, cu floarea smulsă.

O trăsură se oprise la poartă. Tresări. Se repezi la marginea terasei, cu inima înnebunită de spaima bucuriei.

Adina?

Nu: Aneta.

Dănuț oftă și se încruntă. Era o dezamăgire în el: de ce nu venise Adina, cînd el o aștepta pe ea? Totuși, venise Aneta, trimisă de Adina. Preajma unei bucurii îl făcu mîndru, demn, sever, ca cei care acordă audiențe față de cei care le cer.

Gheorghită urca scările în goană.

— Conașule, o venit o duduie cu un belet. Întreabă dacă ești mata acasă. Eu am zis că nu știi, zîmbi Gheorghită pe înfundate. Ș-am vinit să văd!

— Unde-i biletul?

— Zîci cî să ță-l deie matale în mînă, cî așteaptî răspuns.

— Poftește-o sus.

Dănuț trecu în goană în odaia de baie. Își pieptănă părul, își spală ochii, se pudră, îmbracă o pijama, zvîrlind tunica mototolită cu nasturii smulși. Vroia să pară calm, liniștit, odihnit. În fața ușii dinspre *hall* se opri. Îi bătea inima. Intră.

— Bună ziua, bună sara, Aneta, vorbi el distant, cu o dezinvoltură afectată.

— Sărut mîna, domnișorule, se aplecă Aneta cercetîndu-l pe furiș cu ochi

experți, care înlocuiau provizor ochii stăpînei. Aveți o scrisoare de la dînsa.

— Da, consimți Dănuț luînd-o. Poți să pleci.

— Îmi spuse să aștept răspuns.

— Bine, așteaptă.

Trecu în birou, fără grabă. Închise ușa. Și singur cu scrisoarea, o privi, o respiră, sărută plicul și, transfigurat ca un copil cu darul în brațe, își ascultă bătăile inimii. Zăbovi îndelung asupra adresei:

"Domnului Dan Deleanu

Str. Pitar-Moșu 20.

— Dac-aș rupe-o?

Îl ispitea ca o prăpastie gîndul să rupă scrisoarea fără s-o cetească — să sufere, să se chinuiască alături de bucuria nimicită... Bucuria?... Dacă-i scria ceva îngrozitor, dacă... Rupse plicul.

"Dănuț drag, știu că nu mă mai iubești. Am simțit astăzi cînd ai venit lîngă mine dușmănos, străin de mine, că nu mă mai iubești. Și sufăr, Dănuț. Auzi: sufăr. Numai eu știu ce-i în sufletul meu. Ce ți-am făcut, Dănuț? Cine te-a înstrăinat de mine? Cine ți-a spus lucruri urîte pe socoteala mea? Și cum ai putut tu, Dănuț, să le crezi? Crezi, tu, copilul meu scump, că aș fi în stare să-ți ascund ceva? Crezi tu că aș putea eu să-ți ascund ceva? Și ce să-ți ascund, Dănuț, cînd toată viața mea e a ta? Singurul lucru pe care ar fi trebuit să ți-l ascund era iubirea mea... și n-am putut. Atunci ce ți-aș putea ascunde? Nu, Dănuț, tu te-ai schimbat. Altădată știam un Dănuț care nu-mi ascundea nimica, un Dănuț care era numai al meu, un Dănuț care va fi cea mai frumoasă amintire a bietului meu suflet. Unde-i acel Dănuț, unde-i? Cine mi l-a luat? Cine mi l-a furat?"

Nu-s supărată pe tine, Dănuț. Oricît de mult aș suferi din cauza ta, tu tot Dănuțul meu drag să rămîi. Tu ești un copil răsfățat, eu sînt bătrînă pe lîngă tine. Nu-i nimic!

Dar să știi, Dănuț, că te iubesc prea mult ca să pot trăi despărțită de tine pentru totdeauna. Auzi, Dănuț.

Dacă ești crud cu mine, are să-ți pară rău! Tu, Dănuț, îmi ești mai scump decît viața și dacă nu te mai am... are să-ți pară rău!

Dar eu nu-ți cer mult, dragul meu Dănuț. Nu-ți cer să mă iubești întotdeauna așa cum, — poate — te temi tu. Nu. Știu că nu se poate. Nu spun nimic. Dar prietenia ta nu poți să mi-o iei, n-ai dreptul să mi-o iei. Atît îți cer, Dănuț, prietenia ta. Să vii din cînd în cînd la mine, să mă lași să te privesc, să-ți dezmierd părul, să stau cuminte lîngă tine, puțin, nu mult: atîta îmi ajunge.

Dar poate mă înșel, Dănuț! Poate nu-i adevărat? Spune-mi, Dănuț, că nu-i adevărat. Ar fi prea îngrozitor să fie așa cum mă tem. Spune-mi, Dănuț, scrie-mi o vorbă numai.

*Orice mi-ai spune, eu te aștept, tristă pînă cînd vei veni,
Adina."*

Respiră adînc... O simțea alătura, o vedea parcă plîngînd, și-i era așa de milă

de ea, că-i venea și lui să plîngă — și era fericit. Și pe măsură ce tristețea ei îl apăsa mai mult, bucuria lui era mai vie. Nu vroia să-i scrie, nici s-o vadă.

Era crud față de el, crud față de ea, dar o cruzime care-i înviora sufletul cu biciuiri de ploaie tînăra.

Deschise ușa. Aneta se sculă de pe scaun. Dănuț îi vorbi din prag.

— Spune că bine.

— ...? Scrieți-i, domnișorule.

— Spune că bine.

— De ce nu-i scrieți, domnișorule?

Aneta se apropie de el, vorbindu-i în șoaptă.

— Domnișorule, dînsa plînsese toată ziua...

— Bine.

Închise ușa. Aneta ridică din sprîncene și coborî scările călăuzită de Gheorghită. Dănuț își șterse ochii. Privi scrisoarea. "*...Atunci ce ți-aș putea ascunde?...*" Dacă mințea? Dacă întreaga scrisoare era o minciună?

Coborî în goană scările, trecu alergînd pe lîngă Gheorghită. O ajunsese pe Aneta ceva mai încolo de casă, în fața trăsुरii cu care venise. O apucă de mîni. O ghemui lîngă un gard, strîngîndu-i mîinile din răsputeri. Aneta părea speriată, cu mult sînge rece.

— Vai de mine, domnișorule, ne vede lumea...

— Aneta...

Înghiți, îi era silă și groază de ceea ce vroia să facă.

— Lasă-mă, domnișorule...

— Taci, taci odată! Ascultă ce am să te întreb. Să-mi spui drept.

— ...?

— Cine era... domnul...

— ...?

— Aneta, nu minți.

— Care domn, domnișorule!

— De ce nu mi-ai deschis cînd am sunat?

— Doamne păzește! Multe-mi fu dat să trag! Păi dacă-mi spusese că nu-i acasă!

— Cum? Ți-a spus că nu-i acasă?... Nici pentru *mine*?

— Păi da, domnișorule.

— Și domnul ce căuta?

— Păi era proprietarul, mîncă-l-ar ciorile! Venise să-și ia chiria și intră pă dindos. De asta spuse dînsa că nu-i acasă! Păi ce! Parcă el crezu? Dă unde! Intră s-o aștepte. Și dumneata o dăduși dă gol!... Vezi, domnișorule! Îi făcuși pocinogul!

— Cum? Proprietarul?

— Nu-ți spusei, domnișorule?!

— Aneto, nu minți!

— Ce să mint, domnișorule! Mă dăduși dă rușine! Eu spusei că nu-i acasă și el o văzu cu dumneata!

Dănuț își trecu mîna peste frunte.

— Atunci de ce mi-ai spus că a plecat la Sinaia?

— Ca să nu intri... Nu te știu eu pă dumneata?! Parc-așa mă crezuși!...

Tîmplele lui Dănuț se zbăteau. Nu mai știa nimic! S-o lovească pe Aneta sau s-o sărute... Și-i era scîrbă de el și de ea: să vorbească cu slugile, să spioneze cu slugile dragostea lui!

— Bine, du-te.

— Nu vii cu mine, domnișorule?

— Nu. Lasă-mă... Îți mulțumesc, Aneta.

Își scotoci buzunarele, erau goale.

— Lasă, domnișorule, altădată...

Fugi de lîngă ea. Urcă scările în goană.

— Gheorghită, pregătește-mi hainele.

Se limpezise tot... și-i era frică! Și-i era rușine. Se înjosise...

De ce nu putea s-o prefacă pe Adina într-o icoană, într-o iconiță mică atîrnată la căpătîiul lui — ș-acolo, singur cu ea, departe de lume și de oameni, mai presus de ei, să ingenuncheze, și dragostea lui să fie simplă și curată? S-o iubească fără vorbe, fără fapte, în tăcere și singurătate, cu toată puterea ochilor, cu tot avîntul sufletului, cu toată evlavia buzelor.

Năvălise viața cea de toate zilele în dragostea lui, vulgară și năprasnică. Azvîrlea viața cu oameni în dragostea lui, mai răi decît pietrele în mîinile oamenilor. Și el singur se simțea înjosit, murdar, nevrednic de dragoste.

— Am pregătit hainele, conașule.

— Bine, Gheorghită.

Se așază din nou, prin întuneric, într-un fotoliu de pe terasă. Era ostenit. Ar fi vrut să iasă din el, să fugă, lăsînd tot în urmă. Să fugă din el ca dintr-o casă de care ți-e scîrbă, luînd cu el dragostea lui, ca pe-un copil pe care vrei să-l păstrezi curat.

Ce clare îi răsunau vorbele lui Hamlet către Ofelia — "Du-te la mînăstire"... — și cu ce duioșie plîngeau vorbele care-i păruseră mai demult crude și batjocoritoare în gura unui cabotin pompos!

"Du-te la mînăstire": deplina elegie a iubirii care nu se poate duce la mînăstire, și care se scufundă în mlaștini, iluminîndu-le ca părul Ofeliei înecate...

"Dănuț!" răsună duios din urmă glasul care-i răscolise sufletul.

Îl auzea. Îl auzea din toate părțile ca o vibrație de clopot pur.

"Dănuț!"...

Și cine — afară de omericul Ulysse — s-ar fi îndepărtat, lăsîndu-l să se stingă-n urmă, jalnic!

*

Numai cerul și luna nu erau bucureștene.

Noaptea mirosea a benzină ca o rochie de bal după scoaterea petelor de grăsime — și uneori trandafirii unei grădini parfumau o clipă, dezvăluind un zîmbet — ca într-o adiere de evantai.

Cădea cîte-o stea, scurt, urmărită de țigănele imperioase ale gardiștilor.

Și răsunau contradictorii orchestre sentimentale pentru "țapii cu guler", și alunele prăjite, care se beau și se mănîncă jovial, și cuplete săltărețe pentru rachiul care sălbătăcește tristeța în ochi și-n pumni.

În grădini particulare concertau cu gura căscată gramofioanele.

Dănuț purta o romantică pălărie de pîslă brună, cu boruri late, care-i puneau o mască de umbră pe jumătatea feței.

Femeile, cu obrajii prea roșii îl urmăreau cu privirea, fiindcă avea buze proaspete-n lumina lunii, și fiindcă era îmbrăcat elegant, dar nu-l opreau.

Avea un mers direct, pasionat.

Mîinile cu gest nocturn — experte dar precaute — se fereau să atingă viteza unui trup voinic și legănarea brațelor ostile ca două spade de duel.

N-avea decît un singur gînd: să-i vadă casa. Nici duioșie, nici amărăciune, nici scîrbă, nici dușmănie, nici melancolie. Un gînd dur, mat, cu contur precis: să-i vadă casa. Era sătul de sentimente, emoții și zbucium teatral.

Un vid sportiv înlocuise tot. Mușchii lucrau automat, ducînd trupul spre un țel.

Trebuia să ajungă. Era în marș. Sufletul...

...Dar sufletul venea în goană dispre casa ei, și trupul lui Dănuț se opri îmbătat, ca atunci cînd, după ani de lipsă, întorcîndu-te în locurile tinereții, iubita îți cade în brațe, fără suflare, parfumîndu-ți nările cu părul...

Cum îi bătea inima!

Își trecu mîna peste frunte.

Casa Adinei îl privea... De la el pînă acolo era o punte îngustă peste o prăpastie neagră de adîncuri, pe sub care vuiau, vijelioase, fluviile sîngelui: Și-ncolo, tăcerea lumilor oprite.

...De cînd o privea? Cine știe!... Îi era atît de dragă!

Ședea ascuns în gangul unei case, cu mîinile împreunate de cînd o văzuse la geamul luminat.

"Adina! Aici-s, Adina!... Nu m-auzi!? Aici, aici lîngă tine... Iartă-l pe Dănuț al tău..."

Așa se tînguiau gîndurile. Un cor stîngaci, lîngă ea, la fereastra ei. Ca niște copii desculți cu steaua dragostii lui... Și ea nu le-auzea vestirea umilă...

Dar trupul încremenise ca o hrubă deschisă în noapte, pentru apariția unei madone; ca o stîncă grea, în așteptarea miraculoasă a șipotului viu...

Trecu o trăsură pe strada acoperită de sufletul lui Dănuț.

Adina tresări, așteptă cu ochii aprinși, și plecă fruntea.

Tărsura trecuse mai departe.

Apoi trecu împleticindu-se un om beat, de-a latul și de-a lungul.

Apoi trecură amintiri, rezezi ca plutele cînd vin pe ape revărsate.

...Adina-l aștepta pe el. Dar el venise lîngă ea, sub ochii ei. Și ea îl aștepta departe, privind o noapte unde nu era decît singurătatea.

Se îmbrăcase ca o fetiță, duminica, așa cum îi plăcea lui. O simplă bluză de batistă albă, cu guleraș răsfrînt, în care sîinii sînt așa de caști că-ți vine să le surîzi. O bluză de un alb subțire și primăvăratec — albul parfumului de zarzări din diminețile copilăriei.

Un alb în care sîinii sînt o mirare de vînt oprit, care te face să închizi ochii și să-ți dezmierzi obrajii. Un alb care e o lumină pe un joc de hulubi.

Și toate amintirile adorară albul inocent în care adiau sîinii.

Se pieptănase așa cum îi plăcea lui. Cu cozile pe spate, ca o fetiță care se duce la biserică lăsîndu-și cercul acasă, rezemat de gard.

Părul cu miros de soare, vara!

Îi înnodea cozile subt bărbie și-i săruta rîsul buzelor închise, și-i spunea că are doisprezece ani și că nu știe să sărute fiindcă-i prea mică. Și ea rîdea cu tremurul genelor plecate pe ochii verzi.

Și-i despletea cozile.

"Acum am să le fac să rîdă!"

Le scutura, le-mprăștia, și părul creț rîdea în hohote de roș scînteietor.

Ș-apoi o săruta. O săruta pe ochi, ca să-i închidă. O săruta pe bărbie, ca să deschidă buzele rîzînd. O săruta pe gură, ca să-l cuprindă de după gît cu brațele și ca să-i vadă tremurul nărilor.

Și o lua în brațe și o strîngea — luminoasă și tremurătoare ca o stea de septembrie — și nu-i venea să creadă că-i a lui.

Și-o despuia atunci, ca să-i găsească trupul, și sufletul din el să-l scuture.

Trupul acela îngrozitor de alb — fermecătoare spaimă a trupului lui!

...Și cînd simțea profunda bătaie de aripi a pasării de pradă care sfîșie adînc viața trupului, demonica bătaie de aripi a trupului fierbinte în goliciunea lui de flacără carnoasă — ochii lui Dănuț priveau o pură față de fetiță palidă, cu capul răsturnat pe spate, zîmbind cu ușoare tresăriri cerului în care vede îngeri...

Mîinile lui Dănuț erau reci.

...Dar acuma vedea la geamul de peste drum, o fetiță cu bluză albă și cozile pe spate, o adorabilă fetiță a cărei gură buda ca o cireasă, pentru cine știe ce necaz mărunț și grațios.

Cu o mișcare resemnată și somnoroasă, Adina trase storul.

Dănuț dădu din cap, și nu se repezi, nici n-o strigă.

Nu. Iubea o fetiță, și sufletul era parfumul primăverii în livezi. Și mîinile erau candido ca un crin în mîinile unei Madone.

Nu. Iubea o fetiță care se ducea la culcare în bluză albă și cozi somnoroase. O iubea de departe și era deasupra somnului ei ca o stea deasupra unei ape.

Trecuse o furtună și un zbucium adînc... Trecuse?...

Își șterse ochii. O iubea atît de mult că plîngea zîmbind storului tras.

...Îi bătea inima.

Despuia o grădină de ultimii trandafiri albi, sărind gardul ca un hoț, după ce pîndise îndepărtarea pașilor sergentului cu spinarea vigilentă.

Deschise poarta, cu trandafirii subt surtuc. Cînele nu-l lătră. Avea o coadă amicală pentru Dănuț.

A! N-avea cu ce să-i lege!

— ...?

Zîmbi. Își scoase batista și cu ea înnodea cozile trandafirilor de clanța ușii.

Și fugi emoționat, ca un îndrăgostit, după ce-a avut temeritatea să dăruiască flori casei în care e somnul fetei pe care o iubește de departe.

*

— Mata ce spui, Mihăiță?

— Cum vrei mata, Catina...

Așa își vorbeau unul altuia părinții lui Mircea Balmuș. Erau moldoveni din *Ieși*.

"Cum vrei mata, Catinca" nu era o formulă de politeță sau de comoditate casnică, ci o recunoaștere blajină și mucalită, delaolaltă, a energiei Catincăi, înzestrată cu cei mai frumoși ochi din tinerețea lui conu Mihăiță și cu o voință în armonie cu focul ochilor negri.

Tot ce făcuse conu Mihăiță de la logodnă încoace, vroise cucoana Catinca. Și avea voința norocoasă. O singură dată, totuși, voința cucoanei Catinca...

Și acum regreta. Regreta aerul curat ca apa din pivniță pentru dulcele de vară; regreta belșugul de verdeată care transformă unele cartiere ieșene într-un fel de livezi în care casele-s un fel de stupi mai mari; regreta priveliștea dealurilor Galatei și Cetățuiei, și căsuța bătrânească — singura ei zestre — cu ceardac, grădină și amintiri, din strada Palladi; și vaca de la care avea lapte bun pentru sănătatea lui Mircea; și accentul moldovenesc al prieteniei de acolo; și liniștea Iașului, și ieftinătatea lui...

Cu doi ani în urmă, solitudinea distrată a unui ministru de justiție oferise președintelui secției a II-a a Tribunalului Iași un loc de consilier la Curtea de apel din București.

— Cum vrei mata, Catinca...

Cucoana Catinca veghease o noapte, cu cafele negre și emoții, ca în Vinerea Mare când cresc cozonacii... Curtea de apel din București era parcă mai aproape de Casație decât rudele ieșene ale justiției supreme... Viitorul lui Mircea, glorie a Liceului Internat. Bucureștiul era parcă mai aproape de Paris decât naufragiatul Iași...

Se apropiaseră așadar de Curtea de casație, dar se depărtaseră de blajinul oraș al tinereții. Și totuși cucoana Catinca nu plecase fruntea. Regreta Iașul, dar îl regreta dintr-o gospodărie moldovenească, miraculos răsărită în Popa Nanul bucureștean. Căsuță cu patru odăi — mobilă bătrânească, miros de podele ceruite și de fructe; antrețel cu pereții împodobit de un blazon păstrat și arătat cu evlavie; cununile de premiant ale lui Mircea și portretul lui de copil cu întâia cunună pe cap; pivniță cu murături și pod cu amintiri: un petec de ogradă și o fișie de grădină.

În casa din Popa Nan 24, cucoana Catinca decretase moldovenismul. Se vorbea moldovenește, se mânca moldovenește, se trăia moldovenește.

Dar și-n grădină, voința cucoanei Catinca spulberase strădania ultimului proprietar de a întocmi în fața casei o grădină vanitoasă la care "să se uite gură-cască și vecinii ca la farfuria de salată rusească de pe tejgheaua restaurantelor".

Acum, grădina era o odaie afară, în care "să poți sta oleacă la aer" la adăpostul viței sălbătice care acoperea gardul dinspre stradă. Florile cele mai provinciale — țesute parcă în fața caselor moldovenești de mâinile stăpînei — se așternuseră supuse în Popa Nan, cu aceeași rînduială și același zîmbet colorat, alături de legumele pe care cucoana Catinca nu vroia cu nici un chip să le cumpere din piață. Erau și cîțiva păpușoi, și, între ei, înaltă, rotundă și rurală, o floarea-soarelui. dominînd petuniile, vîzdoagele, pansellele, crăiesele, tufănelele, ochiul boului, micsandrele, busuiocul...

Iar în ogradă — nu curte — era o poiată — nu cușcă de pasări — o hulubărie —

nu porumbar — un felinar cu gaz și cu cîne adus de la Iași, care nici pe solul Munteniei nu se simțea solidar cu motanul moldovan prin lene și locul nașterii.

În fața scării de intrare, la dreapta și la stînga, două ciubere cu leandri aprindeau flori roze.

În această casă modestă dar vie, Dănuț regăsise parfumul patriarhal al copilăriei și moalea inflexiune a vorbei moldovenești. Și casa îl primise cu brațele deschise, fiindcă era prietenul lui Mircea, fiindcă era "moldovan de-al nostru" și fiindcă cucoana Catinca avea o autoritară slăbiciune pentru acest "diavol simpatic".

Și Gheorghiță a Marandei cunoștea gospodăria cucoanei Catinca. Cînd se făcea grijitură mare, dădea și el o mîna de ajutor. Iar la Paști — cu mînicile suflecate și legat la cap — frămînta destoinic aluatul cozonacilor pentru care Herr Direktor avea o adevărată evlavie. Mai era la bucătărie și o fetișcană din Holboca. În fiecare duminică, Gheorghiță a Marandei și Măndița din Holboca, se plimbau ținîndu-se de mîna prin Cișmigiul tuturor exilaților rurali.

După cum se vede, apartamentul din Pitar-Moșu avea o înclinațiune pentru casa din Popa Nan, reciprocă de altfel.

*

Conu Mihăiță dormea în ietacul cu candelă roșie, hulubii dormeau în hulubărie, dulcețile de trandafir, în gavanoase, găinile, în poiată. Felinarul lumina ograda amănunțit măturată.

Mircea învăța în grădină cu mai mulți camarazi, adică făcea "curs real pentru adulții clasei", cum spunea Dănuț.

Totuși, cucoana Catinca nu se statornicise în fotoliul așezat pe peronul din fața casei, sub becul electric, unde cetea „cînd totul era în regulă” numere din Viața românească, din care prețuia, mai ales, "blăstămățiile lui Patrașcanu" și "minciunile mîncăului de Hogaș": moldoveni de-ai noștri.

Aceeași așteptare care făcea pe cucoana Catinca să nu-i tihnească tîrziul de noapte cînd gospodăria era pacificată, îl făcea pe Mircea să aibă lacune în șirul explicațiilor pe cari doi colegi le înregistrau minuscul pe fițuici, și alți doi, provizor, în capetele grele de energia somnului.

"De ce nu mai vine Dan?" Această întrebare de actualitate schimba fizionomia trecutului oficial, determinînd uneori un subit și inexplicabil armistițiu între două armate care se luptau încîlcit și eroic în manualul de istorie, iar alteori, întineriri arbitrare ale crailor.

"De ce n-o fi venind diavolul?"

"Diavolul" nu fusese călcat nici de tramvaie, nici de automobile; venea cu pași domoli spre casa unde era așteptat. Și ritmul pașilor legăna împărecheri de cuvinte care voiau să fie vers într-un suflet limpezit după furtună.

Dănuț zîmbi cu capul aplecat în lături, ca un violonist cînd își acordă vioara.

*"Il était bien malheureux
Ce pauvre ciel d'ambre bleu,
Car il était amoureux*

*De la mer verte, de la mer bleue*¹⁰...

Cuvîntul cădea de sus, planînd ca o mare pasăre ostenită pe jocul onctuos al valurilor.

*"De la mer verte, de la mer bleue
De la mer verte, de la mer bleue"...*

Se apropia. Încetini pasul ca și cum ar fi purtat pe umeri o amforă prea plină și fragilă.

*"De la mer verte, de la mer beue,
De la mer verte, de la mer bleue"...*
"...Malheureux..."
De la mer verte, de la mer bleue"...
*Malheureux!,
"Ambre bleu"?*

De ce nu? Suna frumos, răcoros. *"Renard bleu"; "ambre bleu"...*

— De unde-mi vii? Îl întîmpină cucoana Catinca.

— Sărut mîna, se înclină Dănuț.

— Mă rog, mă rog... Nu te-atinge! Departe de mine, Satană! Unde ți-s urechile?... Să te-nveți minte, diavol ușărnice, să mai faci să te aștepte ca pe mare ce o femeie în toată firea! Acuma sărută mîna și cere pardon.

— Pardon! zîmbi Dănuț, sărutînd mîna care răspîndea parfumul recentelor dulceți de trandafir.

— Rîzi tu, rîzi!... Ia poftim cu mine!

— Dan!

Mîna lui Mircea — cu nedespărțitul creion — se agita din răspuțeri ca mîna unui armator la ivirea corabiei scăpate din naufragiu.

— Salve, Deleanu! răsunară patru glasuri entuziasmate de diversiune.

— Ia dați-i pace, mă rog! interveni cucoana Catinca ducîndu-l de mîneacă în casă.

Cucoana Catinca aprinse lumina din antrețel, privi tacîmul pregătit pe mescioara de pasiențe, și luîndu-l pe Dănuț de umăr cu vîrful degetelor, îl întoarse cu fața spre becul electric.

— *Am auzit* că nu ți-i bine! Ce-nseamnă asta?... Ia scoate limba... Pfee!... Dă-mi mîna... Hm!... Limbă bună, temperatură nu, îmbrăcat civil, jigărit ca un motan, umblă lelea pe străzi... Cunoaștem noi de mult boala asta, domnul meu!... Ce-ai mîncat la masă?

— ...Imposibil să-mi aduc aminte! Am o memorie!...

— Da, da! Memoria!... Poftim la masă. La o astfel de oră ar trebui să-ți pun lingurile-n brîu!

¹⁰ Era foarte necăjit / Bietul cer de ambră-albastră, / Că era îndrăgostit / De marea verde, de marea albastră (fr.).

— Vai de mine! Nu mi-i foame!

— Poftim! Pîrjoale calde să nu-mi ceri ! exclamă indignată cucoana Catinca, așezîndu-l cu de-a sila pe scaun în fața pîrjoalelor reci... Așteaptă, mă rog, flămîndule! Îi porunci ea, aprinzînd mașina de spirt, la care trebuia să încălzească bulionul de găină. Și văzînd, cu coada ochiului, că-i nădușit de căldură, adăugă încruntată: Pfii! Unde-ai învățat, diavole, să te parfumezi așa?... Scoate surtucul! Auzi dumneata! Să mă amețească, nu altceva!

Fără surtuc, în cămeșă de mătasă cenușie, cu guler jos, picior peste picior, cu cotul rezemat de masă și degetele răsfirate pe fruntea cuprinsă în mînă, Dănuț avea zîmbetul de juvenilă iluminare al adolescenților poeți cînd își respiră sufletul...

Cucoana Catinca vărsă bulionul. Și bulionul fierbinte dovedi lui Dănuț cît era de înfometat.

— Ce nu te mai tunzi, diavole? Poftim! Parcă-i făcut cu drotul! se indignă glasul cucoanei Catinca, în timp ce degetele culegeau admirativ o buclă în spirală cu fulger arămiu.

Îi ridică farfuria de supă.

— Mă rog, să faci bine să nu te sature cu pîrjoale, că mai este și pui fript... și niște strudel de care-ți place.

*

Una din cele patru odăi ale casei din Popa Nan, era odaie de musafiri.

— Mai bine să am eu un pat pentru moldovenii mei decît salon pentru munteni. Alături era odaia lui Mircea.

Aproape toate versurile lui Dănuț fuseseră scrise în odaia musafirilor, la biroul de nuc, pe care pisica își încolăcea somnul, ca un *presse-papier* familiar.

Scrisorile de dragoste le scria în Pitar-Moșu, dar versurile numai la biroul de nuc cu scaun sculptat.

E drept că din casa cucoanei Catinca Bucureștiul avea alt sunet. Se auzeau de-afară greierii și cosașii de argint, cotcodăcitul găinilor, piuitul piculinat al curcilor, ugitul hulubilor groși.

Un cuc cînta în fața celui ce scria la birou, anunțînd optimist orele.

Iarna ardea focul în sobă — în Pitar-Moșu erau calorifere.

Și diminețile timpurii și pripite de școlari somnoroși aveau miros de pîne prăjită pentru cafeaua cu lapte "cu caimac".

Patul era înfășat proaspăt. Pe cuvertura de pichet se răstigneau cast o cămeșă de noapte de-a lui Mircea. Pe covorașul din fața patului, o păreche de papuci turcești, brodați, de-a căror expropriere conu Mihăiță nu se indignase.

— Cum vrei mata, Catinca...

Pe măsuta de noapte, cucoana Catinca rînduise tablaua cu paharul de lapte — obligator — și chiseaua cu dulceți facultative.

*

Toate luminile din casă erau stinse, afară de una. Din odaia musafirilor, prin ușa întredeschisă, pătrundea în odaia lui Mircea, dîra verde a lămpii cu abat-jour de

porțelan: Dănuț scria.

Din pat, Mircea-i vedea numai profilul concentrat, cu fruntea sprijinită în palmă. Scria, cu mînicele cămeșii de noapte suflecate. Nu-și încheiase nasturii de la cămeșă. Pieptul gol; gîtul gol. Părul pieptănat în sus, cu reliefuri întortocheate și subite luciri, ca zvîrcolirile de balauri sculptați pe coapsele unui vas chinezesc, în care un foc nevăzut și-ar fi oglindit neliniștea.

De cîte ori nu veghease Mircea — ceasuri de noapte de-a rîndul — avînd în fața ochilor, prin ușa întredeschisă, icoana profilului concentrat asupra caietului, dar copilăros cînd se întorcea spre întunericul odăii lui Mircea, cu buzele sonore de trilul versului crud.

— Asculți, Mircea?

*"Pourquoi, ô, ma douleur,
Haleine douce, haleine moite,
Vent frileux, vent berceur,
Ef euilles-tu les pommiers, les blancs pommiers du coeur?"*

*Pourquoi les exiler ces sonatines en fleurs
Sous le regard vainqueur, sous le regard moqueur
De celle qui connaît mon âme, mon amour et ma
douleur?" »¹¹*

Dănuț nu scria versuri decît în franțuzește, limba lecturilor. Era singura muștrare pe care i-o făcea Mircea. Dănuț răspundea categoric:

— Cum aș putea iubi, suferi și cînta cu vorbele pe care le aud la școală, pe stradă, în prăvălii, cu vorbele de toate zilele? "Limba maternă"? O respect și o iubesc ca pe o mamă; dar limba versurilor trebuie s-o iubești altfel... Cu limba franceză n-am trăit în casă de mic copil, nu m-am jucat cu ea, n-am mîncat la masă cu ea... E o fată frumoasă pe care am întîlnit-o uneori numai; am văzut-o în cărțile cu versuri, cum ai vedea o fată la teatru în lojă, la geamul unei case necunoscute, trecînd în goană într-o trăsură... Limba românească trăiește cu mine în casă din copilărie, o văd zilnic, limba franceză e într-o casă străină, e frumoasă și enigmatică...

— Bine, dar n-o cunoști de ajuns, replica Mircea. E o limbă livrescă pentru tine, n-ai *amintiri* în ea...

— Tocmai de asta o iubesc. Oamenii de care te leagă amintiri comune sînt părinții, frații, prietenii din copilărie... Dar o fată pe care o iubești cînd ai văzut-o întîia oară? Ce amintiri te leagă de ea? O iubești, tocmai fiindcă n-o cunoști. Fără enigmă, fără necunoscut, nu este dragoste. Dragostea e nostalgia de ceva necunoscut în care presimți frumuseță... Și o limbă care ți-e prea familiară nu mai are enigma de care are nevoie poezia, fără de care poezia e un simulacru.

¹¹ Durere-a mea, o, de ce oare, / Dulce-adiere, blîndă-adiere, / Vînt rece, vînt lin ca o legănare, / Rupii frunzele din meri, din merii inimii-n candoare? / De ce alungi aceste sonatine în floare, / Sub privirea triumfătoare, sub privirea batjocoritoare / A celei ce-mi cunoaște și sufletul, și iubirea, și dorul care doare? (Fr.)

— Atunci, după tine, ar urma ca Eminescu să fi scris poeziile lui în nemțește, Verlaine în limba turcă și Heine în chinezește!

— Poate c-ar fi scris mai frumos, fiindcă niciodată n-ar fi simțit osteneala pe care ți-o dă familiarul, cunoscutul limbii natale.

— Dar de unde ai scos tu că limba românească nu mai are mister pentru tine? O cunoști fragmentar... Descopere-o. Fă-ți o limbă personală, cum și-a făcut Eminescu, cum și-a făcut Arghezi, cu vorbele tuturor, dându-le un alt accent, o altă muzică.

— Nu pot. Nu mă atrage... Cuvintele de care am nevoie sună odios. Ascultă: "amor!" Îl spun numai, și-mi sună în urechi toate viorile țigănești și cupletele sentimentale. E un cuvânt care locuiește la mahala. A îmbătrânit acolo. Nu pot să-l iubesc. Altul: "iubita!" îți vine să ricanezi când îl spui, sau să faci cu ochiul. Dar: "*l'aimée, la bien-aimée*"? E dulce, muzical, blând, și-ți vine să ridici ochii, când îl spui, cum îi ridici fără să privești nimic, când auzi o muzică depărtată... Pentru mine, limba românească e bună pentru discursuri, pentru poezii patriotice și pentru sarcasmul lui Caragiale...

Discuțiile dintre Mircea și Dănuț, pe această temă, erau fără sfârșit... Dănuț avea o superioritate asupra lui Mircea; pe câtă vreme el scria versuri în franțuzește, pe care Mircea le prețuia, Mircea nu scria versuri de loc

Nu știa încă Dănuț că fiecare cuvânt e o Cenușăreasă care s-a întors de la bal — de la un bal cu lună, soare, fluturi, rouă și păduri — pierzându-și condurul. Și dacă stă acoperită de cenușă, într-un bordei, la vatra stinsă — în schimb un făt-frumos îndrăgostit o caută prin toată lumea cu condurul în mână. Și această umilință, această așteptare, și această căutare, e enigma fiecărui cuvânt.

Nu știa încă Dănuț că în limba franceză Cenușăresele sînt venerabile și că fiecare dintre ele locuiește într-un palat străveziu de cleștar — cu conduri de toate formele și culorile, așezați pe calapoade — amintindu-și vremurile basmului din tinereță când piciorul era mai mic decît condurul, și cînd condurul era pierdut...

Dănuț avea o slăbiciune pentru alb: meri și zarzări înfloriți se scuturau în noaptele de versuri, dinspre birou în odaia lui Mircea. Hulubi, numai albi, lebede, ninsori, lumini de lună, copii în lungi cămeși de noapte, case de țară alcătuiau visteria versurilor lui Dănuț.

— Aș putea face trusoul de primăvară al tuturor livezilor cu albul din mine.

Aceste nopți de veghe, cu duhul primăvăratec al albului între odăile lor, erau unul din secretele prieteniei lui Mircea pentru Dănuț. Cîte capricii nu-i trecuse, cîte îngenuncheri nu îndurase — el care avea sufletul mîndru ca o icoană de ctitor — din pricina acelor nopți. Acest "zarzăr exilat în viața oamenilor" care înflorea uneori în odaia de alături, era fratele ochilor triști. Pe acest Dănuț în cămeșă de noapte, cu profil concentrat pe caiet și chip copilăros, cînd se întorcea înspre odaia lui, Mircea îl pierduse de la Crăciun. Îl vedea zilnic și de-atunci, la școală, dar vedea o față de faun ostenit sau exuberant, de care ferea, cu o îndurerată pudoare, privirea ochilor din el...

Acum îl regăsise.

Dănuț închise caietul, stinse lampa și se sui în pat. Mircea așteptase în zadar familiara întrebare: "Asculți, Mircea?"

Totuși era fericit. Și multă vreme privi lumina lunii vibrînd în odăi — cu

aceeași privire pe care o avea când asculta versurile lui Dănuț — ca și cum albul lunar ar fi fost o pulbere desprinsă din albul caietului cu versuri, ca să încununeze din nou întregită puritate frățească a celor două odăi vecine.

Ațipise zîmbind.

Un vis trecu prin cîteva bătaii de inimă... Trebuie s-o prindă, trebuie s-o prindă.

Fuge în goana mare după o fetiță mult mai mică decît el, cu cozi blonde pe spate... Se apropie. Și-i plin de spaimă sufletul, și de ciudată încîntare. Dacă nu-i ea?

A prins-o de cozi. Inima bate din răspuțuri.

O smuncește-n spre el, și-n aceeași clipă fetița cu cozi blonde a crescut, cozile s-au înflăcărat, și coaptă-n trup și roșie în păr o are-n brațe pe Adina...

Se deșteaptă la lumina de fulger a visului.

Adina! Îi apăsă sufletul amintirea ei, ca un parfum greu.

Scutură capul. Se culcă din nou. Nu mai putea dormi. Îi băteau tîmplele. Era o izbucnire în trup ca fluviile cînd clocotesc subț ghiață. Mîinile vroiau s-apuce, brațele să strîngă, trupul vroia arsura trupului dorit în vis.

Se îmbracă prin întuneric.

Cucul din părete cîntă de două ori, amintind trecerea orelor pașnice prin casa patriarhală.

— Mircea... dormi?

— Ce-i, Dan? tresări Mircea, văzîndu-l îmbrăcat.

— Mă duc...

Cuvintele cădeau grele, ca ale unei spovedanii urîte.

— ...Spune mamei tale că am plecat dis-de-dimineață să-mi iau uniforma de-acasă.

— Unde te...? începui Mircea, oprindu-se brusc, încruntat.

Știa unde se duce. Sărind din pat, văzuse în lumina lunii chipul de faun cu ochii lucioși.

Încălecînd fereastra, Dănuț întoarse capul spre Mircea. Îl văzu sever și curat.

— Da. Mă duc la Adina. Mi-am uitat chipiul, vorbi el cu sfidare în glas și cinism în ochi.

Se furișă prin ogradă, negru.

De la fereastră, Mircea îl urmări cu melancolia îngerilor cînd privesc prăbușirea unui frate întru aripi, dar și cu secreta mîndrie că o privesc din cer.

II

"IL ÉTAIT UN PETIT POMMIER"

— Vînzaaar... civooo... Vînzaaar... civooo...

Nazală, ironică, tărăgănată, comică, solitară și solemnă proorocirea comercială răsuna pe ulițele istorice ale lașului, care atîrnă neînsuflețit ca o zdreanță voievodală pe umărul sleios și obsechios al negustorului de haine vechi.

— Vînzaaar... civooo...

Dar toate casele erau deprinse, ca și cu trîmbițarea cucoșilor domestici, cu

cîntecul de lebadă al Cetății lui Ștefan. Familiar tuturor, glasul lui Meșulem deștepta zîmbete prin case și glume prin ogrăzi.

— Vînzaaar... civooo.

— Meșulem, cuțu-cuțu!

Cu pași tîrîtori, deprinși iremediabil să tîrșească papuci clămpănitori, cu umeri doborîți parcă de povara perechii de ghetе glodoase și desfundate și a surtucului decolorat — mai mult firmă decît marfă — negustorul se îndreptă spre poarta casei, de unde un tînăr licean îl poftise injurios.

— Așteaptă să plece mama de acasă.

Și Meșulem așteaptă!

Zîmbi cu duioșie, ondulîndu-și capul de jos în sus, ca un motan gîdilit subт bărbie. Avea barbă albă — de o biblică îmbeșugare — și nasul, crescut ca subт

lupă, și coroiat, reproducea în sens invers — cu aceeași împovărare resemnată și vicleană — aplecarea gheboșată a spinării. Perciunii, sinuos încîrligați, atîrnau pe tîmple, sinceri. Urechile vegheau vaste și congestionate, spăimîntate parcă de apropiata izbucnire a trîmbițelor cerești. Un ochi era acoperit cu plasture negru; dar celălalt era o colonie de ochi sintetizați în verdele sur al unuia singur, străbătător, intens, enigmatic și profund ca ochiul din triumghiul creștin sau ca celălalt, care-l prețuisе pe Isus și-l vîndu-se cu rabat.

Mama liceanului ieși pe poartă, cu alai de parfum. Meșulem se înclină adînc și cucernic în fața dosului încorsetat. Apoi, cu o privire filtrată printre gene, evaluează și îmbrăcămintea cochetă, și paguba din punga soțului, și seceta din buzunarul liceanului.

— A chichi, Meșulem! Numai eu îs prost să vînd așa pantaloni faini!... Zece lei, fără să mă tocmesc.

La auzul vorbeі pantaloni, Meșulem se repezi cu brațele ridicate. Bătăile inimii liceanului frăgezeau deliciul clipei comerciale.

Și deodată Meșulem se întristă. Oftă din greu și, cu buza de jos îngreuiată de dispreț amar, restitui pantalonii.

— Nu-i pentru mine...

Și plecă.

— Vînzaaar... civooo...

— Meșulem!

— Vînzaaar... civooo...

— Meșulem!

— Ei?

— Îți bați joc de mine! Pantaloni noi: numai astă iarnă i-am purtat!... Ți-i lăs cu cinci lei...

— Dacă nu-i pentru mine!

— Ești nebun, Meșulem?

— Meșulem îi nebun... da pantalonii îs rupți în cuăr!

Liceanul oftă adînc: el singur îi cîrپise.

— Cît dai?

— Meșulem plătește bini. Iaca o băncuță nouă-nouți, se întrista el, lucind în soare o băncuță de cincizeci de bani.

— Un leu, și na-ți pantalonii.

Trupul lui Meșulem porni, dar mîna cu băncuța rămase pe loc, darnică, ispititoare, elocventă...

— Dă, tîrtane!

Meșulem luă pantalonii creștini.

— Vînzaaar civooo...

Lumina era blîndă și elegiacă. Pe ulițele cu bolovani blajini și gropi firești, alături de vrăbii ciuguleau găini. În răstimpuri clare răsunau nostalgic fluierile nalte ale locomotivelor. Uneori, o vacă smulgea un smoc de iarbă amical răsărită pe marginea trotuarului. Sergentul o privea din urmă, cu un aer de boar deghizat. Bîzîiau albine trecînd dintr-o grădină într-alta, în zbor brodat, peste stradă, ea peste un rîu calm.

Pulverizat în soare și în vînt, parfumul teilor adia luminos; cîte o fată cu tocure strîmbe și ochii închiși se oprea, părăind că-l ascultă.

Și pe toate zările dezvăluite ochiului, ondula dealurile de un albastru argintiu ca niște mari muguri de munți gata să înflorească răcoroși delaolaltă cu vara.

Și peste toate, presimțit de suflet mai mult decît de ochi, Ceahlăul vaporos ca un fum de tămîie cădelnițat de Trecut, din afundul ceresc al zărilor moldovene...

— Vînzaaar... civooo...

*

Casa răposatului conu Costake Dumșa, cu două rînduri, arăta tot voinică și dîrză, deși venerabilă, în strășnicia zidurilor de piatră văruiță, ca un vînător de urși coborît din munți. Împrejmuirea vast de zid înalt și gros de piatră, ședea la o parte de uliță, înfiptă în pămînt ca într-o adîncire de luptă, cu flori în față și desigur de pomi roditori îndărăt. Ferestrele erau mari, dar mai ales adînci și cu zăbrele robuste.

La etaj se arăta dominator balconul de unde romanțiozitatea vechilor jupînițe visa cu dealurile-n față și de unde glasul vechilor boieri tuna și dincolo de ziduri.

Zidul dinspre uliță se avînta gigant și dulce în verdeața plopilor bătrîni, ca un hotar aerian al proprietății. Porțile de stejar ferecat — cu bară pe dinăuntru — se deschideau triumfal, anume parcă pentru izbucnirea neagră și sură a armăsarilor înhămați la calești. Și de la poartă pînă la peronul casei aleea de nisip gălbui se arcuia așa cum s-arcuiau în trap caleștile cu mers focos.

Muriseră demult bătrînii, dar învechiții muri adăposteau aceiași și aceiași pomi.

Așa că nu casa dintre ziduri părea anacronică, ci becul electric de la poartă și cele două globuri cu picior înalt care, de-a dreapta și de-a stînga peronului, luminau electric decorul feudal.

Obișnuitele cărți de vizită — de lemn sau de tinichea — cu seci sau pretențioase inscripții, ale avocaților — lipseau de la poarta casei Deleanu. Dar se vede că ar fi fost și de prisos, de vreme ce în fața peronului un numeros grup de clienți de ambe sexe aștepta sosirea domnului Deleanu. Numeric, dominau țărani. Tîrgoveții erau mai cu seamă evrei. Vorbeau colectiv — cor fără muzică — și gesticulau furioși, deși nu se sfădeau, desfășurînd și comentînd ziarele locale ca pe niște hărți strategice.

Țărani tăceau crunți, bănuitori și stînjiți. Cucoanele ședeau pe bănci, țapene,

ca în ghips, în corsetele încordate, făcînd — cu vîrfurile umbreluțelor — desemnuri simbolice pe nisipul stropit și greblat: inimi pudic barate; inițiale languros îmbinate și profiluri primitive...

În răstimpuri mai mari sau mai mici — variînd după însemnătatea pungii și a procesului — un secretar apărea, invitînd curtenitor doamnele, autoritar țărani și familiar evreii.

Domnul Deleanu era la club, de unde se întorcea pe la opt, opt jumătate — însoțit de Olguța, care lua acolo lecții de scrimă — decavat, bine dispus și flămînd. Așa că întîiul diagnostic al procesului îl făceau doi secretari mai vechi, și tot ei luau și cel întîi aperitiv financiar. Al treilea secretar, prea tînăr și prea naiv în ale profesiei pentru a "trata cu clienții", făcea deocamdată pe aprodul sibilin al celorlalți doi, strigînd, chemînd sau invitînd clienții, în ordinea categoriei sociale, sexului și stagiului de așteptare. Avea un nume excentric, la întocmirea căruia colaboraseră strămoșii și părinții, după cum urmează: Minodor — părinții, Stratulativ — strămoșii. Olguța fierbea ca un samovar de cîte ori era obligată să rostească ambele nume deodată.

Minodor Stratulativ ieșise pe peron. Dar în loc să indice o intrare celor ce o așteptau, privea în sus, ca și cum ar fi convorbit cu un client astral, implorîndu-l să descindă.

De fapt se uita la balcon unde, în halat de baie, cu umerii iluminați de aur inelat, Monica își usca părul la soare. Se lăuse. Un abur rumen îi încălzea obraji. Pe genunchi ținea o carte deschisă fără s-o cetească.

Se ridică în picioare, adunînd în snop tumultos pe ceafă părul încă jilav. Mînicile largi alunecară descoperind brațele goale. Își scutură capul, înzeuîndu-se din nou cu aur.

Departe curgea, lină și albastră, linia dealurilor.

Frumusețea Monicăi se afirma deodată, ca splendoarea unui trăsnet. Așa cum era învăluită în căderea amplă a faldurilor halatului alb cu glugă și mînici încăpătoare, în fața zărilor cu dealuri florentine, părea pogorîtă din cerul pur al picturii italiene, ca un înger cu aripile strînse, ținînd desfășurat în mîni un sul cu muzică pentru glasul heruvimilor.

Fineța plină a obrazilor și a liniei gîtului, alunecînd de la bărbie în curbă lungă de stea căzătoare, făcea să se presimtă puritatea sprintenă a sînilor subit rotunzi.

Formele Monicăi erau lungi alintări de linii întretăiate, cum stat înmănuncherile *jet-d'eaux*-urilor, sau melodiile violelor cîntate cu arcușuri lungi.

Era avîntată cu suprema și delicata supleță a fumului în văzduh acalmie. Părea că se mișcă în vîrfurile degetelor, dar picioarele călcau orizontal pămîntul, și totuși, trupul părea înălțat — nu înalt — alungit, nu lung.

Așa sînt trupurile cerești, cărora aripele — ridicîndu-le povara pașilor — le avîntă conturul senzual, spiritualizîndu-l cu o născîndă înălțare de zbor oprit vertical, atent parcă, spre orizonturi, de unde poate să apară iară porunca zborului. Și așa sînt uneori întrupările tinereții pogorîte pe pămînt în scurt popas.

În lumina ovală a frunții și a obrazilor, sprîncenele deschideau arcul dublu al aripelor de cocor în zori de primăvară. Păreau că vin de departe, dintr-un Străveziu de zare, sau că se pierd afund.

Iar mîinile Monicăi, înguste, calme și cu degete prelungi, puteau să poarte

crinul religios, și să încapă în mănua de argint, care îmbracă pe icoane mînilor Mariei...

Pe străzile Iașului, oamenii întorceau capul după Monica, dorind parcă s-o vadă mireasă. Iar la teatru, apariția ei în lojă solidariza ochii galeriei cu binoclurile lojelor și parterului, făcînd o primejdioasă concurență scenei.

Olguța-i spunea că e rivala bisericii Trei Ierarhi și-o amenințase că va scrie profesorului Iorga — "kilovatorul istoriei", cum îl poreclise Olguța — să o catalogheze între monumentele istorice ale Iașului.

Minodor Stratulativ era al patrulea secretar îndrăgostit de Monica. Predecesorii săi întru adorare fuseseră congediați în urma intervenției Olguței.

— Papa, cine are trei secretari? Tu sau Monica? Monicăi îi scriu scrisori de dragoste, și ea n-are nevoie să-și strice ortografia cetindu-le; iar tu îi plătești, și nu fac nimica!

Minodor nu cuteza să compună epistole — încă! De altfel, dunga rectilinie a pantalonilor arăta clar că îngenuncherile lui în fața Monicăi erau de ordin sufletesc. Se mulțumea să contemple.

Dar în biroul domnului Deleanu mare ispravă nu făcea.

Doi ogari, în goană paralelă, cu ondulări festive de serpentine și boturi săgetătoare, se avîntară spre poartă. Din urmă, în fugă după ei, venea Olguța, cu rachetă în mînă, îndemnîndu-i. Zărimdu-l pe Minodor la pîndă — bufnea de rîs numai cînd îl vedea, fiindcă-i *vedea numele* — își încetini pasul, în vîrfuri.

Era zveltă și flexibilă, ca un arcaș adolescent. Picioarele, dezvăluite sub rochia scurtă de tenis, arătau mușchi de patinatoare cu fine oțăliri în dungi, pulpe vioaie, glezne înalte. Presimțeau genunchii dominatori de amazoană.

Îmbrăcase pentru tenis o bluză-cămeșă cu guler răsfrînt și mînici scurte, subțesutul căreia sîinii mici nu tremurau, nici palpitau, dînd pieptului mai curînd relief de juvenilă și impertinentă voinicie, decît tulburătoare feminitate.

Nici o îngreuiere, lene, moliciune sau șovăire nu stînjenea vioiciunea ritmului elastic a trupului durat din biciuiri de mușchi repezi pe oase subțiri și impetuoase.

Își îmbrobodise strîns — ca un pescar napolitan — pletele brune cu o batistă de mătasă galbenă, care punea tonuri portocalii pe obraji arși de soare și de vînt. Arcul sprîncenelor era lung, dens și cu o zburlire mefistofelică la îmbinarea cu rădăcina nasului. Ochii, de un negru tropical, se alungau atît de puternic în colțul genelor, spre tîmple, încît ochii celui spre care se îndreptau osteneau, ca o crenguță învăluită și copleșită subit de aripele vaste ale unui zbor greu. Vivacitatea-i sclipea în ochi și-n nări, ca un ger.

Și cum venea în vîrfuri, întîmpinată de ogarii care se întorceau curbi spre stăpîna lor, părea icoana combativă a saltului spre viață, cu frunte dîrză, cu dinți albi, și albi ogari pe de lături, alegorici parcă.

— *Mélisande, prends garde au Pelléas!*¹²

Monica se aplecă pe marginea balconului, adunîndu-și părul, privi spre trubadurul fără mandolină și, înfășurîndu-se mai strîns în halat, intră în casă.

Minodor se întoarse stacojiu, se înclină, bîlbîi ceva nedeslușit... Olguța nu rîdea. În mîna ei, racheta avea nerv de cravașă și fantezii de spadă.

¹² Melizanda, ferește-te de Peleas! (Fr.)

Minodor germinase pe loc în fața ei.

— Așteaptă clienții, domnule... Minodor...

Începuse grav, dar bufni de râs rostind silabele ilariante și, rîzînd, fugi cu umeri copilăroși.

— Duduie Olguță, duduie Olguță! o strigă Neculai, alergînd după ea cu picioarele țapene și laterale, ca un general de cavalerie.

Neculai era cel mai vechi servitor al casei Deleanu, "slujbaş", spunea el cu o demnitate concretizată și în redingota cu poale lungi, încheiată pînă sus. Purta cravată neagră, gambetă cenușie și manșete rotunde de celuloid, cu butoni pe care era pictată luarea Griviței. Era slab și alb ca o perpendiculară de cîdă. Devenea însă imediat uman — și chiar supra — grație mustețelor demne de o baladă, sau măcar de o monografie. Mustețile lui Neculai erau așa de vaste, încît nu se mai localizau pe față, deasupra buzei de sus, ci făceau parte din silueta totală, ridicînd trupul la rangul de cruce.

Olguța pretindea că Neculai slujise odinioară de cuier automat. În extremitatea musteții din stîngă își atîrnau cucoanele rochiile cu turnură, iar în extremitatea musteții din dreapta își atîrnau boierii pantalonii.

Cînd era vînt, mustoțile lui Neculai filfiau ca un fular de borangic.

Mai avea un singur dinte: semn alb de exclamație pe întunericul gurii. Dar mustețile, deși cărunte, aveau aceeași vigoare orizontală.

— Duduie Olguță, mata n-ai o *misiune* la poștă?

— Ce cauți la poștă, Neculai?

— Am o *empremată* de la duduia Monica să ridic un *transport*... Să vedeți...

Era, limbut. "Să vedeți" era începutul comentariilor asupra evenimentelor casnice, uneori și asupra celor sociale; detesta socialismul: "o mojicie!"

— Aaa! Un pachet pentru Monica! Ia să vedem *emprimata*.

Empremata lui Neculai era o țidulă de la poștă, scrisă de mîină. Neculai era idealist: înnobila realitățile cele mai mărunte. Un pahar de apă stilizat de Neculai, devenea o "răcoritoare". Supa, un "elextir" de găină sau de vacă.

Excela în inventivitate pudică. Substantivul "ritiradă", utilizat de servitori, Neculai nu-l accepta nici sub forma "closet". Formula lui Neculai era "locul", rostită cu o ușoară ridicare a capului și o tainică aplecare a genelor, ca și cum ar fi spus o *parolă* conspirativă.

— Aha! Așteaptă, Neculai. Am să-ți dau o *rapidă*. Neculai zîmbi în urma Olguței, care se întorcea spre casă, ca un profet care și-ar găsi editor.

Abia acum pricepea Olguța refuzul Monicăi de a merge la tenisul de toate zilele, sub pretext că-și spală părul. Un pachet de la Dănuț... "Metaforel" sau "Benjaminul", cum îl poreclise Olguța.

Urcă scările de dindos, cîte trei deodată. La scoborît se dădea pe rampă, fără cruțare pentru rochii, acasă, și pentru inima pedagogelor, la școală.

— Cuțulachi!

— ...!

— Iar la mine-n odaie!

— Nu...

— Cum, nu? Da.

— Am vrut...

— Bine, Cuțulachi, băiat ești tu sau fată? Du-te afară și te joacă. Țipă, urlă, sparge, dar lasă-n pace odăile fetelor!

Puiu trînti ușa, zvîrli trandafirul furat din grădina Liceului Internat și adus sub tunică, pentru Olguța, ca o bătaie de inimă, îl călcă în picioare și se năpusti în odaia lui unde plîngea zilnic sau fiindcă Olguța îi spunea Cuțulachi, sau fiindcă nu-i spunea Puiu. Olguța cînd îl neglija complect, cînd îl zeflemisea.

— Lasă!... De azi am s-o iubesc pe Monica!... Să dea Dumnezeu să rămîn corijent dacă...

Își șterse ochii. În fiecare zi se jura c-are s-o iubească pe Monica și niciodată nu izbutea să trișeze, Monica intră în odaia Olguței.

— Te-ai întors?

Olguța scria la o măsuță joasă, așezată turcește pe o pernă, cu racheta pe marginea mesei.

— M-am întors.

— Nu te mai duci la tenis?

— Nu mă mai duc la tenis.

Monica se înroși. Olguța, atentă cu coada ochiului, zîmbi.

— Vrei să mă duc la tenis?

— Eu...

— Tu. *Garde au Pelléas, Mélisande!*

— ...?

Monica se aprinse mai tare cu obrajii colorați ca merele în toamna părului.

Olguța scria. Deodată, bufni de rîs.

— Îi dau o telegramă... ghici cui?

— N-ai ghicit! Lui Haralamb Scrobohaci.

Acest Haralamb era administratorul moșiei Medeleni.

— Ascultă: *"Atenție teren tenis. Stop, Puneți să se pască iarba. Stop."*

Monica schiță un gest de protestare. Olguța urmă:

— Asta-i o aluzie la nevasta lui care-i vegetariană. El e prin atavism...

— Ce ai cu ei, Olguța?

— Ce am? Îl fură destul pe papa!... *"Astupați găuri, turnați nisip, trasați careuri, văruiți-le. Stop. Atenție. Stop. Alteța-sa principele Carol va juca tenis Medeleni. Stop. Stop. Stop..."* Asta înseamnă puncte-puncte. E o inovație în punctuația telegrafică... *"Dacă alteța-sa satisfăcută teren sperați decorație, invitație soție bal palat. Olga Deleanu."*

Olguța-și frecă degetul pătat de cerneală de sugătoare, de învelitoarea măsuței și de covor.

— Să vezi tu ce loc de tenis ne face domnul Scrobohaci! O pune pe "țățica Raluca" să stropască nisipul cu "odicolon" pentru nasul august. Filetul îl asezonează cu brad. Copacii îi decorează cu trandafiri de hîrtie și lampioane tricolore. În fața băncii așterne covorul din salon și în dosul băncii improvizează o coroană regală din pansele și nu-mă-uita.

Monica zîmbea aplecată, dezmiardînd spinarea Leilei, care-o urma prin casă ca un început de trenă. Leila era o pisică de Angora, ondulată și ireală, ca o lumină de lună în rochia ei de abur cenușiu cu irizări albastrii. Dar de la Dănuț.

Olguța ridică un deget spre Monica.

— Iar Melizanda va plăti această telegramă din punga ei, cu titlul de amendă, pentru că n-a spus Olguței vestea bună că așteaptă un pachet de la... București.

Îngenunchind cu o vioiciune nebănuită — cu pisica în brațe — Monica sărută obrazii Olguței.

— Cîțț, cîțț, cîțț!

Un salt cenușiu. Cu bucuria ei, Monica fugi după Leila ei.

Ogarii Olguței zgrepțănau ușa, schelălăind surd.

— Hop!

Prin odăi, coridoare, antrete și pe scări, și prin ogradă o întreită goană se dezlănțui. Uși pocniră, podele dudură. Din pod și pînă-n atenanse, toți știură că Olguța pleacă de acasă la tenis.

De aceea, o bicicletă pedalată frenetic de două picioare de licean — cu pantaloni scurți și șosete — despică în două grupul clienților: Puiu, cu vijelie-n inimă și-n roți, se ducea după Olguța, să-i dovedească — săgetînd prin fața tramvaielor, înfruntînd trăsurile, sergenții și chiar ochelarii profesorilor pietoni — că nu-i Cuțulachi.

De aceea, Sevastița sau "Sevasta", țărăncuță cu trup pietros și obrazii rumeni, ca după un cules de cireșe, intră în odaia prin care stăpîna ei trecuse o clipă numai, dar ca un vînt năprasnic în odăi, semănînd pe divan, pe scaune și pe covor geantă, cărți, beretă, ghete, rochie de școală și dezordine — în odaia în care o singură icoană era calmă și melancolică: o veche fotografie de amator, tremurată și decolorată, așezată în medalion oval pe măsuta de scris a Olguței, reprezentînd siluetele duble — aureolate parcă — ale cailor, trăsurii, biciului, și profilul unui moș bătrîn cu o copilită în brațe și-un surîs pe buze, în lumina unei dimineți de vară demult împăienjenite cu acel moș Gheorghe, cu acea "duduița moșului" și cu acele vremi...

*

... "sărut mîna Cuconiți o căzut bele pi capu meu șam sîm eu Iniman dinț săț spun matali. Zîci eri Cuconașu Dănuț măi Gheorghîț ie tu cărțîli și Beletu di pi Pat, fâli pachet cum știi tu, leagîli bini cu șfarî, și cînd îi fi gata sî vii la mini sî pun adresa cam sî li trimăt acasă cî Dumnealui ave mosafîri la ceai pi cuconașu Mircea pi cuconașu Tonel și pi cela tot uit cum îi zîci ista Siranău cela cu nasu mari del rîd Dumnealor, eu mapuc iutiiuti și fac cum mio poroncit da sî vedi că Dracu șo băgat coada cî mă ispitești sî pun în pachet și o Cârți di pi măsuta di noapti căm zic las să fii mai mult cî tot acasă sî duci, șo eșît Bocluc. Măntorc eu dila Poștie cu Țidula și iaca Cuconașu Dănuț foc, undii Cartea Gheorghîț, zic ci Carti Conașule cî mata ai cî iarba și nășipu zici ceia di pi măsufi eu făceam pi prostu da undi lam văzut așa di mîniet nani avut Coraj sî zic cavi bagato în Pachet ci sîș mai facă Inimi ră, cî mortu di la groapă nusîntoarci.

Zîc so căutăm Cuconașule poati nai avuto poati ai zăhăito pacatili mei Cuconiți sî faci moarti di om și gata!!!! di cînd ăl slujăsc așa di mîniet nu lam văzut sî nu fii Didiochi parcî era Duduia. Olguța cînd vedi bătînd gita la noi la Medeleni, și la tăti urma daco văzut că eu o țin morțiș cî nam puso și nara puso so mai liniștit și niam pus diam răscolit tăti casa da nam găsito so scot din Pămînt

gheorghîț cî ochii cu mini nu mai dai zîci, da dacîmio gășăști om tiam făcut!!!

șî eu zîc așa Cuconiță că mam sfătuit cu Cuconașu Mircea Dumnezău săi fîi că tarii bun la Inimă milostiveștiti mata Cuconiți și cum vini Pachetu cu Bocluc la Ieș trimeț mata cartea cu Trinu careț și cîi mai răpidi cî sî duci Domnu Neculai pi Adresa lui Cuconașu Mircea cî ari sî zîcî dumnealui cî o luato din greșalî în Tașcî.

Șî iaca uitam, mo învățat Cuconașu Mircea căi zîci Cărții cu Bocluc Ojardindilifant da mai pi Franțozăști..."

Doamna Deleanu își scoase ochelarii de lectură — îi purta de un an — așezîndu-i dimpreună cu scrisoarea pe claviatura pianului.

De doi ani, odată pe săptămînă, Gheorghîța a Marandei comenta cu devotament împlîrile care i se păreau lui mai evenimente, din Pitar-Moșu 20, așa cum făgăduise la plecare mamei lui Danuț.

Pîna la Crăciun, o dată pe săptămînă, alteori mai rar, veneau scrisori de la Dănuț, care făceau aproape inutilă lectura celorlalte cu slovă încîlcită și cuvintele naiv împărechete.

De la Crăciun, însă, Dănuț amuțise. Rareori trimetea cîte-o carte poștală — "*Sînt sănătos. Sărutări la toți, Dănuț*" — cumpărată de la un debit de tutun, desigur, și scrisă în goană cu creionul, pe marginea tarabei.

Doamna Deleanu zîmbi cu un fel de umilă mîndrie. Cetind scrisorile lui Gheorghîța avea impresia că privește prin ușa abia întredeschisă a unei odăi de servitori — curată și simpatică, dar de servitori — decorul și viața fragmentară a unui băiat frumos, voinic, mare și neatîrnat, care totuși era băiețelul ei.

*

Odaia Monicăi era despărțită de a Olguței printr-un mic vestibul cubic — dînd și el pe balcon — în care-și lua ceaiul diminețelor școlare.

Dar atîta deosebire era între cele două odăi învecinate, încît păreau situate pe versantele opuse ale unui masiv muntos, cu arșiță și portocali într-o parte și presimțirea cadentată a mării largi: tăceri de zăpezi mate sau scînteietoare în cealaltă și presimțirea gravă a brazilor.

Alt climat sufletesc orînduise reculegerea meditativă din odaia Monicăi; altul, dezordinea exuberantă din odaia Olguței.

Mobilele vechi și demodate de la bunica ei erau firești în odaia Monicăi și între zidurile monacale, ale căror singure podoabe erau simplitatea lor de ziduri de-altădată, și oglinda ovală în ramă neagră, oglindă cu apa ușor brumată, în care chipul ogîndit se-nvăluia într-o îndulcire ștearsă și într-un abur de trecut.

De lemn negru era și *bahut*-ul scund, bombat și bonom, cu o rozace de sidef în mijloc, la fel cu masa fără colțuri acoperită cu un șal turcesc, tot vechi, de vreme ce în tinereță acoperise umerii rotunzi ai unei fete care nici nu bănuia că într-o zi nu va mai fi decît o amintire albă în sufletul unei Monice blonde.

Fotoliul de lîngă masă — de mult tovarăș al ei — avea spetează și picioare arcuite, și căptușeala de catifea rubinie odată, acum era roasă și violacee.

Deasupra divanului pe care dormeau, vegheau și visau Monica și Leila, o poliță-colțar, dată cu baiț, adăpostea sulfina bibliotecilor adolescente: Musset,

Verlaine, Turgheniev, Eminescu, Heine...

Cea mai luminoasă fereastră, și cea mai înaltă, din odaia în care luna și soarele păstrau parfumul romantismului, era Monica; părea deschisă într-un zid de castel medieval, pe un răsărit de zori cu apropiat tumult de soare și albine. Privind-o, ochii se ridicau mai sus, căutând parcă aurul vestit de ea.

Dar ochii Monicăi erau negri — cu prea depărtate înstelări — și erau prea grei în genele lor lungi ca să nu fie religioși în fața dragostei și a durerii.

Și odaia Monicăi semăna mai mult cu ochii ei.

*"Il était un petit pommier
Grave comme une mignonne Infante;
H avait une robe bouffante,
Vert de feuille et blanc-rosé,
Comme les joues rondes des poupées.
Le printemps lui souriait.
Et sa voix était chantante.*

*Il était un petit bambin
— Rond et rouge comme une cerise —*

*Qui avait des boucles exquises.
N'étant pas du tout malin,
Il voyait dans l'herbe des nains,
Et avec ses tendres mains*

Sage, il priait à l'église.

*Puis, le petit "pommier d'antan
Devint grand, naturellement.
Et le petit bambin d'antan
Fit, tout simplement, autant.*

*Dis, ô, douce soeur des pommiers,
Te souviens-tu d'un petit bambin
Rouge comme la paume de tes mains?
Car moi, ô, sage bien aimée,
J'aime toujours le petit pommier. "¹³*

¹³ Era un merișor cândva / Grav ca o gingașă Infanță; / Avea o rochie bufantă / De frunze verzi și-un obrăjor / Alb-roz ca al păpușilor / Când primăvara-i surîdea. // Și fredona cu voce-naltă. // Era un dulce băiețel, / Ca o cireășă gras și roz, / Cu buclele frumoase coz. / Și rău de loc nefiind el / Vedea prin ierburi mulți pitici, / Și cu mînuțele lui mici // Se închina-n altar frumos. // Și merișorul de-altădată / Crescu într-una, după dată, / Și băiețelul de-altădată / Făcu și el la fel îndată. // O, dulce soră-a merilor, / Mai știi acel copil frumos / Ca palma mîinii tale roz? / Că mie, draga mea, mi-e dor / Mereu de dragul merișor (fr.).

...Sfârșitul vacanței, cu un an în urmă: septembrie. Dănuț pleca dis-de-dimineață. Monica nu dormise de loc. Visul urât și greu o ținuse întreaga noapte cu ochii deschiși ca și ai lunii.

Îl aștepta cu obraji de zori palizi, lipită de vița roșie a pridvorului plecărilor și toamnei.

— Mă duc, Monica.

Și sufletul Monicăi spunea: "Se duce Dănuț". Cu toamna se ducea. Rămînea cu toamna.

— Ți-o dau ție, Monica.

Cartea cu *"Las sanglots longs, des violons de l'automne..."*

Alergau frunze pe dealurile străvezii ale vîntului, ca lumini speriate în căutarea unei domnițe înecată în ape, cu mîinile pe piept.

Tăcuseră...

Se auzeau roțile trăsurii.

Plecarea cu două inimi culese din același pom de toamnă de gravul înger al pădurilor și al iubirilor.

Dănuț se aplecase, îi dezmiardase mîna și pentru întîia oară i-o sărutase — pînă atunci se sărutau frățește pe obraz; în timp ce cu cealaltă mîină, Monica-i dezmiardase aerian părul, sărutîndu-și-o apoi pe furiș, cu lacrimi.

Și între versurile lui Verlaine, versurile lui Dănuț, ca un pom reînflorit în străveziu de toamnă blîndă...

"Il était un petit pommier

Grave comme une mignonne Infante..."

...răspundeau unei păpușe care cu ani în urmă, într-o noapte de toamnă și plecări cutezase să treacă hotarul războinic al pragului odăilor Potemkin-Kami-Mura, cu o solie ascunsă în buzunărelul șorțului hainei de mireasă.

"Monica îl iubește pe Dănuț din toată inima..."

...De-atunci veniseră Monicăi versurile altora numai, dar trimise de Dănuț, culese parcă de mîinile lui pentru ea.

Apoi venise Leila, trimisă prin domnul Deleanu, ca o ofrandă de tăcere și de lună.

De la Crăciun însă nu mai primise nimic. De atunci cetea și Monica — după doamna Deleanu — scrisorile săptămîinale ale lui Gheorghîță a Marandei.

Și de-atunci, liniile pure și străvezii ale dragostei se aplecaseră vast ostenite, închizînd în ele declinul nostalgic al zărilor marine cu prea depărtate orizonturi.

*

Venise o veste din senin. De la Dănuț. Pentru Monica.

...Un punct pe orizont. Crezi că e o rîndunică migratoare spre alte zări. Îți pare rău. Privirile se afundă în depărtări. Te despați de tine, migrator...

Și deodată, o aripă străvezie îți atinge fața. Tresari. Zîmbești cu o bătaie de inimă. Punctul de pe zare era o libelulă apropiată. Atins de aripă, te regăsești. Îți vine să te-alinți pe frunte, deșteptat.

Dănuț era lângă Monica, așa cum era parfumul teiului din fața casei. Cerul era aproape ca un surîs aplecat asupra părului.

Monica se uitase de multe ori în oglindă. Deși nu aștepta decît un pachet cu cărți de la Dănuț, se gătise de vară, ca și cum l-ar fi așteptat pe Dănuț. O rochie de batistă albă cu mîneci scurte, brodată cu stelute albastre, ca o scrutare de livănțică prin lumina diminețelor de primăvară.

"Monica, tu nu trebuie să ascunzi nimic: nici fruntea, nici urechile, nici tîmplele, nici gîtul..."

Așa dorea Dănuț să se pieptene Monica în timpul vacanțelor. Și Monica se pieptănase așa cum îi plăcea lui Dănuț — simplu ca sinceritatea luminii sau a apelor limpezi.

În undă pornea de pe frunte părul auriu, lăsînd o undă: fruntea albă. Două unde se ridicau de pe tîmple, limpezind două unde: obrazii. Și cozile de aur ale copilăriei — hățurile lui Dănuț — păreau adunate și strînse pe cap de aceleași mini care odinioară le trăgeau, ca să se mire ochii cum de-au putut atîta vreme să nu vadă.

Pieptănătura aceasta lăsa ca o mirare iluminată pe dezgolirea feții, poate un zîmbet, un dar..

Din nou Dănuț era lângă Monica. Vorbele lui Dănuț pluteau în jurul ei, o împrejmuiiau, o cuprindeau ca fumul înălțat din acele cățui vrăjitoarești ale orientailor, fum dătător de visuri, și de fericire, și de somn.

— Monica, tu ai fost o icoană zugrăvită într-un schit de munte, într-un schit foarte mic, alb, la poalele unui munte pietros și sever ca un ascet în aerul limpede...

Mergeau călări prin crînguri în care toamna intrase, ca soarele în norii de amurg, bătînd în roșu, galben, arămiu și violet. Între ei, între vorbele lor, flutura vîntul, zburau frunzele. Uneori, o veveriță de rugină îi privea vivace, mai încolo încă una, apoi alta... dar părea aceeași veveriță, și copacii aceiași păreau, și toamna aceeași, ca și cum crîngul încremenit ar fi plutit pe lângă ei, și ei ar fi plutit cu el, spre cerul albastru, arcuit în fund de zare ca o cascadă.

Înălțîndu-se în scări, Dănuț îndepărta o creangă, ferind-o pe Monica.

Monica se apleca, zîmbind.

Creanga izbucnea la loc.

Pămîntul mirosea umed a ploaie, a ciuperci, a pivniță bătrînă, a vin de Cotnar, a tufănele și pelin... Uneori o violetă de toamnă le tremura-n priviri, ca o stea căzătoare.

— Erai singura podoabă a schitului. Și erai Madona celor patru sau cinci călugări desculți, cu rase de șaiac aspru, bărbi lungi și ochi sălbăticiți. Erai pictată pe un fond albastru. Brațele goale erau ca doi crini plecați, și aveai un nimb linear în jurul creștetului... Într-o zi, zidul a rămas gol, alb, și numai inelul aureolei mai strălucea însemnînd locul capului... Monica, simți tu, melancolia zidului gol, într-un schit de munte?... Și fratele... fratele Teofan, fratele care sună clopotele — fiindcă numai el poate să urce scările clopotniței — îngenunchează în fiecare miez de noapte în fața zidului gol și plînge, în loc să se închine... Monica, fratele Teofan e tînăr și frumos, ca un înger în haină aspră de șaiac. El crede că Dumnezeu i-a luat Madona, ca să-l pedepsească fiindcă o iubea. Și uneori, lumina lunii pe zidul gol e albă ca obrazii fratelui Teofan...

— Îți pare rău, Dănuț, că zidul schitului a rămas gol?

— ...Monica, a răsărit luna.

— Unde?

— Acolo...

Se răsuceau îndărăt, priveau luna răsărită pe fumul cenușiu al zării, apoi ochii lor se întâlneau în treacăt și porneau spre casă tăcuți. Și sufletul Monicăi se întorcea pe zidul schitului de munte ca să dezmiarda fruntea fratelui asemuit lui Dănuț, un Dănuț cu bucle lungi ca în copilărie...

— Hei-hei!

— Hei-hei!

Cîntau ecourile.

Și Olguța-i ajungea din urmă în galop de pustă, ca un tînăr cneaz cazac aplecat pe coama calului. Și se-ntorceau toți trei prin umbra și lumina nopții, Olguța-n frunte în trap dănțuitor; ei doi în urmă, cu tăcerea și secretul lor.

...Se apropia o nouă vacanță. O vesteau teii. O nouă vacanță cu Dănuț.

Cu Dănuț.

Monica se uită din nou în oglindă, ca la fereastra unde aștepți să răsară fericirea. Și în oglinda care adăpostise atîtea resemnări, obrajii Monicăi erau roșii, și-n ochii Monicăi rîdeau visuri ca scuturările de stele în nopțile de august.

*

Monica se ridică deodată și, întorcîndu-se, privi strada. Într-adevăr, Neculai venea intermitent prin frunzele plopilor. Neculai venea cu pachetul.

Monica ar fi dorit ca toate rîndunelele văzduhului să răpească pachetul și să i-l aducă în zbor, lăsîndu-i-l în mîni ca pe un dar al zărilor.

Dar pachetul era adus de la poștă de Neculai. Și Neculai mergea încet, ca orice om solemn, bătrîn și artritic. Și, pe deasupra, Neculai venea cetind ziarul cumpărat din tîrg, cu gestul nobil al statuiei lui Mihail Kogălniceanu, al cărei bronz prezbit, după curase știe, înverzește cetind pe pavajul roz din fața Universității un discurs istoric. Și, pe deasupra, în apropierea casei, Neculai se întîlni cu sergentul de zi.

— ...

— ...

— ...

Etc.

Monica ieșise pe balcon, aplecîndu-se pe balustradă ca un crai-nou.

— ...

— ...

Mîinile și ochii Monicăi se închinau lui Neculai și sergentului de zi, din care nu zărea decît baletul cenușiu și galonat al brațelor.

Între timp, în grădină apăruse Minodor Stratulativ înaintînd cu pași de somnambul.

Monica intră în odaie. Clipele erau lungi ca insomniile; odaia strîmtă, apăsătoare și provizorie ca o anticameră; Leila, indiferentă ca ostilitatea zeilor somnoroși; Neculai, un calău; sergentul, o fatalitate.

— Intră, Neculai.

Neculai era un mucenic. Nădușise urcînd scările. Gîfția serviabil.

— Duduie Monica, începu el cu mîna stîngă pe inimă și cea dreaptă — cu pachetul — la spate: pot spune că Neculai al nostru a făcut o tractorie ca la Plevna! Pofțiți.

Monica primi pachetul.

— Zic: să trăiască Neculai cel cu membre de ghizelă (gazelă).

*"Domnișoarei
Monica..."*

Recunosc scrisul lui Dănuț. Neculai gesticula în depărtări telescopice.

— ...Și cum spun, vra să zică zic: avem rest două patace.

— Îți mulțumesc... Îți mulțumesc din inimă, Neculai. Te rog oprește-ți tot.

— Vai de mine! Mă onorați exclusiv. Știți....

Zărind pe masă o monedă de cinci lei o luă, impunînd-o mînei — de altminteri benevole — a lui Neculai.

— Duduie Monica, Neculai a spus, Neculai repetă bis: *Domnișoară* Monica, sînteți un caracter nobil.

Bătu din călcîie ca din piteni și ieși perpendicular pe musteți, cu demnitatea unică a celor care știu să primească bacșișuri avînd aerul că ei le-au dat.

Monica încuie amîndouă ușile, lăsînd-o deschisă numai pe cea dinspre balcon.

Odaia se umplu deodată de mătăsoase scînteieri. Nu numai odaia: întreg Iașul transfigurat. Soarele îngenunchease deasupra dealului Galatei. Și de-acolo se revărsa în bogat și blond tumult aurul zilei, ca părul unei domnițe călugărite în vremea teilor înfloriți.

— Samain!

Numele cu silabe pline ca un final de vers, de pe coperta galbenă, numele cu vaier limpede de clopot ieșan, era o amintire pentru Monica, legată de nukul bătrîn din livada Medelenilor, și de Dănuț, ca toate amintirile.

*"Les rosés du couchant s'effeuillent sur le fleuve
Et, dans l'émotion pâle du soir tombant
S'évoque un parc d'automne ou rêve sur un banc
Ma jeunesse déjà grave comme une veuve..."¹⁴*

"De cine, Dănuț?" întrebuse Monica, întorcînd capul de pe banca din livadă unde ședea singură cu frunzele nukului.

"Albert Samain."

"Albert Samain... «*ma jeunesse déjà grave comme une veuve...*»"

Acum scotea volumele netăiate din pachetul trimis de Dănuț. Volumele galbene în care visa "*ma jeunesse déjà grave comme une veuve*". Mînilor Monicăi păreau că dezgroapă aurul arheologic al legendelor eline.

Aux flancs du vase¹⁵.

¹⁴ Pe fluviu, trandafirilor amurgului sînt lavă, / Iar pala-n-fiorare a serii ce se lasă / Evocă-un parc de toamnă cu-o bancă-n cari visează / De-acuma tinereța-mi ca o vădană gravă (fr.).

*Le chariot d'or*¹⁶.

*Contes*¹⁷.

*Au jardin de l'Infante*¹⁸...

—...?

Luă volumele cu același titlu. Unul era al ei. Poate că celălalt era pentru Olga... Întoarse coperta: "*Monica*".

Dănuț semna cu numele ei cărțile pe cari i le trimetea, pe întâia pagină, în colțul de sus, pieziș, cu o liniuță dedesubt. Monica cetea și recitea numele ei, literă cu literă, ca pe-o scrisoare de la Dănuț.

Scrisul lui Dănuț nu era încă format. Dar numele Monicăi era scris cu un fel de energetică autoritate care dădea numelui ei — scris de Dănuț — farmecul întâiului fruct copt într-un pom crud.

Întoarse coperta celui alt volum: "*Adina*".

— Adina!...

Au jardin de l'Infante; Monica.

Au jardin de l'Infante; Adina.

— Adina!...

Numele creștea uriaș în noaptea lui necunoscută, ca un castel cu turnuri negre.

— Adina, Adina...

Brațele Monicăi ostentă din inimă.

— Adina?

Dar dealurile zării erau mute în suplețea lor albastră.

Au jardin de l'Infante, Monica... Numele ei o chema ca un țipăt de deznădejde.

A! Era o scrisoare în volumul ei! Își plecă genele pe scrisoare; numai genele o mai despărțeau de numele uriaș și greu.

"Sînt trist, Monica. M-am schimbat. Am îmbătrînit. Sînt alungat din mine, și nici o poartă de aur nu s-a închis în urma mea, și nici un arhanghel n-a ridicat din urmă o spadă de flăcări.

Nu. M-am deșteptat deodată, fără de mine.

Am visat c-am fost copil? Nu mai știu! Dar din copilăria mea numai tu ai mai rămas înaltă, ca un catarg cu pescăruși ostentiți deasupra unei scufundări.

Mi-e dor de mine cu sufletul altuia. Sînt un om care merge pe străzi, printre sergenți, prin fața băcăniilor, berăriilor, magazinelor de mode, printre automobile, tramvaie și trăsurile. Zarzării albi, livada mea nevăzută de nimeni — prin care numai eu mergeam, pe care numai eu o vedeam și care venea cu mine pretutindeni ca o turmă dulce a primăverilor — n-o mai văd, n-o mai simt, am pierdut-o, m-am pierdut. A suflat viața asupra ei ca o zîină rea și a prefăcut-o în oameni, case, zgomote orășenești, printre care trupul meu merge singur, atît de singur că uneori îmi vine să-nchid ochii și să-i acopăr cu mîinile.

Monica, sora mea de totdeauna, astă noapte te-am visat. Ai fost prin sufletul

¹⁵ Pe corpul vasei (fr.).

¹⁶ Cornul de aur (fr.).

¹⁷ Povestiri (fr.).

¹⁸ În grădina Infantei (fr.).

meu adormit, lăsându-mi parfumul teiului din fața balconului casei noastre de la Iași.

Eu veneam — cine știe de unde! — urât și rupt, cu semnul pământului, și tu m-ai întâmpinat în grădină, în fața scărilor. Am îngenuncheat în fața ta. Și te văd și în clipa asta, cum ți-ai umplut pumnii cu parfumul teilor — ușoară apă aurie — și cum l-ai revărsat pe creștetul capului meu.

— Acuma, Dănuț, poți intra în casa surorii tale Monica.

Ș-atunci m-am trezit, Monica. Tu erai departe, casa noastră departe, și eu același om izgonit, același om cu trup greu, purtând în mine semnul pământului. Dar tu, Monica, să fii întotdeauna bună, ca în visul cu parfum de tei, pentru fratele tău Dănuț."

Fața Monicăi slăbise ca a acelora care vor să plîngă și nu pot. Sufletul îi atârna în minile deschise, rupt, prăbușit.

"Dar tu, Monica, să fii întotdeauna bună, ca în visul cu parfum de tei, pentru fratele tău Dănuț."

— Adina.

Ca un vînt aspru prin vitralii sparte. Și sufletul se umplu de umed amar.

Luă cartea străineii, vrînd să o îndepărteze. O foaie căzu. Și Adina avea o scrisoare!

Nu. Versuri.

Versuri numai pentru străină...

*"Le soir se grise d'acier
Et tranche le jour audacieux.
Un songe tenace et coutumier
Cercle mon front fiévreux.*

*Comment pourrais-je te renier
Lorsque ton coeur rapace Au mien s'est fortement greffé,
Une folle racine vivace...*

*Comment m'affranchir de toi
Lorsque ma seule cuirasse
Est cette immense foi
Qui te bénit la face...*

*Lorsque j'aurai perdu ma joi
Un glaive à l'éclair fugace
— Vibrant comme un cri d'effroi —
Tranchera mon âme lasse.*

*...Le soir qui se grise d'acier
Dégaîne son arme fine:
L'étroit sabre recourbé*

De lune adamantine."¹⁹

"Au jardin de l'Infante: Adina."

— Săracu Dănuț!

Numele era viu ca o viperă în colțul filei. Cu o mișcare netă, Monica rupse foaia și o făcu bucăți.

Singurul trăsnet al furtunii.

Dar sufletul era istovit.

Un clopot sună deasupra lașului, dînd înserării o gravitate funebră. Dealurile erau vinete; cerul, palid deasupra lor.

Monica-și luă capul în mâni. Odaia se întunecase.

"...Dar tu, Monica, să fii întotdeauna bună. ca în visul cu parfum de tei, pentru fratele tău Dănuț."

"Dar tu, Dănuț, de ce..."

"Dis, ô, douce soeur des pommiers,

Te souviens tu d'un petit bambin

Rouge comme la paume de tes mains?

Car moi, ô, sage bien-aimée,

*J'aime toujours le petit pommier"*²⁰ ...

Ochii Monicăi plîngeau, plîngeau.

Dar sufletul Monicăi, cu dragostea, și mila, și iertarea, și durerea, și toate puterile lui rănite și strivite — ca un parfum de tei abătuți în floare, ca un parfum de tei amestecat cu agonia crudă a sevei — se dăruia deplin tot "fratelui ei Dănuț".

*

— *Touché!*²¹

Floreata colonelului descrie un salut de arme.

¹⁹ Se-mbată seara cu oțel / Și capul zilei curajoase-l taie. / Un vis stăruitor, mereu la fel, / Mi-ncercuiește fruntea de văpaie. // Cum să te pot tăgădui / Când inima-ți haină / Pe-a mea adînc se altoi, / O cruntă, vie rădăcină... // De tine cum să mă dezleg / Când platoșa mea sfîntă / E numai crezu-acesta-ntreg / Ce te bine-cuvîntă... // Când voi pierde-acest crez frumos, / O spadă fulgerînd grăbită, / Ca țipătul de groază scos, / Va reteza inima mea zdrobită. // Seara care cu oțel se îmbată / Trage din teacă arma ei fină: / Subțirea sabie încovoiată / De lună adamantină (fr.)

²⁰ O, dulce soră-a merilor, / Mai știi acel copil frumos / Ca palma mîinii tare roz? / Că mie, draga mea, mi-e dor / Mereu de dragul merișor (fr.).

²¹ Atins! (Fr.)

— *En garde!*²²

Din nou, cu *pizzicatto* metalic, floretele încrucișate împletiră zigzaguri sclipitoare, arcuri scurte, zvîcnind, lunecînd, săltînd, tresărind, pîndind — înviind în jocul fin al lamelor, zborul subtil, nervos și delicat al rîndunelelor sau trăsnetul ornamental al arabescurilor.

Colonelul Barbă-Roșie — barba de un aur venețian era ca un blazon viu, moștenit din tată-n fiu, de coborîtorii familiei care număra un domn în scaunul Moldovei, și o beizadea cu trup titanic, care trecuse ca un zeu arămiu al toamnei prin inimile feminine ale epocii — era profesorul de scrimă al Olguței. Tot el o inițiasse pe un pur-sînge, în tainele viguroasei elegante a călăriei, pe care colonelul Barbă-Roșie o întruchipa ca un centaur.

Își iubea regimentul de roșiori mai mult decît grîul vastelor moșii pornite tocmai din Ceahlău ca o trenă verde pe malurile Bistriței, apoi aurie pe ale Siretului.

Un singur lucru îi reproșa Olguței: că nu-i fata lui; și unul singur domnului Deleanu: că n-a făcut pe Olguța băiat.

În după-amiezele de primăvară și de toamnă, cînd se întorcea călare de la Copou, cu Olguța la dreapta și Monica la stînga, își bătea barba cu dosul palmei, ceea ce se întîmpla altminteri rareori, numai atunci cînd regimentul defila impecabil în fața unor "ochi de vultur".

Odată, de zece mai, venind în fruntea regimentului ca să defileze în fața lui vodă, întîlnise în apropierea grădinii Copoului, pe Olguța. Spre uimirea tuturor ofițerilor, colonelul Barbă-Roșie dăduse comanda de defilare cu glas de tunet.

Înainte de a?

Și tot regimentul defilase cu capul la dreapta — ofițerii cu săbiile plecate — în fața unei rachete de tenis și a unui zîmbet ironic, stăpînit însă.

Colonelul moștenise de la străbuni nu numai barba — în care se oglindeau parcă și galbenii, și grîul — ci și patima mesei verzi, în care și grîul, și galbenii — oricît de fluviali ar fi — se varsă ca într-o mare. Totuși, floreta Olguței smulgea zilnic o oră deplină, uneori întrecută, patimii cartoforicești a colonelului. Astfel că zilnic, în preajma lui șapte jumătate, seara, colonelul se ridica de la masa de bacara — de care îl lega un Ultim bac — trecea în odaia de scrimă a Jokey-Clubului și, îmbrăcat în costum de arme, o *aștepta* pe Olguța care sosea de la tenis cu în-tîrzieri mai mari sau mai mici.

— *Mille excuses, mon colonel!*²³

— *Mille remerciements, mon enfant! J'ai eu l'honneur de vous attendre.*²⁴

Colonelul vorbea uneori *à la* Georges d'Esparbès²⁵, spunea Olguța, care primise în dar de la el — cu titlul de manual eroic — cărțile lui d'Esparbès legate în marochin.

Plafonierele erau aprinse.

De-a lungul pereților se întindeau lungi canapele de catifea roșie, mîncate de

²² În gardă! (Fr.)

²³ Mii de scuze, colonele! (Fr.)

²⁴ Mii de mulțumiri, copila mea, am onoarea să vă aștept (fr.).

²⁵ Scriitor francez (1863—1944), autor de romane istorice

molii. Zidurile erau împodobite cu panoplii, alternînd cu oglinzi în rame aurite și picturi sportive.

Odaia de scrimă era singura odaie a Jokey-Clubului în care mirosul de tutun era atenuat și vocabularul cartoforesc absent. De altminteri, era odaia cea mai puțin frecventată, aproape pustie. Colonelul și Olguța erau singurele excepții care îndreptăteau lipsa meselor verzi și din această încăpere.

Nimeni n-ar fi spus că adversarul colonelului era o fată. Înfațișarea Olguței era cu totul băiețească. Mai întâi îmbrăcăminte: pantaloni de scrimă bărbătești, pieptar și mască bombată. Apoi impetuozitatea trainică și severitatea jocului. Brațul care mînuia floreta nu se apăra cu panici cochete de evantai, nici nu ataca avînd aerul că mînuiește o tulpină deghizată în lamă de oțel din capătul căreia crinul căzuse provizor.

Apoi tăcerea. Nici madrigale din partea colonelului, nici exclamații — oh! vai! ah! ce! — din partea adversarului. O tăcere încordată, în care s-auzeau: ritmul respirațiilor, tactul picioarelor și clinchetul lamelor inteligente și sprintene ca ironia, perfide ca sarcasmul, viclene ca surîsul...

Ochii Olguței erau atenți ca la un joc de șah accelerat. Floreta colonelului era bilingvă: cunoștea și dialectul lamelor italiene și al celor franceze. Olguța trebuia să rezolve mereu alte probleme. Mîntea lucra în ritmul brațului spontan. Toți mușchii erau la pîndă. Și cînd destinderea fandării nimerea pieptul adversarului cu delicatul vîrf al floretei, brusc îndoit, mușchii găseau în scurta biruință o sintetică odihnă și noua elasticitate a elanurilor apropiate.

Ușa dinspre odaia de bridge se deschise lent, dezvăluind fețe congestionate în fumul țigărilor și un răsad multicolor de cărți de joc, grădînit — meditativ sau violent — de mîni nervoase.

— Ah! *Bonsooir*, d'Artagnanette!

— *Touché*.

— *Repos et merci*.

Olguța își smulse masca, de subt care capul răsări zburlit, rumenit și impertinent, întregind silueta de paj războinic.

— *Bonsoir, oncle universel!*

— Ha-ha!

Nalt, dar puțin adus, cum sînt domnitorii în clipa cînd, din strană, abia își apleacă fruntea în fața Mitropolitului; cu frunte naltă, pietroasă și de gală, și păr rar, pieptănat pe spate; cu musteața cărunță și fină, dar lipsită de galanterie, deprinsă să fie dezmiardată meditativ în fața ideilor, nu răsucită în fața femeilor; cu sprîncene stufoase, de subt care ochii afunzi aveau cochetăria să pară prezbîți, din care pricină capul se răsturna pe spate în fața unui om ca în fața unui munte; cu guler drept și rigid de moda veche, ca și manșetele rotunde de o albeață reacționară, cu zîmbet afabil de bătrîn care disprețuiește mînia, încruntarea și gesticularea, socotindu-le prea juvenile și necuviincios democratice față de sobrietatea ironiei; cu mîni înguste și degete lungi și subțiri de ctitor, deprinse parcă să înșire onctuosul chilimbar al mătăniilor; și cu gest ocrotitor și ospitalier de boier cînd primește oaspeți la conac, întîmpinîndu-i în capul scărilor — *oncle Michel* contempla silueta Olguței, d'Artagnanette, cum o saluta el zilnic intrînd în sala de scrimă cu evantaiul în mînă, așa cum intra și la Universitate.

La București i se spunea domnule ministru sau excelență — era mobilizat oarecum, ministru de justiție — ceea ce-l făcea să răspundă:

*"Tiens! J'avais oublié. Comme c'est aimable de votre part, cher monsieur, de me l'avoir rappelé!"*²⁶

La Iași i se spunea domnule profesor — era singurul dintre profesorii Facultății de drept fără titlu de doctor.

*"Oh? Non, merci! Je n'ai pas besoin de cela pour l'être — n'est-ce pas, mon cher collègue?"*²⁷

La Jokey, intimii îi spuneau oncle Michel. Pe la spate toți îi spuneau oncle Michel, familiaritate pe care și-o însușiseră, bineînțele, ziarele.

Vorbea răspicat, aruncînd vorbele de sus, ca un bacșiș din balcon. Și vorbea moldovenește cu un ușor accent franțuzesc, păstrat din tinereță, accent care învăluia cu un fel de pudoare arhaismul neaoș al cuvintelor îmbinate în fraze de o cronicărească puritate.

Olguța îl poreclise *"l'oncle universel"*.

*"En effet, je m'aperçois que ma famille onclesque grandit drôlement! Mais, en échange, j'ai le plaisir de recevoir une nièce très sympathique par cette voie profondément dégoûtante!"*²⁸

Colonelul Barbă-Roșie privea cu o părintească admirație neastîmpărul Olguței, care, deși în repaos, frămînta floreta fără urmă de osteneală.

— Pur sînge, *onche* Michel.

— *Tais-toi*, Barbaroza! îl alungă oncle Michel cu un gest extenuat al evantaiului. Tu vezi numai cai. Ai halucinația grajdului profesional! Mai sînt și măgari pe lumea asta, nu numai cai; *n'est-ce pas, d'Artagnanette? Je viens justement d'en quitter un...*²⁹

— *Qui est-ce, monsieur La Fontaine?*³⁰

— *C'est un politicien — naturellement*³¹ Cum îl cheamă? Ah!...

În fața numelor colegilor universitari și luceferilor politici *oncle* Michel avea un recul voit — de memorie — care punea o distanță sanitară între el și ei.

Ușa se deschise, făcînd loc unui domn cu obrajii atît de grăsuți, rumeori și zîmbitori, că păreau dospîți din pasta dolofană a feselor îngerașilor lui Rubens.

Văzîndu-l, oncle Michel se luminează.

— *Tiens!* Cum îți *dzîci*, tachistule? Nu pot să-ți rețin numele ilustru!

— Ei, coane Michel! Costea Babic.

— *Ah! C'est cela! Costea Babic, oui! Le voila, d'Artagnanette! Il a une*

²⁶ Ia te uită! Uitasem. Ce amabil din partea dumneavoastră, dragă domnule, că mi-ați adus aminte! (Fr.)

²⁷ O! Nu, mulțumesc! Nu am nevoie de asta ca să exist — nu-i așa, scumpul meu coleg? (Fr.)

²⁸ De fapt, îmi dau seama că familia mea de unchi se mărește în chip amuzant! Însă, în schimb, am plăcerea de a primi o nepoată foarte simpatică, pe această cale neplăcută! (Fr.)

²⁹ Taci, Barbaroza! (...) nu-i așa, d' Artagnanette? Abia m-am despărțit de unul (fr.).

³⁰ Cine e, domnule La Fontaine? (Fr.)

³¹ E un politician — desigur (fr.).

*manière, pommadée d'être takiste; tout à fait fabrication Take! Il me remplit de joie!*³²

Costea Babic zîmbea ca un buchet de trandafiri în cărțile poștale ilustrate.

— Tare-i glumeț conu Michel!

— *Comme la politique développe l'esprit d'observation!...*³³

— *...L'esprit en général*³⁴, adăugă Olguța.

— Domnișoară Deleanu, m-a însărcinat conu Iorgu să te anunț că plecați îndată.

— Cum asta? Nu-s încă opt jumătate! se încruntă colonelul. Ce-a pățit Iorgu de se grăbește? Cîștigă?

— Vai de mine! Conu Iorgu are nobleță de-a pierde constant!

Olguța se încruntă: o cută între sprîncene, cu răsfrîngerî adînci. Știa că tatăl ei pierde nebunește și că-și făcuse o celebritate din aceasta. Dar mai presus de toate o supărau glumele pe socoteala acestei celebrități mănoase pentru o bună parte dintre cei care-o satirizau.

Zvîrli floreta pe canapea.

— Mă iertați, trebuie să mă îmbrac. *Oncle Michel*, ai dreptate. Colonelul vede numai cai arăbești și lame de Toledo; mai sînt și copitele fabulei. Bună sara.

Dispăru în odaia de baie, unde o așteptau ogarii, racheta și dușul rece.

Oncle Michel își freca palmele.

— *Hm! C'est épatant! Et pourtant elle ressemble parfois à sa tante Elenco Dumșa, qui était horriblement laide et affreusement intelligente. Oui!*

*Affreusement in-tel-li-gente, monsieur takiste! Tu l'as connue, Barbaroza?*³⁵

— *Oncle Michel!* protestă colonelul, bombîndu-și marțial bustul.

— *Tț, mon cher!* N-am spus că-i urîță! *Au contraire! Mais elle lui ressemble, surtout quand elle dit des vérités. C'est drôle.*³⁶

— Pur-sînge! murmură colonelul, ca un refren, bătîndu-și barba cu dosul palmei.

— Ei, lasă-mă! se supără *oncle Michel*, desfăcînd evantaiul. Iar te-ai făcut impresar de cai!

*

— *Bonsoir*, Olguța.

— *Bonsoir*, papa.

Congestionată și nădușită, cu ochii lucioși de frigurile băncii bacara, cu tîmplele surite de timpuriu și fire albe în musteți, cu trăsăturile arse de zbucium ca

³² A! Asta e ! Da, Costea Babic! Iată-l, d'Artagnanette! Are o manieră pomădată de a fi tachist; cu totul un produs Tache. Mă umple de bucurie! (Fr.)

³³ Cum dezvoltă politica spiritul de observație! (Fr.)

³⁴ ...Spiritul, în general

³⁵ Hm, e surprinzător! Și cu toate astea, seamănă cîteodată cu mătușă-sa, Elencu Dumșa, care era oribil de urîță și înfiorător de inteligentă. Da, înfiorător de in-te-li-gentă, domnule tachist! Ai cunoscut-o, Barbaroza? (Fr.)

³⁶ Dimpotrivă! Însă îi seamănă, mai ales cînd spune adevăruri. E straniu! (Fr.)

de un soare marin, dar pline de strania și fierbîntea tinereță a nervilor, și fruntea largă și bombată ca o statornică sfidare — fața domnului Deleanu surîdea părintește și copilărește Olguței, care era puțin mai înaltă decît el și proaspătă de soare, vînt și tinereță.

— Am ceva pentru "fondul Olguța", zîmbi el, bătîndu-și buzunarul de la piept.

"Fondul Olguța" era tovarăș la cîștigurile cartoforicești ale domnului Deleanu. Deși cunoștea pagubele zilnice, Olguța tolera tributul seral pentru fondul instituit de tatăl ei, știind că-i face plăcere.

Domnul Deleanu o sărută pe frunte și începu să-și potrivească în fața oglinzii, cravata strîmbă.

— Vă salut cu respect, coani Iorgî. Numai două vorbe, dacă nu se supără domnișoara matală.

Gerș Herman — misit — era client civil, comercial și mai cu seamă penal, al domnului Deleanu. Și cum tainicele lui afaceri nu puteau fi rezolvate decît de "coani Iorgî", îl aștepta la club — unde-l găsea sigur, în loc să-l aștepte la birou — unde găsea secretarii.

— Gerș!

Cum ar fi spus: "Marș!"

Dar Gerș, cu un zîmbet și gest amforat de balerină, mai înainte un pas. Era așa de gras că părea de două ori gravid: și pîntecele, și fîlcile.

— Coani Iorgî!

— Așteaptă-mă acasă, Gerș.

— V-aștept la gară. Cu respect și complimente la domnișoara.

— Ce? Pleci, papa?

— Da, plec la București. Jidanii știu tot! Ce să-ți aduc, Olguța?

Se suiră în trăsură, cu ogarii la picioare!

— La "Smirnov". Ce cumpărăm, Olguța?

Domnu Deleanu răspundea la saluturi în dreapta și în stînga, zîmbind, gesticulînd amical, protector sau cu înțeles, ca un orator popular la coborîrea din tren.

Sîmbăta însuflețise Iașul, mai ales strada Lăpușneanu: treceau parfumuri violent proaste și mătăsuri colorate intens ca acadelele din borcanele cofetăriilor periferice.

— Flori mirositoare pentru duduți costisitoare! Cumpărați, cumpărați, domni galanți și cavaleri berbanți! Baronul de Vax vă poruncește să fiți galanți și eleganți dacă vreți să fiți berbanți! Tiu vio, ma belă damă?

Cu ghetă de lac, ghetre albe, mănuși albe, trandafir alb la butoniera smochingului și monoclu cu șnur lat pe o față de gorilă țigănească, baronul de Vax — cum singur se intitula — își plasa florile cu o impertinență în glas și gesturi calculat negustorească pentru publicul de sîmbătă. În timpul săptămînii se adresa individual trecătorilor, cu călcîile lipite și *jobenul plecat*: "Măria-voastră, nu vreți"...

Trăsura se opri în fața băcăniei "Smirnov". Intrară.

— Buna sara, domnișoară Volga. Ci faci, domnule Medeleanu?

Olguța întinse o mînă prietenoasă noului-venit care intra în băcănie cu mîni crispate și tremurătoare de orb nervos, duhnind a vin, bărbos ca Robinson, dar

brun, cu trăsături ascetice, ochi halucinați de derviş urlător și îmbrăcat ca o sperietoare de păsări.

— Vii de la Jupey-Club, Pierdeleanu?... Luăm o fițuică și niște akefali?

Apăsa pe fiecare vorbă — calambur îndeobște — ca într-o cîrjă care i-ar fi susținut bicisnicia și avea accentul mirat evreiesc al celor care imită mereu jargonul. Văzuse trăsura casei Deleanu oprindu-se la "Smirnov", de peste drum, de la "Respect general", și nu se putuse opri — lăsînd murăturile usturoiete, pastrama de gîscă, vinațul acrișor și cei trei convivi în fața cărora își orchestra calambururile — să nu vie și la o țuică.

Calambururile erau în inteligența acestui junimist ca o mahala în jurul unui oraș cu tainice grădini și discrete palate. Ca să-l cunoști, trebuia să treci mai întâi prin mahala. Olguța trecuse, și îl stima. Stima și faimoasa răutate verbală — care era luciditate — și humorul sincerității sale temerare, și sărăcia trupească a acestui învățat — diagnostician miraculos în medicină — ferfenișos ca o carte veche.

— Domnule Prah, vii la noi la masă? îl invită Olguța aruncînd o privire iute domnului Deleanu, care zîmbi.

— Vin. Îți mulțumesc, domnișoară, adăugă el ceremonios, pieptănîndu-și barba, pieptănată cu mîinile numai în astfel de ocazii.

Doamna Deleanu nu prea împărtășea stima Olguței și prietenia domnului Deleanu pentru acest conviv care lăsa dîre de glod pe covoare, mormane de scrum pe mobile, pe fața de masă — arhipelagul tuturor alimentelor lichide sau *quasi*, și al băuturilor — și care pe deasupra vorbea de rău pe toți. Dar alianța Olguța-domnul Deleanu era mai puternică.

Se suiră în trăsura cu pachetele și sticlele; Olguța la mijloc. Ogarii, pe jos. Caii mergeau încet din pricina aglomerației; cotind spre Copou, prin fața Rîpei Galbene, o luară la trap. Trotuarul străzii Carol era atît de plin de pietonii sîmbetei, că părea un funicular urcînd spre Copou.

Noaptea cădea clară ca pe un decor mînăstiresc. Așteptai glasul clopotelor.

Rupînd tăcerea, doctorul Prah întrebă — ironic sau trist? — întinzînd mîna crispată ca un blestem:

— Unde-i Iașul? Și singur răspunse, cu mimică și accent de parodie: Aici-s, moi!

*

— Pleacă maestrul la București! Dosarele...

— Conașu pleacă la București. Digrabî la masă.

— Bine, Iorgule, iar mă anunți în ultimul moment! Și musafiri la masă pe deasupra! Poftim!... Profîra, spune lui Neculai să mai puie un tacîm... A! Unde mi-e capul! Olguța, ia vezi tu ce-i cu scrisoarea lui Gheorghită... Scrie de niște cărți trimise din greșală. Uite: ce-i asta: *Ojardindilijant!*

Vestea plecării domnului Deleanu se răspîndise ca sunetul trîmbițelor de mobilizare, accelerînd ritmul obișnuit al casei și alarmîndu-l.

Doamna Deleanu se consacră pachetelor destinate lui Dănuț; domnul Deleanu, expedierii clienților și alcătuirii bagajelor haotice.

Puiu — surprins de Olguța în clipa cînd vămuia salamul și ghiudemul aduse

pentru masă — fusese expulzat din sufragerie în salon să ție tovărășie doctorului Prahă, sau, mai exact, somnului acestuia, căci doctorul, de câte ori se așeza pe o sofa sau într-un fotoliu — fără ca să aibă în față o masă cu pahare, sticle cu trompă metalică alături de "sferturi" și mucuri de țigări — adormea cu gura deschisă, avînd aerul celor cloroformizați pe un scaun dentar.

Puiu se plimba prin salon, cu mîinile la spate, tropăind agresiv, cu sufletul plin de revoltă și amar: iar îl bruscase Olguța! Pe doctorul Prahă nu putea să-l sufere! Și pe deasupra îl exaspera și un ulcior stîrnit de colbul vitezelor cicliste!

Olguța după ce porunci lui Neculai să scoată o sticlă de vin "fain" pentru desert în cinstea doctorului — alternă lectura scrisorii lui Gheorghiuță cu mușcatul combativ al feliilor de ghiudem pipărat, dur și aromat, care se mănîncă obligator în picioare, cu o așcnie de pîne smulsă — fiindcă pînea nu-i tăiată încă — întovărășind o lectură.

— *Ojardindilifant?*

Intră rîzînd în odaia Monicăi.

— Hei-hei!

Aprinse lumina.

— Ai adormit?

Monica se ridică de pe divan, ocrotindu-și ochii cu palma. Rochia subțire, îmbrăcată pentru primirea pachetului, era ca o floare bătută de brumă.

— La masă, Melizando! Uite ghiudem. Știi că papa pleacă la București!... Monica!

Aplecîndu-se, Olguța-i căută ochii; Monica și-i acoperi.

— Ai plîns?

Olguța aruncă o privire pe masă. Văzu risipa cărților.

— *Au jardin de l'Infante, A! Ojardindilifant! ... Ce-i asta? "Pour Adine?"...*

Monica se repezi la masă.

— Te rog, Olguța, nu ceti.

— E pentru tine?

— ...Nu.

Monica plecă în jos ochii plînși.

— Atunci, dă-mi voie. Uite scrisoarea lui Gheorghiuță.

Cetiră alături: Olguța, versurile cu dedicație, care lămureau lacrimile Monicăi; Monica, scrisoarea care explica prezența, în același pachet, a celor două *Au jardin de l'Infante*. Fața Olguței era atentă, severă, preocupată. De îndată însă ce simți ochii Monicăi îndreptați asupra ei, își luă un aer ironic și surprins.

— *Et tontaine et tonton!*

Monica zîmbi ostenit subț ochii Olguței.

— De ce-ai plîns?

— Ți-a scris?

— Da.

— Minciuni?

— Vai, Olguța! Dănuț!

— Atunci de ce-ai plîns?

— Din pricina Adinei "*au coeur rapace*"³⁷?

Monica se roși.

— Fiindcă i-a făcut versuri și ție ți-a scris în proză?

— Atunci de ce-ai plîns? se încruntă Olguța, bătînd cu pumnul în masă.

Leila deschise ochi speriați. Olguța trînti felia de ghiudem pe *Au jardin de l'Infante*.

— Monica, uită-te la mine... Te rog să nu fii Melizandă!... Acuma uită-te-n oglindă. Uită-te, că nu-i rușine! bătua ea din picior.

Silită de mîinile Olguței, Monica se uită și-și văzu frumusețea inutilă.

— Atunci, de ce-ai plîns?... Ascultă, Monica, tu știi că odată pe an vorbesc și eu serios. Eu *afirm* că te iubește pe tine.

O luase viguros de umeri. Ochii Olguței erau pasionați și puternici ca ai celor care vorbesc în numele lui Dumnezeu. O cută i se adîncise pe frunte, deasupra rădăcinii nasului.

— Tu crezi c-o iubește pe domnișoara Adina. Perfect. De ce?... Răspunde!

— Fiindcă i-a făcut versuri?... Răspunde!

— Mai întâi nu i-a *făcut* versuri. *A făcut* o poezie și a dedicat-o domnișoarei Adina. Asta-i mania și vanitatea celor care fac versuri: să le dedice lui Dumnezeu, patriei, sau măcar unei domnișoare. Dar versurile nu-s scrisori! Și nici scrisorile nu trebuiesc luate în serios! Dar versurile! Dacă era trist din cauza acestei domnișoare, îi scria o scrisoare, sau nu-i scria de loc, își pierdea pofta de mîncare, slăbea... De unde! N-ai văzut ce scrie Gheorghită? Că a avut un gutunar, da i-o trecut! Vra să zică Metaforei, sănătos tun, face poezii jalnice — asta-i altă manie a poezilor sănătoși — pe care le trimite cu dedicație la diverse domnișoare... Cînd are să-și tipărească versurile viitoare are să le dedice în bloc ție, sau mamei! Ce ai de spus?

— Nu ești mulțumită! Bine. Atunci să procedăm negustorește. Să cîntărim: domnișoarei Adina i-a trimis *Au jardin de l'Infante*; ție ți-a trimis toate volumele lui Samain. Ei i-a trimis o poezie cu dedicație, în care-i spune minciuni, căci dacă vroia să-i spuie un adevăr îi scria o scrisoare; ție însă ți-a scris o scrisoare în care tu singură spui că nu-ți scrie minciuni... Ce-ți scrie?

— ...Că-i trist...

— Sigur, fiindcă-i la București și tu ești la Iași. De asta face poezii jalnice.

— ...Adinei...

— Adinei! Ascultă, Monica: domnișoara Adina X flirtează cu Benjaminul! Dar fiecare bărbat flirtează cu toate fetele — și foarte bine face, așa trebuie să facă. Cu una face exerciții de versificație, cu alta joacă tenis, cu alta patinează, cu alta suspină la *Dama cu camelii*, cu alta merge la cinema etc.. Și pe una o iubește. Dănuț te iubește pe tine.

— De unde știi? întrebă Monica, deschizînd ochii mari ca în fața unui oracol.

— Știu fiindcă-s sora lui... și știu eu fiindcă știu. Ți-am spus eu vreodată minciuni?

— Nu.

— Atunci de ce nu mă crezi?

Monica plecă ochii, vorbind în șoaptă:

³⁷ Cu inima răpitoare (fr.)

— Atunci de ce nu mi-a scris nimic de la Crăciun?

— Cum nu ți-a scris? Dar scrisoarea de azi? Dovadă mai bună decît asta ce vrei? Cît timp nu ți-a scris, să zicem că ai fi avut dreptul să te îndoiești. Dar acum?... Și tu n-ai dreptul să te îndoiești! urmă Olguța cu pasiune, zguduind umărul Monicăi. Dănuț te iubește pe tine, și dacă te îndoiești înseamnă că tu nu-l iubești.

— Vai, Olguța...

— Atunci n-am dreptate?

Monica ridică din umeri, zîmbind, gata să plîngă.

— Atunci mănîncă-ți ghiudemul... Fugi, nu vreau sărutări! Și întorcîndu-se de la ușă: împachetează infanta și hai la masă, că pleacă papa.

Olguța intră în odaia ei, cu fruntea încrețită. Nu era întâia oară cînd se mira ea singură de tonul categoric al afirmațiilor ei, după ce le făcuse și argumentase. Chiar profesorii își puneau o clipă la îndoială memoria sau știința față de fanatismul cu care Olguța afirma uneori o inexactitate și a ingeniozității cu care făcea verosimil ceea ce afirma. De astă dată, însă, nu mai era vorba de un profesor, ci de Monica...

— Duduie Olguța, poftiți expres, o invită la masă Neculai, ridicînd mîinile înmănușate în semn de mare ananghie.

— Spune că vin.

Medită o clipă, cu ochii întredeschiși, cu fruntea încordată. Zîmbi.

Și brusc iluminată se așează la măsuta de pe care-i zîmbea fotografia lui moș Gheorghe și scrise trei scrisori cu viteza unui dejun într-un restaurant de gară unde trenul se oprește cinci minute.

*

Ultimele ecouri ale zilei întîrziu în bucătărie și în odăile servitorilor.

Liniștea intrase în casă ca un îngheț fără duritate și fără scînteiere. Prin ferestrele deschise intrau delicații oaspeți cari niciodată nu vin pe ușă: somnul vîntului, freamătul plopilor, dulceața teiului.

Paturile erau înfățate, dar goale; luminile, stinse.

Doamna Deleanu și Monica se plimbau pe alea care ducea spre poartă. Tăceau. Fiecare cu gîndurile și umbra ei, deși purtau în gînduri pe același Dănuț, altul în fiecare.

Doamna Deleanu se rezema într-un baston luat la întîmplare din vestiar; nu atît pentru a-și sprijini trupul; mai cu seamă pentru a-și însoți singurătatea, căci tăcerea Monicăi era o depărtare.

Puiu, călare pe bicicletă, făcea opturi concentrate pe nisipul aleii. Era furios. Olguța plecase la gară cu domnul Deleanu, și el...

— Puiule, nu-ți dau voie să mergi noaptea cu bicicleta prin oraș. La ora asta copiii se culcă.

— Da azi îi sîmbătă, *tante* Alice! Mîne n-am școală! suspinase el.

— Cu atît mai bine: stai cu noi acasă la aer curat.

Puiu Deleanu, licean în clasa patra, era văr de-al doilea cu Olguța și Dănuț. Avea o față rotundă, pe care mîniile cădeau rumene și dese, ca cireșele scuturate din pom, și fruntea domnului Deleanu, purtată cu aceeași aroganță.

Cu patru ani înainte, intrase pe poarta casei Deleanu — laolaltă cu clienții — un copil mărunț și îndesat, tuns chilug, cu o pălărie de pîslă neagră, prea largă pentru el, adăpostind doi obraji sănătoși de copil care s-a dat cu săniuța, doi ochi serioși și preocupați de cioban prematur, și un năsuc.

Subt sumănel era îmbrăcat cu o cămeșă țărănească albă, cu chenare brodate de mama, și un brîu roș, lat; o pereche de bocanci de iuft, purtați cu strășnicie, întregeau silueta. Mai avea și un băț pentru cîni, o lădiță de lemn cu toată zestrea, și o scrisoare pentru domnul Deleanu.

Tatăl lui, țăran chiabur, dar cu evlavie banului, din părțile Palancei, dorea ca prin influența vărului său — "boierul de la Iași" — să-l introducă pe Mihule — așa se numea copilul — bursier la Liceul Internat din Iași.

"...și dacî na fi cu puținți sî ti milostivești coani Jorgule di sărăcia noastră cînd na fi la învățături lîi puni la treabă ca sî nu mîinîci digiaba. Cî țom mai trimeti și noi oleacă di păstrăvi, oleacă di caș, un curcan, niște prosoapi..."

Cu nici un chip Mihule Deleanu nu voise să primească invitația de-a sta la dejun cu boierii. Înfîpt în ogradă, lîngă lădița lui, mîncase, cu mîna și cuțitul, merindele de-acasă. Cînd îl întrebau servitorii sau clienții cîte ceva, ședea la gînduri, apoi răspundea tare — ca unui om de pe altă vale — privind din plin, pe cel ce-l întrebă, cu ochii lui rotunzi. Spre sară, înfricoșat de mulțimea clienților, se refugiase în grădină. Acolo îl descoperise doamna Deleanu, trîntit pe iarbă, cîntînd din fluier înnădușit.

— Tu știi să cînți din fluier, puiule?

— ...Aha!

Fără intervenția domnului Deleanu, Mihule reușise la examenul de bursă, cu media zece, distanțînd pe toți ceilalți candidați.

— Răspunde ca Isus în templu! felicitase directorul pe domnul Deleanu.

Totuși, Mihule nu intrase intern, nici nu se folosise de locul cîștigat. Doamna Deleanu reținuse acasă pe micul și sălbatecul suplinitor al lui Dănuț. Și, încetul cu încetul, Mihule devenise Puiu pentru doamna Deleanu și Monica, și Cuțulachi pentru Olguța. Un Puiu zvelt, îmbrăcat cu mult mai mult gust decît majoritatea colegilor săi orășeni, un Puiu transfigurat, care purta totuși în suflet, ca un filigram, pe Mihule de odinioară.

Învăța cu o ușurință și o istețime care-l făceau să fie — în afară de orele de clasă — într-o veșnică recreație. O singură luptă grea avusese cu ale învățaturii, dar biruise: cu limba franceză. Zile și nopți de-a rîndul — în taină și singurătate — se trudise Mihule să-l rostească pe "*le*" așa cum răsuna dulce, muzical, fără efort, în gura fetelor și a doamnei Deleanu. Cu toate acestea, evoluase de la greoiul și odiosul "*lio*" pînă la perfectă puritate a lui "*le*", cîștigat de el ca o cetate, după un lung și istovitor asediu în timpul căruia vărsase și lacrimi.

Dar mai crudă decît "*le*" era Olguța, care-i dăruise de Paști, pe cînd era convalescent după febră tifoidă, bicicleta: o bicicletă elegantă ca o rîndunică în zbor, înzestrată cu cauciucuri roșii, frînă automată și două ghidoane: unul de curse și altul de plimbare. Bineînțeles, desperările zilnice ale lui Puiu întrebunțau numai ghidonul de curse, pe care, aplecat și în astă seară, făcea semnul infinitului pe nisipul aleii, fiindcă doamna Deleanu nu-l lăsase să meargă la gară cu bicicleta și fiindcă, mai ales, Olguța nu-l acceptase în trăsura, pretextînd că nu e loc...

— Da! Bărbosul și bețivanul de doctor are loc... și eu nu!

Ah! De ce nu se-mbolnăvea din nou, de ce nu răcea, de ce nu-și rupea un picior, să fie Olguța iarăși bună cu el, ca în timpul convalescenței! Pe-atunci ea singură îi cetise cu glas tare amîndouă minunatele: *Livres de la jungle* ale lui Rudyard Kipling, traducîndu-i unde nu pricepea, mimînd pe ursul Balloo, cel cu vorbe înțelepte și labă autoritară, pe boaul Kaa, spaima "bandarlogilor", care vorbea sîsîit ca un om fără dinți, și pe Mowgli, care era voinic și îndrăzneț "cum trebuie să fie orice băiat".

Și el era voinic și îndrăzneț, așa cum vroia Olguța. Pe bicicletă nu se temea nici de tramvaie, nici de automobile; la școală, de nici un coleg, nici chiar de repetenții cu vocea groasă care fumează la "00" deși el purta încă șosete și pantaloni scurți.

Totuși, de cînd se însănătoșise, Olguța nu-l mai lua în seamă, și cînd îl lua, îi spunea Cuțulachi. Uneori îi venea să se arunce din podul casei, dar se răzgîndea, aruncîndu-se în viitor cu elanul dobîndit din renunțarea la cealaltă aruncare.

Lasă! Are să fie el mare!... Are să fie ca Vlad Țepeș!... Ș-atunci are să vadă Olguța!

— Puiule, du-te la culcare.

Roțile vîjîiră înspre casă.

— De ce-o fi întîrziind atîta? întrebă doamna Deleanu pe Monica.

— ...Poate că de la gară s-a dus pe la Rodica, *tante* Alice.

— Da, e drept!

Plimbarea reîncepu tăcută. Doamna Deleanu se liniștise.

Rodica era o camaradă a fetelor, și una din rarele eleve ale pensionatului "Humpel" care nu făcea cură de slăbit, nu era îndrăgostită de profesorul de filozofie și nici nu accepta moda leșinului și a melancoliei cu palori riguroase. Avea o poftă de mîncare statornică: tașca-i era plină de chifle, smochine, migdale, alune, pe care le mîncea subt ochii profesorilor pe-nfundate. Olguța-i spunea că are o privire antropofagă. Și pe deasupra, Rodica rîdea "ca o școală primară". Cînd venea la Olguța, doamna Deleanu zîmbea din a patra odaie, fiindcă și de-acolo le auzea rîzînd.

— De ce rîdeți? le întrebă ea binevoitoare, deschizînd ușa.

Și se încingeau niște rîsete care excludeau vrîstele care puteau să mai întrebe cauza lor.

Prin tăcerea Iașului, trapul cailor, urcînd la deal, răsuna clar și sonor ca subt bolțile unei catedrale devastate.

Doamna Deleanu și Monica se îndreptară spre poartă.

— Olguța!... Unde-i Olguța, Ilie?

Din trăsură se coborîse — răsturnînd pe stradă o umbră de balon captiv — Gerș Herman, cu pălăria coborîită adînc în noapte ca o ciutură.

— Cu respect și sărut mîna. Pot să vă dau complimenti di la coani Iorgî și di la domnișoari.

— Unde-i Olguța, domnule?

Gerș întinse două scrisori, surîzător.

— Domnișoari a plecat la București!

— Nu se poate, domnule! Ilie, unde-i duduia?

— Pui di la gară nu s-o mai întors, sărut mîna, răspunse Ilie deschizînd poarta.

Gerș luă din trăsură, cu precauții grase, un pachet.

— Coani Iorgi o trimes niște înghețată... ci-i mai extra, puteți să mă credeți. Cu respect.

Întorcându-se cu trăsura, doamna Deleanu și Monica se cborîră grăbite în vestibul, aprinzînd lumina.

— Ce zici, Monica!

— ...Dă!

— Asta-i pentru tine.

Pe plicul scrisorii adresate doamnei Deleanu, Olguța scrisese în fugă: "*Mîncăți înghețata că se topește. Nu mi s-a întîmplat nimica.*"

Doamna Deleanu ridică din umeri.

— Ileana! Ileana! Profira... Profira... du înghețata în sufragerie și poștește-l pe cuconășu Puiu dacă nu doarme.

"Dragă mamă,

Nu te alarma. Nu te anunț că m-am sinucis aruncîndu-mă sub roțile trenului! «La din contra»: plec la București să văd pe Benjaminul familiei. Am să-i pun termometrul, am să-l inspectez dacă-și pune galoșii cînd plouă, în sfîrșit, într-un cuvînt, am să te înlocuiesc.

Atunci de ce te superi? Cum nu m-aș fi supărat eu dacă plecai mata — chiar fără să m-anunți — așa nici mata nu trebuie să te superi că pleacă — anunțîndu-te — fiica matală supusă (?) și iubitoare (t!t!),

Olguța."

— Poftim! Ție ce-ți scrie, Monica?

— Mă anunță că pleacă la București și mă roagă să aranjez luni la școală să-i motivez absența.

Se priviră ochi în ochi și zîmbiră.

— Vai, Monica, tare-s proaste mamele! Adică de ce n-am plecat eu?

Monica se roși violent: dar ea?

"Dragă Monica,

Aceste rînduri palpitate sînt compuse în odaia mea, nu la gară, așa cum crede mama. Nu te-am anunțat, pentru a evita emoțiile din timpul mesei, mai ales tăierea apetitului.

Plec la București.

Asta înseamnă, scumpă Melizandă... Ce să-ți mai spun! Culcă-te și dormi ca «somnoroasele păsărele». Nu neglija să te uiți în oglindă de cîte ori ești pesimistă. E cel mai bun «cordial»: «Cordial-Monica», recomandat de mine.

Acuma să trecem la afacerile mele. Mîne dimineață, adică nu, mîne după amiază trimite-l pe Neculai cu alăturatul bilet, să-l caute pe doctorul Prahă prin toate cîrciumele, începînd cu «Respect general». Să-i dea biletul întovărășit de o sticlă de vin «fain» din pivnița noastră. Doctorul Prahă, cu a sa tremurătoare mînă, va plăsmui un certificat medical — trimite-i și o coală — în care va constata că eleva Deleanu Olga suferă de o boală oarecare — durată, aproximativ trei-patru zile. Acest certificat îl vei prezenta directoarei, fără să te roșești: nota

bene. Pe Neculai îl vei răsplăti cum trebuie, tu care ai «un caracter nobil».

Nu uita: mîne la 4 să fii gata pentru cavalcadă. Explică-i colonelului lipsa mea, atribuind-o unei cauze... cavaleriești: nu? Spune-i că, sufletește, călăresc la dreapta lui.

De n-aș uita să iau infanta! Partea cea mai nostimă e că plec la București în acutrament de tenis, fără nimic altceva.

Alea jacta est!

Al tău satrap devotat,

Olguța.

P. S. Sper că ogarii nu vor rămîne orfani în lipsa mea? Adu-ți aminte că-s de la Metaforel,

Olguța."

"Iubite doctore,

Îți trimit o sticlă de vin roșu din acela pe care l-ai diagnosticat «meritoriu».

Do ut des³⁸, cum spun distinșii secretari ai tatei, insistînd mai ales asupra lui Do.

Iată ce te rog: așterne pe alăturata coală de hîrtie o maladie care mă va reține în casă vreo cîteva zile — ceva inofensiv, dar impunător, o variantă cu nume pedant și rădăcini pulmonare a gutunarului, de pildă.

Îți mulțumește pentru amicalul certificat a matală devotată,

Volga.

P. S. Să nu scrii cumva în certificat Volga! Mă numesc Olga Deleanu — cel puțin așa pretinde catalogul — și directoarea noastră nu pricepe decît alumele premiate de Academia Română."

— Cine-i?

— Eu, Monica. Îmi dai voie?

— Cum nu. Intră, Puiule.

Puiu intră cu buzele roșii de înghețata de zmeură, în papuci, cu pelerina peste cămeșa de noapte — bălăbănindu-și mîinile și capul în cadență jalnică.

— Ce-i, Puiule? Te doare un dinte?

Puiu oftă amar.

— Cît are să steie la București?

Monica zîmbi.

— Știu eu! Cîteva zile.

Puiu dădu din cap obidit și se întoarse spre ușă. Cu mîna pe clampă se opri. Plecă fruntea. Pelerina tresărea ca și cum ar fi adăpostit vînt.

— Lasă, Puiule, lasă că vine înapoi! îl consolă Monica, luîndu-l lîngă ea, așezîndu-i capul pe brațele ei.

— Nici nu mi-a spus buna sara! Ce i-am făcut eu? izbucni Puiu în lacrimi și suspine.

Monica îi dezmierdă obrazii uzi, privindu-l cu duioșie și melancolie... Dănuț era departe, Dănuț era mare... Unde era Dănuț cel cu bucle de fetiță? Dănuț cel care-o trăgea de cozi prin livadă?

³⁸ Dă ca să-ți dau (lat.)

Cu ce icoană copilărească începea dragostea ei: un copil cu bucle mînînd prin livadă o fetiță cu cozi *lungi*: "Hii, căluț!"

Hii, căluț! Și iată, erau mari! Și-l iubea pe Dănuț cu aceeași inimă, an cu an, alta.

Uneori își simțea inima grea ca o lacrimă. Ar fi vrut să aibă pe brațele ei capul lui Dănuț. Cu slabele ei mâni să-l ocrotească de tristeță și primejdii. Cînd se gîndea la el, sufletul se îndoia ca o salcie deasupra unei ape.

Îl iubea pe Dănuț. De cînd? Trupul ei crescuse și se înălțase cu iubirea ei.

Era tristă. Iubirea ei era o amforă uitată pe margina unei fîntîni...

— Dă-mi o batistă, Monica.

Își șterse ochii și nasul mai ales, cu furie.

— Mă duc.

Monica îl însoți pînă la ușă.

— Lasă, Puiule, vine Olguța degrabă.

— ...Monica, tu ești bună, lasă-mă să dorm la ea în odaie... numai la noapte.

— Bine, Puiule, te las, zîmbi Monica.

— Da să nu-i spui, că după aceea iar mă face Cuțulachi! suspină Puiu izbucnind din nou în lacrimi.

Înfășurîndu-se cu o mișcare hamletiană în pelerină, intră în odaia Olguței.

Monica stinse lumina, își mută fotoliul în balcon și, singură, rămase în noapte.

Revărsarea lunii împodobise cu fildeș vechi o coastă a cerului.

Iașul durat din tăceri de biserici, intrase în noapte deplin. Nu auzeai nici glas de om, nici hure de roți, nici, răcoroasă, copita calului bătînd asfaltul. Uneori, în depărtarea Tatarășului, hămăiau cîinii, ca la țară.

Turlele bisericilor de pretutindeni și plopilor arătau cerul.

Luna se înălța, urcuș de abur pe scări fără trepte, suiș lin, avînt neted ca în somn.

Parfumul teilor nu mai știa: coboară din stele? adie spre stele?

Luna se înălța. Tot cerul era o vibrație neconținută, ca aburit de-un tremur diafan de aripi de libelulă.

Luna se înălța înclinînd argintiu zările, dezvăluindu-se tot mai albă, paloare din paloare, pe deasupra turlelor, pe deasupra plopilor, peste faldul dealurilor...

Se înălța și s-aduna o albă și albastră sihăstrie în jurul ei, ca în preajma gîndului ș-a piscului înalt.

Se înălța ca parfumul crinilor, ca o răcoare pe tîmple, ca un nimb pe creștet, ca o iluminare a frunții, ca o deșteptare a vederii...

Se înălța și se umplea cerul de îngeri limpezi, de fum de tămîie — albe și albastre plutiri în tăria nopții...

...Pînă cînd, în contopirea de alb și albastru, de vînat și vioriu, de cenușiu și violet, de verzui și sur, de lumină, și umbră, și penumbră — noaptea fu ritm de vâluri pe respirația unui trup, și luna — chipul acelui trup, chip atît de alb, de pur și de iluminat, că în acea clipă, în marea singurătate a înălțimilor și în limpezimea cerului, chipul lui Dumnezeu se arată răsfrîngîndu-și splendoarea în adorarea lunii.

De repetate ori — cu un expresiv crescendo — vecinul cabinei de *wagons-lits*, ocupată de domnul Deleanu și Olguța, bătuse cu pumnul în perețele despărțitor, intervenție care înțețea râsetele.

Domnul Deleanu cedase Olguței o cămeșă de noapte cu motive naționale, papucii — prea largi pentru ea — și un halat de călătorie. Astfel îmbrăcată, Olguța se așezase turcește pe patul de jos, domnul Deleanu, fără surtuc, guler și cravată, pe strapontinul din față.

Pe măsuta dintre ei, cofița de fragi, cumpărată de la Bîrnova, se învecina cu pachetele de șocolată și nelipsita sticlută Cherry-Brandy cu două pahare: al Olguței umplut pe sfert.

Trenul intră în gara Vaslui. Zărindu-l pe domnul Deleanu, doi domni care soseau încercuiți de tregheri cu bagaje se opriră cu brațele deschise și figuri beate:

— Tu, Iorgule!

— Eu, Iancule!

— Și noi mergem la București, solo! Organizăm o partidă monstră! Al nostru ești! Avem și un vinaț!

— Regret, dragă! Călătoresc cu fiică-mea.

— Ei, și?

— Ei, iaca!

— Aa... pardon! Noapte bună!

Trenul porni urmărit de privirile elitei vasluiene pentru care trecerea trenului era un pretext de întâlnire și un prilej de găteală.

Și din nou, vecinul cabinei cu cofița de fragi bătui în perete cu exasperare, cu furie... dar și c-un fel de resemnare, auzind efectul ilariant.

— Lasă-i, nene! Or fi în voiaj de nuntă! mormăi patul de sus, deșteptat din somn, cătră mahmureala patului de jos.

III

ESCAPADA OLGUȚEI

Orgiacă, dragostea pisicilor răsunase de-a lungul nopții de vară, modulînd subțire tremurul stelelor uii-tul vîntului de pustă, scîncetul primordial al pruncului, geamătul gutural al femeii cu dinții încleștați, bocetul solitar al geamandurii și furtunile melodice ale violinelor.

Apoi, ca din milenii, cu creste roșii, trîmbițaseră cocoșii.

Ultimele stele se stinseră vibrînd clar în paloarea viorie.

Străzile și trotuarele erau albe ca de argint mat. Sergenții de noapte dormitau, lăsînd să se deschidă și să vegheze singuri ochii inocenți ai zorelelor.

Plutea înfricoșarea unei tăceri fragile, pe care curînd avea s-o sfarme întăia huruială de roți municipale.

Făcîndu-și cu degete automate nodul cravatei, Dănuț se aplecă afară peste marginea ferestrei. Simțea zorii, fără să vadă zarea lor pură, avînd senzația de frăgezime pe care-o ai într-o casă cu ziduri străvechi cînd știi că într-una din încăperile ei o fată se dezbracă încet, iluminînd oglinzile cu proaspăta și sperioasa

ei nuditate — rumenindu-le cu focul obrazilor atunci cînd ochii îndrăznesc să cuprindă trupul gol...

Dar zorii erau departe.

Vedea numai ziduri de case pretutindeni, ziduri subt care horăia somnul orașănesc, prăbușit, greoi, umilitoare parodie a morții.

Dori Medelenii cu ochii, cu nările, cu urechile... Medelenii vacanțelor și ai copilăriei. Deșteptările cu zvonirea livezii la căpăți și zorii la ferestre, ca tufe de pomușoară coaptă în livadă. Înălțimea de zbor a cerului spre care-ți vine să fluturi batista. Salturile lungi ale dealurilor gonite de vînătoarea cerească a soarelui...

Două mînuțe, încă jilave de apă, îi acoperiră ochii.

— Unde fuge copilul meu? șopti Adina în urechea lui, îngreindu-i-o cu cercei de sărutări.

Nu-și putu stăpîni bătăile inimii. N-o văzuse doar cîteva clipe, și parcă o *regăsea* după o despărțire.

Se întoarse, o cuprinse în brațe și o strînse, despletită și ruginie. Îi sărută fruntea, bătaia pleoapelor, gîtul care ispatea dinții ca miezul alb al perlelor de chilimbar. Și dezvăluind-o îi privi sîinii, cuminte și-mbunat, fiindcă erau mirați ca deșteptați din somn. Apoi dezmiardă cu palmele rotunjite luminoasele lor curbe, săgetate de două mici reliefuri roze umbrite violet. Și-apoi, închizînd ochii, alintă respirația undulată a sînilor, cu pielița subțire a încheieturei brațului...

Mîna Adinei îi acoperi ochii aprinși.

— Cuminte, cuminte... Hai și-ți bea șocolata.

Și luîndu-i mîna de pe ochi, se învăluie molatec în lungul halat de baie care-i dădea o ciudată înfățișare de călugăraș benedictin. Numai părul ardea dens, cum arsesse de-a lungul nopții, ca o torsă pe un întunecat galop în adîncuri.

— Nu, Dănuț!

— Ba da.

Îi scăpă din mîni. O fugări. O prinse paralizată și docilă din pricina rîsului. Îi adună părul ascunzîndu-i-l sub halat, o acoperi cu gluga, îngropînd-o cu obraji cu tot, pînă cînd nu mai rămase din ea decît gura, ca un boboc de garoafă, pe care buzele lui Dănuț își pierdură suflarea, lăsîndu-l înflorit în umeda roșeață a sîngelui și zîmbetului.

— Hai, Dănuț rău, Dănuț tiran, Dănuț cu pleoape vinete...

Își acoperi cu palma buzele îndurerate. Dar pe deasupra mînii ochii rîdeau.

— Bea-ți șocolata, Dănuț.

Vorbea comic și greu, ca cei cu figura înghețată. Vorbele păreau prea voluminoase pentru gura ei micșorată, cu colțurile buzelor arse.

Dănuț se așeză pe pat, în fața mesuței de noapte. Adina veni lîngă el, supraveghindu-l atentă. Ea singură îi pregătise șocolata la flacăra de spirt. Și, ca întotdeauna, Dănuț era înduioșat văzînd-o gospodină pentru el — și-atît de mică, de fetiță. Gesturile sollicitudinei de mamă — atît de cunoscute în răsfațul de-acasă, dar nebăgate în seamă — căpătau o drăgălașă noutate cînd erau făcute de Adina pentru el. Odată îi cususe un nasture căzut, cu degetarul pe deget — abia atunci observase Dănuț hazul acestei minuscule căști războinice — cu mișcări iuți, suple și categorice, rupînd ața cu dinții, ferindu-se cu demnitate și dojenindu-l convinsă de cîte ori cerca să o sărute. Altădată îl badijonase cu iod în gît, iscusită și severă ca

un chirurg, terorizându-l grațios, impunându-i apoi, cu sărutări și încruntări, fularul în jurul gâtului, și cu jurăminte teribile, respectarea precauțiilor pe care i le dicta amănunțit. Altădată îi făcuse o pijama, supunându-l neîndurată la canonul "încercatului" repetat, pînă cînd, extenuat, se prefăcuse că pleacă trîntind ușa; întorcîndu-se în vîrfurile picioarelor, o găsisese plîngînd cu suspine copilărești, în tactul mașinii de cusut, pedalată energic.

Toate aceste scene deveneau *vignette* înduioșătoare în amintirile dragostii lui.

— Mîine ce facem, Dănuț?

— Adică azi!

— Așa-i!

Bufniră de rîs.

— Tare mai sîntem răi!

Rotindu-și podul palmei prin părul lui Dănuț, Adina îi înstrugură capul de bucle.

— Adina, apleacă-te.

— Pentru?

— Bea.

— Îm!

— Bea.

Îi apăsă capul înspre ceașca lui cu șocolată.

— Nu mi-e poftă, Dănuț, se scutură Adina cercînd să-i scape.

— Ba da. Te rog... Sărută-mi șocolata.

Își muie buzele.

— Spune ce facem azi, Adina?... Adina, ia uită-te la mine!

— Ce-i, Dănuț?

— Nu, nu. Nimica. De ce te-ai speriat?

— De ce m-ai privit așa? Îl întrebă ea precipitat, cuprinzîndu-i obraji. Îs urîță?

— Nu... Ai musteți de șocolată. Șterge-te.

Începu să-și bea șocolata, pe gînduri.

O amintire veche, foarte îndepărtată, acoperise vioi ca o roșeață în obraji, clipa de față. Tot așa: Se sculase de cu noapte. Pleca la București, la liceu,... Inima grea, de toamnă... Tăiasă părul păpușei Olguței, buclă cu buclă, și-i făcuse și musteți cu creionul din plumiera de lac japoneză... Păpușa cu păr blond... Păpușa din pod, din lada cu jucării.

Oare-o mai fi păpușa din pod?... Îi era dor de ea ca de ceva viu... Ca de-o iubire din altă viață... Podul era plin de colb și ațe de păianjeni, și păpușa avea o rochiță de mătasă albă și capul prea mare fiindcă era tunsă ca o fetiță convalescentă după febră tifoidă... Zîmbi păpușei din pod. Zîmbiră amintirile din îndepărtarea înduioșată a anilor...

Întoarse capul spre fereastră. Zorii se colorau delicat în roz și albastru, ca și cum ar fi trecut pe cer stoluri de ibiși și flamanzi, lăsînd fulguri.

— Dănuț! Unde ești, Dănuț?

Ochii Adinei erau verzi ca două ciudate cristale de sevă. Privirea lor învăluia sufletul în miros de ierburi după ploaie, de muguri cruzi, de pămînt desțelinat, de vînturi amețite în păduri cu violete. Privirea lor înseta buzele și nările. Subt verdele lor — foc umed — trupul devenea gol și păgîn.

— Adina, de ce te iubesc atîta?

— Mă iubești, Dănuț?

— Nu eu. *Tu*, tu mă iubești?

Și fără să aștepte răspuns, cuprinse în brațe trupul iubit, trupul apropiat, trupul de subț ochii, nările și buzele lui — în care sufletul era depărtat ca o stea oglindită într-o apă atinsă de genele celui ce-o privește.

— Spune-mi, Adina, mă iubești? Mă iubești adevărat?

Ar fi vrut să fie simplu sufletul ei, ca un "da" materializat, pe care să-l pipăie, să-l cuprindă în mîni, să-l simtă deplin și al lui ca o inimă vie smulsă din piept, grea, caldă, concretă.

Dragostea lui era zbuciumată, fără hodină, numai luptă, pîndă, încordare, ca viața codrilor, unde și somnul e o veghe împrejmuită de jarul ochilor de pradă și de mișcărilor tăcerii.

O culcase pe pat, privind-o, aplecat asupra ei, cu chipul ostenit de suflet ca de-o migrenă.

— Adina! Adina!

Era o grea tînguire în vorbele lui.

— Ce-i, Dănuț?

Vorbise calm, ca și cum ar fi spus: "Afară plouă"; sau: "Ceasul a stat". Dar un zîmbet îi tresărea în colțurile buzelor; Dănuț nu-l văzu.

— Nimic. Plec, răspunse Dănuț uscat, ridicîndu-se.

— Nu mă săruți? îl întrebă Adina căscînd.

— Cum vrei!

— Cum vrei tu, Dănuț!

— Ți-e indiferent?

— Dar ție?

— Mie da.

Îi tremura bărbia, ca și vorbele.

— Bine. Atunci pleacă. Eu mă culc...

— Te culci?

— Da. De ce te miri?

Se smunci de lîngă ea cu pumnii strînși, deschise ușa ietacului, o trînti; deschise ușa de din față, o trînti. Ieși afară, iremediabil. Totuși, în fața porții se opri, așteptă, o deschise, porni din nou.

Strada era goală. În fața caselor ardeau becurile electrice aprinse de cu sară, decolorate și vestejite ca florile după bal.

La început pașii lui Dănuț răsunară apăsăți, nervoși, repezi, ca pinteni în burta calului bleg și adormit. Apoi, din ce în ce, pașii se muiară.

Înaintă încet, ca și cum la fiecare pas ar fi trebuit să deschidă o ușă prin întuneric. Ajungînd la capătul străzii, șovăi ca la răscrucea unor drumuri necunoscute, și se întoarse îndărăt, urmărit de privirea lungă și bănuitoare a sergentului de noapte.

Mergea repede, așa cum pornise. O ura pe Adina. Vroia să i-o spună în față, să-i strige în față că o urăște, și să plece din nou. Simțea nevoia să o apuce de mîni, să o strîngă, să-i zdrobească mîinile, s-o audă scîncind de durere.

O ura, cum ura pe toate femeile pămîntului. Ar fi vrut să le prefacă pe toate la

un loc, într-un vas de cristal, plin de otrava sufletului lor, să-l ridice în mâni, să-l trîntească și să-l sfarme în mii de țandări, și-n țandări să se prefacă toate femeile pămîntului, cu rîsul și cu trupul lor fățarnic — și să piară de pe pămînt pocalul cu otravă. Atunci ar fi fost curat și zîmbitor pămîntul, ca un curcubeu.

În fața porții se opri. Parcă se schimbase ceva în înfățișarea casei!... A! lăsase storul în jos, ca să n-aibă lumină, ca să poată dormi mai bine.

Ce nesimțire! Ce cruzime!

Ea dormea cu storul tras, și lui îi venea să plîngă, să-și muște pumnii de durere, să fugă, să piară, să nu mai fie.

Intră pe poartă în vîrful picioarelor. Vroia s-o surprindă dormind, s-o vadă dormind... Vroia să intre, s-o vadă...

Apăsînd încet clanța, deschise ușa ietacului.

— Dănuț!

Un val de soare-i încălzi sufletul.

— Nu dormi? o întrebă el ironic.

— Dănuț! îl dojeni glasul Adinei.

Se apropiase de el, prin întuneric, dezmiardîndu-i obrazul. Dănuț se feri brusc și se așeză în fotoliu.

— De ce ești rău, Dănuț?

— De ce m-ai lăsat să plec?

— Fiindcă știam c-ai să te întorci, zîmbi Adina așezîndu-se în brațele lui.

— Minți. N-aveai de unde să știi. Vroiai să scapi de mine, să rămîi singură...

Știu eu...

— Ba știam, Dănuț, murmură Adina, alăturîndu-și obrazii de fața lui. Nu te-ai întors?

— Eu am *vrut*. N-aveai de unde să știi.

— Ba da, Dănuț. Altfel nu te lăsam să pleci. Prostuțule, tu nu vezi c-ai plecat fără surtuc, în cămeșă ?

— Îs în cămeșă?

— Da.

— Și tu m-ai lăsat?

— Fiindcă așa eram sigură c-ai să te întorci... dacă nu pentru mine, pentru surtuc!

Dănuț respiră adînc. Zîmbi.

— De ce te joci, Adina? Am ieșit ca un nebun! Nu mi-am dat sama! Dacă nu mai veneam? Dacă mă duceam acasă? Nu ți-ar fi părut rău?

— Mi-era așa de frică, Dănuț, după ce-ai plecat! Uite...

Îi luă mîna, punîndu-i-o pe sînul stîng. Sînul era viu în spaima lui rotundă de hulub captiv. Și-atît de drăgălaș era gestul care făcuse ofranda sînului gol și-a inimii goale, încît buzele lui Dănuț în loc să sărute sînul, sărutară mîna.

— Mă iubești, Adina?

— Dar eu te ador, prostule, răsfățatule... Dănuț...

Dulce ca o tînguire de vioară, adusă de vînt; "Dănuț"...

Și două trupuri tinere zvîcniră, se zbătură, și se prăvăliră strînse, ca două mari aripi ale aceluiași zbor milenar.

Îi dezmierdă fruntea mică, i-o sărută. Adina-i zîmbea ascunsă în păr, ca un

fagure.

— Ce facem mine?

— Azi! îl îndreptă Adina, trecîndu-și palmele peste ochi.

— Azi, da!

Zîmbiră. Erau palizi ca flăcările în lumina soarelui.

— Dănuț, ne vedem la noapte...

Îl văzu și-l simți tresărind. Își aduse mîna pe gură, privindu-l cu ochii măriți. Se ridică într-o mîna, plecîndu-și obrazul pe pieptul lui.

— Vreau să dorm, Dănuț... Îi ostenită Adina... Crede-mă, Dănuț! Am să dorm toată ziua, toată ziua, și după aceea am să te aștept la geam, cu rochia care-ți place ție...

Îi vorbea încet, cu ochi rugători, atenți și supuși, ca unui stăpîn iubit și temut.

Dănuț întoarse capul într-altă parte, privind în gol.

— Dar tu nu știi că te iubesc, Dănuț? Numai pe tine... Te iubesc, Dănuț, stărui glasul cu un tremur, în preajma lacrimilor... De ce mă chinuiești, Dănuț drag? Așa-s de ostenită!...

Dănuț îi acoperi ochii cu mîna, surîzîndu-i trist. Și el era atît de ostenit că uneori ar fi vrut să-și scoată inima din piept, s-o puie pe pămînt, alături, ca o povară, să-și șteargă fruntea și să răsufle o clipă.

*

Bucureștiul se deștepta cu măturătorii, în huruiala dezmățată a roților, ca un om care se scarpină buimac, ascultînd zornăitul arțăgos al deșteptătorului care i-a decapitat somnul.

Jupînesele se îndreptau spre piață, cu coșul subt braț. Cîte un oltean matinal, cu ȋtarii suflecați pe vigoarea profesională a pulpelor păroase, gîrbovit de kilogramele leguminoase sau fructifere din coșurile atîrnate în cumpănă pe cobiliță, își anunța marfa, cu verb sonor, pentru el mai degrabă decît pentru casele încă adormite, cum își acordă un muzicant instrumentul.

Pe orizont, soarele lipea mari afișe aurii.

Cu mînile înfundate în buzunarele surtucului și capul plecat, Dănuț urca bulevardul spre Calea Victoriei.

Era o ciudată anarhie în gîndurile lui, o neconținută vrajbă. I se fragmentase sufletul, ca mercurul vărsat în palmă, și-acum nu mai era decît larma unor gînduri contradictorii, care vociferau ascuțit ca femeile cînd se ceartă.

Unele spuneau: "De ce nu l-ai crezut pe Mircea? Adina minte."

Altele: "Adina te iubește, Adina e curată, restul e minciună."

Și mintea da ascultare și dreptate, și unora și altora.

Privești un cub desenat pe o foaie de hîrtie: ȋți apare în relief, colțuros, proiectat în afara suprafeții albe, pe care stă ca un cub de cristal cu muchii vizibile. ȋți primenești ochii, după o scurtă reculegere, cu o bătaie de pleoape, și privești din nou — cubul ȋți apare în adîncime, scobit înlăuntrul hîrtiei din care cască. Și totuși, pe hîrtie-s aceleași linii paralizate, pe același plan neclintit. Dar ochii văd cînd un relief, cînd un adînc. Și acea simplă grupare de linii ȋți poate da amețala prăpăstiilor...

Abia plecase de lângă Adina, și totuși sufletul înspre ea pornea impetuos, mohorât, ca fumul incendiului încotro bate vîntul.

O lăsase dormind. O adormise ca pe un copil, stînd la căpățîiul ei, alintîndu-i fruntea și tîmplele. El o rugase, o îndemnase să doarmă, vîslind cu mîinile somnul spre ea.

Vroia s-o lase dormind, cu somnul, nu cu sufletul ei necunoscut. Și totuși, somnul ei îl întristase ca o nepăsare, ca o părăsire. Plecase de lângă ea, ca un vînt, lăsîndu-i trupul ei ca un voal abia însuflețit. Plecase, lăsîndu-l singur. Ea se odihnea. El suferea lângă trupul ei.

O veghease multă vreme, privind-o, neputînd să se despartă de ea. Adormise cu brațul îndoit sub cap, descoperind o subțioară arămie. Uneori tresărea ca o coardă subt arcuș: de ce?

Oare o lăsase dormind cu-adevărat? Oare nu-l înșelase? Nu se prefăcuse? Ca să plece el, ca să-l alunge de lângă ea, ca să rămîie singură...

Se opri. Îi venea să se întoarcă în goană, să intre pe neașteptate — ca *atunci*... Ce-ar fi găsit? O lăsase dormind? Oare ochii ei verzi ca fosforescențele în-tunericului nu-l iscodeau pe subt genele fățarnice?... Îi era groază s-o mai spioneze, s-o mai încerce, s-o mai surprindă.

"Dar nu știi că te iubesc, Dănuț?"

Nu, nu-l înșelase. O lăsase dormind... Se smunci din loc și porni înainte pe Calea Victoriei.

Cum îl chinuia! Îi era frică de sufletul lui ca de-o casă goală, numai cu oglinzi și țiuitul tăcerii.

Ar fi vrut să n-o mai iubească, atît era de trudit! Cînd nu iubea încă, sufletul era ca un pat alb într-o odaie cu ferestrele deschise spre cer și spre livezi.

Cînd nu iubea!...

...Nu, Monica fusese totdeauna sora lui, prietina lui, odihna lui. O iubea cum îți umpli pieptul de aer curat, cum bei din pumni apa unui șipot de munte, și fără să-ți fie sete, cum ți-e drag primăvara să stai pe-o bancă la soare printre înfloriri.

Lîngă Monica era așa de clar și de ușor sufletul că parcă nu era, cum parcă nu e văzduhul unor dimineți de april, plin de egala transparență a luminii...

...Nu. Adina nu-i spunea minciuni. Adina îl iubea. În buzele ei mici nu încăpea minciuna. Atunci de ce se temea? De ce se temea de ochii verzi?...

La întretăierea stradei Pitar-Moșu cu strada Mercur, în dreptul școlii de călugărițe, se întîlni cu Herr Direktor.

— *Bon giorno!*

— Bună dimineăta, papa.

Monoclul lui Herr Direktor scînteia ca o vitrină. Pălăria de pai era pusă pe ceafă, nasturii de jos ai vestei descheiați. Buzele umede zîmbeau.

Purta întipărirea veseliei aceloră pentru care casele încep să se strîmbe umoristic — făcînd din ochi, mișcîndu-și hogegile ca niște urechi —, felinarele, subit elastice, să facă reverențe, și pămîntul să curgă.

— La culcare, fiule. Mi se pare că ne-am cam făcut de cap! Ce zi îi azi?

— Duminică, papa.

— Ești beat, fiule?

— Duminică, papa.

— Dacă zici tu, sfînt! S-a isprăvit!... "*Embrasse moi, Binette, embrasse moi*"³⁹... ta-ta-ta-ta-ta..." Cum îi, frate, mai departe ?

— Nu știu, papa.

— Răăău, domnule! Învată, fiule, învătă!

— Cocoricooo! Cocoricooo! intonă Coco cucurigul cucoșilor galici.

— Bravo ție, Coco! Face pe cucoșul! Să-l facem stareț la poiată!

— Noapte bună, papa.

— Ce noapte? Ești turtă! Ziuă mare, fiule! Paaa!... Auzi, domnule, face pe cucoșu!

Gheorghită adormise pe un fotoliu. Auzind pași pe scară, sări în picioare, frecîndu-și ochii.

— Sî-ți fac un ceai, conașule?

— Nu. Mă culc, Gheorghită. Să mă scoli la dejun.

Se dezbracă repede, lepădîndu-și hainele cu dezgust. Trase obloanele. Se sui în pat, cufundîndu-se în întuneric.

*

II

Așteptă somnul, chinuit de aceleași amintiri, de aceleași îndoieli.

Și încet-încet, treptat-treptat — cum se topesc în viteza neagră rîndurile unei scrisori de dragoste, arsă în mînă — sufletul lui Dănuț se-ntunecă de somn, pînă cînd trupul, cu o delicată destindere, se despărți de suflet, rămînînd singur, ca mîna din care a picat în flăcări o cenușă.

*

Cucoana Catinca Balmuș nu era grasă cum își închipuie cetitorul. Asta nu înseamnă că nu era robustă, falnică oarecum în ținuta de gospodină.

În alte vremi, capul care purta tulpanul ar fi putut purta casca războinică, trupul înfășurat în șorț alb, armura cavaleriească și mînilor în care zăngăneau cheile tuturor dulapurilor, spada sau buzduganul.

Olguța coborî din taximetru după domnul Deleanu cu *Au jardin de l'Infante* în mînă.

Auzind trompa automobilului oprit la poartă, cucoana Catinca ieși din grădiniță — unde supraveghea cafeaua cu lapte a lui Mircea și-a lui conu Mihăiță — și văzîndu-l pe domnul Deleanu alungă încruntarea cu un zîmbet, se-ncruntă iar la cîinele care lătra și înaintă spre poartă cu brațele deschise prin panica albă a hulubilor. .

— Maiestoasă ca *Marseilleza*! șopti Olguța la urechea tatălui ei, insinuîndu-i un zîmbet.

— Sărut mîna, cucoană Catincă.

— Vînt din Moldova!... Ce-mi văd ochii? Sora diavolului. Ce cauți aici?

³⁹ Sărută-mă, Ninette, sărută-mă (fr.).

— Pe Hardmuth! șopti Olguța, strînsă în brațele afectuoase ale cucoanei Catinca.

— Ia dă-i pace băiatului! Uite la ea! Ca o țigancă! De unde mi-ai furat ochi codați?

Din bucătărie se repezi Măndița gătită de duminică, de Dumnezeu — cu ochi de romaniță și obraji ca oule de Paști; de ea — cu haină de horă și tulpan cu mărgele albastre.

— Sărut mîna, duduiță. Iaca dau jos bagaju.

Era deprinsă ca toți musafirii din Moldova să fie găzduiți la stăpîna ei.

— Stai, fetiço, o opri domnul Deleanu, că plecăm îndată.

— Cum să plecați? Ce vorbă-i asta? se scandaliză cucoana Catinca.

Între domnul Deleanu și cucoana Catinca începu o tîrguială însuflețită ca în bazarurile orientale. Cucoana Catinca vroia să-i găzduiască la ea pe toți — "cu diavol cu tot". Domnul Deleanu invocă gradul de rudenie cu Herr Direktor, deranjul... Amîndoi vorbeau repede, cu bucuria de-a vorbi, de-a născoci, de-a replica, de-a gesticula.

Pe stradă răsunau, viguroase, glasurile vînzătorilor ambulanți, îmbinîndu-și discordant strigările.

— Iaurt caimacel, iaurt caimacel...

— Puia-gaia, gaia-puia... Pui-puiiii...

— Chiop-chiop cărbuuu, chiop-chiop cărbuuu...

— Hai la gaz-gaz-gaz...

Era în toi arlechinada de zgomote a Capitalei: tramvaie, automobile, camioane, căruți, sonerii de biciclete... Lumina soarelui cîntă parcă din mii de talgere.

Olguța exulta. După tăcerea mînăstirească a Iașului, Bucureștiul îi răsărise în ochi — de la gară pînă-n Popa Nan — și-i răsuna în urechi ca o vehementă panoramă, ceardaș de sunete și de culori. Nu mai văzuse din copilărie Bucureștiul. Îi venea să vorbească tare, să rîdă tare, să gesticuleze, să danseze, să sară. Intrase în București ca într-un han cu clopoței: nu mai putea sta locului.

Taximetrul opri motorul. Cucoana Catinca ajunsese la o înțelegere cu domnul Deleanu. Îl obligase să ia cafeaua și masa de sară la ea.

— ...împreună cu toate neamurile: să nu-mi spuneți că vă despart.

Intrară în grădiniță, cu Olguța în frunte.

— Bine-ai vinit! Ci mai faci, iubite domnule Deleanu? A matali-i fetița?... Ei, sî-ți trăiască! Îmi pari bini cî ti cunosc, duduiți dragi.

Conu Mihăiță era moale ca vorba moldovenească pe care o personifica. Vorbea cu capul înclinat puțin într-o parte — ca pe-o vioară sentimentală — și surîsul îi acoperea toată fața cu blîndeță, ca o lumină de lampă. Era în halat și papuci. Își uitase jumătățile de ochelari pe vîrfurile nasului. Într-o mîna ținea *Universul* cu delicateță, ca pe un lucru fragil și sensibil.

— Unde-i Mircea? întrebă cucoana Catinca, încruntîndu-se la ceașca de cafea pe jumătate plină.

— Aici-i, răspunse conu Mihăiță, distrat ca toți magistrații din preajma Casației.

— Mircea!

— Mircea, nu te mai dichisi, că doar nu te-nsori! Mircea era în odaia lui,

ghemuit în genunchi jos pe covor, cu atitudinea unui bagaj căzut din care iese un cap de pisică al cărei trup e captiv — ca să nu-l zărească de pe fereastră. Inima-i bătea în piept bubuind, cu strășnicia cu care se bat covoarele la grijitura năprasnică din vinerea Floriilor.

Nu. Nu vroia s-o vadă. Se temea: de ce? Era exasperat: de cine? Știa sigur că se va întâmpla o nenorocire: care? Era ridicol!

Olguța... Cum era?... Nu, nu, nu! Nu vroia s-o vadă!

Venise ca un trăsnet în liniștea dimineții, peste versurile lui Samain, peste pacea lui, peste timiditatea lui. Venise ca o furtună pe geamuri, prin cărți și caiete.

Se uita zăpăcit, cu obraji roși, cu ochii alarmați, cu părul căzut pe ochi, cu tunică de alpaga, destrămată în coate — îmbrăcată peste cămeșă de noapte, cu pantalonii bombați la genunchi, cu șireturile ghetelor înnodate provizor numai în copcile de sus — cu sufletul răscolit ca un dulap jefuit în goană.

Trebuia să fugă, să se refugieze, să scape. Tîrîndu-se pe jos, trecu pe sub fereastră în odaia de alături. Mai înainte, scăpînd încă de un geam. Se ridică. Îl dureau spinarea umilită. Se rezemă ofînd de perete. Ascultă. Auzi glasul domnului Deleanu; alt nimic.

Un fluture gălbui intră pe fereastră, palpitînd. Mircea închise ochii. Nu-l mai chema nimeni. O întristare îi îngreueie inima. Ar fi vrut să fie cineva blînd cu el...

Domnul Deleanu istorisea anecdotele baroului și magistraturii ieșene. Uneori își usturoia accentul cu jargon ovreiesc. Deși vorbea singur, parcă vorbeau mai multe persoane. Conu Mihăiță îl asculta, zîmbind cu bonomie.

Cucoana Catina încălzea în bucătărie laptele și cafeaua, priveghind totodată prăjirea feliilor de pîne.

Olguța se plimba prin grădiniță — fără să privească florile — ascultînd larma crescîndă a Bucureștiului.

Măndița ieși din bucătărie cu pînea prăjită.

— Fetișo, cum îți zice?

— Măndița, sărut mîna. Eu îs din Holboca...

— Bravo ție, Măndișo, o felicită Olguța cu convingere. Ia spune-mi tu, unde-aș putea să mă spăl pe mîni?

— Cum nu, duduie, în odaia lui conașu Dan..

— Cum? Ș-aici are odaie?

— Ei, duduie, acumă dă mai rar pe la noi, zîmbi cu înțeleș Măndița, care știa de la Gheorghiuța multe. Mata ești sora lui conașu Dan! Parcă eu nu văd, că și eu am un frate la Holboca: bădița Toader, oftă adînc Măndița. Pe aici, duduie, acumă la dreapta.

În ochii și-n sufletul lui Mircea, Olguța răsări brusc, alta decît aceea pe care și-o închipuise, înfricoșător alta, cu ochii ei mari, care-i puneau o umbră pe inimă.

— Intră mata, duduie, o îndemnă Măndița din urmă.

Olguța intra, naltă purtătoare a unui zîmbet.

— M-mă recomand Mircea...

Se opri dezolat. Fruntea-i nădușise.

— ...Balmuș.

— Știu.

Se plecă moale, șovăi între mîinile întinse ale Olguței. O luă pe cea stîngă, o

sărută cu buzele strânse și murmură:

— *Merci.*

Olguța bufni.

— N-ai pentru ce!

— *Pardon*, domnișoară!

— *Domnule* Mircea, îmi săruți mâna, îmi spui domnișoară! Mai lipsește buchetul de flori și discursul!... Se poate, prietine Mircea!

— Duduie Olguța...

— Nu. Olguța. Toți prietenii îmi spun Olguța.

Numai el nu putea să-i spuie!

— Mircea, toarnă-mi te rog apă să mă spăl pe mâni. Mândițo din Holboca, tu adă-mi de pe masa din grădină un pachetel. Singurul meu bagaj! adăugă Olguța, clăbucindu-și mâinile cu săpun.

— Cucu, cucu, cucu, cucu...

Cu glas de contraltă, cucul orelor de nouă ori cîntă cucu.

Vîntul legăna ritmic perdelele și, ritmic, valuri de soare cădeau ca scînteieri de grîu în cadența coasei.

— Mircea, deznoadă-mi basmaua.

— Am adus, duduie, da nu poștești mata la cafea?

— Mândițo, deznoadă-mi basmaua.

Mândița înlocui cu degete groase — femeiești totuși — timiditatea, stîngăcia și spaima degetelor lui Mircea.

— Mai este apă?

Mândița se repezi la cană. Dar cana era strînsă convulsiv de mâna lui Mircea. Începu să-i toarne apă în pumni. Era atîta veselie și tinereță în felul Olguței de-a se spăla, că obrații ei păreau că rîd ascunși în palme, și odaia toată rîdea în jurul ei.

— Prosop... Uf! M-am răcorit!

Din prosop, obrații răsăriră proaspeți ca din ger. Cucoana Catinca se aplecă pe marginea ferestrei.

— Poftim! Bine, oameni buni, se adresă ea lui Mircea și Mândiței, nu v-ați priceput să scoateți un prosop curat?

— I-a lui conașu Dan, conită, se îndreptăți Mândița.

— Hai la cafea. Poftim! De ce nu ți-a dat frate-tău buclele?

— Fiindcă le are de la mama. În limbaj juridic, mama are nuda proprietate a buclelor, Benjaminul are numai uzufructul.

— Las-o pe mama! Hai la cafea... Hai c-o torn! răsună imperios glasul cucoanei Catinca.

— Mircea... Se apropie de el, privindu-l drept în ochi... ți-am adus *Au jardin de l'Infante*... Cine-i Adina, Mircea?

Îi vorbea în șoaptă, confidențial, alături de el. Erau deopotrivă de înalți, dar Olguța îl domina cu portul capului.

— Doamna Stephano?

— Doamna?

Mircea plecă fruntea, roșindu-se.

"Perechea Monicăi", gîndi Olguța stăpînindu-și un zîmbet.

— Cine-i doamna Stephano?

— O doamnă! suspină Mircea ca și cum ar fi spus: "o catastrofă".

— Și-atît?

— Daa... o doamnă.

— De ce-i face versuri?

— Îi face versuri?

"O! sfîntă candoare!" gîndi Olguța cu sprîncenile ridicate în fața sincerității clare, în obrajii lui Mircea, ca florile roșii la ferestrele caselor de țară.

— Da. Află că-i face versuri.

— Eu nu știam! se scuză Mircea dezolat.

— O iubește?

Ochii lui Mircea se înăspiră, ocolind privirea Olguței.

— Spune-mi, Mircea.

— ...Nu merită s-o iubească!

— De ce?

— E urîță?

— E roșcată, îngîna Mircea cu o nuanță pejorativă.

— Atunci e frumoasă?

— E mică.

— Ție îți place, Mircea? Am toată încrederea în impresia ta.

— Vai, duduie...

— Olguța.

— ...uie Olguța.

Cucoana Catinka apăru din nou la geam. Văzîndu-i alături, deopotrivă de bruni și de înalți, avu un zîmbet — jumătate ironic, jumătate înduioșat — și se retrase ridicînd din umeri. Abia primise insistenta invitație a domnului Deleanu ca Mircea să-și petreacă vacanța la Medeleni.

— E deșteaptă?

— O astfel de femeie! zîmbi Mircea, cu disprețul adolescenței pure și studioase pentru femeile frumoase, mai cu seamă cînd sînt și ușoare.

— E artistă?

— Dan n-ar trebui s-o iubească! izbucni Mircea, roșind. A cunoscut-o astă-iarnă la patinaj pe această doamnă, și de-atunci și-a pierdut capul. Dar eu ce pot să fac, duduie...

— Olguța, Hardtmuth!

— Pe mine nu m-ascultă! urmă Mircea, cu șuvițe de păr pe frunte, tot mai dezordonate. Bine că vine vacanța. Nimeni nu-i mai fericit decît mine că Dan are să plece din Bucureștiul acesta...

— Ce ai cu Bucureștiul?

— Mata nu-l cunoști!

— Mata îl cunoști, duduie? zîmbi Olguța cu sprîncenile ridicate. Hai să ne bem cafeaua. Să nu-i spui nimic Benjaminului. Dă-i cartea și-atît. Ne-am înțeles?

Mircea rămase din nou singur, cu tunica destrămată în coate, pantalonii cu genunchi, părul căzut pe frunte, fruntea încrețită...

Era sigur mai dinainte că are să i se întîmple o nenorocire. I se-ntîmplase. Nici nu se mai miră. Se resemnase. Dar o turburare niciodată simțită pînă atunci îl stăpînea, căci în acea clipă aceiași ochi triști care se închideau pe veci în sufletul lui

înviaseră mai mari decât îi visase, și dominatori pe chipul celei ce rîdea în soare: nalt purtătoare a unui zîmbet.

Dar se întîmplase o nenorocire?...

— Unde mi-ai fost? răsună de-afară glasul cucoanei Catinca.

— Am vorbit oleacă cu duduia matale, răspunse Olguța cu o moldovenească ad-hoc.

Taximetrul plecase. Cucoana Catinca se întorcea de la poartă.

— Doamne, cuconiță! gîndi Măndița cu glas tare, amarnică-i duduia asta: s-o mănînci, nu altceva!

— Așa-s moldovencile noastre, Măndițo.

Mircea intrase în casă și se culcase din nou, îmbrăcat.

În grădiniță, conu Mihăiță își răsucea o țigară. Zărind-o pe cucoana Catinca, își alintă mustăcioara,

— Ți-o întors capul și matale!

— Așa noră mai zic și eu, Mihăiță!

— Cum vrei mata, Catinca! zîmbi conu Mihăiță cu o ironie mai subțire decât musteața.

Dar cucoana Catinca redeveni cu energie gospodina încruntată.

— Măndițo, de-acuma ne punem pe treabă.

— Atunci eu ies să ieu oleacă de aer, anunță cu resemnare conu Mihăiță, ridicîndu-se, cum făcea și cînd începeau grijiturile.

*

— Allo! Allo! Hai, Nae; hai, Nae!

Nae respira delaolaltă — răsturnat într-un fotoliu din grădină — parfumul leguminos al dimineții și mirosul de cerneală tipografică și de sublim al fasciculei 159 din *Contesa fără nume*, abia cumpărată de la chioșcul din Clementa.

La auzul "alloului" care anunța oprirea unui automobil, își păтури fascicula și se îndreptă spre poartă cu demnitatea indiferentă a unui chelner în frac, deși era numai în jiletcă vărgată .

— Bună dimineața, Nae. Acasă-i fecioru-meu, frate-meu?

— Vă salut, domnule avocat. Imediat... Ioșca, Ghiță! Nu se mișcă, domle! Ioșca, Ghiță! bătu el din palme enervat, răsfrîngîndu-și buza de jos.

— Hai, Ioșca! Hai, Ioșca!

Șoferul socoti oportun să intervină cu răgetul trompei. Coco delira.

Gheorghită și Ioșca soseau în goană.

— Mata ești, duduie?

— Chiar eu, Gheorghită!

— Sărut mîna, duduie. Da mare-ai mai crescut! Mai sî nu ti cunosc! Ci-are sî se mai bucore conașu Dănuț... Sărut mîna, cuconașule. Bine-ați vinit...

— Lasă, domnule! Mă, Ghiță, mă, servește, mă, nu sta ca nărodu! Ce-aștepți! Mă, degeaba-mi stric eu pieptu cu voi! Taci, Coco!

— Cari-i bagaju matale, duduie?

— N-am bagaj, Gheorghită.

— Zău?!

— Zău.

— Iracan di mini! Zic și eu ca prostu! Parcă n-o știu eu pi duduia Olguța! Domnul Deleanu ieși din casă urmat de Nae.

— Gheorghită, și Dănuț doarme?

— Doarme, da îl sculăm noi.

— Dă-i pace. Miroase-a chef pe-aici!... Haidem la baie, Olguța. Nu ți-i poftă de un abur? Un abur uscat, adăugă domnul Deleanu văzînd lipsa de entuziasm a Olguței.

— Da-i pregătesc eu o baie la noi, interveni Gheorghită. Zău las-o, cuconașule!

— Rămîn cu menajeria, papa.

— Livănțică-livănțică-livănțică... Dă haine — dă molii...

O țigancă se opri la poartă cu panerul înnoptat de livănțică albastră. Avea două glasuri distincte pentru marfa ei. Striga: "livănțică-livănțică-livănțică", într-un crescendo strident de soprană, care exploda în cer deșteptînd îngerii somnoroși; și: "dă haine, dă molii", cu un bariton de baragladină, care porunceă crunt, dîrz, răstit, opintit.

— Mișcă d-acolo! o alungă Nae cu un deget de Cezar.

— Aoleo, frumosule, mînca-te-aș! Fă-mi o saftea.

Subt privirea și buza indignată a lui Nae, Olguța cumpără întreg cuprinsul panerului.

— Dă să trag și eu un fum... că nu ți-o spurc! jindui țiganca țigara domnului Deleanu... Aoleo, că bună-i! Să-ți trăiască frumușica!

— Ce mai stai? Mișcă! explodă Nae.

— Cea te zborșaști, mă, pocitule! Iote, mă! Nu vezi că vorbesc cu boiarii!

— Pleacă, madam. Fără vorbă!

— Livănțică-livănțică-livănțică... Dă haine dă molii, pântru pocitanii, pântru chelboși!

— Papa, îi vorbi Olguța de pe scara taximetrului trepidant — nu uita complotul: numai tu ai fost la cucoana Catinka pe care eu, natural, n-o cunosc. Invitația pe diseară e transmisă prin tine. Te rog, papa, să nu gafezi!...

— Duduie Olguță, o luă Gheorghită confidențial, nu intrăm pe din față: avem noi intrarea noastră.

Rămînînd singur, Nae se tolăni din nou în fotoliul din grădină și, cu devoțiunea musulmanilor, care nu intră în *moschee* decît după ce și-au înlocuit încălțările de stradă cu papucii rituali, scuipe printre dinți, își supse de două ori, cu sunet, maseaua, și întovărăși iarăși suferințele aristocratice ale *Contesei fără nume*.

Buf, buf... O pernă-n spate, alta-n ceafă.

Prin obloanele deschise, soarele, iezit pînă atunci, năvălise plin.

— Îii!... Îii?

Dănuț tresăltă, clipi, își scutură capul somnoros gata să se culce din nou pe cealaltă coastă, și înainte ca ochii să fi văzut și mintea să fi ghicit, mormăi refrenul copilăriei:

— Dă-mi pace, Olguța!

O altă pernă izbucni, cu rîsete, bufnind gras în părete. Olguța se aprovizionase cu pernele musafirilor, grămădite pe un dulap în antrețelul odăii de baie.

Trezit de-a binelea în plină bombardare, Dănuț simți în inimă elasticitatea unei

bucurii. Sări pe covor, în pijama, cu picioarele goale.

— Olguța?

— Nuuu!

— Ei!... Tu, Olguța!

Ultima pernă zbură. Dănuț se feri și, fiindcă n-avea pernă-n mână, zbură el spre Olguța. Ondulînd ca o apă, Olguța-i trecu pe sub brațe, în ietac. Dănuț se răsuci îndărăt. O pernă se turti în fruntea lui.

Bătaia cu perne începu vioaie ca o bătaie cu zăpadă la ieșirea din clasă. Două perne explodară pe geam, una în capul lui Ioșca, alta în brațele lui Nae care privi mai întâi cerul, apoi perna, ca pe un copil din flori depus la el în brațe.

Ochii lui Gheorghită participau activ, în locul mâinilor, la bătălia ale cărei urmări dezordonate el avea să le sufere. Odaia somnului înviase, ca și obrajii lui Dănuț, ca și inima lui. Parcă-i intrase copilăria pe geamurile deschise, cu soarele.

Gîfîiau. Basmaua Olguței se strîmbase. Părul lui Dănuț era vîlvoi. Brațele se mișcau lent ca în filmele de box, încetinite. Cu un "uf" Dănuț se lăsă pe covor, răstignindu-se orizontal cu fața în sus. Olguța-i astupă fața cu o supremă pernă și, fără suflare, se trînti lîngă el.

Tavanul era un nor din care ningeau fulgi de gîscă scărmanați la Medeleni. Vîntul legăna ferestrele, acordîndu-le scîrșitul de scripci, ca pentru o sîrbă după o bătută.

— Olguța, marș la colț. Dănuț, treci în ietac. V-arăt eu acuși. Numai Monica-i cuminte în casa asta!

Prin glasul Olguței, tonul și vorbele doamnei Deleanu străbătuseră prin ani, întregind scena.

— Buftea a început.

— Ba tu!

— Minți!

— Tu minți.

— Daa? Să spuie Monica?

— Eu, *tante* Alice, nu știu... n-am văzut nimica...

— Vezi, Buftea!

— Lasă, lasă! Am să-ți arăt eu ție!

— Marș în ietac, Dănuț. Are să-ți arate papucul!

— Iartă-l, *tante* Alice, izbucni Olguța cu tremurul Monicăi în glas, întinzînd mîinile în semn de implorare.

Dănuț rîdea cu hohote... Dar mai lipsea cineva? Avu o tresărire.

— Olguța, a venit și Monica! Unde-i?

Dănuț se ridică.

— Monica!

"De ce n-am adus-o?" medită Olguța.

— Nu te ambala! Măria-sa Monica se deplasează mai greu decît mine.

— Gheorghită, a venit duduia Monica?

— Eii, sî fi vinit, era aici!...

Bucuria, aprinsă întru întîmpinarea Monicăi, se stinse, și ca pe o torță stinsă gîndurile o trecură din mînă în mînă pînă în fundurile unde e noaptea și unde fumegă înnădușit melancolia.

Dar fața lui Dănuț și fața sufletului său, întinerite, râdeau Olguței.

— A venit Olguța! Ce surpriză! Ce bucurie!

Cu proaspete puteri, o luă în brațe. Un dans nebun înlocui bătaia cu perne.

Căzură amețiți pe pat.

— Ia să te văd, Olguța.

— *Ne te gêne pas!*⁴⁰

Se îndepărtă de-a-ndaratele, o privi, o măsură.

— Bine, Olguța, nici nu ne-am sărutat!

— Pupă-mă, frate.

— Te-ai făcut frumoasă, Olguța!

— Stop!

— ...Ai crescut. Hai să ne măsurăm.

Trecură în odaia de baie, în fața oglinzii, umăr lângă umăr.

— Olguța, nu trișa! Ai tocuri.

— N-am *călcîie*, munteanule!

— Cum? Moldova-i egală cu Muntenia?

— Sigur. Moldova are papuci de tenis.

— Ei! Ai venit la București în papuci de tenis?

— Tot bagajul meu e pe mine! N-am nimic. *Omnia mecum porto*⁴¹, cum s-ar exprima Hardtmuth.

— Ei, Olguța!

— Așa-i, Gheorghită?

— Nica n-are, conașule! N-o știi mata pi duduia noastră?!

— Te-a lăsat mama să pleci așa?

— Am fugit de-acasă...

— Eii!

— ...Cu..., șovăi Olguța, plecîndu-și capul cu împovărare.

— Cu? se alarmă Dănuț, serios, cu o mișcare ocrotitoare și amenințătoare.

— ...Cu papa.

Izbucniră în râsete.

— Unde-i papa?

— La baia de aburi. Mai întreb?

— Bine, Olguța, și să nu-mi scrii? Să te fi așteptat la gară.

— Cu pîne și sare!

— Zău, Olguța!... Ei, da tu n-ai luat nimic! Gheorghită, iute ceaiul. Ce iei, Olguța? Ceai? Șocolată? Cafea cu lapte?

— Ș-un ceai, ș-o cafea! se răsti Olguța cu accent țigănesc.

Alte hohote de rîs. Așa răspundea Huduba, țigan lăutar de la Medeleni, clipind alb într-o față neagră, cînd era întrebă alternativ: "Ce vrei, Huduba? Un rachiu? o țuică?" "Ș-o țuică, ș-un rachiu."

— Olguța, am pentru tine niște bunătăți! O mie și una de nopți gastronomice.

— Stil simplu și direct, Metafore!

— Covrigi cu susan, proaspeți; cornuri cu sare...

⁴⁰ Nu te jena! (Fr.

⁴¹ Duc tot ce am cu mine (lat.).

— Bun...

— Friște.

— *Cuax?*

— Ceva fain! *Cuax, cuax, brekekecs!* Ți-aduci aminte? Săracul Andersen!

— Lasă lirismul! înclin spre covrigi, fără lichide, știi, am luat ceaiul la Ploiești, zîmbi Olguța amintindu-și de copioasa cafea cu lapte de la cucoana Catinca.

— Gheorghită, o sută de mii de covrigi. Zboară!

— Benjaminule, hai să-ți văd apartamentul. Pînă acuma numai odaia de baie n-a rămas repetentă.

— Să nu-mi critici garsoniera!

— Că te omoară mama!

— Ce face mama? zîmbi Dănuț.

— Te-așteaptă... cum așteaptă livezile — de zarzări și de meri, bineînțeles — toastul înspumat al primăverii, în stilul tău.

— Olguța!

— Ce-i? nu-ți recunoști stilul?

— Te mai sărut o dată!

— Pupă-mă, Metaforel! Pe fiecare obraz am cîte-o procură: a mamei, a... Adică numai mama mi-a dat!

Dănuț nu mai avea astîmpăr. Prezența Olguței răspîndea voioșii de argint ca trecerea unei sănii. Odăile erau pline de glume, de soare.

Olguța încercase rachetele și mingile. Un *drive* vîjîise peste balustrada terasei — proclamată filet — alungind definitiv pe *Contesa fără nume* mînă-n mînă cu Nae. Cîntaseră și floretele mînuite de doi adolescenți în pijama: pletele brune erau mai antrenate decît Metaforel.

Abia venit cu covrigii de la simigerie, Gheorghită fusese trimis la "Nestor" după cataifuri. Așa că Dănuț singur pregătise baia Olguței, scoțînd prosoape din dulapul gospodărit de mînilor „medelenizate”, cum le spunea Olguța, ale lui Gheorghită. Tot Dănuț, însoțit de Olguța, scotocise prin odaia de baie de jos, căutînd o periuță de dinți nouă prin rezervele lui Herr Direktor al cărui sforăit însoțea cu arcușuri de contrabas rîsetele înnăbușite cu prosopul ale nepoților săi.

Acum, Dănuț urca scara fredonînd un lied. Cumpărase de la o țigancă un mănunchiu de garoafe — numai roșii. Garoafele roșii erau florile Olguței, încă de pe vremea lui moș Gheorghe. Și Dănuț vroia ca în toate odăile să lucească roșul lor ca un pavilion înălțat în cinstea Olguței.

Se opri în ietac. Auzea ploaia impetuoasă a dușului și frînturile unui cîntec tineresc — *Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne*⁴²...

Tineresc liedul, tineresc glasul, și primăvăratec murmurul apei.

— Olguța.

— Olguța, ce cînți?... Da! Asta-i dovada telepatiei! Închipuiește-ți că și eu fredonam același lied.

O clipă, cîntecul încetă. Se auzi numai grabnicul foșnet al dușului. Olguța rîdea mut, cu mînușa aspră în mînă, cu picioarele în apă, cu tot trupul îmblănit de săpun. Apoi din nou liedul răsună.

⁴² Și roză, și crin, și columbă, și soare (germ.).

Cu mănunchiul de garoafe în brațe, Dănuț se așeză pe marginea patului ascultînd.

...Uneori, la Medeleni, cînd erau singuri ei trei — Olguța, Dănuț și Monica — Olguța cînta liedurile lui Heine cu muzică de Schumann, acompaniindu-se la pian. Glasul Olguței era mic, dar pur, neted, fără stridențe, fără asprimi, natural ca rîsul, și inteligent. Într-o noapte, pe cînd Olguța cînta *Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne...* Dănuț urmărise cîntecul ca și cum ar fi fost al său. Și o dată cu finalul — *Sie selber, aller Liebe Wonne, ist Rose, und Lilie, und Taube, und Sonne*⁴³, — ochii lui se ridicaseră spre Monica. Monica-l aștepta mai demult, cu ochii îndreptați spre el. Se roșiseră amîndoi, întorcînd capetele... În noaptea aceea de sfîrșit de vacanță, Dănuț scrisese:

*"Il était un petit pommier
Grave comme une mignonne Infante..."*

"Monica!"

"Adina!"

Chipul luminos al "surorii merilor înfloriți" se întrista blînd, și brumele trecutului îi învăluiră cu treptata lor înserare.

Doi ochi verzi îl priveau... Dănuț respiră adînc jarul pipărat al garoafelor.

Nu. Monica era sora lui, sora tuturor amintirilor copilăriei lui.

Așeză gînditor garoafele, urmărit de glasul Olguței. Trecu în birou, urmărit de parfumul garoafelor și de glasul Olguței.

"Dragostea mea e naivă ca fluierul unui păstor copil. De aceea zilnic îți voi spune că-mi ești dragă, cu toată suflarea iubirii mele mereu înnoite, veșnic aceeași.

Ochii tăi mă urmăresc pretutindeni. În ei e tot sufletul meu, toată tinerețea mea; în adîncul lor verde, cu parfum și răcoare de mintă, se adună zîmbetele mele și zburdă ca niște miei pe întăia luncă a dragostii mele.

Să nu mi-i iei, Adina. Să fie mereu ai mei. Să-mi fie luncă blîndă și pătimașă dezmierdare a goliciunii mele.

Astăzi e casa plină de garoafe. E sărbătoarea roșie a sărutărilor nopții. Aș vrea să fiu o garoafă în mîinile tale copilărești și sălbatice,

Dănuț.

Diseară am să vin mai tîrziu..."

Își trecu mîna peste frunte, peste față. Un geamăt abia deslușit... De ce se temea? De ce spaime stranii îi îngreuiau sufletul ca și cum, teluric, munți crunți s-ar fi înălțat acolo unde, limpezi, pluteau zările, munți cu vastă suflare înghețată?

Pe coperta unui caiet de notițe, scrise repede, oblic, oprindu-se uneori cu fața aplecată și oarbă ca deasupra destinului:

Seigneur, oh! Seigneur!

⁴³ Ea singură-i toată-a iubirii licoare, / E roză, și crin, și columbă, și soare (germ.).

*Sur mes tempes brûlantes
Poses la douce fraîcheur
Des menthes reposantes.*

*Dis, mon pauvre coeur,
Quel est ce seigneur?
Car voici ta plainte.
Voici ta douleur...*

*Ou est la douceur?
Ou est ton seigneur?
Oh! printemps navrant
Sans joie, ni fraîcheur!
Mon amour, mille ans
Blanchissent ton printemps"⁴⁴...*

Reluă scrisoara către Adina. Reciti: "*Diseară am să vin mai târziu*"... Șterse.
"*Poate să trec o clipă pe la tine în timpul zilei. Aproape sigur. Așteaptă-mă.*"
Mințea. Dar vroia să fie sigur că toată ziua îl va aștepta pe el, numai pe el... Ce
mizerie!

*"Mon amour, mille ans
Blanchissent ton printemps..."*

Închise plicul.

Îi scria Adinei în fiecare zi, uneori de-acasă, alteori de la școală, pe pupitru sau
subt pupitru. Îi scria în fiecare zi, deși în fiecare zi o vedea. Dar pentru ea era mereu
bogat. Sufletul îi trimetea cireșe, cofețe cu fragi, mere copilăroase, rencloade
toropite și prea-dulci piersici, grele ca inima când buzele se topesc sărutate. Pentru
ea, sufletul lui Dănuț avea neconținute crânguri, păduri și livezi, în care amintirea
trupului ei se prefăcea în fructe cu parfum candid sau pățimaș.

De ce se ridicase, ceață, între scrisorile de-atunci și cele de-acum, ziua cea urâtă
cu blestemul suferinței, al îndoielii, al spaimei?

Scrise adresa. Ascunse scrisoarea în fundul saltarului.

Venise Olguta! Venise Olguța! O auzea cântînd...

*"Monica, de ce n-ai venit și tu? Ce întreagă mi-ar fi fost bucuria știindu-te cu
Olguța alături de mine, aici.*

*Azi dimineață m-am deșteptat cu Olguța. Intrase ca o glumă înveselind odăile.
Tu ai fi fost o lumină, o lumină aurie și scumpă, cum sînt acelea din noaptea
Învierii, pe care le aduci acasă ocrotindu-le cu mîinile. O lumină pe care o aprinzi*

⁴⁴ Stăpîne! Stăpîne / Pe tîmpla-mi fierbinte / Dulce umbră-mi pune / De mintă
s-alinte. // Inima mea, spune / Cine-acest stăpîn e? / Că iată cum plîngi, / Iată-ți
doru-anume... // Unde-i bucuria? / Unde-i senioria? / Primăvara-i grea, / Tristă, vai,
pustia! / Anii, mii, iubirea mea, / Albesc primăvara ta (fr.).

în zilele de furtună, de spaimă, de primejdie, ca să te păzească, să te însenineze.

De ce n-ai venit și tu, Monica, la fratele tău Dănuț? Ce zi minunată ar fi fost! Noi trei împreună! V-aș fi pregătit eu singur ceaiul, baia, florile care vă plac. Ce sărbătoare pentru mine să vă primesc eu, să vă îngrijesc eu, să ne facem de cap împreună, să nu dormim toată noaptea — cu cafele negre — să hoinărim prin București, să vă însoțesc prin librării și magazine de vechituri!

Te-aș fi pieptănat eu, Monica, n-am uitat..."

Își trecu mîna pe frunte. Șterse cu dungi groase, opace, ultima frază. Oftă. Se aplecă din nou asupra scrisorii.

"Lipsa ta e o tristeță, care a intrat în casă o dată cu bucuria venirii Olguței.

Oare te-ai schimbat, Monica? Am avut o nedumerire văzînd-o pe Olguța. A crescut și s-a făcut frumoasă deodată. Și frumusețea ei are pentru mine ceva necunoscut, enigmatic. Înainte, anul trecut chiar, Olguța era simpatică, vie, dar copilăroasă, deși ne teroriza pe amîndoi. Mai că n-am recunoscut-o! Nu știu de unde vine schimbarea. E tot așa de veselă — chiar acum a aud şuierînd în odaia de baie, pînă mai adineaori a cîntat — e tot așa de teribilă, și totuși s-a schimbat. Îți mărturisesc că după ce ne-am bătut cu perne — știi cum mă deșteaptă Olguța! — după ce mi-a dat răgaz s-o privesc, s-o văd mai bine, mai că nu-mi venea s-o sărut, s-o tutuiesc. Îmi venea să-i sărut mîna respectuos. Noroc că Olguța-i tot Olguța! Ar fi fost penibil, odios, imposibil să fim ceremonioși, jenați, străini.

Cum ești tu, Monica? N-am să te mai recunosc? Nu. Nu se poate, Monica. Știu, aș putea spune că aud cum crește frumusețea ta mai deplină, mai profundă, mai pură, ca acordurile ariei de Bach.

Dar tu, Monica, vei fi cum ai fost întotdeauna pentru mine, simplă și clară ca un buchet de violete într-un pahar cu apă limpede, pe masa odăii unde-i copilăria mea,

Dănuț."

*

Olguța-și făcea corespondența la biroul lui Dănuț.

Era îmbrăcată într-un halat de baie cu țesutul roș și creț ca al garoafelor de pe birou. Își pieptănase de o parte și de alta a cărării la mijloc părul lins, compact ca două aripi de oțel arcuite, bombat pe tîmple, pieptănătură care da trăsăturilor trufia ageră a tinerilor voievozi cînd primeau călări prada steagurilor dușmane. Dar fața zîmbea mereu, gata să rîdă cu hohote. Și clămpănitul papucilor arăta pofta de mișcare a trupului biciuit de duș, de răceala apei și de propriul său neastîmpăr.

"Ia sama, Melizando! Scrisoarea mea protestează violent. Uită-te bine la ea pe masă, acolo unde ai azvîrlit-o ca să citești scrisoarea Benjaminului.

Adică de ce cetești întâi scrisoarea lui? E mai interesantă decît a mea? Nu. Cel puțin așa e políticos să-mi răspunzi. Conține mai multe noutăți agreabile tandrei Melizanda, decît a mea? Nu. Asta o afirm cu certitudine. Vei simți, cetînd acestea, cum vibrează scrisoarea în mîinile tale.

Ce poți afla din scrisoarea Benjaminului? Că azi dimineață a sosit Olguța la București? Perfect. Dar asta o știai tu de ieri! Că venirea mea i-a evocat duioase amintiri... ca niște păsărele micuțe, înghețate de frig, care încep să ciripească drăgălaș când le încâlzești în mână?! Dar asta o știi de când știi că Metaforel e Metaforel!

Pe câtă vreme eu îți voi scrie ce-am văzut, ce-am auzit, ce-am dres și ce-am făcut aici, în casa Benjaminului. Vra să zică «ultima oră cu cele mai palpitate știți» o vei găsi în scrisoarea mea, nu în scrisoarea lui. Atunci de ce scrisoarea mea stă pe masă, și scrisoarea lui în mâinile tale? De ce?

Ce-ți poate scrie Benjaminul? Mă întreb chiar dacă din scrisoarea lui rezultă cu claritate cel mai important eveniment al zilei de azi: sosirea mea. Cred că nu. Și iată de ce..."

Mușcă rîzînd dintr-un covrig cu susan. Vedea enervarea și exasperarea Monicăi la lectura balivernelor, ca și cum ar fi avut-o în față.

Dar avea chef de glumă!

"Benjaminul nu cunoaște o elementară axiomă de geometrie plană, anume că «cel mai scurt drum dintre două puncte e linia dreaptă». Să mă explic. Dacă-i spun, de pildă, lui Puiu: «Cuțulachi, adă trei porții de înghețată, două pe fructe, una pe lapte — imediat!» Cuțulachi se uită la mine jalnic, la tine indignat, își ia bicicleta, coboară pe strada Neculai Gane, cotește la dreapta, se oprește la «Tuffli», ia înghețata și se întoarce acasă, parcurgînd în sens invers același drum ca și la dus, cu singura deosebire că la dus vroia să se sinucidă și la întors să se răcorească mîncînd înghețata, ceea ce înseamnă că alt imbold

l-a făcut să se ducă și să vie cu aceeași iuțeală pe cel mai scurt drum dintre casa noastră și cofetărie. Vra să zică Puiu cunoaște axioma liniei drepte.

Ei, dacă i-aș cere același serviciu lui Metaforel, ce crezi tu c-ar face? Nu răspunzi? Să-ți spun eu răspunsul tău: «M-aș duce eu, Olguța, în locul lui Dănuț». Dar asta nu rezolvă problema liniei drepte.

Așadar, Benjaminul auzind serviciul pe care i-l cer, în loc să-și ia pălăria, să plece la vale pe strada Neculai Gane, și-ar trece mîna prin chică — are o chică extraordinară; mă mir cum de-a scăpat! — și ar porni-o prin Calea-lactee, ar colinda toate constelațiile și după vreo cîteva sute de mii de ani s-ar întoarce cu înghețata de la «Tuffli», de mii de ori topită și reînghețată prin temperaturile varii ale traiectului astral...

Așa-i Metaforel! Nu poate spune un lucru simplu decît după ce-a colindat toate constelațiile metaforelor. Îl întreb: «Cum e afară?» Îți răspunde: «Orizontul servește omletul zeilor; acuși trebuie să vină și farfuria cu frișcă proaspătă». Cu alte cuvinte: soarele apune, acuși trebuie să răsară luna.

Îl întreb: «Cîte ceasuri?» Îți răspunde: «Timpul e crucificat». Cu alte cuvinte: e nouă și un sfert, sau trei fără un sfert, ore cînd minutarele sînt unul în prelungirea celui alt.

Cum vezi, scumpă Melizandă, în această privință Metaforei samănă cu Neculai. Ambii sînt adversarii liniei drepte.

Atunci de ce cetești scrisoarea lui, din care nu vei afla nimic și nu scrisoarea

mea din care vei afla totul?

Asta mă revoltă, scumpă Melizandă. Ce vrei? Nu pot suferi ca scrisoarea mea să facă anticameră! Și fiindcă anticamera e inevitabilă, dat fiind concurența scrisorii Benjaminului, te voi pedepsi pe unde ai păcătuit, ca sfântul Dumnezeu.

Deci, nu-ți scriu nimic. Află dacă poți ce te interesează din scrisoarea metaforoasă a Benjaminului, pe care o sorbi subt privirea furioasă și indignată a scrisorii mele.

Olguța.

P.S. Ți-ai șters ochii? Bun! Acuma ascultă cele ce urmează, fără să te impacientezi. Azi am chef de vorbă: sper că și se cunoaște! Asta-i o caracteristică a Bucureștiului. La Iași ai chef să taci — tu, nu eu — aici ai chef să vorbești — eu, nu tu. În fond, asta-i o caracteristică a mea. Fraternizez cu Bucureștiul limbut ca și mine.

Ascultă un poem.

Deschid mai întâi o paranteză. După ce mi-am făcut baia — dragă Melizando, penița e îngrozitoare (scîrțîie și zgîrie) dar Benjaminul e epatant: are o odaie de baie și niște halate și niște parfumuri!... — vra să zică după ce mi-am făcut baia intru în biroul Benjaminului: îl surprind într-o poză inspirată, cu mîna pe frunte — ca statuile pansive, părul vîlvoi, specialitatea casei, ochii lunguroși, de rigoare. Imediat l-am trimis să se calmeze la duș și i-am luat locul. Sînt nevoită, oricît te vei indigna, să deschid o nouă paranteză. Dar fiindcă sîntem pe teritoriul unei alte paranteze, deschisă mai sus, s-o numim pe aceasta — tot avem noi moldovenii mania diminutivelor — o paranteziță, sau parantezișoară, sau parantezelă, sau parantezuscă.

Am făcut o descoperire a cărei însemnătate nu-ți va scăpa, și pe care te rog s-o comunici profesoarei noastre de română pentru ca aceasta la rîndul ei s-o comunice Academiei Române. Formulez descoperirea mea astfel: scaunul sau fotoliul «cheie de boltă» în explicarea scriitorului sau a operei.

Această lapidară formulă este punctul de plecare al noii teorii pe care deocamdată o schițez numai.

Ca să fii scriitor — mai întâi — trebuie să scrii. Ca să scrii, trebuie să stai. Ca să stai trebuie să ai pe ce ședea. Așadar, ca să fii scriitor, trebuie să ai un scaun sau un fotoliu pe care să stai. Restul vine de la sine, dacă nu vine...

Dar ce este scaunul sau fotoliul în raport cu scriitorul? Aici e totul. Este sinteza «rasei», «mediului», «circumstanțelor» — să m-audă Taine! — și a eredității.

Sinteza rasei: evident, un scriitor de rasă albă își va alege un scaun civilizat, un scaun care să-i poată oferi confortul a cărui nevoie e organică tuturor celor care aparțin acestei rase care și-a pierdut coada de foarte multă vreme: dar un scriitor de rasă neagră? Aici îmi vei putea obiecta — tu sau, eventual, Academia Română — că oamenii de rasă neagră nu stau pe scaune. Ei, și! Dacă nu stau pe scaune asta înseamnă că nu scriu. Dovediți-mi contrarul, citind în original operele unui scriitor de rasă neagră, care se poartă gol, e antropofag și nu stă pe scaun. Exclud rasa neagră. Cînd va binevoi să stea pe scaun, vom sta de vorbă.

Sinteza mediului. Scriitorul poporanist (vezi revista Viața românească) va sta pe un scaun cu trei picioare, la fel cu acela pe care stau, cînd își mănîncă mămă-

liga, eroii rustici, căroră și el le aparține (prin legături sufletești, dacă nu familiare) și între care se simte «regenerat»; scriitorul aristocrat și cu literatură aristocratizantă va sta pe un scaun Louis XV sau Louis XVI, de un stil tot atât de autentic și de pur ca și acela al eroinelor sale (vezi Duiliu Zamfirescu).

Sinteza circumstanțelor. Scriitorul boem va sta pe un scaun boem, evacuat ca și el de toți proprietarii, din toate mansardele, pe toate vremile, fără nici un menajament. Așadar vom avea un tip de scaun alarmat, eu picioarele rupte și prost reparate, un scaun anarhic, proletar. Scriitorul căsătorit și gospodar va avea un scaun obez, care nu se clintește de la locul lui din fața biroului, un scaun căruia zilnic îi face toaleta o cucoană scrupuloasă la ștersul colbului. Vom avea un tip de scaun sedentar, care n-are măcar experiența frigului sau ploșnițelor...

Sinteza eredității: Tată, bunic și străbunic magistrat, odrasla lor ultimă, scriitor. Pe ce scaun? Este o infirmitate comună tuturor sedentarelor, dizgrațioasă și inomabilă, care implică scaunul cu fund moale sau "rondul de piele". Deci eredul acestei infirmități își va compune operele pe un scaun cu fund moale. Sau, dacă va avea temeritatea să nu respecte exigențele eredității, statul pe scaun va fi un calvar, și scrierile sale vor avea grimasa celor atinși de infirmitatea de care-ți vorbeam când stau pe scaune dure, și titlurile operelor sale vor fi: Dureri tainice, Prometeu, Răstigniri. Vra să zică scaunul este o sinteză. Și între scaun și scriitor se întâmplă fenomenul numit în chimie osmoză, adică o interpătrundere, un schimb de energii și influențe. Așa că se poate spune că operele unui scriitor sînt rezultatul colaborării permanente dintre el și scaunul său. Nu crezi? Atunci de ce scriitorul nu poate scrie decît pe scaunul său? (Toți afirmă aceasta.) Fiindcă absența scaunului său îl lipsește de un colaborator indispensabil.

Concluzia. Arată-mi scaunul scriitorului, și-ți voi spune cum e și ce scrie scriitorul. Aceasta e teorie. Dar acum să-ți indic o latură practică a acestei teorii, o terapeutică literară. Iat-o. Scaunele de lucru ale scriitorilor morți există, chiar dacă operele lor au pierit. La ce servesc acele scaune ilustre? La nimic.

Cel mult, unele din ele, satisfac o indiscretă curiozitate a posterității, și-atît. Iar altele sînt vîndute de moștenitorii scriitorilor dacă au o valoare intrinsecă (vorbesc de scaune) sau trimise în pod, dacă scriitorul respectiv n-a devenit ilustru după moarte, și scaunul său, congediat de istoria literară, n-are măcar o valoare comercială.

Grație descoperirii mele însă, acele relicve pot căpăta o utilitate practică. Cum ți-am dovedit mai sus, scaunul e impregnat de personalitatea scriitorului, după cum scriitorul fusese impregnat de personalitatea scaunului. Și prin aceasta scaunul poate fi transformat într-un adevărat sanatoriu literar.

Exemplu. Criticii vigilenți semnalează publicului cititor că junele X este atins de boala sentimentalismului. Ce-i de făcut pentru a-l salva? Foarte simplu. O cură de două-trei săptămîni pe scaunul lui Voltaire, și literatura va scăpa de un scriitor, și scriitorul va scăpa de-o boală incurabilă altfel. La noi în țară, de pildă, aș obliga pe fiecare scriitor incipient să facă o lungă siestă, pe scaunul lui Caragiale, plătind, evident, o taxă acestuia. Astfel, literatura românească ar rămînea mai săracă numeric, iar Caragiale ar avea un venit egal cu al latifundiarilor.

Închid toate parantezele. (Am uitat cîte-am deschis.)

Cum am luat locul Benjaminului m-am simțit inspirată. Și la biuroul său am

compus următorul poem:

Minunile amorului

«Îmi plăceau fetele. Grozav îmi plăceau! Mă prăpădeam după ele! Fie micuțe, fie nălțuțe, fie grăsuțe, fie slăbuțe, fie masive, fie gingașe, fie limbute, fie tăcute, fie cochete, fie simpluțe, fie istețe, fie lălfi, fie brunete, fie șatene, fie roșcate, fie blondinete, fie ochioase, fie năsoase, fie cîrnuțe, fie buzate, fie pistruiete, fie șpanche — îmi plăceau fetele și gata!...

Dar de cînd te-am văzut pe tine, Unica, Adorata, Preacurata, Minunata, mor după tine. Și tu-mi ești și micuță, și nălțuță și grăsuță și slăbuță etc..» (*Nu mai continui ca să n-am aerul că jignesc.*)

De ce strîmbi din nas, Melizando? De ce nu-ți place poemul meu? Fiindcă nu-i scris franțuzește? Ți-l traduc imediat. Nimic mai ușor!... Acuma-ți place! Dar ascultă-l pe nemțește, în versiunea lui Heine:

«Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne,
Die liebt'ich eins alle in Liebeswonne.
Ich liebe'sie nicht mer, ich liebe alleine
Die Kleine, die Faine, die Reine, die Eine.
Sie selber, aller Liebe Wonne,
Ist Rose und Lilie, und Taube, und Sonne⁴⁵.»

Te-ai emoționat puțin! Ce vrei? Așa mi-e dat mie! Și un neamț ca Heine te poate emoționa; eu nu!

Dar acum atenție, ca la matematici.

Fredonam acest lied — poate cu același scop cu care se introduce hîrtia de tournesol în baze și acizi la experiențele chimice.

Benjaminul mă aude și-mi spune — pedant, cum obișnuiește — că asta e dovada telepatiei fiindcă și el fredona același lied.

Ce mai spui? Pleci ochii în pămînt? Roșești? Acuma îți place poemul meu? nu-i așa?

Concluzia I. Asta înseamnă, scumpă Melizandă, că ceea ce ți-am spus la Iași și ceea ce ți-am scris la începutul scrisorii, este exact. Benjaminul nu cunoaște linia dreaptă. Adina este o stea — hai să zicem — în parcursul astral al Benjaminului.

N-ai grijă: tot la tine ajunge.

Concluzia II. Făcînd bilanțul scrisorii mele mă întreb: adică de ce ți-am scris atîta? Simplu era să încep cu sfîrșitul și să pun punct. N-am făcut așa: de ce? Fiindcă am năravul digresiunilor, precum Benjaminul îl are pe-al metaforelor.

Cu alte cuvinte, nici Benjaminul, nici eu nu cunoaștem linia dreaptă. Dar dovadă mai concludentă decît asta că sîntem frați ce vrei? Și dacă sîntem frați într-atîta — într-o părinți și într-o năravuri — înseamnă că-l cunosc tot așa de bine ca și pe mine. Și atunci considerațiile mele asupra traiectoriei lirice a

⁴⁵ Și roză, și crin, și columbă, și soare, / Pe toate le-am iubit eu cu dragoste mare. / Nu le mai iubesc, doar pe una, altceva nimica: / Micuța, Drăguța, Regina, Unica. Ea singură-i toată-a iubirii lucoare, / E roză, și crin, și columbă, și soare (germ.).

Benjaminului sînt purul adevăr.

Quod erat demonstrandum,

Olguța."

— Gata, Olguța?

— Bre, bre! Ce intrare senzațională! În "marinel!"

Dănuț se gătise în alb: haină de olandă, civilă bineînțeles. Părul lins pe spate. Avea într-adevăr un aer marinăresc, de june aspirant, voinic și cochet, cu cearcăne marine în jurul ochilor.

— Tu nu te-mbraci, Olguța?

— Cu ce?

— Cu...

— Cu?

— ...?

— Rochia la spălat, bluza la spălat, și eu *trebuie* să mă îmbrac. Cu ce? Asta-i problema. Ai cuvîntul.

— Nu, serios, cu ce te-mbraci?

— Îmbracă-mă.

— Cu ce?

— N-ai prietine?

— Ei!

Dănuț se roșise. Olguța zîmbea.

— Tu știi că pămîntul e rotund?

— ...?

— Nu știai? Află.

— Olguța, serios, cu ce te-mbraci?

— Dacă pleci, urmă imperturbabilă Olguța, dintr-un punct al pămîntului, și ai fire de *globtrotter*, ajungi la același punct. Așa și eu. Plec de la pantaloni — singura mea îmbrăcăminte în momentul de față — și ajung tot la pantaloni, la pantalonii tăi însă.

— Te-mbraci c-o uniformă de-a mea?

— Ai sesizat?

— Aa! Ar fi nostim! I-am face o farsă lui Mircea!... Nu, serios, Olguța?

— Nu, serios, Olguța?... Ești extraordinar! Cum spun ceva serios, familia crede că-i glumă! Tu ești perechea Melizandei. Îi spun: "Melizando, junele R.M.S."...

— Ce-i asta?

— Adică cine-i ăla, vrei să spui?

— Cine-i?

— R.M.S., adică Minodor Stratulativ plus R. R. e de la mine.

— Cine-i acest caraghios?

— Nu-i de loc caraghios, să mă ierți! Licențiat în drept, secretarul lui papa; un preafrumos june — un Pelleas, în stilul tău.

— Și ce-i cu el?

— Ascultă cu răbdare șa-ai să vezi. Vra să zică îi spun Monicăi: junele R.M.S. e cupidonizant față de tine. Răspunsul: "Nu! Serios?" Întocmai ca tine. Ascultă, Benjaminule, un aforism: numai oamenii glumeți vorbesc serios. De asta-mi place

mie Caragiale, și ție nu.

— Serios, Olguța, îi face curte Monicăi?

— Serios, foarte serios, arhiserios. Dacă vrei, mă jur.

— Și Monica?

— Monica? Monica-i Monica! întreb-o.

— Și-l cheamă Stratulativ?

— Plus Minodor.

— E ridicol.

— Numele, el nu. Și după cum știi, omul face numele.

— N-are nici-o importanță! Da-mi pare așa de curios să știu că cineva îi face curte Monicăi!

— Nu-i curios de loc. Când e așa de frumoasă! îi face curte tot Iașul. Aș putea face un catalog cu numele admiratorilor.

— Poate! Da mie-mi pare curios Orice mi-i spune tu, n-o pot vedea pe Monica între oameni. Eu o văd la noi la Medeleni, cu noi, în livadă. N-o văd pe Monica decât la o parte de lume, ca o icoană, știută din copilărie, pe același părete alb, în aceeași odaie tăcută...

Cu mâinile în buzunar, Dănuț se plimba prin odaie, agitat. Olguța mușca dintr-un covrig.

— ...Uite, urmă Dănuț, numai fraza aceasta: "Minodor Stratulativ îi face curte Monicăi", e jignitoare...

— Jignitoare? Pentru cine?

— Pentru Monica.

— Nu se știe! Asta numai ea poate s-o spună.

— Nu. Din alt punct de vedere, din punct de vedere estetic. Pe tine nu te... jignește...

— Iar?

— ...nu te supără noțiunea aceasta mondenă, frivolă, "a face curte" alăturată de numele Monicăi?

— Dragă Metaforel, expresia "a face curte" e incompletă. E întreagă, și poate fi discutată numai atunci când îi adaugi și persoana care face curte.

— Nu, Olguța. Și numele acesta Monica, și... sora noastră...

Olguța zîmbi.

— ...care-l poartă așa de firesc, ca ceva religios. "A face curte", alături de cuvîntul Monica, e o impietate, o dezarmonie, ca o cutie cu fard alături de o evanghelie.

— Scrie-i Melizandei că ești jignit de succesele ei și că alături de numele ei nu admiți decît cuvîntul "dragoste": asta-i ideea, nu?

Dănuț se înroși și se întoarse cu fața spre fereastră.

Olguța-și reluă scrisul.

"Dragă mamă,

Degeaba te superi. Neculai nu-i nici stilat, nici meloman. Oricît i-ai spune să nu intre într-o odaie fără să nu bată la ușă, el va intra; și oricît te vei enerva că te deranjează de la pian cu discursurile lui, el te va deranja. Dar de data aceasta, fie, că face — cum se spune în stil democratic. O compoziție de-a Olguței — avînd ca

temă "cum este și ce face Benjaminul" — atîrnă mai greu, chiar într-o inimă fanatică, decît o sonată de Beethoven..

Cum este Benjaminul? Mare și frumos.

Ce face? Bine, merci.

Ce-ai spune, mamă dragă, dacă, urmîndu-ți sfaturile, după aceste două concise răspunsuri, m-aș iscăli? Vezi, mamă dragă, că uneori e mai utilă insuportabila limbuție a Olguței decît muțenia scumpă la vorbă și la scris a Benjaminului..."

— Olguța, ce scrii tu de-atîta vreme?

— Pardon, pardon! îl opri Olguța acoperind scrisoarea cu mîna. Fii discret, Metaforel!

— De ce nu-mi arăți?

— Fiindcă nu se poate.

— Olguța!

— Ce-ai pățit!

— Evrika! Tu *scrii*, răspică Dănuț accentuat, sărutînd-o pe amîndoi obrazii.

— Stop! Stop!... Ei, da, scriu.

— Scrii, Olguța? Și tu scrii? jubilă Dănuț, bătînd din palme.

— Sigur, scriu scrisori, după cum vezi!

— Fii sinceră, Olguța. Mărturisește: și tu faci literatură.

— Nuuu! Faci tu pentru tot neamul!

— Dacă-i adevărat ce spui, rău faci că nu scrii, Olguța. Păcat!

— Ți-e poftă de scris? Poftim: pune-te și scrie mamei. De cînd nu i-ai scris?

— ...îi scriu cîte-o carte poștală... din cînd în cînd.

— De cînd nu i-ai scris?

— ...De la Crăciun, mi se pare.

— Eu sînt sigură. Ascultă Benjaminule, un alt aforism: Cel mai crud animal e poetul sentimental, tigru, care are o reputație de cruzime bine stabilită, mănîncă prada numai cînd *i-i* foame, și după ce-a mîncat își linge buzele și se culcă; poetul sentimental e crud oricînd, în mod dezinteresat — ca să zic așa — dar varsă mereu lacrimi versificate. Asta e nesuferit!

Bufni de rîs în fața aerului dezolat al lui Dănuț.

— Pune-te și scrie mamei, tigrule metaforic!

Dănuț începu să scrie pe marginea ferestrei, în timp ce Olguța își reluă condeiul și covrigul.

"Dragă mamă,

Iartă-mă că nu ți-am scris de-atîta vreme..."

Se opri enervat. Pe cît scria de ușor și direct versuri și scrisori de dragoste, pe-atît de greu izbutea să închege o simplă scrisoare cu narațiune curentă.

De la întîia frază se descuraja, se dezgusta. Prozaismul și înlănțuirea stereotipă a concretului îi apăsau condeiul, paralizîndu-l. Scrisorile pe gustul lui erau numai fulgere lirice, impresii, eliptic exprimate, și metafore prin care sufletul să-și plimbe lenea și melancoliile cu trenă lungă, ca printr-o alee de plopi înalți.

"...Nu ți-am scris de-atîta vreme fiindcă am fost ocupat. Azi dimineață a venit Olguța..."

Auzea penița Olguței alunecînd cu presteță, ca un patinator îmbătat de ger și de viteza tăioasă. Alături de ea se simțea infirm, ca un olog nevoit să-și tîrască trupul cu mîinile din piatră în piatră.

Întoarse capul. Olguța scria ca și în copilărie, cu vîrfurile limbei afară, ca o mlădie corniță mefistofelică. Pletele-i alunecaseră pe frunte: o frunte mică, dar dominînd cu arcul ei încordat rădăcina nasului, o frunte care nu chema dezmierdările plăpînde, ci da senzația vigoarei, vitezei și trufiei, ca o pînză bombată de vînt, minusculă în zarea marină, dar purtătoare a unei corăbii cu bogății și marinari atletici.

"Fruntea Olguței dă nostalgia luptei", gîndi Dănuț. Și iarăși, ocoli cu un fel de mînie, de ciudă amintirea Monicăi. Dacă Monica ar fi intrat pe ușă în acea clipă, nu i-ar fi sărit înainte, nu i-ar fi zîmbit, nu i-ar fi strîns mîinile. Ar fi întîmpinat-o corect, distant, poate glacial... Dar fiindcă Monica nu intra pe ușă, fiindcă Monica era departe — poate alta decît aceea pe care o știa din copilărie — era neliniștit ca și cum i s-ar fi furat ceva, fără să știe bine ce, ca și cum ar fi trecut o umbră de nour pe un îndepărtat și veșnic vesel, pînă atunci, hotar al sufletului, ca și cum pe un cireș al lui, necopt încă, abia aburit de roșeață, s-ar fi abătut prădalnic un stol de vrăbii.

Reciti scrisoarea începută:

*"Dragă mamă,
Iartă-mă că nu ți-am scris de-atîta vreme..."*

Rupse scrisoarea.

— Nu merge proza? Scrie-i în versuri. Are și mama dreptul la o mică ofrandă de trufandale... leguminoase, dacă nu florale.

— Mă duc să-ți pregătesc o uniformă. Isprăvește și tu, să stăm de vorbă.

Olguța zîmbi lung în urma lui Dănuț și-și continuă scrisoarea.

"...Și-acum — după ce-am răspuns copios la întrebările: cum este și ce face Benjaminul — să trecem la futilități, adică la restul lumii.

Prima cursă pe care am făcut-o sosind în București a fost în Popa Nan. Teribil nume! Teribil trebuie să fi fost și popa! La cucoana Catinca. Nu te scandaliza, mamă dragă! Nu i-am sculat din somn. Erau la cafea în costum lejer. De altminteri, tu știi că papa și cu mine avem o reputație de răucrescuți, care corespunde realității ca mai toate reputațiile. E curios cum părerile majorității oamenilor — luate-n parte — sînt sub 0, adică neghioabe. De îndată însă ce părerea devine colectivă — cum e în cazul reputației — este inteligentă, chiar dacă nu e răutăcioasă. Dacă am spus o prostie — și mi se pare că așa-i, știi, în fuga condeiului! — teoria aceasta s-ar confirma. Închid paranteza. De altfel, nici nu știu bine dacă am deschis-o. Asta-i o scuzabilă manie a mea, pe care o are și respectabilul savant N. Iorga: jonglăm cu parantezele, el în public, eu în patru

ochi.

Trebuie să adaug ceva în privința buneicreșteri: deși papa și cu mine sîntem răucrescuți, familia noastră e binecrescută. Și iată de ce: tu și cu Monica sînteți într-un taler al balanței; papa și cu mine în celălalt. Greutățile se neutralizează. Echilibrul e stabil. Pe Benjamin nu-l pun la cântar, el fiind mai presus de astfel de aparate umane. Am vorbit bine?

Ajunseseră în Popa Nan. Să intrăm.

— Bucuroși de oaspeți?

— Bucuroși.

Așa de bucuroși, că de-abia am scăpat de-acolo.

Cucoana Catinca? C'est une femme à poigne⁴⁶, Un fel de Napoleon al casei din Popa Nan. Dacă ar fi o revoluție în București o văd pe cucoana Catinca în fruntea popă-nănenilor impunîndu-se dictator. Mă-ntreb dacă n-ar fi fost părechea ideală a lui Herr Direktor. Pușche pe limba-mi .

Conu Mihăiță, în schimb, e dulce ca vanilia. Nici n-are nevoie cucoana Catinca să-l ducă de nas; vine el singur, cu nasul magnetizat gata. Am însă impresia că dulceața dumnealui — ca să vorbesc à la Sadoveanu — e agrementată cu puținică ironie — și pentru el, și pentru ceilalți. Amîndoi sînt niște oameni de ispravă cum rar întîlnești — știi, eu, cu experiența mea, pot să-mi permit astfel de reflecții. Și știe cucoana Catinca să facă o cafea! Ti-ti! Cu tot regretul, te-a pus în cofă!

Am avut o surpriză cu Hardtmuth! Închipuiește-ți că nu-i de loc Hardtmuth! De loc, premiant întăi, model brevetat! Dacă afirmi, de pildă, că Ștefan cel Mare a murit în 1500 în loc de — habar n-am data exactă! — nu se uită la tine condoleant, avînd aerul să-ți spună: «Vai! ce prost ești!» Vorbește ca toți oamenii, fără să intercaleze citate latinești, cum pretindeam că face cînd nu-l cunoșteam, și cum fac eu, fiindcă nu știu latinește, probabil! E un fel de duduie care-a studiat la «Humpel» și a cetit versuri pe «banca Grațielelor». Se roșește așa de repede și de ușor, încît ai impresia că are inima în cap, nu în piept. Și nu poate vorbi de București decît sub formă imprecatorie. Drept să-ți spun, mamă dragă — ș-aici simt că am datoria să deschid o paranteză obiectivă — asta îmi displace profund. Ce-i moda asta la moldoveni să ponegrească Bucureștiul? Că-i corupt, că-i vulgar, că-i murdar, că n-are stil, că-i mahalaua Parisului etc. Cuax? Cu Bucureștiul e ca și cu piesele frivole ale teatrelor de vară. Toți îl critică și toți îl frecventează, făcînd chiar sacrificii pentru aceasta. Mie-mi place Bucureștiul. E un oraș care cîntă — cam tare, cam fals — dar cîntă. Vibrează. E viu. Mă simt bine dispusă aici, am poftă de mîncare și nu mă simt exilată pe Calea Victoriei, pe care de altfel n-am văzut-o decît în treacăt, venind de la gară — dar mai exagerez și eu puțin!

Aceste judicioase reflecții le-am împărtășit și lui papa, cînd ne întorceam de la cucoana Catinca. Papa a căzut de acord cu mine: de n-ar uita, numai, pînă la Iași!

Revin la duduia Mircea. Îmi pare că însușirile părinților săi sînt în el în stare de indiviziune, cum se spune în limbaj juridic, dar atenuate. Nu-i nici vanilie, nici Napoleon: fă și tu o medie între vanilie și Napoleon, ș-ai să vezi ce iese. Ca fizic,

⁴⁶ E o femeie autoritară (fr.).

frumușel și fin: îl văd jucînd pe L'Aiglon⁴⁷.

Vra să zică ți-am vorbit și despre amicul cel mai bun al Benjaminului. Invitația de a petrece vacanța la Medeleni a acceptat-o... cucoana Catinca: ea se exprimă pentru toți...

Am făcut o pauză. Extraordinar e papa! A sosit chiar acum din târg: îmbăiat, ras, fresco, musteața puțin încrețită. Îl vezi? Să aibă tupeul să mai spuie că Bucureștiul e așa și pe dincolo! Dar să-ți spun în ce constă extraordinarul: ce crezi c-a adus papa? Stridii. Se cetește: stridii, cu apă la gură. De unde le-a denișat în zi de duminică? Mister. E extraordinar papa! Nu degeaba-i spun eu Aladin.

Nenorocirea cea mare e că Benjaminul m-a îndopat cu covrigi. Ce-i de făcut? Singura soluție — acceptată de altfel, căci icoana de Herr Direktor nu s-a trezit încă, și-s două jumătate! — e să-mi jaci poftă de mîncare prin mișcare, adică scriind.

Olguța.

P. S. Nu zîmbi. Așa-i. Știu. Post-scriptumul este Benjaminul meu. Și ce nu face o mamă pentru al său post-scriptum!

Uitasem să-ți comunic că ai uitat să-mi comunici un comision capital: să-ți cumpăr levănțică. Așa-i? De adus mi-am adus aminte acum, dar levănțică n-am cumpărat încă și cum sînt «și distrată și uitucă» — citez, după cum vezi, autori serioși — ce-i de făcut?

Foarte simplu. Dă-mi o telegramă urgentă. O voi alătura imediat. Tu o trimiteți numai la poștă.

P. P. S. Te rog supraveghează-l pe Cuțulachi în lipsa mea. În Monica n-am încredere: e prea moale. Îi interzic formal lui Cuțulachi orgiile de cosmetic. Nu înțeleg de ce se îndărătnicește să-și facă cărare, cînd e tuns chilug! Asta nu-i poate intra în cap. Dar nici eu nu tolerez cosmeticul. Dacă-l prinzi uns, pune-o pe Profira, în fața ta, să-l spele cu leșie și cu borș. Am să-l educ eu la vară.

*Te sărut,
Olguța."*

— Olguța, nu ne tortura!

— Papa, numai să scriu o telegramă.

— O telegramă? Cui?

— Mie.

Dănuț și domnul Delaanu, se aplecară peste umerii Olguței.

"Olga Deleanu

Pitar-Moșu 20

București

Urgent

Nu, uita să-mi cumperi levănțică. Stop. Institui premiu pentru memorie o duzină ciorapi de mătăsă și alte surprize. Stop. Să nu-mi vii gutunărită. Stop.

⁴⁷ Dramă istorică în versuri de Edmond Rostand (1868— 1918). L' Aiglon este ducele de Reichstadt, fiul lui Napoleon I și al Mariei-Luiza de Austria.

Pune-ți pelerina. Stop. Nu bea apă când ești nădușită. Stop. Multe sărutări lui Dănuț.

Mama."

Se încinse un rîs școlăresc. Olguța-și lipi scrisorile.

— Hainele, Metaforel.

— După dejun.

— Vai! Am amorțit! Nu mă pot mișca.

— Hai s-o luăm pe umeri, propuse domnul Deleanu.

— Hop! Aii! se văită Olguța, purtată pe umerii lor, schimonosindu-se din pricina furtăciunilor.

— Herr Direktor doarme?

— Dus!

— Jos cu el!

— La moarte!

— Hai să-l trezim cu muzică. *Deșteaptă-te, române.* Hai! Papa, să nu cînti fals. Atenție! Una, două, trei: *Deș-teap-tă-te, ro-mâ-ne...*

Văzînd alaiul care cobora pe scări urlînd "*din som-nul-cel-de moa-ar-te*" — Nae întoarse capul, cu buza de jos răsfrîntă, ca în fața unui spectacol indecent; în timp ce, ieșind din ietac în halat de odaie, cu monoculul în ochi și țigara în gură, Herr Direktor exclamă frecîndu-și tîmplele:

— Îs beat sau nu-s beat?

— ...*În-ca-re-te-aaa-dîn-ci-i-ră, bar-ba-rii de tira-a-ani, bar-ba-rii-de-ti-rani..."*

— Îs treaz fraților, dar nu va ține mult!

Și, intrînd în pas cu cortegiul Olguței, intona cu glas dogit:

— "*A-cum-ori-ni-cio-da-tă, cro-ieș-te-ți-al-tă-soar-ar-tă..."*

În urma corului, care rîdea cîntînd în sofragerie, Nae își frecă ochii și, încordîndu-se, intră demn în infern.

*

"...Atunci ne-ntîlnim la patru. Nu uita Infanta."

La patru fără douăzeci, Mircea apăruse în capătul străzii Pitar-Moșu, cu *Au jardin de l'Infante* în mînă.

Ca să nu depășească ora indicată de Olguța, începuse pregătirile de la unu, cu febrilitate, după o apatie care-o făcuse pe cucoana Catinka în timpul dejunului să spună:

— Măndițo, du furculița la gură, lui conașu Mircea!

În timp ce Măndița înfierbîntase mașina de călcat, el își lustruise pantofii galbeni. Apoi supraveghease netezirea șireturilor de la pantofi. Apoi își călcăse singur pantalonii de olandă; în Măndița n-avea încredere; ea era femeie — prin urmare, incapabilă să înțeleagă însemnătatea dungii — și pe deasupra nu putea fi în stare să facă un astfel de efort. În concepția lui Mircea, călcatul pantalonilor era ceva asemănător cu săparea unui tunel prin munți de granit, cu îmblînzirea unui cal sălbatec, cu duelul a doi adversari crînceni. De aceea n-avea încredere nici în

croitori. Croitorul e un profesionist indiferent; dunga, pentru el, e un mijloc de câștig, nu un scop. Și nu poate fi capabilă o mînă indiferentă de tensiunea laborioasă și pasionată din care iese dunga netă și tăioasă, ca o lamă din focul care i-a modelat și călit oțelul.

Își călcase pantalonii îndelung, fără cruțare, udînd cîrpa fumegîndă încă de fierbințeala jilavă, fără să-i dea răgaz să se usuce de-a binelea, apăsînd cu toată puterea în mînerul mașinei dogoritoare, participînd cu trup și suflet la această trudă dătătoare de migrene și crampe musculare.

Apoi urmasese problema "cărării", inedită pentru Mircea. Pînă atunci se pieptănase cu cărare la stînga, fără să știe de ce anume și fără să se preocupe dacă-i ședea bine sau nu. De data aceasta, însă, după ce-și udase părul, tocmai cînd începuse să-și aleagă mașinal cărarea, se oprise zăpăcit în fața unei adevărate răspîntii de cărări. De ce la stînga, și nu la dreapta sau la mijloc? Încercase deci cărarea la dreapta, la stînga, la mijloc, avînd mereu impresia că ultima îl dezavantajează mai grav decît precedentele. Își pieptănase părul pe spate, ca Dănuț. Nu-l prindea! Avea fruntea prea mare! Descoperirea ei complectă îl stînjenea ca o indiscreție, ca o fanfaronadă, ca un decoltaj... Revenise la vechea cărare, regretîndu-le pe celelalte.

Călcatul pantalonilor și enervarea pieptănatului îl congestionaseră, învăluindu-i obraji cu o flacără vestitoare parcă de furuncule...

De la două la trei se plimbasese prin odăi, gata îmbrăcat, oprindu-se în fața fiecărei oglinzi, alungat de fiecare dintre ele spre alta, cu speranța dezmințită că următoarea îi va fi mai puțin ostilă.

Era extenuat și nu îndrăznea să stea jos din pricina dungii. În dezacord cu inima lui, timpul trecea încet, și singura lectură posibilă era exasperanta lectură a orelor.

De obicei, migrenele lui Mircea erau precedate de obsesii muzicale, violent scandate de bătaia tîmpelor: refrenuri de operete, detestate; sau, mai ales, cântonețele populare fredonate de melomanii nocturni din Popa Nan. De astă dată, migrena se anunțase prin imnul regal: "*Trăiască regele în pace și onor etc...*"

Întovărășit de fanfarele migrenei monarhiste, la trei plecase de-acasă.

"Atunci ne-ntîlnim la patru..."

La patru fără zece pusese mîna pe mînerul porțiței din Pitar Moșu 20. Apăsînd mînerul, meditase, șovăise, îl privise cum se ridică din nou purtîndu-i mîna — ca pe un înecat aruncat de apă — și plecase mai departe.

Nu era așa de simplu cum își închipuise! Ca arhanghelul cu spadă de flăcări din fața paradisului, în fața porțiței din Pitar Moșu 20 era Panica. Panica de?... "ridicol", răspunsese un gînd ironic.

Pînă la patru mai erau zece minute. Avea timp să se reculeagă.

"Atunci ne-ntîlnim la patru..."

La patru și cinci vorbele Olguței răsunau imperativ și nerăbdător în mintea lui Mircea. La patru și un sfert, aceleași vorbe răsunau dojenitor în inima lui Mircea. Era o decepție în accentul lor; la patru și douăzeci, o mîhnire; la patru jumătate, o melancolie. De la patru jumătate Mircea nu se mai uitase la ceas. Regăsise în el tovarășia celor doi ochi triști, dulcea povară a vechii melancolii, sporită de alta nouă.

Încetaseră fanfarele migrenei, preocuparea de dungă și cărare, tulburarea

vizitei de la patru.

Nu se schimbase mai nimic. Odinioară purta în el tristețea unei fete necunoscute, căreia îi făcuse un rău involuntar: acum, aceeași tristețe înviase, întâlnindu-se cu o altă tristețe, dar amîndouă erau ale Olguței...

"Atunci ne-ntîlnim la patru... Vezi, Mircea, te-am așteptat și n-ai venit!... Vezi..."

Da. Vedea două lacrimi desprinse din ochii care păreau dominatori, dar care erau triști... Numai el știa secretul ochilor Olguței: tristețe. Ceilalți o credeau veselă fiindcă rîdea. Dar el știa cîtă tristețe ascund ochii ei negri. Și cum să nu știe cînd din pricina lui era tristă Olguța... Olguța... Cînd îi spunea numele, simțea un tremur, o lungă risipire de lacrimi în inima lui.

Ar fi vrut să fie singur, în odaia lui, prin întuneric...

Vocea lui Herr Direktor îl deșteptă. Abia avu răgaz să fugă, adăpostindu-se îndărătul bisericii Pitar-Moșu.

Herr Direktor trecea însoțit de domnul Deleanu. Se duceau probabil la club. Era tîrziu. Se uită la ceas: cinci.

"Atunci ne-ntîlnim la patru"...

Și erau cinci!

Și — ciudat! — vocea Olguței răsunase obiectiv, fără nuanțe dojenitoare, triste sau melancolice.

Cum or să-l primească? Ce explicație va da? Cum se va prezenta?

Ajungînd în fața porții, se îndreptă din nou, aruncînd o privire ostilă casei de peste drum, care-l privea cu toate ferestrele ei indiscrete, și grăbi pasul. Casele din Pitar-Moșu îi aruncau sarcasme; trecea pe lîngă ele ca un laș printr-o alee de eroi.

"Bună-ziuă, Dan. Ce mai faci? A! Nu ești singur!"

Vorbea prea tare, nenatural; era prea gătit — cine l-a pus! — și se roșea îngrozitor... Da. Intrarea aceasta imaginară era ridicolă ca a unui lacheu dînd buzna pe ușa monumentală, afectată apariției "contesei" așteptată cu reverențe, de nobila asistență, în aplauzele și rîsetele publicului, care nici nu huiduie măcar.

"Salve, Dan. Ai musafiri? Nu știam. Te stînjenesc (de ce nu deranjez?). Plec. Altădată. La bună vedere (de ce nu la revedere?)."

Acestea spuse cu un aer blazat de scriitor celebru, care nu poate suporta musafirii cînd vine la un prieten intelectual.

Fals! Odios de fals!

Ridică din umeri, exasperat. Un domn, braț la braț cu doamna, trecea pe lîngă el.

— Numai proștii pot fi naturali! monologa Mircea.

— Mă rog?

O față cu ochi de revolver și musteți explozive îl măsură.

— Georges, nu te enerva! interveni doamna.

— N-am spus nimic, se apără Mircea.

— Am crezut...

Părechea se îndepărta ricanînd.

Ajunsesese în fața judecătoriei din Clementa. Se întoarse îndărăt, hotărît să intre: erau cinci și un sfert. Încetini pasul treptat. Examină o piatră a pavajului, lung. Ajungînd la întretăierea străzii Pitar-Moșu cu Mercur, nu departe de numărul 20,

avu o bătaie de inimă, o revoltă, o resemnare, o lașitate energică, și apucă pe strada Mercur spre grădina Icoanei.

Îi era sufletul ca un dezgheț de ape curgătoare. Îl dureau picioarele. Pantofii galbeni se prăfuiseră, devenind de un cenușiu mat, ca o răpănoasă piele de antilopă.

Trecu dincolo de strada Dionisie. Se opri lângă un gard, nădușit. Avea o singură batistă. Dar îl preocupau pantofii, mai mult decât fruntea. Cu batista de olandă își curăță pantofii, îi lustrui și, dezgustat, o aruncă. Șapca îl apăsa pe frunte: îi era prea strîmtă șapca de vară, pe care o avea de anul trecut, acum, de cînd purta părul lung. Cercă s-o scoată cu băgare de seamă, ca să nu-și strice cărarea. În tramvai se făcuse că nu vede pe profesorul de istorie, de teamă că, salutîndu-l, își va răscoli părul pieptănat cu-atîta grijă. Și acum era nevoit să-și scoată șapca, fiindcă simțea bine că-i imprimase o dungă roșie pe frunte.

Ce mizerie! Părul nu mai era lins! Umbra de pe trotuar îi arăta zburliți țepoase și o șuviță rebelă ca a lui *Poil de Carotte*⁴⁸. Luîndu-și inima în dinți, se opri în dreptul unei ferestre, se sui pe ieșitura zidului, privindu-și cu insistență oglindirea.

Un domn cu ochelari și frunte încrețită, brusc răsărit de după perdele, îl amenință dinlăuntru, cu un deget autoritar de proprietar urban.

Fugi, roșu.

A! Își uitase cartea. Reveni pe subt zid, furișîndu-se luă *Infanta*.

— Ce ai, mă, cu casa mea? Ce-i, panoramă? Ia să-ți văz numărul! Mă, puștiule!

Fugea ca un hoț, urmărit de glasul domnului care deschisese fereastra privind fuga lui cu o dușmănie mahmură.

Se opri în Pitar-Moșu. Îi bătea inima iepurește, avea o revoltă de Prometeu și un abur de lacrimi în ochi.

Ura pe toată lumea, dar mai ales Bucureștiul. Străzile, casele, oamenii, zgomotele, adierile gramofonelor prin arșița prăfuită aveau un relief cinic, brutal.

Parcă deodată plătînda spaimă din el ridicase ultimul vâl al Bucureștiului. Și Capitala i se arătase cu fața ei veridică: vulgară ca un "mă" în gura unui om cu buze groase și burta plină.

Și el era osîndit să-și plimbe sufletul în acest oraș!

Iașul răsări blînd nostalgiei lui romantice, ca un Bosfor al dealurilor moldovene... Iașul adormit în albăstrimi de cer și dealuri; cu lumini brumate ca vastele oglinzi murale ale palatelor păraginite; cu ulițe neînsuflete, pe care nopțile cu lună se apleacă albe și somptuoase, ca salcîmii în floare; cu oameni timizi și modești, care surîd ușor și vorbesc moale, atinși parcă de o comună melancolie — Iașul în care, necunoscută și misterioasă, ca o corabie venind din Orient, era casa Olguței...

Șase fără douăzeci!

"Atunci ne-ntîlnim la patru"...

— S-s-salve, mă! T-t-te-ai gătit ș-ș-șmechere!

Apariția lui Tonel, în loc să-l indispună, îl reconforta brusc. Deprins să fie autoritar cu Tonel, își regăsi, văzîndu-l, automat, prestigiul și demnitatea de șef al

⁴⁸ *Morcoveață*, opera cea mai cunoscută a lui Jules Renard (1864—1910), publicată în anul 1394

clasei a șaptea modernă.

Respiră. Înviase.

— De unde vii, Tonel?

— F-f-f-fii discret, mă!

— Și unde te duci?

— U-u-u-unde zici tu, m-m-m-mă Balmuș, consimți Tonel, cu un ton de înduplecare.

— Haidem, Tonel.

O apucară spre numărul 20, cu o egală ușurare.

— M-m-mă Balmuș, a-a-azi ești m-m-mișto!

Mircea zîmbi. Își regăsea pe rînd siguranța gîndului, a vorbei, a zîmbetului, a pasului, alături de Tonel.

Intrară fără de miracol pe porțiță. Vraja străvezie, cu piedicile ei, pierise.

Dar inima...

Mircea oftă. Avea altă inimă decît pînă atunci. O purta stîngaci, o simțea tot timpul și se împiedica mereu de ea, ca o fetiță de șaisprezece ani cînd îmbracă pentru întâia oară rochia lungă.

*

Tonel trecu de-a dreptul pe terasă — "o-o-observatorul lui Tonel" — unde găsi urmele unui ceai îmbelșugat: cataifuri, fursecuri, covrigi, glasele și fructe.

Mircea intră în birou. Nu era nimeni. Oftă ușurat. Rînd pe rînd, cu precauțiuni de detectiv în căutarea asasinului ascuns, trecu prin toate odăile.

Nu era nimeni decît dezordinea, care pusese stăpînire peste toate odăile, ca un hohot de rîs colectiv.

Nimeni!

Atunci plecaseră!

— Dan!

— Dan!

— M-m-mă Balmuș, t-t-tu nu-nfuleci? îl îndemnă Tonel, răsturnîndu-și în gură — cu gestul specific al copiilor napolitani cînd mănîncă pletoasele macaroane — un cataif întreg.

— Nu-i nimeni acasă, Tonel, suspină Mircea cu fața trasă.

— M-m-mă, să fii al dracului! exclamă Tonel, bătîndu-se cu mîna peste frunte.

— Ce-i, Tonel?

— I-i-i-iote, mă!

Prinsă cu ținte în lemnul ușii, o foaie de bloc purta următorul anunț:

"Onorații colegi Mircea-Hardtmuth, Tri-Tonel și toți cei care vor binevoi să onoreze cu prezența lor superba teiasă à la rose, cu vedere pe «plopii fără soț», sînt rugați să-și toarne singuri ceaiul, să se alimenteze pînă la indigestie, s-o combată cum știu, să-și împrăspăteze verva și apoi să descindă în magnificele saloane ale apartamentului directorial, unde are loc — între orele 5 și se va vedea — balul dat de rajahul Metaforel-Sadea în cinstea ambasadorului Bruno del Bahluio Far-Niente.

Ținuta: pantaloni fără genunchi, cărare fără cosmetic, ghete neprăfuite și legiunea de onoare a bunei dispoziții.

Metaforel-Sadea

Bruno del Bahlui Far-Niente

Cyrano de Dîmbovița — Apă Dulce."

— M-m-mă, d-d-drăcia dracului! C-c-ce-i asta, mă?

Mircea se roșise. Era acasă.

— H-h-haide, mă Balmuș!

— Nu luăm un ceai, Tonel?

— C-c-ce, mă! C-c-ce ce-ce-ceai, mă!

— Du-te tu, Tonel.

— H-h-hai, mă, n-n-nu face f-f-fasoane!

— Hai.

— O-o-o-or fi și d-d-dame, mă! Ș-șmecher Deleanu!

Bombîndu-și bustul, Tonel porni. Cu o docilitate moale, Mircea îl urmă.

Coborîndu-se pe scări, simțea golul vertiginoaselor descinderi în ascensor.

— V-v-veni Tonel, mă! D-deschide-ți, mă! C-c-ce dracu!

Ușa salonului era închisă cu cheia. Dinlăuntru răsunară râsete, șopoteli — apoi numai *Dunărea albastră* care curgea orhestral și valsat prin pîlnia gramofonului.

Tonel bătu cu pumnul în ușă. Văzînd că violența n-are nici un efect, făcu din ochi spre Mircea, își dresă glasul și improvază pe melodia *Dunării albastre* următoarele spirituale stanțe, intonate cu un zguduitor lirism vocal:

"Deschideți, mă, nu fiți măgari,

Deschideți, mă, nu fiți golani!

Deschideți, mă, veni Tonel,

Veni și Hardtmuth după el,

Ta-ta-ta-ta-ta-ta-ta-ta,

Ta-ta-ta-ia-ta-ta-ta-ta,

Ta-ram-bam-bum-ta-ta-ta,

Ti-ri-ri-ri-ram-ta-ta!..."

Urale și ropote de aplauze acoperiră vocea lui Tonel, care făcea să vibreze geamurile "ș-ș-și inima d-d-damelor". Ușa salonului se deschise. Stăpînită încă de convulsii rîsului, o păreche valsa: Cyrano, în uniformă de vară, cu un alt licean în uniformă de camgar, cam lărguță, dar purtată ștremgărește, cu papuci minusculi de tenis și cagulă de hîrtie albastră, care nu dezvăluia decît lucirea ochilor și albeața dinților.

— F-f-fără d-d-dame, mă?! exclamă decepționat Tonel scărpinîndu-și o nară păroasă cu degetul cel mic, încîrligat cochet.

Cu obrajii dogoriți de rușine, Mircea îl trase discret de tunică.

— Tonel, vorbește frumos! îi strecură el la ureche.

— Cc-c-ce-am spus, mă! izbucni Tonel. C-c-ce? D-d-dame, mă! C-c-ce ești a-a-așa rușinos, c-c-ca o fată mare?

Mircea nădușise.

Părechea se opri pe loc, rîzînd cu hohote.

— C-c-ce rîzi, m-m-m-mascatul?

— Calmează-te, Tonel, interveni Dănuț, așezîndu-l pe scaun cu autoritate, văzînd că se repede la mascat.

— Frige soarele? se adresă mascatul cătră Tonel și Mircea, cu glas îngroșat.

— Frige soarele? reluară în cor Dănuț și Cyrano.

— F-f-frige, mă! V-v-v-ați ciupit, mă!

— Haidem, Cyrano.

— *Après vous*, Del Bahlui.

În treacăt spre ușă, Olguța făcu un semn de complicitate lui Mircea. Cyrano o urmă afară. Gramofonul cînta înainte. Dănuț valsa cu Tonel.

La o parte de veselia celorlalți, pentru înțîia oară în viața lui, Mircea simți singurătatea despuiată a celor părăsiți și trădați.

*

Care liceu, care clasă liceală sau care societate omenească — ținînd seamă că orice grupare socială implică o pluralitate de persoane, deci de nasuri — nu-și are Cyrano-ul?

Cu singura deosebire că la unele licee cei care au un nas mai avîntat — în sus sau în jos — sînt porecliți popular "năsosul", "năsoilă", "năsoacă", "nazone", "cartoafă" sau "alifantu", pe cîtă vreme la alte licee sînt porecliți mai literar "Cyrano".

Clasa șaptea modernă a Liceului Lazăr poreclise pe Dorel Deiu — Cyrano, încă din clasa patra. Ceea ce arată, pe de o parte, că nasul lui Dorel își arătase cu precocitate vocațiunea de nas din ultima clasă a cursului inferior și, pe de altă parte, că între colegii lui Dorel *Cyrano de Bergerac* avea o popularitate care dăinuia de trei ani.

Dorel Deiu suporta spiritual și porecla și nasul: numai spiritual. Aroganța proeminenței faciale — de cînd luase lămurită cunoștință despre ea: în oglindă și-n poreclă — nu determinase, cum se întîmplă de cele mai multe ori, o alterare a psihologiei purtătorului acelui nas, în sensul aroganței, ceea ce ar fi însemnat vasalitate, sau în sensul acririi, ceea ce ar fi însemnat vanitate.

Dorel Deiu se născuse roz, blond și zîmbitor și, cu anii, aceste trei însușiri nu dispăruseră, ci evoluaseră simpatic. Părul devenise ceva mai cenușiu, tenul ceva mai sanghin, și zîmbetul mult mai conștient. Dar ochii erau albaștri ca al pruncilor serafici, așa că zîmbetul spiritual al buzelor niciodată nu putea fi — nici nu putea fi socotit — răutăcios din pricina ochilor permanenți și albaștri.

Dorel Deiu era agreat — cum se spune în societate — de toată lumea: și de colegi, și de prietenele surorilor sale, și de părinții săi — *y compris* ascendenții și colateralii acestora — și de profesori, și chiar de trecătorii de pe stradă. Știa să danseze orice dans; știa să cînte șansonete și să se acompanieze singur la pian; știa să fluiera opere, operete și arii de tot felul; știa să cîrpească ciorapi, să însaile rochii, să fabrice cravate din resturi dezafectate, știa să combine ștofe între ele și cu tenurile ceie mai rebarbative; știa să presimtă apariția și dispariția modelor; știa să calce — nu numai pantaloni bărbatești — dar și mînicile tunicilor, și bluzele, și

dedaliennele gulerașe feminine, și rochiile plisate: știa să facă "bezele", torturi, nuga și caramelle de șocolată; știa să împrumute pe colegi și să aibă discreția rară de-a uita aceasta; știa să decline și să conjuge la latină, să raționeze la matematici, să fugă de la școală — avînd absențe numai motivate — cînd gheața Cișmigiului era propice flirtului, căci știa și să patineze fără să cadă, și să flirteze fără să se îndrăgostească. Și era, pe deasupra, așa de serviabil, încît nu era "cunoștință" pe care să nu o fi îndatorat.

Această universalitate de însușiri a lui Dorel Deiu, îndreptățește o a doua poreclă, dată de Dănuț: "La bazarul universal", poreclă care nu prinsese, deoarece era lungă și pretindea să definească un complex, pe cîtă vreme porecla "Cyrano" era scurtă și definea un nas, ceea ce e suficient pentru o poreclă școlară și chiar pentru una homerică.

Abia o cunoscuse pe Olguța, și o și servise. Îi fabricase o ermetică și cochetă cagulă, ca să nu ghicească Tonel și Mircea că Bruno del Bahluio Far-Niente e sora lui Dănuț: accelerase printr-un procedeu ingenios uscarea rochiei și a bluzei — de care Olguța avea nevoie pentru masa de la cucoana Catinca — și acum i le călca în spălătorie, cu o îndemînare care o înmărmurise pe Șari, soția lui Ioșca.

— No, asta boier *noghi zérek!* exclamă Șari, bătîndu-și coapsele ecuatoriale.

— Grăbește-te, Cyrano, că-ți aduce cinci hectare de rochie la călcat, bufni Olguța.

A doua apariție în salon a mascatului fu urmată de prezentările de rigoare făcute de Cyrano, cu acompaniament de gramofon.

— Bruno del Bahluio Far-Niente; Don Juan de Totonel, *seigneur des cinémas et d'autres lieux fins*; Hardtmuth-Iași, *seigneur des premiers prix moldo-valaque*. Fiți discreți, vă rog. Ambasadorul Del Bahluio ține să petreacă incognito.

Dănuț schimbă acul gramofonului, dezlănțuind aceeași *Dunăre albastră* răgușită, ca după chef. Gramofonul era luat cu împrumut de la Nae, care, de la o vreme, simțind că nu-și mai epatează rudele, venite să-l viziteze în Pitar-Moșu tocmai din "Făgădău", cu repertoriul biling al lui Coco, cumpărase un gramofon de la "Feder", plătindu-l în rate. Repertoriul gramofonului era alcătuit din producții vocale. Nae aprecia orchestra numai atunci cînd o *vedea* la berărie. În schimb, o voce care nu iese dintr-o gură, ci dintr-o pîlnie "e ceva"!

— Să-mi dai, domnule negustor, unu care să zbîrnîie geamurile cînd își dă drumu.

Și magazinul "Feder" îl servise pe Nae cu Carusso, servindu-și și interesele comerciale. Totodată psiholog, vînzătorul plasase și producțiile lui Iulian.

Singura placă orchestrală din colecția lui Nae era *Die schöne blaue Donau*⁴⁹ Nae ascultase melodia la berăria "Carpați", unde-și lua halba duminicală, cu o ținută de magistrat pensionar. Un meloman de la masa vecină se exprimase, cu dantele de bere în jurul buzelor:

— Asta-i *Dunărea albastră*...

Și fredonase melodia, nostalgic și fals, după ce orchestra încetase, strîngînd o alună americană în degete, ca un suvenir.

Nae fusese impresionat. *Dunărea albastră* luase loc în cutia de carton, între

⁴⁹ Frumoasa Dunăre albastră (germ.).

Carusso și Iulian. Și astfel, singurul vals al balului dat în cinstea lui Bahluio Far-Niente, era languroasa *Dunăre albastră*.

Tonel dansa cu Dănuț, el fiind "c-cavalerul", Dănuț "d-dama"; Olguța cu Dorel, alternînd rolurile. Mircea nu știa să danseze. Disprețuia dansul și balurile, fără să fi dansat vreodată, fără să fi văzut vreun bal decît în romane.

Covorul din salon fusese scos. Patru părechi de picioare lunecau pe luciul blond al parchetului.

Nu-și închipuiau dansatorii că Mircea le înfiera pasiunea și tinereasca însuflețire cu versurile lui Baudelaire:

*"Je hais le mouvement qui déplace les lignes;
Et jamais je ne pleure..."⁵⁰*

Ceea ce era inexact, căci trebuia să facă o violentă efortare ca să-și stăpînească lacrimile.

Erau șapte fără un sfert.

Inima lui Mircea se opri la șapte fără un sfert: Olguța se înclinase în fața lui, poftindu-l la vals. Tonel se repezi în ajutorul lui Mircea.

— M-m-mă, cum îți zice?

— Del Bahluio, *signor* Tontonelino.

— M-m-mă, c-c-că spiritual mai ești! C-c-ce ai, mă, c-c-cu Mircea? E-e-el e băiat s-s-serios!

Dar spre surprinderea lui Tonel, Mircea se lăsă răpit.

Acul gramofonului depășise circumvoluțiunile muzicale, intrînd în cele periferice, hîrșcîitor, huruitor, orăcăitor.

— Învîrte, Tonel! protestară dansatorii.

— Acul, acul!

— Vai! Urechile!

— D-d-dansați, mă, c-c-că vă cîntă Tonel!

Și iarăși, pe melodia *Dunării albastre*, improviză:

"Dansați băieți, nu vă lăsați,

Dunărea merge la Galați..."

...în timp ce așeza acul la începutul plăcii. Începu să învîrtească manivela. Cu un fel de lehamite bleagă, valsul se opinti și renăscu pe măsură ce Tonel învîrtea.

— U-u-unde-s, mă?

Mascatul și cu Mircea dispăruseră. Tonel se repezi la ușă. Era închisă cu cheia.

— M-m-mi-o făcu m-m-mascatul!

— Nu mai pot! răsuflă Olguța, lăsîndu-se într-un fotoliu din biroul lui Herr Direktor.

Își scoase cagula, descoperindu-și obrajii aprinși. Își desfăcu tunică la gît.

— Deschide ferestrele.

— Duduie...

— Olguța.

— Olguța, repetă supus Mircea, deschizînd ferestrele.

⁵⁰ Urăsc mișcarea care liniile mișcă; / Și nu plîng niciodată (fr.).

"Dacă mă întreabă de ce-am întârziat, ce-am să răspund?"...

— Lasă ușa deschisă.

— Să nu răcești, duduie...

— Ah! Olguța, Olguța, Olguța! De ce ești așa de ceremonios, m-m-mă Mircea?

C-c-ce dracu!

Mircea redeschise ușa. Se roșise. Mințise. Vroise să închidă ușa ca să rămâie singur cu Olguța. Și-i era așa de frică să rămână singur cu ea, încât rămase la ușă, neîndrăznind s-o privească.

Tolănită în fotoliu, picior peste picior, cu brațele spînzurînd în lături, Olguța îl privea leneș. Însuflețirea dansului îi aprinsese focuri bengale în ochi și pe obraji.

— Cîte ceasuri?

— Șapte, răspuse Mircea fără să consulte ceasul.

— De unde știi? Ai intuiția timpului? cum ar spune Metaforel...

— Acuși plecăm la Șosea.

Tăcură. Atent, trupul Olguței urmărea valsul din salon.

Desperat, Mircea simțea că fiecare secundă îl înșurubează mai adînc într-o tăcere umilitoare, năîngă.

Olguța se ridică, așezîndu-și din nou cagula.

— I-ai dat cartea?

— Nu.

— De ce?

— ...Am uitat.

— Ai uitat-o acasă?

— Nu. E sus, îngîină dezolat Mircea.

— "*Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte*"... De ce nu vrei să dansezi?

— ...Nu-mi place. Nu. Nu știu... Știu eu!

— Te rog să-i dai *Infanta*. Vii cu noi la Șosea?

Olguța intră în salon. Mircea urcă scările, lăsînd în urmă Dunărea *albastră* în care nici nu se putea îneca măcar.

— Olguța...

Dănuț se opri prea tîrziu. Tonel tocmai începuse valsul. Auzind numele, examină încruntat mîna revelatoare a mascatului, ca pe-o fițuică venită din senin: farsă ori fițuică?

— B-bine, mă! D-d-dați-o dracului de treabă! C-c-ce nu-mi spuneți, mă, c-c-că-i d-d-damă!

De afară se auzea claxonul unui automobil oprit la poartă.

— M-m-mi-o făcurați, mă!

Olguța-și sfișie cagula, descoperîndu-se.

— Îmi pare bine, Tonel.

— P-p-pardon! P-p-p-rezintă-mă, c-c-camarade, se adresă el lui Dănuț, care rîdea în unison cu Dorel.

— Soră-mea.

— P-p-parol?

— Pe onoarea mea, Tonel! îl asigură Olguța, cu degetul cel mare ridicat.

— D-d-d-domnișoară m-m-mă prezint cu onoare. A-a-a-a...

- Ce A? Tonel sadea, protestară Dănuț și Cyrano.
- ...A-anton I-i-idriceanu. D-d-dați-o dracului, mă! S-s-sînteți mojici!
- Încîntată, Antonel, nu te uita la ei.
- Mircea te-a recunoscut? o întrebă Dănuț ștergîndu-și ochii.
- Dacă Tonel nu m-a recunoscut, cine putea să mă recunoască! Haidem la

Hardtmuth.

- Unde-a dispărut?

— Î-î-î-învață, mă, p-p-pe mine! E-e-el învață, da Tonel, mai ș-ș-șmecher, joacă!

- Trăiască Tonel!

- Vivat Tonel! Ura!

Porniră în goană, grăbiți de claxonul automobilului lui Herr Direktor, venit să-ia la Șosea.

— E-e-e deșteaptă, m-mă, s-s-soră-ta, declară Tonel ciupindu-și mustața. Da nici Tonel nu-i p-p-prost!

Grație vitezei Olguței, cînd ceilalți sosiră sus, Olguța și făcuse cunoștință cu Mircea. Și, grație unei simple strîngerii de mînă și unui zîmbet care-i făcea complici, sufletul lui Mircea basculase din regiunile pluvioase în cele solare, cu alte bătăi de inimă și alte reverii.

- Dan, închipuiește-ți că *Au jardin de l'Infante* era la mine-n tașcă.

- Ei!

- Uite.

Ochii lui Dănuț zîmbiră.

- Semn bun! Azi plouă cu bucurii! Gata, Olguța?

Scările duduie. Odăile era aureolate de colb.

Cinci liceeni se instalară gălăgioși în automobilul albastru, cu caroserie prelungă și cauciucuri albe. Kulek fu expulzat Dănuț, în haine albe, fără pălărie, trecu la volan.

- Vii lîngă mine, Olguța?

- Nu. Eu stau la umbra nasului eroic. Nu te superi, Cyrano?

- Vai de mine! Prea onorat! Numai să nu-l întunec pe Tonel!

- L-l-lasă, mă, s-spiritele!

Încălecînd speteaza, Tonel trecu lîngă Dănuț. Se instala strîmb, cu cotul rezemat de spetează, în atitudinea lăbărțată a celor ce stau în loje gratuite.

Olguța, cu șapca trasă pe ochi, se ghemui în fund, între Dorel și Mircea.

În hohotul de rîs general, patru chipie se aplecară omagial în fața celor trei fete de la geamul casei vecine. Mai cutezătoare, Olguța-și permise gestul unei bezele cu trei degete: à la Tonel.

- D-d-dați-o dracului, mă! P-p-pardon, domnișoară!

Glasuri tinerești, cu unul prea sopran între ele, înlocuiește semnalul claxonului cu un refren ad hoc:

- Ton-ton... Ton-ton... Ton-ton...

Iar Tonel, imperturbabil, cu o superbă voce de bariton îi acoperi, reluînd silabele:

- Ton-ton... Ton-ton... Ton-ton...

- Auzi, domnule! Elevi de liceu?!... Se duce țara de rîpă! comentă un pieton

serios și năucit apariția și dispariția corului impertinent din automobilul zburlit de brațe.

*

Scăpat din pumnul lui Satan pe cimitire și priveriști mute, miezul nopții cădea fără de mister și de solemnitate asupra Bucureștiului de vară, în care nopțile sînt ca o umbrelă ciuruită deschisă peste somnul sau cheful congestionat.

Zbîrnîiau orhestrele, țiuiau tarafurile, ca țînțarli bălților cu friguri și fosforescențe.

Și singurele stele remarcate în această darnică noapte erau "stelele" grădinelor de vară, cinematografelor și teatrelor, deoarece observatorul astronomic, din pricina duminicii, nu funcționa.

În nopțile de vară, principalii acumulatori lirici ai capitalei sînt Cișmigiul și Șoseaua, prelungită pînă la Băneasa, după dispoziție sau pungă.

Cișmigiul absoarbe lirismul pedestru în iarba sa nupțială; Șoseaua — cu sau fără parfum de tei — absoarbe revărsarea onctuoasă a automobilelor cu faruri indiscrete pentru alții decît cei dinlăuntru, a muscalilor — eunuci cu hățuri ai haremului cu roți de cauciuc — și a tuturor vehiculelor în stare să ofere un trap, un coș și dosul tutelar al birjarului, amorului care n-are nevoie de corăbii, nici Cytheră, spre a se îmbarca exuberant.

Într-un cuvînt, din pricina anotimpului, nopții și duminicii, vehiculele Bucureștiului se duceau la Șosea sau veneau de acolo, reducîndu-se. Așa că cele disponibile pentru cursele interne erau rare. Și puținele care mergeau la pas, slobode, se duceau la culcare.

Birjarii erau blazați, ca în timpul ploilor torențiale.

— Liber, birjar?

— ...

— Hei, birjar! Liber?

— Ă-ă!

— Iese o *piesă*!

— Ai?

— Două piese...

— Suie.

În trăsura care-l ducea agale — somnoroasă din bici pînă-n copite — Dănuț strîngea pumnii, exasperat.

Era treaz ca viteza paralizată a insomniilor. Birjarul moțăia pe capră, surd la orice îndemn. Caii poticneau în armonie cu capul birjarului.

La întretăierea Căii Victoria cu bulevardul, Dănuț sări din trăsură, plăti birjarului și o luă la vale.

De ce nu-l așteptase? De ce nu-l așteptase? Sîngele-i tremura în tîmple. Vra să zică-l mințise, vra să zică-l mințea!... Fericirea delicată ca o căsuță japoneză a ultimelor zile era clădită pe pămînt plin de cutremure, nesigură, trecătoare...

De ce nu-l așteptase? De ce nu-l așteptase?

O văzuse cînd se întorcea de la Băneasa. Automobilul luneca lin. Tonel cînta cu patos o romanță italienească — *Una furtiva lagrima* — pentru "c-c-cucerirea"

Olguței, desigur; Dorel imita acompaniamentul țimbalului, Mircea tăcea. Olguța era la volan, fără șapcă; Dănuț, alături de ea, o învăța să conducă.

Adina venea într-un muscal — mică în trăsura amplă — puerilă și serioasă, ca o școlăriță deghizată în "doamnă"; roșul amurgului îi lumina obrajii ca o bucurie, și ochii ei erau mari, măriți și plini parcă de comori inocente, ca ai copiilor când privesc jarul pe care se coc castanele...

Îl zărise. Și spaima ei de-o clipă îi zvîcnea și-acum în inimă, ca o altă inimă. Vra să zică se temuse, văzîndu-l, mințise, îl înșelase. Nu-l așteptase la ea acasă, cum o rugase în scrisoarea trimisă cu Gheorghiuță. Nu-l așteptase, așa cum îi făgăduise ea singură cînd se despărțiseră în zori.

Îi nimicise tot: bucuria de a rîde cu Olguța și camarazii săi; bucuria mesei cu atmosferă de vacanță la țară, de la cucoana Catinca; mîndria de-a fi tînăr în tovărășia Olguței și de-a fi fratele ei după o despărțire de un an...

Zadarnic luptase împotriva gîndului rău. Zadarnic *băuse*. Ca o lampă care a filat o clipă numai într-o odaie albă, minciuna Adinei, fățarnicia Adinei îi mînjise amănunțit tot sufletul, toate amintirile, toate bucuriile; lăsînd subțiri ninsori de funingine, "De ce o iubesc? De ce o iubesc?"

Ar fi vrut s-o urască.

Da. O ura cu întreaga revoltă a bucuriilor ucise de ea. O ura fiindcă era fățarnică. O ura fiindcă era frumoasă, adorabilă, cu aerul ei de copil zăpăcit de soare și de fluturi, și trupul ei miniatural, îngrozitor de feminin... Trupul ei alb, dur și dulce, cu sîinii, șoldurile și pulpele atît de felurit rotunde, că dezmierdările ameteau... ca și amintirile... o ura fiindcă nu putea s-o urască, nu putea cîtă vreme n-avea la capătul brațelor decît aceleași mîni care o dezmierdaseră, și la capătul urii, aceeași inimă umedă de amintirea sărutărilor ei.

Alerga. Intră gîfîind pe poartă. Bătu cu pumnul în fereastra luminată.

Îl aștepta! Ha! Acum îl aștepta!

Intră și i se umplu pieptul de amar văzînd-o îmbrăcată cu rochia care-i plăcea lui — rochia cu care era îmbrăcată la Șosea: pentru cine?...

— Adina...

— Ce-i, Dănuț?

Vorbea încet. Era tristă, ostenită, abătută. Iar mințea!

— Vreau să te văd.

O luă în brațe, o așeză pe genunchi. Îi luă capul în mîni, ținîndu-l nemișcat.

— Ai primit scrisoarea mea?

— Da.

— Ai cetit-o?

— ...Da.

— M-ai așteptat?

— Da.

Dănuț tresări, cu fața suptă și fruntea brăzdată.

— Adina!

Îi era silă să-i spună: "Minți".

— Nu spui nimic, Adina?

— Ce vrei să spun?

— Minciuni.

— ...

Capul Adinei se aplecă, îndoit de lacrimi. Își ridică din nou capul. Buzele tresăreau, dar ochii se împotriveau încruntați lacrimilor.

— Adina, de ce nu m-ai așteptat?

— Te-am așteptat, repetă ea, ostenind silabă cu silabă.

Dănuț își scutură capul.

— Adina, uită-te la mine.

Îl privi limpede și trist.

— Te-am așteptat. Dănuț. N-ai venit. După aceea m-am îmbrăcat pentru tine... Așa... Așa îmi trebuie..Am vrut să-ți fac o plăcere... Da. Așa îmi trebuie... Aneta mi-a adus o trăsură...

Oftă adânc și întretăiat; ușor, sînii respirară.

— M-am dus la tine acasă... m-am scoborît în colț, am trimis trăsura cu un bilet...

Vorbele ei se risipeau cu ritm de lacrimi.

— ...Te-am așteptat. Așa îmi trebuie. Nu erai acasă. Da... Și m-am dus singură, fără nimeni, da singură... Cînd ne-am întîlnit... tu, tu erai mai vesel decît mine...

— Adevărat, Adina?

Adina plîngea, cu fruntea aplecată pe umărul lui Dănuț.

— Atunci de ce nu mi-a dat nimeni biletul?

— ...Tu te plimbai.

— Cînd m-am întors?

— Nu știu. Eu te-am așteptat! suspină Adina, cu pumnii pe șiroaiele de lacrimi.

— Cui i-a dat birjarul biletul?

— U... u... unei... femeii de-acolo...

— A!... Lui Șari! de asta... Doamne... Adina! Adina!

Îi dezmiarda părul, obrazii, genunchii, brațele, la întîmplare, ca și cum ar fi vrut să culeagă toată durerea trupului zbuciumat de hohotele plînsului întetît pe măsură ce dezmierdările îl învăluiau mai dese, mai umile. Vru s-o sărute. Se feri.

Ridicîndu-se din brațele lui, trecu pe scaunul de lîngă fereastră.

— Adina, iartă-mă, Adina...

Îngenunchease lîngă ea. Adina întoarse capul spre fereastră. Dănuț își aplecă fruntea pe genunchii ei. Se feri de el, mutînd scaunul mai încolo.

— De ce nu ești bună, Adina? Ce ai cu mine?

Se întoarse spre el cu un zîmbet răutăcios și nările crispate.

— Unde ai fost?

— Cum unde? La Șosea. Nu știi? Ce-i, Adina?

— Cu cine-ai fost? stăruie glasul ei, înăsprit de plîns.

— Cu cine?... Cu niște camarazi.

— Daa?!

— Sigur. Cu niște camarazi: Tonel, Dorel... Ce te interesează?

— Da, sigur! Tonel, Dorel, Ionel, Săndel, Aurel... Și eu știu să inventez!

Dănuț zîmbi, mirat și amuzat.

— Dac-așa-i cheamă, Adina!

— Dănuț, spune-mi drept-drept...

— Drept ți-am spus!

— Dănuț! Îi apucă mînilor cu fragila ei putere. Dănuț, nu-mi spui drept. Jură-te pe dragostea noastră...

— Jur...

— Să nu juri! sări Adina, cu obrazii aprinși. Nu-i adevărat! Să nu juri! N-ai jurat!

— Adina, ce-i copilăria asta?

— Copilărie!... Eu am ochi buni. N-am nevoie de ceasuri ca să disting o față deghizată, de un băiat adevărat!... Rîzi?

Dănuț rîdea cu hohote.

— Nu! Asta-i delicios!... Serios?

Pieptul Adinei se zbătea. Furia și lacrimile se învîlmășeau în ochii, obrazii și buzele ei.

Dar Dănuț tăcu, oprind vorbele care năvăleau rîzînd. O privea și tăcea, cu ochii iluminați de o bucurie în care triumfau toate amărăciunile și tot zbuciumul de pînă atunci.

Vra să zică de asta tresărise Adina cînd îl întîlnise la Șosea! Vra să zică și Adina se temea... Și ea... Nu!...

O privea și nu-i venea să creadă.

Vra să zică, de asta tresărise Adina cînd îl întîlnise.

Cu fiecare bătaie de inimă, alte întineriri se revărsau în el. Respiră. Era întîia clipă cînd simțea că ține în mînilor ceva din sufletul Adinei, tot sufletul ei...

Era geloasă! Deodată, dragostea ei devenise străvezie. Îi vedea sufletul ca undularea unei ape limpezi.

Geloasă!

Icoana vie a cuvîntului "gelozie" îi apărea mai frumoasă decît a dragostei enigmatice, mai odihnitoare, mai darnică.

Privind-o, trecu în sufletul ei, se prefăcu într-o Adină pe care o știa — de astă dată, da, o știa — suferi cu ea, și fericirea suferinței ei îl făcu să-i dezmiere mîna. Adina se smunci.

— Nu-mi spui nimic, Dănuț?

Zîmbi cu o cochetărie feminină, un zîmbet nelămurit: de bucurie? de milă? ironic? duios? crud ...

Simțea sufletul ei încordat în jurul lui, fără să-l poată pătrunde.

Trufia de-a fi enigmatic, opac, tăcut, ascuns, chinuitor, neînduplecat... Trufia de-a fi ca o femeie în fața unei femei geloase, pe care o iubești și din pricina căreia ai suferit...

Și ce secret copilăros! Ce glumă ascundea tăcerea lui! Dar Adina nu știa. Și era a lui... Și ce bine-i înțelegea suferința, curiozitatea sfîșietoare a îndoielii, mai chinuitoră decît durerea, mai felurită, mai ascuțită, mai deasă, mai iute.

Și el știa! Nu era nici un mister în el, nici o enigmă, nimic, nimic, decît dragostea lui pentru Adina. Și ea suferea! Să fi știut!...

Ar fi vrut să aibă puterea să tacă. Să plece fără să-i spuie nimic, să simtă sufletul ei prins de el, urmîndu-l pretutindeni, ca o mantie a trufiei lui. Și să-i adore, din patul lui suferința și zbuciumul...

Dar Adina plîngea... Îi sărută lacrimile, ochii, obrazii. Se smulse din brațele lui.

— Du-te!

— Mă duc...

— Dănuț!

Dănuț zîmbi.

— Să rămîn?

— Du-te... tremură glasul înecat de lacrimi.

Îi venea și lui să plîngă, dar zîmbi din nou... fiindcă știa. O luă în brațe.

— Am să-ți spun tot.

Adina deschise ochi mari, sperioși, atenți.

— Știi cine era...

Zăbovi. Îi simțea cu ochii bătaile inimii. Îi venea să plîngă de fericire. O adora.

Era numai valuri de inimă.

— ...fata deghezată?

— ...? Spune. Spune. Nu mă chinui, Dănuț, spune.

Îl strîngea cu minile, îl învăluia cu ochii, era lîngă el, cu frigurile sîngelui, și cu bătaile inimii, și cu suflarea buzelor, și cu parfumul cald al trupului și-al părului...

— Dănuț! Spune, cine era?

— Sora mea, Olguța.

— Nu?!

— Da.

— Vai, Dănuț! Cu minile pe tîmple, își scutura capul, clipind. Drept, Dănuț!

— Tu n-ai văzut?

Îl strînse de gît eu aprigă putere, fără să-l sărute.

— Vai, Dănuț! Acuma văd!... Vai! Ce proastă-s! Dar era așa de frumoasă!... Și voi toți păreați îndrăgostiți de ea... mai ales tu, Dănuț rău!... Îl strînse din nou. Își trecu minile peste ochi. Zîmbi. Sigur. Samănă cu tine. Vai, Dănuț, ce bine-mi pare că-i sora ta! E așa de frumoasă! Mi-a fost frică... E sora ta; sigur, e sora ta. Are niște ochi! S-a uitat la mine... Ea nu știe?

— Nu.

Se sărutară lung, odihnindu-se în sărutarea lor.

— Ce proastă-s!...

Zîmbea. Dănuț o privea atent, cu o ușoară neliniște; avea impresia că se refăceau tăcerile din ea.

— La ce te gîndești, Adina?

— La tine, Dănuț. Ce proastă am fost... Sigur, dacă nu era sora ta, ai fi mirosit a străin... a străină, șopti rîzînd Adina.

Se scutură.

— Dănuț, și de ce s-a îmbrăcat băiețește?

— Așa, ca să rîdem.

— E veselă?

— Foarte.

— Dănuț, dar băiatul din spatele vostru cine era?

— Care? Ionel, Dorel, Sandel, Costăchel?

— Da! Acum rîzi de mine!... Cel din dreapta, Dănuț, lîngă cel cu musteți.

— Mircea... un camarad.

— Ce cap frumos are!... Ca de fată... te-ai supărat, Dănuț?

— Nu. Dar să vorbim de noi, Adina. Lasă-i pe ceilalți. Vine vacanța. Ne

despărțim acuși, Adina.

O strînse cu deznădejde, sărutîndu-i ochii, gura.

— Dănuț... se smulse ea cu respirația tăiată.

— Mă iubești, Adina?

— Prostule!

Zîmbea. Iarăși era enigmatică și iarăși presimțea temerile, îndoielile...

Își alungă sufletul care se apropia.

— Adina, știi c-am găsit cartea ta? Știi: *Au jardin de l'Infante*.

— Unde era?

— O luase... o rătăcisem...

Ocolise numele lui Mircea.

— Dănuț, e târziu!

— Ei, și?!

— Tu te scoli dimineață, Dănuț... Pleci?

Zîmbea.

— Cum spui tu?

— Eu... eu...

Ochii ei verzi stăruiră lung asupra ochilor lui. Și, cu un cald fior, trupul lui Dănuț simți trupul Adinei.

Sufletul îl aștepta afară, la poarta casei.

*

...Numai felinarul din ogradă lumina, dar atît de galben și de recules, încît lumina lui părea culoarea unui frunziș de toamnă; salcie pîlînd în oglindirea unei ape vinete.

Și-n odaia lui Mircea era întuneric. Nici luminarea lecturilor de miez de noapte nu ardea. Căci veghea lui Mircea nu era deasupra filelor, ci deasupra sufletului, și întunericul te-adună mai mult decît orișice carte și orișice lumină.

Era în pat, în cămeșă de noapte, cu brațele în jurul genunchilor. Surîdea cu genele plecate, ca acele capete de mucenic subt care arde-o candelă în loc de trup.

În sufletul lui Mircea era ca o mirare, care prefăcea conturul sufletului și al gîndurilor. O mirare...

Înainte primăverii trece-un vînt. Trece un vînt pe străzi, printre case, magazii, biserici, printre oameni preocupați, care se duc la treburile lor de toate zilele, într-o zi ca toate zilele.

Și deodată, un trecător — tînăr sau bătrîn, femeie sau fată — ridică ochii, ascultă, privește, respiră... Ce s-a întîmplat? A înflorit o zare? Au rîs mălinii undeva, înainte de vreme? Au respirat violetele într-o pădure? A zburat un înger nevăzut din ceruri și s-a dus iar înapoi, cu parfum de toporași în aripi?...

Cine știe!...

Nu s-a întîmplat nimic... Cine știe!... .

A trecut un vînt, înaintea primăverii, printr-un oraș.

Și capetele trecătorilor se ridică. Cerul pare că a *venit*. Un trecător zîmbește altuia, fără să-l cunoască. Fiecare ar vrea să facă semne de bunăvenire cuiva... Nu-i nimeni. E o mirare, orașul e altul, oamenii sînt alții. Undeva un glas începe să cînte.

E o mirare pretutindeni pe urma unui vînt care a fluturat soare, perdele, plete, suflute...

Olguța... numele pur și luminos ca aburul buzelor inocente în ger.

Deschise ochii. Auzi tic-tacul ceasului de pe măsuta de noapte. Văzu umbrele, păreții, lumina felinarului. Se simți pe pămînt, într-o casă prin care trecuse Olguța. Cînd închidea ochii, simțea marea mirare, minunarea dinlăuntru, sufletul lui nou și viu ca lemnul unei icoane pe care-ar fi înflorit rozele zugrăvite. Cînd deschidea ochii, își aducea aminte că iubea pe cineva dinafară sufletului său... pe Olguța... dar iar închidea ochii, strîngîndu-și sufletul în brațe, căci dragostea era în el.

Noaptea trecea fără clipe, fără ore, fără hotare.

Cea dintîi noapte a vieții lui. Întăia insomnie a fericirii.

Iubea! Se întîmplase în el ceva numit de oameni iubire... Iubeau și alți oameni?... Mirare! Parcă nu-i venea să creadă...

Se sculă din pat. Se duse la geam. Noaptea era în ogradă, în grădină, pe mîinile lui întinse. Felinarul ardea, hulubii dormeau, florile se scuturau sau înfloreau. Toate erau ca întotdeauna...

Dar Olguța trecuse prin odaia lui... Uneori simțea ca o atingere pe inimă. Iubea. Simțea atîta bunătate în el, că ar fi fost în stare să îmbrățișeze piatra din ogradă, pe care palpita un fluture de noapte.

...Îi vedea mîinile mici — cînd își aducea aminte îi venea să zîmbească — vii, autoritare, mai ales degetul arătător. Niciodată nu văzuse mîini mai expresive. Mîini înguste, degete lungi, sprintene, cu unghiile tăiate scurt, nefăcute. Mîini brune, uscate, cu încheietura brațului subțire, ca o brătară de copil.

Acum își aducea aminte: văzuse odată pe stradă un cal arăbesc. Strada era plină de oameni ademeniți de primăvară. Calul venea la pas, călărit de cineva. Îl urmărise. Era negru ca diamantele negre; lumina vibra în el ca gerul. O fantezie nesecată îi felurea pasul. Fiecare pas era altul, mereu altul. Copita abia atinge pămîntul — vigoare și delicateță — tresălta, zbura scurt și iar cădea, sărind iară. Trupul avea ondulări de apă voinică, și curba gîtului o grațioasă trufie.

Îl privise multă vreme, pînă ce-l pierduse. Îi păruse năluca unui ritm din *Iliada*. După aceea, privise mulțimea de pe stradă, și deodată, pentru întîia oară, își dădu sama că oamenii mergeau urît. Chiar trupurile tinere mergeau greoi, afectat, constrîns, robite de îmbrăcăminte, de încălțăminte, de modă sau de profesie. Fiecare trup purta pecetea unei vasalități. Trist!...

Mîinile Olguței... Văzîndu-le, privindu-le trăind, înțelese că mîinile nu-s făcute numai pentru scopuri utilitare, ci că-s frumoase în sine. Și doar nu făceau gesturi poetice! Nu. Erau neastîmpărate, combative fără de lene, fără de somn, familiare, spontane. Le privise la masă cum mînuiau cuțitul, furculița, întovărășind vorbele, glumele, ripostele.

Alături de mîinile Olguței, mîinile celorlalți erau greoaie, toropite, fără de supleță.

Ochii Olguței...

Pletele Olguței...

Zîmbetul Olguței...

Sufletul se umplea treptat.

Astfel albinele aduc primăvara în faguri, culegînd-o cîntînd din floarea

zarzărilor, din a piersicilor, din a teilor, din a salcîmilor...

.....

Prin întuneric, se așezase pe scaunul de la birou. Și era solemnă meditația aceasta la biroul pe care lucra de obicei, aplecat pe o carte sau pe un caiet — acum, cînd era aplecat asupra întunericului.

Multă vreme nu se auzi decît cadența unei respirații.

Aprinse lumînarea.

"5 iunie 1914

Mă jur pe dragostea mea, mă jur înaintea sufletului meu întreg și clar că dacă într-o zi voi simți că sînt în rîndul tuturor oamenilor, la fel cu ei, acceptînd și propovăduind minciunile lor și trăgînd foloase de pe urma acestei voluntare sau involuntare sclavii; disprețuind sufletul meu din această noapte sau ironizîndu-l; tăgăduind că iubirea este singura justificare a vieții, ultimul ei scop, singura și suprema ei frumuseță, mă jur pe dragostea mea, care în această noapte mi-a adus deplină lumină, să mă sinucid. Și dacă îmi voi călca jurămîntul, dacă voi fi atît de netrebnic încît să nesocotesc acest sfînt legămînt luat față de mine însumi — să știu bine că sufletul mi-e rupt în două și că merit să trăiesc înaintea, în rîndul tuturor, la fel cu toți, fiindcă o dată cu jurămîntul acesta, pe care l-aș rupe și l-aș călca, mi-aș rupe și aripile și zborul.

Mircea Balmuș"

Cu fața gravă de tinereță și severitate, respiră adînc.

Și în trufia pură, în trufia dintîi a iubirii, sufletul izbucni și se aplecă aprins asupra viitorului, ca un curcubeu cu arc deplin deasupra mării.

*

În Pitar-Moșu 20 somnul intrase prin toate odăile felurit, ca un bal costumat.

În apartamentul de jos dormea Herr Direktor și domnul Deleanu, ca două bărci vîslite de bătaile inimei prin furtuna cărților de joc. Dame, valeti, rigi, ași, trefle, cupe se înălțau, cădeau, se roteau strîmbîndu-se, ricanînd, gesticulînd, cînd negre, cînd roșii, cînd mari, cînd mici, cînd în trombe de abataj, cînd în bulboane de bac... Și, uneori, buzele arse de fumul țigărilor implorau "carte" de la somnul care dădea halucinanta bancă.

În aripa servitorilor somnul era nazal, horăitor, ca un energic gutunar.

Între gratiile cuștei, Coco tresărea, stăpînit de un somn ciudat, cu expresii multiple, ca somnul unor refugiați de varii naționalități și categorii sociale, culcați de-a valma într-un azil de noapte. Căci în Coco erau mai multe suflete — sonore, firește — ca niște plăci de gramofon căpătate în tribulațiunile vieții lui de pasăre tropicală ajunsă în mîinile lui Nae, care îl cîștigase la loterie, după ce muriseră ultimii stăpîni ai lui Coco, niște boieri munteni.

În apartamentul de sus, Dănuț dormea în odaia musafirilor; ietacul îl cedase Olguței. Dormea, atent parcă, întins pe-o coastă, în atitudinea unui om trîntit cu urechea la pămînt, ascultînd zvonuri depărtate. Dormea cum alții își aduc aminte. Somnul îl chinuia, ca o memorie mai vastă decît cealaltă, în care amintirile aveau

relieful zilelor de arșiță și mister de umbră opacă.

Uneori zîmbea cu fugare tresăriri de buze — cui?...

Pe ușa ietacului dinspre *hall*, Olguța prinsese următorul anunț:

"Pentru Gheorghîță,

Gheorghîță, să mergi binișor mîne dimineață, că-i bucluc dacă te aud! Scoate botinele din picioare și fă treaba în colțuni. Dacă țipă domnul Nae pe afară, tu fii deștept: ia o cană cu apă și varsă-i-o în cap, de pe terasă. N-ai grijă! Domnul Nae are să creadă că plouă. El nu-i deștept ca tine!

Și cum s-o scula stăpînu-tău, cîntă-i mereu: «ghi-nișor, că doarme duduia Olguța»."

Pe ușa dinspre odaia de baie alt anunț:

"Metaforel, eu din copilărie am năravul să dorm tîrziu dimineața, iar tu ai năravul să te speli cu scandal «ca și cum te-ai bate cu apa», ca să mă exprim în maniera ta. Și aici, ghinionul a vrut ca năravul tău să fie despărțit de năravul meu, numai printr-o ușă!

Știi ce? Fii băiat de treabă și nu te mai spăla.

«F-f-fii m-m-mișto, Deleanu!»

Olguța"

În ietacul lui Dănuț, într-o dezordine crîncenă, cu fața netedă, trupul destins în pijamaua băiețească, dar cu pumnii strînși — Olguța dormea tun.

PARTEA A DOUA

I

O NOAPTE

Iscusit în vicleșugurile orășenești, Gheorghîța a Marandei ocupă toate locurile compartimentului de clasa doua în care aveau să călătorească Dănuț și Mircea. Și nici nu-i venea greu să mobileze opt locuri cu bagajele a două persoane, de vreme ce stăpînii săi erau, unul, fiul adoptiv și emulul lui Herr Direktor — dispensatorul de geamandane — iar celălalt, singura odraslă a cucoanei Catinca Balmuș, care își trimetea copilul la Medeleni, ca pe o mireasă în călătorie de nuntă.

La ușa compartimentului gol de persoane, dar ticsit de bagaje, Gheorghîța veghea înfîpt și dîrz. Nimeni nu îndrăzni să intre, decît, firește...

— Ocupat, jupîne, articulă răstit Gheorghîță către pasagerul cu gambeta pe ceafă, barbișon roș și pistrui pe mîni.

"Jupînul" replică afabil:

— Parcî ci-i supărări! un locșor pentru jamantan... Bonomia, modestia și

accentul moldo-ebraic al jupînului înduplecară strășnicia lui Gheorghîță.

După ce-și instalează "jamantanul" pe dușamea, jupînul se lasă pe marginea canapelei, ștergîndu-și nădușeala frunții cu atitudinea jalnică a celui care se știe hulit, îngăduit uneori, izgonit totdeauna. Gheorghîță nu-l slăbea din ochi. Curînd, însă, folosind neatenția de o clipă a paznicului, jupînul își mută geamandanul în rețea; gambeta urmă drumul geamandanului, gulerul, drumul gambetei, iar dosul, circumspect, se însinuă spre mijlocul canapelei, împingînd spre fund valiza lui Dănuț.

— Hai, jupîne, că-mi vin boierii!

— Hm-hm! tuși jupînul, congestionîndu-se preocupat.

— Te-am lăsat să ti odihnești, de-amu du-ti.

Jupînul își scoase ochelarii din buzunarul jiletcii și, cu nasul înarmat, examinează rînd pe rînd toate valizele.

— ...Mă rog, și cîți buieri vin?

— Mulți, mulți.

— Sî fii sănătoși, da cîți?

— Hai-hai! Nu te-ntindi la vorbî!

— Ci ti superi așa? Sî am eu bini dac-am văzut un om așa supărăcios!

— Iaca mă supăr. Și tarins rău la suparari!

— Parcă eu n-am bilet! N-am plătit! Nu plătesc patentă și bir la comuni! Ci, am furat?

— Îi fi avînd belet, nu zic, da și boierii mei au, și ii îs boieri!

— Da cîți buieri ai, bre omule?

— Cîți? Cîți?... Iaca am șase boieri. Un loc, ș-un boier; un boier, ș-un loc: ți-a hi?

— Sî trăiască șăsî buieri și sî mai facă încă șăsî. Poți sî ai și șapți, nu-i suparari, cî tot mai rămîni un locșor pentru un comerciant din Fultîșeni...

— Cum, jupîne? se încruntă Gheorghîță.

— Iaca-s opt locuri! Poți sî-ntrebi și la conductor...

Gheorghîța înghiți morala fabulei.

Jupînul izgoni valiza de la spate, se instalează definitiv și total în locul ei și adăugă cu un ton protector:

— Ian ascultă, bre buietii, da ci crezi tu, că Aron Rosenzweig din Darabani îî un prost?! Sî am eu atîtea suti-n buzunar cîți buieri ai tu mai puțin di șapți, și am făcut un ghișeft! Uîți, bre: un jamantan, doi, trii, patru, și pi tăți stă scris la fel: D. D. ... Ai și tu un buier, hai sî zîcim doi: mai dau eu unu di la mini, și vrei sî ții opt locuri? Da ci, bre?

Între timp, un cap obidit de "familist", cu tot arhipelagul progeniturilor în jur, se ivi la ușa compartimentului:

— Mă rog dumneavoastră, nu mai e vreun loc?

— Plin, domnule, și arhiplin: nu vezi? se iuți Jupînul umplînd compartimentul eu vocea și gestul.

Așa se nascu alianța dintre Gheorghîță a Marandei și Aron Rosenzweig din Darabani.

Mai erau cincisprezece minute pînă la plecarea trenului. Din vagon în vagon, vibra toaca barbară a ciocanului de control izbit în roți.

Domnea o căldură de mansardă. În toate compartimentele, batistele circulau languros, ca în galerie la ultimul act al *Traviatei*. Din clasa treia pînă la vagonul de dormit, conversațiile se reduceau la repetirea cuvîntului "căldură", întovărășit de o sudalmă sau de un oftat, la clasa treia, de o interjecție sau de o anecdotă pipărată, la clasa doua, de un aforism sau de o comparație intercontinentală — uf! ca la ecuator! — în clasa întâia și de o înghițitură de bere sau de apă minerală frapată la vagonul de dormit.

În fața trenului București-Iași defilau tăvile cu șprîțuri și căldările cu limonăzi galbene și roșii. Bineînțeles, Aron Rosenzweig își scosese și surtucul și manșetele, rămînînd în ținută de dugheană. Într-o clipă, din "jamantanul" coborît din rețea și așezat pe brațe răsări scrumbia de puțină, înfășurată într-o gazetă cu portretul sinuos al lui Take Ionescu, salamul strident usturoiat, sfertul de "coilici" și cîteva zarzăre atît de pistruiete, că păreau semite.

În fața lui Aron Rosenzweig, care introducea în gură cu degetele și cu lama cuțitașului aceste uleioase alimente, Dănuț strîngea în mînă — mîna ascunsă în buzunar — un trandafir sărutat de Adina. Tot sufletul lui era o mînă crispată pe un trandafir. Un trandafir roșu ca o sărutare în întuneric, cînd trupurile-s lipite — dens, adînc, elastic, aromat și cărnos, cuprins în pumnii Adinei și sărutat în miezul petalelor ca o gură.

Ultima ei sărutare ardea în trandafir.

Adina! O ținuse în brațe pînă în clipa cea din urmă, legănînd-o ca pe un copil mic, respirînd-o ca pe un braț de sulfină, strîngînd-o — înfricoșat și superstițios — ca pe un odor furat din biserică; netezindu-i fruntea, închizîndu-i pleoapele, acoperindu-i buzele, ca să i le simtă umede în palmă, ca un plîns, dezmiardîndu-i cu o sfîșietoare castitate sîinii — trup în trup cu ea, ca pînza corăbiei cu vîntul care o alintă, o umple, și o poartă, și o părăsește undeva în largul mărilor amare...

Aron Rosenzweig, muștele, păretele vagonului cu harta căilor ferate erau străvezii sau absente pentru ochii lui Dănuț. Uneori tresărea: Adina nu mai era în brațele lui. El era singur într-un vagon gata de plecare, cu Mircea alături și cineva în față... Singur... Sărutări fără de număr îi acoperiseră fața, ochii, gîtul, căzînd ca ploile pe fața apelor triste. Parfumul Adinei era atît de viu și de prezent în jurul lui, desprinzîndu-i-se din haine și din amintiri, că parcă doar dantela unui evantai clătinat îl despărțea de ea, vestindu-l că-i alături — și nu era; că parcă ar fi ținut-o în brațe fără s-o simtă — îi era atît de firească adorabila greutate a trupului ei! — și n-o ținea...

Îi venea mereu să-ntoarne capul, căutînd-o, și știa că-i zadarnic, și totuși, inima bătea sperînd miracolul neîntîlnit de ochi.

Se simțea ca o albie de rîu brusc secată; dureroasă mirare a întregului trup; nod de lacrimi în gît...

— Mircea...

— Ce-i, Dan?

— ...Nimic...

Înghiți. Tăcu. Așteptă pînă cînd tremurul se duse în adîncuri. Nu putea vorbi.

Brutale, vorbele vibrau în el ca pașii într-o încăpere cu fragile cristale.

— S-s-salve, mă! V-v-vă caut, ș-ș-șmecherilor, d-d-d-o oră!

Jovial, ca o sticlă de bere destupată, Tonel apăruse în prag. Alb din cap pînă-n picioare în hainele civile, inaugurate o șapcă de ofițer de marină, cu cozoroc plecat, chenar de mătase brodată, bufind spumos în față, așezată pe-o ureche, lăsînd să se vadă "freza".

De cînd promovase în clasa opta, purta inel cu cap de mort.

— I-i-impresionează damele, mă!

Dădu buzna în compartiment, ghiontindu-l pe Aron Rosenzweig și cerîndu-și scuze, în timp ce clipeala ochiului atrăgea atenția băieților "c-c-că-i ș-ș-șme-cher Tonel!" Se așază între Dănuț și Mircea, picior peste picior, după ce-și trase pantalonii în sus.

— N-n-nu știți, mă! S-s-senzațional! T-t-tonel s-ssss-se face o-o-ofițer de a-a-artilerie!... Î-î-îmi torn, mă, n-n-niște pinteni! Țan-țan-țan; zim-zim-zim...

Un pinten în piciorul lui Aron Rosenzweig, care zîmbi cordial.

Tonel se întrerupse brusc, încruntîndu-se, cu călcîile lipite marțial și nările agresive:

— P-p-pute, mă! Aspiră copoiește. P-p-pute, mă, a u-u-usturoi! [...] Ce-ce-ce, mă? Tonel are nas, d-d-delicat! I-i-ia vedeți, mă...

Scoase din buzunar o batistă de mătasă violetă, fluturînd-o pe la nasul băieților: usturoiul își găsisese un demn adversar în parfumul batistei.

— Ce-ce-ce ziceți, mă?! E-e-e de la o damă f-f-faină! Coborî tonul, cu mîna pe gură, ca un paravan pentru scobitoare. F-f-fiți discreți! E-e-e coristă la "G-g-grigoriu". D-d-damă șic, mă! Șmecher Tonel! A-a-apropo! V-am adus, mă, cinci "Pelișor". F-f-fumați, mă! S-s-sînteți într-a opta! Ce dracu! Cu-cu-cu aur, mă! Șic!

— Mulțumesc, Tonel, tot băiat de treabă ai rămas.

— M-m-mă Delene, a-a-aide nițeluș în a-a-aparte. V-vreau să-ți spun ceva c-c-confidențial.

Trecură în coridor.

— I-i-iote, mă: p-p-poți să-mi dai un p-p-pol? î-î-îînțelegi — d-d-da fii discret, mă — p-p-pentru fetița mea.

De mult îl pîndeau lacrimile pe Dănuț. Auzind cuvîntul de fetiță, insolit în vocabularul lui Tonel — rostit cu o galantă duioșie, duioșie totuși — Dănuț clipi, și în timp ce mîna căuta *porte-feuilles*-ul, întoarse capul spre fereastră.

Tonel urmărea mîna lui Dănuț cu o explicabilă concentrare.

Mîna intră în buzunarul de la piept, apucă *porte-feuilles*-ul — Tonel începu să fredoneze un marș zbură din buzunar pe frunte, fără *porte-feuilles*...

— L-l-l-ai pierdut, mă? gemu Tonel.

C-un salt de sălbăticiune, Dănuț izbucnise pe coridorul vagonului spre ușă, îmbrîncind pasagerii din cale. Tonel scoase capul pe fereastră, tunînd după el:

— Che-che-cheamă, mă, poliția! Ce-ce-ce-i porcăria asta? C-c-ca-n codru, mă!

La glasul lui Tonel, formidabil ca o trîmbiță wagneriană, ferestrele se umplură de capete.

— Taci, Tonel!

Mircea privea peste umărul lui. Presimțise. Vedea. În fața ferestrelor trenului

întreg, ca doi actori pe scenă, Dănuț și Adina se strîngeau în brațe. Aneta arunca priviri circumspecte în jur.

— Ce rușine! exclamă Mircea roșindu-se.

— F-f-faină damă! admiră Tonel dezinteresat, uitîndu-și necazul. A-a-al dracului Deleanu!... D-d-da nici servanta nu-i rău!

— Urcați-vă-n vagoane! Pleacă trenul!...

— M-m-mă, Balmușe, f-f-fii băiat de inimă! F-f-fă-mi bine cu cinci lei.

S-s-să-mi scot ghetele de la reparat. P-p-pe onoarea mea! Ț-ț-ți-i trimit i-i-imediat. A-a-ai parola mea de a-a-artilerist.

— Poftim. Du-te.

— S-s-salve, mă. E-e-ești mișto!... Ce-ce te uiți la mine, mă, jidove? Ce-ce-s usturoi?

Se coborî în goană, aruncînd în treacăt o otheadă capului unei femei însărcinate.

În urma trenului, două persoane staționară, petrecîndu-l cu privirile, desigur nu din pricina melancoliei: Aneta și Tonel.

Aneta știa că tînărul cu prestanță ofițerească o văzuse coborînd dintr-un vagon de clasa întâia. Privind trenul, avea aerul că regreta pe o prietenă plecată.

Tonel știa că Aneta urcase în vagonul de clasa întâi valiza damei lui Deleanu. Dar Aneta nu știa ce știa Tonel. Cît despre Tonel... La urma urmelor, și la clasificare Deleanu era printre cei dintîi, Tonel în vecinătatea corigenților... D-d-dama să fie bine, restul nu importă!

Și iată cum destinul ironic hotărîse că nu polul lui Dănuț, ci moneda de cinci lei a castului Mircea să aibă o destinație frivolă, prin mijlocirea lesne consolabilului și democratic galantului Tonel.

*

Din cele șase locuri spațioase ale compartimentului de clasa întâia, Adina și Dănuț ocupau unul singur, prea larg și acela pentru îmbrățișarea lor. Erau strînși unul în altul, obraz lîngă obraz, tîmplă lîngă tîmplă, suflare lîngă suflare — mici și adăpostiți în bucuria lor, ca doi sîmburi gemeni în aurul unei caise coapte. Tăceau. Își ascultau bătăile inimilor, cum ascuți marea. Uneori, Dănuț aprindea lumina ca s-o vadă pe Adina.

— Adina!

— Dănuț!

Zîmbeau. Și-atît. Stingeau lumina, grăbiți să păstreze în ochi zîmbetul de-o clipă, ghemuindu-se iar alături. Nu simțeau iutile bătăi de gene ale clipelor. Se știau în uitarea întunericului. Nu schimbaseră nici o vorbă de cînd erau alături.

Șuierul locomotivei!

Se apropiau de Chitila. Dănuț strînse mai tare pumnii Adinei.

Trenul intră în stație. Se opri, cutremurînd vagoanele pe inima lui Dănuț. Dezmierdă cu fruntea obrajii Adinei. Nu putea vorbi.

Trecură încet clipe repezi.

Gornița sună trist prin corul greierilor.

Îi bătea inima greu, de sus, cum cad copacii sub secure, lăsînd goluri.

Trenul se smunci, hurducînd fierării, sunînd tampoane.

Trenul se urnea.

I se păru că Adina se smulge. Nu-i putea spune "rămîi", fiindcă nu putea vorbi. Nu putea s-o ție cu puterea mînilor, fiindcă n-o avea. Dulce, îi alintă tîmplele, rugînd-o mut să nu-l părăsească.

Chitila rămase în urmă.

C-un oftat greu, Dănuț își lăsă capul pe umărul Adinei.

Roțile goneau spre o despărțire.

Adina! Adina! O ținea în brațe, și clipele i-o furau: ca un nisip de aur printre degete, era și nu era.

Coase tăcute coseau pe sus lanuri albastre și aurii; pe margine de zare, în aburi, căpița lunii

Cînd și cînd, cîte un buhai de baltă arunca un gemăt surd de geamandură.

Țiuitul greierilor încrețea în noapte tremur de ape pe prunduri...

O stea se desprinsese înecîndu-se limpede...

Brațe de copaci amenințară...

Plopi profilîndu-și solemni verticalele rigide, ca învieri din moarte...

Flori zîmbiră-n vînt prin somn...

Dealuri bătînd mătânii în mănăstirea clarului de lună...

Un glas de cucuvaie se văită...

Fumul mașinei, îndesit, tulbura noaptea: margina lunii se înnegri, ca rana ciupercii veninoase...

Miros de funingine. Alt șuier. Trenul se opri. Cîteva lumini. Cîteva vorbe, cu noaptea între ele. Gornița.

Un fluture de aur cafeniu intră și ieși catifelat, ca o suflare într-o blană de lutră.

...Copaci în galop... Rotocoale de lună... Umbre zimțate de lumini... Curgerea undulată a sîrmelor de telegraf...

Capul Adinei pe umărul lui...

Adina!

Cine-i Adina?... O greutate în brațele lui... Un număr oarecare de kilograme grațioase... Păr, ochi, gură, picioare, mîni — cu numele Adina.

O cutie de chibrituri; altă cutie de chibrituri: indiferent care, tot cutie de chibrituri... Preferi o cutie de chibrituri alteia?

Atîtea femei... Atunci? De ce Adina?...

— Biletele, vă rog!

— Sst, Dănuț! Mă duc eu.

Adina ieși pe coridor fără să aprindă lumina. Rămase singur în întuneric. Același gol din brațe-i trecu în inimă.

Adina! Adina!

Strînse trandafirul din buzunar. Era veșted, istovit: cenușă a propriului său foc.

Brațele Adinei îi încolăciră gîtul. O simți iarăși pe genunchii lui. O strînse lîngă el aproape, mai aproape; ar fi vrut să fie Adina cuțit, să și-l împlînte pînă-n plăsele.

Se adînceau în noapte... Negru și alb, cărbune și cretă... Încruntări de umbră, destinderi de lumină...

O cumpănă spre cer, ca un scheletic braț de fachir...

Biserici, ca melci cu coarnele afară, în palma albă a câmpiilor lunare...

Lătrături de câni...
Răcoare cu miros de harbuz...
Tropot aerian de broaște...
Scînteii de locomotivă, ca sate depărtate în noaptea învierii...
Aureolă în tablouri de Rembrandt... Abur luminos de oraș... Focuri... Lumini,
lumini, lumini de pretutindeni, în galop orbitor.
Ploiești!
Orașul se apropia spectral.
Gara, metalică, dură, cu contururi brutale și lumini brutale.
Vociferări.
Electricitatea peronului luminează capul Adinei copilăros, copilăros...
— Du-te, murmură Dănuț.
Molatecă, tristețea se revărsa ca sîngele din arterele tăiate, lăsînd o istovire
sommolentă.
— Mă alungi, Dănuț?!
Dădu din cap ostenit, ostenit. Îi pipăi fața, fără s-o privească, trăsătură cu
trăsătură.
— Pofțiți în vagoane...
Vagoanele tresăriră, se cutremurară. Tactul roților crescă, topindu-se într-un
hurut uniform.
— Adina!
— Rămîn.
— Adina!
Ploieștii erau în urmă.
— Prostule!
Rîdea. "Prostul", în genunchi în fața ei, îi săruta rochia, picioarele...
Adina aprinse lumina. Îl așează pe canapeaua din față. Era docil ca o păpușă în
mîinile ei de păpușă.
— Dănuț, cu tine-s toată noaptea, toată noaptea. Uite-mi scot pălăria. Ce mai
vrei? Să mă dezbrac nu pot. Dănuț, nu plec.
Încet cu-ncetul, bucuria incredulă din ochii lui Dănuț se prefăcu într-un zîmbet
de convalescent.
— Cum să-ți mulțumesc, Adina? Cum? N-am nimic, nimic, și tu ești așa de
bună!...
Zîmbi copilărește, cu ochii uzi.
— Uite, Adina, să nu te superi, îți dau tot ce am mai scump...
Vîrî mîna în buzunar și scoase un ghem de petale veștede: trandafirul sărutat de
Adina, la despărțire.
— Ți-l dau ție, Adina...
Se așează alături de ea. Stinse lumina.
— Să tăcem, Adina. Vreau să stau lîngă tine, cu ochii închiși, o noapte
întreagă... Adina, tu nu știi ce-i o noapte întreagă!
Aprinse din nou lumina, ca să vadă pe fața ei dacă știa ce-i "o noapte întreagă".
O stinse iarăși. Prin întuneric sărută fruntea Adinei, ținîndu-i amîndouă mîinile
într-o mîină, cu cealaltă cuprinzîndu-i capul. O strîngea lîngă el, fără s-o vadă, fără
să se gîndească la ea, neîndrăznind să-și privească fericirea, cum îți acoperi ochii în

fața soarelui.

Începu iarăși, la fereastră, jocul priveliștilor subț lună. Începură iară gândurile...

— Adina...

Avea glasul schimbat, de frică parcă.

— Ce-i, Dănuț? Te-ai speriat?

— Adina... tu știai...

— Ce, Dănuț?

— Ce să știu, Dănuț? Nu pricep!

— Nu... Nu se poate!

— Spune, Dănuț.

— Nu. Prostii de-ale mele!

— Te rog, Dănuț, spune-mi.

— Nimica, nimica... Adică...

Își aminti geamandanul adus de Aneta. Aprinse brusc lumina. Vorbi pripit, privind-o în ochi.

— Adina, tu erai hotărâtă să mă însoțești?

— Prostule, mă mai întrebi?!

— Adina, glumești?

— Știai de la început?

— Sigur, Dănuț. Puteam să te las eu singur?

— Adevărat, Adina?

— Uite biletul: "București-Iași". Și ție ți-am luat bilet...

— Vai!

— Ce-i, Dănuț? Dănuț!

Îi apucă mâinile.

— Nu. Fugi, fugi! E îngrozitor!... Vai! ce cruzime !

— Dănuț!

— Vai, vai, vai!

Sărise de pe banchetă cu o cută între sprâncene. Și era o mirare îngrozită în privirea lui, ca și cum, brusc, Adina ar fi îmbătrânit.

Adina se ridică. Îl luă de gât. Dănuț se scutură, îndepărtînd-o brutal.

— Dănuț! De ce mă chinuiești, Dănuț!

— Eu te chinuiesc? Eu? Și tu ai curajul să spui cuvîntul acesta? Tu, care m-ai chinuit, tu, care m-ai lăsat să sufăr lîngă tine, fără să-mi spui o vorbă!... Adina, e îngrozitor! Știai că vei merge cu mine, și-n loc să mi-o spui de la început, frățește, ca să ne fie tot drumul o lungă bucurie, m-ai lăsat să mă rod lîngă tine... De un străin, și tot ți-e milă cînd suferi!... Și tu crezi că mă iubești! Poți spune una ca asta! Ai curajul să mi-o spui în față!... Dragoste de vierme! Îți place să mă chinuiești, să mă vezi plîngînd, să mă vezi suferind: asta-ți place... Călău! Mai bine ură fățîșă, decît astfel de dragoste!... Tu ești dușmanul meu... Mai bine mă lăsa să plec singur...

Se plimba cu pași smunși în spațiul îngust dintre canapele. Vîntul îi flutura spirale de păr luminate de lampă, abătîndu-i șuvițe peste frunte, și-i umfla gulerul alb al cămeșei de sport, larg răsfrînt peste gulerul hainei, dînd o mișcare copilărească gîtului rotund și un accent candid gurii și bărbiei.

Și vîntul vitezei, și ritmul roților erau un îndemn la agitație, la mînie.

Impetuoase, vorbele o izbeau pe Adina în frunte, în obraji și-n piept. Uneori ridica mâinile, apărîndu-se ca de flăcări.

Cînd era speriată părea mai mică, fiindcă ochii îi creșteau și gura i se strîngea, puerilizînd nasul. Nu ajungea cu picioarele pînă-n dușumea: îi atîrnau nemișcate, fără reazăm. Boabe de nădușeală îi picurau pe frunte, dînd feței mai multă dezolare decît lacrimile. Își mușcă mașinal un deget. În răstimpuri mîna-i fugea de pe față, lăsînd-o cu buzele întredeschise de o spaimă carminată.

O zdruncinătură a trenului îi aruncă în brațe pălăria de pai galben cu panglici albastre. Panglicile fluturau. Dănuț își sprijini bărbia de marginea ferestrei, cufundîndu-și capul în vînt și-n noapte. Cîntecul greierilor intră din nou în tăcerea compartimentului. Fluturi se roteau în jurul lămpii, dînd o impresie de intimitate. Încet cu-ncetul, imagina Adinei, o clipă întrezărită din plină mînie — cu fruntea nădușită, gura deschisă, ochii măriți, pălăria de pai în brațe, umerii descurajați și picioarele atîrnînd pe marginea canapelei — începu să-l obsedeze. Vroia să scape de ea și nu putea. Gîndul îi fugea la București: vedea casa Adinei. În odaia ei de culcare. Dănuț plecase. Pe marginea patului, Adina, cu pălăria în brațe, fruntea nădușită, ochii măriți... Pleca și ea după el...

Fugea la Iași: o cameră de hotel. Cald. Muște. Oglinda pătată de stropi de săpun. Pe marginea patului, Adina, cu pălăria în brațe, fruntea nădușită... Plecase cu el. Era singură la Iași, într-o cameră de hotel, așteptînd trenul de seară...

Noaptea, în trenul Iași-București. Într-un compartiment, Adina, cu pălăria pe brațe, fruntea nădușită... Se întorcea singură...

Oriunde, în orișice decor asupra căruia își apleca închipuirea, aceeași icoană a Adinei, de fetiță dezarmată, părăsită, ca în poveste parcă, la o margină de codru cu lupi, arunca o chinuitoare melancolie...

...Și mică, și adorabilă, ca un măștișor pierdut de un copil... Simțea durerea unui copil care și-a pierdut măștișorul...

Se trezi plîngînd pe marginea ferestrei, în noapte și vînt. Picături repezi îi sărau buzele.

Mașina aruncă un șuier. Se apropiau de o stație. Auzi alt plîns, îndărătul lui. Se întoarse. Adina, cu pălăria trîntită peste dezordinea părului, cu obraji aprinși, cu geamandanul într-o mîină și pelerina de voiaj pe braț se uita în jos.

— M-m-mă duc... a-a-asta... u-ultima noapte... Mă duc... A-a-are să-ți pară rău...

Cînd trenul porni din stație, lumina din compartiment era din nou stinsă. Trandafirul dăruit Adinei fusese redăruit lui Dănuț. Pelerina Adinei era pe umerii lui Dănuț ca să nu răcească. Adina n-avea nevoie de pelerină. Ea era măștișorul lui Dănuț — regăsit.

*

Mircea nu-și luase nici o carte de cetit, crezînd c-o să stea de vorbă toată noaptea cu Dănuț. Pe Adina n-o prevăzuse. De aceea cărțile erau în fundul cufărului, la vagonul de bagaje. Dănuț cu Adina...

Nu numai că n-avea nici o carte — dacă nu de cetit, cel puțin de ținut pe genunchi — dar nici nelipsitul creion. În emoția plecării precipitată de sosirea

intempestivă a lui Dănuț și de trepidațiile automobilului de la poartă, își uitase creionul și mânușile pe măsuta de noapte. Îi lipsea și gulerul tunicii de școală, pe care-l descheia din cheutoarea de sus, cufundându-și bărbia în el pînă cînd simțea înțepătura rece a cheutorii de jos. Era îmbrăcat la fel ca Dănuț: haina de *cover-coat*, cu largi buzunare aplicate și centură la mijloc. Cămeșa cu guler răsfrînt îi decolta gîtul mai mult delicat decît slăbuț. Avea mereu impresia că i-a crescut gîtul, subit, schimbînd raportul familiar dintre trup și cap. Trupul alunecase parcă, lăsîndu-se în jos, ca pantalonii cînd se desprind din bretele.

Ridicol?...

În vagon nu era oglindă, nici vigilentă opinie publică, deoarece Aron Rosenzweig, singurul tovarăș de călătorie al lui Mircea, dormea. Dormea lungit pe toată canapeaua, cu fața în sus, mîna pe buzunarul de la piept — nu din cauza inimii, ci a banilor — cu *Adevărul* peste cap, batista sub, și picioarele în aer, exact alături de canapea, ca să nu plătească amendă. Insensibil la muște și la visuri, Aron Rosenzweig horăia, aspirînd aerul pe nas, și șuiera, expirîndu-l pe gură. Astfel: hrrrr-h-h-ha; fiuuuu-uuiss-iuuu...

Totuși, era bine în compartimentul întunecat; Aron Rosenzweig evaluase cu un ochi infailibil timiditatea lui Mircea — mușteriu din aceia care intră în dugheană și nu îndrăznește să iasă fără să cumpere, chiar dacă marfa nu-i place, fiindcă se jenează — și stinsese lumina de îndată ce digestia-i chemase somnul. Distrat și doritor de întuneric — neavînd nimic de cetit — Mircea apreciasse ca o delicatețe la adresa lui și-i mulțumise.

— N-aveți pentru ce, mă rog! replicase Aron, ca un adevărat om de salon, făcînd, concomitent cu vorbele, următoarea reflecție: "Bun buiet! Iu mă culc și el spuni mersi!"

Se răcorise. Răcoarea îmbinată uneori cu parfum de iarbă coaptă și de flori. Vîntul era atît de proaspăt, încît părea că strînge luna rece în mîni și apoi cuprinde gîtul și pieptul lui Mircea, cum fac copiii neastîmpărați ca să-ți dea fiori.

Dacă ar fi călătorit cu părinții, ar fi auzit glasul cucoanei Catinca:

— Mircea, încheie-te la guler și pune-ți pardesiul. Nu-i nici o scofală să ai gutunar!

Zîmbi. Își mai descheie un nasture, răsfrîngîndu-și gulerul și mai tare, inocentă temeritate de republican abia ieșit de sub regimul absolutist.

Niciodată nu călătorise singur. Era stăpîn pe bagajele, banii și trupul lui. Nici părinți, nici profesori, nici camarazi, nici cunoscuți, nici uniformă. Senzații de anonimat și emancipare.

În gara Ploiești se coborîse să bea un șpriț, deși avea un termos cu oranjadă pregătit de-acasă, și deși nu putea suferi șprițul cu sifon, înțepător ca un obraz neras.

Îl băuse în silă, pe jumătate numai, convins că scapă trenul și vrînd să dovedească unei persoane care-l privea că nu se intimidază în fața unui șpriț. Se întorsese sughițînd, și-și reluase locul meditînd nedumerit la pasiunea lui Caragiale pentru vulgarul și odiosul șpriț.

Trecuse vremea...

Mizil...

Buzău...

La capătul călătoriei — Medeleni... Numele suna lung, lung, dominînd melodic larma roților.

"Mă duc la Medeleni... Am să stau la Medeleni... Moșia Medeleni... Medeleni"...

În hurelul trenului, gîndurile aveau o dicțiune clară, sonoră, atît de sonoră, că dacă tovarășul de drum n-ar fi dormit — horăia fără întrerupere — s-ar fi temut să nu-l audă.

"Mircea Balmuș la Medeleni... Mircea Balmuș își petrece vacanța la Medeleni..."

Combină tot felul de fraze și propoziții cu leit-motivul Medeleni. Știa perfect că se duce la Medeleni, că Medeleni e numele unei moșii, că moșia Medeleni aparține familiei Deleanu... Și totuși, îi era cu neputință să conceapă Medelenii ca pe o realitate la care va participa și el. Cînd se gîdea la București, vedea grămezile de case, năvala oamenilor și a vehiculelor, simțea mirosul de asfalt, de benzină și de gaz aerian; cînd se gîdea la Iași, vedea procesiunea spre cer a teilor Copoului, albăstrimea ondulată a dealurilor, auzea roțile hurducate prin bolovani ale rarelor trăsuri, trapul șchiop al cailor jigăriți, nazalizările negustorilor de haine vechi, lătratul cînilor, spațiat de tăceri cîmpenești...

Cînd se gîdea la Medeleni vedea o carte: roman sau versuri?... Vedea lămurit cartea cu copertă galbenă, ca a celor editate la "Mercure de France", și pe copertă titlul cu litere negre:

MEDELENI

...Și subtitlu:

OLGUȚA.

Nu Olga.

Olga...

Olguța...

Olga...

Cum cobori trepte spre mare...

Adormise? Nu. Era treaz. Își vedea vecinul. Și chiar dacă adormise știa că se deșteptase. Știa, fiindcă se auzea el singur pronunțînd vorbele: "Sînt treaz". O carte groasă cu filele netăiate:

MEDELENI

OLGUȚA

Roman

Începu să cetească atît de încordat, încît nici nu mai lua în seamă literile. Vedea tot, clar, viu, ca o priveliște reală, cu relief și perspectivă. Literile — intermediare într-o carte — dispăruseră... Și totuși, cetea fiindcă ținea o carte în mîni. Întorcea filele, uneori precipitat, smulgînd aproape continuarea cuprinsă în pagina

următoare, alteori zăbovind îndelung, uitînd să continue.

Apăreau în scenă numai două personaje. Decorurile erau mereu variate; personajele, aceleași: Olguța și Mircea.

Nu se "întîmpla" nimic. Mergeau călări, mergeau pe jos, ședeau pe bancă la marginea unui lac, lîngă o biserică, pe iarbă.

Nu se întîmpla nimic, dar mari bătaii de inimă însuflețeau plopii, iarba, pămîntul, apele... O impresie aeriană de versuri și de muzică. Uneori îți venea să plîngi, alteori să zîmbești, dar nu se întîmpla nimic. Totuși, era o noutate deplină în aceste decoruri normale prin aspectul lor. O mîna nevăzută scosese un sîmbure amar din miezul pămîntului, înlocuindu-l cu unul dulce. Pierise o greutate din toate cele, o apăsare încetase; era în toate cele răsărite din pămînt ca o pornire de primăvară, o mișcare de dans voios, un avînt zîmbitor...

Roman sau poveste?... Nu. Roman. Apăreau mereu fețele cunoscute ale realității. Nu se vedeau balauri, nici feți-frumoși. Era ca-n toate zilele, *dar pămîntul era fericit*.

Cetea mereu, mereu, și nu se-ntîmpla nimic. Oare nu cetea și recetea aceeași foaie?...

Cartea era pe genunchi: îi vedea titlul, titlurile, cu litere negre pe foaia galbenă. Dar filele erau netăiate. Visase?... Nu. Cartea era pe genunchi. Se făcuse ziuă. Se apropiiau... Vru să taie foaia din urmă, să vadă sfîrșitul... Ciudat! Nu putea să taie, nici să miște mîna. Se încorda: nu putea. Simțea curiozitatea ca o formidabilă apăsare lăuntrică în trup și-n față. Ar fi vrut să vadă numai ultimul rînd, cuvîntul sub care se pune: fine.

Nu putea...

Deschise ochii. Adormise pe mîna: îi amortise. Adormise cetind?... Nu. Era în tren.

"Am avut un coșmar!"

Își frecă ochii. Se întinse. Îl dureau gîtul. Îi bătea inima iute, pe hotarul somnului. Cercă să-și aducă aminte. Avea impresia c-a pierdut ceva la care ținea mult... Nu. Nu luase nici o carte. Ieși în coridor amețit. Se rezemă de fereastra deschisă. Impresia stăruitoare că a pierdut ceva îl urmărea. Pierduse ceva înlăuntru, în suflet. Înflorise ceva și se scuturase fără știrea lui. Răsunase un acord în el, un lung acord de coarde, și nu-l auzise. Și totuși, era ceva în sufletul lui mai minunat decît o bucurie. Urma unei bucurii necunoscute, pe care-o căuta cu brațele întinse pe hotarul somnului. Un joc de-a baba-oarba, copilăresc de tot. Cu ochii legați, cuprinzi în brațe copaci, crezînd c-ai prins-o, și-i auzi rîsul aiurea; fugi iarăși într-acolo, urmărind zvonul rîsului neastîmpărat; te-ncurcă, fiindcă uneori rîde cu buzele închise, te-ntorci, prinzi alt copac, și o auzi rîzînd în altă parte; și deodată îți cade singură în brațe, cu rîsul dinților albi, care te orbește, scoțîndu-te din plinul întuneric de pînă atunci.

"Olguța!"

Pleca la Medeleni!

"Ce distrat îs!"

Rîdea cu hohote de exclamația lui. Să uiți că ești îndrăgostit și să-ți închipui că bucuria cu care te deștepți în brațe e ritmul unui vers pe care-l murmurai când ai adormit!

Olguța!

Îi venea să strige tare: Olguța! Să arunce numele ei ca pe o minge, să-l prindă și iar să-l arunce; să alerge cu el nebunește, mînîndu-l, să-l prindă-n mîni și să-l sărute, să-l rostogolească prin fîn și prin flori...

Olguța...

Zvîcnea în el numele ei, ca un nod de vînturi tinere. Frăgezime de picioare copilărești dănuind prin iarbă în zori de zi.

Și fiecare gînd venea alergînd în bătaile inimii, cu obraji aprinși, zvîrlindu-i în față brațe mari de flori...

Pleca la Medeleni...

Arc de triumf deasupra lui și-n el. Pleca la Medeleni...

Într-o gară se dădu jos, plimbîndu-se cu pași mari de-a lungul vagoanelor. Era mai grăbit decît trenul și decît timpul.

Un soldat, călător și el, răsucea o țigară într-un petec de jurnal.

— Camarade...

— Hai?

— ...Uite niște țigări.

Îi depuse în mînă cele cinci "Pelișoruri" dăruite de Tonel.

— Săăătră-iți!

— Eu nu fumez, se scuză Mircea.

Privi c-un fel de milă pe soldatul care se suia în vagon; cu aceeași privire cuprinse tot trenul. Numai el mergea la Medeleni.

Bieți călători!

Biete itinerarii!

*

— Copil...

Adormise cu capul pe brațele ei, după ce o rugase stăruitor să doarmă ea cu capul pe brațele lui.

— Eu nu pot dormi, Adina, o asigurase Dănuț cu aerul protector al bărbaților față de gingășia și delicateța femeilor.

Zîmbi dezmiardîndu-i capul. Dormea trupul robust și capul cîrlionțat, îndepărtînd mereu prin somn pelerina cu care, neconținut, Adina îi acoperea pieptul și gîtul. Dormea închis ermetic în egoismul franc al somnului tineresc, nepăsător pentru tot ce-l înconjoară, preocupat de cît mai mult confort, doritor de cît mai mult spațiu; somn lacom și despotic în cuprinsul trupului și chiar dincolo de el. Dacă de-afară n-ar fi venit răcoarea vîntului, și dacă trupul elastic al Adinei n-ar fi fost moale, cald și afectuos somnului lui, desigur că ar fi înlăturat-o cu mișcări iritate, cum înlătura pelerina care-i gîdila pieptul gol și bărbia. Era o pernă bună trupul Adinei într-un vagon hurducat! Cît de bine cunoștea somnul lui Dănuț! Întotdeauna Dănuț vroia s-adoarmă cu ea în brațe, ținînd-o lipită de trupul lui. La început o strîngea tare cu brațele și cu picioarele, încercuind-o aprig, curmîndu-i suflarea, încrustînd-o în el, îndurerîndu-i trupul. Strînsoarea încordată îl ostenea. Întîia aplecare umbrită a somnului desfăcea nodul pasionant al brațelor. O dată cu venirea somnului o părăsea, ca un înotător entuziast pe cel care rămîne lîngă mal,

terestru. Trupul adormit uita cu desăvîrșire trupul iubit de-alături, trupul atent, care-i adăpostea într-un golf cald somnul nepăsător.

Iarna, trupul lui Dănuț lua curba trupului Adinei, și, cînd insinuant, cînd autoritar — dormea pe-o coastă, arcuit ca un crai-nou, cu capul în piept, acoperit de plapumă — o împingea spre părete. Ea dormea cu spinarea lipită de pereții dur și rece — Dănuț în căldura de plajă văratecă a trupului ei docil. Vara, o tolera atîta vreme cît trupul ei — îmbăiat în apă rece — păstra răcoarea unui miez de portocală. De îndată ce se încălzea, o izgonea ca pe o pernă inoportună. Se lepăda de ea. O lovea cu picioarele, prin somn, bineînțeles. Tot trupul lui spunea: "Nu. Dă-mi pace. Du-te. Fă-mi loc." Ea dormea troienită în pernele înnăbușitoare, cu plapuma de vară în brațe, pe o așchie de pat — Dănuț gol, cu brațele întinse în lături și picioarele larg desfăcute, ca un zeu orizontal al patului.

Niciodată nu destăinuise lui Dănuț ceva despre somnul lor, despre somnul lui: secretul ei. Dănuț era convins că el, și numai el, e paznicul somnului Adinei. Explicabil de altminteri: Adina dormea mai tîrziu decît Dănuț, fiindcă adormea mult mai tîrziu decît el. Deșteptat din somn înaintea ei, uneori cast, o săruta, o acoperea, privindu-i la lumina dimineții capul îngropat în păr sau în pernă, cu atitudini înduioșate, părintești. Alteori o dezgolea fără cruțare, deșteptînd liniile trupului somnoros cu dezmierdări lungi, ca zborul berzelor pe rozul cîmpiilor în zori.

Cunoștea somnul și trupul lui Dănuț deopotrivă. Spinarea zveltă, cu umerii abia bărbătești și gîtul rotund; pieptul și pînțele armonios reliefat de dunele repezi ale mușchilor; amestecul de feminitate și virilitate al unor curbe — umerii — cu-al altora — coapsele înalte și ovale — al pielii dulci și al mușchilor tari; mirosul sănătos de lemne tăiate, subt ploaie, și de măr domnesc; și sărutările cu gust de duche zămoase...

Îi iubise trupul de cînd îl văzuse la patinaj, astă-iarnă, destăinuindu-și viguroasa grație și sălbăticiile trufăse. Toată fantezia buclelor — răsuciri dîrze de vreji, curbe molatece — era transpusă în ritmul care-l însuflețea pe gheață. Patina cum îi era părul. Cînd făcea "olandeze", se înclina atît de lin, în curbe atît de lungi, încît avea impresia că se alintă pe aer, cum se alintă pisicile pe un fald — și obrazul ei se apleca, urmărindu-i curba, ca o dezmierdare pe obraz. Alteori avea smuncitura aprigă a animalelor tinere cînd smulg smocul de iarbă succulentă, alteori beția lor cînd se rostogolesc în iarbă.

Avea opriri în vîrful patinelor, care-i dădeau zvelteța jocului de apă în grădini... Îi iubise trupul de atunci, și nu se înșelase. Prietenele o dojeneau... Nu regreta nimic. Dragostea lui Dănuț era violentă și bogată ca o ploaie de vară. Avea de la el amintiri care-i dădeau bătaie de inimă. Între toate, una, încîntătoare. Abia îl cunoscuse. Într-o după-amiază de iarnă cu fulgi deși. Dănuț venise la ea acasă, pe la cinci, gătit, prea parfumat, cu pete de cerneală pe degete — cînd intimidat, cînd înfricoșat. Băuseră ceaiul. Apoi trecuseră în salonaș. Ea, într-un fotoliu, la gura sobei. Dănuț, la picioarele ei...

Tăcere... Tăcere... Tăcere...

Îi urmărea valurile de sînge cum îi năvăleau în obraji. Era ca o plimbare prin alei de trandafiri.

După multă vreme, îi alintase părul, pînă cînd își simțise mîna prinsă și sperios

sărutată. Alte tăceri.

Alte roșeli.

Îi simțea, la picioarele ei, truda de mugur care vrea să se deschidă.

Dănuț începuse să-i dezmierde genunchii. Îi sărutase marginea rochiiei.

Adina se ridicase. Dănuț îi sărutase bluza, îl simțea crescînd spre ea, înflorind asupra ei.

Îi tremurau mîinile ca aripile libelulelor, și uneori îi auzea repede și înnăbușită dîrdîirea dinților.

Închisese ochii, lăsîndu-l grăbit și stîngaci să-i descheie bluza.

Și-i deschisese iarăși, ca să vadă, încă, obrajii lui roși de rușine și mîinile lui tremurătoare pe sînul ei, ca frunza plopilor pe goliciunea lunii pline... Și abia atunci cunoscuse frăgezimea unui obraz fierbinte de copil culcat pe sînul gol, și sărutarea impusă unor buze sperioase și lacome, și întîiul zbor al unui trup timid și violent, și cearcănele din jurul ochilor învinși, ca două cununițe de violete pe care dragostea le pune adolescenței...

...Ultima veghe a somnului care-i devenise scump. Cîteva ore încă de noapte, și trupul care-o tiraniza va pleca... Se ducea acasă, la părinții lui: copil încă, ceva mai puțin decît atunci cînd îl cunoscuse, cu prezumțioasa siguranță a primei experiențe.

Îl dezvățase de abuzul de parfumuri, inerent liceenilor îndrăgostiți: la început goliciunea lui era parfumată ca o batistă de cocotă. Înainte de a veni la ea, își făcea loțiuni de colonie pe tot trupul. Apoi, cu dopul mereu udat, făcea dîre de parfum pe trupul îmbibat de colonie. Întrebuința mai multe parfumuri deodată, și el, cel dintîi, suferea de pe urma acestui abuz echivoc, avînd mereu migrene.

Treptat-treptat, cu tot felul de vicleșuguri și măguliri — era susceptibil ca femeile răsfățate — îi dovedise că parfumîndu-se abuziv își nimicește parfumul, prețios și rar, de trup tînăr, sănătos; că parfumul e ca și fardul...

— O piersică, Dănuț, n-o parfumezi ca s-o mănînci. E parfumată gata. Și parfumul ei îți dă poftă s-o muști. Dacă vrei să placi femeilor... și mie, nu-ți mai parfuma trupul.

Argumentul — în stilul lui Dănuț: fructifer — fusese decisiv. În schimb, îl învățase ce gen de parfumuri să întrebuințeze, cît și cum: cu vîrfurile dopului, abia umezit, o dîră după urechi, alta printre şuvițele de la ceafă, alta pe batistă, și-atît. Parfumul din preajma părului, încorporat în caldul parfum al părului, devine personal, ca o emanație proprie, și totodată rămîne depărtat de buze, lăsînd sărutărilor aroma lor acrișoară, nealterată de nimic străin.

Îl învățase de asemeni să nu-și lase brutalizat părul de foarfecele și concepțiile estetice ale bărbierilor. Astfel, grație sfaturilor ei, părul lui Dănuț, pieptănat în sus, creștea natural și bogat pe tîmple, pierzîndu-se dulce, nesimțit spre umerii obrajilor, nu oprindu-se brusc, tăios, în linii geometrice, lîngă ureche. Absența acelei embleme bărbierești — desen făcut cu echerul parcă —, atît de frecventă la mai toți bărbaii, lăsa obrajilor nealterat plinul copilăresc, sălbătăcit puțin, dînd impresia caselor cu zuluți de viță sălbatecă pe tîmple. De asemeni, la ceafă, părul îngăduit să crească pînă acolo unde se oprește firească, înflorit în răsuciri moi, pe care foarfecele abia le scurta, împodobeau gropița de sub care pornește gîtul — gropița minciunilor, în copilărie, a sărutărilor, în adolescență — umbrind-o puțin, făcînd să pară și mai albă și mai lină linia care alunecă spre umeri, netedă ca

prefirarea unei ape pe o marmură.

Și acuma, în ultima noapte petrecută împreună, asupra despărțirii, ar fi vrut să-i dea sfaturi care-i strîngeau inima.

O smuncitură a trenului îi cutremură. Dănuț mormăi prin somn, întredeschise buzele, le închise pe rînd și adormi din nou în caldul adăpost.

— Copil!

Același lucru îi spunea Dănuț ei: "Fetiță mică". Ce copil era încă! Ce ușor putea fi înșelat de aerul dezarmat al femeilor! Cîtă credulitate în gelozia lui veșnic bănuitoare și atît de ușor învinsă!

Dacă i-ar fi spus cineva, dacă ar fi cutezat să-i spună cineva că Adina-i o "femeie rea", l-ar fi sfărîmat.

Îl vedea cu pumnii ridicați, bărbat în splendoarea mîniei. Și totuși era o "femeie rea".

Îi dezmierdă fruntea.

Știa, ea mai bine decît oricine, că în mintea lui Dănuț înfățișarea ei de copil, de fetiță, era o cauză permanentă de încredere invincibilă în puritatea ei. Și totuși, cîte femei, cu ea în frunte, n-aveau pe față teribila candoare a copiilor!

Ar fi vrut să aibă curajul să-i spună: "Dănuț, nu crede. Păzește-te. Nu dezmierdă aceiași sîni de mai multe ori. Schimbă, Dănuț, femei după femei, nu te atașa de nici una. Femeile-s crude", își aminti fericirea ei cînd Dănuț suferea în brațele ei, și ce ușor, după ce-o brutalizase cu vorba, o adorase ca pe-o mucenică...

— Bietul Dănuț!

..."Femeile-s crude. Uneori le place să chinuiască, mai mult decît să iubească. Și tu, Dănuț, ești așa bun de chinuit! Îți șade așa de bine cînd te frămînti, cînd ameninți, așa-i de frumoasă mînia ta! Și așa-s de dulci obrazii tăi, bucele tale, buzele tale cînd plîngi pe sînul gol"... Știa, nu se putea altfel, c-or să-l dorească multe femei, c-or să-l iubească multe, că multe or să-l chinuiască.

Numai fetițelor de pension le place calmul idilic. Femeile adevărate doresc vîntul: masculin, pasionat, primejdios — furtuna. Și cît de minunate erau furtunile lui Dănuț! Furtuni în livezi bogate; numai căderi de fructe: culori în iarbă și arome răscolite. Ar fi vrut să-l iubească și să-l chinuiască ea singură, numai ea... Nu răscumpărau, oare, veghile devotate și neștiute de el din timpul nopții, toate răutățile, toate perfidiile?

Inima ei simțea apropierea altor femei de trupul adormit — simțea umbra lor aplecată pe inima ei — de trupul căruia îi dăruise vibrația dragostei.

Nu era Dănuț copilul ei? Nu refăcuse ea trupul lui? Altele i-l vor lua...

Dănuț o iubea. O iubea?... Întîia lui dragoste, răspîntia celorlalte.

Cunoscuse și ea, ca toți, întîia dragoste, deznădejdea cu hohote de plîns a despărțirii, dorința, din ce în ce mai somnolentă, de moarte, care, ca un cordial amar, deșteaptă apetitul sporit pentru alte și alte iubiri — și orgoliul primelor succese, și falsa blazare timpurie, și curiozitățile ciudate...

Nu putea renunța la Dănuț... cu totul. Cînd îl va revedea îl va găsi poate înarmat cu experiența altei sau altor femei, mai puțin copil... I se strîngea inima. Ar fi vrut să aibă curajul să-i spună tot, tot, tot: cît de primejdioase-s femeile, cum usucă, lacome ca nisipul, cît sînt de viclene și de lucide; că au mai multe sincerități, pe cînd bărbații n-au decît una, sau, dacă încearcă și ei să aibă mai multe, sînt

simulacre artificiale, care nu pot înșela... mai ales pe femei. Ar fi vrut să-i spuie tot... Să-i spuie tot? Să-și facă portretul ei? Să-i dovedească "ticăloșia" ei — cuvîntul era al lui Dănuț și-i răsuna cu accentul lui — să-l dezguste și să-l îndepărteze de ea, ca să-l ferească de alte femei?

Nebunie...

Și nici n-ar fi fost în stare. Simțea lămurit că n-ar putea destăinui nimănui ceva despre ea. Nu era discreție, nici pudoare: neputință.

Cu Dănuț era într-adevăr o fetiță curată: nu-l mințea, nu-l amăgea. Așa era pentru el și cu el. Cum să-i spuie că e o ticăloasă, cînd pentru el, în clipa cînd i-ar fi spus așa ceva, ar fi fost pură cum i-ar fi fost și fața și sufletul atunci! I-ar fi spus o minciună arătîndu-i *acel adevăr*, și Dănuț n-ar fi crezut-o. O încercare de sinceritate, inutilă, cu sunetul glumelor de prost gust. O ponegrire neverosimilă... O ponegrire: Adina lui Dănuț era așa cum o iubea el. Mai erau și alte Adine, dar străine de el și de *ei*.

Atunci cum să-l păstreze pe Dănuț? Cum să-l ferească de celelalte? Cum?... Nu plîngînd... Îl iubea atît de mult și-atît de curat, încît uitase că peste o săptămînă pleca în străinătate, pe socoteala altcuiva, oare o însoțea... Dănuț, firește, nu știa nimic: nici că pleacă, nici restul.

Cum să-l păstreze pe Dănuț?

Scrisori? Să-i scrie? Nu. Hotărît nu. O dată numai îi scrisese, fiindcă se temuse că n-are s-o mai iubească, și-și pierduse capul. Imprudență pe care o regreta. Singurul ei stil era trupul, pe care-l mînuia cum vroia. Nu știa să scrie. Tot ce punea pe trup cădea bine; pe hîrtie, nu. Olandele, mătășurile, batistele, postavurile și suplele țesături, culorile și liniile deopotrivă se însuflețeau în mîinile și pe trupul ei; cuvîntul, nu. N-avea darul de-a pune în cuvînt nici bătăile inimii, nici îngemănata curbă a sînilor, nici culoarea ochilor, nici lumina părului. Nu știa să pudreze cuvîntul, nici să-l îmbrace astfel încît mai ațîțătoare să-i fie goliciunea, nici să-i dea descurajarea umerilor, nici candoarea buzelor, nici ritmul coapselor, nici parfumul părului.

Lebădă cu nobile arcuri pe apă, devenită gîscă obeză pe uscat — se simțea ridicolă în scrisori, de dragoste, firește.

Își dădea seamă că mai ales lui Dănuț nu trebuia să-i scrie. Între Dănuț și trupul ei, între Dănuț și sufletul ei, numai amintirile lui trebuiau să fie. Scrisorile ei puteau să-l facă să zîmbească, să se jeneze. Trupul ei, era sigură, va rămîne flacăra în amintirea lui. De trupul ei nu se temea nici în oglindă, nici în amintirile bărbaților.

Să-i trimeată uneori fotografii: de pe o plajă, dintr-un parc, dintr-un port... Își aminti de plecarea ei... Cum o să primească Dănuț vestea plecării?

Să nu-i spuie?...

Se despărțea de el mai greu decît crezuse. Aveau dreptate prietenele ei... Se atașase prea tare. Iubea...

— Îmbătrînesc?

Se simțea singură. Lacrimi dese-i izbucniră pe obraji.

Dintîi acoperi pieptul lui Dănuț, iarăși dezvelit; apoi își duse batista la ochi, ca să oprească lacrimile care-i osteneau fața și-i pătau bluza.

Mircea adormise în aerul tare al bucuriei.

Amăgitoarea dimineată a lunii, albindu-i pleoapele, îl făcu să clipească. Nu auzi tusa familiară în miez de noapte a tatălui, nici cucosii la fereastră. Horăitul lui Aron Rosenzweig îl liniști. Legănarea vagonului cerca să-i cuprindă și să-l adoarmă din nou, dar ceva îl ținea treaz: o ciudată mișcare a singelui, o ciudă împotriva Adinei... da! Adinei! pe care o visase... Extraordinar! O visase pe Adina Stephano! Se deșteptă de-a binelea revoltat.

O visase pe această doamnă! Era zăpăcit ca față de o formidabilă necuviință. Îndrăznise femeia ceea!... Vis...

Vis? O spaimă-i cutremură mima. Avea agățat în nări, vivace, ca o prăfuire de polen, vibrația unui parfum cald de femeie. Era cineva străin alături de el, pe aceeași canapea? Venise Dănuț cu Adina în compartimentul lui?... Nu s-auzeau nici vorbe, nici sărutări.

Întredeschise genele spionînd. Tremurul privirii îi cernu imaginea unei femei care se pudra privindu-se în oglinda sacosiei.

Respiră. Nu era Adina. Femeia de alături era brună și avea bluză roșie.

Ce idee! Să te pudrezi în tren, în plină noapte, prin întuneric!

Ciudată femeie! Poate că toate femeile fac la fel... Oare? Și acasă la ele? Oare se scoală *aia* pat, prin întuneric, în cămeșă de noapte...

Ocoli imaginea femeii care se coboară din pat despletită, în cămeșă străvezie, cu picioarele goale, întinzându-se... A! Nu era o închipuire de-a lui. Se liniști. Zărise așa ceva pe o carte poștală ilustrată, într-un debit de tutun. Revăzu cartea poștală intens colorată. Atunci cînd o văzuse o privise distrat, în timp ce-și strîngea mărcile cumpărate. Avea un zîmbet... "provocator": așa se spunea. Ce comicărie! Te scoli din pat somnoros, te-ntînzi, caști și zîmbești provocator! Fals! Era stupidă cartea poștală! Ciudat!

Cît de bine-i reținuse toate detaliile! Vedeă panglicuțele roșii ca focul, care înzorzonau margina mînicuțelor scurte și broderiile — tot cu panglicuțe, dar albastre — de pe pieptul cu sîni "provocatori", așa se spunea... Privirea i se coborî brusc în josul cărții poștale din amintire: *Tendre réveil*. Acesta era titlul compoziției stupide, vulgare. Cine poate da bani pe astfel de orori?

Nu putea să-și desprindă ochii de pe cartea poștală.

I se păru deodată că femeia de pe cartea poștală, cu o clipă în urmă, făcea alt gest: acum era cu brațele înnodate după gît, înainte parcă le întindea în lături! Uitase el? Nu. Înainte căsca, întinzînd brațele. Imposibil! Totuși, o văzuse perfect, își întipărise gestul. Acum i se vedeau subțioarele și-și răsturnase capul mai tare pe spate, cu sîinii... și mai provocatori: dac-așa se spunea!

Se mișcă! Un genunchi gol îl încăleacă pe celălalt, și pulpa de deasupra se rotunji prelung. Ochii i se dilatară lucioși, nările se lărgiră senzuale, brațele dornice chemară...

Își aduse aminte: vedeă o scenă dintr-un film de cinematograf, cu Pina Menichelli, o italiancă extrem de cabotină.

— E-e-e damă i-i-istică! jinduse Tonel, pentru care "istică" era superlativul "damei".

Altă pacoste! Pînă acum migrenele se anunțau prin obsesii de melodii vulgare;

acuma, prin obsesii de cărți poștale și de filme...

Întredeschise iarăși genele, ca să scape de el.

Tot se pudra! Era în stare să se pudreze pînă la Iași! C-un puf plat își tampona gîtul înălțat, ca să fie pielea întinsă. Privirile lui Mircea alunecară de pe fruntea scundă pe nasul mic cu nări mari, pe buzele bombate — și căzură brusc pe sîinii... provocatori; văzuți de profil, păreau că izbucnesc prin bluza roșie ca un galop prin flăcări, însulițînd.

Închise ochii, hotărît să doarmă. Se făceau pregătiri de migrenă în capul lui; tîmplele și ceafa se înnourau tîrîș.

O ipocrizie inconstientă îl făcuse să nu-și schimbe poziția în care se deșteptase și care-l integra în noapte și în canapea, făcîndu-l parcă nevăzut dușmanilor. Un picior îi amortise. Mușchii gîtului îi întepeniseră, Era pietrificat.

Simți deodată o atingere moale și scurtă pe vîrfurile nasului. Tresări. Un val de căldură-i bătuse fața, vestind apropierea goală a unui braț de femeie. Apoi răsună un hohot de rîs înfundat. Simți mai tare mirosul pudrei și gustul ei: de pe nas i se scutura pe buze.

Femeia roșie îl bătuse cu puful de pudră pe vîrfurile nasului, lăsîndu-i desigur o lunulă făinoasă.

"Obraznică!"

Își bătea joc de el!... Printre gene o văzu: parcă aștepta, cu fața întoarsă spre el. Părea gata să izbucnească în rîs, încă o dată, dar aștepta ceva. Ținea puful de pudră în mîna, ca un bulgăr de omăt, stînd la pîndă, gata să-l arunce... Avea obraji plini și rumeniți de sănătate, sprîncene brune ca vanilia, păr negru ca tușul chinezesc și era cărnosă cu dîrzenie, din cap pînă-n picioare. Femeie din acelea cu care vorbești tare și rîzi gros; cu care-ți vine să te hîrjonești țărănește, șuguind la fel; femeie din acelea cu care dragostea-i o trîntă dreaptă, din care ea iese totdeauna rîzînd ca un copil gîdilit — și totuși, gata să te bușească din nou — după care rămîi totdeauna istovit ca după un înot în răsăritul apei.

O văzu ridicînd din nou mîna cu puful de pudră. Închise ochii, așteptînd benignul proiectil... Întredeschise ochii, mirîndu-se că-i îndemn. Femeia roșie ridică din umeri și aprinse un chibrit. Mircea închise ochii. Simțea că-l măsoară. Se roși.

În definitiv, ea era păcălită. Jocul începu să-l preocupe. O spiona fără sfială. Ea îl atacase!

E așa de interesant să privești gesturile cuiva care se crede singur! Mai ales al unei femei!

Femeia roșie fuma. Pînă atunci, Mircea nu văzuse nici o femeie fumînd... Adică poate văzuse, dar nu observase. Trăgea cu poftă, din plin, buzele aveau o sorbitură scurtă; fumul părea ceva hrănitor intrînd în pieptul robust; apoi da fumul pe gură și pe nări, privindu-l — cum se distrează copiii, urmărind în primele zile friguroase ale anului, aburul suflării lor.

La urma urmei, nu era nimic înfricoșător într-o femeie! Un copil mare, cu păr lung, sîni... — îi privi — provocatori... Închise ochii și regăsi aceleași pregătiri de migrenă, fără ca migrena să fi venit. Un fel de fulgere în sînge.

Cum îl obseda expresia aceasta oribilă — sîni provocatori — reținută de la Tonel!

Auzi un tact bătut cu vârful piciorului, apoi un sîsîit ritmic de buze — şuier înnăbuşit — apoi o melodie abia fredonată, însăilată oarecum, ca atunci cînd te preocupă amintirea pe care-o deşteaptă melodia, mai mult decît melodia, apoi un refren:

*"Gueule-de-Loup, Gueule-de-Loup,
Gueule-de-Loup c'est mon petit homme,
Gueule-de-Loup, Gueule-de-Loup..."*⁵¹

Un hohot de rîs însoţit de bătaia genunchilor cu ambele palme curmă refrenul. Întredeschise ochii. Rîdea singură, cu o amintire hazlie, avînd aerul că revede un cunoscut aşezat în faţa ei. Se uită la ceasul-brăţară, îndreptîndu-l spre faţa lunii. Pufăi a urît. Aruncă o privire spre Mircea, care închise ochii, dogorit ca de un cuptor deschis.

O revăzu în genunchi pe canapea, cu coatele pe marginea ferestrei, privind afară.

Mircea avu în sfîrşit curajul să deschidă ochii de-a binelea.

Deşi în ciorapi de mătăasă neagră, pulpele femeii roşii erau voinice, pline, ca ale ţărâncelor de la munte cînd trec rîul cu gleznele prin apă şi poalele în brîu, cîntînd.

— Ce insomnie! oftă Mircea, închizînd ochii.

Timpul trecea repede în sîngele lui Mircea şi lent în mintea lui. Deschise ochii.

Femeia roşie ţinea capul pe marginea ferestrei, ca pe un eşafod. Avea o ceafă albă, grasă. O şuviţă de păr negru îi sporea albeaţa, cum un crai-nou măreşte negrul nopţii.

Trebuie să fi fost grea în braţe! Grea, plină, dură!

Crezu c-a vrut să se ridice, sau vru. Piciorul amorţit, sau panica voinţei, îl împiedică.

Ce nebunie! S-o simtă în braţele lui... Ce nebunie!

Impulsiuni absurde! Aşa, uneori, apuci cu buzele o frunză, sau lingi o cheie, ori un zid de var, sau îţi vine să dai o sfîrlă pălăriei vecinului din tramvai; sau, cînd "eşti la tablă", cu degetele enervate de cîdă, să faci un benghi pe nasul sever al profesorului de matematici, care-ţi explică teoreme cu duhoare de tutun ieftin, explorîndu-şi urechile cu scobitoarea păstrată de la prînz.

S-o strîngă în braţe!... Impulsiune absurdă, dar mult mai energică, mai voluntară decît celelalte. N-o putea stăpîni nici c-un zîmbet, nici c-o ridicare de umeri. Ca vara, în toiul arşiţei, după o plimbare lungă, cînd ai în faţa buzelor uscate un pahar brumat şi nu-ţi vine să-l bei fiindcă apa e nefiartă şi bîntuie tifosul; pofta e şi mai mare, şi buzele şi mai insuportabil uscate, şi apa mai dorită. Dacă n-o bei, măcar cuprinzi cu mîna răceala paharului sau fugi după apă fiartă.

"Dacă mă ridic — dar nu mă pot ridica — oare cad jos?"

Nu-şi mai simţea piciorul, atît era de amorţit. Un muşuroi de furnici, adormit pe-o buturugă, gata să învie ca mii de gene.

"Nu vreau să mă ridic!"

Îl copleşi ruşinea: de el, de dorinţa lui. O ruşine care-i incomoda sufletul ca o

⁵¹ Bot-de-lup, Bot-de-lup, / Bot-de-lup e omuleţul Bot-de-lup, Bot-de-lup (fr.),

cămeșă cleioasă în care ești constrâns să dormi.

Și o mînie acră, ranchiunoasă izbucni din el împotriva Adinei și-a lui Dănuț.

"Stau împreună... fără rușine... Fac porcării"...

Cuvîntul era atît de nou în vocabularul gîndurilor lui Mircea, încît răsuna pîngăritor de trivial, ca o sudalmă, de pildă, în casa părintească.

Și totuși, cu o nouă îndîrjire, repetă: "Fac porcării"...

Și îl văzu pe Dănuț strîngînd în brațe pe Adina, singuri într-un compartiment, și nu mai văzu nimic decît întunericul obscen, în fața căruia închipuirea lui se opri cinică și naivă ca un copil privind prin gaura cheii fără să vadă nimic.

Deschise din nou ochii și, cu paroxismul unui om care-și permite orice, fiind hotărît să se sinucidă, amănunți tot trupul femeii roșii. I se iuțise respirația.

Ar fi vrut să vadă tot, și nu vedea. Simțea deziluzia copiilor care-și dezbracă păpușele, căutîndu-le feminitatea fiziologică de subt miniaturalele vestminte și nu găsesc decît needificatoarea linie a unui trup simplificat.

O dorință lubrică slujită numai de vagul didactic al unor elementare cunoștințe anatomice.

Dacă femeia roșie s-ar fi apropiat din nou de el, ar fi apucat-o și... și?...

Nu dorea s-o sărute: nu! Pentru nimic în lume nu și-ar fi atins buzele de gura ei. Sărutarea era a...

Ocoli vorba "dragoste", cum înainte ocolea cuvîntul "femeie".

Dorea să apuce cu mînile, să lovească cu trupul celălalt trup, așa cum inima-i lovea trupul, îndemnîndu-l.

Vedea că nu știe nimic și-i era ciudă. Ar fi vrut să aibă în închipuirea lui o carte cu gravuri obscene și s-o răsfoiască în grabă, ca elevii care-și învață lecția sub pupitru, în timp ce profesorul strigă catalogul. Nu știa nimic. Era curat. Nu. Fusesse curat. Și-i părea rău.

"Eram un idiot!"

Își răscoli sufletul, cu toate amintirile anilor din urmă, căutînd, și nu găsi nimic: nici o pată, nici un echivoc, nici o revelație precoce, nici o curiozitate impură. O castitate a faptei și a închipuirii de necrezut.

"Idiot!"

Dacă ar fi avut alături o sticlă mare de vin, ar fi băut-o pe nerăsuflăte.

Privirile-i încremeniseră pe pulpele femeii roșii, ca pe o punte deasupra unei prăpăstii. Nu mai putea da înapoi; n-avea curajul să înainteze.

Brusc, femeia roșie se răsuci îndărăt, în genunchi pe canapea, frecîndu-și ochii: îi intrase un grăunte de cărbune. Își desfăcu iar sacoșa, privindu-se-n oglindă. Vîntul vitezei îi zburlișe părul, ca o zbenghiuală în iarbă. Era smultă. Fără nici o ezitare, își scoase pieptenii, așezîndu-i pe canapea; își scoase spelcile, una cîte una, ținîndu-le în dinți; își scutură capul, și cozi somptuoase îi căzură pînă la genunchi, negre ca vinul vechi.

Sări de pe canapea, și-n loc să se pieptene, își clătină capul repede și ritmic, despletindu-și părul întunecat, vast, ca o furtună de noapte pe mare. Nu i se mai vedeau obraji, nici tîmplele, nici ceafa. Prea greu ca să mai fie creț pînă la genunchi, părul cădea opac și întins ca un cort negru, iar de pe umeri se-ncrețea, căzînd în ciucuri opulenți pe care luna-i arginta, învăluind roșul de jar al bluzei.

De ce se despletise? Pentru cine? Pentru nimeni. Ca să-și ție de urît. Nu se mai

uita în oglindă. Era prea mică oglingioara sacoșei ca să poată cuprinde amplul val de negru.

Compartimentul se umpluse de un miros ațîțător de sevă, ca cel care plutește în amurguri deasupra ierbii cosite.

Își dădu capul pe spate, își gîtui părul cu o mîină, subt ceafă, și întoarse capul spre Mircea cu o atitudine de dans spaniol care-i avînta superb sîinii.

Mircea nu mai văzu nimic. Închise ochii. Simți o aplecare asupra lui, ca un val de soare prin obloane de lemn date-n lături, apoi o lungă, deasă, mătăsoasă furnicătură de-a lungul feții; își aminti într-o clipire, mirosul luxuriant de păr, de drot încălzit și de hîrtie dogorită, din copilărie, în serile cînd mama lui se ducea la bal...

Nu se putu opri: mușcă ploaia neagră, cu o secundă prea tîrziu prinzînd doar capătul unei șuvițe.

Un rîs înnăbușit. Femeia roșie îi privea buza de jos strînsă în dinți și ochii închiși.

— Nu se gîdilă decît la buze... Prostul...

Chicoti din nou. Tăcere. Un oftat.

Sînt flori cu miros atît de pătrunzător, încît după ce le-ai respirat îți rămîne parfumul lor pe față, ca o respirație în preajma sărutării.

Simțea neconținut atingerea părului, care-i trecuse prin sînge ca vîntul prin garoafe.

O aștepta din nou, cu trupul ca un arc întins.

Crezu că se-nșeală... Ascultă din nou.

Femeia roșie cînta împletindu-și cozile. Cînta încet, un cîntec trist și duios ca un cîntec de leagăn. Era taină, reculegere, vis și melancolie în cîntecul care însoțea împletirea cozilor. Ai fi zis că nu le împletea, ci că le adormea sau le înmormînta.

Avea un glas de altă, care, cînd fredona cuplete franțuzești, era răgușit ca după vin, dar care se purifica în vorbele și melodia populară, știută poate din copilărie de la mama ei sau de la o țarancă tristă.

Gîndurile lui Mircea începură să ia conture stranii ca ale plumbului topit în turburi curcubee, cînd e aruncat în apă rece. Întortocheate de dorință, ostile, amare, diforme cădeau parcă de sus, îngreuindu-i sufletul — și-ncremeneau convulsionate.

Cîntecul amuți. Întredeschise genele: iar se pudra !

"...Dacă... dacă e femeie cinstită?"...

I se răciră mînile.

Atunci de ce nu-l lăsase în pace: pudra, părul...

Ce făcea?... Femeia roșie își rezemase un picior pe marginea canapelei. Un picior descoperit în întregime, ceva mai jos de coapsă, acolo unde ciorapul e prins în jartierele centurii, acolo unde negrul final al ciorapului dilatat se învecinează cu albul pielii atît de goale.

Își desprinse jartierele, răsfrîngînd ciorapul. Scoase din el un pachetel plat. Numără, aruncînd o privire sperioasă spre ușă. Dar nimeni nu-i văzu banii. Mircea privea piciorul.

Noaptea se subția, înălbăstrindu-se delicat.

Luna apusese lin, ca alunecarea unei eșarfe albe.

Prin întuneric, mîna lui Mircea dibui în buzunarul de la piept: găsi hîrtia de douăzeci, nouă-nouță, dată de conu Mihăiță.

Căută să-și amintească destăinuirile și comentariile lui Tonel despre "prețuri". Îi tremurau prea tare gîndurile ca să poată prinde astfel de amănunte.

Douăzeci de lei! E de-ajuns? Leafa Măndiței pe-o lună... Nu. Nu se poate... Femei ușoare, șampanie, automobil, lux...

Găsi și cele două hîrtii de cîte-o sută, date de cucoana Catina.

Auzi un căscat — de urît — dar crezu că-i de somn. Trebuia să se grăbească. Dacă femeia roșie adormea? S-o scoale din somn n-ar fi îndrăznit!

Desfăcu hîrtiile, reținu una, o mototoli în mînă, închise degetele asupra ei și începu să întindă brațul... Se opri. Uitase! Trebuia mai întîi să-și dezmoștească piciorul. Îl mișcă. Îl întinse. Cu un "zum" metalic, furnicăturile se dezlănțuiră. Apoi crampele. Schimbă, cu efort, poziția trupului. Cu șoldul simți atingerea șodului vecin — ca o alipire de continente" — și încremeni.

"Acuma încep"...

Adormise?

Șold lîngă șold și vibrația trenului. Umărul lui atinse umărul vecin. Își alipi piciorul de cel de-alături, nesimțit de încet. O bucurie fosforescendă ardea de-a lungul conturului jumătății de trup, lipită de trupul femeiesc.

Încremeni iarăși. Închise ochii. Trepidația trenului dădea o neconținută atingere celor două trupuri lipite. Mîna cu "prețul" își înfîpse unghiile în palmă. Nu îndrăznea.

Noaptea se lumina, albastră ca umbra fumului pe zăpadă.

Capul de alături i se lăsă deodată pe umăr, cutremurîndu-l. Același parfum de păr îi bătea obrazii; firisoare de păr îi tremurau pe față.

Respiră adînc.

"Acuma: una, două"...

Prelungi numărătoarea, ca la întrecerea de fugă, cînd vrei să amăgești pe concurenți.

Vicleană, mîna porni: tresălta, ca zdruncinată de tren, și căzu în poala rochiei, mai sus de genunchi.

Așteptă.

Albe zorele înfloriră zarea, înălțînd un alb parfum.

Își simți deodată mîna încleștată, ca o mînă de hoț prinsă-n buzunar.

Capul de pe umăr se ridică brusc.

— Aa!

Strînsoarea mîinii se făcu blîndă, ca pentru un blond și moale puișor de găină.

— Te-ai sculat? Cînd te-ai sculat? Pe mine m-a furat somnul.

Răsuna așa de familiară, atît de puțin surprinsă vocea femeii roșii, că parcă îl cunoștea de mult și adormiseră mînă-n mînă.

Mîna lui Mircea lăsă "prețul" în mîna pe care-o văzu — în lumina zorilor — groasă, lată, greoaie, cu degete cîrne, croită pentru lopată și melesteu.

— Ce-i asta?

Privi suta mototolită și fața i se dilată într-un zîmbet carnivor.

Își îndreptă privirea spre Mircea, care ținea ochii în jos. Genele negre atîrnau ca o adorabilă trenă a rușinei în roșeața stridentă a obrazilor.

— Na-ți-o înapoi. Ia-o, puiule. Eu îs fată bună. Pe degeaba nu iau... I-o vîrî în buzunar, gîdilîndu-l înadins. ...Nu vezi că-i ziuă! Îi vorbi ea, aplecîndu-se să-i prindă privirea. Nu se poate... Îi făcu din ochi, și-n șoaptă, arătînd spre Aron Rosenzweig: ...Ne vede! Prostule, de ce-ai dormit?... Profitai...

O lacrimă porni din ochiul lui Mircea și, făcînd o curbă umedă, căzu.

— Micule, o guriță... gratis. Eu îs fată bună!

Aron Rosenzweig văzu violul sărutării pe gură, auzi și vorbele:

— Întreabă la hotel "Binder" de domnișoara Zozo: camera 13. Cînd vrei, maică dragă!

Și, discret, Aron Rosenzweig convorbi tare eu sine:

— Domle, domle, a dracului gutunar! Hap-țiu!

Fiindcă fereastra era prea departe, Mircea ieși pe ușă.

Zozo scoase capul, aruncă o privire-n dreapta, alta-n stînga: coridorul era deșert. Ridică sprîncenele: pricepuse. Reintră în compartiment, zîmbind misterios.

Coridorul era deșert fiindcă Mircea ședea ghemuit pe scara vagonului: pridvor al vitezei.

Părul și sufletul în vînt...

Tremur sur, pietrele terasamentului curgeau vertiginos, în răspărul goanei...

Panica stîlpilor de telegraf...

Copaci de-o clipă, hirsuți, cu furii metalice și gheare parcă.

Toate formele din calea trenului aveau o dementă gesticulare.

Numai mîna prinsă de bara de fier înnodea concret trupul de viață. Pietrele, copacii, stîlpii loveau, sfărâmau și sfîșiau sufletul părăsit.

Răspîntie de viață și de moarte în vîjîitul vîntului și trosnetul de fier al roților.

"Aruncă-te, aruncă-te"...

Copacii, pietrele și roțile urlau: "Aruncă-te, aruncă-te"...

Din toate părțile, pămîntul, cu harapnice în mînă, lovea.

Beția neagră a morții...

Suflet spart: vîntul trecea prin el cu șuier lung.

"Aruncă-te, aruncă-te"...

Copacii, pietrele și roțile urlau: "Aruncă-te, aruncă-te"...

Negru și sur, vârtejul pămîntului.

Un deget se desprinsese de pe bară.

Vîntul îi închise ochii.

Urechile-i vîjîiau.

"Aruncă-te, aruncă-te"...

Ochii i se căscară sticloși. Trupul tremura în friguri.

"Aruncă-te, aruncă-te", urlau adîncurile.

Și deodată, marea duioșie a cerului, aplecată asupra întregului pămînt, se însufleți.

Zărilor se ridicară-n aur.

Răsărise soarele: suverana poruncă.

*

Trenul se opri într-o gară mică, din acelea pe care niciodată nu le vezi fiindcă-s

prea matinal. O gară care ar fi meritat, drept nume, un diminutiv sau o poreclă.

N-avea miros de gară, ci de flori. Un zîmbet de soare îi sclipea în toate ferestrele: adică două, cu mușcate. Se juca de-a trenul cu multă seriozitate, punctuală.

Mircea făcu trei pași pe prundul vesel al peronului. Șeful gării avea șapcă roșie, lanț de aur, cămeșă de noapte cu chenar vișiniu subț haina de pînză și pantofi galbeni foarte zbîrciți, foarte lustruiți, cu tocuri drepte, și tălpi subțiate. Era bunic desigur. De asta saluta trenul cu atîta gravitate: ca să rîdă nepoțelul căruia îi cumpărase o gară de cărămidă cu sonerie, o fîntînă cu ciutură, un gazon verde cu doi plop, un ciobănaș precoce, un măgăruș...

Peisajul gării rămase în urmă, pueril.

*"...Qu'as-tu fait, o, toi que voilà
Pleurant sans cesse,
Dis, qu'as-tu fait, toi, que voilà
De ta jeunesse?"⁵²*

De departe, și cînd ședeau locului, țărani și cocostîrcii se confundau. Și cum era încă foarte dimineată, și cum uneori o formă albă desfăcea albe aripi, și plutea, credeai că îngerii care dormiseră pe pămînt zburau îndărăt.

În blondul vast al lanurilor, albe deșteptări; și subț albastrul vast al cerului, albe zboruri. Toate înălțările erau firești.

În fața aripelor, căzînd din umeri, brațele sînt grele cînd sufletul e greu.

Trenul se oprea des, ca și cum Moldova l-ar fi lenevit, la tot felul de gărișoare intime, lăsînd galbene plicuri oficiale, scutite de timbru, cu adrese violete; și plicuri străvezii ca laptele îndoit cu apă, fără majuscule și fără sacramentalul "domnului" sau "doamnei".

Mircea se dădea mereu jos, simțînd nevoia pămîntului neclintit și tare.

— Săru'mîna, conașule. Da unde-i conașu Dănuț?

Gheorghîță își împodobise pălăria orășenească — dar de la Dănuț — cu tot felul de flori. Zîmbea mereu și copilărește, culegea cremeni din prundul gărilor umplîndu-și buzunarele.

Gornița suna. Mircea se urca într-a doua; Gheorghîță într-a treia. Conversația, sau, mai exact, monologul lui Gheorghîță, urma din gară-n gară, cu răstimpuri de cîmp, flori și ogoare, ca vignetele unei bucolice.

La o oprire, Gheorghîță răsări c-un pui de vrabie.

— I-l duc mamei Maria. Strașnic îi placi sî "creascî". Sî vezi mata, conașule: mîți, cîni, iepuri...

Trenul pornea.

Gheorghîță avea chef de vorbă. În gara următoare iar venea, cu noi amănunte despre Medeleni.

Trecură prin gări îndărătul cărora așteptau trăsuri jerpelitate; caii aveau zurgălăi la gît, și vizitiii, spinarea încovoiată și bici țărănesc.

⁵² Ce-ai făcut, o, tu, care-acum / Îți plîngi tristețea,
Ce-ai făcut, zi, tu, cel de-acum, / Cu tinerețea? (Fr.)

— ...Ș-apui să vezi mata, conașule, cai ce-avem! Ihai!...

La stația următoare:

— D-apui să mînînci mata niști busuioaci di la Oțăleanca!... Ti duce duduita Olguța, cî dumneaei îi plăci sî li scuture sîngurî.

— Gheorghită, suie cu mine.

— Eu am di-a triia, conașule. Îmi tragi-o taxî!

— O plătesc eu. Te rog, vino cu mine.

Se sui după Mircea, arătînd cu degetul și numind dealurile și satele înșirate de goana trenului, cum arată și numesc în gura mare orășenii periferici, la 10 Mai, pe miniștrii și marii dregători din alaiul lui vodă.

Mircea nu-i asculta vorbele, dar îi auzea glasul și-i simțea prezența.

Demult, cînd era copil, asupra somnului o chema pe mama lîngă patul lui, fiindcă se temea de întunericul odăii și de strigoii care vin la geam. Și nu-i era rușine.

Acum îl chemase pe Gheorghită, deși se luminase de ziuă, fiindcă se temea de întunerecul adînc din el, unde o scară cu puține trepte — pe care un laș o cunoștea — cobora vertiginos dedesubtul unor vorbe văzute ca la lumina de sînge a unui felinar roșu, hotel "Binder", camera 13.

*

Dănuț dormea înainte, fără întrerupere. Bătaia cu omăt a zorilor nu-l deșteptase. Nici schimbarea căpitanului: perna canapelei, acoperită cu un chimono, în loc de genunchii Adinei. De altfel, amîndouă pernele, dacă n-aveau aceeași elasticitate, aveau, în schimb, același parfum: muguri cruzi de tei, fîn, petunii...

Adina se ridicase nu fiindcă amorse, ci ca să ocrotească somnul lui Dănuț de aurul violent al soarelui. Trăsese perdelele pe geamuri. Acum, penumbra compartimentului avea cafeniul prețios cu ape blonde-verzui și vinișoare de aur al chilimbarului de Buzău.

Adina ședea pe canapeaua din față, veghind. O noapte numai, și impersonalul compartiment cu canapele de pluș roșu, acoperite cu rețele croșetate, se îmbibase de intimitate, ca toate încăperile prin care poposește dragostea. Pe canapeaua din față, Adina șezuse pe genunchii lui Dănuț, apoi Dănuț dormise cu capul pe genunchii ei. Pe margina ferestrei cu bară metalică, Dănuț își sprijinise bărbia; în spațiul ferestrei, fluturase mînia cîrlionților; pe podele răsunaseră pașii autoritari.

Geamandanul Adinei, din care scosese chimonoul pentru căpătîiul lui Dănuț, deschis pe măsută; o batistă mototolită, alături de mânuși; un flacon de colonie cu dopul strîmb...

Trist ietac al ultimei nopți, compartimentul trăia alături de ei.

Înstrăinat de Adina, de dragostea și de durerea lui, Dănuț dormea. Visase că e în cursul inferior și că începe anul școlar. Visase chiar fatidicul unghi al minutarelor, arătînd opt fără un sfert. Știa că se isprăvise vacanța — ascuțită melancolie din visul școlarilor care-au fost interni! — și că trebuia să se scoale repede, ca să aibă vreme să îmbrace uniforma, să-și bea ceaiul, să fugă și să intre-n clasă. Fiecare clipă de somn era prelungirea amară a ultimei bucurii, a singurei bucurii, la capătul căreia răsăreau băncile ostile ale începutului de an școlar, într-o

clasă cu miros de formol sau acid fenic, cu ferestrele fumurii de toamnă, tabela neagră, creta ironică, buretele nou și pașii sonori ai profesorului pe care-l vezi răsărind în cadrul ușii, mios și sever, concret și abstract, cu catalogul subțire braț, în locul luminoasei fete care, sub zeci de frunzi aplecate pe pupitre, se luminase o clipă în soarele de toamnă al ultimei zile de vacanță și-n perspectiva cerului sinelui și a pădurilor de bronz, de aur și mărginean...

Nu vroia să se scoale. Își amîna prin somn deșteptarea, gustînd secundă cu secundă declinul somnului dulce ca boabele de poamă strafidite, rămase după culesul viilor.

Adina ieși pe coridor, deschizînd și închizînd ușa cu precauțiuni de vînător. Nu vroia să-l deștepte, fiindcă...

Era așa de mare ispita, încît se încruntă.

Să-l deștepte? Să nu-l deștepte?...

Dacă-l lăsa să doarmă, mergea la Iași cu ea. Avea delicioasa impresie că-l fură. O zi împreună cu Dănuț la Iași!... S-ar fi supărat! Îl așteptau acasă.

Ridică din umeri.

S-ar fi supărat?... I-ar fi trecut.

Zîmbi... O zi de nebunii la Iași!... Prea mare bucurie ca să renunțe la ea!

Prea mare bucurie!

Și-n semn de bucurie flutură mîna spre călărețul...spre amazoana care venea în trap mare, prin valuri de grîu copt, spre bariera închisă.

"Frumoasă fată! Vai!... Ooo!"...

Smuncitura și cabrarea nebunească a armăsarului negru, din fața barierii, rostogolise inima Adinei, dar răsturnase numai pălăria amazoanei. Și de sub pălărie răsărise — în neagra înălțare a calului — un păr de aur solar și o senină față de arhanghel cu ochi gravi.

Trenul se apropia de stație. Mașina şuieră.

Dănuț deschise ușa, se repezi la fereastră, scoase capul: văzînd peronul gol, speră deznădăjduit că n-a ajuns încă. Fața i se posomorî. Recunoștea pe rînd plopii, gara, peronul...

— Adina, m-ai lăsat să dorm! Tu te distraci la geam! Vai!...

Trenul se opri. Popas urgent. Dănuț o privea pe Adina, amar; Adina, pe Dănuț, cu gura încleștată.

— Vai!...

— Dănuț!

— Rămas bun.

— Dănuț!

Fugi după el, lîngă scara vagonului.

— Dănuț drag...

Gornita sună.

Trenul porni.

..."drag": îi vibra în inimă cuvîntul despărțirii fără sărutări. Fugi după tren. Sări pe scară.

— Adina...

Căuta un cuvînt bogat, duios, imens, blînd.

— ...de ce plîngi?

Îi sărută vârful degetului mic, întins din răsputeri. Sări dincolo de peron.

Rămase pironit alături de șine, cu ochii după trenul care ducea fluturarea unei mâni mici, pînă cînd nu mai văzu decît un punct negru... un gol...

Își trecu mîna peste frunte.

Nu visase!

Ședea locului, dezorientat, străin, ca un bagaj fără de stăpîn, debarcat din greșală într-o gară necunoscută.

*

Bariera se ridicase, dar Cneazu nu vroia să treacă șinele. Cabra, scutura capul nechezînd, izbucnea în lături, frămînta pămîntul, dănuia pieziș, ca armăsarul din poveste la podul cu împăratul îmbrăcat în blană de urs, ca să se încerce vrednicia feciorilor săi.

Pînă ce trenul se opri în stație, Monica-l îngădui, stăpînindu-i numai pornirea de fugă îndărăt.

Monica încăleca bărbătește, dreaptă în șea, cu trupul atît de calm și fața atît de senină, încît părea că mîna ei nu stăpînea dîrlogii furtunoși, ci religioasa armonie a pianului cîntînd un Bach, și că picioarele ei nu călcau scările, ci apăseau pedalele.

Îi bătea inima nu din pricina lui Cneazu — era mai deprinsă cu zvîcniturile lui decît cu ale inimii — ci din pricina unei absurde presimțiri. De două săptămîni venea zilnic la gară, așteptînd o scrisoare sau o telegramă de la Dănuț, care să anunțe mult așteptata sosire. Și-n fiecare zi, la ferestrele trenului București-Iași, răsăreau fețe ursuze, somnoroase; și n-avea nici o veste. De data aceasta, o fetiță cu păr roșcat îi zîmbise, făcîndu-i semn prietenos cu mîna, iluminînd negreață posacă a trenului.

Semn bun! Cine știe!

Trenul pornise din stație. Monica se înălță în scări. I se părea că vede o mișcare neobișnuită pe peronul îndeobște pustiu; niște cufere mari...

— Hai, Cneazu!

Dănuț? Nu-i Dănuț?

— Cneazu, hai!

Și inima Monicăi, și Cneazu se temeau să treacă peste barieră. Se frămîntau în loc. În juru-le, coapsele de soare ale grîului ondulau molatec, opulent, pînă-n zare.

— Dănuț!

Îi văzuse de departe fluturarea părului sonor în soare.

— Cneazu!

Cravașa se ridică tăios și lovi scurt crupa îndărătnică.

Un fulger negru peste șine...

...în dosul gării, un armăsar se opri cutremurat în albe dantele, ca și cum drumul de la barieră pînă acolo ar fi fost prin nouri, zbor.

Și-n văzduhul de vară era ca o imensă vibrație de aripi străvezii, în timp ce călărețul cu păr de aur, descălecînd sprinten, punea vârful piciorului pe pămîntul de toate zilele.

— Dănuț!

Alerga spre el cu brațele întinse copilărește, ca după fluturi prin soare.

— Dănuț, bine-ai venit, Dănuț!

Îi apucă mâinile. I le strînse, zîmbindu-i mereu. În jurul ei, Mircea și Gheorghită, și șeful gării — omni rotundul domn Șteflea — aveau același zîmbet luminat de dinafară, pe care întîiul soare de primăvară îl împarte tuturor obrazilor. Dar Monica nu-i vedea. Ea-i zîmbea lui Dănuț. Și pe fața lui Dănuț se dezmorea un zîmbet uitat și prăfuit pînă atunci: o destindere a obrazilor, o limpezire a frunții, o îmbunare a ochilor.

Se priviră ochi în ochi: genele Monicăi se plecară pe ochii scînteietori, Dănuț îi cuprinse mâinile.

— Monica, ce bine-i c-am venit!

"Cum minte!" gîndi Mircea, bucurîndu-se și el de prezența Monicăi.

Monica se roșise.

— Dănuț...

Îl privi din nou. Vorbele se topiră în același zîmbet al ochilor și-al gurei.

— Monica, îți prezint pe Mircea; sora mea, Monica.

Îi ținea mâinile captive în mâinile lui. Monica zîmbi lui Mircea, înclinînd capul, fără să-i întindă mâinile.

Mircea-i răspunse zîmbind fără să vrea.

— Dănuț, te-aștept... te-așteptam... v-așteptam...

Se opri, plină de confuzie, ridicînd umerii și plecînd genele.

Dar toți rîdeau cu bunătațe în jurul ei, ca lîngă un foc care luminează obrazii și încălzește mâinile. O priveau numai și, deși schimbau puține cuvinte, aveau impresia unei conversații însuflețite. Brațele Monicăi, întinse spre Dănuț, aveau armonioasa mișcare a acelor brațe de sfînt și de legendă, spre care cerbii, urșii, lupii, căprioarele și toate sălbătăciunile pădurilor se îndreptau ca spre izvor, iar păsările cerului ca înspre primăvară.

Abia o cunoscuse, și Mircea — atît de greoi la legarea prieteniei — simțea pentru ea elanul marilor devotamente, care în vechime făcea pe cavalerii dezbinați să încrucișeze spadele deasupra unui cap blond de regină pribeagă, în semn de ocrotire și veșnic legămînt.

I-ar fi destăinuit — fără să roșească — iubirea lui pentru Olguța; i-ar fi spus dintr-o dată "Monica", pur și simplu, fără să fie jenat; i-ar fi vorbit firesc, fără să se-ncurce... și chiar i-ar fi mîngîiat părul, zîmbindu-i cu blîndeță, cum mîngîi capul unui copil adormit.

Porniră spre ieșire, cu Monica între ei.

— Duduie Monică, da unde-s trăsurile? se minună Gheorghită, nevăzînd nici una.

— Dănuț, noi nu știam că veniți... Eu am venit la gară... așa... Olguța crede că-s la pădure, adăugă ea în șoaptă, c-un zîmbet care nu izbuti să fie malițios.

— De ce n-ai telegrafiat, Dănuț?

Îl muștră cu o și mai afectuoasă strîngere de mînă.

— Ci ni facem, duduie Monică?

— Eu am venit călare, Dănuț. Mă duc s-aduc trăsurile de-acasă.

Mîna lui Dănuț îi strînse mîna autoritar.

— Tu rămîi cu noi, Monica.

— Sigur, întări Mircea. Mergem pe jos împreună.

Și Monica, și Dănuț, și Gheorghită începură să rîdă. De la gară pînă la Medeleni era cale de un ceas, în trap voinicesc.

— Stați: să plece Gheorghită călare.

Gheorghită se uită la armăsarul ținut cu precauțiune de un țăran, se scărpină în cap...

— Aista nu-i Cneazu?

— Ba da, Gheorghită.

— Monica, tu îl călărești pe Cneazu? se miră Dănuț admirativ. Și Olguța?

— Mi l-a dat mie; l-a mai îmblînzit Olguța, adăugă ea, rîzînd de nedumerirea lui Dănuț. Olguța îl are pe Voievod.

— Voievod?!

— I l-a dat colonelul. Ai să-l vezi!

— Sus, Gheorghită, și la goană! porunci Dănuț.

— Conașule, da unde mă suferă? Nu-l știu eu?!... Aista-i di-a duduiei Olguța! Să spuie și duduia Monica...

— Lasă fleacurile, Gheorghită! Încalecă.

Într-adevăr, neștiutor de democrație, Cneazu avea o hotărîită aversiune pentru Gheorghită. Nu vroia nici să-l privească, nici să-l primească, nici să-l simtă. Nădușit ca după un galop, Gheorghită nu izbutise nici să încalece. Aruncă o privire spre Monica, ștergîndu-și cu dosul palmei fruntea îmbrobonată. Monica interveni.

— Dănuț, aranjăm altfel. Mă duc eu pînă-n sat și vin imediat cu două căruțe.

— Săru mîna, duduie Monică, șopti Gheorghită.

Monica încălecă fără ajutor. Cneazu era valuri-valuri.

— Monica! Monica! Ține-te bine! strigă Dănuț alarmat, alergînd.

Cneazu făcuse o "lansadă", ridicîndu-se năpraznic în două picioare și izbucnind în salt.

"Vai! ce cochetă m-am făcut! gîndi Monica roșindu-se. L-am speriat pe Dănuț!"

O urmăriră din ochi, pînă cînd nu mai văzură decît galopul blond al spicelor în urma ei.

Reveniră pe peron, zîmbind.

Apoi căscară.

— Dan, ce facem?

— Stăm.

Se așezară pe cufere.

Și, în timp ce Monica ducea în galop vestea venirii lui Dănuț întregului ei suflet, Mircea se posomorî cu spinarea curbă și ochii în pămînt, iar Dănuț, aplecat într-un cot pe cufărul lung, își regăsi sufletul întins pe șine în urma trenului plecat.

II

O ZI

Bunul prieten al Olguței — doctul, lucidul, sarcasticul, zdrențărosul și

calamburgiul doctor Prahă — despre care s-a pomenit într-unul din primele capitole ale acestui roman, își trata pacienții cu ceva mai multă cruțare decât știința medicală pe care...

— N-o pot disprețui fiindcă nu există.

O disprețuia totuși mai presus de toate; în al doilea rând veneau doctorii, apoi femeile, apoi virtutea, apoi pacienții săi... Lista e mare. Întrebat odată de un "cetățean indignat" despre dimensiunile ei, răspunsese superb:

— Vezi, domnule, marea enciclopedie: ai să mă scutești de-o osteneală... și pe deasupra ai să te cultivi.

Fiu de farmacist — de "șpițer" cum spunea el, derivându-și pasiunea pentru șprițuri din calamburul "șprițer" — era hotărât dușman al medicamentelor.

Implorat de o pacientă "să-i dea ceva", așternuse laconic pe hîrtie:

"H2O; preparatul francez."

— O să luați, stimată doamnă, cîte cincizeci de picături la sculare și cincizeci la culcare.

Medicamentul "soare" și medicamentul "vin" erau singurele excepții de la regulă: e drept, însă, că ambele nu erau preparate șpițerești.

Olguța era prietena doctorului și viceversa. Olguța îl alimenta cu vin ales dintr-o pivniță aleasă; în schimb, doctorul Prahă îi prescriesese băi de soare.

— S-o duc la mare? întrebasese doamna Deleanu, alarmată de gravitatea doctorului, fără să știe că Olguța rîdea după ușa c-un prosop pe față: prea amatoare de rîs ca să nu asculte; stăpînindu-și prea puțin rîsul, ca să nu ia măsuri drastice.

— Stimată doamnă, fiica dumneavoastră este nervoasă... Și marea...

— Știu, doctore, enervează. Ce-i de făcut atunci? S-o duc la munte.

Olguța auzise o tăcere cu perspective de munte, ceea ce nu-i convenea de loc. Azvîrlise prosopul și intrase în odaie, șoptind în treacăt doctorului substantivul "ploaie".

— Ce cauți, Olguța?

— La munte plouă, stimată doamnă...

— Bravo, Olguța! Eu tremur de grija sănătății tale, și tu rîzi! Rîzi, Olguța, rîzi!

— E nervoasă... și la munte plouă, revenise doctorul recapitulativ, cu acompaniamentul hohotelor de rîs al Olguței și al ușei pocnite.

Grație acestei savante strategii, Olguța obținuse pe cale medicală și indirectă ceea ce nu izbutise să capete pînă atunci prin persuasiune: un duș în plin aer, alături de tenis.

— Vezi, mamă dragă, cînd joci tenis asuzi și sudoarea, iartă-mi expresia, e infectă. Fă-mi un duș alături de tenis.

— Asta mai lipsește! exclamase doamna Deleanu, ridicînd mîinile la cer. Asudată la duș?

— Mamă dragă, cine ți-a spus c-am să fac duș asudată? replicase Olguța cu cel mai serafic glas.

— Tu.

— Ai înțeles greșit. Eu am alăturat substantivele "duș" și "sudoare", dar nu verbele "a asuda" și "a te dușa".

— Olguța, lasă glumele! Nu te știu eu pe tine! Parcă te văd: o apă la tenis, hop la duș. Pneumonia gata!

— Mamă dragă, dar cînd plouă nu asuzi?

— Și?

— Nu-i totuna? Ori cu haine, ori fără haine, sudoarea-i tot sudoare, și ploaia tot duș!

— Ai uitat umbrela! zîmbise doamna Deleanu.

— Fă-mi, mamă dragă, o umbrelă și la duș, și fac duș îmbrăcată: cum îți place ție!

Doamna Deleanu nu cedase decît în fața medicinei.

Olguța reacționase cu strîmbături de nas la auzul băilor de soare "obligatorii" ca în fața unei doctorii amare. Și cum toate doctoriile amare își au corectivul și premiul într-o acadea sau o linguriță de dulceață administrată după înghițirea lor, Olguța căpătase dușul dorit fiindcă binevoia să facă băile de soare impuse.

Astfel, alături de tenisul care-și întindea în mijlocul livezii gălbuia planșă de nisip cu sclipitoare dreptunghiuri de var, împrejmuită cu înaltă împletitură de sîrmă, răsări, cu sacrificarea altor pomi, îngrăditura de rogojini, înlăuntrul căreia Olguța primea vizita soarelui.

"Coliba soarelui", cum pretindea Olguța că o va numi Metaforel, era croită din larg: 4 m pe 5. Dușul, cu încăpător rezervor de apă, fusese adus de la București, unde-l alesese Herr Direktor; subț duș, un grătar de lemn; pe jos, prund zglobiu de rîu și belșug de rogojini. Două *chaises-longues*-uri pentru băile de soare, Olguța botezase această luminoasă încăpere "la musca văduvă", în cinstea și spre statornica pomenire a doctorului Prahă, care avea mare slăbiciune, mai ales în timpul verii, pentru cîrciuma din Tatarăși, purtătoarea acestei denumiri.

Evident, Olguța niciodată nu intenționase să facă băi de soare, fiindcă n-avea nevoie și, mai ales, n-avea poftă de așa ceva. Dar doamna Deleanu o anunțase că va inspecta inopinat, controlînd, și că va asista chiar cu ceasornicul.

Atunci se întîmplă un eveniment foarte ciudat, numit de unii învățați coincidență: așa cel puțin îl caracteriză doamna Deleanu. Rodica, robusta camaradă de rîs a Olguței, avu și ea nevoie de băi de soare. Și ea nervoasă, și pentru ea marea... agasantă, muntele... pluvios. Deci, Rodica sosi la Medeleni, unde soarele era vacant și instalația completă.

— Mamă dragă, înțelegi, eu ca eu, dar Rodica se jenează... E fată rușinoasă! Educată la "Humpel"!

Doamna Deleanu rămase dincolo de ziduri. Dar tot vigilentă. Olguța organizează băile de soare în consecință. Dimineata, cînd plecau la tenis, ambele paciente luau cîte un halat de baie, conținînd rîndul de haine respectiv, în afară de cel îmbrăcat. În permanență, două bluze și două rochii spînzurau pe marginea rogojinei, vizibile, ca un steag frivol.

— Mamă dragă, pantalonii nu pot să-i pun în evidență! Înțelegi, educație de la "Humpel"!

Așa că, oricînd, doamna Deleanu avea dovadă că pacientele sînt în cură. Pe lîngă aceasta, sosirile doamnei Deleanu erau anunțate din vreme de Puiu, de planton cu bicicleta între poarta livezii și "Musca văduvă". De îndată ce plantonul anunța inspecția, dușul amuțea, rîsetele începeau.

Mai aveau fetele și o umbrelă: nu pentru duș, pentru soare!

*

Nici un pom din livadă nu rodea mingi de tenis. Totuși, subt perii care-și lepădau în iarbă rumenele busuioace, albinele găseau proslăvindu-se albul, rotundul și inodorul fruct de gumă și de pîslă; la fel, subt zarzării cu blonde grindini, subt cărnșii caiși, cît și prin tufe de rubine ale pomușoarei.

Pretutindeni, sportivele lunule induceau în eroare albinele. Această risipă de mingi, dincolo de hotarele tenisului, dovedea că cel puțin unul dintre jucători avea lovituri inuzitate la jocul de tenis.

Își găsisese un adept între purtătorii de rachetă, străvechiul "cuc", glorie a oiniștilor de odinioară, constînd într-o lovitură astfel aplicată mingii de piele, încît cel care-o executa avea răgaz, pînă la căderea mingii, să-și răsucescă o țigară; "iepurii", să fugă și să revie fără risc; iar privirile spectatorilor să facă alpinism în văzduh.

Excluzînd pe Olguța, ale cărei mingi deși aveau vehemența loviturilor de box, erau precise ca loviturile de biliard, pe Puiu, fanaticul și vrednicul emul al Olguței, pe Monica, elegantă jucătoare, dar rară parteneră de cînd cu întîrzierea lui Dănuț, rămînea Rodica.

— Buftachi dragă, ofta Olguța, întovărășind din ochi jalnica bejanie a unei alte mingi, am să-ți spun Cuc!

Și fiindcă Rodica nu se învrednicea să-și dezmință porecla, și fiindcă mingile se consumau ca oule de Paști, Olguța instituisese un serviciu special pentru descoperirea și adunarea lor. Păstorul oițelor rătăcite era Costică, zis Cotic, feciorul oacheșei Anica. Cotic era blond ca strugurii din Stambul și avea ochii albaștri. Anul venirii sale pe lume era următor anului sosirii la Medeleni a lui Kulek, berlinezul șofer al lui Herr Direktor. Barza cu miros de benzină a lui Cotic nu se mai înapoiase la întîm-plătorul cuib: așadar, Cotic era "din flori". Peltic și tont, suferise pesemne irezistibila atracție a strămoșului său germanic pentru palmipede.

Cu osebirea că purul Lohengrin călărea o lebădă ghinionistă, pe cîtă vreme Cotic, datorită prestigiului de care se bucura printre gîște și gînsaci, căpătase o slujbă remuneratorie: aceea de amiral al flotei, cum spunea Olguța. Flota se compunea dintr-un imens cîrd de gîște, rațe și gînsaci. Amiralul o ducea la păscut, la adăpat și la culcare — pentru care primea diurna de cinci parale și hrană, pe deasupra, la discreție, plus tainul de zahăr de buzunar.

Țăranii îl învățaseră să înjure. Pelticul amiral își înjura flota cu adorație. Seara, cînd o aducea de la păscut, magnetismul nordic al ochilor albaștri se amesteca în permanente doze cu cele mai sudice sudălmii.

— Ci tot îndrugi acolo, măi Cotic? interpelau țăranii de pe prispa cîrciumei pe ciobănelul cu varga din urma gîgîitoarei turme.

— Ia, tudui gîcile!

— Da ți-s dragi, măi Cotic?

— Îhî! Li iubec.

Această scenă, zilnic repetată, strînsese inima Monicăi și acționase voința

Olguței, care îl transformase pe Cotic din amiral al flotei în culegător de mingi, mărindu-i diurna. Și în această nouă funcțiune, fostul amiral excela. Ochii lui aveau darul de-a osebi culoarea albă, cu nuanțele ei — comună mingilor și gîștelor — de verdele frunzișului și-al ierburilor cît și de tenul pămîntului. De altfel, Olguța îl persuadase că mingile nu-s decît ouă de gîscă. Și cu cît va aduna mai multe, flota va spori.

— Ei, Cotic, ci faci? îl întrebau la bucătărie.

— Ia, stîng ouă di gîci.

După ce-și isprăvea treaba, se ducea la gîște și asista, cu ochi de mamă, la pregătirile lor de somn. Maică-sa Anica n-avea vreme să vadă de el, fiindcă din an în an florile erau darnice cu ea — darnică și ea cu ele.

*

— Olguța, Olguța, m-auzi? își vesti Puiu apropierea de sacrele rogojini, rezemîndu-și bicicleta de trunchiul unui copac.

— Cuțulachi, Cuțulachi, te aud! țipă Olguța pe același ton, tăind net entuziasmul vocal al lui Puiu.

Urmă o tăcere bosumflată, prin care răsună dușul și murmurul livezii.

— Cuțulachi, vorbește mai tare, curmă Olguța tăcerea prelungită.

Puiu, care venise plin de exuberanță să aducă Olguței o veste agreabilă, simți nevoia ofensatoare de-a fi lapidar, și fu:

— *Tante Alice* cîntă.

În loc de: "Nu știi, Olguța, ce veste bună îți aduc? *Tante Alice* cîntă etc.."

— Bine face, răspunse Olguța cu o egală lapidaritate.

— Pot să mă duc?

— Îhî!

Puiu culese o pară de jos și o zvîrli într-o vrabie, provocînd un zbor.

— Olguța...

— Ei?

— ...Nimic.

— Mersi.

Puiu luă o piatră și o zvîrli într-altă vrabie: nici un asasinat nu turbură acalmia livezii. Ar fi vrut să-i spuie Olguței o impertinență și nu găsea nimic alt decît pere și pietre.

— Cuțulachi, ce cîntă mama?

— Nu știu.

— Du-te și află.

După un răstimp, biciclistul sosi cu răspunsul.

— Nu știu.

— Cotic al doilea, fredonează.

— Nu pot, mormăi Puiu, crîncen.

— Atunci n-am să te mai primesc cînd fac muzică.

— Îmi pare foarte taine, chiar foarte taine!

— Puiu!

Cum ar fi spus: "*Tout beau!*"⁵³

— Poftim, Olguța !

— Te-ai calmat?

— ...Da, Olguța.

— Bine. Fredonează ce cântă mama.

Puiu îngھیی de cîteva ori și, cu o voce plină de lacrimi, ca sîrmele telefonice de rîndunele, îngăimă cîteva măsuri.

— Bine, Puiu. Acuma du-te și culege caise.

Puiu plecă, maltratînd iarba și brutalizînd crengile. Glasul Olguței avea asupra lui efectul pe care-l aveau mîinile lui asupra ghidonului bicicletei.

— Ce cântă? se informă Rodica.

— Debussy.

— Ce-i asta?

— Ceva, Buftachi! Nu-i de mîncare!

— Știu, da-i bun?

— Sigur. Trufanda: nu pentru tine!... Descifrează toată dimineața, din păcate!

— Atunci mai faci un duș? o întrebă Rodica, fără să fi auzit finalul, din pricina dușului cu zvon de sărutare pe ureche.

— Ba! răspunse Olguța c-un aer dezgustat.

— De ce?

— Fiindcă n-are nici un haz dușul fără mama;

*

Caișii îl cunoșteau bine pe Puiu și-l răs fătau, cum odinioară frumoasele castelane coapte în așteptarea vitejilor războinici își răs fătau pajii, purtătorii trenelor și-ai micului pumnal, lăsîndu-i să se joace cu cerceii, cu inelele, cu zulfii și uneori chiar și cu sîinii: prețioși și ei în brocarturi, dantele și catifele.

În fiecare dimineață Puiu venea spre caiși, lăsînd racheta pe bancă și fetele la baie. Îmbrăcămîntea lui Puiu se compunea dintr-o cămeșă cu mînici scurte și guler răsfrînt; o păreche de pantalonași de flanelă albă, foarte scurți și aproape colanți, strînși la mijloc cu o centură albă; și espadrile de pînză cu talpă de sfoară, fără ciorapi; capul descoperit. Așa hotărîse Olguța.

Puiu știa că-l prinde bine costumul alcătuit de Olguța. Îl arăta zvelt, fiindcă centura strînsă făcea umerii mai largi, iar pantalonașii scurți descopereau picioarele imberbe, brune, cu mușchi lungi, îndemnîndu-le să fie mai sprintene, mai iuți. Și deși aspira la pantaloni lungi — din pricina prestigiului legat de lungimea pantalonilor — era mîndru de cei scurți din pricina picioarelor.

Puiu nu scutura caișii. Brutala scuturătură e bună pentru cireșii cu însutitele bătai de inimioare roșii, pentru gloata zarzărelor bunduce și elastice ca dancii după trăsurile boierești, dar nu pentru caișii somnolenți și somptuoși în arome. Se urca în ei și culegea, dînd la o parte misterul crengilor, pudoarea crenguțelor și frunzele care ascund povocator ca o rochiță îmbrăcată pe piele, rotunde nudități de aur venețian — se suia, din creangă în creangă, tot mai înspre cer, în val de arome,

⁵³ Frumos de tot! (Fr.)

pînă-n vîrfuri, unde caisele în soare au un obraz auriu și celălalt pătat de roșu, ca obrajii fetelor tinere, cînd se deșteaptă dimineța, calde, somnoroase, despletite.

Culegătorii de perle cînd se afundă în mare sînt goi și au, legată de gît, o punguliță pentru lacrămioarele undelor verzi. Scufundător în soarele caișilor, Puiu avea legat pe piept un sac de pînză pentru aromatele mărgărintare leneșe ale frunzișurilor verzi.

Livada Medelenilor avea mulți caiși: puteau să aurească iarba de subt bogatele lor crengi; să umple chiselele de dulceți, borcanele de compoturi și marmelade, și să îndestuleze pofta tuturor copiilor din casă și de la bucătărie. Așa că Puiu alegea numai caisele între caise, cum alegeau trimișii de la Poarta otomanei împărății, pentru harem, numai frumoasele între frumoase.

Îi plăcea, în miros de caisă, de sevă și de soare, să pipăie și să cuprindă fructul catifelat ca botul mînzului, și-atît de dulce bombat, de parcă o inimă, și nu un sîmbure i-ar fi însuflețit carnea luminoasă. Dar să muști dintr-o caisă neatinsă de nici o mîină, dintr-un fruct avînd culoarea soarelui privit prin frunze și căldura încropită a văzduhului de vară!...

Puiu culegea caise, și caișii îl învățau gustul dezmiardărilor și-al sărutărilor, îndrumîndu-l vicleni spre trupul surorii lor: femeia. Într-o zi i-o arătară.

Fetele făceau baie. Puiu colinda caiși, culegînd. Și pe cînd desprindea caisele din vîrfuri, văzu trupul Rodicăi. O clipă, numai, printre frunze. Ca jumătate de caisă cu sîmburile-n ea...

De-atunci, Puiu o ura pe Rodica.

Dar se urca uneori în caișii cei mai înalți, și nici nu culegea, nici nu mușca. Atunci, obrajii săi luau culoarea obrazului dinspre soare al caiselor din vîrfuri, și inima lui Puiu scutura caise.

Sacul de pînză de la pieptul lui Puiu se îngreuia. Capul, la fel.

Nu se înălțase încă pe crengile înalte, și aromele, din ierburi pînă-n crengi, îl îndemnau să se urce sus, pînă acolo de unde...

Teama și dorința îl stăpîneau deopotrivă. Nu cuteza să privească decît dacă era sigur că Olguța-i îmbrăcată. Dacă nenorocul ar fi făcut ca Puiu s-o vadă pe Olguța goală, s-ar fi aruncat de sus, din vîrfurile de unde o privea pe Rodica.

Pe Olguța o iubea.

Pe Rodica o ura.

Copilărise cu Olguța. Ar fi avut de nenumărate ori putința să o vadă în cămeșă de noapte, în halat de baie bătut de vînt, spălîndu-se: Olguța niciodată nu încuia ușile. Întotdeauna ochii lui Puiu știau s-o privească pe Olguța numai cînd era deplin îmbrăcată. Pe Monica la fel, dar Monica era sora lui mai mare, pe cînd Olguța...

Expresiile "trup de fată", "trup de femeie", existau mai demult în mintea lui Puiu; expresia "trupul Olguței", niciodată. Olguța, era Olguța: numele care-i da bătaie de inimă. Altceva nimic. O dușmănea pe Olguța — fiindcă-l ironiza, fiindcă-l brutaliza, fiindcă-l umilea — de zeci de ori pe zi. Dar seara, asupra culcării, se ducea în odaia Olguței și-i spunea cu sfială, renegîndu-și zecile de suflete rebele din timpul zilei:

— Noapte bună, Olguța.

— Noapte bună, Puiule.

Și pînă adormea, asculta glasul Olguței, spunîndu-i: "Noapte bună, Puiule". Asta se numea fericire. Dacă Olguța-i răspundea: "Bine, Cuțulachi, du-te la culcare", nu se omora, dar adormea tîrziu, cu perna udă și obraji la fel. Asta se numea desperare.

Desigur că din trei sute șazeci și cinci de nopți, cîte are anul, nu toate erau fericite: dimpotrivă.

Dar nopțile desperate erau urmate, a doua zi, de fericirea de a o vedea pe Olguța — chiar dacă-i spunea Cuțulachi — așa că anii lui Puiu, în totalul lor negru și alb, erau fericiți.

De ce venise Rodica?...

De ce-o văzuse goală?...

O cunoștea mai demult pe Rodica și n-o putea suferi fiindcă prezența ei însemna imediata lui expulzare.

— Nu te mai ține de coada fetelor: ești băiat, Cuțulachi!

Cînd Olguța era singură, îl mai tolera, cînd era cu Rodica niciodată, ca și cum Puiu n-ar fi devenit "băiat" decît atunci cînd erau mai multe fete împreună.

La Iași, Rodica se arăta prea familiară cu el. Îl bătea peste obraz, îl tutuia cu ifosul nesuferit al celor din cursul "superior". Și era grasă pe deasupra. Așa cel puțin i se părea lui, aprobînd întru totul porecla Buftachi, dată Rodicăi de Olguța.

S-o fi iubit pe Rodica?... De unde! Nu, din pricină c-o iubea pe Olguța. Poate că dacă n-ar fi iubit-o pe Olguța, ar fi iubit-o pe Monica. Dar pe Rodica! Să iubești pe un Buftachi ca Rodica!

Uneori, cînd era supărat pe ea, o făcea "gîscă" sau "vacă": natural, în mintea lui. Rodica era grasă ca o femeie, adică avea piept rotund ca gușa hulubilor, obraji plini, pulpe robuste, și totodată era băiețoasă. Altfel decît Olguța, se înțelege. Nu știa să joace tenis, nici să călărească, nici să ție floreta, nici să se încrunte, nici să privească "teribil", nici să persifleze. Rîdea prosteste, cum rîd toată ziua băieții între ei, mînca mereu, îi plăcea să se zbîntuie, să țipe, să gesticuleze...

În fața ei, Puiu nu s-ar fi jenat să spuie: "Du-te dracului; ce te hlizești? cărăbănește-te; ho! nu te holba la mine; porc de cine; marș!" vocabularul școlar din recreație. Dacă nu scăpa astfel de vorbe față de Rodica, asta se datora numai prezenței Olguței sau Monicăi. Dar cu Rodica s-ar fi putut purta "golănește" fără să-i pară rău.

La Iași o vedea numai în uniforma zilelor de școală.

Și iată că Buftachi venise la Medeleni. Tot Buftachi, dar altfel Buftachi. Chiar în ziua sosirii Buftachi venise la dejun îmbrăcată într-o rochie subțire de *foulard* ca cireșele roșii; cu obraji rumeni, părul castaniu închis, atîrnîndu-i pe spate în două cozi grele și lucioase; cu buza de sus ușor umbrită de un puf care făcea gura mai roșie; cu pantofi care făceau gleznele subțiri și ciorapi de mătăsă care dădeau picioarelor zvelteță cambrată.

Abia atunci se opri Puiu asupra expresiei "ca o cireasă", nebăgată în seamă pînă atunci. Buftachi era ca o cireasă într-un pahar cu apă: răspîndea o veselie rumenă, cărnoasă.

La dejunul acela, cît și după dejun, Puiu privise pe furiș ceea ce pînă atunci nu privise decît la Sevastița — țărăncuța care-o slujea pe Olguța — sîni. Cînd Rodica se apleca mai tare, prin decolteul bluzei de vară vedea îmbinarea arcurilor albe:

caldă gropiță. Și se roșea. Puiu nu scosese nici un cuvânt la dejun. După dejun, în pridvor, Rodica îl ciupise de gât — ca la Iași. Puiu se scuturase ostil și plecase. Dacă Olguța și Monica n-ar fi fost acolo, ar fi rămas.

Goală, Rodica nu mai era "grasă". Era cum trebuie să fie o femeie foarte tânără: plină, îmbelșugat voinică, dar avîntată.

Cînd era cu Olguța și Monica, și cînd își amintea înapoi de trupul Rodicăi — ca s-o disprețuiască mai tare — își spunea că-i pîntecoasă. Ținea minte linia mijlocului rotund și neted, curba galeșă a pîntecelui pornind dintr-o cută și arcuirea soldurilor, perfectă ca a unui dîmb nins.

Dar cînd o privea pe Rodica, din caiși, sau cînd, seara, își aducea aminte de ea se bucura că Rodica are șolduri și pîntece, și parcă i se umpleau palmele de un val, care le rotunjea în cupe. O visa des și o ura des. Îl trata ca pe un copil. Într-o zi îi vîrîse mîna rece, pe după gât, înfrigurîndu-i spinarea. Puiu se smuncise, răstindu-se:

— Dacă ți-oi face la fel?

— Fă-mi!

Puiu se roșise și plecase.

Rodica își mîncă unghiile. Din pricina asta, Olguța-i spunea că are degete buzate. Puiu era fericit că mai are un motiv de dispreț pentru Rodica și o disprețuia cu expresia Olguței.

Dar seara, în patul lui, și degetele buzate îi făceau o plăcere trupească. Le simțea parcă alunecîndu-i, rotunde, elastice, pe spinare... Și-o închipuia dormind pe Rodica...

Dar o iubea pe Olguța.

Pe Olguța îi plăcea să și-o închipuie toamna, în odaia de la Iași a Monicăi. Ar fi vrut s-o știe bolnavă, puțin, nu mult, s-o doară gîtul, de pildă. Să-i fie frig. Să fie ceva mai palidă, mai puțin energică. Înfrigurată, să aibă un șal pe umeri și să stea zgribulită în fundul divanului. Leila să toarcă. În sobă să ardă focul. Olguța să fie îmbrăcată în haine de toamnă, cu puțin miros de naftalină: rochie de culoare închisă, neagră mai ales, ghete înalte. O îmbrăcăminte de doliu.

El să stea la picioarele divanului sau la picioarele Olguței. Afară, frig, burniță. Să fie și el bolnav, ca Olguța să se arate blîndă cu el. Să fie zi de școală: nici o sărbătoare nu-i mai sărbătoare decît o zi de școală petrecută acasă, cînd știi că toți colegii stau în bănci.

Olguța să privească spre fereastră. El să mai puie lemne pe foc, să aducă samovarul în odaie. Să vadă mormanele de jar sclipind în umbră și să audă clocotul muzical al apei din samovar. Să servească ceaiul Olguței. Să se facă seară.

— Noapte bună, Olguța.

— Noapte bună, Puiule.

Și să-i sărute mîna...

Cu cît o ura pe Rodica mai tare, cu-atît o iubea pe Olguța mai mult.

Dar Olguța îl umilea în fața Rodicăi, și asta nu-i plăcea — altfel de cum nu-i plăcea să fie rea Olguța cu el.

Pe Rodica o disprețuia: și nu ți-e de loc îndemîină să fii umilit față de cineva pe care-l desconsideri. Ar fi vrut să facă un pact cu Olguța: să-l umilească numai cînd or fi singuri, Olguța și cu el; iar în fața Rodicăi să-l cruțe, nu fiindcă Olguța n-ar fi

avut dreptul să-l trateze cum credea, dar față de Rodica!...

Mai bine-ar fi fost să plece odată Rodica asta! Îi plăcea s-o vadă din caiși făcînd baie, sau în halatul deschis, dar teama ca nu cumva s-o vadă din întîmplare și pe Olguța era așa de chinuitoare, încît îi venea să doboare caișii cu ispita...

Și toate caisele erau așa de coapte, și aromele atît de învăluitoare!...

Soarele ilumina rogojinile, înzeuîndu-le; s-auzea dușul, murmurau albinele... Caisele erau calde în mâni și moi, ca pielița pîntecelui cînd trupul stă la soare... Și, mușcate, caisele aveau un sîmbure negru...

— Puiu...

— Cuțulachi!

Vru să azvîrle de sus sacul plin: să se sfarme toate caisele. Șovăi. Șovăirea îi deschise perspective negre; cunoștea reacțiunile Olguței față de insubordonanțe: nu-i mai spunea nici Cuțulachi.

Se coborî și porni în goană spre rogojini. Prinse sacul de capătul unei lungi prăjini despicată în vîrf. Sacul din capătul prăjinei aplecată ca o undiță înlăuntrul rogojinelor, fu cules de Olguța și golit pe jos: ca puișorii aurii de subt aripa cloștei, caisele se rostogoliră.

Dușul încetă.

— Puiule!

Vorbise Rodica.

— ...Vrei o caisă?

— Dacă-mi dai...

— Prinde-o; da să nu te uiți!

O prinse. Dincolo de rogojini, Rodica era goală; picăturile curgeau rotund pe trupul ei...

— Puiu, du-te și vezi ce face mama.

Vorbise Olguța.

Încălecă pe bicicletă și porni.

Intră în casă. Doamna Deleanu cînta.

Caisa, pe care n-o mușcase, era caldă în mînă și, dincolo de rogojini, Rodica era goală...

Trecu din odaie în odaie. Casa deșartă, stururile trase. Penumbra răcoroasă pretutindeni. Ușa odăii Olguței era întredeschisă.

Se opri: în genunchi, Sevastița ceruia podele. Își cruța și ghetetele, și ciorapii, și fusta. Se tîra în genunchii goi, frecînd din greu.

Puiu intră.

Sevastița întoarse capul.

— Mata ești, conașule?

— Eu.

Se așeză pe marginea patului.

Sevastița își văzu de treabă.

Din față, îi vedea mișcarea sînilor plini, cutremurați de gestul sacadat al mîinilor; din spate, pulpele pietroase subt pielița albă eu vine albăstrii.

Se sculă, făcu doi pași, ocoli o mobilă, se duse la geam, mișcă sturul...

— Nu-s muște, constată Puiu admirativ și congestionat.

— Nu-s, cî li-alung!

Se plimbă prin odaie.

— Nu ești la gioaca duducilor?

— Nu.

— Aici-i răcoari.

— Da.

Se îndreptă spre ușă, o închise discret, răsuci cheia, onctuos. Sevastița ridică puțin capul.

— Da ci faci?

— Am închis-o.

— Da la ci?

— Așa!

— Dacă vini conîța și ni găsești?

— Ei!

— Apui, ei!

Se așează din nou pe marginea patului. Sevastița freca mai departe, clătinînd din cap.

— Sevastițo!

— Sevastițo...

— Zi, cî ti-aud!

— ...

— Valeu! cî tari mă mai dor șalili! oftă din senin Sevastița, îndoindu-se pe spate ca subț kilogramele unei sărutări.

— Te dor șalele?

Sevastița oftă, fără să-i răspundă, din nou îndoită asupra podelelor.

Mirosea tare a terebentină. O muscă, una singură, făcu zgomotul infernal al muștelor solitare într-o odaie în care tăcerea e amenințată de ceva.

Puiu se apropie de Sevastița.

— Da ci-ți vini?

— Ei, șazi! Nu vezi că am treabî! Amu îți ardi di gioacî!

Puiu se îndepărtă.

Sevastița freca subț pat. I se vedeau numai picioarele în întregime goale, cu pulpele prea alb reliefate pe roșeața lucie a podelelor.

Puiu privi spre ușă, spre fereastră, spre patul gol...

Sevastița ieși de subț pat cu fața căpșunie, cu tulpanul strîmb. Își șterse nădușeala, trecîndu-și cotul peste față.

— Sevastițo...

— Iaca aud!

— Na-ți o caisă.

Sevastița îl măsură lung, se codi, și luă cu fereală fructul oferit.

Puiu se îndreptă spre ușă, învîrți cheia o dată, de două ori...

— Da la ci-ai mai închis-o?

— Nu-i treaba ta!

Și-i trînti ușa-n nas.

Alt strung rotunjise trupul Rodicăi, altul netezise trupul Olguței.

Trupul Rodicăi părea hărăzit liniei orizontale, pe care ar fi înfrumusețat-o cu belșug de rotunjimi, cum înfrumusețează dealurile curbe, valurile pline, runda legănare a grânelor și prelunga plutire aplecată a zborurilor întinsurile plane ale pământului.

Trupul Olguței purta avântul și vigoarea ascuțită a verticalei: plop vibrând spre cer, din lenea priveliștelor toropite.

Trupul Rodicăi chema mâinile, ca viile culesul; trupul Olguței, săgeată, puterea brațelor de arcaș.

Alături de Olguța, Rodica părea grasă, și nu era. Nici pulpele, nici șoldurile, nici mijlocul, nici umerii, n-aveau dospirea puhavă a grăsimii femeiești. Pietros — trupul era rotund. În curbe dulci — sînii erau tari.

Feminitatea, deși pare, nu e o îngrășare, ci o împlinire a trupului de fetiță. O amforă nu e grasă, e din plin și robust rotundă.

Fetițele par slabe fiindcă nu-s încă femei; femeile par grase fiindcă nu mai sînt fetițe.

Dar o femeie zveltă, altfel e zveltă decît un băiat. Alături de Rodica, Olguța părea croită băiețește, — și nu era.

Amăgitoarea repeziciune a formelor ei, dacă n-avea nici o moliciune din pricina mușchilor căliți amănunțit în sporturi, n-avea, deopotrivă, nici o asperitate, nici un unghi brusc, nici o duritate athletică.

Înalte, cu glezne subțiri, pulpe lungi, genunchi rotunzi și cărnosi ca piersicile, picioarele cînd răsăreau în mers, din rochie, erau prea sprintene ca să pară slabe. Dar de la genunchi în sus, liniile care se înălțau spre coapse, păstrîndu-și sprinteneala, căpătau o abia simțită îndulcire, un plin, ca aburul nevăzut, care, dimpreună cu lumina soarelui, îndulcește, toamna priveliștele cele mai aride.

Mici, sînii nu erau de copil. Erau miei. Din acei sîni rari, care-n declinul vîrstei nu se îngreoaie, abătuți, ca pînzele din care vîntul a căzut, ci dîrji ca prorele sfidează calmul anilor morți. Sîni care par de copil, la șaptesprezece ani, însemnați cu roz de petunii în vîrfuri, dar care rămîn de copil și la patruzeci de ani, mai dulci, înduioșați parcă, veșnici în mâinile dragostei ca rozele Iericonului. Sîni cu pueril relief, care, îmbălsămați pe pieptul mumiilor egiptiene umilesc, prin milenii, sînii vremelnici ai femeilor din viață.

Dar mai prețioase decît toate celelalte erau liniile spinării, din coapse pînă-n umeri. Se înălțau, ca ciocîrliile în soare.

Multe trupuri par zvelte, văzute din față, dar din spate, puține. Cele mai multe păstrează, de-a lungul anilor, aplecarea băncilor școlare, neobservată în copilărie, din pricina vivacității mișcărilor. Fetele tinere își poartă timiditatea în spinare: debilă gîrbovire; sau impertinența: țănoșă împietrire. Cusutul hăinuțelor pentru păpuși, apoi pentru bărbat, apoi pentru copii întrețin și sporesc mereu aplecarea spinării.

Adolescenții, deveniți bărbați capătă ori aplecarea grijilor și a preocupărilor, ori feluritele gîrboviri profesionale, ori poartă greoaia voinicie a pieptului athletic.

Viața apleacă spinările.

Cochetăria, ca și corsetul, nu dă zvelteță spinării — acuză numai, provocator, șoldurile și rotunzimile care le unesc. Privirile bărbaților, cînd urmăresc femeile cu

mers cochet — femeile care "se țin bine" — coboară amețite spre șolduri, nu se urcă spre umeri, înviorate, ca atunci când privești izbucnirea unui *jet-d'eau*. Rareori capetele se întorc pe stradă urmărind o femeie, ca să privească altceva decât gleznele spre pulpe, sau mijlocul spre șolduri — fiindcă rare sînt spinările care, biruind coapsele fecunde, se înalță. Nici educația sportivă, nici voința cochetăriei nu pot da spinării, nici însufleți acea linie de imn pur. E un dar hărăzit tuturor trestiiilor — care în adieri abia se îndoaie, alene, în vîrfuri parcă, ferindu-se de sărutarea vîntului delicat — dar rareori trupurilor omenești. Iar când îl au, mersul lor e o dănțuire, oprirea lor — o vibrație de înălțare. Acele trupuri biruiesc și modele, și imperfecțiunile îmbrăcămintei. Mereu sînt goale ca vîntul, sub orișice veștmînt, în suverana lor desăvîrșire. Mătasa, catifeaua, șalul venețian, tricoul de baie sau cîrpa zdrențuită vor deveni egale, îmbrăcîndu-le. Niciodată goliciunea acelor trupuri nu va fi indecentă, cum a statuilor scoase din valuri nu-i.

Spinarea și o șerpuire abia destăinuită în mișcările trupului lung feminizau adînc trupul Olguței. Alături de franca și vădita feminitate a Rodicăi, feminitatea Olguței deștepta spaima, ca ondularea de boa a vijeliilor în calmul mărilor adînci.

Olguța avea ochi negri; Rodica, buze roșii.

Dar amîndouă rîdeau cu hohote. De ce? Fiindcă unul din ogarii Olguței, abia deșteptat din somn, clămpănise ca fălcile unui craniu, pentru o muscă imaginară și, dezorientat, strănutase cu capul strîmb — tîmp.

*

Monica, premergătoarea căruțelor, adusese o veste care răscolise toată curtea.

— *Tante* Alice, nu știi, a venit Dănuț!

— Puiule, a venit Dănuț!

Prin Sevastița, Anica și Profira vestea tropăi spre bucătărie, unde, pe loc, lăsînd bucatele să ardă și oalele să danseze, baba își puse un șorț alb și o broboadă albă și alergă spre poartă, urmată de cîini, pisici, gînsaci, găini, împrăștiind zboruri de hulubi, gîgîituri, măcăituri, miorlăituri, piuituri și lătrături — atît de formidabilă printre vietățile ogrăzii, încît părea un ghețar plutitor cu papuci.

Prin Puiu, încălecat pe bicicletă, vestea vîjîi spre "Musca văduvă".

O dată vestea aruncată ca o primăvară asupra casei, Monica porni, tot călare, să reîntîmpine pe craiul Medelenilor.

Cu toată aversiunea pentru arșiță și colb, doamna Deleanu trecu pragul porții și porni precipitat pe șosea, spre norul de colb, nimb în ochii ei.

De data aceasta Puiu se simți superior Olguței. În fața rogojinilor se opri, încălecat pe bara bicicletei, rezemîndu-și vîrful picioarelor de pămînt.

— Olguța! Olguța!

— Cuțulachi, unii oameni văd dublu, tu vorbești dublu. Numește-mă o dată numai: nu-s cuc!

— Olguța, da am o veste nemaipomenită!

— Ai făcut echilibru-n mîni pe bicicletă?

— Ba nu.

— S-a ouat Leila?

Rodica bufni de rîs.

Puiu zîmbi compătitor. Dar nu putea ține-n el vestea explozivă..

— A venit Dan.

— Cine?

— Dan.

— Metaforel?

— Dan.

— Cînd? Cum? Cu ce?

— Uite-acuma, vine cu căruța. Monica a venit călare înainte. Mă duc...

— Stai, nu te mișca! țipă Olguța cu tonul hoților cînd comandă: "Sus mîinile.

Într-o clipă își trase rochia, pe dos, încălță papucii de tenis, fără ciorapi, omițînd să-și lege șireturile, uită să-și scoată prosopul răsucit în turban pe cap — și răsări dezvățată în fața lui Puiu.

— Descălecă.

— De ce?

— Imediat.

Puiu descălecă.

Olguța-i încălecă bicicleta și, sub ochii uluiți ai lui Puiu, porni săgeată, turc la cap, derbedeu la picioare, urmată de salturile ogarilor albi.

Rodica se îmbrăca amănunțit. Printr-o crăpătură a rogojinei, Puiu o urmări trăgîndu-și ciorapii, punîndu-și cămeșă...

Pentru înfîia oară Rodica văzu ce lipsea cabinei de baie: oglinda. Știa totuși, din oglinzile retrospective, că îmbrăcatul în grabă și pieptănatul la fel, n-o dezavantajau. Dimpotrivă: obrazii sînt mai roșii, de emoție, părul ciufulit pare creț...

Și simți de asemeni lipsa unei alte oglinzi la Medeleni: un băiat mai mare decît Puiu. De asta poate regreta oglinda în care ar fi putut aranja cu băgare de seamă ceea ce, în lipsa ei, lăsa la voia întîmplării, cu optimism de altfel.

— Puiule... ce faci?

Îl prinsese, fiindcă de la o vreme Puiu închisese ochii ca să mai păstreze imagina Rodicăi dezbrăcată.

— Să nu mă spui, te rog!

— A! Te temi de Olguța!

Îi zîmbea. Puiu, cu obrazii roși, îi zîmbi.

— Nu te spun, dar să nu te mai prind!

Îl bătu peste obraz și o luară la goană.

Descălecarea din căruță avu loc acolo unde doamna Deleanu întîlni norul de colb. Cînd o văzu pe mama în brațele lui, mai mică decît el, gîfîind, cu părul sur — i se strînse inima.

Același blînd parfum de șifonieră deschisă — cu bomboane acre, șocolăți, livănțică și flacoane de parfum — răspîndea doamna Deleanu, dar lacrimile îi curgeau pe sub ochelari: în grabă, ridicîndu-se pripit de la pian, uitase să și-i scoată. I-i scoase Dănuț, zîmbindu-i.

— Dă-mi-i mie, mamă. Nu vreau să te văd cu ochelari.

Avea ghetete prăfuite doamna Deleanu, și-și uitase batista. I-o dădu Dănuț. Monica nu îndrăznise. Ea venea în urmă, ținînd dîrlogii, cu Mircea alături. În urma lor, cele două căruțe veneau la pas, scîrțietoare. Gheorghită, după ce sărutase mîna

doamnei Deleanu, o luase la goană spre poartă unde văzuse pe statuara mama Maria. Olguța trecu pe lângă el săgeată: o recunosc pe prea târziu. Chiui după ea ca un desperat: "Săru... mînaaa..." — și dădu din cap: "Amarnică-i duduia Olguța!"

— S-salve, mă!

Se pupară, se priviră. Bufniră de rîs.

— Bine, Olguța!

— Bine, Metaforel!

Doamna Deleanu interveni, severă:

— Olguța, cum ești îmbrăcată?! Avem musafiri... Mircea... Băiat mare...

Olguța ripostă pe-același ton:

— Bine, Metaforel, în așa hal vii?! Avem musafiri... Rodica... O bomboană...

Alaiul se întregi.

— Bună ziua, Mircea. Să nu-mi spui "duduie". Ți promit solemn, la porțile cetății, că dacă-mi spui, ți spun și eu "duduie" toată vacanța. Ține-mi bicicleta.

— Da papa unde-i? întrebă Dănuț.

— N-a găsit o bicicletă disponibilă: altfel zbura la tine!

— Olguța! Tata e la Iași, îl lămuri doamna Deleanu, cu brațul după gîtul lui.

Olguța!!

— Ce-i, mamă? întrebă Olguța care o luase înainte, cu șireturile prin colb și Mircea alături.

— Ai îmbrăcat rochia pe dos!

— Ai-ai-ai! Mircea, nu te uita că te faci stană de piatră!

— Olguța!

— Ce să fac, mamă dragă, s-o scot? Eu fac cum vrei mata...

— O vezi, Dănuț! Uite — așa-i toată ziua! Peri albi... Se gîndi că-i are și dezmiardă fruntea lui Dănuț. Ce mare ai crescut!... Bietul Dănuț! Te-a zdruncinat căruța.

La poartă îi întâmpină grosul oastei, cu baba în frunte, generalisim.

— Ia sî ti văd... Sărut mîna, stăpîni. Sî ni trăiascî, conîți! Tăiem un curcan: auzi măi Vasili!

Olguța șopti, cu ochi teribili, grupului de slujnice:

— Strigați "ura"!

Și bufni de rîs.

— Ura! îngînară ele, înghițindu-l pe: "Săru mîna".

Dar băieții de țaran, strînși la poartă, atîta așteptau. Un "ura" electoral ca intensitate, dar sopran, acoperi glasul femeilor, dînd ogrăzii un elan festiv.

Doamna Deleanu își acoperi urechile. Harmalaia se dezlănțuise.

Abia în pridvor, Dănuț, care zărind-o pe Rodica se prefăcuse că n-o vede, îi fu prezentat.

Puiu — singurul cu pantaloni scurți dintre băieți — simți, împotriva lor, ostilitatea celor din "cursul inferior", cînd, într-un cerc de fete, în care erau singurii băieți, sînt detronați prin venirea unora din "cursul superior". Îi examina pe furiș, cu rea voință, bucurîndu-se că-s nespălați, prăfuiți, cu hainele mototolite, și desfătîndu-se mai ales de gafa lui Mircea, care, emoționat, ridicase pe scări în pridvor bicicleta încredințată de Olguța și o privea nedumerit, cu aerul cuiva care ținîndu-și în mîna ochelarii i-ar simți deodată îngreindu-se și i-ar vedea creșcuți

gigantic și deveniți, miraculos, bicicletă.

Baba pornise după cafea; doamna Deleanu, urmată de Profira, după dulceți; Anica, după apă de la beci, Gheorghită, ajutat de oamenii de la grajd, descărca din căruțe cuferele și geamandanele.

Olguța-i propunea lui Dănuț o imediată partidă de tenis.

— Olguța, uite-n ce hal sînt! Mă duc să mă spăl, să mă schimb... Mă ierți domnișoară!

Rodica zîmbi, producîndu-și dinții.

Dulcețile sosiră. Apa, ba.

— Unde-i Anica?

— Anicaaaa...

— Olguța!

— Mulțumesc, nu iau, refuză Mircea dulcețile, încurcat de bicicletă.

— Pune-o-n buzunar, Mircea! îl învăță Olguța, arătînd spre bicicletă.

Puiu bufni.

— Ce-i, Cuțulachi? Dai din coadă! Ia-ți bicicleta și ad-o pe Anica în echilibru pe cap!

Numai Monica ședea la o parte, pe întîia treaptă a scării. Pridvorul de verdeață era plin de zorele. Sufletul Monicăi era la fel. Deși Dănuț era cu spatele la ea și fața spre Rodica.

Odăile Potemkin-Kami-Mura, de războinică amintire, erau ocupate numai de fete. Copilăria le părăsise demult, urcîndu-se în pod cu săbiile de tinichea, cu uniforma amiralului rus și a celui japonez, cu pușca Eureka, rețelele de mingi colorate, colecția de vapoare, dormitorul de păpuși, luptele diurne și nocturnele conferințe de pace scrise cu linguri de șerbet sau de beltea jos pe covor, la masa albă a lunii.

În fosta odaie Potemkin, stăpînea Leila, pisica Monicăi, și tăcerea, tăcerea Monicăi. Sulfina se usca pe șifonieră, iar pe subt storul lăsat soarele-și prefira sulfina pe covor. Pașii Leilei nu turburau nimic — ca fumul. O candelă, subt o icoană, cocea în fiecare noapte un frag aerian pentru mînuța grasă și buzele plinuțe ale copilului Isus, copil în brațele Mariei.

Biroașul de lemn de trandafir al doamnei Deleanu, delicat și feminin ca un "clavecin", pe care-o roză albă, desfoindu-se, cînta o sonatină...

Vara, o dată cu începutul vacanței, Verlaine, Heine și alții veneau la Medeleni. Melodioase nume închise-n foi sonore, ca ferestrele dinspre livezi.

În odaia Monicăi nu era ordinea stereotipă a odăilor atent și minuțios gospodărite — cărțile de pe polița-coltar de deasupra divanului aveau aplecarea capetelor care visează la o fereastră, privind marea — ci prelungirea armoniei pe care unele trupuri și unele suflete, avînd-o, o răsfrîng firesc asupra decorurilor familiare.

În odaia Monicăi tăcerea părea că cetește versuri. Odinioară, ușa despărțitoare dintre odăile Potemkin-Kami-Mura era închisă de doamna Deleanu. Acuma, de Monica. Bineînțeles, tot Olguța o deschidea. Căci Dănuț, oropsitul Kami-Mura, era tot în odaia lui, în odaia Monicăi, iar sufletul Monicăi, ca să-l primească pe Dănuț, nu deschidea nici o ușă.

În odaia Olguței tăcerea era ca un vas spart, înlocuit mereu cu unul teafăr, spart

din nou.

Două paturi — al Olguței și al Rodicăi — ca două albi de rîu, adăposteau rîs, mai mult decît somn.

Ordinea o făcea Sevastița; dezordinea, Olguța și Rodica. Luptă inegală, după cum se vede.

Ca și biroul domnului Deleanu în epocile de lucru, odaia Olguței fusese iertată de controlul doamnei Deleanu. Ciorapii, însuflețiți parcă de electricități de același sens, refuzau să conviețuiască împărecheați: unul spînzura, de pildă, pe șifonieră, aerian, altul, terestru, dormea sub pat, dimpreună cu ghetete, pantofii, papucii și uneori chiar cu pălăriile, insolite apariții acolo, ca berzele în catacombe.

Ușa dinspre odaia Monicăi, transformată în panoplie, era împodobită cu florete, spade, măști de scrimă, mănuși și pieptare capitonate. Și de aceste arme, totuși, se agățau ciorapii, mănușile, batistele, pălăriile, ca iubitele de pieptul luptătorilor care pleacă la război.

Rachetele și mingile de tenis aveau locuința pe șifonieră, dar călătoreau des, așa că le vedeai pretutindeni mereu; pe șifonieră rareori, ca pe bărbații ușarnici.

În șifonieră atîrnau multe cuiere goale, nu din pricina penuriei de rochii, ci pentru că rochiile preferau să stea turcește de-a valma, exact sub cuiere. De asta rochiile de gală erau păstrate în șifoniera Monicăi. Rodica își păstra rochiile în cufărul în care i le aranjase mama ei, la plecare. Era mai prudent și, totodată, astfel justifica prezența cufărului în odaie. Căci Rodica păstra în cufăr, în afară de rochii, și oarecare cărți cu poze, despre a căror existență Olguța nu știa nimic.

Dezordinea din odaia Olguței nu dovedește că Olguței îi plăcea să trăiască în dezordine — așa cura pretindea doamna Deleanu — ci arăta numai că Olguța trăia puțin în odaie. Cînd dormi, locuiești în pat și în tine, nu în odaie.

Adevărul însă e că Olguța tot în dezordine trăia, dar nu în meschina dezordine a unei odăi, ci pe-afară, în vasta și triumfătoare dezordine a livezii, a pădurilor și a câmpurilor.

Și la Medeleni Dănuț avea apartamentul său. Doamna Deleanu nu se lăsase mai prejos decît Herr Direktor. În cealaltă aripă a casei, nelocuită de la moartea lui conu Costake Dumșa și a Fiței Elencu, doamna Deleanu aranjase patru odăi pentru tînrul bărbat. Pe cît erau de modern mobilate cele din Pitar-Moșu, pe-atît erau de patriarhal mobilate cele de la Medeleni. Pietatea pentru amintirea părintelui ei mort, făcuse pe doamna Deleanu să nu schimbe nimic din rînduiala ani de-a rîndul respectată cînd era copil: nici hruba icoanelor — bună pentru lavoar — din odaia de culcare; nici oglinzile venețiene și candelabrele la fel, din salonul prea pompos și prea sever; nici grava armonie a odăii de lucru, cu gigantă bibliotecă de lemn negru, birou de lemn negru, pe care, solemne ca pentru un jurămînt la miez de noapte, două sfeșnice de bronz masiv, cu patru brațe, înălțau cîte patru lumînări; nici părechea de harapi, din dreapta și din stînga ușii antreului, buzați de rîs, purtînd în mîni de șocolată fără lapte cîte un vas aurit, plin și acum de cărțile de vizită îngălbenite ale unor vremi de mult apuse...

Un cerdacuț lateral — în care conu Costake își lua cafeaua — dacă dădeai la o parte vița de poamă coarnă care îl acoperea, se deschidea pe sat, pe lanuri și pe dealurile șerpuitoare în albastrul orizont moldovenesc, avînd afunda perspectivă în care fumul de țigară sau ciubuc se dezpletește lung, alintîndu-se opalin pe dealurile

albastre, cum îi şade bine fumului de ţigară sau ciubuc când nu-i aruncat de pe divanul moale, spre plafon...

De la Fiţa Elencu nimic nu se păstrase decât doar clopoţelul de argint cu care îşi chema servitorii; îl păstrase doamna Deleanu şi-l trecuse lui Dănuţ, dimpreună cu toate celelalte, nu fiindcă era melodică vibraţia preţioasei guşe de argint lucrat, ci fiindcă nu era sonerie în casă.

În apartamentul lui Dănuţ, Monica pusese florile; doamna Deleanu, saşouri de livănţică în şifonieră; şi Olguţa, o pancartă:

"Aspru interzis metaforele în vorbă şi în scris. Lăsaţi pe seama broaştelor pe: «ca un» şi «ca o» precum şi pe: «întocmai ca, întocmai cum»!"

Iar în odaia lui Mircea, alături de ietacul lui Dănuţ, după dejun apăruseră două benzi de hîrtie, prinse vertical cu ţintişoare, din plafon pînă-n podele.:

Întâia, cu următorul cuprins:

*"Olguţa sum
Olguţa sum
Olguţa sum
Olguţa sum
Olguţa sum
Olguţa sum..."*

Şi aşa pînă-n podele.
Iar cealaltă:

*"Olguţa da
Duduie ba
Olguţa da
Duduie ba
Olguţa da
Duduie ba..."*

Şi la fel pînă-n podele.

Ideea era a Olguţei; execuţia, însă, a lui Cuţulachi. Din pricina asta, sub primele cuvinte nu urmau ghilimelele expeditiv, şi caligrafia avea un caracter triumfal.

Puiu avea odaie în aripa fetelor, ceea ce nu-l umilea de loc. Controlul Olguţei însemna apropierea Olguţei.

Odaia turcească, îmbelşugată în divanuri ca un harem pacificat, îl aştepta pe Herr Direktor: sultan la Bucureşti, ermit la Medeleni.

*

Nici Dănuţ, nici Mircea nu dormeau.
Dialogul dintre ei, de după dejun:

- Tu ce faci?
- Mă culc. Dar tu?
- Și eu.

...întovărașit de căscat demonstrativ, era o minciună reciprocă. Mircea simțea nevoia patului, fiindcă odată trupul așezat orizontal, impresiile se limpezeau, ca vinul în sticla culcată pe-o coastă; iar Dănuț simțise nevoia de-a scrie Adinei de îndată ce fetele plecaseră.

Mircea nu se limpezea.

Dănuț nu scria.

Dar nici nu dormeau.

Se despărțiseră unul de altul fiindcă aveau nevoie să fie singuri cu adevărurile și minciunile sufletelor lor, nealterate de altă prezență.

Dănuț era la birou, cu fruntea în mână și cotul pe lespede de lemn. În fața lui, o scrisoare cu două vorbe: "*Dragă Adina*", iar în coșul de hîrtii, altă scrisoare, ruptă, cu trei vorbe: "*Adina mea dragă*".

Făcu bucăți scrisoarea din față.

Îi scria zilnic, la București, cînd o avea alături, și acum...

"*Sînt trist, Adina...*"

Cuvintele veneau din afară, nu dinăuntru, mobilînd convențional o încăpere goală.

Știa că-i trist, dar în clipa cînd știa aceasta, nu era trist. Nehotărît și provizor, ca la o schimbare de anotimp, sufletul era deșert. Tristețea căzuse ca o lacrimă, lăsînd în ochiul care-a plîns-o o privire distrată și nevoia de-a clipi.

Se îndreptă spre ietac, hotărît să se întindă. În fața ușii se opri. Uitase pe birou hîrtia cu: "*Sînt trist, Adina*". Nu mai era în Pitar-Moșu!

"*Sînt trist, Adina.*" Putea să intre Monica.

Își aminti că și Monicăi îi scrisese odată: "*Sînt trist, Monica*"...

Ciudat! Întotdeauna trebuie să fii trist față de cineva!

Zvîrli scrisoarea începută în paner și trecu în ietac.

Întîia despărțire de Adina...

Se întinse pe pat. Acumulase atîtea impresii, emoții și amintiri, începînd de dimineață, încît își simțea sufletul ca o masă la care mănîncă două persoane, cu intimitatea lor taciturnă transformată în gălăgioasa masă de douăsprezece persoane.

Întîia despărțire de Adina.

Anul trecut venise la Medeleni cu sufletul vacant, dar plin de literatura proprie și-a altora.

Anul acesta avea ciudata impresie că poartă pancarta:

"DE ÎNCHIRIAT"

...a caselor, la Sfîntul Dumitru.

Întîia despărțire de Adina...

Era stranie grabnica dispariție a durerii care, la gară, în urma trenului, îl făcuse să dorească apariția altui tren cu roți tăioase pentru trupul inutil!

Venise Monica, doamna Deleanu, Olguța, Puiu, Rodica... Medelenii copilăriei...

Reținu o clipă pe Rodica. Îl mira prietenia Olguței pentru Rodica. Constatase la

dejun prostia ei. Simți totuși că "prostia", "inteligența" și "Rodica" erau noțiuni fără de nici o contingență. Măninci un măr fără să te-ntrebi dacă e prost sau deștept; îl muști dacă miroase bine și-i gustos... Totuși, alături de verva Olguței și de distincția Monicăi, prostia Rodicăi era dezacord... sau variație: cine știe!

Rîdea antrenant Rodiea, decoltîndu-și dinții; se uita pe furiș, ceea ce dezmințea naivitatea figurii: și avea nări... indecente. Da! o indecență care iarăși dezmințea obrajii permanent roși, dar cu dese îndoiri de roșeață... Era oare proastă într-adevăr? Cine știe! Așa de ciudați sînt oamenii cei mai simpli! Fiecare are o perspectivă de zeci de planuri sufletești, pe care le descoperi pe rînd și subit, ca priveliștile în munți, la cotiturile drumurilor abrupte.

Și în el descoperise această perspectivă care-i dă un fel de nesiguranță înfricoșată față de el. Mai multe suflete îl stăpîneau succesiv, uneori în răstimpuri mai mici, alteori mai mari, ca perindarea domnitorilor la tronul principatelor românești.

Uneori, și cu unii oameni, era timid: paralizantă timiditate ca un frac de împrumut sau, mai exact, ca o haină îmbrăcată pe dos. Cu alții era spiritual și impertinent de îndemînat în toate mișcările și vorbele: ca o beție de șampanie, fără să fi băut, și fără de ilaritatea fiziologică deșteptată de șampanie. Cu unii se simțea prost, atît de prost, de neghiob, de greoi, de stupid, încît putea spune că are experiența prostiei, cu nenumăratele ei fizionomii variate ca și ale inteligenței, prin el, nu prin alții. Și totuși nu era prost. O simțise din copilărie, cînd, dominat și umilit de Olguța, își pusese chinuitoarea întrebare. Avea deopotrivă experiența prostiei și a inteligenței, cunoscute ca doi frați gemeni cu el.

Uneori, de pildă, avea impresia că sufletește o învăluie pe Olguța, o cuprinde, cu o capacitate superioară capacității ei sufletești. Și-ndată se îndoia: cine știe!

Își reprezenta plastic această problemă, în felul următor: o casă cu patru etaje. În balconul etajului întîi se dezbracă o femeie, crezînd că n-o vede nimeni. Dar domnul de la etajul al doilea — a cărui soție s-a dus la teatru — privește în voie pe doamna de la etajul întîi, crezînd că nu-l observă nimeni. Îl vede însă domnul de la etajul al treilea. Pe acesta, cel de la etajul al patrulea, care zîmbește, fiindcă știe că domnul de la etajul al treilea se crede neobservat și din această pricină rîde de domnul de la etajul al doilea, care la rîndul său observă în voie, crezîndu-se neobservat, pe doamna de la etajul întîi. Singurul care "știe" e domnul de la etajul al patrulea: el singur judecă pe toți ceilalți, complet, zeflemisindu-i ierarhic.

Dar dacă de pe acoperiș și pe el îl observă cineva?...

Etajele minții nu se pot număra ca ale unei case, așa că niciodată nu poți fi sigur. Și nu vanitatea îl determina să-și propuie și să cerce să rezolve astfel de probleme — în copilărie poate că da; acum nu — ci dorința de-a cunoaște uneori măcar un mal sigur al sufletului înfricoșător de incert.

O iubea profund pe mama lui. Totuși, un an întreg nu simțise nevoia să-i scrie altceva decît anostul rînd de cuvinte, așternut pe o carte poștală laconic informativă. Și acum, cînd o văzuse căruntă și cu ochelari, fără de nici o severitate sau muștrare pentru el, simțise ceva mai adînc și mai întins decît remușcarea. Simțise că în răstimpul unui an întreg ceva din el suferise, fără ca el să știe. Văzînd-o pe mama lui, luase act de o veche și statornică melancolie: aceea de-a fi părăsit o ființă dragă, căreia, prin aceasta, îi sporește suferința despărțirii.

Și totuși ignorase această treptată păărăginire din el, n-o băgase în seamă — deși mereu exista în el.

Să nu iei seamă că zi cu zi mucegaiul copleșește zidurile și că păianjenii ȣes pînă ursuză într-o odaie a casei tale?

Ciudat! Avea impresia că alt suflet conținea acea păărăginire, acea durere: sufletul care-i venise o dată cu mama lui, pe șosea.

Sufletul nu e ca o casă cu multe încăperi, fie chiar nenumărat de multe. Sufletul e ca un mal la care poposesc corăbii. Aceste corăbii, fiecare din ele aducînd altceva — unele rodii și curmale, altele molime, altele cîntece, altele sicrie — sînt pribegile încăperi ale acelei case vast inexistente care se numește suflet. Unele se îneacă și dispar — deși "sînt" pe fund — altele, răzlețite, apar o dată numai, în fum de ceață și gemăt de sirene. Și mereu e altceva. Alte suflete, dar ceea ce e îngrozitor e că toate însuflețesc același trup...

Adina, mama, Monica, Olguța... parcă nu intrau în același suflet, ci fiecare într-alt suflet, conținut în el.

Se simțea împovărat ca de un prea mare belșug inform — și vid totuși. Vidul copleșitor din preajma marilor furtuni, sau marilor secete: vastă chemare mută.

"Ar trebui să mă izolez"...

Totuși, în fața sufletului era cuprins de panică. Aceași impresie pe care ȣi-o dă marea, văzută întîia oară, de gigantice vitralii deschise pe nemărginiri cînd verzi, cînd vinete, cînd argintii, cînd albastre; cînd linse în aburi lăptoși, și atît de plane, încît par lespede de veci în colb lunar, pe toate reliefurile vieții; cînd zvîrcolite și atît de uriaș căscate încît pare că asîști la nașterea cosmică a munților...

Scrisul pentru el era un refugiu, o scăpare de propriul său suflet, un fel de fetișism în care metaforele erau icoanele. Cum fugi de umbra stranie a unui cimitir și cum te bucuri să intri în prima casă țărănească întîlnită, casă plină de copii care mănîncă mămăliga la măsută joasă, cu mîinile mînjite, fiindcă acest decor îȣi alungă spaima cimitirului — așa fugea de sufletul său, reȣugiindu-se în metafore.

Și fiindcă sufletul era brăzdat de spaime, metaforele izbucneau impetuoase spre viață, ca hergheliile de cai sirepi, fugind de crucile de foc ale furtunilor.

Se simțea fratele sălbatecilor care poartă cercei și amulete izbăvitoare de mîniile zeilor prevăzuȣi și neprevăzuȣi. Adora concretul spre a se izbăvi, prin el, de teroarea abstractului. Făcea metafore cum îȣi astupă femeile ochii și urechile, cînd le e frică prea tare.

Dar nimeni nu știa aceasta, afară de Monica. Ea singură cunoștea caietul scris în vacanȣa trecută — în românește, nu în franțuzește — intitulat *Vitrina jucăriilor*, la început, *Alunele veveriȣei*, după aceea. Caietul îl păstra Monica. Secretul, tot ea: vistiernică și vestală.

Nu arătase Olguȣei nimic din ce scrisese atunci, convins că l-ar fi persiflat. Într-adevăr, era plin de metafore caietul, ca scorbura unei veveriȣe de alune. Olguȣa credea că metaforismul lui e o manie, fără să vadă raȣiunea lui profundă, valoarea echilibratoare de religie, pe care o avea pentru el.

Alunele veveriȣei reprezentau epoca cea mai senină a adolescenȣei lui. Simȣise atunci bucuria vieții de anahoret, fără de chinul trupesc. O a doua copilărie, conștientă însă, ceea ce dubla bucuria de-a o trăi.

Se scula dis-de-dimineată și o pornea pe jos. Răsăritul soarelui, hulubii,

cucoșii, gîște, răuștele, curcanii, rîndunelele, ciorile, cucul, fluturii, florile, gîngăniile ierburilor, copacii, pomii, siluetele de țărani, casele satului, berzele agronomice, grîul copt, secara, floarea-soarelui... Îi venea să-și strîngă sufletul în brațe și să-l sărute pe obraji, ca pe un copil zdravăn și voios, care în fiecare dimineață venea spre el, jucîndu-se cu el. Dar venea dinafară spre el, nu din el.

Asupra lui n-avea decît creionul, cuțitașul și caietul cu scoarțe de mușama neagră. Ali, *pointer*-ul bătrîn, îl urma uneori placid, fiindcă plimbarea era lentă și siestele lungi.

Se așeza undeva în iarbă și nu se întindea, cum se pretinde că fac poezii, cu fața-n sus și mîinile sub cap, lăsîndu-și sufletul "scăldat în nemărginita pace a cerului albastru". Nu. "Nemărginita pace a cerului albastru" e o altă mare răspîntie de larguri necunoscute: boltită oglindă a mărilor nestatornice și a sufletului nestatornic.

Culcat în iarbă, cu fața-n jos, aplecat asupra caietului, se îngrădea cu tot ce era pitic și imediat, notînd:

Greierul

Dacă-l auzi: un ciripit căzut în iarbă. Dacă-l vezi: afară de Fabre l-a văzut cineva? Nu-i făcut pentru ochi, numai pentru urechi. Spui: am ascultat greierii și am văzut fluturi. E drept că fluturii tac; ei sînt aplauzele florilor.

Lăcusta

Văzută pe un tort de șocolată, ai zice că-i cel mai superb miez de fistică. Dar o vezi în iarbă...

Ogar pitic și verde al ierburilor verzi, unde-s miniatURALII iepuri după care fugi, și unde-i vînătorul cît un deget, care vînează mereu, surînd cîmpia cu rotocoale de fum ale pufului de pădărie?

Omidă

Un funicular urcă, urcă, și se oprește la gara stacojie a unui trandafir.

Merele domnești

Ce fetiță, jucîndu-se de-a călăul, și-a decapitat și scalpat toate capetele păpușilor, atîrnîndu-le de crengi? Aceeași fetiță care astă-primăvară le-a făcut trusoul de dantelă roză și matasă verde.

Hulubi

Stau pe acoperiș și exclamă: "o! o! o!.." — dîndu-ți impresia unei sindrofii de cucoane la etajul de sus, dintre care una istorisește ceva picant despre una absentă, iar celelalte exclamă, gușate, indignate și satisfăcute: "o! o! o!"

Găina

Zgîrcite, stridiile după ce-și fac mărgăritarul, îl păstrează în aripile închise și o pățesc!

Găina, darnică, după ce face, părăsește ovalul, rozul și marele mărgăritar comestibil — sau îl uită.

În nici un caz nu și l-ar putea atîrna de gît: iar cucoșul nu poartă inele sau ac la cravată.

Gînsacul

Se repede cu aripile vîlvoi, avînd fluturarea precipitată, alarmată și serviabilă a șervetului de sub brațul unui chelner dintr-un restaurant de gară, unde trenul se oprește cinci minute.

Curcanul

Se umflă și se dezumflă fără de nici un rost, așa cum aprind și sting pompoasa lumină electrică din salonul gol copiii care n-au altă distracție.

Plopul

Îți vine să prinzi cu degetul vîrful acestui minutar oprit și, învîrtindu-l în circonferință, să-l aduci la loc și să aștepți bătaia imensului orologiu .

Rîndunelele

S-au molipsit stînd mereu pe sumele de telegraf și au devenit urgente și incoherente.

Piersicul înflorit

Îl vezi și-nchizi ochii fiindcă ai avut, cu o bătaie de inimă, icoana întîii sărutări: buzele roșii care-au zîmbit, obrații copilărești care s-au înroșit.

E trist un piersic înflorit, fiindcă alături de el, oricît ai fi de tînăr, ești bătrîn.

Cocostîrcul

Cel de pe casa lui moș Gheorghe. El a adus în pliscul lung și delicat copilăria noastră.

De-atunci cocostîrcii nu mai aduc nimic. Pe morminte, cocostîrcii nu-și fac cuib. În schimb, mănîncă broaște. Știința explică precis că mediul în care-și caută hrana e cauza dimensiunilor pliscului.

Seceriș

Tabloul e blond: grîul; albastru: cerul. Vezi țăranul, vezi coasa, vezi femeia cu merinde și copilul desculț și bălan de lîngă ele.

Un car cu boi...

Vezi toate noțiunile verii. Simți vara.

Un singur lucru nu vezi: bagheta cu care profesorul de germană îți specifică pe nemțește toate cele reprezentate pe tabloul mural al "verii".

Și nu simți duritatea băncii de pe care privești didacticul Sommer, nici mirosul de cerneală și de clasă în ora treia.

Seceriș! Lungă recreație!

Și nici un clopoțel nu te vestește că s-a isprăvit.

Și — fericire — tabloul înjură românește.

Robinson Crusoe

Să fii în sufletul tău ca într-o insulă fără nume, neînsemnată pe nici o hartă, înconjurată de mări benigne în tovărășia unui papagal, a unei căprițe și a unor pisici...

Și să fii ca o carte citită de un copil care mănîncă piersici.

Robinson Crusoe! Numele fericirii...

Ce trist e numele morților!

Munți

Apele cuprind pămînturile. Viața pămîntului e o lentă înecare sigură.

Munți deznădăjduit de înalți! Muget de vită care se îneacă!

Aceste notații disparate, unele grațioase, altele glumețe, altele triste, îi micșorau sufletul, dîndu-i dimensiunile trupești și sufletești ale copilăriei. Scria cum un copil își clădește căsuțe pe covor din cărți de joc, serios cum numai un copil poate fi. Simțea în el intimitatea unui spațiu restrîns. Se bucura scriind, cum se bucura un copil, la "lanterna magică". În aceeași clipă era în sufletul lui bucuria bunicului care distrează și fericirea nepoțelului distrat.

Schimbase titlul — din *Vitrina jucăriilor* în *Alunele veveriței* — nu fiindcă dorea să publice cuprinsul caietului, ci fiindcă vroia să definească pentru el mai bine, natura bucuriei simțite. Scria ușor, fără nici un efort. Foile caietului se umpleau. Nu recitea. Scria mereu, zilnic, și dimineața, și după-amiaza. Scria mereu? Firește, nu tot timpul. Dar preocuparea alegră a minții care căuta, descoperea, născocea, era mai prețioasă decît scrisul în sine.

Miniaturală hărnicie. Veșnic zvon de rîu de munte.

Încetul cu încetul, începură să-l bucure culorile și să călătorească în ele. Verdele, roșul, galbenul, albastrul nu mai erau pentru el simple suprafețe colorate, ci profunzimi în care sufletul se afunda, rătăcind ca prin niște palate pline de neprevăzut...

Tot fugind de sufletul său ajunsese în copilărie. Triumfase, văzîndu-și copilăria clară ca o grădină după ploaie, ca și cum abia atunci ar fi părăsit-o. Nu pierduse nimic. Tot se păstrase. Miraculoasa "turbincă a lui Ivan", aruncase la suprafață

micul și fragedul continent scufundat. Începu să trăiască în copilărie, așa de intens, încît, uneori, față de Olguța avea gesturile și sfiala obedientă a lui Kami-Mura de odinioară, deși raporturile dintre ei erau altele.

Continua să-și scrie zilnic notațiile, ca și înainte. Nu scria nimic "despre copilăria lui": aluzii scurte uneori, indescifrabile pentru un străin. Dar permanența din el a copilăriei, cu toate amintirile ei, dădea o rară prospețime unora din notații. În unele din ele, exprima viziunea specială a ochiului de copil, pe care copilul nu știe s-o transmită altora; în altele, exprima fantezia originală a minții de copil, pentru care lumea e mereu nouă, ca jucăriile abia căpătate. Și-n toate, fără deosebire, era bucuria unică a copilului în fața lumii, bruma de zîmbire pe care lumea o îmbracă numai pentru ochiul copilului. Totul, se mișca într-o atmosferă cu presiune mai mică decît a atmosferei în care se mișcă omul matur. Din această cauză, sufletul avea altă elasticitate, alt ritm: gîndurile nu mergeau, săreau. Această elasticitate, acest cvasi zbor al tuturor mișcărilor sufletești și trupești, datorite unei presiuni mai mici, e bucuria specifică a copilăriei, îngerească prin aceasta. Sufletul lui trăia în ea, atingînd acel desăvîrșit echilibru cu sine însuși care poate fi numit fericire.

Și întregirea acestei fericiri era Monica. Dimineța, pe la zece, și după-amiaza, pe la patru, venea la el, descoperindu-l cu instinct care nu da greș, oriunde era. Îi aducea așa numitul "coș cu merinde", ca o nevastă de plugar, dar frumoasă și bună ca răsărită din poveștile pe care zilnic și le amintea. Îi aducea fructe, tartine, turtă dulce, cozonac, tot felul de bunătăți. Se așeza jos, lîngă el. Mînceau împreună, ea ca să-i facă plăcere, el ca să-i facă plăcere. Uneori tăceau alături; alteori, Dănuț îi trecea caietul. N-avea nici o neliniște de autor cetit și judecat; nici un apetit al vanității nu rîvnea elogiul, fiindcă n-avea impresia c-a scris. După ce faci o rugăciune nu aștepti aplauze; nici după ce mănînci sau dormi. Ceea ce scria era făcut pentru el. Împărțea frățește cu Monica. Intimitatea lor se emancipase de vorbe și explicații.

"Literatură" erau poeziile franțuzești pe care le făcea din cînd în cînd, conștient că „le face”, conștient de superficialitatea emoției din ele, conștient de sinceritatea lor ad-hoc, care nu angaja nimic din profunzimile sufletului, dar care nici nu avea "panica de suflet" a notațiilor — conștient într-o măsură și de vibrația altor literatori pe care acele poezii o conțineau.

Notațiile erau un seismograf plastic al vibrațiilor senzoriale actuale, îmbinate cu a celor din copilărie — sau, poate, ale vibrațiilor marelui teren vulcanic de care se temea.

Degetul Monicăi se oprea uneori asupra unei notații. Ochii Monicăi rîdeau. Dănuț recitea distrat: rîsul Monicăi era mai prețios decît notația care-l provoca.

Monica deslușea fără de nici un efort și slova neregulată, cu litere mîncate, și metafora, uneori prea obscură — culeasă înainte de a-și fi împlinit complecta evoluție în tăcerile sufletești — alteori prea îndrăzneată — care copil nu-i? — alteori stranie, ca un gest văzut prin vis, alteori reluată de alta și de alta în joc de aluzii și subtile devieri.

Uneori, genele Monicăi se ridicau — zbor lin pe cer — de pe caiet, și ochii ei priveau altceva decît jocul luminelor.

Dănuț știa: Monica cetise una din acele notații denumite de el "început de vis",

adică o metaforă sau o înlănțuire de imagini care deschid perspectivă asupra unei emoții: barcă, plecând cu pânzele desfășurate; o urmărești în tine cu ochii deschiși.

Uneori, Monica descoperea îndepărtata obîrșie a unei notații. În vorbe puține, își împrăștiă o amintire din copilărie, simțind emoția înstrăinaților când își amintesc de patria îndepărtată.

Apoi Monica pleca, lăsându-l singur. Trecuse pe lângă el ca o lumină de lună, fără să-l tulbure. Blondă și înaltă, se ducea spre casă, prin iarbă sau prin grâu, cu sacul de merinde gol.

Plănuise atunci să scrie un ciclu de povești pentru Monica, intitulat *Alei pentru ochii tăi*. Nu-l scrisese, fiindcă povestea, mai lungă, firește, decît notația, îi părea factice din pricina efortului necesar construirii ei.

Dar caietul păstrase titlul: *Alei pentru ochii tăi*.

Nu mai văzuse caietul de un an!

Ce blînd se simțea atunci! Blînd cum e soarele toamna. N-avea sufletul nici o asperitate, nici un ascunziș, nici o viclenie, nici o impuritate... Și-n ochi avea un zîmbet blajin, pe-atunci, blajin ca zările ieșene.

Această stare sufletească — amestec de bucurie și de bunătate, de împăcare, belșug și calm — o definise astfel în caietul cu scoarțe de mușama:

*"Dacă aș fi în pămînt, aș înflori; dacă aș fi
În cer, aș ploua.
De ce sînt pe pămînt?"*

Așa era...

Atunci, în acea binecuvîntată vacanță, se întîlnise cu copilăria și se despărțise de ea.

La sfîrșitul vacanței, în noaptea plecării, în semn de grațitudine și duioșie, scrisese o poezie puerilă și candidă, pentru Monica:

*"Il était un petit pommier
Grave comme une mignonne Infante..."*

Ce mic era acel Dănuț care scrisese atunci, la lumina lămpii, alături de geamandane, versuri pentru Monica!... Un Dănuț care aparținea copilăriei, ca și Kami-Mura.

Sînt uneori, cînd toamna-i în declin, zile sfișietor de dulci: în loc să plîngă, surîd...

Dar ce făcuse de atunci?... Un an întreg trecuse... Un an opac, inert...

Adina! Adina! Adina!

Toate bătăile inimei cîntau barbar: Adina! Adina! Adina!

Ș-abia atunci, iluminat ca o zeităte pagină de mii de torțe, alb subt filfiirea limbelor roșii, trupul Adinei, gol, prosternă amintirile...

Și, aprigă, suferința dorinței devastă tot.

*"Olguța sum
Olguța sum
Olguța sum
Olguța sum..."*

*"Olguța da
Duduie ba
Olguța da
Duduie ba..."*

Cuvintele urcau și coborau, urcau și coborau, vertiginos...
Pîndea parcă un rîs în odaie, ca dimineața, îndărătul obloanelor și ferestrelor,
lumina și murmurul livezii.
Adormise și se deșteptase cu același refren în ochi și în urechi.

*"Olguța da
Duduie ba..."*

"Am să-i spun Olguța" ...
Și totuși argumentă:
"...Monicăi cum îi spun Monica!"

Ce baie bună de rîsete fusese dimineața, de la cafeaua cu lapte (pe care, fiindcă o refuzase, pretinzînd că nu-i e foame, Olguța îl obligase s-o bea cu paiul, ca să-i dea iluzia, spunea Olguța, că nu se hrănește, ci se răcorește) pînă la dejunul tineresc, prezidat de bonomia doamnei Deleanu și alimentat de farsele Olguței.

— Vă place sparanghelul? îi întrebuse doamna Deleanu, o dată cu intrarea Profîrei, care aducea lunguiață farfurie cu conținutul învelit într-un șervet.

Profîra rîdea. Puiu se tăvălea de rîs; numai doamna Deleanu, Monica, Dănuț, Mircea și Olguța erau serioși. Rodica zîmbea.

Doamna Deleanu, ridicînd din umeri, descoperise conținutul farfuriei. În loc de sparanghel, apăruse un morman de creioane de toate dimensiunile, garnisit cu radiere "Elefant".

Anica venise la timp, cu adevărata farfurie de sparanghel. Nici o dramă nu turburase clipa de operetă bufă, dar parcă pofta de mîncare se mai înviorase.

...Și capul Olguței — așezată la masă în fața lui — amestec de seriozitate brună și de veselie albă...

Și exuberanța ei imperioasă...

Cînd trece o armată în marș pe străzile orașului, încetul cu-ncetul ritmurile disparate care animează pașii feluriților trecători se contopesc într-unui singur: al armatei care trece. Și ai priveliștea desfătătoare a preotului burtos, a doamnei încorsetate, a șolticului cască-gură, a modistei ținînd subț braț balonata cutie de pălării, a pensionarului cu gazeta deschisă, unificați de același pas, impus tuturora de cadența netă a pasului militaresc.

Așa era veselia Olguței: toate fizionomiile, vrînd-nevrînd o urmau antrenate. Pînă și Anica și Profîra, care serveau la masă, fraternizau cu rîsul boierilor, fără ca doamna Deleanu, biruită și ea, să observe și să interzică această familiaritate. Din

această cauză, farfuriile luau brusc neprevăzute și primejdioase înclinații, ceea ce determinase pe Olguța, când se servise limba cu sos de tomate, să dispară vertiginos și să reapară îmbrăcată cu impermeabilul, oferind umbrela doamnei Deleanu. Nici de cafeaua neagră nu fusese cruțată fața de masă, impecabil albă la începutul dejunului. Tocmai atunci când doamna Deleanu, cu ibricul plin în mână, începuse să toarne în cești, Olguța, care făcea considerații serioase asupra familiarității — burtobătăismului, spunea Olguța — cu care profesori de istorie tratează regii și evenimentele, citase, cu mimică și gest parodiant, finalul unei explicații la istorie a profesorului Oanță: minuscul purtător al unui pîntec bombat ca o umbrelă-n vijelie, al unei chelii monticulare, și-al unei miopii care dădea ceva porcini ochilor și vorbeii grohăite pe moldoveneste.

— ...Și i-o tras un răzdbel... sî crăpi Puompaduroaia!

"Puompaduroaia" era doamna de Pompadour.

— Vezi, mamă dragă, adăugase imediat Olguța, cu glasul Olguței, faci și tu vernisajul fetelor de masă, nu numai biata Olguța!

— Eu?! se mirase doamna Deleanu, care nu observase dezastrul, fiindcă ochii ei se bucurau de rîsul lui Dănuț.

— Nu tu! Puompaduroaia! reluase Olguța.

De data aceasta, doamna Deleanu recunoscuse existența și paternitatea petelor și făcuse altă cafea: cea dintîi se vărsase pe masă.

Cafeaua o luaseră în pridvor. Acolo nu mai erau fețe de masă, dar erau cîni. Basetul Patapum — pe care lectorul l-a văzut debutînd pe vremea lui Potemkin și Kami-Mura — făcu sluj; înghiți muște reale și imagine, căci Patapum era "simulant".

Alt profesor defilase — dus de nas de vorba "simulant" — pe sub ochii celor care-și luase cafeaua în pridvor: profesorul de germană al fetelor, doctorul Freulich, în același timp și doctor curant al pensionatului, și profesor de germană, și profesor de igienă.

Doctorul Freulich avea "muscă" — acel derivat de barbișon, păstrat sub buza de jos, analog cu ciotul cînilor berci — exorbitantă unghie la degetul cel mic, folosită ca scobitoare pentru dinții — rari și galbeni — și pentru urechile clăpăuge, capitonate cu păr, și ca semn paradoxal de exclamare pentru preceptele igienei, pe care...

— ...Popor german știe bine respectat... *Du grosser Elefant, warum lachst du?*⁵⁴

"Grosser Elefant" era Ștefănescu Cecilia, poreclită de Olguța "Milimetrul clasei", fiind neînchipuit de mică pentru cursul superior.

"Milimetrul" avea accese de rîs, irezistibile ca strănutul și sonore ca nechezatul, mai ales în ora de germană, când Olguța îi șoptea de la spate:

— Milimetre, Freulich îți face cu ochiul. Nu te lăsa! Fă-i și tu.

"Milimetrul" era elevă foarte conștiincioasă și foarte timorată. Odată, socotindu-se insuficient pregătită pentru teza de la Fizică — învăța pe de rost — intrase la infirmerie. Nedepinsă cu presta potrivire a termometrului și ignorînd că emoția îi ridicase temperatura la 38° — autentice — și-o ridicase, frecînd

⁵⁴ Voinice elefant, de ce rîzi? (Germ.)

termometrul subț lapumă, la 42°.

— *Was?... Du grosser Elefant, du mort ești! Hinaus*⁵⁵, simulant! *Hinaus*, Elefant!

Și epilogul, în ora de germană.

— Elefant, spui tu mi cari est temperatur normal de la om?

"Milimetrul" își pierduse capul.

— Treizeci de grade, îi suflase Olguța.

— Treizeci de grade.

— Bietul "Milimetru", încheiase Olguța, a murit în ziua aceea căci și-a schimbat porecla în "Termometru". Probabil că se va destina medicinei. Știți, sînt porecle care obligă.

Și "Termometru" e tot așa de ambițios ca și "Milimetru", mai ales că e singurul termometru din lume care e tratat cu vocative. "Termometre dragă, poți să-mi suflî?" "Termometroiule, nu mă plictisi!" "Taică Termometre, la ce pagină moare Ludovic al XV-lea!" "Spune, Termometre puiule!" "Frate Termometre, cîte rînduri are lecția pe mîne?" "Termometrașule, lasă-mă să copii rezolvarea ecuației"...

Încetul cu încetul, pridvorul se umpluse de eleve de la "Humpel" și de profesori și profesoare. Unii, cunoscuți mai demult, din scrisorile Olguței, alții inediți

Profesorul de geografie, care — spunea Olguța — n-avea nevoie la explicație de globul pămîntese, fiindcă-l purta cu el: un pîntec predestinat la așa ceva. Ecuatorul era reprezentat prin lanțul de ceasornic; Polul Nord, prin chelia capului.

— Nici cînd se-ntorcea cu spatele la tablă, spunea Olguța, elevele nu pierdeau din vedere harta continentelor, fiindcă și dinapoiul "lu domnu Jelea" era afectat geografiei, prin rotunjime, continentele cîrpiturilor și arhipelagul petelor. În timpul verii, însă, "globul pămîntesc" nu se ridica de pe scaun. Elevele nu pierdeau nimic. Batista "lu domnu Jelea" tot geografică era, batista propriu-zisă reprezentînd mările, restul, uscatul. La finele săptămînei, mările dispăreau, înghițite de uscat.

Și profesoara de gimnastică, Lucia locotenent Enache.

"Un, doi! Un doi! Un, doi! Pieptul, Ștefănescu! Un, doi! Un, doi! Gambele, Maican!... Drepti! Deleanu, nu se mișcă-n front!"

"Musca!"

"În front nu-i muscă, Deleanu!"

"E-n ureche, domnișoară. Musca țete."

"Vorba Deleanu! N-ai limbaj de «Humpel»! Un, doi, un doi... Bate talpa. Simte-te, domnișoară! Nerv! Nerv!... Ah! cum mă agasați!"...

Și Dacia Robu, "vergină" din clasa opta, cu bust și voce forte, specializată în recitări la producții de fine de an: *Nunta Zamfirei*. De la început vedeai că Dacia are "sentiment". Ea nu spunea *Nunta Zamfirei* ca mine și ca dumneata, care nu știm să vibrăm în fața poeziei, începînd cu titlul. Îți dădeai seamă că emițînd cuvîntul "nuntă", Dacia vedea o nuntă. De asta buzele ei căpătau un accent virginalisim, devenind mici, micuțe, mititele, ca atunci cînd faci bezele. Sala era cîștigată. Dar a cui era "nunta"? Aici e aici! Nu a Marandei, nici a Ruxitei, nici a Vetei! Nunta era a Zamfirei. Sala afla imediat acest eveniment. Dacia declama: Zaaam-fîrei... Sala simțea "fiorul", zis irezistibil. Și palpita în ochii tuturor — auditorul se compunea

⁵⁵ Afară (germ.).

mai ales din mame — scînteia aceea entuziastă a marilor noutăți fericite: cum ar fi, de exemplu, Unirea Principatelor. Parcă auzeai dialogul mut al celor din sală:

"Nu știi? Se mărită Zamfira!"

"Eeei!... Se mărită Zamfira!"

"Hei! Se mărită Zamfira!"

"He-hei! Se mărită Zamfira!"

"Elelei! Se mărită Zamfira!"

...în acest banchet al Zamfirei, Dacia urma: "*E lung... pămîntul*"... Toată sala era convinsă că pămîntul e lung. Parcă simțeai nevoia capetelor să se-ntoarcă încotro arăta brațul Daciei. Dar, spirituală, împreună cu poetul, Dacia revenea: "*Ba e lat!*" Vedeai că sala basculează, ca la o oprire bruscă a tramvaiului. După o clipă de reculegere, sala se împărțea în două tabere contradictorii: una, partizana lungimii pămîntului; cealaltă, adepta lărgimii. O clipă numai, și ar fi început măcelul "lungilor" cu "lații". Dar Dacia răsturna răcoritoare o și mai senzațională noutate: "*Dar ca Săgeată de bogat, nici astăzi om pe lume nu-i*"... În buzele Daciei, Săgeată avea efectul lui Orfeu. Sala era subjugată... Allah e Coșbuc, și Dacia profetul său!

Dacia avea zece la română din pricina "sentimentului", și zece la psihologie tot din pricina "sentimentului".

Și Sanda, din clasa opta, prețioasă și exclamativă, gingașă și exotică.

"Ah! ce roze!... Te simți în Ispahan!"...

Sanda ar fi dorit să fie prințesă japoneză — cel mai mătăsos articol princiar — să aibă un palat de "bambus" la țărmul unei mări de "smarald", subț un cer de "safir" cu nouri de "nacru", soare de "topaz", lună de "opal", cu nopți de "peruzea", stele de "diamant" și zori de "mărgean".

Din literatura română, Sanda aprecia numai versurile Claudiei Millian, din cea franceză, mai ales poezia tip Loti, eu toate ramificațiile și sucursalele ei. Afecta un diafan început de tuberculoză și o preocupa trusoul ei mortuar: numai mătăsurile în culori "autumnale" și bijuterii "stranii" într-un "cofret de ivoriu".

Nici Rodica, deși prezentă, nu scăpase de Olguța. Astfel, băieții cunoscuseră o Rodică școlară, cu totul osebită de Rodica din pridvor, sigură în evantaiul de roșeli și zîmbete, mînuie cu știință.

"Domnișoară, ce-i genul epic?"

"Genul epic?... Genul epic e... un (suflă Monica), un (suflă Olguța), un (suflă Adela), un... o... Împărțire literară"...

"Atît, domnișoară?"

"Spune că da" (îi suflă Olguța).

"Dă-mi pace, Olguța!"

"Aștept, domnișoară!"

"Spune-i s-aștepte" (îi suflă Olguța).

"Știu mai bine genul liric", izbucnea Rodica.

"Bine. S-auzim ceva despre genul liric."

"Despre genul liric? Genul liric (suflă Olguța) e (suflă Monica) un (suflă Adela), un... Nu... Ba da... Genul liric e o împărțire literară."

...Sari la Eminescu" (îi sufla Olguța).

"...Eminescu, de exemplu..."

"A scris poezii", îi sufla Olguța.

"...a scris multe poezii"...

"Geniale", îi sufla Olguța.

"...Geniale"...

"Geniale", îi sufla Olguța.

"...dar"...

"Nu te-ncurca cu «dar», îi sufla Olguța. Dăi cu «de exemplu»".

„...de exemplu"...

"*Lacul*", îi sufla Olguța.

"...Lacul", răsufla Rodica.

"Domnișoară, Lacul e de Lamartine!"

"Ce-are-a face!" îi sufla Olguța.

"Lamartine"... suspina Rodica.

"Da, domnișoară, Lamartine, mare poet francez"...

"Spune că știi", îi suflă Olguța.

"Știu."

"Foarte bine, domnișoară. Asta dovedește că-ți place literatura... Ei! cărui gen literar aparține Lacul?"

"Protestează, îi suflă Olguța. Sîntem în ora de română."

"N-am ajuns la Lamartine!"

"Bine, domnișoară, dar mai sînt și lecturi extra-școlare... Cultura generală... Ce faceți acasă?"

"Spune că mănîinci, fiindcă ești anemică", îi suflă Olguța.

Rodica bufnea de rîs.

"...Un rîs de genul epic, încheiase Olguța, adăugînd:

Nu te superi, Buftachi?"

Buftachi răspunsese cu un: "nuuu"! care se silea să nu fie de loc înțepat.

...Avea dreptate Dănuț să-i spuie Olguței "Păpușăreasa". Toți oamenii pe care-i cunoștea își lăsau dublul lor în memoria Olguței. Și cînd îi venea, scotea vraful de marionete pe care le însuflețea cu gestul, mimica, intonația și accentul victimei.

Oare și el își avea dublul, marioneta? Avea oare și el aceeași suprafață de ridicol pe care o aveau celelalte păpuși?

Creioanele Hardtmuth? Renunțase la ele.

Timiditatea? Cerca s-o alunge. Duduie...

"Am să-i spun Olguța."

Un miliard de greieri izbucniră în odaie, contopindu-și stridulațiile într-un zornăit asurzitor.

Mircea sări din pat.

Ce se-ntîmplase?

Deschise obloanele.

Ce se-ntîmplase?

Olguța — adică Puiu: executorul — îi așezase sub pat trei ceasornice, cu deșteptătorul la patru. La șase, începea partida de tenis între Olguța și Dănuț: senzațională luptă sportivă. Olguța hotărîse că toți somnoroșii să fie sculați la

cinci, ca pînă la șase să aibă vreme să se dezmeticească, să se îmbrace, să-și bea ceaiul obligator — doamna Deleanu îl prezida — și la șase fix, să fie prezenți în arenă. Și, consecventă, poruncise lui Puiu să ascundă cîte un ceasornic zgomotos sub paturile băieților. Puiu introdusese trei mașini infernale sub patul elevului dintr-a opta, care în timpul dejunului o privise pe Olguța așa cum n-avea dreptul s-o privească decît Puiu: elevul dintr-a cincea.

*

Monica așeză alături cartea pe care n-o cetea, sări de pe divan și fugi la ușă. Recunoscuse cele două bătăi pe care inima ei le păstrase cu ritmul și intonația lor exactă, deosebită de-a altor ciocănituri, ca muzica de zgomot.

— Dănuț!

— Mă așteptai, Monica?

— Te-așteptam?...

Ridică din umeri, zîbind ușor — în loc să ofteze — își dădu o șuviță aurie de pe frunte, luă nuna lui Dănuț și-l călăuzi spre divan prin penumbra odăii, cu pași înceteți, tăcînd.

Leila deschise ochi de miere și-i închise, rămînînd rotocol mătăsos de cenușă albăstrie.

Cînd treci cu o durere pe subt un lung umbrar de tei înfloriți, ieși de subt el cu o melancolie,...

Se așeză pe divan, rezemîndu-se de părete. Simți mîna Monicăi pe capul lui, apăsîndu-i-l afectuos.

— Erai să te lovești de poliță! Ai crescut, Dănuț... Anul trecut...

— M-am schimbat?

— ...Ai crescut. Ești obosit, Dănuț?

— Nu. M-am schimbat. De asta par obosit... Nu ne-am văzut demult, Monica! E bine lîngă tine.

Îi privi mînile încrucișate calm peste genunchi, tihnite ca mînile icoanelor păstrate-n umbră. Văzu o carte.

— *Au jardin de l'Infante*. De unde-o ai?

— Tu mi-ai trimis-o, Dănuț!

— Da... Îți place Samain?

— ...Prea frumos — știu eu! — e ca o femeie, vorbi Monica, avînd în glas un fel de silă și de îndoială... Îmi place mai mult Verlaine, nu-i așa de parfumat. Știu eu!

Dănuț medită o clipă, ținînd cartea pe brațe.

— Curios, Monica! Ești singura fe... singura care nu-l adoră pe Samain.

Adina...

Se opri, îngrozit...

Numele Adinei răsunase ciudat în odaia Monicăi.

Tăcură îndelung. Apoi mîna Monicăi ridică fruntea lui Dănuț cu o ușoară mîngîiere.

— Ai mai scris, Dănuț?

— Nu.

Și se roși, se roși, se roși...

Nu putea minți alături de Monica. Dar nici nu putea fi sincer. Să fi fost Monica băiat... Nu. Lui, cel dintâi, i-ar fi părut rău.

—...Monica, aș vrea să mă izolez, să reîncep viața de anul trecut...

— Ai să mai poți, Dănuț?

Îl privea atît de limpede și de blînd, încît sufletul vorbe tare, inocent și încrezător ca mișcările unui miel.

— Știi eu!... Am să cerc... Și iar se scutură, privind într-altă parte... Am să pot. Și cu înflăcărarea febrilă a celor lipsiți de reală energie, dar capabili de frenezii zgomotoase ca trepidațiile unei locomotive ale cărei roți se învîrt — pe loc — cu atît mai repede, cu cît urnirea e mai grea, Dănuț vorbe: Chiar de mine, încep o viață nouă. Mă scol dimineața, îmi iau caietul, un creion, și mă duc... Își trecu mîna prin păr. ...Încep iarăși plimbările din vara trecută... Bucureștiul m-a otrăvit, m-a otrăvit! Îmi trebuie liniște, pace, singurătate. Vreau să mă simt din nou cu obrazul pe caiet. Acea-i casa mea adevărată... M-am săturat de viață!... de felul de viață de pînă acum!... Știi ce? Am să mă tund, Monica. Vreau să fiu urît. Am să-nchid toate hainele în cufere și le trimit în pod... Aș vrea să fiu desfigurat, respingător. Atuncea am să scap de mine și de ceilalți! Zvîrl tot. Nu-mi mai trebuie nici un fel de eleganță! Am să umblu răpănos. Așa am să mă simt bine: jerpelit ca un vagabond... Vreau să fiu curat ca un pahar cu apă. Nu-mi mai trebuie nici cărți! M-am îmbolnăvit de literatură!... Am să-mi duc sufletul la păscut...

Întorcînd capul, întîlni ochii Monicăi: rîdeau. Zîmbi și el. Rîse.

— Mint, Monica?

— Nuuu, Dănuț! Ești... copilăros. Cînd vorbești așa, ești Dănuț.

Rîdeau amîndoi, cu sufletele deschise. Apoi rămaseră pe gînduri, gravi.

Dănuț se posomorî.

— Doamne, Monica! oftă Dănuț. Ce-i aici?

Își arată capul, cu o mișcare dușmănoasă, răzvrătită. Monica se apropie de el și-l sărută pe frunte. Tăcerea curgea printre ei, ca un rîu între malurile frățești.

— Știi ce, Monica? Hai să ne uităm în caietul de anul trecut.

ALUNELE VEVERITEI

Vacanța 1913

D.D.

Scris cu creion no. 1, titlul se estompase ca siluetele copacilor pe zăpadă cînd începe seara. Întăia notație avea următorul titlu:

5 1/2 dimineața

La internate e ora cînd sună clopoțelul deșteptător.

Din dormitor în dormitor ochii se deschid, genele clipesc luptînd cu somnul greu. Dimineața școlară începe. Cămeși de noapte umblă prin întuneric; toaca ciubotelor pe coridoare. Un fel de denii la miez de noapte, cu trupuri mici.

Lavoarul comun, spre care vin cămeși de noapte care tremură, prosoape lungi care atîrnă, capete tunse care moțâie... Miros de apă rece, de sopon, de pastă de

dinți. Fierberea robinetelor. Banca mințită pe care-ți văcsuiești ciubotele, amărît, ca pe-ale altuia. Ultimul miros e cel de vacs.

Frig! Tristeță cu gust de pastă de dinți. Singurătatea unuia singur, care vorbește muntenește și nemțește și gîndește cu accent moldovenesc, între toți ceilalți, care vorbesc nemțește și gîndesc la fel. Oare gîndesc?

...Lămpi cu arc voltaic luminează alb, bîzîind: capul omului de omăt incandescent, cu pălărie de tablă albastră, căptușită alb. Pupitre de repetitor. Miros de cerneală și creioane.

Poezia germană din cartea de cetire deschisă pe pupitru:

Andreas Hoffer

Sub pupitru, Jack al lui Alphonse Daudet.

Alt clopot.

Sala de mîncare. Cafeaua cu lapte subțire ca un ceai cafeniu, în care moi, ofînd, bucata de pîne. Fărămiturile pe jos: pentru mătură, nu pentru vrăbii.

Ora întîi. Catalogul deschide o acoladă pe toate inimile. Elevul de la tablă, palid, cu creta și buretele în mînă. Pe tabla neagră răsar linii geometrice, tremurate cu lacrimile pe obraji. Cîte zile mai sînt pînă la vacanță?... Nu! Cîte ore mai sînt pînă la recreație? Ochii de copil tuns, în uniformă, cu coatele pe bancă privind spre ferestre, departe, mirajul vacanței...

5 1/2. La Medeleni. Zorii. Bătaia cu pernuțe a hulubilor.

Cobor scările. Mă întorc. Zorelele!

Zorelele! Ochii mei de copil privind din clasă spre Medeleni! Uită-te la zorele, Monica...

Monica-i dezmiardă mîna.

— Dănuț, cînd îi lua caietul, pagina asta să mi-o dai mie. Am copiat-o, dar vreau s-o am scrisă de tine...

— Monica, dar caietul e al tău.

— Vai, Dănuț!

— Sigur... Numele tău e pe întîia pagină. Caietul e al tău.

Roșie, Monica respiră adînc.

— Dănuț, ce zi bună-i azi... Mi-e frică...

Dănuț tăcu. Și lui îi era.

Monica întoarse foaia. Ochii lor se întovărășiră din nou pe foaia următoare a caietului:

Trăsură

Nu trăsura de oraș, cu numărul la spate și pe felinare!

Nici roțile pe asfalt!

Nici birjarul cu haina de catifea albastră, încins cu brîu roș cu franjuri, sau lată curea de piele, care-ți cere socoteală măsurîndu-te de sus.

— Cîte curse?

Nici biciul cu impertinentă curbă!

Nici caii fără nume, cu cozile tăiate englezește!

Nici accentul muntenească al zgomotelor și vorbelor!

Nici lacrimile care tremură, mereu hurducate, deși trăsura are roți cauciucate!

...Blajina trăsură care așteaptă în dosul unei gări mici, numai cu soarele în ea: întâiul copil în vacanță, cu părul pe umeri.

Buna trăsură cu poclit pentru sulfină; nechezatul cailor pentru care ai adus zahăr; biciul cumsecade, acoperit de cer; semnul prietenos al cozilor cailor; urmele tălpilor colbăite, pe plușul podelei; scăunașul din față, pe care-ți pui pălăria; cînele de tunătoare pe care-l iei în trăsură fiindcă-i bătrîn și cîinii satului sînt răi... și vizitiul...

Ce sfînt cu spate frînt a coborît pe capră, cu numele de moș Gheorghe?

— Dănuț, de ce nu-i arăți Olguței?

— Metaforel?

— Țî! Olguța...

— Olguța?

— Olguța... Știu eu! Cine-o cunoaște!... Am să-ți spun ceva, un secret, Dănuț. Să-l păstrezi. Olguța a făcut parastas pentru moș Gheorghe.

— Olguța?

— Da. Nu știe nimeni.

— E credincioasă?

— Știu eu?!... Mi se pare că a plîns...

— Olguța!

— Să nu spui, Dănuț. Numai preotul și Oțleanca știu, afară de mine. Am fost împreună la cimitir... E așa de curioasă Olguța! Știi ce *i-a* adus în loc de flori? O cutie de tutun. E așa de copilăroasă uneori! I-am spus că nu se face! Ce-are să spună preotul? Oțleanca? S-a supărat. După ce-au plecat toți, *i-a* presărat tutun pe mormînt.

— Olguța?!

— Nici nu știi, Dănuț, cîte ciudățenii are Olguța!... Dănuț, am să-ți spun ceva, dar...

— Sigur, Monica!

— ...Mi se pare că Olguța a fost îndrăgostită... Mi se pare! Nu știu nimic. O impresie!

— Ei! De cine?

— E așa de neprevăzut!

— Cine?

— Moșu Vania.

— Cine??!

— Da. Moșu Vania.

— Moșu Vania! Vărul mamei?

— Da.

— Nu-i în America?

— S-a întors astă iarnă și a plecat în Rusia.

— A fost pe la noi?

— Da. În treacăt: o săptămîină... Știi, *tante* Alice nu-l vede cu ochi buni, nici moșu Iorgu.

— Moșu Vania! Olguța! Extraordinar!... L-am uitat cu totul... adică... e nalt, cu nas proeminent, voce puternică... Nu? Nu l-am văzut din copilărie! Cum e, Monica? Miliardar?

— Nuuu! E foarte-foarte simpatic... Noi eram la dejun. Auzim deodată în antret o voce bărbătească, timbru de bas: "*Nicolas, Nicolas mon ami, salut!*" Tante Alice s-a încruntat, privindu-l pe moșu Iorgu. Atunci a intrat un domn înalt, cîntînd: "*Salut demeure chaste et pure...*" Tante Alice și moșu Iorgu l-au salutat din cap de-ajuns de rece.. E curios, Dănuț, cum în atmosfera ceea de jenă... ostilă, nu știi cum, a știut să se impuie. Seamănă cu Olguța!

— Vra să zică, papa și mama nu s-au bucurat?

— De loc!

— Da, da! Mi-aduc aminte din copilărie! Un scandal teribil! Era student la matematici... socialist probabil. Scria articole sarcastice. Critica tot și pe toți. Da, da, da!... Nu știi bine: a lovit pe un profesor de la facultate... Nu știi bine ce-a făcut!... Se vorbea la noi acasă cu mare indignare. Parcă era și o femeie la mijloc! Ioana Pallă! Asta am aflat mai târziu... Țin minte, tot așa, la dejun — Olguța și cu mine mîncam la masă mică — mama i-a făcut morală, și papa... A trîntit o dată cu pumnul în masă... și a plecat în America... Un om interesant!...

— Stai să vezi, Dănuț. Nici tante Alice, nici moșu Iorgu nu l-au poftit la dejun. Ședea în picioare, cu pardesiul pe umeri și o caschetă englezească în mînă. A început cu noi: ne-a sărutat mîna la fiecare, făcîndu-ne reverențe. După ce-a făcut înconjurul mesei, s-a uitat la *tante* Alice, zîmbind ironic. *Tante* Alice continua să mănînce. Atunci Olguța, cu tonul ei de zile mari, se întoarce spre mine: "Monica, fă loc lui moșu Vania la masă, *între noi*. Neculai, pune un tacîm."

Dănuț zîmbi.

— Perfect o imiți pe Olguța! Neculai tot cu musteți?

Monica se roșise. Continuă.

— Da. Atunci *tante* Alice s-a uitat la Olguța, Olguța la *tante* Alice...

— Și papa a intervenit, zîmbi Dănuț.

— Exact, numai că n-avea nevoie. Moșu Vania a început să povestească, și toate s-au calmat! Închipuiește-ți, Dănuț, că ne-am sculat la *patru* de la dejun. Moșu Iorgu a uitat de tribunal, noi de școală, tante Alice de noi...

— Povestește bine?

— Nu bine, Dănuț, extraordinar!... Olguța îl asculta și n-a deschis gura pînă ce ne-am sculat de la dejun...

— Ei!

— Da. Și tu știi bine, Dănuț, că tăcerile Olguței — la dejun mai ales — sînt lucru rar!

— Cum vorbea? Avea imagini frumoase?

— Nuuu! Simplu.

Monica se opri roșindu-se. Dezmierdă mîna lui Dănuț.

— Povestea mai bine decît Olguța?

— Nu. E altceva! Olguța are vervă, glumește mult, te face să rîzi. Moșu Vania povestește, povestește, povestește și deodată zîmbești. Nu-ți vine să rîzi: zîmbești. Și vezi tot ce spune. Toți ascultau, și Neculai chiar.

— Și ce v-a povestit?

— Multe, multe!... Călătoria în America, pe un vapor de vite... Curios, Dănuț! Nu spunea nimic de ocean. Vorbea numai de emigranții și vitele de pe bord. Totuși, simțea oceanul. Simțea plecarea... Înstrăinarea. Erau pe bord niște țărani transilvăneni. Ne-a povestit cum pe la mijlocul călătoriei au început să se joace copilărește. Rîdeau toți de pe bord văzînd pe oamenii aceia mari și greoi făcînd pe copiii. Ne descria gesturile lor, reproducea dialogurile dintre ei, cu accentul caracteristic. Și deodată ne-am întristat. Nu știu de ce! Tot ce spusese era hazliu... Știu eu! Poate că ne-a făcut să simțim că nenorociții emigranți români cu cît se depărtau, cu atît simțeau mai puternică nevoia de-a revedea satele lor, veselie de-acolo. Și atunci, instinctiv, au devenit copii. Au reluat cu toții jocurile și vorbele din copilărie... Era trist...

— Da... asta cere mare talent.

— După aceea, Dănuț, ne-a vorbit de-o caterincă. Cînta o singură melodie, pe care a reprodus-o. Mugetul vitelor, valurile, vîntul și caterinca... Știi ce trist, Dănuț!... Părea că-și bate joc și de el și de ceilalți, dar tot ce spunea te făcea să zîmbești, și după aceea te-ntrista... Cîte nu ne-a povestit!... Cînd s-a întors din America, tot pe un vapor de vite, altă scenă: un sîrb, cu o chitiuță albă cu șnur negru pe vîrfurile capului, care se repatria. Cînd a văzut coasta Europei, și-a făcut cruce și a început să cînte, cu brațele atîrnînd în jos:

Strofa întâia

*"Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa..."*

Strofa doua

*Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa..."*

Strofa treia

*Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa..."*

— ...Să-l fi văzut, Dănuț, cîntînd cu ochii pierduți și fața topită, șase strofe identice, din ce în ce mai jalnic, deși melodia era aceeași... Cînd a isprăvit puteai să rîzi și să plîngi deodată. Era îngrozitor de vesel și de trist.

— Și Olguța?

— Olguța îl asculta mereu. Cît a stat la noi, Olguța a vorbit foarte puțin. Nici sporturi nu mai făcea.

— Olguța?

— Da! La școală era mai puțin veselă...

— Și cu el cum era?

— Foarte atentă și gentilă. Când eram împreună, Olguța nu mai era bruscă.

Dacă o ruga să-i cînte ceva la pian, imediat îi cînta...

— Ei!

— Da. De cînd a fost la noi, Olguța nu mai cîntă decît muzică rusească.

— Și ce vorbeau împreună?

— El vorbea. Olguța-l asculta. Parcă era puțin intimidată... Uneori ne cetea.

— Versuri?

— Nuuu! Din Anatole France, sau din Kipling, sau din Cehov pe care-l traducea direct din rusește.

— Bine?

— Extraordinar, Dănuț! E greu de descris! Avea farmec...

— Monica!

— Ce, Dănuț?

Era atît de limpede entuziasmul și privirea Monicăi încît Dănuț se înroși.

— E frumos moșu Vania?

— Dăă!... Nu... Are ochi mici, verzi, foarte vii; ras complet, cu ten de marinar. Frunte mică, nas, cum spuneai tu, proeminent, cu nări groase... Cum să-ți spun, Dănuț, moșu Vania e ca și vorba lui. N-are imagini, dar vezi și simți tot ce spune. Așa-i și el! Nu-i frumos, dar e puternic... Nu știu! Eu mă simțeam lîngă el ca o rață domestică lîngă un vultur. Un vultur foarte blînd... cu noi, adăugă Monica rîzînd. Cînd vorbea cu moșu Iorgu politică, se schimba. Îl ataca pe moșu Iorgu. Odată l-a batjocorit pe Tache Ionescu. Moșu Iorgu s-a făcut foc! "Cum! Europa n-are un al doilea Tache! N-ai dreptul să-l critici pe Tache Ionescu! Tu mai ales. Ce-ai făcut în viața ta? Care-i activitatea ta pozitivă? Nimic! Critică și negație. Tu ești mai «Ionescu»decît Tache! Toată țara e plină de critici. Tache face":.. "Ce?" "Țara românească. Democrația. Pacea din Balcani"...

Dănuț rîdea. N-o văzuse niciodată pe Monica atît de însuflețită. Recunoștea autenticitatea frazelor și a intonației tatălui său.

— Și Olguța ce spunea?

— Închipuiește-ți, Dănuț, că Olguța, care întotdeauna îl secundează pe moșu Iorgu, s-a amestecat în discuție — ea, care n-are habar de politică — și a început să-l combată pe Tache Ionescu!

— Ei?!

— Și încă cum!... Stai să-mi aduc aminte!... "O primadonă cu nas semit și musteața craiului de mahala..."

— L-a văzut pe Tache Ionescu?

— Nu cred! Poate c-a văzut vreo caricatură de-a lui... nu, i-a văzut fotografia pe biroul lui moșu Iorgu.

— Și a vorbit despre el?

— Cu violență și siguranță! A spus că-i intoxicată de Tache Ionescu. Leonard la operetă și Tache Ionescu la Parlament! Că cizmarul îți trimite botinele de la reparat, învelite în discursuri de-ale lui Tache Ionescu; zbîrnîitorile zmeielor sînt făcute cu discursuri de-ale lui Tache Ionescu; învelitorile caietelor de teze, tot așa; evantaiul profesorului de chimie: discurs de-al lui Tache Ionescu... A făcut o perorație în regulă! Înțelegi, Dănuț, nu vorbise demult!

— Și combatanții ce spuneau?

— O ascultau... Știi, lui moșu Iorgu îi pare bine cînd briliază Olguța. L-a sacrificat pe Tache Ionescu și a aplaudat-o pe Olguța.

— Și moșu Vania?

— Era amuzat și el de verva Olguței, pe care, probabil, o crezuse taciturnă.

— Și Olguța?

— Îl amuza! încheie Monica zîmbind cu bunătate.

— Și?

— Asta-i tot, Dănuț! Moșu Vania a plecat pe neașteptate în Rusia.

— Și Olguța?

— A redevenit Olguța.

— Alt nimic?

— I-a trimis de la Odesa un caiet de muzică rusească: *Boris Godunov*. În ziua cînd l-a primit, Olguța mi-a spus de trei ori: "Monica, mi-a trimis Vania ceva splendid!"

— I-a scris?

— Nu-i știe nimeni adresa!

— A mai vorbit de el?

— Eu, uneori. Olguța tăcea... Dănuț, cît a stat moșu Vania la noi, Olguța era mult mai frumoasă ca de obicei. Atunci mi-am dat seamă că Olguța are două frumuseți: cînd e Olguța, dar atuncea parcă nici n-o vezi, atît e de neastîmpărată, și cînd e îndrăgostită. Atunci e frumoasă ca o madonă, Dănuț. Are ceva copilăros și credul... obraji par mai grași... seamănă cu tine, Dănuț.

Monica se înroși tare.

— Mă-ntrebi dacă Olguța a vorbit de moșu Vania? O dată numai, înainte de-a pleca la Medeleni, Olguța mi-a spus: "Ce bine-mi pare că a plecat Vania!"

— De ce, Monica? întrebă Dănuț.

Monica zîmbi.

— Dănuț, n-am întrebato!... S-ar fi supărat! Am văzut imediat că-i părea rău de exclamația ei. De-atunci nimeni nu mai pomeneste de Vania. Dar Olguța cîntă muzică rusească... Dănuț, nici o vorbă! Mai ales Rodica n-aș vrea să simtă nimic!

— Ce-i cu Rodica?

Monica ridică din umeri.

— ...Un fel de prietenă de-a Olguței. Nu știu cum s-a împrietenit cu ea! Apropierea lor a coincis cu plecarea lui moșu Vania. Pînă atunci, Olguța n-o lua în seamă... Rîde mult; Olguța spune că-i tonică.

— Monica, tu ești prietenă cu ea?

— Nu, Dănuț, vorbe Monica, scuturînd capul. Eu sînt prietenă cu Olguța. Rodica e o... camaradă de clasă... E foarte drăguță!

— ...Dar cam nătînguță! adăugă Dănuț rîzînd.

— Dă! Asta n-ar fi nimic! E cam zgomotoasă!... Și... are un fel de ipocrizie, de lipsă de sinceritate...

— De pildă?

— Uite: o adulează pe Olguța. Rîde de tot ce spune — aici cred că-i sinceră — o pastîșează chiar, probabil fără să-și dea seama, și pe dîndos o vorbește de rău...

— De rău?

— Nu mare lucru! Fleacuri! Dar oricât! Am auzit-o spunând că Olguța-i vanitoasă, că-i "ahtiată de succes", că "se crede grozavă". Vezi genul...

— Olguța știe?

— Cred că da. O cunoaște de ajuns! Da știi, Olguța are slăbiciuni copilărești! Rodica și Patapum cred că au aceeași valoare pentru ea, dar îi iubește, are nevoie de ei. Uneori o umilește fără cruțare...

— Azi, la cafea!

— Asta nu-i nimica!... Dar imediat îi pare rău și o umple de cadouri, e gentilă cu ea, proclamă sus și tare calități pe care Rodica nu le are, dar pe care le acceptă ușor...

— De ce-a poftit-o la Medeleni?

— Greșala mea! În ultimul timp eram cam... tăcută. Știi, așa sînt eu uneori! Cred că Olguța a simțit nevoia unei persoane mai vesele. Și a comandat-o pe Rodica.

— Monica, de ce spui că-i greșala ta?

— Așa! Trebuia să fiu mai veselă, să n-o las singură pe Olguța... Nu-i nimic! În definitiv Rodica nu face nimănui nici un rău.

Tăcură.

Dănuț rămase pe gînduri.

— Dănuț, nu mai răsfoim? Îmi pare rău c-am vorbit! Nu știu ce mi-a venit...

Răsfoiră din nou. Dănuț ceva mai distrat.

Banca

Bancă așezată într-o grădină. Oraș de provincie, în Moldova.

Pe banca vopsită verde, o minge roșie, o păpușă care stă pe bancă: i se văd tălpile care niciodată n-au atins pământul. Alături de păpușă, ceva mai încolo, stă un pensionar: fetița cu păpușa nu-i a lui.

April. Soare nou, cumpărat parcă de la un bazar de jucării scumpe. Vrăbii.

Fetița se joacă. Bătrînul o privește: bucle cu fundă, șosete albe, dinții albi: îi lipsesc doi dinți din față prin care-i iese puțin limba cînd vorbește. Fetița-i dă cercul și bățul în primire. El e bătrîn. El trebuie să-i păzească jucăriile. Fetița sare cu mingea roșie pe aleea galbenă.

Urechea pensionarului — cea cu care mai aude — e zbîrcită, palidă și atentă. S-a aplecat. Ea singură a auzit că la spatele băncii sora mai mare a fetei cu mingea și liceanul cu o lăcrămioară în buzunarul tunicii s-au sărutat.

...Să-mi fie viața ca o fetiță cu mingea, în ochii unui pensionar bătrîn — ca secretul unei sărutări abia auzită de o ureche surdă.

Luna

Stai singur pe un colț de pămînt, privind. Pămîntul e mare; cerul, vast... Noaptea te cuprinde. E umbră albastră... O zare vine cu alb proaspătă în brațe. Apoi tot mai sus, tot mai sus, în liniște, treptat-treptat; tot cerul e plin de alb...

Culcă-te...

În ietacul mamei, după masă, sîmbătă seara, copiii din fundul dormezei

*vedeau ietacul plin de lenjuri albe, aduse de la spălat. Șifoniera se deschidea. Raf-
tul de jos, întâi, apoi al doilea, al treilea... Dulce alb al șifonierei pline de lenjuri de
jos și pînă sus?*

De ce ești trist cînd privești luna plină răsărită pe cer?...

*...O, șifonieră dintr-un ietac pustiu, nu mai rîde cu toate rafturile: copiii de pe
dormeză, sînt mari.*

Nebunia

Stai în iarbă. Copacii, frunzele, pasărilor au accent românesc. Și gîndul.

*Închizi ochii, și-ți închipui — ca să te distrezi — că deodată ești în Africa,
printre canibali negri și buzați...*

Deschizi ochii... și ești în Africa! Copacii sînt canibali hirsuți la pîndă.

Panică!

*Oare nebunia e simplă ca un salt de închipuire — definitiv — în intervalul
unei bătăi de pleoape?*

După cele douăzeci de poeme care alcătuiau un ciclu aparte, urmau "culorile",
alt ciclu. Din caiet căzu o garofiță sălbatecă.

Pe foaie, atît: „Mi-a dat-o Monica", și urma garofiței presate.

Garofiță își relua locul. Trecură mai departe.

ROȘU

Garofița

*Garofiță de cîmp, pe care ți-a dat-o o fată, îți răsare deodată printre gînduri,
drăgălașă și minusculă, ca apariția Scufiței Roșii în pădure printre copacii gravi
și enormi.*

Fragi

Întîia cofiță cu fragi ai verii ți-o întinde o țigancă zbîrcită, pe stradă.

*Dacă în acea clipă îngerii frăgezimii nu te împresoară și nu simți că tu însuși,
în mirosul fragilor, ești o cofiță cu fragi — spune țigăncii că-i prea scumpă și n-o
cumpăra.*

Cireșele

— Cît îi chila?

*Domul cu ochelari pe vîrful nasului e gros, concret și se tocmește, și-n fața lui
toate cireșele din coș roșesc ca dragostea în fața dragostii.*

De ce se vînd cireșele oricui?

Zmeură

*În clipa cînd Salomeea a sărutat pe buze capul în sînge de pe tipsia de argint,
sîngele lui Ioan avea parfum de zmeură.*

Rodii

*În rodii e copilăria rubinelor.
Dar rodiile nu se vînd la bijutier.*

Harbuzul

*Miez de harbuz! La gura sobei, astă-iarnă, coceam castane și te doream,
privind în jarul arzător risipa ta.
Acuma-i vară. Aș coace o castană aromată în răcorosul tău jar — dar nu-s
castane.*

Ouă roșii

*— Hristos a înviat!
Pac.
— Adevărat a înviat!
Pac.
De ce se boxează ouăle tocmai în amintirea lui Hristos?*

Maci

*Roșu era fesul turcului bătrîn, care, în copilărie, la Constanța, spunea povești
cu Hogeia Nastratin. Avea o barbă albă ca pilaful, și fesul — între cer și mare —
era singurul roșu de pe lume, dintre cer și mare.
Duceți-vă, maci, la malul Mării Negre, pe mormîntul turcului bătrîn.*

Cofetărie ambulantă

*Roșul sticlos ca ochii iepurilor de mosc al formelor de zahăr de pe tava
cofetarului din colțul uliței!
Cucoșul roșu. Iepurașul roșu! Palatul roșu.
Da. Palatul roșu. Numai cu cinci parale am cumpărat un palat cu turnuri și
creneluri, care-ți încleia degetele și-ți roșea buzele.
Care palat poate da mai multă fericire unui copil!
Copilărie, castelană a unui palat de zahăr înroșit, seniorul nu se mai întoarce.*

Ouă de lemn

*Oul misterios, cu miros de lemnărie albă.
Un ou roșu, în el altul albastru, altul violet, altul galben, altul verde, altul,
altul, altul...*

*Oul de lemn: perspectiva infinitului, jucărie într-o mînă de copil!
Inimă! Cîte am?*

Pomușoară

*În plină iarnă, cînd gospodina moldoveancă îți oferă dulceața de pomușoară
— foc bengal în linguriță — cît regreți că astă-vară niciodată nu te-ai abătut spre
fundul livezii, să vezi iluminăția carmină a tufelor de pomușoară!*

*Așa e și cu noaptea Învierii. La Crăciun o dorești. În sîmbăta Paștelui însă te
culci, hotărît să vezi Învierea la anul.*

Dormi lîngă bucurii. Cînd te deștepți e prea tîrziu: se-ntunecă.

Pastă de dinți

De ce poezia se ocupă atît de mult de flori și ocolește pasta de dinți?

*Ce imagine poate fi mai proaspătă, mai vie și mai sănătoasă decît a unui copil
— cămașă lungă de noapte cu gulerul și mînecele suflecate — care zîm-bește în
oginda lavoarului unei ilariante fețe, cu părul zburlit, gura deschisă, dinți albi,
periuța albe și spuma roză ca înflorirea unei crenguțe de piersic?*

Ori poezii în copilărie nu se spălau pe dinți?

Gura sobei

*E întîia fereastră la care ochii copiilor au cunoscut voioșia ochilor de femeie
care așteaptă printre garoafe și melancolia ochilor de femeie, cînd petrec o
plecare prin căderea viței roșii de toamnă.*

Racii

*Știu atît de bine din copilărie culoarea lor miloasă verzuie; blegul sau
nervosul lor plescăit din căldarea cu apă în care sînt zvîrliți grămadă, deschiderea
și închiderea foarfecelor, ca a degetelor cînd fac umbre chinezești pe zid; și
spaima copiilor, în fața căldării biblice parcă, în care mișună armatele întunecate
ale lui Scaraoțchi.*

Atunci de ce pun racii la culoarea roșie?

Cine poate rezista opiniei publice!

Asul de cupă

*Cum să nu-ți fie dragă, chiar dacă nu ești cartofor, fotografia în mărime
naturală a acestui cap de cireășă.*

Ridichi

*Joviale și robuste ridichi! Garnitură de un roș rural, a untului proaspăt,
alături de caș și de urdă.*

Veselia începutului de masă, când apetitul e intact și creierul — fără digestie — alegru.

Nu lauri, ci garnitură de ridichi aş face pe copertă capului bunului Creangă. Să m-audă profesorii!

Dar Creangă mi-ar da dreptate. El era "mîncău" înainte de toate.

De ce se conservă amintirea marilor scriitori în sirop?

Ceaşca

Era roşie, lucioasă şi cu naivitate rotundă, o ceaşcă din bucătărie cu urechea spartă.

Ceaşcă ieftină cu care servitorii beau apă sau lapte.

Şedea pe masa culinară, printre morcovi, sfeclă, pătrunjel, ceapă, usturoi, prăji...

La Patruzezi de Sfinţi era plină cu fragi.

Dacă aş spune unei fete: "Obrajii tăi sînt ca ceaşca din bucătărie", s-ar ofensa, fără să ştie că în obraji ei numai am regăsit pe cenuşăreasa copilăriei.

Inima

Inima mea, de ce baţi atît de mult? De ce un simplu cărăbuş te face să tresari cu zvîcnirea pe care alţii numai în faţa dragostii o au?

De ce mă bucuri atît? De ce mă osteneşti atîta?

Dacă în loc să baţi te-ai scutura, pămîntul ar fi acoperit cu cireşe, căci cireş greu mi-e sufletul deasupra întregului pămînt.

Pătlăgele roşii

Ciudată evocare, elegiacă!

Toamnă. Zări blînde. Lumină roasă. Se clădesc lemnele pentru iarnă. Mirosoare de pădure în ogradă. Trist greier de toamnă, ca scripcarul bătrîn, cu degete prea tremurătoare, cerînd de pomană...

Cazanul cu pătlăgele roşii fierbe în clocote somptuoase ca un ţesut oriental.

N-ai vrea să fii, mai bine, pătlăgică roşie, şi bulion, să stai în raftul cămării de acasă, sub raftul compoturilor — decît om, să te tunzi, să-ţi reiei uniforma de anul trecut, cu mânici prea scurte, şi să pleci la internat?...

— Bietul Dănuţ!

— Monica, te-au întristat pătlăgelele roşii?

— Aşa-s de sincere, Dănuţ!

Bufniră de rîs.

Caietul se isprăvea cu:

VERDE

Verde ghiduş: buratecii. Un buratec în palmă e întîia glumă a primăverii.

Verde melancolic: nucii cu miros amar. Băile cu frunze de nuc din copilărie (ce bine era!) Răzuștele de celuloid care înotau pe valuri provocate cu degetul. Culcarea în patul cald, cu mama la căpătii. Povești. Etc..

Verde... Ultima frunză verde, pe care-o vezi din bancă, pe fereastra liceului. Mizerie! Începe școala.

Fine

Memento: Caietul următor, de la anul, va fi al culorilor.

Să-mi samăn sufletul cu grâu. La anul să crească nou.

P.S. Negru: măslinile din hîrtia zidarilor — ce poftă-ți fac cînd le zărești din clasă, la lucrătorii care lucrează la casa de alături. Devin prețioase. Ai impresia că se vînd cu "caratul" ca diamantele.

Negrul miezului de noapte, în copilărie, cînd te deștepți brusc, vezi strigoi care s-ableacă și n-ai chibrituri. Icre negre: astrahanul miniatural al celor moi, care, de fapt, sînt cenușii. Etc....

— Gata, Dănuț... Ți-aduci aminte unde erai cînd ai isprăvit caietul?

— Lîngă pădure?

— A doua zi ne-am plimbat călări: nu?

— Da...

Gîndul lui Dănuț trecu prin pădurea de anul trecut... cu Monica alături...

— Monica, dă-mi un creion,

— Vrei să scrii ceva, Dănuț?

— Da.

— Nu mai ai loc în caiet. Să-ți dau un alt caiet.

— Ai caiete, Monica?

— Pentru tine.

— Nu. Caiet altădată. Acuma dă-mi un creion. Vreau să fac o rectificare.

Luă creionul și ținînd caietul pe genunchi, șterse titlul vechi *Alunele veveriței*, și scrise mare:

CAIETUL MONICA:

— Uite, Monica, adevăratul titlu.

— ...*Caietul*...

Sîngele continuă pe obraji lectura noului titlu.

— Monica, spune-mi drept, cum știi tu să spui, ce impresie generală îți face caietul acesta? Vreau să știu părerea ta.

— Ca valoare literară, Dănuț?

— Nu. Ca fizionomie sufletească. Ce crezi tu despre cel care l-a scris?

— Dănuț, e greu să judec! Mi-e prea scump caietul acesta. Și tu... tu, Dănuț, ești fratele meu.

Se roșise, dar ochii ei îl priveau drept în față.

— Spune-mi, Monica!

— Te rog, spune-mi!

— ...Dănuț știu eu! Ți-e frică de viață... Ți-e frică s-o privești în față... ți-o ascunzi...

Dănuț oftă.

— Ca emigranții de pe vaporul lui moș Vania: nu, Monica? Mă joc de-a copilăria cu cât mă apropii mai tare de viață... Ai dreptate, Monica! La nouă, zece, unsprezece ani — nu-mi aduc aminte exact vârsta — doream să rămân copil... Sînt rari copiii care doresc așa ceva. Eu doream. Acuma mi-e frică; tu spui: de viață — eu spun: de sufletul meu. E cam același lucru... Dar tu, Monica, dacă mi-aș pune destinul în mîinile tale și te-aș întreba: ce să fac? Să scriu înainte, cu ochii spre copilărie, și să rămîn un Dănuț curat, ca cel din anul trecut, sau să... trăiesc, să privesc viața în față? Ce m-ai sfătui?

Monica își privi multă vreme mîinile înghețate pe genunchi.

— Eu... te-aș sfătui... să trăiești... să fii voinic, Dănuț. Ai un suflet bogat, de-o bogăție rară...

Dănuț ridică fruntea, cu ochii în zalele trufiei.

— Monica, vra să zică tu ai încredere în talentul meu?

— Da.

Și sufletul Monicăi gemu: nu în dragostea ta?

Dar Dănuț răspunse numai buzelor.

— Atunci, Monica, tot mai sînt bun la ceva.

Monica tăcea. Plecase capul.

— Te-ai întristat, Monica?

— Nu, Dănuț, mă gîndeam... Aș vrea să fii fericit... să fii mulțumit de tine.

— Monica, mai spune-mi ceva, drept: tu cum privești viața? Cu teamă, ca și mine, sau...

— Eu o privesc în față, Dănuț... Dănuț, dar ce-am pățit? Vorbim ca la teatru!

— Mi-e egal!... Monica, aș vrea să fiu toată viața așa cum sînt lîngă tine.

Ar fi vrut sa-i spună: "Rămîi, Dănuț". Dar tăcu.

Dănuț o întrebă:

— Monica, dar despre tine nu știu nimica. Un an întreg...

Monica ridică din umeri.

— Călăresc mai bine decît anul trecut. Restul e la fel... Poate s-a mai copt și mintea puțin. Știu eu!...

— Monica, cine-i Minodor Stratulativ? O farsă de-a Olguței?

Monica zîmbi.

— Nu, de-a naturei! Vorbesc ca Olguța!

— Îți "face curte"?

— ...Săracu! Moșu Iorgu l-a congediat: nu era niciodată în birou. Îmi era milă de el!

— Olguța mi-a spus, cînd a fost la București, că Facultatea de drept se împarte în două: grupul de studenți care aspiră să devie secretarii lui papa, ca să te vadă; și cel care trece la Facultatea de litere, ca să te aștepte...

— Formulele Olguței!

— Monica, da spune-mi ce impresie îți fac succesele tale: drept!

— Drept, Dănuț! De indiscreție! E mai bine la Medeleni decît la Iași. Nu-mi place să fiu ca o actriță pe scenă... deloc nu-mi place! E obositor să nu poți fi singur

decît între patru pări!

— Curios, Monica! Tu nu ești cochetă de loc!

Monica se roși. Urmă totuși, cu ochii în ochii lui Dănuț:

— Sînt, Dănuț! Uite: azi dimineață, la gară, l-am făcut să cabreze pe Cneazu. Tu te-ai speriat. Vezi, Dănuț! Mi-a părut rău... La dejun mi-am schimbat pieptănătura... Sînt foarte cochetă, da ție-ți spun...

— Monica! Monica! Ce apă de izvor ești tu!... Lîngă tine am să lucrez. Am tot felul de proiecte! Optsprezece ani trecuți și n-am făcut nimica! Dar sînt plin, Monica. Lîngă tine am conștiința bogăției din mine. Tu ești lumina mea: lîngă tine numai mă văd bine... Cîte am de făcut! Mircea îmi ține mereu discursuri: "Nu mai scrie franțuzește, e o limbă străină etc."... Habar n-are de ce-i în mine și de proiectele mele literare!

— Nu i-ai spus nimic?

— Nimic! El știe versurile franțuzești... pe care le reneg.

— Cum, Dănuț? "Prietenul" tău nu știe nimic?

— Numai tu știi, Monica. Altă Monică n-am...

"Nu spun minciuni", comentă gîndul lui Dănuț vorbele lui Dănuț.

Monica respiră adînc.

— Curios, Monica! Uneori, chiar foarte des, sînt vanitos. Doresc să plac, să strălucesc...

— Asta nu-i vanitate, Dănuț. Exuberanță tinerească...

— Nu, Monica. Simt bine că sînt vanitos... La patinaj, de pildă, cînd e multă lume, patinez nu mai frumos, dar mai însuflețit decît atunci cînd e puțină...

— Tu ești artist, Dănuț. Vezi, eu, cînd sînt cu tine... sau cu Olguța, uneori, mă animez, vorbesc... multe prostii: în sfîrșit, deschid gura și eu. Cînd e lume, mă închid. Dacă nu i-ar face plăcere lui *tante* Alice să ne vadă pe Olguța și pe mine în salon, cînd e lume, niciodată n-aș intra...

— Timiditate?

— Nu, Dănuț! "Publicul" mă deprimă; pe tine te exaltă, fiindcă tu ești artist și ai nevoie de public. Eu... eu sînt o fată. Nu-s timidă. Am fost puțin, cînd eram mică. Timiditatea te paralizează, te face dezorientat în fața oricui... Sentimentul meu în fața lumii e de pudoare. Mă acopăr... nu de frică, Dănuț... nu știu! Mi se pare așa de natural — vorbesc pentru mine — cum să-ți spun?... Toți oamenii trăiesc în case, între ziduri; la ferestre au storuri. Vor să trăiască singuri, în intimitatea lor. Nimeni nu-și face casă cu pări de sticlă... Dar o grădină, Dănuț, n-o zidești... Tu ești artist, ești deschis spre oameni. Eu... numai spre... unii... Pe tine te exaltă publicul, dar asta nu-i vanitate. E un fel de energie care te duce în afară, o dorință de dominațiune pe care-o are și Olguța. Voi semănați, Dănuț, dar tu... ești timid uneori, și Olguța nu-i... decît în fața lui moșu Vania.

Dănuț rîdea, amuzat.

— Și eu față de cine?

— Tu... nu știu bine, dar am impresia că oamenii pe care nu-i cunoști te intimidează... Mai ales femeile.

— Ce bine mă cunoști, Monica! Știi de ce mă intimidează necunoscuții?

— Fiindcă le atribui luciditatea ta cînd ești timid, Dănuț șovăi o clipă.

— ...Dar femeile?

— Dănuț, da ce-s eu? Oracol?

— Spune-mi, Monica. E așa de bine cu tine!

— Dănuț, să-ți spun ce-am observat la alții, în salon la *tante* Alice. De tine... nu știu!

— Spune de alții.

— Dănuț, băieții și chiar domnii care nu știu sau nu pot să fie "galanți" cu femeile sînt timizi... fiindcă nu știu ce să facă, ce să le spuie... cum să umple tăcerea, cum să înceapă, cum să continue... Am văzut o dată la noi un profesor universitar din București, un prieten de-al lui moșu Iorgu. A stat la noi la dejun. În timpul dejunului a vorbit mai mult cu moșu Iorgu: politică, drept, campania din Bulgaria. Un om interesant. Tot ce spunea era cuminte, cumpătat și uneori, față de pornirile lui moșu Iorgu, avea un umor fin... După dejun, moșu Iorgu s-a dus pînă-n birou să expedieze un client. Bietul profesor era paralizat între noi! S-a refugiat lîngă mine — mai erau și alte persoane — și abia îndrăznește să deschidă gura. Dacă-l priveam, se înroșea. Era penibil pentru el! Și eu doară nu sperii pe nimeni! Dar nu știa cum să mă ia! Probabil că nu trăise în saloane, cu femei. Era depeizat. Cînd a apărut moșu Iorgu, s-a repezit — literalmente — la el, fără să-și dea seamă, bietul om, că față de mine mișcarea lui era necuviincioasă... Dar crede-mă, Dănuț, e preferabil genul acesta de timiditate, cu accese de explicabile necuviințe, decît dezinvoltura "salonarzilor", cum le spune Olguța. Aceia, mai ales în fața unei fete, sînt stupizi...

— Monica! Biciul de foc!

— Nu, Dănuț, dar m-au exasperat de-ajuns. Mi-aduc aminte de pe cînd eram fetiță mică — și pe atunci mă revolta! — veneau la noi tot felul de oameni în vîrstă, care se simțeau obligați să fie gentili cu mine. Mă luau de bărbie și-mi vorbeau cum vorbești cu scatiile din cușcă sau cu puii de pisică: "Pupuia, cocuța, pupuia. Sî ai panglicuță sî papucei fumosi, sî un urs" (adică un urs: și atunci făceam eforturi ca să pricep). Și eu vorbeam bine, Dănuț. Articulam corect cuvintele și formam toate frazele uzuale, mai ales cele de politețe, cum trebuie.

— Și tu ce făceai, Monica?

— Tăceam, Dănuț. Îmi era mie rușine să deschid gura și să vorbesc omenește față de strîmbăturile lor. Deveneau peltici, sîsîiți și gîngavi, crezînd probabil că așa trebuie să vorbești copiilor ca să le faci plăcere și ca să fii la nivelul lor.

Dănuț rîdea.

— ...Exact aceeași situație o regăsesc acum, în raporturile dintre fete și unii domni. Vor să se puie la nivelul fetelor și imediat fac "școală de adulți", cum spune Olguța.

— Adică?

— Știu eu! E greu să-ți imaginezi discursurile servite fetelor, de acești domni! Știi, Dănuț, probabil că-și închipuie că în capul unei fete toate cele devin vagi, sentimentale, prostuțe, și ei se pun la nivelul fetelor.

— Biata Monica!

— M-am deprins, Dănuț. Tac.

— Nu răspunzi nimic?

— "Da. Nu. O! Eee! da-da! Cum nu! Sigur! Natural!" Iată vocabularul unei conversații.

— Și Olguța?
— Olguța e în elementul ei. Un ceas joacă teatru, răspunzând exact noțiunii de "fată" din mintea lor, după aceea redevine Olguța.

— Și ei?
— Vin la mine.
— Vai Monica!
— Dar vine și Olguța!

Rîdeau amîndoi.

Dănuț își simțea sufletul destins, ca trupul, după un lung masaj, cînd mușchii sînt odihniți și circulația sîngelui armonios înviorată.

— O cafeluță, Monica!
— Cum nu m-am gîndit!
— Ai la tine?
— Sigur, Dănuț, ca și anul trecut.

Monica avea la ea în dulap toate cele trebuitoare preparațiunii cafelei negre, fiindcă doamna Deleanu interzicea lui Dănuț abuzul de cafea, pentru care Dănuț avea o mare slăbiciune.

Se auzi un ciocănit la ușa care da în antret. Monica privi mirată. Olguța intra fără să bată; Puiu se anunța cu voce tare; Rodica nu intra...

— Intră... Olguța! exclamă Monica.
— Eu. Buna dimineata! Știți ora?
— Șase jumătate! Ce? Beți cafea?
— O pregătesc, Olguța.
— Nu se poate! Haideți la tenis.
— Olguța! Să mă mai îmbrac! Să-mi scot racheta din cufăr... Asta cere efort!
— Eu îi fac cafea, interveni Monica, sporind piedicele.
— ...Inspirația îi face bezele, continuă Olguța pe același ton enumerativ.
— Zău, Olguța! se rugă Dănuț. Azi n-am vervă pentru tenis. Obosit de drum...
Stai și tu cu noi. Monica ne face cafele. Zău, Olguța! Lasă tenisul! Tot am fost noi odată cei trei mușchetari. Astăzi să fie *Vingt ans après*.

— Ba! Trei roluri nu pot juca. Am fost d'Artagnan și Aramis; acum să fiu și viconte de Bragelona?!

— Rol de îndrăgostită! vorbi Dănuț, zîmbind malițios.
Olguța aruncă o scurtă privire Monicăi și replică pe același ton:

— Nu pot fi îndrăgostită în șase volume! Trec rolul.
— Bine. Îl accept eu, răspunse Dănuț.
— Cumpără-ți o bibliotecă!
— Rămîi cu noi, Olguța.
— Cafeaua-i gata, anunță Monica, turnînd-o în cești.
— O bem și plecăm.
— De ce, Olguța?
— Tenisul.
— Să-l sacrificăm.
— Politeța!
— ...?
— Mircea și Rodica, în *tête-à-tête*, cu fileul la mijloc, Rodica dă cucuri, Mircea

dă chicsuri. Rodica râde, Mircea tace. O partidă de tenis unică!

— Da Puiu unde-i?

— La lecția de pian.

— Ce-i de făcut?

— La tenis. Fugi și te-mbracă.

— N-am chef de loc, Olguța! I-așa de bine aici. Toți trei...

— Metaforel, fiule, de ce nu pricepi? Peste zece minute vom fi cinci... sau șase!

— De ce?

— Fiindcă Rodica vine după mine ca oaia după măgar, și Mircea după ea, ca mielul după oaie. Și parcă-l văd, izbucni Olguța c-un aer profetic, pe Cuțulachi intrînd călare pe bicicletă în odaia Monicăi, "Monica, unde-i Olguța?"... Eu sînt omul cu trei umbre! Voi doi aveți mai puține. Sacrificați-vă umbrele pentru tenis.

— Hai la tenis, oftă Dănuț c-un aer resemnat. Tiranule!

După ce ieși Dănuț, Olguța o privi lung pe Monica și zîmbi.

— Melizando! Melizando! De ce crezi tu că venirea lui Vania e un secret? Și dacă e un secret, de ce i l-ai spus?

Monica o privi drept în ochi și-i răspunse tot zîbind:

— Fiindcă *a fost* un secret!

*

Dănuț, făcînd-o pe Olguța "tiran", în glumă, fără mînie, dar sincer, ignora următoarea scenă întîmplată la ceai:

— Unde-i Dănuț? întrebuse doamna Deleanu.

În locul lui Mircea, care știa că Dănuț nu e în odaia lui, fiindcă îl căutase, răspunse Olguța, care știa că Dănuț nu doarme din pricina deșteptătorului torențial rînduit de Puiu — în urma ordinului ei — sub patul lui.

— Doarme, mamă dragă. Lasă că-l scol eu cum știu.

— Ba te poftesc! Dă-i pace să doarmă. Măcar în vacanță, și la el acasă, să se poată odihni.

Apoi doamna Deleanu remarcase absența Monicăi.

— Da Monica unde-i?

— Mamă dragă, am trimis-o pînă la gară să dea o telegramă urgentă lui papa, răspunse Olguța, administrînd pe subț masă un picior lui Cuțulachi limbă lungă.

— Ce telegramă?

— "Rog trimite urgent mingi tenis. Aici masacru. Olguța."

— Dă! Olguța, oftase doamna Deleanu. Dacă socoți tu că-i bine și frumos ca în ziua sosirii lui Dănuț, în loc să fiți împreună ca frații, s-o trimiți pe Monica tocmai la gară, cu astfel de telegrame urgente, atunci....Ce să mai spun Rîzi, Olguța!

Drept pedeapsă, Olguța proiectase, în timp ce sorbea ceaiul amar al nedreptății, să trimită a doua zi pe Melizanda și Metaforel la gară, să dea o telegramă identică aceleia improvizată ad-hoc.

*

Ieșind din odaie, Dănuț se încrucișă cu Rodica. Venea de la tenis, înfierbîntată,

cu rachetă în mână. Își legase părul cu o basma de culoarea buzelor — basma de-a Olguței — care-i acoperea fruntea pînă deasupra sprincenelor, ațîțînd strălucirea ochilor, ca un efect de fard.

— Bună ziua, domnule Deleanu.

— Bună ziua, domnișoară.

— Ai dormit bine?

— Mulțumesc, da.

— Venisem să văd de ce întârzie Olguța.

— E cu Monica.

— Aa! Da? S-a întors de la gară?

Dănuț zîmbi evaziv. Rodica făcu un mulinè cu racheta. Părea că zîmbește cu nările.

Fiindcă avea papuci de tenis, ședea mereu în vîrfuri, ceea ce-i dădea o continuă agitație. Bluza albă de vară se colora de două ori roz în vîrfurile sînilor.

Scăpă racheta. Dănuț i-o ridică. Rodica îi mulțumi în șoaptă.

— Sst! Să nu ne-audă! Nu vreau să știe Olguța că am venit după ea... Aș avea aerul că spionez!

În sens invers, și deodată, o roșeață se ridică pe obraji, valorificînd densitatea genelor răsfrînte, care se lăsară.

— Secretele altora...

Îl privi lung și-i strînse mîna, moale, învăluitor, retrăgînd-o alintat, cu un aer de complicitate binevoitoare.

— Ne vedem la tenis, nu?

Se depărtă în vîrfuri spre ușă, cu precauțiuni de femeie care vine de la o întîlnire adulterină.

Deschizînd ușa, întoarse capul brusc.

Ochii lui Dănuț o urmăreau.

Rodica lăsă ușa deschisă și fugi: nimfă.

Dănuț porni spre odaia lui, turburat ca după o faptă urîță.

Totuși, deși ieșind din odaia Monicăi, se hotărîse să nu se mai îmbrace special pentru tenis, și să-și puie papucii de odaie, deschise lada, scoase pantalonii de flanelă albă, papucii noi, cămeșă de borangic suplu cu guler răsfrînt, și rețeaua neagră pentru păr, care, în timpul jocului, împiedica șuvițele să filfîie sălbatec, determinînd astfel pe privitori să urmărească numai armonia violentă a trupului și săgetările viguroase ale brațului cu racheta.

*

Înainte de a începe "serviciul", Olguța vorbi, adresîndu-se băncii spectatorilor, deocamdată ocupată de Mircea, Rodica și Puiu care, grație unei vizite binevenite pentru el, scăpase mai devreme de la lecția de pian.

— Posteritatea să ia act. Pînă acuma a fost odiseea mingilor. Autorul: Rodica. Acum începe *Iliada*... *Play*, Achile!

Olguța glumise. Dar Mircea acceptă fără rezerve evocarea homerică. Ambii jucători puteau să o înfrunte.

Olguța servea din colțul dreptunghiului opus celui în care pîndea Dănuț.

Înălțată în vîrfuri, avîntare a întregului trup; cu brațul — prelungit de rachetă — adus deasupra creștetului, în unghi de trăsnet; cu fața încordată și ochii scînteietori, Olguța avea înariparea crîncenă a dansatorilor cu torți, aprinse.

Rareori, Olguța servea și mingea doua. Îndeobște, ori servea numai una, întîia, ori servea trei, întîia fiind *nett*.

Glonte alb, mingea porni, sări, zvîcni-ndărăt, zbučni iar...

Spectatorii se ridicaseră de pe bancă, apropiindu-se magnetizați. Toți căpătară ticuri.

Mircea se încrunta cînd Dănuț trecea cîte-o vertiginoasă razantă, și surîdea beat, văzînd-o frîntă de racheta Olguței, și mingea improșcată îndărăt.

Rodica palpita, cuprinsă de beția sîngeroasă a celor care privesc luptele de tauri. Strîngea pumnii și i se dilataseră nările. Întețea cu prezența ei violența jocului. Instinctiv, trecuse în dreptul lui Dănuț, și pumnii ei dușmăneau spontan victoriile Olguței. Își mușca buzele, ca să nu exclame în gura mare.

Lui Puiu îi curgeau sudori. Cu racheta în mînă, urmărea jocul, uitînd că nu participă. El era și Dănuț și Olguța, ceea ce-l făcea să fie obiectiv, adică, alternativ, ostil. Niciodată nu urmărise o astfel de partidă. La Iași nu erau jucători de talia Olguței.

În fața filetului, Olguța și Dănuț erau egali. Verva trupească le vădea frăția. Același ritm, transpus în două versiuni.

Rachetele loveau, mereu riposînd. Traiectul mingii, fulgerător felurit, plutea multiplu, ca un joc de serpentine, în ochii privitorilor.

Olguța, mai șerpuitoare; Dănuț, mai linear — albi amîndoi, nalți amîndoi: albă dănțuire, alb duel, alb salt, albă pîndă. Mingea: pîntec alb de rîndunică, salt de spumă, bulgăr de omăt elastic, așchii de lumină...

Unghiuri albe, jos; sus, curbe albe. Dreptunghiuri de var: oblice de cridă fulgurantă.

Pac-pac; pac-pac; pac-pac...

Inimile! Mingile!

Nici Olguța, nici Dănuț: două spasmuri albe-n alb păienjeniș.

Explozii albe!

Cu o mișcare de rachetă — sau de paloș — Olguța destrăcă nălucile.

Liniile-ncremeniră. Filetul apărui. Mingea rămase. Dănuț aplaudă.

— Dănuț, uite cum se dezumflă baloanele!

Și amîndoi, de o parte și de alta a filetului, frați, priviră blegirea terestră a trupurilor dinafară arenei vibrînde.

— Mai jucăm o partidă, Olguța?

— Stai să se odihnească Mircea!

Puiu luă racheta Olguței: paj; Rodica — mîna lui Dănuț: femeie!

Jocul reîncepuse.

Monica, de curînd sosită, privea de pe bancă. Rodica părăsi careurile lui Dănuț și se apropie de Monica.

— Vai, ce frumoasă rochie ai!

— ...

— N-o cunoșteam!

— ...

— Și ce bine-ți stă!

— ...

Se așează pe bancă lângă Monica.

— Ce tăcută ești tu, Monica!

— Acuma ai observat? zîmbi Monica, urmărind jocul.

— Nu... da știi!... Monica, reveni ea în șoaptă, e foarte drăguț Mircea... Ție-ți place?

— Da.

— Eii?!... Oare nu ne-a auzit?

— ...

— Olguța joacă mai bine decît fratele ei!

— ...

— Puiu, dă-te la o parte!

Puiu aruncă o privire cruntă și se dădu.

Înfloreau terasele de trandafiri ale asfințitului. Tenisul și jucătorii aveau nuanțe de mărgean. Trandafirii, mingile păreau îmbujorate de zbucium.

— Monica, de ce poartă filet pe cap fratele Olguței?

Monica răspunse calm și distrat:

— Ca să-i ție părul...

— Și-l frizează?

— Nu.

— Puiu, dă-te la o parte!

— Da unde vrei să mă duc? se răsti Puiu, sincer indignat.

— Vino aici, Puiule, între noi, îl invită Monica.

Oricît l-ar fi pasionat tenisul, Puiu nu putea rezista îndemnurilor protectoarei lui. Se așează, tampon, între Monica și Rodica.

— Monica, nu-l poștești și pe Mircea?

— Poștește-l tu, Rodica!

— Domnule Balmuș, nu vrei să stai cu noi pe bancă?

Contagiunea energetică a jocului dădu lui Mircea o dezinvoltură surprinzătoare.

— De șapte ani stau, domnișoară! Acuma îs în vacanță!

— Bravo, duduie! aprobă Olguța, strîngînd mingile pentru un nou serviciu, ajutată de Mircea.

— *Play!*

— *Ready!*

Cădeau prin aer vâluri roșii, ca să fie mai goală înălțarea înnoptării.

Păsările se jucau gălăgios în dormitorul umbrei.

Din nou tenisul și mingile redeveniră albe în contur albăstriu, o dată cu albul statuar al jucătorilor.

— Puiule, vorbi Monica, du-te acasă și adă pelerini sau pardesiuri pentru Olguța și Dănuț.

— Și pentru Mircea, adăugă Rodica, vorbind tare.

— El nu-i încălzit, răspunse Monica.

Puiu plecă, Monica se ridică de pe bancă, pornind spre fundul livezii. Rodica veni după ea.

— Te-ai supărat, Monica?

— De ce?

— ...Dă! Știu eu! Tu nu spui nimica!... Mi-ar părea rău! Eu te iubesc foarte mult.

— De ce?

— ...?

Monica plecă printre pomi, pe subt cer, în rochie albastră, armonios înaltă, cu păr de aur și în umbră, părînd că umblă pe ape împlînzite.

În preajma ploii, muștele devin supărătoare: înțepătura lor e mai stăruitoare.

În loc să se întrebe: "Ce-a pățit Rodica?", Monica se întrebă: "Ce s-a întîmplat?"...

— Monica!

Glasul lui Dănuț.

Așteptă. Auzi rîsete.

— Melizanda!

Glasul Olguței.

— Monicaaa!

Glasul lui Puiu.

— Monica!

Glasul Rodicăi, puțin prefăcut, congestionat, din gît, ca la școală cînd cercase — și izbutise — să convingă pe profesorul de muzică — tenor — că are voce.

Dar glasul lui Dănuț nu mai răsună.

Monica își urmă plimbarea. Era deprinsă, la Iași, de pe cînd Dănuț era la București, să-l aibă lîngă ea, fără ca el să fie. Cine știe! Poate că și la Medeleni tot așa va fi...

Și se întoarce îndărăt, pedepsindu-se să-l vadă pe Dănuț laolaltă cu toți ceilalți, fiindcă-i atribuisese pe nedrept — pe nedrept?...

— Pe nedrept.

Un gînd urît.

III

O NOAPTE

"Dragă mamă,

Cunoști de acasă deprinderea mea de a-mi face temele noaptea, și o tolerezi cu toate că o condamni. Speram să-ți fac pe plac, măcar în vacanță, și să-ți scriu scrisorile făgăduite, ziua. Nu s-a putut, cel puțin astăzi. Sînt aproape unsprezece. Îți scriu la lumina lămpii. În schimb, după amiază m-a furat somnul și am dormit un ceas plin. E un debut onorabil, care poate contrabalansa veghea de noapte consacrată corespondenței.

De altfel, pot să te asigur, avînd drept criteriu experiența unei singure zile de Medeleni, că aici insomniile sînt excluse..."

Mircea ridică din umeri, zîmbind cu bunătațe. Nu putea să spuie mamei lui că iubea! Restul era sincer.

"...S-o iau metodic".

"Am călătorit bine. Grație afluenței de bagaj și, mai ales, grație abilității unui negustor evreu — singurul meu tovarăș..."

Șterse pe "meu", cu linii opace.

"... singurul nostru tovarăș de călătorie, compartimentul o rămas gol pînă la capăt..."

Rămase multă vreme cu fruntea în palme. Cînd își descoperi din nou fața, obrajii ardeau, ochii, răscoliți de un mîl turbure, se îngreuiaseră.

Se plimbă prin odaie în lung și-n lat. Se aplecă pe marginea ferestrei. Pesemne trebuia să răsară luna. Noaptea era mai neagră.

Reveni la mașina de scris, făcu bucăți înția scrisoare și, hotărît, începu:

"Dragă mamă.

Am ajuns teafăr la Medeleni. Ce admirabilă casă moldovenească! Exact atmosfera de la noi, amplificată numai, ca un motiv muzical cîntat de vioară, reluat apoi de toate instrumentele. Capul tuturor e Olguța, coada, eu: vai de coadă!

Am impresia că re trăiesc paginile adorabile ale Vieții la țară de Duiliu Zamfirescu. Totul e curat: oamenii, și lucrurile, cerul și peisajul. La sfîrșitul vacanței devin și eu poet! N-ai grijă! Dan e pentru amîndoi.

Doamna Deleanu e așa cum mi-o închipuiam. Mamă pentru Dan, mamă pentru mine, mamă pentru toți oaspeții acestei case îmbelșugate și primitoare. E mai blajină decît mata, dar tot atît de fermă în privința somnului și a mîncării: asta te liniștește? M-a instalat în apartamentul lui Dan, așa că sîntem alături ca și la noi acasă. Domnișoarele — căci, afară de Olguța, mai e Monica, pe care păcat că n-o cunoști: văzînd-o poetica vorbă «înger» nu mi s-a părut fadă, și Rodica..."

Își sprijini capul în mîni.

Rodica!

Îl acaparase toată seara. Venind de la tenis cu toții împreună, tocmai cînd suiau scările, Rodica își amintise că uitase pe banca de la tenis o batistă brodată de mama ei. Îl obligase pe Mircea s-o însoțească, pentru că:

— Noi doi n-am jucat tenis; putem face o plimbare.

Căutaseră mult timp batista pe care Rodica o găsisese în mîna ei, unde era din clipa cînd pornise s-o caute.

— Vai, ce uitucă-s... Să nu rîzi de mine, domnule Balmuș!

— Cum să rîd, domnișoară! Mie nu mi se-ntîmplă să-mi caut pălăria de pe cap?

— Serios?

— Da, da!

—Vai, ce asemănare! Dă-mi mîna.

I-o întinsese franc. Dar Rodica avea o mînă atît de moale și un fel atît de neobișnuit de a-ți strînge mîna, încît aveai impresia echivocă și jenantă că pipăi involuntar o goliciune. La masă o surprinsese privindu-l. Se înșelase? Înainte de culcare, aceeași strîngere de mînă, care alinta și se alinta... Rodica!.. Poate basmaua roșie, sau buzele, sau nările o împărecheau cu femeia roșie din tren... Hotel "Binder", Camera 13...

Scutură capul. Rupse scrisoarea.

"Dragă mamă,

Abia acum înțeleg ce sacrificiu ai făcut, determinîndu-l pe tata să părăsească Iașul. Cînd ești la București, regreti Iașul și Moldova. Dar cînd te simți din nou în Moldova, urăști Bucureștiul.

Mi-e milă de tata și de tine că o să vă petreceți vara acolo..."

Tonul scrisorii îl exaspera ca o ploaie de note false. Începu alta:

"Mamă dragă,

Am călătorit binișor și am ajuns sănătos, fără să-mi pierd bagajele sau banii..."

Unde era suta de lei?...

Hîrțiile din buzunarul de la piept erau pe măsura de noapte: o sută lipsea.

Unde? Unde?

Călători din nou cu femeia roșie... Hotel "Binder", camera 13...

Telegramă

Mihai Balmuș

Popa Nan 24

București

"Ajuns bine. Detalii poștă. Sărutări. Mircea."

Vîrîse suta în buzunarul surtucului: cel drept. O simțea mototolită, umezită în mîna lui. Totuși, nu aruncase pe fereastră economiile mamei lui.

Unde era surtucul?

Aprinse o lumîinare, ieșind afară, cu ea în mînă.

Bătu la ușa lui Dan. Nici un răspuns. O întredeschise; întuneric.

— Dormi?

Patul gol !

— ...?!

Porni spre bucătărie.

— Gheorghită!... Gheorghită!

— Ci vrei mata, conașule? îl întrebă Sevastița ieșind din bucătărie.

— Îl caut pe Gheorghită.

— Hă-hăăă! Di cînd o plecat! Sî fie el sănătos!

— Unde?

— Parcî mata nu ştii?!

— Nu ştiu, fetiţo!

— Eeee!... O înhămat la bihuncă şi s-o dus cu conaşu nostru...

Sevastiţa zîmbea cu înţeles: obraz rumen în tulpanul alb, sîni goi în aspra cămeşă ţărănească.

— Da tu nu ştii, fetiţo, unde mi-a pus surtucul?

— A matali-i?

— Care?

— Unu griu la color, *ţuvil*.

— Da, da, acela-i.

— Pui l-o dus la călcat la spălătorie.

— Poţi să mi-l aduci?

— Iaca-ndatî! Se codi o clipă, cu bărbia-n piept, sprîncenată. În odaie?

— ...în odaie.

Suflată dinadins de buzele lui Mircea, lumînarea-i fumega în mînă; cu cealaltă o apucă pe Sevastiţa de bărbie...

Plecă spre odaie, bîjbîind prin întuneric, fără umbră.

*

În bucătărie, cîţiva tăciuni aruncau lumini roşii din gura sobei. Anica îşi aprinse ţigara şi sorbi restul de cafea rămasă în ibricul babei, care plecase la culcare.

— Unde-ai fost?

— Ei, undi! mormăi Sevastiţa, îndreptindu-şi cămeşa. La boieri...

— Sevastiţooo! răsună o chemare în şoaptă sonoră.

— Iaca! oftă Sevastiţa către Anica.

— Sevastiţo!

Puiu, în cămeşă de noapte, pelerină şi papuci, îşi vîrise capul pe fereastră.

— Unde eşti Sevastiţo?

— Da ci mai vrei?

— Nu mi-ai pus apă de băut.

— Ei, nu Ț-am pus! Ț-am pus.

— Atunci o băut-o fetele. Adă-mi apă.

Anica zîmbea. Sevastiţa, posacă, privea cărbunii.

— Să ştii că fac scandal dacă nu-mi aduci! Ți-arăt eu Ție.

— Du-ti la boieri! chicoti Anica, trăgînd un fum pe gură şi bifurcîndu-l pe nări.

— Du-ti! Du-ti! Da mai du-ti şi mata, ȚaȚi Anico! Cî-s sătuli di copchii!

*

Lătrată de toţi cîinii satelor, Țigăneşte blestemată de orăcăitul broaştelor, sicriu cu patru roţi, încălecat de două umbre, în urma unui negru trap, bihunca se topea în noapte, şerpuind de-a lungul drumului cărunt...

Vînt nu era; nici adieri. Tăcerea numai — lanuri de tăcere, ploi de tăcere, cer de tăcere — ca reculegerea unei dureri: lespede pe suflet, umbră îngheţată.

Dănuț mîna. Gheorghită se ținea.

În mare taină, Gheorghită înhămase la bihuncă pe Zdup — calul lui Dănuț — și ieșise din ogradă în timpul nopții, văzut numai de Sevastița, așteptîndu-și stăpînul lîngă sat, așa cum îi poruncise.

La București, Gheorghită nu urmase niciodată pașii stăpînului său spre casa Adinei. Dacă i-ar fi urmat, s-ar fi mirat!

Întîia oară cînd îl urma pe Dănuț spre Adina încălecau amîndoi aceeași bihuncă. Era înspăimîntat. Noroc că deasupra cerului veghea Dumnezeu.

Dănuț tăcea. Gheorghită tăcea. Se auzeau numai copitele lui Zdup, lovind, sărind, lovind: împătrită zvîcnirea neagră.

...La București o vedea pe Adina în fiecare seară.

Venise și la Medeleni, seara. Neliniștit ca somnambulii cînd răsare luna, trupul se deșteptase într-o ciudată aiurire. Veselia celorlalți se decolorase treptat în ochii lui Dănuț. Auzea rîsul lor, zîmbea și el, dar zîmbetele feții se opreau la marginea opacă a sufletului, tremurînd, ca zglobiii focoși la marginea codrului în care tăcerea are miros și ochi de fiară — și e adîncă. Simțise nevoia să plece și n-avea încotro.

Se sculase brusc de la masă, cu fălcile încheștate.

— Ce-i, Dănuț? Nu te simți taine?

— Nu... Mă duc să-mi iau batista.

Nu mințise. Dar lacrimile nu porniseră în drum spre odaia lui. Un gând le oprise. Trebuia s-o vadă din nou pe Adina. Să încrucișeze trenul care o ducea iarăși la București. O clipă s-o vadă, o clipă s-o strîngă, o clipă să simtă iarăși parfumul care înălța ziduri gigantice între el și bucurie, între el și Medeleni.

Plecasse hoște.

Și drumul era plin de spaime! Se temea să nu i se fi întîmplat ceva Adinei la Iași, să nu deraieze trenul în care era, să nu se fi îmbolnăvit...

Adina... Ochii și fața de copil în neagra imensitate a lumii!

Adina... Ce simplă era fericirea la București! Cîteva străzi... Casa Adinei... Adina în brațele lui... noaptea...

Adina... Răspîntie de zîmbet dureros între două stele căzătoare: ea spre București, el spre Medeleni. Și-n noapte, depărtările-s imense, prăpăstii toate.

Biciul șuieră, Zdup tresări, copitele scăpatară, Gheorghită încheșta mai tare scîndura vijelioasă. Uneori mila-i povară mai grea decît durerea. Ai văzut odată pe uliță un cal prăvălit în genunchi, lovit cu coada biciului. Te-a privit. L-ai privit. Ai trecut preocupat, grăbit. Peste o săptămînă, o lună, un an, pe neașteptate, privirea calului ingenuncheat îți răsare. O săptămînă, o lună, un an n-ai văzut-o. O vezi. Și ți-e milă. De-atîta vreme îți era milă și n-ai știut. Știi, și te apasă mila ceas cu ceas și zi cu zi îngrămădită — zadarnică.

O zi întreagă uitase privirea Adinei din clipa despărțirii. O vedea. Îi era milă. O milă cu ochii deschiși în suflet, fără să poată plînge.

Adina... O iubea.

Adina! O iubea cum gemi cu buzele închise numele unui mort pe care îl iubești deznădăjduit.

Era cu puțință oare s-o mai simtă în brațele lui?... Mai exista Adina?... O ținuse vreodată în brațe? Existase?...

Noaptea clipi.

Privire lungă...

Negre, copitele lui Zdup sclipiră, de argint. Fum, silueta bihunței cresc pe drum.

Răsărise luna răsturnînd umbrele.

Se opriră în fața gării tăcute. Dănuț descălecă.

— Tu pleacă.

Gheorghiuță luă hățurile. Bihunca porni spre stația următoare, unde trebuia să aștepte pe un Dănuț surghiunit la Medeleni, după zece minute de fericire în trenul care-o aducea pe Adina de la Iași, ducînd-o la București.

*

Trenul veni.

Porni.

Dănuț se trezi pe scara unui vagon de clasa treia. În clipa de oprire, zăpăcit, nu văzuse nimic la ferestre. Începu colinda. Numai zece minute pînă la stația următoare!

Mizerie! Mizerie!

Îmbrînci un pasager cu caschetă englezească de pe coridorul clasei întâia.

— Domnule, nu te uiți?

Dănuț întoarse spre el o față atît de tristă, încît pasagerul călcat pe picioare scăpă un spontan: "Pardon!"

Dacă nu era în tren? Își șterse cu dosul palmei nădușeala frunții. Secunde se risipeau ca șiruri de mărgăritare, mereu rupte, mereu sfărîmate cu picioarele, pe coridoarele lungi, printre oameni indiferenți...

— Ocupat! răsună un glas posesiv, ca cele din closetele publice.

Dănuț oftă.

— Plin, domnule!

— Dănuț!

— Adina!

O apucă de subțiori, trecînd-o peste picioarele pasagerilor.

— Închide ușa, domnule! țipă un glas din urmă.

Cu sufletul ca două vînturi întîlnite, venind din două zări, se sărutau pe gît, pe nas, pe haine, pipăindu-se uimiți, sărutîndu-se stîngaci; flămînzi și nebuni, lacomi și increduli.

— Dănuț! Dănuț!

— Adina! Adina!

Trenul se opri, îmbrîncind.

— Dănuț!

— Adina!

Brațele lui Dănuț căzură.

— Adina!

— Dănuț!

Plîngeau amîndoi.

Gornița sună.

Trenul porni.

Dănuț își șterse ochii, ca să vadă lacrimile Adinei, din nou, ca să vadă mâna Adinei...

Nu mai văzu nimic. Lacrimile, trenul, noaptea...

Nu era singur. Avea o spectatoare: vecina Adinei din tren. Se coborîse în stație o dată cu Dănuț — respectuos salutată de șeful gării — ținând în mâna dreaptă, înmănușată, o țigaretă de fildeș sculptat, din cale-afară de lungă; în mâna stîngă, un pled și un mic sac de voiaj, învelit în pînză, cu monogramă; iar pe brațul drept, un șirag de covrigi cu susan, îngrămădiți unul lîngă altul pînă la cot; aromate brățări comestibile, contrastînd net cu linia elegantă a mînicei *tailleur*-ului albastru.

Vru să tragă un fum: scrumul căzu. Țigara se stinsese demult, fără să bage de seamă. O intrigase, de cînd pornise trenul de la Iași, fetița cu pălărie de pai, zulufi roșietici, ochi verzi, năsuc în sus, guriță pupină, ten de copil — îi venise să-i ofere bomboane dulci — gătită și parfumată cu o subtilă simplitate — și nu îndrăznise! Femeie coaptă prin cochetăria surdă a îmbrăcăminții, dar școlăriță în vacanță prin vîrsta trăsăturilor și a înălțimei, cît și prin expresia feții și a mînilor — fără inele — încrucișate pe genunchi. Răpirea ei din compartiment — gentilă ca un coș de flori, ridicat pe sus — o intrigase și mai mult. Apoi îmbrățișarea candidă, impudică și pasionată, de pe coridor — fredonase zîmbind un motiv din *Manon* — lacrimile și copilul... domnul care plîngea în urma trenului plecat.

Domn?... Copil?...

Îi venea să-i spuie: "Întoarce-te. Vreau să-ți văd fața." I-ar fi spus-o desigur — nu se sfia nici în saloane să o facă, amănunțind pe dansatorul intimidat prin *face-à-main*, cu ochii miopi, nu de miopie, ci de impertinență calmă — dar prefera să fie intrigată decît să aibă anostul final al decepției.

Ca siluetă, văzută pe la spate — haine de sport cu pantaloni scurți: moletierele cenușii înfășurau picioare lungi, frumos croite — părea bărbat: zvelt, tînăr, dar bărbat. Umerii, deși dezolați, erau largi, formați. Nu-i văzuse fața în tren. Privise numai îmbrățișarea: de-atunci ardea țigara singură. O aruncă, desprinzînd-o din țigaretă cu degetul cel mic. Printre mucurile de țigări "Funcționar", "Sergent" și "Plugar", și cele răsucite în foi de ziar, aruncate prin pietrișul peronului, țigara fumată pe jumătate, cu inscripții turcești, evoca începuturi de roman polițienesc cu Sherlock Holmes, lectură favorită a șefului gării, care, la distanță respectuoasă, aștepta și el să se întoarcă "tînărul misterios", pentru ca, la rîndul ei, "doamna senator" să-și "exprime voințele". Șeful gării purta asupra lui lampă de buzunar electrică, box, Browning și pipă: om cult! N-avu nevoie să întrebuițeze nimic din "arsenalul detectivian", fiindcă „doamna senator” îi trecu bagajul și pledul ca unui simplu servitor.

— Se poate? N-a venit trăsura?

— E o enigmă la mijloc...

— Nu-i nici una. A uitat Sake să mă anunțe!

Și fără să-i pese de proximitatea șefului gării, care, la auzul numelui atotputernic în județ, se ploconise ca în fața lui Sherlock Holmes venit direct din Anglia, murmură pentru ea, dar tărișor, cu un dispreț familiar ochilor și buzelor:

— *Pauvre* Sake!... Ce trenuri sînt pentru Iași?

Șeful gării făcu un gest de completă dezolare:

— Pînă mîne dimineată n-avem decît un tren de marfă! Să vă ofer camera mea. Modest, dar din toată inima! Am și bibliotecă.

— *Merci!*

Privi din nou spre Dănuț: pornise cu umerii plecați spre ieșire. Îl urmă. Șeful gării, după ea, "scrutînd" spinarea lui Dănuț.

— Gheorghită!

— Aici-s, conașule.

— Hai.

— Domnule...

— ...Mă rog, doamnă?

Oportună, lampa de buzunar a șefului gării luminează fața dulce a tinereții cu urme de lacrimi.

Zdup dansa, sforăind, gîfîind, ușor înspumat.

— Tinere, am rămas fără trăsură. Ai avea amabilitatea să mă conduci acasă?

— Unde, doamnă?

Și glasul era nesigur și răgușit după plîns.

— Cîți kilometri? se adresă ea șefului gării.

— Cinci, mă rog, mari și lați!

— Cinci kilometri, tinere. Moșia Sălcii. Mergem la pas.

— De unde ești, băiete? interogă șeful gării pe Gheorghită, în șoaptă, cu fruntea concentrată, sfredelindu-i ochii cu o privire detectivă.

— De la Medeleni. Hap-țiu! răspunse Gheorghită trăgînd pe nas un strănut incipient, care totuși, izbucni amplificat.

"A luat un gutunar: deci vine de la Medeleni, distanță mare, îmbrăcat subțire, drum prin pădure", deduce *in petto* șeful gării, trecîndu-și batista pe față.

Și tare:

— Aha! Aha! Puteți merge liniștită, comunică el rezultatul anchetei. Ăsta-i de la moșia lui conu Iorgu, deduse el cu glas tare, punînd în evidența conului electric bihunca "enigmatică" acum o clipă. Mata sînteți fecioru lui conu Iorgu?

Fără să-i răspundă, Dănuț se prezintă "doamnei senator", ajutîndu-i să încalece bihunca.

"Doamna senator" părea înaltă și slabă în umbră, zveltă în lumină, dar picioarele descoperite pînă peste genunchi — din pricina poziției pe bihuncă — făcură să se presimtă unul din acele trupuri tainic împlinite, a căror goliciune arată onctuoase curbe mlădii, destăinuie numai de ritm — ochiului atent și experimentat — de haină, nu.

— Mîi mata, conașule?

— Nu. Mîină tu.

Îl ostenea și gestul ridicării brațelor.

Gheorghită încălecă.

Încalecă și Dănuț, cu picioarele spînzurînd pe de lături, fiindcă bihunca n-avea decît o singură rezemătoare pentru picioare, ocupată de pantofi cu tocuri înalte.

Porniră. Șeful gării îndreptă pentru ultima oară asupra bihunței lampa care destrăma relativele "tenebre", căci luna ardea alb în noapte. Aspiră aroma "tabacului blond". Stinse lampa. Enigma nopții înghiți bihunca.

Șeful gării aprinse luleaua și porni gînditor — deducînd în treacăt că e lună:

după umbre — spre fascicola deschisă sub lampă: *Taverna "La șarpele negru"*, avînd pe copertă autenticul portret al lui Sherlock Holmes: pipa deducțiilor, fruntea meditațiilor, zîmbetul impenetrabil și ochii cu sclipiri de oțel, reci, sfredelitori...

"Ce om! Eh!"...

*

Respirația cu tril subțire a milioanelor de greieri se ridica și cobora, ritmînd noaptea, muzical.

Multă vreme, Dănuț lasă numele Adinei, în tremur de lacrimi, să urce și să coboare cu respirația greierilor pînă-n stele, în iarba umedă.

Noaptea era, în lumina lunii, ca un păr negru despletit pe grumaji, văzut prin coardele de argint ale unei harpe.

Bihunca mergea domol. Drumul era alb ca o dîră de ape. Toți trei tăceau. Doamna fuma mișcînd ușor brațul cu brățări de aluat și susan. Mișcările brațului răsfrîngeau în urmă un vag parfum de violete îmbinat cu aroma contradictorie a covrigilor. Capul îi era acoperit cu un fel de turban de catifea neagră.

Jacheta *tailleur*-ului se rotunjea iute pe umerii mici și înguști, dar talia, mult mai subțire, minusculă, gîtul rotund și supleța spinării dădeau fineță umerilor și un fel de vigoare fragilității lor.

Zdup sforăi, încordă capul, împinse îndărăt cu crupa, strîmbînd bihunca.

— Nu vrea la deal, conașule! Ci-i di făcut?

— Ne dăm jos, hotărî doamna.

Dănuț sări înainte, prevenitor. Zdup se scutura, împingînd mereu.

O luă în brațe.

— Ia-l de frîu, Gheorghită. Cuminte, Zdup!

O așeză în drum. Îl surprinse elastica pondere a trupului care părea pană.

Gheorghită o luă înainte, călăuzindu-l pe Zdup.

— Așteaptă-ne sus, hotărî doamna.

Porniră alături după bihuncă, Dănuț cu parfum de violete-n brațe și pistrui de susan pe haină.

Lîngă el, doamna fredona o arie din *Manon*.

Adina! Adina! Singur lîngă o femeie străină! Ea singură în tren, tot mai departe... Nu-i putuse spune nici o vorbă! Nu-i scrisese nici un rînd să-i ție tovărășie pe drum! Nu-i adusese nici o floare! Cum îi curgeau lacrimile pe obraji!..

Oftă privind în pămînt.

— Biata fetiță!

Cine vorbise?

— Biata fetiță! Ce tristă era!

Întoarse capul spre parfumul de violete.

— O iubești mult?

Copilărește răspunse ochilor negri și parfumului de violete.

— Da.

— Biata fetiță!

Dănuț zîmbi, cu toată tristețea în obraji.

— Am călătorit împreună de la Iași...

— Da?

Parcă ar fi primit un dar de la Adina.

— Da. Eram alături.

Se îmbuna întristarea nopții! Avea lângă el un tovarăș cu amintiri comune, cu icoana Adinei între ei.

— Ce fetiță drăgălașă!

— Daa...

— Delicioasă!

— Da, dădu din cap Dănuț oftînd întretăiat.

— Era atît de gentilă cu mîinile pe genunchi, cuminte-cuminte! Îmi venea să-i dau bomboane...

Ridică ochii calzi de recunoștință mută spre parfumul de violete și aroma de susan.

— Nu știa c-o aștepți?

— Nu. Nu știa, suspină Dănuț.

— Se cunoștea! Era abătută. Avea gura copiilor cînd le vine să plîngă.

Un nod se sui în gîtul lui Dănuț. Înghiți. Întoarse capul.

Fără să-i fie rușine, întoarse din nou capul spre buhul parfum de violete. Nu putea vorbi.

— Te iubește mult?

Dănuț plecă fruntea.

Urcară în tăcere prin parfum de mîntă.

— În ce clasă-i?

— ...

— Învăță la Iași?

— ...Nu.

— La București?

— ...Da.

— Într-a șasea?

— ...Da.

— Se cunoaște! E așa de proaspătă!

— Da.

O rară frăgezime îi învălui, colorîndu-i obraji. Fetiță o vedea pe Adina dragostea lui, fetiță o vedea tristeța lui... Și iată că un glas dinafară o numea și el fetiță. Împreună cu altcineva, vorbea despre o fetiță, despre Adina tristeței și dragostii lui.

— Ai să-i scrii?

— Da.

— Acasă?

— Da.

— Și părinții ce spun?

— ...Ei nu știu!

Se roși tare.

— Așteaptă curierul la poartă? Îi fuge înainte?

— Da.

O vedea pe Adina fugind înaintea curierului, cu bătăile inimii, întorcînd capul

să vadă dacă n-o privește cineva de acasă.

— Vă iubiți tare?

— Da.

— Și ești trist de tot?

— Da.

— Vrei un covrig?

— Nu.

— Îs proaspeți. I-am luat calzi de la Iași. Eu ador covrigii cu susan de când eram la școală. Și ei îi plac?

— Da.

— Atunci trebuie să mănânci! Uite, rupe unul.

Îi întinse brațul. Rupse un covrig.

— Mie nu-mi dai?

— Ba da. Mulțumesc.

— E bun?

— Da.

— Vezi!

Mîncară alături, urcînd alene. O adiere slabă îi împresură cu parfum de flori umede. Apoi rămase numai parfumul de violete ca o umbră înspre el a siluetei de alături.

Doamna scoase din buzunar o tabacheră de baga.

— Poftim. Nu fumezi?

— Nu, mulțumesc.

— Nu te lasă părinții?

— ...Nu... da...

— Lasă! Eu "nu te spun"! Ia o țigară: sînt dulci, nu fac rău!... Bagă de seamă, că se stinge! Vino mai aproape.

Obraz în obraz, se aplecară asupra pumnilor ei, în care debila flacără se îndoia sperioasă. Și mânușile tot parfum de violete aveau, amestecat cu cel de piele glasă.

— Nu știi să fumezi!.. Vra să zică nu spuneai minciuni! În ce clasă ești?

— Într-a opta.

— Și n-ai fumat pînă acuma?

— Nu.

— Îți place?

— Îmi vine să strănut!

— Arunc-o!

— Nu. Am s-o fumez.

— Atunci învață-te. Uite cum; tragi fumul încet... nu-l sorbi. Îl aspiți delicat, așa... Acuma iar îți vine să strănuți?

— Da.

— Strănută!

Strănută înecat de fum.

— Lecția de la început! Vra să zică tragi fumul — nu-ți umplea gura de fum: de asta strănuți! — încă o dată! Așa. Acuma respiră adînc.

— Ca la doctor?

— Nu vorbi! Ca la doctor, ceva mai natural numai! Eu nu-s doctor!... Ei, cum îi?

— Bine... da...

— Da?

— ...Să mai stăm puțin.

Bufni de rîs, răsturnînd capul pe spate: dinții albi sclipiră-n lună. Linia bărbiei lunecă albă și goală spre sîinii ascunși.

— Cîți ani ai?

— ...Nouăsprezece,

— Ai rămas repetent?

— Nu. Am început mai tîrziu.

— Ei! Mai fumăm?

— Sigur!

— Să văd!

Trase din nou, respectînd mișcările învățate descompus, dar sintetizîndu-le cam brusc, "dînd dușcă" fumul.

— Bun?

— Bun!

— Ce gust are?

— Fum!

— Ei, fum! Tutun, nu fum! Îi simți aroma?

Respiră adînc.

— Mă miroși pe mine? A ce miros?

— Violete.

— Îți plac?

— Da.

— Am să te las repetent, elevule! Nu știi să guști tutunul! Ești distrat!

— Ba știu! Da încurec.

— Atunci nu știi! Gustul tutunului, elevule-elevule, îl simți în nas — nu rîde — îl simți cînd fumul alunecă din cerul gurii spre nas...

— Atunci de ce-l tragi în piept?

— După ce nu știi nimic, mai întreb!

— Întrebare!

— Răspuns: îl tragi în piept ca să-ți umpli plămîinii cu aromă...

— ...pe care n-o simți decît în nas!

— Ei! Ți-ai luat nasul la purtare! Să văd dacă știi lecția... Așa! Iar strănuți!

— Nasul!

— Lasă nasul! Ești debutant!... Ce-i?

— Am... cam amețit.

— Tare?

— ...Așa... puțin...

Țigara îi căzu din mînă.

— Reazămă-te de mine. Bine, nu așa! Sînt voinică!... Na! Greu?

Aruncă și ea țigara. Vîrî țigareta în buzunar. Se așează pe marginea șoselii, în iarbă. Luă pe genunchi capul lui Dănuț.

— Nu te gîndi la nimic. Închide ochii. Stai liniștit pînă ce-ți trece.

Își trase mînușile. Scoase pălăria lui Dănuț. Îi puse nuna pe fruntea nădușită rece. În lumina lunii fața lui Dănuț era albă-albă, cu cearcăne subt ochi.

Cu o mînă îi acoperi ochii. Cu cealaltă îi inela părul: numai arabescuri cu luciri de argint și gropițe de umbră castanie.

Dintîi simți parfumul de violete, altfel cînd izvora din mîna goală, care-i acoperea ochii. Apoi simți coapsele femeiești, pe care-i rezema capul.

— Ai înviat?

— ...Știu eu!

— Încearcă!

Îl ajută să se ridice, ținindu-l de subțiori.

— Pornim?

— Dacă mă ajuți!

— Fie! Profesoară dintîi; apoi infirmieră! Cum e cu tutunul?

— Să n-aud!

— Cînd ți-i da licența să încerci din nou: cu patru infirmiere pe de lături!

— Da! Dacă mi-ar plăcea, aș fuma!

— Prea acri strugurii!

— Nu ți-i bine, conașule? îl întâmpină Gheorghită care zîmbise privind scena din vale, dar se îngrijorase văzîndu-l pe Dănuț sosind cu capul pe umărul doamnei, într-o atitudine de rănit.

— O amețeală. Mi-a trecut. Haidem.

— Să-ți ajut?

— Nu, mulțumesc. Dă-mi voie...

Se săturase să fie tratat în copil și infirm! O ajută, săltînd-o voinicește, să încalece bihunca. Sări, la spatele ei.

— Mînă, Gheorghită!

El comanda.

Elastică, bihunca porni.

O amețeală! Instinctiv, îi încolăci mijlocul... Se dezmetici. N-avea corset, nici centură! Trup lung, mijloc rotund, subțire, dar degetele nu întîlneau dungile tari ale coastelor de jos, se afunda ca în mușchiul copacilor.

Se întoarse spre el.

— Mai bine?

— Îm! Potrivit!

— Cum ții picioarele!

— Așa...

— În vînt? Nu. Pune-le aici. Ai să cazi jos așa! De ce te jenezi? Pe mine nu mă incomodezi! Mă strîng... așa.

Își vîrî picioarele în aceeași rezemătoare, alipindu-și pulpele de pulpele ei. Cu brațele în jurul mijlocului și picioarele alăturate, erau ca doi călăreți pe aceeași șea, cu picioarele în aceleași scări.

Odihnit, Zdup bătea un trap viguros.

Încet cu-ncetul, mînile lui Dănuț, descleștîndu-se din jurul mijlocului, se urcară. Dintîi rugătoare, șovăiră, apoi, hotărîte și dure ca plăcile de prețios metal bombat pe pieptul dansatoarelor orientale, acoperiră sîinii care încăpeau în ele.

Și fără abur de tutun, capul se aplecă pe umăr, și buzele cu suflare fierbinte

întîlniră și gustară parfumul de violete, acolo unde părul ridicat lasă un puf pe ceafa descoperită.

Gheorghiță zîmbi lat, fiindcă umbrele erau lungi pe șosea, și stăpînul său — vrednic stăpîn!

*

Castelana de la Sălci, urmată de Dănuț, de harmalaia cîinilor și de ploconecele servitorilor și servitoarelor, aștepta în fața scărilor să vie cămărășița care păstra cheile casei.

Bihunca, lătrată de cîni, trăsese la scară, în fața rondului de trandafiri. Se auzeau vociferări, gesticulau lumini: tabără nocturnă, chemată la luptă domestică.

Dănuț, cu mîinile în buzunar, aspira parfumul trandafirilor.

Nu-l reținuse, dar nici nu-l congediase.

În bihuncă, gestul îndrăzneț, prelungit de-a lungul kilometrilor lunari, pierduse progresiv semnificația de tulbure și ademenitoare complicitate — de la o vreme doamna începuse să fumeze, apoi mîncase un covrig, iar fumase — părăind impus de situația lor pe bihuncă, devenind oarecum, firesc și necesar. Multe femei, tolerau aceste familiarități sportive, spontan, fără de nici o jenă sau reticență. În *bobsleigh* ținuse fete și femei, deopotrivă, de mijloc, primindu-le în brațe la unele virajuri aprige, lipit de ele din umeri pînă-n picioare, constatînd în treacăt elasticitatea lor trupească, preocupat însă de viteza bobului mai mult decît de-a sîngelui.

Rămînea sărutarea. Gîtul ei o primise impasibil, ca o scrisoare, mărcuța lipită de ea,

Îl credea copil. Îl tratase ca pe un copil. Cu atît mai bine! Ea singură îi servea o soluție comodă pentru el, un rol de îngînări, stîngăcii, naivități și îndrăzneli tolerate, care-i convenea; altminteri, ar fi fost jenant, umilitor mai ales.

Făț de bărbați, credința sau impresia lor că ești copil prostuț, și tratarea în consecință, te paralizează, fără nici un folos sau voluptate: dimpotrivă, vanitatea e iritată.

Dar convingerea femeilor că ești copil naiv, "școlar", cînd nu ești, e o subtilă superioritate asupra lor, o haină largă, în care toate mișcările ți-s ascunse, toate gesticulările posibile în căderea faldurilor lente și fățarnice. Se apleacă, încrezătoare ca asupra unei flori, Le săruți: cred că-i rouă! Aleargă, înviorate și ațîțate ca după fluturi, întind mîna, le-o strîngi tare: cred că-i vînt, se lasă-nvăluite în joacă! Le prinzi în brațe, bărbătește, le despoi: cred că-i zburdălnicie dezinteresată de rîu limpede și repede!... Și dacă vād în sfîrșit că nu ești copil, îți afirmă contrarul, bătîndu-te peste obraji: e așa de comod pentru ele! Și atît de savuros!

Cămărășița alerga despletită ca văduva unui înecat. Deschise ușa. Parfumul de violete intră în casă; Dănuț îl urmă.

Tăcere prăfuită de casă închisă cu multe covoare. Parfumul de violete dura o proaspătă înviorare. Urcară scările, precedați de un candelabru cu luminile aprinse.

Lux oriental pretutindeni. Covoare cu reflexe cireșii, rubinii, violete, vișinii, cărămizii, albastru persan galben stins; șaluri cu deseme iuți ca viperile. Icoane

ornamentale. Candelabrul învia binecuvântări rigide de sfinți cu ochi severi și bărbi lemnoase; petala frunților de madonă; lancea superbă... Pluteau amintiri de tămâie și călugărași. Profan, parfumul de violete zîmbea printre ele, încruntînd întunericul din urmă.

Sus, în *hall*-ul parchetat negru, dragoni de argint din jurul unui uriaș vas chinezesc căscară fălcile cu limbi multiple, în care flăcările aruncau luciri de foc.

Cămărășița deschise ferestrele. Flăcările ondulau; umbrele ondulau. Încăperea părea că adăpostește palpitarea de catifea a unui imens fluture de noapte.

Două servitoare, foarte frumoșele, cu aer de subrete pariziene, elegant încălțate, cu șorț de dantelă și bonețele pe cap, urcau sprintene scările.

— Sărut mîna!

— Sărut mîna!

Făcură și lui Dănuț o reverență identică, fără să se mire.

— Pregătiți samovarul în salonaș. Conduceți-l pe domnul.

Precadat și urmat de cîte o subretă, Dănuț intră în salonaș. Tot parchet negru, tot covoare. Un pian de lemn mahoniu, acoperit de un șal albastru cu chenar colorat în game de roș. În mijlocul salonașului, masă ovală de lemn roșietic, acoperită cu un șal venețian: negru ud, flori verzui, franjuri mătăsoase, în ploaie brună de jur împrejur.

Prin ferestrele deschise, respirația nopții intră. Franjurile se clătinară moale, flăcările se-ndoiră. Lent ca un șarpe care deschide ochii, destinzîndu-și inelele solzoase, salonașul învia.

Subretele răscoliră valurile colorate ale pernelor îngrămădite pe divan, răsîndindu-le pe marginea dinspre părete și la căpătîi.

Se înclinară. Plecară, închizînd ușa. Curentul stinse cîteva lumînări. Panica celorlalte se potoli.

A! O bibliotecă!

Trei rafturi joase de lemn roșietic. Cărți multe, legate în piele, cu o variație care dovedea o cochetărie pentru cărți egală celeilalte. Leneșă dezordine.

Cum le lăsase mîna care le răfoise, așa erau. Și colbul de pe rafturi: brumă pe o castană sălbatecă.

André Gide, Pélladan, Baudelaire, Rimbaud, Pierre Louys, Walt Whitman...

Zîmbi. Situase în aceste rafturi un virtual volum;

DAN DELEANU

VERSURI

E agreabil să fii scriitor! Numele tău pe coperta unei cărți învelită în piele; o carte răsfoită de mîni... Ce fel de mîni avea?... Parfumul de violete și-l amintea. Acolo în iarbă, pe marginea șoselei, simțindu-i mîna pe ochi, îi venise să guste parfumul mîinii cu vîrful limbei, cum îți vine să guști uneori parfumul din flacoanele femeilor pe care le frecventezi. Își amintise, însă, că era trist și convalescent și renunțase.

O subretă intră aducînd samovarul. Cealaltă veni în urmă cu tablaua.

Ieșiră.

Își dădu seama, deodată, că era plină noapte, că în loc să doarmă — cum

credeau cei de acasă — era într-o casă necunoscută, cu o femeie străină, într-un decor "gen vitrină Djaburov", cum numea Olguța excesul de orientalism în decorația caselor, care începuse să bîntuie: reflex social al literaturii decadente și al celei exotice din Franța — și o mirare extraordinară îi încreți fața. Se deschise parcă un oblon și o fereastră în el.

Un cucuș cîntă, prin somn probabil, obsedat de soare.

Avu senzația că-i la București, într-una din acele case artificiale și prețioase, insuportabile cînd stai mai multă vreme în ele; case acaparate de decor, în care îți vine parcă ori să leșini molatec — în timp ce *brûle-parfum*-urile ard cețos și aromat — ori să înjuri românește, ca să te deștepți în substanțiala Românie.

Aceeași aversiune — pudoare agresivă — care-l făcea în copilărie să nu vorbească franțuzește, deși putea, îl însuflețea în aceste decoruri care excludeau viața verticală, impunînd trupului și sufletului atitudini orizontale. Conținutul bibliotecii și amănuntele mobilierului destăinuiau un gen "femeie fatală", cinematografic fatală, care-l făcea să dorească reacția grosolană, cum poate biblicul Samson dorea dușul pletelor. Poate același sentiment făcuse pe armoniosul Eminescu — niciodată vulgar în fața sufletului și a dragostii — să invectiveze brutal, iritat, cu mai multă ranchiună decît dispreț puternic, să ricaneze și să gesticuleze oratoric — în versuri pe deasupra — împotriva importului de lux.

Multe cărți din bibliotecă îi erau cunoscute. Stima unele; admira altele. Unele îl iritau surd, fără ca să-și poată explica lămurit cauza, cum era *Le portrait de Dorian Gray*, a lui Oscar Wilde. Simțea poate că pentru Wilde, romanul acesta avea aceeași semnificație ca pentru Dănuț versurile lui franțuzești, lăsînd la o parte prăpastia calitativă. Și *Dorian Gray* era o carte scrisă în fața lumii — ca de pe scenă — și pentru ea, nu în fața sufletului, pentru echilibrul, pentru religia lui în primul rînd. Carte în care sufletul arăta ce are mai aparent, abilitatea talentului: suprafață — nu sunetul sufletului: adînc. Atmosfera din *Dorian Gray* îl interesase. Inteligența lui Wilde era captivantă deși prea egal strălucitoare ca să nu simți ticluirea, fardul și o specializare în paradox, micșorătoare pentru un scriitor ca orișice altă manie.

Nu era "prostie" în această carte. Nu era "sentimentalism stîngaci". Abuzul de cinism estetizant sătura exact cum satură abuzul de sentimentalism umanitar. Și oțetul poate să te dezguste, nu numai siropul.

Lipsea acestei cărți diversitatea infinită de atitudini, subtil dozate, imperceptibil contradictorii, care dă unei cărți greutatea specifică a unui suflet, impresia reliefantă a marilor creațiuni. Lipsea acea neglijență în ritm, acea inegalitate de circulație, pe care viața și inima omenească o au, dînd autenticitate tuturor incarnațiunilor.

Lectura unei alte cărți de Wilde, pe care n-o vedea în bibliotecă, *De profundis*, îl iritase deopotrivă, spre deosebire de criticii care ori disprețuiau excesiv cinismul din *Dorian Gray*, elogiînd tragismul pocăit din *De profundis*, ori procedau viceversa, după cum erau esteți impasibili sau moraliști combatanți. Și *De profundis* avea aceeași egalitate — în alt plan sufletesc — ca și *Dorian Gray*. De ce un om care plînge să fie socotit mai sincer decît unul care ricanază? E "om" cel care, succesiv, plînge, ricanază, e cinic, e duios, e sceptic, e credul, e prost, e deștept... Avînd alături hărțile desfășurate ale globului pămîntesc, nu poți spune că

"vezi" globul pămîntesc. Privești dezmembrarea grafică a continentelor. Numai globul sferic, care învîrtindu-se în jurul axei le descoperă pe rînd, unificîndu-le în aceeași rotație, îți poate da imagina pămîntului.

Un om e trist un ceas, o zi: în al doilea ceas sau a doua zi, prelungirea tristeții e un efort: ipocrizie. O tristeță poate să aibă o mai mare lungime de undă, dar nu e permanent vizibilă, nici permanent simțită. Alte sentimente, alte dispoziții o interceptează, o acopăr; răsare iar, mai departe, aceeași tristeță, dar alte priveliști au ascuns vremelnice curgerea ei permanentă...

Tristeță lui — plecarea Adinei — exista în el undeva, dar el nu era trist. Îl aștepta să-l însoțească mai tîrziu...

"Ce murdărie!"

Îi era scîrbă de el.

Oftă. Ricană. "Femeia fatală" întîrzia. Probabil că se gătea în stilul casei: inele cu pietre savant numite, pe degete; lanț indo-chinez-persan cu scarabeu faraonic; bandou pe frunte; khol în jurul ochilor măsluiți; brățări la glezne și la încheieturile mînilor; picioarele goale, cu unghiile fardate, în sandale dinainte de Cristos etc. ... etc... Rețeta de preparațiune a acestui gen de femeie: două grame de Salomee, unul de Messalină, altul de Aziadé, marca Loti, nouăzeci și șase de grame de Francesca Bertini — le bați bine, le agrementezi cu parfum de violete și obții o irezistibilă femeie fatală.

Se înșela.

Castelana intră cu un șorț alb peste *tailleur*, aducînd pe-o farfurie covrigii încălziți.

— Mă ierți, tinere, că te-am făcut s-aștepți. Mi-am văzut pisicile. Am douăzeci.

— Douăzeci!

— Da. M-am spălat pe mîni, am luat covrigii și am venit. Ți-e foame?

— Da.

— Bravo! Și mie. Luăm un ceai?

— Cu plăcere.

— Tare?

— Potrivit.

— Poți să-l bei mai tare. E ceai adevărat...

— ...din China! scăpă Dănuț zeflemeaua gîndului.

— De ce ești sarcastic, june fumător? E chiar din China. China e o țară, nu un snobism. Mi l-a adus cumnatul meu, pictorul...

Nu-i răspunse. Peste foaia ascuțită din fundul ceștii, turna apă clocotită din robinetul samovarului. Un abur parfumat se răsfirea gînditor.

— Covrigii sînt din România?

— Da, patriotule! Îmi plac covrigii din România și ceaiul din China... cînd îl am.

Cam amărui, ceaiul avea cu totul alt gust decît cel obișnuit. Deosebirea dintre aroma frunzei de nucă, de pildă, și a dulceții de nuci.

— Ai spus că ți-e foame?

— Da.

— Cu ceai nu te saturezi, mai ales că-i din China! Ce să-ți dau?

— Mulțumesc, mă duc acasă.

— Ai cam întârziat!

— Evident!

— O papară bună!

Dănuț își stăpîni și iritarea, și zîmbetul. Iar îl ispitea rolul de licean, impus a doua oară.

— Nu mă vede nimeni!

— Aa! Ești meșter la escapade?

— Nu. Da ajung la vreme.

— De unde știi?

— ...Știu eu! Spun așa!...

Sorbiră ceaiul. N-avea multe inele: alianța și un smaragd halucinant. Mîni mici, care desigur nu s-ar fi putut opri să nu mîngîie și să strîngă o piersică plină, chiar dacă buzele n-ar fi dorit-o. Mîni care "apucau" nu ca să "aibă", ci ca să alinte. Înțelegeai, privindu-le mișcările, plăcerea anticilor de-a ține în mînă o bulă de fildeș. După ce sorbea ceaiul, nu tamburina cu degetele pe masă, nici nu le răsfirea gimnastic sau pianistic: pipăia cu vîrfurile rotunda ceașcă, netedă, cu părății translucizi și luciu oval.

Îi plăceau într-adevăr covrigii aduși de la Iași. Îi ronțăia cu poftă, adunînd cu vîrful limbei susanul rămas pe buze.

N-avea nasul în sus. Ciudat! Întîia impresie era că-i în sus. În realitate era aproape curb: dar nările scurt arcuite îl făceau să pară în sus. Uneori părea că privește cu nările.

Avea ochi mari, negri, din aceia care dau feții un fel de decoltaj negru, atrăgînd atenția asupra lor ca toate gătelile de gală.

Își oxigena părul? Poate! Negru, avea un reflex roșu, ca dîra unor asfințituri de toamnă în desișul negru al brazilor. Nu era oxigenat! Dar îi venea mereu să-i atribuie artificii pentru orișice seducțiune descoperită.

Se pieptăna cu cărare la mijloc. Părul, strîns meșteșugit pe tîmple și la ceafă, părea că-i scurt și că buclează numai jos, ca să încadreze figura.

— Cîți ani ai?

— Optsprezece.

— Parcă spuneai că nouăsprezece!

— Daa?... Sînt cam distrat!

— S-au cam uituc!

— Poate!

— Se vede că fugi des de la școală...

— ...! De ce?

— N-ai semnul gulerului tunicei pe gît!

Îi veni să zîmbească. Se stăpîni. Știa că are gît frumos. Nici urme de brici, nici omușor trepidant, nici gușă... și Adina avea un ochi!

— Umblu cu gulerul descheiat.

— De cochetărie?

— Nu. Mă supără. Îmi place să-mi simt gîtul gol.

— E voie la școală?

— Cum nu, dacă nu te vede directorul!

— La ce liceu urmezi?

— Lazăr.
— Liceul Lazăr? Când l-ai inventat? Nu cunosc nici un liceu Lazăr la Iași!
— Nu la Iași: la București!
— Aa! Stai la București!
— Da.
— Și părinții dumitale?
— La Iași.
— Ești intern?
— Nu, extern.
— Atunci ce cauți la București?
— Am un moș... care...
— Vrea să te aibă lângă el. Vorbești ca la lecție! Te intimidez?
— ...Știu eu!
— Vra să zică la București... "Fetița"-i tot din Iași?
— Nu. Țț!
— Ce-i? Ce s-a întâmplat?
— Nimic. Fetița e din București. Mai ține mult interogatorul?
— Pînă ce-ți vei bea ceaiul: conversație!... Spune dumneata ceva!
— ...
— Stai!... Cine-i tatăl dumitale?
— Avocatul Deleanu.
— Aaa! Ești băiatul... Da, da! Ești nepotul lui Vania Dumșa, vărul mamei dumitale? Nu?
— Ba da! exclamă surprins Dănuț.
— De ce te miri? L-am cunoscut bine.
— Daa? Pe moșu Vania?
— Cam demult... Unde e acum?
— În Rusia.
— S-a întors din America?
— Da. A trecut prin Iași.
— Daa? Mă mir!
— De ce?
— Că nu l-am văzut.
— Nu v-a făcut nici o vizită?
— Nu, nu! Era și... "...cam greu!" continuă ea în gînd, zîmbind.
— Vra să zică, ești nepotul lui Vania!... Mai vrei un ceai?
— Mulțumesc, e tîrziu!
— Ți-e frică de mama?
— Țț! Nu. Da...
— Ia să-ți văd palma. Întinde-o, nu-ți fie frică! Ia candelabrul. Poftim după mine... Nu-mi place să stau pe scaun!

Își scoase șorțul și jacheta *tailleur*-ului, rămînînd într-o bluză subțire de mătăasă viorie. Se întinse comod pe divan — ca pentru o lungă lectură — pe-o coastă, rezemîndu-se într-un cot. Dănuț se așază pe marginea divanului, cu spatele apropiat de curba făcută de trupul ei.

Îi luă palma, cercetîndu-i-o amănunțit.

Îi vedea din nou gleznele și pulpele alungite și începutul sînilor, care-i încăpuseră în mîni. Și o simțea cu spinarea atentă.

— Ții recordul simplității!

— Cum? sări Dănuț jignit.

Dar mîna-i era captivă în mîna autoritară a chiromancienei.

— Ai trei linii, bine marcate, și-atît. Echilibru perfect între cap, inimă și viață. Un ideal burghez vei deveni, tinere irascibil! Nu sameni lui Vania!... Ai zece la conduită?

— Mai puțin.

— Cît?

— Nu interesează!

— Vezi c-am ghicit! Fetița nu-i în programul palmei. De ce n-ai răpit-o?

— ...

— Vezi, palma nu minte. Liniile spun că nu erai în stare s-o răpești.

— Ei, asta-i!

— Ce să-ți fac! Așa vorbesc liniile. Ai răpi-o?

— Ai răpi-o?

— ...

— Eu, în locul dumitale, o răpeam.

— Țî!

Îi venea să fie brutal, s-o pedepsească. Era cam enervant rolul de copil!

I se păru că-i simte mijlocul și coapsele cuprinzîndu-l pe la spate. Gîndurile deviară.

Dar îl privea calm. Îi luă din nou mîna la cercetat. Avea o senzație displăcută văzîndu-și mîna cam roșie în mînile ei albe, cam grosolană în mînile ei mici, cam inertă, cu degete cam scurte. Ciudat! Contactul mînilor intimida în Dănuț impulsul pe care i-l da contactul spinării lui cu trupul ei. Îl încolăcise. Nu se mai putea îndoi! O simțea lipindu-se de el.

Îl apucă deodată, cald, de amîndouă mînile, apropiindu-și fața de obrazul lui. Pe lîngă ușorul parfum de violete, părul ei mirosea a păr de femeie, el singur amețitor parfum

— Spune-mi, cine-i fetița?

Iar! Dădu din cap negativ. Ce importanță avea "fetița"! Își smuci mînile și-i încolăci grumajii. Se aplecă.

Fără să se apere, își lipi obrazul de obrazul lui.

— Spune-mi, e fetiță?

— ...

Era atît de suplu și de lunecos trupul lung, încît brațele, strîngîndu-l, aveau fericirea uimită că nu-l scapă și înfricoșarea că-l vor scăpa.

Dănuț îi căuta buzele. Erau lîngă urechea lui.

— Spune-mi cine-i? E fetiță?

Avu gemătul de hulub al dorinței. Din nou auzi glasul ei.

— Nu! Dintîi spune-mi...

Vorbi în șoapte turburi:

— E doamnă: Adina Stephano din București.

Uneori o femeie e mult mai voinică decît puterea unui bărbat, cînd e lucidă și el

nu. Cum, nu știa!

Era singur pe divan, cu părul răvășit; ea, în picioare, zîmbea.

— Fugi acasă. E târziu... Vra să zică fetița e doamnă, domnul meu! Linia minciunei n-am văzut-o în palmă, dar am simțit-o!

Dănuț se ridicase cu spinarea grea și capul greu — mortificat. Vru să iasă.

— Nu vrei să-ți dau o carte?

— ...

— Ai cetit ceva de Oscar Wilde?

— Nu.

Singura revanșă!

— Poftim o carte bună: *La portrait de Dorian Gray*. După ce-o cetești mi-o aduci.

Îl întovărăși pînă în antretul de jos.

— Noapte bună. Poftim și o cutie de țigări. Să nu mai strănuți cînd tragi fumul!

La revedere.

Afară, la lumina lunii, se uită pe copertă: un nume scris de-a curmezișul, imperios: Ioana Pallă.

— Aaa! Ioana Pallă!...

Soția senatorului, cumnata pictorului... Moșu Vania, plecarea în America...

Ioana Pallă: sinuciderea cu ciudate comentarii a unei pictorițe poloneze venită la Iași, prietena ei...

Spre Medeleni mîină el, tot așa de vijelios ca și la dus.

Avea o tragică sfârîmare în suflet. Vînduse unui păcătos trup de femeie secretul Adinei, secretul dragostii lui.

Ioana Pallă știa ceea ce numai dragostea lui știuse: că Adina nu era fetiță, cum părea. I se părea că dragostea lui deschisese larg porțile ei închise pînă atunci tuturor, ca o casă scoasă la licitație.

Se isprăvise palida insomnie a lunii. Veneau zorii. Dănuț deschise ușa. Intră.

— Dan, tu ești?

— Te-ai sculat, Mircea?

— N-am putut dormi.

Dănuț oftă. Zvîrli cascheta și haina. Se lăsă un scaun, privind ferestrele.

Mircea, în cămeșă de noapte și papuci, avea o față de ermit adolescent după ispite.

Dănuț aprinse o țigară.

— Ce, fumezi?

— Pî! făcu Dănuț din buze, dezgustat.

Mircea suspină. N-avea curajul să vorbească.

— Mircea!

— Ce?

Dănuț ridicase capul, cu un aer resemnat și hotărît.

— Sînt un porc!

Mircea oftă din greu.

— Și eu.

PARTEA A TREIA

I

IOANA PALLĂ

Alexandru Pallă către Ioana Pallă
Veneția

*Dragă Ioană,
Ce cântec îți imaginezi că am auzit azi dimineață, deșteptându-mă?
Ascultă-l:*

*«Mergi la Li-ido barcaruo-uolă
Zic doi juni și-și a-legeu Uo gon-duolâ-ntre gonduo-uo-uo-uole Și voioș'n ie
săreau, e-he-heu...»*

*Partea cea mai nostimă e că cel care-l fredona eram chiar eu, așa precum ți
l-am transcris, cu indescritibiliul accent și tremolo al lui Sake.*

*Mă vezi? M-am regăsit la Sălcii, tu cu Les nourritures terrestres⁵⁶, eu cu paleta,
pipa și sandalele, și Sake cu vetustele reminiscențe muzicale: ale juneții valuri,
e-he-heu!*

Și m-am hotărât să-ți răspund.

*Cît a trecut de cînd mi-ai scris la București? Nu m-ajută nici memoria, și
războiul european — adevărat act european — a răsturnat timpul.*

*De porcărie ... De cîte ori aud pomenindu-se despre acest acaparant și
incomod eveniment, îmi vine pe buze zdravănul cuvînt al lui Cambronne.*

*Noroc că Veneția e în afară de Europa. E singurul oraș, din cîte cunosc care
n-are nimic «social». Aici ești în altă planetă și-n alt veac. Ziare nu cetesc. Repet:
Cambronne. Astăzi, laguna are culoarea smaraldului tău cînd e înourat afară.
Pute savuros. Am regăsit-o așa cum o lăsasem: fezandată ca un venerabil
roquefort, magnifică. Aș vrea să-ți văd nările în fața Veneției: merită s-o humeze.*

*De ce n-am venit la Sălcii, cum făgăduisem mirificei castelane? Capriciu mai
irezistibil decît irezistibila Ioana. N-aveam chef de peisajul moldovenesc. Aveam
nevoie de roquefort, nu de caș proaspăt — vorbesc de peisaj, tu, ca și Veneția,
ești... lagună!*

*Și acum, dragă Ioana, să-ți dovedesc că numai turcii au dreptate: «Cum o vrea
Allah!» Allah a hotărât să-ți fac comisionul, dincolo de așteptările tale, tocmai
atunci cînd uitasem de el.*

«Cine-i Adina Stephano?»

Cînd am primit scrisoarea ta, am fost persuadat ca întotdeauna — cine-ți

⁵⁶ *Bucatele pământului*, roman al scriitorului francez André Gide (1869—1951).

poate rezista — că Adina Stephano e cea mai interesantă femeie dintre Carpați, Dunăre și Prut, iar junele Deleanu, cel mai de frunte nătărău din cuprinsul acelorași hotare. Cum însă plecarea la Veneția mă preocupa mai activ decât produsele naționale, am procedat expeditiv — adică prostește — adresându-mă celei mai scîrnave guri și mai atotclevetitoare din cîte numără cafenea bucu-reșteană, lui Hăvășel.

Evident, era informat amplu: profesionist!

Iată buletinul: Adina Stephano, fostă soție a fostului căpitan Stephano: un escroc dublat de un pește. Ea, craioveancă de neam bun, dar... a fugit cu «tipul». După aceea, tipul a fugit «solo» în vreo Americă, sub impulsunea unui mandat de arestare. Restul, în ce o privește, vine de la sine... În stil de cafenea.

Concluzia: «tipesă.»

Am neglijat să-ți comunic această fadă și ignobilă biografie. Și bine am făcut. Acum te pot informa direct, cu alți ochi, altă perspicacitate și alt stil decât acela al plutarhului cafenelii bucureștene.

O cunosc pe Adina Stephano cum știu calitatea și nuanțele culorilor cu care-i fac portretul. Acest portret, pe care-l voi expune la toamnă, nu-l vei putea cumpăra cu toată recolta Sălciilor. E singurul tablou care nu va fi de vânzare nici chiar pentru tine; nici de dar, o, teribilă Ioană!

Întîia oară am văzut-o în gondolă, fără pălărie, cu degetele-n apă făcînd dîră. Părul roș, oglindit, cînd se apleca, în apa verde, fața roză ca interiorul scoicilor, ochii verzi (au parcă miros de iarbă), gura umedă și roșie, cu expresia copiilor frumoși cînd sînt gata să plîngă.

Mă duceam la o biserică să revăd o madonă care mă aștepta de cinci ani. Am renunțat fără ezitare.

Gîtul aplecat, părul vîbrînd în soare, și degetele cu fosete făcînd dîră în apa venețiană...

Transcriu versul lui Mallarmé:

*J'errais donc, l'oeil rivé sur le pavé vieilli,
Quand, avec du soleil aux cheveux, dans la rue
Et dans le soir, tu m'es en riant apparue
Et j'ai cru voir la fée au chapeau de clarté,*

*Qui jadis, sur mes beaux sommeils d'enfant gâté
Passait, laissant toujours de ses mains mal fermées
Neiger de blancs bouquets d'étoiles parfumées.»⁵⁷*

De atunci o văd zilnic. Venise la Veneția întovărășită de o rudă care a plecat — panica românului — cum s-a declarat războiul.

⁵⁷ Deci hoinăream, cu ochii-n pavajul vechi țintiți, / Cînd tu, cu soare-n plete, mi-ai apărut în stradă, / Și-n seară atunci, rîzîndu-mi, am zis că pot s-o vadă / Privirile-mi pe zîna cu coiful de lumină, / Ce, cîndva, peste somnu-mi de țînc fără hodină, / Trecea, lăsînd apururi din mîinile-i bogate / Să ningă roiuri albe de stele-nmiresmate (fr.).

Eu n-am vrut să plec la București. Nu-mi pasă de război! Mie-mi place Veneția!...

S-o vezi istorisindu-ți scena, cu aer îndărătnic de copil răsfățat, care nu vrea să plece din cofetărie, fiindcă n-a mâncat de ajuns cofeturi, bătînd din picior, gata să plîngă, dar energică!

Înțeleaptă mea Ioana, deși viața a adăugat încă treizeci de ani celor șaptesprezece pe care-i simt, am uitat.

Te rog să nu-ți aduci și să nu-mi aduci aminte."

Ioana Pallă aprinse o țigară.

Reciti: ...*"degetele cu fosețe, făcînd dîră în apa venețiană..."*

Și în sufletul ei făceau dîră... Să nu fi fost războiul, ar fi plecat și ea, corsar, după o gondolă...

"Pauvre Pașa!"

Cînd își da osteneala să compătimească verbal pe fratele pictorului Pallă, cu aceeași intonație spunea:

"*Pauvre Sake!*"

În fața femeii erau frați întru credulitate, deși Sake, senatorul, era mediocru, ignar, politician și de o "ministeriabilă ramoleală", pe cîtă vreme fratele lui, pictorul Alexandru Pallă, era unul dintre marii și rarii pictori români prețuit și dincolo de hotarele țării, de artiști și de femei.

"*Pauvre Pașa!*"

Îl vedea brun, cu paloare de brun somptuos în barbă și arcuit în sprîncene; cu nasul vulturesc, dezmințit de buzele de cadîină; pîntecos cu fast — pașă cu iataganul pieziș pe curba de mătăsuri a pîntecului; cu ochi de un negru onctuos ca părul lins al spaniolelor: parfumat cu *ambre*, mirosind a *maryland*; cu mîni grase și albe de femeie orientală; boem la îmbrăcăminte, dar cochet ca o curtizană română; impunător și decorativ cînd intra în salon, precedat de numele său ilustru, cu vastă pălărie de pluș negru, subt care tîmplele sure sunau lumini de argint.

Cinic ca liceenii la nouăsprezece ani, după întîia lectură a lui Baudelaire, pasionat după femei ca un motan vara, și leneș ca motanii iarna — era bun, și bun de dezmiertat ca un cap gros de "saint-bernard".

Glorios! Patruzeci și șapte de ani! Bogat! Astmatic! Adina Stephano!..

"*Pauvre Pașa!*"

"...făcînd dîră în apa venețiană..."

Continuă lectura.

"...Întîia mea îndrăzneală, după ce am cunoscut-o mai bine, a fost schimbarea numelui.

Din Adina am făcut Adia.

Mi-a dat voie. A repetat:

— Adia...

Cu sărutările primite în lunga mea carieră de pictor gustat de femei — din nenorocire pentru pictură — aș putea face un șal persan cu toate nuanțele roșului. Aș da o sută de colecții de astfel de șaluri, pentru aceste simple silabe spuse de Adia:

— Adia..."

"Pauvre Paşa!"

"...Sînt încîntat, mîndru, fericit de această unică frază muzicală scrisă în viaţa mea.

Adina era prea românesc, prea vulgarizat, prea craiovean. «Adia» — auzi? — Adia...

Dar numai Adia ştie să spună numele compus de mine. Ridică puţin sprîncenele şi spune.

Gest de Watteau; muzică de Lulli.

E delicioasă! Aş da o săptămînă din viaţă ca acest cuvînt «delicios», pe care l-am întrebuiţat şi pentru stridii, şi pentru crăvăţi şi pentru altele, să nu fi existat pînă astăzi: să-l fi descoperit o dată cu Adia.

Dar n-am isprăvit încă!

Ceteşte cu atenţie cele de mai jos:

«Cînd vezi un piersic înflorit îţi bate inima, fiindcă ai în faţă imagina întîii sărutări: buzele care-au zîmbit, obrajii care s-au înroşit... Un piersic înflorit te întristează, fiindcă în faţa lui, oricît ai fi de tînăr, eşti bătrîn.»

Ce spui, Ioana? Crezi că-i un hai-kai japonez? Nu! E o reflecţie făcută de Adia, pe cînd o pictam.

Alta:

«Nu-ţi pare rău cînd vezi un om care se tîrguieşte pentru un kilogram de cireşe cu olteanul, şi alături, în coşuri, toate cireşele care roşesc ca dragostea în faţa dragostii?...»

Alta:

«Cînd auzi o ȕigancă strigînd: — Fragi! Fragi! şi cînd vezi cofiţa plină, dacă nu simţi că eşti tu singur o cofiţă de fragi, n-o cumpăra».

Ioana, în numele meu şi pentru mine, dă foc întregii literaturi româneşti începînd cu faimoasa «Mioriţa bucălaie, laie...»

Îţi aduci aminte, Ioana, de începutul lui Dorian Gray. Sînt fermecat şi îngrozit ca pictorul Basil Hall ward în faţa tînărului Dorian Gray. Nu-mi dau seama cum România, Oltenia, Craiova, au putut face aşa ceva! Şi nu-mi vine să cred că Adia a stat în Bucureşti fără ca să nu fie cunoscută de întreaga lume venită în procesiuni să o vadă, cum vin japonezii, lăsînd totul, să vadă şi să sărbătorească întîiul cireş înflorit.

Impresia ta din tren că e fetiţă ca figură şi expresie, şi prea femeie în toate amănuntele îmbrăcăminţii — deci lagună — este falsă.

E într-adevăr fetiţă. E tînără cum numai frumosul ştie să fie. O dublă ingenuitate trupească şi sufletească îi conferă acest singur titlu de nobleţă pentru o femeie frumoasă. Dar perfecţiunea, arta ei de-a se îmbrăca şi pieptăna, nu e rafinement decadent. E... dar să-ţi transcriu un alt hai-kai de-a Adiei.

«Un zarzăr înflorit se îmbracă bine? Nu. Înfloreste. Atîta ştie: să înflorească.

Dacă în april n-ar înflori, n-ar şti să se îmbrace, fiindcă nimeni nu l-a învăţat. Haina unui zarzăr înflorit e graţia sincerităţii lui involuntare.»

Ioana, să poţi explica atît de just şi cu atîta profunzime farmecul adevăratei cochetării — şi să fie totuşi de copil buzele care vorbesc şi ochii cure zîmbesc miraţi! Miraculos!

Adia e urzită din culori şi zîmbete. Transcriu iarăşi o vorbă de-a ei:

«O livadă e milionul de fructe care-i dau tenul, și miliardul de albine care-i dau râsul...

O bibliotecă n-are ce căuta într-o livadă: fructele nu cetesc, albinele nu se-ncruntă.

Mierea se face în livezi și bătrîneța în biblioteci.»

Ruda ei o instalase la hotel «Danieli», bineînțeles. Știi, craioveanul chiabur nu poate concepe șicul decît cu icre moi la dejun, însoțite de șampanie; fotoliu de orchestră în banca întîia, la simfonicele Ateneului, și hotel «Danieli» la Veneția.

Am instalat-o într-un mic palazzo, în care am și atelierul.

Ai văzut, Ioana, un copil căruia îi aduci un ou mare de ciocolată, cu fundă de mătăasă, plin de surprize?

S-o fi văzut pe Adia coborînd din gondolă, cu umbreluța roșie deschisă — e singurul fard pe care și-l pune cînd e soare — cu piciorușe de păsărică pe solemnele trepte de marmură! Floare, Ioana! Am rîs, ochi în ochi cu gondolierul care i-a aruncat italienește floarea din piept. Inima mea era alături de floarea gondolierului.

Te miri și tu, mă mir și eu!

Am devenit liric permanent; de la ceaiul de dimineață pînă la isprăvitul binecuvîntatelor insomnii: cunosc și eu, Ioana, «aurora cu degete de roză». Nu mai pestez, nici nu mai exclam în vechiul și predilectul meu limbaj rablezian.

Adia doarme la etajul întîi. Tot etajul de sus e locuit de ea. Are candelabre pe care le face să sune, uneori le și sparge, jucîndu-se cu ele ca un pui de veveriță. E un neconținut cling-cling de cristale ciocnite deasupra mea. Îmi rîde deasupra capului.

Sînt îndrăgostit, Ioana. E ca o ploaie de primăvară simțită pe inimă. Toate tablourile pe care le pictez surîd.

Într-o zi, pe cînd îi făceam portretul, a venit lîngă mine și mi-a cules cîteva fire de tutun încurcate-n barbă.

Ioana! Ioana!

O pictez într-o tunică «Fortuny» de catifea verde, cu ușoare deseme de aur șters. În jurul taliei, o centură de argint sur, cu paftale. Să vezi părul Adiei — gloria toamnei în soare — în contrast cu verdele de baltă tomnatecă în umbră al tunicei și ochii... Niciodată n-am văzut ochi verzi atît de mari! E singura dimensiune amplă a Adiei. Au mărimea ochilor negri — cînd sînt mari — și-s verzi cu intensitate, un verde umed și înflăcărat totodată, avînd sonoritatea triumfală a roșului-aprins. Îți dau sete ochii Adiei. Ai vrea să te îneci în ei. Uneori, cînd marea e colosal de limpede și încărcată de lumină, ai aceeași dorință de cufundare.

Și să vezi, Ioana, mînile ei — încrucișate pe genunchi, cum le-ai văzut și tu, dar pe verdele lui «Fortuny»! Înțelegi fetișismul. Mînile Adiei, tăiate și așezate pe o pernă, pot fi adorate în genunchi. Podul palmelor e roz ca floarea leandrilor, și mișcările sînt joc de foșete. Nu poartă inele. Degetele sînt mai goale și zboară mai ușor.

Și acum, să-ți pun și eu o întrebare la care te rog — te rog, Ioana — să-mi răspunzi imediat, cu tot ascuțișul minții tale. Cine e tînărul Deleanu? Cum e? Cîți

ani are? E frumos? Ce gen de frumuseță? E seducător? Are farmecul tinereții numai, sau și farmecul arzător și tulbure al talentelor crude? Nu cumva e un gogoman? În sfârșit, tot ce crezi tu c-ar fi util pentru a înțelege dragostea Adiei pentru el.

Căci Adia Veneției, Adia mea, îl iubește pe acest Deleanu!

De unde știu că-l iubește?

De unde vrei să știu când Adia e limpede și străvezie ca aerul marilor înălțimi? Ea singură mi-a spus.

Mă chinuiește imagina acestui tânăr necunoscut. Vreau să știu de la tine cine-i. Vreau, Ioana, un diagnostic lucid, complet, brutal, ca acela pe care-l ceri marelui specialist mondial, de el atârând sinuciderea sau speranța.

lată cum am aflat rolul pe care acest tânăr tiran al nopților mele îl are în viața Adiei.

Căutînd într-o zi în caseta cu hîrtii prețioase, am dat peste scrisoarea ta, știi că păstrez tot ce vine de la tine. Am recitit-o, era doar preludiul Adiei. Și am asistat pentru întâia oară (la întâia lectură eram simplu lector amuzat) la scena din tren; răpirea din compartiment, sărutările de pe culoar... De atunci, a început să mă roadă acea curiozitate — cu dezvoltări și comentarii fantastice — îndreptată asupra singurului episod cunoscut din trecutul femeii iubite. Aria din Manon, pe care involuntar o fredonai tu, spectroarea scenetei de pe coridorul trenului, mă obseda, dîndu-mi... ceea ce tristeța dă liceenilor! Cam rușinos! Batistele mele vaste erau făcute numai pentru nas!

Tînărul Deleanu, pe care ai omis să mi-l descrii — calificativul «băiețoi», peiorativ în gura ta, nici nu-ți închipui, Ioana, ce seducătoare întruchipări poate avea în închipuirea unui Pașă de patruzeci și șapte de ani! — a aterizat în mine, proteic; uneori mai fastuos decît Cesar Borgia, alteori mai îngeresc decît Shelley, alteori — rareori — băiețoi cu mustăcioară, pomădat și parfumat. Din nefericire, această ultimă versiune e neverosimilă: nu poate intra așa ceva prin porțile împărătești, care sînt ochii Adiei, oricît de illogică ar fi dragostea. Capriciul da, dragostea nu. Și Adia îl iubește.

Știi prea bine, Ioana, că nu pot ascunde nimic multă vreme. Am un suflet eruptiv..."

"Pauvre Pașa!"

"...Am recurs la o stratagemă. Am întrebat-o brusc; pentru întâia oară în viața mea m-am roșit.

— Îl cunoști pe tînărul Deleanu?

Ce crezi că mi-a răspuns? Că nu-l cunoaște?

A sărit în picioare, cu obraji în flăcări:

— Îl cunoști?

— Îl cunosc, i-am răspuns cu inima albă.

— Îl iubesc, Pașa.

Și a început să plîngă..."

Multă vreme, Ioana Pallă privi plafonul salonașului. Reluă lectura fără să mai

aprendă o nouă țigară.

"...Continuarea e și mai extraordinară.

Ca s-o consolez, i-am făgăduit — ascultă, Ioana! — să dăruiesc portretul ei, armonia de verde și roș, în care pasiunea mea tremură miliarde de stele, tânărului Deleanu. Exclamă tu. Eu nu mai știu.

— Îl iubești, Adia?

— Da, Pașa, îl iubesc.

Asta cu ochii umezi de lacrimi și mâinile încrucișate pe genunchi.

— De ce-l iubești?

Alexandru Pallă punând astfel de întrebări!

— Nu știu... Îl iubesc ca pe un măștișor găsit pe stradă... E un copil. Îl iubesc. Pe tânărul Deleanu!

Mi-a spus că e în clasa opta la Liceul Lazăr, și că-l iubește. Alt nimic!

M-am gândit să scriu unui profesor de la Lazăr, fost coleg al meu pe vremuri, dar nu-i știu adresa, și chiar dacă i-aș ști-o, ce vrei să-i scriu, ce vrei să-mi răspundă? Să-l întreb cum e elevul Deleanu? Mi-ar răspunde ce notă are la desen și al cîtelea e la clasificație. Am renunțat. Nu mă gîndeam la tine, mă ierți, Ioana.

Am întrebat-o pentru ce-a plecat în străinătate dacă-l iubește.

— El n-are nevoie de mine! Eu îl iubesc... Ori la Veneția, ori la București, nu-i totuna?

Și — iarta-mă, Ioana — i-am povestit tot. Am dat pe față stratagema. Te știe pe tine, scrisoarea ta: i-am istorisit numai pasajul relativ la ea. Nici nu s-a supărat, nici nu s-a mirat. Mi-a spus că pe tine nu te-a observat în tren, sau te-a uitat, și că-i pare rău.

Cine-i tânărul Deleanu, Ioana? Fă-mi harta lui. Amănunțește-mi-l din toate punctele de vedere. Trimete-mi fotografia lui; dacă poți, mai multe chiar; în uniformă de liceu, în costum de vacanță...

E oare nepotul lui Grigore Deleanu, inginerul, poreclit Englezul? Pe acela îl cunosc: e un original. Spune-mi cine-i mama tânărului. Seducțiunea bărbaților — mai ales în adolescență — e moștenită de la mamele lor.

Uite-n ce hal am ajuns!

Tu ce crezi? Un bărbat în genul meu poate înlocui în sufletul unei femei... pe tânărul Deleanu? Dar tu n-o cunoști pe Adia! Și fără de aceasta răspunsul e caduc.

Adia are pentru dragostea mea misterul simplității. Ca pictor și ca om o cunosc perfect. E numai lumină, nici o umbră. E sufletul cel mai nealterat de viață, pe care l-am întâlnit. Nici o impuritate, nici un ascunziș, nici un vicleșug. Mieluș în floare. O cameră albă plină de soare. Răsfrînge ca oglinzile venețiene tot ce întâlnește, pur. E cea mai puțin «femeie» din cîte am cunoscut. Poate de asta, pentru dragostea mea, e cea mai femeie dintre toate.

E «atașată» de mine. Acesta-i termenul just. Cînd lipsesc mai mult — stau uneori închis cu tânărul Deleanu — mă întreb de ce-am lipsit, ce-am făcut, unde am fost.

O distrează cravatele mele, ochii mei, hainele mele. Are uneori atenții care mă înduioșează. Dăunăzi mi-a cusut un nasture care spînzura. S-o fi văzut, Ioana,

gospodină!

Închipuiește-ți formula la care am ajuns: aș dori să fie copilul meu, fetița mea.

Nimeni — nici tu — n-ar cunoaște dublul fond al pasiunii pentru fetița mea; poate nici eu! Și atunci, în acest sfișietor și dulce sentiment al paternității l-aș îngloba și pe tânărul Deleanu. I-aș avea în mine pe amîndoi. Uite la ce-am ajuns, Ioana!

Ce-are să fie nu știu! Îmi limitez viitorul la prezent.

Pentru întâia oară în viață, conviețuiesc cu o femeie de care nu m-am atins, și nu doresc nimic alt decît s-o simt lîngă mine rîzînd, jucîndu-se cu cristalele candelabrelor, plîngînd, iubind chiar — însă de la Veneția — pe tânărul Deleanu din România. Dar doresc să știu cine-i tânărul Deleanu.

Răspunde-mi, Ioana, privindu-mă drept în ochi.

Devotatul tău,

Pașa.

P.S. Am rupt plicul ca să adaug acest post-scriptum. Am aflat cum se numește tânărul Deleanu.

Adia mi-a dat chiar acuma o scrisoare pentru România. Înțelegi emoția! Era adresată «domnului Dan Deleanu».

Îl cheamă Dan. E numele unui roman de Vlahuță. Mi-aduc aminte și de un alt Dan: Dan căpitan de plai. De Bolintineanu, probabil.

De acum începe altă tortură: Dan. Cine-i Dan, Ioana?

Te anunț totodată că sînt un nemernic. Mi-am descoperit apucături de slugoi. Am deschis scrisoarea Adiei!... Nu-i scrie nimic. Îi trimite o fotografie de-a ei în gondolă, și atît. Nici un cuvînt.

Ce spui tu, Ioana? Cînd o femeie îți trimite o fotografie, e mult sau puțin? Eu nu mă simt în stare să dezleg această problemă. Știu că femeile care m-au iubit îmi scriau enorm. Nu ceteam decît primele rînduri, uneori și ultimele, cum cetesc și cărțile autorilor conaționali oferite cu dedicație. Altele îmi trimeteau buchete de flori: le retrimeteam altora. Nu ții minte să-mi fi trimis vreuna o simplă fotografie fără de rest. Tu nu mi-ai scris decît după ce ne-am împrietenit, adică după ce m-am calmat — dar fotografia nu mi-ai dat.

Știu eu! Poate că o fotografie e mai mult decît o scrisoare, e emblema darului complet.

Scîrnavă invenție și fotografia!.

Cum am să dau ochii cu Adia! Să-i mărturisesc deschiderea scrisorii? Ce spui? Dacă mă disprețuiește? Unele femei sînt atrase de oamenii pe care-i disprețuiesc mai mult decît de acei pe care-i admiră. Disprețul implică o senzație de superioritate măgulitoare pentru cel care disprețuiește, și măgulirea te leagă într-un fel de cel care ți-o provoacă.

Dar Adia e atît de inedită! Sau dragostea e inedită pentru mine.

Răspunde-mi urgent."

Ioana Pallă către Alexandru Pallă
Sălcii

"Bunul meu Pașa,

Întîia sultană a haremului tău recunoaște că ultima cadîină merită să fie sultană. Acesta este ultimul cuvînt al buzelor, cărora, dacă nu le faci altă cinste, le-o faci pe aceea de-a avea încredere în cuvîntul lor.

Dan Deleanu, absolvent a șapte clase liceale, etatea optsprezece sau nouăsprezece ani, nu e nici Cesar Borgia, nici Shelley. E un foarte normal reprezentant al acestei vîrste și al acestei clase — a opta — în care a promovat.

Bunule Pașa, ai uitat pe prietena ta! Altminteri, din simpla lectură a scrisorii mele, ți-ai fi dat seama că elevul Deleanu spre deosebire de foasta Manon, actuala Adia, nu este interesant nici pentru tine, nici pentru mine: prin urmare, nu va mai fi dacă a fost nici pentru Adia.

Mi-ai cerut fotografii. Aș prefera să-ți expediez în colet poștal personajul în carne și oase. Eu aș scăpa de prezența lui inoportună; tu, de obsesia lui, dezagreabilă desigur, cînd e însuflețită de Adia. De asta nu îndrăznesc să-ți îndeplinesc rugămintea. Aș plăti-o prea scump. Dacă i-aș cere o fotografie, mi-ar aduce un album, adică o colecție de albumuri: în fiecare pozele altei vîrste.

Cînd l-am cunoscut, i-am împrumutat o carte — amabilitate — și ca să mi-o aducă mi-a făcut un număr exagerat de vizite. Preferam să-și reție cartea. E complet lipsit de tact. Desigur că și acuma mă așteaptă în grădină.

După cum întrevezi, face parte din categoria băiețoi. Are păr buclat, frunte mare — cred că a trecut moda frunților mari chiar și în Germania — și o expresie blînduță. Totuși «zvîrle» — mai mult catîr decît cal. Evoluează alternativ între tăcere — își trece mîna prin bucle: i-am recomandat un pieptene — și agresivitate monosilabică: i-am recomandat o oglindă.

Se crede neapărat om superior, mai ales cînd tace. Dă din umeri dezaprobativ; ridică sprîncenele interogativ; se-ncruntă fudroaiant; răsfrînge buza blazat.

Face sporturi. Acesta e subiectul favorit de conversație, laconică bineînțeles. De la al șaselea cuvînt în sus, elocventa derapează. Să-l ascultăm.

— Patinajul e o artă, ca și dansul. Nu e sport.

I-am mulțumit pentru noutate. Răspunsul înțepat:

— Îmi dau seama fiindcă patinez foarte bine.

— Nu te cred.

— Am luat premiul întîi la concurs.

— Nu te cred!

Tace. Îl cred.

E ferm convins că atletismul impune fără greș în fața femeilor. E mai puțin voinic decît luptătorii de circ, dar tot atît de plin de ifos, fanfaron și îngîmfat. Cînd intră în casă, bombează pieptul, lărgindu-și umerii: exact intrarea atletului în arenă, în timp ce fanfara țigănească intonează un «trăiască-regele» oarecare.

Cucoșel, încearcă să facă tartarinade fără sare, fără vervă, fără fantezie. Mi-a istorisit foarte înfierbîntat cum a expulzat din casa unei «prietene» de-a lui pe un «prieteni» al acesteia, necuviincios cu el și cu prietena lui. Scenă demnă de George Ohnet. Entuziasmul naratorului, de aceeași calitate. Îi place să se fălească, atribuindu-și cuceriri de «femei bine» cu nume suspecte: probabil numele tuturor eroinelor literaturii românești, salon pe care nu-l frecventez, așa că nu-l pot controla. Cartea împrumutată, de care-ți vorbeam mai sus, e *Le portrait de Dorian Gray*.

— Ți-a plăcut?
— Nu.
— Mă așteptam.
Tace.

Pun cartea la loc. Nici n-a cetit-o. Dorian Gray, bunul meu Pașa, e ca un pat de dragoste. Cine-a cetit volumul acesta a lăsat urme. Era intact, cum îl lăsasem noi.

— Arsène Lupin îți place?
— Spune drept.
— Da... fiindcă...
— Am înțeles.
Se uită urât. [...]

Îl alimentez din biblioteca lui Sake. Când mă vizitează îi trimit în grădină un roman de Gaston Leroux, Maurice Leblanc sau Paul d'Ivoi să-i ție de urât. Probabil că-l pasionează. Stă după-amieze întregi în grădină. Eu stau în casă. La plecare, îi împrumut în genere romane în cel puțin trei volume — Alexandre Dumas, Eugène Sue, Xavier de Montépin — cu speranța că mă va lăsa în pace măcar o săptămână. Desigur că cetește zi și noapte. După cel mult două zile — indiferent de numărul volumelor — mi le aduce îndărăt. Îi dau altele, mai numeroase. Le înghite și iar vine. Pînă la sfîrșitul vacanței trebuie să comand o nouă provizie (are și Sake nevoie), și cea pentru grădină, și cea pentru acasă se topec. Cultura lui Sake de o viață întreagă e devorată într-o singură vacanță!

Vezi dar cu cine ai a face: un Sake en herbe!

Dar n-am isprăvit.

Toți am fost plagiatori în tinereță, însă cu modestie. Te văd pe tine, de pildă, la șaisprezece ani, spunînd flirtului tău:

«Nu-i așa că luna pe turla bisericii e ca un punct de aur pe un i?»

Alții, mai puțin mussetieni, vorbesc de trandafirii aurorei, de diamantele picăturilor de rouă, de noaptea ochilor, de mîinile iubitei: ca doi crini etc..

Normal și cuviincios ar fi ca și foarte normalul elev Deleanu să facă la fel. I-aș trece o exclamație luată dintr-o juxtă oarecare, o metaforă din Hugo .

— În sfîrșit, materialul poetic învățat la școală, vorba avînd avantajul că te cruță de grija ortografiei.

Dumnealui, nu!

Într-o zi mă coboram în grădină să-l alimentez cu romane senzaționale, adică să-l congediez. Tocmai atunci scăpase în grădină un curcan, care, văzîndu-mă s-a burzului.

Tînărul Deleanu exclamă către mine:

— Uite la el: parcă-i o apoteoză de fluturi albi!

Am tăcut.

Altădată. Răsărise o lună roză. Tînărul inspector al grădinei mele exclamă:

— Noaptea aceasta e ca plăcile de gramofon cu Caruso: e însemnată cu cerc roz la mijloc.

Altădată, despre un mușuroi de furnici:

— Parcă-s icre negre în delir!

Despre coarnele unui bou:

— Își poartă mustețile pe cap.

Cîtăva vreme am tolerat. Mă amuza candoarea. Pînă cînd i-am spus:

— *Să știi că-l cunosc foarte bine pe Jules Renard. Studiază altceva, dacă ții să mă epatezi!*

S-a roșit — ca plăcile lui Carusso — a bâlbîit și n-a mai venit o săptămînă.

De atunci a renunțat să mă epateze. Se mulțumește cu porția, regulat servită, de romane senzaționale.

Bunul meu Pașa, tu și tînărul Deleanu!

Ai patruzeci și șapte de ani. I-adevărat, cochetul meu Pașa. Dar ești Alexandru Pallă, Pașa, palat oriental cu vedere pe Bosfor. Tu singur ți-ai servit acest madrigal.

Și care-i femeia în stare să prefere unei ferestre de palat oriental cu vedere pe Bosfor un ochi de geam cu vedere pe Liceul Lazăr!

Scutură-te, Pașa! Niciodată n-ai fost modest. Tu, Superbul, Magnificul, tocmai acuma să ai tracul școlăresc, tracul debutantului.

Nu te-am văzut de șase luni, dar te știu mai bine decît oglinda ta. Timpul te «patinează» ca pe tablourile de rasă. Tîmplele albe nu sînt decît, o cochetărie a ochilor care au vrut să-și valorifice în decor de argint, negrul invincibil. Dar amestecul tău de ambre și maryland! Ești singurul bărbat care știe cum trebuie să miroase un bărbat. Femeia care te-a cunoscut nu mai poate suporta în brațele ei alte mirosoari.

În legătură cu această din urmă constatare, să-ți mai indic un amănunt caracteristic al «rivalului» tău. Are mîni inexpressive pe față și pe dos. Liniile palmei arată calmul plat al mediocrității echilibrate. Și știi că adevărul e în palmă, nu pe frunte. Degete scurte, stîngace cînd se mișcă, greoaie cînd apucă. Mîna de moșier sîrguitor, bună să pălmuiască argații, să ciupească țărăncuțele agricole, să ție hățurile și coada biciului, să facă pasiențe și să aibă gesturi de imperator cu bucătăreasa și nevasta.

Pune alături mînil tale făcute pentru trupurile albe, pentru culori, șaluri, covoare, papier imperial... Și femeile, bunul meu Pașa — o știai înainte — sînt mult mai sensibile la mîni decît își închipuie bărbații. Mîna unui bărbat pentru o femeie e întîia fereastră deschisă asupra calității ritmului de care e capabil în dragoste și asupra duratei lui. Sînt mîni brutale și urgente cum sînt cucoșii. Altele grase, cu degete apoase și umflate: acelea dorm oricînd, sau, mai exact, adorm mereu. Altele-s veșnic nădușite, cleioase, făcute mai degrabă să ție locul hîrtiei de prins muște. Altele, discursive, secundează onorabil vorba, chiar pasionată, dar restul nu. Altele, bătărane, ar prinde bătăături oricînd: și cînd fac dragoste, ară și prășesc. Altele, păroase — cunoști falsa virilitate a părului — indispon ca un obraz neras. Altele sînt prea specializate, prea unilaterale: știu să gesticuleze, dar nu mai știu să alinte. Sînt deplasate.

Dar mînil tale, incomparabil Pașa! Ți-aduci aminte cînd ceteam Le jardin des caresses, ai exclamat:

«Mes mains sont les chemins qui mènent au jardin des caresses».

Și nu te lăudai! Știai să răsfoiești o carte prețioasă, un trup — și să le cetești.

Mînil tale, Pașa, sînt singurele demne să rețină mînil care «lăsau dîră în apă venețiană».

Junele Deleanu se va consola imediat cu domesticitatea femeiușcă de acasă. E predestinat la așa ceva.

Dar Adia îl iubește pe tânărul Deleanu!

Care-i izvorul acestei informații? Însăși Adia.

De când ai devenit atât de credul, Pașa?

Minte Adia?...

Nu sări în sus! Nu minte. Ca și tine, sînt convinsă că Adia e cea mai puțin femeie din cîte am cunoscut. Dar, în primul rînd, pentru cel care-o iubește, fiecare femeie e cea mai puțin femeie din cîte a cunoscut. Asta înseamnă să fii femeie. Cînd nu ești, rămîi «o femeie ca toate celelalte» pentru toți bărbații. Acesta este stocul de femei destinat maternității și evanghelicelor adultere. Viața lor e cuprinsă în trei etape: logodna, căsătoria și onestul adulter.

Adevărata femeie, bunul meu Pașa, nu tăgăduiește, mărturisește. Dar mărturisirea ei decolorează realitatea mai puternic decît minciuna. Minciuna lasă joc liber acelei inchizitoriale imaginații numită gelozie. Mărturisirea limitează, e supusă deci uitării, și pe deasupra măgulește vanitatea bărbatului care chiar înșelat, a dominat, obținînd adevărul: așa-zisul adevăr, căci autentica minciună feminină nu e decît un adevăr nuanțat. El a rămas «bărbat puternic» obținînd de la «femeia slabă» mărturisirea. Conștiința acestei superiorități în bărbatul înșelat e principiul tuturor iertărilor.

Dar să examinăm mărturisirea Adiei.

«Îl iubesc.»

Și a plîns.

A afirmat un adevăr în acea clipă? Desigur că da, fiindcă tonul ei te-a convins, și lacrimile ei te-au înduioșat. Si vis me flere⁵⁸...

În acea clipă, cu tine alături — subliniez aceasta — îl iubea cu voce tare și lacrimi pe obraz. Dar dacă tu nu erai alături de ea, l-ar fi iubit la fel? Cred că nu.

Mai întîi, chiar dacă nu intervineai tu în viața Adiei, ea continua să se plimbe la Veneția, fiindcă: «mie-mi place Veneția»! Deși ruda ei plecase alarmată cu drept cuvînt de război, deși circulau cred și acolo, ca pretutindeni, zvonuri despre invazia Moldovei de către ruși, deși tânărul Deleanu era în Moldova primejduită.... În acest timp, Adia se plimba în gondolă, «făcînd dîră în apa venețiană».

Nu-ți pare insolit acest calm, acest «mie-mi place Veneția», cînd cel «pe care-l iubesc» e în Moldova?

Cîtă vreme n-a avut pe nimeni căruia să-i spuie «îl iubesc pe Dan Deleanu», se plimba prin Veneția, cum ai văzut-o. Vra să zică, lacrimile vin din vorbele «îl iubesc», nu din tăcerea «a iubi», neîmpărtaşită nimănui.

Dar de ce întîiei persoane care i-a pomenit de existența acestui tânăr Deleanu i-a mărturisit imediat, pe loc, că îl iubește? Nu vezi tu, bunule Pașa, în aceste vorbe care i-au sărit de pe buze, în această afirmațiune inutilă, conștiința surdă a nesiguranței sentimentului atât de tare și de iute proclamat?

Dacă-ți răspundea: «Da, îl cunosc...» — tăcerea de după «îl cunosc» — tăcere din care interlocutorul era exclus — era într-adevăr reculegerea melancolică a dragostii în fața unei neașteptate evocări.

⁵⁸ Dacă vrei să mă deplîngi (lat.)

«Îl cunoști pe tânărul Deleanu?» ai întrebat-o tu inopinat.

Ea ți-a răspuns afirmativ, dar te-a pus în curent cu un sentiment al ei — de ordin intim — față de această persoană pentru întâia oară apărută între voi. Ți-a dat deci mai mult decât i-ai cerut. În primul rînd, ea avea nevoie de așa ceva. În acea clipă a monologat, n-a dialogat — sau a dialogat nu cu tine, ci cu o Adină retrospectivă.

Acel «îl iubesc» spontan și tare e justificarea lui «mie-mi place Veneția», e afirmarea cu ton agresiv față de uitarea de pînă atunci. E conștiința slăbiciunii și ipocrizia involuntară pentru comoditatea sufletului.

Ți-aduci aminte de doctorul Velescu? Începuse paralizia progresivă. Făcea cu efort cea mai elementară mișcare. Căutai să-i ajuți, ținîndu-i paltonul, de pildă. Te refuza fanfaron și energic.

«Nu-nu-nu! Eu îmi fac toate serviciile singur.»

Și își pune paltonul cu satisfacția omului care-a făcut un gest eroic. Avea nevoie de astfel de exagerări ca să-și alunge panica paraliziei, ca să-și dovedească validitatea integră pentru cel mai neînsemnat lucru.

Acel «îl iubesc» al Adiei are aceeași semnificație, din acest punct de vedere. Acel «îl iubesc» se traduce prin: «Vai! Abia acum îmi dau seama că pînă azi am uitat să-l iubesc...»

Ori, așa ceva nu se uită. Iar lacrimile, candidule Pașa, erau pentru dragostea ei defunctă, sau pe aproape, nu pentru tânărul Deleanu dorit și regretat.

Dar să examinăm aceste vorbe și din alt punct de vedere. De ce ți le-a spus tocmai ție? Căci orice vei crede și orice vei spune tu, Adia știe c-o iubești. Femeile, bunul meu Pașa, au în mișcările conștiinței ceea ce s-ar putea numi «coada ochiului». Cu coada ochiului fiziologic, surprinzi ceea ce lumea crede că-ți scapă: un zîmbet depreciator, un gest schițat, un semn fugar, o mimică destinată altuia, în care ești comentat pe la spate. Această «coada ochiului» a conștiinței feminine zărește totodată apropierea dragostei pe care bărbații — mai simpli din acest punct de vedere — n-o văd decât atunci cînd le sare-n ochi, și încă!

E imposibil ca Adia să nu fi văzut privirea schimbată cu gondolierul cînd a sărit din gondolă. E imposibil, instabilule Pașa, să nu-și fi dat seama, în timp ce o pictai, că pe lîngă ochiul pictorului, care «înregistra» frumusețea ei, selecționînd ce-i mai expresiv în ea, o mai privea și ochiul îndrăgostitului, care-l deranja pe pictor, făcîndu-l să adore — dezinteresat din punct de vedere artistic — modelul iubit în clipa cînd nu mai era pictat. Cunosce...

Atunci de ce tocmai ție ți-a mărturisit că iubește pe un altul?

Bagă de seamă, Pașa, nu ți-a spus: «Pe tine nu te iubesc, nici nu te pot iubi, fiindcă iubesc pe altcineva», ceea ce ar fi fost o grosolănie.

A spus atît: «Îl iubesc».

Dar există cuvînt care să dea unei femei mai deplină frumusețe, mai arzătoare feminitate decât acesta?

În momentul cînd a spus «îl iubesc», a știut că o iubești, fiindcă frumusețea pe care i-o dă acel cuvînt o făcea invincibilă în ochii celui care-o privea și asculta spunîndu-l. Acest «îl iubesc» se traduce astfel: «Știu, Pașa, că mă iubești... Iubește-mă. Ia-mă. Răpește-mă din acest îl iubesc»

Tu, natural, te-ai întristat auzind că-l iubește pe tânărul Deleanu. Deci, ai

iubit-o mai tare. Ai renunțat la ea, adică ai vrut să renunți, și ai văzut că nu poți. Ai devenit gelos, deci suveranitatea absolută a proprietății ți-a devenit necesară, de unde pînă atunci îți părea facultativă.

Prin acest «îl iubesc» ea te-a făcut să fugi și după trecutul și viitorul ei, cînd pînă atunci te știa mulțumit cu staționarea în fața prezentului. Te-a legat cu mai multe lanțuri, avînd aerul că te dezleagă. [...]

Îmi vei spune, bunule Pașa, că eu fac un monstru din Adia, că-i atribui calcule și subtilități odioase, incompatibile cu simplitatea ei de cristal.

Te înșeli! E cochetă, și nu pare. De asta e femeie aleasă. Perfecțiunea ultimă a unui scriitor — uite: Gide — e să pară că n-are nici un stil și totuși să-l aibă pe cel mai dificil: al simplității reconstituite. Așa-i și cochetăria adevărată. Îți dă impresia unei absențe. Asta înseamnă că e străvezie ca tot ce e perfect pur.

Există învăluind totul, dar n-o vezi. Adevărata cochetărie e involuntară, ca și feminitatea cu care se identifică.

Cînd Adia ți-a spus «îl iubesc», a spus ceea ce trebuie să spuie ca să declanșeze o mișcare mai puțin pasivă a dragostii tale spre ea.

Acest «îl iubesc», în ultimă analiză, fericitul Pașa, înseamnă: «Te iubesc».

Și tocmai eu, eleva ta, să-ți fac lecții, să te ajut! Nu te întrista. Asta înseamnă că ești tînăr. Fii orgolios că poți primi lecții de la eleva ta. Tu iubești, eu îți dovedesc că ești iubit. Vezi și tu în partea cui se îngrămădesc anii.

N-am isprăvit încă. Doresc să fii liniștit. Un singur lucru a rămas, pentru tine, obscur și, poate, îngrijorător: cum a putut Adia — ea n-are nevoie de elogi — să-l iubească pe tînărul Deleanu despre a cărui valoare ți-am vorbit suficient? Cum a putut să intre așa ceva prin «porțile împărătești» care sînt ochii Adiei?

Nici n-a intrat, nici n-a ieșit, fiindcă nu l-a iubit.

Dar: «Îl iubesc»...

O confuzie, bunul meu Pașa, o simplă confuzie din acelea care încurcă pe oamenii tineri. Nu vreau să-ți fac o lecție cu subiect anost, dar sînt silită să fac oarecare considerații asupra maternității ca generatoare de confuzii.

Pretind unii că femeia, cu tot ce-i specific în fiziologia ei, e creată pentru confecționarea pruncului. Poate că da. În tot cazul, sentimentul maternității există și în cea mai stearpă femeie. Forma cea mai rudimentară și cea mai directă e afecțiunea pentru propriul copil. Totuși, bagă de seamă cîte femei nu-s de loc «mame» cu odraslele lor. După avizul meu, această vitregie — mai generalizată decît se crede! — înseamnă că nu numai decît copilul, copilul tău, polarizează acest sentiment, a cărui existență mi se pare axiomatică. Dimpotrivă, afecțiunea pentru copilul tău fiind oarecum obligatorie (prin sancțiunea opiniei publice, cu toate variantele ei artistice, morale, religioase și juridice) devine un fel de corvadă. În tot cazul, e mai puțin spontană, mai puțin liberă, mai puțin dezinteresată, tocmai din pricina obligativității ei, din pricina amestecului colectivității. Un exemplu lămuritor în această privință: Doi tineri se iubesc pe furiș fiindcă familiile... Dragostea lor e perfectă tocmai fiindcă familiile: În sfîrșit, datorită cine știe căror împrejurări, familiile consimt. Ceea ce era delicios «pe furiș» devine ostentativ și obligator «pe față». Mama ei, clipind din ochi, roagă pe invitați să-i lase singuri și, pe la spate, cu o voce destul de tare, se înduioșează de gentileța «hulubașilor». E așa-zisa clipă încîntătoare a logodnei. Dragostea cu

drăgălașe demonstrații în doi, «hulubismul» devine obligator pentru logodnici. Altfel n-ar mai fi logodnici — așa cum e cîntată această noțiune — n-or mai fi logodnici pentru cei care-au venit nu să-i felicite, ci să-i vadă logodnici.

Voluptate cu spectatori la vrîsta logodnelor normale nu există. Și atunci, tinerii îndrăgostiți, deveniți prin logodnă funcționari ai idilei, încep să simtă corvada. Vine efortul, teatrul în doi, penibil, din care se naște prima minciună reciprocă, deprinderea ipocriziei casnice etc.. Astfel, logodna ucide amănunțit dragostea. E primul cimitir. După aceea vine distracția festivității căsătoriei, luna de miere cu logodna trupească și restul.

Așa e și cu sentimentul — sau instinctul — maternității față de propriul copil. Obligatoritatea lui îl slăbește, în contrazice, jignind autonomia sufletească — uneori îl anulează, nu în sine, față de copil numai. Sentimentul rămîne disponibil, puțin ursuz. Și atunci ai spectacolul unei mame vitrege pentru copilul ei, pasionată mamă pentru cățelul, pisica, florile sau amantul ei. Pasiunea unor gospodine pentru «interiorul» casei lor e tot o formă a acestui sentiment.

Am făcut aceste considerații numai ca să-ți reamintesc că orișice femeie e neapărat mamă... față de cineva sau ceva.

«Îl iubesc ca pe un mărțișor găsit pe stradă. E copil»...

Adia singură ți-a dat cheia afecțiunii ei pentru tînărul Deleanu. Ai neglijat-o, cum negligezi totdeauna evidența. E — sau mai riguros — era o afecțiune maternă. Valoarea intrinsecă a celui spre care era îndreptată n-avea importanță. Hid, prost, rău, murdar — era «copilul ei». «Mărțișor găsit pe stradă» sau copil găsit pe stradă: i l-a trimis destinul. Joacă și superstiția mare rol în așa ceva.

Dar femeile nu au nevoia de expansiune a sentimentului maternității decît atunci cînd simt declinul dragostii (de la care smulg astfel o prelungire, căci copilul, pentru femeie, de cele mai multe ori, e o variantă a bărbatului de la care-l au) sau absența dragostii, sau nevoia dragostii.

Sînt convinsă că afecțiunea Adiei pentru tînărul Deleanu dovedește neîndoios că atunci cînd l-a cunoscut — «mărțișor găsit pe stradă»: l-a găsit la patinaj — simțea concomitent și absența, și nevoia dragostii.

Tînărul Deleanu n-a fost decît un regretabil, dar explicabil preludiu al somptuosului meu Pașa.

Iată complect și definitiv diagnosticul pe care mi-l ceri.

Acuma să-ți dau cîteva directive practice. Vrei să desfînțezi definitiv îndoiala pe care — cine știe — poate că nici scrisoarea mea n-a alungat-o? Vrei să te convingi că Adia te iubește și că tînărul Deleanu e o fantoșă? Vrei să fii fericit?

Foarte simplu. Vino la Sălcii împreună cu Adia. Aceasta e singura soluție, și e perfectă.

Iată și explicația.

Adia l-a cunoscut pe tînărul Deleanu la patinaj. Conced că tînărul patinează bine. L-a mai văzut probabil duminica, din cînd în cînd la un cinematograf, într-o grădină publică, la teatru: în sfîrșit, într-unul din locurile publice în care se ascunde așa-zisa taină a idilei. Nu uita că-l cunoaște numai de cîteva luni. S-au cunoscut la patinaj, deci pe la Crăciun. Și s-au văzut uneori numai, și pe fugă, el fiind ocupat cu școala.

Apoi urmează întîlnirea din tren, între două stații, pe care ți-am descris-o.

Numai eu fredonam o arie din Manon; Des Grieux tăcea. De altfel, îl cunosc suficient: e un frenetic taciturn, vid.

Făcînd bilanțul acestei idile, te rog să observi că Adia l-a văzut patinînd, tăcînd și plîngînd. Și l-a văzut singur.

Îl cunoaște?

Te asigur, Pașa, că-l cunosc mult mai bine. Mi-a fost de ajuns să-l văd de două ori ca să-l evaluez. Dar eu l-am privit cu ochi limpezi, de asta l-am văzut imediat.

Totul e să-l «vadă» și Adia. Pînă acuma nu l-a văzut. L-a revăzut în închipuire, ceea ce-i cu totul altceva. E exact concluzia pe care-o produc unele vacanțe petrecute în ținuturi sălbatece: la munte sau la țară. Te plictisești. Tonele de «natură» te apasă. Cauți pe cineva. Îl găsești totdeauna. E medicinistul obligator cinic și sceptic, care dintîi intimidează și apoi se convertește la credulitate și cel mai plat sentimentalism. E ofițerul zvelt și elegant, cu care faci cîteva ceasuri de călărie poetică pe zi și care-ți pune scrisori în coburi și flori în coama calului. E tînărul vecin de moșie, care zilnic galopează pe ogorul semănat, înfruntînd injuriile țăranilor, și căruia, la sfîrșitul vacanței, îi strîngi mîna pe furiș. E palidul și nehrănitul poet al stelelor și lunii, care-ți dedică versuri pastișate numai după autori demodați. E pletosul violonist care nu mai face exerciții, ca să-ți fure inima cu ajutorul suspinelor celebre etc. ...

Așa îi judeci astăzi. Dar ieri, și acolo, ai crezut că-i iubești. Ai oftat la plecare și ai privit cu gol în inimă, florile și stelele care rămîn. Acea persoană care acolo te-a fermecat, dacă n-o mai vezi niciodată, devine dragostea cea mai «curată», cea mai «poetică» a vieții: fie student la Medicină, ofițer de cavalerie, elev la conservator — indiferent.

În schimb, dacă vine să-ți facă vizită la oraș, devine imediat cea mai anostă și mai ambarasantă cunoștință, de care te jenezi față de prietenii de la oraș, pe care o renegi, pe care o urăști, ca tot ce te umilește profund.

Motivul? Schimbarea mediului. Ce-ai iubit la Varatec — la București, după vacanță, devine: «Uf! Să mă-nvăț minte să mai fac cunoștințe la mănăstiri!» Veniți la Sălciile amîndoi. O singură dată să-l vadă Adia pe tînărul Deleanu în mediul nostru, evoluînd printre noi doi, sub privirea ei, și te asigur, bunul meu Pașa, că tînărul Deleanu nu va mai pune piciorul la Sălciile nu din cauza mea — eu îl țin în grădină, cum l-aș ține la bucătărie — ci din cauza Adiei, care se va jena să-l vadă și să-l vezi, și să te vadă văzîndu-l.

Smulge-te deci din Veneția. Nu ezita o clipă. Pleacă imediat. Adia va pleca împreună cu tine, sînt sigură. Spune-i în treacăt că Sălciile e o moșie nu departe de Medelenii tînărului Deleanu. Vei compensa prin acest gest imprudența pe care ai făcut-o mărturisindu-i că ai desfăcut scrisoarea adresată tînărului Deleanu. Spun imprudență nu fiindcă te va disprețui. Nu! Va fi însă prea măgulită. Și conștiința unei prea mari puteri e primejdioasă mai ales cînd tinerii tirani guvernează singuri, fără regența unei Ioane, de pildă. Gestul cu Sălciile din vecinătatea Medelenilor va compensa pe celălalt. Își va da seamă că, dacă te-ai îndoit de ea, nu te îndoiești de tine. Procedează cum îți spun: sînt sfetnic lucid și femeie pe deasupra.

Voi lua măsuri, trimețîndu-l pe Sake la București, să nu vi se facă dificultăți la întoarcere. Telegrafiază-mi numai ziua plecării.

Am făcut o mică pauză, ca să recapitulez întrebările din scrisoarea ta.

Ereditatea dinspre mamă a tânărului Deleanu? Are să te amuzeze! Mama lui e virtuoașa Alice Deleanu, născută Dumșa, care-mi întoarce spatele de cînd cu plecarea lui Vania în America. Crede probabil că eu am «stricat viitorul» lui Vania! Nu mă vorbește de rău nicăieri, dar mă evită. Pentru ea eu sînt Sodoma și Gomora. După cum vezi, mama tânărului, departe de a fi o sirenă, este o perfectă pedagogă a virtuții, familiei, carierii. Cînd te gîndești că această domestică și timorată făptură e nepoata faimoasei Fița Elencu și vara lui Vania, nu-ți vine să crezi! Probabil că seamănă cu mama ei, o limfatică anonimă a vechiului Iași boieresc. Tânărul Deleanu «s-a tras» dinspre ea — adăugînd produsul sporturilor: mușchii. Are și o soră tânărul. N-o cunosc — casele noastre nu se frecventează decît prin junele familiei, care se cultivă în grădină — dar, după cîte am auzit, e prototipul insuportabil al «copilului teribil». Sportivă și ea — se putea cu-așa frate! — și muzicantă înțelegi, educație aleasă — se putea cu așa mamă!

Închipuiește-ți, venețianule, cu aceste date, decorul și viața de familie a elevului Deleanu în vacanță. Sora care face «spirite» la dejun, sporturi dimineața și muzică seara, cînd răsare luna, la patru mîni cu «mămica»! Mama, virtuoașă, moralistă și ideală gospodină și Mamă: «O mamă»!

Tatăl... A! Nu-l cunoști pe Iorgu Deleanu? E un om despre care se spune la toate vrîstele, cu același ton: «Ce poamnă!» Numai el mă salută pe stradă, dar trage cu ochiul să vadă dacă nu-l observă vreun amic de-al casei. Cred că e singurul exemplar reușit al acestei convenționale familii. Dar, după cîte știu, nu prea stă pe acasă.

Ești satisfăcut?

Simt că mi-am făcut datoria.

A! Mai am de răspuns la post-scripium.

Cînd o femeie îți trimite o fotografie, e mult sau e puțin?

Depinde de fotografie, naivul meu Pașa. Dacă fotografia e extraordinară, e mult. Dacă fotografia e mediocră, e puțin. Dar cînd îl ai pe Alexandru Pallă alături, lîngă tine, și cînd acest rarism Alexandru Pallă îți face portretul — așa cum mi l-ai descris: roș și verde, în verdele Veneției — și cînd, în loc să trimiți portretul însuși, sau măcar fotografia acestui portret tânărului de la Medeleni, îi trimiți o fotografie oarecare — da! erai foarte distrată în clipa expediției. Și dacă erai foarte distrată în acea clipă tocmai, înseamnă că te gîndeai la cel care te privește, sau te va privi, în carne și oase, mai mult decît la celălalt.

Și cînd, pe deasupra, acea fotografie oarecare nu e însoțită de nimic, valoarea ei scade simțitor. O femeie, bunule Pașa, cînd trimite o fotografie de-a ei cuiva pe care-l dorește, cuiva de care vrea să fie dorită, mai adaugă o floare, o șuviță de păr, ceva, în sfîrșit, care să dea parfumul realității cartonului mort. Sau măcar sărută fotografia pe care o trimite. N-ai grijă! Cînd o sărută, are grija să anunțe aceasta pe dosul fotografiei. Femeile nu cunosc nici voluptatea invizibilului, nici a anonimatului, mai ales în dragoste.

O fotografie trimisă în astfel de condiții, fără de nici un cuvînt, e o carte de vizită depusă fără să te dai jos din trăsură.

Trimit și eu, după cum vezi, o fotografie de-a mea, aleasă la întîmplare, dar ți-o trimit ție, ca să mă vezi îmbătrînită și să n-ai decepții cînd ne vom vedea aici.

Bunule Pașa, între noi cochetăria e deplasată. Sîntem doi vechi tovarăși de arme.

Poți să arăți fotografia mea și Adiei, ca să-și dea seama că Ioana Pallă, castelana de la Sălcii, care vă dorește pe amîndoi, nu poate fi nici o clipă rivala ei. Cred că și tu, privindu-mi fotografia alături de Adia, vei avea aceeași părere..."

Ioana Pallă răsfoi un maldăr de fotografii, pe care le privi amănunțit, așa cum se privește o femeie în oglindă, cînd e îndrăgostită. Alese una — pe cea mai bună — o sărută și, fără să scrie nici o vorbă pe față sau pe verso, o așeză între foile voluminoasei scrisori.

*

Ioana Pallă, fostă sultană a lui Pașa și camarada lui, îi servise multe "adevăruri nuanțate" în scrisoarea care trebuia să-l determine să i-o aducă pe Adia la Sălcii.

Portretul tînărului Deleanu, de pildă, îl exprimase conștiincios. Un singur amănunt omisese: motivul care o făcea pe ea, Ioana Pallă, inabordabilă ca un trăsnet pentru intruși, nu numai să tolereze, dar să provoace și să întreție chiar vizitele "băiețoiului" de la Medeleni.

Așa ceva însă nu se destăinuiește unui bărbat, chiar, sau mai ales, cînd acel bărbat e Pașa, în ultima sa metamorfoză. Nu putea să mărturisească lui Pașa că avea nevoie de prezența tînărului Deleanu, și mai ales motivul acestei nevoi, contradictoriu pe de-a-ntregul cu părerea pe care o avea — sincer exprimată în scrisoare — despre același personaj.

Un motiv identic o determinase cu ani în urmă să se căsătorească, fără de nici un interes bănesc — ea singură fiind bogată — cu fratele pictorului Pallă, politicianul Sake, despre care curînd spusese cu un ton care nu suferise nici o evoluție: "*Ce pauvre Sake!*"

Înainte de-a se căsători cu Sake, o cucerise pe sora fraților Pallă, Adelina Pallă, reeditarea feminină a simplului Sake.

Amîndouă era eleve interne la călugărițe, în ultimul an. Adelina Pallă, orfană, era crescută de fratele ei, Manole Pallă, Sake, mult mai în vîrstă decît ea, holtei cu menajeră, șeful partidului conservator din Iași, grație averii uriașe moștenită din părinți și grație prestigiului — neștirbit nici de moarte — al părintelui său, Ștefan Pallă, unul din rarii oameni ai acelei vremi, stimat și de răposata Elencu Dumșa: Fița Elencu.

Pe-atunci, Ioana — fiica unei grecoaice pe cît de frumoasă pe-atît de iscusită, și a unui negustor de neam turbure, îmbogățit în apatica Moldovă — își aștepta frumuseța, care nu-i venise încă decît în ochii întredeschiși. Era slăbuță, palidă, cu gesturile de văduvioare ale fetelor crescute la călugărițe, în haina cernită și ingrată, cu filetul negru pe cap și genele plecate.

Așa cum era, se îndrăgostise fulgerător de pictorul, de pe-atunci celebru, Alexandru Pallă, ale cărui rare treceri prin Iașul părintesc răscoleau garderoabele femeilor ca balurile date în cinstea lui vodă. Îl văzuse o singură dată la teatru, și dorise pentru ea — ca Salomeea, capul lui Ioan — decorativul cap bărbătesc al lui Alexandru Pallă.

Pictorul plecase în străinătate. Venea în țară numai ca să-și încaseze venitul

moșiilor administrate de Sake.

Ioana, după plecarea lui, câștigase mai mult decît prietenia Adelinei; prin ea, mai mult decît simpatia lui Sake. Și astfel, după trei ani, cînd pictorul venise din nou la Iași, după ce colindase Indiile, China și Japonia, făcuse cunoștință cu o rudă inedită: Ioana Pallă, grație căreia prețuise altfel decît pînă atunci peisajul Iașului, în care se statornicise vreo doi ani.

Cucerirea treptată a Adelinei și-a lui Sake nu era, cum s-ar putea crede, un calcul abil pentru a căpăta dacă nu o avere de care n-avea nevoie, măcar un nume mai vrednic de rangul feminității ei decît cel înscris în cataloagele școlare și pe coperta cărților de învățătură.

La călugărițe era atrasă de Adelina fiindcă era singura ființă din preajma-i, care — deși lipsită de orice farmec — îl avea pe acela al rudeniei de singe cu Alexandru Pallă. Începuturile apropierei ei de Adelina aveau coloritul celor mai pure idile. Timiditate, roșeli ale obrazilor și sufletului, bătaie de inimă, teamă de ridicol, fericiri prelungite-n insomnii și visuri, pentru cel mai neînsemnat gest afectuos al Adelinei.

Adelina, într-un cuvînt, era "flama" ei. Cu prețul unor eroice umilințe față de colega de bancă a Adelinei, izbutise s-o înlocuiască. Apoi devenise tovarășa ei de dormitor, la masă, la plimbare în recreații, la slujbă, duminica, și chiar la Sălcii în vacanța cea mare.

Sake o măritase pe Adelina cu un subordonat politic.

Ioana o iubise pe Adelina Pallă; pe Adelina Mendrea o disprețui cum merita. La nunta Adelinei numai mireasa plîngea cum plîngeau miresele în acele demodate vremi — cu hohote publice, leșinuri, deșteptări palide pe sofale, cu săruri la nas și apă de flori pe tîmple; domnișoara de onoare a Adelinei, cauza necunoscută de nuntași a realei desperări, împlinită după o vacanță la Sălcii, se îndreptase cu aceleași emoții, timidități și pasionate învăluiri, spre celălalt purtător al numelui Pallă: Sake.

Cînd ți-e scump un om, lesne pot să-ți fie icoane pentru adevărate îngenuncheri toate obiectele neînsuflețite ale intimității lui. Iubești atunci o batistă a omului dorit mai mult decît pe propriul tău frate. Ți-e mai prețios ciobul de oglindă în care s-a privit, decît însuși chipul părintelui tău mort. Și mai dragă ți-i lectura numelui său, iscălitură pe un petec de hîrtie, decît versurile cărții cumpărate cu sacrificii.

Așadar Sake, la început, ca și Adelina, nu fusese un simplu Sake, deși era. Frăția de sînge cu Alexandru, conviețuirea din timpul copilăriei dădeau sacru și liric mister chiar evidentului Sake.

Apoi venise Alexandru, pașă la început. Cînd plecase, după doi ani de pictură la Iași și la Sălcii — Ioana îi spunea Pașa. Dar pașă nu mai era. Lăsa în urma lui o sultană, al cărei bun plac îl urma plecînd.

De-atunci Ioana trăise multă vreme sultană, îmbelșugînd cu prisosință cronica nescrisă a Iașului, în popasurile de vară, făcute la Sălcii, printre călătoriile de peste graniță și în iernile petrecute uneori în capitala Moldovei.

Și iată că din nou reînvia ceea ce în adolescență fusese o confuzie: atracția pentru o persoană legată prin ceva de cea dorită.

De cînd o văzuse pe Adina, tînărul Deleanu îi devenise indispensabil și insuportabil, simultan. De asta îl vedea aproape zilnic, și de asta îl ținea în grădină.

Fără de Adia, tânărul Deleanu era un simplu "băiețoi". Dar Adia exista — și nu știuse unde-i pînă la scrisoarea lui Pașa — și singura ei urmă fusese tânărul Deleanu.

Pe Adelina o iubise, sau crezuse c-o iubise, pe tânărul Deleanu însă știa că nu-l iubea: departe de asta! Atracția era mai umilitoare, corvada — mai grea.

Adelina era sora lui Alexandru Pallă.

Dar pe tânărul Deleanu Adia îl iubea.

Îl iubea?...

Logic, era imposibil ca Adia de la Veneția să-l iubească pe tânărul Deleanu. Nici chiar Adina cea din tren — logic — nu putea să-l iubească pe tânărul Deleanu. Apariția vaporeasă din tren — fetiță și femeie în același timp, cum unii adolescenți sînt fete și băieți — nu putea iubi pe îngrozitor de concretul tînăr de la Medeleni.

Totuși "exista" scena de pe culoarul vagonului: sărutările, lacrimile...

Și existența acestei scene inexplicabile era singurul mister închis în acest tînăr Deleanu. Zile și zile de-a rîndul, în prezența și absența lui, căutase să-l descopere, cum ciocănești un simplu și prozaic zid, în căutarea comoarei închise. Nu descoperise nimic. Zidul era plin. Dar e chinuitoare pedeapsă să dormi și să trăiești neconținut alături de un zid opac, în speranța unei comori pe care n-o găsești, în loc să fii liber, mai ales cînd libertatea de pînă atunci avuse dimensiuni de palat.

Era sigură că bunul Pașa va fi convins de scrisoarea ei — dar ea nu era de loc.

În fața femeii pe care-o dorea, avea clara conștiință că feminitatea ei se nimicise. Conștiința acestei infirmități era o armă poate, dar o armă bărbătească oarecum, armă de înfrîngeri, fără tăiuș, elastică, moale, lașă.

Întrebarea care-l frămînta pe Pașa la Veneția — cine-i tînărul Deleanu? — o chinuia și pe ea, dar mai ascuțit, fiindcă tînărul Deleanu era lîngă ea și Adia la Veneția.

Iubea ca un bărbat și se temea ca un bărbat — și femeia dorită rămînea mai femeie, înarmată cu toată feminitatea, pe care, nemaiavînd-o firesc, i-o atribuia.

O singură soluție găsise mintea ei pentru a dezlega enigma tînărului Deleanu: să-l iubească. Iubindu-l, o clipă numai, dar sincer, ar fi descoperit cheia pe care orice femeie o lasă în dragostea pentru bărbat, singură cheie cu care poți deschide măcar una din nenumăratele porți după care e închisă și ascunsă feminitatea ei.

Iubindu-l, ar fi știut de ce-l iubise Adia — care, logic, nu putea să-l iubească — și aflînd de ce-l iubise Adia, ar fi știut cum și pe cine poate iubi Adia: ar fi aflat ilogicul, deviațiunile specifice feminității ei.

Dar tocmai pe tînărul Deleanu nu-l putea iubi. Și simulacrul unei iubiri nu putea fi edificator pentru ea.

Iată de ce, în fața scrisorii care însemna venirea Adiei la Sălcii — nu departe de Medeleni — avea sentimentul de îngrijorare al unui avocat, care după ce-a pledat astfel procesul încît îl vede cîștigat — pe fața biruită a judecătorilor — se cutremură, dîndu-și seamă tardiv că onorarul — neluat încă, și insuficient garantat — e îndoielnic.

*

Uneori, excesul de viață obosește: ai vrea să fii bolnav ca să te odihnești în pat.

Din aceeași pricină, marii bogătași doresc "momente" de sărăcie, ca un ceai de tei după multă cafea neagră; inteligențele în veșnic neastîmpăr, acalmia tonifiantă a prostiei; scriitorii prea glorioși, antractele uitării; femeile cu prea mult succes, viligiatura singurătății; și talentele tinere, măcinate de tumultul permanent și anarhic al sufletului, lecturi plate, care tîmpesc și distrează dînd sufletului fizionomia rubicondă și beată a bucătăreselor din galerie la cinematograf.

Căutarea acestui echilibru îl făcuse pe Dănuț, de-a lungul anilor, să cetească pasionat în unele epoci — uneori numai — acea literatură care începe cu haiducii și romanele demontate în fascicule, și trecînd prin Ponson du Terrail, Michel Zévaco, Paul Féval, Jules Marry și alții cu nume obscure, ajunge la Gaston Leroux, Conan Doyle, Maurice Leblanc, și toți acei fabricanți de aventuri palpitate, romane care pe față sau într-ascuns se găsesc în toate casele, dacă nu în toate bibliotecile, socotite de unii șampanie literară, de alții laxativ. Înainte, căuta un echilibru cetînd astfel de romane, care în domeniul lecturilor aveau aceeași valoare și semnificație pentru el ca Tonel în domeniul prieteniei.

Acum le cetea fiindcă era la nivelul lor. Din altitudine în altitudine, căzuse — nu coborîse — la nivelul platitudinii.

Sufletul își pierduse sonoritatea.

În fața soarelui, de pildă, mai mult decît: "Frumos e; sau roșu e!" nu putea nici vorbi, nici gîndi, nici simți. Constata și nimic mai mult. Ochii și urechile țineau neglijent contabilitatea estetică pe care-o ține marele ochi de bou și clăpăuga ureche de porc a banalității obștești.

Înainte fugea de belșug; seceta-i era o răsplată, o odihnă binemeritată. Acum avea nostalgia belșugului, și-atît.

De cînd o cunoscuse pe Ioana, fulg cu fulg, pană cu pană, sufletul se despuia: își simțea gîndurile cu atît mai ridicule cu cît avîntul dorea să fie mai mare, ca zborul unui cîrd de gîște jumulite de vii.

Regres vertiginos ca aparenta neclintire a pămîntului, din seara cînd se despărțise de Adina și o întîlnise pe Ioana. Ciudate raporturile cu Ioana! În seara cînd o cunoscuse, călare pe bihuncă la spatele ei, o sărutase pe gît, cuprinzîndu-i sîinii cu mîinile. Pe hotarul unei melancolii începea o aventură. Restul acelei nopți, bărbătește începută, era ratat și umilitor. A doua zi se consolase. Oricum, să săruți pe gît din prima seară pe celebra Ioana Pallă e mult! Alții au așteptat ani de zile zadarnic — așa cel puțin spuneau unii cronicari — ceea ce el, elev în clasa opta, luase într-o singură seară.

Revenise la Ioana Pallă, a doua zi chiar, cu *Dorian Gray*, hotărît să o epateze, dezvăluindu-se. E preferabil, în fața Ioanei Pallă, să fii Dan Deleanu, cu idei personale original exprimate, decît un oarecare elev de liceu. Fusesse mai elev de liceu decît oricînd. Plecase mortificat, cu o impresie de repetentă extra-școlară.

Revenise iar. Își dovedise în timpul nopții că rolul pe care i-l atribuia Ioana Palia — ea nedîndu-și seamă că-i rol — îi da putința să o "studieze" fără ca ea să-l bănuiască măcar. Studiase exact ceea ce studiasse și în zilele precedente: umilirea lui ciudoasă. Ioana Pallă rămînea tot Ioana Pallă, el, tot elevul repetent.

Revenise iar. Își dovedise în timpul nopții că cei ce studiază așteaptă, observă, compară, înregistrează, pîndesc. Da, pîndesc. Acesta era termenul exact. Studiarea unei femei nu e ca o vînătoare de prepelițe. E o pîndă, răbdător instalat după un

copac, tăcut, confundându-te cu umbra și tăcerea copacului de care te razemi — aștepți,

De-atunci, nu mai pretindea nimic de la ziua următoare. Se lăsa pe seama zilelor, socotite în totalitatea lor succesiv sporită, așteptând surpriza la început, miracolul mai apoi. Înțepenise în aceeași poziție.

Dar, treptat-treptat. Începuse prefacerea dinăuntru.

Târziu abia își dădu seamă că la început, dacă accepta rolul impus de Ioana, dacă se resemna să-l suporte, avea totuși convingerea liniștitoare că odată și odată va da o superbă dezmințire, precum biblicul Samson.

Dar pletele lui Dănuț. În loc să crească, scădeau. Mai mult, mai jalnic, decrepitudinea robitului Samson se datora tunsorii. Dalila avea foarfece. Decrepitudinea lui Dănuț, însă, era un fel de chelie.

Gestul de revoltă al scuturării pletelor făcea, dimpotrivă, să cadă, mereu, alte suvițe moarte.

Crezuse că într-o zi se va putea dezvălui în fața Ioanei, arătându-i chipul lui adevărat. Se înșelase. Nu mai era nici o mască pe fața lui: era așa cum îl credea Ioana. Mască era trecutul — mască scoasă prin surpriză, prin somn.

Crezi că ai pe față rînjetul cretin al măștii, și deodată îți întîlnești fața în oglindă.

Încercase atunci să fure, căci furt era să ia ceva din recolta altor Dănuți, din trecut, și a pretinde față de Ioana, că era dintr-a lui, a prezentului Dănuț. Încercase s-o epateze, reproducînd, sau mai exact, pastîșînd fără elan "notații" din caietul dăruit Monicăi: *Alunele veveriței*. Încercarea păruse Ioanei o tentativă de furt — de la alții: avea dreptate. Se fura pe el singur, dar tot gest josnic de furt era, căci ceilalți Dănuți erau alții. Nu-l umilise acuzația că-l plagiază pe Jules Renard. Asta n-avea nici o importanță. Îl umilise descoperirea gestului care purta ca un tatuaj revelator pecetea furtișagului.

Începuse o activitate josnică în el. Tot ce gîndea era slut, hîd. Toate amintirile se alterau, ca prăjiturile cu cremă, vara. Nimic nu mai era proaspăt, nimic fraged. Totul mucegăia, se oțetea. Avea în suflet atmosfera unei tejghele părăsite într-o odaie cu soare fermentat și muște verzui.

Se îndoia chiar dacă o iubise pe Adina, și dacă îl iubise. Și cu Adina cercase s-o epateze pe Ioana. "Cucerirea" Adinei, istorisită cu un aer infatuat și retușări de rigoare, căpătase un accent fals de literatură de rînd. Părea născocită, chiar în ochii lui. În tot cazul, urîcioasă ca o aventură sentimentală cu o chelneriță. Fără de amintirea sufletului și elanurilor de atunci, fabulațiunea dragostei lor era de o pretențioasă banalitate, în care el — trebuia s-o epateze pe Ioana — avea rolul donjuanului lucid, calculat și pervers, și ea rolul fetei seduse. Îl minunase și pe el, în timp ce istorisea Ioanei — deseori întrerupt de sarcasmul ei, deseori întrerupt de mirarea lui — că "aventura" nu se isprăvisese printr-un proces de seducțiune intentat de sărmana Adina Stephano, perversului Dan Deleanu.

Seducerea ei la patinaj era grotescă și barocă: lăudăroșenie de chelner care pretinde față de domnișoara de la casă că a "trăit" cu o prințesă.

Ioana îl ascultase suficient. De la o vreme, însă, îi ceruse dovezi: scrisorile, fotografiile, suvițele de păr... Îl prinsese cu minciuna.

Da! N-avea nimic de la Adina. Singura scrisoare de la ea — atunci cînd

pălmuiuse în casa ei pe pretinsul proprietar: scenă pe care o istorisise Ioanei, dar atribuind-o altei aventuri, nu din delicateță pentru Adina sau pentru sufletul lui, ci din dorința de-a o face să creadă pe Ioana c-a avut mai multe "metrese", că nu-i "novice" — o rupsesse atunci, ca să desființeze urma zilei urâte. Îl mira acum și-l indigna ruperea scrisorii. Ai o scrisoare compromițătoare de la o femeie bine, și în loc s-o păstrezi — la câte nu poate servi — o rupi ca un naiv, ca un nerod. De altfel, la lumina noului suflet își dădu perfect seamă cine putea fi acel "proprietar" care ieșise din ietacul Adinei, încheindu-și nasturii, după ce Adina ieșise într-un chimono îmbrăcat pe piele. Dar nu-l indigna trădarea, necinstea Adinei, fățarnicia și abilitatea ei temerară. Nu! Acestea i se păreau perfect normale: știa doar, știuse întotdeauna, că femeile sînt rele, și nu par. Nu vedea de loc de ce tocmai Adina ar fi fost o excepție. O femeie ca toate femeile, apetisantă, da, foarte apetisantă, avea trup nostim, era bine făcută, știa să se îmbrace, să se dezbrace, și avea draci! Îi părea rău că Ioana nu-l văzuse cu Adina la București, în trăsură, sau intrînd acasă la Adina — întocmai cum regretă mahalagiul ajuns deputat că nu l-a văzut comahalagiii strîngînd mîna lui vodă.

Adina era o reclamă pentru el. Și din nenorocire — din prostia lui — n-o putea folosi ca atare tocmai față de Ioana.

Fusesse "indignat" de tăcerea Adinei — nu mirat, necum întristat. Sentimentul lui față de această tăcere a Adinei, cu tonalitatea lui sufletească, poate fi tradus numai prin expresia "a trage chiulul". Adina îi trăgea chiulul. În loc să-i scrie, în loc să-i furnizeze materialul doveditor, elementele reclamei necesare față de Ioana — tăcea, tăcea, tăcea!

Îi era ciudă. Ciuda aceea trivială la periferiile căreia se îmbulzesc înjurăturile.

El nu-i scrisese, nici nu-i scria. Asta ar mai fi lipsit! Fusesse prost, nu mai era!

La lumina acestui nou suflet, constatase — fără nici o tristeță — ce plată aventură era dragostea lui cu Adina. O femeiușcă amatoare de băieți tineri. El, un "novice" amator de femei. Prima care-i ieșise în cale — îl luase, o luase. În locul Adinei ar fi putut să-i iasă o servitoare, cum se întîmplă în genere cu liceenii: totuna era. Prima experiență. Debutul. Entuziasmul neofitului. Nu-i părea rău că-i scrisese pe atunci, zilnic. Regreta că nu poate dispune din nou de scrisorile și versurile trimise Adinei. I le-ar fi trimis Ioanei. Erau foarte bine făcute: cu foc. Din memorie nu le putea reface. Ce imprudență! Să scrii scrisori de dragoste "literare", într-un singur exemplar! Nu îndrăzneam să i le ceară îndărăt, fiindcă-i era lene, și fiindcă era sigur că nu i le-ar fi dat îndărăt. Nu era ea proastă să restituie astfel de scrisori. Mai bine le întrebuințează ea la nevoie... Mai târziu, dacă el s-ar însura, ar putea face și un șantaj cu ele...

Impresia că i s-a tras chiulul, că a fost tras pe sfoară îl făcuse încetul cu încetul să nu mai poată suferi nici amintirea Adinei: îl enerva, îl indispucea.

Începuse să inventeze alte aventuri — pentru Ioana — cu reminiscențe din d'Anunzio, banalizate. Toate miroseau o lăudăroșenie.

Era convins că n-are măcar talentul de-a minți, de-a inventa, pe care-l avea chiar și Tonel.

Din această cauză, constatînd lipsa de resurse seducătoare, se hotărîse s-o înșele pe Ioana prin altceva: prin tăcere.

Oamenii care tac par oameni superiori. Totuși nici așa n-o putuse înșela. Îl

descoperise.

Era prost: da, prost. Nu-i venea să creadă cum a avut vreodată curajul sau inconștiența de-a se crede deștept și de-a se comporta în consecință. Simpla constatare că ești prost nu e dovadă de inteligență.

Își amintea de altfel că mulți oameni mediocri recunoșteau aceasta și n-aveau pretenția de-a fi compătimiți sau admirați. Își cunoșteau lungul nasului. Aveau bun simț, dar, evident, conștiința că nu-s deștepți nu le ținea loc de inteligență.

Nici acasă nu mai avea curajul, stăpânirea necesară de-a sta cu ceilalți. Un fel — nu de pudoare — de vanitate ursuză îl împiedica. Nu mai spunea nimic — nici metafore nu mai putea face — de teama nu numai a Olguței, dar chiar și a Rodicăi. Toți îi erau superiori. Se surprinsese invidiind unele glume de-ale lui Puiu. Remarcase atunci că Puiu avea frunte și ochi vii, și bănuise în el forța latentă a unei mari inteligențe. Și Mircea evoluase în bine. Niciodată nu-l socotise pe Mircea mediocru. Dar îl simțea — deși înaintea lui la clasificare, și în stima profesorilor — subțel.

Observă cu nedumerire că se înșelase. Auzea la dejun și la masă reflecții de-ale lui Mircea, exprimate cu voce tare, șir și eleganță, care dovedeau o inteligență originală și fin umor.

Toți progresau, vădindu-i regresul lui. De asta îl vedeau rar pe-acasă, și când era vizibil — la dejun și la masă — tăcea, pozînd în om superior, dar fiind convins că nu înșeală pe nimeni, ceea ce-l făcea stîngaci și când tăcea.

Numai pe biata Monica o înșelase. La început, când frecventarea Ioanei îi devenise necesară — o pornea zilnic călare, fără să dea explicații nimănui — ceruse Monicăi două din caietele pe care i le cumpărase pentru noua vacanță.

— Mă retrag de-acuma. Am un plan mare. Îmi trebuie singurătate. Ai să vezi ce-am să scriu...

Mintise. Îl îngrozise sinceritatea deznădăjduită — și cinică — cu care o mintise pe Monica.

De-atunci o evita. Probabil că și Monica îl disprețuia. În ultimul timp avea impresia că Monica se împrietenise cu Mircea. Îi vedea discutînd pe-amîndoi, plimbîndu-se împreună.

Îl evita și pe Mircea, cu ostilitate. I se părea că Mircea profită de absența lui, de scăpătarea lui, ca să-i fure prietenia Monicăi, ca să-l alunge de lîngă ea, ca să-l înlocuiască. Când îl vedea pe Mircea singur — uneori seara — îi răspundea cu bruschetă la întrebări, alteori nu-i răspundea de loc, îl privea eu ironie vidă, cu ranchiună. L-ar fi trimis acasă la el, dar n-avea curajul să-i spuie: "Pleacă, n-ai ce căuta aici". Era și laș pe deasupra.

Pe Monica o ura, mai mult, o desconsidera: era un fel de trădare prietenia ei cu Mircea. Căci el se socotea părăsit, deși el îi ocolea pe ceilalți. Îi simțea pe toți solidari împotriva lui, ceea ce-l făcea să socotească ca un fel de voluntar sacrificiu absențele lui de-acasă și neparticiparea lui la viața și mai ales la veselia celorlalți. Redevenise taciturnul, posomorîtul, timidul și uneori bruscul Buftea de odinioară, dar acrit și îmbătrînit și fără de "turbinca lui Ivan".

Abaterea și mahmureala neconținută în care se găsea îi sugerase un nou mijloc de-a o seduce pe Ioana: s-o impresioneze prin milă. Să-i cerșească mila. Să joace față de ea rolul damei cu camelii.

În consecință începuse să mănânce puțin, ca să slăbească. Sub pretextul că untul și carnea îl îngreoaie, dându-i arsuri, le suprimase, supunându-se unui regim de mămăligă, brânză, lapte acru și lapte cu orez. Nici un dulci.

În fiecare dimineață se cerceta în oglindă să vadă dac-a plecat, dacă a izbutit să alunge din obraji aroganța sănătății. Izbutise într-o anumită măsură, dar se slufise. Plinul obrazilor secase puțin, dându-le ceva dur, osos, tătarăsc, luându-le dulceața expresiei, copilărești. Bea multe cafele negre, ca să-i piară pofta de mîncare exasperată de regim, și fuma.

Atît învățase de la Ioana: să fumeze. Fuma exagerat, țigară după țigară, numărînd mucerile, încîntat cînd numărătoarea se suia pînă la cincizeci pe zi. Mi-rosea a fum de tutun rece, și degetele mîinii drepte se îngălbeniseră la vîrfuri, ca la pensionari.

Tăcerea și izolarea în care trăia mereu — căci pe Ioana o vedea din ce în ce mai puțin, deși zilnic o vizita — îl sălbăticișe, dîndu-i expresia vinovată și înfricoșată a liceenilor interni, cu deprinderi urîte, gata parcă să-și ascundă cearcănele ochilor sub cot la fiecare întîlnire cu ochii altuia.

Vedea deseori — la dejun și la masă — ochii mamei lui, îngrijorați. Se făcea că nu-i vede, iritat. Nu da nimănui nici un fel de explicații, și conștiința că tăcerea lor, cînd îl priveau, era o întrebare, îl exaspera. Se scula de la masă înaintea celorlalți, venea la masă după toți, singur, izolat, pe scaunul lui, cu ochii în farfurie sau în gol.

Uneori îi venea să plîngă, dar cabotinel aplauz al autocompătimirii îl dezgusta de lacrimi. În loc să plîngă, strîmba din buze, înfundîndu-și posomorît mîinile în buzunare.

Vestea războiului îl răcorise o clipă. Sperase că România va intra în război. Era hotărît să se înscrie voluntar: o sinucidere mai sigură decît cealaltă pe care n-ai curajul s-o duci la capăt. Sinucidere cu tunul, mînuit de alte mîini, nu cu revolverul mînuit de mîna ta.

Urmărise încordat ziarele, care, din ce în ce, luau înfățișarea unor afișe de apocalips. Articolele politice și manșetele literare ale primei foi dispăreau, făcînd loc veștilor tipărite cu litere monumentale. Evenimentele se ridicau, profilîndu-și pe foile cotidianelor, siluetele de dihanii terțiare, izgonind mușuroaiele de litere mărunte ale faptelor diverse.

Începuse preistoria modernă.

"Luptele de la Gratz, Loznica și Belgrad".

"Mobilizarea generală în Austria."

"Războiul a început."

"Atitudinea României față de conflictul austro-sîrb."

"Consiliul de coroană."

"Trupele germane pătrund în Franța."

"România în stare de expectativă armată."

"Austria declară oficial război Rusiei."

...Ar fi dorit vești mai senzaționale, cataclisme mai vertiginoase, mai neprevăzute. Se bucura cum jubilează pușcărișii vîzînd incendiul orașului, sperînd că va arde și pușcărișul. Ritmul vastei dezordini era pentru el o satisfacție

personală. Toți în jurul lui erau neliniștiți. Zvonurile despre o invazie a Moldovei, despre eventuale lupte înlăuntrul hotarelor naționale, veneau de pretutindeni, se calmau, iar apăreau, când absurde, când posibile: totul era posibil față de imposibilul realizat de ultimele evenimente.

Domnul Deleanu nu sosise la Medeleni, ca să poată urmări mai lesne de la Iași mersul războiului, și la nevoie să poată lua măsuri din vreme. Olguța-i făcea dese vizite cu un automobil expedit la Medeleni de precautul și prevăzătorul Herr Direktor, pentru orice eventualitate. Îl conducea singură — deși mașina venise cu șoferul ei — spre indignarea ieșenilor și a colonelului Barbă-Roșie care vedea în automobil un rival. Vizitele Olguței se prelungeau uneori câte o săptămână. La Iași, prezida ea singură mese bărbătești, la care luau parte domnul Deleanu, colonelul Barbă-Roșie, doctorul Prahua, *oncle* Michel uneori și alți mulți prieteni de-ai domnului Deleanu, veniți de prin viligiaturi din cauza războiului. Olguța poreclise mesele de la Iași "Clubul burlacilor" și fusese proclamată prin vot nominal prezidentă activă. Dezbateri fără prezident nu se pot concepe: Olguța izbutea să fie cât mai prezentă, primită de altfel după scurtele absențe cu aclamații.

Herr Direktor venise mai devreme decât în ceilalți ani din Germania. Și el aștepta la București desfășurarea evenimentelor, dînd dese telegrame la Medeleni. Ultimele anunțau neutralitatea. Ziarele la fel.

"România rămîne neutră."

"Înformațiunile noastre ne permit a afirma că hotărîrea României de-a rămîne neutră este o hotărîre definitivă."

Bucuria penibilă cu care primise aceste ultime vești dovedise lui Dănuț că în fond, din prima clipă dezavuase proiectata sinucidere. Și această hotărîre fusese aparentă numai și profund cabotină.

Nu mai ceti nici ziare.

Singura lectură pe măsura lui erau romanele senzaționale. Dar nici n-avea curajul s-o facă fățiș. Se închidea în odaia de culcare, și acolo, singur cu rușinea lui, întins pe pat, sorbea paginile tipărite mărunț ca tartinele de icre tescuite, sărind descrițiile, căutînd numai pasagiile unde acțiunea vîjîie ca Bistrița la toance — participînd cu o credulitate stupidă la peripețiile eroilor, confundîndu-se cu ei, regretînd uneori zgîrcenia de eroism și de supradeșteptăciune a autorului față de eroul principal, brav de altfel, inteligent și nobil, dar pus cîteodată în încurcătură. Parcurgea vertiginos kilometri de tipar uitînd de toate, înstrăinat de el și de ceilalți, rămînînd la finele romanului cu o congestie a capului, și cu o impresie de dezamăgire uluită ca cei care se coboară brusc, după un lung voiaj într-un expres. Nu-l mulțumea nici un roman, dar pe toate le cetea pînă la capăt, simțindu-se ca izgonit din paradis la ultimele foi. Cărțile pe care și le adusese de la București, parte trecuseră în odaia Monicăi, parte umpleau biblioteca și geamandanul, intacte. El cetea numai romane senzaționale. Noaptea avea visuri care comentau — ca servitorii la bucătărie ceea ce se vorbește și se întîmplă în casă peste zi — lecturile recente. Ființele din jurul lui se decoloraseră. Era plin de eroi medievali sau moderni, dar eroi, nu fleacuri. Nici nu mai știa bine dacă se duce la Sălcii pentru Ioana sau pentru biblioteca soțului ei. În tot cazul, la Sălcii n-avea de cine să se

jeneze. Cetea în grădină, nesupărat de nimeni, fără să aibă bătaile de inimă de-acasă cînd cineva-i bătea la ușa: imediat ascundea romanul sub pernă sau sub pat, întrebînd răgușit: "Cine-i? Ce vrei?"

La Sălcii cetea pe față: rușinea lui era bine stabilită, notorie. De Ioana nu se ascundea. Se simțea mai bine la Sălcii decît la Medeleni: mai la el acasă, cruțat de amintirea — tresărind în el, sau păstrată poate de ceilalți — a altor Dănuți, dacă vor fi existat vreodată și alți Dănuți. Gîndul începutului anului școlar îl teroriza: era convins că va rămînea repetent într-a opta. Îi părea imposibil să mai învețe ceva. Mircea prepara clasa opta, în vacanță. Luase o dată cartea de psihologie: cetise cîteva rînduri, nu reținuse nimic; era idiot! Se mira cum de trecuse clasele pînă atunci. Visa uneori noaptea că-i în clasa patra, și simțea prin vis că nu știe nimic: vidul repetentului. Cînd se deștepta, dîndu-și seama că-i într-a opta, avea impresia c-a tras profesorilor un chiul prodigios.

Tot mai spera însă că România va intra în război și că școlile se vor închide. Spera în război, cum doresc elevii interni — în vremi normale — epidemia de scarlatină sau tilos care amîna deschiderea internatelor, prelungind vacanța. S-ar fi simțit fericit. Și-ar fi făcut o imensă provizie de romane senzaționale, și ar fi rămas toată iarna singur la Medeleni. Nu concepea mai deplină satisfacție decît aceea pe care ți-o dă o viață între patru pereți, închinată lecturilor palpitate cu mistere, crime obscure și diabolice, detectivi geniali, intrigi în șase volume, eroi cu spadă neînvinsă, lupte superb neverosimile, enigme încurcate progresiv și descurcate în apropierea ultimei foi, uneori amînite de un crud "va urma".

Evadase complect din realitate în lumea romanelor senzaționale. Dormea cu ferestrele închise ca să nu intre hoții. Purta revolverul asupra lui, în timpul zilei, și noaptea îl ținea pe măsura de la cap, astfel situat încît dacă s-ar fi deșteptat din somn în scrișnet de geam tăiat cu diamantul, din două mișcări ar fi putut trage. Chibriturile și ele aveau poziții strategice: cutia lor, așezată pe un scăunăș, la căpățiul patului, era întredeschisă, cu patru-cinci chibrituri scoase pe jumătate și rezemate cu capătul fără gămălie de muchia dinspre pat a cutiei. La culcare, verifica dacă ușile sînt închise, și deseori așeza și scaune încărcate cu obiecte grele, îndărătul lor: dacă cineva ar fi deschis ușa cu un *passe-partout*, după ce ar fi uns broasca cu untdelemn, ar fi găsit rezistentă scaunului. Cerceta pe sub pat, în șifoniera, închisă cu cheia de altfel — pe după perdele.

Nu era convins că-i singur în odaie, decît după o amănunțită cercetare a tuturor ascunzătorilor posibile și chiar a spațiilor prea reduse pentru a putea adăposti un trup omenesc, dar totuși misterioase: ca, de pildă, gura sobei. Se simțea poltron și erou în același timp. Cînd un țăran îl privea mai lung, întorcea capul brusc să vadă dacă nu-i ochește pe la spate cumva. Oamenii cu barbă i se păreau deghizați, la fel oamenii cu burtă mare. Suspecta pe toți servitorii. Toți pîndeau prilejul să fure, să prade, să jefuiască. Servitoarele aveau amanți asasini; servitorii, amante dornice de avuție. Bucatele puteau fi otrăvite sau narcotizate.

Cetea mereu, congestionîndu-și creierul, pâlindu-și obrazii, injectîndu-și ochii. Toate activitățile străine lecturilor, îl scoteau din fire, ca pe morfinomani tot ce-i împiedică de a-și injecta doza. Se pripea mereu: la mîncare, la spălat, la îmbrăcat. Mai iute, mai degrabă, ca să poată lua mai repede cartea în mînă. Cafeaua cu lapte de dimineață n-o mai lua cu ceilalți în pridvor: o lua în odaia lui, culcat, cetind. Nu

se scula din pat decît în preajma dejunului. Uneori se ducea la dejun nespălat, pieptănat numai în grabă, cu papucii în picioare sau pantofii de tenis mai expeditiv încheiați decît ceilalți. Inteligența i se bleaga treptat ca mersul celor cu tocuri prea tocite.

În lipsa Olguței, Rodica începuse să ritmeze distracțiile, însoțită de Puiu — desperat și exasperat de absențele reiterate ale Olguței — totdeauna, de Mircea uneori numai, cînd Monica nu ieșea din odaia ei, căci niciodată Monica nu vroia să arate și altora ochii roșiți.

Doamna Deleanu, văzînd halul lui Dănuț, scrisese lui Herr Direktor la București.

Răspunsul:

"Dragă Alice,

Totți motanii primăvara și vara năpîrlesc și se jigăresc. Dacă vrei să-i vezi grași, așteaptă iarna. Dă-i pace băiatului să trăiască. Mă tem că-l așteaptă vremuri grele. Lasă-l să fie tînăr cît mai e vreme..."

Jignită, nemulțumită și incredulă, doamna Deleanu se adresase Monicăi, cu fruntea încrețită și ochii grei!

— Monica, ce-i cu Dănuț? Tu știi ceva? E bolnav? Nu se simte bine acasă? Eu nu îndrăznesc să-l întreb...

— Nu te-ngriji, *tante* Alice. Scrie ceva.

— Scrie?

— Da, scrie. Tu nu știai că Dănuț e scriitor?

— De unde să știu! se iluminase doamna Deleanu, respirînd. Face versuri?

— Da.

— Frumoase?

— Foarte frumoase.

— Vai, Monica! Prin ce grijă am trecut! Vra să zică, Dănuț e poet... Dragul de Dănuț...

Și pe Olguța, care deși în treacăt numai pe la Medeleni, avea ochi prea buni ca să nu observe, o lămurise tot Monica.

— Ce-i cu Metaforei, Melizando? E pe ouă?

— Scrie ceva mare.

— Face-o omletă! Spune-i să puie mai puțin spanac și mai mult gălbenuș!

Chiar Rodicăi, cu care rareori vorbea, Monica explicase — fiind întrebată stăruitor, evident — cauza ținutei și singurătății lui Dănuț.

— Monica, ce-a pățit fratele Olguței? E amorezat? Monica dintîi o privise grav. Apoi:

— Scrie ceva. Sînt oameni și altfel decît tine, Rodica.

— Te-ai supărat?

— De ce să mă supăr cînd nici tu nu te-ai supărat! O singură dată întrebuse și Monica pe cineva: pe Mircea.

— Mircea, spune-mi ce mai face Dănuț?

— Nu știu, Monica. E invizibil și am impresia că-l enervez.

— Daa!

— De asta îi dau pace.

De-atunci Monica se sihăstrise în odaia ei cu Leila și tăcerea cărților. Mircea o vedea rareori. Casa era stăpînită de Rodica, urmată de suita ei: Puiu, permanent; Mircea, sporadic: și el prefera să se izoleze în fundul livezii, fie învățînd, fie cetindu-l pe *Jean-Cristophe*, fie privind cerul, așezat în iarbă cu minile sub cap. Uneori Rodica îl descoperea. Se așeza lîngă el — totdeauna cu rugăminți de acest soi:

— Mircea, mi-a intrat o musculiță-n ochi: ești bun să mi-o scoți?

— Mircea, leagă-mi, te rog, basmaua.

— Hai să vedem care-i mai tare. Vrei, Mircea?

Dar imediat sosea Puiu cu veșnica bicicletă. Și pe deasupra, Mircea prefera lipsa de cochetărie a grosolanei Sevastița decît grosolana cochetărie a Rodicăi.

Cu Olguța era mai puțin timid decît la începutul vacanței. Îi spunea uneori "Olguța", făcînd totuși în prealabil o pauză șovăitoare, ceea ce arăta Olguței că mintal tot duduie îi spunea. În genere, însă, evita să i se adreseze direct.

Știa că Olguța nu iubește pe nimeni. Dar știa că nu-l iubește și că nu-l va iubi niciodată pe el. I-o afirmase Monica, în al cărei discernămint avea o încredere fără rezerve, curînd după ce-i mărturisise — ceea ce Monica știa mai dinainte, de altfel — dragostea lui pentru Olguța.

I se părea că Olguța — în faza actuală — nici n-ar fi putut iubi pe cineva: era prea deșteaptă, prea impetuoasă, prea plină de ea, prea densă sufletește — impermeabilă parcă pentru dragoste. Mișcarea sufletească a Olguței era centrifugă: se risipea violent în afară. Dragostea pătrunde numai în sufletele care au o mișcare centripetă, numai atunci sufletul o absoarbe, dimpreună cu sufletul celui iubit.

Se obișnuise să o iubească singur, el cu el, cum alții se deprind să trăiască singuri, monologînd în loc să dialogheze.

Totuși, pe lîngă fericirea rarelor zile pe care Olguța le petrecea la Medeleni, Mircea mai avea și alte fericiri, tot de la Olguța.

Odată, venind cu ea de la tenis, îi explicase, răspunzînd la o glumă de-a ei, caracterul frumuseții limbei grecești. Olguța îl ascultase. Vorbise mai mult, calm, curgător, preocupat să definească, nu să vorbească, așa cum făcea cînd medita singur, ceea ce vroia să împărtășească Olguței. Încheiase astfel:

— ...Limba grecească are o supleță catifelată, pe care nici o altă limbă n-o are. A fost parcă păstrată în untdelemn...

— Să mă-nveți grecește, dascăle.

Cît ar fi dorit! Dar Olguța, preocupată de ședințele tumultuoase ale "Clubului burlacilor", uitase.

Avea însă amintirea acelei plimbări, a acelei convorbiri: amintire păstrată cu evlavie, cum țin copiii săraci un ciob de jucărie, găsit din întîmplare.

Scia regulat mamei lui, asigurînd-o că duce o viață odihnitoare și agreabilă: ceea ce era exact. Recăpătase calmul pe care-l avea înainte de-a o cunoaște pe Olguța, altul prin două accente grave: trupul, abia descoperit, și iubirea, de la început resemnată.

În lipsă de mai mult și de mai bun — sau în așteptare — Rodica îl acceptase pe Puiu, cu titlu, particular, de paj libertin. Jucau singuri tenis, apoi Rodica își lua dușul, în timp ce Puiu aștepta dincolo de rogojini, făcînd studii confidentiale

asupra academiei Rodicăi; apoi Puiu își lua dușul, în timp ce Rodica întoarsă cu spatele pe *chaise-longue*, cetea, trăgînd uneori cu coada ochiului să vadă dacă tot n-a isprăvit. Alteori Puiu îi cetea cu glas tare dintr-o carte cu poze, adusă de Rodica în fundul cufărului, fără de știrea mamei ei, nici a Olguței: *Les aventures du roi Pausole*. Ședeau lungiți alături în iarbă, pînă cînd Rodica, după ce arunca o circumspectă privire de jurîmprejur, îl săruta pe gît, pe urechi, după ceafă și pe piept, ca să vadă dacă se gîdilă: ceea ce Puiu tăgăduia, după fiecare experiență în doi. În timpul experienței, Puiu se apăra, natural, cu mîinile, din care pricină, chiar dacă nu s-ar fi trecut caisele, Puiu tot n-ar fi întîrziat printre crengile înalte, unde caisele sînt calde, grele, moi și dulci.

În schimb, Sevastița uita tot mai des "să-i puie apă de băut pentru noapte". Și Puiu, setos, îi aducea aminte, indiferent de oră.

În alte seri, pornea în cămeșă de noapte, papuci, cu pelerina pe umeri, jalnic pelerin spre odaia Monicăi:

— Intră, Puiule,

— ...H-h!... Tu ești bună, Monica.

Sevastița complecta față de Puiu, pe Rodica; Monica primea lacrimile vărsate pentru Olguța.

În definitiv, Puiu era foarte ocupat. Și asta-i principalul în vacanță și în viață.

Doamna Deleanu cetea, cînta la pian și supraveghea puțin mai distrată decît odinioară, mersul gospodăriei.

Astfel, zilele vacanței treceau purtînd spre toamnă întreita singurătate a doamnei Deleanu, Monica și Mircea; efervescența Olguței, dusă în goana automobilului de la Medeleni la Iași și de la Iași la Medeleni; și mișcările de balet bucolic ale lui Puiu cu Rodica, întregite prin suspinele de Pierrot după cruda Colombină, ale lui Puiu, cînd se ducea copil în odaia Monicăi, să fie consolată.

Dănuț cetea romane senzaționale la Medeleni, și zilnic, după-amiaza, Zdup îl ducea la Sălcii, unde tot romane senzaționale cetea, alături de invizibila sau rareori întrevăzuta Ioana Pallă.

*

Aștepta în grădină fără să cetească. În sfîrșit aducea o dovadă pozitivă că Adina Stephano n-a fost un simplu flirt de patinaj. Îi aducea fotografia Adinei de la Veneția.

Mai că nu-l mirase locul de unde-i expediase fotografia. Deținerea acestei fotografii recente de la Veneția îl mulțumea din alt punct de vedere.

Îl măgulise în primul rînd. Întîia noutate pe care viața reală i-o aruncase între ficțiunile romanelor senzaționale îl făcuse să se stimeze puțin: desigur, e măgulitor să primești la Medeleni, tu Dan Deleanu, lector de romane senzaționale un plic elegant, cu timbru italian, pecete venețiană, adresă scrisă de o mîină de femeie, și conținînd fotografia unei femei îmbrăcată cu mult gust, într-o gondolă zveltă, oprită, în fața scării unui palat. Spre satisfacția lui — căci ar fi dorit să știe toată casa sosirea faimosului plic — scrisoarea i-o adusese Rodica.

— Ce-i? Cine-i?

— Eu, domnule Dan, îți aduc ceva plăcut... Compuneai?

— Da, da... Îndată.

Furişase romanul subţ pernă, îndoină foaia, se aranjase în grabă şi ieşise afară — odaia era prea dezordonată — cu atitudinea celui turburat din singurătatea lui inspirată.

— O scrisoare de la Veneţia... parfumată, adăugase Rodica, surîzînd cu înţeles şi candoare.

— A! da!...

— O aşteptai?

— Mda...

Scrisoarea era parfumată numai fiindcă o ţinuse Rodica în mîină, cercetînd-o pe amîndouă feţele, privind-o în transparenţă la fereastră, înainte de-a i-o aduce.

— De ce trăieşti aşa retras, domnule Dan? Nu ne poţi suferi?

— Lucrez, domnişoară.

— Nu te surmenezi?

— Eee!

— Păcat! oftase Rodica, plecînd efectul de negru al genelor.

— Mă ierţi, domnişoară, uite-n ce hal sînt! Aşa-i cînd lucrezi!

— Da! oftase din nou Rodica, aprobînd, compătîmind şi invidiînd. E bine cînd poţi sta singur...

— Da... În fine... daa...

— Ne ceteşti şi nouă cînd isprăveşti?

Ridicase din umeri, evaziv.

Rodica oftase din nou şi plecase strîngîndu-i mîina. O condusesese, urmînd invitaţia mîinei, pînă la uşa de din faţă.

— Sper că ne mai vedem, domnule Dan? Dacă vrei, dă-mi să-ţi copii manuscrisul.

— Nu. Da ne mai vedem.

— Cînd?

— Nu vrei să facem o partidă de tenis? Zău! De cînd nu te-am văzut jucînd! Joci aşa de frumos!

— Îmi pare rău!... După amiază-s ocupat... Ştiu eu!

— Unde te duci călare? Îs indiscretă?

— Dăă!... Mă plimb...

— Daa!

Era nostimă Rodica, mai ales cînd spunea: "daa!" dînd din cap incredulă şi vicleană, cu buzele ca cireşele crăpate de coapte ce-s.

Plecuse, după o nouă strîngere de mîină, mai intimă.

Dănuţ deschisese plicul parfumat de mîinile Rodicăi.

Aa! În sfîrşit avea ce să arate Ioanei! Examinase fotografia. Evaluase şi femeia şi decorul: se prezentau bine. Vra să zică femeia aceea elegantă şi bine făcută, din gondolă, fusese metresa lui! A lui Dan Deleanu? Bravo! Îi venise să exclame întocmai ca Tonel, făcîndu-şi cu ochiul: "Şmecher Deleanu!".

Se examinase şi el în oglindă: era cam palid, neras, cu ochii înfundaţi. Slăbise, asta dădea o duritate ascetică trăsăturilor, reliefa dominator fruntea: şi-o descoperise, trăgînd şuviţele de păr îndărăt. Bine! Părea mai mare deasupra feţii subţiate. Simţise din nou nevoia eleganţei de odinioară. Consacrare restul dimineţii

toaletei, închizînd romanul în dulap.

Își frecase degetele îngălbenite de tutun cu *pierre-ponce* și peria cea mai aspră, redîndu-le într-o anumită măsură coloritul natural. Își făcuse unghiile amănunțit. Se răsese. Se pudrase: o pudră ocre de la Adina. Îmbrăcase un costum de călărie, croit la București, după un recent model englezesc. Noul costum de călărie îl făcea mai nalt — sau poate crescuse. Părul, prea mare, pieptănat și periat din răspuțeri și prins în rețeaua strînsă, se așezase armonios, lins deasupra frunții, pe care-o descoperea în întregime, luminînd fața, căzînd apoi în bucle grele ca faldurile draperiilor de catifea, pe tîmple și la ceafă. Se parfumase ușor de tot, cum îl învățase Adina.

Înregistrase, profund satisfăcut, mirarea mută care-l întâmpinase la dejun, pe fețele tuturor. Înregistrase și zîmbetul Rodicăi. Se privea, pe furiș, în toate oglinzile și chiar în ferestre.

După dejun, gata să încalece, trimesese calul să-l aștepte înșeuat și intrase în odaia lui.

Scăpase ceva din vedere. Adina nu-i scrisese nimic pe fotografie. Ce era de făcut? O simplă fotografie, fără dedicație, fără de iscălitură măcar, nu prea înseamnă mult: e ca o carte a unui autor renumit, cu care te lauzi că ești intim, dar pe care ai cumpărat-o de la librărie.

Ce era de făcut?

Simplu de tot! Să-i scrie el ceva! Ioana nu cunoștea scrisul Adinei Stephano.

Dar el n-avea scris de femeie! Încercase. Nu izbutise. Parca uitase și să scrie! Nu mai pusese de mult mîna pe creion sau pe condei. Se simțea stîngaci pe hîrtie, ca un debutant la patinaj. Avea un scris de analfabet. Ce era de făcut?

Rodica!...

De ce nu...

Rodica era "fată bună". De ce să se jeneze! Rodica știa foarte bine de unde venea fotografia femeii în gondolă, de vreme ce văzuse marca italiană de pe plic. O pune la curent, fără să-i facă nici o confidență precisă, cu o aventură — era nostimă fotografia Adinei, nu-l compromitea — și totodată o făcea complice la o farsă... da, o farsă!

— Domnișoară, am să te rog să-mi faci un serviciu...

— Vai de mine! Încîntată! Cu cea mai mare plăcere.

Cu cea mai mare plăcere, Rodica, lăsîndu-l pe Puiu singur s-o aștepte la tenis — cu ochi răi și racheta vindicativă — venise în odaia lui Dănuț.

— În cel mai mare secret!

— Vai, domnule Dan! Mie?...

— Vreau să fac o farsă...

— Bravo!

— ...unei...

— Cui?

— ...doamne...

— Ești delicios! O doamnă? Cine-i? O cunosc? De unde-i?

— Secret.

— Vai!

— E o doamnă... care... mă... plictisește în definitiv.

— Vai, ce amuzant e!
— Și vreau să-i fac o farsă!
— ...Ca să te lese-n pace!
— Exact. Ca să mă lese-n pace. Știți, femeile...
— Daa! oftase Rodica comprehensiv.
— Azi am primit o scrisoare...
— Știu, din Italia.
— Da, din Veneția.
— Parfumată!
— Parfumată, ai ghicit?
— Ei!
— Ai ghicit: o scrisoare de la o altă... doamnă.
— Vai ce rău ești!
— Ce să fac! oftase Dănuț cum ar ofta o grădină importunată de prea multe albine.

— Știu eu! Așa-s băieții, oftase în replică Rodica, tot comprehensivă și admirativ dojenitoare.
— Să-ți spun?
— Vai, mor de curiozitate!
— Doamna de la Veneția mi-a trimis... împreună cu scrisoarea, și o fotografie.
— Arată-mi-o...
— Poftim.
— Pare! E doamnă...
— În ce clasă-i? exclamase Rodica.
— Ei!
— Da, da, e măritată de mult... Eu...
— Aha! Vai, ce-mi spui!
— Să-ți spun?
— Sigur, nu vezi!
— Să-ți spun farsa...
— Numai?
— ...E prea lung — un roman întreg — și prea delicat...
— Ți, ei!
— Altădată poate... Acum vreau să te rog ceva.
— Bine-i să fii la Veneția! suspinase Rodica, privind rochia Adinei.
— Aș vrea — dacă nu te superi — să scrii ceva pe dosul fotografiei...
— Eu?!
— Ca din partea doamnei.
— Ei! Asta-i nostim! Da-mi spui numele?
— Țț ...! Numai pronumele.
— Spune-l.
— Adina.
— Și mai cum?
— Nu se poate!
— Te rog spune-mi. Poate o cunosc.
— Nu te-ai uitat la ea? Nu e din Iași.

- Ce-are a face!
- O cheamă Adina... deocamdată.
- O iubești tare?
- Eu? Nuuu...
- Dar ea?
- Dă!... Vezi...
- Văd bine! Îți scrie scrisori, îți trimite fotografii... Vai, ce bine-i să fii băiat!
- Ee-he! oftase Dănuț, din nou extenuat,
- Și ce să-ți scriu?
- Ce vrei.
- Cum, ce vreau?
- Sigur. Dac-ai fi în locul ei ce-ai scrie?
- Vai, n-aș scrie!
- Presupune c-ai scrie.
- Cui?
- Cuiva...
- Spune un nume.
- Ionescu.
- Ei!
- Să spun altul?
- Sigur. Ionescu?!
- Idriceanu.
- Vai, ce urât e! Nu știi să alegi!
- Alege singură.
- Eu?!
- Dar n-ai nevoie de nume! Închipuiește-ți a persoană oarecare...
- Oarecare?
- ...oarecare, pe care o iubești.
- Vai, ce indiscret ești!
- Bine. Spune un nume imaginar și gândește-ta la cineva.
- Vai ce obraznic ești!
- Scrie ceva simplu, o vorba-două; de exemplu; "Te iubesc, Adina".
- Crezi că-i deajuns?
- Sigur.
- Nu ești pretențios, da mie nu-mi place!
- Scrie altceva!
- N-am cui!
- Mie.
- Vai!
- În glumă!
- În glumă?
- ...Dă! Cum crezi!

Cu o scriitură pretențios feminină — imitată desigur după a unei cunoscute mai în vîrstă și snobă — Rodica scrisese pe dosul fotografiei, cu un ascuțit galop de litere:

*"Ești delicios,
Adina"*

- Îți place?
- Dacă-i sincer...
- Cum crezi?
- Știu eu!
- E sincer, șoptise Rodica plecând genele, cu o roșeață în obraji.
- Ești delicioasă!
- ...Dar pentru altul, ridicase Rodica genele, zîbind.
- ...!
- Mă crezi?
- Nu te cred.
- Vai, ce răi îs băieții!
- Lăsaseră să se usuce cerneala.
- Și ce-ai să faci cu fotografia?
- Am s-o uit pe masă...
- Unde?
- Pe masă la cealaltă doamnă.
- Ca s-o faci geloasă?
- E drept! Nu m-am gîndit!... Nu. Are să vadă c-o înșel și are să-mi dea pace.
- Atunci care mai rămîne?
- Nici una.
- Nici cea de la Veneția?
- Nu vezi!
- Atunci?
- Atunci? așteptase Dănuț.
- ...mă duc.
- Și plecase în goană fără să-i strîngă mîna. Se înapoiase. Își uitase batista.
- Ai să stai mult "acolo"?
- Cît mai puțin.
- De ce?
- Fiindcă n-am ce face!
- La revedere... Îmi dai voie să-ți spun Dan?
- Cu plăcere.
- Numai între noi!
- Bine, Rodica.
- Vai, ce îndrăzneț ești!
- De ce, domnișoară?
- Nu-mi mai spune așa!
- Atunci?
- Om vedea...

...Iată de ce Dănuț o aștepta pe Ioana în grădină, fără să cetească romane senzaționale.

Aștepta demult. Se plimba pe alei. Era grăbit să se întoarcă la Medeleni, dar revanșa apropiată îl ținea pe loc.

— Bună ziua. Ce te-ai gătit așa?

— ... Nu.

— Bine, nu!

Ioana se încruntă. Nu-și putea stăpîni enervarea în fața lui. Și totuși venise hotărîită să fie gentilă, ca să afle dacă a primit fotografia Adiei, anunțată prin scrisoarea lui Pașa și s-o obție.

— Vrei să-ți dau o carte?

— Nu...

— ...Mulțumesc, completează Ioana glacial restul formulei de politeță, omis sau înghițit de Dănuț.

Și iar îi păru rău. Și totuși, o exaspera tînrul prea elegant, pudrat și cu o falsă frumusețe poetică, deplasată de altfel în costumul de călărie.

— Am primit o scrisoare... anunță Dănuț intimidat cu o ușoară nuanță de ironie.

— De la cine?

— De la doamna Stephano.

— O scrisoare?

Ca o bătaie de inimă, mirarea îi scăpase.

— Da, o scrisoare, repetă Dănuț aproape sarcastic.

Ioana îl privi cu același zîmbet care-l metamorfoza instantaneu în elev repetent.

— ...Și o fotografie, adăugă Dănuț, așa de încet și de în silă, că parcă spunea o minciună.

— S-o văd.

— Poftim.

Cu fotografia în mîină, Ioana se uitase și îl uitase. Dănuț respiră. Mîinile Ioanei țineau autoritar fotografia, dar fața i se luminase duios, visător, ca a celor care privesc o stea oglindită în fîntînă.

— Acuma mă crezi? zîmbi Dănuț.

"...făcînd dîră în apa venețiană..."

— Cînd ai primit-o? vorbi Ioana cu o surprinzătoare amenitate.

— Astăzi.

— Adorabilă... fotografie.

— Da, e bunișoară, aprobă Dănuț fără entuziasm.

Ioana îl privi lung. Ce destin crud o lega de acest imbecil?

— Ce-i asta: *"Ești delicios, Adina"*?

— Pentru mine e.

— Rușine! Asta nu-i scrisul, nici stilul Adiei... Adinei, doamnei Stephano.

— De unde știi?

— E scrisul dumitale.

— Nu, nu-i adevărat.

— Ba-i adevărat. Sare-n ochi. Scrisoare stupidă, imitată pe deasupra.

— Bine, doamnă. Bună ziua.

Plecase cu fotografia, ca un negustor ofensat cu marfa. Fugi după el, fără șovăire.

— Domnule Deleanu...

— Mă rog?

— Domnule Deleanu, te rog iartă-mi nervii. Am avut supărări astăzi...

O privi mirat. Era turburată cum n-o văzuse niciodată.

Ioana îl măsura cu răutate și dezgust și iar se stăpîni, adăugind la început cu blîndeță impusă, apoi din ce în ce mai poruncitor, mai iute, cu un ton care contrazicea vorbele exprimate:

— Ești bun să-mi dai o clipă fotografia doamnei Stephano... Vreau s-o compar cu fotografia unei prietene cu care-mi pare că seamănă. Dă-mi-o.

I-o dădu, cu sprîncenele ridicate.

Ioana fugi cu ea spre casă.

Așteptă.

Așteptă.

Era îngrijorat. Îi venea să plece, lăsînd acolo blestemata fotografie. Cine știe ce nouă umilire îi pregătea!

O ura. Ar fi vrut să nimicească pe veci casa, locul și ființa care-l umilise zilnic... de cînd?

— Domnule Deleanu...

Alerga spre el.

— ...închipuiește-ți ce mi s-a întîmplat! Ți-am stricat fotografia. Am vărsat pe ea, din greșeală, un flacon de cerneală. Sînt dezolată!

— Nu face nimica!

Trei vorbe perfect sincere, spuse cu placiditatea indiferenței.

Îi venea să-l lovească în față cu pumnii! Imbecilul! "Nu face nimica!"

Fotografia Adiei... "Nu face nimica!"

Cu gest și ton de stăpînă față de vechil, vorbi:

— Să duci imediat scrisoarea aceasta la gară. Bună ziua... Să-mi aduci recipisa de la gară.

Îi întoarse spatele, îndepărtîndu-se grăbită.

Dănuț privi scrisoarea grea din mînă. "*Alexandru Pallă... Veneția.*"

Ce mai însemna și asta?

Alexandru Pallă, Veneția, fotografia Adinei Stephano escamotată... Ce mai născocise? Ce mai uneltea?

Aaa!... Era în stare?... Sigur, sigur. Pusese fotografia în scrisoare și o trimitea cumnatului ei la Veneția ca să i-o arate Adinei — putea s-o găsească ușor la Veneția — ca să controleze dacă dedicația de pe fotografie era a ei, sau a lui... Vroia să-l facă de rîs față de un om străin!

Se gîndi să arunce scrisoarea sau s-o sechestreze... Nu îndrăzni. Era domesticit în ambianța acestei femei.

Se întoarse îndărăt. Intră în casă. Sui scările, cu spinarea aplecată. De mult nu le mai suise. Era jenat ca un om de la grajd chemat în casa stăpînilor. Bătu la ușa salonașului.

— Intră... Dumneata! Ce vrei? tresări Ioana ascunzînd fotografia.

Dănuț o văzuse. Și Ioana îl văzuse privind-o.

— Ce vrei?

Cu obrajii aprinși și ochii în pămînt, Dănuț, cu scrisoarea în mînă, se apropie de divanul pe care ședea Ioana.

Așadar, păstrase fotografia! Dar sigur că-i scrisese cumnatului ei, să se

informeze.

— Doamnă, eu am scris pe fotografie, vorbi Dănuț precipitat, cu atitudinea elevului care, în cabinetul directorului, mărturisește tot, de teamă să nu se mai facă anchetă.

— Se cunoaște!

— Dar...

— Nu ți-o dau, îi luă înainte Ioana.

— ...numai trimiteți scrisoarea.

— Cum? Ai deschis-o??

— Daa!

— Nu. Iat-o. Dar îmi închipui ce-i înăuntru.

— Ce-ți închipui! O colecție de ziare din țară.

— Daa!

— Da, zîmbi Ioana tăios. Pe cumnatul meu îl interesează ecoul din țară al războiului. E bun patriot! Îi decupez articolele de fond...

— Aaa!... Doamnă, adăugă el zîmbind la fel cu Ioana, n-am scris eu pe fotografie. Am rugat pe o prietenă de-a mea. Și stilul și slova îi aparțin, și sînt inspirate de fotografie...

— Bună ziua. Du-mi scrisoarea la gară. Pleacă, te rog! Pleacă! Pleacă odată!

Din pragul ușei, Dănuț reveni. Medită o clipă, privind-o pe Ioana cu ochii micșorați: exact privirea Olguței. Făcu un pas înainte cu fruntea încruntată și fața îndîrjită. Ioana se ghemuise pe pat, cu o mîină ridicată, cu cealaltă acoperind fotografia. Părea gata să sară, să zgîrie...

Dănuț se opri lângă divan, nalt, cu umeri largi și pumni grei — bărbat în molateca și mătăsoasa încăpere în care și vîntul părea artificial — dominînd pentru întîia oară un întreg trecut de zilnice îngenuncheri.

Un gând îi descleștă pumnii și-i descreți fruntea.

— Puteți să păstrați fotografia...

Ioana respiră.

— ...și originalul.

Zvîrli scrisoarea pe divan și plecă.

Coborînd scările, Dănuț rosti printre dinți, la plural, cuvîntul biblic și trivial, în care mototolise și cu care zvîrlea în aceeași ladă cu gunoi din urmă două femei și întîia dragoste a tinereții.

Și, ieșind din casă, ricană ușurat:

— ...și un idiot.

II

RODICA

Cine, și de cîte ori în viața sa, nu s-a hotărît să devie "alt om", convins că această renaștere sau substanțială prefacere atîrnă de suprimarea unui fapt extern sau de împlinirea unei dorințe cu magice făgăduinți?

— De luni suprim tutunul și devin alt om! suspină energic fumătorul ahtiat, care, pe lângă afecțiunile de rinichi și ficat datorite nopților albe, pe lângă insomniile cu sudori reci, datorite abuzului de cafele negre și de cotidiană muncă, pe lângă panicele inimii, datorite nervilor, ipocondrismului și pe lângă alte multe beteșuguri reale și imaginare, mai e amenințat și de o anghină pectorală.

Acel luni izbăvitor, la începutul fiecărei săptămîni situat la începutul săptămîinii următoare, fuge ca un hoț urmărit. Mulți renunță să-l mai ajungă:

— O viață are omul! Eee!...

Alții, mai perseverenți, îl ajung. Cei mai mulți constată cu surprindere că n-au devenit "alți oameni", dar că și-au suprimat o plăcere. Alții, mai puțin lucizi, predică întinerirea, vivifiarea, fortificarea, purificarea, datorite acestei abstenențe, fără să-și dea seamă că de cînd nu mai fumează au devenit mult mai acri; că pofta de mîncare, fanfaron exagerată, nu are alt rezultat decît să-i umfle, puhăvind-u-i, vădind mai lămurit blegirea țesuturilor decît severa slăbiciune; că absența fumului prietenos, care, oricît, le făcea suportabilă și singurătatea, îl constrînge să accepte orișice tovarășie, cordiala plictiseală în doi sau trei fiind preferabilă urîtului lugubru în unul singur; că, într-un cuvînt, sînt oameni noi față de ce erau înainte de-a suprima tutunul, exact în măsura în care o haină întoarsă pe dos e o haină nouă.

Românii, în preajma vrîstei de treizeci și cinci—patruzeci de ani, mai ales, exclamă deseori, după ce-au constatat și înfierat lapidar incuria socială a țării și endemia de mahalagism barbar care o bîntuie.

— Ah! De m-aș vedea la Paris! Numai o lună... Să-l respir... Alt om etc. ...

La Paris, constată cu melancolie cît s-a prefăcut Parisul amintirilor.

— În tinerețea mea...

Se întorc de la Paris, mahmuri ca după un chef prea lung sau melancolici ca după revederea fetei care-a fost înflăcărată de dragoste, devenită mamă, înstrăinată de dragoste și de trecut, chiar dacă a rămas frumoasă: altfel frumoasă, se înțelege, decît atunci cînd se înroșea pentru o privire, plîngea pentru un gest, și proastă, spunea prostii, cu buze fermecătoare...

Alții, ponți ghinionști la masa verde, pîndind "o serie", exclamă cătră moșierul cu portofoliul plin și obraji pigmentați de soare, abia sosit de la moșie, ale cărui mîni brune contrastează viguros cu paloarea febrilă a celorlalte:

— Ah! De m-aș vedea și eu la țară! Să răsuflu o clipă! Liniște. Singurătate. Aer curat. Lapte fără apă; apă fără vin...

La țară, constată că Depărățeanu — "*locuința mea de vară e la țară, acolo aș vrea să mor...*" — e un cretin; că Duiliu Zamfirescu — "*Viața la țară*" — e un

mieros măsluitor de adevăr; că e preferabil să bei laptele — chiar îndoit cu apă — fără să vezi mîinile cărămizii și dubioase care-l mulg; că poeticul lătrat al cîinilor e suportabil numai cînd îl auzi într-un roman rustic, pe cînd afară cîrîie claxoanele și scrișnesc tramvaiele; că e mai acceptabil chiar implacabilul zornăit al deșteptătorului — aranjat de cu seară să sune la oră fixă — decît faimosul "cucurigu" al cucoșilor care confundă miezul nopții cu dimineața, și răsăritul soarelui cu isprăvitul somnului musafirilor; că turmele cu ciobanul și măgarul de rigoare au haz venind pe foile netede ale unui volum de Francis Jammes, dar pe șosea, în nori de colb, cu putoarea lor compactă, prezidată de a ciobanului, n-au

nici un haz; că luna plină, fără de lăutari, dame, șampanie și lumină electrică — stinsă oportun — e ca un somnifer farmaceutic fabricat în țară: nici nu te adoarme complet; că muște sînt, dar hîrtie de muște nu-i; că Grigorescu ar trebui vîndut cu gramul la cofetărie drept esență de sirop; că "Rodicele" lui Alecsandri, cu obraji ca cireșele și sîni ca merele domnești, ar face mai bine să-și spele cămeșile, părul și picioarele; și că moșierul care-i invitasese la el e demn de compătimit pentru viața pe care-o duce departe de oraș...

Și totuși, nimeni nu renunță de a deveni alt om, atunci cînd e blazat, jenat, scîrbit, umilit sau îngrozit de ceea ce e. Sinuciderile pe această bază sînt extrem de rare.

De asta Dănuț era în viață, deși nu devenise alt om.

În clipa de teatrală amintire, cînd coborîse treptele casei de la Sălcii, lichidînd cu o vorbă tare două femei deodată, și cu un calificativ necruțător pe Dănuț de pînă atunci, fusese convins că va începe o viață nouă. Vacanța nu se isprăvisese: era pe la mijlocul ei. Un efort numai, și cele două caiete dăruite de Monica puteau să primească poamele tuturor livezilor sufletești, lăsate pe seama păsărilor pînă atunci, hărăzite culesului de atunci înainte.

De la Sălcii pînă la Medeleni, galopul lui Zdup, sub cerul nou și pe pămîntul tînăr, avuse semnificația unui trufaș arc de triumf pentru o altă intrare în viață.

Caietele îl așteptau, severe și sincere ca o conștiință clară. Dar, după cum se știe din toate poveștile uitate, feciorii de împărați, porniți călări să-nfrunte viața, întâlneau balauri, zmei, zmeoaice, păduri carnivore, zîne viclene și multe alte ispite sau primejdii, de care, firește, autorul basmului îi mîntuia.

Pe Dănuț îl aștepta Rodica.

Autorul basmului devenise romancier.

Rodica — pe care lectorul o judecă probabil cu severitatea mamei sau părintelui de familie, afară de cazul că e tînăr sau frivol — era predestinată să fie muleta roșie cu care toreadorii atrag galopul cornut.

Căci, după cum glăsuiește înțelepciunea apocrifă, viața e viață și omul e om!

*

Din lecturile ei în limba franceza, Rodica reținuse un adagiu pe care-l servea — uneori ca protestare, alteori ca stimulare — mai tuturor cunoscătorilor ei de genul masculin, după cum erau prea temerari sau prea timorați.

*Jeux de mains, jeux de vilain! Fi, le vilain!*⁵⁹

Finalul, corolar oarecum, era de la ea: nici cînd reproducea vorbele altora nu-i plăcea să fie servilă.

Primul gest pe care-l ai văzînd o floare, e să te apropii și să o miroși. În schimb, cînd vezi un fruct robust în carne și culoare, vrei să-l apuci.

Rodica făcea parte din a doua categorie. Adagiul era util, căci Rodica era coaptă.

⁵⁹ Jocul mîinilor, jocul răufăcătorului! Piei, răule! (Fr.)

Vaporoasele cununițe de roșeli, priviri stîngace, mîni abia strînse, bătaî de inimă, tăceri străvezii și imateriala, unica sărutare, pe care dragostea idilică le împletește cînd fata e floare — sau pare — și tînărul e timid sau romanțios, păreau fade cu și alături de Rodica.

Jeux de mains, jeux de vilain!

În "idila floare", întîia sărutare — mai degrabă timbra zborului unei sărutări sperioase — înseamnă întîia îndrăzneală cu ochii închiși a timidității și încheie un ciclu, cel imaterial.

În "idila fruct", întîia sărutare — uneori mușcătură — înseamnă întîia sfadă viguroasă, și deschide un ciclu: al mînilor.

Dănuț o sărutase pe Rodica pe gît; Rodica-l pălmuiuse pe obraz. Dar mai voinic decît Rodica, o apucase în brațe, așa că Rodica, deși se zbătuse — sport pe care-l făcea mai bine decît pe celelalte — fusese sărutată încă o dată, pe gură, fără ca să poată replica: "*Fi, le vilain!*"

Restul conversației urmasse pe românește.

De atunci, Dănuț o sărutase de multe ori, dar Rodica nu-l sărutase niciodată. Pe Puiu ea începuse să-l sărute, de Dănuț se apăra. Ca și politica statelor europene, alta față de marile puteri, alta față de cele mărunte, politica Rodicăi varia în raport cu vîrsta protagonistului: agresivă față de Puiu, devenea defensivă față de Dănuț. Rezultatul era același. Adică: "*Fi, le vilain!*"

Pe românește, în aceleași condiții, și chiar în mai grele, Sevastița ar fi spus: "Da șăzi ghinișor!"

Lectorul va remarca desigur avantajele pe care le oferă limba franceză oricui și oricînd.

*

Întîlnirile cu fata pe care o iubești se cheamă "plimbări" și sînt: pe aleile pămîntului și ale sufletului.

Întîlnirile cu celelalte "domnișoare" sau doamne se cheamă *rendez-vous*-uri.

La oraș *rendez-vous*-urile îndeobște sînt diurne și situate de preferință — cu rari excepții — în orele cînd părinții, soții sau soțiile au treabă.

La țară, *rendez-vous*-urile sînt nocturne, ca și plimbările, dar nu din aceeași cauză. Plimbările caută singurătatea, misterul și reculegerea, pe care le găsesc în noapte; *rendez-vous*-urile găsesc în nopțile rurale, gratis, ceea ce la oraș se cumpără scump: clandestinitatea.

Mixtă, Rodica juca tenis cu Puiu în timpul zilei — adică după-amiaza, căci dimineața și-o petrecea în pat, dormind — și avea *rendez-vous*-uri cu Dănuț în timpul nopții, după ce toate luminile casei erau stinse. Sihăstria Monicăi, absențele, din ce în ce mai prelungite, ale Olguței — care prezida dezbaterile contradictorii ale războiului european la "Clubul burlacilor" — discreția lui Mircea, viața cu știut program a doamnei Deleanu și somnul brusc și durabil al lui Puiu înlesneau Rodicăi plecările din odaie și revenirile tîrzii, deseori pe geam — à la Boccaccio — rareori pe ușă: imprudent.

Întîiul *rendez-vous* fusese provocat de Rodica, chiar în noaptea zilei cu pugilatul primei sărutări.

Dănuț nu se culcase încă. Se lungise îmbrăcat pe pat, fără să asculte concertul de ocarine al broaștelor, nici țiterile tremolate ale greierilor, nici miile de sunete și zvonuri ale nopții.

Fuma, gândindu-se la femeii. Privea colecția de picioare o clipă dezvelite, în ciorapi multicolori sau fără de ciorapi; colecția de sîni mici sau puternici, puținți sau opulenți, bombați sau plați și totuși feminini prin capetele care colorează bluza cu o roză împunsătură; colecția de spinări îndoite mlădios sau robust în spiralele patinajului; colecția de subțiori, cuibare descoperite în gesturi și haine de vară, cu o pată de soare pe umbra sau lumina lor ușor adîncită; colecția de șolduri, unele lungi-ovale pentru șerpuirea în brațele care strîng, altele scurt arcuite, încordate parcă să avînte plosca fără toarte a pîntecului — colecții deținute de toți oamenii în amintirile lor și pe care, cînd le privesc fiind singuri, au atitudinea și congestia liceenilor cînd trag cu ochiul prin gaura cheii să vadă cum se dezbracă o femeie.

Nu se gîndea la Rodica.

Rodica, prea impersonală, îndruma gîndul și pofta, după ce le stîrnea — în absența ei — asupra femeilor în genere. Poate că de asta Rodica, fără să-și dea seama, căuta să fie cît mai mult prezentă lîngă băieții cu care flirta. Prezența ei avea darul să concretizeze într-un trup substanțial poftă care în absența ei se răspîndeau în generalități.

— Cu-cu!

— Cine-i?

— Eu... da să știi că-s supărată pe dumneata!

— Aa! Rodica!

— *Domnișoara* Rodica.

— Măria-sa domnișoara Rodica!

— Degeaba faci spirite! Nu-mi trece-așa ușor! Prea ești obraznic! N-ai nici o măsură!

— Scuze nemăsurate!

— Nu primesc.

— Sărutări.

— Obraznicule!

De pe marginea ferestrei, o sărutase. Ar fi putut fugi Rodica, dar nu fugise.

— Jos mîinile!

— Sus sărutările!

— Tare mai ești obraznic! Să știi că plec!

— Nu cred!

— Ai să vezi!

— Te prind.

— Încearcă!

— La dispoziție, de la genunchi în jos!

Știa să fugă și mai tare Rodica. Cu toate că-și ridicase rochia ca pentru fugă serioasă, Dănuț o prinsese lîngă poartă.

— Nu mai pot! Uf! palpitase Rodica.

— În brațele mele!

— Lasă-mă. Nu profita!

— Odihnește-te.

- Dă-mi pace!
- Nu fac nimic. Cuminte ca o bancă!
- Ce apucături de "băiat" ai!
- Cu-aşa ceva în braţe nu-i de mirare!
- Vai, ce limbaj!
- Vai, ce bluză!
- Să ştii că mi-o rupi!
- Trăiască acul de cusut!
- Am să-ţi cos buzele!
- Cu ce?
- Cu acul.
- Unde-i?
- Vai, să ştii că ţip!
- Fii discretă!
- Iar eşti spiritual?
- Preferi brutalitatea?
- Lasă-mă-n pace!
- Ai să te plictiseşti.
- Vai, ce impertinent eşti!
- Ți-a căzut pelerina.
- Ridic-o, eşti cavaler.
- Nu fugi?
- Ridic-o ş-ai să vezi!

O prinsese de un picior, ridicându-i cu cealaltă mână pelerina întunecată ca umbra unui copac.

- Poftim pelerina.
- Lasă-mi piciorul!
- A căzut: vreau să-l ridic!
- Nu te obrăznici!
- În genunchi în faţa piciorului!
- Îl meriţi, ştii unde!...
- Ştiu numai că-l merit.
- Să-i lustruieşti botina!
- Şi cizmele de călărie chiar, nu numai botina, botinele-s mai joase!
- Vai, ce obraznic! Lasă-mă!
- Am găsit un genunchi!
- Lasă-l!
- Nu pot. Îmi intră perfect în palmă! Parcă-i făcut pe măsură! Să ştii că eu

l-am pierdut!

- Să ştii că ţip... tare!
- O sărutase, pe gură, în plin.
- Miroşi a tutun!
- Am şi gust de tutun: nu?
- Nu ştiu, nu mă interesează!
- Încă o dată.
- Du-te!

- Vino!
- Să știi că nu-ți mai vorbesc!
- Da. Mă săruți.
- Eu?!
- Facem o experiență.
- Lasă-mă!
- Cu ce te pudrezi?
- Eu???
- Da-da! Am simțit în colțul gurii gust de pudră.
- Vai, ce mincinos! N-ai decît să mă ștergi cu batista!
- Te-am șters cu buzele!
- Numai obrăznicii spui!
- Și fac.
- Încearcă!
- Mulțumesc.
- Ce om! Parcă ești un copil!
- Puiu?
- Te rog să nu mă ofensezi! Nu știi să te porți cu femeile!

Se smuncise și plecase, dar nu înspre casă. O apucase către sat, foarte grăbită. Pe o distanță mai lungă, toate supărările au vreme să se convertească. Mai ales că Rodica nu putea suporta tăcerea. Irezistibil, ca o pasăre obligator limbută, deschisese gura, hărțăgoasă:

- Să știi că nu te pot suferi!
- Fii calmă, te rog!
- Iar ești obraznic!
- Nărav!
- Te-au năvălit "doamnele" dumitale!
- Nu toate! Rodica, de exemplu...
- Nu mă tutui. Fii respectuos! Eu nu-s a dumitale!
- Domnișoara Rodica, de exemplu...
- Lasă ironiile fără sare!
- O fată de la "Humpel"!...
- Așa se vorbește?
- O elevă dintr-a șasea...
- Dintr-a șaptea!
- O elevă din cursul superior...
- Uf! Plicticos mai ești!
- Să ne întoarcem.
- Întoarce-te!
- Nu ți-e frică singură?
- Nu.
- Dacă ies lupii?
- Vai, ce demodat ești!
- De ce? Oițele nu mai sînt la modă, lupii da.
- Vai, vai! Ce impertinență! Ți se văd urechile...
- De ce nu-mi spui măgar curat?

- Fiindcă-s binecrescută.
- Și măgarii când duc oițele sînt foarte binecrescuți!

Începută și continuată pe acest ton, discuția fusese lungă și anostă. Totuși, Dănuț se distra cum te distrezi după masă înfuriind un sifon deșert. Își congediase creierul de la începutul discuției. Se simțea la același nivel cu Rodica. Replicile scurte săreau ca broaștele de pe șosea în gigantica flacără delicată a luminii de lună.

Pe la două de noapte, întorcîndu-se acasă, Rodica îi adusese la cunoștință motivul venirii ei:

- Să nu crezi c-am venit la dumneata ca să te văd!
- Nu mă îndoiesc! De asta ai venit prin întuneric!
- Nu poți fi serios o clipă?
- Noaptea, nu.
- Te rog taci!
- Am, ai, a...
- Am venit să te rog să-mi împrumuți o carte de cetit.
- Îți mai trebuie?
- Sigur. De ce-am venit?
- O carte de filozofie?
- Nu fi obraznic!
- Românească?
- Nu-mi trebuie!
- Roman?
- Sigur.
- Prost?
- Iar te obrăznicești!
- Cu poze?
- Mi-e indiferent!
- Depinde de poze!
- Mi-e indiferent!
- Hai și-ți alege.
- Ai înnebunit?
- De ce?
- Eu să intru la dumneata? Noaptea?
- Spuneai că nu te temi de lupi!
- Nu mă tem de nimeni!
- Atunci?
- "Nu se face." Și nu vreau.
- Ai să fii originală.
- Mersi! N-am poftă!
- O capeți... Știi proverbul!...
- Asta nu! Aștept aici.
- Ce să-ți aduc?
- O carte nostimă.
- Ce numești "nostim"?
- Ce-mi place.

- Atunci ia-mă pe mine!
- Iar te obrăznicești!
- Am propus!
- Nu accept.
- Păcat! Te-ai cultiva!
- Te rog!
- Să-l scol pe Puiu?
- Așa?... Să nu mai vorbești cu mine!...

Plecuse iremediabil, fără să-și uite nici pelerina, nici batista. A doua zi dormise pînă la douăsprezece. După dejun dormise iar și jucase tenis cu Puiu. Iar noaptea, după ce adormiseră toți se înființase din nou la fereastra odăii lui Dănuț ca să-i ceară o carte.

- Allo!
- A-a-a! Ce surpriză! Ce eveniment!
- Dă-mi o carte. Cu dumneata personal nu vorbesc!

Dănuț o tratase cu un forte dicționar latino-român, Rodica îl luase, făcuse cîțiva pași, se înapoiase.

- Ești un măgar!
- Mulțumesc, dar spune-mi-o pe latinește, ca să-mi arăți că nu ești numai binecrescută, ci și cultă!

- Îmi dai o carte, sau plec?
 - Dacă n-ai încredere în mine!
 - N-o meriți!
 - Dar o inspir!
 - Nici!
 - Din cauza întunericii! Par mai negru! Uite...
- O ridicase de subțiori, smucind-o pe fereastră în odaie.
- Știi că nu ești ușoară!
 - Obraznicule!
 - Uită-te la mine, să mă vezi mai bine!
 - Ești în pijama?
 - N-ai încredere nici în pijama?
 - Lasă-mă să plec! Nu ești convenabil!
 - Abia ai intrat!
 - Vai, ce cochec ești! Ai pijamale de mătăsă!
 - Vrei să-ncerci una?
 - Nici să n-aud!
 - Mătăsă bună! Dezmiardă pielea!
 - Nu mă interesează!
 - Nici n-ai încăpea! Ești... mai plină decît mine!
 - Vai, ce mincinos!
 - Eu n-am sîni!
 - Obraznicule!
 - De mine vorbeam!
 - Oprește-te la vreme!
 - M-am oprit la sîni... Mai sînt și alte rotunzimi!

- Spunea că n-ai!
- Nu mă crezi?
- Nu mă interesează!
- N-ai făcut încă anatomia?
- Nu-ți mai răspund!
- Noroc că nu-s profesor!
- Ești un...
- ...măgar. Țsta-i răspuns la zoologie!
- Vai, ce pedant ești!
- Vai, ce haz ai!
- Atunci plec.
- Încearcă.
- Să știi că țiip dacă nu mă lași!
- Te-aude Mircea și te compromiți!
- Nu ești cavaler de loc!
- Nu-s ambițios!
- Plec!
- Pe geam?
- Ba pe ușă!
- Cheia-i în buzunarul de la pijama.
- Dă-mi-o.
- Ia-o!
- *Crezi* că mi-e frică?
- Mă abțin de a te jigni!
- Ce faci?
- Ți-am sechestrat o mână.
- Dă-mi drumul.
- Ce căutai în buzunarul meu?
- Cheia!
- Nu-i.
- Mincinosule!
- ...*"Maître Corbeau sur un arbre perché, tenait dans son bec un fromage..."*⁶⁰
- Dă-mi drumul!
- ...*"Maître Renard, par lodeur alléché, lui tint à peu près ce langage"*⁶¹...
- Lasă-mă!
- Cu ce te parfumezi?
- Nu te privește!
- Am un nas experimentat!
- Lăudărosule!
- Te parfumezi prea tare!
- Auzi impertinență!

⁶⁰ Jupîn Corbul, pe-o ramură sus, / ținea niște brânză în cioc (fr.) (La Fontaine).

⁶¹ Jupîn Vulpoi, de mireasmă adus, / cam așa-i trăncănește cu foc (fr.) (La Fontaine).

- E plăcut, dar...
- Dar?
- ...nu-i prudent! Mîne dimineată Gheorghită va mirosi cine a fost la mine!
- Asta-i!
- Și Mircea.
- Te rog! El nu știe cu ce mă parfumez!
- Te-a întrebat?
- Crezi că toți sînt răucrescuți ca dumneata!
- Da! Îmi fac iluzii!
- Îți faci cam multe iluzii!
- Tinerețele! Tinerețele!
- Fumurile! Fumurile!
- Focurile! Focurile! intonase Dănuț cuprinzînd-o.

Cu unele femei lupta corp la corp e un preludiu — spirală răsucită perpendicular pe apropiata orizontală basoreliefată.

Cu unele fete, lupta corp la corp e o trîntă erotică: un dans modern, cu pași mai aritmici, mai variați, mai violenți și mai caști; căci ritmul lasciv al trupurilor alăturate și atente — sau beate — oricît de sprintar și de săltăreț ar fi dansul, duce pînă departe curba erotică, pe cîtă vreme trînta, oricît de strîns înlănțuite ar fi trupurile tinere, tocmai fiindcă sînt tinere și uituce, devine pînă la sfîrșit luptă curată, fără de nici un alt scop, din ce în ce mai sinceră, mai animalică.

Puterea unui bărbat niciodată nu-i deplină cînd luptă cu o femeie. Fără să vrea, e amuzat de rezistența ființei mai slabe, și fără să știe, ocrotește, îngăduie temeritățile celui alt trup. Femeia luptă ambițioasă să-și valorifice puterea — o nouă cochetărie, cu o armă luată din mîinile bărbatului.

Bărbatul se joacă — leu indolent — bucuros să fie maltratat, măgulit de valul îndărătnic și întăritat, care-i dovedește că e stîncă. În aceste lupte, bărbatul rîde — deseori gîdilit — femeia răsuflă din greu, încordată, cruntă, dîrză, totdeauna serioasă. Uneori, la sfîrșit, femeile plîng — de ciudă c-au rămas femei — alteori rîd cu obrajii aprinși ca după un înot prin valuri mari. Unele așteaptă să fie consolete la sfîrșit — ca să reîntroneze aspectul dominator al feminității pînă atunci vasale — altele doresc să reînceapă lupta, convinse că au biruit realmente, setoase de victorii bărbătești. Dar toate — mai ales fetele — după astfel de lupte sînt frumoase, biciuitor înflorite în grădinile ambigui: cu ochii poleiți, obrajii proaspăt colorați, buzele umede ca după mușcăături, părul atît de ciufulit, că pare creț, și neorînduiala veștmintelor ca a frunzișurilor în vînt puternic.

Aceste lupte, pentru tineri și pentru fete au semnificația ploilor de vară. Repezi, impetuoase, după ele rămîne zîmbetul salivat ca un curcubeu. Tot ce tăcerile enervate și penumbra vorbelor și lecturilor cu două înțelesuri acumulasera ele descarcă, odihnind și ostentînd altfel decît vorbele, lecturile și tăcerile. După ele urmează — deși s-ar părea ciudat — clipe de camaraderie, fără de nici un echivoc. Glumele, robuste și familiare, de o parte și de alta, sînt întocmai ca ale băieților după o partidă sportivă. Mîinile și trupurile nu păstrează amintirea trupului potrivit decît din punct de vedere combativ: o forță ciocnită de altă forță. Oricît de intime ar fi fost apucăturile din cursul trînteii, trupurile, devenite egale prin luptă, le-au acceptat fără rezerve, comentarii și pudori, dîndu-le o valoare pur

atletică. O simplă strângere de mână, cu joc de epidermă, este mai ațîțătoare decît o statornică și deplină alipire în luptă, după cum fotografia unei femei goale în întregime se numește nud, pe cîtă vreme fotografia unei femei goale cu pantofi și ciorapi lungi e de cele mai multe ori indecentă, trivială sau pornografică.

După luptă, și Rodica și Dănuț osteniseră. Și cum tăcerile Rodicăi erau ca o sală de spectacol după reprezentatie, Dănuț căscase, Rodica îl imitase; Rodica plecase la culcare; Dănuț se culcase. Amîndoi dormiseră bine — ca după muncă.

Cîtăva vreme, sub pretextul cărții de cetit, își serviseră regulat dușul *écossaise* nocturn. Începuseră să-și spuie pe nume, fără ca Rodica să mai protesteze. O complicitate permanentă, cu caracter sportiv și licențios — și poate romanțios într-un fel — îi familiarizase.

Dănuț se simțea de ajuns de bine. Fără să-l preocupe, Rodica-l ocupa, înlocuind tenisul, călăria, patinajul, boxul, floreta, flirtul, cinematograful, glumele cu băieții și plimbările pe Calea Victoriei sau la Șosea, cînd ochii iau aperitive de feminitate — făcîndu-i tolerabilă o castitate păstrată de la începutul vacanței.

Dar sufletul, ca și înainte, nu mai "suna". Orișice vibrație amorțea brusc, tăiată, ca a unui cristal acoperit cu mîna. Nu scria nimic. Privea uneori, răsfoia chiar, cele două caiete de la Monica, intrigat, uimit și înfricoșat puțin. Cum izbutise oare să "umple" un caiet întreg în vacanța trecută? De unde atîtea reflecții, emoții, metafore, fantezii, născociri, împărecheri? De unde?... Zburdălnicie juvenilă, probabil. Fermentația mustului. Desigur că toți băieții treceau prin aceasta! Evident! Care băiat nu face versuri, literatură? Unii cu mult talent, alții cu mai puțin, alții fără. Dar toți scriu, fiindcă toți simt nevoia de-a scrie, de-a exprima, de-a expulza preaplinul sufletesc. Nici metafore nu mai făcea — în vorbă, natural! La scris nici nu se mai gîndea! Adică avea la îndemînă metafore, cum avea și Olguța, cum aveau și atîția alții metafore confecționate cu mintea, metafore care traduc mai expeditiv decît vorbirea curentă gîndul — dar metaforele cu parfum de adînc sufletesc nu mai veneau. Într-adevăr, acelea "veneau". Răsăreau involuntar din funduri opace, uneori străvezii, fragil închegate, împăienjenite de somn și tăcere, ca înserarea înflorită a stînjeneilor; altele izbucneau zvîcnind, grele, ca jocul delfinilor în val și soare; altele îl făceau să clipească zîmbind, ca bulgărul de lumină pe care un copil ți-l aruncă în ochi cu oglingioara de buzunar; altele, nesimțite, vesteau parcă printr-o respirație prezența lor, ca blînde fete ale adolescenței cînd își apleacă bărbia și genele pe umărul tău, să vadă dacă nu-i prea trist versul pe care-l cetești; altele răspîndeau triste nostalgii de tinerețe cu boschetele de lilies cu parfum de colb și ploaie; altele tropăiau, drăcoase și irreverențioase, ca un copil desculț pe lespezile unei catedrale; altele tremurau ca lacrima pe capăt de geană; altele iradiau, ca zîmbetul în curcubeiele clăbucilor de săpun; altele înfricoșau, ca filfîirea unei sutane preoțești în noapte; altele îmbărbătau, ca senzația mușchilor tari; altele răspîndeau soare și frăgezime, ca o fată între cernite maici; altele îngreuiau imens și delicat, ca umbra unui munte; altele, gest viu de izvoare, luminau o fugă; altele, gest vast de fluvii, profetizau o tăcere...

Pe atunci — împărtășise și Monicăi această impresie — își simțea uneori sufletul ca o mare întindere de neguri, cu un foc îndepărtat, roșu-întunecat, spre care înaintau mulțimi...

Adina!

Ioana!

Rodica!

Adina intrase în el, dar ieșise și nu uitase nimic sau se mutase el definitiv din spațiile ocupate de Adina.

Ioana: o mînă întinsă pe fereastră. Mînă prea parfumată. Dătătoare de migrene. Închizi fereastra și deschizi altă fereastră: Rodica. Nici atît! Rodica era în casa de peste drum. Distracție de seară. Schimb de mimică, de gesturi. Tragi cu ochiul cînd vecina se dezbracă, închizînd — ea — la timp lumina. Dacă vecina mai rămîne, e o distracție gratuită, dacă nu... vine altă vecină în locul celeilalte, sau nu te mai uiți peste drum. Nici nu-ți trece prin cap să cobori scările casei tale și să le urci pe ale casei de peste drum. Flirt între două odăi ale unor case deosebite, așezate față-n față. Întîmplare! Pierdere sau trecere de vreme!

Un om își pierduse umbra; el își pierduse sufletul. Apucaseră pe două drumuri osebite și se rătăciseră.

Ah! Să-ți întîlnești sufletul deodată, față-n față! Senzația mării — vast, vast, vast — după ce-ai stat între ziduri! Să-ți dilați plămîinii în fața sufletului și să știi că-i al tău!

Nu! Moment exuberant și credul al tinereții, și nimic mai mult! Trebuia să renunțe la marea neliniște pe care o nimea talent: vibrație neconținută a sufletului; cadență statornică de mare lîngă țărături stîlcoase; vînt sărat, irizat de spumă; blestemul orgolios al belșugului... Era Dan Deleanu, elev în clasa opta modernă. Încă un an de școală. Mircea își prepara clasa opta în vacanță. El nu era în stare să învețe.

Clasa opta, apoi... Nu-și simțea nici o preferință, nici o aptitudine, nici o vocație. Crezuse că literatura... La o parte!

Rămînea în picioare diagnosticul chiromancienei Ioana. Echilibru perfect. Viață liniată, ca o foaie de caligrafie, în care zilele vor avea aceeași curbă, aceeași grosime, același calm aplicat, din care neprevăzutul era exclus. Burghez! Soție, copii, bătrîneță: viață ortografică.

Nu? Avea mai curînd siguranța ratajului. Lipsă de egalitate a energiei, absențele ei prelungite ca ale unui musafir într-o casă plicticoasă unde nici femei frumoase nu-s; lehamite de tot; nevoie de huzur trîndav, repulsiune pentru efort; lene, dorință de lene — "da muiăți și-s posmagii?" — orientalism cu gura căscată după fructe îndatoritoare; somnolență, fum de țigară în plafonul casei sau al cerului; lipsă de cochetărie a voinței...

În fond, nu-l interesa nimic! De la începutul vacanței creierul nu ceruse — și el nu-i dase — nimic; romanele senzaționale nu le putea socoti hrană! Ca o cămilă răbdătoare la flămînzeală sau sătulă cu lunile, creierul rumega vechituri, fără să protesteze. Nimic nou. Nu-l interesa nici politica, nici sociologia — dramatizată de războiul european — nici filozofia — pare-se atît de necesară minții, la vîrsta lui — nimic, nimic! Se simțea ignorant, sau, mai rău, semidoct.

Deviza lui ar fi fost: "Lăsați-mă în pace! Fiți voi deștepți, culți, triumfători, puternici. Mie dați-mi pace! Nu sînt singurul imbecil pe lume! Dar și imbecilii să-mi dea pace! Să-și caute toți de treaba lor. Nu-mi trebuie nici ajutor, nici bunăvoință, nici sfaturi, nici dojene, nici experiența altora, nici înțelepciunea lor"...

Bietul Herr Direktor! Ce deziluzie! El, care-l vedea pe Dănuț *întocmit* după chipul și asemănarea lui, să știe conținutul acestui aspect bărbătesc, însuflețit de o energie sportivă, elegant și cu aventuri!... Renunțase — poate cu o nemărturisită strângere de inimă — să-l vadă pe Dănuț inginer, când, la sfârșitul clasei a patra, Dănuț alesese — liber, cum vroia Herr Direktor — secția modernă în locul celei reale. Herr Direktor fusese convins că alegerea făcută de Dănuț era un act conștient, deliberat, o atitudine-n fața vieții și a viitorului. Când colo, Dănuț alesese moderna așa, într-o doară, cum alegi între două străzi care duc spre casă strada X fiindcă-i mai puțin antipatică decât strada Z care-i plină de câini răi, în timp ce strada X, pe lângă dulăi, mai are și o casă unde zărești uneori o fată nostimă.

Bietul Herr Direktor! Pătruns de certitudini științifice asupra rolului unei anumite educații! Convins că floreta, mănușile de box, patinele, *călătoriile* și autoguvernarea cu vag supracontrol pot atletiza un suflet moștenit de la alții!

Se simțea identic cu ceea ce era pe când Olguța îl numea Buftea, plus Adina & Ioana, Rodica & comp.

Da! Asta era. Hotel locuit de femei. La no. 1, etajul întâi, stă Roza; de la no. 25, etajul al doilea, a plecat Olimpia; la no. 3 Marta cântă canțonete; la no. 9, Nineta se sfădește cu madama etc. ...Și proprietarul hotelului, sau proprietăreasa, de o grăsimă asexuată, cu țigară și cafeluță, așteaptă clienții și guvernează domnișoarele, cu gesturi pline de inele false și vorbe pline de locuțiuni...

Ce minciuni! Farmecul tinereții! Ah, unde-i tinerețea? Dă-mi cei optsprezece ani: să vezi atunci!... La fel cu dragostea!

Dar ia să ai curajul să le spui: "Tinerețea? Te plictisești întocmai ca la bătrîneță, numai că toată lumea îți spune — cu exclamații mai ales — că ești fericit, că ești demn de invidiat. Unii cred. La bătrîneță te plictisești la fel, cu diferența ca nimeni nu te felicită și nici nu te invidiază. Parcă-i mai preferabil!

Dragostea? Mănîncă și te satură. Dar nu cere la friptură muzică de Wagner — fiindcă-i pasionată — nici nu te scobi în dinți cu acorduri de Beethoven! Porcii sînt mult mai porci — n-au primit nici o educație — dar sînt mai puțin cabotini: iarăși lipsa de educație."

Încearcă să le împărtășești astfel de reflecții naturale ca strănutul și căscatul: te lapidează, te internează la balamuc sau îți spun că pozezi.

Mare porcărie!

Cu astfel de reflecții și încheieri gravitînd în jurul acestei finale formule, Dănuț își trecea după-amiezele — dimineața dormea tîrziu, simetric cu Rodica — așteptînd fără mare entuziasm, dar nici cu prea multă scîrbă, noaptea.

Aceasta se întîmpla în după-amiezele mai active. Erau și mai pasive decât atîta! Cu alte cuvinte, nu numai că nu făcea nimic, dar nici nu gîndea nimic. Fuma — începuse să priceapă fumatul, distingînd nuanțele tutunurilor — căsca, iar fuma, iar căsca dormitînd cu ochii deschiși sau închiși, contempla "natura moartă" a unui cuier, sau atitudinea unei ghete zvîrlite, urmărea muștele, uneori le ucidea cu șervetul — sport de interior — fredona obscure reminiscențe muzicale, sau fragmente din acelea pe care gramofonele ți le varsă în urechi când ești plictisit sau ai migrenă, își examina unghiile, își umfla și dezumfla obrazii...

Romane senzaționale nu mai cetea. Nu fiindcă se stima mai mult! Nu-l mai antrenau. Erau prea identice. Putea să-și facă singur romane senzaționale,

dormitînd, fără să-și mai ostenească ochii cetindu-le. Și pe lîngă asta, în afară de propria lui ineptie — cu care era obligat să se acomodeze — altele nu mai putea suporta. Tipărite, mai ales!

Uneori, cine știe cum, ajungînd în birou — intra rareori în acea odaie fără pat — se așeza în fotoliul comod și germina acolo. Fuma, căsca, bălăbănea picioarele atîrnate-n unghi pe spetează. Apoi lua un creion și o foaie de hîrtie. Începea prin a se iscăli:

"Dan Deleanu

Deleanu Dan

Daniil Deleanu

Daniel Deleanu

Dan

Dan

Deledan

Ledaned

Nadunaled".

Iscălituri cu tot soiul de caligrafii: unele obscure ca ale doctorilor pe rețete sau ale portăreilor pe notificări; altele supreme, testamentare; altele enervate ca iscălitura domnișoarelor subț primii crini pictați; altele fără majuscule, ca versurile lui Francis Jammes; altele cu majuscule monumentale ca doi elefanți dădace la copii. În sfîrșit, făcea treabă.

Apoi, blazat de efortul literar, aborda desemnul. Spre deosebire de Victor Hugo și alți literați celebri, Dănuț avea o totală inaptitudine pentru desen. Știa să silueteze case. Un pătrat mare, casa. Două pătrate mai mici cu zăbrele, lateral situate: ferestrele. Un dreptunghi ca o măsută de noapte: ușa. Două tuburi din care se încovrigau două spirale: hogegile cu fumul. Încerca să facă și profiluri. Toate aveau frunți colosale, nasuri romane, guri de babă știrbă și bărbii wagneriene. Urechea, așezată cam înspre frunte, era reprezentată printr-un 3 lălîu. Ochii nu-l interesau. Punea și musteți cîteodată, pentru variație. După ce crea vreo patruzeci de profiluri, avea senzația celui care-a fumat patruzeci de țigări în șir, cu scrumelnița plină la nas. Manuscrisele nu le păstra.

După ce lucra în birou, se odihnea în ietac.

Și iar venea noaptea. Și iar după-amiaza.

Vacanța trecea ca o duminică provincială cu dimensiuni de anotimp, cu deosebirea că după duminică vine luni — sașie zi, dar zi — pe cîtă vreme după vacanță începe întreg anul școlar, cu vacanțe, dar an.

De la o vreme, grație Rodicăi, Dănuț își descoperise aptitudini pentru un gen literar nefrecventat pînă atunci: romanul.

Iată pe scurt biografia acestei aptitudini.

Rodica n-avea nici o pretenție de-a pătrunde în sufletul cuiva, nici curiozitatea. Se împiedica de trup, în primul rînd, și în al doilea rînd, vorba românului: "Ce-i în mîină nu-i minciună". Sufletului — acest gen de minciună — Rodica prefera trupul: acest gen de adevăr.

În schimb — tot de meleagurile trupești e vorba — Rodica vroia să cunoască

"trecutul" flirturilor ei: adică pe toate Rodicele de înaintea ei, pînă la ea.
Curiozitate istorică, pe care-i bine să o aibă toți cei ce guvernează.

Cum "istoria" lui Dănuț nu-și găsisese cronicarul, Rodica îl persuadase să se autocronicărească. Întîiul roman povestit s-ar putea intitula:

Adina Stephano

sau

Sedusa de la patinaj

sau

Femeia, cu cei mai frumoși sîni

sau

Fetița cu trup de Salomee

sau

Soțul înșelat

sau

Donjuanul de la "Lazăr"

sau

Nu vă încredeți în bărbați

Roman palpitant, se înțelege.

Deși avea o recentă experiență a acestui gen și a modului cum reacționează lectorul la desfășurarea evenimentelor — sărind descripțiile, făcînd viteză cu acțiunea — Dănuț nu trăsese foloase literare de pe urma ei.

Avea și el acțiune — cînd vine soțul înșelat; cînd eroina doarme, și eroii, temerari ca toți eroii, îi fac bezele din ușa ietacului, degustîndu-le între ei; cînd eroina convinge pe soțul înșelat că eroul licean e nepotul proprietarului, trimis de acesta după chirie; etc. ... dar avea năravul digresiunii psihologice: de ce soțul nu vedea? De ce eroul nu se temea? De ce eroii îl bravau pe soț? De ce soțul se temea de erou?... Rodica proceda întocmai ca Dănuț pe cînd era lector de romane senzaționale. Sărea digresiile psihologice, adică între timp se preocupa să găsească raportul cel mai avantajos dintre fustă și pulpe: pulpele să se vadă fără ca fusta să pară dinadins ridicată. Și palpita:

— Vai, ce obraznici! Vai, ce ipocriți! *Fi, les vilains!*...

Aceste exclamații se refereau la eroii romanului, cînd înfruntau bănuiala sau certitudinea soțului, adică fîrau "în acțiune".

Al doilea roman s-ar fi putut intitula:

O cursă pe bihuncă

sau

Parfumul de violete

sau

Milionara perversă

sau

Tînărul și mai pervers

sau

Palatul de la Sălcii

sau

Tiranul de la Medeleni

sau

Din dramele geloziei

sau

Nu vă încredeți în bărbați!

Apărea către sfârșitul romanului un personaj cu numele Rodica. Oricum, e măgulitor să te vezi figurînd într-o operă literară!

— Vai, e așa de interesant! De ce nu-l scrii? Așa femeie! Cînd cetești, nici nu-ți vine să crezi! Îți pare că-i invenție!

A! Dar Rodica nu cunoștea alte "romane trăite"!

Titlul simetric al tuturor ar putea fi:

Atît de tînăr și atît de precoce

sau

Un singur băiat și atîtea femei

sau

El atît de crud, ele atît de lejere

sau

Două dintr-o dată

sau

...chiar trei

sau

Cine le mai știe

sau

Nu vă încredeți în bărbați!

— Vai, ce bine-i să fii băiat!

Ceea ce dovedește că Rodica participa, trup și suflet, la aventurile unicului erou al "romanelor trăite".

Aceste romane, avînd ca subiect predilect amorul, conțineau și pasagii pe care o fată nu le poate "asculta". Ajungînd la aceste inevitabile pasagii, naratorul se oprea, avînd aerul că filele cărții din care cetește nu-s tăiate. Binevoitoare, Rodica servea de *coupe-papier*.

Unele momente — de pildă scena în care eroul o seduce pe eroină cu o singură sărutare, dar o sărutare între sărutări, o indescritibilă sărutare — aveau nevoie de lămuriri, căci Rodica nu suporta vagul decît în învățătură. Atunci se întîmpla acea sublimă înfrățire, acea intimă colaborare dintre lector și autor — frecventă chiar cînd autorul e absent — constînd dintr-o plasticizare imaginativă a lectorului, care compensează puncte-punctele sau clarobscurul lăsat înapoi de autor. Cînd era Rodica sadea, Rodica nu accepta fără lupte sărutarea pe gură. Dar cînd Rodica încarna o eroină — adică o suplinea lămuritor în ordinea concretă — și cînd Dănuț nu mai era Dan, ci eroul Dan, Rodica încuviința să fie sedusă și eroul autor profita pentru a-i dovedi că buzele care știu să cuvinte știu tot atît de bine și să sărute. Nu regreta nici eroina, nu păgubea nici autorul. Buzele Rodicăi aveau profesiunea

sărutării nutritive; nici dinții lui Dănuț nu era diletanți.

Un nou "roman trăit" se compunea de la sine, noapte cu noapte, în muzica învăluitoare a celor povestite. Ciudat! Toate "romanele trăite" de pînă atunci, după ce aduceau eroinei dezastrul biblic, de la primele foi, îi aduceau pe rînd toate dezastrele, datorită eroului seducător și eroinei fără apărare. Romanul cel mai recent — Rodica-Dan — le contrazicea pe celelalte tocmai prin absența dezastrelor, începînd cu primul, cel liminar. Poate fiindcă autorul devenise mai cumsecade evoluînd sau poate, mai degrabă, fiindcă eroina ultimă — Rodica — instruită prin lecturi recente de ticăloșia eroului — Dan — dovedea autorului — Dănuț — fructul experiențelor de la el căpătate, neacceptîndu-l pe celălalt.

Cine-a spus că romanele de dragoste corup?

Rodica, zilnic primită în odaia ispitelor și așezată pe rugul lor — cea mai comodă poziție cînd ascuți e să stai culcat — se dovedise mai sfîntă decît cea din Orléans, căci Ioana d'Arc arsesese, pe cîtă vreme Rodica, incombustibilă, exclama ca și înainte:

— *Jeux de mains, jeux de vilain!*

E drept că mai era și Sevastița! Încetul cu încetul, prietenii Rodicăi, seara, nu mai găseau „apă de băut” în odaia de culcare. Lui Dănuț ar fi urmat să i-o aducă Gheorghită. Dar Sevastița îl servea din toată inima pe "conașu Dănuț".

Acest capitol, însă, nu fusese intercalat în nici un "roman trăit" din acele povestite Rodicăi. Avea și Sevastița dreptul să cunoască, fragmentar măcar, capitole inedite pentru Rodica și pentru toți lectorii prezenți și viitori ai stăpînului său.

Fiorosul Barbă-Albastră din cunoscuta poveste avea o încăpere încuiată, în care soția actuală, deținătoarea cheii, n-avea voie să intre. Natural, intra, făcînd loc soțiilor viitoare.

Cercase și Rodica să intre în camera interzisă. Într-o seară, raporturile dintre narator și auditoare fiind aceleași, Rodica, tocmai cînd vibra finalul unei proaspete aventuri, exclamase:

— Ia spune-mi, ce-a fost cu Monica?

— Ești o gîscă!

Rodica era atît de convinsă că nu era, încît după două nopți de meditare în singurătate, alături de camera Monicăi, venise la fereastra lui Dănuț să-l anunțe că nu mai vorbește cu el. Consimțămîntul tăcerii o jignise mai mult decît epitetul ireverențios. Dar și jignirile Rodicăi aveau darul să se repare de la sine. Așa că după alte două nopți reparatorii, venise cu replica:

— Să-ți fie rușine! Ești un măgar!

Numitul nu zvîrle totdeauna, și numele său nu-l irită. Dănuț acceptase epitetul — convins că-l merită — Rodica îl obligase să retracteze "gîscă", sigură că nu-i. Și, ca să i-o dovedească, de atunci niciodată nu mai confundase iazul gîștelor cu lacul lebedelor.

*

O zi de august, aromată și toropită ca o femeie goală întinsă pe plajă la soare, cu ochii negri ai umbrelor subțirale întunecat al livezilor. Prea leneș ca să

iubească, trupul tolănit se cocea. Zărilor erau argintii ca brațele, mai albe când mânile înnodate la ceafă fac pernă capului lăsat pe spate.

Ierburile țărâiau; găinele cotcodăceau gutural.

Hulubii! Hulubii! Dulcele gemăt al hulubilor între cer și pământ, ca sînii între umeri și pîntece.

Dănuț fuma la el în odaie, cu staturile lăsate. Scrumul cădea, când îi era să cadă, oriunde: pe pat, pe covor, pe pieptul lui Dănuț. În penumbră, fumul albăstriu suspenda fine hamace, rotunjite parcă de un trup întins în ele, apoi se destrămau lent.

"«Visul» reprezentat pe o carte poștală ilustrată!" constată Dănuț și căscă.

Cînd te-ai deprins cu ea, plictiseala devine un fel de distracție comodă, cum e somnul pentru cei care nu-și pot plăti alte distracții.

Dănuț își descheiase pijamaua din pricina amiezei grele. Meditațiile fugeau de căldură, îndreptîndu-se spre limonade, oranjade, mazagranuri, harbuji de la ghețarie, înghețate de fructe reci ca o clanță în ger; băi în rîuri de munte, din care răsări roș și înviorat ca dintr-o sanie cu zurgălăi; dușuri urzicătoare care te fac să oftezi femeiește și să nechezi; țurțuri de gheață de pe uluce, pe care-i fumezi, îi sugi și-i ronțai; pivnițe cu masca de umbră pe față, pîndind după ușă, pe ale căror prime trepte stă oala cu smîntînă acoperită cu foi de brustur și cofița cu fragi rămași de la dejun, și-n fundul cărora, într-așa răcoare că-ți vine să strănuți, ștergi cu degetul colbul unei sticle de vin îngropate sau mănînci un morcov ales din grămada cepurilor cărămizii cu codiță verde...

În pivniță, Sevastița era ca o legumă păstrată pe nisipul din fund.

Zîmbi. Nu era de loc scîrbit, nici umilit de pietroasa Sevastița. Dimpotrivă, scurtele întîlniri cu ea îi lăsau parcă impresia nouă că a păscut iarbă verde. Nu schimbau nici un cuvînt. După o viguroasă tăcere, Sevastița pleca oîjînd cu tot pieptul ei de o athletică feminitate. Și zdup-zdupul pașilor ei pe treptele pivniței sau pe dușamelele odăii răsuna alegru ca o bătaie de inimă după victorioasă fugă. Ce sunet franc și sănătos avea trupul lovit de-al Sevastiței! Nimic lubric, nimic echivoc, nimic întristător. Parcă trecuse un copac prin odaie sau prin pivniță!

Nu pricepea de loc de ce plîngea atît de jalnic literatura în fața Sevastițelor!

Cînd muști dintr-un măr cam acrișor dar rumen bine și lucios la față, desprins de pe o creangă benevolă, îți vine să plîngi de mila mărului sau să te crezi antropofag? Nu! Dimpotrivă, simți că fraternizezi cu livada. Ea îți dă mere, tu i le muști; ea te așteaptă, tu o găsești. De ce vedea literatura altceva în Sevastițe decît *mere* acrișoare de livadă? Mănîncă-le sau mușcă-le pe rînd: dau poftă de mîncare și veselie gurii. Desprinde-le și scutură-le: dau farmec plimbării și voioșie brațelor.

Și dacă literatura se uită urît, ca popii, răspunde-i: "Mortăciune, livezile-s făcute pentru oameni teferi. Dacă ți-e frică și nu cutezi, cumpără-ți fructele din piață cu kilogramul, zăvorește-ți ușile, ferecă-ți obloanele, acoperă-ți icoanele, și-n întuneric mănîncă și suspină, mestecă și bocește-te. Obrazul tău nu-i vrednic să rîdă în livezi!"

Pentru înțîia oară de la începutul vacanței, simțise nevoia să-și pulseze trupul într-un poem. Nici vers, nici proză.

Ca un joc de mușchi cînd ești gol în fața tinereții sau a oglinzii:

*Sînt fratele motanilor!
Pe-acoperișuri nalte, prin ierburi, prin copaci,
Pe garduri sau pe turle,
Cu ochi lucioși pîndesc.
Ascult cum sună sîngele, și vînt, ca vîntul sînt,
La pîndă: salt, cădere sau scurtă tresărire.*

*Am blană moale, coadă și ochi de soare.
Ghem sau șarpe, umbră sau jăratec,
Trupul mi-e lung, miaun prelung
Spre dragostea care m-așteaptă,
Ghem sau șarpe, umbră sau jăratec.*

*Vioarele, vîntul și carnea
Mi-au dat suspinul și stridența
Gem: scîncetul copiilor din leagăn.
Gem: gemătul femeilor din brațe.
Gem: plînsetul cocorilor din cer.
Gem: osia pămîntului cînd hățurile-s iureș în mîna lui Satan.*

*Ciolane iuți și gheare
În spumele de puf,
Cornițe sau urechi,
Vedenie sau fiară...
Pe-acoperișuri albe de lună — diamant —
Ascultă pasul umbrei cu și mai lungă umbra
Cum suie, se întinde, undoaie, salt... și cade...
Ciolane iuți și gheare
În spumele de puf,
Cornițe sau urechi,
Vedenie sau fiară...
Sînt fratele motanilor!*

Scrisese acest poem cu cîteva zile mai înainte, nu în caietele căpătate de la Monica, ci pe o carte poștală. Scris în ietac, poemul rămase acolo în saltarul măsuței de noapte. Evident, nu-l arătase Rodicăi, deși îl rugase de nenumărate ori să-i arate o poezie de-a lui. Singura literatură destinată Rodicăi erau romanele verbale pentru ea ticluite. În ziua cînd îl scrisese, prompt ca o partidă de tenis cîștigat "sec", se înfierbîntase. Înjghebase un plan. Întîlnise un titlu frumos ca un zeu păgîn:

GOL

Proiectase un ciclu de poeme trupești. Părăsit de suflet, îi rămînea trupul. Să-l cînte fără sfială. "Gol" avea două semnificații: fără suflet, întîia; cu trupul gol, a doua.

Băuse cafele, fumase țigări, se plimbase prin ietac: fapt nou. Clipe de sărbătoare în ietacul romanelor senzaționale și al Rodicăi. Aterizase deodată soarele și aerul. Ziua trecuse repede. O dată cu noaptea venise și Rodica... A doua zi se deșteptase pe la douăsprezece. Se îmbrăcase, mâncase, venise în ietac, se culcase, fumase, căscase. Titlul *Gol* răsună a pustiu ca un căscat de pensionar. Renunțase, fără de nici o supărare. Sîcîit puțin, totuși, de el însuși, ca de cineva care ți-ar oferi un ananas proaspăt de pildă, sau stridii, și după ce le-ai accepta încîntat, ți-ar răspunde că nu are. Glumă de prost gust.

...Aprinse o nouă țigare, lăsînd-o pe cealaltă să fumeze nestinsă alături de scrumelniță.

Cineva bătu la ușă.

— Intră... Ce vrei, Gheorghită?

— O venit o fetișcană. Zîci cî-i di la Sălcii. Faci pi cucoana, da-i de-a noastră!

— Cum?

— O vinit o fată di la Sălcii.

— Unde-i?

— În docar.

— Ce vrea?

— Are un belet, da nu-l slăbește din mîin! zîmbi Gheorghită.

— De la Sălcii... un bilet, medită Dănuț cu glas tare. Pe cine caută?

— Pi mata, conaștule.

— Spune-i că nu-s acasă... Adică spune-i să dea biletul.

— Nu vrè, conașule. Îi îndrăcită rău!

— Spune-i să vie.

Ce mai vroia cu el?... Poate că-i cerea înapoi niște cărți împrumutate. Of! Lichidarea...

— Ce vrei, fetițo?

"Fetița" era una din subretele Ioanei, impecabil îmbrăcată.

— V-a trimis doamna o scrisoare... V-așteaptă amîndouă doamnele, adăugă ea privindu-l lung. Aveți și un pachet.

— Care doamne?

— Doamna Ioana și duduia Adia.

— Adia?!

— Duduia care-a venit cu conașu Pașa.

— Pașa?!

Subreta ridică din umeri.

— Pachetul e de la duduia Adia.

Desfăcu dintîi pachetul.

— Ce-i asta?

Un caiet, mai îngust decît obișnuitele caiete, legat în piele de un castaniu-închis, cu sculpturi ca un fragment de strănă voievodală. Cînd apăsai scoarțele de piele, degetele se afundau. Nu văzuse niciodată o legătură atît de frumoasă, nici atîta îngrijire în cele mai mici amănunte. Cine-ar avea curajul să scrie într-un astfel de caiet?

— Asta-i pentru mine?

— De ce nu cetiți scrisoarea!

Desfăcu plicul.

Sălcii

"Iubite prietene,

Sper că nu ești bolnav. Și totuși numai o boală ar putea justifica atâtea absențe nemotivate. Sau ți-ai uitat prietena și după-amiezele petrecute la Sălcii în tovărășia ei? Sînt realminte alarmată! Și doresc ca veștile bune să nu mi le aducă o scrisoare, ci dumneata însuși, căci scrisorile, oricît de frumoase ar fi, nu pot înlocui prezența persoanelor simpatice.

Haide! Un pic de energie! Smulge-te lecturilor sau scrisului (căci a trebuit să aflu de la alții că modestul meu prieten este poet și nu mă îndoiesc că versurile sale sînt la înălțimea lecturilor), gătește-te cu cele mai frumoase haine, suie-te în docar sau încalecă pe impetuosul Zdup și vino la noi.

La «noi»: ai observat?

În absența dumitale — les absents ont toujours tort⁶² — «eu» am devenit «noi», și nu e vorba de o episcopală persoană întîia, ci de un veritabil plural. Dacă «eu» nu e suficient de atrăgător pentru a scoate din singurătate pe un sibarit, «noi» e atît de irezistibil, încît ar scoate din minți și pe un sfînt.

Adia — n-ai uitat-o pe Adina! — e la Sălcii. Ea îți trimete acest caiet adus de la Florența, pe care, mărturisesc, am vroit să ți-l fur. Dar poeților li se cuvin toate cele, chiar și femeile, pe cînd femeilor nu li se cuvine nimic, nici caietele destinate poeților.

Vezi ce rea sînt, bunule prieten! Vreau să fur tot din mîinile Adiei. Păzește-o! E așa de mică!

Pe cînd îți scriu, s-a aplecat peste umărul meu, și apropierea ochilor ei verzi mă face să mă cred la Veneția, cu laguna alături și gondola pe ea.

Lipsește numai gondolierul cu păr buclat și brațe de fier.

A dumitale devotată prietenă,

Ioana Pallă."

Dănuț zîmbea. Un zîmbet pe care nu i-l văzuse niciodată Ioana Pallă, și pe care nici nu i-l bănuia. Adăugase și Adina numai două vorbe ghemuite sub fastuoasa slovă a Ioanei:

*"Te aștept, Dănuț,
Adina".*

Zîmbetul lui Dănuț se crispă: o milă acră.

— Te rog așteaptă afară răspunsul.

Prezența acestei subrete imperative îl ofensa. Îi vorbise ca unei servitoare, ceea ce fu comentat cu satisfacție de zîmbetul lui Gheorghică.

Doamnei Ioana Pallă.

Sălcii

⁶² Cei absenți n-au niciodată dreptate (fr.).

Într-adevăr, poezilor li se cuvine tot, chiar, sau mai ales femeile. Dar poezii sînt mai generoși decît femeile, poate fiindcă le lipsește simțul practic, sau poate fiindcă în această privință nu-s deloc femei. De aceea, iubită prietenă, fiindcă m-ai onorat cu această denumire — adevărat dar, cînd vine de la dumneata — la rîndul meu, voi căuta să mă arăt vrednic de ceea ce-mi atribui. Îți dăruiesc deci ceea ce voiai să «furi»: termenul acesta — brutal și injurios cînd ar porni de la mine — capătă o înaltă distincțiune estetică atunci cînd e rostit de dumneata. Primești? și păstrează în frumoasele dumitale mîni caietul florentin. Mînile dumitale sînt vrednice de el; el e vrednic de ele.

Cum însă trebuie să justific nu numai absențele de pînă acuma, dar chiar și absența de astăzi, precum, și pe cele viitoare, voi încredința caietului florentin — care vă aparține de azi încolo — această delicată sarcină.

Primește, te rog, iubită prietenă, asigurarea trainicei solidarități care ne leagă în trecut, prezent și viitor,

Dan Deleanu."

Și, fără sfială, cu o mîină sigură, transcrise pe întîia foaie a caietului florentin:

GOL

"Sînt fratele motanilor!

Pe-acoperișuri nalte, prin ierburi, prin copaci.

Pe garduri sau pe turle,

Cu ochi lucioși pîndesc.

Ascult cum sună sîngele, și vînt, ca vîntul, sînt

La pîndă: salt, cădere, sau scurtă tresărire..."

— Altceva-i în livadă, ziua, și altceva-i, noaptea, în odaia ei...

Mai de multă vreme, Puiu formulase această comparație, din care numai întîiul termen era verificat, al doilea avînd caracterul unui deziderat.

Puiu, însă, avea o minte logică. Ironia Olguței, necruțătoare, îl ferea de năravul afirmațiunilor deșarte — și în vorbă, și în gînd. Așa că în această comparație, referitoare la Rodica, Puiu nu pornea de la o experiență ca să ajungă la o închipuire.

"...altceva-i, noaptea, în odaia ei", nu însemna, după cum și mai sus s-a văzut, că Puiu vizitase odaia Rodicăi în timpul nopții, în așa condițiuni, încît această vizită să-i fi putut servi pentru exacta valorificare a jocurilor din livadă, mai mult sau mai puțin de tenis. Dar nici nu însemna că Puiu se bizuia pe simple imaginațiuni pentru a devalorifica o agreabilă realitate.

Puiu primise în odaia lui oarecare vizita ale universalei Sevastița. Așa că acel "altceva-i, noaptea, în odaia ei" însemna numai că în comparația de mai sus, Rodica servise ca prim termen diurn, în livadă, iar Sevastița, ca termen secund și nocturn în odaie. Cum însă — și asta izbutise Puiu să constate — binevoitoarea

Sevastița nu putea înlocui pe rebarbativa Rodica decît în judecăți abstracte — căci, oricum, Sevastița față de Rodica era ca bostanul față de cantalup — Puiu se hotărîre să cerce în odaia Rodicăi ceea ce gustase în odaia lui cu termenul suplinitor din judecata abstractă.

Asemenea conspiratorilor din vremea Renașterii, care-și ascundeau pumnalele și spada sub umbra Vastei pelerine, asemeni trubadurilor, care purtau ghitara tot sub pelerină — purta și Puiu pelerină, dar nu spre a ascunde perfidă armă sau dulce instrument, ci pur și simplu spre a nu i se vedea cămeșa de noapte. Căci Puiu avea un fel de slăbiciune pentru această suprapunere de negru flotant peste alb colant în plimbările nocturne.

Papucii, încălțăminte comodă de pus și de scos, tăcută pe deasupra, întregeau echipamentul corsarului în floare de la Medeleni. Capul gol, neapărat, căci pălăriile pot fi uitate, capul, în astfel de împrejurări ale nopții, avînd neajunsul de-a fi partea cea mai neglijabilă a trupului, supusă deci uitării.

În vederea acestei nopți luase de la Dănuț, cu consimțămîntul acestuia, o jumătate de sticlă de colonie, pe care o întrebuițase deodată, alcoolizîndu-și trupul, pelerina și cămeșa, ceea ce-l făcuse de îndată să devie un fel de reclamă originală a mărcii de colonie întrebuițată de Dănuț; bună marcă, de altfel, dar reclama exagerează totdeauna, cu scopuri binecuvîntate, desigur. Pe lîngă această agrementare trupească, cine știe ce reminiscențe ale copilăriei petrecute în satul de munte — laolaltă cu fetele și flăcăii, pe, cînd se numea Miha — îl făcuse să culeagă flori de busuioc, pe care le strînsese în rîinile hărăzite dezmiardărilor.

Un singur lucru nesocotise Puiu în prevederile lui, următorul: cînd ai cincisprezece ani, cînd mănînci bine și te zbîntui și mai bine o zi întreagă, somnul nu te mai încolăcește, cochetînd galeș, ci te bușește dintr-o dată, mai voinic decît cei mai voinici.

Astfel că așteptînd stinsul luminilor și adormirea celorlalți, Puiu, mai expeditiv decît ei, adormise cu capul rezemat în pumn, pe marginea ferestrei, la care pîndea așezat pe scaun.

Se deșteptă convins că cineva i-a tras un pumn în frunte. Natural, pervazul ferestrei nu era moale, și nici fruntea lui Puiu mai prejos. Totuși, pervazul ferestrei, spre deosebire de fruntea lui Puiu, fu cruțat de cucui.

— Dracu să te ia!

Bîjbîi prin întuneric, aprinse un chibrit, căută ceasul: unu și un sfert!

O clipă, somnul și Rodica, din două odăi și de pe două paturi, rivalizară. Biruința trecu de partea Rodicăi, nu fiindcă în acea clipă, dominată de înțepătura unui recent cucui, Rodica ar fi fost mai ademenitoare, dar fiindcă Puiu nu admitea să nu se ție de cuvînt. Din aventură dorită Rodica devenise o datorie de conștiință.

În aceste condițiuni, calm și botos, Puiu încalecă fereastra și sări în livadă.

Binevoise luna să lipsească. Bine făcuse! În absența lunii, o rădăcină proeminentă puse piedică lui Puiu, răsturnîndu-l.

— S-o ia dracul!

Și rădăcina, și luna.

Se scutură de țărîină, își șterse palmele cu poalele pelerinei și trecu îndoit de spate pe sub fereastra Monicăi.

Fereastra de-alături era deschisă: și în absența Olguței ferestrele se conformau

dorințelor ei, prin intermediul Sevastiței.

Punînd vîrful piciorului pe ieșitura zidului și apucînd cu mînile colțul de jos al ferestrelor se smunci. Ținîndu-și respirația, își vîrî numai capul în odaie. Privi. Nu se vedea nimic, decît reliefuri de întuneric. Ascultă: nu s-auzea nimic, decît livada. Nu sforăia Rodica? Era convins că Rodica sforăia. Dar nu auzea nimic. Poate că nu sforăia !

Vroia să procedeze cu prudență. O știa pe Rodica promptă la țipete, exclamații și rîsete, chiar în timpul zilei. Dacă l-ar fi simțit deodată lîngă ea, ar fi fost în stare să umple casa cu vociferațiile ei: "Vai! Hoții! Mă omoară! Săriți!"

Ce gîscă Rodica asta! Și nici nu sforăia măcar!

Oamenii care sforăie sînt parcă mai puțin desprinși din viață, participă încă la ea prin gălăgia somnului lor. Cînd îi trezești brusc, cu gura deschisă în care sforăiala s-a oprit, întreabă: "Ha?"

Dar un om cufundat în somn tăcut, dacă-l deștepți brusc, lesne țipă: "Aii!" Sau: "Ce-i? Ce?"

Ce era de făcut? S-o deștepte de la fereastră.

— Rodica! șopti Puiu, întinzînd gîtul ca un gînsac, impresie la care contribuia și albul cămeșii de noapte,

— Rodica, eu îs!

— Scoală, Rodica! N-auzi, Rodica!... Gîscă! vorbi Puiu pentru el.

Și cu temeritatea celui exasperat, încălecă fereastra și intră. Pipăi un pat, de la picioare la cap: nimeni! Îl pipăi pe-al doilea: la fel.

Era așa de uimit, încît fu convins că Rodica — gîscă — a căzut din pat prin somn. O căută. N-o găsi.

— Ei, comedia dracului!

La una ca asta nu se aștepta! Unde putea fi Rodica?...

O așteptă zîmbind.

Așteptă căscînd.

Așteptă încruntîndu-se, înfuriindu-se, nedumerit: atunci unde putea fi Rodica?

Cercetă patul: era așa cum îl așternuse Sevastița, în perfectă ordine. Pernele nu erau strîmbe, nici cu moi adîncituri, pledul era îndoit precis, ca o carte de vizită, la colț.

Unde putea fi Rodica?...

— Aaa!

De asta se retrăgea Mircea devreme în odaia lui, în fiecare seară!

— Ce porc!

Lasă că le-arată el!

Încălecă fereastra, sări în livadă și o luă la goană. Intră în ogradă, trecu repede, aprobat de cozile cînilor. Amical, Patapum făcu un "drepti" fără comandă, Puiu nu-l băgă în seamă. Era cuprins de o adevărată furie maritală. Să-l tragă pe sfoară o gîscă, o Rodică?! Și cu cine? Cu bucherul de Mircea! Auzi nerușinare!

— Ce?

Asta ce mai era?

Își scoase papucii și, desculț, cu papucii în mînă, se apropie de fereastra ietacului lui Dănuț. Lumina era stinsă, dar se auzeau șoapte cu reliefuri răgușite uneori și bufnelile de samovar ale Rodicăi.

— Aha... Ei, comedia dracului!

La asta nu se gîndise! Vra să zică domnu Dan era...

— Bravo!

Nu auzea vorbele, adică șoaptele, dar Puiu cunoștea pe dinafară repertoriul de sunete al Rodicăi. Din cînd în cînd distingea cîte un: "Marș!" urmat de hohote de rîs înăbușit.

Apoi iar începeau șoaptele, fără contur verbal pentru urechile lui Puiu. Totuși, ritmul lor îi dovedea că deși "porcii" nu ceteau *Les aventures du roi Pausole*, vorbeau ceva asemănător, și prin întunerice pe deasupra.

Să le strige: "V-am văzut?"... Să le arunce o piatră în odaie?... Să tușească îngroșîndu-și vocea?...

Să țipe: "Ajutor! Hoții!"...

Ar fi sărit la bătaie domnu Dan! Și ce? Ar fi dat și el. Nu se temea!... Da, dar dacă ar fi auzit Olguța?

Da, se cunoștea că nu era acasă Olguța! Își făceau de cap cu toții!

Da, să vie Olguța, și-or să vadă ei! O să vadă el domnu Dan!

Da parcă Olguța se mai gîndea la ei! Așa era Olguța! Îi lăsase pe toți și plecase la Iași!

Da parcă bețivul și bărbosul de doctor Prahă era mai dihai decît Puiu! Un păcătos! Un nespălat! Și ce dacă era doctor!

Dădea din cap, tot mai crunt, înghițind uscat. În clipa aceasta, fără de Olguța se simțea orfan.

Îl uitase Olguța! Nici nu-i păsa de el! De două săptămîni încheiate nu mai venise la Medeleni.

Nici nu scria. Nici nu dădea vreun alt semn de viață. O lăsase la Medeleni pe gîsca asta de Rodica și plecase.

Da, așa era Olguța!

Și gîsca asta de Rodica se lăfăia în odaia Olguței, poruncea ca la ea acasă! De ce? Fiindcă o lăsase Olguța în locul ei. Auzi! Să-și închipuie gîsca de Rodica una ca asta! Să creadă ea c-o poate înlocui pe Olguța!

Îi era o ciudă!

Își puse papucii și porni spre odaia lui.

Ce să-i facă? Să-i puie praf de scărpinat în așternut? Să-i puie o broască subț pernă? Să-i toarne cerneală roșie în sticlă cu apă de dinți? Să-i aducă la dejun *Les aventures du roi Pausole*, spunîndu-i că le-a uitat pe banca de la tenis? Să-i fure rochia și pantalonii cînd își lua dușul în livadă?...

Puiu oftă. Pe măsură ce mergea, se întrista mai tare. În dreptul odăii Olguței se opri cu inima grea. Sări din nou în odaie. N-o mai căuta pe Rodica. O căuta pe Olguța, și nicăieri n-o găsea. Pe măsuta de noapte era o fotografie de-a Olguței în brațele unui viziteu bătrîn, unul moș Gheorghe: auzise și Puiu de el.

Se așeză pe marginea patului Olguței suspinînd amar. De atîta vreme nu mai auzise glasul Olguței, glumele Olguței, poruncile Olguței: era fără stăpîn, părăsit, lăsat de izbeliște... Ce tristă era tăcerea din odaia Olguței!

Și gîsca asta de Rodica tocmai în odaia Olguței se instalase! Lasă!...

Cu o furie metodică, îi luă pernele și le vîrî sub pat. Același drum îl luă plectul și cearșaful. Pe patul gol, Puiu așeză două scaune, un geamandan greu și alte

diverse greutăți și forme, dintre care unele specific nocturne.

Apoi încalecă fereastra, se furișă pe lângă zid și intră în odaia lui. Îi pierise somnul. Se simțea singur ca niciodată și era prea târziu ca s-o deștepte pe Monica: protectoarea lui. Nesomnul și osteneala tristeții îl făceau să se miște greu, cu lehamete. Aprinse lumânarea:

"Dragă Olguța..."

— Dragă Olguța, repetă în șoaptă Puiu, cu sinceritatea absolută a îndrăgostitului când scrie întâia scrisoare de dragoste.

"...De când ai plecat toate merg foarte prost. Nu știu ce-i de făcut dar nu-i bine de loc! Tu nici nu scrii măcar și-i foarte rău fără tine. Mai bine nu era vacanță decît așa! De ce nu scrii nimica să știm și noi ce faci? Eu nu fac nimica, Dragă Olguța..."

— Dragă Olguța...
Ochii i se umplură de lacrimi. Creionul îi căzu pe masă, capul pe mîni. Umbra de pe părete era ca din *Cuore* de Edmondo de Amicis. Plin de suspine și de lacrimi, își trecu mîinile peste față. Nu mai putea fără Olguța. Simțea că dacă nu vine imediat Olguța... atunci... atunci... Apucă din nou creionul...

*"Dragă Olguța,
'Niciodată nu ți-am spus minciuni. Am să-ți spun și acuma tot adevărul, am să dau tot pe față.*

Ce înseamnă asta! De când ai plecat tu, Rodica-și face de cap! Să nu crezi că spun minciuni! Mă jur dacă nu mă crezi. Ce-s eu? Servitorul Rodicăi? Mă trimete să-i culeg fructe, să-i aduc batistele din casă cînd îi la tenis, ca să rămîie singură cu Mircea, mi-a stricat bicicleta (i-a strîmbat direcția de un copac), mi-a pierdut centura de piele albă. Și cîte și mai cîte!

Nu mai pot suferi. Am tăcut eu destul! Acuma am să-ți spun tot.

Știi ce face Rodica noaptea? Ai să crezi că spun minciuni! Sare pe geam și se duce în odaia lui Dan... Cînd erai tu aici nu făcea așa. Nu i-am spus nimica lui tante Alice, fiindcă nu te-am întrebat pe tine. Dar spune și tu dacă asta nu-i o adevărată..."

— Porcărie! exclamă Puiu, oprindu-se la vreme să nu scrie termenul pe care Olguța nu-l tolera.

"...ticăloșie?"

Trebuie să vii îndată la Medeleni. Altfel, cine știe ce se poate întîmpla! Dacă nu vii, eu spun tot lui tante Alice și Monicăi. Prea își face de cap Rodica!

*Îți sărut mîna și te rog să vii iute,
Puiu."*

A doua zi, Puiu, sculat de la patru dimineața, încălecă pe Titi-Binghi — calul mărunțel, pe care i-l dăruise Olguța — și porni spre gară în galop, ca să nu scape trenul de Iași, scrisoarea fulminantă, care trebuia s-o aducă pe Olguța la Medeleni.

*

Trecuseră patru zile de la expedierea scrisorii lui Puiu. Olguța nu da nici un semn de viață.

Două zile în șir, de dimineață pînă seara, Puiu, călare pe Titi-Binghi, străjuise pe șosea, dincolo de sat, cu speranța că el va fi cel dintîi care va da ochii cu Olguța. Ieșea pe poartă în galop victorios; la prînz se întorcea în trap resemnat. După dejun, înfruntînd arșița, pornea tot în galop. Seara se întorcea la pas, cu dîrlogii moi și spinarea jalnică.

A treia zi după amiază se împăcase într-un chip de ajuns de original cu Rodica, reluînd raporturile sportive și pe celelalte. De altfel, întîiul pas tot Rodica îl făcuse.

Rodica aflate, în sfîrșit, cine-i făcuse dezordinea impertinentă din odaie. La început se temuse de o venire intempestivă de-a Olguței: stilul arhitecturii de pe patul ei era parcă al Olguței. Se liniștise însă, nevăzînd-o pe Olguța la Medeleni. Pe deasupra, Puiu, îi mărturisise ricanînd.

- Ce-ai căutat noaptea la mine, Puiule?
- Da tu ce căutai noaptea la Dan?
- Eu, mincinosule?!
- Tu, mincinoaso!
- Nu ți-e rușine să invenți?
- Da ție?
- Spune, ce căutai la mine?
- Spune și tu ce căutai la Dan!
- Numai prostii îți închipui! Ședeam de vorbă...
- Și eu aveam gust să "stau de vorbă" cu tine!
- Noaptea, în odaia mea?! Ha-ha!
- N-ai decît să vii în odaia mea !
- Să crezi tu!
- Eu sînt sigur cînd spun afirmase Puiu cu gest și mimică de-a Olguței.
- Obraznicule!
- Lasă, lasă! Am s-o întreb eu pe Monica dacă-i frumos ca o fată să sară noaptea pe geam și să se ducă în odaia băieților?
- Puiu! se încruntase Rodica.
- Da! Am să-i spun. Mie nu mi-e frică de nimic!
- Puiu! se răstise Rodica, bătînd din picior.
- Nu mă sperii! Am să te fac de rîs!
- Spune, dacă-ți dă mîna Are să te-ntrebe ce căutai noaptea în odaia mea?
- Am să-i spun că tu m-ai poftit!
- Îndrăznește!
- Am sa-i spun și ce cărți ai tu în cufăr!
- Puiu!
- Da! Am să te fac de rîs!

- Să te văd. Am să-i spun și eu Olguței cine ești!
- Rodica!
- Da, da! Am să-i spun cum te-am prins spionînd la duș!
- Tu?...
- Eu. Am să-i spun și ce glume ai învățat la școală!
- Parcă tu nu le știai?!
- Eu sînt "domnișoară". Nu-s plod, ca tine!
- Eu, plod?
- Da, mucosule!
- Să-ți fie rușine! Ești o gîscă!
- Acuși îți rup urechile, măgarule!
- Încearcă numai!

Două palme robuste pocniseră simultan pe obrajii lui Puiu. În alte împrejurări, desigur că Puiu ar fi răspuns după preceptul talionic, nu după cel poetic. Dar de trei zile acumulasă atîtea lacrimi, încît izbucniră ca dintr-un vas spart. Rodica îl con-solase cu sila, la început. Puiu se zbătea în brațele ei, refuzînd batista. Consolarea se transformase în luptă. După o înverșunată învălmășeală, Puiu o răsturnase pe Rodica.

Dar Rodica îl pălmuiase pe Puiu.

În limbaj școlar asta se cheamă "a fi chit".

Nici o piedică nu se mai opunea reluării raporturilor de dinainte. Pactul de neagresiune reciprocă fu acceptat — cu condiții desigur — de o parte și de alta.

Orice s-ar spune, în astfel de împrejurări iarba verde e mai persuazivă decît masa diplomatică, la aceasta din urmă neparticipînd decît capul.

*

Nor pentru acalmia de la Medeleni, automobilul venea în goană cînd nimeni nu-l aștepta. La volan, Olguța, șoferul alături, unic pasager, domnul Deleanu păzind coșurile cu sticle și cu tot felul de bunătăți în cantități atît de mari, încît Olguța îl vestise de la Iași că...

— Să știi, papa, mama are să fie indignată de dezordine!

— Se consolează îndată! replicase domnul Deleanu, optimist ca întotdeauna.

La Iași, domnul Deleanu cu cît întîrzia mai mult la club, cu atît sporea și varia mai neprevăzut cumpărăturile pentru casă. Pachetele erau o certă diversiune de la inevitabilele — altminteri — reproșuri pentru întîrzierile care împuținau somnul copiilor, prelungeau "neuman" veghea servitorilor și alterau perfecțiunea bucatelor. Căci orice om — femeile mai ales — în fața cadourilor devine copil, și copiii, cu mintea prea mobilă, uită ușor necazurile subț impresia unei plăcute surprize.

Și de astădată, pe lîngă bucuria domnului Deleanu "de-a aduce acasă", pachetele aveau și scopuri strategice. Și Olguța și complicele ei, domnul Deleanu, știau că două săptămîni de tăcere nu puteau trece neînregistrate de nervii doamnei Deleanu, cu atît mai mult cu cît de două săptămîni automobilul cu Olguța la volan, umplut cu membrii cei mai asidui ai "Clubului burlacilor", hoinărise prin țară, începînd cu mănăstirile Moldovei, pînă la Călimănești, unde cîștigase un nou

membru pentru "Clubul burlacilor", pe Herr Direktor, care, cu acest prilej, suspendase cura de Căciulata, înlocuind-o, patru zile de-a rîndul, cu una de șampanie & Comp. Tot la Călimănești, Olguța fusese consacrată șampioană de tenis, primind, în această calitate, racheta, neînvinsă pînă atunci, a celui mai bun jucător de acolo, dimpreună cu o jerbă lirică, din partea aceluiași; aceasta din urmă atestînd că șampionatul Olguței fusese dublu.

Doamna Deleanu nu știa nimic, dar trebuia să afle. Pachetele și coșurile ticsite din automobil erau menite să moduleze cît mai dulce recepționarea acestor vești.

Tot drumul, minutarul kilometric vibrase mai ales spre optzeci: viteză care îngreua aprinsul țigărilor — n-avea încotro nici domnul Deleanu — și care, totodată, exprima repeziciunea norului îndreptat spre Medeleni.

— Vini duduia Olguța! sări Gheorghită de pe prispa bucătăriei, eu ochii la tromba de colb, lătrată de cîinii satului.

Venise.

Sări de la volan, lăsîndu-l pe domnul Deleanu sa se descurce singur cu pachetele și cu doamna Deleanu.

— Unde-i stăpînu-tău?

— Săru mîna...

Nici n-avu vreme să-i răspundă. Olguța alerga spre apartamentul lui Dănuț, așa cum sărise din automobil: cu scafandrul de pînză în cap, cu mănușile în mîni și pardesiul cenușiu strîns la mijloc de o centură lată.

— Cine-i?

— Eu.

— Tu, Olguța! Ura! Intră.

Intră, descoperindu-și fața cu o mișcare violentă. Din nou răsări în ochii lui Dănuț capul de tînăr voievod cu plete negre, ochi negri, ager și imperativ, cu trăsături nete ca loviturile de paloș și colorit copilăresc în obraji plini.

O uitase parcă pe Olguța. De cîte ori o vedea, avea un fel de neliniște, ca în fața unui veșnic temut și admirat adversar, și marea bucurie că-i sora lui.

— Mi-era dor de tine, Olguța!

— Îți mulțumesc. Vreau să-ți vorbesc.

Se apropie de Dănuț, cu fața serioasă.

— Ascultă, Rodica vine noaptea în odaia ta?

Dănuț se roși.

Raportul "Olguța-Buftea" era din nou stabilit.

— ...Da... cetim uneori împreună...

— Cu Rodica?! bufni Olguța tăios. Ce cetiți? *Visul Maicii Domnului*?

— Știi...

— Vine?

— Da.

— În fiecare noapte?

— Da...

Olguța aruncă o scurtă privire scîrbită odăii și iar prinse privirea lui Dănuț.

— O iubești pe Rodica?

— Vai, Olguța! Eu? Pe Rodica?! E greu să-ți explic... Rodica?!

— Atunci de ce-o primești la tine?

- Dacă vine...
- Te iubește?
- Da de unde!
- Atunci să vă fie rușine? Și ție mai mult decît ei!
- De ce, Olguța? se roși Dănuț mai tare.
- Să vă fie rușine!

Niciodată n-o văzuse mai pornită, mai revoltată, mai puțin stăpîină pe ea.

- Am s-o iau pe Monica și am să plec... Am să plec în străinătate cu Monica...

Să vă fie rușine!

- Olguța...

— Tu n-ai dreptul să spui nimic! Du-te la București și fă ce-ți place, dar nu aici, la noi acasă, sub ochii Monicăi! Să-ți fie rușine!

- Olguța dragă, dar n-am nici-o vină! Mi-a sărit în cap! Tu n-o cunoști!

— Nu cunosc pe nimeni .Am ochii legați! Mi-a scîrbă! Am să plec... Și eu sînt vinovată! Eu am adus-o la Medeleni... și eu am s-o dau afară! zvîcni Olguța, izbind cu degetul spre ușă.

- Olguța... să-ți explic, Olguța...

Îi trînti ușa-n nas.

Dănuț înghiți în sec. Rămase pe loc, cu dubla impresie c-a fost laș și prost. De altfel, din copilărie, după toate ciocnirile cu Olguța, rămînea cu aceeași impresie: în copilărie, urmată de revanșe imaginare, situate în viitor; acum, urmată de o simplă exclamație:

- De ce nu-s ca Olguța! Ce fericit aș fi!

*

- Olguța! Olguța!

Uitînd de scrisoare, de Rodica, de tenis și de tot, Puiu alerga spre Olguța.

- Unde-i Rodica?

— Bine-ai venit. Olguța! Nu mai pleci.

- Cuțulachi, unde-i Rodica?

— La tenis. Cît ai stat, Olguța!...

- Cheam-o.

Rodica sosea din urmă, într-un picior, cu brațele deschise.

- Vai, ce dor îmi era de tine, Olguța!

— Buftachi dragă, știi că trebuie să pleci la Iași.

- Vai!

— Imediat.

- Vaaaai !

— Te cheamă mama ta. Am venit să te iau cu automobilul. Fă-ți repede bagajele, că plecăm.

- Vai, Olguța!

— Hai, Buftachi! Nu-i vreme de pierdut!

- De ce mă cheamă! Ce i-a mai venit?

— Puiule, du-te înainte, îi porunci Olguța.

Și luînd-o deoparte pe Rodica, în șoaptă:

— Buftachi, vrea să te mărite. Da să taci!
— Eeee!
— Da. O partidă strălucită. Tînăr, frumos, bogat... mă rog, visul tău! Te-a văzut odată la teatru și s-a amorezat de tine. Scapi de școală. Pleci în străinătate. Îți faci o vilă la Sinaia, alta la Constanța, alta la Slănic. Sper că mă inviți și pe mine?
— Vai, Olguța! Tu nu știi cît te iubesc?
— Ba bine că nu! Hai, repede bagajele!
— Cum îi cheamă?
— Nu știu!
— Da de unde ai aflat?
— Secret!
— Are musteți?
— Ai să vezi!
— Vai, ce discretă ești, Olguța!
— Te rog să fii și tu la fel!
— Vai, mai e vorbă!
— Hai, repede bagajele! Ascultă, mama n-are nevoie să știe că pleci. Nu-i spun nimic. Îi explic eu după ce mă întorc!
Rodica porni în goană.
— Ascultă, Cuțulachi, dacă află cineva un cuvînt din cele ce mi-ai scris...
— Nu, Olguța, crede-mă! sări Puiu, înainte ca Olguța să isprăvească, cu sufletul în ochi.
— Bine. Du-te, ia-o pe Sevastița și duceți unul cîte unul, fără să vadă nimeni, ai auzit, bagajele Rodicăi în automobil... Nu pe din față, strigă Olguța după Puiu.

*

În sufragerie, doamna Deleanu, împreună cu domnul Deleanu, desfăceau pachetele cu stofe, scoarțe, ulcele, pînzeturi, dantele, colecționate de-a lungul escapadei de două săptămîni.

— Asta-i de la Agapia! explică domnul Deleanu proveniența borcanelor cu dulceață de zmeură și de nuci.

Doamna Deleanu află că soțul și cu fiica fuseseră la Agapia.

— Valul de pînză — tii! ce pînză! — l-am luat de la Călimănești. O bunătate! Ia te uită: mătasă curată!

Și așa mai departe, itinerarul celor două săptămîni era spovedit prin exclamații admirative pentru cumpărăturile aferente.

Profira așeza masa pentru ceai.

— Hai, că-i tîrziu o îndemnă doamna Deleanu. Poftește copiii... Da unde-i Olguța? ȚȚ-țȚ-țȚ! Nici bună ziua nu mi-a spus! Ce copil mai am și eu! oftă doamna Deleanu.

— Ia s-o chem.

Pe rînd sosiră Mircea, Monica, Dănuț, Puiu...

— A venit și Olguța? întrebă Monica, văzîndu-l pe domnul Deleanu.

— Dudaia Olguța! tresări Mircea.

— ȚȚ! Da unde-i Olguța? întrebă a doua oară doamna Deleanu, încruntîndu-se.

— O plecat,coniță! anunță Profira cu placiditate, întrînd.
— A plecat?! se mirară toți, în cor, afară de Puiu.
— Hă-hăă! Di cînd o plecat! întări Sevastița care intrase cu samovarul. O luat-o
și pi duduia Rodica,
— Unde-a plecat?
— La Iași, coniță.
— ...! N-are decît să rămîie acolo! vorbi tare doamna Deleanu, în consternarea
tuturora.

Singurul care bufni de rîs copilărește fu domnul Deleanu, cu șervetul la gură,
irezistibil, căci doamna Deleanu, după un suprem efort de încruntare, îl imită,
urmată de zîmbetul tuturor copiilor.

În prezența, ca și în absența Olguței, din copilărie se întîmpla la fel.

*

Olguța opri automobilul la poarta casei Deleanu, spre mirarea Rodicăi, care, în
tot timpul drumului vertiginos, nu putuse scoate nici o vorbă, de frica accidentului
mereu posibil, și din pricina exclamațiilor ei, mereu vigilente.

Olguța se dădu jos, își scoase masca și se apropie de Rodica.

— Ascultă, Rodica, eu rămîn acasă.

— Vai! Hai cu mine.

— Nu! Ascultă bine ce-am să-ți spun, vorbi Olguța, cu ochii în ochii Rodicăi.

Mama ta are să te întrebe de ce-ai venit.

— Ea m-a chemat.

— Nu.

— Vai, m-ai amăgit?

— Da. Ai să răspunzi mamei tale că te-ai sfădit cu mine pentru totdeauna și c-ai
venit acasă fiindcă ți s-a părut că nu-i demn să mai rămîi la Medeleni, ritmă Olguța
cu degetul propoziție cu propoziție, accent cu accent.

— Ce spui, Olguța? Lasă glumele!

— Atunci inventă tu răspunsul pentru mama ta! Dacă preferi, spune-i că ți s-a
făcut dor de ea!

— Vai, Olguța! se alarmă Rodica, nu m-a chemat să mă mărite?

— Nu.

— Vai!... Atunci de ce m-ai adus?

— Fiindcă ți-a venit vremea să te măriți!... Și la Iași, adăugă Olguța, făcînd
semn șoferului să pornească, ai de unde să alegi!

Automobilul porni brusc, ca un pumn.

*

Dănuț ședea la fereastră, cu țigara aprinsă și lampa stinsă. Avea nevoie de
întuneric și tăcere fiindcă se întîmpla ceva nou în sufletul său: privea două toamne,
cum privești șuvița de păr a unei fete, de mult păstrată, alături de însuși părul din
care-a fost desprinsă, abia despletit, după o lungă despărțire. O toamnă ca aurul
stins, cea de anul trecut, o toamnă abia aprinsă, pe care-o văzuse deodată,

plimbându-se pentru întâia oară de când venise la Medeleni, prin livadă, fără rachetă de tenis, fără gânduri străine, singur.

De ce se plimbase? Nu știa nici el. Poate venirea toamnei îl chemase. Poate fiindcă era trist... Ciudat! Nu era trist fiindcă n-o mai știa pe Rodica la Medeleni. Nu simțea nici lipsa ei, după cum nu simțise nici nevoia ei. În perspectiva Olguței și a Monicăi, o vedea pe Rodica mai vulgară, suflet de rînd în trup de rînd, cu totul lipsită de acea dominatoare sau pacificatoare feminitate, care te face să te-nclini și să săruți firesc mîna unei femei, în preajma ei simțindu-te "tu", fără să te tutuiești în vorbă, gând și faptă. Intimitatea cu Rodica era înjositoare. N-avea comun cu Rodica decît simetria sexuală. Și dacă ar fi întîlnit-o mai tîrziu în viață, s-ar fi simțit umilit de fragmentul de trecut care-i făcea complici, dîndu-i Rodicăi dreptul să-l tutuiască, să fie familiară cu el, sau să-l privească de sus, cum te privesc în genere femeile de rînd, care te-au cunoscut sub aspectul animalic datorit mai ales intimității lor, fiind singurul limbaj posibil cu ele. Așa-i și cu prietenii legate la beție, într-o cîrciumă trivială, cu vin bun. După cîteva pahare, entuziasmat, fraternizezi cu orișicine. A doua zi vreunul din acești camarazi de vin, întîlnindu-te în viața normală, îți face cu ochiul, te bate peste burtă, sau te pofteste — dacă nu-l poftesti tu însuși — la el acasă. Te simți degradat. Fără de vin și de beție, prietenul de astă-noapte îți pare tot atît de neverosimil ca și frecventarea cîrciumei în care l-ai cunoscut. Dacă ești slab, îl înduri — expiațiune —, dacă ești tare, îi întorci spatele, cu riscul de-a auzi o înjurătură în stilul celor amical schimbate în noaptea cînd l-ai cunoscut. Totuși, plecarea Rodicăi era o plecare, și plecările oricui, după o conviețuire de vacanță, mai ales, sînt triste. Ce incomodă era legătura aceasta pe care și-o simțea cu toți oamenii! Distrat și indiferent în aparență, și poate realmente, cîtă vreme trăia cu ei alături, devenea compătimator în clipa cînd se despărțea de ei. Pe toți îi iubea în momentul plecării, poate tocmai fiindcă nu-i luase suficient în seamă pînă atunci. Cei mai stupizi, cei mai vulgari, cei mai insuportabili, în clipa despărțirii încarnau pentru el majestatea melancolică a plecării. Pe toți ar fi vroit să-i consoleze, să se arate blînd cu ei, să le arate că înțelege tristețea lor, pe care cei mai mulți, desigur că nici n-o aveau. Uneori, gîndul că Tonel pleacă de la Lazăr ducîndu-se la militarie, că la anul nu-l va mai avea coleg îl făcea să regrete toate bruschetele deseori arătate lui Tonel, să regrete că n-a fost mai blajin, mai prietenos, mai darnic — deși fusese suficient — mai atent cu el. Dacă n-ar fi fost prea leneș, și dacă între gând și faptă n-ar fi vegheat, permanentă, o prăpastie, desigur că i-ar fi trimis lui Tonel un mandat poștal și o scrisoare afectuoasă ca unui prieten tuberculos.

Astfel și cu Rodica. Îi părea rău după ea, fiindcă, plecînd, încetase de-a fi Rodica, devenind Plecare. Dacă n-ar fi avut o bogată experiență a întristărilor care-l stăpîneau după toate plecările, ar fi putut crede că o iubește pe Rodica. Noroc că plecase Olguța! Ea ar fi crezut, desigur, că deprimarea lui, în timp ce toți ceilalți ascultau zîmbind povestirea escapadei Olguței și a tatălui său, e datorită Rodicăi și nu plecării.

În tot cazul, simțise nevoia singurătății. Se sculase de la ceai, înaintea celorlalți, și plecase în livadă. Acolo întîlnise toamna, deodată, ca o cerească despletire subțiri ochi. O adiere de vînt îi aruncase frunzulițe galbene în față. Privise mirat, cerul, livada, zarea asfințitului... Da! Venise toamna, fără s-o presimțea, fără

s-o aștepte, ca în anii trecuți, ca anul trecut mai ales.

Sigur, venise toamna.

Toamna!

Cuvîntul care-i cădea pe inimă, umplîndu-l cu grave sonorități, bronzînd cadențele inimii. Se deschideau iară, de aur, porțile prin care se duc vacanțele copilăriei. Dezmierdase trunchiul unui nuc. Culesese o nucă. Verdele amar al nucilor! Toată melancolia lui Eminescu e în frunzele de nuc. Subt nuci, în preajma toamnei îți vine să oftezi, dar surîzi. Foșnetele erau mai uscate. Glasuri în cer! Soarele galben își stingea luminile și se ducea, ca acei nenorociți japonezi, atît de singuri pe străzile orașelor europene, cu marfa lor naivă și exotică, pe care nimeni nu le-o cumpără.

Venise toamna, cu semnul plecărilor.

Venise!

Și, ca o pasăre care și-a regăsit vechiul cuib tocmai în clipa cînd trebuie să-l părăsească pe celălalt, pentru a intra în cîrdul plecărilor de toamnă, Dănuț își regăsise sufletul de anul trecut, așa cum îl lăsase, plin de *Alunele veveriței*, acum, cînd vacanța era în declin.

...De asta ședea singur la fereastră, cu lumina stinsă.

Uneori răsuna ropotul căderilor de fructe, grăbind parcă izgonirea anotimpului sfîșiat.

Două toamne se oglindeau în sufletul lui: una, tipsie de aur acoperită cu fructe, alta, goală tipsie de aur.

Ce făcuse de atunci? Nimic! Adinele, Ioanele, Rodicele... Cînd se gîndea la ele, cîinește, cu nările și le amintea. Și același urlat îi umplea trupul.

Nu!

Își regăsise sufletul.

Calm, ca un răsărit de lună din valurile mării prosternate, deasupra adîncurilor sufletului regăsit, chipul Monicăi îl privea...

"Dragă Monica.

Nu îndrăznesc să calc pragul odăii tale. Nici nu vreau să-ți scriu sau să-ți vorbesc frumos.

La începutul vacanței, chiar în ziua sosirii mele la Medeleni, ți-am cerut un sfat. Te-am întrebat dacă e bine să trăiesc, sau să rămîn copil, cu vechiul suflet pe care mi-l știai. M-ai sfătuit să trăiesc, și mi-ai dat două caiete. Ți le trimit îndărăt. Sînt albe. Sînt singurile lucruri albe pe care ți le mai pot trimite și care mai pot intra în odaia ta,

Dănuț."

Îl chemă pe Gheorghiță, îi dădu biletul și caietele, trimițîndu-l cu ele în odaia Monicăi. Tristeța și mîndria îl învăluiră ca o haină aspră. Era singurul act onest pe care-l făcuse de la începutul vacanței.

Aștepta.

Auzind pașii lui Gheorghiță, sări de pe scaun, deschise ușa:

— Ei?

Gheorghiță îi întinse două caiete și un bilet.

*"Dragă Dănuț,
Eu nu păzesc porțile raiului. Odaia mea e totdeauna deschisă pentru tine.
Îți mulțumesc pentru că mi-ai arătat caietele așa cum sînt, dar păstrează-le.
Dacă nu ți-au folosit la Medeleni, poate-ți vor folosi la București.
Noapte bună, Dănuț,
Monica."*

Vroi să fugă în odaia Monicăi și să-i sărute mînilor: atît!
Dar nu îndrăzni: ...*"noapte bună, Dănuț"*...
Era atît de mare depărtarea dintre el și Monica, dintre odaia Monicăi și odaia lui, încît se așeză pe marginea patului, ostenit.

III MONICA

La Medeleni, cel mai însemnat eveniment nu era nici toamna, atît de blîndă, că zarzării înfloriră a doua oară, nici sosirea lui Her Direktor, venit să-și petreacă ultimele zile ale vacanței la Medeleni, nici din ce în ce mai mondialul război european, nici deschiderea școlilor de peste cîteva zile.

Cel mai important eveniment era nuvela pe care o scria Dănuț.

— Sst! Nu faceți zgomot! Dănuț scrie, recomandă doamna Deleanu celor întîrziați la glume în sufrageria depărtată de apartamentul lui Dănuț tăcerea necesară tînărului nuvelist.

— Ce-o fi scriind fecioru-meu? se întrebă Herr Direktor, pentru ca singur să-și răspundă: Descrie viața galantă a vrednicului său tată!

— Grigore! se-ncruntă doamna Deleanu.

— Nu te ofensa, dragă Alice! Vorbeam de mine, nu de soțul tău model!

— Dănuț va fi cîntărețul Moldovei, proroci domnul Deleanu, privind violetul vioriu, în zările albastre, al dealurilor moldovene.

— Dănuț scrie o nuvelă, îi informă doamna Deleanu, cu mîndria celor în curent cu secretele zeilor.

Mai mult decît atîta, doamna Deleanu nu știa .Monica tăcea. Intervenii Olgața:

— Metaforele s-a săturat de clocit ouă de găină. Acuma clocește unul de struț!

— Olgața!

Puiu se năruie de rîs.

— Puiu!

— Nu te of usca, mamă dragă! Asta înseamnă în limbaj metaforos că scrie o nuvelă, cum spuneai tu.

— Olgața, dă-i pace lui Dănuț. Măcar atîta respect!...

— Mamă dragă, dar eu sînt vestala dumnealui !

— Olgața!

— Am colaborat cu el...

— Ei!

— Crede-mă! Să-ți spun subiectul nuvelei?

— Îl știi tu?

— Sigur, eu am intrare separată în Olimp!

— Olguța!

— Da, mamă dragă. Iaca, am să divulg și titlul!

— Spune-l.

— Ce-mi dați?

— Monoclul! exclamă Herr Direktor.

— Grigore!

— Primesc, Herr Direktor. Cine mai dă?

— Eu, licită domnul Deleanu, fără să precizeze.

— Altul.

— O piersică, ofertă Puiu.

— Tu, mamă?

— Grăbește-te, că-l spun la ureche numai celor care-au plătit.

— O cafea neagră.

— Fie. Tu, Monica?... Melizanda, un surîs! Tu, Profira? Bravo! Profira, un
sughiț!

— Hai, Olguța!

— Încordați-vă !

— *Pamfil, Caramfil și Leonora.*

— De ce atîta consternare?

— Invenții de-ale tale!

— Ferească Dumnezeu! Spune și tu, Monica.

— Eu nu știu!

— Ați văzut! Numai eu știu ce se-ntîmplă cu Pamfil, Caramfil și Leonora.

Vreți să tac?

— Spune.

— Pamfil era lung, Caramfil era scurt. Pamfil era Slab — scîndură; Caramfil,
gros — bute . Știți procedeul antitezei!

— Lasă parantezele!

— Vedeți că vă pasionează! Ei, Pamfil îl iubea pe Caramfil, dar...

— ...Caramfil îl detesta pe Pamfil, continuă doamna Deleanu, bătînd cu vîrful
picioarului în dușumea și cu degetele în masă.

— Nu ! Și Caramfil îl simpatiza pe Pamfil. Erau prieteni inseparabili, pe
onoarea mea!

— Olguța, lasă genul acesta de expresii!

— Să revenim la eroii noștri. Pe stradă, Pamfil se uita la case, Caramfil, la
dame.

— Olguța!

— Fie cucoane, pentru mata. Caramfil avea alt punct de vedere!

— Mai uită-te și la mine!

— Nuvelistul se uită numai la eroii săi. Dar de ce Pamfil se uita la case?

— Era arhitect.

— De unde! Căuta o odaie de închiriat. Dar de ce se uita Caramfil la...
la-la-la-la?

— Vroia să se însoare.

— Ferească-l Dumnezeu pe Caramfil de bigamie! Caramfil o căuta pe Leonora: o la-la-la-la!

— ...?

— Infidela Leonora. Soția lui cu cununie. Fugise. Era o la-la-la-la. Și bietul Caranvfil fusese un la-la-la-la! Dar nu mai era. Aceasta-i expunerea. Acuma, lectorul intrigat își pune întrebarea: Pamfil și-a găsit o cameră? Caramfil a găsit-o pe Leonora?

— Așteptăm.

— Bine faceți, căci deznodământul surprinde. Repet: Pamfil cel lung căuta o cameră. Caramfil cel scurt o căuta pe Leonora. Ori, Pamfil a găsit-o pe Leonora și Caramfil a găsit o cameră.

— Cum?

— Tot zgîindu-se...

— Olguța!

— ...Tot contemplînd casele, Pamfil zări îndărătul unei ferestre furtiva apariție a unui bust forte. Cine era? Pamfil se opri și tăcu înăbușindu-și o exclamație revelatoare. "Ce-i, Pamfil?" zise Caramfil. "Ce să fie, Caramfil?" zise Pamfil. Am găsit o odaie." „Nu mă lăsa, Pamfil!" "Du-te, Caramfil, că vine și Pamfil după ce vorbește cu proprietarul", zise Pamfil. "Bine, Pamfil". "La revedere, Caramfil". Pe cine credeți că văzuse lungul Pamfil? Chiar pe infidela Leonora a scurtului Caramfil. Căci și Pamfil o iubea în secret pe Leonora. Pamfil și Caramfil erau prieteni inseparabili.

— Bravo! aplaudară domnul Deleanu și Herr Direktor, dezaprobați de privirea doamnei Deleanu, care totuși zîmbea.

— Ne-am oprit, vra să zică, urmă Olguța, în clipa cînd Pamfil suia scările spre Leonora, și scurtul Caramfil se instalează la o berărie, ștergîndu-și sudoarea frunții, căci Caramfil era gros și soarele ardea cumplit. În timp ce Caramfil ofta sorbind o halbă, Pamfil intra fără să bată la ușă, în odaia Leonorei: "Tu, Pamfil!" „Eu, Leonoro!" Căzură zdrobiți de emoție, unul în brațele celuilalt. "Vai, Pamfil!" "Oh, Leonora!" "Oh, Pamfil!" "Vai Leonoro!" Leonora oferi lui Pamfil apă cu dulceață; Pamfil oferi Leonorei batista sa parfumată căci Pamfil era însetat și Leonora emoționată. După clipe de tăcere și înduioșare indescritibile, Leonora află că Pamfil căuta odaie, Pamfil află că Leonora fusese trădată și ea la rîndul ei, de infidelul la-la-la-la. "Rămîi în odaia mea, Pamfil" "Rămîi în brațele mele, Leonoro!" "Oh, Pamfil!" "Oh, Leonoro!" Caramfil aștepta singur la berărie, cu zece halbe, pe care le-ar fi umplut cu lacrimile lui, dacă sincerul Caramfil ar fi știut de trădarea perfidului Pamfil. Erau prieteni inseparabili!

Rîdeau toți, în frunte cu doamna Deleanu.

— Se făcu seară și Pamfil tot nu venea. "Cum o să mă-ntorc singur acasă, fără de Leonora și fără de Pamfil? își zise Caramfil, oftînd și plătind talului douăzeci de halbe, căci afară era cald și Caramfil era gros. Mai bine mă mut la hotel!" se hotărî Caramfil, sculîndu-se de pe scaun, împovărat de durere și de bere. Astfel, Caramfil se mută la hotel și Pamfil la Leonora... Dar... I-a prins! ...toate cele-s trecătoare, chiar și amorul lui Pamfil pentru Leonora, precum și amorul Leonorei pentru Pamfil! Așa că într-o bună zi, cu cine credeți că se trezește Caramfil la berăria unde

zilnic îl aștepta pe Pamfil, consumînd douăzeci de halbe? Chiar cu Leonora întovărășită de Pamfil... "Tu, Leonora?" "Eu, Caramfil!" "Tu, Pamfil?" "Eu, Caramfil!" "Ai venit Leonoro?" "Am venit Caramfil!" "Mi-ai adus-o, Pamfil?" "Ți-am adus-o, Caramfil!" "Oh, Pamfil, de cînd te-aștept!" "Oh, Caramfil, de cînd te caut!" "Oh, Leonoro!" "Oh, Caramfil!" "Pupați-vă", zice Pamfil. "Pupă-mă", suspină Leonora. "Pup-o", zice Pamfil. "Și pe tine, Pamfile", zice Caramfil. "Pupă-mă, Caramfile", zice Pamfil. Și se pupă. În ziua aceea, Pamfil, Caramfil și Leonora ar fi putut

umplea cu lacrimile lor cele șazece de halba consumate. Găci Leonora era femeie, iar Pamfil și Caramfil prieteni inseparabili... Cafeaua, mamă dragă.

*

Toți știaau că Dănuț scrie o nuvelă, nu din cauza Monicăi, ci dintr-a lui Dănuț, care, într-un moment de orgolioasă expansiune o anunțase pe doamna Deleanu că scrie o nuvelă. Atît se știa. Monica știa mai mult, dar nu spunea nimănui, nici chiar Olguței care zilnic, după dejun și după masă, compunea năzdrăvăanii, atribuindu-le lui Metaforel, spre indignarea biruită de rîs a doamnei Deleanu și spre hazul celorlalți.

Titlul nuvelei lui Dănuț era *Troița*. Eroii: un băiat de liceu, un zarzăr înflorit și o fată cu ochii verzi.

Troițele răsar călătorului la răspîntii de drumuri. Tot la o răspîntie răsărise *Troița* eroului lui Dănuț: la încrucișarea copilăriei cu tinereța. Troița era zarzărul și fata, dimpreună, căci zarzărul, cu albul lui hohot, acoperea tocmai fereastra odăii unde era fata cu ochii verzi ca frunzele, cînd floarea s-a scuturat.

Subiectul nuvelei îi venise fulgerător. Într-o dimineață cu foșnete galbene și limpede chilimbar de soare Dănuț se deșteptase auzind o ciocănitură la ușă. Intrase Gheorghită.

— Conașule, mi-o spus duduia Monica sî ti trezăsc, c-o înflorit zarzării.

Gheorghită-i aducea de la Monica o creangă de zarzăr bifurcată rămuros cum sînt coarnele cerbilor bătrîni, înflorită, înflorită în plină toamnă. În clipa aceea, la ferestre zîmbiră poveștile copilăriei, și Dănuț era frumos de fericire, ca un copil cu cercei de cireșe.

Toată dimineața se plimbase cu Monica prin livadă. Nu înfloriseră toți zarzării. Numai unii, mai timid decît primăvara, cu parfum mai suav, ca o amintire împăienjenită a celui alt, încrezători și zîmbitori ca niște copii veniți în cămeși de noapte să se încălzească la focul toamnei.

Se scuturau frunze, plutea parfumul amar al toamnei, pe cerul albastru șerpuiau cîrduri călătoare — dar înfloriseră zarzării.

Dănuț avea încîntarea aceluia care ar întîlni îngeri în drum. Nu-i venea să creadă. Zîmbea. Apuca mîna Monicăi, o strîngea, o lăsa, ca să pipăie cu vîrfurile degetelor crengile înflorite. Se întîmplase un miracol în livadă și altul în inima lui Dănuț.

Erau atît de frumoși zarzării înfloriți în toi de toamnă încît Dănuț nici nu băgase de seamă cît de frumoasă era Monica, subt albastrul mai închis al cerului, care-i făcea părul mai auriu — de un auriu primăvăratec — și-n preajma zarzărilor

bucuriei, care-i făceau obraji mai rumeni.

Tîrziu, după o dimineață întregă de zarzări, soare, zîmbete și exclamări, lui Dănuț îi venise să scrie, Monicăi, să plîngă.

Era sfișietoare bucuria acelei diminețe, lac blond cu ușoara dîră de spumă a zarzărilor, ca și cum un înger nevăzut într-o barcă străvezie și-ar fi muia degetul în apă, însemnîndu-și trecerea prin melancolia toamnei.

După-amiază, Dănuț se retrăsese în apartamentul lui. Monica îi preparase, în ascuns, un pahar mare de cafea neagră.

Nu scrisese nimic în după-amiaza aceea. Vorbise cu Monica. Uitase să se pieptene. Numai noduri castanii și arămii, părul îi era ca și sufletul: tumult, dans, spirală deasupra unui zîmbet.

— Monica! Monica! Să iubești un zarzăr!

— Să crezi că-l iubești.

— Da. Să crezi că iubești un zarzăr! Ce poate fi mai delicios? mai delicat? mai proaspăt? Adorabila confuzie a copilăriei în fața dragostii... Monica, îl vezi pe băiețel, după o noapte de nesomn, cu părul și pelerina stropite de petale... de petale albe ca noile pe o unghie de copil... văzînd deodată zarzărul care a înflorit peste noapte, lîngă el, la capul lui, fără ca el să știe... Soarele răsare. Zarzărul e alb și soarele îl suflă cu mărgean ca obraji fetițelor cînd se roșesc. Băiețelul vrea să plece, fiindcă e trist după o noapte de singurătate și nesomn. Cine-l cheamă din urmă? O bătaie de inimă, ca atunci cînd îți răsare dragostea. Se întoarce, privește... Ochii lui, Monica, în care un zarzăr înflorit se oglindește alb și roz, ca un nour pe obraji dragostii... Se repede. Pelerina-i cade. Vrea să sărute, să strîngă în brațe... Monica, să săruți un zarzăr și să crezi că săruți! Să ai o creangă în brațe și să crezi că iubești! În clipa aceea, Monica, îngerii sînt aproape, livada e mai albă, se întîmplă un miracol: un copil a sărutat un zarzăr! Zîmbește cerul. O sărutare a rostogolit petale albe... Simți, Monica? Trebuie să cînti în clipa aceea. Soarele, cerul, pomii trebuie să cînte — să cînt. S-a întîmplat un miracol pe pămînt! Livezile înfloresc în cor. Totul e copilăresc. Albinele murmură. Soarele se înalță mai sus. Un copil a sărutat un zarzăr. Pămîntul e un început de poveste...

În după-amiaza aceea, titlul nuvelei — căci Dănuț o numea nuvelă — fusese *Un copil a sărutat un zarzăr!*

Toate cîntau în după-amiaza aceea. Totul era copilăresc. Pămîntul era un început de poveste, căci un copil sărutase un zarzăr: Dănuț, într-o clipă în care toate livezile lumii albiră, se-mbujorară și se scuturară, roiuri-roiuri, o sărutase pe Monica: obraz alb în galben asfințit de toamnă, cu genele prelungite de două lacrimi...

*

Eroina lui Dănuț avea ochi verzi și părui negru.

A sărutat-o pe Monica Dănuț, sau nălucirea unui zarzăr înflorit?

Blîndă ca de obicei, Monica era trista ca de obicei, dar nimeni nu știa, căci Monica zîmbea ca de obicei.

Dănuț era absorbit de nuvelă.

Cunoscuse Dănuț pînă atunci ce înseamnă bucuria de-a aștepta o metaforă. O aștepți: va veni din cer sau din pămînt? Îți bate inima. O auzi apropiindu-se în bătaile inimii. Și deodată *este*. O vezi, nouă ca o altă planetă în care trăiești, a ta totuși. Era lîngă tine, dar vine străfulgerînd prin cosmice spații. Luceafăr desprins din cerul care ești tu însuși, oprit și cules ca un fruct scuturat de mîna ta.

Dar nu cunoscuse încă Dănuț fericirea de-a aștepta un om. Un om! Alt om decît tine, avînd un suflet, altul decît al tău, imens ca și al tău. Nu-l cunoști. Nici numele nu i-l știi. Nu l-ai văzut niciodată. Ți-e străin. E o respirație în întuneric. Nimic alt. Îl aștepți. Se apropie cu pasul lui. Îți bate inima ca atunci cînd cineva vine spre tine prin întuneric. Cine-i? Cum e? E în afara ta? E înlăuntrul tău? De unde vine?

Ce s-a întîmplat! Nu mai ești. Ca o pulpană învăluind subit trupul care-o poartă, într-o izbucnire de vînt, blînd și năprasnic te-ai lipit de el. Ești el, din cap pînă-n picioare. Ești în sufletul lui, ești privirea și vorba lui. Te-ai pierdut în el. Străveziu ca aerul, îl impresori. E prizonierul tău. Crede că-i liber, crezi că ești liber, dar te-a furat și l-ai furat.

Solemn ca dezmorțirea întîiului Adam, un om a intrat în viață, din tine și prin tine. Totuși e *el*. Nu ești stăpînul lui. Ai vrea să fie bun: e rău. Ai dori să fie frumos: e urît. L-ai vrea generos: e meschin. Uneori se preface, înșelîndu-te chiar pe tine; și cu tine e fățarnic. Ți-e drag fiindcă-i al tău, dar te temi de el, fiindcă-i el, și ești mîndru de el, tot fiindcă-i el. Îl simți mai deștept decît tine. Dacă l-ai întîlni în viață, te-ai teme de ironia lui și l-ai ocoli sau l-ai dușmăni. Femeie, o simți primejdioasă, nestatornică, dominatoare, crudă, indiferentă față de cei care-o iubesc, ademenitoare pentru ceilalți pînă în clipa cînd, vînați. Îi zvîrle în tolbă, degustată. Deși feminitatea ei e însuflețită de tine, te depășește. În viață te-ar înfrînge. Slab și credul, în viață te-ai încrede vicleșugurilor ei, deși din mintea ta-s desprinse, din tine venindu-i puterea.

Inconștient, în tine se urzesc treptat, de la sine, faptele creaturilor tale. Voința ta abdică, se preface fărămițîndu-se în zeci de suflete și, îmbinîndu-le delaolaltă, curge cu ele și cu vremea: destin. Ești copil, ești tînar, ești bătrîn, ești fetiță, femeie, ești cîne și ești cal, ești pasăre și cer, ești iarbă, livadă, pădure, umbră și-ntuneric, ești biserică și cimitir, și ești timpul compunînd și descompunînd viața, cu mii de mișcări și mii de neclintiri.

Unde ești?

Moarte și înviere în toți și tot, ești Dumnezeu; în afară de tine, spațiu, respiri. Ești însuși echilibrul involuntar și inconștient al fericirii.

Dănuț era fericit.

Afară era toamnă; el trăia în primăvară. Ultimele zile ale vacanței: el trăia liber la începutul vacanței de Paști. Dezrobit de realitate, trăia în halucinantă realitate a ficțiunii, cu soare de april în livezi apriline.

Scrisul de pe fiecare pagină avea altă fizionomie.

Uneori cuvintele aveau oblicitatea impetuoasă a ploilor, torențiale. Dese, grăbite, alergau, ritmate de aceeași emoție vertiginoasă, în care bătaile inimii erau fulgere.

Alteori, șirurile de cuvinte șovăitoare ondulau neregulat, ca serpentinele

cîrduirilor pe cerurile de toamnă. Lungile respirații ale melancoliei erau desemnate în chiar linia cuvintelor care-o exprimau.

Alteori, literile se micșorau delicat, grupîndu-se în șiruri de mărgeluțe rotunde, clare, dar microscopice, pe care-ți venea să le culegi cu vîrfurile unuia ac fin. Acele cuvinte povesteau cum două fetițe mici își culcau păpușile. Cinci ani aveau fetițele, cinci ani aveau cuvintele minusculare, care se jucau de-a somnul cu fetițele și păpușile.

Alteori, cuvintele păreau scrise-n salturi. Lipseau litere. Liniuțele, apostrofele, virgulele dispăreau: eroul sărutase zarzărul de la fereastră, își pierduse pelerina și fugea nebun prin livadă, uitînd ortografia și punctuația: iubea.

Isprăvise partea întâia, cea care începea cu un zarzăr înmugurit și prezența unei fete necunoscute în casa părintească a eroului-licean, unde și el își petrecea vacanța de Paști — culminînd în înflorirea de peste noapte a zarzărului și în sărutarea din zori.

O dată cu partea doua, schimbase titlul. Din *Copilul care a sărutat un zarzăr*, devenise *Troița*.

Pe cine iubea? Pe zarzăr sau pe fata cu ochi verzi, din odaia la fereastra căreia era zarzărul? Începuse rivalitatea dintre un zarzăr și o fată, pentru inima unui copil naiv: copil. Dănuț vroia să analizeze sau, mai exact, să desfășoare din primăvară în primăvară, din înflorire în înflorire — răsturnînd clepsidra timpului cu albe flori de zarzăr în loc de nisip mort — emoțiile eroului său în fața zarzărului înflorit, de pe cînd era copil mic, lector de povești, pînă cînd, lecan în vacanță, se deșteptase iubind, fără să știe pe cine. Dacă înlătura din minte poemul născînd, și dacă examina schema, dezbrăcînd-o de emoție, i se părea absurd și neverosimil ca un băiat — oricît de copil și oricît de poet ar fi fost — să poată crede că iubește un zarzăr, oricît de contopite ar fi fost florile acelui zarzăr cu însuși chipul femeiesc pe care-l ascundeau în livadă — fiind în fața ferestrei — și în sufletul eroului, fiind în fața dragostei. Atîta candoare nu era admisibilă. Eroul juca un rol într-o piesă grațioasă, dar juca un rol.

Totuși, Dănuț nici nu mința, nici nu "făcea literatură", creînd un conflict sufletesc din această confuzie, dînd realitate rivalității dintre zarzăr și femeie și lăsîndu-l pe erou să se clatine, întocmai ca zarzărul încărcat de floare, cînd spre fereastră, cînd spre livadă.

Din copilărie, lui Dănuț "îi bătuse inima" pentru zarzări. Pentru majoritatea oamenilor și poezilor primăvara e verde. Ochii verzi pe care-i deschide primăvara sub cerul din nou albastru. Codrul înverzit, iarba încolțită, grîul răsărit. În mai toate inimile și literaturile, semnul primăverii e verdele crud, fraged, răcorit în umbră și aprins în soare.

Desigur că toți cîntă și slăvesc și livezile cu floarea lor de lumină și cîntecul albinelor culegătoare. Dar verdele domină. Tuturora le place mai mult trainica undă de verde a primăverii, căci vara în care se revarsă tot verde e, decît spuma vremelnică a pomilor O clipă înfloriți, verzi și ei apoi.

Și chiar cei care se opresc în livezi, privind și ascultînd, cîntînd și descriînd, nu fac nici o deosebire între zarzăr, piersic, măr, cireș, păr, gutui și toată felurimea pomilor care alcătuiesc buchetul de mireasă al primăverii.

Pentru Dănuț, însă, primăvara nu era decît o singură clipă: aceea cînd zarzării,

fără de frunze, numai flori albe, au înflorit deplin. O emoție — ca frica unei sărutări sau amintirea ei — le dă o umbră trandafirică pe obraji albi. Zîmbesc. Rîd. N-au frunze. Verdele nu se presimte. Alb pur, în stranele trunchiurilor. Candoare luminoasă." Lumini de lună și de zori, roind în clar tumult. Mărgean palid cu vinișoare roze. Bluze de vară cu dantele, în care tinereța unui trup e undă vag purpurie-

Încîntare pufoasă în fața cerului albastru. Pomi îngerești. Parfum prea copil ca să fie parfum. Zîmbet în petale, zîmbet în miresme. Zarzării. Nume plin de albine. Petale care cad, plutind, zbor întors spre pămînt. Suspin naiv al primăverii. Cînd zarzării au înflorit, primăvara are rochiță scurtă și se duce la biserică.

Dar zarzării nu-s decît o clipă între clipele primăverii. Au înflorit: alb culminant. Și-n seara aceleleași zile albul a ostenit, o undă gălbuie a întristat rozul. Copilăria albului, deodată, a îmbătrînit. Vin frunzulițele: roi verde. Îngerii din jurul zarzărului au zburat, luîndu-i vaporosul nimb. A rămas pom ca toți pomii, robust în haina verde, pe pămîntul negru: dar un zarzăr de lumină s-a stins între crengile lui.

Cine-a iubit zarzării a cunoscut melancolia adorabilă și sfîșietoare a acelor visuri de tinereță, cînd îți apare în rochiță albă fetița moartă pe care-ai sărutat-o o singură dată, făcîndu-te să respiri o clipă parfumul ei de păr, de soare și de copilărie.

Nu era nici metaforă, nici alegorie, nici efect de siropoasă literatură, îndrăgostirea eroului din poemul lui Dănuț de un zarzăr, nici confuzia care-l îndemnase să îmbrățișeze o creangă înflorită. Nu. Era o candidă și dureroasă ofrandă a buzelor neștiutoare și a sufletului plin încă de povești, în fața zorilor dragostii — efemeră clipă, ca și floarea albă, care tot de zori era.

Nuvela lui Dănuț era poem desigur, ireală ca și zarzării în clipa cînd par zbor și nimb deasupra pămîntului, nu pomi răsăriți din pămînt.

Dănuț însă vedea în zarzări toată primăvara, suflarea aburită a primăverii spre cer — iar ceilalți văd primăvara verde, pămîntească, păscută de vite, rostogolind trupurile, de patima ei cuprinse, în patul nupțial al sevei.

*

Monica intră cu ceașca de cafea.

— Scriai, Dănuț?

— Nu, Monica. Remarcam un fenomen curios. Eroului meu nu-i priește statul în casă. Cum intră în livadă îl văd. Zarzărul îl învie. Cum intră în casă îl pierd, se împăienjenește, nu-l mai simt!... Nu merge!

— Scoate-l în livadă.

— Nu se poate. Acuma-i în odaia lui. Budează fără motiv și nici n-are pe cine buda. Surorile lui l-au invitat la înghețată împreună cu eroina. A refuzat, pretextînd că-l doare capul. Trebuie să stea în odaia lui.

— Lasă-l singur și du-te cu fetițele.

— Nu pot! E un moment delicat, pe care trebuie să-l analizeze în sufletul lui. Dimineața a sărutat zarzărul. Întîia sărutare de dragoste. E natural să se gîndească numai la ea. Dar nu poate. Gîndul îi fuge după surorile lui și după ochii verzi... Vezi, Monica, ochii verzi alungă florile zarzărului întocmai ea frunzele. Îl pîndesc

mai ales în zarzăr. Privește floarea albă, vede ochii verzi. Pe cine iubește?

— Tu știi, Dănuț?

— Nu. Dar asta nu-i nimic. Se rezolvă de la sine. Gîndurile lui, însă, între zarzăr și ochii verzi, trebuie să aibă o emoție copilărească, pe care n-o pot găsi în mine... Nu știi! Aștept ceva. Caut parfumul unei amintiri și nu-l găsesc. Îmi trebuie o emoție din copilărie... Nu știu bine ce!

— Să-ți dau *Alunele veveriței*.

— Nu, Monica. Acolo e sufletul de anul trecut. Îmi trebuie ceva vechi de tot... de pe cînd eram copil mic... o jucărie... o carte. Tu ce cărți mai ai din copilărie? Monica, n-ai cumva un *Robinson Crusoe*?

— ...Mi se pare că am o ediție franțuzească.

— Nu. Cea românească. O carte cu ilustrații. Văd culorile: barba lui Robinson, mustețile, căciula țuguiață, marea, albastru decolorat, papagalul... Monica, haidem în pod! Să știi că Robinson Crusoe e în lada cu jucării! Vai, Monica, aș da un an din viață să-l găsesc! Haidem în pod. Dar să nu știe nimeni. Mergem numai noi doi.

— Bine, Dănuț, mă duc să caut cheile.

— Eu te-aștept pe scară.

Dănuț era în friguri. Uită să-și ia țigările, să-și puie surtucul. Plecă așa cum era, fără surtuc, în cămeșă descheiată pe piept, cu mînicile suflecate, așa cum ieși în întîmpinarea unui oaspe neprevăzut și iubit atunci sosit.

Treptele scării de lemn care ducea la pod erau calde în soarele de toamnă. De sus, din balconușul podului, toamna, galbenă și roșie în livezi și păduri, se scutura în vînt, și valuri albastre cu dealurile, se pierdea în zări, afund.

De jos, Monica văzu profilul lui Dănuț pe cerul albastru, și zîmbi. Venea cu cheile. Alergase. Urca scările cu obrajii rumeniți și părul împăienjenit pe tîmple.

Dănuț era grăbit să intre-n pod. În fața ușii țesută-n ațe de păianjen, aștepta emoționat, cum demult aștepta ridicarea cortinei îndărătul căreia strălucea decorul feeriei. Nu mai fusese în pod din copilărie.

Monica încerca cheile pe rînd. În grabă, uitase să întrebe care-i cheia podului.

Înaintea lor pătrunse vîntul, înfiorînd străvechile ațe de păianjen. Bruma uscată a colbului, an cu an cărunțise mai deasă. Culorile erau veștede ca și lumina care, intrînd prin ferestrele podului, îmbătrînea.

Penumbra înfierbîntată cu miros de lemnărie și de evanghelie mucegăită.

Monica nu intrase niciodată în pod. Tăcerea grămădită, decorul de mobile șchioape, demodate, scăpătate, colbul tragic ca o pulbere de moaște în razele de soare și mirosul mort făceau parcă să se presimtă sicrie: peceti solemne pe trecut.

Monica apucă mîna lui Dănuț.

— Ți-e frică, Monica?

O strînse în brațe, caldă și cu raze-n păr ca o creangă de tei. Își lăsă capul pe umărul lui Dănuț.

Tăceau: doi, în tăcerea podului.

Dănuț își lipi obrazul de părul Monicăi. Se auzeau lăbuțele hulubilor pe acoperiș. În vînt plesneau coarde de vioară.

— Monica, vorbi Dănuț în șoaptă, hai să deschidem lada.

— Hai Dănuț.

Dănuț îi cuprinse tîmplele cu palmele, i le strînse — genele Monicăi tremurară

— îi dezmierdă obraji de-a lungul, încet, până la bărbie.

Dulce și trist, capul Monicăi era pur ca după lacrimi prelinse pe obraji.

Dănuț îi sărută mîna. Mai mîhnit, în singurătatea de o clipă, zîmbetul Monicăi se rătăci prin părul lui Dănuț.

— Dănuț, hai să deschidem lada.

Ladă imensă, ca o odăiță scundă. Ridicărea amîndoi greul capac de pe arca lui Noe a copilăriei. Jucăriile plutiră de-a valma, din înecul umbrei și al anilor.

Săbii, puști, pistoale, vapoare, bărci, corăbioare, mingi, dulăpașe de păpuși, forme pentru nisip, căsuțe de păpuși, diabolouri, patine cu roțițe, funde, urși de pîslă, mieluți mîncăți de molii, fluturi de hîrtie și gumă, marinari de tinichea răpănoasă, soldați cu pedestal de lemn, pîumiere, vioare mute, coifuri, paiațe cu talgere, o lanternă magică, un pian miniatural, o arenă de circ, lampioane, o maimuță decapitată, o cutie de bomboane "Riegler" plină cu scoici, codița unei veverițe de tablă, un dinte de elefant, un picior de păpușă, iarbă artificială...

— Monica!

Vorbise Monica.

— Ce-i, Monica? se miră Dănuț, scotocind prin ladă.

Monica ridicase din vîlmășagul jucăriilor o păpușă cu rochiță albă și părul tăiat din rădăcini. Ținea în mîni iubirea ei.

— O păpușă tunsă, se veseli Dănuț. Stai!... Monica, închipuiește-ți că mi-aduc aminte!

Obrajii Monicăi ardeau. Ținea păpușa în mîni. Nu îndrăznea s-o strîngă în brațe. O recunoscuse după rochița albă, de ea făcută, și după șorțulețul alb, contradictor cu găteala de mireasă.

— Monica, asta s-a întîmplat în anul cînd ai venit tu la Medeleni, în ultima noapte a vacanței. Eu trebuia să plec la București. Nu știu ce i-am făcut Olguței, dar i-am făcut ceva, și mi-aduc perfect aminte că mă temeam. Seara, la culcare, am găsit păpușa în pat.

Inima Monicăi bătea, bătea.

— ...Am fost furios. Mai mare insultă nu puteam concepe. Să-mi puie Olguța o păpușă în pat! Știi ce răzbunare am inventat? Am tuns-o, Monica, am tuns-o cu cuțitașul... Un cuțitaș de os, din plumiera de lac japonez. Ți-aduci aminte? Plumiera din biroașul mamei. Mi-o dăruise... După ce-am tuns-o, am împachetat părul și i-am dat foc... Da! Îmi tăcuse mama foc în sobă. Parcă văd cuferile gata de plecare, focul... Dimineața, n-am avut curajul să las păpușa în patul meu. Am dus-o în pod... Stai! I-am mai făcut ceva! Barbă și musteți! Vai, biata păpușă! I le-am șters cu radierul: se mai cunoaște?... Cum de n-a aflat Olguța?! N-a întrebat după ce-am plecat?... Uite-l pe *Robinson Crusoe*! Monica, l-am găsit!

Bucuria lui Dănuț răsuna așa de tare, încît tăcerea podului, fără ecou, deveni mai gravă. În timp ce Dănuț răsfoia cartea cea mai scumpă a copilăriei lui, Monica se îndepărtă cu păpușa, spre o ferestruică din fund. Întoarse capul. Dănuț, așezat pe marginea unui fotoliu, se cufundase în pozele cărții.

Degetele Monicăi tremurau ușor. În buzunarul șorțulețului era un plic. Îl scoase. Era nedesfăcut. Plic de păpușă, cu un trifoi pe margină și o caligrafie de copil: "*Pentru Dănuț*". Monica n-avea nevoie să-l desfacă. Atunci, ca și acum, singurele vorbe, pe care mîna ei le putea scrie lui Dănuț, erau: "*Monica te iubește*,

Dănuț".

De-atunci, vorbele erau închise într-un plic, în buzunarul șorțului unei păpușe, în lada cu jucării din podul de vechituri...

— Monica! Monica! La scris! Ne-am lenevit destul! Cu *Robinson Crusoe* și cu Monica ieși în balconaș.

Se coborîră pe scări. Podul le prăfuisese hainele și mâinile, așternîndu-le ațe de păianjen în păr.

— Mă pun la scris. Tu ce faci, Monica?

— ...Cetesc, Dănuț.

— Te-aștept mai spre seară să-ți cetesc. Da?

— Da.

Plecă fericit, cu egoismul albinelor cînd, iluminate de polen, zboară spre stupi. Cu scrisoarea în mînă, Monica porni spre odaia ei. În antret o întîmpină Olguța, în costum de călărie.

— Melizando, îți aduc o scrisoare de la gară.

— Mie?

— Da, Melizando. Un nou Pelléas?

— Nu știu nimic! se miră Monica, luînd în nună voluminosul plic "recomandat".

— Facem o partidă de tenis?

— Nu mai călărești?

— Cum vrei tu, Melizando! zîmbi Olguța.

— Eu aș sta în odaie... Da cum vrei tu!

— Tu ce vrei, Cuțulachi?

— Călărie! izbucni Puiu, mai mîndru să călărească alături de Olguța, chiar pe mărunțelul Titi-Binghi, decît să nu-i poată răspunde la nici o minge.

— Facă-se voia ta!

*

București, 7 septembrie 1914

"Dragă Monica,

Dă-mi voie să-ți mulțumesc și să-ți cer scuze. Abia cînd am ajuns la București, am înțeles rațiunea invitațiunii tale de a-ți scrie de aici din cînd în cînd. La Medeleni, am crezut ca e o simplă gentileță, o atenție pentru cel care pleca descurajat. Ajuns aici, după cîteva zile de izolare sufletească, mi-am dat seamă că singura bucurie la care mai puteam aspira era aceea de a scrie la Medeleni. Cui? Olguței — știi prea bine — n-aș fi avut curajul. După o vacanță întreagă, abia de îndrăznesc să-i spun pe nume, și parcă tot ezit. Lui Dan? El e prea ocupat cu ce scrie ca să se intereseze de altceva în afară de eroii lui. Singura ființă de la Medeleni care mă invitase să-i scriu — altfel n-aș fi îndrăznit — și care mi-ar fi cetit scrisoarea cu aceeași bunătate lucidă și atentă CU care îmi primea și confidențele era Monica.

Încă o dată, îți mulțumesc, și dă-mi voie să admir în tine cea mai delicată inteligență din cîte mi-a fost dat să întîlnesc. Era și natural să n-o găsesc la un bărbat. Am bucuria și mîndria că dacă nu m-am întors de la Medeleni cu ce

speram — copilărește — când am plecat în vacanță, am câștigat în schimb o prietenie din acelea care te lasă incredul — când le vezi în cărți — și evlavios, când le descoperi în viață. Sufletul mi-e trist, dar nu gol. Alături de mama și de tata, pe care îi iubesc, dar de care sînt străin — ca toți copiii față de părinții lor — te am pe tine, deopotrivă de aproape ca și ei în afecțiunea mea, dar legată prin egala transparență a prieteniei.

Sînt în plin examen, fără emoție și fără entuziasm. Regret că sînt atît de bine pregătît. Invidiez emoția absorbantă a camarazilor pentru care examenul e un joc de loterie. Desigur că fiecare dintre ei a lăsat o dragoste acolo unde și-a petrecut vacanța, dar nici o tristețe, nici o reculegere nu-i distrage din efervescența școlarului în examen. Un răspuns norocos la oral îi face să delireze pe coridoare. Fac tumbe, își calcă în picioare chipiile, de care speră că se vor despărți pentru totdeauna, aruncă în plafon cartea obiectului respectiv, fără să mai ție socoteală că prin aceasta diminuează prețul oferit de anticar. Într-un cuvînt, pentru ei unicul dispensator de bucurii și amărăciuni este examenul.

De ce nu pot fi și eu la fel cu ei? Nici măcar nu pot fi camaradul lor, deși majoritatea sînt băieți cumsecade. Dar mă frapează ca niciodată vulgaritatea lor. Înainte de-a vă cunoaște pe voi, o suportam, mă obișnuisem cu ea, o confundam chiar cu însăși formula veseliei în mai mulți. Credeam că-i singura fizionomie a glumei și a rîsului, aceea pe care o vedeam zilnic la școală, de cînd intram pînă cînd ieșeam. Olguța mi-a dat un alt criteriu. Am căpătat de la ea noțiunea vie — nu livrescă — a exuberanței irezistibile, care-ți schimbă ritmul sîngelui, făcîndu-te vesel cum te-ar face tînăr: adevărată ploaie de primăvară. Ce exil, Monica, atmosfera liceului, după a casei voastre! Rîsul Olguței — pe care de atîtea ori îl aud — îmi pare sunet din altă viață, fără de echivalent aici unde mă găsesc. Îmi devalorifică — sau îmi valorifică exact, pentru întîia oară — pe toți oamenii, toate atmosferele, toate decorurile. Probabil că marii compozitori muzicali, atunci cînd ascultă melodiile care abia se încheagă în sufletul lor, dacă nu-s complet absorbiți de ele și dacă primesc simultan și zgomotele vieții exterioare, au aceeași impresie de exil în viață și de trivialitate a lumii în care trăiesc. Dar aceștia au măcar făgăduința muzicei exprimate! Eu n-am nimic, Monica, decît sunetul Olguței, mereu vibrînd în mine, și izolarea mea printre ceilalți. Sînt prizonierul acestei vibrații, pe care numai eu o aud, și care, izolîndu-mă de ceilalți, mă face să-i privesc sluțiți, fără de bunătate, și să-i aud barbari, fără de putere.

După cum vezi, Monica, nu știu să suport cu bărbăție reintrarea în viață. Și n-am, măcar, deprimarea aceea violentă — atît de minuțios reprezentată și analizată de literatura romantică — deprimare care se elimină de la sine prin însuși excesul care o consumă. Nici nu simt nevoia să plîng, nici să nu mă hrănesc, nici să nu dorm. Nici într-o clipă nu mi-a venit gîndul să mă sinucid: ispită puerilă, pe care am cunoscut-o odată, și despre a cărei romanțioasă futilitate mi-am dat perfect seama cînd am devenit lucid. Am rămas cum eram și înainte: izolat. Cu o deosebire fundamentală însă. Înainte, eram izolat de ceilalți din cauza sufletului meu, suprasaturat de lecturi; acum, sînt izolat de ceilalți din cauza altui suflet, care nu-i al meu, pe care-l doresc și care niciodată nu va fi al meu. Mi-ai spus-o tu, Monica, și-ți mulțumesc pentru că ai avut o singură dată curajul să fii crudă cu

mine, tu, atât de bună. Sînt oameni făcuți să iubească o singură dată în viața lor, și alții făcuți să fie iubiți pentru totdeauna. Viața a vrut ca tocmai Mircea Balmuș, care face parte din categoria întâia, s-o întâlnească pe Olguța.

Nu simt nici revoltă, nici amărăciune împotriva vieții. Olguța — oricum ți-ar arăta-o viața, și orice ți-ar fi — e un dar din acelea cu care viața nu-i darnică. L-am primit pe jumătate, cunoscînd-o numai. Îl voi socoti întreg fiindcă o iubesc.

Cîți oameni nu-s care iubesc o viață întreagă amintirea unui mort sau a unei moarte! Mă voi număra printre aceia, și de la o vreme mă voi socoti fericit numai fiindcă iubesc.

Nu-mi dau seama de măsura în care cele de mai sus sînt sincere și valabile, dar aș dori să fie.

Îmi displace fanfaronada și grandilocvența, mai ales cînd vorbești de resemnare, și mai ales cînd îți vorbesc ție, Monica. Ai deplina libertate să judeci ceea ce-ți spun și să-mi împărtășești și mie aprecierea ta, de a cărei sinceritate sînt mai convins chiar decît despre a mea.

Totuși, cu nimeni nu mi-e ușor să fiu sincer decît cu tine. Spre tine gîndurile și sufletul se îndreaptă natural, ca floarea-soarelui după soare, așteptînd să le luminezi. Cu tine sinceritatea nu e un efort; dimpotrivă, reticențele necesare uneori între un băiat și o fată îmi par nefirești și greu de păstrat. De asta îți voi împărtăși o observație lămurită abia acum, la București.

Închipuiește-ți că o iubeam pe Olguța cu mult înainte de-a o cunoaște! Prietenia mea pentru Dan — adevărată vasalitate — nu era decît o formă o iubirii mele pentru Olguța. O presimțeam pe Olguța în Dan, fără să-mi dau seamă, și de aceea, înainte de-a o cunoaște pe Olguța, prietenia mea pentru Dan avea caracterul unei iubiri. Pe atunci nu-mi puteam explica și eram turburat, ca de un echivoc descoperit în mine, de emoțiile pe care mi le dădea apariția lui Dan. Mă intimidă și eram fericit lîngă el, prea fericit, simțind nevoia de-a tăcea mai mult decît aceea de-a vorbi, atât de caracteristică prieteniei. Eram «sedus» de prietenul meu. Și de aici se naștea susceptibilitatea mea pentru tot ce mi se părea că-l înstrăinează de mine și de atmosfera de perfectă puritate în care doream să trăiască — susceptibilitate care-l revolta ca o tutelă și pe care o trata fără menajamente, brutal chiar. Aceea e singura brutalitate din partea oricui, pe care am tolerat-o, pe care am acceptat-o, fără mirare la început, cu consternare mai tîrziu. Mă «repezea», Monica, mă maltrata. Uneori nici nu-mi răspundea la întrebări. Alteori îmi întorcea spatele. Într-un cuvînt, mă tiraniza, conștient parcă de puterea pe care o avea asupra mea. Deși timid, am fost întotdeauna independent și mi-am apărut independența cu energia taciturnă și netă pe care numai timizii o au — o cunoști prea bine — și care surprinde ca explozia unui pahar cu apă pe cei care confundă timiditate cu debilitatea voinței.

Totuși, față de Dan, abdicasem la tot ce, pînă atunci, fusese cheia de boltă a construcției mele sufletești. De cîte ori nu m-am întrebat: de ce? Niciodată n-am avut curajul să-mi răspund cu francheță: fiindcă îl iubesc. Vedeam în această iubire nemărturisită, o monstruozitate, o aberație, pe care n-aveam curajul s-o privesc în față, deși, zilnic îi simțeam efectele. Abia acum îmi dau seama și mă cutremur, nu fiindcă «iubirea» mea pentru Dan ar fi avut un substrat echivoc — nu-l avea — dar pentru că atîta vreme am putut conviețui cu o ipocrizie față de

mine însumi, neavînd tăria să o suprim. E actul cel mai urît al conştiinţei mele:  i-l spovedesc  ie, ca să mă cunoști mai bine. Oare toate marile prietenii dintre b ie i au la bază aceeași confuzie? Nu  tii!  n ce mă prive te, simt lămurit că fără de asta n-a  fi avut pentru Dan o prietenie de egală intensitate.  n prietenie, darul sufletesc, de o parte  i de alta, trebuie să fie complect  i egal. Dan nu știe să dea: el acceptă. E prea distrat ca să fie capabil de am nun itul devotament ai prieteniei. E prea leneș sufletește, ca să aibă neprecupe itele sollicitudini  i sacrificii ale prieteniei. De c nd îl cunosc, niciodată n-a simțit nevoia să-mi facă vreo confiden  . Eu, p n  să nu vă cunosc pe voi, i le-am făcut pe toate, în mod, ca totul natural, nefi nd sollicitat dec t de mi carea de reflux a prieteniei, pe care Dan n-o cunoaște.

Ce  tiu eu din sufletul celui mai bun prieten al meu? C teva poezii  i unele fragmente de via  . Ce cunoaște el, dintr-al meu? Adică ce nu cunoaște? Mă tem însă c-a uitat: e prea neglijent ca să păstreze chiar spovedaniile unui prieten. Pentru el prietenia e un antract, o distracție provizorie; pentru mine e singura oglindă în care încap total, singura oglindă odihnitoare ca o baie în r u de munte.

 i totuși îl iubesc. El va rămîne totdeauna pentru mine un mare prieten. Eu pentru el? Dumnezeu  tie!

Ce farmec ciudat  i rar a pus viață în acești doi frați: Olgu    i Dan. At t de osebi i unul de altul, frați totuși în același farmec: veselie, la Olgu  , frăgezime de copil melancolic, la Dan.

C nd am aflat, anul trecut, că Dan are o soră,  i c nd am cunoscut fragmente din scrisorile Olguței, pline de tachinări la adresa mea, am avut convingerea că veselia Olguței e o mască adorabilă, mască totuși. Credeam că are aceeași fizionomie ca  i Dan. Sau, mai exact, o compuneam imaginativ, cu tot ceea ce mă fermecase Dan, feminiz nd a a cum puteam.

M-am înșelat? Nu  tiu! Dar am impresia că aceeași putere cu două fețe e într-amîndoi. Melancolia aparentă a lui Dan e ca o osteneală datorită unei prea mari exuberan e lăuntrice. Exuberan   aceea există în el, identică exuberan ei aparente a Olguței.  n Olgu  , acea melancolie, vădită la Dan, sînt sigur că există, dar e ascunsă subț exuberan  . Sînt frați amîndoi: o sim  perfect eu, care-i iubesc pe amîndoi. Cu singura deosebire, că la unul  i la altul alternan   de exuberan    i melancolie e invers așezată. Ceea ce e aparent la Dan, e ascuns la Olgu  . Ceea ce e aparent la Olgu  , e ascuns la Dan.

Acestui mod de a judeca — poate gre it — datoresc un sentiment cu des v r ire ciudat, pe care mi-l inspiră Olgu  , dimpreună cu celelalte: un sentiment de sf  ietoare milă. O milă protectoare, duioasă, ca aceea pe care-o au părinții care- i adoră copiii, văzîndu-i că intră în viață copii. Mi-e frică să nu sufere, Monica. Sînt îngrozitoare suferin ele acelea care r d mult! Suferin   lor nu se refugiază în mușchii fe ii, nici în glandele lacrimale, ci cade în ad ncimile sufletului. Nu  tiu nici să plîngă, nici să se zbată. Tac  i sufăr, pironi i de același t iu , din ce în ce mai profund, pînă în cele mai lăuntrice  esuturi sufletești,

Nu- i pare ciudat, Monica, să-mi inspire tocmai Olgu   — ea care mă intimidează cum nici un profesor sau examen nu m-a intimidat — un astfel de sentiment? Logic, ar trebui să-l înlătur. E prea dominatoare Olgu  , prea puternică, prea decis , prea biruitoare, ca să aibă cineva temeritatea de-a o

compătimi. Totuși, o intuiție irezistibilă menține și alimentează neconținut acest sentiment zadarnic. Ce pot face eu pentru Olguța? Eu, Mircea Balmuș? Dar tu,

Monica, inteligentă, devotată, bună, generoasă, lucidă, poți să veghezi. De fapt, tu ești singurul sprijin al Olguței. Te iubește și te stimează. Tu știi să fii prietenă altfel decât Dan, și tu ești singura ei prietenă, singura ei soră. Ea, cea mai bine dintre noi, știe că nu ești Melizandă. Tu, singură dintre toți, o poți... știu eu, ocroti. Deși excesiv de inteligentă, Olguța poate fi ușor înșelată. Se simte prea puternică în fața oamenilor — și este realmente — o distrează prea mult, cu toții, mărindu-i colecția de «păpuși», fiecare prin contribuția de ridicol propriu, ca să aibă în fața lor atenția și neîncrederea precaută, comună țăranilor și oamenilor slabi. E o fire prea generoasă, și ceilalți sînt prea puțin. Napoleon în Spania n-a fost învins prin lupte fâțișe, ci demoralizat prin hărțuiri perfide. Aceasta-i primejdia care-o pîndește pe Olguța. Armele ei sînt fâțișe, ale celorlalți ascunse, mai ales în fața ei. E prea strălucitoare prin toate cele, ca să nu deștepte mereu răutatea coalizată a invidiei. Mă uitam la Rodica: nu-mi explic cum a putut Olguța s-o aleagă pe Rodica! În fața Olguței era ca un clopoțel în mîna care-l sună. Pe la spate însă — am remarcat de multe ori — o dușmăneală pe Olguța, meschin evident, cu suflet de slugă, care la bucătărie urăște pe stăpîn pînă și pentru că i-a dat bacșișul care-i mărește capitalul adunat din furturi tolerate și daruri generoase. Totuși, Rodica se bucura la Medeleni de considerația datorită prietenelor Olguței. Și sînt convins că Olguța o credea veselă, prostuță, inofensivă: «Buftachi», cum îi spunea. Și cîte Rodica n-o pîndesc pe Olguța, nu izolate, ca la Medeleni, ci solidarizate.

Să dea Dumnezeu să mă înșel! Aceste gînduri mă urmăresc aici, departe de Olguța. Lîngă ea, era imposibil să nu privesc totul cu cel mai temerar optimism — și poate că atunci aveam dreptate. Poate că aici sentimentul de relativă dezarmare a Olguței e datorit sufletului meu, singur cu mine, pe cîtă vreme încrederea de la Medeleni îmi venea de la Olguța, era o emanație de-a ei.

Logic, îți spuneam și mai sus, pot să argumentez că n-am dreptate, dar chiar rămînînd fără replică sufletul nu e convins.

Să-ți povestesc altceva în legătură cu Medelenii. Alaltăieri a venit Gheorghîță pe la noi. Mama îl vede cu mare simpatie, ca pe tot ce vine din Moldova. Așa că Gheorghîță, abia sosit la București, s-a și grăbit să ne viziteze. E greu să-ți descriu bucuria pe care am simțit-o văzîndu-l pe Gheorghîță! Parcă aș fi primit o scrisoare de la Olguța. Pe fratele meu — dacă aș avea unul — nu l-aș fi revăzut cu așa demonstrații de bucurie ca pe Gheorghîță. Îmi venea să-l poftesc în odaie — de altfel l-am și poftit — să-l arăt tuturor, să-i strîng mîinile afectuos, să-i fiu cît mai agreabil. E un spectacol să ne vezi, pe Gheorghîță și pe mine, discutînd. Eu caut să aducă vorba despre Medeleni, subiect care îl pasionează și pe el, dar exclamă numai: «Hii, s-o fi văzut pe duduia Olguța cum o intrat cu otomobilul!» etc.... Olguța, mai ales, îi provoacă exclamații dese, dar numai exclamații. Reacționează în fața ei ca la o defilare de 10 Mai sau ca în fața unei clădiri cu douăzeci de etaje. Alteori abundă despre întîmplările din sat. Și totuși, e singurul om cu care stau de vorbă, fiindcă e singurul care vine de la Medeleni. Ce s-ar distra Olguța să ne vadă discutînd, în timp ce Gheorghîță grijește apartamentul lui Dănuț, și eu supraveghez oarecum în calitate de prieten! Mai este și Coco,

papagalul lui Nae, pereche binecunoscută de Olguța. Îmi pare rău că nu pot să-i descriu aceste scene. Ar avea niște «păpuși» de tot hazul.

Curios! Înainte, adică la începutul vacanței, mă temeam să nu devin și eu una din păpușile Olguței. Acuma aș fi mulțumit și cu atîta, dar mă tem că nici «păpușă» de ajuns de interesantă nu-s. Mi se pare că fostul «Hardtmuth», o distra mai mult decît «duduia Mircea», devenită Mircea pur și simplu.

Am aflat de la Gheorghică efectul pe care l-au avut cutiile de bomboane nedesfăcute, găsite pe dulapul odăii mele. Adevărul ar fi distrat-o pe Olguța mai mult decît versiunea ei. Nu le-am uitat, Monica! Aceste cutii mi le dăduse mama, cînd am plecat la Medeleni, să vi le ofer vouă și doamnei Deleanu. Din clipa cînd mi le-a dat mama, am avut convingerea că mă vor tortura. Așa s-a întîmplat. În tren am uitat de ele, dar le-am regăsit, deschizîndu-mi cufărul. Vedeam scena oferirii lor: eu, cu trei cutii în brațe, intrînd în sufragerie sau în salon subț ochii Olguței! Mă simțeam devastat de ridicol. N-am avut curajul să vi le ofer în ziua sosirii. Am amînat tortura pe a doua zi. A doua zi mi-am dat seama că pe lîngă reeditarea scenei terifiante, așa cum mi-o închipuisem, așa cum o trăisem, ar mai fi trebuit să înfrunt și mirarea voastră că nu vi le oferisem cu o zi înainte. Mi-am spus: dacă mai las să treacă vreo două-trei zile, am să vi le ofer, atribuind distracției întîrzierea. După vreo săptămînă, mi-am dat seama că șocolățiile — mai ales vara — nu rezistă. Nu puteam deci să vă ofer șocolăți stricate. Am renunțat la ele, fericit. Acum însă începea altă problemă: cum scap de ele? Nu-ți poți închipui cîte nopți am fost torturat, literalmente, de această întrebare! Le-aș fi zvîrlit undeva, dar îmi era frică să nu mă vadă cineva cu pachetele în brațe. Le-aș fi dat la bucătărie, dar nici servitorilor nu le puteam da bomboane alterate și, pe deasupra, riscam o indiscreție. N-am rezolvat această problemă nici în ziua plecării. Am pus cutiile pe dulap, spunînd cum mi-ar fi spus Olguța într-o astfel de ocazie: Alea jacta est!

Acesta-i protectorul Olguței!

Dor am vorbit de ajuns de mine! Îl aștept cu egoistă nerăbdare pe Dan. Probabil că anul acesta îi voi fi profesor de latină și română. Închipuiește-ți! Directorul liceului mi-a oferit suplinirea acestor două catedre, din pricină că titularii sînt concentrați. Am acceptat, fiindcă deocamdată e singura posibilitate întrevăzută de-a cîștiga și eu ceva. A sosit momentul! Mă apasă sacrificiile făcute de părinții mei. Sînt hotărît să mă susțin singur. Acest gînd numai, m-a împiedecat de a-mi face armata ca voluntar.

Așa că anul acesta voi fi pentru Dan vecinul de pe catedră. Să fi fost la Iași — cine știe — poate v-aș fi fost profesor, Monica. Mă vezi în această postură? Eu pe catedră, și Olguța în bancă! Eu profesor, ea eleva mea! Gîndindu-mă numai, simt că aș renunța la cariera profesoratului. Aș fi cea mai domnișoară dintre toate elevele mele!

Iar vorbesc de mine!

Sînt nerăbdător să cetesc întîia nuvelă a lui Dan. Cred, după puținul care mi l-a spus, că va fi mai degrabă un poem.

Un băiat îndrăgostit de un zarzăr! E Dan eroul acela unic. Numai el poate fi «îndrăgostit» de un zarzăr. Pentru nuvelă, e un caz prea special, prea singular. Nuvela cred că trebuie să abordeze normalul cel mai cotidian, nu excepționalul.

Dat poemul — ca atare considerat — sînt convins că va avea o rară frăgezime. Va fi poemul primăverii din suflet, în fața primăverii din livezi. Numai Dan poate realiza așa ceva. Cred că delicateța lui poetică — e ceva feminin — nu are echivalent în literatura românească. Poezia lui Dan are ceva din atmosfera odăii și persoanei tale. Da, Monica. Poezia lui Dan seamănă cu tine. El nu, dar poezia lui da. Poate că din această cauză, în epocile cînd scrie, emană din el o puritate limpede, o înseninare blîndă, pe care nu mai lîngă tine le poți găsi la fel.

Ce fericit e Dan la Medeleni, scriind în preajma voastră! Tu, Olguța, doamna Deleanu, domnul Deleanu, atmosfera casei voastre: ce minune! Monica, Medeleni sînt cel mai admirabil material la care poate aspira un poet romancier. E păcat să se piardă, căci așa cum sînt acuma, mîne-poimîne nu vor mai fi.

Datoria lui Dan e să construiască echivalentul literar al Medelenilor. Va fi un roman unic, pe care simt că numai Dan îl va putea scrie, cu tine alături. Roman prin dimensiuni — căci trebuie să fie o operă vastă — nu va avea fabulațiunea confecționată a romanelor în genere. Viața, redată într-o formă pură. Voi toți trăind, fiecare cu fizionomia lui distinctă, atmosfera casei voastre — sînt viața și poezia contopite.

Medelenii trebuie salvați de la pieire. Nu trebuie să-mbătrînească, nici să moară rîsul Olguței, parfumul de tinereță al odăii tale și farmecul tulbure al tinereții lui Dan. Nu trebuie să dispară Medelenii ca o moșie oarecare. Ar fi o crimă, cînd din copilărie Dan a trăit la Medeleni. Și-i datoria noastră, Monica, a ta și a mea, să-l silim pe Dan să fie rapsodul Medelenilor. Eu unul accept această datorie ca pe un ideal. Nu vād la ce mi-aș închina viața mai frumos, decît contribuind la realizarea acestei opere. Simt bine că în clipa cînd voi vedea în vitrina librăriilor, volumul, sau volumele, cu titlul Medeleni, voi simți că mi-am făcut datoria, silindu-l pe Dan să și-o facă. Căci titlul acestui vast poem-roman, trebuie să fie Medeleni. Numele frumos al realității nu trebuie ascuns. Cîntarea Medelenilor trebuie să se numească Medeleni. Va suna titlul ca un clopot în inima cetitorului, căci numele acesta chiar e sunet de clopot limpede. Monica, primești să devenim frați amîndoi întru această sarcină? Să nu-l lăsăm pe Dan să se irosească, să nu-l lăsăm să uite, să nu-l lăsăm să se înstrăineze de Medelenii voștri prin copilărie și tinerețe, de Medelenii mei prin dragoste. Să fim pentru Medeleni, în sufletul lui Dan, ceea ce erau vestalele, în templu, pentru focul sacru. Să păstrăm, să întreținem și să ocrotim flacăra Medelenilor în sufletul lui Dan.

Monica, mulțumesc lui Dumnezeu și-ți mulțumesc ție, că mi-ați îndreptat gîndul spre tine. Sînt fericit în această noapte. Mi-am găsit un scop mare și frumos, care poate da vieții mele modeste un ritm amplu. Fii alături de mine.

*Îți mulțumesc, Monica, și rămîn fratele tău devotat,
Mircea."*

Monica privi îndelung asfințitul de toamnă — corabie de aur plutind cu pînzele de nourî în depărtările albastre — pînă cînd ochii i se înlăcrimară. Oricum, la șaptesprezece ani e trist să-ți jertfești iubirea, plecînd cruciat spre izbăvirea unui sfînt mormînt.

Totuși, Monica era alături de Mircea. Cu mișcări blînde, fărîmiță plicul nedesfăcut de șapte ani, găsit în buzunarul șorțului păpușei din pod.

În odaia lui, Dănuț, aplecat deasupra caietului dăruit de Monica, avea cincisprezece ani neîmpliniți în suflet și surîs, și nu știa încă dacă iubește un zarzăr înflorit la o fereastră sau chipul cu plete brune și ochi verzi dindărătul ferestrei.

Deasupra Medelenilor, cu lente pogorîri de frunze, Toamna de aur binecuvînta pămîntul în care odihneau primăverile și toamnele de odinioară.

TITLUL ROMANULUI

Situația lui Mircea, ca profesor al foștilor săi colegi, ar fi fost delicată, dacă excepționala superioritate de cultură și inteligență, cunoscută și recunoscută de aceștia încă de pe vremea cînd era și el în bancă, nu i-ar fi dat un prestigiu de pe atunci izolator.

Pe de altă parte, recentul profesor venea în mijlocul liceenilor cu laurii unui șampionat de curînd cîștigat, spre gloria Liceului Lazăr: succesul cu care-și trecuse bacalaureatul. Media zece n-ar fi însemnat numaidecît mare lucru, deși media următorului la clasificare era opt treizeci. Dar după dizertația sobrului candidat — dizertație ascultată vreme de o oră, cînd știut este că majoritatea fragezilor oratori abia poate umplea regulamentele douăzeci de minute — profesorul universitar, președintele comisiei, reputat pentru ceea ce școlarii apreciază eu epitetul "constipat" — îl felicitase în numele comisiei, făcînd totodată și elogiul liceului care produsese "un astfel de element".

În loc să fie primit de elevii clasei a opta modernă cu exclamații, rîsete și ricanări — cum se aștepta — Mircea fusese întîmpinat cu aplauze spontane, la care se asociase și taciturnul elev din banca cincea: Dan Deleanu. Directorul liceului, care pîndea la ușă, gata să intervieve la nevoie, intrase, acordînd binevoitor și el sonora acoladă gloriosului debutant. Într-un liceu, clasa a opta dă tonul, precum Bucureștiul în țară. Aplauzele se generalizaseră din clasă în clasă, metamorfozînd în chip firesc, față de toate clasele în care Mircea predă latina și româna, pe fostul strălucit elev, în impunător profesor.

De atunci, raporturile dintre Mircea și elevii săi păstrau nuanța începutului, menținută și de genul curs universitar pe care tînărul student îl introdusese la liceu.

Spre deosebire de majoritatea studenților recentți — care, ori arborează pălării garibaldiene peste anarhia pletelor și a straielor, ori exagerează exorbitant ultima modă, de la pieptănătură pînă la cravată, ciorap, manșetă și tăietura unghiilor — Mircea alesese sobrietatea vestimentară a hainelor negre, echilibrat croite pe trupul lui și pe gustul lui de anonim, în afară de orice modă, nuanță socială, literară sau universitară. Îngrijit ca întotdeauna, Mircea, în noua ținută, afirma o eleganță personală, tocmai în cea mai impersonală epocă pentru băieți: aceea a schimbării uniformei cu costumul civil și a relaxării tutelei părintești. Răstimp cînd rîvna de originalitate e primul snobism deformant, permanent în toate manifestările proaspeților studenți, începînd cu lavaliera, sau inelul cu cap de mort, sau cu monoculul și culminînd în cinismul sau idealismul verbal, ambele profesate în public și contrazise de adîncile candori — cu lacrimi autentice — în fața dragostii.

În sfîrșit, o nouă și timpurie afirmare a personalității lui Mircea îl înălțase în

stima tuturor. Revista ieșană *Viața contemporană*, hulită și invidiată ca Parisul, îi publicase la rubrica Note pe *marginea cărților*, un studiu despre *Jean-Cristophe*. Studiul era închinat domnișoarei O. D. Succinta dedicație nu avea caracter de madrigal, ci arăta Olguței că Mircea își aducea aminte de o convorbire avută cu ea, generatoare a acestui studiu.

În acest fel, Mircea recunoștea Olguței rolul de inspiratoare, arborînd, ca străvechii cavaleri, culorile ei.

Convorbirea cu Olguța se referea la muzica lui Debussy, deseori auzită la Medeleni, din pricina preferinței doamnei Deleanu pentru acest compozitor modern.

Neîncrezător în priceperea lui muzicală și doritor să afle dacă aversiunea lui pentru Debussy era o atitudine motivată de o apreciere încă nelămurită sau dovada unei inferiorități de comprehensiune o întrebase pe Olguța.

Lectorul atent la astfel de amănunte își amintește că Olguța, încă din copilărie, în muzică avea simpatii și antipatii violente, ca și în viață. Debussy era din categoria doua. Așa cel puțin pretindea Olguța. Mircea găsisese un puternic aliat într-o eventuală discuție cu doamna Deleanu. Cum însă Mircea nu s-ar fi încumetat să provoace astfel de discuțiuni, căroră, din pricina dragostii respectuoase pentru doamna Delenu, le atribuia un caracter jignitor — cu prezența, tonul și vorbele Olguței vii în mintea lui, începuse o discuție mai amplă, adică un atac larg împotriva simbolismului, al cărui vag straniu și, mai ales, enervant, îl vedea personificat în muzica lui Debussy.

Noțiunea aceasta de "enervant", o datora Olguței, care, natural, nu prevăzuse, în clipa cînd răspundea lui Mircea la întrebare, caracterul de diagnostic public al unui întreg curent literar pe care trebuia să-l capete butada ei în versiunea scrisă a lui Mircea.

Mircea condamna simbolismul, arătînd că, spre deosebire de toate curentele literare, se adresa mai ales nervilor, un fel de periferie a sufletului în care simbolismul vroia să atragă întreg sufletul omenesc.

Răspunzîndu-i la întrebare, Olguța-i arătase că ceea ce nu poate suporta nici în literatură, nici în muzică este "piscicismul". Pentru Olguța, antipodul piscicismului era Kipling: bărbat. Loti era o perfectă incarnație a "vagului felinizant", care dă *mal-de-mer* sufletesc. Diferența — spunea Olguța — e că răul de mare este eliminat într-o măsură prin însăși convulsiunile stomahale, care-l caracterizează, pe cîtă vreme răul de mare sufletesc are ca echivalență a crampei nostalgia sinuciderii. "Prefer să merg pe mare, cu orișice risc, încheiase Olguța, decît să ascult muzică sau să cetesc literatură care să mă facă să regret că sufletul n-are stomah."

Mircea vedea în simbolism o negare a vieții, un fel de-a putrezi elegant, de dragul somptuoaselor fosforescențe ale putregaiului. Vedea în el defetismul individualismului, care bîntuia în ultimul timp, și al "neputinței de ideal", denumită fanfaron "dispreț pentru ideal". Arăta că artisticismul atît de aparent al simbolismului e tocmai negarea artei, care e artă numai în măsura în care poate reconstitui viața, și nu în a o elimina, mineralizînd-o. Că o mumie egiptiană e minunată tocmai fiindcă a fost odată vie, pe cîtă vreme literatura simbolistă e o desăvîrșită mumie în sicrie armonios cizelate, care niciodată n-a fost vie. Că arta

adevărată, ca și viața, e nud încărcat de sânge, pe câtă vreme simbolismul e fast decorativ pe o absență, pe un vid.

Și acestei orientări debilitante — mai curînd masca unei dezorientări — opunea orientarea desprinsă din epopeea modernă a lui Jean-Cristophe. Recunoștea inferioritatea artistică a lui Rolland față de perfecțiunea și subtilitatea artistică a simboliştilor, dar tocmai acest deficit de artisticism îl făcea să respire. Senzația soarelui viguros și violent, după lămpile-giuvaeruri în care lumina e penumbră de mătăasă, fard.

Vedea în Jean-Cristophe profilul luptei tragice a lui Prometeu, cu dublul fond al muzicei solemne și umane a lui Beethoven și al literaturii rusești convulsionată de idealuri, ca un teren vulcanic. Și încheia, spunînd că simbolismul modernei literaturi românești nu merită elogiul unei analize.

Cu toate că războiul mondial deținea trustul tuturor preocupărilor, articolul lui Mircea stîrnise furtună, cu atît mai mult cu cît un fost coleg glumeț informase pe un critic simbolist că autorul articolului era simplu elev la Liceul Lazăr. Se făcuseră intervenții la director ca elevul Balmuș să fie eliminat. Atunci se aflase că era student și suplinitor eminent. Se bucurase cîtva timp de gloriola cînilor cu cerul gurii negru. La Universitate era privit cu deferență. O revistă bucureșteană răspunsese articolului, atribuindu-l printr-o confuzie strategică, redacției *Vieții contemporane*, asupra căreia plouaseră din nou — cu verva ouălor clocite și a murăturilor stricate — epitetele de "ramolism", "senilitate", "fineță rurală", "apologiștii mămăligii", "Olimpul cu miros de cojoc", "crîșmarii tradiționalismului", "biseriçuța bărbilor de mujic", "trustul *Mioriței*" și "feudalii de la Iași".

Primise și un mandat poștal noul colaborator căci inconsecventa redacție a revistei moldovene avea cultul simbolismului într-atît, încît plătea munca intelectuală prin simbolul de argint. Mai primise și o telegramă:

*"«Clubul burlacilor» te-a înscris printre membri.
Cotizația se plătește prin articole lunare. Nu te lăsa nici tu, nici tu,
Olguța."*

Acerbul și intransigentul critic, după ce închisese ușile, sărutase iscălitura de pe banda telegrafică. Familiarul strigăt războinic, pe care Olguța-l intona la tenis, îl primea ca o deviză săpată deasupra sufletului.

*

De cînd se înapoiase de la Medeleni, Dănuț făcea plimbări zilnice în tovărășia lui Mircea. Venise după vacanță taciturn, sălbatec și retras. Îmbrăcase de la început, cu un fel de satisfacție, uniformă de liceu, ca pe o haină monacală. Spre deosebire de colegii lui dintr-a opta, care spre seară o părăseau, devenind noctambuli în haine civile, el o păstra de dimineață pînă seară, fără dorința de-a o părăsi.

Nu isprăvisese *Troița*. O lăsase Monicăi, dăruindu-i-o ca și *Alunele veveriței*, fără de nici o veleitate de publicare, cu toate că Mircea, îl îndemna mereu,

arătîndu-i că unul din factorii hotărîtori ai evoluției unui scriitor este contactul cu publicul. Îl sfătua să trimită ceva la *Viața contemporană*. Dănuț nu vroia. Un fel de orgoliu de-a se ști Cenușăreasă și bucuria pură de-a fi cetit numai de Monica îi anulau fireasca vanitate de-a culege elogii și aplauze, sau de-a aspira la ele. Cît despre *Viața contemporană* nu-l atrăgea de loc, după cum nu împărtășea de loc animozitatea lui Mircea împotriva simbolismului. Penumbra muzicală a tehnicei simboliste îl ademenea. Recunoștea o mare originalitate acestei literaturi. O socotea, față de celelalte curente literare, ca un fund de mare cu straniu ritm și stranii vietăți în lumină crepusculară, legănate și apăsate de aceeași masă formidabilă de apă, creatoare a unei noi pulsații — mai lentă, mai onctuoasă, mai aiurită — și a unei temeri nedesluite, definită numai de cuvîntul francez: *angoisse*.

Celelalte curente literare purtau pecetea pămîntului — acesta, a fundului marin. De asta, și Debussy, cu tonalitățile lui speciale, dădea impresia unei alte lumi, neliniștitoare, alarmînd instinctul pămîntean de conservare, cu seducțiuni de adînc iluminat de lună, în care sirenele sînt străvezii ca însăși unda, și muzica-i limitată întrebare pe buzele tăcerii.

Față de preceptele literaro-sociale ale *Vieții contemporane*, și față de orientările spre societate, recomandate de Mircea, se simțea mai curînd solidar cu simbolismul. Nu se vedea prin nimic "social", și gestul creațiunii lui literare îl îndruma spre singurătate, nu spre oamenii coalizați social.

"Cînd scriu întorc spatele societății. S-o uit pe ea și să mă uit pe mine, e mijlocul și scopul literaturii mele."

Mircea îl combătea cu intransigența caracteristică celor care au început să-și împărtășească părerile în public, convertindu-le, prin aceasta, în convingeri obligatorii.

În discuții, Mircea era disciplinat. Argumentele se legau metodic, năzuind către idei generale. Dănuț era neprevăzut, dar foarte dezordonat. La o perioadă de argumente de-ale lui Mircea, Dănuț răspundea printr-o metaforă. Mircea medita cu seriozitate în fața ei, ca lingă o cetate enigmatică. De fapt, numai Mircea discuta. Numai el îl asculta pe Dănuț, răspunzîndu-i. Dănuț era distrat. N-avea răbdare să lege și să ducă pînă la sfîrșit o discuție. Avea o atenție sporadică și răspundea la fragmente numai, nesocotind restul, ignorîndu-l. N-avea aptitudini pentru lupta verbală, ci numai pentru monolog. Ceea ce-l făcea să caute, să dorească și să aibă nevoie de tovarășia lui Mircea. Nu erau discuțiile, care-l lăsau indiferent, ci Monica. În timpul vacanței Mircea trăise mai mult decît el în apropierea Monicăi. La rîndul lui, Mircea avea față de Dănuț, într-o anumită măsură, reflexul captivant de feminitate, pe care odinioară, înainte ca Mircea s-o cunoască pe Olguța, Dănuț îl avea față de el.

O căuta pe Monica în Mircea.

Mircea avea pentru Monica o afectuoasă admirație. De multe ori vorbea despre ea lui. Dănuț, comentînd păreri de-ale ei, analizînd farmecul atmosferei ei, minunîndu-se de maturitatea ei intelectuală, de siguranța gustului ei și de echilibrul armonios dintre sufletul și trupul ei. Vorbea ca despre o soră a lui, cum însă rareori frații vorbesc despre surorile lor. Despre Olguța nu vorbea niciodată. Medelenii, în conversațiile lor, erau personificați de Monica. Și amîndoi simțeau nevoia de-a

evada la Medeleni.

De la o vreme, însă, Mircea simțise o răceală, apoi o surdă ostilitate cu accese de sarcasm din partea lui Dănuț. Blîndețea întristată de pînă atunci se convertise în ciudă înțepată, îndreptată mai ales împotriva preferințelor lui Mircea.

Lăuda Mircea eclectismul civilizat al *Vieții contemporane*, Dănuț izbucnea vehement, arătînd că prestigiul acestei reviste era o legendă, mai exasperantă prin neputința celorlalte reviste de-a o răsturna. Făcea Mircea elogiul prieteniei, afirmînd că prietenia dintre un bărbat și o femeie e cel mai armonios raport dintre cele două sexe potrivnice, Dănuț ricana că acea prietenie nu e decît dragoste ratată sau ipocrită.

La astfel de apostrofe, jignitoare mai ales prin tonul tranșant și ritmul sacadat, Mircea nu răspundea. Dar se întrista. Nu deslușea cauza. Simțea că-l irită pe Dănuț prin vorbele și prezența lui, și totuși, Dănuț, departe de a-l ocoli, îl căuta. Zilnic venea să-l ia de la Universitate, sau îl aștepta în fața liceului, cînd Mircea avea orele de după amiază. Porneau pe Calea Victoriei spre Șosea. Tăceau. Mircea se simțea spionat cu rea voință. Plimbările împreună deveniseră o corvoadă, ca ale menajurilor înăcrite.

Îi scrisese Monicăi, cerîndu-i un sfat. Răspunsul venise imediat. Îl ruga să fie bun cu Dănuț, îngăduitor. Îl asigura că Dănuț n-are alt prieten la București decît pe el. Și Olga avea astfel de ciudățenii inexplicabile, și totuși Monica nu se îndepărtase niciodată de ea.

Argumentul din urmă fusese hotărîtor.

Tăcerea resemnată a lui Mircea îl exaspera pe Dănuț și mai tare. Mergeau alături spre Șosea ca doi dușmani legați printr-un blestem. La despărțire, Dănuț mormăia un "salut", fără să-i întindă mîna. În timpul așa-zisei plimbări, Dănuț mergea din cale-afară de repede, știind că lui Mircea îi place să meargă încet. Îl distanța, și-l aștepta, privindu-l disprețuitor cu coada ochiului, cum sosea din urmă gîfîind. Pe drum, făcea reflecții cinice despre femei, amănunțindu-le trupul, cu vorbe și metafore impudice, cunoscînd perfect oroarea lui Mircea pentru astfel de conversații. Făcea apoi apologia luxului bucureștean, ironizînd apatia sărăcăcioasă a vieții de la Iași. Disprețuia și accentul moldovenesc, cu epitetele: clăpăug, bleg, dicțiune de gură știrbă, vorbele parcă merg în papuci tîrșiți, canapea fără teluri etc. ...Mircea tăcea. Exact așa era Dănuț spre sfîrșitul trecutului an școlar, după convorbirea avută cu el despre Adina Stephano. Totuși, absența de cochetărie a lui Dănuț — umbla numai în uniformă, deseori neras, cu pantalonii necălcați, cu un chipiu ferfeniș — excludeau amestecul unei femei.

Mircea se hotărî să-i vorbească, preferînd să afle sau să înfrunte orice, decît să prelungească această apăsătoare adversitate fără cauză știută.

Dănuț îl aștepta în fața liceului, cu geanta sub braț. Porniră tăcuți ca totdeauna, urmînd, printr-un tacit acord, itinerarul zilnic.

Era o sîmbătă de toamnă, cu procesiuni de liceeni zgribuliți în paltoane, voioși în pasul care-i purta spre duminică, punînd la cale cu glas tare notele săptămînei și programele spectacolelor.

Ciorapii groși pe pulpele bunduce sau firave și pelerinele în formă de clopot ale școlărițelor cu berete și năsucuri ștregărești, se încrucișau distrat, cochet sau agresiv cu uniformele liceenilor distanți, sacerdotali, ghiduși sau neastîmpărați.

Cursul inferior al Liceului Lazăr — masă de umbre piuitoare — se îndeletnicea cu mînatul castanelor sălbatice din dreptul Cișmigiului pînă-n Calea Victoriei. Roșcatele castane, bătute cu vîrfurile ghetelor, săreau, săltau și se rostogoleau elastic pe trotuar și prin mijlocul străzii, ca niște deșănțate broaște de mahon, spre indignarea trecătorilor maturi.

În dreptul Cișmigiului — crîng prizonier în cușcă — mirosea a toamnă. Un vînzător de castane, vrăjitor lîngă un abur de cartofe dulci, era împresurat de uniforme. Soarele aruncase cîteva șaluri deasupra Cișmigiului: ardeau dimpreună cu frunzele.

Mircea și Dănuț călcau apăsător, cu ochii în pămînt.

Calea Victoriei era neagră de lume ca un *te-deum* într-o mitropolie, dar mirosea a benzină și a parfumuri. Femeile căpătaseră farmecul de toamnă. Erau frumoase cum sînt femeile în doliu din pricina stofelor închise, cu obraji mai albi și ochi mai gravi. Voaletele le puneau pe ochi brumă mahometană. În ciorapii negri de mătasă, picioarele căpătau o înduioșătoare fragilitate. Toate femeile purtau mănuși de piele, cenușii sau castanii, care făc din amintirea mînilor goale de astă-vară o proaspătă pată de lumină, cum e ovalul alb din podul palmei înmănușate. Unul după altul, Dănuț în frunte, Mircea în urmă, pășeau pe marginea trotuarului, laolaltă cu oamenii grăbiți, împroșcați de semnalele răgușite ale automobilelor. Păreau că se grăbesc să ajungă la Academie pentru studii absorbante. Lăsară în urmă și somnolenta instituție. Mircea gîfnea. Totuși, îl urmă pe Dănuț de aproape, hotărît să provoace explicația mult așteptată.

Depart, într-o alee laterală, bătută-n galben și violet, îl opri.

— Dan...

— Ce vrei?

— Dan! îl muștră Mircea.

— Spune-mi, ce vrei? se impacientă Dănuț, ridicînd glasul.

— Spune-mi, te rog, ce-i cu tine?

— Nimic.

— Dan, sîntem prieteni!

Dănuț ridică din umeri, pîcînd din buze.

— Dacă nu-mi mai ești prieten, spune-mi-o, Dan. Nu sîntem copii!

— Scutește-mă de tonul profesoral!

— Dan!

— Mă plictisești!

Mircea îl privi cu sinceră deznădejde, oftînd.

— Nu știu ce să mai cred!... I-am scris și Monicăi...

— Ți-a răspuns?

— Da.

— Aa. dumneavoastră întrețineți corespondență cu întrebări și răspunsuri psihologice! Junele Paul Bourget! Și ce v-a răspuns, iubite amice?

— Dan! Ce-i cu tine, Dan?

— Mă bucur, dragă Mircea, de diversitatea activităților tale intelectuale: articole la *Viața contemporană*, schimb de epistole cu nobila mea soră!... De cînd datează corespondența, dacă nu-s indiscret?

— Dan, tonul acesta în gura ta! Vai!...

- Te rog răspunde-mi la întrebare. Lasă indignările elegante!
- La ce întrebare?
- De cînd datează corespondența cu Monica?
- De cînd am plecat de la voi.
- Frumos! Admirabil! Vă scrieți în proză sau în versuri?
- Dan!
- Lasă-mi numele în pace! Am să mi-l schimb.
- Bună ziua, Dan!
- Mircea!

Îl apucase de mîni, violent, dominîndu-l cu toată puterea trupului. Îl măsura încruntat.

- De ce nu mi-ai spus că-ți scrie Monica?
- Fiindcă nu dau nimănui socoteală despre ce fac.
- Cum? Monica e sora mea.
- Și prietena mea.
- Minți!
- Să-ți fie rușine, Dan, să-mi spui mie așa ceva!
- De ce-ți scrie?
- Fiindcă i-am scris.
- De ce i-ai scris?
- Fiindcă eu îmi iubesc prietenii!
- Prietenul Monicăi: nu??
- Da, prietenul ei!

Dănuț tremura. Cuvinte crîncene îi sunau împotriva Monicăi, și nu îndrăznea să le audă. Monica! Îl înșelase Monica! Îl mințise Monica! Sora lui, copilăria lui... Atunci?...

Furia îi căzuse ca un copac abătut cu tot frunzișul.

Dădu drumul lui Mircea. Plecă. Mircea-și ridică pălăria căzută jos și se luă după spinarea îndoită.

- Dan! Îl apucă de mîni, cu energică blîndețe. Dan, spune-mi o vorbă.
- Dănuț ridică spre el o față devastată.
- O iubești, Mircea?
- Pe cine?
- ...Pe Monica, murmură Dănuț slab numele învăluit de toamnă în abur blond.
- Pe Monica? se luminează Mircea. Cum s-o iubesc pe Monica?
- Dar ea pe tine?
- Monica?! Dan, ești orb?
- Da.
- Tu nu vezi cît te iubește?
- Pe mine?
- Vai, Dan!
- Mircea, jură-te că nu vă iubiți!

Mircea șovăi o clipă. Fața i se înroșise. Cu genele plecate ca și sufletul, șopti rar, cu efort:

- Eu o iubesc pe Olguța.
- Ei!

Dănuț se metamorfoză exploziv, ca școlarii declarați promovați la un examen temut. Ar fi strâns în brațe pe întâiul om întâlnit. Pe Mircea căzu furtuna bucuriei.

Dănuț nu-l întrebase dacă și Olguța îl iubește pe el.

*

Taximetrul se opri în fața Gării de Nord. Dănuț sări cu scrisoarea în mână. Plăti șoferului și intră precipitat.

În fața cutiei de scrisori a vagonului poștal se opri șovăind. De când se înapoiase de la Șosea, se zburciuse să scrie Monicăi tot-tot-tot. Nu izbutise să-i scrie decât două vorbe: "*Te iubesc!*"

Atât conținea plicul pe care vroia să-l trimită Monicăi, și nu îndrăznea.

Mai erau zece minute până la plecarea trenului București-Iași.

Ridică mâna.

O retrase cu plicul în ea. Nu-i venea să trimită o astfel de scrisoare, și totuși, tremura de frică să nu se piardă, să nu deraieze trenul, să nu ia foc vagonul poștal, să nu i-o fure cineva...

Se lăsase frig. Frig metalic. I se înroșise mâna cu plicul. Plecase de acasă numai în uniformă. Își înfundă șapca pe ochi, cutremurându-se.

Mai erau opt minute până la plecarea trenului.

Șapte.

Șase.

Cinci.

Trenul București-Iași...

Se căută prin buzunare. De când purta numai uniforma, își lăsa *portefeuilles*-ul acasă. Adună mărunțușurile, făcu cincisprezece lei. Mai descoperi două băncuțe de cincizeci de bani și un douăzeci de bani în căptușala buzunarului. Se repezi la ghișeul de bilete.

— Domnule casier, cât costă un bilet de-a treia până la Iași?

Îi bătea inima așa de tare, încât bâlbâia.

— Cincisprezece lei și șaiszeci de bani.

— Am, domnule casier. Dă-mi un bilet.

Cu biletul strâns în mână, se repezi, trecu pe ușă ca un evadat, sări în primul vagon de-a treia.

Trenul porni... spre Iași, spre Iași!

Vagonul era plin. Ferestrele, închise. Lumina gălbuie de tavernă pîlpîia uleios. O duhoare aspră de mahorcă, de vin, de iuft și de oaie ținea loc de căldură.

Plecau soldați în concentrare, cu credința că pleacă la război.

Dănuț șovăia între platforma unde aerul era curat sub stele, dar tăios, și vagonul cu miros concentrat de cazarmă.

O voce tânără, începu un cântec de țară. Altele o urmau. Corul se formă în ritmul roților, pe două voci. Dănuț rămase în vagon, se așeză jos pe un desag și, cu ochii la stelele de-afară, intră cântînd în corul soldaților.

*

...Ciurea... Nicolina...

Cădea o ploaie subțire, sur tremur de toamnă în văzduhul fumuriu.

Iași.

Dănuț sări din vagon galben la față de frig și de nesomn, cu uniforma mototolită ca scoasă din etuvă și chipiul mai tras pe ochi. Zîmbea fericit. Recunoscuse Iașul — pe care nu-l văzuse din copilărie — după mișcările somnoroase ale tregherilor și după moile lor apostrofe:

— Lasă, măi, mai ghinișor! Nu ti-nghesui, măi, că nu dau turcii!

— Bre, bre, ci mai om sucit!

Recunoscua Iașul și în dosul gării, unde așteptau vreo cinci trăsură, care deserveau întregul transport de călători. Birjari evrei cu țuhali în cap, cu trăsură făcute numai pentru oameni uscați — un om gras n-ar fi încăput — cu felinare strîmbe ca cele de pe mormintele păraginite, cu roți debile și cai de o holerică slăbiciune sub lehametea ploii de toamnă. Mai era și un muscal cu poclitul tras.

— Liber, gospodin?

Un comisar de operetă scoase capul, îl măsură pe Dănuț din cap pînă-n picioare și zîmbi răsucindu-și săbiile oxidate ale musteților.

— Reținut, băiețaș, nu se vede?

Între timp, trăsurile evreiești porniseră hai-hai, hai-hai, dominate de țuhalii țuguieți ai birjarilor, cu ritm de înmormântare grăbită.

Dănuț o luă pe jos, cu mîinile înfundate în buzunare. O caterincă îl întâmpină, cîntînd *Deșteaptă-te, române*. Papagalul tăcea într-un picior, cu gulerul zgribulit, mahmur deși verde. Începea duminica.

Sui treptele incerte ale Rîpei Galbene.

"Tuffli"

Tuffli!

Acolo erau toate prăjiturile și acadelele copilăriei. Deasupra, balconul Jokey-Clubului: nu căzuse încă. Subt ploaia de toamnă avea aerul nehotărît al sinucigașilor în clipa cînd privesc prăpastia.

Iașul era strîmb! Da, era strîmb cum sînt gîndurile asupra somnului.

La deal — Copoul; la dreapta — strada Lăpușneanu. Piața Unirii...

În afară de precupețele lipovence, grase ca un dîmb, cu pata de soare a tulpanului galben pe cap, Dănuț era singurul trecător fără umbrelă. Deși era dimineată de tot, treceau pensionari cu galoși transatlantici și pălării arhaice, adăpostind sub clopotnița umbrelor panerul din care ieșeau cozi de zarzavaturi, vîzdoage portocalii și colțul rumen al pînii alături de sulul *Universului*.

Strănutau în batiste vaste și oftau vorbind singuri.

Tropăi de frig. Grăbi pasul. Coti pe strada Coroi, intrînd în cartierul eminescian al "Junimei". Totul era cenușiu, șters, mort, ud. Stinse erau zările albastre cu faldul ceresc al dealurilor. Zidurile, dărăpănate. Străzile, pustii. Grămezile de frunze, moarte.

Monica! Monica!

Naltă și de aur pur, Monica, singură flacăra în orașul de cenușă, fum și abur ud.

*

— Domnul avocat se repauzează duminică.

Dănuț, ud în fața ușei, zîmbea picurînd. Neculai, hieratic în redingota cenușie, îl privea de sus.

— Neculai...

— *Domnule* Neculai, rectifică Neculai, domn prin atitudine și casa impunătoare pe pragul căreia se afla

— Iacaaa! Sărut mîna, conașule! chiui Sevastița din capul scărilor, lăsînd să-i scape covorașul din mîna.

— Nu-i fi cuconașu Dănel?

— Ba chiar eu, Neculai... Lasă, Neculai!

Dar Neculai nu se lăsă. Frînt în două, sărută mîna lui Dănuț.

— Dorm toți, Sevastițo?

— Dorm, numai duduia Monica-i trează.

— Unde-i duduia Monica?

— În odaia 'mneaei.

— Unde-i odaia?

— Nu știi mata odaia lui "cocuța Dănel"? interveni Neculai. Of, of, of, mi-o ajutat Dumnezeu să te văd mare!

Fără cruțare pentru covoare, Dănuț urcă scările, trei cîte trei. Își mai aducea aminte de foasta odaie a copilăriei lui. Bătu la ușă.

— Intră, Sevastița, răsună, neverosimilă pentru Dănuț, vocea Monicăi.

Bătu din nou.

— Intră Sevastița, răsună același glas, grav și blînd.

Auzi pași. Ușa se deschise. Monica apărui în cadrul ușei, cu lung halat albastru peste cămașa de noapte, în papuci mici, cu gîtul gol, cu cozile spînzurînd pe tîmple, icoană înălțată a Monicăi din copilărie. În odaia ei ardea focul, jucînd suluri de aur pe covor. Leila se ivi.

— Monica!

Monica își lipi mînile una de alta, privindu-l cu ochi măriți.

— Eu sînt, Monica.

— Dănuț! Tu?

Îi pipăia fața ca o oarbă, fața udă de ploaie. Dănuț își simți gîtul încolăcit de două brațe luminoase. Plîngea. Monica îi sărută pe rînd ochii. Dus de ea, reintră în odaia copilăriei. Lipiți unul de altul, tăcură, tăcură. Se auzea numai focul, torsul Leilei și picurul ploii la ferestre.

— Dănuț! Dănuț!

Și iarăși focul, Leila, ploaia.

Era cald în odaia Monicăi și plutea parfumul tinereții deșteptate din somn.

— Dănuț! De ce-ai venit, Dănuț?

Îi tremurau atît de tare buzele pure, încît vorbea cu trudă, avînd ceva înduioșător pe toată fața. Îi întinse scrisoarea mototolită din buzunar. Monica recunoscuse scrisul lui Dănuț pe plic. Îl rupse.

"Te iubesc, Monica."

Obrajii Monicăi albiră, înnegrindu-i ochii, carbonizîndu-i.

— Monica, spune-mi tu... tu...

Din nou focul, Leila și ploaia. Dănuț era ud, cu, fața palidă, și tremura.

— ...mă iubești?

Înainte ca Dănuț să-și fi dat seamă, Monica se aplecase, sărutându-i mîna murdară. Și tot ea, cu obrazii în flăcări, drept, fără sfială și fără șovăire, îi cuprinse tîmplele și-i sărută lung întrebarea buzelor, întrebarea vieții.

Se auzea numai focul, Leila și ploaia — dar nimeni nu le asculta.

*

Inginer Grigore Deleanu,

Pitar-Moșu 20,

București

urgent

"Dan venit Iași gutunar București unde batiste date spălat. Certificat medical doctor autorizat membru Club burlaci sosește joi dimineața cu palid convalescent, Olguța."

Profesor Mircea Balmuș,

Popa-Nan 24,

București

urgent

"Elev Deleanu strănută Iași în familie. Ia măsuri motivare absențe: Director incredul poate asculta telefon serie strănuturi gutunar de mai sus. Elev sosește joi cu plăcă gramofon gutunar Iași pentru diriginte clasa opta, Olguța."

Gutunarul lui Dănuț era real, dar numai gutunar. Însoțit de o ușoară febricitare și puțin roș în gît. Pentru doamna Deleanu, însă, deși diagnosticele doctorului Prahu erau infailibile și deși doctorul Prahu recomandase bolnavului numai batiste și puțină gargară, gutunarul lui Dănuț însuma o neagră virtualitate de gripe, pneumonii, pleurezii și tuberculoză.

Așa că Dănuț era în pat, cu compresă la gît, tulpă pe cap, flaneluță subțicămeșă de noapte, inundat de ceaiuri fierbinți cu rom, de întrebări neliniștite despre "mersul bolii" și de termometre mal optimiste și mai obiective decît doamna Deleanu.

Camera pătimirii lui Dănuț era odaia Monicăi, cea mai la o parte de zgomotul casei. Monica se mutase în odaia Olguței.

În sobă ardea un foc bogat. Odaia mirosea a boală răsfățată de copilărie: oțet aromat de trandafiri; rom, dintr-o sticlă păstrată pînă atunci în casa de fier a domnului Deleanu: colonie și fum de rășină.

Pe la zece, lui Dănuț i se făcu somn în mod eroic, căci glumele Olguței, și ea soră de caritate, îl făceau simplu oștean al rîsului, ca și pe ceilalți. Doamna Deleanu dădu semnalul retragerii în vîrfurile picioarelor. Plecară toți, afară de Monica. Olguța o sili să-și mai revadă lecții pe luni dimineață, veghindu-l pe Dănuț.

— Asta te obligă să nu adormi.

Monica stinse lumina. Se așeză pe o pernă, jos pe covor, la căpățîiul lui Dănuț, rezemîndu-și bărbia de marginea patului. Un obraz îi era luminat în roș, celălalt, învăluit în umbră, și părul, ardea blînd. Afară ploaia cădea cu ritmul de veșniciei al ploilor de toamnă.

...Poveste și tremur de gene, sufletul lui Dănuț zîmbea lîngă Monica, străbătînd anii.

"Oare de ce-o săruta Făt-Frumos pe Ileana Cosînzeana cînd erau singuri?"

Așa se întrebasese cu ani în urmă, întins pe lavița din odaia lui moș Gheorghe, luminat de flăcări, lenevit de căldură, privind cozile Monicăi, hățuri îndeobște, cosițele Ilenei Cosînzeana în acea clipă.

De-atunci o iubea pe Monica, și ani de-a rîndul o căutase pe Ileana Cosînzeana de atunci, fără s-o vadă alături de el, an cu an mai naltă, mai aurie, mai frumoasă, înălțînd spre el parfumul de faguri al copilăriei și amintirea întăii sărutări de dragoste, care-l înfricoșase pe făt-frumosul copil din odaia lui moș Gheorghe.

O dragoste străveche, an cu an crescută, an cu an ascunsă, își risipi frageda imensitate pe sufletul destins în perspectiva anilor îndrăgostirii. Se legau bucuriile vacanțelor cu melancoliile toamnelor, neliniștea vacanțelor cu panica declinului lor. Și căpăta alt înțeles tot ce scrisese pînă atunci cu sufletul întors spre copilărie, nostalgic și atent, în loc să fie avînt voinic spre viitor. O căuta pe Monica, și-n loc s-o caute alături de el, o căuta în copilărie. Și nu găsisese sărutarea rătăcită prin toate amintirile copilăriei. De ani de zile, în sufletul lui era un joc de-a baba-oarba între el și o Monică de zece ani, cu rochiță scurtă, cozile pe spate și ochii religioși de gravi în fața de copil. Toate amintirile copilăriei i-o ascundeau, dar sub toate era. Și își iubise copilăria fiindcă acolo era întăia bătaie de inimă a dragostii și șovăitoarea cadență a pașilor ei dintăi.

Parfumul unei sărutări! îl căutase în zarzării abia înfloriți: iubise zarzării. *Troița* nu era minciună. Îi bătuse inima în fața zarzărilor — fiindcă parcă-i amintea o respirație depărtată ca o stea — și-l mîhniseră adînc zarzării, fiindcă ceva pierdut trecea nedeslușit în fumul lor de flori, pierzîndu-se din nou...

Monica tresări simțind două mîni care se aplecară prin somnul tăcerii asupra ei. Un lăntujel îi lunecă pe obraji, căzîndu-i în jurul gîtului.

Lăntujelul de argint cu o cruciuliță în care era o așchie de lemn sfînt de la Muntele Athos. Îl purtase mama doamnei Deleanu; apoi doamna Deleanu, care-l dăruise lui Dănuț. Acuma era al Monicăi.

Lui Dănuț îi bătea inima așa de tare, că nu îndrăzni să deschidă ochii. Auzi pași ireali, mișcări, un filfiit mătăsos, apoi un sunet scurt de foarfece. Odaia caldă se umpluse de parfumul părului despletit...

Monica plecase lăsîndu-i în mîni o moale și lungă suviță de umbră; în roșeața jarului spuzit se luminează, zîmbind ca și obrazul aplecat asupra ei. Ținea în mîni și săruta hățul de aur al copilăriei și al dragostei.

*

Noaptea se topi ceas cu ceas în ochii închiși ai lui Dănuț.

Două, bătut clopotul solemn al Mitropoliei, deasupra lașului.

Trei.

Patru.

Cinci.

Şase.

Dănuţ mîngîia şuviţa tăiată din părul Monicăi. Focul se stinsese demult. Dar odaia Monicăi era caldă ca o noapte de vară, şi plutea prin ea, înduioşată, amintirea părului de aur despletit în întuneric. La ferestre cădea aceeaşi ploaie cu şoapte aiurite.

Însă Dănuţ asculta glasuri răsunînd în el.

Şapte...

Se auziră paşi desculţi, uşi deschise, focuri aprinse cu trosnetul lemnului şi vuietul flăcărilor. Apoi, corul nazal al samovarului.

Dănuţ se îmbracă repede punîndu-şi halatul de noapte al domnului Deleanu. Intră în antretul care despărţea odaia Monicăi de-a Olguţei. Pe masa din mijloc, samovarul prezida arămiu tăcerea matinală a ceştelor rotunde. Mirosea a pîne prăjită. Se aşează pe un scaun aşteptînd.

Monica intră îmbrăcată în uniformă, cu geanta în mîină şi şorţul negru peste rochia cafenie.

Se priviră lung şi zîmbiră lung.

Dănuţ îi luă geanta din mîină. O deschise.

— Ce cauţi, Dănuţ?

— Un caiet de notiţe,

— Vrei să scrii, Dănuţ?

— Poate!

— Am caiete pentru tine dincolo.

— Nu. Monica. Dă-mi un caiet început de tine, un caiet de şcoală.

— Poftim: "Notiţe la istorie".

— Dă-mi şi un creion. Îmi dai mie caietul?

— Mai întrebă, Dănuţ!

Se aşează la masă. Monica îşi aplecă bărbia pe umărul lui.

MEDELENI

ROMAN

— Monica, începu Dănuţ fără s-o privească, luîndu-i mîina într-a lui, astă-noapte am vrut să-ţi scriu o scrisoare. Aveam o noapte întreagă înainte. Şi abia azi dimineaţă mi-am dat seama că scrisoarea către tine era un roman...

— Scrii un roman, Gutunărel? îl întrebă Olguţa, apărînd cu şorţul de uniformă pe umăr şi ghetele descheiate.

— Voi scrie, răspunse Dănuţ, fără să dea drumul mîinii Monicăi. Am găsit titlul.

— "Notiţe la istorie", ceti Olguţa titlul tăiat al caietului. Frumos titlu! Eşti inspirat!

Monica şi Dănuţ zîmbiră, strînşi alături.

— Şi tu eşti în romanul meu, Olguţa.

— Mă dai publicităţii! Ce nume-mi pui?

— Olguţa.

- Vra să zică "Notițe la istorie?"
- Da. La istoria Medelenilor.
- Și de unde se luminează "negurile istoriei"?
- De la descălecat.
- Al cui? Al iui Buftea-Metaforel-Gutunărel-voievod?
- Dănuț zîmbi.
- Nu. Al Monicăi.
- Domnie fericită?
- Uite-te și tu...

Toți trei zîmbiră. Monica era roșie în haina întunecată de școală.

Olguța se înclină adînc în fața Monicăi, ținîndu-și șorțul în mînă.

— Măria-ta, în fața posterității, adică în istoria scrisă a Medelenilor, voi fi plecată damă de onoare a măriei-tale. Dar pînă atunci rog pe măria-ta să-mi încheie șorțul, să toarne ceaiul și să-mi spună ce-avem la istorie.

V TÎNĂRUL ROMANCIER

Cele mai frumoase zile de primăvară nu le aduce april, firească lună de primăvară, ci uneori numai octombrie, gravă lună a toamnei.

Subt albastrul înăsprit al cerului, sînt zile de căldură aurie, limpezi pe pămîntul dur al toamnei, cu parfum de soare printre copacii morți în picioare și vrăbii gălăgioase, a căror veselie robustă are accentul rîsului copilăriei omenești.

Cînd vin aceste zile, copiii și vrăbiile se joacă pe străzi; moșnegii se așază pe scaune în fața casei, cu paltonul pe umeri și capul descoperit; femeile, primăvăratece în haine de toamnă, își scot mânușile ca să-și alinte șuvițele de pe tîmple; bărbații simt nevoia să fie tineri; tinerii, nevoia să fie frumoși; servitoarele care scutură covoare prin ogrăzi, se opresc, privind cerul, și oftează surîzînd olteanului cu zarzavaturi, fercheșului sergent de zi sau rîndașului care fumează cu mînicile suflecate; găinele cotcodăcesc gutural ca vara, cîinii se tăvălesc pe jos, rămînînd cu picioarele în sus; pisicile se-ntind pe-acoperișuri, lăsînd vacant locul de lîngă sobă; și liceenii fug de la școală, chiar dacă n-au întîlniri sentimentale, ca să se plimbe "în tunică".

Dănuț își lua ceaiul pe terasă. Toate mișcările-i erau mirate în soarele cald, care-l ademenise pe terasa condamnată pînă atunci din pricina frigului și a ploilor.

Se deșteptase ca de obicei la șapte și zece, deși ora duminică. În schimb, se lenevise în pat cu geamurile deschise și storurile ridicate. Se deșteptase în acordurile unui lied visat, fredonîndu-l:

"Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne..."

Își făcuse baia cîntînd. Îmbrăcase o uniformă, pusă numai de vreo două-trei ori astă-primăvară, de postav cenușiu închis, bine croită, care-l arăta zvelt cum era; își prinsese părul în rețeaua de cap și ieșise pe terasă, poruncind lui Gheorghită să-i servească ceaiul acolo.

Mai avea un an de școală și isprăvea cu o epocă în care întîrziase. Era decis

să-și facă universitatea la Iași. Nu-i era greu să-l convingă pe Herr Direktor că înscriindu-se la Facultatea de drept, practica simultană, pe care ar fi făcut-o în biroul tatălui său, îi era necesară, întregindu-i învățătura teoretică. Vorbise în această privință cu doamna Deleanu, cîștigată mai dinainte pentru acest proiect.

Se ducea la Iași pentru Monica și pentru el. Nu-și simțea nici o aptitudine pentru drept și avocatură. Era hotărît să scrie, nu să învețe. De ani de zile acumulase un material bogat pe care nu-l folosise. Vroia să debuteze în literatură cu un roman al cărui personaj principal să fie copilăria. În acel roman să răstoarne tot conținutul "turbincei lui Ivan". Dorea să-l construiască pe două planuri: unul, cel dintîi, de realitate direct și concret prezentată; al doilea, presimțit mai mult, de lirism înnăbușit, care să dea lectorului, în timp ce urmărește acțiunea primului plan, impresia de muzică în vis. Toate siluetele realității să fie dublate de o lumină care să le dea conturul halucinant de precis, ireal totuși, al copacilor și caselor în orbitorul vifor neclintit al lunii pline. Poem și roman mereu suprapuse. Contopire de viață și basm. Să aibă lectorul mereu impresia miracolului posibil, ca în epocile evanghelice, deși acțiunea să fie situată în realitatea contemporană. De altfel, asta-i copilărie. Copiii n-au cretinismul beat și serafic pe care li-l atribuie literatura confecționată în cofetării. Realitatea există pentru copii mai violent decît pentru omul matur, blazat de ea. Copilul n-o evită, o înfruntă mereu. Omul matur cearcă s-o uite, să scape de ea, copilul o caută, o caută și în povești. Dar realitatea conține, pentru copii, miracolul inexistent pentru omul matur.

Dacă scaunul de lemn din biroul omului matur ar înflori deodată, supunîndu-se poruncii de primăvară a fraților săi din livadă, sau dacă în ietacul omului matur, în noaptea Crăciunului, ar intra Moș Crăciun, fără ca uși să se fi deschis sau pași să fi răsunit, sau dacă în noaptea Învierii, întorcîndu-se de la biserică, ținînd în mînă lumina ar întîlni un înger care și-ar aprinde lumina de la el, spunîndu-i: "Hristos a înviat", omul matur ar înnebuni, ar consulta un doctor de boli nervoase sau ar deveni idolatru.

Copiii nu sînt nici nebuni, nici îngrijorați de echilibrul minții lor, nici idolatri. Sînt fiii omului matur, carne din carnea lui, dar omul matur nu mai e copil, și ei sînt. Lucizi, înregistrează realitatea așa de clar și de amănunțit că dacă n-ar fi distrați și uituci — copii — ar fi cei mai acerbi filozofi. Nebunii cred toate miracolele posibile, și poeții le văd aievea, deși nu-s. Și mai au copiii ceea ce numai adevărații poeți ai lumii au în rarele clipe cînd sînt: mirarea. Dar copiii o au mereu; inconștienți de valoarea ei și dezinteresați, o trăiesc, n-o exploatează.

De aceea, romanul copilăriei trebuie să aibă realități precise, enigmatice totuși, prin ceva lăuntric, invizibil lectorului, cum sînt școlarii în vrîsta ingrată cînd poartă o dragoste adorabilă sub uniforma de liceu, care-i slujește mai tare. Să fie o senzație de dragoste, de îndrăgostire, în atmosfera romanului, fără ca micii eroi să iubească.

Eroii să se joace mereu. Să fie într-o continuă recreație. Să nu-i amestece în nici o dramă a părinților sau a altor persoane mari. Nici o tragedie matură să nu le impune gesturi de liliputani actori. Să-i vadă lectorul mereu jucîndu-se — profesioniști ai capriciului într-o vacanță ca toate vacanțele copilăriei, normală prin tot. Din cînd în cînd numai, viața, care treptat se adună în jurul lor, să fie vizibilă prin ceva: o melancolie, o durere. Atunci cea simplă prezență a vieții să

arate sfișietoarea vremelnicie a copilăriei — care să capete prin aceasta o umbră de moarte — și exactele ei dimensiuni de sătuleț la poalele unui vulcan.

Trebuia să scrie acest roman. Vroia să retrăiască amănunțit dragostea lui pentru Monica, de atunci de când liniile de zare ale îndrăgostirii abia se limpezeau în sufletul lui de copil. Vroia s-o iubească din nou din clipa când o cunoscuse. Și dragostea lui ca un vînt să-i aducă viul parfum al copilăriei. Simțea că numai când va isprăvi acest roman va fi copt, avînd într-adevăr vrîsta lui, schimbînd anotimpul sufletesc. Ca să-l scrie, însă, avea nevoie de prezența Monicăi. Numai ea îl aduna, îl lămurea și-i da exaltarea folositoare scrisului. Monica era singura fereastră deschisă pe sufletul lui. Visul lîngă Monica era energic și devenea creator. Prezența ei îl limita, dîndu-i intimitate. Monica era pentru el ca o hrubă în care visurile se închegau statui. Lîngă ea scrisese *Alunele veveriței*, lîngă ea, *Troița*, lîngă ea va scrie *Medelenii*, corabie pe care venea dragostea în alaiul copilăriei.

Totuși, nu putea numi inactivitate timpul petrecut la București. Lungile convorbiri cu Mircea erau un fel de pregătire a romanului viitor. Dănuț se îndoia dacă o va putea realiza pe Olguța.

— Olguța, în scris, va fi neverosimilă. Cînd eram copil nu mi-o puteam închipui dormind pe Olguța. Era într-o continuă efervescență. Avea ceva frenetic. Ea ducea toată casa. Pe mine mă prostea după cîteva clipe de emulațiune, care mă consumau. Cred că-i imposibil s-o redau pe Olguța. Și decît s-o falsific, decît să-i încetinesc ritmul, prefer să renunț la ea.

Mircea susținea că în romanul lui Dănuț, Olguța va fi un suveran ordonator al întregii atmosfere. Ca soarele, ea va da umbrele și luminele romanului. Fără de ea, moș Gheorghe va fi un personaj inutil și convențional. Fără de ea, Monica nu va mai fi Monica. În sfîrșit, fără de Olguța, Buftea va părea energic și odios tiran al Monicăi. Mircea vedea în Olguța însăși inima romanului...

— ...Înțelegi, Dan, romanul tău nu va avea și nu trebuie să aibă acțiune. Dar lipsa acțiunii distruge un roman, face din el o grupare de fragmente statice. Ori, lipsa acestei acțiuni va fi înlocuită strălucit prin desfășurarea temperamentului Olguței. În peisajul Medelenilor, Olguța va fi apa curgătoare...

— Da, Mircea, ai dreptate, dar viteza sufletească a Olguței n-o am. Aș putea deveni Olguța într-o pagină, dar într-un roman întreg nu cred. Ca să descriu o succesiune de gesturi de-ale Olguței, trebuie să beau cîteva cafele negre. Să-mi zbîrînie sîngele. Să-mi fie gîndul neprevăzut și vivace ca un zbor de rîndunică. Olguța cere o tensiune prea mare ca s-o poți plagia sau reconstitui... Aș prefera s-o trimit la Slănic în timpul romanului și să vorbesc uneori despre ea, fără s-o introduc direct în acțiune. Sau să fi murit Olguța și să-și amintească Buftea despre ea, sau să istorisească năzdrăvăanii de-ale ei moș Gheorghe.

— Dacă moare Olguța, mor și Medelenii...

— Impresia ta.

— Convingerea mea, și ți-am explicat și rațiunea ei. Olguța, numai, va da romanului energia realității. Fără de Olguța romanul tău e o poezie în proză, o altă *Troiță*, mai mare ca dimensiuni.

— Nu, Mircea... Și de altfel ți-am mai spus că Olguța într-un roman ar părea neverosimilă, ar fi chiar. Ar da o impresie de încordare obositoare pentru lector, ar părea antipatic precoce — și asta ar distruge atmosfera de copilărie normală, pe

care vreau s-o realizez.

— Dan, nu fi vanitos! Spune că nu poți, nu că-ți strică.

— Poate! Am impresia că nu pot.

— Te înșeli!

— Mă cunosc.

— Nu te cunoști. Ești fratele Olguței. Nici nu-ți dai seama de măsura în care sînteți frați. Eu știu mai bine.

— Nu văd!

— Un singur exemplu: v-am privit jucînd tenis. Erați identici. Același ritm. Dar asta n-ar fi mare lucru! Cum spuneai tu, aveți aceeași "viteză sufletească". Numai că Olguța o are trăind, iar tu o ai scriind. Înainte de a-mi arăta Monica unele notații din *Alunele veveriței*, credeam că ești un liric. M-am înșelat... E greu să-ți dovedesc, dar am intuiția că aveți aceeași viteză sufletească. Olguța va fi pentru tine dificultatea și tot ea va fi victoria. Ai copilărit cu Olguța, ești fratele ei. Creațiunea în care vei realiza tot ceea ce-i lăuntric la tine — energia — va fi Olguța. Greșala ta e convingerea că ar trebui să o plagiezi pe Olguța, cum spuneai. Nu! Pe Olguța o vei scoate din tine. Olguța e o virtualitate a ta, existînd întîmplător și în realitate. Cu ea te vei descoperi pe tine.

Discuțiile cu Mircea gravitau mai ales în jurul Olguței.

Dănuț plănuia ca romanul să aibă două decoruri centrale, cu radiațiuni speciale fiecare. Un decor în care să plaseze elementul cotidian al vieții, și altul de care să lege o emoție de peste hotarul realității. Întîiul decor era ales: curtea moșiei Medeleni. Al doilea, însă, nu era încă fixat: ori podul casei, ori căsuța lui moș Gheorghe. Podul casei ar fi însemnat proeminența în romanul proiectat a lui Bufta. Podul era refugiul lui. În pod erau mobile scoase din viață și un trecut necunoscut, al străbunilor morți. Acolo Bufta singur era stăpîn. Dar căsuța lui moș Gheorghe era locul unde Bufta o cunoscuse pe Ileana Cosînzeana. Acolo tremurase întîia stea în sufletul botosului erou.

Mircea era de altă părere. Și podul, și căsuța lui moș Gheorghe. Podul trebuia să fie odihna și hrana de vis a "turbinței lui Ivan". Acolo "turbința lui Ivan" se umplea de mister, de trecut, de prezent și de melancolie, larg deschisă, la adăpost de viață în calmul decorului vetust. Căsuța lui moș Gheorghe, însă, pe lîngă emoția din fața Ilenei Cosînzeana, avea alt rost: trebuia să dezvăluie un nou aspect al Olguței, întregitor. Războinica, dîrza, ireductibila Olguța numai acolo putea fi "duduița moșului".

Scenă cu scenă, capitol cu capitol, versiune cu versiune, Mircea lupta pentru Olguța, apărînd întîietatea ei din roman, așa cum i-o indica realitatea.

Argumentul suprem, singurul eficient, fusese răspunsul Monicăi la scrisoarea în care Mircea îi reedita minuțios discuțiile referitoare la roman, cerîndu-i părerea.

"...Și eu cred că ai dreptate. Sîntem douăzeci de eleve în clasa șaptea. Din cauza Olguței, toate avem note mici la conduită, dar se distrează și profesoara care le pune. Mă tem că Dănuț și cu mine, fără de Olguța, am fi avut zece la conduită, și n-am mai fi fost copii..."

"...Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne..."

Aprinse o țigară.

— Zi de april!

Zîmbi cu ochii micșorați. Semăna cu Monica ziua aceasta limpede, plină de soare, gravă. Soarele îi juca pe genunchi. Închise ochii. Ar fi vrut să aibă capul Monicăi pe genunchi. Să fie singur cu ea, cum era cu soarele...

— S-s-salve, piciule!

— Bună dimineața, Tonel.

Înainte să-l vadă, auzise explozia pintenilor. Căci Tonel, după cum îi anunțase pe băieți în ziua plecării lor la Medeleni, renunțase la cariera intelectuală, alegînd cariera armelor, deocamdată a pintenilor. Pintenii lui Tonel erau mai guralivi chiar decît purtătorul lor. Era artilerist: sabie lungă, uniformă croită pe talie.

— N-n-nici K-k-kronprințul, bă, n-are t-t-talia lu Tonel!

...Cizme de lac, natural, cu rozete, și acei zurgălăi epici numiți pinteni cînd sînt destinați să intre în burta calului.

De cînd era artilerist trata pe foștii lui colegi de "pici", chiar și pe Dănuț. Venea regulat în Pitar-Moșu duminică, după subsidii bănești, țigări, parfum, colonie, pudră, "c-c-conversații amicale" și plimbări la Șosea cu mașina.

— H-h-hai, bă, că e tîrziu!

— Unde, Tonel?

— L-l-la vernisaj, bă!

— Care vernisaj?

— L-l-la Ateneu, mă! P-p-pallă, mă, ă-ă-âla cu p-palatu!

— Ce cauți tu la expoziții de pictură, Tonel? Te interesează?

— Ce-ce-ce, mă? Tonel e civil, mă? M-m-mă crezi m-moftangiu! A-a-am un *rendez-vous* c-o damă șic! M-m-mergi, bă?

— Așteaptă-mă.

Vernisajul expoziției lui Alexandru Pallă! Marele eveniment artistic al sezonului! Uitase! De cinci ani Alexandru Pallă nu mai făcuse expoziții în țară. Ținea s-o vadă. Făcu în treacăt o legătură între ceea ce-i spusese Gheorghită și deschiderea expoziției Pallă. În timpul lipsei lui din București, venise Anetta cu o scrisoare din partea Adinei, întrebînd unde-i Dănuț. Gheorghită cercase, fără succes, să obție scrisoarea. Înciudat, răspunsese că Dănuț a plecat la Iași și că nu se mai întoarce... Vra să zică tot mai există Adina Stephano! Oare Ioana Pallă izbutise? Evident, da. O dată cu venirea toamnei o expediase pe Adina de la Sălcii? Probabil. Poate că o trecuse cumnatului ei... Ce putea să-i scrie lui, Adina Stephano?

Porni împreună cu Tonel spre Ateneu.

— Piciule, ți-am văzut d-dama! Șic, mă! A-are limuzină!

— Care damă, Tonel?

— E-e-ec!

— C-c-cîte ai, bă?

— Nici una, Tonel.

— Ce brașoave, bă? A-a-aia de la Gara de Nord. C-c-cînd ați f-facut voiaj dă nos!

— Ce Gară de Nord, Tonel?

— M-m-măăă! Mă crezi fraier?! Pare rău... Ș-ș-știu de la Anetta, mă! M-mă faci să comit i-indiscreții!

— De unde-o cunoști tu pe Anetta?

— O-o p-pasadă, mă! P-pontam și eu d-dama, d-d-da nici servanta nu-i rău!
A-a-are crupă, mă!

Dănuț rîdea ca într-o grădină de zarzavaturi.

— P-piciule, n-o lăsa! S-stă bine, mă! P-palatu lui Pallă, bă! Ș-și casă cu chirie!

— Aha!

Tonel îi făcu din ochi, dîndu-i o sfîrlă peste burtă.

— T-t-trai, 'oțule! Ațin'te!

Se opriră în fața ușei laterale a Ateneului. Intrară din plin soare în umbră de coridor rece. Erau mai multe expoziții, vizitate numai de cîte un student cu hainele periate și părul lustruit, neclintit ca un copac scuturat, de grupuri de școlărițe înghesuite în tablourile pe care n-aveau voie să le pipăie, deși culorile erau atrăgătoare ca ale bomboanelor în borcanele vitrinei, și de pictorul expozant, fumîndu-și britanic luleaua în fața artei proprii și a profanilor calici.

O sală numai, răsplinea zvonul de piuituri și foșnet de mătăsuri ale seratelor dansante. Se îndreptară într-acolo. Întîia impresie era că nu se invită atîta lume într-o sală atît de mică. Înghesuială de tramvai ducînd publicul la curse, dar elegantă. Predominau femeile. Expoziție de parfumuri mai mult decît de pictură.

Tonel intră salutînd publicul cu o bătaie de pîteni, ca un sublocotenent de jandarmi venit să facă o discretă arestare în "lumea mare".

Dănuț rămase la ușă, desolidarizîndu-se de Tonel. Mătăsurile vorbeau franțuzește, intercalînd neconținute exclamații admirative, care alcătuiesc vocabularul exclusiv al femeilor în fața picturii. Pereții ardeau de culori orgiace, ca vitralii deschise pe izbucnirea toamnelor sau ca rugul zării de apus dus în galop de valuri verzi, din orizont în orizont. Se desprindea parcă un vînt fierbinte din culorile în care aceeași inimă puternică și pasionată bătea.

Ochii lui Dănuț străluciră. Deși era în afara ușei, se descoperise. Puterea și fastul mitologic al culorilor îl cucerise deodată. Nu amănunțise nici un tablou în parte — era și greu cu atîta forfotă de lume — dar pereții iluminați îi împrejmuiseră sufletul ca un vîrtej, dîndu-i un ritm nebun de bacanală. La fel îl tulburase muzica lui Wagner.

— Ce idioți!

Apostrofa îi scăpase. Violența sîngelui dezlănțuit prefăcuse gîndul în vorbă. Un superb cap de bărbat, ușor surit la tîmple, cu ochi și barbă orientală, se întoarse zîmbind spre liceanul cu ochi și obraji entuziasmați și injurioasă sinceritate pentru vizitatorii expoziției.

— Îți place, tinere?

— Dumneavoastră sînteți pictorul Alexandru Pallă?

— Da, tinere, răspunse pictorul, cercetînd capul îndrăzneț al lui Dănuț.

— Isus i-a dat afară din templu, vorbi Dănuț emfatic pentru urechile dimprejur, mirîndu-se el singur de îndrăzneala lui.

Fața pictorului se încreți de rîs.

— Ai douăzeci de ani?

Dănuț dădu din cap energic.

— Ești poet?

— Da.

De la egal la egal.

— Adia! Adia! *Enfin!*

Un val de lume îi despărți.

Dănuț se dădu la o parte în afara ușii. Recunoscuse ochii Adinei, alături de obrazul impertinent al Ioanei Pallă. Îi răsuna ciudat accentul de triumf copilăresc, cu care pictorul o întâmpinase pe Adina. Îi amintise propriul lui accent de demult, când și pentru el doamna Stephano era: "Adina! Adina!"

Vra să zică... Îi părea rău. Ar fi vrut să-l cunoască pe pictorul Pallă, să-i arate că el, Dănuț, merita să stea în templu, și că pe toți ceilalți trebuia să-i dea afară cu biciul.

Bietul om! Și el vedea în Adina ceea ce văzuse Dănuț! Și ce furtuni va stîrni Adina în sufletul unui om în care culorile erau ca hergheliile de cai sălbatici în puste...

Întîlnise, în sfîrșit, un om spre care sufletul izbucnise cu aplauze și aclamații, izbutise să schimbe o vorbă cu el — și iată, Adina Stephano era între ei. Păcat...

Postat lîngă ușă, aplecă din nou capul spre sarabanda culorilor. Privirea unui portret așezat în fața ușii, la loc de cinste, îl făcu să tresară. Ochii Adinei, zîmbetul Adinei, tenul de floare de măr, roșeața tomnatecă a părului, mîinile încrucișate pe genunchi. Putea să se intituleze portretul: *Fetița care vede și aude îngerii. N-o turburați! Tăcere!*

— Dănuț!

Văzu mișcarea buzelor și auzi numele nerostit. Încrucișase privirea Adinei prin mulțime și-și văzuse numele în buzele ei.

Plecă.

Auzi pași mărunți în urma lui, răsunînd pe trotuar.

— Dănuț!

Nu se opri.

— Dănuț!

Adina era lîngă el. Îl privea mirat și trist. Gîfîia. Era îmbrăcată cu un *tailleur* de catifea neagră, luminat de gulersșul suplu al bluzei de mătăsă albă. Pe cap, o tocă de catifea neagră, cu chenarul ruginiu al șuvițelor de păr.

— Sărut mîna, doamnă.

Adina nu-i întinse mîna. Un zîmbet îi plîngea pe față, înclinîndu-i capul.

— Doamnă?

— Doamna Stephano, răspunse Dănuț, cu chipiul în mîna.

— Doamna Pallă, Dănuț.

— Aa! N-am știut. Felicitările mele, doamnă!

Mai mulți domni, ajungîndu-i din urmă, o salutară adînc pe Adina.

— Sărut mîna, doamnă, se înclină Dănuț pentru a doua oară, hotărît să plece.

— Dănuț... hai cu mine, Dănuț...

Vorbea abătut, blînd, cu ochii mari și capul aplecat pe o parte de același zîmbet.

Dănuț ridică din umeri. Vîntul și soarele îi aprindeau mișcări rotunde în păr.

— De ce te temi, Dănuț?... Acoperă-te, e soarele prea tare... Dănuț, hai cu mine, puțin numai...

Porniră alături. Tăceau amîndoi. Ceva trist îi despărțea. Pe Calea Victoriei fură întâmpinați pas pas de saluturi plecate, la care Adina răspundea distrat, și Dănuț

jenat. O luară la vale, pe strac Sfîntul Ionică.

Trecură dincolo de "Enescu".

— Vreau să-ți dau scrisorile tale, Dănuț...

Nu îndrăzni să-i spună iarăși "sărut mîna, doamnă", fiindcă văzuse tremurul lacrimilor în gene și în glas.

Traversară bulevardul și, pe rînd, străzile cunoscute ale celei dintîi iubiri de tinereță apărură lui Dănuț, aceleași, fără bătaia de inimă de atunci.

Se simțea ca la înmormîntarea unei rude indifferente. Tonul "sărut mîna, doamnă" îl ofensa prin odiosul convenționalism teatral, și altă soluție nu găsea. Nu-i spunea "Adina", fiindcă pentru el nu mai era "Adina", și era obligat să fie artificial față de Adina, care era — sau părea — naturală în "rolul trist".

Mergeau încet, cu o cadență agreabilă cînd te plimbi pe o alee de toamnă, răscolind straturile de frunze veștede cu piciorul, dar incomodă cînd vrei să ajungi undeva și să isprăvești mai repede.

Revăzu vitraliul albastru și tăblița:

MICHEL STEPHANO

Căpitan

din Marina Comercială

De ce-o mai păstra?

Adina sună. Apăru Aneta, cu un zîmbet iscoditor.

Mirosea a pustiu în casă. Mobile împachetate, paie pe jos: dezordinea începutului de mutare.

Intrară în ietac. Numai ietacul mai continua să trăiască în clădirea moartă. Stăruia încă parfumul Adinei. Într-un vas erau tufănele. Pe măsuta de noapte, într-un medalion, o fotografie de-a lui Dănuț în costum de patinaj.

Adina își scoase toca din cap, se așează pe marginea patului, îl privi pe Dănuț, apoi încăperea.

Ochii i se umplură de lacrimi.

Deschise buzele, le închise. Fața-i era palidă ca lumina prin care a căzut o pasăre ucisă. Se ridică. Umblă în dulap, scoase un cofret de fildeș adus din Italia...

— Dănuț... aici... aici... scrisorile tale...

Marele suspin al plînsului o cutremura toată, dîndu-i o respirație învălmășită. Lăsă cofretul pe un scaun și căzu pe pat plîngînd cu fața în așternut.

Ochii lui Dănuț se aburiră. Era atît de deznădăjduit plînsul Adinei și trupul ei zguduit în casa cu trecut împachetat, încît jalea îl birui, grea și deodată asupra lui.

Plîngeau alături amîndoi, pe același pat al iubirii lor. Și, ca împotriva unui îngheț nemilos, trupurile lor se alipiră, căutînd adăpostul căldurii omenești. Plîngeau strînși unul în altul, umăr lîngă umăr, tîmplă lîngă tîmplă.

Cu ochii închiși, ca prin somn, Adina cuprinse cu brațele capul lui Dănuț, cufundîndu-și fața în părul lui. Plîngea și-l săruta. Buclă cu buclă, şuviță cu şuviță, îl săruta ca pe un cap de mort iubit, îmbrăcîndu-i tîmplele în jilava căldură a buzelor și-a lacrimilor.

Dănuț își răsuci capul îngreuiat de o vibrație de întuneric opac. Buzele lui întîlniră buzele Adinei, ude, calde, arse. Se sărutară lung, lacomi, flămînzi,

ciocnindu-și dinții, mușcându-și buzele, îndurerându-se dînd sărutării țipătul singelui. Brațele se cuprindeau, se încleștau, dezmierdau, dezbrăcau, smulgeau, chemau, ademeneau, porunceau, luptau — flăcări aiurite.

— Adina!

— Dănuț!

Răsunase vechiul gemăt.

Zbor nebun deasupra unei prăpăstii cu vârtejuri mohorâte și fulgere orbitoare.

— Dănuț!...

Prăvălire rănită în prăpăstii fără fund. Deznădejdea vertiginoasă a fericirii vertiginoase...

Dulce ca o tînguire de vioară în cerul pierdut: "Dănuț"...

Muți, palizi, devastați, erau unul lîngă altul, străini ca doi morți în raclele lor.

Își așezară hainele, tăcuți, ca prin întuneric.

Dănuț ținea ochii în jos.

Se auzi motorul unui automobil. Se oprise la poartă. Răsunară două semnale ale claxonului.

Aneta se precipită în odaie fără să bată la ușă.

— A venit domnul!

— Bine. Spune-i să aștepte.

Dănuț își luă chipiul. Adina îl urmărea cu ochii rătăciți.

— Dănuț! Dănuț!... Să păstrez casa pentru noi?

— Nu.

— Dănuț... rămîi, Dănuț drag...

Îl apucă de pieptul tunicei, ghemuindu-se în el, cu ochii iluminați ca de un tremur de fulgere.

Se auzeau pași în curte și voci.

Dănuț se scutură.

— Scrisorile, Dănuț...

— Arde-le.

Trecu în goană prin sufragerie. Așteptă.

Nu mai putea aștepta. Ieși afară. Trecu hotărît prin curte, prin fața șoferului blazat. Trecu înainte, înainte.

Avea în nări parfumul Adinei, și din haine parcă și din mișcări i se pulveriza mereu.

— Ce murdărie! Ce murdărie!

Din toate părțile soarele, soarele curat sub cerul albastru. Zi limpede și gravă de april.

Monica! Monica!

Unde erau marile aripi de lebadă cerească ale îngerului dragostii lui? Unde? Se înăcriseră deodată, fleșcăite, ca o vulgară frișcă.

— Ce murdărie! Doamne, Doamne!

Mergea în goană, cu spinarea aplecată. Un clacson cîrîi aspru. Întoarse capul, se dădu în lături. Adina între Ioana Pallă și Alexandru Pallă, ca o fetiță adusă de la o înmormîntare. Amîndoi erau aplecați asupra ei. Limuzina trecu.

— Ce murdărie!

Se simțea netrebnic și bătrîn.

O luă pe bulevard la deal, fără să vadă, fără s-audă mergînd, mergînd.

— Hei, tinere! Băiețuș! Numărul 432!

Întoarse capul.

— În ce clasă?

Se apropie, ducînd instinctiv mîna la chipiu.

— A! Dumneata ești, Deleanu! Bine, Deleanu, ce Dumnezeu, nu ești încă student!

— Mă iertați, domnule director, eram preocupat...

— Bine, bine! Tot elev bun?

— ...Dă!

— Bună ziua, Deleanu.

— Vă salut, domnule director.

Făcu vreo cîțiva pași. Se opri. Un zîmbet i se închea pe față. Bine că nu-l prinsese fumînd pe stradă!

Și zîmbi, un zîmbet la care participau și plămîinii.

Slavă Domnului! Era încă elevul Dan Deleanu dintr-a opta modernă.

Ionel Teodoreanu
La Medeleni

Vol.4

ÎNTRE VÎNTURI

PARTEA ÎNTÎIA

1
SFÎRȘITUL UNUI AN ȘCOLAR

Ardeau numai luminile utile, depărtate cu precizie unele de altele, aerian izolate, cu spații de noapte marină între licăririle lor fragile. Întuneric prin umbra onctuos spintecată — spuma elicei fumega alb pe vîntul lins al apei — fără de trup, tăcut; vaporul nu era decît procesiunea somnambulă a unei constelații grupată geometric, subț tremurul captiv al constelațiilor fixe.

Nu răsuna nici un tunet spumos de talaz — salt solitar sfărmat în larguri — nici pas desculț de val nu s-auzea, împiedicîndu-se în trena lungă. Tăcere fără cadență de frunză, iarbă, vînt sau undă: tăcerea cosmic destinată în fluida boltire a celor patru zări. Cosite, vastele întinderi abureau seva salină a mării. Amar, amar parfum de toamnă, de parcă Zeul apelor adînci strivise-n palme sucul pămîntean al frunzelor de nuc și, cu o singură mișcare, îl imensificase umed pîn' la stele.

Toți pasagerii dormeau în cabinele alb și jilav mirositoare a odaie de baie, cu ferestrele închise, înfășurați în păături groase, căci după suavele nopți mediteraneene, cu dulcea lor privire de un albastru marin subț vălurile de cadîină ale lunii, și cu suflarea lor de floare de lămîi, migdal și portocal — aspra noapte a Mării Negre înfricoșă ca ochii de corsar.

De aceea, coarta cabinelor de clasa I era pustie; *chaises-longues*-urile, goale. În curba molatecă a unora, cîte o batistă uitată amintea viteazul strănut care alungase în cabină pe călătoreala hotărîită, în principiu, să aștepte răsăritul lunii.

Două *chaises-longues*-uri numai erau ocupate. Unul adăpostea o umbră, somnul unei umbre; celălalt, o lumină, o iluminare căpșunie cu intermitențe de întuneric: ritmul luminos al pipelor pufăite. Aceasta împrăștia mirosul franc al *maryland*-ului. Fumătorul era un fanatic al *maryland*-ului, tutun a cărui aromă pornea elegiac din adolescența-i depărtată, cu bereta de catifea a pictorilor înclinată

pe-o ureche în care viața din Montmartre răsună cu zvon de sărutări, pahare sparte sau ciocnite și argot de midinete.

*"La royne Blanche comme lis
Qui chantait à voix de seraine
Berte au grant pié, Bietris, Alis,
Haremburgis qui tient la Maine,
Et Johanne la bonne Lorraine
Que Englois brûlèrent à Rouan
Où sont-ilz, où Vierge souveraine?
Mais où sont les neiges d'antan?"*¹

Unde era Parisul de altădată? Alt sunet aveau cafenelele, alt miros. Monedele yankee și britanice ricanau cinic, ca și răsfrîngerea lor în ochii midinetelor de astăzi.

Odinioară, moneda franceză aruncată pe zincul bistro-ului era râsul boemei calice. Nu mai răsună. Calicia de după război se numea mizerie, și era.

Fumul pipelor engleze și americane, adevărat *cocktail* tabagic, fiertură de tutun cu miere, santal, smochine și opiu, dulceag ca sarailiile orientale, echivoc, trîndav și cu cleioasă ceață, izgonise simplul și bărbătescul fum de *maryland*; ori poate acesta pierise deasupra tranșeelor galice o dată cu o întreagă generație al cărei parfum fusese.

Jazul antropofag, urlat, scuipat, scrișnit, orăcăit și hîrîit de gura cacofonică a negrilor buzați, destrăbălase zîmbetul francez, copil al șansonetei melancolice și malițioase. Vechiul Paris ardea pe rugul valutar, încălzind obrajii congestionați ai celor care arseseră odinioară pe Ioana d'Arc, și ai fraților lor transoceanici.

Alexandru Pallă, moldovean cu străbuni de pe vremea lui vodă Ștefan, nu se mai simțea contimporan cu viața Parisului. Îmbătrînise?

Cînd nu mai ești contimporanul epocii în care-ți porți declinul vîrstei, ci numai al pietrelor amintitoare a epocii apuse, te-ai sihăstrit în trecut, ca înserarea în apa brumărie a unei vechi oglinzi, printre tăceri uscate de mătăsuri.

Alexandru Pallă nu mai trăia viața Parisului, și cum pentru el a trăi însemna a picta, nu mai picta viața Parisului, dar nici viața demodată a amintirilor. Pe pînzele lui de după război, curgeau apele Senei cu cenușiuri lung ostenite spre funduri turburi de argint, dar nici o vîslă nu le turbură visarea, nici un catarg, nici un braț

¹ Regina Blanche, ca un crin / Cîntînd cu vocea-i fermecată, / Bietris, Alis, Berte cu picior plin, / Haremburgis din Maine de-altădată, Lorena Ioana nenfricată / Ce-au ars-o anglii la Rouan, / Unde-s, stăpîină precurată? / Ci unde-i neaua de mai an? (Fr.)

de om, și curgerea lor ca și a timpului era parcă solemn împovărată de imensa trenă a propriului trecut; visau cheiurile Senei cu parapete triste și pustii, c-un uuit de vînt parcă amuțit prin golul lor și un vîrtej de frunze moarte, dus; cîte un pod trecea de la un mal la altul cu pașii tăcerii prin rugina lui; se năruia un zid de casă veche cu varul măcinat ca fața de os a leproșilor.

Domina albul în toate pînzele, dar un alb a cărui fragedă lumină se stinsese, un alb colbăit ca surul fior al ațelor de păianjeni în casele părăsite.

Într-un singur peisaj, tot un parapet pe cheiul Senei, viața lăsase un semn. Sena curgea cu gestul halucinat al brațelor de oarbă bătrînă, călăuzind trupul prin locurile tinereții. Pe parapet atîrna o păreche de mănăși mici de femeie, albe. Se înecase femeia care le purtase? Poate că le uitase acolo după ce strînsese în mîinile goale mîinile iubitului ei. Plecase poate fericită, cu dragostea alături. Dar ani trecuseră de atunci, desigur. Mănușile erau veștede. Parfumul delicat al mîinilor care le purtase, pierise. Melancolia dezumflată a albului lor mort pecetluia gestul ostenit al anilor.

Toate tablourile puteau fi intitulate: Tăceri. Tăceri ca în unele case ale epilogului romanelor lui Turghenief. Întipărirea elegiacă a timpului pe decoruri ale tinereții. Prin zgomotul barbar al epocii, "tăcerile" lui Alexandru Pallă erau un anacronism.

În apartamentul din rue de l'Observatoire, două "tăceri" trecuseră de-a dreptul în odaia Monicăi, deși fuseseră dăruite Olguței, și deși Alexandru Pallă socotea că mai nimerit le-ar fi fost locul în odaia pianului negru unde asculta nocturnele lui Chopin privind corbul pletelor Olguței desfășurîndu-și aripile pe profilul solitar deasupra muzicei ca figurile săpate-n prora triremelor — decît în odaia unde Monica își lucra teza de doctorat — *Baladele lui François Villon* — cu o gravitate blajină de bunică

și c-un zîmbet blond de miere și de tei în cozile medievale.

*

Brusc, noaptea fu neagră.

Enorm răsărită în enorma încruntare, plată, grea, fără lumină, de un roș otoman — luna. Orizontul era straniu ca un zid care deodată ai simți că te pîndește c-un ochi de ciclop; ca un uriaș zid de marmură neagră care ar deveni deodată un ochi roș, fără trup, fără cap, fără pleoape, fără gene, fără pupilă, ochi opac, orb, care totuși te vede, vine, crește, se dilată, te cuprinde, te soarbe umplîndu-se de sîngele inimii tale...

Coșmarul se ridică de pe pieptul mării. Desprinsă de pe tăiușul zării luna pluti masiv. Deasupra și în jurul ei pe cer se aprinse ca într-o mohorîre de fum gros, sanghinul nimb al vulcanilor.

Vroiau parcă să înflorească maci din truda și mocnirea sîngerie.
Înfloriră, roși, rubinii, profirii... se topiră în largă dîră. Îngălbeniră.
Palid, nuferi galbeni tremurară.

În noaptea limpede, cu abur aiurit plutea paloarea pură a lunii, alungată tot mai sus de groaza roșie, căzută în adîncuri, a monstruosului ochi tentacular din încheștarea căruia scăpase. Și marea era acoperită de sudoare rece.

*

— Nu dormi, Olguța?

Trupul din *chaise-longue* nu se mișcase. Ochii nu clipeau; mari deschiși, priveau pironiți, fără să vadă în afară, ostenind fața, fruntea; privire din acelea care lasă cearcăne subt ochi și o dungă pe frunte.

— Olguța!

Alarma exagerată a glasului care-o chema, o deșteptă.

— Am visat, Pașa... și dumneata ai visat? urmă glasul șovăitor, cu o ironie automată.

Întoarse capul pe o parte. Vroia să fie singură.

— A răsărit luna!

— Da.

Se răsuci pe o coastă. Pledul îi lunecă de pe picioare. Pașa se ridică, se aplecă acoperind la loc trupul suplu. Răsufla greu, ca după un efort. Scutură cenușa pipei, o umplu, o aprinse.

Zorii lunii se ridicau pe mare de pretutindeni, ca și cum luna n-ar fi fost izvorul, ci numai semnul deșteptării lor. Albe denii în miez de noapte.

Unii oameni trăiesc în pat. Deopotrivă pentru somn și lenevirea trează, patul îi cheamă cînd iubesc, cînd cetesc, cînd visează. Viața lor e un lent și cotidian înec în pat.

Dacă și-ar face bilanțul plastic al orelor de pat și-al celorlalte, viața lor ar putea fi reprezentată printr-o vastă suprafață orizontală, într-un colț al căreia, prizărit, un mănunchi de verticale s-ar ivi ca o caravană în deșert.

Pentru Olguța, patul însemnase întotdeauna spațiul strict al somnului și nimic mai mult. În copilărie, cînd deschidea ochii dimineața, spontan sărea din pat, resortul săriturii fiind parcă în ridicarea pleoapelor. Această elasticitate a copilăriei o păstrase agresiv de-a lungul anilor școlari și al celor următori.

Acum ședea întinsă în *chaise-longue*, trează, cu ochii deschiși. Înfrîngere de corabie cu pînzele întinse, răsturnată pe ape.

Mari, gravi, neclintiți ca fluturii de noapte în lumină, ochii priveau.

Îi era frig. Dar răceala venea mai ales dinlăuntru.

Trecuse iarăși prin vis gîndul acela, ca un ghețar plutitor. "*Voilà, il est parti le*

petit bobo... mais s'il venait a se répéter, il faudra l'enlever tout de suite" ²...

Fraza păstra încă, intact, parfumul farmaceutic, iodat și fenicat, al hirurgilor. Când o auzise întâia oară, o înregistrase superficial urechea și profund sufletul. Profesorul Mass, meridional sonor ca o peșteră cu ecouri și hirsut, albise cum se zaharisește un gavanos cu dulceață de nuci: tumultul cârlionțat al părului, musteților, sprâncenelor și bărbii era o cristalizare zaharoasă din care două nucușoare verzui rîdeau: ochii. Intonată de buzele lui, fraza se impregnase de bonomie jovială. Nu putea ieși o profeție lugubră dintr-un astfel de om ilar. După câteva luni însă, procesul de dezagregare al cuvintelor de buzele care le rostise și de accentul cu care răsunaseră atunci, se împlinise. Fraza răsunase din nou, aton, cu miros hurgical, impersonal ca și cum cuvintele care-o alcătuiau s-ar fi format de la sine din tăceri de spital.

"...mais s'il venait à se répéter"...

Olguța cânta. Monica lucra în odaia ei. Pașa își fuma pipa. Rupt, un acord răsunase ca un candelabru răsturnat.

O tăcere cu sîngele zvîcnind în tîmple.

Obrajii Olguței albiseră.

Apoi, capacul închis brusc răsunase lung. Pianul amuțise negru.

— Noapte bună, Pașa!

Congediat mult mai devreme ca de obicei, Pașa strînse o mîină înghețată.

A doua zi, însă, și în toate zilele care urmară pînă la îmbarcarea din Marsilia, pentru Monica, Pașa, pentru profesorul ei de pian și pentru toate camaradele ei și ale Monicăi, Olguța fu aceeași Olguță de pînă atunci.

"...mais s'il venait"...

Cînd îți amintești cuvintele cuiva, e o mișcare în suflet, un murmur mut, o vorbire a gîndurilor. În sufletul Olguței, însă, nici o silabisire nu răsuna. Și totuși, fraza *era*. O vedea deodată, după ce o fixase lung fără s-o vadă, ca bolnavii pironiți în ghips pe spate, desemnul sau crăpătura păretelui din față, mereu privit, absorbit de ochi, orizont identic al cîmpului vizual.

Începutul era un coșmar. Simțise răceala viperii și înțepătura colților în sînul drept. Se deșteptase cu tîmplele reci și inima-n galop. Lucidă, imediat își dăduse seama că, în timpul somnului, cruciulița cu lemn sfînt, pe care o purta din copilărie la gît, atîrnată de un lăntujel lung, îi încrustase, ostil parcă, un colț în sînul drept.

Atît. Adormise iar, pe cealaltă coastă.

Peste câteva luni, dimineța, în odaia de baie, cu o mișcare familiară din copilărie, își apăsa părul cu palmele, de o parte și de alta a cărării. Abia ieșise de sub dușul rece. Simțise o jenă, ca o haină nouă greșit tăiată, care te strînge

² Iată, a pornit mica durere... dar dacă se mai repetă, trebuie s-o curm numaidecît (fr.).

subțioară. Făcuse mișcări cu brațele. Jena dispăruse. Reapărea însă atunci când ridica brațele deasupra capului. Parcă se strîmtase pielea. Descoperise cauza: o mică duritate rotundă, superficial ascunsă în sînul drept.

Ridicase din umeri și se îmbrăcase. Cîteva zile scena matinală se repetase, fără ecou diurn. Între timp, Monica plecase în Pirinei, pentru cîteva zile, la prietena lor comună Andrée Bertrand. Se dusesse la profesorul Mass, din cochetărie, ca să-i extragă "*cette énervante boule de graisse*"³

"Extracția" luase proporții de operație, din cauza decorului și a cloroformului numai, căci prezența profesorului Mass, în uniformă hirurgică, transforma lugubrul doliu alb al sălii de operație într-un alb culinar, un alb de cofetărie în care fierbe ciocolata cu dulce clocot, așteptată de mormanele de frișcă decorativă. Olguța se așezase pe masa de operație, în lunga cămașă de noapte al cărei miros de sulfina aducea parfum de Medeleni, îndepărtată solitudine a doamnei Deleanu.

Un gest neprevăzut al Olguței dăduse un ritm alegru și zîmbitor tăcerii preliminare în timpul căreia se pregătește cloroformul. Fusese invitată să-și scoată cămașa care nu avea deschizătură în față. Își scuturase pletele și cu o singură mișcare găsisese soluția oportună. Trasă brusc, din două părți, de degetele lungi și impetuoase, c-un fișit metalic olanda se rupse net pînă subț sîni. În această atmosferă de ea creată, Olguța își părăsise trupul de o puritate egiptiană, pe masa de operație.

După opt zile, abia, își revăzuse sînul, bandajat pînă atunci, când profesorul Mass îi scosese firele. Puțin bosumflat, ca un obraz de copil deșteptat noaptea din somn, purta o fină semilună roză.

"...voilà, il est parti le petit bobo..., mais s'il venait a se répéter, il faudra l'enlever tout de suite"...

Era frig și umed pe mare. O săgeta iar cicatricea, intimidîndu-i respirația. Închise ochii ghemuindu-și bărbia în piept. Sufletul ostenit de trup avea descurajarea luptătorului călit în lupte glorioase, când își dă seama că lama lungă, tăioasa prelungire a brațului, care-l purtase pînă atunci ca o firească aripă bărbată, i-a devenit deodată grea în mîna și străină, biruindu-l și pe el .

*

Amiaza lunii ardea atît de intens încît pleoapele somnului, opace, deveneau translucide ca boabele de poamă.

Nici albul mat al varului mînăstiresc, nici cerul sur al perlei în care un zbor de înger s-a împăienjenit și agonia unei lebede a fulguit; nici dura marmură în spuma căreia plutește alba nuditate a statuiilor; nici înghețatul crin și nici fosforescența

³ Acest enervant bob de grăsime (fr.).

albă a zăpezii — și nici una din înfloririle, mîniile, gînguririle, curgerile, plutirile și suavitățile albului pămîntesc, nu putea fi asemuită cu neclintita dezlănțuire a luminii de lună.

Fuseseră parcă păduri pe mare, păduri masive. Nu mai erau. Vibrau străvezii în golul luminii care le străbătuse mistuindu-le.

Neagră, densă ca încleștarea pămîntului, marea devenise adîncă, și clarul ei afund era al lunii: în cer ca și în mare. Fusesse pămînt, era apă haotică după somnul metamorfozei. Dar mai era pe undeva pămînt? Mai erau munți, dealuri, stînci, mari reliefuri aspre pe care pasul sună, și prin care cuvîntul filfîie-n ecouri? Dar mai erau pași? Mai răsunau cuvinte?

Trecea un zbor halucinat prin toate cele, pulberea unei viteze albe. Tot ce era parcă fusese numai.

Din orizont în orizont, stea, apă și noapte, sufletul era un gol în golul fără piedică și fără de hotar al lunii.

*

Minutarele cronometrului arătau două jumătate. "A stat", gîndi precipitat Monica, sărind din pat. Și încă zăpăcită de somnul întrerupt de lună ca de un pumn de apă proaspătă-n obraz, puse mîna pe beretă, reveni, smunci cămeșa de zi și ciorapii, scutură capul alungîndu-și cozile pe spate, clipi...

Tic-tacul ceasornicului o trase de ureche. Deschise fereștriuca, scoase capul, văzu ziua mare, găsi luna, o privi incredulă ca pe-o farsă de-a Olguței, zîmbi stelelor — era luna — și respiră adînc, punîndu-și mîinile pe inimă.

Cu capul înclinat pe o parte, părea că ține-n brațe un buchet prea greu.

Prin fereastra căscată, frigul pătrunsese, răbind căldura, cutremurînd trupul Monicăi.

Închise fereastra și se așeză pe pat bucuroasă că erau numai două jumătate, întristată că erau abia două jumătate, fericită că va ajunge la Constanța în zori, tristă că Iașul nu era port la Marea Neagră în locul Constanței, bucuroasă și tristă de toate cele, căci bucuriile Monicăi, ca și genele ei grele, se-nvecinau cu lacrimile.

Atîta aur îi îmbrăca părul, încît părea luminat de soare ca acele cupole ale bisericilor avîntate care mai strălucesc încă atunci cînd tot orașul e-n amurg. Poate de asta trupul părea mai nalt decît era, culminînd în aurul aerian.

Era frumoasă? naltă? zveltă? Nu-i erau palizi obraji, turburi ochii? Naltă, ar fi vrut să fie, zveltă, dulce, limpede ca dragostea pe care i-o aducea lui Dănuț după trei ani de despărțire. Să-i fie trupul conturul și iluminarea dragostei, cum pare cupa de cristal conturul și iluminarea pură a apei care-o umple.

Dănuț! Topit în buzele ei, numele drag nu era strigăt, ci tăcere îmbrățișată. Îl iubea atît de mult încît numai de la el primea impresia multiplă a vieții, zvîcnirea ei

caldă. Când se gîndea la Dănuț, o dulce greutate i se cufunda în suflet, și sub bătaia inimii, ultim inel deasupra unei cufundări adînci, ardeau comorile-ngropate în fluida imensitate a amintirii.

Era atît de real Dănuț, depărtatul Dănuț, încît toți ceilalți oameni pe care-i cunoștea, cu care trăia zilnic, păreau pictați pe pînze moarte, cu încremenită lor mișcare desuetă, cetiți în cărți prăfuite, cu voce tare; pentru Monica, tinerețea celorlalți părea situată în istorie, ca tinerețea străbunilor, căci singurul contemporan al inimii ei era solitarul Dănuț. Ușă al cărei mîner păstra întipărirea caldă a mîinii lui Dănuț, ușă prin care năvălea copilul mare cu vestea dragostei în ochi; fereastră la care privea Dănuț, cu bărbia în mîni, cum filfiau albastre dealurile Iașului, spre depărtata Monica; pernă, în care se îngropa capul lui Dănuț, bucle și parfum călduț, ca un mănunchi de flori uitat de Monica pe divanul ei; carte în care ochii lui Dănuț descopereau ca-ntr-o oglindă fumurie de-nserare, zîmbetul Monicăi aplecat spre el — sufletul Monicăi era tot ce putea fi în jurul lui Dănuț cu duioșie și cu bunătate.

Și totuși se ducea spre Dănuț, venind de departe; vaporul mergea încet și erau... "A stat!" se încruntă Monica.

Nu stătuse. Tic-tacul bătea regulat. Cu domoală hărnicie de furnici urnind uriașe greutate, clipele mișcau trupul de lăcustă moartă a minutarului.

Erau trei fără douăzeci... și aproape cinci minute.

Minutare! Minutare!

Ochii Monicăi se opriră pe toate minutarele familiare ei. Mergeau toate? Nu se oprise nici unul? N-a rămas nici unul în urmă?

Minutarele ceasului din bucătăria de la Iași mergeau. Ceas nichelat, cu pîntece de darabană, proptit gimnastic pe patru picioare, cu casca de alarmă a clopoțelului deasupra. Rămînea totdeauna în urmă.

— De ce nu-s gata puii?

— Da i-ați poruncit pi la opt!

— Sigur. Îs opt și un sfert, invocă doamna Deleanu sfertul academic.

— Di unde, duduie, numai șapți jumatati-i la "riveiu" nostru, pi ochii mei, parcă ci-s chioară?

— Uf! Am să-l dau pe foc "riveiu" vostru.

— Nichelu-i incombustibil, mamă dragă, intervenea Olguța.

Era nemuritor ceasul din bucătărie, "riveiu", cum i se spunea de servitori, "crăcănel", cum îl poreclise Olguța din pricina atitudinii de călăreț cu patru picioare, "blindatul", cum îi spunea nu mai puțin nemuritorul Neculai, inventatorul cuvintelor nobile.

Trei fără douăzeci și trei de minute.

În bucătărie, focul stins, călduț încă. Bîzîie somnul natal al muștelor. Subt cuptor clocește găina preferată a "babii". Baba... Le scrisese doamna Deleanu că baba se-mbată des, că slugile nu mai pot sta de răul ei și că "dacă mai continuă, îi

dau drumul"...

Inima Monicăi se strînse. Dacă nu mai era baba, în bucătărie nu mai era piuit de pușori rotunzi și aurii, nu mai erau pisici, câini... Dacă nu mai era baba, amintirile cu foc de toamnă, măsuța joasă, turtă-dulce, cucoșei și mere coapte, din bucătăria de la Medeleni, rămîneau zvîrlite-afară, ca mîțișorii lepădați.

*

Trei fără douăzeci și două de minute. Minuțioasa precizie a cronometrelor! Lumina lunii, de o intensitate solară, răspica pînă și genele minutelor.

"Cucul" din sofrageria de la Iași. Cadranul negru, orele albe, minutarele aurii, cutia ca o căsuță elvețiană: și timpul e fermier în Elveția. Două fete cu șorțuri de școală, una brună cu fulgere albe de rîs și fulgere negre de ochi, alta blondă, stînd cuminte pe scaunul grav cu perniță, roșind cu genele plecate de cîte ori se aude cuvîntul "Dănuț" oftat de doamna Deleanu, învăpăindu-se cu genele ridicate de cîte ori s-aude cuvîntul "Buftea", biciuit de Olguța.

Un zgomot de resorturi, o ușiță se deschise ca pentru o minusculă scamatorie, și apare un cucușor de lemn făcînd o reverență: "cu-cu" cîntă cucul și dispare-n clămpănitul ușiței urgente.

— Unu! exclamă domnul Deleanu, sorbindu-și cafeaua și consultîndu-și agenda. Și mi-i un somn!... Paa, copii!

Și, ca și cucul, dispare domnul Deleanu.

Cînta numai în trecut gușița cucului de lemn, căci numai amintiri veneau și se sculau de la masa din sofragerie, scuturîndu-și fărămiturile, în cadența complimentului automat, în miros de pîne, de tutun și de cafea prăjită.

Lugubra pendulă antică din salon. De marmură neagră, masivă și întunecată, ca insula mortuară a lui Bocklin⁴ în draperia rigidă a chiparoșilor. Toate orele sunate de ea aveau accentul cobitor al miezului de noapte. Sunet slab, stins, ca un vaiet de buhnă subtpămînteană. Și cadranul ei era livid în piatra sumbră, ca o fereastră de biserică pustie în lumina lunii, prin care minutarele săgetau un zbor negru.

Trîmbițele mobilizării în noaptea de august. Dănuț venise în permisie de la Școala militară. Tuns, slăbit, timid și taciturn, ca în copilărie, în uniformă grea de constrîngerii.

În anul acela nu plecaseră la Medeleni. Olguța era la Govora cu domnul Deleanu, Dănuț la Școala de artilerie din București. Mai apăsător ar fi fost pustiul la Medeleni decît la Iași.

Noaptea de august, cu privirea ei de căprioară gonită... Se plimbase cu Dănuț

⁴ Arnold Bocklin (1827—1901) — pictor elvețian, autor de tablouri mitologice, alegorice și de peisaje (*Insula morților*, *Tărîmul celor fericiți* ș.a.).

pe străzi lăturalnice, unde nu erau agenți de-ai comendurei, nici coșmarul galonat, care-i dădea lui Dănuț spasmul salutului.

Rătăciseră amîndoi în ținutul de stele și umbrare al Sărăriei, din care pornesc străduțe laterale spre vale, ca niște vîsle putrezind în voia apei unui port părăsit. Erau îmbrăcați așa cum se sculaseră de la masă: Monica cu capul gol, Dănuț fără capelă și fără sabie. Se coborîseră pe scări, trecuseră prin ogradă, ieșiseră pe stradă mîna-n mîna, ca îndrăgostiții de la țară, și porniseră prin Iași ca printr-o odaie familiară, cu stelele pe cer ca o sulfină pe dulap, cu siluetele caselor întunecate ca niște mobile de nuc și de stejar, cu luminile potolite și blajine ca luciri de candelă subț iconare.

— Dănuț, să ne-ntoarcem, ne așteaptă *tante* Alice...

O lăsasera cîntînd la pianul din salon.

În preajma casei sub bolta unui castan... Cădeau și acuma-n sufletul Monicăi stelele nopții de august cu tot șiragul cerului desprins de cutremurul sărutării care-i răsturnase capul în imensitatea respirată cu gura și bătută cu genele a cerului care-i lăsase pe frunte umezeala și înălțimea.

Doamna Deleanu cînta.

— V-ați plimbat, copii?

Se roșiseră cu gura pecetluită de aceeași sărutare, gravi.

— Hai să ne culcăm, e tîrziu!... Ce s-aude?

Trîmbițele. Sunetul lor spart în tăcerea Iașului.

Clopotele, grele, colosale, ca potcoavele unui cal apocaliptic pe lespezi de metal.

Uralele mulțimii. Se aprindeau lumini pretutindeni. Pendula neagră bătuse de douăsprezece ori, și se oprise, mută, fără tic-tac, cu minutarele drepte, ca și cum moartea și-ar fi ridicat degetul în fața vieții.

Doamna Deleanu se rezemase de pian. Monica încremenise cu mîna pe tîmplă. Și-n tăcerea rănită din care cad lacrimile, toată tinerețea lui Dănuț îmbătrînise într-un zîmbet și se prăbușise în umerii plecați.

— S-a declarat războiul, mamă...

*

Toate luminile-s stinse, numai fereastra odăii lui Dănuț e palidă, deși storul e tras și deși lampa de la birou e cu abatjour.

Dănuț scrie. Iar a băut cafea neagră. Iar nu doarme. Iar lucrează cu fereastra închisă, în fum de tutun, cu mucerile de țigări morman în scrumelnița de lîngă caiet. Nu bate la ușă. Intră de-a dreptul, în halat, papuci, cu cozile pe spate.

N-o aude. Tresare. Obrajii lui sînt în mînile ei.

Doamne! Tîmplele lui Dănuț zvîcnind în mînile Monicăi, în mînile care de trei

ani fac gestul rugăciunii atît de fierbinte că parcă n-ar fi lipite una de alta de vidul lor, ci ar cuprinde tîmplele vii ale lui Dănuț.

Doamne! Prăbușita respirație de stele a fericirii! Trage storul, deschide fereastra și intră-n odaie — noaptea, noaptea Iașului, tăcerea Iașului, parfumul Iașului, respirația Iașului, și Dănuț e alături, viu, în afară de Monica... și-i tîrziu... Auzi cum bate, auzi, deasupra Iașului, de patru ori, clopotul Mitropoliei, solemn, vast, cu bronzată cadență, în preajma zorilor.

— Dănuț, Dănuț, sînt patru! Ești palid, Dănuț. Ți-s obraji reci. Vezi!...

Zîmbesc, ochi în ochi, căci Monica e rumenă, obraji ei sînt calzi.

Și se stinge, muzicală, ultima bătaie a clopotului Mitropoliei.

— Noapte bună, Dănuț!

...Oftă adînc prin zîmbetul feței în care se stingea ultima bătaie a clopotului ieșan.

Minutarele cronometrului arătau abia trei jumătate. Și iar zîmbi. Lumină de lună pe genunchii ei, sufletul Monicăi era lumină de zori la fereastra odăii lui Dănuț, în care niciodată nu intrase decît casta ei închipuire.

*

Cînd luna-i plină, umbra marilor castele feudale se plimbă pe aleile parcurilor pustii, pînă departe, unde pasul turnurilor, în ascuțită încălțăminte de cavaler în armură, descălecat, se oprește medieval, cu veacurile, printre lăncile plecate ale crenelurilor.

Pe vastele și albele alei ale mării, nici banca de piatră goală, nici joc de ape amuțit, nici secate bazenuri și nici umbră de castel pornită lung.

Nimic decît aiurarea tăcerii și, deasupra, brațul de marmură al lunii, rupt din umăr: purtase-n el o dezmiardare? o poruncă? un blestem?

Plutea în înălțime gestul ciung al unei statui fără trup, și nici o umbră nu cădea pe mare.

*

Genele Olguței tremurără. Își ținu respirația, ca să nu alunge, să nu distrame ceea ce urechile ascultasera, în vis parcă, și ascultau... Ascultau?

Frigul se înăspri.

Deschise ochii asupra stelelor în abur de lună.

Era trează. Asculta. Auzea. Aceeași amplă cadență. Aceeași întunecată asprime. Aceeași inflexiune mai pură decît a fluierelor, același sunet viu, dens, cînd ascuțit ca săgeata din arc pornită, cînd boltit în vibrație gravă, bronzată cupolă a propriei sonorități...

— Nu!

Vorbise singură, poruncitor. Își smulse cascheta de piele, își clătină pletele, se ridică de pe *chaise-longue*, dreaptă ca vibrația unei lănci înfipite. Era o energie sălbatecă în gest și-n trup.

Și totuși, ochii plîngeau. Plînseseră. Se deșteptase plîngînd. Își trecu mîna pe față, iute, ca să-și limpezească ochii, ca să poată vedea trenul pornit prin întuneric, în prohodul armatelor rusești.

Sînt întâlniri prin ani, cu același gest al mîinii, al trupului și al sufletului, atît de identice, încît ai impresia halucinantă că gestul început cu șase ani în urmă îl desăvîrșești după șase ani, de pildă, că lacrimile pornite din ochi cu șase ani în urmă, acum le ștergi, abia plînseseră...

Ridicase mîna acum șase ani, pe un peron de gară, în urma unui tren pornit, să-și șteargă lacrimile, aceleași lacrimi, întîlnite acum de mîna care, prin ani, făcea același gest.

Sufletul bascula imens, cu tot trecutul...

Își trecu mîna pe frunte; nu văzu, desigur, trenul demult pornit cu anii, văzu marea, vaporul, cerul...

Și totuși... Ascultă. Nu se mai auzea nimic. Și totuși cineva fluierase o arie din *Boris Godunov*, pe care... Nu se mai auzea nimic, nimic. Se prăbușise tot în trecut, cu bătăile inimii.

Se așază din nou pe *chaise-longue*, singură, cu insomnia unei dureri care de șase ani, cu ochii deschiși, aștepta un zîmbet să-i usuce ochii sau o mîină să-i închidă.

Mort, îl iubea încă. Abia îl iubea. Dragoste grea, născută și zidită în tăceri și noapte, ca o bulină cu vaiet jalnic și ochi de soare somnambul, deschiși în propria criptă de întuneric.

Vania Dumșa: acesta era mortul ei.

Îl văzuse în copilărie, înainte de plecarea în America. Îl uitase, cum uiți o melodie închisă în tăcerea ta. Îl revăzuse în anul 1914. Plecase iar în Rusia. Căutase să-l uite. Îl regăsise în sufletul ei, în 1916. Și pribeagul, mort, nu mai plecase.

O lună după decretarea mobilizării, doamna Deleanu și Monica organizaseră o cantină așezată lîngă peronul gării Iași, popas cu ceai, pîne, entuziasm și mîncări reci pentru convoiurile militare.

Olguța lucra la un spital, de unde o luaui spre seară cantinierele de la gară.

Într-o seară, întorcîndu-se acasă, văzuseră în antretul de din față un geamantan de mușama jupuită, mînjit, umflat în curelele care-l încercuiau. Peste el, un palton ros, decolorat, și o caschetă englezească.

Stăpînul lor nu ancora în nici o casă: trecea numai. Totuși era la el acasă în orișice decor. Se instalase în salon descifrînd cu o stîngăcie de urs partitura lui

Boris Godunov.

— Neculai, să mai pui un tacîm, poruncise doamna Deleanu suind scările și trecînd de-a dreptul în ietac, neglijînd să mai spuie bun venit celui care nu purta uniforma militară într-o vreme cînd numai statuile, copacii, bătrînii, copiii și ambuscații mai cutezau să fie civili.

— Treci tu dintîi, Monica, vorbise autoritar Olguța în fața ușii salonului, lăsînd clanța pe care-o apucase în prima bătaie a inimii.

Monica intrase în salon, Olguța în odaia ei.

Călătorul ajuns pe vîrfurile muntelui oftează: "Am ajuns?" și se așază pe o stîncă sau pe pămînt, respiră și privește roată împrejur. Nu s-a întîmplat nici un miracol. Nu i-au crescut aripi, nici n-a început brusc un spectacol unic. Un simplu fapt: stă pe vîrfurile unui munte același trup care a stat pe scaunul de acasă, pe bancheta tramvaiului, sau perna trăsirii. N-are senzația perpendiculară, de înălțime clădită, pe care o ai de pe acoperișul unei case.

Oare e înalt muntele? Între stîncă pe care stă acum și scaunul de acasă pe care-a stat pînă acum, se cascadează o mie, două de metri? Într-adevăr?

Ce-i asta? Colb stîrnit? Nu. Pe mîna întinsă lăcrimează un nour aburos, din aceia care sînt o noiță pe albastrul cerului — văzuți de pe fereastra casei, cînd stai la îndoială dacă trebuie să iei bastonul sau umbrela.

E împăiat? Nu. Arhanghelul bălan, cu cioc și gheare, desface aripile și plutește vast, cu familiaritate. E un vultur pe care-l urmărești cu mîna pe ochi, păianjen desprins din bolta cerului — văzut de jos, de acolo unde cotcodăcesc găinile.

Așa! Mîna deprinsă să ia țigara sau jurnalul de pe măsuta de noapte întîlnește un nour, zborul unui vultur... poate și mîna lui Dumnezeu, căci într-adevăr ești printre stele, pe vîrfurile unui munte, alături de cer, în limpedele miracol al singurătății înalte.

Olguța se așezase pe patul din odaia ei.

Venise Vania. Patul era pat, masa — masă, zidul — zid, fereastra — fereastră.

Și închise ochii. Și-i deschise zîmbind. Iubea. Era așa de simplu încît își pipăi mînile, își pipăi fața, să vadă dacă într-adevăr exista ea, Olguța — nu Vania.

*

Venea din Rusia. Pleca pe front. Războiul era pentru el o nouă călătorie, o inedită experiență. Avea ochi verzi, mici, rotunzi, de un verde atît de tare uneori că părea sonor. Era îmbrăcat ca un trunchi de copac. Hainele păreau coaja lui robustă. Nu erau nici elegante, nici sărăcicioase, nici clasă socială n-aveau. Îl vedeai pe el, nu hainele, care altminteri erau necălcate și de lucrător mai degrabă, de muncitor manual.

Făcuse, în trecut, în anii din urmă, tîmplărie. Mai fusese profesor de

matematică la un liceu din Petrograd și deținut "pentru idei prohibite" și profesate din întâmplare tocmai în ora de matematică.

Evadase și venise cu geamandanul la Iași, să asculte puțină muzică înainte de a trece pe la cercul de recrutare să afle ce-i, unde-i și itinerarul. Ascultase cu neclintită seriozitate — de om care respectă mîncarea — în timpul mesei, discuțiile curente asupra războiului. Mai erau invitați la masă. Mînuia furculița și cuțitul cu delicateța oamenilor puternici, pentru brațul cărora arma cea mai grea e ușoară. Obrajii celorlalți purtau palori convalescente alături de obrajii lui, bătuți de vînt și arși de soare. Nu era nici frumos, nici urît: puternic. Ca tăcerea unui clopot de bronz printre cristale, făptura lui făcea fragilă și soprană făptura citadină a celorlalți.

Dintre toți comesenii era singurul care pleca pe front. Părea totuși singurul impermeabil pentru moarte. Metalic. Mîncase copios. Nu era congestionat.

La *liqueur*-uri, discuția alunecase peste Nistru, venind de la Verdun, via Ardeal. Invocarea "marei noastre aliate" stîrni un entuziasm unanim.

— Blinî, zîmbi Vania, jovial, cu o voce gravă prin timbrul ei.

Și explicase că "blinî" e echivalentul slav al clătitelor moldovenești. Adică: o foaie de clătită, rotundă ca un talger de aluat, bine muiată în unt, pe care presori icre negre. Apoi îi pui capac o altă foaie, bine muiată în unt, pe care așezi sardele. Apoi o acoperi cu o foaie identic tratată, pe care torni smîntînă; vine la rînd alta, pe care o pavezi cu mezeluri. Și tot așa, foaie cu foaie, treaptă cu treaptă, suie toate categoriile de mîncări imaginabile: de preferință cele mai indigeste. În sfîrșit, o ultimă foaie are rolul acoperișului pe o clădire. Peste ea torni unt proaspăt topit, mult, din belșug... Și imediat înghiți o felie, mori, bei un pahar de vutcă, învii, înghiți alta, mori, reînvii cu vutca, și mori iar cu blinî. [...]

*

Obștescul oamenilor, cînd sînt acasă, se așază comod pe scaun, canapea sau pe divanuri, rezemîndu-se de speteze ori de păreți.

Vania ședea mereu lîngă ferestre. Se profila pe cer, ca stejarii solitari. Prezența lui nu era durabilă; într-o încăpere dădea impresia provizoratului, ca trupul paserilor de pradă cînd stau. Iminența pornirii parcă îi avînta masivitatea trupeză, dîndu-i elasticitate, tăiuș și vîrf.

Cioplit oarecum în substanța puterii, ca pietrele și trunchiurile, voinicia lui părea involuntară și permanentă ca a corpurilor grele. Aveai impresia că o mîină de-a lui lăsată pe umărul cuiva l-ar fi îndoit cu un gemăt; că pasul lui avea soclu, ca al statuilor. Așa că zîmbetul acestui om era o delicată surpriză, ca prezența unei flori luminos întîmpinînd de-a dreptul din stîncă.

Zîmbea rar.

Dar zîmbise Olguței.

Natural, Olguța îi cîntase din *Boris Godunov*. Adică i-l cîntase în întregime. Partitura o căpătase de la Vania, în 1914.

Trecuse miezul nopții. Toți se culcaseră. Nici Monica nu mai era în salon. Ea știa bine prețul unei ultime nopți, cînd unul dintre cei doi pleacă pe front. Și mai știa, tot atît de sigur, că Vania era "al doilea".

Vania șuiera. Nu șuiera aproximativ partitura, urmărind mai ales melodiile, cum fac în genere amatorii de șuierat, care de îndată ce un pian sau o orchestră începe, fixează o stea, un tablou sau plafonul, și, cu aerul inspirat al unui robinet comuni-cînd direct cu luna și privighetorile, își dau drumul în sus. Șuiera ca unii șefi de orchestră pasionați și afoni, care exprimă prin șuier toate glasurile pădurii instrumentale ai cărei animatori sînt. Apoi, șuieratul lui Vania nu era siropos, nici cu un singur registru. Dulceața glasului de femeie și vîrtoșenia glasului de bărbat, devenite șuier, supleță și vigoare, cum șarpele e deopotrivă braț de titan lovind și trup de Salomee ondulînd — șuieratul lui Vania, izvorît din buzele cîrnoase, avea intensitatea tăcerilor din catedrale, gravitatea orgei și a violoncelului și puritatea soprană de emisiune a gușelor cu aripi numite privighetori.

Auzise la Petrograd, pe cînd se numea Petersburg, *Boris Godunov* cu Șaliapin, cîntărețul întunecat ca o grotă marină, în care vîjîitul vîntului și elegia unei ar fi cîntecul gemut de glasul lui Satan.

Îi vorbise de Șaliapin, pe care Olguța nu-l auzise, situîndu-l față de Carusso, al cărui glas curgea prin toate pîlniile gramofonelor, ca ploaia prin uluce. În Carusso vibra sensualitatea meridională, exprimată în literatură de d'Annunzio. Glasul lui Șaliapin, ca și gîndul lui Ibsen, era răzvrătire și singurătate.

Lumina electrică se stinsese la unu, înlocuită cu lumînări.

Vania explica textul, traducînd abrupt din rusește. Curgea parcă Nistrul între cuvintele celor două limbi, care-și smulgeau una alteia asprimile, blestemele, durerile, ca o luptă călare, la lumini de torți, prin aprigul hotar al apei.

La începutul fiecărui act, evoca decorurile, sculptînd cu mîna scorbura neagră a unei ferestre deschise pe noaptea țarului, aruncînd acolo spaima unui candelabru cu limbile vîlvoi, dincolo clădind fastul sinistru al tronului uzurpatorului împărat. Astfel decorurile aveau iluminarea fragmentară, dură, zvîcnitoare a luminilor de fulger.

Lîngă Vania nu puteai concepe somnul. Viața curgea prin el fluvial, ca o mulțime în mers, văzută noaptea, fragmentar în lumină, fragmentar în lumina cu mii de fețe, gesturi și glasuri, îmbulzită la poarta unei cetăți: era și poarta, și mulțimea.

Salonul dispăruse, ca toate odăile în care trăia el, mistuit de decorul pe care-l impunea evocarea lui.

Boris Godunov, în noaptea aceea de septembrie, murise în palatul țarilor, cu

străji neclintite ca marile buhne, cu scări atît de vaste, că parcă aşteptau să le suie pasul refluxului oceanic, cu acoperişuri pe care fîlîie înfipt destinul ca un steag mortuar, deasupra întregii împărăţii de coruri, de blesteme, de biserici şi de temniţe.

*

A doua zi, dis-de-dimineată, dispăruse, lăsîndu-şi geamandanul şi paltonul. Olguţa nu se mişcase de acasă toată ziua, cu ochii la fereastra dinspre poartă. Spre seară se înapoiase, în haină de recrut care izbutea să fie ridicolă fără să-l facă şi pe el. Haină de postav verzui, rigidă ca un carton păros, cu mîneci scurte şi umeri normali de strîmţi faţă de amploarea celor care-o purtau; pantaloni lungi cu şireturi, corcitură de izmene cu şalvari; bocanci mopşi, care imprimă ritm de scafandru picioarelor, dîndu-le sunetul lat al potcoavei de cal normand; şi capelă holbată-n colţuri, deşălată-n mijloc, bleagă-n cozoroc: însăşi tichia tîmpeniei cu cap de ridiche de lună în unghiul salutului de răcan.

Astfel intrase îmbrăcat de regiment împăratul inimii Olguţei.

*

"Cina cea de pe urmă" fusese veselă: Courteline ar fi putut-o iscăli, cum ar fi putut iscăli întreaga activitate din acea vreme a Cercurilor de recrutare. Şi Cercul de recrutare Iaşi se mutase, cu şi prin Vania, în sofragerie.

Aşteptase la Cerc de la şapte dimineata pînă la cinci seara; căci Cercul era atît de ocupat încît toată lumea aştepta, fără nici o excepţie, cauza preocupării fiind aglomerarea din ogradă, cauză care "sta drept" în ograda Cercului, efectul aglomeraţiei fiind inactivitatea înfrigurată a gradaţilor, efect care sta "în repaos" faţă în faţă cu cauza.

— ...Aşa se întîmplă cînd "cauza" e recrut şi "efectul" e gradat.

Plutonierul Vulpe, de la "biroul mobilizării", era obligat să fie sever din pricina sprîncenelor — dens stufoase — şi spiritual, din pricina musteţilor cu şmecher şfichi. Acest dublu decor contradictoriu îl conciliase, recurgînd la injuria naţională "cruci şi dumnezei", pe care o murmură cînd nuanţa sprîncenelor, faraonic, cînd nuanţa musteţilor, diabolico-săltăreţ. Pe Vania îl cinstise cu ambele nuanţe, inver-sîndu-le ordinea, căci numele "Vania":

— Ia taci! dezlănţuise, prin neverosimilitatea lui naţională şi ostăşească, un cutremur ilar al musteţilor locutorii, iar foaia matriculă a lui Vania, nesupus la încorporare, judecat şi achitat, apoi nesupus la toate concentrările, provocase o cavernoasă privire, şi — miracol — exprimarea la singular a pomenitei locuţiuni panteice.

— Umflă-l. Bagă-l la bașcă! tunase plutonierul Vulpe.

Nu se mișcase nimeni, căci toți îl știau "dat dracului" pe plutonier, și de asemenea cunoșteau toți amnistia generală din 1916, pe care de altfel o dez-aprobau. Aceasta aflase Vania din interjecționala conferință pe care i-o ținuse plutonierul Vulpe, despre amnistie și închisoare. Frontul, față de închisoare, era socotit ca o vilegiatură glorioasă, nemeritată.

— Așa-i, mă leat, românul: iertător...

— Bini, bini cu amnestie la timp di paci, da la război mai bini fără, insinuase un negustor usturoiat, care corespundea din ochi, cu ochiul, nara și plămîinii buzunarelor plutonierului.

Negustorul prefera vilegiatura închisorii.

Intervenția neașteptată a unui locotenent precipitase serviabil actele operetei militare. Locotenentul fusese elevul lui Vania. Teroarea pe care o inspira profesorul de matematică fostului elev noul, era atât de durabilă, încît îl salutase pe Vania cu gestul alarmat al ridicării din bancă și cu un: "Vă salut, domnule profesor", exotic în acel decor. Și îl servise cu promptitudinea cu care odinioară ștergea de pe tabelă cu buretele nerozia lent cifrată, sub ochii verzi ai profesorului de pe catedră.

Epilogul. La plecare, plutonierul Vulpe îi strînsese mîna.

— Îmi pare bine, domnule profesor... Cum ați zis?

— Vania.

— Vania, oftase admirativ Vulpe. Frumos nume... Ei, bietu tatu-meu m-a botezat Ion, că m-a făcut mama de Sfîntul Ion. Știți, nevoile...

— Am onoarea, domnule plutonier.

— Zi-mi Ionică, că-i mai particular.

*

După masă încredințase Olguței geamandanul în care-și avea "biblioteca" și "garderoba civilă". Olguța-i împrumutase un geamandan al ei, mai mic, în care-și rînduise rufe: spălate și cîrpite de mînă de bărbat. Răspîndeau un miros tare de săpun în calup.

— Să ne vedem sănătoși! se adresase tuturor din pragul salonului: cordiale în hotărîtul lor contur, vorbele tuturor plecărilor.

Obrajii Olguței erau foarte albi și gura încleștată. Îl însoțise pînă la poartă, dimpreună cu Monica.

Încă o dată:

— Să ne vedem sănătoși!

Șuierau locomotivele. Tremurau stelele cerului de septembrie. Bocancii sunau metalic pe asfalt. Se îndepărta calm, masiv, drept, spătos. Pășind în răspărul unei

ape repezi, tot așa ar fi mers. Îl vedeai în noapte, ca printr-o mulțime care s-ar fi dat în lături în fața lui. Trecuse pe subt lumina unui felinar. Cotise.

Tremurau stelele cerului de septembrie în sufletul Olguței aplecat deasupra nopții, căci de la nici o fereastră de-acum nu mai putea să-l vadă.

*

Totuși, îl mai văzuse chiar în acea noapte.

Curînd după plecarea lui Vania, cu spontaneitatea impetuoasă pe care o regăsisese de îndată ce fusese singură, se hotărîse să-l însoțească la gară.

Plecaseră fără știrea nimănui, prin starea de asediu a orașului. Gara era o cazarmă revărsată. Acolo noaptea mirosea a toval ca o tăbăcărie; mai puternic decît mirosul cărbunelui, mirosul mobilizării stăpînea. Pretutindeni, pe cimentul sălii de intrare, îngrămădiți ca sacii în antrepozite, prăbușiți ca trunchiurile în pădurile tăiate, soldații împachetați pentru front.

Durerea cu palmele bătătorite fuma mahorcă și scuipa amar.

Peronul era pădure scundă, prin care sticleau roș ochii de lup ai locomotivelor.

Treceau cu pieptul împletit în pielării galbene, cu scîrțîit de geamandan nou, sublocotenenți cu aer de liceeni degalizați. Unii aveau ochi de juncă și fumau pentru înțîia oară. Alții înjurau cu miros de alcool. Ordonanțele duceau lăzi de lemn cu inscripții albe, lunguiețe și rigide ca raclele. La lumini fugare de chibrit vedeai o mîină cu o bucată de mălai, o traistă vărgată, o raniță, un obraz de femeie înmărmurit ca la căpătîiul unui mort.

Răsunau numai ordinele militare, această brutală telegrafie verbală. Mulțimea tăcea: vorbele se înapoiaseră în sate, de la barieră, ca niște mînji pe lîngă carele și căruțele care se întorceau goale, cu o femeie, cu un copil, cu un bătrîn.

Cineva cînta nazal și tînguitor dintr-un fir de iarbă. Mai exista iarbă, primăvara?

Olguța trecuse dincolo de peron, dincolo de baraca ceaiurilor, spre un tren lung, împresurat de mișcările mulțimii.

— Tu ești, Olguța?... Pe cine cauți? vibrase deodată noaptea, bărbătește.

Își făcuse loc, înlăturînd cu mîinile două grupuri, și răsărise în fața ei.

Olguța plecase ochii și capul. Vorbise fără lacrimi, dar în șoaptă răspicată:

— Am venit, Vania... am venit... să-ți spun... să te întorci sănătos.

O clipă, mîinile Olguței fuseseră în mîinile lui Vania: izvor în vad de fluviu.

Plecaseră. Nici o vorbă. Nici fața nu i-o văzuse, fiindcă nu îndrăznise să ridice ochii. Plecaseră, plecaseră. Apoi, ascunsă într-un ungher de gară, așteptase, așteptase, fereastră pustie cu noapte și stele, pînă tîrziu, mult după miezul nopții, cînd trenul pornise.

Trecuse locomotiva, peșteră de iad, cu fum, flăcări, lopeți și negre zvîcniri,

apoi vagoane, vagoane nenumărate, cu tăceri, coruri, glasuri, cai, furgoane, lumini...

În urma trenului...

Și nu-i mai văzuse fața.

*

Vania Dumșa era un simplu soldat printre sutele de mii. În tot timpul războiului, geamandanul, cascheta și paltonul lui Vania îl așteptaseră în odaia Olguței.

Abia în 1919, în ajunul plecării la Paris, Olguța umblase în geamandan. În compartimentul "garderobă" erau hainele, cam sărăcăcioase fără de forma puterii stăpînului lor.

În compartimentul bibliotecă, domneau cărțile de matematică. Puțină literatură rusească, *Les opinions de Jérôme Coignard*, un volum de Kipling, *Kim*, și *Baladele* lui Villon.

La fund tocmai găsisese cele cinci caiete care-i cutremuraseră mînile. Cinci caiete de cifre, formule și semne matematice. Singura urmă vie a celui dus era inaccesibilă și enigmatică pentru Olguța, ca aurul astronomic al constelațiilor.

Tîrziu, noaptea, Olguța umpluse la loc geamandanul și, după ce privise lung pe fereastră pustiul întregii lumi, așezase în geamandan cascheta englezească și paltonul, care pîna atunci, scuturate și periate zilnic, stătuseră afară.

Și totuși plecase, trăise. Viața ei din ultimii ani nu avea gestul crengilor rupte. Își pierduse poate exuberanța de odinioară. Ca obrazul adolescenței de pescar crescută pe mare, energia ei devenise mai gravă, mai concentrată, de o amploare sobră în mișcările ei. Apoi muncise.

Ceas cu ceas, zi cu zi, ultimii trei ani petrecuți la Paris erau ogor arat de mînile ei, cu toată puterea brațelor și încordarea trupului. Muncise cu severitate, despuiată de orgoliu. Sîngele de cal arab al mînilor ei se răzvrătise la început, constrîns de disciplina monotonă a gamelor și a exercițiilor zilnice. Îl stăpînise. Deget cu deget, mușchi cu mușchi, mișcare cu mișcare, își refăcuse mînile.

Erau perfecte, dulci și dure, suple și fierbinți, cu-ncheietura brațelor flexibilă, și fiecare deget stăpîn pe strălucirea lui distinctă în armonia celorlalte, ca stelele în constelații. Puteau scoate din claviatură sunetul pur, care-i lumină-n nopțile cu lună plină, și armonie dominatoare în Beethoven; sunetul grav, care-i privire în ochiul lui Dumnezeu și armonie solemnă în Bach; sunetul fraged, luceafăr în calea magilor din Bethlehem și radioasă armonie în Mozart; sunetul stins, care-i prelungul gol al oglinzilor istorice în muzeele pustii și armonie mistuită în Chopin.

Putea smulge gloria, cum smulsese împăratul corsican coroana împărătească din mînile papei. Își pregătise mînile în umbră, și le călise în apa vie a sufletului.

De ce?

Pentru cine?

Era singură ca perfecțiunea acalmică a mării pe care plutea. Moartea lui Vania îi cruțase viața, lăsându-i intactă energia elanurilor, răbdarea înfrumusețării lor — dar îi luase dragostea.

Monica îl iubea pe Dănuț; toate camaradele ei iubeau. În toate vibra un clopot, trist sau vesel, dar vibra. În ea nimic. Își pierduse sonoritatea esențială a vieții. Nu mai putea iubi. Ș-abia acum își dădea seama că Vania murise. Nu crezuse până acum. Mintea știa că Vania murise, cum știi că Dumnezeu nu-i; totuși, te închini, și absența-i o prezență.

Nu și-l putuse închipui pe Vania mort. Un mort e galben, cu mâinile inert încrucișate pe inima oprită. Sufletul ei nu-l putea răsturna în moarte. Ca un clopot, care la gestul răsturnării răspunde aprig, tot mai aprig din cerul lui de bronz, mai viu îl vedea pe Vania, pe măsură ce-l credea mort.

Se pregătise pentru el, deși îl știa mort. Dar îl aștepta. Muncise, se adâncise, devenise frumoasă, aprig frumoasă, ca un acord fără pedală. Pentru cine?

"Mais s'il venait a se répéter, il faudrait l'enlever tout de suite."

Știa că murise Vania, fiindcă abia acum vorbele doctorului Mass, cu prevestirea lor lugubră, se prefăcuseră în cenușă ușoară.

Calmă, se ridică din *chaise-longue*. Alexandru Pallă adormise cu bărbia în piept. Învăluit în vasta pelerină neagră, cu barba luminoasă, părul alb în ondulată răscoală și trăsăturile solemn frumoase, părea un mitropolit mort ascultând coruri.

Umbra Olguței trecu lângă el, spre marginea covertei. Își rezemă coatele pe ea. Înclină capul. Pletele-i alunecară pe tîmple, deschizînd aripele lor de corb heraldic. Adînc, adînc privirile căzură ostenite în lumina apei.

Luna se înclinase. Fără cută, cer senin de dimineață, marea aștepta obrazul lunii.

— Bietul papa...

Îl vedea, acum trei ani, pe debarcaderul portului Constanța, cu tîmplele acoperite ușor, mătăsos, de fumul alb al bătrîneții, pe care degetele ei îl dezmierdau uneori. Plin de păcatele normale tuturor bărbaților, dar ținîndu-le în vitrină, și totuși pur ca și surîsul de copil pe care anii nu i-l izgoniseră; înecat în datorii de bacara, muncind de dimineață pînă seara ca să-și sporească noaptea datoriile la club o dată cu nesomnul; devotat tuturor, înșelat de oricine vroia, zîmbind de toate, mai ales de el; cu fruntea lui bombată, ca o minge zvîrlită de un copil pe-o margine de acoperiș, și cu pasiunea lui total admirativă pentru Olguța.

Venise la Constanța, smulgîndu-se de la un proces important, ca s-o mai vadă pe Olguța. Sosise cu un sfert de oră înaintea plecării vaporului. Nu găsisese trăsură. Venise pe jos: în goană. Era nădușit. Părea mai îmbătrînit în lumina crudă a soarelui marin. Venise încărcat de pachete. Bomboane de mintă, ca acele pe care în

copilărie le oferea Olguței din biuroul de la Medeleni, șocolată, un buchet de violete, un carton de prăjituri, o sticlă de colonie: tot ce putuse cumpăra în goana trăsurii care-l dusesse de la Palatul Justiției din București pînă la gară. Olguța era mai naltă decît el. Îi dezmierdase tîmplele nădușite și fruntea fără de astîmpăr. Ea era singurul lui camarad adevărat. Pleca.

— Fetița mea...

Și-l văzuse micșorat pe chei, din depărtare, fluturînd batista subțoarele necruțător, cu brațul întins ca un copil care și-a pierdut zmeul.

Îi telegrafiasse ziua sosirii la București.

Scutură capul deasupra apei cu umedă suflare. Ar fi vrut să puie mîna pe fruntea tatălui ei și să-i spuie:

— Papa, să nu fii supărat pe mine. Tu ești bun. Dacă ai ști, și tu mi-ai da voie.

Uită tot și pe toți...

Respira liniștit. Și trupul și sufletul o ascultau.

Va face un plonjon, va înota — apa era glacială — și se va îneca. Imaginația își stinse luminile pe toate zările. O preocupau detaliile mărunte: să-și scoată paltonul, pantofii și rochia. Voia să fie suplă, cu mișcările libere în apă. Nu putea primi s-o îneca, s-o asasineze greutatea hainelor. Vroia să înoate lung, frumos, tăind apa pe o coastă, cu avînturi ascuțite, pînă cînd, ostenit, înghețat, la fel cu sufletul, trupul va consimți frățește să se odihnească definitiv în adîncimea aceleiași pat de lumină curată.

În vîrfurile picioarelor se îndreptă spre proră, depărtîndu-se de Alexandru Pallă. Își descheie unul cîte unul nasturii paltonului.

Toată marea era o aureolă ușoară între zări de argint umbrat.

Fiecare mișcare, proiectată pe clarul deșert, era simplă ca în stampele biblice.

Își deznodă fularul de la gît, fără grabă...

— ...?

Își trecu mîna peste frunte, plecă urechea, ascultînd.

Limpede, șuierul răsuna din nou.

Mașinal, își înnodă la loc fularul.

Boris Godunov intră în sala tronului, își vede copiii. E nefericit. Stafia țareviciului ucis e în inima lui...

Cine șuiera?

Se strînse în palton, încheindu-și nasturii cu degetele-n friguri.

Cine șuiera moartea lui Boris Godunov?

— Va...

Numele frînt în întîia silabă se rostogolise ca o tidvă, nu din buzele Olguței, ci din trecutul căscat.

Era îngrozitor de straniu șuierul mortului, cîntecul buzelor lui, suflarea lor, răsunînd după șase ani, în singurătatea mării.

Cine şuiera întocmai ca Vania?

Cine cuteza?

Sub fruntea Olguţei ochii se înăspriră, deasupra lor, sprâncenele îşi desfăcură aripele curbe.

Şuierul venea de jos. Traversă puntea, coborî îngustimea scărilor repezi, cu şuierul în urechi, călăuzit de el, cu pumnii strînşi, cu dinţii strînşi. Vroia să-l vadă şi să-i spuie:

— Taci.

Cui?

Nu se mai auzea nimic.

Coverta cabinelor de clasa III-a mirosea a gudron, a ulei şi a cauciuc încins. Mormane de parîme, clădite ca nişte buţi de frînghie. Lăzi. Buccelle. Panere.

S-auzeau maşinile duduind înfundat.

Un marinar neverosimil, de tinichea parcă, în mărime naturală, proiectat pe cer.

Şuierul...

După un morman de parîme era şuierul, omul. Nu era. Marea, luna, frînghiile, tîmplele, maşinile vaporului îi băteau în tîmple.

— Vania.

O umbră culcată într-o barcă de salvare se ridică, mult mai înaltă decît Olguţa, crescă, crescă mult mai înaltă decît cerul, se aplecă... Un uriaş o culege în palmă, o ridică spre ochii lui verzi, minusculă în tremurul de libelulă al inimii, o lasă, o ridică, o lasă, o ridică... Ochii verzi, marea, înecul într-o privire verde... Şi o orgă, în catedrala lumii, cu toate vînturile mării, înălţă un singur acord:

— Olguţa!

Şi amuţi secată.

Tremura. Cu tot trupul şi cu dinţii. Se destrăma în ploaia unui tremur, care-i cernea mintea, gândurile, amintirile. Dinţii ciocniţi mărunţi îi sunau ca o măzăriche de gheaţă pe sticlă. Nu putea vorbi. Nu putea zîmbi. Dezagregat în tremur ca o ninsoare, cu undulări de vifor, sufletul îşi pierduse conturul.

Mormanul de parîme de care-şi rezema spinarea avea o duritate vînjoasă de rădăcini seculare. O învelise cu paltonul lui peste paltonul ei. Pe podele, sub ea, aşternuse un pled cu o arsură neagră: de ţigară probabil.

Ochii ei aveau intensitatea de întuneric şi mişcarea amplă a ochilor de paraltic. Îi urmărea toate mişcările.

Întîiul gînd se formă deodată şi răsună absurd, formidabil de, absurd în tăcerea de cataclism care-l născuse.

— Un "primus".

Vania fierbea apa într-un ceainic de metal, la flacăra unui "primus" aşezat pe o lădiţă.

"Un primus", stărui gîndul şi, după el, a doua absurditate răsări: *Primum vivere*,

*deinde philoso-phari.*⁵ Cu această maximă își inaugurase cursul de filozofie, profesorul de la Humpel.

Poate că întâiul om, Adamul biblic — deschizînd ochii în care se năștea privirea omului cu mugurul luminii în ea, și mișcînd mîna cu care ridica lespedea veacurilor — și-a frecat ochii, mahmur, ca orice om care se deșteaptă din somn. Dar strănepoții au vrut ca ediția princeps a omului, încă umedă de tiparul dumnezeirii, să fie sublimă, deși în clipa aceea n-avea cine s-aplaude.

De aceea deșteptarea întâiului om e reprezentată floral: crin pur al întâii mirări desfăcîndu-se gol, mireasmă și petală, în mîna lui Dumnezeu.

Din absurd în absurd, din glumă în glumă, din amănunt în amănunt, sufletul Olguței se refăcea. Miliarde de păianjeni zideau din nou golul prin care statura unui uragan trecuse, lăsînd portalul dimensiunii lui.

Vania existase pentru ea din clipa cînd își auzise numele spus de el, dar existase astronomic, nebulos: cum o planetă-i pentru altă planetă. Apoi totalizat în contur geografic, ca un continent: Vania — ca un continent răsărit din ape — viața lui Vania. Exista viața lui Vania. Mai mult o certitudine decît o realitate.

În vaste vîrtejuri concentrice, sufletul se apropia de el. Pînă cînd uman, ultimul cerc încremeni în zîmbetul umed al privirii care-l cuprinse pe Vania, se topi și, viu, căzu de pe gene de-a lungul obrazilor.

— Bea, Olguța.

Cu o mîna îi sprijini capul, cu cealaltă îi duse ceașca fierbinte la gură. Sorbi ceaiul, cu lacrima pe buze, și abia atunci își dădu seamă că era trează.

*

Tremurul de frig se convertise în profundă vibrație de căldură, cu unde repezi.

Copiii, cînd intră vara pe ușa sofrageriei, prăpădiți de murdari și rupți, după ce o după-amiază întreagă au bătut mînea au obrazii Olguței. Acești obraji sînt gloria sîngelui. Dar și ochii, în negru, erau la fel cu obrazii. Și buzele, în roș, erau la fel cu ochii. Numai capul i se vedea, aprins în aroma ageriei tinerețe, deasupra mormanului de stofă care-i înghițise trupul.

Tăcea cu vioiciune. Tăcea cu absolută sinceritate a obrazilor, a ochilor și a buzelor. Sufletul abdicase: culoare în obraji, privire în ochi, umezeală pe buze, era adînc avînt de sevă pentru faptul fraged al fericirii.

— Îmi pare bine că te văd, Olguța.

Un prietin îți oferă la el acasă, ca aperitiv, o tartină cu icre negre. Crusta pîniții e blondă și sună sfărmicios ca o cojiță de purcel fript; miezul e o spumă de aluat

⁵ 1 Întîi să trăim, apoi să filozofăm (lat.).

pufos; untul, pur ca privirea vacii; icrele, boabă cu boabă delectabile în gură cum sînt mărgăritarele în şirag.

Minunea comestibilă e cumpărată, amănunt cu amănunt, de la brutărie, lăptărie, băcănie. La rîndul tău, cu bani identici, vei oferi prietenului o identică sinteză de delicii. Te opreşti, din întîmplare, lîngă un zidar care mănîncă pe o schelă. L-ai văzut din depărtare. Îl admiri. Apetitul său franc, în decorul muncii oprite — var, cărămidă şi căldări — dă seducţiuni imperioase pînii care rîde lat, măslinii brune şi-ndrăcit sărate, şi slăninii vărgate cu cioric ardeiat. Te uiţi la schelă, te uiţi la zidar, înghiţi. Se întîmplă să te vadă şi, spontan, să-ţi taie cu cuţitul o felie de pîne, una de slănină şi să ţi le ofere cordial.

Cele mai simple vorbe spuse de Vania dădeau impresia că şi le smulge dintr-o substanţă limitată, că-i împuţinează hrana lui; astfel căpătau semnificaţia preţioasă a unui dar rupt de la gură.

— Îmi pare bine că te văd, Olguţa.

Să-i spuie:

— Şi mie, Vania.

Nu. Era inutil.

Dar cînd spui cuiva pe care nu l-ai văzut de şase ani, după o tăcere de şase ani, "îmi pare bine că te văd", şi cînd vorbele sînt spuse sobru, cu seriozitatea unei bucurii prea adînci ca să fie exuberantă — înseamnă că cel care se bucură văzîndu-te, te-a ţinut minte, te-a regretat poate.

— Mi-e cald, Vania, ia-ţi paltonul.

— E frig. Păstrează-l.

— Tu?

— Eu beau ceai.

Niciodată Olguţa nu acceptase privilegiul creat de bărbat femeii slabe, atunci cînd e frumoasă. Adică, bărbatul să tremure fiindcă paltonul său cavaleresc... Sau să primească duşul ploii torenţiale, fiindcă umbrela sa ocrotitoare... E penibil să vezi un bărbat răzbit de frig, livid, cu dinţi clănţănitori, zîmbindu-ţi protector — şi e şi mai penibil să-l vezi subt ploaie, permeabil, bleg, gutunărit, caricatură omenească a sifonului, contemplîndu-te cu ochi prometeici de pompier care-a stins focul.

Acceptă totuşi paltonul lui Vania pe umerii ei, fiindcă Vania nu tremura, şi ea, fără paltonul lui, desigur c-ar fi tremurat. Numai lîngă Vania accepta să fie femeie. Şi era într-atît, încît nu se miră nici de ea, nici de Vania.

Îl vedea, ca întotdeauna, profilat pe cer. Îşi bea ceaiul, ruseşte, cu o bucată de zahăr în gură, sorbindu-l clocotit dintr-o farfurie albastră, scobită adînc. Aşezat pe o lădiţă, cu genunchii desfăcuţi, aplecat deasupra farfurioarei, avea atitudinea soldaţilor în tabără cînd îşi beau supa din gamelă.

Nu se schimbase. Absorbea enorme cantităţi de ceai, la masă mîncea întreit mai

mult decît ceilalți comeseni, dar fără lacomă pripire, grav și concentrat ca cei care-și fac semnul crucii înainte de a se așeza la masă — și isprăvea o dată cu toți.

Într-un muzeu cu armuri medievale, statura lui n-ar fi părut confectionată în atelierele de croitorie ale unui veac debil. Văzîndu-l pentru întîia oară, cuvîntul "bărbat" îți venea pe buze cu intonația amplă cu care exclamai: "un munte" — cînd ochii și gestul mîinii ridicate îl văd și îl salută.

Rasă, dură ochiului, fața lui nu părea luminată de brici, britanic, ci rebelă părului ca stîncă toridă.

Rotunzi și foarte mici, după criteriul spațial, ochii lui Vania erau obositori de intenși. Două puncte verzi dilatate într-atît, încît vibrația culorii devenea lumină. Păreau concentrarea altor ochi mai mari, ca soarele trecut prin lupă. Văzîndu-l de profil, te frapa nasul.

Un nas strașnic, cu nări groase, curb arcuite deasupra buzelor cărnoase. Însă după ce exclamai în fața nasului — comic în sine ca toate nasurile mari — vedeai împlîntarea masivă a frunții scunde, late, bombată deasupra arcadei, ca metalele, nu ca petalele, vedeai agerimea netă a bărbiei scăpărînd, și-ți dădeai seama că linia întregului profil, cu proeminența dominantă, întrecea linia profilului normal nu după ritmul deformant al caricaturii, ci în măsura în care capul calului din frunte, suprem distins în plină viteză, întrece la potou nările calului de alături. Vedeai profilul avîntului spre viață, întrecîndu-l pe-al celorlalți — și deveneai simplu spectator.

Acest profil — pe atunci descarnat și famelic — în primăvara anului 1917, pornise din lagărul de prizonieri români, tîrînd prin noapte un trup vărgat de bătaie, se ridicase ca fumul negru și se aplecase deasupra unei sentinele cu cască prusacă, gîduită cum storci un burete — trecuse prin toate nopțile Germaniei, ca printr-un tunel, săpat pe brînci, cu fruntea și cu mîinile, și se înălțase sub cerul atît de suav comercial al Elveției, hirsut, pămîntiu și enorm. Nu se opri. Pornise din nou spre Germania cu armatele franceze, la pas, pe brînci, tranșee cu tranșee, în uniformă albastră; apoi, sergent în corpul expediționar francez, plecase în Rusia. În 1921 era la Geneva, improvizat librar. Cel mai ciudat librar al Genevei. Nu accepta în librărie decît preferințele sale, pe care le impunea clienților.

De pildă, clientul intra cerîndu-i *Sous les yeux d'Occident*⁶ de Joseph Conrad. Brațele amplului librar se ridicau și cădeau vast dezolate.

Stimate domn, e o carte slabă. Acest Conrad e polonez și scrie englezește. Această carte, scrisă în englezește de un polonez expatriat, descrie sufletul rusesc văzut de mintea unui englez. Vedeți ce amestec înfiorător! Dacă vi se oferă un voiaj gratuit în Japonia sau o carte de Loti despre Japonia, cred că n-o să ezitați și o

⁶ *Sub ochii Occidentului*, operă a scriitorului neoromantic englez, de origină poloneză, Joseph Conrad (1857—1924).

să alegeți vaporul. Ei bine, stimate domn, eu vă ofer o călătorie gratuită în sufletul rusesc: toate volumele Dostoievski, Fedor Dostoievski. Nu ezitați. *Sous les yeux d'Occident!* Dumneavoastră aveți ochi de occidental, eu vă ofer autentica dramă slavă. Cumpărați un volum de Dostoievski, iată: *Frații Karamazov*. Costă și mai ieftin pe deasupra.

Clientul șovăia.

— Stimate domn, vă rog acceptați această carte. V-o împrumut, v-o dăruiesc. Permiteți-mi să adaug și *Les possédés*.

Clientul, uluit, ieșea cu două cărți sub braț, pentru care fantasticul librar nu acceptase bani.

Alt client cerea o carte de Paul Bourget. Se pomenea cu o carte de Mirbeau, în care fadul Bourget se topea ca un elegant borcan de briliantină la dogoarea unui foc haiducesc, la care se pîrjolesc în frigare berbeci întregi.

— V-am cerut Bourget, răspica lectorul.

— Mi-ați cerut, stimate domn, o otravă cu care desigur v-ați intoxicat. V-am oferit antidotul.

— Dar...

— Vă rog, acceptați-l.

— Domnule...

— Îmi veți fi recunoscător.

O domnișoară cerea *Toi et moi* de Paul Géraldy.

— "*Ariane, ma soeur, de quelles amours blessée, vous mourûtes, aux bords où vous fûtes laissée*"⁷¹ recita Vania, îndulcind metalica octavă a glasului său, dîndu-i, pentru Racine, timbrul de oboi. E frumos acest suspin, nu, domnișoară? Cumpărați Racine, domnișoară. E miere curată, vă asigură un urs adevărat. Géraldy e un manechin de modă. Îl vedeți în toate vitrinele, gratuit. E păcat să dați bani...

Uneori, oferea ceai clientului incredul, și făcea lungi lecturi irezistibile. Glasul gros exalta luminozitatea netedă a frazei lui Anatole France, care apărea cărnosă, goală, albă și rotundă ca o nimfă ondulînd printre trunchiuri de pădure seculară. Tragedia în lumini de zîmbete și de legume a lui Crainquebille, cînd ridică din greșeală vâlul Justiției care-i dă lipsă la cîntar, lui, negustorul ambulant, cu umilă și onestă balanță; duhul doctului și sfîntului abate Jérôme Coignard, măsluitor la joc de cărți, fur, asasin și linge-blide, în cugetul căruia zîmbetul, ca și lumina soarelui, e veșnic și se formează din fuziunea corpurilor solide ale seriozității; Bergeret, savantul dascăl universitar, încornorat de nevăstă subțochii lui, și care în loc să facă moarte de om, își ia coarnele de pe frunte, coborîndu-și-le în cugetare ca un emoționant motiv decorativ săpat pe zidul unei peștere primitive de întîii oameni;

⁷¹ Ariana, surioară, de ce amor rănită/Te-ai stins pe locul unde ai fost, vai, părăsită? (Fr.)

Paphnuce, cel care-și servea trupul de o murdărie îndârjită, cerului, în vârful unui stîlp, ca un aperitiv în vîrf de scobitoare, oferit lui Dumnezeu; și toate făpturile născute din lumina păgînă și zîmbetul lui France ieșeau din rafturile și din paginile dughenei acestui librar care vindea viață sau o dăruia.

Refugiaților ruși le semnală și împrumuta recenta literatură rusească. Lirismul fioros al poemului *Celor doisprezece* de Alexandru Blok, prin glasul lui Vania, năvălise în sufletul refugiaților ca un vînt siberian, fosforescent de alburii și imensități.

Evident, dăduse faliment.

— Comerțul nu e o instituție filantropică, epilogase Vania.

Aflase de la niște refugiați basarabeni că de curînd murise un alt Dumșa, fără urmași direcți, lăsîndu-i o moșie în Basarabia, dar că Vania era considerat ca mort, și că, pe deasupra, fusese condamnat la moarte în contumacie, de militari, pentru dezertare la inamic.

Se instalase la Marsilia, hamal în port, ca să-și agonisească banii pentru repatriere. Directorul unui circ îi propusese să devie "șampionul Siberiei" la lupte franceze. Refuzase. Avea o profundă aversiune pentru aspectul sportiv al puterii, mai ales comercializat. Întîrziase mult la Marsilia, deși era bine plătit pentru excepționalele sale merite musculare, din cauza cîtorva concerte interesante ascultate de sus la galerie, unde spatele, care încărcă și descărca sacii în port, se înălțase ca o colonadă înfiptă-n vîrf de munte, spre cerul de vînturi, fulgere și luceferi, al muzicei.

Pe coverta clasei a treia, adevărată mahala de naționalități, curînd după îmbarcare, Vania devenise un personaj respectat cu teroare la început, cu simpatie mai apoi. Pe același vapor, se îmbarcaseră la Marsilia, cu destinația Constantinopol, doi boxeuri negri *poids-lourds*, expulzați de boxul francez pentru grave abateri de la loialitatea pugilatului în ring: Sam și Jimmy [...]. Erau formidabili și puerili. Teșită, fruntea matahalelor conținea naivități de buratec și zburdălnicii de limonada gazoasă. Ca munții acefali din poveste, se băteau cap în cap, glumeți. Prindeau muște ca dulăii și le mestecau c-un zîmbet gîdilit în fălcile blindate. Dimineața se antrenau, cu iuțeli săltărețe de purici în gambele de smoală statuară, luîndu-și fiecare dușul bolohănos de pumni reciproci, c-un zîmbet de săpun.

După amiază jucau cărți, în doi, trîniți la pămînt, ca niște malaci miopi cu botul într-o cutie de bomboane colorate. Se furau unul pe altul, trișînd neconținut, cu o enormă evidență, ceea ce egaliza jocul. Rîsul le venea ca un strănut săltat în trombă. Cîștigătorul jubila astfel.

Spre seară înghițeau alcool, cu sticla, umăr lîngă umăr, cu brațele încrucișate, sticla lui Sam vîrsîndu-se în gîtlejul lui Jimmy, sticla lui Jimmy gîlgîind în botul fără botniță al lui Sam. Apoi, turtiți de beție, ca o baltă africană sub soarele

harapilor, cântau pe două glasuri.

Sam bolborosea ca o broască devenită tobă mare, milos și fleșcăit de duișii subite; Jimmy horcăia nazal și bas ca un trombon devenit contrabas prin răgușeală și mugetul țîmpeniei prin metempsicoză. Apoi dormeau lați, ca vărsați din butoaie cu nămol, și somnul lor buzat avea nări sforăitoare de harmasar între iepe.

Într-o zi, un glumeț îi înfierbîntase cu alcool înainte de a-și fi isprăvit jocul de cărți. Alcoolul devenise geniu în craniul lui Sam, care observase că Jimmy trișează.

Bătaia se învîrtejise subit ca un simun, fără mănui de box. Marinarii cercaseră să intervieve. Zburaseră ca pleava, frînți. Atunci se întîmplase miracolul vieții lui Sam și a lui Jimmy, fenomen cardinal în mintea lor, cum ar fi căderea Romei pentru antichitate.

Bătaia lor era un mod vertiginos cu dimensiuni de par. Două brațe îl deznodase subit, dublînd unicatul. Un pumn alb în ochii lui Sam, un pumn alb în ochii lui Jimmy, cu scînteile de rigoare. Așa se prezenta fenomenul. Sam în stînga, Jimmy în dreapta; brațele lui Vania între ei. Se îmbulzeau capetele înfricoșate ale rasei albe, de jur împrejur.

Jimmy se ridicase. Sam la fel. Vania între ei, nemișcat. Ritmul vertiginos al bătăii părea suspendat o clipă, pe culmea unei îndoite prăbușiri a negrilor spre albul impostor.

Miracol! Reacția celor doi negri fusese aceeași. Ca maimuțele avîntate după o insectă, care în plin elan, întîlnind o nucă de cocos, uită de insectă și apucă nuca, Sam și Jimmy, de o parte și de alta a lui Vania, îi contemplau pumnii, ca pe un aerolit sfărmat în două de capetele lor. Un idol pentru Sam, altul pentru Jimmy. O porție pentru Sam, alta pentru Jimmy.

— A-ooh! se hlizi Jimmy, cu fetișism de negru și accent englezesc.

— A-ooh! se hlizi Sam întocmai.

Reputația lui Vania era stabilită. Era tratat cu deferența datorită unui zeu, cu brațele însuflețite de mari motoare. Pînă și bucătarul înțelegea să-i aducă ofrande, amplificîndu-i porțiile, omagiu la care Vania era foarte sensibil, căci, după cum spunea el, arătîndu-și cu dezolare întinderea trupească, avea de hrănit o familie numeroasă. Accepta totul pînă la nas. Trupul călătorea în clasa treia, dar nasul nu accepta mirosul promiscuității dormitorului comun. De aceea își alesese drept culcuș o barcă de salvare suspendată pe punte. Nimeni nu-i spunea nimic. Noaptea își fierbea apă pentru ceai. Nimeni nu observa. Toată noaptea, șuiera. Nimeni nu auzea. Capriciile lui erau încorporate în peisajul uman al clasei a treia, ca ale unui munte, cu norii și zăpezile lui, în scobitura cu sate din vale.

E drept că devenise simpatic tuturor. Pentru copiii mici care plîngeau, Vania era o jucărie cu proporții de monument și agilități de paiată. Rîdeau și oamenii mari, copilărește, cînd mai pe franțuzește, mai pe nemțește, mai pe românește, Vania deforma o povestire de Cehov, pe înțelesul bucuriei acestor oameni veșnic

triști fără să știe.

*

— Vania, de atâtea zile călătorim împreună! răsună dezolat glasul Olguței.

— Tu sus, eu jos, zîmbi Vania, gesticulînd cu un deget în sus și în jos.

— Dacă știam...îți țineam tovărășie, urmă Olguța cu o ușoară încordare a sprîncenelor.

— Nu se poate! Tu sus, eu jos, reluă Vania, cu același gest, refrenul.

Sprîncenele Olguței se îmbinară deasupra agerimei ochilor. Nimeni, absolut nimeni și nimic n-ar fi putut-o opri să-i ție tovărășie lui Vania "jos", cum spunea el. Era atît de evidentă răzvrătirea ei, încît Vania zîmbi.

Serioasă o clipă, subț zîmbetul lui, dojenitor de serioasă, fața i se dăruie toată în culorile obrazilor și zîmbetul ochilor. Cuvîntul "jos" își pierde vertiginos semnificația pe care i-o dădea Vania, în glumă de altfel — "sus" căpăta o semnificație de surghiun, umilitoare pentru Olguța, și "jos" devenea inaccesibil, încîntător, cum e fereastra casei sărăcăcioase la care răsare, acolo și numai acolo, obrazul fericirii.

Vania nu mai călătorea în clasa treia. Clasa treia era locul care-l adăpostea pe Vania; clasa întâia, decorul fad și mort prin care Vania nici nu trecuse. Vaporul își schimbase configurația obiectivă, căpătînd una lirică, așa cum se întîmplă în orașele în care deodată te-ai îndrăgostit de cineva. Cartierele cele mai frumoase, pe care le preferai, devin sarbede; cartierul prin care trece, sau în apropierea căruia locuiește iubirea — cartier pe care-l ocoleai pînă atunci — îți pare atît de inaccesibil, chiar dacă e foarte sărăcăcios, încît cea mai modestă casă de acolo te intimidează ca o rudă a ființei iubite. Și dacă nu-s grădini pe acolo, grădina-i pentru tine-ndrăgostitul, presimțirea micii respirații călătoare.

*

Cînd ai trăit o viață întreagă printre lucruri și fapte aspre, purtîndu-ți colții condensatei tale singurătăți, cînd ai trăit războiul, dîndu-ți seamă că civilizația e o pictură nu un organism viu, tenul unui fard, nu al sîngelui, cînd ai simțit mereu că fiecare om, prieten ori dușman, e un copac vasal al codrului primordial, la umbra căruia, în loc de bancă, un lup așteaptă, în crengile căruia, privighetoare, o gorilă clipește lubric; cînd te-ai deprins să nu mai socoti viața ca un mănunchi de flori, idilic, cules de îngeri și prefîrat din poala lui Dumnezeu, ci ca o absurdă îndîrjire milenară într-o vastă indiferență spațială; și cînd șuieri melodiile muzicii ca să nu scuipi, și-ți apleci ochii pe file ca să-i speli de viață, nu ca s-o găsești acolo — e ciudat, foarte ciudat, să simți deodată frăgezimea unui zîmbet omenesc, hărăzit ție!

Față în față cu zîmbetul Olguței, Vania întoarse capul, încet de tot, ca o enormă lacată cu cheia demult pierdută, deschisă de o floare, ca o lacată dată în lături cu poarta de fier pe care o cetluse pînă atunci.

Sufletul pierduse curajul — sau nepăsarea — unei mișcări. În fața zîmbetului Olguței, sufletul lui Vania ședea de profil. Ciudat!... Ca și cum în cerul pe care-l știi deasupra capului, cu indiferența absolută a miliardelor de stele, s-ar întîmpla deodată ceva nu în legătură cu astronomia, ci cu tine.

Să simți deodată că o stea — răzvrătindu-se, rupîndu-se din legile constelațiilor, desprinzîndu-se din algebra lumilor strălucitoare — te privește, se uită la tine, și ceea ce pînă atunci era lumina ei devine un zîmbet pentru tine, s-o simți a inimii tale, nu a cerului, și să-ți fie frică nu de un trăsnet, ci de o stea care te-a ales.

De șase ani sufletul pierduse libertatea unei mișcări. Un glas lăuntric edictase o lege: "Acolo n-ai să te uiți".

"Acolo" era Olguța. "Acolo" era o scenă pe un peron de gară: o fetiță — nu? — venise în goană la gară, trecînd printr-un oraș întunecat, plin de soldați, ca să-i spuie: "Să te întorci sănătos", cu ochii plecați și mîinile ei — mîinile de o suverană energie deasupra clapelor pianului — subțiri, ușoare și timide în mîinile lui...

Fără voie, Vania își privi mîinile — trecuse tot războiul asasin prin ele, cu baionete, puști, evadare, gîtuire, granate, glod, singe — și găsi, neșterse, mîinile subțiri, ușoare și timide.

Oare venea într-adevăr în țară pentru o moștenire?

"Acolo n-ai să te uiți."

"De ce?"

Respiră adînc și nu se uită.

Dar îi era sufletul ca un munte învăluit în violete.

Se stinsese zîmbetul și culoarea pe obrajii Olguței. Abia acum își dădea seama că Vania se schimbase: nu mai vorbea cu ea. Ședea singur, privind marea, cu capul întors. Profilul i-l vedea numai luna.

*

Cu douăzeci de ani în urmă, Vania Dumșa, văr de al doilea după tată cu doamna Deleanu, sosise — sau, mai exact, căzuse la Iași, refugiindu-se din Rusia, unde tînărul student revoluționar avea de ispășit o pedeapsă de 10 ani în frigiferul politic al Siberiei. Cu păr ceva mai lung — curînd retezase scurt acest romantism aparent — cu bluză rusească, geamandan pirpiriu, palton, șapcă și pungă plată. De pe atunci cu geamandanul, ca Don Quichotte cu Rosinanta pe căile-lactee ale morilor de vînt.

Devenise imediat gloria facultății de matematici. Dar o glorie neagră, ca

Lucifer printre îngerii fondanți ai paradisului. Inaugurase ironia și chiar sarcasmul în dialogul matematic dintre bancă și catedră. Nivelul cugetării celorlalți era al hîrtiei cu cifre, clădite în volum prin suprapunere, pe cînd cifrele palpitau înalt în cugetarea lui, ca stelele vii ale cerului. Pentru ceilalți matematica era o profesie, pentru el, o aspirație sufletească, același elan care pe unii îi duce spre Dumnezeu, pe alții spre pămînt.

Dar concomitent cu activitatea matematică, neîndestulat, întreprinsese diverse activități publice, în genul celorla din Rusia, care-l făcuseră să devie scandalul universității și al benignului oraș moldovenesc.

Vroia, de pildă, pămînt pentru țărani, el, un Dumșa, fecior de boieri adevărați, student pe deasupra. Vroia pămînt pentru ei, fiindcă socotea că numai pămîntul posedat pe veci va fi generatorul de civilizație al acestei clase formidabile numeric, deci al țării întregi, căci, spunea el, civilizația orașelor nu însemna civilizarea țării, după cum tratamentul estetic al obrazului plin de coșuri, cu pudră și sulimeneli locale, nu înseamnă purificarea infecției sîngelui. Concepea de asemenea exproprierea nu ca o gratificație de acordat țăranilor, ci ca o restituire.

Reacționa în acest fel față de toate realitățile sociale soluționate agreabil, pe atunci, pentru clasele dominante.

Vroiau și alții ceea ce vroia Vania, dar vroiau moldovenește, decorativ, blajin, așa cum aspiră spre cer timidele și molaticele dealuri ale Moldovei: gesturi de fum mai mult decît de pămînt. Aducea puțin Nistru în Moldova Prutului și-n Iașul Bahluiului.

Animator, găsisese aderenți, mai mult, fanatici între camarazii săi. Înjghebase o revistă intitulată scurt *Nu*, care opunea un veșnic veto "da"-urilor obștești. Evident, nici profesorii nu erau cruțați de acest "nu", *erga omnes*, cum spuneau colegii de la Drept. Revistele universitare, îndeobște, au un public limitat, căci, în genere, n-aduc altceva decît entuziasmul tineresc de care buzunarele părinților sînt blazate. Revista lui Vania însă aducea în orașul lui Panu acel pelin al sarcasmului, pe care mulți bătrîni îl apreciaseră în tinerețe. Așa că *Nu* în Iași era prețuit esteticeste. Ciudat: ceea ce era destinat acțiunii sociale, destructive pentru doctrina reacționară, era aplaudat în saloanele Iașului. În sfîrșit! revista era discutată, apreciată, hulită, criticată, detestată: într-un cuvînt avea lectori. Directorul ei avea dușmani. Colaboratorii ei, prestigiu. Revista pamflet e un edificiu cu un singur paratrăsnet. *Nu* îl avea pe Vania.

Trăsnetul solicitat apăru din senin, o femeie: Ioana Pallă. Femeile mai îndrăzneț curioase sufăr o străveche atracție pentru oamenii reputați "răi": aceeași impulsione, în ordinea intelectuală, ca cea care le face să prefere alimentele pipărate, muștarurile, sosurile englezești, în ordinea alimentară. Răutatea e "picantă". În salonul "închis" al Ioanei Pallă, intrase tînărul revoluționar transnistrian.

Cast trupește și sufletește, cum numai palizii ruși nu englezii cu sânge și ten de tomată, știu uneori să fie, Vania reacționa agresiv, cinic, brutal — în idei, evident, căci, profund inițiat de propria-i delicatețe nu confunda, românește, vulgaritatea cu puterea — în fața Ioanei Pallă, preraphaelită pe atunci, în discuții, ca un vitraliu cu suavități de crin lunari și stînjenei vespérali.

Vorbele lui Vania consumau dinamita și vitriolul tuturor atitudinilor explozive în revoltă și corosive în judecăți. Brutalizată, Ioana admira în el fastul barbar al puterii bărbătești, și-l stimula pe tărîmul discuțiilor.

Majuscula inițială a atitudinii lui Vania — iarăși în discuții — față de fenomenul "femeie", alături de părerile curente, era același "nu" prometeic al tinereții universitare în jurul lui grupate.

Nu! Femeia nu poate fi o proprietate individuală, cît timp Adam e un plural și Eva la fel, de cînd cu gramatica paradisiului pierdut. Căsătoria monogamă: invenția creștinismului, utilă preoților prin virtualitatea de noi căsătorii, și avocaților prin divorțurile prelabile. Poligamia naturală că e anatemitată de preoți și condamnată de legiști, de vreme ce le expropriază latifundiile profesionale.

Nu. Fidelitatea e crimă de les-biologie. Viața este proces de experiențe cît mai variate, nu de monotonii reiterate. Toți oamenii de geniu, toate formulele proeminente ale vieții sînt rezultatul unui adulter proxim sau depărtat. În pomicultură adulterul moralei e sfînta instituție a altoiului. Și însuși pămîntul e fructul unui adulter cosmic.

Nu. Femeia să fie nesinceră, perfidă, diversă, conglomerat de sincerități autonome; să poată iubi mai mulți bărbați deodată, cum marea primește în același culcuș de apă suplă, în care trupul ei e veșnic altă lumină cu alte unde, revărsarea, felurit ritmată și colorată, a fluviilor care-i dau viață și vigoare.

Iubirea platonice? *Nu.* Nu există. Există glande și există frumusețea. Varsă cincizeci de ani pe dragostea eternă a lui Romeo și Julietei; Julieta va închide fereastra ca să nu răcească, trăgînd storul pe splendoarea lunii, care incomodează somnul; Romeo, numai la gîndul că există scări — de lemn comod, nu de mătase elegantă — va binecuvînta eternitatea plană, cu perne moi, a patului. Reia-le cei cincizeci de ani, și fiziologic vor fi lirici în poemul lui Shakespeare.

Nu! Nu! Nu!... Corsar negru în fața flotelor imense ale da-urilor, distrugea.

Într-o zi, Ioana Pallă, campioana suavităților în discuții, spusese da. Și Vania. Adică "da"-ul căzuse între ei ca un măr copt; vorba devenise fapt trupesc.

Ioana gustase cu o profundă jubilară savoarea decepției. Era întîia femeie a acestui padișah al haremurilor verbale. Trupul Ioanei, ca întîiul steag înfipt în Polul Nord, filfia pe o împărăție de zăpezi intacte, fără urme de galoși, în bătaia unor vînturi nealterate de nici un iz omenesc. Epilogul întîiului dialog trupesc fusese neașteptat pentru Ioana. Vania îi ceruse să plece cu el! Unde? Oriunde. În Africa, în America, în Australia; de pe atunci avea aptitudini continentale. De ce? Nu

putea să accepte ignobilul gest de a saluta și surîde omului bătrîn care era soțul amantei sale. De ce? Prefera să bea apă din pumni sau să moară de sete, decît să-și moaie buzele după altul. De ce? Fiindcă o iubea. Ei și?

— Cum?

Așa cum ar striga profetul tînăr în fața cerului crăpat deodată, gol, fără Dumnezeu: "Cum?" cu sufletul spart ca și cerul.

— Bună seara.

— Ne vedem mîne, Vania, zîmbise Ioana Pallă, care cunoștea perfect legile gravitației.

Dar nu-l cunoștea pe Vania. A doua zi, tînărul revoluționar plecase în America. Îi era scîrbă nu numai de Iași, de Moldova, de România, ci de întreaga Europă. Oceanul despărțitor era de rigoare: atlantică batistă dusă la nas.

Desigur că și Ioana Pallă ar fi plecat după el în America — gestul lui Vania bătea recordul picantului — dar între timp sosise din Franța Alexandru Pallă, dînd o inedită salvare Europei.

De atunci — douăzeci de ani — Vania cunoscuse femeia, așa cum mănînci din picioare, așa cum bei din fîntîni, mereu altele, la drum lung, în scurtele popasuri.

Dincolo de trup nici o femeie nu trecuse în mînăstirile dragostei zăvorite de blestem.

*

Se înclina mereu obrazul de palori al lunii pe umărul ei gol.

Pe tipsia mării, un parfum de trandafiri galbeni — era vag apusul lunii.

Pe toate zările, sălciile tăcerii, ogîndindu-se în ape. Simțai, în noapte, clipa de cufundare lăuntrică a toamnei, cînd singură își spune cu cea dintîi frunză căzută: Du-te.

*

Pe unii oameni în momentele grele ale vieții îi persecută același motiv exterior. Un stor de pildă, pe care l-au văzut legănîndu-se în vînt, în clipa cînd au aflat o moarte, îl văd în fața ochilor de cîte ori durerea, îndoiala sau melancolia îi apasă. Pe alții o melodie de gramofon. Pe alții, unghia stupidă a degetului lor arătător. Pe alții o caterincă și un papagal verde ca harta Irlandei.

Pe Vania, gîndul Americii. La aceeași fereastră sufletească, din același vîrf de turn în care rareori se suia, vedea exact același contur: America. Continentul era acolo lipit de fereastră, ca un păianjen în ața lui. Numele noului continent avea în sufletul lui un răsunset psihologic, nu geografic. America nu era dincolo de Atlantic, ci în creierul lui, ca un centru autonom, determinînd anumite reacții

particulare, anumite ticuri. America, un fel de epilepsie a libertății.

Rupse tăcerea, întorcînd capul spre Olguța.

— Știi că plec în America...

"Iarăși", dădu să îngîne Olguța, dar tăcu fiindcă spaima îi împrejmuise vorbele.

Glasul lui Vania era liniștit și informativ. Dar vibrația lui așternea pe obraji Olguței, ca gerul pe fereastră, abur peste abur, paloare peste paloare, alb peste alb. Și iarăși o impresie nouă, de o noutate stranie, pentru Vania. Dacă pămîntul pe care mergi, pe care-l calci, fără să te gîndești la el — duritate încorporată în pași ca cerul în ochi — ai simți deodată că suferi din pricina ta, fiindcă pașii tăi sînt grei, dacă ai simți înlăuntrul lui ca o durere fără de expresie aparentă, fiindcă îl calci — ce-ai face: ai merge înainte, sau te-ai opri?

Zeflemeaua, ironia, sarcasmul, duritatea le înfipsea în oameni, cînd trebuia, ca să înainteze prin indiferența lor masată: prora nu despică val sau liniște, cînd pînzele-s desfășurate?

Și iată că, deodată, mișcările lui, capriciile libertății lui, pornirile nevoilor lui — limitate la trupul și sufletul lui — porunceau durere sau bucurie în altcineva.

Își pierdu echilibrul firii lui, ca un om educat de presiunea atmosferică a pămîntului, deșteptîndu-se într-o planetă nouă, în care pasul devine salt, brațul — aripă. Vrei să te pipăi, și te lovești îngrozitor cu propria ta mișcare, detractată. Lacrima-i glonț; șoapta — bubuit.

— Am moștenit o moșie în Basarabia. O vînd și plec... Mă vezi tu pe mine proprietar în România?

Să cauți fraze, oarecum hazlii, în fața unor ochi negri care te privesc cu un fel de mirare amară...

"Mă vezi tu proprietar în România"; un ecou răspicat îi repetă vorbele în craniu. Ce însemna asta? Motivarea acțiunilor lui! De ce? Pentru cine? Niciodată nu dăduse socoteală nimănui. Niciodată nu-și anunțase, nici explicase intențiile, necum faptele.

Era jenat, intimidat. Tot ce făcea devenise deodată forțat, nenatural. Actele lui cele mai simple aveau spontaneitatea tunetului. Stîrpiase din el umbra cabotină pe care analiza o pune în jurul faptelor, concomitent cu formarea lor, atenuîndu-le vigoarea sigură. Acum le culegea și le dădea drumul, ca unor foști vulturi deveniți muște cu pretenții.

Perseveră totuși, fiindcă prefera să fie ridicol decît să existe istovitoarea transparență a tăcerii între sufletul lui și ochii negri.

— ...Mi-a revenit fobia Europei. Aș fi plecat în Rusia, dar s-a schimbat.

Capul căuta cuvinte. Nici construcția frazelor, banal gramaticale nu mai avea abruptul frazei lui. Culegea cuvintele din dicționare. Nu mai aveau sînge, necum sîngele lui.

— [...] Plec în America. Mă fac fermier.

America devenise un carton de jucării, în care era o fermă de lemn, cu iarbă artificială, animale cu miros de clei și etichetă.

Căuta cuvinte cu febrilitate. Era în sufletul lui mișcarea dezordonată a picioarelor de cărăbuș întors pe dos.

Tăcerea începea.

— America...

Tăcerea se forma, limpede, de cristal dur.

Tăcu, prins în ghețar, ca un gol de aer.

— Vania...

Ce se întâmpla?

Buzele Olguței se chinuiau în neastîmpăr. Știa să vorbească. Orice gând găsea conturul sunetului precis în buzele ei, care nici în copilărie nu bâlbâiseră. Întotdeauna viața îi dăduse cuvintele care devin faptă, călcînd pe buză ca pe un hotar de luptă.

Dar acum?

Era în sufletul ei o îngenunchiere, cu mîinile împreunate, care cerea cerului cuvintele.

— ...ești hotărît să pleci în America?

Își înclină capul, prezentînd fruntea ca un scut.

— Da.

Fruntea Olguței se plecă mai tare, și genele.

— Vania...

Șoptise numele desprins din bătăile inimei.

— ...mă iei și pe mine?

Își aplecase capul de tot, cu fruntea pe lespedea destinului.

— De ce?

Aspre, cuvintele porniseră cu pumnii strînși din gura lui Vania spre fruntea lui, nu spre Olguța. O loviră. Îl privi cu ochi în care nici o stea nu răsărise: Noaptea începutului.

— Fiindcă te iubesc.

Azvîrlise un soare în brațele unui om.

— Și eu te iubesc.

Cine vorbise?

Olguța știa, fiindcă ascultase: Vania nu, fiindcă vorbise.

Din nou plecată, Olguța își răcorea buzele pe lespedea destinului.

*

— Cînd plecăm?

Glasul Olguței trecea pe subt umbrare cu mult soare printre frunze. Sunetele

erau grave de fericire, obosite de belșugul lor.

Dacă și-ar fi întors fața spre Olguța, i-ar fi răspuns: "Cînd vrei".

Dar și-o ținea în palme, grea. "E un copil, e un copil", cîntau coruri de glasuri în el. "Cruț-o... las-o, e un copil", porunceau glasurile în el.

Vorbi, ținîndu-și capul aplecat:

— Sînt un vagabond...

— Știu.

— ...Sînt... unchiul tău...

Glasul se înăsprise.

— Știu.

— ...Sînt cu douăzeci de ani mai mare decît tine...

Cum ar spune vîntul: vin de departe, am pornit cu ghețarii, am fost amar prin brazi, crîncen pe mări, am scuturat floarea livezilor de portocali și am venit cu rîndunelele. Sînt bătrîn.

Olguța zîmbea. Se rumenea omătul piscurilor pe obrazii ei.

— ...Am iubit o femeie...

Ochii Olguței se micșorară și, fără să vrea, scutură pletele care-i cădeau în ochi, descoperindu-și fruntea.

— ...Acum douăzeci de ani, urmă Vania, sfărîmînd cu inima tăcerea buzelor.

Olguța regăsi un zîmbet care clipise.

— ...Viața... viața...

Pieptul larg al lui Vania se umflă. Călca în sfîrșit pe pămîntul lui.

— ...Viața...

O privi pe Olguța cu ochii care priviseră mereu viața în față, dominînd-o cu trupul bătut de toate vînturile, de toate nevoile, de toate greutățile...

Și întîlni un zîmbet, cu duioșie ireverențios.

— Viața... e grea.

Atît găsise ca să bată medalia Infernului al cărui miros ars îi palpita în nări.

— Știu.

Un "știu" de rîs topit.

Și pe aceeași față zîmbetul se stinse, trăsăturile se ascuțiră, fruntea se ivi, copleșind și dominînd rotunjimea copilăroasă a obrazilor.

— Știu, Vania...

Mîinile lui Vania, pe genunchii lui înțeleștate, se umplură parcă de conturul obrazilor Olguței, rămînînd tot pe genunchii lui.

— ...Te iubesc, șopti Olguța.

Obrazul Olguței se înclinase fraged pe viola prăfuită a vorbeii vechi.

Și iarăși zîmbetul aprinse feerii de ger subt lună.

— Cînd plecăm?

Ședea în fața Olguței, aplecat spre ea, cu mirare și fără mirare, ca o mare

statuie de granit, care deodată ar vedea cu ochii ei de piatră macul privit de ochii orbi pînă atunci, în zeci de primăveri.

Înlătură cu o mișcare a minii grămezile de ani din jurul lui, și cu un zîmbet care se resemna să fie fericit vorbi încet, cu glasul lui adînc:

— Plecăm, Olguța.

*

Prin somn îi simțise toate mișcările, cum simte fundul mării umbra unui nour din cer, călătorind altfel decît umbra vietăților adîncului mut.

Alexandru Pallă se deșteptă neliniștit, ca și cum ar fi pierdut ceva. Întoarse capul: *chaise-longue*-ul Olguței era gol.

Îl privi totuși, și după ce ochii constatară absența, nu cum te uiți la un scaun de curînd gol, ci cum măsoară conturul precis al singurătății.

Spumoasele crengi ale lunii în declin atîrnau frînte de propriul lor belșug.

Își umplu pipa, o aprinse. Un căscat alungă întîiul fum înainte de-a fi intrat în piept. Privirile-i alunecară pe punte, pe mare, pe cer, pe zare.

Trase un fum mai îndesat și-i dădu drumul cu putere, oftînd.

"S-a dus în cabină."

Niciodată gîndul lui n-o desemna pe Olguța, nominal. Însă pronumele care-o cuprindea avea un timbru și o inflexiune specială. Într-o carte religioasă, tipărită negru, ar fi fost majusculă cu roș chenar, pe care un fir de busuioc și-ar fi lăsat piperul: dar o carte pe care nimeni n-ar îndrăzni s-o deschidă, închisă între scoarțe pentru vecie.

Fetele lui... Le iubea deopotrivă, adică voia să le iubească deopotrivă... Cînd se gîndea la Monica, o vedea lumină de soare uitată de trecut într-o fereastră ogivală, vestind senin cu rîndunele — și zîmbea. Deasupra Monicăi se boltea cerul Florenței. Presimțita și fireasca vecinătate a acelui cer o făcea parcă atît de surîzător blondă — dimpreună cu teii — și atît de pur înaltă, deasupra spicului bogat. Cînd se gîndea la Olguța... prefera să fie alături și Monica: astfel, numai emoția lui îndrăzne să zîmbească.

De trei ani era tovarășul lor, camaradul lor sur, într-o măsură bunicul lor. Cuvîntul "bunic" îi inspirase statornic aversiunea pe care ți-o dau cuvintele împăiate de literatură: lună, dor, Veneția... Acum îl înspăimînta, mai puțin alături de Monica — față de care toți oamenii vîrstnici aveau atitudini de bunici măguliți — imperios, însă, alături de Olguța.

De acum înainte...

Îl aruncase viața între ele, cum ar arunca vîntul o pelerină asupra unui zbor de cocori.

Dar fără miracolul tovarășiei unui cîrd de cocori cu o pelerină, aceasta e o

sumbră bucată de postav bleg cu fald romantic și miros de *Maryland*. Și atât.

Bună de pus în cuier, nu în colivie.

Se întorcea în țară, fiindcă se întorceau fetele. Le însoțea pînă la capăt, cu toate că acum trei ani plecase hotărît să nu se mai întoarcă.

Plecarea de atunci!

Oroarea de atunci, în stare să răstoarne un munte, nu o inimă!

O muscă veninosă și gras lucioasă, înșurubîndu-se într-un hoit, e un spectacol hidos, firesc însă, care te dezgustă de moarte și de heruvimii ei verzi.

Dar un frag rumen, fraged, aromat, mărgean de rouă, răsărind pur ca luceafărul diminețelor biblice pe buzele unui hoit, te-ar dezgusta de fragi pe vecie. Așa era înfiorătoarea copilărie a frumuseții Adiei, pe sufletul ei: frag pe buzele unui hoit.

După cinci ani de căsătorie, cînd se deștepta dimineața cu Adia alături, o privea cu zîmbetul nou al celui care a dormit în iarbă de primăvară și s-a trezit în zori om, între viorele și rouă.

Anii treceau pe alături de ea, ca o armată în marș, care s-ar despica de la sine, călcînd flori tinere, și-ar merge în vîrfuri, strivind miresme, ca să nu turbure somnul unei ciobănițe frumoase, adormită în luncă.

El îmbătrînea, Adia rămînea tînără. Îi sacrificase pictura, adică i-o hărăzise ei. Din 1914, de cînd se căsătorise cu ea, pînă în 1919, pînzele lui erau ferestrele unui mare palat, prin care se juca o infanță cu păr roșcat ca ruginile soarelui și ochi verzi de răcoare vegetală; răsărind la o fereastră, la alta, cu alt neastîmpăr, alt zîmbet și altă mirare răsturnată în visteria luminilor și a culorilor.

Sufletul lui o iubea fără pauzele care sînt clipirea ochilor dragostii, o iubea cu ochii veșnic deschiși, ca ai apelor.

Cele mai mari iubiri au clipe, ore și zile moarte — au osteneli, au saț trecător, au reculegeri în singurătate, au discontinuități, intermitențe; au, într-un cuvînt, ca și pămîntul, anotimpuri care, după exuberanțe în afară, poruncesc tăceri și înviorări subterane. El o iubise pe Adia mereu. Miliardele de clipe ale celor cinci ani fuseseră toate iubire, adorare, uriaș policandru cu toate luminile aprinse pentru ea, pentru cele mai mărunte și neînsemnate mișcări ale ei.

Alți oameni cînd iubesc, nu orbesc pentru priveliștea mulțimii celorlalte femei. O iubire pentru ei e o virtualitate împlinită, dar celelalte virtualități rămîn disponibile și agere. Parfumul părului altei femei decît cea iubită, rămîne în nara lor lung palpitînd; rîsul unor buze mai tinere decît cele pe care le sărută, le dă uneori vigoarea, alteori nostalgia mușcăturilor umede: și șerpuirea unei coapse, dacă nu le fulgeră sîngele în braț, le lasă spirala unei istovitoare visări.

El o iubise total. Un fluviu duce mării toate ploile și toate apele unui vast ținut mărginit de munți. Acolo sînt șipote, izvoare, și cerul oglindit de ele, și florile, și brazii, și plopii, și stejarii, și căprioarele care s-au adăpat, și zig-zagul trăsnetului solitar în creier de munte, și freamătul pădurilor, și aripa cu zimț a diavolului în

miez de noapte, și inelul de argint care s-a înfiorat pe miezul pulpei de țarancă, și piscul zborurilor, vulturul, și nufărul de-o clipă al pîntecului rîndunelei, și tăcerea zăpezilor, și parfumul toamnei. Un fluviu aduce mării care e o adîncă oglindă a constelațiilor, tot misterul lumii topit în oglinzile lui curgătoare.

Astfel o iubise: cu toată simplitatea sufletului și cu întreg fastul talentului.

Natural, dorințele și capriciile cele mai absurde ale Adiei erau primite nu de voința lui, ci de dragostea lui, cu porți împărățești deschise pentru ea.

Astfel, în timpul războiului, cînd hotarele pribegiilor frumoase îi erau închise, cumpărase casă mare la Iași, unde nopți de-a rîndul ofițerii aliați, mai ales medicii armatelor aliate, cunoscuseră ospitalitatea unui boier moldovean trăit la Paris, biblioteca unui român poliglot și artist, și candoarea unui mare pictor ale cărui coarne aveau dimensiunile și paleta unui curcubeu interaliat.

În timpul zilei, Adia era soră de caritate întru Cythera și Lesbos, dimpreună cu nedespărțita sa cumnată Ioana Pallă. El se închidea în atelierul de pictură cu pipa, trudind și chinuind culorile cum Dumnezeu le-a chinuit înainte de a face lumile.

Verzi erau ochii Adiei; el pribegea cu soarele în brațe prin luncile, crîngurile și codrii verdelui, ca să găsească ochii Adiei.

Roșii erau buzele Adiei: inima lui era rană în piersici și însîngerare în rodii ca să le presimtă.

Roz era chipul Adiei și trupul cu obrajii sînilor: sufletul lui era nisip printre scoici și vînt printre caiși ca să-l atingă.

El trăia în atelierul de pictură cu Adia, ca livezile cufundate în meditația primăverei. Cu Adia rareori era singur. Se întorcea de la spital seara tîrziu, împreună cu Ioana Pallă, purtînd pe frunte crucea sanitară, însoțite de un alai întreg de uniforme albastre, verzui etc... Mesele aveau înbelșugare și cadență de chef deghizat în banchet.

După masă oaspeții dansau cu cele două amfitrioane.

El privea zîmbind, nu cum privește un bărbat îndrăgostit pe femeia lui frămîntată de alții, ci cum privește un părinte îndrăgostit pe fetița lui zburdînd printre păpuși și jucării.

Se culcau foarte tîrziu. Adia adormea cu o spontaneitate copilărească, răsturnînd pe pernă părul și obrajii la care paleta și penelul rîvniseră. O privea la lumina mică a lămpii de noapte, îi auzea respirația care-i puneă un abur pe inimă, îi privea mișcările somnului înmugurind încă, o creangă înflorită — și era fericit.

Între timp, scandalul luase proporții de monument public. Spitalul la care lucrau Adia și Ioana Pallă, adăpostea mulți soldați. Foștii țărani. Întorși de pe front mutilați, aduceau o resemnare încruntată pe masa de operație, și-n noua viață, pe lîngă picioarele sau brațele de lemn, acea mirare a sutelor de mii, în fața căreia reformele sociale trebuiau să răsară nu ca un act de generozitate, ci ca un act de prudență. Acești țărani din moși strămoși cunoscuseră desfrîul turcilor, al

fanarioților și al boierilor corciți sau băștinași — și-l socotiseră ca un drept boieresc. Dar acum de când mâna lor mînuise prea multă vreme pușca și sabia ca să nu uite toată resemnarea coarnelor de plug din urma coarnelor de bou — nu mai puteau accepta ceea ce pînă atunci nici nu cutezaseră să judece. Verdictul invalizilor vîrstnici fusese drastic: izgonirea celor două infirmiere care confundau crucea roșie cu felinarul roș. Aceasta, după ce răniții mai tineri priviseră săptămîni de-a rîndul, de pe ferestruica unui closet al etajului de sus, cum într-o odăiță albă cu sofa, dosită tuturor privirilor și ferestrelor, "două muieri scîrnăveau pămîntul lui Dumnezeu". Într-o zi ferestruica closetului care făcea victorioasă concurență vorbelor și gravurilor obscene de pe ziduri, se purificase. Spartă cu cîrjele și brațele valide, ușa se prăvălise. Adina și Ioana Pallă, goale, cu blănille pe ele și desculțe în pantofi neîncheiați, trecuseră prin "huideo"-ul unor oameni prea scîrbiți ca să-și spurce cîrjele lovind ceea ce se lovește cu scuipatul numai.

Scena făcuse înconjurul întregii societăți ieșene înainte ca să ajungă la urechile lui Alexandru Pallă, abia atunci cînd devenise amintire picantă din vremea războiului. Lovise pe cel care-l informase, somat să explice o glumă echivocă. Nu credea. Nu putea crede. Intrase totuși neanunțat, pe furiș, în casa fratelui său, unde Adina își petrecea după-amiezele, și văzuse tabloul familiar ferestruicii closetului de la spital. În acea clipă nu-l îngrozise atît palpitarea nudă a celor două femei, cît zîmbetul candid de copil deșteptat din somn cu care Adina-l privise prin fagurii revărsați ai părului.

Frag răsărit pe buzele unui hoit.

Soluția divorțului îi apăruse atunci în toată trivialitatea ei. Să pui în vitrină viața nupțială! Nu.

Părăsise tot. Nu luase nimic din casa în care rușinea și scîrba urlau a pustiu. Însărcinase pe prietenul său de club, avocatul Iorgu Deleanu, să-i administreze averea înjumătățindu-i venitul între el și femeia care-i purta numele. Numai formalitățile pașaportului îl mai rețineau. Pleca la Paris, în orașul tinereții.

Acceptase cu distrată indiferență la început, apoi cu surdă enervare, apoi cu lehamete resemnată, rugăminte domnului Deleanu, de a fi însoțitorul Monicăi și Olguței, care plecau în Franța pentru studii. În schimb, nu cedase de loc stăruințelor de-a renunța la itinerarul pe apă, alegînd trenul în locul vaporului. Și Olguța prefera vaporul, așa că plecaseră pe mare, fără știrea doamnei Deleanu, cu consimțimîntul smuls domnului Deleanu și complicitatea lui.

Acum trei ani... Aceeași noapte rece sub stele, ca un dar de înălțimi al munților, coborît pe mare. Aceeași punte goală. Aceleași *chaises-longues*-uri părăsite pe rînd. Același Alexandru Pallă, învăluit în amplă pelerină, cu pipa, cu barba sură, părul alb ondulat, aceeași față palidă cu trăsături de o înaltă frumusețe, dar scurmată, devastată. Schimbare cu fetele încredințate lui formulele de strictă politețe, și atît. Monica se retrăsese îndată după masă în cabină, Olguța se instalase

pe punte într-un *chaise-longue*.

Plecaseră unul câte unul, toți admiratorii nopților, afară de Olguța. Alexandru Pallă așteptă mult, și din ce în ce mai ostil, plecarea ei. Îl sîcîia și tăcerea, pe care o presupunea febrilă, guralivă, și futilă, a tinerei lui tovarășe. Și pe deasupra, tinerețea femeiască nu-i mai părea ca o răcoare înviorătoare pentru ochi și suflet, ci ca o pîndă veninoasă.

Olguța nu pleca. El n-o privea. Avea impresia că se îndărătnicește lîngă el, lîngă celebritatea lui, așteptînd exclamația, vorba, conversația: dezvelirea monumentului ilustru.

Olguța nu pleca. El fuma pipă după pipă. De la o vreme o uitase. Suferea atît de mult că uneori îi venea să ofteze și să geamă ca țăranii, cînd bolesc pe prispă. Miliardele de clipe în care ardea o iubire de cinci ani fumegau înecăcios ca lumînările de său stinse. Îngreșoșarea era vastă și profundă, ca acele crăpături care despart continente, dar o iubea încă pe Adina. O iubea, fiindcă simțea nevoia de a o lovi cu pumnii: impulsione care tot spre trupul ei îl mîna.

Dacă marea, în loc să fie cuprins de apă sărată ar fi groapă de putrefacții, fluviul tot acolo s-ar vărsa. Dar Alexandru Pallă era ora, nu fluviu, și sufletul său alungat de aceeași mișcare prin același vad se încrețea de scîrbă în preajma trupului nopți de-a rîndul vegheat și adorat, zile de-a rîndul cîntat și împodobit.

Cum? Tot nu plecase? Întîlnise profilul Olguței proiectat pe stele, cu ochii deschiși. Tînăra lui tovarășă, nici nu dormea, nici nu vorbea, nici nu-l iscodea.

O privise de cîteva ori de-a lungul nopții înghețate, regăsind-o cufundată în același gest spre stele.

Zorii, răsăritul soarelui. Nu exclamase nimic. Nu-i notificase priveliștea. În argint de dimineată, profilul tovarășei lui era sever și închis în semnificația lui, ca o literă chinezească de tuș.

— Bună dimineată, ați dormit bine, domnișoară?

— Mulțumesc. Am dormit bine.

Plecase. De ce mințise tovarășa lui tînără, care o noapte întreagă veghease cu ochii deschiși? Iubire? La vîrsta ei iubirile au insomnii cu scurt circuit. Durere? La vîrsta ei durerile plîng și adorm în culcuș comod, nu pe scaune, fie ele și *chaises-longues*-uri.

Atunci?

Cîteva nopți, tăcerea lui Alexandru Pallă se mirase alături de tăcerea Olguței. Apoi o stimase. Tăcerea unei fete frumoase și tinere, care nu dormea, alături de veghea unui bărbat, e o perlă neagră mai prețioasă decît lumina, fumul și sclipirea celor albe.

Astfel descoperise Alexandru Pallă tăcerea Olguței, înainte de a o descoperi pe Olguța. Se mirase din nou. Taciturna lui tovarășă de nesomn, nu era nici timidă, nici tăcută. Vorbele spuse de ea aveau îndoitul aspect al chipului ei: hotărîte și

agere, ca trăsăturile și ochii, copilăros vesele, ca plinul obrazilor. Cu aceeași siguranță vorbea, glumea, tăcea și se mișca. Nu căuta nici să placă, nici să se impuie celorlalți. În atmosfera de înfrățire specială călătoriilor pe vapor, cu fizionomia ei unanimă, datorită unor cauze identice acționând asupra unei grupări omologate de identitatea decorului în care se mișca, Olguța trăia izolat, fără să fie ursuză, singură, fără să fie retrasă. Spre deosebire de ceilalți, care erau veseli, visători sau preocupați numai când și fiindcă și ceilalți oameni erau la fel, cum ai îmbrăca smochingul, fracul sau sacoul — după cum te duci la un ceai, la un banchet sau pe stradă — Olguța avea tăceri, veselii și umbre ale ei, numai ale ei, de propriile-i legi ordonate, distincte de-ale celorlalți, dar intense ca ale tuturor la un loc.

Uneori toamna are nevoie de o pădure întreagă ca să-și desfășure șalul persan cu arabesc de crengi, colorit de frunze, căderi de franjuri. Dar sînt copaci solitari, cedrii de pildă, pe al căror trunchi nu cresc coroanele de crengi ale copacilor în turmă, ci păduri. Umbra lor e un cer așternut la picioare. Toamna e toamna lor, păunul de aur hrănit, crescut și desfăcut în palma imensității lor. Prin crengile lor, nici luna, nici soarele nu trec — popas fugar pe o banca — ci călătoresc.

Sufletul lui Alexandru Pallă cunoștea îmbelșugarea acestor singurătăți, tumultul acestor tăceri. Înainte de a cunoaște sufletul Olguței, îi bănuise dimensiunile.

Fetele tinere când nu glumesc, au deseori cochetăria să-și valorifice puerilitatea buzelor cărnoase și candoarea ochilor limpezi, vorbind lucruri serioase. Nici haina de doliu, din acest punct de vedere, nu le displace: frăgezește tenul și întinerește tinerețea mai bine decît fardul.

Și femeile bătrîne au uneori predilecție verbală pentru lucrurile serioase, îndeobște rezervate bărbaților. E lugubru. Atunci seriozitatea nu mai e un aspect dur, unghiular al vieții, ci o pulbere înecăcioasă a morții.

Olguța nu vorbea niciodată lucruri serioase. Le ocolea poate. Dar seriozitatea era subt vorbele și glumele ei, ca pămîntul subt pasul copiilor și oamenilor mari deopotrivă.

Existența statornică a acestei seriozități — din care se desprindeau toate mișcărilor ei, vorbe mici, fapte mici, gesturi zilnice, îi purifica vioiciunea de acea futilitate gazoasă, apreciată uneori ca un atribut exuberant al feminității, care dă valută-fleac și greutatea-fulg comportării femeilor în genere. De aceea, alături de ea un bărbat putea să rămîie bărbat, fără instantaneul "tuns, ras și frezat", după care bărbatul ridică ochii spre femeie ca spre o oglindă menită să-l satisfacă. Cuvîntul "camaraderie" suna cinstit și plin alături de Olguța.

Debarcînd la Marsilia, Olguța îi spunea lui Alexandru Pallă: "Pașa"; Alexandru Pallă îi spunea tovarășei lui "Olguța". Nici Olguța nu se înălța, nici Alexandru Pallă nu se cobora.

Cînd doi oameni s-au cunoscut, în fața morții de pildă, se cunosc perfect. Dar rareori oamenii au prilejul să se cunoască așa de bine. Unii oameni însă, foarte loiali, despuiați complet de cabotinism, se pot cunoaște foarte bine în condiții de o banală normalitate. Mai târziu, se vor sătura poate unul de altul, dar decepții nu pot avea niciodată.

Alexandru Pallă se împrietenise în așa chip cu Olguța, și în așa măsură prețuia prietenia Monicăi — cînd de lampă intimă, cînd de candelă subt icoane, cînd de fereastră spre lanuri de grîu — încît devenise, în tot timpul șederei la Paris, oaspete familiar mesei de seară, în apartamentul din Rue de l'Observatoire. El locuia în ostrovul Senei, numit *La Cité* în preajma Catedralei Notre Dame. Acolo avea și atelierul cu pînze înnourate de cenușiu și alb. O dată cu Adia aruncase și paleta culorilor ei. O regăsise însă, și-o reluase.

Prietenile lui, Olguța și Monica lucrau: Monica la Sorbona și la Bibliothèque Nationale, Olguța, la profesorul ei de pian și acasă. Atmosfera de muncă tînără a casei lor dăduse lui Alexandru Pallă voința de-a ridica scepтрul culorilor, aruncat. Paleta de la Iași arzătoare și fragedă de tinerețea culorilor tari

Îmbătrînise ca un om: pălise, surîse, albise, în împaienjeniri de zîmbet stins.

Mult alb, dar pierise soarele, și stinse erau stelele pentru acel alb, și doar o lună subterană ca ocnele de sare îl cărunțea cu veacurile ei.

Și cheiurile Senei pe care le picta erau amare și pustii, ca sufletul celui care-și așternea singurătatea chinuită pe pînze, izgonind-o treptat din el, *creată*.

Zilele treceau. Artistul copleșea încet cu încetul pe omul de pînă atunci, încorporînd în actul creator toate experiențele care devastaseră sufletul și trupul omului. Alexandru Pallă se echilibra în noua viață. Adia, mistuită în alburii de scrum, de fum și de cenușă, nu mai era o amintire tragică, ci profundul ferment al unei noi configurații picturale. Pe cheiurile Senei îmbătrînise o dragoste; apele Senei pro-hodeau un trecut.

Spre seară, pe la șapte, Alexandru Pallă privea ceasornicul, cu ochi de lucrător pentru care seara e o răsplată, o vacanță. De la el pînă la apartamentul fetelor erau vreo doi alegri kilometri parizieni, împestrițați de tinereță universitară pînă la Jardin du Luxembourg, de unde Boulevard-ul Saint-Michel, oprit o clipă, bătrînește, în dreptul grădinii pline de copii și de baloane colorate, pleca pacificat, se întîlnea cu amintirile de vals din fața Balului Bulier și, întinerit, se bifurca împrejmuid grădina Observatorului, ca un buchet cuprins în brațe, în fața căreia Alexandru Pallă, pieton greoi, se oprea să răsuflă.

— *Vos nièces sont à la maison*⁸, îl anunța inutil, cu o regularitate cronometrică, conseioza imobilului, un fel de chioșc de ziare devenit femeie, cu obraji puponi,

⁸ ¹ Nepoatele dumneavoastră sînt acasă (fr.).

sprîncene și mustăcioară de pîslă și glas de tenor sopranizat în gramofon.

Urca scările pe care coborau gamele pianului de sus, suna, și intra. Gamele încetau. Monica venea, blondă, cu tîmplele zburlete și mînile studioase pătate de cerneală; Olguța, brună, scuturîndu-și pletele pînă atunci aplecate pe game. În clipa aceea, toți trei intrau "în recreație" ca școlarii. La Paris, Alexandru Pallă înlocuia pe domnul Deleanu. Ca și el sosea cu surprize: uneori stridii proaspete, alteori brînzeturi picante, faimosul *saucisson de Lyon*, o langustă, un *pâté*, sau baclavale, cataif, bunătăți cu gust de-acasă, exotic la Paris, fabricate numai într-o cofetărie din Boulevard Saint-Michel la întretăierea cu Rue des Écoles, în drumul lui Alexandru Pallă.

Acolo, în sofrageria solidului apartament de burghez francez, Alexandru Pallă cunoscuse un aspect întinerit al vieții de familie, al vieții de la Medeleni. Căci Olguța, cînd se înveselea, era și copilăria Olguței, dar și domnul Deleanu, iar Monica, rămînînd Monica, era și doamna Deleanu. Ea conducea redusa gospodărie, urmînd dogmele de acasă, dar cu grația tinereții ei blinde. Monica făcea *menu-ul*, dezorganizat de surprizele, previzibile de altfel, ale lui Alexandru Pallă. Tot ea, așezată în capul mesei, servea, veghind cu gravitate ca Olguța să mănînce, dojenind-o la nevoie, ceea ce stabilea de îndată între ele raporturile dintre Olguța și doamna Deleanu.

Olguța întinerea sclipitor în acele clipe, iar Monica se maturiza în felul fetițelor îmbrăcate cu rochii de femeie. Tot Monica prepara, în ibric adus de acasă, cafeaua turcească: raritate la Paris. Cafeaua era destinată lui Pașa, dar Olguța nu accepta acest privilegiu, după cum nici Monica nu accepta ca Olguța să-și strice somnul bînd cafea. Ceea ce însemna o acceptare, după luptă, din partea Monicăi. Luau masa într-o atmosferă de cordialitate neumbrită.

La aceste mese participau uneori, prin vorba Olguței, cei de acasă. Olguța reconstitua c-un vîrf de zîmbet, scenete de la Iași și Medeleni. Printr-un tacit acord, războiul era eliminat din discuție, de toți trei. Războiul aparținea tăcerilor izolate: vorbele îl ocoleau, ca să poată respira și zîmbi. După masă, Monica își relua lucrul în odaia ei, Olguța cînta, Pașa fuma.

Uneori plecau împreună la concerte, la operă sau la teatru, ca trei buni camarazi; apoi supau împreună.

Duminica, Pașa prezida un dejun de fete: prietene de ale Olguței și Monicăi. Unele frumoase, altele sluticele, dar toate tinere, toate gătite și copilăroase în veselie, fiindcă era duminică după o săptămînă de intensă muncă. Intimidate la început de maiestatea frumuseții lui Alexandru Pallă — mitropolit într-un pensionat de fete — și de celebritatea lui — de mult pariziană — se familiarizaseră cu el ca hulubii Veneției cu statuile glorioase. Mînceau lucruri bune, preferau dulciurile — de care se îngrijea mai ales Pașa — fumau cu o ignoranță încîntătoare țigarete obligatorii fiindcă băuseră cafea turcească, susțineau controverse literare în

complicarea cărora Olguța excela drăcește, beau și câte un deget de curaçao sau o "fină" cu proporții de degetar, avînd convingerea că au făcut o adevărată orgie, rîdeau fiindcă se credeau amețite — în realitate erau numai îmbujorate — dansau, privind cu impertinență de școlăriță care joacă pe catedră cînd profesoara e în fundul clasei portretul domnului decorat și demodat: bunicul proprietarului apartamentului mobilat, dansau, dansau, și plecau tropăind ostentativ pe scări, gata să cînte Marseillesa și să dărîme Bastilia; lăsînd în urma lor o dezordine atît de irezistibilă încît Monica, în loc să se încrunte ca doamna Deleanu, rîdea ca Monica și ca Olguța, privindu-l pe Pașa, care, furat și el de revoluție, scutura scrumul pipei pe covorul proprietarului.

Din ce în ce, Pașa participa mai adînc și mai amănunțit la viața lor. Teza de doctorat a Monicăi, *Baladele lui François Villon*, crescuse subt ochii lui, foaie cu foaie, capitol cu capitol. Subiectul tezei era datorit într-o măsură Olguței. Ea i-l sugerase. Vagabondul slut, poltron, uscățiv și nemernic, care-și ducea sufletul printre tîlhari, bețivi și dezmățați, ca o desagă de heruvimi, intrase demult în sufletul Olguței prin glasul lui Vania, celălalt vagabond, dispărut, ca și Villon, în fluviul pribegiilor, nu în căminul mormîntului. Pașa, la fel cu profesorul Monicăi, se îndoise ca Monica va putea duce la bun sfîrșit o lucrare care în afară de cunoștințe istorice și lingvistice, cerea o adîncă experiență a vieții, a unei vieți care nu accepta raftul bibliotecii, ci numai arșița sau viscolul drumului și popasul crîșmei. Dar acea viață rebelă literaturii există totuși în baladele vagabondului. Exploda în ritmul biografic al baladelor; cetindu-l pe Villon trăiai viața lui Villon. Așa că experiența necesară priceperii lui nu era nevoie numaidecît să fie prealabilă lecturii, căci o căpătai cetindu-l.

*"En ce temps que j'ay dit devant,
Sur le Noël, morte saison,
Que les loups se vivent de vent
Et qu'on se tient en sa maison,
Pour le frimas, près du tison;
Me vingt ung vouloir de brisier
La très amoureuse prison
Qui souloit mon citer debrisier..."⁹¹*

Olguța se dilata cetind aceste versuri, care-i umflau pieptul cu nostalgii de

⁹ Pe vremea ce-o spusei, curînd, / Către Crăciun, nea, ticăloasă, / Cînd lupii se hrănesc cu vînt / Și cînd se stă mai mult în casă, / De vifor, lîngă vatra joasă; / Mă prinse-un dor să sfarm odat' / Cătușa mult prea drăgăstoasă / Ce inima mi-a zdruncinat (fr.).

crivăț.

— Poezia lui Villon decolorează întreg lirismul sedentar al Franței, spunea drastic Olguța, și Monica împărțasea blînd această judecată.

Îmbărbătată, aparent numai de Olguța, Monica își aplecase sufletul asupra odiseei villoniene. În năframa Veronicăi, abur delicat țesut, nu se întipărise mai viu decît în piatră, lemn și marmură, chipul lui Isus?

Monica lucra cu simplitatea pietății. Uitase că scrie o teză de doctorat, deși munca informațiunii biografice și bibliografice și scrupulozitatea ei studioasă îi aduceau mereu aminte de caracterul lucrării. Scria despre baladele lui Villon cu aceeași sinceritate cu care îi vorbea lui Dănuț despre literatura lui. Nu rîvnea nici să fie originală — obsesie juvenilă a lucrărilor de doctorat — nici să scrie frumos — pacoste a debutanților.

Pentru ea, Villon nu era un subiect sau un pretext, ci un om. Un om atît de om, încît în el erau mai mulți oameni — unii răi, alții buni, alții și mai răi. Din pricina asta era poet. Monica știa că ea e o simplă fată îndrăgostită din copilărie pentru totdeauna de un Dănuț nestatornic, felurit, uneori fățarnic, care-i ascundea multe lucruri urîte subț caldura vorbelor frumoase, dar că Dănuț o iubea și că poate iubirea lui Dănuț era mai prețioasă decît a ei, fiindcă Dănuț, feluritul Dănuț era un cor de oameni, pe cîtă vreme ea, Monica, era un singur glas știind un singur cîntec. De cîte ori îl iertase pe Dănuț; de cîte ori îl va ierta...

*"Vous portastes, digne Vierge, princesse,
Jésus régnant qui n'a ne fin ne cesse.
Le Tout Puissant, prenant nostre foiblesse,
Laissa les cieulx et nous vint secourir,
Offrit à mort sa très chère jeunesse;
Notre Seigneur, tel este, tel le confesse,
En ceste foy je vueil vivre et mourir."*¹⁰¹

Și înțelegea foarte bine tînăra îndrăgostită că dacă pămîntul n-ar plămădi ticăloși ca Villon, Fecioara Maria n-ar mai avea pe cine să primească în cer, avînd pe buze zîmbetul mamei vagabondului cînd îl vedea sosind rupt, murdar, urmărit de legi și totuși dulcele ei copil.

Astfel Monica se prinsese tovarășă cu steaua zidită într-un păcătos trup de om, mînat de vînturi.

¹⁰ Vergură ce-ai viiat împărătesc / Isus, prin care vecii veșnicesc. / La jalea noastră pogorînd ceresc, / Lăsat din cer ne fu mîntuitor, / Odor dat morții, scump și tineresc; / Ni-i domn în veci, și-n veci îl proslăvesc, / În crezul lui trăiesc și vreau să mor (fr.).

Cu tîlharii, cu popii derbedei, cu femeile care se vînd, prin temnițe, prin taverne, prin gropi, pretutindeni, drumul lui Villon era pur printre păcate, și dureros printre cîntece. Viața lui era viața unui fluier căzut din cer, apropiat de toate buzele, zvîrlit din toate mînilor, și cules din nou, de mîna care-i scăpase prin somn, mînjit, dar cu același sunet.

Aplecată pe biografia vagabondului, Monica niciodată nu se încruntase, niciodată nu roșise. Cu drept cuvînt Olguța poreclise pe foasta Melizandă *la mère de Villon*. Stilul Monicăi avea delicată siguranță și meditativul calm, care călăuzesc copita calului de munte prin cele mai anevoioase poteci.

Alexandru Pallă, zi cu zi urmărind lucrarea Monicăi, era uimit de maturitatea judecății, de lipsa totală de pedantism scolastic, de independența unei gîndiri nealterate de învățătură, și de bunătatea înțelegătoare, care se desprindeau din rîndurile așternute de o mînă hărăzită parcă dezmiardării pe frunte. Lucrarea Monicăi era vie. Semăna cu ea. Contemporană cu Villon, aceeași Monică, desigur că dacă l-ar fi întîlnit i-ar fi întins mînilor cu bunătate, fără nici un dezgust. În filigranul lucrării de doctorat, Alexandru Pallă vedea acesată scenă.

Totuși, cu o zi înainte de susținerea lucrării, Pașa nu-și găsea astîmpăr. Avea obsesia "tracului". Reacționa cum ar fi trebuit să reacționeze Monica. Dar Monica era calmă.

Și Pașa și Olguța asistaseră la examen. Olguța încruntată, măsurînd cu ochi caricaturizanți, soborul învățaților examinatori. Pașa, fără pipă, căutînd-o mereu, frămîntîndu-și mînilor și răscolindu-și barba. Sala plină de publicul parizian specializat în astfel de spectacole. De altfel, vînătoarea de gazele are un deosebit farmec pentru amatorii de emoții crude și fragede totodată.

Ceea ce izbise mai întîi sala, fusese slujenia — normală de altminteri — a examinatorilor, de îndată ce Monica se izolase de public pe scaun, înaintea lor.

Ochii tuturor întîlniseră, însorit ca vitraliile cu tîmplele iluminate de cer, un profil desprins de pe vitraliul unei catedrale franceze. Cu mînilor încrucișate pașnic pe genunchi, Monica aștepta, sala o privea — o priveau și savanții dascăli, înainte de-a-i examina știința. Plutea un început de zîmbet — istoric, nu ironic — în sala Sorbonei.

Desigur că cei care-o examinau, cunoșteau altfel alchimia limbei franceze, și alt orizont aveau pentru situarea în priveliștea franceză a operei lui Villon.

Era mică învățătura candidatei, în fața specialiștilor coalizați, din fața ei.

Dar Monica, în colocviu cu sluții învățați, părea tînăra contemporană a lui Villon, și ei — posteritatea lui bătrînă. Le vorbea despre Villon, răspunzîndu-le la întrebări, cu gestul recules pe care-l are cel ce pomenește de un mort în preajma căruia a trăit odinioară.

Era într-o măsură, prin felul cum le vorbea, o bunică informînd cu siguranță blajină pe savanții ei strănepoți, despre un om pe care ei l-au *studiat*, pe cînd ea l-a

cunoscut.

*"Femme je suis povrette et ancienne,
Qui riens ne sçay: oncques lettres ne leus."*¹¹

Parcă pluteau deasupra ei versurile baladei în care mama vagabondului vorbește cerului, adunînd îngerii spre ea, cum vin copiii la fereastră cînd ninge alb.

Se forma un zîmbet desuet pe toate buzele. Întrebările prea filologice se sfiiseră. Colocviul se-ndepărta de bibliotecă, apropiindu-se de viață.

Le răspundea cu un bun simț care dezarma dogmele științifice și severitatea fizionomiilor interrogative. Astfel, Ioana d'Arc, țărăncuța, avea un zîmbet rumen și o vorbă sănătoasă, care câștigau victorii, comandînd științei războinice a căpeteniilor militare.

Olguța zîmbea, un zîmbet care săruta obrajii Monicăi și chiar pe-ai dascălilor. Rumoarea sălii, după examen, aducea vorbe insolite în acel decor rigid și doct.

— *Elle est charmante!*¹²

— *Délicieuse, la petit roumaine.*¹³

— *Quelle grâce!...*¹⁴

— Parcă ieșim de la Operă, după o reprezentație de-a Pavlovei, rîdea Olguța, braț la braț cu Pașa și cu îmbujoratul doctor în litere, îndreptîndu-se spre poștă de unde succesul trebuia să treacă în România.

La Paris, festivitatea succesului fusese organizată de Pașa. Participase și profesorul de litere al Monicăi, bătrîn cu ochelari malițioși, indicat comesean al Olguței care găsisese momentul să-și răzbune emoțiile încercate în timpul examenului. Zece fete și doi bărbați. O veselie de douăsprezece persoane, cu șampanie și trei sticle de Bourgogne-Musigny, de mult pregătite de Pașa. Profesorul Monicăi nu știa dansuri moderne, pe cele vechi le uitase, și avea reumatism.

Dar răzbunarea Olguței prelungise diabolic valsul, început cu Monica și reluat de alte nouă fete vindicativ tinere, pînă cînd, profesorul de literatură clipind miop, suflînd precipitat, cu gulerul moale și trupul la fel, fusese purtat de fete spre divan ca un simplu candidat cuprins de leșinul celor respinși la examene.

Astfel trecuseră trei ani. În ajunul plecării, Pașa printre cufere și pachete, în dezordinea absorbită sistematic de lăzi, avea aerul nedumerit al unui obiect familiar, pe care nici un geamandan nu-l accepta.

— Pașa, adică de ce n-ai veni cu noi în țară? exclamase Olguța, rezumînd situația.

— Adică de ce să nu vin? meditase Pașa.

¹¹ sînt, sărmană și bătrînă, / Nimic nu știu: o carte n-am citit (fr.).

¹² E fermecătoare! (Fr.)

¹³ Delicioasă, micuța romîncă (fr.).

¹⁴ Ce grație! (Fr.).

Și venise cu fetele îndărăt, spre țara pe care o lepădase la plecare.

*

Cînd ai adormit noaptea tîrziu, cu fereastra deschisă pe o livadă neagră, și cînd dimineața o vezi deodată, izbucnitor de albă, dimineață-n dimineață, hohot de flori pe obrazul luminii — exclami ca un nerod:

— Primăvara!

Și ești ca un voievod atunci încoronat, în zalele primăverii. Te-a surprins, dar o așteptai de cu noapte. Strigătul cu buzele deschise în adîncul inimii pîndea.

Dar cînd, călătorind pe aspră mare, cu luna și cu noaptea, cu apa și tăcerea, ai uitat că-n acea clipă pămînturile-s verzi de pasul ierbii, și zorii zărilor, argint și rumen, sînt floare în livezi — și cînd deodată primăvara e asupra ta, îți cade în brațe cu mii de trupuri calde, cu mii de aripi vii, cu mii de glasuri picurate — ești în miracol, taci și privești cerul deschis deodată ca un fluier cîntat.

Așa căzu primăvara asupra vaporului plutind pe unda Mării Negre. Venea din cer, aripă lîngă aripă, pană sprintenă, gușă albă, zbor ascuțit, subțire glas. Ca mii de frunze revărsate-n poala vîntului de mii de crengi, ca mii de aplauze din cer venind și ca un nebunesc veștmînt de umbre și de ciucuri, căzut deodată la picioarele dansatoarei dezgolite în spirala opririi în vîrfuri — brunul stol de rîndunele învăluie cu vînt, cu ciripit, cu freamăt și cu inimioare, vaporul de lemn și fier.

Le vezi pe sîrmele de telegraf, albe și brune de neastîmpăr ca ochii gitanelor cînd te privesc; le vezi dînd streșinei blajine, mișcare de arcaș; le vezi sub cer zigzagul negru — dar niciodată brațul omenesc nu poate fi creangă acestor muguri de noapte și de trăsnet, nici tovarăș.

Dar acum, domnițele cerului se-nvecinau cu palma bătătorită a omului și cu tot ce această palmă grosolan clădise și-mpletise.

Veneau de departe, din Africa toridă a palmierilor și a nisipurilor iuți. Degetul tînăr al primăverii, întorcea o foaie de poveste din Africa, peste mări, cu cerul zugrăvit albastru și literele risipite-n vers.

Primăvara! Simțezi alături tîmplele primăverii aplecată asupra rîndunelelor ei.

Și viața omenească a vaporului deodată se sfîșie, greoaie, zîmbind captiv, țesută-n rîndunele.

*

Sunetul mării îl găsești simplificat în cîteva litere ale alfabetului, dacă îl cauți acolo în loc să-l cauți în coardele și în gîtlejurile instrumentelor muzicale. Îl găsești în *s*, în *f*, în *ș* și în *v*.

S. Un *s*, ascultat pe o imensitate. Marea e liniștită. Nici un relief de val, nici o

frunză de apă nu-ți vădește pădurea de adâncuri. Calm. Totuși urechea ascultă marea pe care ochiul o vede mută. Ce răsună? De unde? Ce fior catifelat dezmiardă auzul? Ssssss... Astfel șampania după ce s-a potolit în clara cupă de cristal, musează încă pe margini. Același *s*, nezimțat de nici un *z*, același *s* șoptit de buza aerului — dar *s*-ul mării musează delicat într-o cupă atât de vastă că zărilor abia îi pot cuprinde claritatea în mâni. E oftatul aburit al imensității calme.

F. Foșnet, dar ca de fum. Nimic nu se clatină pe mare.

Pe albastrul cu afunduri verzi, un sul de spumă râde alb. *Ffffff*... E lenea moale a mării. E spuma plină ca o gușă de hulub. E zborul onctuos, ca al buhnelor albe în lumină de lună.

Ffffff... Se desprind fulgi de pe aripa uriașă a pământului.

Ș. Fierbe spuma în clocote mari, şuierînd. *Șșșș*. E ca o gară din care toate locomotivele lumii, în aburi și în fum, ar porni, clătinînd temeliile pământului, cu uraganul lor de fier înspumat.

V. Ochii se închid ca să nu vadă. E gura de leu a pământului, cu colții împlîntați în urlet. E vîjîitul vînturilor sfărîmat în colții altei imensități. Pe nici o coardă n-a cîntat.

Dar uneori marea tace. Lîngă ea urechea e ca lîngă un zid de care trupul e lipit. Atunci, de pe țărmuri se aud numai glasurile pământului venind pe mare. Stai pe malul mării și auzi greierii ca în livadă. Ești lîngă undă, și-ți auzi inima cu urechea pe ea. E straniu ca și cum marea ar fi devenit spațiul împovărat dintre gîndurile tale. Și-n locul mării apăsate, oftezi, ușurînd-o.

*

De mult nu mai exista pentru ureche. Plecase. Tăcea ca o bancă de curînd goală, dar o bancă de pe care zece munți s-ar fi ridicat, lăsînd mirarea absenței lor formidabile.

Lin, ca în lunecare unsă de arcușuri, lumina se ivi pe zare.

Și marea, dispărută din urechi, începu să existe pentru ochi atât de suav încît îți venea să o respiri ca pe o floare atunci deschisă. Fără cută, abia înălbăstrită, avea petala de înserare a stînjeneilor viorii, pe care o clipă de soare îi decolorează. Lumina zorilor înlocuia lumina lunii, înclinînd palori. Mîni delicate în văzduh și imensități sfiite în fața lor.

Ținînd ochii închiși, numai cu plămînii știai că se luminează. Și totuși apusul lunii prin lumina zorilor, și ochii pur încercănați ai mării fără val, lăsau o sfișietoare tristețe.

Simțeau că tîmplele în jurul cărora ar fi lucit această aureolă s-ar fi înclinat ca tîmplele crucificatului.

Zîmbise prea mult. Era luminos ostenită. În fața ei veghea Vania ca un foc

aprins pentru ea; de jur împrejur, popasul istovit al rîndunelelor. I se închideau genele și în tremurul lor vedea lumina alergînd descultă pe ample trepte albe, ochii verzi ai lui Vania și capul rotund al rîndunelelor. Cînd deschidea genele îi surîdea lui Vania ca prin somn, răcorindu-și fruntea cu o clătinare a capului.

Știa că e fericită, știa că e ostenită. Somnul și Vania — două fețe profund îmbinîndu-și oglindirea, cu umbre și lumini, în sufletul ei. Îi era rușine să-i spuie lui Vania: "Mi-e somn" — și-i era atît de somn! De mult ședea încremenită pe pledul lui Vania, rezămîndu-se de mormanul de parîme — acum turelă de rîndunele — învelită cu paltonul lui Vania peste al ei. Uitase de trup. Era numai un obraz cuprins în plete și doi ochi care clipeau. Vorbise și glumise mult, și se simțise adunată și adăpostită în tăcerea lui ca un joc de ape într-un bazin de piatră.

"Îi lipsește un nasture și am să i-l cos."

— Îți lipsește un nasture ș-am să ți-l cos, repetară buzele hotărîrea gîndului.

Somnul o făcea să vorbească, așa cum rîzi în ger. Căuta sunetul vorbelor, ca să nu adoarmă de-a binelea.

Și-ar fi culcat obrazul pe pieptul lui Vania, acolo unde-i lipsea nasturul, ca să închidă ochii fără să-i mărturisească somnul care-o cuprindea moale, dens, ca blăni de lutră — dar era prizonieră în paltoane.

— Ți-e somn, Olguța.

Tresări clipind ca la auzul bubuitului în munte. Îl măsură cu ochii mari, îl revăzu. Rîsul îi acoperi din nou fața cu somn, aplecîndu-i genele.

— Nu.

Și adormi.

Vania o privea, alături de ea, așa cum stă nisipul la marginea mării, umbrit și luminat pe rînd de capriciul undelor. De cîte ori capul Olguței se înclina pe-o parte, cu pleoapele grele ca somnul fluturelui pe tulpină subțire, îi venea să întindă palmele lui mari, și nu îndrăznea, c-o bătaie de inimă. Era atît de treaz în cadența adîncă a inimii, încît tot ce se întîmpla în fața și în jurul lui, devenea straniu și prea gingaș, ca apropierea zorilor după *nesomn*. În fața capului cu plete negre și obraji rotunzi, care tresărea, clipea sperios și nu zbura — la fel cu toate rîndunelele — era ca un cioplitor, trăit numai în cariere de piatră, mînuitor de daltă și ciocan, deprins s-audă sunetul tare al fierului intrînd în stei, deprins să ridice puterea grea a blocului colțuros, care deodată ar vedea, cu daltă împlîntată și ciocanul ridicat, acolo unde erau stane, mărunț norod ușor de zburătoare.

Chiar adormit, semăna atît de mult cu rîndunelele capul fără trup al Olguței, înclinat în aripele lucioase ale pletelor, împrajit de zborul oprit al rîndunelelor, că nu îndrăznea să-i adăpostească somnul în mîinile lui, cum nu îndrăznești să-ți apropii mîna de trupul rîndunelei care stă pe zborul ei ca o stea în cer, imens depărtată deși clară ochiului.

Trecuse noaptea, și zorii luminau minunea adusă de noapte, curînd; curînd

trebuiau să se deștepte oamenii. Ochii *lor* aveau să întâlnească, în decorul familiar privirii, capul înclinat printre rîndunele. Îi venea să alunge rîndunelele ca să le cruce de privirea oamenilor — și-i era milă de istovirea lor. Îi venea să deștepte capul adormit — și nu se îndura să se despartă de el.

Într-un pustiu, el singur, ca să cruce odihna rîndunelelor și somnul capului împrejmuit de aripi brune, ar fi dus vaporul în brațe, fără gemăt, cu fața sleită, nădușită și arsă, dar cu un zîmbet fericit.

De ce nu era în pustiu cu povara de aripi în brațe?

Era printre oameni. Aveau să se deștepte din somnul care-l izola de ei, aveau să privească, să zîmbească, așa cum zîmbesc oamenii cînd văd alături de un bărbat chiar un cap de rîndunică adormită.

Mînia nu-i strîngea pumnii; îi micșora numai ochii, înțepător.

Soarele era subt orizont, ca o bătaie de inimă subt platoșă.

— Olguța...

Șoptise, încovoiat cu mii de crengi asupra ei. Rîndunelele soprane vorbeau mai tare decît glasul gros. Poate rîdeau în aerul fraged, cum rîd subt streșini.

— Olguța...

Se ruga.

Dacă n-o trezea el ar fi trezit-o soarele, peste o clipă, două, trei... Un tumult îmbelșuga lumina.

— Olguța...

Îi puse mîinile pe umeri, luîndu-i paltonul, cum desfaci un mugur.

Olguța tresări.

— Nu dorm!

— Nu dormi, dar ți-e somn, zîmbi Vania și, ușor, o ridică.

Și o văzu în proaspăta lumină a dimineții, întreagă, trup în loc de zbor, aducîndu-i un zîmbet somnoros pe o înaltă tulpină, din acelea care cresc atît de sus încît își înclină floarea la fereastra casei cu o lene sprintenă.

— Ce să fac, Vania?

Clipea de somn.

— Să te culci.

Plecară cu pași șovăitori. Umblau printre rîndunele ca printre flori atunci deschise, fără alei. Ajunseră lîngă scara îngustă și repede. Unul lîngă altul se opriră. Olguța își ridică somnul cu genele spre el. De pe orizont, întreg, cu gest de lampă ridicată de împărătească mîină, soarele îi lumina roș obraji.

Vania crezu că a făcut un pas îndărăt, dar nu-l făcuse decît sufletește. Era ca un turn neclintit, înfiorat de un fir de iarbă care crește. Olguța îi întinse fruntea cu semnul soarelui. Vania era atît de mare că ar fi trebuit să se aplece, și atît de împietrit că ar fi trebuit să se dărîme ca să ajungă fruntea întinsă lui.

Olguța aștepta, cu fruntea ca un zbor oprit plutitor; ridică genele, văzu, și cu o

alintată mișcare ocrotitoare își alătură obrazii de marele piept bărbătesc. O clipă, cât soarele întrecu orizontul. Fugi pe scări în sus. N-o mai văzu. Îi atârna o icoană pe piept.

Respiră larg.

Curgea parcă un zvon de izvoare subțiri printre rîndunele. Pornise zborul soarelui. C-un singur avînt, izbucniră ascuțit, săgetînd cu tuș negru, roșul de lac chinezesc al soarelui rotund. Se cufundară în văzduh, departe, mai departe, pînă cînd se șterseră pe cer, ca o inscripție măcinată de veacurile clipei cerești.

Puntea era goală. Puteau să vie oamenii, cu viața lor de toate zilele.

În dreptul soarelui, ședea drept un om din larg clădit, ca o poartă închisă cu lacăt de veci, prin care trecuse Dumnezeu.

*

Vîntul dă mării bucla des lucind a hulei, dar calmul așterne nebuloase alei lactee țesute-n fum de perlă, în argint pufos și alburiu ca al mugurului de salcie, în albastru suav aburit ca al gușei de stînjenele, în brumăriu de prună și în sur de promoroacă.

Gingășia risipelor de pe aripele fluturilor străvezii, dar pe vigoarea unei imensități adînci. Diafana fibră a zorelelor, cernută prin tremurul aripei de libelulă, sclipind pe puste de borangic.

Cădeau polenuri de cer, albăstrind lumina. Era ca o evaporare în vibrație a ponderei și a conturului, în marea luncă de culori neînflorite.

Gîndul se înclina și, fum, se topea alene.

Marea: jilavă respirație și lumină de seră cu multe violete și înserare în vitralii largi.

Sufletul era o mișcare de voaluri prea străvezii ca să existe: mănunchi aiurit de adieri.

Totul era departe și albăstriu, ca așezat pe zări de toamnă cu nelămuriri de cer și de zbor dus. Îți venea să privești cu mîna pe ochi sau printre gene, ca și cum marea pe care pluteai ar fi fost un punct pierdut în cer, albastră dispariție, pastel al golului și-al vagului.

Pe hotarul dintre concret și abstract, marea era un început sau un sfîrșit de somn al luminii, cu visul nopții pîlînd între gene.

Dacă ar fi existat vorbe, ar fi avut parfumul cățuilor cu mirodenii ale basmului arab, crescînd în zmalțul tăcerilor.

*

Deși o noapte întreagă femeile, mai friguroase decît bărbații, se înveliseră cu

pledurile, dorind flacăra sobei, acum, în preajma sosirii, se gătiseră cu rochii subțiri, cu imprudența cochetă a florilor în dimineți de primăvară.

Dimineața marină le pedepsea, împlîntîndu-le fiorul verzui care încrețește pielea obrazului cu vibrația bătrîneții. Culorile vii, exaltate de soare, dădeau punții înfățișarea unei plaje de lemn. Pantofii albi hulubăreau, doi cîte doi, plini de neastîmpărul pe care-l dă femeiei apropierea valului și a uscatului.

Comozi, bărbații își păstrasera paltoanele pe umeri, ca la plimbarea de toamnă prin grădină. Binoclurile erau în plină activitate, cum sînt la varieteu cînd, de departe, prin sticla măritoare ieși ca aperitiv optic piciorul dezvelit al dansatoarei. În loc de jartieră, farul Constanței avea medalia verzuie, cu vorbe solemne și profil domnesc. Cîteva capete se trudeau să fie coloniale, prin căștile de plută cu înveliș de pînză și răsuflători, rude cu bostanul și cupola. Altele copiau din răspuțuri fizionomia flegmatic energică a ofițerilor de marină, care la rîndul lor o importau din Britania și din literatura lui Claude Farrère, ale cărui volume sînt garda de onoare a bibliotecii marinarilor recentii.

Copiii erau navigatori, prin inscripția și panglicele beretelor, și muște, prin întrebările cu care-și sîcîiau mamele, muște și ele, la rîndul lor, pentru consortul cu privire de amiral și nervozitate maritală.

Intimitatea de sufragerie, rău de mare, punte și dans, care înfrățise aproape două săptămîni familia cosmopolită a clasei întîi, se dovedea precară în fața uscatului. Fiecare cap de familie devenea feudal între bagajele, odraslele și nevasta lui.

Flirturi și idile se încheiau cu vagul în privire al răului de mare și cu gest grabnic de batistă pentru gutunarul suav al ochilor.

Obsesia indiscreției vamale încrețea multe frunți, școlărește, ca la apropierea orei de matematică.

Țărmul se apropia, pierzîndu-și vîlul albastru așternut de zări, avînd în frunte Cazinoul, care este întîiul păcat al Constanței în fața mării, al doilea fiind statuia lui Ovidiu, în fața cerului și a eternității Imperiului roman.

Pe punte începea înfrigurarea călătorilor de pe peron, cînd se anunță expresul urgent, prin palpitația clopoțelului și duduțul șinelor. Sentimentul plecării copleșea absurd pe cel al sosirii. Femeile erau enervate de gîndul că au uitat ceva în cabină și o priveau recapitulativ, bărbații își pipăiau toate etajele buzunarelor și se uitau la ceas, tic echivalent cu al femeilor cînd se uită în oglinda poșetei.

Comandantul vasului se suise la comandă, într-un fel de costum de tenis galonat. Vaporul își încetini mersul, devenind parcă mai greu. Începu manevra elegantă, dar mult prea migăloasă, a intrării în port. Înălțate deodată ca poștele pe sfoara zmeului — pe catargul mare, pavilioanele cu numele vaporului, filfîră colorat.

Două stegulețe se ridicară: albastru pentru pilot, galben pentru vizita medicală.

Din port se desprinsese un fel de gîscă, rapid plutitoare, cu gît de fum, care, apropiindu-se, deveni vaporeș cu direcție imperinent perpendiculară pe flancul vaporului. Venea, crescînd, dar din ce în ce micșorat în contrast cu enormitatea sporită a vaporului, ca o țigaretă serviabilă de la care o havană cu proporții de castravete solicită focul.

Pilotul se sui pe vapor. Actul întîi se isprăvisese. Așteptai cortina și aplauzele.

Pilotat de noul-sosit, vaporul trecu printre faruri, intrînd solemn din mare în cușca portului, cu statura lui clădită pentru larguri, dar demnă în exil.

Între comandă, proră și pupă începu schimb de porunci, gesturi și urlete, ca o sfadă stacată proiectată pe cer, de la prea mare distanță ca să devină bătaie. Comanda: "Funda", slobozi un huruit apocaliptic, ca și cum vaporul, fără să știe, ar fi adus în pîntecele său un cataclism. Prin nările vaporului, ancora se prăvăli ca o cruce pe un mormînt de cruciat, însoțită de cascada zornăitului de lanțuri și fierării, ca un galop medieval.

"Bandulele" zburară festiv ca serpentinele. Parîmele vînjoase fură prinse de "babalele" cheiului, enorme boturi de fier de care sînt priponite vapoarele. Și, nebunește, hîrîind delirant, ca într-un atelier de croitorie în care toate mașinile deodată trepidează, vinciurile vaporului se dezlanțuiră, aducîndu-l inert spre chei, captiv între parîmele întinse, ca trupul unui Guliver ostatic în țara piticilor.

Cînd ai ajuns în fața peronului cu trenul, te cobori grăbit. Cînd ai ajuns cu vaporul în fața cheiului, lipit de zidul debarcaderului, stai. Stai tot pe vapor, cum fierbe apa în oală, dar stai. Ai impresia că ești atîrnat în cuier.

Formalitățile se suiră imediat pe punte, vamale și medicinale. O dată cu ele, și infrațiunea, adică micul privilegiu, atît de reprezentativ pentru țara pe malul căreia vaporul acostase. Infrațiunea era încarnată de un avocat. Avocatul era domnul Deleanu. Nu era nici vameș, nici doctor, dar băuse vermut și cu doctorul, și cu vameșul, formînd cu ei o trinitate care pășea inseparabilă pe puntea vaporului oprit.

— Olguța!

O căuta prin mulțime, cu privirea vertiginos lucidă a jucătorului de cărți, care desparte cupa, trefla, pica și caraua în iureșul mașinei de treier.

Avea tîmplele albe și masca mistuită a bătrîneții, mască numai, căci ochii erau de copil la ușa pomului de Crăciun, inima la fel și mișcările capului și-ale brațelor dovedeau agilități de veveriță.

— Olguța!

O avea în brațe, o strîngea, o săruta, spunîndu-i numele printre sărutări, ca o veste.

— Fetița tatii!

Și era ciudat și înduioșător să vezi pe acest copil cu părul alb, strîngîndu-și în brațe păpușa regăsită, spunîndu-i cu ochii părintești umezi: "Fetița tatii" — în timp ce "fetița", mai mare decît el și imperios tînără, îi dezmierda tîmplele albe, de care

curînd avea să se despartă, înălbindu-le mai tare și mai greu decît anii.

PARTEA DOUA

Înainte ca ochiul să o vadă, mult înainte, cataracta Niagarei se anunță formidabil urechii. O auzi, o simți. E vibrația surdă încă a unei drîmbe cu dimensiuni de fluviu, pe buză de uragan; apoi e vîjîitul unei coarde de contrabas de himalaică statură. În preajmă-i, întinderea unui ocean, cutremurată, s-ar încreți. Dar timpanul? Pe fondul enormității sonore, bubuitul tunetului îți pare fleac efemer, situat în ordinea liliputană a insectelor — și explozia tunului, pușcă de soc, infantilă șagă. Fără să vadă cataracta, urechea a apreciat vastitatea ei, căpătînd un nou criteriu sonor, care pregătește ochiul pentru năprasnica arătare a mugetului cosmic, îmbăiat de spume.

Așa trebuie să fie și cu orașele în care viața se adună și răsună exploziv; să existe pentru auz, cu fizionomia lor distinctă, înainte ca ochiul să le întâlnească ziditul contur, felurita configurație. Dacă un orb care a trăit într-un oraș, revenind în el, după o lungă absență, nu-l va recunoaște ascultîndu-l numai cum sună și cum tace în contratimp, orașul acela există pe harta țării, dar viața tumultoasă a orașelor l-a expulzat din rîndurile ei agresive. Orașul acela e mort. Dacă ar fi om, i-ai spune: "Sinucide-te".

Un astfel de oraș e capitala Moldovei. Iașul nu mai are puls de oraș diurn, nici zvon de oraș nocturn.

Ascultat cu ochii închiși, Iașul e aceeași trepidație hodorogită de căruțe — și trăsurile ieșene au sunet de căruță pe străzile ieșene — a tuturor orașelor de provincie moldovenească, în care tăcerea spațiază, ca la sate, lătrat de cîni, muget de vite și rare accente omenești.

Are totuși și Iașul un sunet vioi, o impetuozitate sonoră, care domină un singur moment al zilei: dimineața.

Acel răsunet de viață îl dau harabalele de gunoi ale primăriei.

Dis-de-dimineață somnul ieșenilor tresare, tresaltă și se cutremură.

Bucureșteanul, care de la cinci dimineața doarme într-un urlet organizat, distribuit în toate ungherele Capitalei cu felurite nuanțe de intensitate — ar dormi înainte, fără să-i pese de bîzîitul de bondar în grabnică traiectorie. Dar ieșeanul — răsfățat o noapte întreagă în tăceri de undă submarină — saltă cu bătăi de inimă indignat. Cine-i tulbură liniștea fără cută a somnului de dimineață care e pentru somn ceea ce caimacul e pentru cafeaua turcească? Cine-i învîrte la ureche această uriașă

huruitoare de Moși? Cine? Harabalele primăriei. Din dealul Sărăriei, vreo douăzeci-treizeci de hara-bale, la care-s înhămate cele mai jalnice gloabe, gunoi al rasei cavaline, se revarsă la vale, de-a dura, în goană hurducată și dîrdîită, fiindcă-i pantă; căci pe drum drept, gloabele lehametei de-abia ar putea urni harabalele goale. Conducătorii acestor vehicule sînt tinere haimanale, veseli derbedei, cu fața roză și muc de țigară în colțul gurii: sfîrc impertinent al buzei de jos, ținînd loc de musteață; cu un bici care e o vargă cu șfichi de sfoară putredă, ridicat spre cer cu gest imperial de sceptru; cu fața mînjită ca a homarilor, haine peticite și chiot haiducește țuguat.

— Hii, hiiii!... Hio, hiooooo!...

Și harabalele se prăvălesc la vale ca butoaiele deșarte, rostogolindu-se dogit, sărind la hopuri în epileptica destrăbălare a ciolanelor de lemn, una după alta ca mătăniile și ca sudălmile, împrôșcînd vrăbiile ulițelor, viscolind colburile, răsturnînd pietroaiele, evocînd carul sfîntului Ilie beat în dezmățata lor fugă, chiuind, țișînd, urlînd, cu ritm de jaz și de orgie, cu gest de talgere și darabane.

Gata?

Gata.

Harabalele au intrat în ograda primăriei pentru lung popas.

Iașul reintră cardiac în somnolența-i de basm; idealurile albăstresc pe zări surîsuri de liliac și stînjenei; colbul cade din nou pe ulițele sale; tăcerea se coace în soare ca pînea în cuptor, așteptînd noaptea care o va deschide viorie cu roza petunie a lunii.

Mult va mai ține coșmarul harabalelor municipale? se întreabă ieșenii somnului etern. Desigur că nu. "Orașul e sărac, și cu sau fără harabale, trăiește în murdăria sa ca Veneția între lagune și ca volumul în anticărie. Într-o zi, gloabele primăriei vor deceda. După război și gloabele s-au scumpit,... așa că Iașul va scăpa de gloabe. Harabalele vor rămînea anatomic în grajdurile din dealul Sărăriei. Atunci abia, capitala Moldovei va avea liniștea caselor bătrînești, unde servitorii fac grijitura de dimineață în vîrfurile picioarelor desculțe, sau n-o fac de loc, ca să nu tulbure liniștea boierilor.

Ș-atunci în sfîrșit, Iașul va avea tăcerea de hrisov îngălbenit, uscat și prăfuit, deschis pe pupitrul dealurilor, cu un fragment de istorie — subt privirea albastră a cerului.

*

Foasta odaie a Monicăi, numai cu mobile vechi de la bunica ei. Oglinda, ovală și ușor brumată, ca lumina toamnei cînd încep funigiei. Masa de scris, rotundă, acoperită cu un șal pios cîrpit; masă pe care vezi coada de păun multicolor a unei pasiente, ochelarii cu antene lungi și curbe, și chiar o pisică în care somnul are

sfârșit de samovar în odaia de alături.

Dar în foasta odaie a Monicăi locuia Dănuț. Viața odăii se concentra aplecată asupra mesei. Miros de tutun fumat, și fum de tutun în lentă erupție. Cenușii arabescuri, lungi temenele de cadîne în voaluri străvezii, perdeluțe răsucite, ațe de păianjeni, poteci aeriene... Pe masă, două scrumelnițe, adevărate panoplii tabagice; creioane, un cuțitaș, cărți, caiete, o batistă și o lampă cu picior elastic și glugă de metal, din care lumina își apleacă obrazul palid de călugăriță pe caiet, pe carte, sau pe creionul ridicat în aer interogativ, ca o cumpănă de fîntînă la răspîntii.

Fața lui Dănuț, chiar dacă nu-l cunoști, ai mai văzut-o. Unde? Cînd?... Ciudat, gîndul care vrea să-și aducă aminte în loc să caute printre oameni tineri fuge în trecut, mai în trecut, la o parte de oameni, printre tăceri, printre ziduri vechi... și a găsit. E chipul pe care-l întîlnești în unele case bătrînești, într-un portret cu ramă de lemn negru sau de catifea roasă. E chipul tinereții imberbe, cu păr buclat și fața îndulcită de un zîmbet sau o lumină de toamnă, a unui strămoș care a murit tînăr, sau a rămas tînăr într-un portret atîrnat pe zidul unei odăi cu amintiri, ori trimis într-un pod cu vechituri. Tinerețea lui e mai blîndă decît a strănepoților, fiindcă e în trecut, și e mai delicată, fiindcă zîmbește brumat într-un portret îngălbenit, cu ramă veche.

Cu aceste capete ale tinereții străbunilor anonimi semăna blîndeța obrazului lui Dănuț, în bucla castanie a părului rostogolit pe spate. Și tenul lui avea paloarea ușor smolită a vechilor portrete. Și surîsul lui — de altfel, obrazul purta îndulcirea ovală a unui veșnic surîs somnolent — nu părea de loc contemporan al epocii de energie care-a transformat pacea într-o tensiune de război neîndurat între conaționali. Surîs anacronic, trimis acestui obraz de o epocă în care foșneau mătăsurile valsului, luminate de candelabre, purtate de berline și călești. Acest veșnic surîs cu ochi castanii și obraz copilăresc prin curbe, grav prin frunte, făcea pe Dănuț să pară unora timid, altora ironic, altora distant, altora visător, altora adormit, altora prostuț. Acest surîs, însă, aducea ritmul altei epoci, mai blînde, mai leneșe, mai reculese și poate mai armonioase. Tinerețea lui Dănuț se înapoiase cu acest surîs din războiul tunului și al tranșeelor. Alții veniseră vociferînd, alții cu pumnii strînși, alții cu pieptul plin de decorații — funcționari ai gloriei — alții, reformatori sau profeți, alții cinici, cu apetit de viață festivă. El venise fără decorații și fără glorie, cu acest surîs care la început părea timorat ca al copiilor crescuți de oameni bătrîni, cînd intră în societate. Demobilizat din armată, se demobilizase din epocă. Din pricina aceasta numai, acceptase, supunîndu-se rugăminții cu ochi umezi, păr alb și vorbe puține, a mamei lui, să rămîie la Iași cu ea, fără de Monica și Olguța. Era ostenit. Profund ostenit. Parisul nu-l mai atrăgea ca odinioară. Ar fi plecat și el acolo, numai ca să nu se despartă de Monica. Altminteri, viața exterioară în formele ei cele mai încîntătoare și fastuoase - și Parisul pentru orice tînăr e sinteza tuturor seducțiunilor contradictorii — nu-l mai chema. Dorea izolarea. Iașul, orașul

lepădat de viață în istorie, i-o oferea ca un azil de bătrâni. Fetele plecaseră fără de el, cu toate eforturile lui Herr Direktor de a-l trimite și pe Dănuț. Numai Monica știa că Dănuț, rămînînd la Iași, cînd ele și aproape toți camarazii lui plecau în străinătate, nu făcea decît un singur sacrificiu: acela de-a se despărți de ea. De aceea, Monica îi scria zilnic. Fiecare foaie nouă a calendarului aducea o altă scrisoare. Într-un saltar avea manuscrisul, ordonat scos din plicuri, al celor trei ani de viață pariziană ai Monicăi. De altfel, de trei ani trăia mai cu seamă printre manuscrise. În orașul Iași, unde numele Deleanu avea o notorietate obștească — de la chelneri și birjari, pînă la cei mai mizantropi pensionari — Dan Deleanu era aproape un necunoscut prin pronume. El nu exista social.

— Aa! Sînteți fiul lui Conu Iorgu!

Acest refren i-l repetau, cu mici variante, toți cei pe care se întîmpla să-i cunoască.

În India, izbucnitoare de lavă vegetală, orașele trăiesc atîta vreme cît energia lor umană e mai puternică decît a pămîntului fecund pe care își înalță armoniile de piatra și de marmură. Fiecare oraș e monumentul unei victorii asupra solului, al cărui belșug e virulent ca ura. Dar brațul omului zidar al clădirii care-l va adăposti și împodobi, trebuie să vegheze ca al pilotului pornit pe mare cu corabia, căci în pămîntul biruit, cu încordări de rădăcini adînci, pîndește furtuna vegetală, gata să-și arunce valul de frunze, înecînd fapta omului temerar.

Astfel, orașele din India trăiesc atîta vreme numai cît întemeietorul lor, omul, știe să fie și oșteanul lor.

Dar ce frumoasă le e moartea, atunci cînd omul luptelor se pierde-n vis prea lung. Fanfarele pădurilor cîntă înalt agonia vieții omenești. Lespezile netede, pe care fruntea făpturii drepte și-a prosternat gîndul la picioarele zeilor, tresar ca lespezea învierii lui Hristos, și, sfărîmate, lasă drum avîntului de rădăcini. Statuile lui Budha, solar sculptate-n aur, cu mari ochi de smarald deasupra zîmbetului de dumnezeiască miere, se-ntunecă, în noaptea vegetală a lianelor gigante.

Vezi o pădure în hoarda pădurilor indiene. Cine-ar crede că-n inima ei e o cetate înălțată de mii de oameni de-a lungul veacurilor lungi! Și totuși, sute de cetăți de marmură, fildeș și aur, faguri ai roiului uman, se sting în vastele păduri, ca stelele căzute de pe boltă în nopțile de veci.

Murea și Iașul. Bietul pămînt moldovenesc nu putea spune: "Veniți, păduri". Murea ca regele Lear, orb cerșetor, la poarta faptelor sale domnești.

Dar în odaia Monicăi, sufletul unui tînăr întristat de viață și poate-nfricoșat, pregătea Iașului ceea ce pămîntul nu-i putea da: cîntecul agoniei și moartea frumoasă.

În frămîntarea singurătății și tăcerii visul căuta elanul marelui gest vegetal al lianelor indice, trudindu-se să fie de ajuns de înalt și de ajuns de vast, ca să culeagă în elegia brațelor, moartea capitalei trecutului românesc.

*

INCANTAȚIUNE

Pasăre e și buhna, pasăre e și rața. Dar între făptura hieratic dreaptă ca brațul ridicat din cot al faraonului pe tron, și friptura cu trup și puf de baletistă și măcăit de broască răgușită, noaptea și-a înălțat pînă la stele, statura ei de mister, buhna e în noapte, rața în ogradă. Mănîncă-ți rața cu varză călită, dar lasă buhna cu vaiet antipatic superstiției, și dumitale, a cărui ureche apreciază mac-macul diurn al comestibilului și trilul bine reputat al privighetorii.

Cuvîntul poate fi și buhnă și rață, același cuvînt. Rață în ograda dumitale, e buhnă în noaptea mea.

De cîte ori pe zi spui: "aur". E un cuvînt. Îl ai pe buze și ești sărac dacă nu-l ai și-n buzunar. Dă-mi-l: Nu-ți trebuie. Îl voi lua — îl vezi? e un cuvînt, o împărechere de silabe, o deschidere și o închidere a buzelor — dar eu îl voi lua în mîni, și mînilor deodată-mi vor fi grele. Nu deschide ochii mari! Nu te mira! Nu sînt boscar! Dar mînilor mi-s grele de cuvîntul lepădat de buza dumitale. Le vezi. Capul iubitei cu păr blond n-a fost mai dulce povară în mînilor dumitale, decît acest cuvînt în pumnii mei. Îl vezi! E capul despletit al iubitei mele care-a adormit în mînilor acestea. E somnul blond, cu obraji calzi. Respiră. Nu te-apropia! E un simplu cuvînt. Mîna dumitale nu va găsi nimic. Privește numai.

Spuneam că-i greu cuvîntul murmurat de dumneata? Nu! E ușor. Mînilor mi-s grele, căci masiv trebuie să fie poculul în care strugurii cu boabă deasă — busuioci în dulcea respirație a unei toamne de demult — vor plînge busuioacă lacrimă.

Uite. Strîng mînilor încet. Respiră lung. Parfum de tei? Ce blonde sînt miresmele cînd curg din faguri storși! Nări, surîs și pofticoasă salivă — făptura dumitale-i ca o vacă în fața mînilor mele. Vrei să mă paști? Sau mă admiri? Te rog rămîi cum ești. Nu aplauda. Gestul acesta al hulubilor cînd zboară, lasă-li-l.

Acuma închide ochii. Nu brutal. Nu-ți încreți fața; ți-o va încreți bătrîneța, curînd. Închide ochii ușor. Adu-ți aminte de jocul de-a baba-oarba. Ești băiețel mic. Ai pantaloni scurți, genunchii zgîriați și bucle. Uită că ești chel. Scoate-ți ochelarii. Descrește-ți sufletul. Lasă-l ușor. Deschide oblonul și fereastra cu miros de colb; copilăria-ți intră prin fereastra deschisă. O simți? E un parfum de liliaci albi. Ești în grădină. A plouat puțin. Cerul e voriu spre înserat. O fetiță vine să te lege cu batista ei. Las-o. Îți tremură buzele sau zîmbești? O iubești pe fetiță, dar nu știi că dragostea se joacă de-a baba-oarba. Vrei să-ți ridici șosetele răsfrînte, dar nu îndrăznești. Nu mai vezi nimic. O noapte cu parfum de liliac ud, o fetiță care plutește albă cu liliacii, și rîsul ei mut e albă tăcere în parfumul liliacilor. Îți

bate inima. Ai prins-o pe fetiță. Smulgi batista. Ai strîns prea tare mîna fetei. Tace întristată; taci trist. Cerul e albastru și întîia stea, de aur subțire, tremură deasupra capelelor voastre, ca lacrima pe care nici unul n-ați plîns-o.

Uite steaua. E în mînile mele, desprinsă din tremurul genelor copilăriei, într-o seară cu cer albastru și liliac alb.

De ce scoți punga? N-o poți cumpăra. Era a dumitale, dar ai pierdut-o în suflet și "Mica publicitate" a Universului nu-ți poate da ajutor să o găsești.

Închide ochii. Îți poruncesc. Închide-i tare, cum îți astupi urechile în preajma sunetului năprasnic.

Încordă-te. Propțește-ți bine picioarele. Vor izbucni milioane de trîmbițe. Ia seama. O pădure de aramă își va trimite urletul drept în făptura ta. Pregătește-ți inima: să-ți fie scut, nu spaimă.

Deschide ochii.

Soarele!

Vezi sau auzi?

Și ochii, și urechile, și trupul ți s-au cutremurat. Te-a trîmbițat soarele epopeilor, soarele legendelor, fabulosul soare. Ai ascultat cîntecul gloriei.

De-acum înainte să știi bine cine ești cînd mergi cu umbrela subt soare, și cînd tragi storul dimineața ca răsăritul să nu-ți tulbure somnul.

...Mi-ai împrumutat un cuvînt: aur, na-ți-l îndărăt.

Nu uita însă atît de curînd, că între buhnă și rață, noaptea și-a înălțat pînă-n stele statura ei de mister.

Iunie 1915

Dănuț șterse cu două linii titlul de atunci, *Incantațiune*, înlocuindu-l cu următorul: Hocus-pocus.

Adăugă mențiunea: "1922".

Aceste schimbări de titluri, cu adăugirea anului, se întîmplau de cîte ori Dănuț răsfoia caiete vechi. Titlul nou era în genere expresia unei atitudini critice față de celălalt. De multe ori, paginile de proză aveau mai multe titluri, succesiv adăugate, fiecare sentenționîndu-și mirarea, ironia sau dezgustul pentru titlul precedent. Astfel, o pagină lirică avea ca prim titlu firma: *Dumnezeu*. Al doilea titlu era: *Genunchii tinereții*. Următorul: *Strănut*.

Își răsfoia deseori caietele, cum alții cercetează fotografii din tinereță, în decorul anualelor vilegiaturi. Își revedea etapele sufletului, cu atîta precizie, încît ar fi putut descrie gestul care însoțise cutare pagină, și toate preocupările lăaturalnice.

Între *Incantațiune* și Hocus-pocus, trecuse războiul. Caietul de atunci avea următorul titlu: *Peștera lui Ali-Baba*. Peșteră plină de cuvinte. Era îndrăgostit de ele. Descoperea rînd pe rînd, cîte un cuvînt, încorporîndu-l în bătăile inimii lui,

dându-i o viață proprie prin modulația adjectivului, prin ritmul verbului, fosforescența metaforei și perspectivele visului.

Era obsedat de cuvinte. Cum alții trăiesc printre femei, el trăia printre cuvinte. Le vedea în distinctul lor contur, le auzea, le respira. Nu le căuta prin dicționare, lexice sau cronice. Nu le alegea după vechimea lor față de contemporaneitate, nu-l interesa arhaismul, exotismul sau capacitatea lor poetică de până atunci, adică numărul plăcilor de gramofon care cântau prin pîlnia lor înțepenită.

Pentru el, cuvîntul întîlnit începea o viață nouă, ca și cum și-ar fi pierdut memoria vieții de până atunci. Între el și cuvînt se întîmplă fenomenul numit dragoste între bărbat și femeie, care face pe femeia îndrăgostită să devie altfel frumoasă, altfel femeie, cu nou suflet și proaspăt trup, pentru ultimul iubit; de nerecunoscut pentru penultimul.

Viața lui de atunci era o veșnică bătaie de inimă pentru un alt cuvînt. Pe acela îl întîlnea tînăr și robust legat, ca o fată de țară care scoate apa — cu mînecele suflecate — dintr-o fîntînă de răscruce în preajma unui codru negru, arătînd obraji răcoros roși ca fragii, și cozi negre împletite parcă din adînc de codru. Bătăile inimii erau un galop haiducesc ducînd de-a curmezișul șeii creanga îndoită de belșug a unui trup de fată mare.

Alt cuvînt îl privea, frăgezit de spaimă, în grația opririi cutremurate, ca o căprioară întîlnită la izvor, întindea mîinile. Avea în mîni, ca și izvorul, bot umed de căprioară îmblînzită.

Găsea în drumul prăfuit al tuturor cuvinte dulci ca mătasa păpușoiului; cuvinte care păreau surcelușe moarte, și care, în suflarea buzelor, spuneau mirări de fluier încă necîntat; cuvinte inerte, care, atinse de căldura buzelor, deschideau ochi atît de negri că-ți plecai genele în fața lor.

Abia atunci cunoscuse bogăția frustă a limbii românești, pe care literatura departe de-a o istovi, nici n-o ostenise măcar.

Vorbit, desigur, de buza strămoșilor păstori și războinici, cuvîntul românesc adăpostise și literatura, ca un pămînt pe care-au poposit nomazi în corturi. Dar rari erau cei care l-au arat adînc. Plugul românesc intrase numai în pămînt — pe-alocuri numai, căci mai vaste erau întinderile necultivate decît celelalte — dar în vorbă, plugul nu intrase. Grase în sevă, vorbele așteptau intacte, vorbă lîngă vorbă, bogăție lîngă bogăție.

În limba franceză, de pildă, în care Dănuț scrisese la început — cînd limba românească îi părea inexpressivă și săracă — fiecare vorbă e o statuie definitivă. Limba acestei țări e o vastă galerie de statui. Cel care ar vrea din nou să sculpteze, în loc de blocuri ar trebui să sfarme vechile statui, și-n ele să închege noua formă, să deștepte altă viață. Dar cine s-ar încumeta să sfarme marmura Venerei din Millo? Ce daltă și ce mînă ar îndrăzni să tulbure și să clintească o perfecțiune întrupată? Doară barbarul sau nebunul pentru care așchia de marmură sfărmată, și

lovitura care sfarmă, sînt priveliște și muzică mai prețioasă decît tăcerea închisă în lunara eternitate a statuii; sau nerodul care crede că mîngîind o formă existentă o creează din nou.

Această conștiință profundă a limbii naționale, îl făcuse a doua oară român, înainte de-a deveni scriitor.

Acest fenomen prealabil de naționalizare artistică, îl socotea ca un punct de plecare în evoluția sa.

Dar ceea ce-l izbea acum — în 1922 — caietul datat din 1915, era tonul epatat, nu orgoliul, mai degrabă vanitatea care se desprindea din rîndurile *Incantațiunii*, de pildă. Fiecare rînd al *Incantațiunii* se fălea parcă: "Uitați-vă la mine ce bogat sînt! Uitați-vă ce pot face eu dintr-un cuvînt! Nu mă aplaudați, nu mă felicitați, dar uitați-vă la mine. Am nevoie de privirea voastră ca să-mi măsor mai bine puterea și bogăția. Un rege fără de norod nu mai e rege. Fiți voi norodul regalității mele. Voi, nivelul mării; eu, muntele."

Lămurea gesturi de parvenitism literar în paginile acestui caiet, în sufletul acelei epoci hotărîtoare pentru el prin naționalizarea sufletului, prin adîncă și personală încorporare a sunetului românesc în sonoritatea lui. Ai fi zis că nu se născuse în palatul său sufletesc, ci într-o colibă, și că deodată devenise stăpîn într-un palat al său, dar în care nu trăise și nu intra cu gestul firesc al stăpînului, ci cu fanfaronadă exuberantă, sau abia stăpînită, a norocosului îmbogățit.

Literatura unor evrei din România îi dădea aceeași impresie de nefiresc, de ostentativ, de febril. Peștele dac-ar deveni subit om, ar fi epatat că are mîni, picioare și glas. În loc să se folosească de mîni, de pildă, ca de un organ cu care s-a născut, le-ar *produce*, le-ar pune în evidență, ca pe-o distincție nobiliară pe care vrea s-o observe toți. Ș-atunci fiecare gest făcut de acele mîni — oricît de natural în sine — ar deveni pretențios — și ratat. Dacă ți-ar oferi un chibrit, n-ai ști ce să-i spui și ai șovăi între: "Mulțumesc pentru chibrit"; și "Da-da. Am văzut! Ai mîni. Felicitările mele." La fel cu celelalte atribute, de curînd dobîndite.

Acest gest, corcitură de utilitate și vanitate — falsă monedă prin aceasta — îl vedea în literatura cîtorva evrei români. Cuvîntul întrebuițat de ei, dacă era românesc, devenea prea românesc, tinzînd parcă să dovedească naționalitatea lor neaoș românească, mai mult decît să exprime riguroasa nuanță a unui gînd. De altfel, cei care ocoleau mai zeloși, în literatura românească, neologismul, erau evreii scriitori. Ei importaseră arhaismul cel mai greoi; *import*, căci îl aduceau din țara cronicelor, atît de nefiresc el, domolul cuvînt de munte sau de șes, în febrilitatea și subtilitatea lor citadină.

Și în ordinea lecturilor se reedita aceeași atitudine. Scriitorii cei mai lăudați de evreii literați sau gazetari, erau Eminescu și Creangă. Admirația pentru Caragiale, mai reală și foarte explicabilă, era mai puțin sunată, căci Creangă e zvonul franc al satului românesc clădit din lut și baligă, iar Eminescu e cotnarul amar, cu amintiri

de nuc, al celor mai pure podgorii natale.

Îl mira acum această asemănare de ton (între literatura lui din 1915 și literatura unor evrei români. Se vede că pe atunci, de curînd descins din literatura franceză, era un român debutant sau, mai exact, un român neofit, cunoscut fiind zelul excesiv al neofitului, saltul dincolo de spinarea calului, de teama lui dincoace.

În toate faptele, întîmplările și creațiunile vrîstelor crude, vei găsi imperfecțiuni, vulgarități și dezarmonii, pe care luciditatea sporită de experiență și maturizare a vîrstei din pragul căreia te judeci și analizezi retrospectiv, le poate ușor desprinde și sublinia. Dar gestul revelator, într-o măsură e admirativ, ca și al corecțiunii părintești. Căci toate cusururile vrîstelor din urmă, îți arată o mai exuberantă energie, îți dovedesc o mai impetuoasă vitalitate — într-un cuvînt, îți amintesc viguros de o tinereță treptat dusă prin eliminarea imperfecțiunilor care-au caracterizat momentele ei succesive, făcînd din perfecțiunea actuală, presupusă poate, o caducă încremenire.

Acest caiet din 1915, *Peștera lui Ali-Baba*, aparținea unui Dănuț mai tînăr, mult mai tînăr. Poate că tînăr pur și simplu. Căci acum, privind îndărăt prin anii războiului, regreta parcă acel accent de juvenil triumf al sufletului de atunci, deși îi descoperise viciul.

Schimbă mașinal — adevărat tic al minii — vechiul titlu, prefăcînd *Peștera lui Ali-Baba* în *Game*, luînd astfel caietului semnificația sau pretenția de tezaur, dîndu-i-o pe aceea de exerciții verbale.

Închise caietul *Gamelor*, luînd unul mai recent, intitulat *Ceasul cucuvaieielor*.

Titlul acesta i-l pusese noaptea, o noapte de acum trei ani, curînd după plecarea Monicăi.

Casa era goală. Vechea casă Dumșa, cu două etaje masiv suprapuse și toate odăile pustii, afară de ietacul mamei lui și de foasta odaie a Monicăi, locuită de el. Nu primise încă nici o veste. Aflase din întîmplare nebunia domnului Deleanu — așa aumea Dănuț această slăbiciune a tatălui său — de-a consimți ca fetele să plece pe marea plină încă de mine plutitoare. Cu o săptămîină înainte, un vapor se cufundase.

Mama lui nu știa nimic. Domnul Deleanu era la București.

A cincea noapte de la plecarea Monicăi; întîia, însă, cu gîndul călătoriei pe mare.

Ședea cu cotul rezemat de marginea ferestrei deschise. O nuvelă începută, intitulată *Mînilor*, se vestejise fad. Sufletul o lepădase. Odaia era ostil curată. Se făcuse grijitură mare, înainte ca Dănuț să se instaleze în ea. Totul era rigid așezat de mîna servitorilor. Mirosul de terebentină al podelelor ceruite, așternea ca o pojghiță de gheață acolo unde zîmbiseră flori. Cînd întorcea capul înlăuntrul odăii, vedea pe masa Monicăi — nu devenise încă masa lui de lucru — luminată în plin de lampa cu picior elastic și glugă de metal, o fotografie de-a Monicăi, încadrată în

lemn negru, la fel cu masa, cu lemnul fotoliului, cu polița dată cu baiț, și cu "bahut"-ul bombat.

Cînd Monica era la Iași, făptura ei luminoasă, chiar cînd lipsea de acasă, punea o vibrație de blond cald pe toate mobilele vechi de lemn închis. În încăperea profund locuită de ea, ca în odăile cu mari buchete de crini, era o luminozitate și ca o prăfuite de polen.

Dar plecarea Monicăi pe mare, mirosul tare al terebentinei și aerul împăiat al decorului orînduit de servitori, restituiau lemnului negru accentul său mortuar, lăsîndu-l să domine.

Așa veghease în timpul războiului, în unele nopți de acalmie. Tăcerile nopților de pe front erau mai stranii și mai greu de înfruntat — căci aduceau gîndul — decît bubuitul tunului și țacănitul mitralierei, care porunceau fapta. Instinctiv, toți camarazii lui simțeau aceasta, și dacă acțiunea îi izola pe fiecare la bateria lui, inacțiunea militară îi coaliza, ca preajma cimitirului pe cei care se plimbă noaptea la țară. Se adunau în grup compact ca să alunge tăcerea, s-o uite. Improvizau distracții cît mai puerile, ca școlarii în recreație. În genere, jocul de cărți cu ritmul său iute, cu emoțiile sale tari — un fel de parodie a războiului, în care riscul vieții e înlocuit prin al pungii — satisfăcea și nevoia de uitare în comun, și dorința de combativitate, de exterminare a aproapelui, fără de care distracția își pierde piperul, devenind anodină, fadă. Incapabili de-a secreta veselia din ei — aportul de glume și anecdote adus de foștii civili se epuizase repede — o absorbeau din sticle, căutînd să respecte în acest mod de înveselire, principiul vaselor comunicante. Discuțiile evocau mai ales femeia — războiul, ca subiect de discuție, era monopolizat de societatea străină frontului. Evocau femeia cu cinism și cu brutalitate fiziologică, așa cum în genere e discutată femeia de grupurile bărbătești, care echilibrează prin trivialitatea comună, sentimentalismul individual, a cărui pudoare cu ciudat aspect e trivialitatea.

Dănuț nu putea participa la aceste desfătări — patetice prin tăcerea împrejmuitoare. Era inapt pentru petrecerea în comun. De cînd era în liceu, încercase cheful între camarazi, fără să izbutească. Veselia unui grup omenesc îl întrista. Hohotul de rîs destrăbălat al veseliei colective, în loc să-l asimileze săltăreț, îl expulza, amar. Pe lîngă aceasta, nu știa să joace cărți și nu putea bea alcooluri nici cît o mireasă. O cupă de șampanie, pentru el era un efort, a doua, o pedeapsă, a treia, o imposibilitate. Nici glumeț nu era între oameni, căci zîmbetul isteț al glumei numai singurătatea i-l stîrnea uneori, ca o semință explozivă, înîmplător adusă de vînt.

Această inaptitudine nu-l făcea mîndru cum face pe unii oameni ipocriți sau mahmuri din pricina ficatului, care văd în izolarea de veselie, sau incapacitatea de veselie, semnul superiorității. Dimpotrivă îi invidia blajin pe ceilalți, cum invidiezi pe orășanul grav cu care te plimbi la țară, cînd îl vezi dansînd alături cu țărani, o

horă, o sîrbă sau o bătută, puțin ridicol, dar superior ție prin accesul ritmurilor alegre și naive, în fața cărora ironia ta e totuși pedestră și ignorantă.

Natural, se resemnase în singurătate, complet despersonalizat de uniformă și de viața în comun.

Veghease multe nopți, la ușa unui bordei, pe prispa unei case țărănești cu geamuri sparte și ograda pustie, pe trunchiul unui copac sfărmat de un obuz, pe scaunul rigid al unui cheson, sau pe stîncă de munte, sub stele mortuar apropiate de suflet.

Era ca o antrenare pentru neclintirea și tăcerea trupului în moarte, veghea lui fără cuvinte și mișcări. Nici o revoltă. O resemnare ca a pietrelor, dacă natura le-ar fi dat conștiința nemișcării lor minerale, printre ritmurile vegetale, animale, umane și astrale. Își pierduse complet facultatea artistică de-a își împodobi tăcerile. O disprețuia. Pe-atunci, literatura morții și a deznădejzii îi apărea cabotin fățarnică.

Cum poți să versifici sau să exprimi frumos tristețea, de pildă, pe care o proclamai profundă și definitivă? Expresia artistică, ritmul inherent ei, conține în țesutul ei intrinsec, un optimism, o bucurie, o activitate satisfăcută, o energie măgulitoare, care dezminț categoric autenticitatea tristeței astfel exprimate. Mortul, în clipa cînd moartea l-a pecetluit, nu spune: "Sînt mort. Priviți-mă." Neputința definitivă de-a notifica această stare, îl face să fie mort. Altminteri ar fi un pseudomort. Dar natura nu umblă cu fleacuri, nici nu-i cabotină. Mortul nu e vanitos, nici orgolios, fiindcă-i mort în fața celui viu alături de secretul său indescifrabil. E mort pur și simplu. E definitivul punct. Literatura însă, după fiecare moarte pune două puncte.

Această energie vanitoasă și ipocrită făcea pentru *el* impură sinceritatea literară, îndepărtîndu-l de lecturile care i-ar fi fost singurul refugiu accesibil împotriva singurătății și tăcerii. În acele veghi, dragostea lui pentru Monica își pierduse strălucirea literară, fastul decorativ, înduioșările agreabile — căpătînd o amplexare sobră, care domina cu linie pură de munte pe orizont, toate văile, toate terasele sufletului, toate liniile curgătoare de ape.

Gîndul Monicăi nu-i mai trimitea măgulitor parfum de tei înflorit la fereastra lui, ci grav miros de brazi. Cuvîntul "etern", între dragoste și moarte — amplu și egal prezente — devenea simplu ca semnul crucii făcut de țăran la auzul clopotului de bronz deasupra căruia, tot clopot, e cerul.

În timpul războiului nu scrisese nici un rînd. Sufletul se simplificase în jurul Monicăi, adîncindu-se treptat sub bolțile religioase ale tăcerilor de-atunci.

Pe front însă, moartea îl împrejmuise pe el, exaltînd lumina Monicăi în întunericul lui.

Acum presimțea moartea lîngă Monica, dureros, ca firul subțire al tăcerilor de pe front. Altăceva e să mori, și altăceva să ți se prăbușească religia, cu cerul care o adăpostea, lăsîndu-ți vidul. Pentru sufletul lui, moartea Monicăi ar fi fost un fapt

minuscul și enorm, cum ar fi dispariția unui inel nelipsit degetului, care ar avea drept piatră, miraculos, cerul cu toate constelațiile — pierderea lui lăsându-ți dunga de vid a unei absențe pe deget și toată aiurirea vidului deasupra.

...De la o vreme veghea devenise stranie. Ceasul Mitropoliei bătuse miezul nopții deasupra tăcerii, ca o toacă de utrenie într-o mînăstire cu călugări morți în chilii.

Avea două tîmple capul lui aplecat la fereastră. Una, cea dinspre noapte, însoțea cu zvîcnirea ei un vapor înaintînd pe mare; cealaltă, dinspre odaie, simțea privirea luminată de lampă a unei fotografii. Și între ele — fir mai subțire decît trîlul greierilor — tăcerea frontului, sufletul lui.

Ceasul Mitropoliei bătuse unu. Nu-l auzise. Urechea lui asculta mările, mările... Pe nesimțite, tîmpla dinspre odaie se întorcea și ea spre fereastră, intrînd în noapte, dimpreună cu cealaltă, cu înclinarea frunții grele.

Cînd *privești* îndelung întunericul, sau cînd veghezi în întuneric, cu ochii deschiși, lumina deodată întîlnită, e ca o spaimă. Cu ochi de noapte, întorcîndu-se, privise brusc fotografia luminată în plin. Și se cutremurase din creștet.

Existase Monica?

Gîndul îl străbătu cu îndoială, o clipă de fulger numai, dar covîrșitor ca o zvâcnire de halucinație și nebunie, dilatîndu-i creierul în aburi reci.

Existase Monica?

Sau se îndrăgostise, ca anahoreții, de chipul zugrăvit al Madonei?

Exista un chip iluminat de focul nebun al privirii lui. Dar viața, viața Monicăi existase?

Și dacă nu existase, atunci el?...

Gîndul era ca un om zidit între oglinzi, care caută ferestre și aer.

I se prăbușise fruntea pe brațe, cu. geamătul scurmat al pieptului.

Și noaptea, ca în miracolele vremurilor evanghelice, îi puse un pui de cucuvaie pe marginea ferestrei. Ridicase capul. Întîlnise ochii rotunzi în aurire ai pasării, privindu-l. Venise să-i ție tovărășie pasărea nopții. Era o prezență alături de fruntea lui, ca o cunună și ca o mînă. Ochii ei de aur umed, ca două candelă pogorîte din cer, îi aduceau înălțimi. Și ce suveranitate în trupul mic, în portul capului rotund, cu penițele de deasupra ochilor, în nimb! Mică, și totuși ca un pisc de munte, dreaptă, deasupra înălțimilor purtate-n trenă.

Pasărea morții?

Nimic lugubru în tovărășia puiului de cucuvaie. Dimpotrivă, ochii ei îl înălțau, apropiindu-l de cer, deasupra sufletului ca deasupra norilor, în calmă armonie de senin.

Zburase.

Dănuț luase fotografia Monicăi din odaia cu mobile negre și o așezase pe marginea ferestrei, în locul puiului de cucuvaie. Adormise cu fruntea pe brațe,

împrejmuit de calm și stele...

*

CEASUL CUCUVAIELOR

Capul ți-e greu, ochii răi, inima amară. Așteaptă.

Strîngi pumnii, buzele te dor în sînge, oamenii ți-au fost haini. Așteaptă.

Brațul Domnului e lung. Scurt ți-e brațul. Pe mări, departe, în calea luminii tale, mîna Domnului ridică vîntul să ți-o stingă, crapă valul, să ți-o înghită. Brațul ți-e scurt, puterea lui, nemernică. Nu poți alunga vîntul, nici ocroti lumina scumpă inimii tale. E Dumnezeu. Ești om. Așteaptă.

Nu te uita în viață. Întoarce-ți ochii de la oameni. Ascunde-le și lacrima, și zîmbetul. Nu te uita la cer. Întoarce-ți ochii de la Dumnezeu. Nu cere, nu cerși. Așteaptă.

Să vie noaptea, să vie tăcerea, să fie pustiu pămîntul mormintelor și-al somnului, să fii singur, părăsit de toți, lepădat de lumină, gonit de soare, să te ardă flacăra singurătății. Așteaptă. Apleacă-ți capul pe fereastră. Să-ți fie fruntea lespede călcată greu de talpa vieții; să-ți fie inima potir pentru cenușă numai; să-ți fie ochii orbi luminii, și mînile ca rădăcinile în piatră seacă.

Și în adînc de noapte neagră-n tine și-n afară — cînd vei auzi: "Cu-vau, cu-vau..." — înalță-ți capul prăbușit de viață, printre cucuvaie. Și-așteaptă noua zi cu fruntea dreaptă printre cucuvaie, căci toată noaptea, răcoarea stelelor lăsînd izvoare pe o frunte mai înaltă decît piscul munților, îți va spăla de praful vieții, fruntea înălțată printre cucuvaie.

*

Dacă între sufletul creator și societatea ambiantă s-ar stabili ad-hoc, un raport geometric, sufletul reprezentînd centrul, iar societatea, circumferența care-l include cu o succesiune neînteruptă de puncte, roind la egală distanță de punctul central — activitatea literară a lui Dănuț, din ultimii trei ani, ar putea fi caracterizată prin două mișcări: una centrifugă, alta, centripetă. Avea și înainte de război aceste două mișcări contradictorii, dar pe atunci le realiza în felul următor: pe cea dintîi, mișcarea centrifugă, trăind, adică învățînd la școală, făcînd sporturi, fiind elegant în fața oamenilor și pentru ei, cetind literatură, iubind-o pe Adina Stephano cu toate resursele trupesti, afirmînd asupra ei drepturi de proprietate, simțînd în fața ei grijă de proprietar amenințat pe toate hotarele, de vicleșugul și cupiditatea vecinilor, și înlăuntrul proprietății terorizat de însăși mișcarea terenului flotant pe care a clădit; gustînd în Sevastițe, libertatea și sălbăticia stepelor în care turmele

fără frîul vasalității, zburdă suverane; cunoscînd cu Rodicele porcina desfătare a lefăitului în glod gras, prin faldul căruia ritul descoperă o cireasă, o coajă de harbuz sau un măr, ronțăite cu zîmbet și bale; experimentînd cu Ioana Pallă opiata putere de idiotizare a unor femei din rasa mitologică Circee...

Pe Monica o excludea din aceste categorii exterioare, nu din delicateță, ci pentru simplul motiv că Monica, demult plămădită în substanța lui sufletească, urma alte legi, avînd o mișcare de creștere și descreștere în conștiința lui, dar rămînînd permanentă, ca o stea gemănă lui, din aceeași constelație.

Mișcarea centripetă, pe atunci, o realiza scriind.

Scrisul era un refugiu: sufletul se retrăgea în el ca anahoreții în pustiu după ce păcătuiau, ispășind prin singurătate păcatul vieții.

Acele două mișcări, însă, erau succesive îndeobște, ca două anotimpuri distincte. Epocile de viață exterioară declinau prin lehamite și marasm, însoțite de nostalgii neputincioase de scris — asemănătoare cu învîrtirea elicei vaporului în vid — și dispăreau în clipa de hotar a scrisului absorbant și purificator.

În timpul războiului, o singură mișcare îl dominase puternic și statornic, mișcarea centripetă. Deși războiul fusese epoca de permanentă și energetică activitate — mai intensă decît celelalte prin caracterul altfel silnic, și altfel serios decît cel al activității școlare — niciodată nu se izolase de viața exterioară mai complet decît în timpul războiului. Dar nu prin literatură. Se izolase alături de moarte în atitudinea de rugăciune mută a dragostei.

După război, sufletul lui Dănuț își pierduse activitatea proprie. Era ostenit. Se oprise lîngă Monica, aducîndu-i docil tot sufletul, ca un mare covor persan abia început pe harfa țesătoare care i-a sunat întîile acorduri, colorate. Un an întreg, se odihnise alături de Monica. Ea urma la Facultatea de litere cursurile ultimului an. O însoțea la Universitate., ascultînd uneori și el distrat cursurile de la Litere deși era înscris la Drept. Seara se plimbau împreună la Copou. Alteori făceau, împreună cu Olguța, excursii cu automobilul spre munții Moldovei. Astfel, un an trecuse, ca o plimbare pe subt tei înfloriți.

Monica plecase, dezaxîndu-i singurătatea. Se mutase în odaia Monicăi. Nu demult, începuse o nuvelă stranie, intitulată *Mînilor*. Noaptea de spaimă și de deznădejde îl înstrăinase de ea. Apoi veniseră primele scrisori de la Monica, fiecare deschizînd vitralii cu lumina Monicăi în singurătatea lui. Astfel, sufletul se deșteptase la o nouă viață limpezind cu noi reliefuri în calme lumini, toate prefacerile, achizițiile și experiențele de pînă atunci.

Cele două mișcări de odinioară, reveniseră, dar simultan, nu succesiv. *Ceasul cucuvaiei* reprezenta mișcarea centripetă. Un elan de lirism, care-l făcea să înainteze în adîncurile lui, prin tuneluri săpate numai cu puterea mînilor. Dar concomitent cu această mișcare, tot în izolarea deplină, mișcarea centrifugă îl ducea spre oameni.

Începuse o serie de nuvele cu pronunțat caracter psihologic în care cerca să creeze obiectiv, psihologii distincte de a lui.

Această osmoză a celor două mișcări, potrivit îndrumate, îi crease o stare de singurătate durabilă, distinctă de a celorlalte vrîste. Era singur, dar împrejmuit de o viață intensă, care-i primenea mereu izolarea, dîndu-i dominatoare putere, robust calm. Rămînînd în pură izolare, era totuși aplecat asupra vieții tuturor, ca un cer. Elanul care odinioară îi porunceă să trăiască în rîndurile oamenilor, să se zbată, să păcătuiască și să sufere cu ei, de astă dată îl ducea spre viață cu viața în brațe, vărsînd-o pe hotarul de la care începe viața, dar oprindu-se acolo și revenind, aspirat de el ca roua de soare, după ce a căzut.

Astfel, actuala lui izolare nu însemna istovitoare contemplare a unui punct fix în deșert, ci conștiința de mulțime lăuntrică, de vastă și diversă pluralitate, pe care o dă faptul născut al creațiunei, omului planetar singur în armonia universală.

*

Ceasul Mitropoliei bătu de douăsprezece ori, solemn și familiar, ca o pendulă într-un mare salon cu luminile stinse. Urechea lui Dănuț înregistrează ora imediat, dar mintea o consideră mult după ce clopotul o sunase. Această anticameră a sunetelor în ureche, îl făcea să pară distrat între oameni, obligîndu-i inutil să repete o întrebare, de pildă, pe care o auzise perfect, dar la care răspundea mai tîrziu decît cel ce trăiește exclusiv în realitatea prezentă. Era socotit distrat și visător, și era tratat în consecință, cu o tolerantă nuanță de superioritate. La tribunal, colegii vorbeau mai tare cu el, cum vorbești cu surzii și cu cei care dorm în tren. Distrat? Ochiul și urechea lui înregistrau minuțios, filmau și fonografiu neconținut, tot ce se petrece în jur — dar fără ostentație, involuntar. Pentru majoritatea oamenilor însă, a observa înseamnă a holba ochii ca cei care privesc petele lunii în telescop; a asculta înseamnă a-ți face cornet cu mîna pe ureche, ca cei care vorbesc la telefon cu alt oraș alungind mînios pe oricine vine să-i tulbure din activitatea absorbantă.

Omul normal, cu o exclamație măgulită, îți notifică luna pe care, continuînd să vorbești cu el, demult ai simțit-o și ai urmărit-o răsărind cu coada ochiului și ochiul mare al memoriei vizuale. Și totuși el are aerul că ți-a dat bacșiș răsăritul lunii. Astfel că tu, distratul, veșnic Cristofor Columb în descoperirea realităților inedite, ești nevoit să înduri ca toți oamenii normali să-ți servească de călăuză în țările demult cunoscute pasului tău, să taie generoși pentru tine, foile cărții de tine scrise, să se socoată amfitrioni pe pragul caselor tale.

Omul normal are o conștiință simplu construită, întocmai ca ochiul lui omenesc, al cărui cîmp vizual e de ajuns de restrîns. Această conștiință, ca și ochiul, poate înregistra ceea ce e situat în față, între ea și obiectul său: faptul observat, trebuind să existe raportul dintre retina fotografică și tabloul care o

impresionează. Ca să observe ceea ce e prea lăturalnic, sau situat îndărătul său, trebuie să iacă o mișcare importantă... Întoarce capul ca să observe ce se întâmplă la spate; dar cum privirea peste propriul său umăr e incomodă, întoarce și trupul așezându-se întotdeauna cu fața, atunci când observă. Astfel, starea de observare a omului normal îi dă o atitudine specială, generalizată în tot trupul — un fel de mobilizare generală a fapturii sale. Acest efort îl face să trăiască exclusiv în prezent, în actul pe care-l săvârșește.

Conștiința observatorului înăscut însă, e omeneste anormală, ca ochiul camelionului. Mișcările iuți, mici și circulare ale ochiului de camelion nu proclamă niciodată pînda sa. Crezi că doarme, tocmai în clipa când limba sa vertiginoasă își pregătește traiectoria cleioasă, în tact cu ochiul care-i indică microscopic apropierea vietății savuroase.

Astfel, conștiința adevăratului observator, îmbracă aparența somnolenței, ceea ce-i dă putința să nu incomodeze sau să alarmeze acele mărunte fapte și atitudini cu dimensiuni de insectă, care exprimă adevărul omenesc altfel decît sinceritatea verbală și faptul declarat la vamă, căci adevărul omenesc e numai contrabandă. Cu singura deosebire că în natură, mătăhălosul copac nu se ocupă de educația camelionului cu aparență trîndavă, nici nu-i spune cînd vede o insectă, cu glasul său de bas vegetal:

— Hei, camelionule, trezește-te! Scoală! Uite-ți vine mîncarea.

Pe cîtă vreme Dănuț, între oameni, simțea supărător bunăvoința lor masivă ca bocancul potcovit, de a-l trezi din toropeală și inerție.

*

Uitată, țigara i se stinsese între degete, insinuîndu-i în nări duhoarea de mahorcă a tutunului de după război, miros asemănător cu al tovalului soldătesc. Respiră, întorcînd capul spre fereastra deschisă, suflarea de lilieci abia înfloriți, a nopții de primăvară. Și abia atunci ascultă cele douăsprezece bătăi ale orologiului Mitropoliei, de mult stinse. Ascultă, și revăzu Mitropolia față în față cu ruina gălbuie numită Palatul Justiției.

Această fugară și involuntară evocare a decorului profesional — de un an era avocat — îi alungă zîmbetul care-i îndulcea trăsăturile. Fața slăbi deodată, arătîndu-și osatura descurajată ca la bolnavii de piept. Sufletul își închise porțile, lăsîndu-l în afară pe cel care putea să tulbure cu griji omenesti fastul catifelat al fluturilor de noapte. Strînse caietele. Aprinse o nouă țigară. Era alt om, odaia era alta. O trapă scufundase omul și decorul de pînă acum. Prefacere totală și instantanee. Asemănarea lui Dănuț cu vechile portrete ale tinereții străbunilor, dispăruse. Образul de acum, l-ai fi putut întîlni la fereastra unui spital de copii, în preajma Crăciunului.

Clipele acestea erau echivalentul amar în epoca tinereții, al întristărilor lui de copil când duminica se apropia de luni, cea mai aguridă zi a săptămânii școlare.

A doua zi avea un proces la Curtea cu juri, după amiază, și altul, dimineața, la Judecătoria de ocol.

— Domnule judecător, dosarul acesta...

— Domnule președinte, onorată curte, domnilor jurați, în fața domniilor voastre...

Dosarul de la judecătorie era alcătuit din câteva procese-verbale dresate la comisariat, cu cerneală verde, oțetită-n ochi, consemnând bătaia și sudălmile dintre un proprietar și chiriașul său. Dănuț reprezenta interesele chiriașului, care era și reclamant și inculpat, grație strategiei avocatului proprietarului bătauș. Cuvintele, "porc", "haimana", "stîrpitură", "șpagă", "bou", "tîmpit" și altele asemenea alcătuiau armonia specială a acestui dosar. Clientul lui Dănuț dorea să "arate canaliei de proprietar cine-s eu" — și plătea șase sute de lei, dînd acout două, ca Dănuț să-l facă "albie de cine" pe proprietar, în fața co-mahalagiilor invitați la festinul oratoric. Adversarul lui Dănuț era vestitul Todiriță-bun-de-gură, un vlăjgan mehenghi, care purta în buzunarul de la piept, cel destinat batistei, cîte doi-trei ardei roși, fiindcă mîncea mereu în tîrg din pricina aglomerației proceselor, și nu putea suporta mîncarea neardeiată. Acest Todiriță era o glorie a judecătoriilor de ocol. Înainte de a-și începe pledoaria se crăcăna plescăind din limbă.

— Onorată giudecată, articula el, îndreptînd o mișcare de taur spre placidul jude.

Și, concomitent, cu sfîrcul pleoapei clipea către public.

— E dat dracului! răsuna în sală opinia publică, dilatată.

Auditoriul, dacă nu judecata, era cîștigat.

Pe lîngă aceasta, faimosul Todiriță avea impunătoare atribute bărbătești. O statură de dulap, capul flocos, cum e coada dulăilor de stîină, și o musteață pe care degetele o puteau parcurge de-a lungul unei depline perioade oratorice.

Ce putea face Dănuț în fața lui Todiriță, decît să zîmbească? Cu zîmbetul însă poți cîștiga femeile reale, dar Justiția cu ovare de bronz, nu. În pretoriul dreptății judiciare, zîmbetul și tăcerea sînt suveranele atribute ale magistraturii. Avocații trebuie să vorbească mult. Clientul plătește kilogramul de vorbe și sucii lor concret: sudoarea, așa-zisă a frunții.

Dă-i-l, dă-i-o, de vreme ce faci acest negoț de vorbe și sudoare.

Așadar, mîne dimineață, Dănuț — imberb ca un adolescent cu chip de fată, suspect de tinereță auditoriului matur, care vede în musteață un testimoniu cerebral — trebuie să împrumute de la incomparabil virilul Todiriță, din ale sale plăci de gramofon, o placă între plăci, și să-i dea drumul cu gura căscată în emisiune, și să asculte, pe deasupra, din gura sa ieșind, vorbele cu ciorapi roși ale lui Todiriță.

Pe mîni te speli cu aspră perie și cu săpun, torni și alcool și ești curat. Pe dinți

te freci cu periuța gras fardată de pastă dentifrice, gura ți-o clătești cu apă fenicată sau oxigenată și ești dezinfectat.

Dar buzele — buzele mîrșăvite într-o Judecătorie de ocol, într-un decor de crîsmă de rohatcă, în fața mahalalei care pute și ascultă pe bănci — cu ce le speli, cu ce le arzi?

Între timp, prin micile grădini ale Iașului, primăvara răstoarnă proaspete buchete de liliac.

La amiază, după inhalațiile judecătoriei de ocol și după taciturnul dejun în doi cu doamna Deleanu, pornește spre Curtea cu juri, care e instalată în localul Școalei primare "Gheorghe Asachi".

Curtea cu juri e pusă între santinele ca un cuvînt în ghilimete, fiindcă o clădire nu poate fi arestată. La porțița de intrare, un comisar asudă, cu șapca pe ceafă și țigara, scobitoarea sau scuipatul între dinți. Face baie de soare. Sui treptele cu sonoritate de recreație școlară și cu miros de latrină tot școlară. În ograda școlii se joacă vrăbiile. Jurații se plimbă pe coridoare, necăjiți ca părinții cu odrasle repetente. În sala de ședință, mirosul rău e un solist care-și acordă instrumentul în surdina. Curînd își va calma stridentele de fanfară municipală.

Un sergent stă, stă pur și simplu ca lîngă un cadavru, alături de o bancă dată lîngă părete înaintea celorlalte bănci, ca atunci cînd sînt elevi supra-numerari. Păreții sînt decorați cu planșe anatomice și cu diverse portrete animale. Vezi o vacă grasă, cromolitografic albă, cu ugerul ca o lună plină împănată cu sparanghel roz în sfîrc, suptă de un vițel cafeniu, ceea ce dă o grandioasă icoană a cafelii cu lapte șvițeriene și a maternității. Vezi un cal zdravăn, dar cuviincios — de lemn ai zice, — care nici nu baligă, nici nu nechează. Un elefant își înalță palatul animal, cerșind cu trompa o portocală sau o notă bună pentru copiii palizi. Locul justiției e marcat de o alăturare de mese lungi, foarte asemănătoare cu acele mese insolit plantate la poarta gradinelor publice, cînd se dau serbări de binefacere patronate de cucoane din înalta societate. Cel dintîi răstignit în încăperile justiției este Hristos. Îl vezi pe crucea lui, pătat de muște, prezidînd monumentalele călimări judiciare, condeiele cu penițe crăpate și tenul sanghin al codurilor Hamangiu.

Grefierul în robă e premergătorul celorlalte robe cu mai multă solitudine pentru digestie, decît cea subalternă. E negru ca un pian închis într-o sală de concert goală. Îți cere o țigară și te încurajează, indicîndu-ți "jurații lui". Căci fiecare grefier de curte cu juri, are jurații lui, ca un pachet de cărți cu care vei cîștiga matematic. Te apleci cu el — mirosul de cufăr cu molii al grefierilor! — asupra listei juraților, ca pe o listă de mîncare, alături de chelnerul competent și serviabil. Asculți un lung monolog. Dacă acuzatul și-a ucis nevasta infidelă, grefierul taie pe toți jurații înșelați care erau să-și ucidă nevasta, dar au revenit. Cum majoritatea juraților ignorează drama lor conjugală, jurații disponibili sînt numeroși, recuzările anticipative, reduse. Dacă acuzatul și-a dat foc casei, grefierul

alege buchetul celor despăgubiți de casele de asigurare împotriva incendiului. Pentru omucideri rurale, sînt buni jurații evrei. Pentru tâlhării sînt contraindicați. Pentru avorturi, mamoșii oferă antidotul achitării.

Cînd ți-ai ridicat fața de pe lista comentată de buzele grefierului, orașul cu toți cetățenii săi majori, pute ca un canal desfundat. Grefierul îți mai cere o țigară. Îi dai trei — grefierii în contact cu știința avocaților- cunosc dictonul: "*Alle gute Dinge sind drei*"¹⁵ — și pleci pe sală unde te așteaptă acuzatul între sentinele. Pentru a zecea oară te întreabă:

— Ce să spun, domnule avocat?

Căci avocatul, universal ca Dumnezeu, știe mai bine decît clientul faptele acestuia, solitar săvîrșite.

Între timp lumea se adună în sală, ca la foc, ca la bătaie, ca la luptele cu tauri. Publicul curților cu juri vrea emoții tari. Sentimental și lacrimogen la început, cînd acuzatul plînge, și cînd din sală îi răspunde bocetul nevestei și al copiilor adevărați sau tocmiți ad-hoc, publicul își șterge ochii. Dar cînd reprezentantul familiei victimei zugrăvește cu badanaua gesturilor oratorice și cu mugetul vitelor în incendiu, ticăloșia criminalului, publicul îl urăște pe cel compătimit la începutul ședinței. Și ura publicului crește cu filfîirea neagră a oratoriei în robă a procurorului. Acuzatul e condamnat. Finalul rechizitorului, cu silueta brațelor avîntate în lături, e ca o cruce neagră de corbi pe un mormînt. Dar se ridică suav și insidios apărătorul. Inimile publicului sînt suspendate ca legumele în coșurile olteanului.

Preludiul apărării moaie ochii, îndulcește inimile, ca orchestrele care te fac să oftezi sentimental în restaurante, pe cînd îți tai bucata de friptură în sînge și-ți aduni cartofii rumeori.

Pe rînd, apărătorul e filozof, e uman, e analist, e jurist, e biblie: ai zice că vorbesc cu ritm și dulce grai, foile bibliotecilor de popularizare pentru adulți.

Cîte nu învață publicul de la un avocat în vervă! Dar e teribil apărătorul! Întrerupt de procuror, îl sfarmă ca un automobil în plină viteză pe o biată zburătoare.

Dar e și șmecher apărătorul! Întrerupt de președinte, se-ndulcește, se transformă, ca un cazan cu smoală fierbinte devenit revărsare de sirop de fragi. Mamele ar vrea să-l aibă ginere; fetele — logodnic; femeile măritate — amant; bătrînii — fiu; copiii — tată.

Ce fericit e acuzatul care are un astfel de avocat ! Fiecare rîvnește — ideal — această onoare.

Dar bietul acuzat! Ce om de treabă! Ce om necăjit! Publicul află ororile jandarmeriei, care smulge mărturisiri, inchizitorial...

¹⁵ Trei sînt lucrurile cele bune (germ.).

— ...E ca pe vremea lui Ignațiu de Loyola...

Tunată, comparația frapează ca un vers minulescian. Publicul ar vrea să strige ca la întrunirile politice:

— Jos cu el!

Dar clopotul președintelui protejează memoria lui Ignațiu de Loyola, și apărătorul, profitînd, ridică un ditiramb vibrant, magistraturii imparțiale și civilizate. E ca un început de migrenă în sală. Dar mesajul oratoric continuă pînă cînd întregul public — cu mica fracțiune de public privilegiat a juraților — va fi omogen în mîinile febrile ale oratorului.

Și deodată fenomenul se întîmplă. Avocatul e suprem. Ridică brațele spre cer — cu kilogramele palpitatorii — și cere achitarea cu un gest care trîntește fleșcăit și inert întregul aluat al publicului și al juraților. Aștepți să-și șteargă sudoarea cu dosul palmei — ca rîndașii după ce-au frămîntat aluatul cozonacilor. Nu! E sudoarea sfîntă a muncii. O lasă să curgă, beat.

Publicul achită. Justiția populară, la fel.

Aplauze. Clopoțel. Tumult teatral.

Mulțimea vine spre apărător, ca moașa cu fătul în brațe spre patul lehuzei palid zîmbitoare.

Ș-afară, afară a trecut limpede printre lilioci înfloriți, o zi de primăvară, c-un mănunchi de ceasuri ale tinereții tale.

Dar Curtea cu juri e o instanță excepțională, cu viață sporadică. Decorul cel de toate zilele ai avocatului ieșan e Palatul Justiției, așezat pe strada Ștefan-cel-Mare, în fața Mitropoliei.

Strada Ștefan-cel-Mare! Numele voievodului moldovean sună ciudat celui care mai simte ecoul istoric, nu asfaltat, al acestor silabe ecvestre, printre dugbenele de încălțăminte, galanterie și comestibile, cu firme în "ici", "feld" și "sohn", care întovărășesc domnescul bulevard pînă în fața Mitropoliei, se opresc lăsînd spațiu naltelor clopote, și-l însoțesc iar pînă la biserica Trei Ierarhi care-i un cor în noaptea Învierii, în aur de odăjdii și flăcări, avînd în spate stampele albastre ale dealurilor, și-n față tot firmele în "ici", "feld" și "sohn".

Cînd minutarele ceasului Mitropoliei arată douăsprezece, curtea fostului palat roznovenesc — de mult intrat în melancolia epilogului boierimii — e plină de țărani ca un iarmaroc trist. Procesele încep la unu, dar pe citații ora judecăților e douăsprezece, așa că țăranii, încrezători în cuvîntul scris, așteaptă de la unsprezece judecata anunțată la douăsprezece, principial începînd la unu, și efectiv la unu jumătate. În așteptarea judecății, se descaltă — căci au făcut drum lung — scot merindele din desagi, mănîncă și rabdă cu dinți strînși sau gura căscată.

La abator, în clipa cînd vita-i înjunghiată, muștele verzi rîd mai aproape, și javrele flămînde ale mahalalelor înaintează în procesiune somnambulă.

În preajma lui douăsprezece sosesc premergătorii baroului, cu nările dilatate. E

cuconul Ștefanache, e nenea Petrache, e domnul Matache, e Mitriță pur și simplu, cel mai șoltic dintre tineri, care calcă pe urmele bătrânilor. Sînt cei mai gravi avocați, premergătorii în viteză. Nu se uită nici în dreapta, nici în stînga la norodul orizontal. Îmbrăcați în negru, redingotă mai ales, au inel masiv de aur cu briliant — sau cvarț — focos bombat pe degetul gesticulărilor, deocamdată în repaus pe mînerul bastonului purtat ca un sceptru. Subt brațul stîng au o geantă plată, cu care dimineța au adus pînea și zarzavaturile din piață. Lanț de aur pe burtă. O culoare la butonieră, care să fie sau să samene cu insigna unei decorații. În buzunar au cel puțin o sută de cărți de vizită, cu numele, toate titlurile lor — fost subprefect, licențiat în drept, locotenent de rezervă — și adresa în mărime supranaturală.

Sosesc cîte doi sau trei deodată — fiindcă toată dimineța au pîndit și s-au pîndit pe străzi — dar au aerul că nu se cunosc între ei. Trecerea lor prin ograda plină de țărani — clienți în perioada de incubație — e austeră și grandioasă ca o procesiune de arhimandriți. Țăranii văd în ei un fel de prapur al Justiției — n-au aflat că ei, țăranii, sînt coliva — și, ridicîndu-se în grupuri, îi salută adînc.

E un adevărat balet decorativ în straie albe, prin care lebedele negre ale baroului trec cu geanta subțioară. Trec, nu se opresc, nu văd, nu știu nimic; se duc direct spre intrarea palatului, cu pasul solemn al celui care merge spre altarul catedralei, și direcția imperios orientată a celui care se duce la closet pe coridorul hotelului.

Au intrat.

Au dispărut.

Suspendată în urma lor reverențios, viața își reia fizionomia de mică ținută.

Unde-s?

La o fereastră-i unul; la alta, celălalt. Ochiul nautic al lui Ulysse nu era mai profund decît al lor. Una, două, trei, patru, cinci, șase, șapte perechi de ochi, cu ochelari sau fără, la ferestrele obscure ale Justiției, radioscopează chimirul țăranilor din ogradă.

Oricine poate fi împricinat; nu oricine, client. Căci nevoia, beleaua sau năpasta cad pe oricine, dar banul ocolește pe mulți. Ochii de la ferestre sînt de avocați, căci știu să aleagă, fără vorbe, pe clienți de împricinați, în categorii distincte. Alegerea e sigură, definitivă. Pădurarul spune dintr-o dată copacilor pe nume: acela-i frasin, acela-i ulm, acela-i fag, acela-i stejar. Adevăratul fumător, trăgînd un singur fum, va deosebi tutunul basarabean de cel bîrlădean, pe acesta de cel dobrogean; precum și tutunul de Cavalla de cel de Smirna și așa mai departe. La fel, băutorul afinat îți va preciza vrîsta și podgoria vinului gustat. Această aptitudine se numește ochiul sau gustul profesional.

Acest ochi profesional, în avocatură, nu-l capeți la Facultatea de Drept. Îl ai sau nu-l ai. Facultatea de drept îți dă — sau se zice că-ți dă — știință. Ochiul profesional, însă, îți dă clienți. Și avocatura, cînd se mărginește la știință, e "natură

moartă", ca și Facultatea de Drept.

Așadar, cuconul Ștefanache, nenea Petrache, domnul Matache și emulul lor, juniorul Mitriță, după ce și-au deschis ochiul profesional îndărătul ferestrelor, intră în acțiune profesională. Căci descoperirea vocațiunii de client în masa împricinaților e abia un preludiu al vînătorii care curînd va începe. O deschide cuconul Ștefanache, decanul de vîrstă al celorlalți, iese din palat așa cum a intrat, cu același pas de statuie, dar privește, măsoară, cîntărește, prubuluiește, țintește, în dreapta și în stînga. Și deodată se oprește.

— Ce-i cu tine?

Inima țăranului interpelat e ca o măslină în scobitoarea privirii lui cuconu Ștefanache.

— ...Ce să fie, boierule!... Ia, năcazuri, oftează omul, cu căciula în mîină, trecîndu-și dosul palmei peste musteață.

— La cît ești condamnat?

— Pentru nica toată, boierule! Mi-o suduit muierea, mi-o cotonogit scroafa! Rabdă el, omu, da...

— I-ai dat cu paru?

— Cu paru, sărut mîna, da la chicioare...

— Greu! meditează cuconu Ștefanache, holbînd ochii bulbucați și lățindu-și gura cleioasă de broască în rut.

— Greu, nu zîc! oftează omul.

— Cîte pogoane ai?

— An prost, boierule! Mi-o murit vaca, gițica bolește, muierea o căzut gre...

— Și te ții de ticăloșii, mișelule! tună cuconu Ștefanache. Omori oamenii!

— Da n-o murit 'răcan di mini! Ne-am împăcat. Vini amuși cu căruța la tîrg.

— Legea nu iartă! ripostează subt bolțile veșniciei crunte cuconu Ștefanache, care știe că în materie de loviri simple împăcarea părților stinge acțiunea publică.

Țăranul și-a înfipt privirea în pămînt, ca o roata de car pe care nu-l mai poți urni.

— Dă citația!

Se supune. Își desface brîul, scoate o batistă cu floricele, se dă puțin în lături, pieziș — dar cuconul Ștefanache a și văzut sutarii coșcoviți în sul uleios deasupra citației păturită cu sfințenie. Ia citația, scoate ochelarii cu ramă de aur, îi așează pe vârful nasului, dă capul pe spate — cu aerul statuiilor de bărbați politici, care citesc un discurs — descifrează conținutul șapirografiat al citației, stă, privește cerul, se ețărește în pămînt, scoate agenda, o deschide, notează ceva mărunț, păturește citația, o închide în agendă, agenda intră în buzunar. Țăranul simte că a devenit ca ursul cu inelul trecut prin nări, în mîna ursarului care ține lanțul, și greoi, urmează pașii mărunți ai lui conu Ștefanache.

Cînd au ieșit împreună din Palatul Justiției, sulul bumăștilor din chimirul

țăranului, a trecut plat în buzunarul lui cuconu Ștefanache. Dar țăranul, devenit client, nu se miră. El a văzut pe dregătorii din grefă înclinându-se cu respect în fața avocatului său; el a văzut degetele cu strălucirea briliantului umblînd, așa cum ai încerca o varză, cu dosarul în care e luna de pușcărie — și simte că și-ar vinde și gițelul numai să-l scape cuconu Ștefanache de cei trei ani de temniță pe care domnul procuror, în tălmăcirea lui cuconu Ștefanache, îi cere judecății împotriva lui. Încetul cu-ncetul, pînă la unu, tot ce era susceptibil să devină client a devenit. Gloata clienților, împărțită în loturi, aparține avocaților premergători, ale căror agende, la ziua respectivă, albe dis-de-dimineată, ș-au acoperit de nume, ca un zid nocturn de ploșnițe.

Se apropie ora legală. Sosesc trăsurile cu avocați și avocații pedestri, urgenți, cu servieta subțioară, ca pasagerul ajuns la gară o dată cu soneria clopoțelului.

Intră. Intră. Intră. Cum trec, trec, trec, trec, stîlpii de telegraf, oblici, pe lîngă ferestrele expresului.

Unu.

Împricinații evrei, care își pierd vremea cu folos la cafenea, nu la Palatul Justiției înainte de ridicarea cortinei, sosesc în grupuri. Discută, gesticulează și se opresc în răstimpuri, gata să se ia la bătaie, dar nu se iau; pornesc iar și discută. Deși n-au servietă subțioară, toți par avocați prin febrilitate, gesticulare, și tonul peremptoriu. Înăuntrul palatului ei sînt în mediul și în largul lor. Zîmbesc avocaților, clipească grefierilor, dezmiardă umărul aprozilor, interpelează pe copiiști cu porecle, și salută cu mătănii musulmane trecerea cu pas descompus a magistraților de la curte.

Unu și cinci.

Dosarele din grefă au trecut pe mesele de ședință. La ușa secțiilor, grupuri-grupuri se îngrămădesc în jurul listelor de procese, ca în fața afișelor de mobilizare. Sălile de ședință absorb mereu. Băncile împricinaților au aspectul galeriilor de cinematograf, în timp ce filmul rulează. Primul film îl rulează avocații din incintă, înainte de intrarea magistraților.

Fumatul e interzis pentru public. Avocații fumează, scuipă și leapădă scobitorile uitate între dinți de la prînz, căci numai în tren aceste gesturi sînt penalizate cu amenzi instantanee. Unii își citesc dosarele, cum învață lecția școlarii înainte de intrarea profesorului în clasă. Căci avocatul e isteț prin definiție, și ca să știe un proces n-are nevoie să citească dosarul. Îl știe prin intuiție, punîndu-și degetele în contact cu dosarul. Așadar, deocamdată avocații discută: un fel de passe de arme, preliminar. Aceste discuții tind neglijent către spirit, ironie și humor. Nici unul nu tace: tăcerea, în această profesie, e viciul suprem. Dacă vorbele ar putea fi materializate în mucuri de țigară, de pildă, discuția premergătoare intrării magistraților ar reprezenta o cantitate pentru care întreg Palatul Justiției ar fi scrumelniță neîncăpătoare.

Clienții de pe bănci sînt în extaz. Ei simt într-un singur avocat mai mult zgomot decît într-un oraș industrial. Cum să n-aibă încredere în avocați? Această potență sonoră creează un prestigiu special avocatului în Palatul Justiției. Femeile cunosc astfel un aspect sonor al virilității, altul decît cel al pintenilor militari. Cele care au divorțuri, simt lămurit că ar divorța numai de dragul avocaților. Tot publicul trăiește mai intens în acest mediu locvace. Fiecare simte că prinde viață, ca în fața mării sau a șprițului. Se stabilește încet cu-nctul, un ritm epileptic. Împricinații capătă ticuri nervoase, au nostalgii săltărețe de sîrbă și bătută. Părțile adverse simt că devin mai adverse; cele dispuse la conciliere se sfiesc și renunță la această lașitate, inculpații pentru schimb reciproc de palme se miră și regretă că n-a fost de pumni și de picioare; cei care s-au instalat zvîcnesc în aripele captive ale sudălmilor; în sfîrșit, surdina conflictelor umane, scoasă treptat, sloboade și dezlănțuie aprig instinctele în incinta justiției, ea în codrul primitiv. Cu singura deosebire că în acest cadru al civilizației supreme, instinctele apar la ghișeuri separate. Aceste ghișeuri de instincte verbalizate sînt avocații. Onoare acestor vestale. Ședințele au fost deschise, procesele au început. Avocații nu mai merg: aleargă. Ferească-se din calea lor clientul staționar!

O dîră: a trecut un avocat. Alta: altul. Vezi-le. Evită-le. Traectoria acestor stele are ghionți și lasă vînație.

Publicul înghesuit în întunericul coridoarelor tremură și palpită.

Din pragul secțiilor aprozii urlă și se tînguie, ca geamandurile și ca sirenele în ceață.

O mîină, o batistă pe frunte, o servietă care spînzură în goană, e un avocat care-a pledat la o secție și-a izbucnit la alta.

— Idiotule!

E clientul care-a răspuns lung și prost la interogator.

— Lasă-mă, cucoană, nu mă-nnebuni!

E clienta cu divorțul.

— Pitacii!

E procesul cîștigat în stare agresivă de onorar.

Fiecare sală are mișcări de flux și reflux, clipă cu clipă. Oameni răsar, oameni dispar. Oameni? Umbre? Păpuși automate?

În rumoarea generală, glasul pare că strănută, sughiță și nechează. E ca o bătaie vorbită. Brațele boxează, fără să lovească. Picioarele aleargă, fără să înainteze. O hîrtie încleiată pentru muște, dar imensificată și cu muște umane.

Două secții de curte, două de tribunal, Parchetul și cabinetele de instrucție, lucrează, lucrează, lucrează, sună, sună, sună.

Există tăcerea?

Întuneric și fum pe toate coridoarele, ca în preajma erupției vulcanice. Closetele își trîmbițează fetidul amoniac acru, din colț în colț, din etaj în etaj.

Nefericit suflet cu trenă lungă ce cauți în acest decor?

*

Are și Palatul Justiției un loc de odihnă, de înviorare, de reculegere. E așa-zisul restaurant al coanei Lenta Bodron, văduva plutonierului Lică Bodron, fost aprod pe vremuri al Curții de apel, apoi client al Parchetului, pensionar al Penetenciarului, mort pe câmpul de onoare — ierte-l Domnul, că Lența l-a iertat.

Numitul restaurant e o încăpere mult mai scurtă și ceva mai largă decât culoarul unui vagon de cale ferată, pe linia Crasna-Huși. Un sfert al acestei încăperi e bucătărie; urmează un paravan de scânduri, și localul propriu-zis al restaurantului. O singură masă îl ocupă în întregime. Două bănci de locantă muncitorească, se îndoaie sub povara nobilă a avocaților în repaos. Fața de masă a fost albă pe vremea când coana Lența Bodron se numea Lența Ilieș, căci coana Lența a îngropat trei bărbați, de la care are șase feciori și trei fecioare, dintre care cea mai fragedă e aghiotantul opulentei sale mame cu statură de maior intendant.

— Țico, un șpriț ca la "Capșa"!

Țica Bodron — e cu plotonierul, ultimul mort al Lenței — știe că "șprițul ca la «Capșa»" e formula aristocratică a șprițului tare. De aceea, mîna ei culinar mirositoare varsă în paharul — din care cu o simplă mișcare a lepădat restul șprițului precedent — o licoare roșie ca sfecla stricată, numită vin, pînă aproape de buza paharului, ațîțind-o cu un șfichi de sifon.

— Țico, o costiță de Constantinescu!

— Țacă Marișo, o costiță de porc, zîmbește Țica, complice și părtașă la spiritul politico-gastronomic al juristului înfometat.

Țaca Marișo e a doua odraslă, mai vrîstnică și mai trecută, a coanei Lența, care a făcut-o cu domnul Popovici, al doilea defunct în ordinea maritală, inspector al podarilor, pe cînd trăia.

Țaca Marișo, divorțată, gătește; Țica servește, iar cucoana Lența priveghează, ține casa și răcnește.

— Țico, pardon, un rahat cu apă rece!

Țica vîră mîna într-un fel de puțină de tinichea, din care desprinde un rahat curb în degete, ca un limbric roz.

— E de trandafir, pentru dumneavoastră, servește Țica rahatul, ripostînd c-un madrigal "pardonului" hăzos.

În această atmosferă — în care numele Țica, trecînd din gură-n gură, e ca o gamă săltărească de țimbal, și glasul coanei Lența, ca un arcuș mîrîitor de contrabas — avocații gustă un binemeritat repaos în antractele proceselor. Anecdotele au precădere; cele pornografice, proeminente. Fetele coanei Lența nu-s sfioase, iar mama lor, în clipe de mînie, întrece în savoare și cruditate vocabularul anecdotelor

din jurul mesei. Mediul e cordial. Pe bănci stau avocații bătrâni; la spate, pajii baroului ascultă și se inițiază. Clienții se îmbulzesc la ușa cu geamlîc, fiindcă înlăuntru nu încap. Ochii lor au solicitudini calde pentru odihna apărătorului respectiv. Dacă avocații ar fi ouă, puiul din ei ar evolua și ar ieși numai subț privirea clocitoare a clienților de la ușa.

Dar această săliță este importantă și din alt punct de vedere. În ea, reprezentantul presei ia contact cu viața judiciară. Cronicarul judiciar al presei ieșene are un nume autentic desigur, pe care-l știe numai actul său de naștere, și un pseudonim gentil, cunoscut tuturor lectorilor de ziare: Menestrel. Menestrelul judiciar e un tinerel cu păr vertical creț, cu lavalieră violetă, precipitat la vorbă, cu o ușoară gîngăvire care dă un acompaniament de mandolină vorbelor sale repezi ca o cădere din balcon. Avocații îl numesc Pîrțișor, pseudonimul Menestrel pîrîndu-li-se fad. El însă, consecvent cu punctul său de vedere, preferă să i se spuie Menestrel. Cînd reportajul judiciar e măgulitor pentru avocat, Menestrel e numit Menestrel. Cînd, dimpotrivă, diabolicul Menestrel, succint și lapidar, informează publicul că avocatul X a apărut pe negustorul Y, care a fost condamnat pentru speculă, avocatul X îl interpelează pe Menestrel în agoraua Lentei Bodron:

— Măi Pîrțișor, tot tachinezi gazetăria?

Dar același avocat se duce după Pîrțișor, și într-un fund de coridor îl prinde, îl acopere, cu atitudinea cetățenilor care zăbovesc cu fața lîngă un zid dosnic, spunîndu-i cordial:

— Menestrel dragă, să dai o notă la ziar. L-am achitat pe Goldmann, știi, cel cu fabrica de sifoane.

Și Menestrel dă, dar, satanic, elimină numele avocatului pledant, ceea ce-l face să redevină Pîrțișor, căci viața lui e sunetul acesta alternat de Pîrțișor cu Menestrel, și Menestrel cu Pîrțișor.

În Palatul Justiției și activitatea, și inactivitatea, e febrilă. Un avocat care n-a avut nici un proces e tot atît de ostenit ca și unul care a pledat la toate secțiile. Așa că spre seară, avocații care părăsesc Palatul Justiției sînt unanim istoviți. Pornesc în grupuri, profesional vociferante, profesional familiare. Toată lumea îi cunoaște și-i salută. Ei se înrudesesc cu întregul județ, căci toți cetățenii le sînt clienți. Pavajul pe care calcă e o afacere de ei pledată. Casa în dreptul căreia sînt, de ei a fost evacuată, închiriată, vîndută, donată sau ipotecată. Omul pe care-l salută cu un zîmbet special — tradus în vorbe, zîmbetul ar însemna: știu, știu, n-ai nici o grijă! — e o dată în agendă, un termen, un acot și-un onorar. Birjarul care-i solicită reverențios, i-o contravenție. Femeia care le zîmbește lung, e-un adulter, o bigamie, un avort sau un divorț. Vatmanul tramvaiului, cu mîna ostășește la chipiu în față-le, e un omor prin imprudență. Băcanul cu față de șuncă și zîmbet tos — ca și zahărul dat lipsă la cîntar — care-i invită la aperitive gratuite, e un proces de speculă, sau o contravenție la legea repausului duminical.

Ei nu calcă pe uliți, ei nu respiră floarea liliiecilor, ei nu trăiesc în Iașul dealurilor și-al tăcerii, ci-ntr-un spectral oraș profesional, clădit din procese și afaceri, capital investit, poliți protestate, falimente născînde. Fereastra sufletului le e agenda, în care viața e repartizată pe secții de Tribunale, pe cabinete de instrucție, pe secții de curți de apel, civil, penal sau comercial. Pentru ei nașterea e un act de stare civilă; căsătoria un contract bilateral; viața, e o minoritate, o succesiune de procese și tranzacții; moartea, un testament urmat de un proces, sau o succesiune *ab-intestat*.

Răsăritul soarelui e pavilionul ridicat de judecătoria de ocol, care încep la nouă dimineața; amiaza e storul tras la tribunal sau curte în timpul pledoariei cu batista pe frunte; iar seara, vestibulul clientelei din biroul de acasă. Noaptea lor îmbracă tot un caracter profesional, căci impregnați de pledoariile, replicile și ripostele zilei trecute, și obsedați de combinațiile zilei viitoare — ca doctorii, de iod și izuri fenicate — visează ce-au vorbit și ce-au gesticulat, și sînt neliniștiți de larvele obscure ale pledoariilor viitoare.

Și desigur că dacă la sunetul trâmbițelor transcerești ale supremei judecăți — tot judecată — în fața cerului, a creatorului, a îngerilor și a sfinților, făpturile umane s-ar trezi din somnul morții cu vorbele pe buze, avocații ar începe în cor:

— Domnule președinte și onorat tribunal...

*

De ce se înscrieseră Dănuț la Facultatea de Drept? Fiindcă orice om tînăr, care nu-și simte nici o vocațiune profesională, dar trebuie să facă ceva, se înscrie la Drept, această facultate fiind pentru tineret o adevărată răspîntie de nehotărîri.

De ce devenise avocat? Fiindcă orișice licențiat în drept, care nu se sinucide, nici nu intră în sicriul de lux al robei judecătorești, se înscrie în barou.

De ce profesa? Dintr-un drastic sentiment de pudoare pentru activitatea lui literară, pe care n-o concepea ca o profesie, ci ca o religie solitară. Avea douăzeci și șase de ani, vîrstă la care orișice om valid care nu cîștigă, e un parazit, un ambuscat. Camaradul și prietenul adolescenței și tinereții lui, Mircea Balmuș, doctor în filozofie din Germania, minte și suflet înalt, care nu izbutise să capete o catedră la Universitatea din Iași, era profesor de liceu, avea și lecții particulare, lucra în redacția revistei *Viața contemporană* și, în acest fel, rămînea independent, izbutind să nu fie sarcină mamei lui, rămasă văduvă în timpul războiului, cu pensiunea de magistrat la Curtea de apel.

Dănuț, care nu plătea chirie, pensionat în chip firesc în casa părintească, nu putea concepe la vîrsta lui, gestul de a cere — nici cu echivocul titlu de împrumut în familie — bani de buzunar, bani pentru haine, țigări și cărți, de la părinții lui, mai rău, de la mama lui, cu-atît mai mult cu cît frecventarea Tribunalului îl pusese

la curent cu ipotecile Medelenilor micșorați de expropriere, bîntuiți de ani secetoși, exploatați în propriul profit al administratorului Haralamb Scrobohaci, credincioasă ploșniță a familiei Deleanu.

Apoi, mai presus de toate, Monica. Căsătoria lor, situată hotărît în viitorul cel mai apropiat, n-o putea privi ca o pagină de lirism pur, deși era, ci ca un fapt real, cu temelia în viață, și mai ales în viața de toate zilele. Sufletește, Monica era copilul părinților lui, soră cu el și cu Olguța. Dar civilmente, Monica nu era sora lor, nu făcea parte din neamul lor. Era o orfană crescută de părinții lui, dimpreună cu copiii lor. Viața ei în casa lor, judecînd obiectiv, era vasală carității soților Deleanu. Solicitudinea părinților față de proprii lor copii, e o datorie umană și socială. Trebuie să-i îngrijească, trebuie să se sacrifice pentru solida clădire a vieții lor, fiindcă i-au făcut fără consimțămîntul lor, al copiilor. Gratiutudinea copiilor față de părinți e firească, dar nu e obligatorie. Copilul slab, cu suflet și trup bicisnic, dezarmat în viață fiindcă nu-i decît o versiune mai debilă a propriilor lui părinți — dacă-i va urî sau dușmăni fiindcă l-au condamnat la viață prin fapta lor, nu va fi un monstru, ci un judecător imparțial, liber pe cugetul și verdictul dat în fața conștiinței sale.

Dar creșterea unui copil străin, e o donațiune cu nete și imperioase obligațiuni din partea beneficiarului față de donatorii săi.

Ori, acest sentiment de obligatorie recunoștință față de părinții săi, din partea Monicăi, era o povară pentru Dănuț fiindcă presimțea că restrînge libertatea sufletească a Monicăi, poruncindu-i un gest totdeauna umilitor cînd e obligator și poruncit. Recunoștința e pură și ușurătoare pentru suflet numai atunci cînd se naște de la sine, ca un parfum involuntar al conștiinței libere. Recunoștința e dar regesc, un plocon de serv.

Dacă, de pildă, Monica nu l-ar fi iubit pe Dănuț, și dacă Dănuț ar fi fost vădit nenorocit de înstrăinarea Monicăi de el, și dacă doamna Deleanu, mai adînc mama lui Dănuț decît a Monicăi, i-ar fi spus: "Așa-ți arăți tu, Monica, *recunoștința* pentru noi?"

Ce-ar fi putut răspunde Monica? Să spuie că dragostea și recunoștința nu se confundă, că sînt două mișcări distincte și neatîrnate ale sufletului? Să răspundă astfel unei mame rănite de suferința copilului sîngelui ei?

Nu! De prisos! Ar fi trebuit să plece capul, recunoscînd astfel că iubirea pentru altul decît Dănuț, e o ingratitudine față de familia Deleanu.

Aceste scene grele, însă, erau neverosimile, dat fiind iubirea lor și raporturile de filială afecțiune și delicată stimă dintre Monica și părinții lui.

Totuși, germenul exista, fatal. Oricînd putea da naștere unei atingeri, foarte ușoară, abia nuanță, nu lovitură de ciocan — dar acea simplă atingere a Monicăi l-ar fi înstrăinat dureros pe Dănuț de părinții lui.

De altfel, dorința de independență care-o făcuse pe Monica să-și continue

studiile la Universitate și să-și dea examenul de capacitate, intrînd în rîndurile profesorilor de liceu — înainte de plecarea la Paris — vorbea clar. Nu era o mișcare de răzvrătire, de scuturare a jugului agreabil. Era o mișcare de neatîrnare firească oricărui om pentru care viața începe în clipa cînd devii stăpîn pe tine, dispunînd așa cum hotărăști deliberat. Foarte cu greu Monica acceptase plecarea la Paris pe socoteala Olguței, care dispunea de la majorat de averea moștenită de la Fița Elencu. Olguța îi smulsese acceptarea, într-o conversație necunoscută lui Dănuț. Monica îi spusese atît: că Olguța are nevoie efectivă de tovărășia ei, și că, de altfel, doctoratul în litere, pe care și-l va lua acolo, îi va fi de folos.

Așadar, Dănuț nu numai că dorea să contribuie la independența Monicăi, dar vroia să răscumpere într-un fel obligația de recunoștință contractată de ea față de părinții lui, luîndu-i caracterul de troc, lăsîndu-i-l pe acel de afecțiune pură. În clipa căsătoriei, Dănuț se hotărîse să renunțe în favoarea Olguței la partea lui de avere. Această renunțare trebuia să fie zestrea eliberatoare a Monicăi.

Ca să poată face însă acest gest, trebuia să fie în stare să cîștige alături și împreună cu Monica banul cel de toate zilele.

Cum?

Sufletul îi oferea o corabie cu pînzele umflate pe pragul undulat al mărilor. Viața îi oferea Palatul Justiției.

Alege!

Monica! Monica!

Ziua, cu clienții, rob; noaptea, cu corabia, stăpîn.

Dar somnul?

De zece ani scria; pe-atunci însă nu știa că scrisul, ca și tuberculoza, e boală de lux. Ce crease timp de zece ani? Nimic. Făcuse game. Își pregătise degetele să fie suple, docile, să poată clădi acordul vast, să poată culege sunetul gingaș. Dar ce clădise? Nimic. Căsuțe de nisip, palate de scoici, catedrale de hîrtie.

Acum putea clădi. Acum putea primi viața în palate și o putea îngenunchea în chilii. Dar cînd?

În clipa cînd Dumnezeu a hotărît înfăptuirea lumii, avea în față șase zile de trudă și șase nopți de odihnă.

El n-avea zilele, și nici odihna nopților.

Monica! Monica!

Nu putea s-o sacrifice pe Monica. Dar nici sufletul nu putea să și-l sacrifice, căci, sacrificîndu-l, ar fi împuținat și alterat însăși dragostea lui, care avea dimensiunile sufletului său întreg, nu ciung.

Trebuia să cîștige el singur prin munca lui, și trebuia să scrie. De aproape un an de zile, de cînd era avocat, cîștiga mai mult sau mai puțin, dar cîștiga. Dureros și umilitor cîștig!

În genere, avocații debutanți sînt nehotărîți pe pragul profesiei. Intimidați de

siguranța agresivă și ironică a înaintașilor lor — în care nu disting tartarinismul; descurajați de aspectul suburban al judecătoriilor de ocol, unde-și fac stagiul de începători; sensibilizați de vrîstă și literatură pentru trivialitatea vieții procesuale; sfioși la vorbă și lesne intimidabili în această profesie în care vorba și cutezanța sînt organic necesare, ca brațele pentru tîmplar și picioarele pentru ciclist; licențiații în drept, dar neofiți în avocatură, dîndu-și seama că întreaga învățătură de pînă atunci e ca pămîntul văzut din planeta Marte, pentru cel hărăzit traiului între oameni; decepționați de avocatura visată și decorativ privită din afară, acum, cînd sînt în rîndurile ei intime, ca cei care rîvnesc epismul vieții de cavalerist înainte de-a fi cunoscut cazarma: tinerii avocați șovăie, gata să renunțe la cariera visată. Dar cade și în buzunarul lor, deodată, greutatea onorariului. Gustă și ei, prin surprindere, ritmul gesticulărilor la bară și murmurul admirativ al sălii. Confratele mai bătrîn decît ei se dovedește mai puțin colțos și mult mai puțin primejdios la bară decît pe coridor, pe sală, pe stradă și în opinia publică. Și, minune, însăși frenezia timidității lor le dă un curaj pieptos, în fața căruia curajul avocatului bătrîn apare ros în coate, greu în genunchi, cu respirația scurtă. Atunci observă cu mirare că nu se cunoșteau, că s-au descoperit mult superiori propriilor lor așteptări, paralizate de debut. Avocatura i-a prins, dezbrîndu-i de acel esențial principiu de viață și desăvîrșire al omului: îndoiala de sine. Sînt siguri. Sînt însăși inima vieții și creierul care comandă. E ca o îngrășare subită a sufletului, pînă atunci zvelt și flexibil. Sînt avocați. Sînt în perfect echilibru cu viața și cu ei înșiși. Vor trăi pînă la capăt, radioși, cu iluzia supremației intelectuale, în cocardă. Un om a murit, un avocat s-a născut: trăiască avocatul.

Dănuț nu murise, nu vroia și nu putea să moară., în contact zilnic cu avocatura, zilnic îndîrjirea lui era sporită. Profesia nu-l putea asimila.

Pledase întîiul proces alături de domnul Deleanu. Invidiat de toți camarazii de vrîstă ai baroului, debutase la Curtea cu juri într-un proces celebru în anele proceselor scandaloase.

Acuzatul, om cu vază în societatea ieșană, moșier bogat, își violase propria fiică, trăind cu ea maritalmente, vreme de doi ani. Într-o zi fata fugise cu un tînăr vecin de moșie, la Iași. După o noapte petrecută la hotel, își denunțase părintele.

Pledau patru celebrități penale ale baroului ieșan, în frunte cu domnul Deleanu. Debutantul Dănuț era șupranumerar.

Opinia publică era de perfect acord cu Justiția și chiar cu opinia particulară a propriilor apărători ai incestuosului: acuzatul era un monstru, fata, o victimă. Dar acuzatul era foarte bogat, așa că patru avocați trebuiau să lucreze în răspărul opiniei publice și al intimei lor convingeri, pentru a obține onorarii de achitare.

Avocații angajați se mărginiseră să citească actul de acuzare, copioasă relatare a faptelor, însoțită de aferentele considerațiuni juridice. Dănuț copiasc întreg dosarul, cu mîna lui, și cîteva nopți în șir, cu creionul nuvelor și al poemelor,

meditase grafic problema pe care trebuia să o rezolve dintîi în fața curiozității lui de viață, și apoi, în fața judecătorilor. Lecturile din Freud, și în special teoria "complexului Oedip", îi dăduse sugestii prețioase pentru dezlegarea acestui proces.

Moșierul incestuos avea o biografie relativ normală. La treizeci de ani se căsătorise cu o fată de șaptesprezece ani, pe care o idolatruse. Cu ea avuse un singur copil : fata care-l adusese pe banca acuzării. După patru ani de căsnicie, fusese înșelat, adică aflate. Își bătuse și alungase soția necredincioasă, trimetînd fetița la o soră a lui din București. Nu vroia să mai știe nimic despre fetiță. Îi trimetea bani, dar atît. În timpul războiului, fetița rămasă la București în timpul ocupației germane, dovedise, pare-se, după spusa mătușei care o creștea, aptitudini categorice pentru destrăbălare.

După război, moșierul se recăsătorise cu o văduvă frumoasă și săracă. Între timp, sora lui de la București, alarmată de moravurile și independența sfidătoare a nepoatei, o expediasse tatălui ei, cu o scrisoare edificatoare. În clipa revederii, copilul de odinioară devenise femeie, exactă reproducere în castaniu a mamei ei roșcate, demult plecată în străinătate, unde i se pierduse urma. Pentru fată, în casa părintească începu o viață de neîndurată severitate. S-ar fi zis că ispășea nu numai purtările ei, ci și păcatul mamei. Închisă la moșie, nu vedea pe nimeni, nu ieșea nicăieri, era controlată pas cu pas, și pe deasupra pusă la învățătură sub privegherea tatălui ei și a mamei vitrege.

Dănuț lămurise, analizînd microscopic toate amănuntele acestei intimități în trei, ecoul și revanșa vechii gelozii, premergătoare păcatului descoperit al mamei, îmbinîndu-se surd cu severitatea bărbaților, în genere, pentru tot ce-i în legătură cu apetitul sexual al fiicelor lor tinere. Această severitate a tatălui e întotdeauna deosebită de a mamei, căci tatăl vede cu o incomodă repulsiune, că și copilul său e tot *femeie*, și replica acestei repulsiuni nemărturisite — care dă ceva impur atitudinii față de copilul-femeie — e excesul și brutalitatea posomorîta în severitate.

Moșierul își supraveghease exclusiv fata. Amănunt pe care Dănuț îl reținuse, dîndu-i toată valoarea, căci această exclusivitate în supravegherea fetei dovedea o detașare de femeia lui, în ce privește gelozia. Natural, văduva frumoasă și săracă, prudentă atîta vreme cît cea mai mică nesocotință i-ar fi periclitat situația, profitase de relaxarea supravegherii în ce-o privea. Profitase din cale-afară, căci fusese prinsă și expulzată ca și întîia femeie — dar *calm*. Nici bătaie, nici scandal. O simplă constatare cu jandarmi a adulterului și izgonirea din casă, lăsîndu-i timp să-și facă bagajele.

Rămas singur la țară cu fata lui, moșierul devenise mai sever. Nemaiavînd înlocuitor pentru îndeaproape supraveghere, ședea tot timpul acasă, încruntat, rigid, taciturn, poruncitor, lovind fără cruțare, la cea mai mică nesupunere.

Renunțînd la o evadare imposibilă — ferestre cu gratii, ușă închisă cu cheia și

un lacăt pe deasupra — fata în plin clocot de nubilitate, văzînd în tatăl ei nu tatăl — un tată nu se improvizează prin severitate — ci temnicerul ei, *bărbat*, găsisese calea de îndulcire a vieții ei așa cum i-o indica poruncitor natura: să-i devie simpatcă, să-l îmbuneze, să-l moaie, să facă din el un tovarăș cît mai agreabil, în lipsa altora.

După o săptămînă, citeau și vorbeau împreună .Mai mult, feciorul care-i servea la masă — martor în proces — văzuse pe stăpînul său rîzînd.

După două săptămîni ieșeau amîndoi la plimbare, călări sau cu docarul. Împreună supravegheau munca țăranilor de pe moșie.

Într-o zi, rochiile, găteliile și fardurile cu care venise de la București, trecuseră prin surpriză în odaia ei .Pînă atunci erau sechestrare în odaia tatălui ei.

De-atunci, zi cu zi, își pierdu aspectul de penitentă, luîndu-l pe acela de femeie, care, înveselind intimitatea mohorîta a unui bărbat izolat, devine floarea și stăpîna casei.

Conștiința ascensiunii în dominațiune creează nu numai la femei, ci la toți oamenii publici, elanul abuziv. Într-o zi, fata propusese tatălui ei o călătorie în doi la București. Scena se întîmpla seara, la masă.

— ...Odată s-o încrunat boieru de-am crezut c-o sfarmă! I s-o umflat vinele de pe frunte, s-o făcut roș ca sfecla, o strîmbat capu-n jos și o plecat de la masă cu șărvătu la gît, ca un om beat. Musca nu zbîrnîia.

Așa spunea feciorul, martor al acestei scene.

În aceeași seară, fata — nu mai era închisă — bătuse, în halat de noapte, la ușa ietacului părintesc. Deschisese ușa. Se apropiase de pat.

— Ce vrei? răsunase după o lungă tăcere, un glas cavernos.

Tăcere.

Se așezase pe marginea patului.

Tăcere.

Venise cu părul despletit pe spate. Se aplecase pe obrazul tatălui ei.

— ...Nu mai știam, dragă băiete, gemuse în fundul cancelariei închisorii omul bătrîn către Dănuț, nu mai știam ce-i cu mine! Era lîngă mine, trup lîngă trup, femeia pe care o iubisem... Plîngea, ștergîndu-și ochii tulburi, plini de vinișoare sanghine, cu degetele tremurătoare... pe care am iubit-o în tinerețea mea.

Fără gemăt, fără protestare, fata devenise amanta tatălui ei.

— ...Dragă băiete, să-mi fi spus odată: "Ce faci, tăticle?" scuiam pe mine și mă zvîrleam în apa Prutului...

Doi ani, fata fusese amanta tuturor nopților tatălui ei. Călătoriseră împreună în străinătate. Rochiile, în garderoba ei, erau val neînterupt. Capriciile ei deveneau imediat faptă. Exasperată de conștiința păcatului oribil, virilitatea omului bătrîn răspundea frenetic femeii tinere de lîngă el.

Coaptă sexualicește, nu prin dragoste, ci prin viciu, de la o vreme fata se

blazase de formula pe care o presimțea incompletă și dorise dragostea idilică. Făcuse cunoștință cu un tânăr vecin de moșie. Fugise cu el. Rațiunea denunțării? Mai presus de toate, panica de-a nu fi prinsă și ucisă. Vinele umflate pe fruntea bătrînului lubric în brațele ei și glasul cavernos o urmăreau neliniștitor. Condamnarea lui la temniță însemna liniștea și libertatea ei.

Dar teama de scandal? Tînărul cu care fugise, îndrăgostit ideal de grația nevinovăției ei, o descoperise, natural, femeie coaptă, demult cadențată de dragoste. Dramă între ei. Dar fata-femeie — prefăcuse drama în tragedie, ea devenind eroina, tînărul, spectatorul îngrozit. El denunțase — revolta lui n-avea capacitate omucidă: era și student la Drept pe deasupra — fata recunoscuse și narase. Fusese siluită, după cazne, lupte, amenințări cu revolverul.

De ce nu denunțase? Era supravegheată strîns și amenințată cu moartea.

Acesta era procesul. Ordonanța definitivă, rechizitorul și actul de acuzare nu erau decît o reeditare cu amplificări și comentarii juridice a interogatoriilor fetii.

Acuzarea era fata; acuzatul, tatăl. La mijloc avocații. În față, Justiția. Iar cerul, podelele și zidurile erau opinie publică. Sala era pavată, decorată și clădită cu opinie publică în opinia publică.

Magistrații proiectaseră ședință secretă. Dar deasupra tuturor puterilor constituite sînt femeile. Femeile Iașului obținuseră ședință publică pentru acest spectacol.

Apărătorii — în afară de domnul Deleanu, care niciodată nu participa la conciliabulele confrăților — decretaseră singura soluție salvatoare: nebunia. Aveau și un punct de reazăm, într-o întîmplare care coincidea cu debutul raporturilor incestuoase. O cădere în cap, de pe cal, a moșierului, de pe urma căreia zăcuse în pat cîteva zile, rămînînd cu ticuri faciale și cu insomnii febrile. De altfel, un avocat poate dovedi oricînd nebunia clientului său. Cu atît mai ușor se poate dovedi nebunia unui monstru.

Dănuț nu era consultat. El n-avea nici glas, nici vot în acest conciliabul care se ținea de altfel în ultimul moment, pe coridorul Curții cu juri, în preajma closetelor: singurul loc neinvadat de public.

Ochii spectatorilor — în majoritate femei: mame și fete: studente — aveau luciri tulburi. Dar vorbele și murmurile erau indignate.

Dănuț era trist. O tristeță care-l paraliza. Văzîndu-l palid și abătut, domnul Deleanu, cu o înduioșătoare sollicitudine, îl ocrotea cu brațul, îmbărbătîndu-l.

— Dacă nu te simți în vervă, lasă, Dănuț. Lasă-l pe tata.

Asta cu glas încet și ochi copilărești buni.

Și subit redevenea alt om, impulsiv, agresiv, neastîmpărat, impunîndu-și ritmul întregii dezbateri, comentînd cu glas tare lectura actului de acuzare, răsturnînd c-o replică rîsete în sală, oțet pe magistrați.

Președintele venise hotărît să imprime dezbaterilor gravitate, decență,

dramatică sobrietate. Cu neputință! O simplă otheadă a avocaților, subliniind caracterul echivoc al unei fraze din actul de acuzare, dezlănțuia hopuri săltărețe de rîs sughițat cu batista la gură.

Clopoțelul sună.

Dar acest rîs al sălii, nu putea fi potolit decît cu pompele de incendiu. Era nechezatul cu nări dilatate și ochii în friguri al sexualității stîrnite.

Gravitatea lui Dănuț, între gesticulările neîntrerupte ale confrăților, impresiona agreabil pe femeile romanțioase. Și tinereța lui palidă, cu păr castaniu. Se simțea lins de priviri din sală. Era îngrețoșat.

Interogatorul începu. Acuzatul își pierduse vorbele, calmul rostirii silabelor. Din buzele sale ieșea un gemăt neputincios, bîlbîit. Articulație de mut, în care sunetele deznădejdie sînt ca cioatele pădurilor tăiate. Masca și gemătul convulsionat ale acestui bătrîn îți dădeau fiorul care suflă ger la rădăcina părului și încrețește spinarea. Și totuși, nimeni nu spunea: "Lăsați-l. E penibil. E odios. Să se isprăvească odată!"

Întrebările stăruiau, amănunțite. Ochii sălii străluceau, la pîndă.

Bătrînul rupea sunete din gura cutremurată. Oedip, cu grozăvia faptelor în ochii arși cu fierul roș, așa privea, așa era.

Apariția fetei — adusă pe sală din camera martorilor — produse o explozie succesivă de capete, ca a bidoanelor de benzină, apoi de murmure. În sfîrșit, o tăcere holbată de mulțime în fața eclipsei de soare pietrifică pe fiecare, cu gîtul întins, cu ochii bulbucați, cu urechile căscate. Curiozitatea hîise toate chipurile, ca o enormă oglindă convexă în care întreaga mulțime s-ar fi oglindit. Uitaseră să mai tușească. Tăceau, strîmbi.

Fata se drapase în negru, ca o văduvă. Trecu prin mulțime cu genele plecate. Ochii tuturor o dezbrăcau. În clipa cînd se opri în fața curții te mirai că nu-i goală ca un hrean trecut prin dinții răzătorii. Păstra încă o atitudine de călugăriță cufundată în evlavie. Mîinile încrucișate pe batista pregătită — alb pe negru — umerii plecați, capul înclinat, cu efect negru de gene pe fuga de palori a obrajilor pînă-n ovalul bărbiei. Bărbații, în treacăt, îi zăriseră sîinii de profil: aveau vibrant contur. Din spate îi vedeau gleznele subțiri în ciorapi negri, perzîndu-se cărnose — pulpe — în negrul flotant al rochiei de ajuns de scurte ca să dea trupului, în contrast cu subțimea gleznelor, aspect de corolă invoaltă pe tulpina ei. Văzută din spate, părea o pariziană orfană de război — filmată pentru străinătate — în clipa cînd vine să depună un buchet de violete — cu batista la gură — pe mormîntul soldatului necunoscut.

Fără să fie întrebată de nimeni, începu în șoaptă, cu ochii plecați, frămîntînd batista.

— Mai tare, îndrăzni un glas.

— Mai tare! Mai tare! Nu s-aude nimic! murmură corul sălii, cu ochi devoranți

și urechi flămînde.

Clopoțelul sună.

— Vorbește mai tare, domnișoară! Nu-ți fie teamă. Întoarce-te cu fața la domnii jurați, vorbi președintele cu glas scăzut, ca la ureche.

— Jurații au fața, noi spatele. Tristă meserie! trecu o șoaptă dinspre banca avocaților.

Preșidențialul clopoțel clipi, briliantul inelarului sclipi.

Tot în șoaptă, dar mai umflată — ca aluatul dospit, cînd, buzat, întrece marginea vasului — fata urmă.

Nu era deprinsă încă să vorbească în public.

Și deodată, fără legătură narativă, imprecația izbucni, însoțită de mînă, ca nechezatul calului de vîrf sulitei, în plin atac.

— ...Omul acesta, monstrul acesta și-a bătut joc de virginitatea mea...

Dănuț notă: "Virginitatea mea. Restul e secundar pentru ea."

Glasul se iuțise, cu stridențe care, împröscate din șoaptele de pînă atunci, surprindeau ca un ardei blînd la început, îngrozitor de iute deodată.

Publicul o urmărea cu ritmul de gîfîire al pasiunii. Jurații deveniseră numai ochi. Perechi lîngă perechi suspendate-n aer. Un singur jurat, chel, știrb, fără dantură, cu bărbia hîită-n sus, își aplecase urechea din stînga cu mîna, întorcîndu-se de profil. Acea singură ureche între cele unsprezece clipiri de ochi era monstruos coșmar, un fel de ochi păros al tîmplei, cu aripa de carne răsucită.

Mișcările fetei, libertate de constrîngerea premeditată, căpătaseră elasticitatea revelatoare a trupului și impetuozitatea roșie a sîngelui. Descria caznele îndurate, căci monstrul de mult o pîndea. De ce alungase din casă pe nevasta lui? De ce-o închidea într-o odaie cu zăbrele și lacăt la ușa? De ce-o ținea nemîncată? De ce-i îngropase tinereța într-un mormînt?

— ...Acest vampir cu chip de om mi-a supt tinereța, mi-a distrus viața...

Și pe mama ei, sărmana, o bătuse și o alungase din casă monstrul, satirul, fiara cu chip de om. Vorbea pe nerăsuflăte. Îl acuza, îl acuza, îl acuza cu trepidația mistrețului mîniat. O ură uscată, fără lacrimi, vehementă, impudică. Era atît de trivială în gest, vorbă și glas, deși frumoasă și foarte tînără, încît omul dintre puști — tatăl și amantul ei, acuzatul cu păr alb și fața vitriolată de privirea publicului — ridică deodată spre ea ochi de mort care-ar vedea din nou lumea, o clipă numai, cu o mirare putredă. Așadar el era *tatăl* acestei fete...

Închise ochii viermănoși.

Fata văzu și, sprijinită de aprobarea tuturor, exclamă:

— Un singur lucru trebuia să faci: să te ucizi. Să nu mă tîrăști aici, pe banca infamiei...

— Strașnic temperament! comentă banca apărării, apreciind temperamentul feminin, nu cel oratoric.

Umerii obrazilor i se înroşiseră, violent fardați de beția sonoră. Fiecare întrebare însemna pentru ea un avînt de trambulină. Riposta lung, sacadat, îmbelșugat, ambalîndu-se, făcînd din fiecare răspuns un zoier cu lături, aruncat în obrazul tatălui ei, reluînd cu nouă vigoare amănunte repetate de mai multe ori. În clipa cînd președintele o invită să se retragă, fără să-și dea seama, stăpînită de beția ritmică a interogatoriului, avu pasul lubric, săltat din șold, al dansatoarei care se coboară de pe masă în aplauzele și duhoarea de vin și patimă a bărbaților excitați, cu tamburina dansului, devenită în mîna ei talger pentru chetă. Batista-i era uscată. Ochii foarte strălucitori. I se oferă un scaun. Se opri alături de el, cu mîna pe spetează, arătînd unghii ascuțite, lăcuite purpuriu, unghii împlîntate parcă într-o inimă vie. Ședea cambrată, c-un șold proeminent, cu sîinii vii. Nu-și găsea astîmpăr. Numai patul, dansul, răcnetul, beția sau crima ar fi putut-o ușura.

— Oribil spectacol, papa! S-a dat pe față adevăratul monstru al procesului.

— Taci, Dănuț, să nu te-audă cineva!

— ...?

— Tu nu vezi! a cucerit sala.

O cucerise într-adevăr. Ochiul rutinat al domnului Deleanu văzuse just. Sala vibra. Rechizitorul procurorului nu mai avea nevoie să dovedească nimic.

După audierea martorilor, procurorul se rezemă exclusiv pe "tragedia acestui copil fără de mamă, prostituat de propriul ei tată"; pe "accentul adevărului și al suferinței" cules din gura unui copil căruia atît îi mai rămîne: strigătul deznădejdiei.

— ...Nu mă adresez juraților, mă adresez reprezentanților tuturor părinților, cetățenilor care sînt copiii părinților de ieri... cetățenilor care sînt părinții copiilor de astăzi... Acest om...

Degetul procurorului fu țeavă de revolver.

— ...Acest om, pe care nu-l acceptă nici mormintele părinților, nici leagănul neprihănit al copiilor, trebuie să piară dintre oamenii liberi. Altminteri, Dumnezeu își va întoarce fața de la pămîntul fapturilor sale.

Ședința fu suspendată pentru felicitări. După avizul unanim, procurorul — un vibrant glas de bariton eu musteață brună — se întrecuse pe sine.

Întîia cădere de cortină a tragediei avea aplauzele ei, palme pe sufletul lui Dănuț.

Și apărătorii îl felicitară pe procuror, aprinzîndu-și țigările de la același chibrit, cordiali.

Condamnarea exista în sală, ca zidurile, ca podelele, ca scaunele, ca ferestrele.

Într-o astfel de atmosferă, avocatul rutinat știe că jurații cîștigați de procuror, hotărîți să condamne, trebuie, mai întîi, să uite complet tot ce s-a întîmplat pînă atunci. În mintea lor, procesul trebuie să dispară ca o rîndunică în somnolențele albastre ale cerului. Activitatea liminară a pledoariei trebuie să se concentreze asupra memoriei juraților, făcîndu-i pase magnetice. Avocatul trebuie să surprindă

pe jurați, să-i minuneze, să-i uluiască, printr-o introducere depărtată de proces, ca Polul Nord de Polul Sud. Avocatul trebuie să distreze, să încînte, să dispună, să ademenească prin șagă, anecdotă, glumă, haz și considerații generale — pe înțelesul tuturor și în consensul banalității obștești. În acest fel, jurații vor merge pe un alt drum decît cel al procesului — cu fanfară în față, în cadență unanimă — pînă departe, hăt departe, unde avocatul îi va lăsa dezorientați, să se reculeagă. Fiecare dintre ei se va simți orfan, ostenit, gata de somn, conciliant, preocupat numai de el, de binele lui, de comoditatea lui. Astfel narcotizați și izolați, cu pleoapele grele și luciditatea aburită, jurații trebuie din nou treziți, căci dacă adorm de-a binelea procesul e pierdut.

Atunci răsună un tunet vocal, din senin, răstit, crîncen, hain, care are efectul sărurilor englezești — săruri de lavandă în amoniac — destupate subț nas.

Jurații tresaltă. Ce s-a întîmplat? Cine s-a supărat? Sînt amenințați? Viața lor e în primejdie? Nu! Nu! Nu!

Pledează avocatul, surîzînd serviabil dezmeticirii lor, ca un conductor de tren în compartimentul somnului deputătesc, dar indignat pe ceva sau cineva.

E agreabil să vezi un orator care-ți surîde că distruge cu tot focul artileriilor verbale pe altcineva. E măgulitor să fii stimat de un om *tare*, a cărui putere urzicătoare, corozivă, contondentă și explozivă se exercită în fața ta pe spinarea altcuiva.

Jurații simt atunci că trebuie să-l asculte pe acest om primejdios, să-l urmărească reverențioși, să-l aprobe cu capul, să nu-l indispuie, să nu-l irite, să nu și-l facă advers. Avocatul, deci, în această atmosferă, e ca un taur intrat într-un bal, ale cărui dansatoare, văzîndu-l, dezbracă hainele roșii, arborînd cele mai albe danturi, cele mai intime steaguri albe, cele mai benigne fizionomii, cele mai calmante atitudini. Sigur pe urechea și ochiul juraților, avocatul se ocupă de craniul lor. Dacă trepanația reușește, jurații achită; dacă nu, avocatul va casa la Înalta curte "această decizie strigătoare la cer".

— Aveți cuvîntul.

Dănuț se ridică. Tinereța încruntată din fața juraților nu era nici mască de avocat cu buza pe halba elocvenței, nici statuară tăcere de orator popular. Fața urei, pumnii strînși ai revoltei. Primele vorbe fură pietre aruncate în judecători.

Domnul Deleanu, palid cum fusese Dănuț înainte de-a se ridica, își aplecase fruntea pe brațele încrucișate deasupra pupitrului. După întîile vorbe, aruncate ca de-o catapultă, ridicase fruntea. În această clipă regăsea în Dănuț vibrația Olguței. Uită complet că-i avocat, nu-și mai dădu seama de formidabila gafă profesională a lui Dănuț, și redeveni studentul tînăr de odinioară, cu ochii săgetînd sub scutul agresiv al frunții. Pe-atunci așa era și el în fața oamenilor. Tinereța lui în contact cu viața devenea trîmbița revoltei.

Lapidați, după uimirea prealabilă — care dilata mirări cum se deschid umbrele

— jurații începură să se răsucescă în fotoliile mâncate de molii.

Dar norul trecuse, lăsînd în fizionomia sălii dezordinea grindinei mari. Toți erau solidari împotriva unui singur om: avocatul. Acuzatul fusese uitat la părete, ca un copil la colț cînd se ceartă părinții.

Decongestionat de furia acumulată de-a lungul orelor de tăcere, Dănuț își începu pledoaria cu altă gafă, mai formidabilă decît cea dintîi: o întrebare, aruncată în plin obraz fetei care-l privea încadrată de capetele spectatorilor:

— Dar dumneata, dumneata care ți-ai condamnat tatăl la moarte, de ce nu te-ai sinucis?

Clopoțelul sună, exprimînd indignarea generală.

— Domnule avocat, n-aveți dreptul să insultați o femeie nenorocită, răspică președintele, avîntîndu-și capul peste masă.

Domnul Deleanu sări ars, dar în salt își schimbă fulgerător fizionomia, îmbrăcînd un zîmbet inocent:

— Întrebarea minie n-are, domnule președinte. A întrebat băiatul, n-a ordonat...

O gargară ilară transformă sala, solidarizînd-o glumeț cu avocații împotriva magistraților.

Hopul trecuse.

Întrebarea lui Dănuț fusese explozia indignată a unei idei.

O reluă calm, arătînd pe îndelete că actul sexual pentru o fecioară se traduce prin durere, prin teroare, prin revoltă fiziologică. Înaintea plăcerii — cardinală vieții feminine — fecioara cunoaște actul sălbatic, lovitura organică pe care trupul o primește cu o mirare înfricoșată, crispat. Acest dintîi contact sexual, pentru fecioara îndrăgostită e un sacrificiu pe care-l face plăcerii bărbatului iubit. Întîia apropiere de bărbat e o deziluzie. Dulceața strîngerii de mînă și a sărutării devine deodată agresiune brutală. Femeia care-a acceptat se teme de bărbat după ce-a fost trupește iubită, și numai masca recunoștinței bărbatului ostenit alături de ea, redevenit prevenitor și calm, atenuează spaima femeii care-a văzut în brațele ei metamorfoza sărutării în mușcătură, a dezmierdării în strivire, a vorbei în gemăt dezarticulat — a turturelei în gorilă. Întîia reacție a femeii, posterioară actului sexual, e revolta, deviată îndată prin conștiința sacrificiului. Ultima reacție e măgulirea, cu un ațîțător fior de spaimă din care se desprinde curiozitatea, întăia poftă.

Dar cînd actul, consimțit îndeobște, e smuls prin viol, de către un om de care te desparte o îndoită repulsiune — a legăturii filiale și a vrîstei; cînd omul care te îndurerează e un monstru, atunci revolta e pură și ia proporțiile demenței.

Ucizi, răzbunîndu-te.

Sau te ucizi, ca să dispari dimpreună cu greața de tine și de ai tăi.

Dănuț arată că revolverul — sub amenințarea căruia fata pretindea că fusese violată — era un corp distinct de trupul acuzatului. Un om nu poate iubi cu

revolverul în mână. Poate cel mult obține consimțământul inițial, cedarea. Odată obținute, odată dorința devenită act, revolverul, în chip firesc, iese din mîna și mintea celui preocupat de actul dragostii, absorbit de el.

De ce nu-l folosise atunci, în clipa de istovire a bărbatului din brațele ei, desființându-l, sau desființându-se? Căci după săvîrșirea actului, în clipele imediate, raportul de forțe era inversat: bărbatul, dominator înainte de act — prin puterea bărbătească înzecită de dorință — era istovit prin plăcere, și istovirea sexuală a unui om bătrîn echivalează cu o letargie, cu o apatie în tot cazul, care-l face inofensiv; pe cîtă vreme femeia, în plin clocot al urii, al scîrbei, al deznădejdiei, e o forță atunci născută, o energie atunci izbucnită, ale cărei manifestări niciodată nu pot fi pasive.

Care era reacția fetei posterioară actului? Pasivitatea? Melancolia? Dezgustul debil? Dar aceste reacții echivalează cu o resemnare. Ori, fata pretindea că luptase mereu, ceas cu ceas, clipă cu clipă — pe cîtă vreme revolverul neutilizat dovedea contrarul.

Vra să zică, principalul izvor de informații al acuzării — victima — era suspect. Adevărul în genere nu e un atribut al victimelor; nici de data aceasta nu era.

Cu această suspiciune, Dănuț revizui întreg procesul.

Începuse o sumară expunere a teoriilor lui Freud, explicînd semnificația "complexului Oedip". [...]

La lumina teoriilor lui Freud, Dănuț întreprinsese biografia paralelă a părților din proces. Tăgădui că ar fi existînd "glasul sîngelui".

Rumoare în sală. Clopoșel preșidențial.

— Domnule avocat, sînteți prea tînăr ca să cunoașteți "glasul sîngelui".

— Într-adevăr, mulți părinți iubesc în virtutea "glasului sîngelui" pe copiii prietenului casei, ripostase tare domnul Deleanu, cu degetele în răscoiala jiletcei, privind cu fruntea toată sala.

Rîsete, cu ochii la alții.

Dănuț urmă, arătînd procesul de latentă formațiune al dragostii părintești, care nu apare ca trăsnetul. Arată că dragostea părintească se naște din contactul zilnic, că e o însumare, o totalizare a treptatului atașament de copilul pe care-l vezi crescînd sub ochii tăi. Că părintele care nu și-a văzut copilul din clipa cînd era un aluat de carne și un trîl de greier, umanizîndu-se treptat în forme grațioase, *devenind copil*, ocrotit de el; distrat de el cu povești, cu minciuni; dezmiardat și adormit de mîna lui; vegheat cînd e bolnav, nopți de-a rîndul, cu sfișietoarea și neputincioasa milă a omului mare pentru copilul dezarmat în fața suferinței; cînd, într-un cuvînt, nu și-a re trăit copilăria alături de copilul lui — acel copil, devenit om mare, e copilul său prin voia întîmplării, nu prin perspectiva amintirilor înduioșate. Față de acel om, care e copilul său, părintele, dacă nu e fățarnic, va avea

reacția normală raporturilor dintre oameni necunoscuți. Îl va evalua, față de criteriile, preferințele, slăbiciunile și antipatiile înrădăcinate în el. Îi va fi simpatic, antipatic sau indiferent, ca orișice om pe care l-ar întâlni în viață, exterior egoismului său. Va avea obligațiuni față de el. Desigur. Dar obligațiunile sociale nu creează stări sufletești conforme cu natura acelor obligații. Plătești impozite statului nu fiindcă-l iubești, ci fiindcă n-ai încotro: de ochii lumii, sau de teama sancțiunilor legale.

Mai departe, Dănuț arată că *psihologicește* acuzatul nu era tatăl fiicei sale.

Și de la acesta nuanță porni în analiza bărbatului bătrîn, singur la țară cu fetița turburată de nubilitate. Această fetiță, icoană castanie a tinereții mamei ei roșcate — deosebite prin culoarea părului, dar înzestrate cu aceeași neliniștitoare feminitate — reprezenta pentru tatăl ei momentul culminant al tinereții lui, momentul cînd își izgonise prima soție, cu violența convulsivă a pasionaților sanghini. O izgonise — dar o dorea. Dacă n-ar fi plecat în străinătate, pierzîndu-i-se urma, desigur că ar fi rechemat-o, supunînd-o aceluiași regim penitenciar, la care-și supusese fiica trimisă de la București, pentru purtări rele.

Tratamentul fetei făcea să apară în viața conștientă a bătrînului, o energie brusc dispărută în sufletul obscur, cu ani în urmă, după ce-și alungase soția. Trecutul și prezentul se îmbinau, răscolind sufletul tulbure al adîncurilor. Fata lui era fiica lui pentru mintea lui clară. Dar fundul sexual al sufletului vedea în ea o femeie care-l făcuse să sufere, care-l putea încă și neconținut face să sufere. Tratamentul fetei era o răzbunare, o gelozie, deghizate, nu numai pentru alții, dar chiar și pentru conștiința lui morală, în severitate părintească.

Femeia de-a doua, descoperită și ea adulterină, fusese expulzată calm. Indignarea rațiunii o îndepărtase din casă, nu scîrba și revolta dragostii înșelate.

De acum înainte, acuzatul și victima erau singuri. Ajungînd la acest punct, Dănuț declarase:

— Domnilor judecători, mă simt dator, înainte de-a începe analiza care-mi pare decizivă, să arăt că nu urmăresc jignirea acestei nenorocite fete; nu voi pretinde și nu pretind că fata, conștient, și-a sedus tatăl...

Sala murmură revoltată, ca și cum ar fi declarat contrarul.

Dănuț vorbea de aproape două ore, într-o atmosferă ostilă și impermeabilă oricărui argument adus de el.

Simți din nou îndemnul tristeții: "Du-te de aici. Lasă-i. Du-te."

Dar în fața lui, dintre puști, un om bătrîn îl privea cu evlavie. Era o îngenunchere în privirea acelor ochi.

Urmă.

Cunoașterea amănunțită a dosarului, informațiunile culese de la acuzat și martori, îndelunga lor meditare, și elanul acela imaginativ, grație căruia putea mula orice decor, îi dădura vorbele care crează o atmosferă cu toate particularitățile ei.

Describe curtea boierească, odaia fetei, sufrageria, ietacul bătrînului.

Describe, cum ai descrie mobile și lucruri concrete, gândurile fetei, prizonieră într-o odaie ursuză, subțiră privegherea posacului temnicer. Arată, în această situație, cît de natural și feminin era gândul fetei de-a îmblînzi, de-a capta bunăvoința — evita cuvîntul seducere — bărbatului de care depindea exclusiv. Și zugrăvi, făcînd prudent uz de mărturia feciorului, treptata transformare a fetei din clipa cînd — prizonieră pînă atunci — devenise stăpînă; și vertiginoasa prefacere a bătrînului, cînd după ani de mahmureală începuse să rîdă la masă.

Cine-l îmblînzise? *Fata* lui? sau *femeia* din casa lui? Evident, femeia, căci surpriza cu găteliile fetei, sechestrare din ziua sosirii de la București, și restituite pe furiș — vorbea clar: "Fii femeie. Na-ți hainele care te vor face mai frumoasă în ochii mei."

Refăcu scena din sufragerie. Față în față, la masă. Rîd. Glumesc. Și iată că fata, cu glasul care desigur că avea accentul prefăcut și mîeros al glasului mamei ei — cînd îl înșela fără să știe — vorbise:

— Ia-mă la București, tătice...

Sili pe jurați să vadă scena. O apropiere de ochii lor, ca la cinematograful, cînd filmul subliniază un tablou, izolînd prin mărirea dimensiunilor și intensificarea luminii, două personaje principale, a căror mimică trebuie să fie urmărită cu de-amănuntul.

Și astfel dădu deplinătate accentului sinistru al mărturiei feciorului.

"Odată s-o încrunțat boierul, de-am crezut c-o sfarmă. I s-o umflat vinele de pe frunte, s-o făcut roș cum îi sfecla, o strîmbat capul în jos, și o plecat de la masă cu șarvătu la gît, cu capul în jos, ca un om beat. Musca nu zbîrîna."

"Odată s-o încrunțat boierul." Se prăbușise bucuria lui, calmul de pînă atunci. Fata nu era mulțumită cu el împreună. Gîndul ei se ducea tot spre București: orașul în care începuse să arate purtări rele.

"...de-am crezut c-o sfarmă..." Înviasă panica, groaza din trecut, de pe vremea primei lui soții. Înviasă mama. Fata din fața lui era strigoiul femeii de odinioară. Ar fi sfărmat-o desigur, dar venise congestia. Plecase de la masă cu șervetul la gît, roș *ca sfecla* — adică vînat — împleticindu-se ca un om beat. Instinctiv intrase în ietac, unde se răsturnase sau se prăbușise pe pat.

Dănuț arată că în momentul primei furii, acuzatul ar fi putut deveni ucigașul copilului său.

— Și ușor de achitat completase în surdină domnul Deleanu, cu aprobarea confrăților.

Dar că năvala sîngelui, congestia cerebrală, îl împiedicase să-și exteriorizeze furia. Așa numai se explica libertatea fetei, din acea seară. Căci dacă era teafăr, ori o ucidă. În prima furie, ori reîntrona, cu sporită îndîrjire, vechiul regim penitenciar.

Ce căutase fata la el în odaie? Solicitudine filială? Teama de pedeapsă și frica recentă erau prea vii ca să mai încapă alături de ele îngrijorarea pentru viața omului care fusese și putea să redevină temnicerul ei. De altfel — invocase iarăși mărturia feciorului — fata își continuase masa, cu fruntea încrețită, plecase la ea în odaie, se dezbrăcase, se despletise...

Reintrase deci în normal, — *dar preocupată*. Hotărîrea de-a intra în ietacul tatălui ei o luase, desigur, fără să-și dea seamă de semnificația ei, în clipa cînd, dezbrăcată, în cămașă de noapte, cu halatul de noapte pe umeri, despletindu-se în fața oglinzii, se gîndise — *în fața oglinzii* — că hainele dezbrăcate puteau din nou să fie sechestrare, că frumusețea ei putea din nou să fie zidită într-o odaie. În fața oglinzii femeile, măgulite de icoana lor, întotdeauna simt acuta nevoie a admirației bărbatești, nevoia de-a se valorifica în ochii virili: *nutritiva oglindă*. O imagine satisfăcătoare, în singurătate, pentru femeia dublată în oglindă, înseamnă mai ales o părere de rău, un regret, traduse printr-un oftat, printr-o privire visătoare. Ar dori ca oglinda să devie subit fereastră, vitrină sau scenă. Așadar, în fața oglinzii, care o arăta frumoasă și amenințată iar de vestejire în singurătate, se gîndise la omul bătrîn, pe care-l dominase cîtva timp, și simțise că așa cum era, frumoasă ca în oglindă, trebuia să se ducă și să recîștige locul pierdut sau periclitat.

Pînă aici, Dănuț arătase că totul putea fi controlat și confirmat prin mărturie. Reconstituirea lui, era sinteza vie a spuselor martorilor. Din clipa cînd fata intrase în ietacul tatălui ei, martorii dispăruseră.

Dar Cuvier, cînd reconstituise, orientîndu-se după un os găsit, sau chiar o sfărămătură de os, specii animale de mult dispărute, ale altor ere, se folosisese de martori? Acea logică a naturii intitulată de el "legea corelațiunii formelor", înlocuise spusa martorilor. Aceeași lege a corelațiunii formelor dă puțință investigațiunii juridice să pătrundă veridic acolo unde martori nu-s și să reconstituiască logic, nu arbitrar, fapte necunoscute.

Dănuț căutase să reediteze scena căreia fata îi da o versiune agreabilă acuzării — în conformitate cu psihologia generală și cea momentană a protagoniștilor.

Moșierul, în clipa cînd fata bătuse la ușă, era desigur încă amețit de congestie. Altminteri, furia și teama nu l-ar fi lăsat să stea întins pe pat, în timp ce fata liberă, necontrolată, putea să fugă.

Bătaia fetii în ușa ietacului era întîiul sunet viu care-l solicita. Căci pînă atunci, de cînd se sculase de la masă, "nu zbîrîna musca", așa cum spunea feciorul.

Fata intrase.

— Ce vrei?

Încă nu se dezmeticise. Tălmăcirea acestui: "Ce vrei?" e: "Cine-i? Ce-i?" al omului deșteptat din somn.

Complect treaz, moșierul i-ar fi spus acelei care-l doborîse la pat: "Ieși", sau: "Ticăloaso!"

Imperativul sau injuria ar fi dovedit complecta revenire la normal. Interogativul, în acea clipă, însemna abia un început de deșteptare.

Fata se apropiase de pat. Își aplecase obrazul pe al bătrînului, aducîndu-i în nări parfumul părului despletit și căldura unui trup de femeie alăturat trupului său. Omul acesta doborît de congestie, înainte de-a fi stăpîn pe mintea lui, se *deșteptase* fals în congestia sexuală. Lîngă el era o femeie care-i dezmiarda obrazii. Lîngă el reînvia parfumul de odinioară al femeii care-l înșelase. Surd, mînia începea, dar gestul ei, în trupul slăbit și mintea aiurită, nu era decît un val moale, dezmierdare, pipăire, apropiere posesivă de trupul alăturat.

În epoca nubilității, fetele plîng, rîd și se roșesc foarte ușor. Mișcările sîngelui sînt vînt printre trandafiri. O atingere mai lungă de un trup bărbătesc le poate da o moleșeală dulce ca o sinucidere în apă caldă, prin tăierea vinelor.

Din atingerea celor două trupuri se născuse pe nesimțite acordul ritmic al sexualității. Nici unul dintre ei nu știa ce se va întîmpla. Trupurile lor, val cu val, își impuneau legea.

— ...în acea clipă, comentă Dănuț, un trup de bărbat se împreuna cu un trup de femeie, în cavernă. Noțiunile de tată și fiică ale civilizației nu puteau să existe, căci cele două trupuri erau în afară de civilizație. Incestul nu s-a născut atunci, ci numai după înfăptuirea actului, în conștiința tatălui și a fetei, redeveniți oameni în clipa desperecherii. Anterior civilizației, moralei și legii, faptul, în acea clipă, nu era păcat. Incestul a luat naștere în *amintirea* lor posterior înfăptuirii lui.

— Nu-l lăsați, nu-l lăsați! Nu-i dați voie. Apărați-mă...

Răcnetul fetei, cu mîinile la cer, cu trupul smuls din mulțime, avu efectul loviturii cu coada biciului în crupa calului. Sala cabră. Indignarea se născu în acea clipă, dar cu efect retroactiv. Toți aveau aerul să spuie: "Cum de-am tolerat pînă acum, să fie insultată în auzul nostru, această biată ființă fără apărare?"

Clopoțelul sună.

Procurorul izbucni.

— Domnule președinte, mă fac ecoul conștiinței tuturor, cerîndu-vă să luați cuvîntul domnului avocat. Morala publică e jignită...

— Dar cea particulară? răsună, deasupra tumultului, glasul domnului Deleanu.

— Evacuez sala!

— Evacuați ecoul conștiinței tuturor, domnule președinte, zîmbi domnul Deleanu, sau invitați-l să fie calm.

— Domnule președinte, mă pun sub ocrotirea dumneavoastră!

— Rămîneți acolo, domnule Procuror general. E un adăpost inviolabil, replică domnul Deleanu.

— Domnule președinte...

— De ce-ați ieșit? Ahile avea un călcîi vulnerabil, dumneavoastră aveți două.

Captivată de ripostelee repezi, sala devenise iarăși spectroare.

— Urmați, domnule avocat, dar țineți seamă de ce-ați văzut! interveni președintele către Dănuț, arătând cu palma spre sală.

Pînă în momentul întreruperii, Dănuț crezuse — văzînd capetele adunate în jurul vorbelor lui, văzînd încordarea generală, concentrarea tuturor — că a izbutit să impună adevărul cu reliefuri sigure, că toți îl văd, îl recunosc. Își dădu seama, fulgerător, de enormitatea erorii. Îl urmăriseră nu cu atenție, dar cu pasiune — revăzînd ochii lor de-atunci, își dădu seama că luceau lubric — fiindcă palpitarea spre pornografic îi delecta profund. Ceea ce căutau ei în vorbele lui, era fiorul erotic, tabloul impudic, fresca păcatului oribil. Plastice, vorbele lui — pentru el — erau un auxiliar al analizei; pentru ei erau un tablou în sine, un scop.

Totul se explica în acest fel. Își amintise o scenă din timpul războiului. Camarazii lui de regiment izbutiseră să capete un aparat cinematografic. Între alte filme — rebuturi dinainte de război — obținură de la ruși un film pornografic. Fusesse invitat și colonelul — om bătrîn și puritan — la reprezentație. Pînă la sfîrșit, colonelul privise scabroasa vitrină a sexualității orășenești. După ultimul tablou se ridicase tunînd: "Să le fie rușine celor care fac astfel de ticăloșii. Trebuie dat pe foc acest film."

Își adunase ofițerii la popotă, ținîndu-le un fulminant discurs patriotic și antipornografic, și sechestraseră filmul destinat incinerării. Colonelul n-avea aparat cinematografic, dar avea ochelari și lupă. "Băieții" fuseseră informați de ordonanța colonelului că filmul era citit de acesta, cu devoțiune, prin sticlele măritoare.

Același lucru și de astă dată. Priviseră filmul care li se păruse pornografic, pe care în realitate îl făcuseră pornografie, dîndu-i caracterul de scop, eliminînd analiza al cărei punct de plecare era, și dîndu-și seama, cînd răsunase țipătul fetei, că tăcerea lor de pînă atunci îi da de gol, că era pornografică așa cum pentru ei era și pledoaria, redeveniseră — eliberați din muțenie — gloată ipocrită, căutînd să spele prin indignarea colectivă tăcerile individual revelatoare de pînă atunci.

Pledoaria lui mai avea încă multe analize, multe comentarii. Vroia să le arate că singurul fapt care putea fi examinat din punctul de vedere al legii penale era debutul incestuos. Căci legea penală nu pedepsește *incestul*, ci *violul*, adică actul sexual smuls prin violență, împotriva consimțămîntului celui care-l suferă pasiv. Că această violență este elementul substanțial al violului, deci, existența sau neexistența ei va include sau va exclude din prevederea penală faptul respectiv. Cum însă conviețuirea de doi ani, călătoriile în străinătate, libertatea fetei din acea vreme, eleganța și buna ei dispoziție, excludeau accentul zilnic al violenței — dovedind, dimpotrivă, o complacere dacă nu o resemnare pentru menajul incestuos — singurul moment în care crima ar fi putut lua naștere era acel al primului contact sexual, deși consimțămîntul ulterior, după părerea unor doctrinari ar fi fost o ratificare, făcînd să dispară crima. Vroia apoi să le explice rațiunea acestui lung menaj incestuos; psihologia fetei, excitată de păcat, îmbătată de revanșa

dominațiunii totale asupra celui care fusese temnicerul ei și al mamei ei, dorința de a-l ruina — dovedită prin simțitoarea împuținare a unei mari averi. Vroia, apoi, concomitent cu evoluția fetei, să le arate evoluția tatălui, ros de remușcări, amînînd mereu o sinucidere reparatoare, al cărei gînd îl făcea mereu să guste din păcatul noapte cu noapte mai ispititor, mai de jar. Vroia, într-un cuvînt, să ridice în fața judecătorilor acea mare statură fantomatică de ghețar plutitor a fatalității și să le dea fiorul spectacolului a doi oameni, mișcîndu-se mărunți în umbra înghețat uriașă a fatalității care i-a întîlnit în drumul ei indiferent. Din acest punct de vedere vroia să ceară achitarea lui penală și compătimirea nenorocirii acestui om, pentru care achitarea însemna, ca și ocna, și poate mai dureros, o definitivă excludere din rîndurile sociale.

Mai vroia să analizeze rațiunea denunțului tardiv. Vroia să le arate cum se născuse în sufletul fetei care trăia în viciu, nostalgia idilei, adică a unei nouă formă de iubire, de viață. Intervenția oportună a tînărului vecin de moșie; descoperirea de către acesta, că fata pe care o iubise idilic, dar pe care o dorea trupește, nu era fecioară. Jignirea vanității lui de senior sexual, abilitatea instinctivă a fetei, care preferase să dea pe față drama, devenind eroină de tragedie, decît să fie socotită banală fată cu aventuri...

Era inutil.

— Voi fi scurt, domnilor judecători, părăsind aceste analize ale omului, care pe dumneavoastră vă indignează iar pe mine mă întristează, și voi descinde în Codul penal.

Examinase glacial faptul, din punct de vedere strict juridic, și ceruse achitarea, cu un ton care le spunea: "Faceți ce vreți!"

Ședința fusese suspendată, rămînînd în continuare după masă.

— Măăă, cinică e generația asta de după război! Nu respectă nimic! exclamase un avocat.

În trăsura care-i ducea acasă, domnul Deleanu îl sărutase pe Dănuț, punîndu-i în buzunar un plic în care era tot onorarul primit pentru proces și-i împărtășise următoarea reflecție:

— Dragă Dănuț, în avocatură, ca să-ți poți permite să spui justiției adevăruri de talia celor spuse de tine, trebuie să fii avocat bătrîn și celebru — dar atunci nu le mai spui. Eu însă te rog să rămîi așa cum ești... cîtă vreme voi fi lîngă tine.

*

La nouă, ședința fusese redeschisă. Adevărații avocați se simțeau datori să repare gafele de după amiază. Întîiul ridicat la bară găsisese locul ocupat de reputația lui. Zîmbise, cu o înclinare a capului, zîmbetelor reverențiale, care-l omagiau unanim. Chipul său ar putea fi numit visul unei halbe de bere. O jovialitate

sanghină, ochi sfredeliți de rîs șiret, fălci masive, gest familiar, care bate publicul peste umăr și peste burtă. Era vestit pentru dibăcia lui de scamator judiciar. Pentru el, o pledoarie era un joc de-a "uite popa, nu e popa". Achitățile pe care le obținea erau aplauze traduse în decizii de achitare, răsplată personală acordată meritelor lui. Plătit împărâtește, avea cultul exclusiv și mărturisit al onorarului. "Chiulul clientului" — acest diavol fabricat de Scaraoțchi, anume pentru avocați — nu exista pentru el. Pleda bine, spunea el, numai cînd simțea în buzunar ponderea onorarului. Și nu pleda decît bine. Începuse, elogiind cu hîrdăul și lopata, meritele *literare* — sublinierea o făcuse cu ochiul — ale predecesorului său la bară, fiul ilustrului confrate Iorgu Deleanu, adevărată glorie a baroului românesc.

— ...Forma aleasă a tînărului meu confrate, limbajul cu flori de stil, cultura generală de care ne-a dat ampla dovadă, ne fac să presimțim în domnia-sa un demn urmaș al ilustrului său tată...

Uitase că domnul Deleanu era alături.

— Dragă prietene, n-am murit încă. Fii, te rog, gentil și amîină elogiile necrologului. Cît despre fiu-meu, de vreme ce ești exclusiv avocat, lasă pe critici să-i comenteze literatura.

Înghițise ilar — ca un șpriț dat dușcă, deși oțet — această întrerupere și continuase, arătînd că dacă tinerii întrec pe bătrîni prin cultură și prin forma literară, în schimb bătrîni dețin experiența vieții, pe care tinerii n-o au. În numele acestei experiențe de viață, cerea încrederea juraților. Pledase iresponsabilitatea. Acuzatul era nebun, deci beneficia de faptul justificativ prevăzut de articolul 57 din Codul penal.

Descriesese, catastrofal, ca prăbușirea unui edificiu american cu cincizeci de etaje, căderea moșierului în cap de pe cal. De-atunci începuse să-l "lucreze" nebunia. Acest fel de înnebunire, în limbajul său special, era numit traumatic. Deci, nebunie traumatică.

Un vapor nu poate trece printr-o ureche de ac. De aceea, sufletul nu și-a ascuns adîncurile, ridicînd ziduri de stînci. O simplă ureche de ac desparte sufletul aparent — accesibil tuturor — de sufletul adînc, accesibil rareori unor anumite minți numai.

Cine trece prin această ureche de ac intră în suflet; cine trece pe alături, trece înainte, dar pe lîngă suflet. Așa că e foarte greu să distingi pe cel care-a intrat, de cel care trece pe alături, fiindcă amîndoi înaintează cu egală viteză, în aceeași direcție. Publicul admira siguranța evoluției acestui transatlantic; urechea de ac era în ochii lui Dănuț un cer gol.

Pledoaria dovedea nebunia. Problema pusă de avocat era următoarea: poate să trăiască doi ani un nebun în societate, fără ca nimeni să observe că-i nebun? Și o rezolvase cu exemple. Președintele Wilson al Americii, condusesse lumea, și totuși medicina dovedise ulterior că era nebun. Cutare concetățean, bine cunoscut

ieșenilor, frecventator asiduu al berăriei "Azuga", patru ani băuse halbe, și fusese dovedit nebun. Urmără anecdote, aluzii, istorisiri, amintiri.

Ședința devenise o petrecere în familie, captivată de convorbitor. Așteptai tava cu dulceți și cafeluțele. Parcă auzeai clăntănitul sticlelor îndesate în căldări cu gheață.

Acest om, al cărui suflet nu cunoștea tăcerea, straniu și toate acele mirări care te fac să presimți penumbrele și lumina de lună ale nebuniei, vorbea despre nebunie pitoresc. Elementele ei le desprindea din paharul cu vin. Pentru el, nebunia era o beție de lungă durată, care pe unii îi face febrili și zgomotoși, pe alții, taciturni și apatici.

Această nebunie, dovedită pe înțelesul tuturor, era acceptată cu filozofice înclinări de cap, ca un parastas după care urmează praznicul.

Avocatul următor, dîndu-și seamă că publicul nu s-ar fi supărat ca melodia să fie bisată, reluă motivul primei pledoarii, aducînd tot aportul său de amintiri personale. Astfel, defilă în fața juraților familia de nebuni notabili a orașului Iași. E foarte plăcută excursia printre amintiri. Solidarizează pe cei de față, dîndu-le un trecut comun. Îi măgulește pe deasupra, fiindcă între atîția nebuni, ei singuri — cei de față — sînt normali și încă foarte perspicaci și inteligenți, de vreme ce avocatul îi încredințează că nu psihiatria — "știința nebunilor scrisă de oameni... bizari" — ci ei, oamenii normali numai, pot fi arbitrii unor astfel de chestiuni. Al treilea avocat, nemaivînd ce spune, vorbe o oră, făcînd generalități despre sufletul omenesc. Porni de la Hamlet: "a fi sau a nu fi"... Pledoaria sa avu caracterul muzicei de sacrificiu din antracte. Dădea răgaz auditoriului să-și sufle nasul, să tușească, să-și scarpine ceafa sau coșul de pe frunte, să caște, să-și dezmoștească încheieturile — să-și mai caute puțin de sufleteț. Domnul Deleanu se ridică într-o tăcere deferentă. Magistrații luară în fotoliu o nouă poziție, căutînd să și-o impuie definitivă; jurații din primul rînd își sprijiniră coatele pe genunchi sau se rezemară mai îndesat în fotolii; cei din rîndul al doilea se sprijiniră de spetezele fotoliilor din față, făcînd cu suflarea lor călduță clisme cefei respective; procurorul, răsfrîngîndu-și mîneca robei cu o mișcare elegantă, își pregăti creionul.

Înainte de-a arunca bomba — pledoariile domnului Deleanu aduceau întotdeauna surprize care dădeau procesului o nouă întorsătură — domnul Deleanu proclamă existența glasului sîngelui. Se îndoia, desigur, de existența acestui glas, în sinea lui, dar vorbea gîndindu-se la Olguța, căci vorbele lui aveau o duioșie, un adevăr, o căldură, care dovedeau marea lui iubire părintească pentru Olguța, nu existența glasului sîngelui. Asta pentru Dănuț. Domnul Deleanu izbutise să impuie tuturor bătaia lui de inimă, cu fiecare vorbă în care această rară inimă de tată bătea.

Spre deosebire de majoritatea marilor avocați, ale căror pledoarii aduc idei, argumente și suverane ritmuri oratorice, domnul Deleanu aducea mari emoții

umane. Îi înșela, fiindcă inima lui o vedea pe Olguța, pe când ceilalți vedeau paternitatea în genere — dar emoția vorbelor sale, veridică, răscolea sufletele, expulzând orice impuritate. Era un elan de înălțare purificatoare. Respirau aer curat. Așa că în clipa când domnul Deleanu afirmă că nici un părinte nu poate fi amantul fiicei sale, incestul nu mai există.

Dar rămînea acuzatul.

Urmînd, domnul Deleanu arată că incestul e un fapt atît de monstruos, încît istoria omenirii, care uită chiar fapte glorioase între atîtea pe care le pomenește, înalță pe incestuoși la înălțimea faptului istoric, spînzurîndu-i ca pe Iuda în fața posterității. Vorbi despre papa Borgia, amantul Lucreției Borgia, arătînd cu de-amănuntul fizionomia Renașterii, cu arta ei supremă, care nu era decît convulsiunea fastuoasă a unei adînci destrăbălări. Și argumentă persuaziv că incestul Borgilor era fapta rezumativă a unei epoci, nu fapta unei familii. Astfel, consemnînd numai incestul istoric, nu și pe cel normal colectivităților nomade și popoarelor primitive, făcu din incest un semn culminant al destrăbălării unei epoci și al unui popor, cum ar fi ciuma bubonică în promiscuitățile Orientului.

Cu această premisă, analiză moravurile neamului românesc, neam prea tînăr ca să fie corupt. Patriotismul sălii era convins mai dinainte, dar și foarte măgulit de această analiză. Trecu imediat, abrupt, folosind atitudinea publicului, la biografia acuzatului. Fiu de răzeși moldoveni. Tinereță studioasă. Viață curată. Prima căsătorie: act de om normal. Izgonirea femeii necredincioase: act de om profund moral, care nu poate accepta în căminul lui impuritatea. A doua căsătorie, de după război: dorința de a-și rechema fiica, dîndu-i și o mamă. Și arată, astfel, ajungînd la momentul violului, ce insolit devenea acest act în viața unui om care albise curat.

Aruncă bomba. Toți — judecător de instrucție, procuror, cameră de punere sub acuzare, opinie publică și avocați — pleaseră de la premisa că fata e fiica tatălui său. De ce? Fiindcă actul de stare civilă spunea aceasta. Dar actul de stare civilă dovedește numai în fața legii paternitatea. Această paternitate e formală — "*Pater semper incertus*"¹⁶... a spus poporul cel mai lucid: romanii.

Era într-adevăr victima fata acuzatului?

Oul lui Columb, dar Columb îi dăduse stabilitate.

Ai fi zis că toată sala se născuse în acea clipă. Era un început de viață zîmbitoare și mirată. Fața procurorului se lungise, ochii i se micșoraseră. Jurații respirau. Deveniră zîmbitori și gușați.

Pentru domnul Deleanu, a dovedi era natural ca deschiderea buzelor în preajma vorbei. Le dovedi, deci, că fata nu era copila acuzatului. Refăcu biografia primului menaj. Femeie tînără și arzătoare; om prea copt și prea mohorît pentru tinereța ei. Adulterul descoperit era *un adulter*, dar logica arăta clar că nu era întîiul. De altfel,

¹⁶ Tatăl întotdeauna este nesigur (lat.)

care era rațiunea expedierii copilului de îndată ce mama fusese alungată?

Iarăși vorbi părintele, cu aceeași căldură, cu aceeași emoție. De copilul tău, rămas fără de mamă, nu te desparti. Devii tu mamă pentru el. Mînuța lui numai, întinsă spre tine, e singura rădăcină care te leagă de viață, atunci cînd ești dezgustat de ea.

Să te desparti de copil, în clipa cînd ai pierdut dragostea mamei? Dar atunci ar fi trebuit să se ucidă cel care dezlega ultimul nod de bucurie al vieții lui.

Nu! O alungase din casă fiindcă era copilul păcatului. Alungase păcatul matern, alungase și via lui amintire.

Jurații erau convinși. Aprobau.

Totuși, domnul Deleanu găsi accentul comunicativ al unui argument neprevăzut.

— ...Ați văzut pe acest copil, domnilor, sub ochii noștri, în fața tatălui său. Și ați avut dovada neîndoioasă că ființa care condamnă la moarte pe acest bătrîn nu e fiica lui.

Reluă glasul sîngelui, arătînd că acest glas domină sufletul cu prezența lui uriașă, ca un munte. Că, orice s-ar întîmpla în vale, muntele rămîne în picioare. Oricît ar dușmăni un copil pe propriul sau tată, cu oricîtă dreptate, în clipa cînd îl va vedea la stîlpul infamiei, bătrîn și dezarmat, va fi alături de el, împotriva străinilor, cu mila, dacă nu cu fapta, cu lacrima, dacă nu cu pumnii.

— ...De două ori glasul sîngelui n-a vorbit: în clipa cînd omul acesta a devenit amantul acestei femei și în clipa cînd această femeie a dat ea cea dintîi cu piatra în amantul ei. Acești doi oameni, părinte și fiică în fața legii civile, în fața legii sîngelui sînt doi străini.

Replica procurorului bătut la uși zăvorîte, cu stăpînii plecați de-acasă.

După ce-și isprăvi rezumatul, președintele — magistrat călit în lupte judiciare, cu un ton care izbuti să îmbrace solemnitatea clipei, se adresă acuzatului.

— Acuzat, ești om bătrîn, curînd vei da socoteală de faptele dumitale altui judecător, mai mare decît noi. În numele acestui judecător te îndemn să răspunzi: îți recunoști fiica sau nu?

Tăcerea veni ca o paloare.

Dănuț zări capul domnului Deleanu: și-l aplecase, greu. Nu mai era avocat; era tatăl copiilor săi.

Apoi ochii lui Dănuț se întîlniră cu ai acuzatului. Nu putea să-i urle: "Recunoaște că ești tatăl ei. Fii ultimul om drept și cinstit. Spală-ne de ticăloșie."

Nu putea. Dar era palid, cu obrazul subțiat, căci ochii acuzatului, întorcîndu-se de la el, se pironiră în pămînt.

— Nu știu...

Fu achitat de minciună, ticălosul care fusese cel mai curat dintre ei, el, cel legat de stîlpul infamiei, pînă în clipa cînd, învins de oameni, intrase în rîndurile lor,

dându-le ce meritau: efigia minciunii lor.

*

Pe mâinile omucide ale lui *lady* Macbeth, răsărise pata de sânge, shakespeareian.

Tot atât de durabil, după acest debut, gustul rînced al avocaturei apăruse în sufletul lui Dănuț. Procesul se isprăvisese la două noaptea; el adormise la patru; restul nopții și-l petrecuse cu alternanțe de coșmaruri și insomnii. Somnul îl alunga în insomnie, insomnia îl lepăda în somn. Pe hotarul de pucioasă dintre coșmar și obsesia trează simțea vorbele procesului — viol, incest, violență, sexualitate, perversitate — viermuind în el, ca limbricii, ca păianjenii, ca scorpiile. Era scuturat de acele friguri care vin din suflet, din bălțile acre ale scîrbei de oamenii între care te prenumeri zoologic.

A doua zi de dimineață anunțase pe părinții săi că pleacă la un prieten, rugînd-o pe doamna Deleanu să-i pună deoparte scrisorile de la Paris, se suise în automobil — mașină ușoară cu trei locuri, pe care i-o dăruise Herr Direktor după licență, destinînd-o alergăturii profesionale — și plecase.

Unde? Nu știa. Se îndepărta de orașul în care fusese procesul, de oamenii care auziseră, văzuseră și vorbiseră sau vorbeau despre proces. Ajunsese tocmai la Durău. Acolo, la poalele Ceahlăului, printre călugării cu păr mălăinos, sălbăticiți și imbecilizați, rude cu cimpanzeii, rîndași ai grajdurilor Domnului — era în sfîrșit singur. Trăsese la arhondaric, dîndu-și un nume fals. Nu vroia să mai existe nici prin numele său adevărat. Vroia să uite tot. Să aștepte uitarea ca o iarbă deasă, grasă și înaltă, cum era cea din poiana schitului. Dorea apariția uni suflet stupid și bleg ca o vacă plină. O săptămînă întreagă trăise printre stînci, copaci și ierburi, gonind mereu trupul, nelăsîndu-i decît răgazul somnului greu ca un stejar trăsînit. Își primenise nările și plămîinii cu miros de brad, ascultase, în clipe de senin, bucuria apelor de munte, copilăroasă în pîrîul care duruie pe lîngă schit; ascultase, cînd se-ntunecă piscul Ceahlăului cu nori întunecați ca niște ochi deschiși ai muntelui, negri deasupra Moldovei, basul bubuitului de tunet; ascultase ploile, cum vin și fug, lungi, pe picioare de argint; ascultase brazii, ascultase toaca, ascultase clopotul — dar glasul omenesc îl ocolise și acolo.

Cînd se înapoiase de la Durău, tristeța lui avea obraji rumeni.

Dar decît să te duci după fiecare proces la Durău, mai bine rămîi acolo.

Monica! Monica!

*

De-atunci, Dan Deleanu devenise avocat, renunțînd la avocatura experimentată în întîiul proces.

Pe cît putea, adică din răspuțeri, căuta să profeseze cu gura numai. Codurile adnotate îți dau legi și jurisprudențe, cum magazinele cu haine pentru baluri costumate închiriază fracuri, hlamide, costume de paj, burnuzuri arabe. Codurile-n geantă, vorbele pe buze, și atît. Se trudea să fie cît mai cenușiu, cît mai șters, cît mai în umbră. Reverențios cu judecătoria, cuviincios cu colegii, răbdător cu clienții. Prin nimic să nu atragă atenția nimănui. Să fie în avocatură cum sînt submarinele în mare, alături de vapoare: cît mai afund, cît mai invizibil. Să șteargă, să estompeze măcar aventura debutului. Să-l facă pe acel Dan Deleanu care încercase în fața Curții cu juri să respecte viața, să devină neverosimil față de acest Dan Deleanu, ireproșabil de culoarea colbului judiciar.

Sufletul? Noaptea, printre cucuvaie...

Dar sufletul, cînd e mare și tînăr, nu acceptă ușor regimul impus de voință. Buzele celui care vorbea la tribunal, curte sau judecătorie, nu erau buzele pe care avocatul Dan Deleanu și le lăsa în cuier, cînd venea seara acasă, alături de surtuc: erau buzele lui, unicele, cele de zi, ca și de noapte. Și în dosare — în acele dosare mînuite de mîna arhivarilor și grefierilor, în acele dosare scrise cu stridența cernelii violete, sau cu apoasă cerneală albastră — ochiul clar vede tot viața. Și ce trist e obrazul vieții privindu-te îndărătul grațiilor unei foi de dosar! S-o lași acolo închisă, s-o lași să mucezească acolo, cînd o vezi, cînd știi că poți sfărîma gratia?

Greu! E greu să ții în mînă furculița și să mănînci pe deasupra cînd mînia îți strînge pumnii!

În aceste condiții, zi cu zi el suferea mai aspru, în timp ce camarazii lui, asimilați de mediul profesional, își găsiseră echilibrul stabil.

Intra în Palatul Justiției așa cum intri în spital. Pentru un singur proces, pe care nenorocul îl rînduise al șaptezecilea pe listă, își pierdea o după amiază întreagă, pentru ca, de cele mai multe ori, procesul să fie amînat din lipsă de timp. În decursul acestor ore nu se mișca din sala de ședință. Acolo cel puțin era lăsat în pace. Ședea ghemuit într-un colț de bancă, dormitînd printre vorbe ca printre muște într-o bucătărie locace.

Uneori, însă, un colț de cer albastru ca întîia prună coaptă în livadă, o rîndunică, vîrf de lance în azur, o albină intrată printr-o spărtură de fereastră, aducînd în sala de ședință murmurele soarelui, îi dădeau, cu valuri de sînge din inimă pornite, acea nostalgie a haiducilor pușcăriași cînd înverzește codrul. Pleca. Nu departe, căci trebuia s-aștepte rîndul procesului. Cu geanta subțioară, se ducea peste drum, lîngă cele două mitropolii. Se simțea solidar cu cea veche, dezafectată, nu cu cea nouă, hardughie cu trup de gară germanică și patru turnuri țuguiate infatuat, clădire parvenită și fanfaroană, atît de străină în perspectiva alungitelor curbe ale dealurilor ieșene. Cu drept cuvînt Gheorghe Panu spunea despre ea că e o masă cu picioarele în sus. În schimb, ce dragă-i era vechea Mitropolie, pustie și sihastră, alături de cealaltă. Cît de ieșană era clădirea care avea forma girezelor

clădite-n lung! Nici un turn nu trîmbița deasupra ei. Doar patru cruci ridicau în semnul lor creștin clădirea care bătuse mătanie cu fruntea în fața Domnului ceresc. Creștea iarba în jurul ei, iarba izolării și paraginei, nu gazon. Și trei păuni, în odăjdi de primăvară, cu straniu țipăt, pe lîngă zidurile în ruină, erau adevărații preoți ai adevăratei Mitropolii a morții ieșene.

— Cum de-a ieșit dintr-un om vesel ca dumneata un băiat atît de trist? îl întrebase odată pe domnul Deleanu un perspicace coleg de barou.

— Fecior vesel din om trist se vede mai des: nu? Se vede că el îi tatu-meu!

*

Ceasul Mitropoliei bătu unu.

Subt lună, Iașul era scufundat în somnul unei ape clare: oraș de altădată, înecat, adus de visul apei, ochiului. Îl pierzi, îl vezi, dispare, vine...

Întinereau mereu alți lilioci cu floare albă și violetă. Erau de flori întîmplările primăverii. Un mugur verde se deștepta alb și înflorește mai tare de mirare. Un ou alb, ovală simplitate, se deschidea crăpat, cu un luceafăr de puf blond: pui de primăvară al cloștei. Buratecul palpita de rîsul unei glume inocente.

Mușcase cineva o zarzără crudă, sau mirosea iarba atît de ud acidă?

Într-un oraș bătrîn, greu de melancolie, primăvara e veselie mirată a unei fete, cînd scoate dintr-un pod cu vechituri jucăriile unui copil mort.

Cu cotul rezemat de fereastră, Dănuț privea noaptea, de mult. Se ridică de la fereastră, intrînd cu totul în odaie. Era prea multă primăvară în noaptea Iașului.

Aprinse o țigară. Se-ndepărtă, se apropie de masa de lucru. Era o basculare nehotărîtă în pașii săi. O cumpănă, cînd depărtată, cînd apropiată de manuscrisele rînduite subt lumina lămpii și-n penumbră.

— Tejghea!

Murmurase printre dinți.

Schimbă direcția pașilor. Porni spre fereastră, se întoarse spre ușă...

De cîteva nopți intrusiunea avocaturii în gîndurile lui de noapte îl împiedeca să lucreze. Și îndemnul lui Mircea, în aceste clipe cînd sufletul îl dădea afară, îi revenea obsedant.

— Publică! Publică! Publică! Trebuie să apari în fața lectorilor. Să fii lăudat pentru defectele de care numai așa te vei dezbara; să fii înjurat fiindcă ai un suflet care nu seamănă cu sufletul devenit obligator și oficial în literatura curentă; să fii disprețuit pentru că ai necuviința de-a fi tînăr între bătrîni; să se încingă în jurul tău harmalaia publicistică. Atunci de abia vei ști dacă poți rezista succesului, dacă insuccesul nu te acrește în loc să te înalțe spre tine...

De cîte ori îl vedea și, mai ales, de cîte ori îl vedea mohorît, descurajat, apăsător de profesie ca de o altă haină militară, Mircea îl îndemna să intre public în

literatură.

— Nu-ți spun să intri în literatură, cum ai intrat în avocatură, profesional. N-ai nevoie să faci vizite confrăților, să-i saluți pe stradă, să le recunoști cu obediența ta, gradul de locotenenți sau generali literari. Publică sub un pseudonim, dacă vrei, dar publică, lasă-ți sufletul scris să călătorească, să capete experiență. Caietele tale vor să trăiască, să iasă în lume, peste capriciul, orgoliul sau avariția ta de tine. Nu le-ai scris pentru tine, oricât le-ai iubi. Tu ești un cer care vrea să-și deție toate stelele. Nu se poate. Trebuie să cadă. Asta-i viața lor...

Și-ncet cu-ncetul, Mircea căutase să-i sugereze posibilitatea unei altfel de soluționări a vieții și nevoilor lui.

— Nu scrii ca să câștigi, evident. Nici nu mai discutăm. După cum nici nu scrii ca să mori de foame. Nu e cazul, dar, în sfârșit! Contingența literaturii cu banul e străină actului creator. Intervine ulterior, ca o consecință economică a producției, de orice fel ar fi. Măslinul nu face măslinile pentru comerț. E copac, nu comerciant. Dar măslina desprinsă din natură, devine, fatal, valoare economică... Tu vei publica pur și simplu, fără premeditarea câștigului. Legea ofertei și a cererii, fără de tine, dincolo de tine și în afară de tine, va da visului tău realizat un anume indice de valoare economică. Buzunarele tale vor suporta consecințele. Presupune că vei avea succes, că volumul tău va fi cerut de tot tineretul care nu găsește în literatura actuală, nu hrană, dar nici aperitive măcar. Tu nu vezi că proza românească e anacronică! Pagini frumoase, dar intrate în istoria literară, testimonii ale trecutului. Tineretul mănâncă pâine uscată, și o roade fiindcă are apetit și n-are ce mânca. Uită-te: singura carte care pătrunde viabil în discuția literară, e cartea străinătății. Snobismul literar, acest ferment real al începuturilor culturale, tot de cartea străină se interesează. De ce? Fiindcă miile de lectori activi — cei în care literatura devine viață, nu distracție senilă — sînt tinerii: liceele, universitățile. Acești tineri asemănători între ei mai mult decît generațiile precedente — prin această epocă radical nouă care începe cu ei — nu văd în literatură harta lor sufletească. Literatura actuală e o hartă a României vechi. Tu faci parte din această generație recentă. Literatura ta are configurația sufletească a acestei generații. Vei pătrunde. În metafora ta, prea deasă, vor recunoaște tumultul eruptiv al acestei vrîste ingrate a unei întregi colectivități tinere. Vei fi citit, cumpărat, adulat, înjurat. De ce să-ți fie rușine de banul câștigat cu adevărul tău sufletească, cînd ai consimțit, în avocatură, să-l câștigi cu eeea ce tu singur afirmi că e minciună? Și cine știe, Dan, poate că într-o zi, banul onest câștigat cu sufletul tău, te va cruța de ipocrizia avocaturii...

— În România?

— Sigur. În România. Asta-i eroarea grosolană a tuturor. Astăzi, cînd viața a devenit atît de grea, cînd banul nostru e atît de depreciat, și cartea străină, prin aceasta, atît de scumpă — literatura a devenit, sufletește, un obiect de primă

necesitate. Ceea ce era tutunul în tranșee, este literatura în viața de după război. E prea amară viața de azi. Toți simt nevoia să evadeze din ea, să uite — sau să o poată înțelege, domina și disprețui, cu puterea, înălțimea și ritmul unui creator. Această resursă de energie consolatoare, sau de îmbărbătare, oamenii n-o au în ei. O cer de la Dumnezeu, sau de la scriitor. Ei cer de la scriitor visul care adoarme ca vinul, și energia care înviorază ca cea mai tare cafea neagră. Ei cer de la scriitor să le dăruiască noaptea amplificată, pentru odihnă, și să le recreeze ziua de muncă. Când Eminescu a murit sărac în România, acea Românie, în totalitatea ei, era satisfăcută sau resemnată. Mai rău: abrutizată. Puținii intelectuali revoltați puteau ajutama pe Eminescu, nu cumpărându-i cartea — erau prea puțini — ci prin ofranda lor generoasă. Astăzi, scriitorii epocii acestea au lectori. Dar unde-i scriitorul *epocii*, care moare de foame? Arată-mi-l! Există altceva în România de azi: veșnicile bocitoare. "Tragedia intelectualului" nu-i altceva decât aptitudinea plângărească a falșilor intelectuali, elefantiazisul vanității lor. Eu te asigur că vei câștiga, fără ca să devii negustor ambulant de marfă literară. În clipa când vei publica, indignarea unui bătrîn care atîta așteaptă: să poată profetiza dezastrul epocii în fața apariției unei inedite literaturi, te va semna dintr-o dată întregului tineret. Vei avea notorietatea unei corăbii ciumate care-a sosit în port. Curînd, o generație întreagă va mânca poamele necunoscute pe care i le aduci. Și injuria va rămînea știrbă, după ce te va fi servit, anunțîndu-te.

Războiul îl virilizase pe Mircea, dîndu-i, trupește și sufletește, altă musculatură pe aceeași delicată osatură de odinioară. Își pierduse aspectul de adolescent, care-l făcea să samene cu sfîntul Sebastian, primind cu genele plecate săgețile Hardtmuth ale Olguței — căpătînd o înfățișare de oștean ieșit din întîia armură, proaspăt, grav: dreaptă statură a tinereții cu ochi negri, simțîndu-și sufletul bogat ca o coamă. Întors din Germania, unde-și luase doctoratul în filozofie, intrase de-a dreptul în lupta socială, înscriindu-se în partidul țărănesc, în disprețul părerii sfetnicilor — amici de-ai tatălui său — care-l sfătuiau să devină mai întîi liberal, ca să poată ajunge la Universitate; în România, acesta fiind drumul cel mai scurt dintre două puncte, oricare ar fi ele.

Dănuț, care n-avea habar de politică — "această glandă îmi lipsește", mărturisea el — dar care cunoștea mai mulți avocați țărăniști, și vedea că doctrina politică nu-i diferențiază cîtuși de puțin de avocații liberali, averescani, iorghiști sau naționaliști, îi reproșase această diminuare a libertății lui.

— Ce cauți la țărăniști anume? Dacă vrei să intri în politică, trage la sorț, să aleagă hazardul!

Mircea zîmbise, deși cunoștea inocența politică a prietenului său.

— Dragă Dan, cînd intri în politică, înseamnă că ai acest apetit fără să-l provoci, fără să-l invenți. Și cînd ai apetit robust, mănînci orice, cu o singură condiție: să fie curat. Partidul țărănesc, în stadiul său actual, e o mîncare de rînd,

dar curat pregătită. În celelalte mîncări politice găsești prea multe muște, gîndaci și sosuri sleite, reîncălzite. Prefer...

Copleșit de muncă didactică — pe care de altfel niciodată n-o disprețuia — își reluate și activitatea literară, începută înainte de război, continuată în timpul șederii în Germania, prin corespondențe informative. Revista ieșană *Viața contemporană* căpătase prin el un tînăr judecător, altfel aspru decît cei bătrîni, al problemelor sociale și literare provocate de război. Stimat, cum sînt oamenii temuți, mai ales cînd sînt tineri, călca sigur, folosind pentru mers elasticitatea înviorătoare a adversității surde și a răutății coalizate. Aceeași solitudine frățească îl lega de Dănuț, iar de numele Deleanu, acel nod marinăresc făcut din bătaia de inimă a dragostii dintîi. Trăise. Nu-și închinase tinereța lui Dumnezeu, dar sufletul nu-și aplecase genunchii decît în fața Olguței.

Ca să-l determine pe Dănuț, dacă nu să publice, măcar să cunoască alt aspect al Iașului, decît cel avocătesc și cel al contemplației nocturne în singurătate, îl introdusese în intimitatea unui om pentru care avea, în ordinea intelectuală, aceeași atitudine ca și față de Olguța, în ordinea sentimentală. Acest om era directorul, redactorul, colaboratorul, tatăl, mama, fiul, soacra și logodnica revistei *Viața contemporană*, pe care-o crease, conducînd-o de peste cincisprezece ani.

Înainte de prima vizită:

— Haide, Dan. Nu te mănîncă!

— Cred... dar n-am timp, n-am chef... Lucrez...

Îl dusesese pe sus oarecum.

După întîia vizită:

— Mircea, cînd mai mergem?

Acesta era primul succes al lui Mircea. Cu activă răbdare îl pregătise pe al doilea.

*

Dănuț începuse să scrie — literatură, natural — cu zece ani în urmă, la vrîsta de șaisprezece ani. Dar nu în acea clipă a primului vers desemnat grafic devenise scriitor, ci cu mult înainte. Acea clipă îl aplecase asupra caietului, nu asupra sufletului. Abia după multe caiete avea să găsească din nou ceea ce presimțise în copilărie, ceea ce căuta atunci: a patra dimensiune a vieții, creațiunea artistică.

...Ești copil mic, de cinci-șase ani. Știi să mănînci urît; să dormi solid; să plîngi cu o mie de lacrimi; să rîzi cu zece mii de zurgălăi — și știi, mai presus de toate, să te joci. Te joci cu orice: cu unghia degetului cel mic, de la mîna sau picior, și cu barba lui Dumnezeu. Contemplația mistică — acea divină sugătoare de suflete, preparată de religii — n-a absorbit mai complex un suflet, decît joaca, sufletul copilăresc.

Un copil cu o minge în mână, e un copil cu sufletul în mână, cum unele tablouri religioase îl arată pe Isus copil ținând în mîna lui pămîntul: trista minge. Astfel, copilul e, pe rînd, toate jucăriile lui: băț de poarcă, minge de oină, zmeu, praștie, titirez, arșice, *diabollo*, cerc, păpușă, soldat de plumb, trompetă, darabană, cal de lemn, scrînciob... În clipa cînd jucăria pe care-o ține-n mână nu mai e o formă a sufletului său, ci un simplu obiect de distracție, nu mai e copil. Dar atunci, e iarăși, pe rînd, tot ce citește, toți eroii de poveste, care-l încîntă, toate chipurile văzute la cinematograf și teatru... Apoi vine dragostea, apoi începe viața. De acum înainte nu mai poate fi nimic altceva decît ce e, așa cum e. Unii încearcă în religie evadarea înconștientă de odinioară. Mulți cred c-au izbutit. Alții se resemnează să fie ei, limitați în strictul hotar al personalității lor. Iar alții, izbutesc prin activitățile profesionale să nu mai fie nimic:, fericiți ca și copiii, sînt însă odioși.

Dar sînt copii, plozi pe care jucăria nu-i absoarbe complet: așa a vrut Dumnezeu, să fie în ei copilăria fracționată.

E primăvară, de pildă. Copiii zburdă pe tăpșan. Acolo-s vrăbiile, dincolo-s copiii. Copiii se joacă de-a vrăbiile, vrăbiile, de-a copiii. Nu mai știi!

Tăpșanul nu e un tăpșan literar, adică o tipsie de primăvară, mărginită de ploi, să zicem. Nu! E un tăpșan orășenesc, infect. Băltoace într-o parte, rău mirositoare. Ciori grase. Ghete putrede, scorojite, fără toc și talpă, lepădate de un cerșetor o dată cu venirea primăverii. Cutii de sardele și tinichele de conserve. Piepteni fără dinți. Coji de lămîi.

Și totuși, și acolo-i primăvara.

Copiii se joacă, dar unul dintre ei se joacă... uituc oarecum, discontinuu. Nu fuge mereu. Nu țipă mereu. E puțin distrat. Ai crede c-a uitat ceva, c-a pierdut ceva. Se joacă și el, dar *știe* ca se joacă, pe cînd ceilalți se joacă pur și simplu. E vesel și el, dar *știe* că e vesel, pe cînd ceilalți n-au vreme să facă astfel de constatări. Și, pe deasupra, parcă e trist, parcă neliniștit. El nu cunoaște primăvara, nici literatura primăverii — căci întîiul om e premergător literaturii — dar, în afară de joacă, se întîmplă ceva care-l privește pe el, care-l cheamă... E chinuit puțin. Nu-i e îndemînă. Se furișează, neobservat de nimeni, dintre copii, și se duce acasă, sau hoinărește pe uliți, șovăind, ca cineva care-a pierdut adresa celui pe care-l caută. Parcă-i vine să plîngă — un ușor nod în gît, care-l face să înghită des; parcă ar vrea să spuie ceva, dar n-are pe nimeni și nici-o jucărie lîngă el; parcă ar vrea să surîdă, și-i vine să închidă ochii, rezemîndu-se de zaplazul cald de soare.

De ce-a plecat din joaca celorlalți? Ce-a pățit? E bolnav?...

În tăcerea acelei clipe de joacă sacrificată fără motiv, s-a născut un scriitor. Dar acea tăcere, cu tremurul purității ei neexprimate, cu extazul ei neștiut, e depărtată ca o stea. Poate că o va mai întîlni, poate că nu. Desigur însă că nu în clipa întîiului vers al tinereții va culege lumina acelei stele.

Și dacă tîrziu, foarte tîrziu, după ce va fi săpat mii de tuneluri, după ce va fi

spart mii de munți, va descoperi misterul acelei clipe, ce va face? Va striga oamenilor: "Veniți! Iată ce-am găsit, iată ce am *Eu*"; sau închizînd la loc tunelurile, ridicînd din nou munții, va rămînea singur, cu steaua lui?

Iată de ce Dănuț nu publicase încă nimic

Și iată de ce, acum, cînd se vedea constrîns de viață să publice, să cîștige altfel decît mințind, simțea tristețea aceluia care în loc să ducă la tîrg ouă sau găini în coș, pentru vînzare, ar trebui să ducă steaua singurătății lui.

*

Începuse-n el febrilitatea care urmează marilor hotărîri, multă vreme amîinate. Vrei să precipiți clipele ca să isprăvești mai repede, ceea ce ani de zile n-ai făcut.

Și era burlesc contrastul dintre activitatea trepidantă a mîinilor, și aerul absent al feții. Pusese țigara fumată în saltarul creioanelor. După cîteva clipe abia, deșteptat de mirosul de ars, o luase de acolo. În loc să-și îmbrace surtucul, îmbrăcase pijamaua. Era enervat de aceste neconținute confuzii, și totuși mereu greșea. În fața oglinzii în care se privea — fără să se vadă — observase deodată că-și înnodase cravata la gulerul cămeșii de noapte.

Izbuti în sfîrșit să fie gata. Smunci de pe masă caietul sacrificat publicității, cu dușmănie — avînd gestul unui tată cînd dă partea cuvenită de avere unui copil care, împotriva dorinței părintești, se expatriază. Goli servieta avocățească, exact cum făcea înainte de-a pleca la tribunal, împinse caietul în ea, și, mașinal, puse la loc *Codul de ședință*. O cutie cu țigări în buzunar, servieta sub braț, pălăria înfundată în cap. Aruncă o privire distrat cercetătoare prin încăpere, stinse lumina, și porni. Trecu prin antret, coridoare, coborî scările în vîrful picioarelor, cu precauțiuni inutile — casa era goală, ietacul doamnei Deleanu era depărtat de încăperile din drumul lui — dar trupul se pregătea parcă pentru o faptă urîță.

Noaptea, ca o fată brună de șaisprezece ani, cu lilioci în brațe.

Stele strălucitoare. Cîni care se gudură pînă la poartă.

— Aici-i numărul cinci?

O siluetă precipitată de telegrafist nocturn, cu bățul subțioară, îl întîmpinase, gata parcă să-l ia în coarne.

— Ce dorești?

— O telegramă pentru... pentru...

Îl privi deodată pe Dănuț, cu silabele adresei pe buze.

— Mă rog, sînteți de-ai casei?

— Nu.

— Atunci...

Făcu un pas îndărăt, cu mîna pe băț, căutînd cu o aruncătură de ochi sergentul de noapte. Dănuț trecu pe lîngă el și se îndepărtă cu pas mare. Telegrafistul își

scărpină bărbia, răsfrânse buzele a mirare, ridică din umeri și intră, lătrat de câni, mestecînd un fel de invizibilă mămăligă uriașă cu bățul printre ei.

Dănuț mergea, mergea, ca cel din poveste, care nu trebuia să privească în urmă. O telegramă! Desigur că era dată de domnul Deleanu, anunțîndu-i pe neașteptate un proces important la Curtea de apel, pe care trebuia, mîne dimineață, de la unsprezece la douăsprezece, să-l citească, să-l prepare, și după amiază să-l pledeze, împărțindu-se în două: jumătate la Curtea de apel, în Palatul Justiției; cealaltă, la Curtea cu juri, în localul Școalei primare "Gheorghe Asachi", unde avea alt proces. Domnul Deleanu izbutea să se împartă și în patru, și-l supunea și pe Dănuț, prin telegrame urgente, la același regim, anunțîndu-i procese neprevăzute, în ultimul moment.

Oftă adînc.

Și deodată își simți inima grea. Ajunsese. Era în dreptul celor două ferestre ciudat luminate, într-un oraș și pe o stradă cu toate luminile stinse. Ferestre nalte de casă boierească: păreau foarte mari, din pricina zidului ruinat, cum în obrazul mistuit de boală, ochii cresc din cale-afară. Pe deasupra perdelețelor albe, în fund, zăreai un raft de bibliotecă, ticsit de cărți. Privind numai, presimțeai fumul de țigară, care domnea acolo ca o ceață a insomniilor lungi. Și lampa odăii, o vedeai de-afară, nu era o lampă întîmplător aprinsă pentru un întîmplător nesomn, ci mare glob luminos, bulgăr de gheață incandescentă, soare de odaie pentru o minte deprinsă să vegheze la lumina acestei amieze spectrale.

Se grăbise să ajungă la această casă, în fața ferestrelor care hipnotizau strada și fluturii de noapte. Totuși mai amîină o dată. Porni înainte. Găsise, adică născocise, justificarea acestei ultime și absurde amînări. Trebuia să-l descopere pe Puiu Deleanu, secretarul domnului Deleanu. Puiu la Curtea cu juri; el, la Curtea de apel. Adică de-a-ndoaselea. Uitase că la Curtea cu juri era angajat el, Dan Deleanu, și nu putea să trimită înlocuitori.

Unde să-l găsească pe Puiu?

În definitiv, putea să-l puie la curent și mîne dimineață cu procesul de după amiază, dar... Renunță să-și mai dovedească absurditatea tîrcoalelor pe care le dădea casei cu ferestre luminate. Avea nevoie să se mai miște puțin... La urma urmei, era liber pe actele lui! Nu era obligat să dea manuscrisul.

Iarăși!

Îl va da. Dar întîi trebuia să-l descopere pe Puiu. Unde? Dănuț nu era de loc la curent cu viața și localurile de noapte ale Iașului. La tribunal, cînd se isca vreo controversă între avocații însurați, cu privire la supremația pulpelor Lizetei, de pildă, asupra pulpelor Rozei, aceștia apelau la arbitrajul tinerilor. Fusesse invitat și Dănuț să ia loc în acest scaun suprem.

— Dumneata ești băiat cult, domnule Deleanu. Te alegem judecător. Hotărăște dumneata dacă are a face dicțiunea Lolei cu a lui Gretty.

— Sînt actrițe? se informase Dănuț scrupulos, cu perfectă candoare.

— Eeec! N-ai să-mi spui că ești călugăr!

Puiu, în schimb, în astfel de chestiuni era "doctor".

Vesel băiat Puiu Deleanu! În jurul lui viața cînta arii de operetă. Cercetaș și voluntar în timpul războiului, scăpase de armată atunci cînd cei de-o vîrstă cu el abia se pregăteau s-o facă.

Deși cu trei ani mai tînăr decît Dănuț, ieșise avocat înaintea lui. La Universitate luase bagheta mișcării antisemite. De două ori fusese arestat; în felul acesta, înainte de a intra în avocatură, căpătase o durabilă notorietate printre clienți și avocați. Domnul Deleanu se simțea complice cu tinereța lui eruptivă. Îi tolera toate drăciile. Strălucit student, de altminteri. Toți profesorii — chiar și cei indispuși de turbulența mișcărilor antisemite — conveniseră *cum laude* că neastîmpăratul student are bosa juridică. În calitate de conducător al mișcării antisemite, venind des în contact cu poliția, căpătase diverse boste frontale și occipitale. Trecuseră. Cea juridică numai era permanentă. Plonjase în avocatură ca într-o mare de zurgălăi. Înota cu răsunset. Pleda împotriva "jidaniilor" în calitate de foastă căpetenie antisemită, și pentru ei, în calitate de secretar al domnului Deleanu. Clientela evreiască, cea mai numeroasă, care știe mai bine decît dascălii universitari să puie diagnosticul bostei juridice, îl aprecia în ambele calități. Intrase și în mișcarea chiriașilor, valorificînd drepturile lor cu o vehemență revoluționară. Proprietarii căutau să-l evacueze de la chiriași, absorbindu-l în rîndurile lor. Dușman la bară cu toată lumea, era prietenul întregului oraș. Poreclit "Expres" de către colegi, nu-și dezmințea porecla profesională nici printre femeile nocturne, la care — primit ca un expres într-o gară — ajungea înaintea trenurilor de marfă și persoane mature. Avea și metresă: pe Rodica, foasta camaradă a Olguței și Monicăi. El o divorțase de primul bărbat, un sublocotenent rănit în război — a cărui complectă soră de caritate fusese Rodica — recăsătorind-o, adică făcîndu-i actul dotal, cu bancherul botezat Bercale, din Bercovici. Își rezervase o creanță ipotecară asupra trupului Rodicăi.

Frecventa toate localurile de noapte ale Iașului, căpătînd o nouă configurație de clientelă. Devenise avocatul competent al tuturor bețivilor, zurbagiilor și haimanalelor. Chelnerii îl salutau pînă la pămînt, servindu-l cu viteze speciale. Muscalii cu robe de catifea albastră, opulent clocind pe capra trăsorii sprintene, alergau cîte cinci odată, pe întrecute, să-l servească pe "cacanaș Puiu".

O pornise iute în avocatură, ca și domnul Deleanu odinioară. Își închiriasse un mic apartament în centrul orașului, și-l mobilase cu tot dichisul profesional, instalînd și telefon, și, pe deasupra, avea și un fecior care se intitula: secretarul lui domnu' avocat, în lipsa lui Puiu de acasă. Fostul pungaș de buzunare, achitat de Puiu și transformat de el în fecior teatral: favorite, jiletcă în dungi cu nasturi de alamă, mănuși albe — se numise în epoca buzunarelor, Nicu, zis și Spirt. Puiu îl

botezase Nick, mai scurt și mai britanic. Nick primea clienții și-i purta cu vorba, pînă ce sosea "maestrul". Maestrul lui Nick era un tînăr atlet sportiv — umeri lați, talia sprintenă — cu fața roză de piccolo, nas puțin cîrn, dantură ca a copilului "Cadum", frunte care sfidează cerul și păr dat pe spate. Din pricina acestei figuri — nu-l credea nimeni că se rade — Puiu purta ochelari americani, cu ramă de os și cîrlige pe după urechi, în timpul zilei, la Tribunal.

— Asta mă pozează, băieți. Cine n-are musteți trebuie să poarte ochelari. Cine n-are nici musteți, nici ochelari, să se lase de avocatură.

În timpul nopții, însă, purta monoclu. Se ținea la curent cu modele, avînd o garderobă mereu înprospătată. Nick era îmbrăcat întotdeauna cu o modă în urma stăpînului său.

Chipul lui Puiu, ireductibil copilăros — proclamase odată, ca rețetă pentru oratorii cu figură infantilă, cicatricea care deformează hidos — găsisese formula unei impertinențe nemaiîntîlnite pe ulițele Iașului. Odată, pe sala Palatului de Justiție, Puiu, din întîmplare, n-avea masca ochelarilor americani. Un domn de lîngă el, întîlnindu-i fața și crezînd că face dinadins, protestase:

— Tinere, nu-i frumos din partea dumată! Sînt om bătrîn.

— Și eu sînt tînăr, domnul meu. Așa sînt eu!

Involuntar, Dănuț se îndreptase spre "Pavilion". Ca oamenii care socotesc la bătrîneță că în orașul lor se petrece și acum numai în localurile cunoscute tinereții lor, Dănuț pornise spre unul dintre cele două localuri de noapte, întîmplător știute. Unul era "Tanasachi": șantanul tîrgului. Celălalt, "Pavilionul", portul Iașului la marea de umbre a văilor cu dealuri, dominînd întinderea vînată și albastră, stropită cu lumini tremurătoare.

Acest loc de petrecere e o crîsmă amplificată c-un fel de lanțuri de chilii: separeurile. E situată pe strada Păcurari, alături de lugubra clădire a Penitenciarului. Bucureștenii ar fi numit-o "La Veneția", din pricina priveliștei lacustre; ieșenii, însă, o botezaseră "Pavilion", termenii poetizanți răsărind mai rar pe buza cetățeanului ieșan, decît pe-a celui bucureștean, atît de inventiv în poetizarea verbală a străzilor și a localurilor de noapte.

Patronul, grecotei cu palori untdelemnii și cîrlionți de culoare grasă a măslinelor marinate, servea personal numai pe clienții de marcă, de pildă doctorul primar al municipiului sau pe domnii deputați; altminteri, domnea cu ochi de vameș și mîni de moașă îndărătul tejghelei cu stropitoare pentru pahare, îmbrăcat corect, dar fără guler, adică decorat cu motivele naționale ale gulerului cămeșii de noapte cu canafuri roșii, și creionul cu vîrf bont după ureche. Dănuț intră. Era ca un bal mascat de sticle. În luminile aprinse străluceau toate culorile alcoolice, de la roșul falș al vinului măsluit, pînă la verdele halucinant al pipermentului. Un client turtit, dormea cu capul pe masă, strănutînd cîte-un fragment lăutăresc.

— Domnul dorește...

E o formulă mai imperativă și mai glacială decît: "Ce dorește domnul?", servită clienților necunoscuți și suspecti. Geanta lui Dănuț îi dădea un iz semipolițienesc, semifiscal. Acest hermafroditism profesional îl făcea indezirabil într-un astfel de local.

— Caut pe cineva, enunță vag Dănuț, privind în jur.

Patronul ridică din umeri, înnăbușindu-l prudent pe: "N-ai decît!"

— Aveți... treabă?

— Daa...

— Cu cine, mă rog?

— Cu domnul avocat Deleanu.

— Aa! respiră patronul. Cu domnu Puiu! Băiete, n-auzi, băiete, du-te și spune lui domnu Puiu că-l așteaptă un client. Zboară la bacșiș!

Șervetul cu chelnerul zburară. Reveniră, aducînd un zîmbet ca o farfurie de cartofi *paille*.

— Vine, vă rog. Luați loc.

Dănuț zîmbi. Și la "Pavilion", Puiu avea un vestibul profesional.

Se auziră pași imperioși. În cadrul unei uși deschise, monoculul lui Puiu sclipi scenic. Părea luminat de rampă, gata să debiteze un cuplet ardeiat. Lovi zgomotos palmele una de alta. Doi chelneri se precipitară.

— Cum? Bum! Călugărul din vechiul schit la "Pavilion" a răsărit! Bum! Ce cauți, Dan?

— Pe tine.

— M-ai găsit.

— Ascultă, Puiu, eu pledez mîne la Curtea cu juri.

— Știu: faimosul Hahău. Splendidă crimă!

— ...Și a venit o telegramă de la papa. Știi!

— Îmi închipui. Aranjăm o amînare.

— Treci tu dimineață pe la birou să vezi ce-i.

— S-a făcut.

— Noapte bună și petrecere bună!

— Cum, pleci?

— Sigur.

— Dan! Îmi pare rău! Vii și tu o dată la mine-acasă! Un pahar n-ai să refuzi!

— Puiule, nu mă știi!

— Bine, omule, un pahar... Șampanie, Cotnar... Panaioti!

— Ordin!

— O sticlă de Cotnar *de-al meu*.

— Zboară, băiete! tună patronul.

Doi chelneri se precipitară.

— Puiule, țț!

— Nu te las nici mort! Cinci minute pe ceasornic. Hai, bre omule! Ce Dumnezeu! Am dincolo o colecție de gogomani! Hai, zău! N-ai să regreți! Să-mi auzi lăutarii, să-mi vezi menajeria. Stăm pe terasă. Nu-i picior de jidan. Noaptea, o splendoare! arată Puiu cu gest larg spre ușă.

Dănuț îl urmă.

Pe terasa de lemn, suspendată deasupra nopții, între stele și lumini terestre, două becuri electrice luminau o frescă destrăbălată. Guri căscate de cîntece, cu gest de paiată automată; păr incendiar zburlit; frunți îmbrobodate, deasupra ochilor iluminați de vin; etola unui braț bărbătesc pe gîtul făinos al unei femei decoltate, cu buzele proaspăt drese pentru noul sosit; marș pedestru de sticle albe și negre printre sifoanele cu cască de jandarm; putrefacții vinete de *rocquefort*, tirul găurit al șvaițerului, fructe, farfurii cu anatomia fripturilor de pui...

— Ura! Ura! vociferară tinerii avocați, recunoscîndu-și confratele întrezărit pe la Tribunal.

— Tăcere, broaștelor! Vă prezint, grațioase dame și tinere fecioare, pe vărul meu, Dan Deleanu, care e căsătorit cu servieta sa.

Semnălată, servieta lui Dănuț deveni vizibilă ca un balcon electoral.

Alături de Puiu, Dănuț părea îngrozitor de minor. Fața i se acoperise de surîsul timid și parcă trist, care-l făcea să pară distrat și absent printre oameni, chiar cînd îi privea în față.

Era considerat cu deferință, numele Deleanu — prin tată și nepot — fiind o casă de încredere, cum ar fi "Mumm"-ul în șampanie.

Dănuț se așeză lîngă Puiu, cu fața spre dealuri. Alături de el era Lizica, din categoria denumită de Puiu fecioară, adică, în limbaj bancar, nouă emisiune. Foasta elevă a școalei profesionale de fete, în loc să-și prepare corigența, preferase să-și aleagă o carieră fără de corigențe. Era îmbrăcată ca pentru bal. Ciorapi de matasă, pantofi de matasă, rochie de matasă și *dessou*-uri de matasă, asigura Puiu. Dar Lizica, în această baie de matasă, intrase cu trupul ei plinut de țărăncuță. Era bună la inimă, ca un piersic țărănesc. Cine vroia, culegea. Orice vorbă avea pentru fața ei rotundă, cu nări cărnose, răsfrînte în sus, proprietăți gîdilitoare, ilariante. Tot timpul spunea: "Dă-mi pace!", deși, deocamdată, nimeni nu-i făcea nimic. Dar toate vorbele îi dădeau cutremure de rîs, îmbătînd-o mai mult decît vinul din față.

— Dă-mi pace, Puiule!

O privise.

— Cesar, de ce nu-mi dai pace?

Îi făcuse cu ochiul.

Facultatea aceasta gazoasă și eruptivă, de rîs, suna delectabil în urechea tuturor, dar isteric în urechea lui Dănuț, cu-atît mai mult cu cît observase că unele căutături îndreptate spre ea, proclamau violul.

În fața lui Dănuț, lată și turtită ca o floarea-soarelui, era "madmazel Lina", cu

un surîs centimetrat de dinții lați, pe o față albă ca smântîna. I se mai spunea și Dicke-Bertha, aluzie la sîinii ei atît de vast bombați, încît ar fi încăput în țeava giganticului tun, pentru două lovituri. Istorisea fără mofturi, "povestea vieții ei". Fusese la "Maternitatea" nu doică, așa cum o arătau sîinii, ci moașă, așa cum o arăta vocabularul. O violase un mamoș, cu care trăise un an. "Fii, ce om!" ofta ea. Tot el "o avortase". "Pii, ce mîină!" suspina ea. Apoi devenise "artistă". Era și acum, arta fiind un generos refugiu pentru cei care au suferit.

În capul mesei ședea Măicuța. Nu venea de la Agapia, nici de la Văratic, nici de la Agafton. Dar avea o cuvioasă slăbiciune pentru negru. Haină neagră, bărbați bruni, viață de noapte. Era albă în preajma rozului, cu gene negre ca musteața bărbaților de pică. Juristul de lîngă ea, răspundea nostalgiei ei de abanos: negru dur. Poreclit Maciste, avea glas profund, statură de contrabas sculat în orestră, și efectiv cîntase din contrabas în orchestra Liceului Internat pe cînd era singurul elev al liceului, care trebuia să se radă zilnic. Păreau prunci, pe lîngă el, toți adolescenții baroului. Maciste avea nasul înrudit cu trompa, ochi minusculi și o expresie care aducea cu bonomia masivă a elefantului. Era nelipsit de la toate chefurile. Nu numai Măicuța rîvnea la el, ci și silueta androgină, surghiunită de gelozie, în celălalt capăt al mesei, față în față cu rivala ei și cu toreadorul lor. Aceasta din urmă, cap frumos de adolescent prea încercănat, își rezema paloarea frunții în palmă, arătînd purpura cu ascuțit contur — lac "Oja" — a unghiilor, manichiurate special pentru efectul satanic. Se numea, nici mai mult, nici mai puțin, Thais. De ce Thais, și nu Salammbô sau Salomeea? Acest nume, enigmatic pentru majoritatea clientelei, izbutise să-i creeze un prestigiu literar, nuanțat în următoarea expresie:

— Thais are un ce mistic.

Cine știe ce reminiscențe obscure ale ochilor aruncați în treacăt prin vitrina librăriilor ieșene răsfrîngeau asupra acestei Thais grația de fum de smirnă și de caisă a numelui celeilalte: ispita lui Pafnute.

Thais era în fruntea unei mese vesele: vin și sifoane. Dar ochii ei nocturn desfășurați, aveau privirea ultimului act de tragedie. Părea că privește de pe terasa unui palat contimporan cu Neron, cel puțin incendiul Romei. O dublă influență își disputa întîietatea în atitudinile ei. Văzuse în timpul războiului la Iași, pe Mărioara Ventura în *Dama cu camelii* și *Omul de altădată* de Porto-Riche. Și căuta să imite plutirile ei ascuțite de acvilă semită deasupra gloriei latine. A doua influență era mai recentă, și germanică. Se numea Conrad Weidt: luciferul ecranului, asul macabrului germanic. Și acesta era unghiular satanic. Thais, pe lîngă Mărioara Ventura și Conrad Weidt, priza cocaină. După fiecare aspirație — cu nări dilatate — a prafului sîdefiu adunat cu buricul degetelor, fața ei devenea mai crispată — Conrad Weidt îl juca pe Pagannini; Mărioara Ventura, rolul Phedrei. Falca ei inferioară, înțepenită în paralizia cocainei, căpăta treptat o mișcare de rumegare, un ușor rînjat. Această proiectare ritmică a fălcii, îmbinată cu paloarea, ochii negri și

influențele teatrale, îi dădeau ceva mortuar; presimțeau capul de mort, hîrca, dar o hîrcă rămasă cabotină și în neant.

În sfîrșit, al patrulea exemplar feminin al petrecerii se numea Iulișca, unguroaică adusă în regat de trupele de ocupație. La chefuri, Iulișca avea semnificația ardeului roș, cel pe care-l găsești înfipt în solnița tuturor meselor de crîsmă. Ea nu putea spune cuiva: "Te iubesc"; sau "Îmi placi"; sau: "Ești băiat drăguț". Aceste expresii ale profesiei, ea nu le rostea, ci le dansa, le zbură, le gemea, le sculpta, le vulcaniza.

De pildă, Iulișca vroia să arate unui bărbat că dorește să-l aibă client. Atunci, ea se oprea în fața lui, trăsniță, pietrificată, indiferent dacă victima era la masă cu mai multă lume, sau dacă, alături, o altă femeie îl deservea.

Se oprea, închidea ochii, răsturna capul pe spate — cu atitudinea celui care respiră eter — întredeschidea buzele, strîngea pumnii, ondula șoldurile, cabra sîinii. Nu știai ce va face: va strănuta? va exploda? va țîșni în sus? va cădea pe spate?...

Nu! Era în transele unor vorbe de dragoste. Un cutremur o răscolea toată, buzele emiteau un șuierat de șarpe, gemut și tremolat și, în sfîrșit, izbucnea:

— Aaaaah, cum mă arde, micule!...

"Micul" era convins că "femeie ca Iulișca, mai rar". În realitate, Iulișca prefera femeile. Dar numai bărbații plăteau.

La această masă, Măicuța și cu Thais și-l disputau pe Maciste; Măicuța, la rîndul ei, era rîvnită de Iulișca, pentru care Maciste simțea o virilă vocațiune. Protagonistii acestui complex poligon erotic, deveneau inaccesibili celorlalți. Titularul Lizicăi era Puiu. Așa că numai Dicke-Bertha era francamente disponibilă. De altfel, dimensiunile și sufletul ei o făceau ospitalieră pentru toți deodată. În jurul gîtului, ca două spade încrucișate pașnic pe o panoplie, două brațe, unul de postav albastru, celălalt de postav cenușiu, o încolăceau. O mîină, răsărită din postavul albastru, o ciupea de ureche; cealaltă mîină, aparținînd postavului cenușiu, o netezea pe gușă. La spatele ei, un avocat se instalase pe scaun, ronțăindu-i ceafa, sîrguitor. Pe subt masă, diverse perechi de picioare tricotau în jurul gambelor ei, escaladîndu-le, compri-mîndu-le, parcurgîndu-le. Între timp, Dicke-Bertha bea vin, mîncea bișcoturi, rîdea și istorisea. Era ca un munte elvețian, parcurs pe o coastă de funiculară; pe alta, păscut de vaci Suchard; pe alta, exploatat de cherestele; pe alta, contemplat de un pastor calvinist, fără să mai socotim turiștii care-l suie cu alpenștocuri, și cei care, desfășurați pe iarbă, consumă savuroase alimente — în timp ce el, muntele, se ocupă cu norii, cu cerul și cu soarele. Norii, cerul și soarele Dickei-Bertha erau alimentele. Trăia mîncînd. De cîțiva ani, dragostea căzuse pe planul al doilea. Nici un bărbat nu mai putea deștepta în ochii ei duioșiile antropofage, pe care o simplă costiță de purcel — bine friptă — i le răscolea. O mîncea pînă la os și o suga cum sug copiii un caramel, și vițelul, ugerul matern. În materie alimentară avea procedeele ei. Orice om mănîncă alimentele cu pîne, pînea

devenind un acompaniament pentru fiecare solist alimentar. Dicke-Bertha consuma natural, cu pâine, dar și cu unt. Bucățița de pâine aferentă înghițitului respective era o tartină cu unt atât de îmbelșugată, încât un om normal, după o astfel de tartină, ar fi renunțat la restul mesei. Acest procedeu îl învățase de la un rus, nerespectând decât această latură a procedului, pe cealaltă, alcoolul simetric înghițit, limitînd-o la litrul de vin care ajută digestia. Ceea ce pentru o profesionistă a dragostii e amantul de inimă, pentru Dicke-Bertha erau dulciurile. Contactul dintre buzele ei și un cataif cu frișcă sau o cremă de ciocolată sau o piurea de castane era sărutarea buzelor Salomeei pe buza de zmeură înghețată a lui Ionathan.

Luminile din vale tremurau subțire ca un preludiu de harfe. Pe dealul Galatei, un foc se aprinse, roș. Pornea o corabie cu lumină la catarg? O stea căzu sprinten, ca un pavilion lăsat; în urmă-i un cer de stele, cutremurat, sclipi lung, atunci parcă desfășurat.

Sosea cotnarul în sticle negre, dar comesenii aclamau altă sosire.

— Huduba! Huduba! Bravo, cioară!

Huduba nu apăruse ca un violonist pe scenă, cu tăcerea subțioară, ci ca un bondar. Un deget scârpina o strună, sau un văzduh de vară. Zbîrnîia struna, răsuna vara. Stîrnite ca de-o mîncărime, glasurile întîmpinară pe lăutar, cu un: "Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

În ritmul săltăreț ca o cadență de pinteni și de drîmbe, paharele ușor pișcate cu vârful cuțitelor picură pui de curci. Huduba se apropia cu scripca într-o mîină, aducînd pe-o față de gorilă tuberculoasă un zîmbet ca o reclamă luminoasă pentru o pastă dentifrice.

"Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

Un mare miez de nucă bătrînă, răsucită în cute întortocheate, gălbui și negre; cu mustețile spălăcit albe, lăsate pe oală; cu urechi clăpăuge, înaripînd o gambetă strîmb așezată pe creștet, gata să cadă; doi ochi îngrozitori de negri, dar care erau albi fiindcă țiganul îi da peste cap, privindu-și parcă podul gîndurilor; o redingotă ca un fel de rasol de redingotă; niște pantaloni tubular blegi, în care presimțeau ciolanele firave ca fumul de mangal. Totuși, țiganul înainta pe valuri elastice, scărpinînd strunele scripcei.

"Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

Era o aiurire generală, ca un nor de țîntări pe-o baltă, din care trebuia să se desprindă un cîntec, dar unul singur, nu oricare. Struna lui Huduba îl căuta, ochii lui Huduba îl invocau. În clipa opririi — cîțiva pași mai erau pînă la masă — cîntecul trebuia să răsunе.

În urma lui Huduba venea masiv țîmbalagiul, baragladină spătoasă. Burtos ca un bucătar, cu fălci proeminente ca niște șolduri ale obrazului, cu musteață neagră ca un început de codru și sprincene ca un început de corb, purta legat de gît și sprijinit în bolta burții, grătarul de strune al țîmbalului. Ciocanele ridicate așteptau

porunca arcușului.

"Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

Dănuț, cu ochii întredeschiși, asculta struna țiganului, dar cu mai bine de douăzeci de ani în urmă. Era copil mic. Trăia bunicul lui. Doamna și domnul Deleanu erau tineri, bruni, subțirei în haine demodate. În pridvorul de la Medeleni. Masă mare, prezidată de conu Costache Dumșa. Musafiri, Herr Direktor. Copiii mâncau înainte, dar trăgeau cu ochiul pe la ferestre și cu urechea pe la ușele deschise. Luminele aprinse — trandafiri palizi în globuri roze — luminau mari buchete de flori răspândite printre cristale, argintărie, pe olandele proaspăt albe. Cîinii, pe scări, cu luciri stranii în ochi. Copiii, în cămeșă de noapte, la ferestre, îndărătul perdelelor. Afară, miros de pui fript și de petunii tămîioase.

Și deodată, din noapte, prin lătratul cînilor stîrniți, Huduba, lăutarul satului, venea pe poartă, lăsînd în drum alaiul țărănesc, scărpinînd o strună subt cerul stelelor de vară. Venea cu greierii și cu cosașii, negru și pocit în hainele orășenești, sunînd o strună, călărind vibrația unei strune, în trapul și galopul unei strune, ca acele vrăjitoare încălecate pe coada unei mături. Venea pe-o strună cel care fără strună era batjocura copiilor și gazda bățăilor. Se oprea în fața scărilor, ploconindu-se în fața "măriilor-lor", dar tot bîzîind din strună. Nu-l îndemna nimeni, nu-i porunca nimeni. El doar știa ce vor boierii: să rîdă de un țigan, ș-apoi să plîngă pe coarda dulce a unei scripci:

*"Crîșmărița m-o chemat,
Jap, jap, jap!
Să-mi deie zahăr chisat,
Jap, jap, jap!"*

Cu capul holbat, buzat, și ochii peste cap, Huduba, după ce se bucura într-un rînjet alb că l-a chemat crîșmărița, plescăia din buză în așa fel "jap, jap, jap", încît simțea trei palme pe obrajii lui, din senin trîntite, ca și cum arhanghelul țiganilor l-ar fi trăsnet de sus; pe cînd degetul cel gros al mîinii drepte, suna pe strune de trei ori, hain și îndrăcit, ca o asmuțire de cîni, urmată de un zbîrnîit de rîsete batjocoritoare. Glasul lui Huduba devenea tot mai chinuit și mai surd, de-a lungul strofelor care-l arătau ars de dorul crîșmăriței — care-l chema în batjocură — și de năvala palmelor — jap, jap, jap! — refren pocnitor al obrazilor.

Dar nici el nu se lăsa:

*"Hai cu mine-n București,
Jap, jap, jap!
Să-ți fac salbă de ciuperci
Și papuci de castraveți.*

Jap, jap, jap!"

Și deodată, cu spaimă și cu jale — alb în ochi, alb în dinți, cu fața de tăciune — Huduba se cutremura, gata să plîngă printre suspine ilariante:

*"Cînd s-o ieu la dezmiardat,
Jap, jap, jap!
Hop bărbatul din dulap,
Jap, jap, jap!
Și-mi dă cu măciuca-n cap
Jap, jap, jap!"*

Rîsete cu lacrimi în pridvor. Rîsete cu mîna la gură printre slujnice și servitori. Rîsetele satului la poartă. Huduba înviase, cu scripca sluțeniei lui, toată elegia țiganului din România, rob al tuturor, a cărui viață e un refren de palme pe obraz, în hazul băștinașilor. Părea un sfînt sculptat în rădăcină, o sperietoare de păsări răstignită pe pocnituri de palme, cu pruncul sfînt al coardelor în brațe.

Lui Dănuț, pe-atunci copil cu bucle, în cămeșa de noapte la fereastra veseliei, îi venea să plîngă fiindcă toți rîdeau, și la urmă rîdea și țiganul răsturnînd pe gît paharul cu vin sau cu rachiu. Avea o mie de glasuri Huduba, și o mie de chipuri. Fiecare cîntec era cîntat de un alt Huduba, atunci răsărit din scripcă și din melodie, ca dintr-o vrăjitoarească trapă. Roiuri mucalite răscolea degetul lui pe strune. Dar uneori, arcușul de lemn curb desprindea dintre suspinele coardelor pe cele mai pure. Atunci, gîtul uscat, smolit și creț al țiganului, se înclina ca al lebedelor pe unda scripcii lui.

— N-o vinzi, măi țigane? îl necăjeau boierii.

— N-o vindem, măria-voastră, că Huduba are un trup parșiv pentru biciușca boierilor, da inima lui Huduba e acolo în scripcă, mititica, din mila măriei-voastre.

Trupul lui, ca drumurile pămîntului, era hărăzit piciorului omenesc — să-l calce, să-l lovească, dar scripca lui — inima lui — era o ureche aplecată și pe frunza codrului român, și pe apele plutașilor, și pe gemetele bejănarilor de odinioară, și pe viața satelor...

Uneori născocea refrenuri ciudate, onomatopeice, care destăinuiau mai surd, dar mai puternic decît vorbele, jalea, bucuria, ura și batjocura.

Avea un cîntec, cu straniu refren, țigănesc poate dacă ar fi aparținut unui grai, care punea ca o amenințare de tunet și ca o joacă de diavoli între strofele dragostei:

*"La porțița mîndrei mele, mîndrei mele,
Răsăritu-au...
Lebidabidumbai-lan-dugamengher,*

...două stele.

*Două stele-au răsărit, răsărit,
Sau mîndra s-a...
Lebidabidumbai-lan-dugamengher,
...logodit?"*

...Vra să zică mai trăia Huduba! Înviase pridvorul petrecerilor bătrînești, cu tinereța părinților lui Dănuț, cu bătrîneța bunicului, și cu copilăria lui.

"Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

*"La Bacău,
La Bacău,
Într-o mahala,
S-a-ntîmplat,
S-a-ntîmplat
O mare dandana..."*

Dănuț deschise ochii, și se văzu la o masă a prezentului, între contemporanii lui: Lizica, Dicke-Bertha, Thais, Măicuța, Iulișca, Maciste, Puiu...

Întoarse capul spre lăutar: același Huduba, mai bătrîn, mai năruit, mai uscățiv, mai pocit, mai jalnic.

*"La Bacău,
La Bacău..."*

Și acum, el știa ce vor boierii. Din murmurul buzelor chefliilor, el desprinsese cîntecul lor: La Bacău. Acolo, la masa petrecerii, erau odrasle de țărani și copii de tîrgoveți scurși de la periferii în inima orașelor. Ei vroiau să trăiască viața: cea de oraș. Peste ei, ca o cometă a veseliei contemporane, era nasul lui Tănase. Acest nas zodiac izgonise sunetul veseliei care vine cu rîurile la vale, din munți cu brazi. Chefliii de astăzi cereau scripcii lui Huduba cupletul trivial, și romanța sentimentală în care-și suflă nasul gramofonele.

Acolo era pridvorul trecutului cu străbunii; dincoace, masa prezentului, cu strănepoții. Și între ele, scripca lui Huduba.

— Dan, nici nu ți-ai băut paharul!

Din picioare, îl dădu dușcă, mulțumi și plecă repede. Se ducea spre casa cu ferestre luminate, cu geanta subțioară, pe ulițele pustii.

Lăutar și el, dar scripca lui Huduba avea alte cîntece pentru noii contemporani, pe cînd scripca lui Dănuț avea un singur cîntec pentru toți.

Monica! Monica!

*

În clipa cînd se naște, porecla definește stringent și plastic pe cineva, dar totodată îl constrînge să fie vasalul ei.

O femeie poreclită "femeie fatală" înseamnă că în societatea ambiantă ei a fost fatală cuiva — indiferent dacă cel care s-a sinucis pentru ea e dirigintele oficiului poștal sau șeful unei percepții — și că mai poate fi fatală și altora, din aceeași categorie socială. Dar totodată, din clipa cînd și-a auzit porecla primită cu un zîmbet de sfînx — acest zîmbet inexistent e apanagiul femeilor fatale — va deveni și mai fatală, deservindu-și porecla. În mahalaua ei va profesa rolul pe care Anthineea îl profesează în suburbia literară a *Atlantidei* lui Pierre Benoît. Cu ochii ei bovini, cu părul ei negru lins pe tîmple, și trupul ei de falduri lăptoase, va deveni un fel de casierită impasibilă a sinuciderilor din amor, a delapidărilor din amor, a divorțurilor. Poate că înainte de poreclă ar fi preferat să facă dulceți, să bată pasiențe și să croșeteze rozace textile pentru perne și spetezele scaunelor — dar magnetizată de poreclă a intrat în rîndul Messalinelor. Porecla i-a descoperit o vocațiune surdă, impunîndu-i-o cu suverana energie a colectivității care a creat-o, decretînd-o.

Așadar, porecla e receptivă — prin faptul constatării plastice — și e creatoare, eliminînd sau atenuînd însușirile divergente de la poreclă, ale celui definit, silindu-l să abunde în sensul ei. Ceea ce dovedește slăbiciunea omului în fața voinței semenilor săi. Personalitatea decretată de societatea în care trăiește, va fi mai durabilă decît adevărata lui personalitate, alcătuită din atavism și ereditate, convertite fiziologic și psihologic într-o formulă proprie. Această unilateralizare a omului prin poreclă, în sensul ei, această falsificare a individualității — datorită exagerării unei însușiri în detrimentul celorlalte, e un spectacol penibil, în clipa cînd individul își pierde tinereța, cînd se usucă.

Anonim, neștiut și nedefinit de nimeni, fără nici o reputație, fără nici o etichetă, individul albit de ani ar fi bătrîn pur și simplu. Bătrîneța n-ar fi decît o surdină pe coardele sonore ale tinereții lui. El n-ar căuta — tocmai fiindcă-i bătrîn cu simplitate, fără cabotinism — să *plagieze* ceea ce în tinereță i-a dat o anumită seducțiune între semenii săi. Bătrîneța lui n-ar fi caricatura tinereții lui, ci bătrîneța ei, a tinereții, frumoasă încă, în felul toamnelor. Dar rareori există acel individ anonim, a cărui bătrîneță naturală, ca un anotimp final, să nu se înjosească histrionesc în fața oamenilor. Și poate și mai rare sînt individualitățile, care, evoluînd în celebritate — cum ar crește o pădure în vitrină sau pe scenă — să nu devie parcuri, adică să nu cedeze publicului loc agreabil pentru bănci și plimbări comode, în propria lor ființă vasală succesului.

Cei mai mulți bătrâni sînt parodiile reputației sau poreclei lor din epoca plenitudinii tinerești. Astfel, întâlnești într-un salon, de pildă, un om venerabil prin vrîstă, care se arată isteț și neastîmpărat, tachinînd fetele, atacînd cucoanele, pretinzînd prin fapta lui să învieze "tineretul de azi" cu glume, calambururi, istorioare și anecdote răsuflăte, care l-au făcut celebru în tinereță lui *de ieri*. Ți se strînge inima de milă. Surîzi cu efort, cum aplauzi la circ pe nenorocitul acrobat care nu izbutește măcar să atragă atenția cuiva. Îl compătimești. Și n-ai curajul, nimeni nu-l are — respectul bătrîneții — să-i spui: "Astîmpără-te. Rămîi bătrîn. Nu-ți șade bine să te strîmbi!"

Dar pe înfundate, tinerii hazlii ai salonului respectiv rîd de moșneagul histriion. Ei nu știu — ei, cei reputați irezistibili — că mîne vor fi la fel cu moșneagul reputat și el irezistibil în saloanele tinereții lui.

Astfel, o victimă a reputației este Iașul, denumit orașul cultural, orașul intelectual. Merită Iașul această reputație?

Reputația, întîi și întîi, e receptivă. Ea constată o realitate, nu o născocoște. Reputația nu e o lăudăroșenie, o tartarinadă. Această reputație a Iașului însuma o activitate culturală mai proeminentă, mai personală și mai stăruitoare decît a celorlalte orașe românești. Faptele muntenilor, între care România, sînt fiicele ideilor moldovenești, ieșene mai ales. Apoi "Junimea" — acel amestec de cultură și bun-simț, de entuziasm și ironie, de credință și scepticism — e templu moldovenesc, clădit între zările ieșene. Ieșană e și armonia Eminescu, și zvonul Creangă, și zeflemeaua cu monoclu Petrache Carp, și gravitatea statuară Maiorescu, și zîmbetul Alecsandri, și veninul tonic Gheorghe Panu.

Dar, junimiștii s-au dus: unii în mormînt, alții în noua capitală a țării, ducînd cu ei altoi moldovenesc, crescut în pepinierele "Junimii". De-atunci s-au ridicat și alte generații între zările ieșene, visînd cu stelele, trudind cu slovele — dar, mai curînd decît al bunicilor, exodul lor spre noua capitală a început.

Iașul de altădată a îmbătrînit. Mai este el orașul culturii, orașul ideilor? Da, pretind ieșenii, disprețuind de la înălțimea reputației de alții ctitorită, muncitoare și poate vulgarele orașe ale României Mari.

Nu! Acest oraș bătrîn nu știe să fie bătrîn — nu el, biată făptură de ruine — ci oamenii care-l locuiesc, vanitoși, caricaturizîndu-i reputația din tinereță. Nu ești intelectual fiindcă trăiești într-o bibliotecă, după cum șoarecii bibliotecilor și păianjenii lor nu sînt intelectuali, ci pur și simplu șoareci și păianjeni. Nici omul care doarme într-o bibliotecă, nu e prin aceasta intelectual, căci somnul nu e susceptibil de astfel de denumiri. Un oraș nu e intelectual prin numărul clădirilor culturale unde învățăceii tineri deprind să ție condeiul și să deschidă gura, ci prin e personalități care cu înălțimea lor meditativă și dominatoare, împrăștie ca o aromă, pînă departe,

și duhul orașului în care s-au format. Unde-s acești stejari ieșeni, acești plop

ieșeni, acești brazi ieșeni, spre care țara să se-ndrepte în procesiuni evlavioase? Eminescu, Alecsandri, Creangă, Panu?

Aceștia au fost, și dimpreună au dominat zarea românească.

Dar acum?

Acum, într-un oraș bătrîn și înăcrit de vanitate — care vede în București Calea Victoriei și "Capșa", cum vede țața de la perdeluța răsucită a geamului tot ce-i urît și aparent în viața vecinilor, neglijînd restul — existau două mari ferestre luminate, pe o stradă dosnică, într-o clădire ruinată.

Acolo, ca acele buhne solitare, stăpînind palatele pustii cu măreția lor de urne funerare, nopți de-a rîndul veghea un om sur. Tinereța lui crescuse pe ruinele "Junimii". Mai răsună încă ecoul pașilor lui Eminescu pe ulițele Iașului, atunci cînd tînărul socialist, abia ieșit de pe băncile școlii, privea luna lui Eminescu, cu înțîia dragoste în ochii melancolizați amar de Schopenhauer.

Treptat dispăruseră marii ieșeni, atingîndu-l toți cu pulpana umbrei lor istorice, lăsîndu-l singur în orașul lor să le vegheze nopțile subt dublul scut de aur al ferestrelor luminate. Acolo era ultimul intelectual al Iașului. Prin el numai, prin nopțile lui de insomnie, Iașul putea să judece țara lui, nu s-o bîrfească.

Dar adresa acestui om era ignorată de mai toți ieșenii, în afară de proprietarul său, care-i intentase proces de evacuare.

*

Acest supraviețuitor nocturn al marilor ieșeni altădată avea două titluri sociale: profesor universitar și redactor al revistei *Viața contimporană*. Dar n-avea cărți de vizită. Nu frecventa pe nimeni, în afară de cei din biblioteca sa. Devenise profesor universitar la o vîrstă cînd socotea că fiecare student e un echivalent al personalității sale, a dascălului tînăr, și că n-ar fi rău ca, de pe catedră, amical, să le împărtășească experiențele sale intelectuale. Observase, însă, că el, dascălul, e un exemplar ciudat, cu picioare mult prea repezi pentru ale celorlalți, cu plămîni mult mai rezistenți decît ai discipolilor. Se văzuse în situația călăuzei pentru piscuri nalte, care n-ar avea nici un client, pentru simplul motiv că turiștii solicitați pentru ascensiune preferă berăria sau cofetăria de la poalele muntelui, cu scaune comode, consumații delectabile, și cărți poștale edificatoare cromolitografice.

Profesase mai departe — nu putea nici să moară de foame, nici să se facă ușier la Facultatea de litere — dar renunțase la altitudini cu turma după el. Devenise, cum s-ar zice, un profesor sceptic, oarecum mizantrop. Cînd distingea cîte-un apetit intelectual, printre elevii săi, îl invita acasă. Devenea amic, incapabil să fie profesor. Aceste amiciții îi împuținaseră simțitor biblioteca. Amiciția impune sacrificii materiale.

Între timp, dimpreună cu un grup de prieteni *întru entuziasm*, înjghebase o

revistă voluminoasă, intitulată *Viața contemporană*. Ceilalți înclinaseră spre titlul mai general și mai pompos: *Viața*. Adaosul "contemporană" era zîmbetul modestiei lui.

Entuziasmul care-i solidarizase era o idee, denumită ideea poporanistă. Programul revistei "literare și sociale", nu de "literatură socială", cum de la început fusese botezată de adversari, era simplu ca un precept al celebrului deschizător de uși deschise: La Palisse¹⁷. Redactorul cerea scriitorilor, artiștilor în genere, să aibă față de fenomenul țărănesc o atitudine artistică, adică imparțială. Să nu facă compot de țărani cum făcea Alecsandri, dar nici să nu disprețuiască pur și simplu starea primară a acestei clase inculte, brutale, instinctive, făcînd-o insuportabilă nasului estetizant. S-o facă să trăiască așa cum e, în adevărul social care-a creat-o. Departe de-a cere scriitorilor literatură țărănească, le semnală dificultatea unei literaturi avînd ca subiect țăranul și viața lui, din pricina perspectivei de cugetare obiectivă, pe care mai ales acest subiect o cerea creatorului.

Fusese înțeles atît de bine, încît ani de-a rîndul poșta redacțională îi adusesese vrafuri de poezii și proză care slăveau fad și năîng pe "țăranul împilat", "glia umedă de roua sîngelui", și pe "martirul ogoarelor". Natural, coșul redacțional respectase traiectoria: *tout à l'égout*. Dar și mai ciudat, reputația acestei reviste cu atitudine atît de eclectic artistică în fața clasei țărănești, creștea fals, formidabil de fals, în entuziasmul tuturor. Această revistă cu precepte pur artistice era socotită ca un organ literar de slăvire a țăranimii, ceea ce determinase o serioasă curiozitate și poate și caritate socială pentru țărani, fapt care îndeștula, într-o măsură, programul social al revistei, dar nu și pe cel literar. Venise războiul. Urmase exproprierea. Revista, cu același titlu, care acum părea o impertinență, reapăruse.

— De ce mai trăiești? Ce mai vrei? i se spunea. Vremurile împilării țăranilor au trecut. Lasă amintirea cruciadei duse pentru țărani. Ai liberat Sfîntul Mormînt; du-te acasă. Adică: dispari.

S-ar fi zis că nimeni nu observa — în genere subtitlurile sînt rareori citite — că pe coperta revistei figura mențiunea: "Literară și socială", și că, în cuprinsul său se discutau alte probleme sociale, tot atît de grave, și tot atît de miop primate pînă atunci, ca și problema țărănească de odinioară; și că, pe deasupra, revista — literară exact în proporția în care era socială — tipărea literatura cea mai publicabilă a epocii de după război. Se întîmpla cu *Viața contemporană* același fenomen al poreclei sau reputației, care ucid sau ascund realitatea.

¹⁷ * Referire la versul anonim, creat în cinstea căpitanului francez La Palisse (1470-1525): "Cu un sfert de oră înaintea morții sale încă era în viață", în sensul de "încă se lupta", și care, cu vremea, a ajuns la sensul strict, naiv. De aici și expresia: "Un adevăr à la Palisse".

Așadar, redactorul *Vieții contemporane* era socotit îndeobște, în domeniul literar, ca un echivalent al acelui ireductibil român care afurisea Parisul, pretinzând că acolo a murit de foame fiindcă nici un restaurant n-a vrut să-i servească mămăligă, sarmale cu varză și ciorbă de potroace.

Între timp, îndărătul celor două ferestre luminate, în vibrația amiezii spectrale, volumele lui Marcel Proust aveau în țara românească întâiul lector demn de epopeea insomniei lor, în straniile perspective ale timpului, discompus.

*

La poalele piramidelor, un copil egiptian, răsărit din nisip ca un fragment de umbră al piramidei, îți oferă un scarabeu. Acuma l-a găsit, scotocind nisipul. E cald. Ți-l vinde pentru prețul derizoriu de doi piaștri. Departe de-a te tocmi, îi mai dai doi piaștri, ca să n-ai impresia că-l furi pe bietul copil. Ai generozitatea omului care-a făcut o strălucită afacere.

Abia la Cairo, într-o cafenea, afli că scarabeul e *made în Germany*, și că zeci de negustori ambulanți îl vînd în cafenele — cum la noi se vînd alunele americane — cu un piastru duzina; acesta fiind prețul inițial.

La New-Castle, în Anglia, cumperi o brichetă originală, a cărei flacără în loc să fie stinsă de vînt, e întetită. "Ai dracului oameni englezii!" îți spui admirativ, făcînd din brichetă o alegorie a vitalității engleze, pe care vrăjmășiile continentale o sporesc. Dar pe vaporul care te aduce în țară, într-o zi de plictiseală, pe cînd îți răsucești admirativ bricheta, observi că și invenția britanică e *made în Germany*.

De la Madrid vrei să te-ntorci în țară cu puțin spirit specific, consemnat în artă. Cumperi niște castaniete al căror tril de toacă l-ai auzit, sedus, sunînd în mîinile nervoase ale dansatoarei spaniole, întovărășindu-i onctuosu-i șold.

Cumperi și o lamă de Toledo. E glorioasă ca un vers de epopee; e iute ca o limbă de șarpe; și-i înflorită, ca și cum pe luciul ei metalic o lună plină ar fi imprimat umbra unei frunze migălos zimțată.

Și castanietele, și lama de Toledo sînt *made în Germany*. Devii atît de bănuitor, încît te-ntrebi dacă blana ursului polar, călătorind la Pol pe un sloi de gheață, nu e și ea *made în Germany*.

În produsele sufletești și intelectuale cele mai diverse vanitatea are înfiorătoarea universalitate a produselor *made în Germany*. Orice revistă literară sau socială e un grup de individualități legate printr-un entuziasm comun — principiu de *temporară* înrudire — printr-o atitudine similară în fața vieții, în esență, se înțelege — dar și un grup de vanități, și poate mai ales. Iscălitura de pe copertă semnalează pe producătorul articolului, al prozei sau al versului din cuprinsul revistei. Desigur că e legitim și onorabil să fii proprietarul unei case ridicate prin munca ta; dar e foarte agreabil să stai pe pragul sau în poarta casei

tale, ca vecinii să te vadă pe soclu, ca trecătorii să te știe. Poate că mai mult decât existența casei de tine clădită, privirea vecinilor și a trecătorilor — admirativă sau invidioasă — ți-e răsplata efortului. Acea privire îți îngrașă sufletul și-ți dilată nările. Ea îți dă acolada.

Se întâmplă, natural, ca multe articole să nu fie iscălite. Modestie? Nu! Lașitate sau prudență. Nu-ți vine să iscălești articolul injurios, a cărui glorie se revarsă asupra-ți cu vînt de palme și praf de injurii. E atît de previzibil și normal acest anonim în care răutatea sau curajul sînt deghizate sub mască și pelerină, încît legea presei a prevăzut printr-un articol, că redactorul revistei sau gazetei e răspunzător de calomnia sau injuria cuprinsă în articolele anonime. Sînt și articole, mereu iscălite de un nume care e un pseudonim sau pur și simplu cu două sau trei steluțe. Dar cînd, într-un oraș, un singur om va umbla pe străzi mascat sau costumat, însă totdeauna cu aceeași mască și același costum, va fi cunoscut de către public mai bine decât toți cetățenii descoperiți. Așa că aceste pseudonime, departe de-a exprima modestia sau dorința de anonim, exprimă ori jena pentru numele adevărat — te lepezi de el, rebotezîndu-te — ori dorința de-a se singulariza în plină piață publică.

Revista *Viața contemporană* avea mulți proprietari stînd pe pragul casei lor, expunîndu-se privirii celorlalți. Cu alte cuvinte, avea mulți colaboratori. Sumarul ei, afișat pe copertă — pentru lesnicioasa edificare a lectorului — producea multe nume de intelectuali emeriți și artiști reputați. Rareori însă zăreai numele redactorului, de fapt directorului ei. Și totuși, el era colaboratorul cel mai statornic și cel mai proteic. O jumătate de revistă era scrisă de el, dar sumarul era iscălit de alții. Iar articolele de critică literară, pe care trebuia să le semneze — ca să dea sumarului prestigiul numelui său — cădeau în coada sumarului, acolo unde listele de mîncare anunță apele minerale, și termometrele, zero grade. Rol de scafandru, după cum se vede, nu importantă de far. Din această pricină, i se reproșa lipsa de productivitate. Căci nimeni nu-și dădea seamă că o revistă nu trăiește prin salonul de recepție — adică prin beletristică și articole — ci prin obscurul complex al gospodăriei redacționale: polemici, însemnări, recenzii și tot felul de rubrici permanente, strecurate printre producțiile de gală, dar sporadice. Aceste rubrici, aceste note dau unei reviste o anumită atmosferă, o anumită viață. Toate aceste rubrici permanente sînt atribuite totalității colaboratorilor — care acceptă cu un surîs modest denunțarea paternității lor colective — nu obscurului redactor, care e un șef de orchestră, nevăzut, și pe deasupra pe rînd și oricînd înlocuitorul anonim al fiecărui solist absent. Astfel, treptat, redactorul *Vieții contemporane* făcuse gloria altora: a tuturor colaboratorilor. Miniștri, dascăli universitari, academicieni, oratori publici, mari avocați, produceau în viața socială, ca un pașaport diplomatic, titlul de colaboratori ai *Vieții contemporane*. Vorbeau desigur cu oarecare deferență despre redactorul acestei reviste, dar cu deferența miloasă și compătimitoare a

copilului de țară, care odată ajuns, vorbește despre viața de martiră a bieteii maicăsa, pe care însă n-o mai frecventează, recunoscându-i jertfa mai mult decât valoarea, pentru a converti această jertfă într-un atribut moral al provenienței sale de jos. Prestigiul muncii anonime a acestui redactor, trecuse asupra revistei. Ori, revista erau toți, în afară de redactorul ei. Revista *Viața contemporană*, în gura unui fost sau prezent colaborator, se traducea prin orgoliosul plural "noi", împănat de singularul "eu", procurator al pluralului. Dar pronumele "el", al redactorului, era treptat exclus.

Așa că, încet cu încetul, însuși redactorul revistei ajunsese să se deposeze de revista lui. O iubea ca pe o faptă a unei colectivități. O idolatra ca pe un copil al altora, crescut numai de el. Pentru el, revista lui devenise o ființă de sine stătătoare, exterioară lui. Ciudat, acest om — care în viața privată nu purtase niciodată emblema românească, injuria, iar în viața publică nu depășise niciodată hotarul ironiei descriptive, nu exclamative — era înjurat pur și simplu. Drept răspuns la un articol în care dovedea nulitatea unui scriitor, era apostrofat cu vorbele: "bătrîn, neurastenic, maniac". Nu răspundea. În schimb, cea mai neînsemnată cîrtire sau defăimare a *Vieții contemporane* îi înarma luciditatea cu cele mai subțiri săgeți ale sarcasmului. Își apăra revista, reputația ei: singurul punct vulnerabil al impasibilității lui. Din această cauză, era atacat mai ales personal. Tăcerile lui însemnau pentru adversari un succes. Pe acesta li-l lăsa, zîmbitor.

Revista *Viața contemporană* avuse pentru el două semnificații. Întîia, comună tuturor întemeietorilor: aceea de arenă onestă, pentru lupta socială și literară. A doua semnificație îi era strict personală. La Universitate, apoi în viața de toate zilele, nu găsisese interlocutori. Mintea lui prea repede, corosiv lucidă, și prea înaltă, nu găsea între camarazii de vrîstă, profesie și viață, replica egală, comprehensivă, deopotrivă de elastică, deopotrivă de dură. Renunțase deci la oameni. Dar activitatea lui de la *Viața contemporană* nu era decât o veșnică scrisoare adresată anonimului din mulțimea anonimă: acela trebuia să existe. Fără de această ultimă speranță, desigur că redactorul *Vieții contemporane* ar fi renunțat la viață, după ce renunțase la oameni.

Pe acest anonim camarad al minții sale, pe acest frate într-o singurătate și înaltă veghe, nu-l căuta ca Diogene — poate fiindcă se temea să nu-l găsească. Dar lui îi scria. Pentru el vorbea. În fața lui se lupta. Activitatea consemnată în paginile revistei, în perspectiva ei totală, arăta o puritate de sinceritate, de onestitate morală și intelectuală, cum se găsește rareori numai în viața oamenilor care trăiesc sub privirea lui Dumnezeu, la o parte de tumultul vieții.

Două particularități îi dăduseră oarecare notorietate pitorească printre concetățenii săi: viața de noapte și fobia microbilor.

Un om care-și petrece nopțile primind lume la el acasă, organizînd sindrofii cu fatalele partide de cărți sau care face chefuri în oraș e reputat "om de viață".

Vocabularul clasificator însă n-a găsit alt cuvânt pentru cel care-și petrece nopțile trăind, în clipa când ceilalți dorm sau fac chef, decât acela de neurastenic. În noapte și printre cărți, acest om trăia ca pădurarul în inima pădurii. Și fața lui, învăluită în păr sălbăticit un pic pe tîmple și în barbă, avea oarecare asemănare cu chipul pădurarilor pe care-i vezi răsărind subț solemnele bolți vegetale, din umbra unui stejar, ca niște pustnici gravi, cu ochi limpezi și ageri, aducînd și cu bufnița și cu vulturul. Paloarea feții însă, aparținea cărților. Purta vaste pălării negre cu margine lată, și pelerină. Așa răsărea pe ulițele dosnice ale Iașului, mergînd spre Universitate. Dacă l-ar fi întîlnit prin ruinele Iașului, Rembrandt ar fi tresărit și l-ar fi privit lung și altfel decât rarii concetățeni care-l întîlneau, măsurînd ironici această apariție de umbră, cu prea multă lumină în față, și-atît de puțin actuală din punct de vedere vestimentar.

Trăsăturile acestui om, curbe, umerii obrajilor proeminenți, orbitele adînci, fruntea lată și dreaptă, nasul coroiat fără hrăpăreață ascutime, dovedeau o osatură fermă, nu bicisnică. Pe această osatură viguroasă, în finețea ei, din adîncul orbitelor, ochii priveau clar. Acolo le era locul, în adînc. Erau căprui, dar umbra orbitei îi făcea negri și parcă mai mari. Aveau ceva din rotunda claritate a ochilor de buhnă, mai ales că nasul pornea curb dintre ei. Nimic febril pe-această față. Calm, dar ager. Marile căpetenii militare așa visau. În preajma luptelor privindu-și ostile în bivuac la lumini de focuri arămii.

A doua particularitate a acestui om era fobia microbilor. Îi vedea presărați sarcastic pe toate cele: pe mîna prietenilor, pe clanța ușilor, pe cartonul țigărilor. Fumător pasionat, nu-și fuma țigara decât după ce-i pîrjolea cartonul la flacără, făcînd din el un fel de frigărui fierbinte. Din această cauză, buza de jos era ușor arsă. Acești microbi, permanenți pe toate cele, îi dădeau gesturi alegorice parcă. După ce strîngea o mîină — politicoș, nu întorcea spatele celor care-i întindeau mîina — scotea dintr-un buzunar o sticlută cu sublimat sau cu alcool de peste patru-zeci de grade, și se dezinfecta. Microbii îl izolau complet de viață. Nimeni nu-i făcea vizite, nimeni nu-i pretindea.

"Lasă-l, domnule, ăsta trăiește noaptea ca huhurezii și se teme de microbi!"

Nimeni nu-și dădea seamă ce zîmbet ironic avea această viață de noapte și această fobie de microbi. Poate că nici el nu-și mai dădea perfect seama. Dar există o formulă mai fericită și mai cuviincioasă — care să te izoleze de oameni, fără a le spune: "Da-ți-mi pace, imbecililor!" — decât viața de noapte și fobia microbilor? Căci aceeași mîină care se dezinfecta după ce strîngea o altă mîină, nopți întregi, fără

mănuși și fără sublimat, și le petrecea mîină-n mîină cu volumele lui Tolstoi, Dostoievski sau Proust. Continua desigur și cînd era singur să-și flambeze cartonul țigărilor, dar mirosul și gustul de ars, nu distrugerea microbilor, îi deveniseră încet cu încetul, tot atît de necesare ca și tutunul.

*

Iașul are o grădină, Copoul, reputată frumoasă prin decret municipal și cor civic. E frumoasă în măsura în care orișice grădină cu flori și copaci bătrâni e frumoasă... Atributul floral și vegetal nu-i lipsește: prin aceasta e grădină. Ca să fie frumoasă, însă, grădina trebuie să aibă acel echilibru subtil, acea transfigurare a naturii, care face altfel frumoasă o armonie de culori zugrăvite, alături de culorile livezilor și-ale luminii. În lunca ei natală, floarea necultivată e sinceritatea, e candoarea luncii, și e frumoasă fiindcă exprimă această sinceritate, această candoare, care depășesc arta, conviețuind alături cu ea. Dar în clipa când nu mai răsare din pământ împodobindu-l involuntar, ci e așezată de mîna omului într-un pământ îngrădit, cultivat, destinat înfrumusețării, floarea e supusă acelorași legi artistice, ca și sunetul în fraza muzicală, ca și vorba în vers, ca și culoarea în pictură. Frumoasă în sine, latent, ea ori devine frumoasă prin armonia care o însumează altfel decît natura, ori devine sunet fals, pretențios, vulgar, ca tot materialul prim artistic, pe care mîna omului nu l-a înviat prin creațiune, desprinzîndu-l din natură. Așadar, într-un parc, într-o grădină publică, nu mai apreciezi materialul vegetal și floral din care sînt alcătuite, ci existența sau inexistența armoniei artistice, a creațiunii omenești.

Din acest punct de vedere — adică respectînd firescul criteriu — grădina Copou e slută și vulgară. Ea indispuce ochiul ca un salon de mahala pregătit pentru recepția deputatului, ca o romanță a lunii dedicată primarului, ca o poezie epică închinată cutărui general de brigadă.

Ca și Mitropolia ieșană, și ca și atîtea clădiri recent înălțate pe blîndelee uliți ale Iașului, ea nu respectă armonia florentină a zării ieșene, atît de pur ondulată de linia dealurilor, că pare un vâl fluturînd de pe umerii goi ai unei madone care se închină — și sfidează, grosolan epatată, modestia artistică a ruinelor ieșene. Totuși, ieșenii se plimbă pe aleile Copoului și îl admiră, aceiași ieșeni care compătimesc Bucureștiul, fără să cunoască Cișmigiul, grădină grasă, care nu-i departe de frumuseță, deși plină de doici, de ordonanțe și de boanghini.

Grădina Copoului debutează printr-o alee centrală, mărginită de o parte și de alta, cu bănci vopsite verde. Arhitectul grădinii a avut desigur concepții grandioase. El a vrut oarecum să cînte din ocarină fanfare eroice. A izbutit. Această alee dominantă a Copoului, e ridicolă și pretențioasă. A reușit organizatorul grădinii să facă din ea un pretext pentru alee, cum bătrîneța face din capul omenesc un pretext pentru dilatarea cheliei. Cît de just ieșană ar fi fost o întortochiere de poteci printre straturi de flori! Ce viață armonios distribuită ar fi dat grădinei aceste poteci alegre, chemînd perechile în toate părțile cu zîmbete de flori — în locul acestui fals bulevard, odios ca un guler înalt și rigid pe gîtul unui copil

limfatic. Această alee centrală e plină ca vestibulul unui dentist celebru. Lumea stă și se plimbă acolo numai. Restul grădinei e gol; copacii nu se plimbă. Când se dau serbări — *kermeze*: așa anunță afișele — grădina e neîncăpătoare, adică aleea, faimoasa alee, căci grădina e aleea precum aleea e grădină. Două mișcări în răspăr, în sus și în jos. Ce fac oamenii aceia? Se plimbă? Nu! Se freacă unii de alții ca periile în mânile lustragiului, atunci când își iau avîntul. Se respiră, nas în nas, ca miopii când se întîlnesc cu felinarele. Se împroașcă neconținut cu praful scărmanat de pașii lor îndesați. Asta se cheamă a lua parte la o *kermeză*.

În fundul aleei, ca un sughiț al perspectivei, se ridică un obelisc, la picioarele căruia, așezați pe labe, patru lei de piatră — poate că-s sfîncși — veghează. Acești lei, de cînd au devenit de piatră s-au îngrășat. Au oarecare asemănare cu obezitatea scroafelor, dar sînt lei. Botoși și mahmuri ca începutul unui formidabil gutunar în nasul bont al unui om fălcos, n-au batistă fiindcă sînt lei. Nu rag, nu urlă, nu mîrîie, dar fâlcile lor de piatră abia pot stăpîni o vărsătură în cascadă.

Bieți lei ai Africei, cine v-a pus să deveniți celebri ?

Al doilea edificiu al acestei alee, e vegetal: un tei bătrîn, cu floare și umbră dulce. E numit — de aici se naște catastrofa — teiul lui Eminescu.

— Aici visa Eminescu, îți explică ieșeanul, arătîndu-ți teiul încercuit de bănci populate.

Aici n-a visat niciodată Eminescu, subț acest tei situat pe aleea principală a Copoului. Căci dacă așa înțelegea Eminescu să viseze, se instala cu scaunul și masa "de brad" în galantarul celei mai mari magazii de pe strada Lăpușneanu. Eminescu n-a visat în fața nimănui. Avea o pudoare cu dimensiuni de munte abrupt, asasin pentru turiști.

Tu, oricine vei fi, citește cît vrei slova lui Eminescu, fii familiar cu ea cum ești cu cerul de deasupra ogrăzii, aibe-o în gură cît vrei și cînd vrei ca pe-o pastă de dinți și ca pe un șpriț de la gheață — dar lasă-i viața, lasă-i visul. Nu crede că visa așa cum stai dumneata în fața fotografului, nici cum te razemi în cot de balustrada lojei, la concertul fără muzică melodioasă.

Nu!

Eminescu, omul acela care avea o bucată de cer în loc de frunte, în clipa cînd îndoia spre pămînt creanga de luceferi a cerului, poate rodea în dinți un vîrf de creion, sau își mușca musteța, *singur*, fără să-l vadă și să-l știe nimeni.

Și-n clipa cînd, cu crengile toamnei în brațul lui, arăta:

*"Vezi, rîndunelele se duc,
Se scutură frunza de nuc,
Se lasă bruma peste vii,
De ce nu-mi vii? De ce nu-mi vii?"*

...nu crede că era ca Hamlet când o trimete, pe scenă, pe Ofelia la mînăstire!
Nu! Într-o crîsmă de mahala a Iaşului, cu răspopitul Creangă, urît ca o gorilă şi bun, ca un miros de fum şi baligă în soare, în faţa unei sticle de poşîrcă — chipul lui Eminescu zîmbea lui Creangă, ciocnind paharul, şi sufletul lui dezlega toamna, cu gest de orizont.

Subt teiul lui Eminescu, tinerii visători ieşeni fac inhalaţii eminesciene.

La stînga aleei, subt un chioşc circular, nechează fanfara militară. Faţă-n faţă cu chioşcul alămurilor, de cealaltă parte a aleei, un pavilion cu ferestre colorate transportă în această grădină, nu departe de faimosul tei, visul cu halbe de bere, sirop, gustări în scobitoare, şpriţ şi alune americane.

Iată grădina Copoului.

Dar în fundul ei, într-un zaplaz înalt de scînduri putrede, vizibilă numai prin clanţă, atît e de mică şi de ştearsă, se deschide scîrţîind o uşiţă. E situată în grădina Copou, cum sînt uşele cămarilor: în fundul obscur al casei. Pleci capul, îndoi umerii — uşiţa e scundă, ridici piciorul — pragul e nalt, ai impresia că escaladezi o fereastră — şi intri deodată, lăsînd în urmă toate amintirile urbane, în cea mai dulce lumină din cîte ţi-a fost dat să întîlneşti. Crezi că-i un fum albăstrui ca cel de cetini în dreptul pădurilor de brazi, dar nici brazi nu-s, nici fum nu-i. E lumina îndulcită într-atîta, încît îţi pare fum. O potecă lungă, acoperită cu iarbă, romaniţe şi rochiţa-rîndunelii, printre păpuşoi, se apleacă la vale şi se duce, se duce cu mişcări de izvor pînă departe. Şi iat-o revărsată-n aer, miere şi-n dealurile albastre, uşoare, fluide ca un cer de toamnă coborît pe pămînt ca fumul de tămîie din cădelniţă. Îţi vine să înclini capul pe umăr surîzînd. Unde eşti? Parcă s-au născut aici, din aer şi melancoliile luminii, versurile:

"Pe-un picior de plai

Pe-o gură de rai..."

Numai contururi blînde, ca versul *Miorişei*. Nici-o asperitate, nici-o duritate. Toate liniile au curba obrajilor de copii şi a dezmierdărilor pe frunte. Acolo-i păpuşoi; acolo-s vii; acolo în verdeaţă e o casă, e un fum; acolo latră cîinii; acolo sună o talangă; acolo cîntă un cucuş; acolo cade alb un zbor de hulubi; acolo-i un cuc; acolo-i o mierlă... Şi peste toate, lumina ca tăcerea unui surîs şi ca somnolenţa unor mari ochi albaştri.

Ce semn se desprinde de pe hotarul luminii? Cine te priveşte peste marginile lumii, ridicat deasupra ei?

Orizonturile s-au deschis ca nişte mari vitralii. Zărilor sînt mai adînci, lumina mai afundă şi limpede ca tăcerea unei mulţimi îngenuncheate.

Ceahlăul!

În clipele de mare cumpănă şi îndoială, aşa se arăta prezenţa lui Dumnezeu,

pustnicilor deznădăjduiți, cu credința zdruncinată.

Ceahlăul! Flacăra albastră desprinsă din albastrul zărilor. Cunună de fum peste cenușa norilor. Pisc în soare deasupra trecutului. Și ai descoperit semnul poruncii. Îi vei da ascultare. Niciodată nu vei părăsi orașul mort. Ceahlăul ți-a dat, albastră, acolada azurului.

O simplă ușiță de lemn despărțea Copoul de golful albastru al plutirii spre Ceahlău. Tot atât de bruscă fusese, pentru Dănuț, tranziția de la viața ieșană — cea pe care o cunoscuse în timpul zilei — la atmosfera odăii în care trăia redactorul *Vieții contemporane*.

Numai strigătul trufiei lirice a lui Jean-Cristophe în clipa când cunoaște întâia iluminare a prieteniei — "*J'ai un ami!*"¹⁸ *J'ai un ami!*" — ar putea traduce cadența inimii lui Dănuț, după ce făcuse, împreună cu Mircea, întâia vizită acestui om.

Iată răsfrîngerea imediată în scrisoarea pe care Dănuț, chiar în acea noapte, i-o scria Monicăi:

"Dragă Monica,

Fac mea culpa, fiindcă sînt cinci dimineța și nu dorm, și fiindcă nu ți-am ascultat mai demult îndemnul de-a cunoaște pe fostul tău profesor de la Facultatea de litere. Ce vrei? Noțiunea de profesor universitar — și încă de literatură — mă crispează ca valeriana pe pisici.

Știu! Mi-ai spus de atîtea ori — și m-ai convins — că acest profesor nu invită literatura pe patul lui Procust; că n-are cîntar farmaceutic pentru vis, nici basculă decimală pentru viață; că vorbele lui nu merg în pas de defilare, ci, dimpotrivă, au elocința încîlcită și abruptă a pasului împleticit pe clinuri de munte neumblat — totuși...

Ce-i bun pentru alții nu-i bun pentru tine. Mic sînt desigur, față de un Eminescu, față de un Caragiale, dar eu sînt eu, altul decît Eminescu, altul decît Caragiale, și călăuza unică pentru cunoașterea lor, eu, intactul, cunoscut numai de tine, nu puteam s-o accept.

Această neacceptare era poate și închipuirea tinerească a oricărui începător că nu poate fi înțeles de alt om — oricît de inteligent și comprehensiv — mai în vîrstă decît el, dar și pudoarea — trufie a pudoarei — de planetă nouă, pe care nici o lunetă astronomică n-a întîlnit-o.

Ți-am mai spus ce dar ai tu — miraculos pentru mine ca mersul lui Isus pe ape — de-a mă deschide clar în fața ta. Lîngă tine sînt eu în întregime, fără nevoia de-a mă dovedi și explica. Lîngă alții sînt ca o casă ermetic închisă deodată:

¹⁸ Am un prieten! (Fr.)

ferestrele dispar zidite, ușile dispar tencuite. Lîngă tine se deschid de la sine ferestre mari prin care vezi tot. E ca o amplă respirație a plămînilor mei. E ca o dezlegare a înghețului. E ca o dispariție de nouri masivi. Sînt eu, dar sînt în întregime subț privirea ta. E mai mult decît dragostea. E o senzație de primăvară care izbucnește din pămînt cu florile și cu jivinele deopotrivă.

Dar tu ești Monica.

Nu-mi închipuiam ca alături de un alt om, fără de elanul iubirii, miracolul să se repete. Totuși s-a repetat. Am avut fericirea de-a fi profund străveziu alături de un om pe care atunci l-am cunoscut, de care nici dragostea, nici amintirile nu mă legau. Acest salut, această totală descoperire a ființei intime, care-și pleacă nu pălăria ci misterul opacității în fața unui alt om, l-am cunoscut din nou, și altfel decît lîngă tine, în această noapte. Înțelegi ce mă leagă și cum mă leagă de acest om. Sînt fericit că tu l-ai prețuit înaintea mea, fiindu-mi tot tu, și de astă dată singură călăuză spre singurele mele bucurii.

Voi cerca să te fac să participi la această vizită.

La unu noaptea mă opream, însoțit de Mircea, în fața ferestrelor luminate, care răsturnau o punte galbenă de-a curmezișul străzii, oglindindu-se și-n zidul din față, ca două vechi icoane.

Mircea a bătut la o fereastră. Și Mircea, și eu, aveam un aer de conspiratori. Eram neliniștit. Iar trebuia să vorbesc, și pe deasupra, în fața unui om inteligent dar cu totul necunoscut mie. Mă pregăteam parcă să dau un examen, să pledez un proces. Eu, cel cu vorbe somnoroase, lipsit de spontaneitate, fals de cîte ori doresc să fiu cît mai natural în fața unui necunoscut demn de stimă — îmi aduceam sufletul de ureche, ca pe un copil care nu vrea să spuie bună ziua musafirilor din salon. Și pe deasupra era în gîndurile mele zăpăceala festivă a orașelor de provincie în preajma sosirii regelui. Dar drumul de la ferestrele dinspre stradă, pînă la ușa de dindos, m-a schimbat. Închipuiește-ți poarta: o poartă din acelea de lemn, strînsă în alveolele pămîntului îngrămădit în jurul ei. Are un lacăt și zăvor, și nu se deschide decît o dată pe an, toamna, cînd intră lemnele și căruța cu legume. Portița ei e îndărătnică și buclucașă. E caracterizată prin aceea că nu vrea să se deschidă. Trebuie s-o hurduci, s-o salți, s-o împingi cu umărul, și abia după îndîrjită luptă izbutești s-o dai în lături, într-un scîrțuit mîrîitor.

În ogradă, iarbă deasă și grasă ca în ograda unei mănăstiri. Pămîntul e ondulat, plin cu gheburi și scobituri, așa că pasul trebuie să fie atent și capul inclinat.

Era noapte neagră cu cîteva stele. După lumina puternică a ferestrelor din față, ochii noștri nu mai distingeau nimic. Bîjbîiam în urma lui Mircea. Și cei cîțiva pași de la ferestre pînă la ușa de dindos, mi-au rechemat fulgerător amintiri din copilărie. Știi dorul nostru — tu, Olguța și cu mine — de mister, de aventuri, prin noaptea livezii de la Medeleni. Instinctiv ne îmbrăcam cu pelerine. Olguța, în

frunte; noi, în urmă. Eu îmi închipuiam — gîndul detronează șefia de fapt a Olguței — că sînt căpitan de haiduci și că-i conduc la un atac nocturn. Mergeam de jur împrejurul casei; broaștele, cu saltul lor moale, îmi dădeau bătăi de inimă: un licurici mă făcea să tresar, ca un ochi de lup. Dar făceam o baie de mister eroic. Îmi încruntam sprîncenele — ca să fiu mai fioros — eram convins că am voce de bas, musteți și pumni care-ar fi ucis un bou și dărimat un zid. Îmi încordam mușchii, și simțeam parcă duritatea defensivă a unei zale ascunsă sub cămeșă. Era în mine și spaima celor din casa împrejmuită, și calmul încordat al haiducilor care atacau... La urmă ajungeam în bucătărie. Eram decepționat de cozile bucuroase ale cînilor, de sunetul farfuriilor spălate, de zîmbetul babei care ne oferea cucoșei — dar și fericit că eram, în sfîrșit, la lumină, între oameni.

Ce formidabile instantaneități are sufletul nostru! Această ogradă necunoscută, prin care bîjbîiam spre un om necunoscut, îmi devenise familiară după întîiul pas, ca și cum, orb, aș fi zîmbit în ograda copilăriei mele, căutîndu-vă pe voi.

Am așteptat în fața unei uși de lemn cu geamlîc, dînd pe un coridor întunecat. În sfîrșit, în fund, s-a crăpat o ușă vestind lumina dinlăuntru, și a apărut, cu părul vîlvoi și barba zburlită, c-o pelerină pe umeri și o lumînare în mînă, un fel de stareț împresurat de mari palpitări de umbre și lumini. Era ceva subpămîntean în această apariție, ca o întîmpinare din vechi veacuri, în fund de catacombe. Uitasem că sînt în Iași, că trăiesc în această epocă. Eram în preajma unei legende.

Învîrți cheia în broască, așeză lumînarea pe un dulăpaș de lîngă ușă și dispăru grabnic, proiectîndu-și filfîirea enormei umbre.

— Nu intrăm?

— Stai să-nchidă ușa. Se teme de curenți, zîmbi Mircea.

Am intrat. Respectînd parcă un rit, Mircea luă lumînarea de pe dulăpaș, călăuzindu-mă. Miros umed de pivniță leguminoasă, îmbinat cu căldură de pod încins. Scîndurile se cutremurau sub pașii noștri, ca o barcă veche. Pe lîngă ziduri, teancuri de reviste și de cărți. Ne simțeam spionați de ochi de șoareci. Lîngă ușa odăii, un butoi; pe perete, un portret îngălbenit al lui Eminescu. Un Eminescu îngrășat la jață, puhav, cu musteață groasă, și ochi rătăciți.

Am intrat în penumbra unei odăi îmbibată de fum tabagic. În treacăt am zărit patul, un bec electric suspendat ca un păianjen, deasupra căpătîiului, o masă plină de cărți, o cană galbenă cu reliefuri, acoperită cu un șervet.

Și din această odaie am pășit brusc în viscolul incandescent al odăii cu ferestre luminate. Eram ca într-un fulger de magneziu.

Îți mai aduci aminte, Monica, de o fotografie dintr-un album de la Medeleni, reprezentînd un călugăr franciscan, încins cu o frînghie, în mijlocul Pieții San-Marco, învăluit în zboruri de hulubi? Înlocuiește hulubii cu cărți, Piața San-Marco prefă-o într-o vastă bibliotecă fumegîndă, și vezi în mijlocul ei un călugăr

franciscan, cu pelerină de umeri, împrejmuit ca de un zbor de cărți. Așa l-am găsit pe profesorul tău. Cărțile nu mai erau hîrtii neînsuflețite. Vibra în ele o agerime, o palpitate de zbor. Și le vedeai pretutindeni. Din podele pînă-n tavan, de-a lungul păreților, numai rafturi lungi, îndoite sub greutatea cărților. Între ele, nici o aliniere rigidă, nici o constrîngere ordonată; o dezordine voioasă, exuberantă. Toate erau strîmbe, zburlite, îndoite; unele parcă voiau s-aplaude, altele să cadă, altele să sară. Din unele se țuguia cîte-o fițuică lungă, atît de lungă încît se înclina ca fumul. Din altele răsăreau broșuri colorate. Altele aveau capac un caiet coșcovit. Dar nu numai rafturile ticsite, ci mai ales odaia era inundată de revărsarea cărților. Teancuri de tomuri in-folio, legate în piele, mărgineau ca un zid chinezesc rafturile de jos. Subt cele două ferestre, cetate Ungă cetate, se înălța Viața contimporană legată în carton. Pe scaune, iarăși cărți. O dormeză era acoperită cu reviste și broșuri. Pe podele, ca o procesiune de cămile, gheburi de volume, prelungite pînă departe de șiruri desprinse. Toate erau răsfoite, desfăcute, strîmbate, însemnate, cu marginile des adnotate, cu textul subliniat cu roș și albastru. Trăiau. În jurul acestui om plutea un zbor de cărți îmblînzite. Aveai impresia că nu le caută, că vin singure, că un semn de-al lui ar fi chemat zborul galben al volumelor lui France sau filfîirea roșie a volumelor lui Dickens; că o simplă poruncă a ochilor lui ar fi prefăcut încăperea într-o foșnitoare roire de culori, ca văzduhul exotic al pădurilor tropicale. Și părul, și barba lui, păreau răscolite de zboruri, de vînturile lor. Își uitase pelerina pe umeri. Aburii fumului de tutun se îndoiau deși în jurul lui. Ne privea. Abia atunci i-am văzut vioiciunea ochilor. Era parcă ceva vrăjitoresc în această arătare scăldată în lumina tare ca o reverberație de munți calcaroși. Omul acesta zidit în bibliotecă, brumat de fura de tutun de-a lungul nopților, avea ceva dominator, o năprasnică vitalitate. Nu era nici ostenit, nici îndoit, nici bătrîn, deși sur: Satan, răsărind pe vîrf de stîncă, arătînd cu un deget omului care-l visează lumea prăvălită-n văi, această vibrație trebuie s-o aibă, această înălțare a frunții, acest port al capului.

Prezența lui întetește, distribuie o trepidație în gînduri, o dezordine care-ți face sufletul asemănător cu odaia în care ești. Te simți răsfoit, mînuit, adnotat. Ești o nouă carte îmblînzită în această pădure de cărți. Și simți deodată, stînd în picioare, neîndrăznind să alungi cărțile de pe scaune, că sufletul e la el acasă..."

*

Bătuse la fereastră, trecuse prin ogradă, după ce-și exercitase umărul la porțiță. Acuma aștepta în fața ușii întunecate. Se familiarizase și cu ograda, și cu riturile casei.

Era atît de puternic mirosul de frunză nouă, iarbă crudă și liliesci în floare, încît îți venea să răstorni capul pe spate, ca femeile sărutate pe gură.

Ușa din fund se crăpă luminos. Aceași apariție în falduri de umbre și lumini, cu lumînarea în mînă. Ca niciodată însă, ușa de afară se deschise. Flacăra lumînării rămasă pe dulăpașul de lîngă ușă, în revărsarea de aer proaspăt, se înclină suplu, răsturnînd lungi fluturări de umbre, pînă departe, prin întunericul ogrăzii.

— Dumneata ești, domnule Deleanu?

— Eu sînt. Bună seara, domnule profesor.

Două brațe impetuoase desfăcură pelerina, proiectîndu-se pe stele.

— Domnule Deleanu! Domnule Deleanu! Ce catastrofă e respectul! Dumneata îmi spui "domnule profesor" cu un ton atît de reverențios, încît mă insultî! Și ai dreptate. Tinereța trebuie să insulte bătrîneța prin respect. Domnule Deleanu, cel mai grav păcat al omului este bătrîneța. Înțelegei dumneata ce-i primăvara?

Dănuț zîmbi, respirînd larg.

— Te înșeli, domnule Deleanu! Să-ți spun eu ce-i primăvara. Acum treizeci de ani — simți dumneata ce monstruoșitate e în gura unui om să poată spune: acum treizeci de ani eram tînăr!; acum treizeci de ani eram un imbecil fudul de ce aveam în cap, nu de cum era capul pe dinafară. Eram genial, domnule Deleanu, te asigur. Tinereța e genială. În loc să mă admir în oglindă, mă uitam în cărți. Ședeam în Tatarashi, într-o casă cu lut pe jos. Dacă vărsăm apă se făcea glod. Zvîrleam țigările oriunde. Era o dezordine înfiorătoare. Recitam versuri cu voce tare. Șuieram partiturile operelor romantice, de la un capăt la altul. Somnul mă ofensa. Nu-l puteam accepta... Și cînd venea primăvara, întîia noapte de primăvară, ieșeam pe pragul casei; o casă de mahala, domnule Deleanu, o casă de bărbier; dumneata nu cunoști așa ceva! Și ce crezi că făceam? Crezi că eram umilit că afară-i primăvară și ghetele mi-s rupte, și pantalonii peticiți? Nu, domnule Deleanu! Eram fericit. Îmi spuneam: "Mă, băiete, a venit primăvara. Aștepți o fată. Te iubește. O iubești. O aștepți." Nu așteptam pe nimeni! Dar dragostea era pe pragul casei mele. Toate fetele lumii puteau să vie. Asta-i primăvara! Să fii calic, să nu te știe nimeni, să stai pe pragul unei case de mahala, și să fii împăratul dragostii... Acuma... acuma dumneata îmi spui "domnule profesor", afară-i primăvară, și-mi vine să strănut. Strănută. Poftim în casă, domnule Deleanu. Și închide bine ușa. Natura nu respectă pe oamenii bătrîni!

Trecură în odaia albă de lumină și de fum. Dănuț își rezemă geanta pe fereastră, așezîndu-se într-un scaun legănat pe tălpi curbe de lemn.

— Azi am avut o mare bucurie, domnule Deleanu. Am căpătat un permanent pe Căile Ferate. Uite-l: e de piele galbenă, cu fotografia mea. Sînt fericit. N-am să călătoresc niciodată. N-am să-l utilizez. Dar acest carnet... — îl agită cu mîna, juvenil — ...mă face stăpîn pe o țară întreagă. Îl am aici în buzunar, și pot pleca oriunde. Deschid carnetul și știu că pot pleca în Bucovina sau în Ardeal. Asta-i fericirea, domnule Deleanu: să deții simbolul unui grup de virtualități. Asta-i tinereța: simbolul virtualităților viitorului. La întîi ianuar 1923, biletul acesta, tot

așa de galben și tot așa de curat, va fi un simplu permanent expirat, amintirea nici unei călătorii. Asta-i bătrîneța, domnule Deleanu: un permanent de viață în ziua expirării...

— Dar bucuria permanentului pe Calea Ferată?

— Asta-i senilitate, domnule Deleanu!

Pelerina-i căzuse de pe umeri, pe marginea fotoliului. Nu se instala pe scaun, decît în treacăt. Fiecare năvală de gânduri, indignare sau entuziasm, îl ridica în picioare, mobil și vivace ca popîndăii la margine de drum. Era îmbrăcat cu un surtuc de stofă gălbuie cu pătrățele negre, a cărui formă oscila între tunică și pijamaua de odaie. Manșete cilindrice, de modă veche; guler moale resfrînt; cravată neagră cu nodul făcut de-a gata, cam strîmbă.

Uneori ochiul drept avea încrețirea ochiului de bijutier expert, cînd îl concentrează prin monoclul tubular al lupei, asupra unui diamant. Acest gest, care-i asimetriza fața, strîmbîndu-i sprînceana ochiului drept, exprima efortul de-a formula un gând obscur.

În clipele de popas pe scaun ședea picior peste picior, arătînd ghetе bătrînești cu margini de elastic, și urechile ieșite afară. Te-ai fi așteptat la eforturi artritice sau reumatice. De unde! Unghiurile genunchilor erau prompte, dînd un neastîmpăr juvenil picioarelor, contradictor cu încălțămîntea.

Atent, pîrjolea cartonul țigării la flacăra unui chibrit. Alături, pe birou, cartonul unei cutii cu țigări era acoperit cu inscripții mărunte, unele subliniate cu creionul roș. Dănuț desluși un galop de litere: *"Majoritatea scriitorilor privesc sufletul omenesc cu luneta astronomică. Rezultatul: aproximative hărți cu linii groase. Proust îl privește cu microscopul, fiindcă e altfel situat față de suflet"...*

Cu ochii la cartonul cutiei de țigări, Dănuț zîmbea. Îi surprinse privirea și zîmbetul. Își trecu mîna prin păr, trăgînd din țigară fum gros.

— Domnule Deleanu, sînt un om vicios. Uite ce-am ajuns: o mîină și un creion. Restul nu mai există. Scriu, scriu, scriu. Sînt o notă pe marginea cărților. Am vrut să mă vindec. Am închis în birou toate colile de hîrtie, toate caietele, tot ce era susceptibil de-a fi mîzgălit. I-am dat cheia lui domnu Balmuș, rugîndu-l s-o ție o săptămîină. Care crezi c-a fost rezultatul? Uite-l: scriu pe cutiile de țigări. Uitasem să închid și creioanele! Ce diabolică invenție, domnule Deleanu, instrumentele de scris! Dumnezeu l-a făcut pe Adam, din coasta lui Adam a rupt-o pe Eva. Păcatul vieții e dar dumnezeiesc. Dar diavolul a desprins o așchie din cornița lui și a întins-o omului. Era instrumentul scrisului... Cînd ți-ai petrecut viața scriind, ridici capul la bătrîneță, dîndu-ți seamă prea tîrziu că păcatele lui Dumnezeu sînt ale vieții, dar păcatul scrisului e împotriva vieții. Cu fața în aburii tutunului, zîmbi privind ferestrele. Spune dumneata, domnule Deleanu, în noaptea asta de primăvară n-ar fi mai cuminte, decît să grifonez cartoanele cutiilor de țigări, să fiu sus pe Ceahlău?... Te-ai suit pe Ceahlău?

— Pînă sus, nu. Am fost la Durău.

— Se poate, domnule Deleanu? Atunci nu știi nimic! Sări de pe scaun, avînd desigur Ceahlăul în fața ochilor. Noaptea pe Ceahlău cu amici! Altceva nu există! Ai douăzeci de ani, o pelerină pe umeri, și ești pe Ceahlău! Nu trebuie să uiți tutunul! Dacă n-ai țigări, te-arunci de pe Ceahlău la vale, ca să ajungi mai *presto* la un pachet de mahorcă... Hei, domnule Deleanu, dar ca s-ajungi pe Ceahlău nu poți umbla cu fleacuri: cu automobile, cu motociclete, cu aeroplan. Erezie! Te duci cu clasa treia pînă la Pașcani. Mănînci bine la o crîsmă: o fleică, o bucată de pastramă; bei un pahar de vin. După aceea angajezi un landou... Zîmbea către Dănuț, învîrtind din mîină. Îi sclipeau și ochii și nările. Domnule Deleanu, din landou vezi lumea altfel. Landoul nu e un vehicul, e un criteriu. Peisagiile intră și iesă cu respirația dumitale, ca fumul țigării încorporat în plămîni. Dumitale nu se poate să nu-ți placă să stai pe canapea, cu picioarele pe părete. Stai comod și *exuberant* în același timp. Uite-așa stai în landou! Trupul în fund, picioarele pe scăunașul din față; cerul la cap, cerul la picioare. Caii au zurgălăi. Spinarea vizitiului e plină de soare. Și deodată se deschide valea Moldovei...

Își dădu brațele în lături — cu ochii în extaz — așa cum poate Dumnezeu le-a dat, împingînd munții să onduleze tot mai argintiu albaștri spre cununa zărilor, ca să facă loc apei cu fulgere de-argint pe văi de soare.

— Domnule Deleanu, îl cunoști pe Sadoveanu?

Dănuț făcu un gest vag.

— Domnule Deleanu, toată valea Moldovei, toată lunca Siretului sînt Sadoveanu. Acolo te descoperi în fața artei lui Sadoveanu. Asta înseamnă literatură: să-ți aparțină natura. Sadoveanu e cel mai pur arcuș al prozei românești. Moldova, toată Moldova, e vioara pe care cîntă Sadoveanu... Luna pe care o vezi răsărind la Agapia deasupra brazilor negri, "cu lumina ei fecioară", e a lui Eminescu. Nimeni nu i-o poate lua. El o dăruiește plină, de cîte ori răsare, lumii românești. Sadoveanu a dăruit României valea Moldovei și lunca Siretului... E teribil omul acesta, domnule Deleanu! Are ochi mici de elefant și vede tot, nimic nu-i scapă. Am călătorit odată, cu el și alți amici, pe Bistrița, cu plutele. Eram scandalizat! Eu mă agitam ca un negustor de haine vechi care se tîrguiește, pe cînd Sadoveanu juca șah, pe Bistrița. Nu se uita la nimic. Nu vedea nimic. Fierbeam! Să-l auzi pe Sadoveanu la Toance, în loc să urle, că spune placid: "Șah la rege!" Ei bine, domnule Deleanu, peste o săptămînă îmi trimetea o nuvelă pentru revistă. Văzuse tot, domnule Deleanu. Nimic nu-i scăpase. Înghițise Bistrița cu Toance cu tot, pe cînd juca șah. Pînă și un cuc, pe care-l auzisem cîntînd în timpul drumului, cînta în nuvela lui, "*mirat*" așa cum cîntase în natură... Iar am ajuns la literatură! Vezi, domnule Deleanu, asta-i bătrîneța: pornești cu landoul de la Pașcani, și-n loc să ajungi la Ceahlău, ajungi la Eminescu și la Sadoveanu! Pe lumea cealaltă — să zicem — cei care-au trăit se vor duce în rai; cei care-au scris, în infern. Infernul,

domnule Deleanu, n-are miros de pucioasă și piatră arsă; are miros de cerneală și creion. E o foaie de hîrtie plană, cît planeta Venus, pe care scriitorii au devenit instrumente de scris. Asta-i tortura! În vecii vecilor vor scrie fără odihnă... Dar, oricum, parcă tot e mai plăcut decît s-asculți în paradis predicele sau anecdotele cutărui om politic, să fii în manuscrisul gheenei ordonanța penei lui Voltaire...

Ar fi fumat neînterupt țigară de la țigară, dar prăjirea prealabilă îi impunea opriri. Și Dănuț fuma mult. Fumul se îndesise. Era ca un început de ceață în jurul reverberului unui chei londonez.

A doua zi dimineată Dănuț avea proces la judecătorie. Trebuia să se deștepte cel mult la opt. Apoi venise hotărît să dea caietul: să scape de această incertitudine, de această obsesie. Uitase și de una și de alta. Și alții păteau ca el. Scopurile vizitelor rămîneau la ușă. Dizolvate în această atmosferă, orele își pierdeau preciziunea diurnă și semnificația socială. Și decorul de cărți și fum, și omul care-l însuflețea trăiau pe un plan special. Viața devenea un obiect de speculațiune intelectuală, pierzîndu-și greutatea pe care-o are atunci cînd o trăiești pe cîmpurile ei de luptă. Această ușurare de viață, pe care-o găsești în unele cărți, Dănuț o găsea în această încăpere, alături de acest om. Devenea și carte într-o măsură, dar și lector. Aici, reveniri la cealaltă viață — echivalente cu trezirile din beția de opiu — nu existau. Principiul excluderii lor era permanent. Nocturnul animator, și cînd vorbea, și cînd tăcea, și cînd ședea locului, vibra. Era ca fațetele briliantelor constrînse prin structura lor să sclipescă mereu, dînd briliantului prețioasă agerime, fulgurant contur. Uneori vorbea numai el: rareori. În genere asculta și replica. Replică rezumativă, care rectifica erori. Avea și oroarea, și pudoarea seriozității: de aici, fantezia și veșnica autopersiflare.

O surpriză a conversației acestui om, față de stilul scrierilor sale, era imagismul. Scrise, fraza colorat vorbită, analiza metaforic prescurtată în notiță, deveneau uscat analitice, didactic clare. Pitorescul acestei metamorfoze era explicația imajată pe care o dădea: "Imaginile sînt un fel de fosforescențe de licurici, agreabile în timpul nopții. Ele nu luminează conturul total al unei priveliști, dar semnalează ochiului întinderea obscură, o fac presimțită prin luminări discrete sau vii, dar fragmentare. E percepția poetică, suficient de vagă, pentru care lumina nu mai este un mijloc de cunoaștere, ci un scop: bijutărie pe obscur. Critica, însă, nu trebuie să lucreze cu imagini, ci cu lumina diurnă a inteligenței. În timpul zilei, incandescența licuricilor devine inutilă, ca și luminarea. Întrebuințarea sistematică a metaforei în critică face numai dovada vanității criticului; imagina exprimă dorința lui de-a dovedi scriitorului discutat că și el dispune de materialul poetic al acestuia. Astfel, criticul nu se mai supune la obiectul propriu criticei, ci la obiectul propriu artei. Ar fi cazul chirurgului care ar opera cucoane elegante, punîndu-și pe degetele profesionale toate inelele de care dispune, pentru a fi «șic». Cred că această operațiune nu se cheamă a face critică, ci a face stil. Perfecta adaptare la

scop, e o lege de fier în industrie impunând inexorabil fiecărui obiect stilul adecvat destinațiunii sale. Caroseria unui aeroplan sau a unui automobil e un model de stil adecvat vitezei terestre sau aeriene. Tot așa, tunul exprimă riguros expulzarea exploziei, echilibrată cu rezistența la această violență provocată. În industriile intelectuale însă, puțini oameni se miră dacă văd un tun cu corset, sau un aeroplan în formă de biserică. Cei mai mulți chiar, admiră aceste incongruențe, atribuindu-le fanteziei creatoare..."

Alături de Dănuț, pe marginea dinspre el a biroului, un număr recent al *Vieții contemporane* își producea sumarul. Ochii lui Dănuț întâlneau un titlu de poezie: *Primăvara*. Cetise întâmplător poezia. Era identică, de pe aceeași tulpină desprinsă, cu milionul de poezii al primăverii.

— Domnule profesor, de ce publicați astfel de poezii? Am citit această *Primăvară*. E inutilă. O apreciezi cu exclamația: Ei, și?!

— Domnule Deleanu, eu, individul din fața dumată, mă raliez la această exclamație. Dar redactorul *Vieții contemporane*, adică tot eu, protestează. Criteriul absolut e valabil numai în intimitatea craniului. O faptă înseamnă o cedare de absolut a minții. Fapta e penitența ideii, e un antrenament pentru modestie. Când mie nu-mi place o poezie pe care redactorul *Vieții contemporane* o publică, exclam: "Imbecilule, uite ce prostii faci!" Dar acest redactor al faptelor, ricanează: "Ce-ți pasă! Dumneata stai cu Tolstoi și Eminescu! Pofim în locul meu să văd cum te descurci?" Îl las deci să publice o literatură care nu-i iscalită nici de Tolstoi, nici de Eminescu. Câte prostii nu face pentru o femeie un om îndrăgostit! Eu le fac pentru o revistă. Să nu-mi critici revista, domnule Deleanu, fiindcă între patru ochi mă constrângi să-ți dau dreptate. Această *Primăvară* e iscalită de o debutantă. O debutantă care publică de zece ani. E un dar prețios al femeilor să debuteze mereu... Ce spune? Luă revista încruntat, și întâlnind versurile zîmbi. Cer, rîndunele, albine, soare, flori! Domnule Deleanu, puțini știu adresa particulară a primăverii. O întâlnesc numai la recepții de gală. De altfel au mult curaj. Ei spun, "cer, soare", cum spun eu "batistă, chibrit". Sînt familiari cu frumosul oficial: asta-i măgulește... Hm! Un cer de primăvară... Se ridică în picioare, cu revista în mînă. Domnule Deleanu, ia să lăsăm fleacurile, să fim oameni de treabă. Ia să presupunem că a venit primăvara. Într-un colț de ogradă orășanească, spre seară, un om învîrte un pui în frigare, deasupra jarului. De ce nu-l frige în bucătărie? Fiindcă s-a dus iarna, și afară-i mai răcoare decît în căldura bucătăriei. Omul și-a lepădat surtucul, și-a suflecat mînicile: mișcări de vară. Nu-i tare cald afară înspre seară, dar e aer curat și jarul la care se frige puiul îl încălzește și pe el. Învîrte frigarea. Puiul: sfrrr. Unge puiul cu pana muiată în unt. Cojița se rumenește. Jarul se spuște. Un miros delicios... Și-n fund, cînd ridică ochii, să-și șteargă nădușeala de pe frunte, zărește ceva albastru: cerul...

Dănuț zîmbea.

— Spune, domnule Deleanu, e sau nu e acela cerul primăverii? Dar noi sîntem oameni de treabă. Nu l-am căutat pe sus. E prea mare, prea albastru pentru noi. Ne îngheață. Noi l-am luat cu binișorul și l-am surprins. Degetul afirma hotărît. L-am văzut, domnule Deleanu. Uite o adresă particulară a primăverii. Și cîte n-are! Nu-i spuneam dăunăzi, unui tînăr scriitor, talentat de altfel, care se repezea de-a dreptul la răsăritul soarelui: și acela, tot de primăvară. I-am spus: "Lasă, domnule, soarele. Vrei să redai bucuria primăverii? Uită-te la pămînt. Ia un văcsuitor de ghetete. A apărut în colțul străzii o dată cu rîndunelele primăverii. Se întinde în soare, și-a reluat profesia. Vine un mușteriu. Întinde piciorul pe calapod. Lustragiul scoate crema, unge bine, dă vînt periilor, dă-i, și dă-i, lesă un lustru cumplit. Vede soarele ca în oglindă, în ghetetele pe care el le-a lustruit. Uite bucuria primăverii!" S-a ofensat, domnule Deleanu! Mi-a spus că-s om prozaic. Și-a publicat poezia cu soarele la altă revistă. Am pierdut un băiat de talent...

— Dar prost bine!

— Poet! Poetul afirmă, contrazicerea sau discuția îl ofensează. Poeții seamănă cu Dumnezeu, domnule Deleanu. Lumea e o afirmație. Diavolul e un critic literar! Vezi raporturile! Și astăzi, domnule Deleanu, critica e în mîna poezilor. De asta am ajuns un om supărător. Generațiile de astăzi vor să se apropie, prin misticism, de afirmația lui Dumnezeu. E foarte frumos și înălțător, dar nu trebuie să-l uităm pe Diavol. Trebuie să-l respectăm. Dumnezeu a dat omului femeia; Diavolul i-a sugerat demnitatea... Bei un pahar de ceai, domnule Deleanu?

— Da, mulțumesc.

Își luă pelerina pe umeri, trecînd în odaia de alături. Dănuț se răsturnă în scaunul legănat, cutreierînd părății cu privirea. Față în față, așezate pe doi părăți potrivnici, două tablouri se priveau: unul era o reconstituire cît mai științifică a antropoidului. Un fel de mătăhăloasă gorilă, îngreuiată parcă de propria-i vînjoșenie, într-o atitudine crăcănată de marinar beat, care iese din tavernă, cu măciuca-n mîna flocoasă, cu capul proeminent prin falca de jos, inexistent prin frunte, dominînd o întindere de pustietăți, alăturat cavernei; celălalt tablou era o fotografie a lui Anatole France în odaia sa de lucru. Pe fondul cenușiu al bibliotecelor, rezemat de masa de lucru, picior peste picior, își trimetea privirea ascuțită. Calotă pe creștetul capului, frunte înaltă, nas dîrz, ochi robuști, mustăcioară deasupra unei buze spiritual cărnoase, barbișon viguros deși sur, jiletcă de catifea pe un pîntec bombat ca o frunte de poet. Și într-un tablou, și-n celălalt, erau două versiuni ale elanului spre viață. Dar puterea cavelor părea terorizată, fioros, mîrîitor terorizată, pe cînd puterea bibliotecii zîmbea. Părea mai sigur omul zîmbetului sceptic, decît antropoidul ghioagei dogmatice. Mai încolo de portretul lui France, pe același părăte, un Schopenhauer cu o cravată complicată — a cărei îmbinare cere o concentrare de cel puțin un sfert de oră în fața oglinzii — arăta cu degetul o frunte gotică prin dimensiuni și cute. Concomitent cu fruntea și

cravata, producea un rictus amar și disprețuitor în fața fotografului. Tristă lege a cabotinismului! Oameni care-au trăit veridic, la o parte de lume, măcar în fața fotografului, aduc lumii tributul lor de cabotinism.

— Domnule Deleanu, ce-aveți dumneavoastră cu Schopenhauer? răsună glasul de dincolo. Și dumneata; și domnul Balmuș, îl priviți agresiv!

Dănuț șovăi. Nu vroia să jignească. Totuși fotografia îl provoca.

— Domnule profesor, la varieteu sau la operetă, când dansatoarea se-ntoarce cu spatele la public, și făcînd o reverență inversată își dă volanașele peste cap arătîndu-și formele cele mai prețioase, nu poți spune nimic. Ori aplauzi, ori n-ai ce căuta acolo. Dar cînd un Schopenhauer își arată fruntea cu degetul... gestul său fotografic nu e departe de volanașele dansatoarei.

Redactorul *Vieții contemporane* uită de ceai. Sări în odaie, adus parcă de fluturarea pelerinei, cu brațele în sus.

— Domnule Deleanu, acum treizeci de ani, după cele ce mi-ai spus, te-aș fi ucis în duel... Brațele-i căzură. Zîmbea plin de fum, ca un vulcan. ...Dar acum te admir. Ce tînră trebuie să fii ca să nu-l respecti pe Schopenhauer! E singurul om, domnule Deleanu, care are dreptul să-și ție degetul pe frunte. Dar asta-i frumuseța tinereții! Și-n fața lui Schopenhauer e ușoară în "volanașele ei"!

Își aduse aminte. Intră în cealaltă odaie, precipitat. De-acolo, glasul răsună binevoitor:

— Domnule Deleanu, și elementele naturei te dezaprobă. Îți voi servi un ceai indignat!

*

Întîile lumini ale dimineții se iviră la ferestre ca o mirare exterioară.

În odaie, ceaiuri, fum, dezordinea căruntă a scrumului presărat de la o vreme pe podele, de gestul distrat și larg. Dănuț avea acel început de melancolie adus de nopțile de-a lungul cărora ai evocat tinereța unor femei moarte. Vorbiseră într-adevăr despre femei, dar despre femeile literaturii: Anna Karenin, a cărei moarte te lasă singur pe un peron de gară, printre străini; de Irena din *Fum*, care la optsprezece ani te privește cu ochii duși spre tîmple ca ai figurilor egiptiene, pe tine, deopotrivă ca și pe eroul lui Turgheniev; Bimmala din *La maison et le monde* a lui Tagore; Odetta lui Proust; Sașa din *Viața la țară*; Tess d'Urberville a lui Thomas Hardy...

Ciudatul om din fața lui Dănuț le cunoscuse pe toate, le iubise pe toate. Vorbele lui despre ele păreau spovedanii. Reținuse detalii care numai în mintea unui îndrăgostit rămîn. Descria foșnetul rochiei de bal a Annei Karenin, cînd se coboară jos de pe treapta trăsुरii; în încăperea plină de fum și de cărți, foșnetul rochiei de bal lăsase o lungă tăcere, ca un parfum de primăvară venit pe fereastră.

La Baden-Baden, Irena avea douăzeci și șapte de ani. Se schimbase. Cel care-o evoca o cunoscuse când avea optsprezece ani. Descrierea lui Turgheniev devenise o amintire a ochilor lui. Irena avea bustul și carnațiunea figurelor zugrăvite pe bolțile Palatului Dogilor din Veneția.

Abia atunci Dănuț observase o particularitate a acestui om. Când vorbea despre *femeie* în genere, o analiza și situa fiziologic, net, fără nici o cruțare. Nici vulgaritate, nici cinism: o contractare abstractă, un efort de-a o disprețui științific. De îndată însă ce vorbea despre o anumite femeie — Irena, Anna Karenin, sau alta — gesturile sale deveneau de catifea ca ale fluturilor de noapte; vorbele, de un lirism evlavios, culegeau conturul celei evocate, ca o vale dintre munți cu brazi, lumina lunii.

Ceea ce pe ceilalți oameni îi face brutali și vulgari în viață, în ființa acestui om se convertise în atitudine filozofică, lăsându-i în fapte delicatețea pe care alții o au numai în literatură. Acest original echilibru îi dădea în toate cele o aristocrație mai înaltă decât cea conferită de vechimea și puritatea sîngelui nobiliar. Această nedezmînițită distincțiune îl făcea să reacționeze armonios în fața celui mai vulgarizant subiect pentru bărbați: femeile.

În loc să se isprăvească prin anecdote picante, evocarea femeilor lăsase melancolie, ca o veghe printre morminte.

Becul electric se stinse. Orașul, prin uzina electrică, le făcea semn.

Dănuț se ridică. Luîndu-și pălăria agățată de mînerul ferestrei, întîlni și geanta. Își aduse aminte cu o strîngere de inimă, de el, de viață, de avocatură, de tot... Abia își stăpîni un oftat. Scoase caietul din geantă.

— Domnule profesor...

Gestul era clar și dezolat. Ochii lui Dănuț, prin penumbra sură a odăii, întîlniră un zîmbet malițios.

— Iartă-mă, domnule Deleanu, dar știu. Domnul Balmuș mi-a povestit amical... cum să spun? fobia dumitale de publicitate. Dă-mi voie să-ți strîng mîna.

Microbii dispăruseră de pe mîna întinsă cu manuscrisul.

*

Intrînd în odaia lui, mașinal, Dănuț învîrți butonul electric. Becul nu se aprinse.

A! era dimineată. Își zvîrli surtucul pe un scaun, își desfăcu nodul cravatei și, cu o mișcare smuncită, descheie deodată toți nasturii pieptarului cămeșii. Abia atunci zări pe masa de lucru o coală de hîrtie înfîptă cu un ac deasupra caietelor.

"Dragă Dănuț,

O veste bună. Am primit o telegramă de la papa, în care mă anunță că sosește mîne seară cu fetele. Acuma:

1. Mîne te demenajez în odaia ta. Scoală-te dis-de-dimineată, ca să pot pregăti odaia Monicăi.

2. Pune-ți caietele în geamandanul de lîngă pat, ca să nu umble servitorii printre ele. De ce te culci așa tîrziu, Dănuț?

Noapte bună,

Mama."

Zîmbete dansară în jurul odăii.

Dănuț porni cu pași mari de-a lungul și de-a latul. Vestea intrase în el ca un ritm imperios, devenit tumult. Patul și somnul erau de prisos. Se rezemă de fereastră, respirînd adînc dimineata de primăvară. În tăcerea palidă, glasuri întrebătoare ciripeau ascuțit.

Ai fi zis că o aștepta pe Monica să sosească pe fereastră, nu pe ușă. O vedea apropiindu-se în cerul cu dungi blonde. Reciti scrisoarea, cuprins de îndoială. Nu! "...Sosește mîne seară cu fetele..." adică diseară... A! Să-și strîngă caietele. Le luă pe toate, grămădindu-le în geamandanul pregătit de mama lui. Lipsea un caiet. Da! Un caiet nu mai era al lui. Intrase în viață.

Dar venea Monica.

Se rezemă iar de fereastră. Soarele răsărea. Caietul! Monica! Era și fericit, și trist. O plecare: Caietul. O sosire: Monica.

În discul soarelui, toți și toate își recăpătau umbrele. Numai el și-o vînduse, tocmai în clipa cînd se apropia de el lumina lui.

PARTEA A TREIA

Întreținerea curățeniei unei case, sub denumirea generică de grijitură, însumează două categorii de acțiuni, de aceeași natură, urmărind același scop, deosebite însă prin profunzime și importanță. "Grijitura mică" este zilnică — în principiu — avînd ca simbol cîrpa de șters colburile, sau universalul șorț al servitoarei, și ca instrumente, mătura, fărășul și bodogăneala oficiantei.

Grijitură mare e sporadică — în unele case e săptămînală, ca și baia stăpînilor; în altele, lunară, ca și primenirea cearșafurilor; în altele, anuală, ca și viligiatura; și în altele, virtuală, ca și cîștigul la loterie — avînd ca simbol evacuarea mobilelor din casă — covoarele pe frînghie, bărbații la club — și ca instrumente, bățul de bătut covoarele, mătura cu gît de girafă pentru ațele de păianjeni, ceara pentru lustruitul podelelor, cu adaosul prealabil al sîrmei, dacă-s parchete, lighenele pentru spălatul ferestrelor, și nervii, vizibili ca vița din pridvor, ai stăpînei casei.

Pe lîngă aceste două soiuri de grijituri, clasificabile după criteriul curățeniei

casnice, există o a treia perturbare, înrudită cu celelalte prin nervii executorilor — femeile — și crisparea ursuză a execuțiilor — bărbații — dar deosebite de ele prin scop. Această a treia acțiune interioară e desemnată de vocabularul bărbaților prin denumirea: "mania schimbării". Grație acestei manii, mobila ietacului a fost pe rând în odaia salonului, în odaia biroului, în odaia sofrageriei, ale căror mobile, și ele, la rândul lor, au călătorit prin toate încăperile. Astfel că fiecare odaie a fost amanta fiecărui mobilier, ca în acele oribile familii nomade, în care tatăl nu e numai soțul nevestii, ci și amantul fetelor, precum și al soacrei sale.

În sfârșit, o a patra categorie de acțiuni domestice se desprinde dintre celelalte, depășindu-le prin pateticul său, înălțându-se între actele zguduitoare ale omului în luptă cu destinul.

Bărbatul iubit a plecat în război. Femeia a rămas singură în decorul fericirii de pînă atunci. E tristă printre amintiri. Pe o masă e fotografia lui. Înainte, la acea masă lucra. Venea în vârful picioarelor, îi încolăcea cu brațele capul lui sever bărbătesc, și-l vedea zîmbindu-i, luînd-o în brațe, dezmierdîndu-i fruntea. Acolo, de la acea fereastră goală pe un anotimp vesel sau trist, îl pîndea spre seară, cînd se întorcea acasă. El, nu anotimpul, era al inimei ei. Inima ei de-acum, tot la fereastră, e un cuib gol. Acolo, pe taburetul vechi de la părinții ei, într-o iarnă, cînd el a venit acasă cu castane, s-au așezat copilărește pe taburetul prea mic pentru ei, la gura sobei. Timpul trece. Veștile de la cel așteptat sînt tot mai rare. În locul amintirilor, care oricît tot îi aduceau un început de zîmbet, vine tristeța. E ca un îngheț al amintirilor. Stă singură, tot mai singură și mai părăsită, fără de cel iubit, fără de amintiri. Mobilele par înțepenite pe veci într-un cavou. O carte care cade, o fereastră care tresare, o mobilă care scîrțîie, dau presimțiri de moarte. Inima e grea ca un pendul oprit. Parcă nu mai îndrăznește să puie mîna pe nimic. Noaptea are coșmaruri care o prăbușesc plîngînd deasupra patului ca pe un mormînt. Prin întunerici toate mobilele o înfricoșează. O pîndesc. Vor s-o gîtuie. Se desprinde ca o ură din muțenia și neclintirea lor opacă.

Treptat, decorul fericirii de odinioară devine un loc de groază. Ar vrea să plece, să fugă de acolo dar acolo trebuie să-l aștepte pe cel care cine știe dacă va mai veni.

Și într-o zi, factorul aduce, subț un ziar veșnic zvîrlit, scrisoarea.

Vine!

Trebuie să-l primească în odaie, așa cum îl primește în inima ei. Dar odaia e răzbită de tristeța și oroarea lungii așteptări. Nu mai e odaia zîmbitoare de odinioară, deși-i aceeași. Nopti și zile de moarte și pustiu au înstrăinat-o de ei, au golit-o.

Nu grijitură! Trebuie să alunge moartea și înghețul întipărite în toate mobilele. Aripile ferestrelor în lături, să intre aerul și soarele. Ochii care-au plîns prea mult se deprind să rîdă. Obrajii prea palizi trebuie să fie rumeni. E o febră și-n mîni, și-n

odaie. Trebuie să învie, trebuie să rîdă odaia, să se lumineze ferestrele, să respire oglinzile.

Acea grijitură în friguri e o luptă a bieteii făpturi omenești cu destinul. S-au adunat multe ațe de păianjen pe descurajarea zidurilor, și a intrat mult colb în deșertul covoarelor.

Un om trăiește despărțit de nevasta lui. Divorțul s-a rostit împotriva-i. Tribunalul a încredințat creșterea unicei fetei, mamei. Numai o lună pe an tatăl are dreptul să audă în casa lui rîsul copilului său.

Casă ursuză de om care-a avut familie și n-o mai are. Mobile rigide. Posomorîrea tăcerii bărbatului singur, care nu mai e tînăr, care nu mai știe să cînte, să gesticuleze, să monologheze, să facă dezordine exuberantă. Casă fără de femeie și copil: grădină părăginită între ziduri severe. Trăiește totuși în ea, mai mult noaptea; s-a deprins.

Dar vine și ziua copilului. Trebuie să sosească fetea lui. Abia atunci își dă seamă că încăperile-s lugubre, că rîsul copilului înstrăinat de el se va sfîi în fața omului care trăiește într-o casă încruntată.

Atunci, redevenit tată cu îngrijorare, lucid, cerșește zîmbete pentru casa în care va intra copilul. Cumpără flori pe care le-mbulzește stîngaci în vase prăfuite. Cumpără o păpușă roză cu dantele albe, în brațele căreia deschide gestul secret de întîmpinare a inimii lui. O așază pe o canapea, să nu vadă fetea pustiul canapelei, ci numai păpușa. Pe mesele prea ordonate desface cutii cu bomboane. Pe covorul neumblat răspîndește însuflețirea cîtorva jucării: vehicule de tinichea, un tren cu resort, un vaporeș, un scrînciob, o menajerie. Pe bufetul din sufragerie, neînsuflețit pînă atunci, rînduiește mandarine, o cutie de curmale, un carton de prăjituri, bișcoturi pudrate cu zahăr.

Luptă cu umilele lui arme omenești să izgonească din casă întipărirea pustiului. Să creadă fetea lui că întotdeauna rîd flori și mandarine în casa omului necunoscut, să-i fie dragă măcar păpușa din casa tatălui ei, dacă nu omul care-a cumpărat-o, punînd-o să aștepte pe canapea, ca un alt copil — cumpărat de la magazie — în casa fără de copii și bucurie.

Pregătirile care se făceau în casa Deleanu, pentru primirea fetelor, în această categorie intrau. De cînd plecaseră fetele în străinătate, cu trei ani în urmă, plecase și viața casei. Devenise deodată prea mare vechea casă Dumșa, ca o haină pe un trup slăbit de boală. De altfel, o dată cu fetele, părăsise și domnul Deleanu casa fără Olguța. De trei ani, ședea mai mult la București. Venea săptămînal acasă, dar nu mai participa zilnic, ca odinioară, la viața ei. În timpul războiului, faima profesională a domnului Deleanu crescuse. Era solicitat din toate colțurile țării pentru marile afaceri penale de după război. Se instalase la București, de unde alerga prin toată țara, ca o veveriță în pădure. Clientela ieșană o lăsase pe seama lui Puiu și a lui Dănuț; se rărise: ograda nu mai avea însuflețirea de odinioară.

De trei ani, singurii locuitori efectivi ai casei erau doamna Deleanu și Dănuț. Amîndoi tăcuți, retrași, singuratici. Amîndoi limitați la cîte o odaie. Sofrageria, unde se întîlneau de două ori pe zi, era tăcută în timpul meselor în doi, ca un vorbitor de sanatoriu. Orele dejunului și ale mesei erau punctual respectate. Programul meselor, fără surprizele explozive din pachete, ale domnului Deleanu, erau monotone ca ale pensionarilor care duc regim. Pace pretutindeni. Acalmie. Nimeni nu mai trîntea ușele, nimeni nu mai aducea cîinii în casă, pașii nimănui nu mai treceau bubuitori pe scări și prin odăi. Copilăria și tinereța Olguței răsunaseră în casă ca o veșnică revărsare de castane sălbatice, rostogolite nebunește. Se scuturase acel castan alegru. Tăcere. Trei ani de tăcere. Aproape paragină. Doamna Deleanu nu mai avea cui să facă observații, nu mai era contrazisă de nimeni. Viața impetuoasă și răsunătoare a Olguței se prefăcuse în scrisori, citite cu ochelarii pe nas, la o fereastră sau la lumina unei lămpi. Nici pianul nu se mai auzea. Dezacordat de aproape trei ani, devenise o mobilă neagră, pretext pentru ștersul colbului atît de vizibil pe un pian. Treptat, casa se îmbibase de tăcere ca de un fel de umezeală.

Se făcea zilnic amănunțită curățenie în toate odăile, dar nu mai erau flori, nu mai vibra unda de viață pe care-o lăsa tinereța rîzînd, vorbind și respirînd. Și nu mai era dezordine. Mobilele, zilnic la fel așezate, adormiseră somn greu. Razele de soare prin perdele luminau în suluri ca în bisericile goale. Pasul răsuna prea tare, prea solemn. Tic-tacul ceasornicelor și al pendulelor domina tăcerea ca în casele bătrînești.

Și zidurile exterioare se îngreuiaseră parcă. Era o înclinare în ele, ca în corăbiile părăsite. Plopii care hotărîniceau ograda și grădina înspre stradă, giganți, dădeau casei tăcute o reculegere mortuară, o umbră de fatalitate.

Dar plecarea fetelor adusese și o altă schimbare în viața casei: distanțarea raporturilor dintre stăpîni și servitori. Olguța glumea cu toți servitorii, îi zeflemisea, se ducea la bucătărie, unde era adorată, îi poreclea, îi interpela la masă — stabilind o glumeață legătură între viața lor și viața stăpînilor. Iar Monica, interpunîndu-se între ei și doamna Deleanu, pacifica furtunile, rezolvînd pașnic toate conflictele dintre ei. Căci cu vîrsta, doamna Deleanu devenise mai severă față de neascultările lor, față de ciocnirile dintre ei. Astfel, în lipsa fetelor, vechea bucătăreasă de la Medeleni, "baba", care în ultimul timp luase darul beției, fusese congediată. Monica ar fi împăcat lucrurile, mai ales că Olguța avea pentru servitorii bătrîni, îndeosebi pentru baba, o afecțiune care-i făcea imuni față de oricine și orice. Regretase și doamna Deleanu îndepărtarea acestei vechi servitoare, contimporană cu moș Gheorghe, dar demnitatea în fața celorlalți o obliga să nu revie. Dănuț suferise de pe urma izgonirii acestui tovarăș de îndepărtate amintiri, dar pasiv, fără să încerce măcar o discuție cu doamna Deleanu. De altfel, printr-un tacit acord, nici el, nici mama lui, nu scriseseră fetelor despre congedierea babei.

Astfel, treptat, servitorii deveniseră pur și simplu servitori, figuranți muți. Pînă și limbușia lui Neculai secase în acest îngheț ierarhic.

Răsună uneori la bucătărie, ascultat de noua bucătăreasă cu o perfectă indiferență, cîte un oftat:

— Heei! Unde-i duduia Olguța...

Acest oftat exprimat la bucătărie, era al casei întregi, care se scufunda în tăcere și bătrîneță, cum se alterează o față omenească devenind altfel aceeași.

O singură zi trebuia să alunge întipărirea celor trei ani. Toate ferestrele deschise chemau viața întru întîmpinarea fetelor. Tumultul învierii începuse de dimineață. Răsunau ordine, pași precipitați pe scări și prin odăi. În salon, acordul de pian strunea sunetele, bătînd meticulos acorduri repetate.

Alarmată de puținul răgaz, doamna Deleanu apelase la cucoana Catinca Balmuș, cu care se împrietenise în timpul războiului. Cucoana Catinca venise în goană napoleoniană, întru ajutorul celui alt general casnic. Lupta luase un caracter mai voios.

Un incident întîmplat în preajma dejunului luminase complet pe doamna Deleanu, luîndu-i o piatră de pe inimă. Alături de cucoana Catinca, priveghea așezarea camerei Olguții.

Auzise deodată o năvală. Prin ușa deschisă apăruse noua bucătăreasă, cu tulpanul strîmb, ochii în flăcări, și o roșeață vie pe obraji. Hohotea.

— Sărut mîna, cuconiță, eu la dumneavoastră nu mai stau! Da ci-s eu? Batgiocura slugilor!

— Ce-i, femeie? Ce s-a întîmplat?

— Ci să fie, cuconiță, sărut mîna, îmi catam di treabă, pregăteam di masă. Și mă pominesc înșfăcată, smuncită, plesnită pisti obraz... Da ci-s eu?

— Ce-i, femeie? Spune ce-ai pățit?

— O nebună, conică, sărut mîna! O babă zărghită! M-o bătut la *mini* în bucătărie și m-o dat afară. Să le fie rușini păcătoșilor! Rîdeu di mini! Cini i-o hrănit?

Scena pe care n-o putea istorisi bucătarea era ceva mai hazlie. Neculai, decanul servitorilor, cum aflase că vin fetele, expediasse ștafetă babei, în Tatarăși, unde ședea de cînd se liberase. Baba pornise imediat, ca un cruciat pentru liberarea Sfîntului Mormînt, intrase pe poarta casei, autoritar. În urma ei sosea un cotiugar cu două bucele și un sipet. Intrase de-a dreptul în bucătărie, urmată de pisici și de tot alaiul codat al cînilor.

— Pleacă! vorbise ea calm, dînd cu ochii de bucătarea care-i luase locul, mînuind oalele, tigăile și polonicele uzurpate.

Noua bucătăreasă, crezînd că are de-a face cu o nebună, zîmbise.

— Fugi, madam, caută-ți de treabă!

Între timp, servitorii se adunaseră la ușă.

— Neculai, ce leafă are asta? întrebare baba, scoțându-și polcuța de postav negru, și agățându-și barizul în vechiul lui cui.

— Cinci sutare *belice*.

Oricând, Neculai era spiritual. *Belice* însemna în valută de după război.

— Dă-i cinci sutari, Neculai, din partea mea.

Neculai, bancherul babei, se executase.

Dar bucătăreasa avea ambiție, și locul din care era dată afară în acest mod nemaiauzit era mănos.

— Ieși afară, madam! Mă-nțelegi cu binișorul! articulase ea, sacadându-și intențiile cu un melesteu.

Bărbat, baba ar fi servit în escorta regală. În lungime era o dată jumătate cât noua bucătăreasă; în lățime, aproximativ de două ori. O înhățase de după gât, cum duci cu sila un câine la scăldătoare, acordându-i cu pumnul și un tampon dorsal, care o proiectase împleticit în ogradă, de-acolo pe scări, sus, la doamna Deleanu. Curînd după ea, sosise și baba, cu tulpan alb și pestelcă albă.

— Sărut mîna, coniață, bine v-am găsit sănătoși! Am venit să gătesc niște cozonaci pentru duduia Olguța.

O clipă de nehotărîre.

Noua bucătăreasă bufnea încruntată. Cucoana Catinca zîmbea. Servitorii, numai ochi, își țineau suflarea îndărătul ușii.

— Poftim cheile.

Baba luase cheile tuturor dulapurilor alimentare, le prubuluisese din ochi, aruncase o privire către foasta bucătăreasă, și vorbise încruntată:

— Du-te și te chiaptănă! Nu ți-i rușine să stai smulsă în fața cucoanei?!

Și se înapoiase zguduind podelele, cu toți servitorii după ea.

Doamna Deleanu plătise leafa pe trei luni înainte bucătăresei nedreptățite, dîndu-i pentru deplină consolare o rochie și un certificat presărat cu elogii, care în Iași putea să-i dea onorabil acces în toate gospodăriile boierești.

*

Nedormit, Dănuț pornise de acasă cu automobilul, la nouă dimineața; abia la douăsprezece isprăvise procesul la Judecătoria de ocol; luase în treacăt niște aperitive, în loc de dejun, pornise la Curtea cu juri, intrase la două în proces, și abia la șapte isprăvise, achitîndu-l pe Ion Hahău pentru crima de omor cu premeditare.

Și pe el, ca și pe doamna Deleanu — amîndoi reprezentau conștiința casei — îl preocupase toată ziua un singur gînd: să nu descopere fetele sleirea tristă a casei din timpul lipsei lor. Fusese distrat și la Judecătorie și la Curtea cu juri. Îl obsedau detalii de acasă, care trebuiau modificate. O dată îi răsărea în minte pianul dezacordat; altă dată, ceasornicul din odaia Olguței, demult oprit.

În odaia Monicăi trebuia să afume cu rădăcini de iarbă-mare, fiindcă acest miros numai, după Dănuț, era în stilul atmosferei Monicăi. Și era sigur că podelele vor mirosi prea tare a terebentină, acest miros glacial, inospitalier, care te face străin în încăperea locuită de tine. Noaptea de primăvară ale Iașului erau cam reci. Poate c-ar fi trebuit un pic de foc prin odăi, să le dezmoștească. Nu știa ce se întâmpla acasă în lipsa lui. Era neliniștit, îngrijorat. După aceea, absența babei! O tristețe și pentru Ol-guța, și pentru Monica. El era cauza, el, lășitatea lui comodă. De ce nu vorbise cu mama lui? De ce nu protestase?

De la Curtea cu juri plecase spre casă. Dar tot văzduhul Iașului era plin de vorbele primăverii: numai parfum de liliac. Se întoarse din drum. Cătreierase toate florăriile Iașului, din magazin în magazin, din barieră în barieră, umplându-și automobilul cu toate florile găsite. Onorarul achitării lui Ion Hahău devenea liliac alb, roșcat, violet, vînat, liliachiu, albăstriu — trandafiri, garoafe. Când se oprise în Piața Sfîntului Spiridon, în fața dughenei cu fructe, negustorii și trecătorii înconjuraseră automobilul, care părea că vine de la o bătaie cu flori. De la Daviduța Selțer, client de-al lui domnu Deleanu și vechi furnizor al familiei, cumpărase toate merele ionathan, care au obraji de țărâncuță tînăra în ger, și aromă de migdală amară, — și toate merișoarele ananas, mici, palide, ovale, ca niște mari boabe de chilimbar. Pornise din nou spre casă, lăsînd în urma lui parfum de flori, ca o ciudată grădină plutitoare cu intermitent iz de benzină.

— Și tu, Dănuț! îl întâmpină doamna Deleanu, arătînd spre automobilul înflorit.

Își zîmbiră unul altuia, jenați parcă de această complicitate. Odăile fetelor erau pline de liliac, dar casa n-avea destule flori. În odaia Olguței așezară garoafele; trandafirii albi luminară mobilierul întunecat al odăii Monicăi. Și pe rînd, vasele cu liliac și trandafiri porniră prin odăi, cu zîmbete și lumini. Cădeau petale pe covoare și podele, răspîndind pretutindeni o primăvărată dezordine. Servitorii duceau flori, împărțeau flori, suiau flori, așezau flori. Izbucnise atîta primăvară în casa cu ferestrele deschise, că parcă și mobilele vroiau să înflorească. Servitoarele măturau de zor, adunînd crenguțe, frunze și colorate petale. Afară se înourase. Căzură picături, apoi o ploaie sprintenă, argintie. Grădina din față își trimetea și ea parfumul de verdeață proaspătă și de flori umede. Ploaia se opri, îngreuiind frunzele cu șiraguri de picături luminoase; păsările, cu glasuri proaspete, o prelungiră cîntînd.

În odaia Monicăi, Dănuț și doamna Deleanu așezau merele pe masă și pe polița-colțar de deasupra divanului. Cucoana Catinka se ocupa de odaia Olguței. La rîndul lor, printre liliaci și trandafiri, merele își înălțară aromele delicat robuste.

Doamna Deleanu, în treacăt, verifica pianul făcînd cîteva acorduri, care răsunară mirat după atîta tăcere.

— L-ai acordat, mamă!

O sărută.

Și iarăși zîmbiră, complici în același gînd, în aceeași pudoare a lungii lor tristeți într-o casă tăcută.

Află de la doamna Deleanu că baba revenise. Respiră lung.

În bucătărie îl întîmpină, ca altădată la Medeleni, aroma de vacanță de Paști, a cozonacilor. Cuptorul duduia profund. Un curcan jumulit își arăta roza indecență. Migdale curățite — gustă una în cinstea copilăriei — strafide, zahăr pisat, sunetul metalic al piuliței, nuci sparte, vanilie brumată, bastoane de șocolată de menaj "Suchard".

Cucoana Catinca făcea o cremă de șocolată, convorbind tehnic cu baba.

— Cucoană Catincă, să vă dau o mîină de ajutor!

— Da, avocatule, rade șocolata. Fă treabă!

Rase șocolata, ca în copilărie, ispitit să puie și în buzunar, controlat de ochii sever zîmbitori ai cucoanei Catinca.

Reveni în odaia Monicăi. Afumă cu iarbă-mare, plecă, iar reveni.

— N-ar trebui să facem puțin foc, mamă?

Făcură și foc. Dezastru! Ieșea fum. Aerisiră din nou. Iar afumară cu iarbă-mare.

Se făceau parcă pregătiri de nuntă. Veni vremea de stat la masă. Hotărîseră o masă frugală, cea mare fiind rezervată fetelor.

Sosi și Mircea. Și el cu flori. Alte vase, alte strategii. Mîncară preocupăți: cucoana Catinca de dulciurile lăsate în bucătărie; doamna Deleanu, de sobele care făceau fum; Dănuț, de nimic și de toate. Mircea uitase complet să-i spuie că redactorul *Vieții contemporane* saluta în el pe viitorul romancier, și că, datorită manuscrisului lui Dănuț, renunțase la somnul din acea zi.

Se sculară de la masă ca fugăriți de cineva. Trebuiau să înceapă pregătirile pentru adevărata masă. Mircea și cu Dănuț, suiți pe scaune așezate deasupra mesei, înlocuiau becurile slabe și pe cele stricate. Aceeași operație o repetară în toate odăile. Casa era inundată de o lumină albă, ca cea din vitrina bijutierilor.

Se ivi, o dată cu orele de noapte, o nouă problemă: cine trebuie să meargă la gară? Toți? Nu! Doamna Deleanu nu vroia să plîngă la gară, nici să-și sărute fetele în îmbulzeala de pe peron. Vroia să le aștepte acasă. Hotărîră deci, fără să-l consulte și pe Mircea, că numai Dănuț să plece la gară. Între timp, Mircea va face ordine în biblioteca Olguței, iar cucoana Catinca și doamna Deleanu vor lua ultimele măsuri.

Dănuț porni cu un ceas înainte de ora sosirii trenului. De la poartă se întoarse îndărăt, sui scările și, pe furiș, intră în ietacul doamnei Deleanu. Aprinse lumina, deschise șifoniera, luă din imuabilul colț sticluta cu parfum, trecîndu-și dopul pe tîmple și pe haină. Închise șifoniera, alarmat de scîrțîitul ei lung. O ușă trîntită îi dădu bătăi de inimă. Nu era nimeni! Se înroșise. Fugi pe scări. Trecînd prin dreptul odăii lui de jos văzu lumină. Se uită pe fereastră și-l zări pe Mircea în fața oglinzii, pieptănîndu-se concentrat.

Și el!

*

Ploua dulce, răscolind miros de țărână primăvăratecă.

Dănuț opri ceva mai la o parte, trase capota și porni lăsînd mașina sub privegherea vizitiului și a lui Neculai, care sosiseră înaintea lui, expediați de doamna Deleanu. Intră pe peron, consultă ceasul gării, se informă din nou despre sosirea trenului — răspunsurile erau aproximative, avînd mai degrabă caracterul de opinii personale, de impresii, decît de informațiuni; controlă tabela de întîrzieri și intră în restaurantul gării. Chelnerii dormitau cu cotul pe tejghea și șervetul subțioară. Solicitați cu vorba "pst!" priveau cu neîncredere pe client, își sugeau buzele și veneau rigizi ca hipnotizați.

Dănuț comandă o cafea turcească dublă...

— Cu rom?

— Fără.

— Gusturi! comenta placid chelnerul strănutînd în șervet. Una cafea fierbinte, dulce, specială, dublă! răsună glasul monoton și indiferent ca măslinile caprei.

Dar întorcîndu-se din nou la tejghea, chelnerul privi lung figura lui Dănuț, cercînd parcă să-și amintească ceva.

La capătul mesei la care se instalase Dănuț, un basarabean cu cizme, ras pe cap, cu dublă bărbie și triplă ceafă, sorbea ceai, sfîrșind ca un stol de vrăbii speriate, ofta adînc, și fuma, el enorm, țigareta minusculă.

Mesele lungi, cu tacîmurile puse, ocupate de cîte-un singur client, aveau aerul dezolat al banchetelor contramandate în ultimul moment. În fundul sălii, așezați pe scaune fără de masă în față, al căror rost nu ți-l explicai la început, ședea o colecție de tipuri de ambe sexe, pe punctul de-a adormi, priviți cu dispreț de patronul restaurantului. Această aliniere de scaune în fundul sălii era destinată celor înfrigurați, care-ar fi dorit să stea la căldură, fără să consume. Dar nu parabola bunului samaritean îl determinase pe patronul restaurantului să facă astfel de liberalități, indisponibilizîndu-și gratuit scaunele, ci mai degrabă legenda lui Tantal, convertită în strategie comercială. Iarna, de pildă, clientul răzbit de frig, dar ferm hotărît să nu consume, vede oferta generoasă a scaunelor. Nu poate rezista. Intră, salutînd zîmbitor încăperea, se așază pe scaun, își pune geamandanul sub scaun sau la picioare, și stă. Înăuntru e cald. Zăngănitul lingurițelor în paharele cu ceai e o muzică simpatcă pentru cei înfrigurați. Miroase a rom. Cornuri rumene, de languros aluat, așteaptă pe masă bunul plac al clienților. Parcă ar vrea, și parcă nu-l lasă punga. Tare-i bun ceaiul cald, și tare-i cărpănoșel buzunarul cu arginți! Stă, cum se zice, în cumpănă. Determinarea sa, într-un sens sau altul, atîrnă de un nou factor. Apare. N-a observat pasagerul înfrigurat situația scaunelor generoase. Sînt

așezate între două uși care dau afară: una pe peron, alta pe sala de intrare, adevărat frigorifer. Când ușile acestea se deschid pe rînd, vine un val de frig. Trece. Dar când se deschid dimpreună, sau cel care intră, în consumator nu în tolerat, uită o ușă deschisă, și pe deasupra, și cel care intră pe cealaltă, întîrzie în prag, fără să închidă ușa, pasagerul de pe scaun simte un cutremur total, o durere în falcă — nevralgia măselelor — și un junghi în spate. S-a hotărît. Ceaiul e singurul remediu pentru salvarea sănătății periclitată. Devine deci consumator, așa cum a decretat liberul său arbitru.

Iarna nu e un anotimp permanent. Scaunele dintre uși însă, deveniseră un fel de obicei al pămîntului. Figurau deci și primăvara. Erau pline; restaurantul, gol! Destinul inversase rolurile. Patronul deținea rolul lui Tantal, în fața pasagerilor adormiți la distanță de mesele fără clienți.

Cafeaua lui Dănuț, fierbinte, dulce, specială, dublă, sosi. Chelnerul aștepta, privindu-l pe Dănuț ca pe un cobai de laborator.

Dănuț sorbi, frămîntîndu-și buzele. După întîia impresie de dulce și fierbinte, lichidul negru lăsa un gust straniu, greu de definit. Cafeaua devenea o șaradă. Amintea parcă mirosul mușamalei și gustul creioanelor. Nu! Mai degrabă mirosul mîlului și gustul săpunului de rufe. Nici asta! Se înrudea cu mirosul băcăniilor de barieră, care vînd ghemuri de sfoară, nuci și sineală într-un iz de rachiu și de guzgan. Era dulceagă și iute, fadă și pipărată, răspîntie de gusturi nedefinite, obscuritate tulbure ca și culoarea ei.

— Dă-mi și un rom.

— Nu vă spuneam eu?! zîmbi chelnerul, servindu-i pîhărelul pregătît. Cafeaua are fierbințeală numai; romu-i dă gust.

Chelnerul dispăru. Îndărătul tejghelei, sau în camera de alături, care comunica printr-o ușă cu fundul tejghelei, răsunară șoapte, pași.

Chelnerul apăru din nou.

— Nu doriți un șpriț de la gheață?

— Nu.

— Avem șuncă proaspătă de Praga.

— Mulțumesc.

— ...Matale sînteți din localitate?

— Nu.

— Călătoriți?

— Da.

— Poate vreți o cutie de zacuscă?

Dănuț ridică ochii spre chelner.

— Nu, domnule, lasă-mă-n pace!

— Știți, aveți o figură... rusească. Sînteți român?

Arunca dese ocheadе spre tejghea. Palmele lui Dănuț tresăriră. Nu observase

îmbulzirea de capete dindărătul tejghelei. Chelnerul acesta cu șervetul lui pătat se agita în jurul lui cu aere de toreador.

Toată banca din fund privea spre el și spre tejghea, cu ochi alarmați. Într-o tăcere suspectă, pe la spatele lui Dănuț, un ofițer cu manta de ploaie se strecurase pe lângă zid. Ajungând în dreptul lui Dănuț, plescăi din limbă, dădu ochii peste cap, și, mefistofelic, îl bătu peste umăr:

— Ce-ce-ce mai faci, Olinițki? Unde-i legitimația, puișorule?

Trupul și pumnii lui Dănuț zvîcniră scurt, săltînd deodată. Un scaun se prăbuși. Dindărătul tejghelei, patru agenți civili și doi comisari se repeziră cu pumnii ridicați. Dănuț, uluit, se răsuci spre agresorul din spate.

— ...Tonel!

— M-m-m-măăă! T-t-tu ești, măăă!

Spontan, se îmbrățișară: nu se mai văzuseră de șapte ani.

În jurul lor, agenții forței publice clipeau nedumeriți, încremenind în poziție de atac. Spectatorii scenei se ridicaseră în picioare. Publicul peronului se îngrămădise holbat la ferestre.

Revenind în prezent, Tonel se întoarse către agenți.

— Bine, mă boilor, ăsta-i Olinițki?

Își desfăcu mantaua de ploaie. Pieptul apăru plin de decorații, cu insigna comisarilor regali ai consiliilor de război.

Un comisar cu carnetul în mînă articulă timid:

— Domnule comisar regal, poftiți semnalmente: statură înaltă, păr șaten, ochi căprui, barbă rade, musteață rade, fizionomie suspectă, semne particulare: poartă cizme de șevro...

— Unde-s cizmele? tună Tonel, cu ochi fulgerători.

— Dă! Subt pantaloni...

— Nu vezi că are pantofi!

Trăsnit de acest suprem argument, cu ochii la pantofii lui Dănuț — care-i stabileau definitiv identitatea — comisarul ridică din umeri, oftînd. Făcu o plecăciune și se retrase, urmat de tot alaiul polițienesc. Ca un ultim bubuit al furtunii care pleacă, răsunară surd niște "dumnezei", la adresa chelnerului, care indusese în eroare pe reprezentanții ordinei publice.

— Proști-s, măă! se jelui Tonel către Dănuț, dînd din cap.

— Băiete!

Patronul se precipită.

— Față de masă curată. O baterie la gheață. Stai! Șampanie.

Poruncise șampanie, cu tonul și gestul energic al comandai "Pentru onor, arm!". Civili din sală se strînseră pe scaunele lor, modești, ca să-i facă parcă mai mult loc.

Tonel nu se schimbă. Era același Tonel, Otonel, Ciripel, Tontonel sau

Mototonel, din clasa șaptea a Liceului "Lazăr", cu fața sferică, ten de fecioară elvețiană, mustăcioară de cărbune, și glas superb de bariton, care da o savoare scenică celor mai neînsemnate vorbe spuse de el. Vorbele lui Tonel păreau cântate ea acele fraze cotidiene, tenorizate, sopranizate sau baritonate într-o operă. Spunea, de pildă: "Ce mai faci?" — și urechea ascultătorului aștepta acordul vioarelor suspinătoare, și răspunsul evaporat al sopranei lirice: "Bineee, iubitul meeuuu..."

Totuși, două schimbări erau clare. Întîia: uniforma de locotenent, cu decorații pe piept și insigna Justiției militare. A doua: o diminuare a bîlbîielii. Acuma bîlbîia mai mult mut, cu buzele și pleoapele prealabil, înainte de-a începe fraza. Pornea elicea. Odată prins, cuvîntul inițial izbucnea ca o fanfară eroică, abundant salivat. Astfel își convertise bîlbîiala într-o sonorizare supraumană a vorbelor. Cei care vorbesc cu surzii, și oratorii populari, așa ar trebui să vorbească. Această sonoritate concomitentă cu bombarea pieptului îi dădea un aer cezarian. Ochii privitorilor situau deasupra capului lui Tonel arcuri de triumf și acvile de aur: asta era părerea lui. Inaccesibil ironiei, ca și în liceu, de cînd era comisar regal aspira la alaiul teroarei.

— Măă, Deleanu, măăă! *Tempi passati!* Tot crai, mă! Da ce cauți la Iași?

— Fac avocatură, Tonel.

— Măă, să vii la Chișinău, să vezi, măăă! Să-l vezi pe Tonel, măă! Ard, mă, cu fieru roș!

Pumnul închis făcea energic gestul săpunirii unei rufe întinse.

— Miliție, Tonel?

— De unde, măă! Gogeamite comisar regal! Pfiii!

— Aa!

— Da, mă, n-ai văzut! Urmăresc un agent bolșevic. Norocu lui Tonel, măă!

Dădui peste tine, șmechere! Ce faci, mă?

— Bine, Tonel, zîmbi Dănuț, căci vorbele lui Tonel călătoreau prin "măă" ca printre straturi de varză.

— Ce-ți mai face dama?

— ...?

— Aia, mă, zi-i pe nume, o pontam și eu... Aneta Stephano, măă! Adina, mă, Aneta era servanta. *Tempora*, măă! Să vezi dame, măă! Chișinăul are dame! Bate Bucureștiul, măă! Ghimnaziste, mă! Pfiii! Elită, mă! Ia uite!

Arată un inel de aur cu coroană de briliante, pe un deget gros, păros, cu unghii lăcuite și murdare. În jurul încheieturii brațului, brățară de aur.

Tonel aspiră aerul pe nas, clipind din ochi.

— Stai, mă, să-ți ofer o țigare!

Scoase o tabacheră de aur masiv, cu deseme de smalt vioriu, înlăuntrul căreia cinci țigări "Funcționar" și o țigaretă "Mircea", încălecau un pol păturit.

— Ai?

— Bravo, Tonel!

— Ce, măă? Am și cruce la gât: aur, măă! Damblaua damei, înțelegi! Măă, să vezi damă! Foastă damă de onoare, măăă! Ce ți-i țaru, ce ți-i Tonel? Să vezi franțuzească! Să vezi ciorapi! Să vezi chiloți, măă! Avea baie, mă! Din pat în baie, din baie în pat ! Așa-s, mă, astea! Pfiii!

— Rusoaică, Tonel?

— Da, mă, nu-ți spusei? Damă de onoare, măă! Rasputin, măă!

— L-a cunoscut pe Rasputin?

— Da, mă, avea cîrlig la damă! Ce-ce? Se pune cu Tonel, mă? Ce dracu, români sîntem! *Mea culpa*, măă! "Toa mio că Rasputin!"

— Ți-a spus ea?

— Da, mă! P-p-pe onoarea mea!

— Vorbeați franțuzește?

— P-hă! Mi ți-i întorceam un compliment!

— Pe franțuzește, Tonel?

— Pare rău, mă! Cînt și șansonete. A giorno, mă! Să vii, mă, să vezi la mine la Chișinău! Să-ți arate Tonel ce-i un chef, ce-i o damă! Măă, să vezi ghimnaziste!

— Ce-i asta?

— Eleve, măă, ghimnaziste. Să vezi, mă, ce știu! Pfiii! Să vezi beție, mă! Uîc: una-ntr-un colț. Da nu se lasă, mă! O ia *da capo*! Să-ți arăt eu ce-i rusoaica, măă!

— Dar rușii?

— Phee! Bolșevici, mă. Marxiști, mă! Troțki, Tolstoi! Parcă Tonel ce-așteaptă! Arde-i, băiete! Măăăă!... se bătu Tonel cu palma peste frunte, atît de tare, încît chelnerii scoaseră capetele peste tejghea.

— Ce-i, Tonel?

— Balmuș, măă! S-a-nscris, mă, la țărăniști!

— Ei, și?!

— Cum, mă? Român cu bolșevicii? Cu rusoaicele, măă! Bolșevicii în Nistru, mă! Tu te vezi cu el?

— Da.

— Trimite-l, mă, la mine. Păcat, mă, element bun... Hhh-hardtmuth, măă! Auzi, măă! Hardtmuth la țărăniști! Pare rău, mă! *Tempi passati*!

Șampania sosi, purtată de patron într-o căldare cu gheață. Restaurantul gării n-avea cupe de șampanie. Tonel făcu, în treacăt, cuvenitele observații. Șampania nu se aduce în căldare.

— Frapiere, domnule, de argint masiv...

— Vedeți, domnule comisar regal, noi... arată patronul, cu un gest dezolat, restaurantul gol.

— De asta n-ai clienți, domnule. Frapiere de argint masiv, chelneri cu mănuși albe, cupe de cristal. Ce-i bolșevismu ăsta? Ai făcut armata?

— Se cunoaște, măă! Șampania, mă, e uniformă de mare ținută! Mănuși albe, argint, cristal.

Patronul turnă șampania, cu călcăile lipite. Era vădit impresionat.

Ciocniră. Tonel, consecvent cu stilul șampaniei, dădu paharul peste cap, dușcă, cum dai Țoiul de Țuică. Patronul repetă porția. Altă răsturnare, altă umplere spumoasă.

Comisarul cu semnalmentele lui Olinițki apăru gîfîind, cu batista pe frunte, aducînd miros de ploaie și sudoare.

— Domnule comisar regal, l-am găsit.

— Raportul!

— Cizme de *șevro*, înalt, palid...

Tonel sări, dădu dușcă al patrulea pahar, îmbracă mantaua de ploaie, și-l luă la o parte pe Dănuț.

— M-m-mă, Deleanu, fă-mi bine cu cinci sutari. Ți-i trimit la leafă... Nu iei o țigare?

Așeză sutarii în tabachera de aur, subț țigaretile "Funcționar", peste polul mai vechi.

— Plata!

— Lasă, Tonel.

— Salve, mă!

Pe lîngă patronul frînt în două, cu călcăile lipite, și printre chelnerii aliniați, Tonel trecu sunîndu-și pintenii, încruntat, urmat de comisar. O singură problemă îl preocupa: care-o fi diferența dintre pielea de box și cea de *chevreaux*?

— Nuanțe! murmură el printre dinți.

*

O dată cu soneria care anunța trenul pornit din stația Nicolina, sosi în goană un muscal cu doi cai; descriind o curbă elegantă pe cauciucuri mute, în trapul cu scînteii, opri în fața ușii de intrare. Puiu sări. Salutat de tregheri, trecu spre peron. Pardesiu pe talie, pălărie cenușie înclinată pe-o tîmplă, monoclu, pantaloni cenușii, a căror cădere respecta treptata strîmtare a semnelor de exclamare, ciorapi cu baghetă, pantofi de lac.

— Dan!

Șinele vibrau. Din tremurul luminilor din fund, două lumini roșii se dilatară agresiv. La curbă, ferestrele trenului fură vizibile ca un metraj luminos. Terasamentul dudu. Tregherii se precipitară. Masiv tăioasă cu vîntul ei metalic și aburii ei fierbinți, mașina intră; pe rînd, vitrinele vagoanelor, cu manechine umane, trecură.

Tumult. Ordine. Strigăte. Mișcări. Îmbulziri. "Pst"-uri. Vociferări.

— Trei tregheri la conu Iorgu Deleanu!

Şase se precipitară. Puiu şi Dănuţ, după ei, în goană. Cu pălăria pe ceafă, frecîndu-şi minile ca pentru săpunire, domnul Deleanu cobora din vagon, alegînd tregherii după un criteriu special.

— 63: abataj. Bun! 91: bac. Deoparte... Bine v-am găsit, băieţi!

Suiră scările.

— Dănuţ! Dănuţ!... Dănuţ!

Buzele care-l chemau, îi murmurau numele pe faţă, ca o ploaie cu soare, cu murmure luminoase şi parfum răscolit. Şi era ca un fulger dureros al fericirii copleşite.

Înghesuiţi de tregheri şi pasageri, intrară în compartiment.

— Olguţa!

Se sărutară lung: un fel de box de sărutări pe frunte, nas şi obraji.

— Şi tu, Puiule!

Îl sărută şi pe el. Şi Monica. Erau ca peniţele atrase de un magnet neastîmpărat. Acelaşi zîmbet pe toate feţele. Mirarea de-a se vedea iarăşi împreună îi făcea să-şi strîngă minile, să se atingă pe umăr — fiecare parcă neîncrezător că celălalt şi ceilalţi sînt concreţi.

Bagajele plecaseră. Un ultim tregher se ivi la uşă.

— Mai sînt bagaje de luat?

— Da-da! Ia-ne pe noi, îl îndemnă Olguţa.

Se coborîră. Şi Dănuţ, şi Puiu zîmbiră la fel, văzîndu-le pe fete nalte, suple şi elegante, în dezarmonia provincială şi caricaturală a pasagerilor. Amîndouă în *tailleur*-uri: al Olguţei cenuşiu, al Monicăi albastru-î închis. Un mic amănunt o feminiza puternic pe Olguţa: un trandafir roş, prins pe reverul jachetei. Părea un gest aparent al inimii, bobocul de trandafir carmin, cu petalele abia răsfrînte. Pe lîngă bagajele fetelor — cele de mîna — domnul Deleanu venise cu atîtea geamandane, coşuri, pachete, încît tregherii, în faţa mormanului, recuseră la căruciorul de bagaje.

Neculai, după fatalele discursuri de recepţie, pornise cu recipisa bagajelor mari.

Domnul Deleanu gesticula ca un şef de orhestră, cu baston în loc de baghetă. Vorbea munteneste — sever; moldoveneşte — ironic binevoitor, şi evreieşte — glumeţ şi satisfăcut. Tot personalul gării îl cunoştea, numai după glas. Bagajele fură clădite în cărucior, într-o unanimă colaborare. Porniră spre ieşire, în jurul căruciorului.

Recunoscîndu-l pe domnul Deleanu, birjarii gesticulară cu biciul, şapca şi hăţurile. Ofertele plouau. Domnul Deleanu îi saluta, refuza şi interpela nominal, controlînd şi descărcarea bagajelor. Era ca o intrare într-un Ierusalim al birjarilor.

Olguţa rîdea.

— Papa, intrarea ta în Iaşi, ca şi în birou, produce dezordine.

Bagajele fură instalate în trăsura lui Puiu. Domnul Deleanu, Olguța și Puiu se suiră în trăsura casei Deleanu.

Cu Monica de mînă, Dănuț fugise spre automobilul său, așezat la o parte, în umbră. Smuncită în pornirea bruscă, mașina porni ca un bondar. Erau strînși alături sub capotă, ca într-un cort mic. Ploaia cădea din nou, aruncînd șiraguri desprinse de pe grumajii primăverii. Era în noapte o respirație jilavă de seră.

Întrecură trapul șchiop al trăsurilor cu un cal, cu birjarii așezați pe capră deasupra mormanelor de bagaje, ținînd picioarele în unghi țăpăn, proiectat lateral, și hățurile la înălțimea frunții. Întrecură trapul lat al muscalilor cu doi cai. Cotiră în viraj onctuos alea încolăcită a Rîpei Galbene; suiră, avînd în dreapta pînă-n fund, marina priveriște a luminelor din vale, umede de ploaie. Mașina părea barcă-automobil, înălțată cu botul talazului deasupra mării fosforescente. Cotiră prin fața Jokei-Clubului, spre Copou, abătîndu-se din drumul casei.

Motorul vibra, iuțindu-se.

Suiră, suiră, suiră.

Grădina Copoului rămase-n urmă, luminile se răriră, teii foșniră metalic.

Noaptea venea spre ei, cu ploaia-n brațe, și parfum de cîmp.

Nici un glas omenesc; nici un ochi omenesc.

Prăbușire în primăvară, cu ploaia.

— Dănuț, ne-așteaptă acasă...

Frîna brusc. Și întâia vorbă a tăcerii lor fu sărutarea, dureroasă și lungă.

Și-n lumina farurilor, pînă departe, ploaia era un joc de iele argintii.

*

Luminile tuturor odăilor erau aprinse. Acesta era gestul copilăresc al mînei și bucuriei domnului Deleanu.

Primar al Iașului, tatăl Olguței ar fi făcut la fel cu întregul oraș, inundîndu-l cu rîsul electric.

De departe, casa Deleanu avea scînteierea cristalină a meselor festive, în clipa cînd lumina aprinde cupele pe fața de masă, înainte ca șampania să museze.

Ai fi crezut că toate odăile sînt pline. Inexact! Lumea era înghesuită în antretul de jos. Acolo, doamna Deleanu, cucoana Catinca, Mircea și servitorii, adunați în fața ușei, o întîmpinaseră pe Olguța. Intrase cu ochi negri și pas sprinten, bucuria casei în brațele doamnei Deleanu, apoi în brațele cucoanei Catinca, rumenindu-și mai aprins obraji după fiecare îmbrățișare. Apoi, pe rînd, Mircea îi sărutase mîinile, apoi baba și ceilalți servitori.

— Unde-i Monica?

— Unde-i Monica?

— Unde-i duduia Monica?

— Supraveghează bagajele, îi informase Olguța. Să-i spuneți *von* Sorbonna.

O așteptaseră pe Monica tot în antret. Cu o zbîrnîitoare traiectorie, minuscula mașină cu capota ridicată se oprise în fața peronului. Deși refrenul *von* Sorbonna era pe buzele tuturor, nimeni nu îndrăznise să tulbure c-o glumă, lumina cu obraji ovali răsărind c-o aplecare a spinării din umbra capotei, înălțîndu-se cu soare pe tîmple și zîmbet de miere pe față, în brațele zîmbetelor care o întîmpinară.

Cînd după trei ani de tăcere apăsătoare, de pustiu zilnic, intră într-o casă două fete a căror tinereță e numai frumuseță, și cînd acele două fete-s ale casei — surîs, Monica; rîs, Olguța — cum rîsul și surîsul aparțin unui obraz, e ca un val de mîndrie în oameni și în ziduri. Zîmbeau părinții și prietenii în jurul lor, se fuduleau servitorii la ferestre, și era ca o reînălțare în păreții vechii case Dumșa.

Și tot în antret ședea.

Sosiră cuferele. Olguța-l reclamă pe cel mai mare. Veni și cufărul în antret. Izbucniră cadourile.

Cadourile erau o tradiție a familiei Deleanu, culminînd în Olguța. Cufărul cu proporții de cămăruță era afectat în întregime cadourilor și dezordinei. Doamna Deleanu primea, exclama indignată văzînd anarhia, zîmbea, mulțumea, protesta, critica și se minuna cum de-i cu putință ca într-un spațiu atît de redus să încapă toate capriciile și nețărnută fantezie a dezordinei. Raftul de deasupra era consacrat doamnei Deleanu. O cutie de pudră se vărsase, viscolind mătăsuri și ștofe neîmpachetate.

— La vamă, mamă dragă! Oameni brutali!

— Ce ticăloșie! Ce barbarie!

Ochii Olguței clipiră pieziș spre domnul Deleanu. Bietul vameș al portului Constanța nici nu deschisese măcar cufărul plin de infracțiuni.

Olguța se încălzise. Fetrul care-i strîngea tîmplele și-i acoperea fruntea pînă deasupra sprîncenelor zbură pe scări, conform imuabilelor tradiții. Jacheta *tailleur*-ului, culeasă pe sus de brațul lui Mircea, rămase acolo, sub doi obraji subit roșii. Olguța apărură așa cum o știau toți: cu plete negre căzînd mereu în ochi, scuturate mereu pe spate, în bluză subțire, aproape băiat prin mișcări, și atît de copilărește fată prin obraji rotunzi și sînii puerili. Avea mișcări atît de iuți, încît de cîte ori doamna Deleanu primea un alt pachet, clipea, avînd o tresărire de recul: reacție omenească în fața rîndunelilor, al căror zbor lucid niciodată n-a atins pe om, dar totdeauna l-a alarmat.

Doamna Deleanu era copleșită și primejdios mișcată. Nu cantitatea cadourilor o tulbura, ci meticuloasa memorie a Olguței pentru toate slăbiciunile și preferințele ei. Nimic nu lipsea. Dicționarul dorințelor doamnei Deleanu era complet la fiecare literă. Niciodată nu-și închipuise că Olguța poate fi atentă. Abia acum își dădea seama ce formidabilă atenție pentru toate dorințele și deprinderile ei, putuse să grupeze — dezordonat, ce-i drept — acest încăpător raft al darurilor.

— Mamă dragă, raftul acesta are o sucursală în cuferile Monicăi. Tot ce-i casabil, e la ea. Mi-am spus: tot ce se sparge în cuferile mele, e spart de Olguța, tot ce se sparge în cufărul Monicăi, e spart de fatalitate. În fața Monicăi și fatalității, am cedat.

Dar memoria acestui cufăr depășea cu mult aprecierea doamnei Deleanu. Din cufărul adânc, cu gesturi iuți apărea portretul dorințelor fiecăruia. Măgulirea înduioșată a doamnei Deleanu devenea pe rînd a tuturor. Fiecare recunoștea într-un pachet întins de Olguța o veche exclamație, o uitată dorință. Fiecare dar era o amintire.

Apărea trecutul, înviau amănuntele anilor duși, cu fiecare dar cules din dezordinea rafturilor de mîna Olguței. Ai fi zis că fiecare vorbă a celorlalți, azvîrlită din întîmplare de cineva, devenise comision asumat de Olguța, și realitate împlinită de mîna ei. Ea trebuia să dea replica tuturor dorințelor celorlalți, exprimate de-a lungul anilor, sau deduse dintr-un gest sau o privire.

Și miraculoasă era diversitatea darurilor în armonie cu diversitatea psihologică a celor care le primeau. Între altele, cucoana Catinca căpătase o trusă de piele cu ace englezești. Odinioară văzuse așa ceva în Italia, la o englezoaică pe care-o învidiasse numai din cauza acelor. De unde reținuse Olguța acest detaliu? Îi adusese exact ceea ce dorise în tinereță. Sute de ace cu ureche aurită, de toate dimensiunile, grupate în compartimente, după mărime și grosime. Baba căpătă o vastă pereche de papuci, în formă de șoșoni, de ștofă groasă și moale ca mușchiul pădurilor, căptușiți în întregime cu blăniță, adevărat puf prin fineță, dar călduroasă ca un abur de samovar.

Acești papuci erau pentru baba ceea ce ar fi, pentru un copil, un cal adevărat după un cal de lemn. Avea, în sfîrșit, papucii, absolutul papucilor. Dar șalurile? Două șaluri coborîră pe umerii formidabili ai babei, două idealuri. Un șal de lînă curată, gros ca un pled, moale ca o piersică. Celălalt șal era de găteală. De cînd dorea baba să le arate tătărașencelor ce-nseamnă șalul de mătasă. Cașmir avea pe umeri, mai frumos încondeiat ca oul de Paști, cu ploaia franjurilor pînă-n podele. Toți o admirară pe babă cu șalul de cașmir. Era ca un havuz cu focuri bengale. Bucuria depășise spațiul facial. Rîdea cu burta, săltată-n sus și-n jos, de un cutremur vulcanic.

Dar surpriza domnului Deleanu? Venise cu ea alături, fără să știe. Un geamandan lat și plat, ceva mai mare decît cele obișnuite, deschizîndu-se nu în lat, ci în lung, ca o gură de crocodil, avînd un compartiment pentru haine, loc special pentru pălării, iar celălalt compartiment fiind un adevărat labirint de cutiuțe, saltare, pungi. Și toate erau pline. Se revărsară vreo zece pachete de cărți de joc, care de care mai hazliu colorate. Tutun turcesc și țigări turcești. Havane...

La fiecare mișcare a mînilor Olguței înspre ea, cucoana Catinca se încrunta. Nu-și mai amintea nici o dorință. Totuși, pachetul sau obiectul întins i-o amintea.

O mașinuță migălos lucrată în aramă, c-un tub lung, treptat subțiat în chip de trompă, pentru turnatul spiritului denaturat în șanțul ibricului de cafea neagră, o făcu să se indigneze.

— Bine, frate, da asta de unde-o mai știi?

Olguța ridică din umeri. Știa, dar nu vroia să-i amintească de o masă la București, în Popa Nan, în vara anului 1914 — trăia și conu Mihăiță pe atunci — când cucoana Catinca afurisise pe toți "ticăloșii de negustori din București, care te silesc să torni spiritul denaturat, ca rachiul la crîsmă, cu sticla". Neculai căpătă în sfîrșit ceasul de buzunar cu muzicuță. Neculai dorea de mult un ceas care să cînte la fiecare oră *Deșteaptă-te, române*. Acesta cînta motive din *Marseilleza*, o *Marseilleză* picurată delicat și pur, ca pentru greieri somnoroși.

— Proști-s franțujii, Neculai! Le cîntam la ureche *Deșteaptă-te, române*; nici că se prindea! Asta-i tot un fel de *Deșteaptă-te, române*, dar preparat franțuzește.

— Trăiască alianța și duduia Olguța! se exaltă Neculai.

Nu-și putea închipui Puiu că din același cufăr va ieși o bătaie de inimă pentru el, străină de ființa Olguței.

— Degetul, Cuțulachidis!

Redevenit Cuțulachi, Puiu se înroși, văzu și respiră adînc zîmbitor. Demult dorea să aibă inel. Visul lui era o *chevalieră*. Olguța-i interzisese acest fel de inel, explicîndu-i că un inel cu embleme nobiliare pe degetul unui copil de țăran e mai ridicol decît o coroană de carton pe capul unui nebun. Totuși, în lipsa Olguței, Puiu își cumpărase o *chevalieră* de proveniență rusească. Olguța o zărise la gară și zîmbise. Pe drum, inelul dispăruse în buzunarul lui Puiu. Acum era înlocuit cu un safir palid, montat în aur florentin de culoarea spicului de grîu.

Antretul era un zumzet surd de exclamații, mirări, aprobări, comentarii, monologuri. Cadourile Olguței aduceau tuturor bucurie, dar fiecăruia o altfel de bucurie.

Nu oricine poate da altora accentul exact al bucuriei proprii. Cadourile sînt întotdeauna o surpriză agreabilă. Dar deseori dau naștere la constrîngeri penibile. Dacă am presupune că primăvara, într-un an, lipsită de instinctul sigur al naturii, s-ar încurca, și aducînd verdeață tuturor copacilor, n-ar respecta individualitatea lor, dînd de pildă plopului frunză de stejar, piersicului, muguri de castan, liliacului, cîrcei de viță, viilor, vreji de bostan, și nucilor, pătlăgele roșii — bucuria primăverii ar exista din pricina navalei de verdeață, dar pe fiecare fizionomie vegetală ar rîde construis bucuria răpită alteia.

Așa se întîmplă și cu darurile, cînd cel care le aduce și împarte a fost preocupat de gestul risipirii lor — măgulitor pentru cel care-l face — nu de aspectul propriu fiecăruia dintre cei care le primesc. Pentru mulți copii, aceste daruri improprii sînt un principiu de umilire, de ipocrizie, de tristeță. Trebuie să se bucure, fiindcă altfel sînt ingrați, și totuși nu se bucură, fiindcă darul e străin tuturor dorințelor lor.

Bucuria e surpriza explozivă a unei dorințe obscure pe neașteptate îndestulată. Când darul nu e mugurul exact al crengii care-l dorea, departe de-a o înviora, o îngreoaie, o abate.

Acele daruri numai care dovedesc că aducătorul lor te cunoaște, și-a amintit de tine, te-a reconstituit, și-a frământat mintea culegându-ți în amintire, exclamațiile, poftele exprimate sau înăbușite — dau bucurie. Ele-ți arată că ai existat în sufletul celui care ți le aduce, și darul, astfel numai, își pierde semnificația indiferentă de lucru cumpărat, căpătînd-o pe aceea de răsfrîngere a dorinței tale în afecțiunea altuia.

Darurile Olguței, exacte ca ale primăverii, arătau că în timpul celor trei ani de viață pariziană, nu numai că nu uitase pe nici unul dintre cei de acasă, dar că trăise în ei, ca primăvara la rădăcina copacilor. Toți o iubeau pe Olguța, dar toți o socoteau distrată și uitucă, din pricina vieții ei eruptive. Le dovedea contrarul. Abia acum fiecare înțelegea că acel cufăr al darurilor era sufletul Olguței, în care toți existau, în dezordine, dar complet.

Într-un colț al antretului, Monica grupa pachetele lui Herr Direktor și ale doctorului Prahă, ciudatul prieten al Olguței. Pentru doctorul Prahă, Monica muncise din greu, căci în cuferile ei, diverse sticle de toate formele, cu prețioase alcooluri, alese bucată cu bucată de competența lui Pașa, îi periclita hainele, cu eventuala lor revărsare.

Numai Dănuț și Mircea nu primiseră încă nimica.

Răsărind brusc, din fundul cufărului, capul Olguței, înfierbântat, cu pletele dezordonate, zîmbea. Avea un sul în mâini, înfășurat cu îngrijire.

— Atenție și ochelari, vă rog!

Doamna Deleanu, cucoana Catinca și domnul Deleanu se apropiară, punîndu-și ochelarii de lectură. Olguța desfășură sulul.

Era atît de tînăr capul ei — numai vibrație de rîs și de culoare — încît portretul desfășurat apărea supărător ochiului, ca o mohorîre de pivniță în plin soare.

Monica tresărise. Urmărea cu îngrijorare fețele ridicate spre portret. Exclamațiile indignate o făcură să respire.

— Ce oroare! Asta ești tu? Sluțenia asta?!

— Cine-i măgarul? izbucni cucoana Catinca.

— Alexandru Pallă.

— Ducă-se pe pustii! Auzi dumneata! Asta-i treabă de pictor! Știe și ciuma să facă așa minunății!

— Fetița tatei, o dezmierdă domnul Deleanu; o fi el mare pictor bietul Pașa, dar eu tot la Grigorescu am rămas. Măru-i măr — o bătu el peste obrajii rumeni. N-are să mă convingă Pașa, nici Parisul, nici toate "ism"-urile artei de astăzi, că măru-i mucegai, și soarele scrum.

— Bine, frate, clocotea cucoana Catinca; faci curechi murat, faci castraveți

murați, da să faci dintr-un boboc de fată așa murătură!

Și toți, mînați parcă de același surd îndemn al instinctului, o dezmierdau pe Olguța, o priveau, o împrejmuiau, copleșind portretul cu ironii, zeflemele și ocări. Era ca un descîntec în fața destinului. Recunoscură toți capul Olguței în portretul desfăcut de mîinile ei, dar o Olguță despodobită de tot ce-o făcea pe Olguța veselă a casei Deleanu. Decorul era salonul apartamentului de la Paris. În primul plan, pianul

deschis — claviatura era ca o dungă fumurie de apă înghețată — și Olguța pe taburet, cu capul aplecat puțin — ca atunci cînd pîndești sau cînd ești greu ostenit — întors de la pian în lături, ca și cum cineva ar fi strigat-o deodată, întrerupînd-o. În planul al doilea, mobilele unui salon, mare, în umbră grea, apăsate parcă de începutul unei asfixii cu mangal. Obrajii Olguței primeau lumina unei ferestre cenușii — mucegaiul tragic, surirea subpămînteană de *ocnă* de sare, a penelului Pallă. Sur și obrazul, cu reflexe verzui ca ale unor lumini de lună. Ce se întîmpla în acea încăpere de umbră, cu muzica amuțită? Ce strigăt răsunase? Ce chemare stranie? Era o crispăre dîră în osatura feței, dar fruntea se înclina învinsă, dură totuși, și ochii dilatați simțeau că ar fi vrut să se închidă și nu puteau, sau bravau arătarea de groază, nevăzută. Amestec de hotărîre și deznădejde. Mîna dreaptă plutea pe claviatură, cu degetele răsfire moale, ca o pasăre ucisă din zbor, răstignită pe aripile ei. Cealaltă mînă înțeșta genunchiul sau se rezema de el? Pletele căzute atîrnau grele pe tîmple.

Privit alături de model, portretul Olguței părea posomorît, lipsit de tinereță, cel puțin de carnațiunea și exuberanța tinereții modelului. Dar mișcările capului și trupului erau profund ale Olguței. O Olguță stranie ca o eclipsă de soare. Dar în acea energie deznădăjduită a feței și a privirii, și-n acea cădere de scut a frunții înclinate, și-n acea tensiune de vultur cu săgeata în el, văzîndu-și moartea, înaripîndu-și-o, ochii lui Mircea recunoșteau tinereță Olguței, așa cum uneori sufletul său o presimțise sub rumeneala obrajilor și rîsul dinților.

Acesta era singurul portret făcut de Alexandru Pallă într-un răstimp de trei ani. N-o mai făcuse de atunci, niciodată, pe Olguța. S-ar fi zis că el singur prefera s-o vadă cu ochiul omului, decît s-o descopere cu ochiul pictorului.

— Nu vrea nimeni acest portret? zîmbi Olguța.

— Pe foc! Pe foc!

— I l-am adus lui Mircea.

— Mie, Olguța!

— Nici tu nu-l primești?

— Bine, Olguța, îmi dai o capodoperă!

— Modelul îți mulțumește în numele pictorului.

— Ce-i în capul vostru, măi copii! se miră cucoana Catinca, gesticulînd cu ochelarii. Oameni teferi, oameni tineri și frumoși, să nu vă fie scîrbă de așa

ticăloșii!

Totuși, atât de puternică era impresia produsă de acest tablou hulit — a cărui atmosferă se înrudea cu acele pagini din Dostoievski, care-ți lăsa ca o sudoare rece a sufletului — încât, în același timp, cu toții reclamară masa. Simțeau o nevoie de mișcare, de agitație printre lucruri foarte concrete și vesele. Cucoana Catinca și doamna Deleanu, porniră repede spre sufragerie; servitorii se precipitară la bucătărie; domnul Deleanu pleca să pregătească sticlele ospățului.

Fundul cufărului era pavat cu cărți destinate lui Dănuț și Mircea. Și în alegerea cărților, Olguța dovedea aceeași memorie și aceeași divinațiune. Astfel, Mircea descoperi în brațele lui, deasupra teancului de cărți scos de Olguța, *L'Égoïste* a lui George Meredith.

— Eii!

Apoi cugetările lui Multatuli.

— Iii!

Apoi trei romane ale lui Henry James.

— Piii!

Apoi un al doilea teanc de volume *în-quarto*, cu piesele *Plaisantes et déplorables* ale lui Bernard Shaw.

— Hoo! făcu Olguța, dând glas exclamației mute a ochilor lui Mircea.

Aceleași exclamații puerile desfăcură buzele lui Dănuț în fața poeziilor complete ale lui Rainer Maria Rilke.

Scările se umpluseră de cărți, răspîndind mirosul acela de hîrtie tipărită, încă netăiată, bun ca mirosul scîndurii albe și ca aroma pînii calde, pentru nara pasionatului lector. Cărți proaspete pe care mîna le alintă, le deschide, culegînd în treacăt parfumul unui cuvînt din misterul frazei necitite, pe coperta cărora ochii recunosc acele nume de azur, care au cuiburi în inima noastră, ca rîndunelele sub streșina caselor.

Mircea, Dănuț, Monica și Puiu se așezară pe scări, printre cărți, răsfoindu-le.

Olguța scotea mereu. Deodată, mîna ei agită un volum legat în piele.

— Von Sorbonna!

Monica se înroșise atât de tare, că printre ceilalți, și mai ales alături de Dănuț, părea din altă rasă, din rasa cireșelor.

— Teza de doctorat a lui *von Sorbonna*.

Șase mîni se repeziră, ale lui Dănuț mai prompte și mai posesive. Trei capete se aplecară asupra tezei ca asupra unei scrisori de acasă, primită în lagărul de prizonieri. Dedicăția făcută Olguței se furișa într-un colț, timid: "*Surorii, prietenii și fiicei mele Olguța*".

— Pofțiți, copii, am turnat supă! răsună de sus glasul doamnei Deleanu.

— Unde-i Olguța? se întrebară lectorii Monicăi, ridicînd capetele.

— Olguța!

— Unde-a dispărut?

Îndemnat de o veche și obscură amintire din copilărie, Dănuț smunci capacul cufărului.

Copilărește, acolo era Olguța, cu fața inundată de râs.

— Cine mă ia?

O luară pe sus.

— Coșcogeamite oameni mari ați căzut în mintea copiilor! rîdea cucoana Catinca, venind să-i ridice cu forța.

Olguța glumise spontan, cu tot sufletul. Dar ieșind din cufăr și urcînd scările casei părintești, înconjurată de voioșia celorlalți, întâmpinată de bucuria părinților, simți că cel din urmă dar ieșit din cufărul darurilor intra numai în casa părintească, dar nu-i mai aparținea.

*

Olguța și Monica uitaseră dimensiunile și durata unui ospăț românesc. În raport cu mesele din Franța, cele din România sînt ca o excursie în trăsură, față de o precisă cursă urbană cu taximetrul. Cînd ai ajuns la ultimul fel — de altminteri în România, și în Moldova mai ales, ultimul fel e mereu penultimul — felurile anterioare, rămase dincolo de orizont, s-au șters din memorie, sau au devenit vagi. Ai impresia că stai la masă de o săptămînă, și că supa de pildă, sau răciturile, le-ai mîncat luni, peștele, marți, și așa mai departe.

Adevăratul salon al unei gospodării românești e sufrageria. Această proeminență a stomahului e poate o filozofie înainte de-a fi o necesitate. Fatalist cu fruntea, orientalul, plecîndu-și-o, a descoperit stomahul. L-a cinstit deci, pe acest robust tovarăș de umilință smerită, în fața zeilor permanenți, dar nevăzuți, care-i privesc ceafa.

De altfel, această masă inaugurală avea o înaltă semnificație patriotică. Ea trebuia să dovedească nota originală a României, în concertul bucătăriilor europene, și să arate fetelor că această notă, dacă nu prin puritate, cel puțin prin căldură și plenitudine, nu-i mai prejos de cea a bucătăriei franceze.

Din acest punct de vedere, baba le servise un simbol, un fel de stemă culinară a Moldovei: sarmăluțele de piept de gîscă. Pentru gastronom, porcul e ca peștera lui Ali-Baba din *O mie și una de nopți*: visterie de bunătăți. Dar Creatorul, făcînd gîsca, a depășit porcul. Gîsca are ficatul, cum Franța are Parisul. Pateul de ficat de gîscă reprezintă o supremație universal recunoscută. Pe lîngă ficat, însă, și poate mai presus de ficat, gîsca oferă feminin mîncăului, pieptul ei gras, fraged și substanțial, pentru pastramă și sarmăluțe. Aceste sarmăluțe — cu vulgară sonoritate — aparțin Moldovei ca și stilul lui Creangă. Sînt mici, rotunde, învelite în foi de varză murată — și se topesc. Sarmăluța, adevărata sarmăluță mol-

dovenească, reprezintă beatitudinea deliciului fără efort. N-o mesteci. Gura o apucă, o apasă, și ca și felioara de topatan — incomparabilul pepene galben dobrogean — sărmăluța piere onctuos, lăsînd parfumul și regretul existenței ei fondant efemere. Sărmăluțele, ca și sărutările, n-au număr. Nu ceri și nici nu ți se dă un număr de sărmăluțe, ci un grup. Vezi cu surprindere că a dispărut. Ți se dă altul. În clipa cînd ai devenit melancolic, nu mai ceri. Atunci abia înseamnă că ai mîncat sărmăluțe.

Clipa sărmăluțelor fusese atît de palpitant patriotică, încît baba, ca și acei regi care se duceau singuri pe cîmpul luptelor importante, apăruse în ușa sofrageriei. Lupta fusese cîștigată: farfuria sărmăluțelor era goală.

După sărmăluțe apăru curcanul fript, din care baba exaltase armonii culinare demne de cele scoase din strunele violinei de mîna lui Enescu. Cojiță castanie ca obrajii sfinților din afumatele icoane, sfărmicioasă ca întîiul îngheț al apei, spart cu degetul de copii, iar subt ea, cărniță albă și brună, care se topea succulentă ca pulpa perelor de toamnă.

Curcanul nu putea să lipsească, fiindcă această pasăre stupidă deține în viața modernă rolul biblic al vițelului gras. Această friptură era simbolică. Se poate să indispui un simbol, să nu te descoperi în fața steagului?

Ca apetitul să poată corespunde pietății și patriotismului, se făceau popasuri între feluri. Cînd sosit, în cești — vechile cești cu garoafe — crema de șocolată, preparată de cucoana Catinca, se auzi un clămpănit, și cucul din părete, apărut istet din cușca lui, cîntă de două ori "cucu". Ședeau la masă de la douăsprezece jumătate, mîncînd. Acum oftau. Monica era așezată la dreapta cucoanei Catinca, autoarea cremei cu migdale prăjite deasupra și complicat parfum de vanilie, migdală amară, șocolată amăruie și parcă și un iz de rom.

Subt privirea cucoanei Catinca, Monica adînci vîrful linguriței în aromata cremă, gustă, și oftă:

— E delicioasă... dar nu mai pot!

— Aaa! se indignă cucoana Catinca. Da ce-i crema mea? Piesă de teatru s-o aplauzi? Ori o mănînci, ori nu-i bună!

— Cucoană Catinca, sări Olguța, simțindu-se și ea incapabilă să aprecieze crema altfel decît verbal, dac-a spus *von Sorbonna* că-i bună, să știi că-i bună. Gura lui *von Sorbonna* e gura adevărului. Să vă istorisesc ce-a pățit la Paris c-un celebru fabricant de creme catolice. Într-o zi, distinsul nostru prieten, *von Sorbonna*, se întorcea acasă, rue de l'Observatoire, cu un volum de Paul Bourget. Mă veți întreba: ce caută în mîna unui tînăr membru al familiei Deleanu un volum de Paul Bourget? Răspunde, *von Sorbonna*!

— Spune tu, Olguța.

— Vedeți! Vinovatul recurge la oficiul avocatului. S-o luăm cu binișorul. *Von Sorbonna*, la Paris, avea diverse prietene. Unele adorau *schimmy*-ul...

— Vai, Olguța!

— Cum? *Tape-dans-l'Oeil!*

— Ce-i asta? murmură scandalizată doamna Deleanu.

— O prietenă de-a lui *von Sorbonna*.

— Crezi, *tante Alice*! E o poreclă dată de Olguța. Marguerite Rivali e o camaradă a mea de doctorat, veselă și frumoasă, dar foarte serioasă.

— A! Dar *von Sorbonna* avea și alte prietene. De pildă, Eveline avea cultul lui Bourget, și cum în fața mea nu îndrăznea să facă propagandă, pentru simplul motiv că o maltrataam...

— O băteai? tresări cucoana Catinca, văzînd gestul agresiv al Olguței.

— Cu perne! zîmbi Olguța. Credincioșii lui Bourget nu merită omagiul agresiunii dure. În schimb, o îndoctrina pe răbdătoarea Monica. Probabil că *von Sorbonna* rezista. Atunci discipola a recurs la maestrul ei. Eveline avea toate volumele lui Bourget, legate în piele catolică și pe deasupra, învelite cu hîrtie albastră etichetată pe dos, dar unul singur deținea iscălitura autografă a lui Bourget: Eveline e nostimă și catolică, Bourget e catolic și venerabil...

— Olguța! protestă Monica: obținuse autograful prin intermediul confesorului ei, care-l cunoștea pe Bourget.

— În sfîrșit, tot prin fuste îl căpătase! Într-o zi Eveline întinde lui *von Sorbonna* volumul cu iscălitura maestrului, făcînd următoarea prinsoare: dacă *von Sorbonna*, cetind volumul, nu va fi convertit, atunci Eveline se obligă să arunce pe foc foaia cu autograful; dacă, dimpotrivă, *von Sorbonna* face mea *culpa*, atunci se obligă să obțină o audiență la Paul Bourget și să solicite în numele Evelinei, c-un genunchi la pămînt, complectarea cu dedicație a semnăturii autografe. Știți, Eveline e catolică, așa că preferă să scoată castanele din foc cu mîinile convertite ale frumoasei sale amice din Balcani...

— Eram sigură că n-are să-mi placă, protestă Monica.

— Altă catolică! exclamă Olguța. Accepta o prinsoare cu certitudinea anticipativă că o va cîștiga.

— Eram constrînsă. Și se putea să-mi placă. Mai știi?!

— Miracolul catolic prin unsul lui Dumnezeu Paul! Bun! Acuma să vedeți miracolul, căci miracol a fost. *Von Sorbonna* citește cartea scrupulos. Ai adnotat-o?

— ...!

— Și, onoare lui, nu-i place.

— Nu ți-a plăcut? întrebare într-un glas Mircea și Dănuț.

— Nu! scutură Monica energic din cap. Cum să-mi placă Bourget cu Villon alături!

— Nu i-a plăcut, după cum vedeți, grație amuletei Villon. Dar *von Sorbonna* e milos. Cîștigase prinsoarea, dar cum s-o oblige pe biata Eveline să-și dea pe foc autograful obținut prin intervenția confesorului! Nici să mintă nu putea! Ce-i de

făcut? Problemă grea, de conștiință, cum ar numi-o Bourget. Volumul cetit ședea pe masa de lucru a lui *von Sorbonna*, de vreo două săptămîni. Cînd venea Eveline, *von Sorbonna* nu era acasă: era în bucătărie! Cînd se vedeau la Universitate, *von Sorbonna* pretindea că n-a isprăvit cartea. Peripeții dramatice! Atunci, natural, prin voia lui Dumnezeu, intervine Olguța. Adică de ce n-ar ceti și ea volumul de Paul Bourget? În copilărie n-a înghițit ea și rișină, de dragul mamei sale? Într-o zi mă duc în Jardin du Luxembourg, cu volumul lui Bourget. Îmi alesesem într-o grădină banca purgatoriului. Soare, vrăbii, copii, rîsete, glume. Eu, posomorîță, pe bancă. Lîngă mine, un domn bătrîn, foarte modest în colțișorul său. Eu citeam, înghițind cretă. El privea, fericitul! Copiii se jucau în fața noastră. Pace, ca la Copou. Deodată, volumul, trosc! Banca se cutremură; domnul tresare; copiii se uită alarmați. "Ce s-a întîmplat, domnișoară? V-ați speriat?" "Nu, domnule. Sînt indignată! Acest om ucide viața!" "Cine, domnișoară?" "Paul Bourget, domnule!" Clocotesc, urmă Olguța. Aveam lîngă mine un paratrăsnet, un om de treabă. Toți oamenii care privesc copiii și vrăbiile, fără să cetească jurnale și fără să-și mănînce unghiile, sînt oameni de treabă. M-am spovedit atunci, complect. I-am istorisit nenorocirea prietenei mele cu inimă de aur, anatimizîndu-l pe Bourget. "Merită, domnule, l-am interpelat eu, acest om să dea naștere la astfel de drame de conștiințe?" "Nu știu dacă merită, îmi răspunse calm bătrînul; dar are obligația înalt morală să le soluționeze. Acesta-i marele rol al scriitorului, domnișoară: să pacifice pe oameni, să le dea soluții de viață, să-i îndrume, să-i abată din calea păcatului, să le arate căile virtuții, să-i scoată din îndoială"... Vorbea așa de frumos duhovnicul meu, încît am înțeles imediat că ori e Dumnezeu prefăcut în domn, ori e un apostol trimis de Dumnezeu să salveze sufletul Monicăi. Vorbele lui aveau efectul frazei lui Beethoven: te înălțau atît de sus, în sfere atît de armonioase, încît deveneau bun fără efort. Eram captivată. Simțeam în jurul meu vibrația mistică. Eram ca omul care deschide umbrela avînd intuiția întîii picături de ploaie, înainte de-a cădea. Dar umbrela mistică a ființei mele precedase miracolul, nu ploaia. Și-ntr-adevăr, miracolul s-a săvîrșit. Domnul a luat cartea trîntită pe bancă. Mă întrebam, în sinea mea: are s-o prefacă în crini? Are să scoată din ea un șirag de perle pentru gîtul Evelinei? Nu! Miracolele sînt mai simple. A desfăcut cartea pe genunchi, a scos din buzunar un creion de aur, i-a făcut vînt în jos, vîrful a ieșit — nu era o lance, numai un creion — și într-o tăcere, probabil asemănătoare cu cea care-a precedat facerea lumii, domnul a rupt foaia cu iscălitura autografă. "Ce faci, domnule?" am sărit eu. "Așteaptă, domnișoară!" m-a calmat el, silindu-mă să mă așez la loc, cu o putere magnetică. Și-ntr-adevăr, pe foaia următoare apărură, nu cu litere de foc, ci de grafit, următoarele cuvinte incandescente:

"A mademoiselle Eveline Bourdot qui, en perdant un pari, a gagné l'estime de

*Paul Bourget*¹⁹

N-am putut articula nici un cuvânt. Eram meduzată. Maestrul dispăru incognito pe poarta grădinii. După ce mi-am venit în fire, m-am întors acasă cu volumul și i-am istorisit Monicăi întâmplarea. Natural, m-a crezut. Ne-am suit într-un taxi, cu miracolul catolic, și de-a dreptul la Eveline. Ce să vă mai descriu fericirea Evelinei! Pierduse o prinsoare și o iscălitură, dar câștigase stima autografă a idolului ei...

Olguța bufni de râs.

Monica tresări.

— Olguța, nu cumva...

— Ba chiar așa! Miracolul era opera creionului meu plastograf. Foaia cu adevărata iscălitură e în bagajele mele. Poți să-l întrebi și pe Pașa, dacă mai crezi în miracole!

— Vai, Olguța și Eveline ce-are să spuie?

— Eveline? Ea crede...în Bourget... Monica, o îndemnă Olguța, numai crema cucoanei Catinca te va putea consola.

Lingurițele intrară în spongioasa cremă de șocolată. Cedînd rîsului irezistibil, se resemnă și Monica.

*

Toți băuseră șampanie, începînd cu doamna Deleanu și isprăvind cu Dănuț.

Șampania are darul de-a aduce veselia pe dinafară oarecum; o importă. Mușchii feței încep să rîdă, cum pe ferestre, iarna, apar arabescurile de argint. Te trezești deodată rîzînd. Mușchii feței, primind masca rîsului, ți l-au impus adînc. Rîzi fiindcă așa vor mușchii, și ești mirat de această înveselire fără de cauză conștientă, și această mirare devine ea însăși pretext de haz, acest haz, pretext de mirare, această mirare, pretext de rîs; și astfel, diavolii gazoși ai șampaniei te-au prins în trepidanta lor horă de luminițe gîdilitoare. Devii cristalin și sonor. Sîngele nu mai curge: sună ca o ploaie de minuscule clopoțel, prin care fiecare gînd scutură lungi vibrații ilare, inundîndu-te. Contopirea acestor vibrații, în jurul unei mese lungi, orbitor albe, pe care cupele scînteie, e veselia șampaniei. Veselie pură ca zurgălăii unei sănii, sunînd în voioșia unui amplu trap robust, pe întinderi albe de zăpadă sclipitoare. În această veselie, calitatea femeilor care iau parte la ea poate determina stridența, cu lăbărțări porcine, sau prelungi puritatea, atingînd înălțimile muzicii.

La chefurile cu femei ușoare prin profesie sau vocațiune, șampania băută dă

¹⁹ "Domnișoarei Eveline Bourdot, care, pierzînd un pariu, a câștigat stima lui Paul Bourget" (fr.).

semnalul destrăbălării. Rîsul devine gemăt; vorba, țipăt; gluma, pornografie; dorința, gest; gestul, faptă. E cel mai trist spectacol pe care omul și-l poate da sieși: masa sexuală în comun.

Dar aceeași șampanie, la o masă curată, cu oameni bătrîni și tineri, sărbătorind o bucurie comună, poate desprinde armonii de rîsete, tot atît de sprinten pure ca și acordul lui Mozart. Atunci, șampania apare ca o primăvară ilară a tinereții. Fetele tinere sînt culoarea și cîntecul acestei primăveri. O dată cu îmbujorarea obrazilor și strălucirea aprilină a ochilor, timiditatea dispare. E ca o apariție de culori, din muguri atunci deschiși. În jurul acelor obraji calzi de culoare ca piersica de aromă, e ca o mișcare aeriană de sărutări. Obrajii lor plutesc parcă între sărutări, de care se feresc rîzînd. Părul de pe tîmple se zburlește ușor, sprîncenele capătă fantezii mirate, lobul urechilor e roș ca mărgeanul, dinții, între buzele mai roșii și mai umede, rîd alb ca ghiociei culeși de țigăncele primăverii. Vor să vorbească și nu pot. Rîd. Rîd de orice. Vorbele începute tresar de rîs și se descompun în rîs. Sufletul lor, în acele clipe, e ușor ca părul zburlit pe tîmple și aburit pe ceafă. O masă întreagă rîde de rîsul lor. E miracolul șampaniei, care-a prefăcut oamenii în rîs curat, cum ciocîrlia în preajma soarelui e numai cîntec.

Olguța brună și Monica blondă. Toți rîdeau de rîsul lor, cu ochii la ele. De trei ori Olguța începuse istorisirea examenului de doctorat al Monicăi. Dar de după fiecare vorbă, rîsul o pîndea cu spice în mînă. Izbucnea: un rîs clar, în cascade mărunte, care-i încrețea fața c-un păienjenis de cute fine ca ale merișoarelor sălbatece, a căror culoare o avea.

Desigur că în acest moment examenul Monicăi se reducea la profesorii care-o interogaseră. Ei trebuiau să dea examen caricatural în fața celor prezenți, cum dăduseră în fața ochilor Olguței. Îi reținuse pe toți, cu ticurile și particularitățile lor. Cel din extrema stîngă avea un neg pe vîrfurile nasului, atît de proeminent, încît n-avea aerul c-a răsărit din nas, ci că-i așezat numai, într-un echilibru mereu periclitat de mișcările aceluia nas, exprimînd mirarea sau nemulțumirea. După Olguța, negul acela ar fi trebuit să impuie nasului o severă neclintire romană. În realitate, nasul era mobil ca limba școlarilor și ca urechea măgarilor. Se sucea cînd în stînga, cînd în dreapta, cînd în sus. Pe lîngă aceste mișcări psihologice, avea și mișcări pur fiziologice, ori din pricina unui gutunar, ori din pricina deprinderii de a priza tabac, stăpînită în timpul examenului. Aspira sacadat, cu nări palpitînde; fîrnîia, eliminînd aerul sacadat, încrețindu-și fruntea și botoșindu-și buza de sus, în timp ce gura avea panicile respiratorii ale celor care sforăie prin somn.

— ...Și cînd îl vedeam că aduce două degete pe neg, cu ochii încrucișați, parcă-l auzeam spunînd negului: șazi binișor! Nu vezi că-s necăjit!

Rîsete, rîsete, rîsete. Acel rîs gratuit, numit de francezi: *le fou rire*.

Olguța nu putea istorisi din pricina rîsului torențial, și profesorii Sorbonnei se răzbunau, apărînd cu o intensitate de halucinație ochilor ei, pedepsiți să vadă și să

rîdă, fără ca vorba să-i ușureze. Povestirea devenise un șir de exclamații sau de aluzii scurte, abia răzbind prin rîsul care izgonea vorbele.

— Monica... violoncelul...

Cuvîntul violoncel, aruncat de rîsul trepidant al Olguței spre rîsul întetît al Monicăi, deveni un elan de rîs al întregii mese, ca și cum silabele cuvîntului violoncel ar fi avut proprietăți ilariante. Dar și Olguța și Monica, legate de aceeași inexprimabilă viziune, rîdeau avînd un contur precis în fața ochilor; și prin rîsul lor, viziunea inexprimată își trimetea, nevăzută dar prezentă, undele hazlii și celorlalți.

Acest "violoncel" era profesorul din extrema dreaptă, care ținea picioarele crăcănate, exact cum le ține un violoncelist cu instrumentul în brațe. Poate că realmente profesorul era un violoncelist amator în orele libere. În tot cazul, atitudinea lui de violoncelist fără violoncel, în clipa cînd descopereai ce-i lipsește, explicîndu-i astfel poziția picioarelor și gesticularea mînilor, devenea irezistibil comică. Degetele mînei stîngi, răsfirate, cotul brațului făcînd un unghi ascuțit, lateral proiectat față de bust, nu depășeau gîtul și coardele violoncelului absent. Iar mîna dreaptă — mîna arcușului — gesticula larg, în dreapta și în stînga. Pe deasupra, avea și burtă. Așa că imagina lui de violoncelist fără violoncel, în clipa cînd devenea acută, îl prefăcea într-un violoncel cu două mîni, care se cînta singur. Din acest punct de vedere situate, întrebările lui filologice deveneau uluitor de burlești, neverosimile ca rugămintea unui plop de a-l servi cu o țigară, sau ca un "doamnelor și domnilor" rostit nazal de un sifon la un banchet cultural. Efortul de-a istorisi devenise un dialog monosilabic între Olguța și Monica, un schimb de adjective și substantive, care lor le evocau profesori, celorlalți, un rîs dezinteresat dar imperios. Renunțînd la profesorii izolați de narațiune prin cascadele rîsului, Olguța încercă să desprindă cîteva din siluetele auditoriului. Alături de Pașa ședea o doamnă nervoasă. Cînd începuse examenul, doamna smulsese din poșetă o batistă cu care-și tamponase nasul. Pe măsură ce întrebările deveneau mai savante, degetele doamnei, cu batista între ele înaintau pe pupitru, cu salturi de broască. La un moment dat, batista căzuse pe creștetul capului domnului din față.

"Pardon, madame."

"Merci, monsieur", răspunse doamna înțepat, tamponîndu-și cu batista recăpătată, vîrful nasului.

Examenul continuă. Salturile batistei reîncepuseră, cu același rezultat.

"Pardon, madame."

"Merci, monsieur."

După a patra încoronare cu batista, indignarea înroșise expresiv fața domnului.

"Voyons, madame!"

"Merci, monsieur", răspunse doamna, distrat, retamponîndu-și nasul.

Olguța nu mai putea continua. Arăta disperată printre hohote de rîs, cu vîrful

degetelor, în jurul buzei de sus.

— Îi crescuse musteață, izbucni domnul Deleanu.

— ...Da! Vopseaua! abia izbuti să articuleze Olguța.

Se sculară de la masă, ducînd în salon rîsul din sofragerie. În fața ușii salonului, se îmbulzeau, invitîndu-se cu refrenul doamnei de la Sorbonna:

"Pardon, madame." "Merci, monsieur." "Merci, madame." "Pardon, monsieur."

De unde să-și închipuie bieții dascăli ai Sorbonnei, că întregul lor sobor doct și grav va avea într-o zi rolul unui taraf de lăutari țigani, cîntînd nevăzut, în afara ferestrelor dinspre ogradă ale unei sofragerii moldovenești!

*

Pentru întâia oară în viața lui, Dănuț participase total la o veselie exterioară, în comun cu alții. Nici în copilărie nu cunoscuse vreo bucurie care să-l fi absorbit mai complet decît aceasta. Dimpotrivă, în copilărie, bucuriile-i dădeau presimțirea posomorîta a tristețelor cu mai ample dimensiuni și mai lungă durată, așa cum pentru el duminica nu însemna — ca pentru majoritatea școlarilor — ziua roșie a calendarului, vacanța cea mare a săptămînii, ziua recreațiilor, ci ziua cea mai contagios apropiată de luni: debutul întunecat al săptămînei școlare.

Bucuriile mari, mai ales cînd veneau pe neprevăzute, îi dădeau un fel de panică, o senzație de catastrofă iminentă. În fața lor avea bătaia de inimă pe care ți-o dau becurile electrice în clipa de apoteoză, premergătoare îngălbenirii și întunecării lor definitive. Din această cauză, sosirile lui Herr Direktor din străinătate — care, pentru Olguța și Monica, și chiar pentru doamna și domnul Deleanu, erau vibrație de bucurie curată, mereu sporită de surprizele cuferelor pline de cadouri — pentru Kami-Mura, protejatul într-o măsură al lui Herr Direktor, erau un copleșitor îndemn de mohorîre, de zăvorîre în posacă singurătate. Ceilalți rîdeau, glumeau; Kami-Mura ședea botos și taciturn, cu bărbia în piept și mîinile în buzunar. Ai fi crezut că-i invidios pe ceilalți, fiindcă și ei căpătau daruri. Nu! Se *temea* de bucurie, fără s-o invidieze pe-a celorlalți. O privea cu neîncredere și spaimă.

Natural, avea și el zile de bucurie; dar ale lui nu coincideau niciodată cu zilele de bucurie comună. Ale lui se alegeau dintre cele mai cenușii zile, dintre cele mai roase și mai modeste, dintre zilele cele mai lipsite de surprize și evenimente. Acele zile numai, care prin banalitatea lor ștearsă se confundau cu zilele desuete și pacificate ale trecutului, îi dădeau și lui răgazul bucuriei, sau *curajul* ei.

Negustor de haine vechi! El singur se apostrofase astfel, într-un caiet cu însemnări. Se simțea în largul lui numai printre acele zile anonime pe care parcă timpul le mai purtase, reîmbrăcîndu-le vechi. Zilele care prin ceva dădeau vibrația viitorului, a noutății, a neprevăzutului, îl chinuiau surd, neliniștindu-l, alarmîndu-l.

Printre celelalte putea să surîdă, ca în podul cu vechituri; printre acestea, îi venea să-nchidă ochii, cu-atît mai tare cu cît ceilalți rîdeau.

Dar zilele de bucurie ale celorlalți, la care el participase trist, nu erau pierdute pentru el, căci retrospectiv, în clipa cînd deveneau și ele ale trecutului, Dănuț revenea, mai mare decît atunci, aducînd o bucurie melancolică de fantomă deasupra capului posomorîtului Kami-Mura de odinioară. De cîte ori nu retrăise bucuriile celorlalți, în trecut, alături de un copil veșnic posac. Era ciudat acest bilanț al bucuriilor din trecut! Niciodată, copilul regăsit de Dănuț printre ceilalți, nu rîdea. Ce trist copil fusese cel care-și regreta copilăria, risipind pe creștetul aparițiilor lui copilărești zîmbetul gînditor al tinereții întoarse spre trecut, fără ca niciodată să găsească un zîmbet de atunci!

Cu-atît mai mult, pentru cel care nu cunoștea decît sărbătorile timide ale amintirii, ziua aceasta însemna o rară sărbătoare de viață.

O așteptase pe Monica, mai cu seamă. Se pregătise pentru bucuria adusă de Monica, în această casă veche, a cărei tristeță de trei ani era acoperită cu tinere crengi de liliac. I-o adusese pe Monica această zi, o Monica armonios frumoasă ca zările ieșene, dar nu dincolo de ferestre, ci dincoace, jucîndu-i pe obraji o lumină depărtată pînă atunci cu zările.

Iată însă că după trei ani de singurătate, în casa copilăriei lui, această zi îi adunase pe toți laolaltă. Se întîmplase în casa Deleanu ceea ce pînă acuma numai în sufletul lui Dănuț se întîmpla: gruparea lor, a foștilor copii și a părinților.

Abia acum își dădu seama Dănuț cît de mare era neîncrederea lui în viață și în bucurie. Niciodată nu sperase, după război, că într-o zi, ei toți, copiii și părinții, se vor mai aduna în jurul unei mese, bucurîndu-se. Mintea lui Dănuț nu cutezase să-și închipuie această masă în viitor, fiindcă pe multe scaune s-ar fi temut să nu vadă absențe. Părinții lui.... bătrîni. Era în făptura lor, ca și în zidurile vechii case, aceeași lăuntrică năruire. Gîndul lui Dănuț trecea pe lîngă ei cu o spaimă melancolică. Apoi Olguța... Parcă nu-și mai închipuia că Olguța se va înapoia din Franța. De ce? Nici el nu știa. Olguța, cu mobilitatea ei, îi inspira aceeași teamă de viitor, de neprevăzut, ca și viața. Și totuși!

De cînd se înapoiasă cu Monica, de cînd intrase în antretul de jos, din bucurie în bucurie, din rîs în rîs, devenise copil. Toate odăile casei erau luminate. La fel era și sufletul lui Dănuț. Nici o umbră. Numai lumini, numai încredere. Același sunet de cristale ciocnite din sufragerie era și-n sufletul lui. Și el băuse șampanie. Din sufragerie plecaseră în salon. Covoarele, rostogolite-n suluri, ieșiseră pe ușă ca în zilele de mare grijitură. Dansaseră nebunește. Dănuț dansase și cu mama lui, și cu cucoana Catinca. Pînă și Mircea, care nu știa să danseze, plin de optimism, urmărise în hazul tuturor pașii capricioși ai Olguței, ținînd în timpul dansului capul în jos, ca și cum ar fi descifrat un manuscris al picioarelor de la prea mare distanță. Domnul Deleanu, care abia își mai amintea valsurile tinereții, se dovedise

tot atît de suplu în dansuri ca și în vorbă, parodiindu-le subț conducerea Olguței pe cele moderne, improvizînd altele. Vrîstele dispăruseră, bucuria egalizîndu-le. Toți deserveau din rășputeri această zeităte reîntronată. Pe rînd, se așezaseră la pian, doamna Deleanu și Olguța. Doamna Deleanu își amintise dansurile tinereții. Olguța parodiase pe tapeur-ul de meserie, înjghebînd și un fel de jaz, Puiu mînuind două tablale, urletul strangulat și nazalizările prelungi, iar Dănuț, cu pocnetul palmelor și al degetelor și țacănitul călcîilor, redînd ebrietatea ritmului. Nu mai făcuse sporturi dinainte de război. Ritmul dansurilor redeșteptase în el bucuria mușchilor de-a gesticula dră-cește, deasupra gîndurilor călcate în picioare ca o iarbă tînără. În pauze fumaseră cu toții: și doamna Deleanu, și cucoana Catinca, și Monica, și Olguța, și Mircea, care de care strănutînd mai comic, strîmbîndu-se mai agurid, alungînd fumul ca o viespe, lepădînd țigara ca o viperă. Dar pauzele erau scurte, fiindcă Olguța nu le tolera. O scosese din minți și pe Monica, făcînd-o pârtașă la un dans improvizat.

Într-un tîrziu, cucoana Catinca invocase odihna. Protestări. Atunci Dănuț, cu aprobarea tuturor, invitase pe cucoana, pe Mircea și pe Puiu să doarmă în casa Deleanu. Odăi erau destule.

Din șifoniera doamnei Deleanu, cearșaful destinat patului din ietacul improvizat pentru cucoana Catinca, zburase din brațe în brațe, pînă la pat. Pernele veniseră pe sus, bufnind din mîină în mîină. Era o dezordine veselă ca la întocmirea unui cort țigănesc. Patul lui Mircea fusese așezat în biroul lui Dănuț; al lui Puiu, în vechea lui odaie. Alte alergături, alte salturi de perne și cearșafuri, ca o bătaie cu zăpadă textilă. Orișice act de gospodărie devenea un pretext de dans și dezordine.

Dulceața servită, fu baletul dulceții.

Iar finalul noapte bună, deveni un *Somnoroase păsărele* cîntat fals, printre rîsete și reverențe.

Luminile erau stinse. Dănuț era în pat. Și casa era plină. Toți erau acasă. Nici o plecare după veselie.

Acest "toți sînt acasă" dădea bucuriei lui Dănuț o rară plenitudine. S-ar fi zis că nu în casă erau, ci în sufletul lui Dănuț, prezenți, concreți, fiecare la locul lui, dînd sufletului care-i adăpostea o necunoscută stabilitate, o voioasă încredere, o amplă intimitate.

Se simțea fericit și calm, ca o casă în care-au răsunat numai rîsete, și apoi, după ce luminile s-au stins, rămîn numai respirații liniștite de somn, pe paturi proaspăt înfațate, în parfum de liliac. Nimeni nu plecase. Toți erau acolo, în odăile casei și ale sufletului.

Cu pleoapele închise, Dănuț zîmbea. Sufletul lui era o cheie de aur încuind în aceeași casă de lumini și crengi de liliac, pe toți oaspeții acestei zile, făcîndu-i prizonierii bucuriei lui.

*

Pentru Dănuț, Monica era trecutul înălțat în dragoste, ca semințele în spic. Pe creștetul ei numai se oprise, aurie și caldă, acea lumină de soare după care din copilărie amintirile alergau, căutînd-o prin zarzării înfloriți, prin toamne și prin primăveri, printre oameni și în el.

Monica era armoniosul portal, meridional luminos, prin care de acum înainte, pentru Dănuț, viața avea să intre în trecutul mereu sporit, cu o tăcere de vis.

Pentru Olguța, Vania era plecarea, vîntul dincolo de zidurile casei părintești.

Oglindă meditativă pentru Dănuț, dragostea era fereastră pentru Olguța deschisă nalt asupra nopții care o chema larg în afară.

Prin dragostea lui pentru Monica, Dănuț aparținea mai trainic casei părintești, urmînd să-i continue trecutul întinerit. Tot prin dragoste, Olguța se desprindea complet de casa părintească, izbucnind din ea cu imperioasă energie.

În perspectiva dragostii, viața Olguței căpăta un gest de o vastă precizie: izvorînd din casa părintească, se despărțea de ea. Vania era marea exactă în care acest fluviu trebuia să se verse.

Tîrziu își dăduse seamă că-l iubește pe Vania. Dar numele lui demult răsunase în adîncurile ei, împiedecînd-o de-a se înșela, oprind-o de-a luneca în acele idile ale anilor fragezi, în acele înflăcărări de un literar lirism pentru camarazii ei de tinerețe — comune tuturor fetelor, menite să deștepte dragostea, să lase mici amăgiri și grațioase amintiri de album sentimental.

Aceeași lege inexorabilă, care poruncește fluviilor drum ferm spre marea lor — aprig albastră dincolo de orizont — fără nici o șovăire sau abatere, veghease și asupra Olguței, aducîndu-i-o lui Vania sălbatec proaspătă, cu o inimă nouă ca întîiul val al izvorului din care fluviul s-a născut.

Două nume, desprinzîndu-se hulite, dar dominatoare, din familia Dumșa, răsunaseră supărător de tare în casa Deleanu: Fița Elencu Dumșa și Vania Dumșa. Într-o ondulație de curbe moi și line, ei reprezentau colțul abrupt, dur, dezarmonia răzvrătită. Amîndoi coalizaseră împotriva lor, pe toți blînzii și blajinii neamului Dumșa — adică întreg neamul — și pe urmașii lor din casa Deleanu.

Și Fița Elencu, și Vania aveau un semn comun, care-i distingea de întregul lor neam: ochii mici și verzi. Ochii neamului Dumșa erau castanii sau negri, îndulciți de un zîmbet somnoros, desprins parcă de pe zările ieșene. Doamna Deleanu și Dănuț aveau și zîmbetul și ochii neamului Dumșa, înviind prin ei privirea celor din mormintele familiei și din portretele familiei. Olguța avea ochii tinereței domnului Deleanu, mai mari. Îi dăruise parcă și gestul frunții în ochi.

Privirea Fiței Elencu era legendară în Iași, ca o molimă. Între oameni blajini și sentimentali, o femeie foarte urîtă și tot pe-atît de deșteaptă, va fi socotită veninoasă, slujenia devenindu-i un fel de sinceritate a răutății. Ochii Fiței Elencu,

pentru toți, erau dubla emblemă de smarald a veninului ei. Astfel trăise, temută ca ciurma și ocolită ca ciurma, cea mai singură și tristă ființă a vechiului Iași boieresc. Într-o societate superficial idilică, sentimentală și-n frivolitate, adormită în hamac la suprafața sufletului, cunoscând din durere numai lacrima și oftatul lăutăresc — zîm-betul voltairian al fecioarei bătrîne, slute și lucide, abdicînd la energia faptelor, dar sporind-o prin aceasta pe a minții, îngrozise. Toți erau împotriva ei: prin aceasta era mai puțin singură. Dar toți plecau fruntea în fața ei, redîndu-i singurătatea.

La șase ani, Olguța, cu energia ei inocent crudă, exprimînd într-un act revolta pasivă a celorlalți, aruncase în iaz dantura Fiței. Foarte tîrziu, amintindu-și sărutul enigmatic al Fiței Elencu, Olguța văzuse semnificația lui. Sărutîndu-i fruntea, Fița Elencu săruta viața, în care nici la bătrîneță nu vedea supunere, ci revoltă. La nouăsprezece ani abia, desolidarizîndu-se de toată familia — era a doua desolidarizare — Olguța devenise, cu o strîngere de inimă, prietena postumă a slutei fecioare care o viață întreagă nu avusese nici un prieten. Astfel numai, Olguța acceptase marea avere pe care Fița Elencu i-o lăsase prin testament. De la un dușman n-ar fi acceptat-o.

Dar întîia desolidarizare a Olguței de blocul familial data mult mai din vechi decît a doua. Mai surdă și mai puțin conștientă decît cea de la nouăsprezece ani, tot de un Dumșa fusese determinată: de Vania, al doilea Dumșa cu ochi verzi, lipsit și el de frumuseță, dar vulturește bărbat, adus și dus de vînturi.

Curînd după ce familia respirase îngropînd-o pe Fița Elencu, surghiunind în podul cu vechituri și amintirile neînsuflețite, care mai pomeneau de ea, apăruse în casa Deleanu al doilea Dumșa cu ochi verzi: Vania. Pe-atunci, Olguța era o furtună printre jucării, și veșnica adversară a blajinului Dănuț, vecin de copilărească împărăție, preferînd tratatele de pace cu Olguța, actelor de războinic răspuns la ale ei. În seara sosirii tînărului student evadat din închisorile împărăției rusești, acest scurt dialog dintre domnul Deleanu și doamna Deleanu făcea din Vania strigoiul Fiței Elencu.

— Tu n-ai impresia că are ochii Fiței Elencu?

— Ba da. O am dezagreabil... dar bietul băiat e simpatic, adăugase domnul Deleanu.

Vania era un om, și pe deasupra era un Dumșa. Și domnul și doamna Deleanu erau buni, iar doamna Deleanu, dacă nu prin inimă, cel puțin prin minte, se simțea solidară cu întregul neam al părinților săi. Vania fusese acceptat în casa Deleanu, și tratat cu acea echitate corectă, pe care familiile foarte scrupuloase o acordă copiilor vitregi. Niciodată însă, Vania, în scurtul popas, nu fusese călduros incorporat în viața familiei, așa cum mai tîrziu fusese Puiu, nepotul domnului Deleanu. Avea *succes* uneori. La dejun și la masă, cînd întîmplător, în loc să judece, povestea, ceilalți tăceau, ascultîndu-l oricît. În această calitate numai, de povestitor, era

prețuit. Altminteri, viața lui și atitudinea lui față de orice, dar mai ales față de normele prestabilite, erau o veșnică jignire a familiei Deleanu. Nici domnul Deleanu, cel mai *frondeur* al casei, nu putea împărtăși, nici simpatiza opiniunile acestui barbar dușman al comodității și al compromisului agreabil.

Atîta vreme cît Vania numai prin culoarea ochilor fusese strigoiul Fiței Elencu, familia Deleanu, impunîndu-și o strictă amabilitate, îl respectase așa cum era, fără să-l cenzureze sau îndemne să fie altfel. Le era străin. De îndată însă ce Vania *existase* în orașul Iași, incomodîndu-i viața tihnită, familia Deleanu, asupra căreia se răsfrîngea într-o măsură reputația de cîne turbat a acestui Dumșa, reacționase. Sfatul fusese primit cu ironie; dojana, cu sarcasm. Grație Ioanei Pallă, familia Deleanu scăpase de acest urmaș dumșesc al ochilor verzi.

Pe-atunci, Olguța era prea copil ca să-l poată cunoaște pe Vania. Totuși, micul despot al casei Deleanu și al inimei tatălui ei nu împărtășea — cum fac în genere copiii — atitudinea casei față de cel care era un intrus tolerat.

Cînd plozii unei case simt care-i sentimentul real al părinților față de un oaspe sau o rudă, ei îl traduc în fapte, cu sinceritate crudă și servilă totodată. Astfel, pe bunica bătrînă și infirmă, tolerată de părinți în casa lor — dar cu un stăpînit dispreț, cu o mocnită nemulțumire — copiii o tiranizează fără cruțare, fățiș. Mici mizerii de la ei pornind, traduc atitudinea profundă a părinților. Cînd doarme, îi fac zgomot la ușa. Cînd stă pe banca din grădină, copiii sar pe aceeași bancă, știind că zguduiturile provoacă dureri bătrînei infirme. Aceste cruzimi care deservesc atitudinea intimă a părinților, sînt desigur reprimare de către aceștia. Dar copiii simt perfect nuanța dintre reprimarea care exprima o nemulțumire adîncă și spontană și cea impusă de nemulțumiri obligatorii

Dănuț, blîndul Dănuț, nu-l cruța pe Vania. Îi făcea mizerii de copil răsfățat de mama lui. Tropăia, de pildă, cînd Vania lucra, la ușa lui. Dacă Vania intra într-o odaie la ușa căreia Dănuț ridicase un baraj de jucării, se făcea că nu-l vede, și încruntat privea pasul de Guliver trecînd peste împărăția lui de pe covor, izbucnind în plînsuri exagerate de cîte ori îi răsturna ceva.

Olguța însă, despot în toate cele, și altfel decît Dănuț, care era numai în măsura în care se simțea protejat de mama lui, îl *servea* pe Vania. Ea îi aducea ceaiul, pe tăblăluță, cu toate bunătățile din sufragerie, destinate mai ales copiilor, în odaia lui. Dacă la un dejun de la care Vania lipsea, erau icre negre, Olguța impunea cu dîrză hotărîre să i se oprească și lui Vania o porție egală cu a celorlalți. Tot Olguța, de pe atunci cu autoritate față de servitori, se îngrijea ca paltonul lui Vania să fie bine periat, și ghetele lui zilnic lustruite. Căci servitorii, alături de copii, exprimă cu sinceritate și servilă exagerare, reala atitudine a stăpînitorilor față de oaspeți. Tălmăcirea lor periferică e poate cea mai dureroasă umilință suferită de cei care locuiesc într-o casă, neiubiți, nesimpatizați. Odaia acestora e mereu murdară, abia curățită, ca și cum prin aceasta servitorii le-ar spune: "Plecați odată, să facem

grijitură mare în urma voastră".

Grație Olguței, Vania nu cunoscuse această copită a măgarului în casa Deleanu. Pe-atunci, Vania era prea tânăr, prea eruptiv, ca pentru el copiii să existe. Cei care-au plecat spre munți să descopere înălțimile, avizi de vînt, de stele și de nourii apropiați, nu se mai uită la iarba și la florile mărunte, care le însoțesc pașii. Aplecat pe cărți și pe caiete, izbucnind apoi în viață, Vania n-avea cînd să vadă cît de expresivi erau ochii negri, care-l priveau, cît de imperioasă era fruntea fetei, care numai în fața lui se pleca, atunci cînd îi aducea tăblăJuța cu ceai și bunătăți. Totuși, uneori, mîna mare a lui Vania, vehementă în mișcările ei, se apleca distrat asupra pletelor negre, care o primeau nu ca pe o dezmierdare părintească, ci ca pe o coroană. În vîrfurile picioarelor, Olguța se retrăgea din odaia lui Vania, închizînd ușa cu o băgare de seamă ciudată față de turbulența ieșirilor și intrărilor ei.

Pe-atunci, Olguța adora pe moș Gheorghe și pe domnul Deleanu. Pe aceștia îi iubea, admirîndu-i ocrotitor, deși atît de mică față de ei. Niciodată n-ar fi îndrăznit să dezmierde capul lui Vania, cum dezmierea cu mînuța ei de copil mătăsosul păr al domnului Deleanu, și lumina albă a lui moș Gheorghe. Lîngă moș Gheorghe și domnul Deleanu, Olguța era sonoră ca zgărduța unei căprițe. Lîngă Vania era sfioasă ca într-o catedrală cu prea ample bolți și prea vaste sonorități. Lîngă Vania tăcea, privindu-l cu o atenție smerită, aducîndu-i prin ochi întîiul omagiu de tăcere al ființei ei de argint.

Vania plecase, uitat vertiginos de toată casa. Rareori cînd persoanele mari mai pomeneau de Vania, vorbeau ca despre o catastrofă din care ai scăpat. El era tulburătorul de liniște, străinul pe care căminul nu-l acceptă, de care orașele se leapădă; drumul care trece pe lîngă cimitirul cu stafii; umbra uraganului prin pașnice grădini; crivățul din Rusia...

Îl uitase și Olguța, dar hulitul care plecase din casa Deleanu, din sufletul ei nu plecase. Cel care omenește se ștergea aproape, din amintirea fetei cu minte mobilă — extaziată de spectacolul lumii mereu descoperite — devenise un criteriu în sufletul ei. Un criteriu care treptat o îndepărtase de atmosfera casei părintești, pregătind-o pentru despărțire în clipa cînd omul care i-l lăsase, avea din nou să apară.

Astfel, la o vîrstă cînd fetele se îndrăgostesc de eroii lui Claude Farrère, de-ai lui Loti, și de melodia versurilor lui Samain, Olguța îl cetea pe Caragiale. Acest Caragiale, în care nu căuta hazul, cum îl caută tineretul, ci un accent amar al vieții, de o bărbătească sobrietate, era o îndepărtată reminiscență a discuțiilor din sufrageria copilăriei, cînd un glas ricana, indignînd pe celelalte, dar și distrîndu-le. Cultul lui Kipling aceeași semnificație o avea. Iar mai tîrziu, singurul scriitor român, contemporan, admirat de Olguța, era acel solitar bărbat al cărui lirism mohorît, ca

platoșa de brazi a munților Carpați, vîjîia înalt deasupra vieții, chemînd-o la

luptă dreaptă subț luceferi. Predestinat să fie al doilea Tudor, după Vladimirescu, se numea Arghezi.

Cine-ar fi putut bănuși că, la o vîrstă cînd copiii dorm la masă ascultînd discuțiile oamenilor mari, Olguța căpăta un criteriu de viață, hotărîtor pentru viitorul ei. Desigur că discuțiile de atunci nu le pricepuse. Dar vorbele, în afară și mai presus de sensul lor, pentru o ureche predestinată muzicei, au o fizionomie sonoră, care le individualizează mai profund decît conținutul lor intelectual. Acest accent, această muzică a vorbelor lui Vania, duraseră în urechea Olguței.

Și-n muzică, mai ales, același criteriu o călăuzise. La o vîrstă cînd toți copiii — cu rari excepții — prețuiesc în muzică melodia care dezmiardă agreabil auzul, Olguța prețuise altă armonie, cea înaltă, a cărei expresie severă contrazice și supără digestia urechei flămînde de melodic. Astfel, și Beethoven, și Bach, și Haendel intrau prin urechea devenită scoică în marea sonoră, nu ulcică la robinetele cu siropuri dulci, băute pînă la dezgust.

Dar ochii negri ai fetei care devenea tăcută privindu-l pe cel căruia îi servea ceaiul, mai căpătaseră și un alt criteriu pentru aprecierea frumuseții bărbătești, în strînsă armonie cu celelalte. Ochiul ei feminin făcea categorică deosebire între frumos și expresiv. Niciodată Olguța nu fusese sensibilă, chiar în afară de dragoste, la frumuseța gen paj, cea mai gustată de fetele de vîrsta ei. Obrazul oval, bucla, talia zveltă, silueta grațioasă aveau pentru ea aceeași valoare ca și versul lui Samain sau melodia lui Schubert. Iar față de așa-zisul bărbat, mătăhălos, brun, păros, ochios, avea mai mult impresia vulgarității decît a puterii virile.

De mult, dar înăbușit, feminitatea ei treptată știa că undeva există un om — de care nu-și mai amintea — pe care nu-l întîlnise în cărți, frumos fiindcă era urît, dînd prin dezarmonie vibrația puterii lui severe, îl aștepta, găsindu-l uneori în muzică; niciodată în viață.

Aceeași muzică ascultată în casa părintească, la mesele copilăriei, cînd Vania era oaspe, dăduse Olguței oroarea de sentimentalism. Trăise, amplificînd cu viața ei legea spartană. Sufletul ei dormise pe pat de piatră; de asta era viu, proaspăt și clar ca o apă de munte.

Și poate că același om, al cărui chip îl uitase, demult plecat din casa părintească, rătăcitor cu vînturile prin lume, în clipele cele mai fericite, petrecute în adăpostul părintesc, o făcea să dorească plecarea în noapte, alegîndu-și ca deviză versurile lui Villon:

*"En ce temps que fay dit devant.
Sur le Noël, morte saison
Que les loups se vivent de vent
Et qu'on se tient en sa maison,
Pour le frimas, près du tison:*

*Me vint un vouloir de brisier
La très amoureuse prison
Qui souloit mon cuer debrisier..."*

Astfel, prin voia mormintelor și scriptura vieții, copilul cel mai iubit al domnului Deleanu, copilul cel mai vesel al casei Deleanu, părăsind căminul părintesc, se îndrepta dincolo de pragurile blânde, după ultimele stele verzi ale neamului Dumșa, cele purtate sub fruntea răzvrătită, de strigoiul Fiței Elencu.

*

Socotindu-se singurul supraviețuitor al somnului celorlalți, Dănuț se înșela. Pe latul pervaz al unei ferestre deschise — acolo unde iarna stau glastrele cu flori, și vara uneori, captivă-n pânze de păianjen, o stea tremură — era Olguța. Mai mult în noapte decât în casă, pe aerianul pervaz ca într-o luntre. Ședea ghemuită, cu genunchii duși la bărbie și obrajii strînși în pumni. Aparținea casei părintești în măsura în care rîndunelele de subt streșină-i aparțineau. Trecuseră prin noapte ploii de primăvară, ca luminoase hohote de rîs. Acum picurau streșinele și cîntau clar ulu-cele. Prin norii spărți, curgea în șipote lumina lunii, bună s-o aduni în pumni și s-o resfîri pe tîmple și pe frunte. În vale, prin frunza plopilor, acoperișurile caselor, lucind în lună, sunau cîntec de ploaie pe scuturi înclinate.

N-o mai băteau vînturi de mare. Jilav, parfumul liliiecilor se revărsa din stele parcă, în undele vii ale nopții.

Acolo sus, pe marginea zidului casei, în noapte și în cer, ședea cu Vania. Era departe de el ca de un munte, și lîngă el ca în umbra unui munte care, pe deasupra lumii, o învăluia.

"Tu sus, eu jos!"

Își aminti, cu răzvrătire, vorbele lui Vania de pe vapor. De ce ea sus, el jos? Sus amîndoi, jos amîndoi. Se gîndea la el cum urci prin munți de piatră, pe care pasul sună tare, dîndu-ți îndemnuri de vigoare și largi cadențe în plămîni. Îl iubea desprinsă din trecut, dăruindu-i toate zilele viitorului, zilele acele drepte, zvelte, necunoscute ca oștenii subt armuri, cu viziera căștilor lăsată — dar pe departe răspîndind viteaza lor tresărire în fața vieții. Pe-acele i le dăruia lui Vania. Semnul lui îl așteptau; porunca lui. Numai el, cel tare fără armură, cu fața descoperită, era domnul tumultului de zale și lumini.

Pe o măsuță, alături de fereastră, se deslușea un vas din care crengi de liliac își înclinau fagurii albi.

Cu o mișcare bruscă, smunci întregul mănunchi, aruncîndu-l în noapte ca spre cineva.

PARTEA PATRA

I

"Așteaptă liniștită vești de la mine."

Așa-i spusese Vania pe vapor. Săpate-n piatră, vorbele erau în ea, cu accentul calm al celui care le rostise.

Totuși, după două luni și mai bine de tăcere, așteptarea devenise neliniștit mirată. April trecuse, apoi mai, apoi iunie. Olguța, între timp, nu îndrăznise să părăsească Iașul, decît două zile, petrecute la București cu prilejul deschiderii expoziției lui Alexandru Pallă.

La întâi iulie plecaseră cu toții la Medeleni. Olguța lăsase ordine severe ca scrisorile și telegramele sosite la Iași să fie de îndată expediate sau comunicate la Medeleni.

La țară, luase drumul de odinioară al Monicăi, pe cînd îl aștepta pe Dănuț — zilnic ducîndu-se la gară, călare, după corespondență. Devenise un fel de inspector febril al corespondenței. O verifica minuțios, plic cu plic, ziar cu ziar, pachet cu pachet. Cunoștea corespondența mai amănunțit decît șeful gărei, venerabil rotundul domn Șteflea, menținut acolo grație domnului Deleanu. Se familiarizase cu toate cernelile, cu toate ortografiile, cu toate plicurile. Dintr-o aruncătură de ochi alegea corespondența unui moșier, deosebind-o de-a celuilalt, grupîndu-le sistematic, ceea ce-l ușura pe domnul Șteflea, mereu aglomerat fără să facă nimic, de o muncă supărătoare pentru el din cauza unei crîncene miopii care-l făcea să silabisească adresele cu gura apropiată de ele, ca un rîmător grafolog. Serviciul corespondenței trecuse de la o vreme asupra Olguței. Cum sosea la gară, lăsa calul unui țăran, intra de-a dreptul, funcționărește, în biroul șefului gărei, se așeza la birou și, cu mâni de furtună, intra în corespondență, subț privirea deferent extaziată și iremediabil mioapă a domnului Șteflea.

Primea mereu scrisori de la Alexandru Pallă, adresate ei și Monicăi. Aceste scrisori trimise de un prieten prețuit de Olguța, venind mereu în locul celei așteptate, începură s-o enerveze agresiv. Îi venea să le rupă. Ca să le pună capăt odată, îl invitase pe Pașa la Medeleni. Sosise imediat, atît de modest fericit, încît Olguței îi venise să-i ceară iertare pentru expulzarea poștală, gata parcă să-l poftească să plece.

Medelenii erau mai îmbelșugați în oaspeți decît oricînd. Pe lîngă familia Deleanu, energic invitată venise și cucoana Catinka împreună cu Mircea, apoi

Puiu, și la urmă Pașa. Herr Direktor, care-și reluase, după război, voiajurile anuale în Germania, se anunțase și el pentru luna august. Domnul Deleanu, prezidentul acestor mese populare, jubilă. Fiecare masă lua proporții de banchet. Cucoana Catinca, ireductibila adversară a picturii lui Pașa, din cauza ofensei adusă Olguței, prin faimosul portret dăruit lui Mircea, era aliata lui solidă în ce privește anatemizarea muntenilor și glorificarea moldovenilor.

Doamna Deleanu, în conducerea gospodăriei devenise aghiotantul cucoanei Catinca, împreună cu Monica.

În aprobarea generală, Olguța edictase deviza delenilor: "Libertate absolută". Fiecare să facă ce-i place, neavînd nici un fel de obligație față de ceilalți, decît să respecte orele dejunului și-ale mesei, omagiu adus cucoanei Catinca, la care fusese foarte sensibilă. De altfel, Olguța o captivase complect pe cucoana Catinca și prin altăceva. De cînd venise la Medeleni, s-ar fi zis că o pasiona mai mult arta culinară, reprezentată proeminent prin cucoana Catinca, decît discuțiile artistice, patronate de Pașa. Și baba era surprinsă, ca și cucoana Catinca, dar deopotrivă de măgulită. Raporturile prietenești dintre Olguța și ea datau din vechi. În fiecare vară la Medeleni, precum și la Iași în timpul anilor de școală, Olguța-i făcea vizite. Aceste vizite însemnau diverse aperitive în afară de program, servite Olguței de baba, fără de știrea doamnei Deleanu. Acum, însă, nu mai venea după aperitive. Se interesa, cu o aplicație neverosimilă pentru doamna Deleanu, de înalte tehnici culinare. Așa că, spre surprinderea generală, și spre entuziasmul cucoanei Catinca, Olguța participa mai rar la discuțiile din sofragerie, cerdac și salon — deseori însă, la cele din bucătărie. Dar în ultimul timp renunțase și la acestea. Era mai mult pe drumuri, călare. Acasă, devenise mai tăcută decît Dănuț odinioară, distrată, fugind de discuții și de tovărășia celorlalți.

— Lăsați-o, hotărîse domnul Deleanu. Așa m-apucă și pe mine uneori; eu fac pasiente, Olguța călărește.

E drept, însă, că domnul Deleanu era privilegiat, fără știrea celorlalți. Ca și în copilărie, după amiaza uneori, cineva-i bătea în ușa biroului.

— Intră, Olguța, zîmbea el cu amîndoi obrajii.

Olguța se așeza pe marginea fotoliului din fața biroului — unde era instalat domnul Deleanu — și redevenea camarada tatălui ei, al cărui păr alb era dezmiardat cu un gest familiar din copilărie. Domnul Deleanu îi oferea bomboane pe care le accepta, reclamîndu-le chiar, ca să-i facă plăcere; ea îi prepara cîte o cafea neagră, și-n această atmosferă de complot petreceau ore pe care Olguța se silea să le facă ușoare și zîrnbitoare. Dar singura încăpere care o atrăgea magnetic, era gara. Dimineața se ducea după corespondență. Deseori și după amiază se ducea, în speranța unei telegrame.

— Ce s-aude, domnule Șteflea?

— Pacoste, sărut mîna, nu plouă. I-hai, greu, sărut mîna.

Vorbea cu domnul Șteflea despre orice, fără revoltă, răbdătoare, absentă, avînd tresăriri negre de rîndunică în fața telegrafului. Se familiarizase cu domnul Șteflea, cum te familiarizezi cu servitorii casei locuite de ființa iubită pe care n-o poți vedea. Domnul Șteflea devenise un fel de portar al vastului spațiu în care era Vania. Unde? Cine știe! Locul cel mai apropiat de absența lui, era gara cu telegraful ei.

Vorbea despre sfecla, grîu, orz, situația funcționarilor după război, politică internațională — cu domnul Șteflea, în țacănitul monoton al telegrafului. O cunoșteau toți misiții de cereale, precum și jandarmii în trecere pe la această gară, în care Olguța devenise permanentă, ca o funcționară. Cunoștea acum tot mecanismul unei gări, semnificația soneriilor, plăcile de gramofon cu repertor redus ale telefoanelor, tehnica macazului, doleanțele ceferiste, panica inspecțiilor inopinate, epilepsia ordinelor circulare, — și pe dinafară, întocmai ca *Trăiască regele* portretele familiei regale așezate în fața ușii de intrare, în ținuta cromolitografică. Abia în ziua de 16 iulie, numele Olguței apărui pe banda telegrafului Olguța era alături de domnul Șteflea, care după primele țacănituri, zîmbise lat către Olguța, scriind cu creion chimic:

"Olga De"...

Domnul Șteflea, gras și nădușit, cu creionul chimic pe foaia de hîrtie, devenise pentru Olguța un fel de brad sfînt cu creștetul în soare, din care ar începe să picure în lacrimi clare rășina înaltelor arome.

..."leanu. Medeleni."

Bendița cu puncte enigmatice se desfășura pe roata ei metalică, în cadență precipitată. Silabă cu silabă, stea cu stea, vorbele cădeau din spațiu în urechea domnului Șteflea, apărînd violete în luciul de salivă pe hîrtia de subt ochii Olguței.

"Tre... cut... un... hap..."

— ...?

"hop", rectifică enorm creionul violet peste *"hap"*.

Umbre și lumini chinuite pe obrajii Olguței, ca fugi de nouri în tulburi viscoliri și neagră lavă, pe fața lunii clare.

"...cu bine"...

Țac-țac; țac-țac-țac; țac-țac-țac...

Bătea o inimă și un telegraf, și domnul Șteflea cu vârful limbii violet, scria violet, precipitat, c-o slovă stupidă ca o cădere de umbrele din cuier, și ca o panică de gîște — un imn al bucuriei, care, depășind poezia, devenea muzică, și depășind muzica, devenea lumină.

"...curînd... vești... bune... Vaner..."

— Vaner?

Se-ntunecase tot, într-o clipă de spaimă.

"Olga Deleanu"

Medeleni.

Trecut un hop cu bine. Curînd vești bune.

Vaner."

Cu certitudine în ea, ca o primăvară, Olguța redeveni Olguța în fața accentului telegrafului care deformase numele lui Vania evreiește, prefăcîndu-l în Vaner — și izbucni într-un rîs clar, tînăr, proaspăt, spălînd prin el toate tăcerile de pînă atunci. Se înapoiase la Medeleni în acea zi de iulie, o Olguța care mai bine de două luni lipsise — aducînd glume, rîs, copilărești năzdrăvănii, și acea poznașă fantezie care stîrnea o palpitatie de farsă pe unde trecea Olguța cu ochii ei negri și obrajii ei rumeni. La 27 iulie, mîinile Olguței tremurară, tremurară, ca și cum vibrația libelulelor, răpindu-i mîinile, i-ar fi interzis gesturile sigure și grele ale nunii omenеști. Scrisoarea era în mîinile ei ca o stea palpitînd în albastru pur de înserare. O ușă cît de masivă o deschizi cu cheia, dar o scrisoare? Un plic alb, ermetic lipit, făcînd trup cu scrisoarea...

Uitase să deschidă o scrisoare, această simplă porțiță de hîrtie, familiară tuturor degetelor. Se temea să nu rupă scrisoarea, rupînd plicul. Cetise de cîteva ori adresa, ca țaranii, și, hotărîndu-se, rupsesse plicul, lateral, desprinzînd și o bentiță a scrisorii cu finalul tuturor cuvintelor din margine.

Datarea scrisorii — Bălți, 25 iulie 1922 — era scrisă clar, de o mîină fermă și dezinvoltă, reeditînd grafic mișcarea celui care intra într-o odaie deschizînd ușa energic. În schimb, începutul scrisorii — *Dragă Olguța* — era aproape ilizibil. Literele se formau vag, ondulație abia reliefată. Se sfîia atît de mult să scrie aceste vorbe, cel în sufletul căruia răsunau enorm, încît așezarea lor pe hîrtie arăta deopotrivă panica și eroismul, contopite în același gest, ca un soldat care, strîngînd în brațe granata căzută, ș-ar prăbuși la pămînt cu ea, de teama exploziei, cu ea la piept.

Cu vîna de pe frunte umflată, obrajii în flăcări, și tîmplele duduind, Olguța aflase cauza îndelungatei tăceri: Vania fusese condamnat la moarte în contumacie de Curtea Marțială, pentru crimă de dezertare la inamic. Prezentrîndu-se la Consiliul de Război al Corpului patru de armată, fusese imediat arestat, și menținut arestat pînă la judecare. Procesul se amînase de patru ori, din cauză că martorii invocați de Vania pentru a dovedi forța majoră a căderii lui în prizonierat, nu se prezentau. Apoi actele cerute de Vania din Franța, pentru a dovedi că imediat după evadarea din lagăr intrase în armata franceză, întîrziaseră.

Fusese achitat.

Relatarea acestor întîmplări era foarte scurtă, enunciativă și calmă.

Vania căuta numai să-și justifice serios tăcerea. Atît. Nu istorisea Olguței intrarea la Consiliul de Război. Un dezertor la inamic, condamnat la moarte în contumacie, în clipa cînd se prezintă în fața instanțelor militare trebuie să aibă atitudinea situației, adică să meargă în așa fel pe ale sale picioare încît să dea

impresia că se tîrăște în genunchi; apoi să fie palid, cu necuviința sîngelui absentă din obraji; să tremure ca în plin acces de paludism; și să bîlbîie în așa fel, încît cele mai simple întrebări, injoncțiuni sau chiar tăceri ale comisarului regal, să dea, victorios, impresia elocinței. Statura lui Vania, calmul său imperios, și ochii săi dădeau un total de impresii diametral opuse noțiunii de condamnat la moarte. Această indisciplinare noțională, acest port ilegal de viață de către un condamnat la moarte dăduseră comisarului regal, din prima clipă, dorința "să-l frece". Cu vorba era greu. Omul acesta tăcea ca un tun: nici nu zîmbea măcar. Dar ochii lui... E imposibil să spui unui om "scoate-ți ochii", cînd n-ai de ce să spui "tacă-ți gura". Prezența și ținuta lui Vania în fața comisarului regal erau statuia insultei, o statuie hindenburgiană. Între timp, grefa descoperise dosarul lui Vania. Întîlnind foaia matricolă, atașată la dosar, comisarul regal, cu ochii, cu nările și călcîile, zîmbise. "Nesupus la încorporare, amnistiat, nesupus la concentrări"... Urmărea cuvintele foi matricole, ca pe niște femei foarte decoltate jucînd dansuri moderne. Lansase mandatul de arestare, înmînîndu-i-l lui Vania ca pe un brevet de decorație, însoțindu-l cu un cordial:

— Domnul meu, sentinela vă așteaptă.

În ziua judecătii, martorii prezenți arătaseră evidența, atestînd complecta nevinovăție a inculpatului. Mai mult, actele sosite din Franța aduceau și lui Vania o surpriză: era decorat cu Legiunea de Onoare. Pe lîngă acte, comandantul regimentului francez, în rîndurile căruia Vania luptase, se simțise dator să adauge și o scrisoare, adresată comisarului regal, în care elogiile cravașau orice îndoială. Fusesse achitat după o judecată sumară, mai mult constatativă, cu trei voturi contra două, achitarea cu unanimitate fiind socotită ca un blam la adresa instanței — tot militare — care dăduse prima sentință. Comisarul regal, de loc ranchiunos, băiat de treabă "în fond", exclamase către Vania, după achitare, oferindu-i o țigară: "Bine c-ai scăpat, domnule. Vezi, eu mă bucur, deși am pierdut procesul. Mai spuie cineva că nu-i dreptate la noi!"

Acesta era "hopul" din telegrama lui Vania.

Două lacrimi mari porniseră din ochii Olguței, spre tremurul buzelor.

— Tu sus, eu jos...

Un țăran privise, cu sprîncenile ridicate și gîtul strîmb, pe domnișoara îmbrăcată băiețește, călărind distrat neastîmpărul clocotitor al unui armăsar negru, cu o scrisoare în mînă și lungi lacrimi pe obraji...

"...De cîteva zile sînt la Bălți unde voi sta pînă la complecta lichidare a succesiunii. Avocatul meu e ca doctorii lui Molière, pe pielea mea, și mai mult idiot decît pitoresc. Trebuie să-l asist energic, altfel îi devin client pe viață. Cu toate acestea, pînă într-o lună, maxim două, voi fi gata.

Olguța..."

Iarăși, scrisul devenea construit, șovăitor ca pașii împleticiți de bătaia inimei.

"...gîndește-te bine. Ești foarte tînărară și îți legi viața de un vagabond..."

Și totuși ca un trăsnet pe munți, marele cuvînt era acolo.

"...care te iubește.

Vania.

P.S. Un cuvînt de la tine mi-ar aduce mare bucurie."

Era pe la amiază. Pasul armăsarului negru devenise trap, trapul galop.

După dejun, cu automobilul lui Dănuț, Olguța pleca la Iași.

— Papa, voi lipsi o zi sau două. Inventează tu o explicație pentru ceilalți.

O sărutase, devenind imediat complicele ei devotat.

În noaptea aceleiași zile, Olguța se suia în trenul de Bălți.

*

Pe linia Iași-Bălți, deraierile ar fi o înviorătoare distracție; sînt însă greu de realizat, cu toată bunăvoința terasamentului, din pricina vitezei.

Trenul merge la trap, trapul blajin al căluțului factorului rural, fiind singurul criteriu pe măsura acestor roți moldo-basarabene. Poate că și tramvaiul ieșan — celălalt vierme cu roți — ar fi o normă pentru determinarea mersului acestui tren, dar tramvaiul ieșan, din pricina pantelor, are și mișcări iuți, ambalări, prin care depășește capacitatea de viteză a rudei sale ceferiste.

Trenul se formează pe la zece noaptea, la o parte de peron, într-un ungher întunecos al gării, dincolo de garajul closetelor. Ochiul nu-l poate distinge de la distanță, fiindcă e obscur ca o casă arsă. Urmezi pe tregherul care-ți duce bagajele, după ce l-ai informat conștiincios că ai bilet de clasa întâia. Ajungi. Ridici piciorul sus, mai sus, executînd solitar un exercițiu de gimnastică suedeză, întîlnești cu vîrful ghetei suspendate în văzduh, un fel de bancă aeriană pentru oameni zburători: e prima treaptă a scării.

Aruncîndu-se de acolo în jos, un copil s-ar putea sinucide. Tregherul te împinge de la spate, te saltă, și cu mîinile încleștate de barele metalice, ajungi vertical. Intri. Funicularul cu bagajele te-ajunge din urmă. Tregherul aprinde un chibrit, scoate o lumînare din buzunar, și la lumina flăcării gălbuie observi că tregherul s-a înșelat: vagonul e de clasa treia.

— Nu, domnule, te asigură tregherul ștergîndu-și sudoarea de pe frunte, e de-a-ntîia. N-aveți decît să vă uitați.

— Păi m-am uitat.

— Nu, boierule, cetiți ce scrie pe vagon.

Te dai jos din nou și-ntr-adevăr vezi că are dreptate inițiatul. Vagonul a fost de clasa treia, sau, mai exact, a fost destinat clasei a treia — cifrele zugrăvite vorbesc ritos — dar o mînă care mînuia o bucată de cretă a anulat cifrele preexistente, scriind alături cu cifră romană și litere explicative: clasa I. Dacă tot nu te-ai convins, faci un pelerinaj de-a lungul trenului. Toate vagoanele sînt de clasa treia, afară de cel poștal care-i de lux — dar mînuitorul de cretă a decretat că unele sînt de-a întâia, altele de-a doua, celelalte lăsîndu-le să fie de-a treia. Te întorci deci și abia atunci îți dai seama că trenul Iași-Bălți nu e un tren, ci o satiră. Toți oamenii sînt egali în fața lui Dumnezeu; ierarhiile și prerogativele respective, sînt fapta omului. Vagoanele de clasa treia sînt oamenii în fața lui Dumnezeu, la origină: egali. Adăugirile cu creta, creatoare de ierarhii, sînt o lecție dată omului trufaș: va plăti biletul de clasa întâia, dar va merge în vagonul egal cu celelalte în fața cerului. Diferența costului, între biletul de-a treia și cel de-a-nția, va fi o penitență pentru conștiința monetară a omului.

Acest tren stă în întuneric, ca ochiul de haiduc subț încruntarea sprîncenei stufoase, din clipa formării pînă-n zori, cînd va ajunge — la un ceas oarecare, întotdeauna variabil — la destinație. Pasagerii ocupanți sînt forme obscure, pe care te vei deprinde să le cunoști cu urechea, nu cu ochiul, așa cum distingi instrumentele muzicale. Auzi de pildă o mică pocnitură uscată — asemănătoare cu explozia miniaturală a unui purice strîns între două unghii, sau cu sunetul copcii închise prin apăsare — această pocnitură situată la înălțimea capului omenesc e urmată vertiginos de o expulzare țîșnitoare. Ai intuiția că cineva a scuipat printre dinți. Mai mult: că te-a scuipat. Dar sunetul și expulzarea se repetă din secundă în secundă. Cineva-și mănîncă unghiile? Dar țîșnitura intercalată între două pocnete? Rozătorii de unghii macină neconținut, dar nu scuipă neconținut. Ce-o fi? Explicația o ai îndată ce flacăra unui chibrit aruncă o palpitatie de lumină asupra sunetelor enigmatice. Podeaua e albă ca de o mătreață, care a căzut și pe bancă, și pe genunchii călătorilor. A nins? S-au scuturat crizanteme veștede? E presărat vagonul cu parmezan? A tăiat cineva douăzeci de volume, risipind strujituri de hîrtie?

Nu!

Muzicantul pocnetelor e un mîncător de semințe.

.....

Între timp, trenul merge la trap. Mașina trage, dar suferă îngrozitor. Îi auzi respirația grea, și ți se face milă. O compătimizești ca pe un cal prea împovărat, bătut cu coada biciului. Vagoanele sînt mătăhăloase, grele și dezarticulate. Scîndurile tremură ca ale șandramalelor cînd trec pe străzi camioane grele, fierăriile se zbat și sună, ca lanțurile unui siberian convoi de condamnați politici, geamurile dîrdîie și

cad singure ca portretele din cuie șubrede.

Dese opriri. Te uiți crezînd că ai ajuns la o gară. De unde! Alte rațiuni, care-ți scapă, determină aceste opriri. Ai impresia că faci parte din convoiul mortuar al unui om politic, staționînd în fața tuturor monumentelor și clădirilor oficiale, pentru discursuri și prohod. Dar aceste opriri în noapte și tăcere, de la o vreme iau un caracter straniu: vîntul șuieră, stele nu-s, oameni nu-s, întuneric e... Poate că se oficiază un sabat nocturn. Mai că-ți vine să intri din nou în compartimentul basarabean. Dar trenul pornește. Rămii pe culoar.

Încetul cu-ncetul, mergînd, oprindu-te, legănîndu-te, cutremurîndu-te, suflat de vînt, bătut de ploaie, cuprins de somn, rezemîndu-te de pereți bolnavi de friguri, nu mai știi: dormi, ești treaz? Ești în tren sau trenul e în tine? Ești în convulsii opace și obscure ale metempsicozei. De cînd ai plecat? De unde ai plecat? Încotro?... Trenul se oprește. Simți că se întîmplă ceva jovial. Auzi un nume: Folești, făcut parcă din sonorități culinare. Vezi agitație. Călători adormiți se deșteaptă și pornesc zburliți și buhoși cu paltoanele pe umeri, cum se duc în plină noapte, prin ogradă, cei care au closetul în curte. E un flux general spre ceva. Colectivitatea călătorilor te mîină spre scopul necunoscut.

O baracă de scînduri, cu miros de bucătărie școlară. Pasagerii răsar de acolo ducînd în mîină, cu precauțiuni înduioșate, un fel de prunc liliputan în pelinci de hîrtie.

Aha! Pîrjoale!

De asta s-a oprit trenul. Adică s-a oprit la gară, dar gara Folești nu-i decît pseudonimul ceferist al pîrjoalelor de la Folești. Dacă nu-s gata cînd ajunge trenul, fochistul așteaptă pînă cînd apar. Căci pîrjoalele de la Folești nu-s ca cele de la Pașcani, Mărășești sau Făurei. Ți le dă fierbinți, fumegînde, nu în farfurie — farfuria e o profanare a pîrjoalei — ci în hîrtie. Pîrjoalele de la Folești nu-s numai delectabil aliment, ci și un calorifer. Ții în mîină porția de pîrjoale, cum ai sta la foc, dezmoțindu-te. Abia după ce și-au isprăvit oficiul caloric pîrjoalele de la Folești, a căror grăsime ți-a uns palmele, pășesc spre gură. E o fericire generală, o înfrățire întru pîrjoale. Cînd trenul pornește, un cor de clefăiri miloase — asemănătoare cu flească-fleașcul galoșilor prin glod moale — glorifică pîrjoalele de la Folești. Iar fețele celor care dorm, cu pîrjoalele în ei, zîmbesc unsuros ca bălțile în soarele de april și ca bucătăresele mame în a opta lună. [...]

*

Mirosul de cizme, usturoi, mahorcă și sudoare era atît de dens, atît de materializat, încît îți venea să-l dai la o parte cu mîinile ca pe o perdea înnăbușitor de grea. Mîncatorii de semințe, spărgeau și scuipau. Fumătorii fumau. Fereastra — închisă. Astfel, ploaia, în loc să intre direct, se prelingea. Pasagerul din fața Olguței

ofta a somn. Trecuseră de Ungheni. Olguța ocupa colțul dinspre culoar. Flăcările de chibrit, sperios dilatate, îi familiarizaseră ochii cu fețele tovarășilor de călătorie. Pe banca din față, lângă fereastră, un popă basarabean invoca vicleșugul lui Ulysse cu calul troian, cel mai mare cal de lemn al lumii, încălecat de cel mai ghiduş zîmbet al antichităţii, în pîntecele formidabilei jucării, în loc de tărîțe, o armată întreagă ducea în Troia gloria lui Ulysse. Astfel și popa. Plătea un singur bilet, dar în pîntecele său călătoreau desigur preoteasa, dascălul și diaconul. Un antereu de postav cenușiu, îmbrăca enormele forme. Pe piept, legată cu un lanț de argint, un fel de frînghiuță metalică, îi atîrna o cruce masivă ca o ancoră. O barbă cu dimensiuni de lopată, în flacăra chibritului, strălucea arămiu ca un samovar. Cîrn, popa avea fălci proeminente ca șoldurile fetelor precoce. Un ten de salam și o duhoare de rachiu arătau efectul rachiuului și cauza tenului. Adormise imediat, cu genunchii crăcănați, proptindu-și burta. Sunetele dominante ale somnului său erau un "hoor" formidabil de orgă într-o catedrală, și un "fiss" ușurel ca dezumflarea unui pneu de bicicletă. Se nemeriseră trei rusnaci zdraveni, pe aceeași banchetă cu eclesiastul, dar, alături de el, deveneau pigmei, ca vapoarele românești alături de un transatlantic.. Somnul suveran al feței bisericești părea tot un fel de slujbă ortodoxă, căreia ceilalți îi dau smerită ascultare, căci treptat, renunțînd la semințe și țigări, din căscat în căscat, din sucire în sucire, din mîrîit în mîrîit luaseră și ei calea somnului, intonîndu-i liturgia pe nas.

Mirosul de usturoi era vecin cu Olguța. Aparținea respirației unui moșneguț al cărui cap părea țesut din pufuri de păpădie. Fumuriu, plin de lumini neliniștite, te mirai că nu circulă prin compartiment, dezagregat în particule de puf călător. Cîtă vreme lumînarea lipită pe marginea ferestrei arsesese, zîmbind serviabil și complice tuturor pasagerilor, scosese un carnețel soios, cu foile împărțite-n pătrățele violete, și un ciot de creion, așa de mic, încît îl prindea cu buricul a trei degete! Degetele deveneau creionul, iar creionul dispărut devenea un vîrf de grafit răsărit din împreunarea celor trei degete. Scria cifre scărpinînd șoricește hîrtia, în timp ce fața lui făcea cu ochiul, zîmbea sfredelitor, avînd aerul că trage pe sfoară pe cineva foarte mic ascuns în carnețel. Avea degete neastîmpărate. După ce se stinsese lumînarea, ochise un chibrit lepădat pe marginea ferestrei alături de cascada înghețată a spermanțetei, și începuse să-și sfredească urechea. Adormise cu chibritul între degete, proiectînd poate o societate pe acțiuni pentru exploatarea cerumenului ocașilor și al clerului ortodox.

În somnul general, numai Olguța era trează. O fericire gravă în adîncul sufletului, ca o peșteră pentru solitară închinare, bătută de valul viu al inimii; și o veselie școlărească în ochi și pe obraji. Pe Dănuț călătoria într-un astfel de compartiment l-ar fi făcut să sufere; pe Olguța o distra. Realitățile cele mai supărătoare îi păreau jucării făcute pentru hazul ei. Ceea ce o determina pe Olguța să urmeze regulat tratamentul unei măsele cariate, de pildă, nu era atît cochetăria

sau grija de sănătate, cât anticamera, odioasă pentru majoritatea pacienților, pe care o făcea la dentist. Niciodată nu-și lua cărți de cetit. Privea și asculta. După trei zile de anticameră, în care răstimp descifrase toate ticurile, particularitățile și slăbiciunile tovarășilor de suferință, devenea confesorul lor, convorbind cu fiecare în stilul lui; cu unul clătinând din cap în fața infernului dantesc al periostitei acute, pe care pacientul îl invocă măgulit într-o măsură de această suferință numai de el cunoscută; cu altul, filozofînd asupra leacurilor băbești superioare celor *inventate* de doctori, de vreme ce ierburile și buruienile de leac sînt date de Dumnezeu, pe cîtă vreme doctoriile sînt fabricate de mizerabilii exploataatori ai durerii umane, farmaciștii, complicii medicinei; cu altul spăimîntîndu-se de imoralitatea copiilor de azi.

Mirosul compartimentului, însă, era și el distractiv, dar mai puțin decît restul. Se pregăti să iasă, punîndu-și mănușile. O intervenție neașteptată o reținu. Pasagerul de peste drum, de cum adormise, se lăbărțase posesiv, cu cizmele în chip de praștie uriașă. Se vede însă că avea somn neliniștit. Călărită de un diavol nevăzut, o cizmă săltă căzînd greu pe banca din față, alături de Olguța. Diavolul descălecă, lăsînd-o în mîinile Olguței, care o apucară de vîrf și de călcîi, o săltară, lepădînd-o în șanțul obscur dintre banchete. Boc! făcu cizma căzînd. Dar pasagerul nu se trezi. Avea un somn ermetic, încuiat, ferecat și oblonit. Ar fi putut să-l radă bărbierul complet, barbă, musteață și tidvă, fără ca să-l deștepte.

Din nou același diavol călăreț de cizme adormite încălecă cizma. Hop! Căzu alături de Olguța, în același loc. Cu pieptul zguduit de rîs, Olguța-i făcu vînt. Un nuc pe care-l scuturi n-ar rămînea mai placid decît pasagerul cu cizme saltatorii. Lupta dintre diavolul iuftului și mîinile Olguței dură cîtăva vreme. Din nou, cizma epileptică, fidelă aceluiasi parcurs, săltă alături de Olguța. Lupta devenise monotonă. Olguța medită o clipă, luă cizma de bot și de călcîi, și o așeză alături între genunchii vecinului cu suflare usturoiată. Acolo cizma se stabili, ca un corn căzut de pe fruntea celui adormit cu nasul spre ea. Olguța se ridică, bîjbîi cu mîna deasupra, descoperi o caschetă rusească, o luă și decoră cu ea botul cizmei calmate.

După această ispravă ieși pe coridor.

Ivan Turbincă din povestea lui Creangă este invitat de un boier să-și petreacă noaptea într-o casă blestemată, sălaș de diavoli împielițați și de duhuri necurate. Optimistul Ivan se duce, se dezbracă, pune turbinea sub pernă și dă să doarmă. Deodată perna fuge. Tros, răsună o palmă pe obrazul lui Ivan, ca și cum noaptea, căpătînd subit brațe, ar fi devenit agresivă. Poc, un scaun cade. Pîrr, un dulap sare. Mesele țupăie, scaunele saltă, dulapul se zbate, oghialul lui Ivan devine o furtună, patul un galop; podelele duruie; soba strănută; plafonul scuipe; păreții ghiontesc... Pii!

"Pașol na Turbinea!" se supără Ivan și, absorbiți de năzdrăvana turbincă, diavolii și duhurile necurate se năpustesc în ea, să le arate el Ivan cît îi de sfîntă

bătaia lăsată de Dumnezeu în pumnii creștinului. Olguța n-avea turbincă, și coridorul turbase. Vântul era în ploaie ca panica într-o mulțime de femei despletite și desculțe.

Îmbulziri, ropote repezi, șuiere lungi, oftări, gemete, cutremurări. Ploua în coridorul vagonului ca într-o clopotniță ruinată. În cadențe, repezi și stăruitoare coborau picături. Un tic-tac, tic-tac, umed și înfiorat. Era chinuitoare această picurare monotonă, ca o obsesie ritmică din care nici o melodie nu se desprinde. Afară, uuitul vântului și foșnetele sfîșiate ale ploii, prin întunericul opac, dădeau un fior de pustiu polar. Nu puteai să-ți închipui că-i vară, nici toamnă, nici iarnă. Ploaia, noaptea și frigul umed te izgoneau într-o eternitate dincolo de anotimpuri, prin care mișcarea trenului părea ceva subpămîntean, un fel de exod de sicrie, legate cu lanțuri, pornite în sabat dement prin miezul pămîntului.

Podelele tresăltau, pereții tremurau ca zguduiți de hohote de plîns, roțile păreau ale sughițului nu ale trenului, ușile clănțăneau, încheieturile trosneau, ferestrele cu bufnituri și zăngăniri hîrbuite cădeau, pulverizînd săgețile apoase ale ploii. Nimic nu era sigur. Toate corpurile solide pe care pasul le calcă și de care umerii și mîinile se reazămă bălăbăneau gata să sară, ca lemnele căzute pe o apă umflată de ploi.

Olguța era îmbrăcată subțire; un pardesiu de voiaj peste bluza de vară. Tremura pe coridor, făcînd pași repezi de-a lungul, atentă la piedicile aritmice ale mersului hurducat. Se lupta cu ferestrele. Se pasionase vîntorește.

Zang!

Căzuse.

Se repezea, prindea mînerul de jos, în timp ce ploaia-i izbucnea în față, înțepătoare ca un lan apos de ovăz, trăgea în sus cu toată puterea, și dibuind la noroc, ajungea să-l stabilizeze.

Zang!

Altul căzuse.

Trecură și Foleștii, cu pelerinajul pîrjoalelor. Coridorul se umplu cu bucăți de pîne și hîrtii uleioase. Viața adormi din nou în compartimentele de întuneric, cu stomahul plin. Se înșirară iară, de gemăt, negură și ploaie, orele lungii nopți. Îți venea să aprinzi un chibrit, ca, pipăindu-te la lumină, să te asiguri că ești; sau să-ți vorbești singur, ascultîndu-te, cum suni o monedă de argint să vezi dacă nu-i falsă.

Lumina zorilor în nouri și ploaie fu de culoarea scuipatului, lumină totuși, după o noapte de neant. Pe ferestre și înăuntru, formele realității apărură din nou, mahmur concrete. Ca niște pelerini ai ploilor, stîlpii de telegraf răsăriră, lungi, de o ascetică slăbiciune, înclinați în mers. Cîmpiile, ca niște foaste bălți, din zare în zare își înșirau tipsiile de glod și ploaie sură. Apărură gări pămîntii, ca scoase din etuvă.

Lipovenii, cu ample bărbi de culoarea vulpii, căzînd pe cămeșile rusești, încinși cu frînghie sau curea, cu cizme nalte, hirsuți și firoși, priveau trenul cu ochi

albaștri ca cerul pozelor cu îngeri, ridicind în ploaie nasuri de copil cîrn, cu fața turtită la fereastră. Priveliștele se-nșirau atît de identic plane, cu ploile încîlcite de cerul lor scămos, încît, privindu-le, aveai impresia că stai locului. Și cerul, și ploaia, și cîmpiile aveau culoarea bătrîneții și a vetrelor stinse în frig de iarnă. O rază de soare, căzînd în mijlocul lor, ar fi izbucnit în plîns, frîngîndu-se...

În această lumină, pasagerii cu fețele mîncate parcă de molii, începură să clipească, frecîndu-și ochii. Popa își suflă nasul — un fel de cor de cucoși — într-o vastă batistă în care ar fi încăput măcar un kilogram de colivă — dînd semnalul deșteptării. Conducătorul apăru, cu felinarul aprins, colectînd biletele celor care rămîneau la Bălți.

Trenul se opri în fața unui loc viran. Mai încolo, un grup de birjari bărboși ca niște patriarhi, așezați pe capra unor trăsură minuscule, cu spetează joasă, un fel de sânni cu roți — gesticulau cu biciuștile. Ciudat! N-aveau aer de birjari. Toți păreau călugări deghezizați în birjari.

Olguța coborî din tren cu valiza în mînă, dar nevăzînd gara, crezu că s-a înșelat.

— Aici e Bălți, domnule? întrebă ea pe moșneguțul cu miros de usturoi.

— Bălți, Bălți, dădu el energic din capul de păpădie. Aci forte mult bălți este.

— Aici e gara Bălți? repetă Olguța întrebarea către conducător.

— Nu e gară, da e mai aproape de oraș, răspunse el flegmatic. Gara a făcut-o un boier, pe vremea rușilor, da o făcut-o pentru daraverile lui. Dacă o făcut-o din punga lui!

Porni spre trăsură. Făcu trei pași, și deodată își simți piciorul din urmă prins, smuncit și aspirat ca maseaua de un clește dentar. Trase. Piciorul se ușurase straniu. Privi: pantoful dispăruse. Întoarse capul și abia avu vreme să-l mai găsească. Glodul acesta era viu. Respira ca acele fîroase flori carnivore, care-și închid grasele petale în clipa cînd insecta a intrat; glodul Bălților își închidea buzele negre asupra pantofului desprins. Un birjar se precipitase, venindu-i în ajutor. Se rezemă de umărul lui — mirosea a țol plouat — și, sărind într-un picior, izbuti să ajungă la trăsură. Fără să pregete, deschise valiza, scoase papucii de noapte. Celălalt pantof zvîrlit de mîna Olguței fu oferit ofrandă glodului care-l înghițise și pe întîiul. Între timp, birjarul Olguței făcea semne disperate, vorbindu-i pe rusește. În clipa cînd pantoful al doilea porni, birjarul se și precipitase, cu o siluetă de scafandru. Se întoarse îndărăt aducînd în fiecare mînă cîte un animal inert și inform, asemănător cu godacul tăvălit prin glod. Metamorfozați de glodul Bălților, pantofii Olguței, uitîndu-și trecutul, căpătaseră dimensiuni de opinci cu obielele în ele. Forma lor de odinioară față de cea de acum era ca o semință alături de monstruosul și gușatul doivleac răsărit din ea.

— Hotel, hotel.

Celelalte trăsură nu plecaseră din cauza Olguței. Ridicați în picioare, plini de exclamații și comentarii rusești, pasagerii priviseră scena cu pantofii, mîncînd

semințe.

Ca la un semnal, toate trăsurile porniră deodată, c-o aprigă smuncitură — glonț. Călugării de pe capre se metamorfozară fulgerător în derviși urlători. Gesticulînd cu biciuștele, îndemnîndu-și caii cu chiote învățate în caverna preistorică, cu hăturile agitate-n mîină, se năpustiră în goană. Era surprinzătoare viteza dementă a acestor vehicule șubrede și murdare, trase de gloabe osoase. Coamele cailor se zburlișeră, cozile fluturau. Și-n jurul trăsurilor, ca dancii de țigani pe drumurile Moldovei, cu tumbe, salturi, gesticulări, glodul juca în falduri și în stropi. Viteza glodului însoțea viteza trăsurilor. Nu mai era subt roți, ci la dreapta, la stînga, înaintea și-ndărătul trăsurii, ca o fluturare de perdele prin care treceai, simțindu-le cu obraji ciucurii grași, catifelati și aderenți. Pe amîndouă scările trăsurii, glodul era prezent ca bocancii sentinelor cînd însoțesc, cu un picior pe scară și altul în trăsură, pe arestatul de la mijloc. Hlubele trăsurii erau de glod, nu de lemn.

Îndemnați de bici, de chiote și îmbătați de nechezatul și sforăitul cailor următori, caii aveau un galop isteric, cu nările crispate într-un rînjete diabolic, dînd trăsurilor ritmul șarjelor nomazilor străbuni, cu lancea și cu arcul împungînd zările. Nu fugeau: atacau. Tot ce era în fața acestor cai dezlănțuiți era dușman. Simțeau în făptura lor bicisnică și-nnebunită dorința de-a mușca, de-a lovi cu copitele. În aceste trăsurii, în acest decor și-n aceste chiote, mergeai pe urma hunilor, împotriva civilizațiilor albe.

Cu batista-n mîină, ștergîndu-și mereu de pe față stropii de glod, Olguța zîmbea. Subt cerul sinistru și ploile sure, pe acest pămînt care suga viața cu buze de mormînt, în această viteză de groază evadată și dușmănie-nnebunită, regăsea parcă unele ritmuri ale muzicii rusești. Nimic din ce vedea și ce simțea nu-i era necunoscut. Regăsea, *recunoștea* echivalențele reale ale ritmurilor trăite cu degetele pe claviatură.

Răsunară lugubre goarne militare. Undeva era un cîmp de manevre. Zările ascundeau parcă o vastă înmormîntare în pămîntul ud. Primele case apărură, pămîntii ca satele țigănești, fără grădini, fără culori, în ploaie și glod. Apărură și case mai mari: aveau obloane verzi închise. Nici o floare, nici o verdeață. Aspectul țigănesc de la periferii era treptat înlocuit spre centru cu aspectul de mahala evreiască: amplificare în mai trist a Tîrgului Frumos sau a Podului Iloaiei.

Cu toate că ploua mereu, un tremur de abur fin pulverizat, care dădea văzduhului înfățișare de tuberculos neras, trecătorii nu purtau umbrele. Toți aveau cizme și galoși legați cu curele. Mergeau împovărați de glod ca cei cu lanțuri de picioare. Deprinderea de a trăi în ploi neconținute le dădea atitudini gîrbove, aplecate, ca o bătrînețe impusă tuturor vrîstelor.

Toate ferestrele aveau zăbrele penitenciare. Nu numai casele particulare, dar chiar și dughenile erau ursuze, întunecate, retrase în vizuina umbrei lor. Gestul colorat și decorativ al vitrinelor — care în magazinele orașelor dă o impresie de

grădini subt ferestre mari — aici era posomorât, fără viață. Vitrinele acestor magazine păreau ferestre de cavou, în care se veștejeau culorile hăinuțelor și jucăriilor unor copii morți.

Ceaiul înlocuise soarele. În fața paharelor de ceai, oamenii ședeau privindu-le lumina caldă, ca la niște ferestre de spital.

Trăsura se opri, sculptată-n glod, ca o machetă de lut a "trăsurii", în fața unei case, mai mult han decât hotel. O firmă de tinichea, cu front enorm de litere albe, o proclama "Hotel".

Olguța intră în papuci, cu valiza-n mână, urmată de birjar. O săliță întunecată ca o încăpere spiritistă. O masă pătrată la intrare acoperită c-un ziar rusesc, un sfeșnic de tablă, un ceainic de porțelan, țațoș ca un curcan. Pe perețele din stînga o tabelă neagră, acoperită cu inscripții de cretă. În fund, o căldare strîmbă, o oală de noapte și o farfurie cu lapte linsă de o pisică roșcată ca susanul covrigilor.

— Hei, hei!

Birjarul tropăia din cizme. Pisica fugi privindu-i cu ochi de piperminț iluminat.

După multă așteptare recalcitrantă, apărură o femeie cu cîlți suri de fotoliu spart zburliți pe țișple și pe frunte. Avea aspectul serviabil vrăjitoresc al ghicitoarelor de mahala, cu bufniță împăiată pe dulap și pisică neagră pe masă, care dau în cărți, caută-n palmă și cetesc în drojdie de cafea.

În camera Olguței era mirosul precedentului pasager. Storurile pe jumătate plecate, obloanele pe jumătate închise, o ploșniță ierborizată pe perete și o cafea neagră băută, garnisită cu mucuri de țigări, pe masa din mijloc, ovală, strîmbă, acoperită cu ziare rusești.

Olguța se repezi la ferestre. Călătoria în trenul Iași-Bălți o familiarizase cu această mișcare. Birjarul supraveghea, oprit în prag cu glodul cizmelor înalte. Aburul de afară intră în odaie. Olguța plăti camera, lăsă și valiza și porni din nou cu birjarul după cumpărături. Se reîntoarse, după ce devenise nemuritoare în amintirea magazinului de ghete de unde-și cumpărase o pereche de pantofi care reprezentau ultima modă din Paris la Bălți, și moda de acum trei ani din Polonia, în realitate, și pe deasupra și o enormă pereche de galoși, stil Bălți, cu curelele de rigoare, care transformau picioarele într-un fel de submarine. Mai aducea și un uriaș lighean care alarmă tot personalul hotelului. Lighenele hotelului cu smalțul de mult dus, erau ceva mai mici decât o farfurie de supă, subt robinetul de samovar al dulapului-lavabo.

Dar alarma băștinașilor crescă atunci cînd Olguța reclamă apă. Dintîi i se aduse un pahar cu apă, apoi o sticlă cu apă, apoi un ceainic cu apă, apoi un tălmaci.

— Apă, domnule, apă de spălat.

Urmă traducerea, răspunsul în rusește și tălmăcirea pe românește.

— Este apă la spălător, explică omul arătînd cutiuța telefonică a dulapașului.

— Spune, domnule, că-mi trebuie apă multă.

Iarăși traducere, uimire indignată, răspuns, tălmăcire.

— Cucoana întreabă dacă sînteți bolnavă.

Evitase cuvîntul "rîie", propus de patroana hotelului.

— Nu, domnule, vreau să mă spăl, sînt sănătoasă. Urmă un dialog lung pe rusește, la care participă lateral tot personalul hotelului.

— Cucoana spune că-i frig, o să căpătați junghi!

— Spune că-i mulțumesc pentru sfat, dar că eu am făcut școală la nemți, am învățat să mă frec cu omăt.

Traducere.

— N-avem omăt, domnișoară. Cucoana spune că dacă plătiți, poate trimete după gheață.

— Nu, domnule, gheață mănînc numai; dacă n-are omăt să-mi dea apă.

— Vă trebuie multă?

— Sigur.

Traducere. Răspuns.

— Cîte ceainice?

— Două căldări.

Traducere. Indignare. Răspuns.

— Plătiți?

— Ce?

— Apa.

Olguța bufni de rîs spre consternarea tîlmaciului.

— Plătesc, domnule, numai să știu prețul local. Dumneavoastră cît plătiți litrul de ploaie?

— Aaa! A-ha!

Traducere lungă.

— Aaa! general.

Răspuns.

— Dacă vreți apă de ploaie, nu costă...

Întrerupere vehementă din partea patroanei.

— ...numai serviciul, adăugă tîlmaciul.

Într-o zarvă generală, căldările cu apă de ploaie sosiră, aduse de personalul de la bucătărie. Toți voiau să contemple de aproape pe călătorea cu ligheanul. De la înființarea hotelului nu se pomenise așa ciudățenie: să se scalde cineva într-un lighean cît o balie de spălat rufe, într-un hotel cu tot "confortul modern", înzestrat — slavă Domnului! — cu lavoare în care atîtea generații de muscali și basarabeni respectaseră aproximativ preceptul — și de români înscris în cărțile școlare:

*"Dimineața cînd mă scol,
Mă-mbrac iute și mă spăl,*

*Fața-ntreagă, gâtul tot
Și mâinile pîn' la cot".*

După multe comentarii, patroana hotelului, femeie cu experiență, hotărî că ligheanul și căldările cu apă erau destinate unui rit religios. Noroc că patroana hotelului avea un fecior dezertor, pe care-l adăpostea la ea: altminteri Olguța ar fi fost denunțată la Siguranță ca "suspectă".

*

Niciodată Olguța nu cunoscuse dorința de a fi frumoasă, în sensul valorificării prin îmbrăcăminte și pieptănătură, amănunt cu amănunt, a particularităților frumuseții ei, totalizîndu-le în armonie personală, amplificînd-o, exaltînd-o. Din copilărie purta părul tuns, la fel pieptănat: cu cărare la mijloc. Nu se pudra, nu se farda. În copilărie, rochiile ei erau preocuparea doamnei Deleanu, mai tîrziu, a Monicăi. Avea în schimb o altă cochetărie, mai energică și mai trufașă, aceea de a-și crea un trup de o robustă supleță. Cochetăria acestei haine definitive o avea. Și acest trup creat într-o măsură de vibrația sufletului care-l purta, înfrumuseța prin ritm și formă orice haină îmbrăcată de Olguța. Nici o modă nu-i putea îngreua sau defigura suplețea, nici un palton, nici o blană, nici o șubă nu-i puteau ghemui sau micșora avîntul. În orișice îmbrăcăminte, trupul ei denunța frumusețea, cum înclinarea trestiei denunță vîntul, veșnic pentru ea.

Această cochetărie însă, era o îndestulare a ei, oglindă pură într-o cameră în care nu intra decît Olguța.

De data aceasta, în odaia care avea ca emblemă o ploșniță ucisă de un pasager, uitată pe perete, Olguța simți, pentru întâia oară, dorința de a fi frumoasă prin îmbrăcăminte. Destinul se arată ironic: odaia n-avea nici o oglindă, rochia așezată în valiză de Olguța, nu de Monica, era mototolită, și pe deasupra, pantofii cumpărați de la dugheana locală erau greoi, sluiți și pretențioși, ca niște pantofi așezați în primul plan al unei fotografii cu ample dimensiuni.

De altfel, în atmosfera de cenușă udă și de rapăn al văzduhului orașului Bălți, rochia însăși — singura adusă de la Iași, anume pentru Vania — era deplasată. Aerianul ei țesut de abur aprins deasupra apusului unui soare de vară, avea o cădere de dans, pe trupul Olguței, făcîndu-i mai negri ochii, mai aprinși obrajii și mai de gitană părul. Mișcările Olguței în această rochie irizau game de garoafe și mierea sanghină a portocalelor roșii. Gâtul decoltat, brațele goale din umeri. Nici brățări, nici inele. La Paris, văzînd-o în această rochie, Pașa o poreclise "Esmeralda" în amintirea celei care veșnic va dansa în paginile lui Victor Hugo, desprinsă din umbra medievală a Catedralei Notre Dame.

Dar în atmosfera Bălților, armoniile rochiei de vară destinate soarelui deveneau

stridente. Ş-apoi, rochie de Esmeraldă şi pantofi, pantofi...

Privindu-i de sus în jos, de-a lungul rochiei, Olguţa izbucni în râs.

Oraşul acesta îi schimbase pur şi simplu picioarele. Îşi puse şi galoşii. Efectul era monstruos. Boturile de malac ale galoşilor din care răsăreau glezne subţiri, şi deasupra lor, fragedul ţesut, colorat de fulgerul unei raze, roşie de soare, acel roş pe care pictorii chineji l-au văzut smălţuit în soarele Chinei. Îmbracă şi pardesiul, stingând astfel oribilul contrast.

În rîndurile trecătorilor vasali ai glodului şi-ai ploilor, pe străzi mocirloase ca lagunele secate, printre case triste ca nişte mari cufere de viaţă uitate nedespachetate pe umedul chei al ploilor şi-al bălţilor, cu galoşi grei, cu garoafele, macii şi soarele subt pardesiu, şi rîndunelele subt gene, trecea Vara. Dar nici un trecător n-o recunoscuse.

*

Văzînd numărul, deşi casa-i era complet necunoscută, Olguţa zîmbi cu respiraţia deodată precipitată. Casa era în fund, cu zidurile ei buburos cenuşii, ferestre mici ca ochii de porc subt obloanele late, date bleg în lături ca urechile rîmătorului. Între casă şi gardul din faţă era distanţa precaută pe care o găseşti în penitenciare între poartă şi corpul caselor. Ogradă pustie, fără flori, cu un vad de pietre late, de la portiţă pînă la uşa din faţă. Aceleaşi bălţi scărmanate de ploaie. Acelaşi glod în falduri somptuoase. O orhestră de curci, un balet de răţuşte, şi o scroafă tolănită cu miniaturile ei pe burtă. Gardul verde, mîncat de ploi, avea acoperiş unghiular. În faţa portiţei, atîrna mînerul unei sonerii patriarhale, de care tragi cum mulgi un uger de vacă, stîrnind în depărtările casei sau ale bucătăriei bălbăniri de talangă jalnică.

Intră de-a dreptul fără să dea semnalul de alarmă. Scroafa grohăi înfundat, ridicîndu-şi rîtul de enormă havană stinsă, agiţînd cu mişcarea ei bruscă pe toţi godacii care-o sugeau, ca nişte porcine brelocuri. Cu ţipete soprane de nimfe speriate, curcile se-nghesuiră; c-un "zdup" penat, curcanul explodează, stilizîndu-şi strîmb explozia; mac-macul răţuştelor deveni de bariton. Uşa din faţă închisă. Bătu, nici un răspuns. Şi o pisică aştepta acolo, ghemuită ca un sfînx de cărbune cu ochi de topaz.

— ...?

Înconjură casa. Totul era închis, masiv, tăcut. O casă sinistră ca după un asasinat. Într-o aripă numai, obloanele erau date-n lături complet şi ferestrele deschise. Se îndreptă într-acolo, luptînd mereu cu încheşarea cleioasă a glodului.

Ajunse.

Văzu.

Şi ca un vînt, inima-i aplecă obrazul fulgerat de fericire, pe pervazul ferestrei.

Odaia era mare ca un salon de recepție, și, pe cât de mare, pe atât de întunecoasă. Pe jos, parchet grupat în rozace, demult nelustruit, știrb. În fund un pian negru. Lângă un părete un pat de campanie acoperit c-o pătură cenușie. Alături, un scaun cu spetează naltă de nuc sculptat, și căptușeală de catifea verde, decolorată și spartă, cu telurile atîrnînd pe dedesubt ca semnul istovit al unei maternități grele. Pe o masă ovală, viața de lumini și abur a unui samovar de aramă, cu murmur nazal. Păreții erau nalți, goi, decorați cu tapet întunecat de culoarea lemnului, pe-alocuri rupt, jupuit, atîrnînd ca niște limbi de spînzurat. În mijlocul plafonului atîrna solemnul ciorchine de aramă poleită al unui candelabru, pătat de muște, cu becuri în formă de lumînări, înnegrite ca apa de Vichy în vin alb. La păretele din fața ferestrei de unde privea Olguța, se desfășura un birou de lemn de păr lustruit negru, atât de vast încît două persoane ar fi putut dormi pe el, lungite alături. Mobilă tragică, pe care vedeai parcă înclinîndu-se o față palidă de țar, iscăbind condamnări la moarte, știind că destinul i-a iscălit-o și pe-a lui.

Cîteva teancuri de cărți nu izbuteau să dea nici dezordine, nici viață acestei mari suprafețe rigide, acoperită cu mușama neagră.

Scaunul acestui birou, respectînd concepția enormului, avuse desigur proporții de tron. Dar dispăruse, în timpul războiului pesemne: dat pe foc. Toată încăperea purta urme de devastare. În fața biroului, așezat pe un scaun cu fund de paie — din acelea care se închiriază pentru oratorii întrunirilor publice — ședea Vania. Scria. Fără surtuc, fără jilecă, într-o cămașă albă cu guler moale, descheiat. Te mirai că un astfel de scaun poate susține un astfel de trup. Statura celui așezat la birou îl domina, dominînd și tot pustiul vastei încăperi, ca trupul unei statui de piatră meditănd cu fruntea în palmă, în declinul toamnei și al înserării amare a unui parc păraginit. Și-n fund, la fereastră, viața de luceafăr tînar a Olguței, privind umerii lați și capul înclinat.

De cîți ani, desprinsă din cer, căzută-n pămînt și înălțată din pămînt, crescuse acolo, la fereastră, tăcerea fericirii cu ochi mari? Uitase vorbele, cum stelele și florile le-au uitat. Uitase mișcarea, cum au uitat-o rădăcinile copacilor și tulpina plantelor. Crescuse acolo, dintr-o semință semănată, pînă la fereastră, înălțînd un zîmbet.

În fața ei era un om, pe care îl privea, și-n lumea clopotelor suna un nume, pe care nu-l putea rosti, căci toate clopotele lumii i-ar fi acoperit glasul, cum îi acopereau tăcerea.

Nu auzea nimic?

Spinarea neclintită ca un scut înfîpt, ascundea orice mișcare. Dar tăcerea era atât de mare, încît se auzea ca un țîrîit de greier depărtat, vîrfurile peniței alunecînd pe hîrtie.

*

Mîna încremenise, cu condeiul în ea.

Se auzea samovarul și ploaia.

O mișcare înceată înălță capul lui Vania, aducîndu-l treptat cu profilul spre fereastră. Inima Olguței o îndemnă să fugă. Rămase, cu fuga inimii în ea, respirînd iute.

Ochii Olguței se dilatară, fața i se întunecă, fruntea înaintă, grea. O lacrimă se prelingea de-a lungul nasului puternic, căzută din ochii verzi. Era îngrozitor de tristă singurătatea acestei lacrimi, căzînd pe liniile de stîncă abruptă deasupra munților, a acestui profil cu dur avînt.

Brațele Olguței avură o mișcare, o tresărire.

— Va...

Îi amuți silaba în buzele deschise, căci într-un salt de formidabilă mînie, cu pumnii încheștați, statura uriașului răsucindu-se fulgerător, dădu să se precipite cu fața crîncenă și umerii încordați. Capul Olguței zvîcni îndărăt ca-n fața prăvălirii unui munte.

O văzu, și păru că i s-a prăbușit din brațe un vas mai mare decît el.

O privi, o privi, brațele-i căzură, fruntea se înclină.

Plînsese. O singură lacrimă, dar ca s-o găsească durerea scurmase adînc fața de piatră.

Ridică din nou ochii spre ea. O privi, o privi, o privi...

Mari, clare, tremurătoare, în șiruri, șiruri, lacrimi se prefirau pe obrazii Olguței, din ochii rătăciți. Și ploaia era deasupra ei.

Nu mai vedea nimic. Se simți smulsă ca de vînt, înălțată pe sus, cuprinsă de două brațe aprige, strînsă, și rămase cu ochii închiși, în întuneric, lipită de viața unui piept vast, ca o pasăre care-ar simți că stejarul în crengile căruia și-a făcut cuibul, în loc să se năruie cu ea, în clipa trăsnetului, și-ar strînge crengile ca s-o ocrotească.

Tîrziu, foarte tîrziu, lipită de pieptul lui, Olguța deschise ochii negri, limpeziți, și-l întrebă, în șoaptă furișată:

— Plecăm, Vania?

Cu o mișcare tot atît de impulsivă ca și aceea care o înălțase pe Olguța în odaie, smunci colile scrise de pe birou și le făcu bucăți.

— Plecăm.

*

Primăvara e un miracol, dar periodicitatea lui anuală și literatura au făcut din

primăvară un fapt divers, subordonat vieții sociale. Dacă o dată cu primul zarzăr înflorit într-un oraș, în aceeași zi, se va sinucide un mare bancher pe pragul falimentului, ediția specială a ziarelor locale nu va anunța înflorirea zarzărului, ci moartea senzațională a bancherului. Și de asemenea, cetățenii vor discuta decesul omului finanței nu zîmbetul pomului primăverii. De altfel nici un ziar din România și Europa n-a anunțat vreodată înflorirea întîiului pom al primăverii. Doar în Japonia, înflorirea cireșilor în fiecare an e o sărbătoare tot atît de profund zîmbitoare, cum pentru creștinătate a fost o singură dată nașterea în ieslele Bethleemului a copilului Isus. Dar dacă primăvara, în loc să vie în fiecare an, ar veni la cincizeci de ani o dată, întîiul zarzăr înflorit ar face să plîngă în zîmbet ochii tuturor bătrînilor lumii și să rîdă cu alte stele ochii a zeci de generații tinere care văd întîia oară povestea spusă de bătrîni, pe care cine știe dacă vor mai revedea-o.

Astfel și cu femeile. O femeie iubită, intrînd pentru întîia oară în odaia unui bărbat, e un miracol de împrimăvărare. Dar cîte femei n-au intrat în odaia unui bărbat și cîte nu vor mai intra!

Prea multe buchete de flori au fost în odaia bărbatului, culoarea de întîmpinare și gestul ei. De prea multe ori inima a bătut în preajma sosirii, pe cînd ochii priveau pe fereastră și pasul neliniștit alerga. De prea multe ori prezența prelungită a acelei femei a fost simbolul umilitor al sațului trupesc. Și-ncet cu-ncetul, femeia iubită nu mai intra în odaia bărbatului, ci numai în patul său.

În odăile locuite de Vania, niciodată nu intrase o femeie — cum ai spune, la Polul Nord, niciodată n-a răsărit o floare. În odăile locuite de el, sordide îndeobște, erau cărți, un pat oarecare și strictul necesar de mobile. Uneori, numai, rareori, cum alți singuratici cresc un cîne, o pisică sau o pasăre, el aducea un pian închiriat cu sacrificii. Nu știa să cînte. Cu degete nedibace, surd, căuta acordurile muzicei înalte. Pentru el pianul era un tovarăș care nu venea din viață, ci din altă parte. Un tovarăș mut, care nu putea să-i povestească, dar care *văzuse* acea țară de minuni în ceață și de libertate în vînturi, spre care bîjbîind ca orbii Vania se îndrepta în clipe de grea singurătate.

Dacă acest pian, tovarăș al lui Vania uneori, într-o noapte ar fi început să cînte singur, să-și istorisească singur marile povești — miracol ar fi fost.

Era mai mare pentru Vania miracolul prezenței Olguței în odaia lui. Viața începuse să cînte singură, lîngă el. Această încorporare în armonia muzicei, deși era om, nu sunet, această senzație de muzică *văzută*, în odaie, dincolo de pianul închis, dădea un neconținut straniu fericirii, făcînd-o mereu incredulă. O privea pe Olguța cu un zîmbet timid, cu prea multă insistență, cu ochi în care îndoiala și triumful puneau o dureroasă palpitatie de umbre și lumini. Trecuseră clipe, fără ca vorbe să răsune. Sumbrul salon devenise o grădină cu mirarea neconținutelor înfloriri. Fiecare

clipă a prezenței Olguței era altă Olguță care înfloreau nouă, în ochii celui care privea cum se desfac în clipe alte flori. Acest uriaș recăpăta ochii și gesturile iluminate de bucurie ale copiilor. Vîrsta dispăruse ca un nour, lăsînd sufletului și feții candoarea unui străvechi cer de april.

Acele întrebări firești revederilor — "Cînd ai venit? Cum ai venit? Cît stai?..." — deveniseră inutile.

Acolo, în odaia lui, în fața lui, alături de el, ca o lumină de primăvară într-un văzduh de primăvară, ca un vînt de primăvară, și ca tot ce-i imponderabil și nevăzut în primăvară, care-ți dă dorința să strîngi în brațe ceva ce nu-i, era cu obraji îmbujorați, cu ochi și plete negre, și subțire trup, o ființă care-l privea zîmbind. Era în fața lui, prezență vie, ceea ce-i dureroasă absență, sfișietor gol, în frumusețea iluminatei primăveri.

Cum să nu strîngă brațele, brațele de-atîtea ori întinse în zadar?

Se strînseră luminoși de înțîia sărutare, ca în visul somnului unui zeu tînăr.

*

"Cineva mă așteaptă acasă"...

E gîndul care te face să-ntorci capul cînd pleci de-acasă, și să ridici fruntea, grăbind pasul, cînd te-ntorci acasă. Acolo, acasă, a rămas cineva care-ți deșteaptă în inimă un tremur de stea, de nimeni văzută.

E un copil acasă, care te-a însoțit la plecare culegîndu-ți grav un fir de ață de pe pulpana paltonului; e o femeie care-n prag, cînd ai plecat la muncă, ți-a alinat fruntea încrețită; sau e un simplu cîne, care bătînd din coadă îți sare-n piept cînd te întorci, lăsîndu-ți petele de glod ale solitudinii canine cu labe-n loc de brațe.

Acel "cineva m-așteaptă acasă" e un alt miracol întins de Dumnezeu inimii omenеști, un alt miracol ticăloșit de om. Între casă și om se interpun cafeneaua, berăria, clubul — apoi casa altora. Casa ta, treptat, devine casa de care fugi mai tare.

Pe Vania-n viața lui nimeni nu-l așteptase acasă, și acum îl aștepta.

Plecuse, spunînd Olguței că va lipsi o jumătate de oră, fără să-i explice absența. Îl însoțise pînă afară în ploaie, strîngîndu-i mîna tare, tare, cu ochii în ochii lui, și zîmbetul în zîmbetul lui. Și fugise-n casă, ca un mănunchi de garoafe, smuls din inima lui, cu tot parfumul lor amețitor.

Îl aștepta!

Trecuse pe străzi cel mai grăbit om din lume, un om cu sufletul fluturînd îndărăt. Intrase într-o băcănie și cumpărase tot ce se pricepe să cumpere un om mare unui copil răsfățat. Se-napoiase c-un pachet sub braț, tot repede, cel mai grăbit om din lume.

Și se opri în mijlocul drumului, dezolat ca o biserică devastată.

Uitase să cumpere pâine.

Alt drum mai grabnic, altă înapoiere, mai precipitată.

Și se opri-se-n mijlocul drumului, înclinat ca turnul de la Pisa.

N-avea tacîmuri, șervete, față de masă, pahare... Casa în care locuia Vania aparținea unui prieten al tatălui său, care plecase în străinătate, închizînd tot, lăsînd într-o bucătărie pustie o babă surdă.

Porni din nou. Era atît de distrat încît soluția trăsorii nici nu-i trecu prin minte. Cumpără o față de masă, tacîmuri, șervete, pahare, înșelat de negustorii care-l vedeau grăbit și nepriceput în astfel de cumpărături. Trecuse mai bine de un ceas de cînd plecase.

Cineva îl aștepta acasă...

Și pentru a treia oară se opri din drum. Uitase ceea ce nici un bărbat de profesie nu uită: să aducă o floare. El era plin: uitase. Porni iar, cutreierînd dughenele ursuze, întrebînd mereu. Spre norocul lui, o trăsură, gata să-l calce, îi aminti de existența trásurilor. Se urcă în ea și descoperi la o dugheană de coroane mortuare, boboci galbeni de trandafir și cîteva garoafe într-o încăpăre cu miros de clei și flori artificiale grupate laolaltă într-un lighean.

Era atît de grăbit s-ajungă, încît ținea un picior pe scară, lăsîndu-l în bătaia glodului, privind înainte peste hlube, cu bustul aplecat. Ajunse. Plăti. Intră. Ascultă. Și nu mai luă drumul ușei, ci al ferestrei, în vîrfuri. N-o mai auzise cîntînd pe Olguța din 1916. Trecuseră șase ani de la noaptea cînd Olguța îi cîntase întreaga partitură a lui *Boris Godunov*. Ascultase atunci talentul unui copil viu și ager, supunîndu-se indicațiunilor date de Vania.

Un copac la care te uitai cu capul în jos, tu, omul, mai mare decît el — să-l privești cu capul răsturnat pe spate, sus în cer, cu vaste crengi împletite-n vînturi...

Pianul era vechi, reacordat de cînd venise Vania, cam hîrbuit, dar degetele care-l cîntau erau vecine cu energia vînturilor și calmul dominator al cerului. Dificultățile tehnice dispăruseră ca nourii, lăsînd sunetelor albastra lor puritate; impresia uriaș delicată pe care ți-o dă cerul deasupra piscurilor nalte, unde uraganul fără nouri, fără gesticulări demente de păduri, pur ca lumina, titanic ca oceanele, trece-n trombe nevăzute, subt un cer suav ca o petală, neclintit în uragan, zîmbet de ochi albaștri deasupra unei prăpăstii cu lei. Cînta poemul *Saint François marchant sur les flots*²⁰ al lui Liszt.

Era un cald orgoliu pe fața lui Vania, oprit la geam cu pachetele subt braț. El uriașul, călca pe valuri pacificate, alături cu Sfîntul din Asiza, cu ponderea miracolului muzical.

La Marsilia, într-o sală cam goală, după magistrala execuție a unei simfonii de Beethoven, de sus de la galerie, pornise un aplauz formidabil ca un bubuit de

²⁰ Sfîntul Francisc mergînd pe valuri (fr.)

furtună pe un vîrf de munte. Sala tresărise, întorcînd capul. Deasupra tuturor, în fundul galeriei, mînile hamalului din port dădeau glas și aripi entuziasmului, exact în clipa — nehotărîtă pentru cei mai mulți — cînd ultimul acord încetase. Șeful orchestrei se înclinase, cu ochii la Vania, împăratul entuziasmului care devenise general. Brațele și mînile acestui om nu precupețeau, ca brațele și mînile delicat snobe de pe marginea lojilor, această singură răsplată pe care spectatorul o poate da talentului.

Olguța era să aibă dovada aceluiasi omagiu. Cînd ultimul acord tăcu, brațele lui Vania zvîcniră-n lături, pachetele căzură-n glod, mînile porniră, și se opriră...

Olguța apăruse la fereastră, cu un rîs de fragi pe toată fața.

Era atît de mare, atît de copleșitoare bucuria că-l vede din nou, încît luînd, fără să-și dea seama, florile furișate de Vania pe marginea ferestrei, i le oferi lui Vania ca și cum ea i le-ar fi adus.

*

Un dejun voios ca o masă de lucrători. Lugubrul birou se înveselise. Fața de masă cumpărată de Vania era așa de prăfuită încît trebuiseră s-o scuture ca pe un covor. Apoi, făcuseră toaleta paharelor și-a tacîmurilor în odaia de baie, altă ruină cu faianțele sparte, ațe de păianjen, mozaicul sfărîmat, miros muced de pivniță, cu fotografiile enorme ale ultimilor țari, surghiuniți acolo din salon.

Samovarul prezidase această masă în doi. N-ar fi mîncat nimica Olguța, bucuria o făcea inaptă pentru apetit, dar fiecare pachetel era un dar de la Vania. Le acceptase pe toate. Apetitul se născuse, robust. Ceaiul era și supa, și vinul, și apa, și șampania acestui alegru festin.

Olguța cunoscuse bucuria de-a servi, pentru întîia oară în viață. Vania fusese nevoit să cedeze: două mîni, lăsate pe umerii lui, îl imobilizaseră pe scaun. Olguța împărțea, ducea și aducea farfuriile, indica ordinea mîncărilor. Era un zîmbet în jurul acestei mese, ca inelul luminos, apărut în jurul creștetului sfinților care se-nchină.

După dejun, fără să-i aștepte rugămintea, Olguța se așezase la pian.

Era în friguri ca și cum și-ar fi dat prin surprindere întîiul și supremul concert. N-avea note. Își făcuse programul mintal, nu la întîmplare, căutînd să-i dea un sens armonios — așa cum și l-ar fi făcut pentru primul ei concert public.

Vania era alături de ea, ca un public întreg, contopit într-o singură ființă.

Era așa de emoționată, încît întîrziase mult cu batista în mînile reci și febrile, dînd răgaz emoției să se convertească în elan.

Începuse cu *Preludiul și Fuga în mi bemol*, pentru orgă, a lui Bach, cîntîndu-le cu sobră putere, dînd sunetelor înălțimi de cor în catedrală, și iradierea sularilor de lună prin vitralii. Fața ei căpăta o concentrare chinuită, care-i sculpta o mască de

singurătate dură, relief în frunte, adânc în ochi. Mușchii feții neclintiți, cum rareori îi au pianistii. Nici un tic al obrazului, nici o încrețire a frunții, nici o crispă sau mișcare a buzelor. Toată puterea trupului era în brațe și în mâinile flexibile, dominatoare și severe.

Acordurile pline erau aduse cu mâni de papă care ar încorona o frunte de împărat.

Cu ochii strălucitori, respirația adâncă și inima strânsă, Vania, alături de ea, privind profilul chinuit de această fuziune armonioasă de metale arzătoare — în clipa când vroi s-o roage să mai cînte o dată aceeași bucată, își dădu seamă de cruzimea celui care bisează. Tăcu. Nu aplaudă. Nu vorbește. Dar palmele lui cuprinseseră tîmplele fierbinți, cu-atît de ocrotitoare adorare, încît Olga mai cîntă o dată — pentru aceeași răsplată.

Era fericită. Anii ei de muncă aspră își aveau deplina justificare. Pentru aceste clipe, muncise cîte zece ceasuri pe zi la Paris, timp de trei ani, găsind numai în acea muncă puterea să aștepte imposibilul — pe atunci Vania, pentru ea, era mort — și să creadă prin muzică, nu prin minte, în acel imposibil, cura prin religie ai crede în miracol, respirîndu-l nevăzut. Pe atunci mintea ei acceptase moartea lui Vania. Dar munca ei de trei ani la Paris — muncă stăruitoare în epoca de cea mai mare deznădejde, muncă prin care își amplifică și înfrumuseța talentul tocmai atunci cînd îi devenise inutil din cauza morții lui Vania — dovedea că dincolo de minte, ceva din sufletul ei profund, credea, spera, aștepta.

Această nemărturisită așteptare, această înălțare dincolo de orizont, exterioară parcă sufletului, deși nutrită cu cea mai pură și mai vie substanță a sufletului, îi dăduse energia celor trei ani de muncă.

Și toată această epocă o retrăi, cîntîndu-i lui Vania *Nocturna în do minor* a lui Chopin. De cîte ori nu ascultase Pașa în salonul de la Paris această nocturnă deznădăjduită, scrisă cu gemetele sufletului, ca un pămînt fără cer, sumbru pămînt de morminte, din care coralul înalță o bucurie stranie și suavă ca un răsărit de lună nu din cer, ci *spre* cer, din pămîntul mormintelor. Cîntă această nocturnă cu sufletul de atunci. Îl pierdu pe Vania cîntînd, și după ce isprăvi, regăsindu-l, zîmbi cu ochii în lacrimi: pe atunci, la Paris, ochii ei n-aveau lacrimi. Abia acum plîngeau ochii de-atunci.

Stătu multă vreme cu capul rezemat de umărul lui Vania.

Fruntea dominatoare deasupra muzicei devenea umilă pe umărul lui Vania, fiindcă era fericită. Aceste tăceri fericite erau răsplata anilor de zburcîm în muzică. Se odihnea, cu sufletul limitat de Vania ca de un cer.

— Sînt fericită, Vania.

Și iar cînta.

Cînta fără cruțare pentru puterile ei. Era ca o dușmănie împotriva trupului, energia care i-o impunea. Ar fi vrut parcă să-l îndurereze, ca prin această pedeapsă

să-l facă să-și merite fericirea de a fi lângă Vania. Cînta, dăruindu-și muzicei toată tinereța, avînd mereu impresia că-i prea ușor, că-i prea frumos ce face, ca să-l merite pe Vania. Ar fi dorit ca fiecare clipă să fie munte prin care cu mîinile să sape tunelul, ca să merite să descopere tîrziu, după trudă, cu mîinile însîngerate, lumina dintre stînci, fericirea de lângă ea. Acest zbucium însă, această răzbatere prin stîncă, această chinuitoare ascensiune spre fericire, ca s-o respiri o clipă — armoniile de mîinile ei înălțate, o destăinuiau.

Cîntă Sonata în la bemol pentru piano — opus 110 — a lui Beethoven.

*

Veneau umbre de seară; se stingeă parcă undeva încet, o sobă mare. Mai aveau cîteva ceasuri de stat împreună pînă la plecarea trenului. Olguța se odihnea, rezeamîndu-și capul de umărul lui Vania. Muzica îndelungă le lăsase tăcerea, ca o reculegere în ei. Samovarul fierbea. Inima Olguței, ca nucii toamna, avea căderi melancolice: se apropia despărțirea. Gîndul că va trebui să plece de lângă Vania, îi lua puterile, aplecînd-o mai tare pe umărul lui. Îi ardeau încă obrazii. Ar fi vrut să doarmă sau să plîngă. Zîmbea.

— Cînd plecăm?

— La începutul lui septembrie.

Olguța respiră adînc. Era atîta lumină în acest cuvînt: septembrie, cheiul soarelui, cînd se îmbarcă toamna...

— Nu-mi vine să cred, Vania!

Și era ca un vag scîncet în glasul ei fericit.

— Cu vaporul?

— Cu vaporul.

Închise ochii. În cîte nopți de nesomn nu plecase cu vaporul, alături de Vania! Suflarea sărată a apelor vast muzicale... Viața devenea o mare carte de povești colorate, răsfoită de imensități.

— Cu clasa treia, Vania?

— Nu. Cu clasa întâia.

— Noi sus, tu jos, zîmbi Olguța.

— Noi...

Inima lui Vania sună tare în urechea Olguței și-n inima ei.

Cu palma lui mare, îi dezmiardă pletele.

— Ne oprim la Constantinopol...

— Daa!

Ghemuită lângă Vania, simțea Constantinopolul ca un șal de soare și culori, cald pe umeri, dăruit de Vania.

.....

Cu ani în urmă, într-o după amiază de primăvară, la capătul podului Carachioi, dinspre Stambul, un om îmbrăcat cu haine cafenii de lucrător, mare chiar printre hamalii portului, mânca banane, privind. N-avea nici trecut, nici viitor, nici prieteni, nici dușmani. Era singur ca acea stîncă ciudată, căzută de nicăieri pe malul Bistriței, numită Piatra Teiului, despre care plutașii spun c-ar fi adus-o diavolul, numai prin legendă ajungînd să explice apariția răzvrătită a acestei stînci prea depărtată de munți, ca din piscuri să se fi prăvălit acolo, prea enormă ca apele s-o fi putut aduce.

Se întorcea din America în Europa. Pentru ce? Ca să ajungă în Europa? Nu. Mai curînd ca să plece din America în altă parte. Norii îi făceau un semn veșnic, nevăzut altora, pe care-l asculta. Un fel de somnambulism semilucid îl îndemna să cutreiere lumea cu norii, ultimii nomazi. Vaporul rusesc, pe care se îmbarcase spre Europa, stătea la Constantinopol douăzeci și patru de ore. Avea biletul plătit pînă la Odesa. Dar singura oră vrednică să fie hărăzită Constantinopolului, era a douăzeci și cincea, adică tocmai aceea cînd vaporul trebuia să plutească departe în larg. Incapabil să renunțe la Constantinopol, renunțase la bilet! De altfel traiectul precis al vaporului — New York-Odesa — îl ostenise de la o vreme ca o profesie. Constantinopolul era fereastra pe care sărise, în loc să iasă pe ușă: Odesa. Orice dorință, în clipa cînd devenea scop, îl rodea ca un ham.

Mîncase o plăcintă cu carne, rezemat de balustrada podului Carachioi, într-una din acele firide de fier în care intri, ieșind o clipă din fluviul de rase revărsate de-a lungul podului dintre Galata și Stambul, peste golful Cornului-de-Aur. Pe orșice stradă a lumii, există o rasă dominantă numeric, care dă acelei străzi o anumită fizionomie națională, prin împestrițarea raselor celorlalte. Podul Carachioi însă, din acest punct de vedere, e anarhie pură. Deși, geografic, e situat în Constantinopol, fesurile și turbanele nu pot domina, printre sutele de mii de străini, zilnic trecînd pe pod. Dacă Dumnezeu ar dori să-și vadă de aproape toate făpturile, fără să culeagă planeta în mîna ridicînd-o pînă în cer — n-ar avea decît să facă podul Carachioi punte între paradis și pămînt și toate neamurile pămîntului ar defila sub ochii lui Dumnezeu, ca un dicționar ilustrat de mostre omenești.

De la generalul turc, călare pe un măgăruș, cu picioarele spînzurînd moi afară din scări, cu fesul cam pe ceafă, și tunica plină de fireturi ca poleiala unei nuci din pomul de Crăciun, deschiată pe un pîntec plin de pilaf, mîncînd o felie de harbuz, cu roze revărsări în colțurile buzelor; pînă la feminista americană, sex nou cu ochelari în loc de ochi, cu secreția stiloului în loc de glande, și plăci de gramofon în loc de creier — toate făpturile globului pămîntesc sînt reprezentate. Nu mai ai impresia că stai pe un pod, ci că stai în fața unui glob pămîntesc însuflețit, ascultînd vocabularul și văzînd culorile tuturor raselor. Auzi un orăcăit: e un englez cu caschetă cadrilată. Îi urmează un foșnet feminin: e un persan cu mantie de mătase verde sau galbenă, țesută cu mîinile toamnei, cu barba de abanos tors și ochi

de noapte păstrată în untdelemn, purtînd pe cap o căciulă de astrahan cu fund de postav verde.

Un egiptean, desprins de pe o stelă funerară, răsare din cinci mii de ani dați la o parte, în urma unui german a cărui havană pute mai rău decît o locomotivă, lăsîndu-i scrumul să cadă prin veacuri pe haina egipteanului, în timp ce un "dă-l dracului", nuanțează o atitudine românească față de impasibilitatea unui chinez sculptat într-o gutuie, cu ochi oblici ca aripele de cocor pe fund de cer.

După ce-și mîncase plăcinta cu carne, în larma planetară, Vania intrase în rîndurile ei, rămînînd la marginea podului dinspre Stambul, pe malul mării.

Cumpărase cîteva banane și privise, mîncînd, calm.

Venise primăvara cu sute de corăbii încărcate cu toate fructele Orientului: pere, mere, piersici, struguri, rodii, smochine, curmale, migdale, banane, ananași, coarne, caise, portocale, lămîi...

Venise primăvara după ele de pe coastele de soare, ca miliarde de albine și de viespi, devenite lumină. Plutea lumina vie peste mormanele de fructe încărcate în corăbii larg înaripate pe catarguri nalte.

Departe, Insulele Princhipo erau albastre ca zările văii Moldovei.

Bosforul era verde.

Alături se înălța moscheea Jeni Validé Giami (moscheea sultanei celei tinere) ale cărei vitralii verzi au deschis ochii în mîinile persanilor din veacul al noulea. În verdele lor sînt mișcări de cedri și de pini. Cînd soarele apune, lumina lui revărsată prin vitralii asupra lespezilor e pură ca prin pădurile de brad, dar în loc să fie aromă de rășină, e culoare. E ca un potir al primăverii, moscheea tinerii sultane, cînd soarele trece prin largile vitralii verzi.

Poate că Persia nălțase undeva pe orizonturi, enorme vitralii verzi cu cedri și cu pini, și umbra lor se revărsa pe tot Bosforul, de vreme ce atît de persan verde era marea, c-o dungă de albastru șters în Insulele Princhipo.

În fața Stambulului, casele de lemn din Scutari aveau cenușul mugurului de salcie, aproape argint, aproape spuză de jăratec, ceva din culoarea nourilor nehotărîți în apus de lună, și a vîrtejurilor de colb în început de toamnă. Vîntul le clădise mai mult decît mîna omului, căci etajul al doilea, care dă unei case masivitate, acestora le dădea mișcarea rotundă a sînilor opulent dominatori deasupra taliei cînd se apleacă. Iar ferestrele lor, cu gratii de lemn bombat, curbe împletiri, deveneau treptat pînze de păianjen, în care soarele își aduna lucirile de sidef, de purpură, de ametist, de roz sanghin, de mahon, de perlă, de mărgean. În acele ferestre își expunea soarele bijutăriile de sultană a tuturor orienturilor.

Vania mîncea banane.

În clipa cînd soarele atinse orizontul, tunul de la Top-Hane, arsenalul marinei, bubui. Răsunase glasul lui Dumnezeu? Toată viața încetase. Vîslele bărcilor căzură, forfota corăbiilor încremeni, lanurile de maci ale fesurilor se opriră, fluviul

Carachioiului stătu.

Și o dată cu bubuitul tunului, și pasul roș al soarelui pe pământul turc, moscheea Baiazedieh înflori rotat cu mii de crizanteme: arteziana grădină a zborului unui norod de hulubi de zeci de ori mai numeros decât cel al Pieței San-Marco din Veneția. Albastru, cerul mahometan își avea îngerii.

În acea clipă de tăcere, cele șapte coline ale Stambulului, cu brațele de marmură și piatră ale minaretelor spre cer, se înălțară deasupra veacurilor.

Și cea dintâi, moscheea Sfintei Sofia, din veacul al șaselea, cântă:

— Allah... El Allah... El rasul Allah...

Allah e dumnezeul nostru, el e singurul Dumnezeu...

— Allah...

Și după ce aprindeau toate ecourile zărilor, cuvintele înalt trăgănite cădeau din nou. Cantilene de vaiet dulce, ușor nazale, răsunând pierdut cu toate penumbrele sunetului, muzică a gândului mai mult decât a glasului, sunet abia desprins din marile tăceri ca pîrtia lui Venus pe mare.

Din veacul al șaisprezecelea, moscheea Baiazedieh, reluă dulcea melopee, recadențîndu-i lung silabele.

Apoi moscheea Osmanieh, apoi Suleimanieh... Colindînd din veac în veac, moscheele celor șapte coline, coborînd din cer și din trecut, spre marea topită-n umbre, sunetele veneau cu înserarea tot atît de triste, cu vaierul lor de veacuri duse și de stele stinse...

Și cînd cel din urmă muezin, înălțat în minaretul giamiei Jeni Validé, cu palmele făcînd portal sunetelor, cântă ultimile silabe ale cîntecului prelins prin întristarea veacurilor — tăcerea și marea fură pustii.

Vania privise alături de el: gol. Nimeni, nimeni! Singur în fața veacurilor triste, cu o coajă de banană în mînă.

Jeni Validé Giami era lîngă moscheea sultanei tinere.

O amintire? O presimțire? O speranță?

Zvîrlise numai coaja bananei în mare.

*

Dezmierdă capul Olguței. Venise noaptea. Cădea mai deasă ploaia deasupra lugubruului oraș.

— La Constantinopol, Olguța, vom merge la Jeni Validé Giami.

— Jeni Validé Giami, murmură Olguța silabele muzicale, neștiind că-și murmură numele în fața căruia îngenuncheau anii nomazi.

II

Înainte de-a cădea galben cu frunzele, toamna se înalță în lumină. Văzduhul verii e orbitor ca jocul de argint a milioane de iatagane — sclipire de trăsnete albe — subț un soare metalic, într-un cer prăfuit de galopul luminii în zale.

Văzduhul toamnei e luminos, subț cerul religios albastru. Diminețile și amurgurile sînt procesiuni de odăjdii în fum albăstrui de tămîie; amiezile aprind mari policandre galbene; iar nopțile declinului de august trec, purtînd în mîinile cu largi mîineci de umbră, luminările aprinse ale stelelor căzătoare, lăsînd foșnete lungi, uscat mătăsoase. La Medeleni, întîile ferestre deschise pe această toamnă a luminii, premergătoarea celeilalte, fură pînzele lui Alexandru Pallă. Lucrase toată vara peisagii românești, ocolind, ca și în cele pariziene, viața omenească. Erau românești nu prin costumele țărănești, hore, crîșme, care cu boi, ci prin altceva. Găseai în ele senzația de românesc pe care o ai cînd treci fruntaria, venind din străinătate, văzînd numai cerul și gesturile pămîntului, înainte ca oamenii îmbrăcați țărănește să afirme naționalitatea priveliștei. Era în ele mirosul satului românesc, privirea luminii românești. Nourii peticiți în funduri de zare, în aur și rubin de soare, aminteau ceva din șatrele țigănești, misterios poposind dincolo de sate; armoniile culorilor aminteau vag țeșuturile costumului țărancelor, ca o vastă și nebuloasă geneză a portului românesc.

Spre deosebire însă de cenușiile priveliști pariziene care erau un fum și o cenușă a vieții duse, golul unei definitive mistuiri, acestea, tot fără de viață omenească, erau o așteptare, cînd abătută, cînd izbucnitoare ca inima și ochii celui care pîndește la fereastră apariția femeii iubite. Fereastră acestei așteptări era mare ca un cer: se vedeau păduri prin ea, largi lanuri de grîu, lungi alei de plop, și nețărmuritele lacuri deșarte ale luminii cu vînătorile de lebede ale soarelui, în fund.

Într-un tablou, subț un cer înnourat, în clipa de tăcere jilavă din preajma întîiilor picături, un lan de livănțică de un albastru des și amar, avea o singură culoare istovitor tare: un mac. Și toată priveliștea devenea ca o adîncă posomorîre de ochi albaștri, după o nebunească bătaie de inimă.

Într-un alt tablou porneau și veneau spre toate zările drumuri lungi de argint, prin gloria luminii de vară. Toate candelabrele soarelui erau aprinse. Vroia parcă lumina, adîncindu-și străveziurile, lărgindu-și zările în orbitoare rotiri, să întîmpine pe cineva. Și atît *venea*, dinspre zările așteptării: un vîrtej de colb stîrnit de vînt. O senzație de pustiu în soare, pe care nici toamna, nici iarna n-ar fi dat-o.

Era în toate peisagiile lui Alexandru Pallă, ca un gest de orb uriaș care-ar fi strîns mereu alte priveliști în brațe să găsească apariția pe care o caută, negăsind-o nicăieri. Lanurile, cîmpiile, drumurile, pădurile, cerul, lumina erau pustii.

Apoi venise toamna.

Într-o zi Pașa lucra în livadă, alături de vechiul nuc. Avea ceva jupiterian capul

său în revărsarea albă a bărbii ondulate, și-a părului argintiu ca un mesteacăn, descoperind trăsăturile unui profil de o amplă frumusețe luminos conturată.

Acolo îl descoperise Monica. Alături de el, căderile de nuci băteau câte o fugară toacă pe bancă și pe masă. În fund, peste câmpii și peste dealurile albastre lumina se pierdea în zarea cerului, ca în oglinzi abia viorii, oglindind parcă surîsul unui fura de cetini. Silueta lui Pașa proiectată pe cer, mișcările de vînt din păr și gesturile lui aveau ceva de incantațiune în fața luminii.

Monica se apropiase, privise peste umărul lui Pașa tabloul, ridicase capul, privise lumina, privise iar tabloul.

— Pașa, ai chemat toamna!

Părea într-adevăr vrăjitoarește adusă și-n lumină de penelul lui.

După ce simțai privirea tabloului, vedeai toamna în văzduh, privindu-te. Îți venea să-ți acoperi cu mîinile inima grea.

Asupra veseliei de vacanță zilnică de la Medeleni, privirea acestei toamne începu să apese. Mesele în comun erau tot atît de voioase: sosirea lui Herr Direktor mai adăugase un instrument de veselie orheștrei de pînă atunci. Dar spre seară, asupra culcării, în toate odăile începură gîndurile de sfîrșit de vacanță și noaptea, visurile de sfîrșit de vacanță. Se apropia un nou an de muncă și de viață, aducînd fiecăruia grijile și preocupările lui. În miezul vacanțelor și la începutul lor, toți oaspeții unei moșii, sau toți cei care într-o vilegiatură oarecare formează o societate, un grup de veselie, spre seară, cînd se culcă, nu părăsesc grupul de vacanță din care fac parte. Gîndurile și proiectele care le vin în izolarea patului, sînt în legătură și se răsfrîng asupra întregului grup, asupra acestei societăți de vacanță, solidarizată de gîndul petrecerii în comun. Excursia cu ceilalți, farsa proiectată cuiva din familia veseliei de vacanță, flirtul sau idila cu cineva din acest grup, haina de îmbrăcat a doua zi, în legătură cu ziua care se anunța senină sau ploioasă — sînt îndeobște gîndurile care creează, și în absență, solidaritatea acestor vremelnice grupări, menținînd prin aceasta, mereu, senzația vacanței, nume al libertății, al aerului curat, al lipsei de grijă, al revenirii unui fel de copilărie, numai în timpul acestor luni de vară reîntîlnite de oamenii mari, și care dispare o dată cu apariția lui septembrie, redînd omului matur gravitatea grijilor de sfîrșit de vacanță.

În aceste zile premergătoare sfîrșitului vacanței, cînd bucuria se convertește în melancolie, și noaptea grijile individuale apar dînd fiecăruia un viitor izolat de-al celorlalți — petrecerile în *comun* devin frenetice și puțin artificiale. Dorința comună de-a ucide preocupările nemărturisite, de-a alunga obsesia surdă a sfîrșitului vieții în comun, creează o preocupare de veselie, care dovedește că veselia a fugit. Societatea vacanței simte nevoia să fie mereu împreună: e o mobilizare neconținută a tuturor. Frațiunile acelei societăți, care formau grupuri mai intime, uneori răzlețite de ceilalți, se alipesc grupului mare. Glumele, chiar proaste, sînt primite cu bunăvoință, și asistate generos de rîsul general. Fiecare

înțelege efortul celorlalți de a menține veselia care pleacă, și-l răsplătește ca atare, apreciind mai mult scopul decât calitatea. Aceste zile finale apar amintirii ca cele mai frumoase, cele mai intens vesele ale vacanței, melancolia fiind situată de amintire ca ceva exterior lor.

Apăruseră și la Medeleni. Pretextul lor era Olguța. Ce va face Olguța? Nimeni nu îndrăznea s-o întrebe, dar fiecare se întreba singur, neîndrăznind să împărtășească întrebarea și celorlalți.

Olguța venise la Medeleni. Vacanța începuse cu întrebarea în ea, acoperită de veselia vacanței, la care și Olguța participa.

Întrebarea "ce va face Olguța?" solidariza pe cucoana Catinca și doamna Deleanu în aceeași speranță: că Olguța se va căsători cu Mircea. Doamna Deleanu îl iubea și-l stima pe Mircea, în care aprecia fermitatea bărbătească, prestigiul intelectual și o delicateță niciodată și prin nimic dezmințită de când îl cunoștea. Avea în el aceeași totală încredere pe care o avea în Monica. Delicatețea lor era de aceeași rasă. Pe lângă aceasta, lui Mircea îi datora primul succes al lui Dănuț. El îl determinase să publice nuvele în revista *Viața contemporană*. După trei nuvele publicate, numele Dan Deleanu căpătase o notorietate atât de măgulitoare pentru doamna Deleanu, încît se abonase la revistele literare și la mai toate ziarele, decupînd recenzii, mențiunile și pronosticurile în legătură cu literatura lui Dănuț, colecționîndu-le într-un caiet, în ordinea apariției. Tot prin Mircea, Dănuț intrase în legătură cu o editură din București, făcînd contractul primului volum, care, tot grație lui Mircea se deschidea cu o prefață făcută de redactorul *Vieții contemporane*.

Cucoana Catinca o adora pe Olguța cuprinzînd-o în același sentiment, care, pînă a n-o cunoaște pe Olguța, era îndreptat numai spre Mircea.

Afectuoasa camaraderie dintre Mircea și Olguța, întărise această speranță, care dădea singurul răspuns zîmbitor pentru doamna Deleanu și cucoana Catinca, întrebării "ce va face Olguța?" Venirea lui Herr Direktor dăduse glas acestui mut dialog de speranțe al celor două mame.

Într-o seară, după masă, tinerii plecaseră spre livadă, în grupuri: Dănuț cu Monica, Mircea cu Olguța, Puiu, redevenit Cuțulachi, printre ei.

Bătrînii ședeau în jurul mesei din pridvor.

— Văd umbre de logodnici, zîmbise Herr Direktor, aducîndu-și monoculul la ochi, cu două degete.

Luna plină e bună prezicătoare. Zîmbetul fusese împărtășit cu aceeași bucurie complice, de doamna Deleanu și cucoana Catinca. Domnul Deleanu și Pașa fumaseră mai departe, în tăcere. Din seara aceea, și domnul Deleanu și Pașa păreau puțin jenați alături de Mircea. Pașa picta mai mult, iar domnul Deleanu, cînd Olguța-i făcea obișnuitele vizite în birou la el, o privea uneori lung, cu mîna pe fruntea ei, fără să-i vorbească. Olguța alunga aceste tăceri prin glume.

Mircea începuse la Medeleni două studii convergente pentru *Viața contemporană*. Întîiul: *Cauzele diletantismului românesc*, dînd noțiunii de diletantism nuanță de secăturism moral și intelectual, cu amplu corolar în viața politică și socială. Cauza primordială a acestui diletantism o vedea în absența conflictului religios la români. Mircea atribuia religiei două roluri: întîiul de unificare, prin optimismul aceleiași speranțe, a marilor mase ignorante și necăjite; al doilea, de creatoare de individualități. În România religia își îndeplinise primul rol; pe al doilea, nu. Pentru Mircea, controlul religiozității unui popor nu era etapa credinței populare, ci etapa individualităților avînd ca punct de plecare drama religioasă. Religiozitatea țăranilor nu era un fenomen românesc, ci un fenomen caracteristic tuturor maselor primare.

În Occident, copilul de țăran plecat din satul lui cu credința părinților, n-o lasă în sat, dimpreună cu amintirile copilăriei, ci o aduce cu el, adînc înrădăcinată în individualitatea lui embrionară. Și, pe măsură ce se cultivă, mirările înspăimîntate apar, apoi întrebările precise, zguduitor de dramatice. Și convulsiunile îndoielii dau naștere unei configurații sufletești și intelectuale, din care personalitatea va apărea. Timbrul personalității în acest moment se va forma. Credința sau necredința va fi organică, tot atît de profund netă ca și sexul. Copilul țăranului român însă, cînd a plecat din satul natal, a lăsat credința, cum a lăsat vacile și oile pe care le ducea la păscut, și fluierul. Cultura pentru el e instrumentul intelectual de ascensiune socială. Cultura îi solicită numai inteligența, care devine treptat un fel de cuier de noțiuni diverse, echivalent *cu* garderoba necesară raporturilor sociale. Dramatizarea culturii, prin conflictul religios, la care sufletul participă, confruntîndu-și nevoile cu achizițiile minții, nu există. Singura dramă a tineretului român e dragostea sau sărăcia, drama fiziologică și cea socială.

Drama morală e inexistentă. O anchetă făcută între tineretul român — cu următoarea întrebare: credeți sau nu credeți în Dumnezeu? De ce? — ar da un rezultat humoristic. Majoritatea celor sinceri ar da din umeri evaziv, în fața acestei întrebări, care li s-ar părea o gafă în veacul al douăzecilea. Nu există nici credință, nici necredință. Această futilitate morală, e baza psihologiei românești și cauza absenței de individualități. Ea are ca rezultat colectiv, compromisul. Românul, în genere, nu e nici pentru, nici contra. Nu taie: înnoadă și deznoadă. Toate problemele grave pe care i le pune viața, cerîndu-i o soluție precisă, se traduc îndeobște prin expresia: "Știu eu"... Însoțită cu o ridicare din umeri și alta din sprîncene.

Fatalismul românesc nu-i decît exteriorizarea acestei veșnice nehotărîri, teama de răspundere, oroarea de atitudine precisă, prudența evazivității.

Și analiza pe rînd, cum se traduce în politică, în literatură, în artă, acest diletantism, acest neo-scepticism, care nu e ca la un Anatole France, de pildă, rezultatul unei înalte intelectualități, inaccesibilă credințelor și afirmațiilor cu respirație scurtă, ci dovada absenței concomitente de intelectualitate și seriozitate

morală. În viața fiziologică, absența glandelor seminale interzice reproducerea vieții. În viața socială, absența, acestei drame religioase, interzice crearea adevăratelor individualități.

Al doilea studiu, un fel de aplicare practică a celui alt, analiza problema "romanului românesc" fatal limitat la drama socială sau la cea fiziologică.

Lucra sistematic, sculându-se la șapte dimineața, scriind pînă la douăsprezece. După amiezele citea, adnotînd, scoțînd fișe, grupîndu-și reflecțiile.

De la o vreme, însă, începuse să aibă absențe lungi, — și în timpul scrisului, și în timpul lecturilor.

Se familiarizase de mult cu dragostea lui pentru Olguța, dar se dezvățase de a trăi alături de Olguța, în aceeași casă, zilnic văzînd-o, zilnic vorbindu-i. Pînă acum, Olguța exista în el, s-ar fi zis, independent de realitatea ei obiectivă. Dragostea lui pentru Olguța era un monolog. O iubea, fără s-o dorească, fără să-și proiecteze gîndurile în afară. Nu întindea brațele după ea; strîngîndu-și-le asupra-i, o găsea în el, prezență lirică în sufletul lui profund, tovarășie dulce în însuși miezul singurătății lui.

De cînd însă trăia din nou alături de Olguța, realitatea ei exterioară chemase în afară pe acea Olguța din el. Cînd nu era cu Olguța, rămînea singur. Înainte, niciodată nu era singur; iubirea lui însăși îi era tovarășul. Nu-l mai avea.

Se îndrăgostea din nou și altfel de Olguța. Devenise iarăși dependent de ființa ei, străină de-a lui, fermecător străină. Ca niciodată, cînd se așeza la masa de lucru avea impresia de inutil. De ce scria studii? Era în el o mișcare pe care numai scrisoarea sau efuziunea lirică ar fi îndestulat-o.

Rezemat într-un cot deasupra foilor albe, o vedea mereu pe Olguța, cu mișcările ei, cu rochiile ei, călare, jucînd tenis, la masă, o auzea cîntînd, își amintea parfumul ei, respirat pe furiș cînd era alături de ea — și ședea la masa de lucru, ca o casă cu stăpînii plecați. Ședea totuși la masa de lucru. Deprinderea muncii stăruia în această atitudine — fără de sens acum — care-i interzicea visarea la fereastră sau întins pe pat. Cînd era singur, privea mereu în lături. Gestul frunții aplecate pe carte sau pe foile de hîrtie își pierduse semnificația de meditație activă, căpătînd-o pe aceea de singurătate împovărată.

Simțea că-și pregătește mari tristeți, și se îngreua treptat.

Totuși, prezența Olguței alături de el îi dădea viziunea unei fericiri de mult uitată, și-n unele clipe — o strîngere de mîină, vecinătatea tăcută pe aceeași bancă — realitatea ei. De cîteva ori o visase pe Olguța. Se deșteptase trist, avînd impresia că-i părăsit.

Simțea o schimbare în Olguța, care-i dădea panica unei speranțe, respinsă de minte, dar îngrozitor de vie uneori în bătăile inimii. Exuberanța Olguței se micșorase, îndulcindu-i mișcările, dînd parcă răgaz celorlalți s-o privească, de unde pînă atunci fusese ca vibrația unei libelule. Apărea în ea armonia calmului,

pacificându-i gesturile, potolindu-i neastîmpărul. Înainte, Mircea avea impresia că imagina celorlalți intra în Olguța măcinată, sfîrtecă ca de-o rotație violentă, și că tot ce pătrunde în ea, era de îndată expulzat cu aceeași vehemență, sub forme de glume, caricaturi, șarje, în sclipirea de ger a dinților albi. Acum? dimpotrivă, Olguța tăcea mult, privea îndelung. Era în ea ceva din atitudinea celui care respiră aer de primăvară. O respirație armonios adîncă și parcă un început de încîntare în ochi și pe obraji. Suplă ca și înainte, calmul ei o făcea să pară mai rotundă, ca scufundată într-o apă clară. Ce prezență nevăzută celorlalți era mereu respirată de ea? Uneori Mircea o surprindea zîmbind cu ochii, fără să privească pe nimeni, absentă dintre ceilalți. Cui? Pe el nu-l evita. Se plimba cu el, ședea de vorbă; dac-o ruga să cînte ceva, îi cînta. Nu-l mai zeflemisea. Îi arăta o bunătate, un fel de blîndețe receptivă, pe care nu i-o arătase niciodată. Senzația de luptă pe care o avea odinioară de cîte ori era alături de Olguța, n-o mai avea. Nici un zîmbet agresiv, nici o întrerupere ironică, nici un comentariu burlesc. Și Dănuț avea aceeași senzație, și el constatase aceeași schimbare, dar Mircea, cu luciditatea micșorată de o surdă speranță, o vedea pe Olguța numai cu el așa, cînd de fapt față de toți era la fel schimbată și egal alta decît cea de odinioară.

Poate că într-o măsură, credința felurit nuanțată a doamnei Deleanu, a cucoanei Catinca, a lui Herr Direktor, a domnului Deleanu și a lui Alexandru Pallă, că Olguța îl iubește pe Mircea — credință sensibilă de la o vreme pentru Mircea, prin anumite atitudini ale acestora — îi influențase și pe el, dîndu-i o speranță creată de ceilalți, nu de Olguța.

Nu mai lucra de loc. Renunțase complet la activitatea intelectuală. Felul cum își petrecea zilele la Medeleni, era o veșnică așteptare a Olguței. Pentru el timpul era prezența sau absența Olguței, cum pentru agricultor cerul e ploaie sau secetă. Era stăpînit de cleptomania lirică a adolescenților. Colectiona flori atinse de mîna Olguței, batiste uitate de ea, cărți preferate de ea. O țigară începută în glumă de Olguța și azvîrlită, fusese colecționată de Mircea.

Își pierdea treptat libertatea de mișcări și siguranța calmă, care-l făceau oriunde prețios interlocutor. Se intimidă din senin; de cîte ori, în lipsa Olguței, ceilalți vorbeau de ea, tăcea, roșindu-se, avînd impresia că minte.

Și mai mult, prietenia lui cu Monica avea un hiatus. Olguța dispăruse din conversația lor. O singură dată voise s-o întrebe pe Monica ce crede, dar oroarea de-a converti în vorbe ceea ce abia cuteza să fie gînd în el, îl făcuse să renunțe. Monica era îngrijorată și de Mircea și de Olguța. Presimțea confuzia tuturor, a lui Mircea mai ales, și nu îndrăznea să spuie nimic. Ce-ar fi putut spune? Că Olguța nu-l iubește pe Mircea? O impresie a ei, prin nimic justificată, de vreme ce Vania murise. Cu toate acestea simțea că se petrece cu Olguța ceva în afară de casă.

Absența Olguței în iulie, și explicația domnului Deleanu că s-a dus la Iași să-l vadă pe doctorul Prahă, care era cam bolnav, fusese acceptată de toți, afară de

Monica. O exclamație a Olguței, chiar în ziua înapoierii, îi întărise neîncrederea. Olguța intrase la ea în odaie, seara, asupra culcării și, ca niciodată, îi dezmiardase capul, spunându-i cu ochii aproape în lacrimi:

— Sînt fericită, Monica!

O sărutase și plecase repede. Cîteva zile Olguța o evitase.

Era convinsă că Olguța iubea. Vedeă în mișcările ei acea somnolență luminoasă pe care-o dă trupului baia de soare, și sufletului, dragostea. În 1914, și-n 1916, cînd Vania trecuse pe la Iași, așa era Olguța: atunci parcă mai febrilă. Acum era calmă. Dar toate mișcările ei rîdeau lung, ca o creangă înainte de-a înflori, cu florile în ea. Pentru cine această primăvară ascunsă? Apoi drumurile călare la gară? Se ducea zilnic. Apoi stabilitatea la Medeleni. În copilărie, Olguța era incapabilă să stea într-o odaie; zburda, aproape simultan, în toate. Mai tîrziu, acest neastîmpăr luase proporții interjudețene. Medelenii pentru Olguța nu erau decît o răspîntie de direcții, mereu parcurse călare sau în automobil. Anul acesta, exceptînd așa-zisa călătorie la Iași, nu se mișcase de la Medeleni. Singurul ei drum era spre gară, dar și acesta tot în legătură cu Medeleni, readucînd-o zilnic la Medeleni, mai adine zîmbitoare. Și, în sfîrșit, ridicarea căsuței lui moș Gheorghe la rangul de odaie de lucru a Olguței! De la moartea lui moș Gheorghe, casa lui, lăsată prin testament lui Dănuț și Olguței, fusese nelocuită. Olguța o păstrase așa cum era pe vremea lui moș Gheorghe, îngrijind să fie reparată, văruiată și curățită în fiecare vară. În timpul iernii, vechea prietenă a lui moș Gheorghe, Oțeleanca, făcea foc în cele două odăi nelocuite, împiedecînd umezeala și paragina. Ea ținea și cheile casei. Într-o zi, Olguța i le ceruse, păstrîndu-le. De atunci, zilnic petrecea cîteva ore în fosta căsuță a lui moș Gheorghe.

— Ce faci acolo, Olguța? o întrebuse doamna Deleanu, văzînd-o că pornește într-acolo cu toate cele trebuitoare scrisului.

— Scriu un roman!

Între timp, Monica fusese numită profesoară de franceză la liceul de fete din Iași. Tînărul doctor în litere căzuse victima unui banchet. A doua zi, după acest banchet, Olguța se înapoiase de la gară, agitînd cu mîna un pachet. Toți erau adunați în pridvor, așteptînd dejunul.

— *"Domnului Dan Deleanu, scriitor"*, — cetise Olguța de pe cal, cu glas tare adresa, ca o proclamație.

— Volumul lui Dănuț! jubilase glasul doamnei Deleanu.

Înconjurat de curiozitatea tuturor, Dănuț desfăcuse pachetul. Monoclul lui Herr Direktor apăruse în orbită, ochelarii celorlalți — pe nas. De-a valma, corul glasurilor descifra titlul întîiului volum al lui Danuț, în stadiul de corecturi în pagină. Dar cel dintîi care descoperi dedicația fu Herr Direktor:

— Bravo, Dănuț! Vra să zică beneficiarul e Monica. Bravo, Monica!

Obrajii Monicăi ardeau. Genele-i tremurară îndreptate spre numele ei tipărit pe

întîia foaie a volumului, într-această atmosferă de logodnă zîmbitoare, glasul lui Herr Direktor răsunase din nou.

— Ei, acumă mai lipsește încă un volum cu dedicația de rigoare. Așteptăm simetria.

Obrajii lui Mircea se împerecheaseră cu ai Monicăi. Domnul Deleanu și Pașa priviseră stăruitor titlul volumului lui Dănuț. Ceilalți zîmbeau deschis. Numai Olguța era calmă. Tăcerea devenise penibilă, zîmbetele jenate, în fața Olguței, care n-avea de loc aerul să priceapă gluma.

Dar Herr Direktor urmase cu hotărîre.

— Olguța, tu ce gînduri ai pe la toamnă?

Olguța șovăise o clipă numai. Ridicase puțin fruntea, privind ochii tuturor.

— Plec în străinătate.

De-atunci începuse toamna.

*

Căsuța lui moș Gheorghe nu era depărtată în spațiu numai de curtea moșiei Medeleni, ci mai ales în timp. Cincisprezece ani o despărteau de casa boierească. Străvechi pendul cu minutarele de ani oprite la o oră a trecutului, căsuța lui moș Gheorghe își oprise viața cu cincisprezece ani în urmă, cu un ultim cuvînt al inimii lui moș Gheorghe: "Duduița moșului". De atunci copiii crescuseră mari, lăsînd căsuța lui moș Gheorghe în urmă, cu copilăria lor și cu un plisc de cocostîrc deasupra, proiectat spre cer.

Și iată că duduița moșului venise iarăși, mare și frumoasă, cum o vedeau în viitor ochii lui moș Gheorghe atunci cînd îi făcea scrînciob pentru joacă, strîngîndu-i pe ascuns cu mâni de slugă și suflet de bunic zestrea în sipetul brașovenesc.

Nimic nu se schimbase. Icoanele erau la locul lor, sipetul brașovenesc la locul lui, măsuța cu bucoavne subt icoane, cu ochelarii lui moș Gheorghe întăriți cu sfoară, și o cutie de tutun Bectimis, cu cincisprezece ani în urmă adusă de Olguța moșneagului pentru luleaua lui care tot mahorcă arsese, de vreme ce cutia de subt icoane era plină cu tutun blond cu miros de altădată.

Albă pe dinafară ca părul lui moș Gheorghe, căsuța lui, cu icoane, sipet plin de daruri și parfum uscat de busuioc, o impresura pe Olguța cu umbră, cu evlavie și trecut, ca și sufletul moșneagului dus dintre vii. Îndrăgostită, Olguța luase drumul cel mai dulce al copilăriei. În locul moșneagului, o întîmpina casa lui. Intra pe ușa scundă pentru ea, trecea prin tinda mică, intra în odaia veche, se așeza la masa joasă și rotundă, — și-acolo, într-o tăcere îndepărtată de viață și oameni, începea o poveste pe care moșneagul nu i-o istorisise. Acolo îi scria lui Vania zilnic, cu inima ca un cuib de rîndunele. Împodobise odăița cu fructe și cu flori, pentru

hramul marei bucurii. Pe bîrnele de sus rîdeau mere galbene și roșii, în șiruri dese, cu aromele candidе, cum îs zugrăviți, numai cap copilăresc și aripi albe, îngerii roind în unele icoane în jurul Fecioarei Maria cu pruncul sfînt în brațe. Din oale, mari bujori albi și roșii, își trimeteau petalele bombate să zboare leneș. Garoafele de jar ardeau arome pipărate. Așezată pe un lăicer cu dungi galbene și roșii, cu picioarele încrucișate ca țigăncile care dau în ghioc, aplecată pe măsuta rotundă, Olguța scria cum rîde un copil în soare: iubirea ei era numai lumină. Mîna îi era ușoară ca și cum ar fi ținut o rază de soare. Nu mai era plecată deasupra unei foi de hîrtie ci deasupra întregului pămînt care-și rîdea primăverile subt mîna ei. Avea cerul deasupra foarte aproape, de vreme ce-și ținea capul îndoit să nu-l atingă. Pletele-i cădeau negre, de-a lungul obrajilor rumeni. Fruntea înclinată, sprîncenele porneau departe întîlnind tîmplele cu vioria undă a vinelor, genele aplecate prelung ca umbrele, ochii luminoși negri, buzele abia cîrnoase și roșii în tăcerea lor, ca în parfum garoafele îmbobocite.

În odăița scundă și întunecoasă a unei căsuțe de țară, cu armonii naive de culori tinere, viața zugrăvise acest tablou, regăsind culoarea și mișcarea penelului străvechilor călugări, cînd aplecați cu soarele și luna într-o chilie, pe foaia unei bibliei, sau pe lemnul unei icoane, pictau cu singurul meșteșug al credinței, icoane hărăzite inimii lor și artei veacurilor viitoare.

*

Un măr căzu de pe o bîrnă, pocni compact sărind pe jos și se rostogoli pînă alături de Olguța. Tresări, privindu-l cu ochi întrebători. Era atît de fericită încît devenise superstițioasă. Vaietul cucuvaiei, pisicile negre, ațele de păianjen și toate mișcările întîmplătoare ale lucrurilor neînsuflețite o impresionau ca niște semne ale destinului, care trebuiau descifrate. Căzuse un măr! Semn bun sau rău?

Scrisoarea lui Vania fixa și ziua plecării: 14 septembrie. Inima Olguței era o foaie de calendar cu cea mai roșie sărbătoare a lumii: 14 septembrie.

Vaporul pleca seara; a doua zi ajungeau la Constantinopol. Jeni Validé Giami...

Vania era sănătos. Formalitățile moștenirii erau îndeplinite. Tratatивele vînzării moșiei erau pe sfîrșite. Obținea un preț mai bun decît sperase.

Asta însemna și o oprire în Italia. Scrisorile lui Vania aplecau cu o putere solară două umbre asupra Europei, unite de pronumele plural "noi". Scrisorile lui, ca și scrisorile Olguței, ocoleau întrebuintărea lui "eu", abuzînd de "noi". Acest "noi" revenea mereu în scrisorile lor cum revine un cuvînt abia învățat în toate frazele unui copii. Și cum deocamdată, în prezent, fiind despărțiți unul de altul, fiecare era "eu", își scriau aproape exclusiv în viitor, ca mereu să-l poată întrebuinta pe "noi".

Isprăvise scrisoarea prin care-i răspundea lui Vania că pînă la 14 septembrie va

fi gata de plecare. Va sosi la Constanța cu trenul de București în ziua de 14 septembrie. Să n-o aștepte la gară. Se putea să fie însoțită de cineva de acasă. Sufletul ei dorea ca Vania să fie mort pentru toți; numai pentru ea să existe, cum existase de-a lungul anilor triști.

Se vor întâlni la Constanța în ziua de 14 septembrie, după amiază, între patru și cinci, la capul farului, fie ploaie, fie vânt, fie orice.

"..acolo ne vom logodi, Vania, înaintea plecării. Marea ne-a adunat pe amândoi astă primăvară, în fața ei vreau să schimbăm inelele. Să nu zîmbești. Nu e un capriciu poetic. E o superstiție. Vreau să ne legăm în fața mării. Să nu pierzi bendița de hîrtie: e măsura degetului meu. Verigele să fie subțiri. Pe una să gravezi «Vania — 14 septembrie», pe cealaltă «Olguța — 14 septembrie». E întâiul și singurul inel pe care am să-l port și de care n-am să mă despart niciodată..."

Scrisese atît de mult încît îi erau degetele reci. Soarele aplecat înspre apus îi îmbrăca namile în aur. Le lăsă întinse în lumina soarelui. Așa va fi cînd Vania îi va pune inelul. Auzea bubuitul valurilor izbite în stînci, simțea mirosul mării.

14 septembrie! Fericirea cuprinsă în aurul unui inel.

Se vor întoarce de la far cu inelele, se vor îmbarca și vor pleca.

Ochii Olguței revenind din viitor, întîlniră iar mărul căzut. Semn bun? Semn rău?

Zîmbi. Mușcă din el. Cum să fie semn rău un măr domnesc? Aprinse lumînarea, pregătind plicul pentru scrisoare. Își făcea singură plicurile pentru voluminoasele scrisori trimise lui Vania. Avea coli gălbui, cu țesutul ca al pînzei de Olanda, din care făcea un fel de plicuri armonios dreptunghiulare, mai mari decît cele obișnuite, pe care, în loc să le lipească, le prindea jos la dreapta și la stînga, cu cîte-o pecete de ceară colorată.

Olguța avea o deosebită cochetărie pentru scrisori. Niciodată nu cumpăra cutii cu plicuri și scrisori gata făcute. Avea mereu în biroul și geamandanul ei tot felul de coli și de blocuri pentru corespondență. Nu putea accepta să aibă o hîrtie tip pentru toată corespondența, după cum nu scria la fel tuturora. Își proporționa singură forma și mărimea hîrtiei, după conținut. Niciodată, un plic de-al Olguței nu dădea impresia de palton prea strîmt, după cum iarăși, scrisorile ei nu păreau fițuici din greșală strecurate într-un plic disproporționat cu mărimea lor. O scrisoare de-a Olguței era un armonios tablou grafic; șirurile drepte, împlinite ca formă, nu dădeau impresia de front soldățesc încremenit la comandă, dar nici de ploaie torențială, aspect caracteristic al scrisului femeiesc. Un fel de horă vivace, aproape relief prin fermitatea conturului, gata parcă să se desprindă de pe foaia plată, în șiruri dănțuitoare. Rotunde, literele aveau un mers elastic, cuvintele abia desprinse

unele de altele păreau că se țin ușor de mână, mergând în vîrfuri, într-același ritm, șir cu șir.

Lui Vania îi scria pe coli de bloc, ceva mai scunde decît colile obișnuite, dar tot atît de late, ceea ce le sporea lărgimea, dînd o impresie de robust. Ochiul cetea frazele lung, prinzîndu-le amplu, fără acele ridicule viragii, impuse de scrisorile înguste, care dau ochiului senzația că se prăvălește pe scara unui pod cu un sac de nuci.

Aceste coli, îndoite în două, aveau plic proporțional mărimii lor și mînilor lui Vania, mai ales. Mari, puternice erau mînile bărbătești ale lui Vania, mari trebuiau să fie și plicurile destinate acestor mîni. Să nu fie plicul în ele furișat, clandestin ca fițuica în mîna școlarului care copiază, să nu-i dea lui Vania impresia minusculului, a derizoriului, a păpușei — ci dimpotrivă, să fie plicul în mînile lui, larg, spațiat, întreg în simplitatea liniilor drepte. Să-i placă să se uite la plicurile în care erau scrisorile Olguței, cum îi plăcea să privească la ferestre, viața de afară.

Podoabele feminine ale acestor plicuri erau peceteile. Olguța își închidea plicul cu două peceti așezate de-a dreapta și de-a stînga marginii de jos, atîrnînd ca două somptuoase zorele deschise pe un zid.

Alese bronzul. Bastonul de ceară încălzit la flacăra lumînării sfîrîi, revărsîndu-se moale cu palpitări luminoase, pecetea se formă larg ovală și neregulată, scarabeul dăruit de Pașa își imprimă în lava de mozaic diavolul linear. A doua pecete apăru în cealaltă margine. Olguța zîmbea copilărește la flacăra lumînării, în mirosul fierbinte, puțin aromat, de ceară topită. Își privi scrisoarea.

Ca și ferestrele, oglindea căderea soarelui de bronz lichid.

Îi rîdea toată fața acoperită de soare. Îl vedea pe Vania rupînd sigiliile de bronz cu degete de împărat care primește o scrisoare de la un alt împărat. Ar fi vrut să se întindă lung ca o pisică de Angora, pe lîngă el, în soare.

Se întinse, dîndu-și capul pe spate. Cineva bătu la geam. Privi. Capul Oțelencei rîdea, ca un harbuz atunci desfăcut. Îi făcu semn să intre.

— Sărut mîna, duduie Olguță, iar faci farmece?

Duduia casa subț pașii ei de țărancă zdravănă și la bătrînețe.

— Ți-am adus merinde.

Îi așeză pe măsută o farfurie cu o bucată de fagur strălucitor ca o zale de soare, și o strachină cu nuci și prune brumării.

— Oțeleanco, îi semn bun cînd cade un măr?

— De undi-o căzut?

— De sus, de pe bîrnă.

Oțeleanca își duse mînile la gură, inundată de rîs.

— Ai să te măriți, duduie Olguță... Mănîncă să te faci frumoasă. Sărut mîna, că mă duc la treabă, ardi-i-ar norocu de nepoți.

— Cui seamănă?

— Cui? se îmbufnă Oțeleanca — zărghitului!

Zărghitul era Gheorghită a Marandei, fostul aghiotant din Pitar-Moșu al lui Dănuț, apoi ordonanța lui în război, și devenit după demobilizare vizitiu la Medeleni și ginerele Oțelencei. Iute și el, iute și soacra, dar Oțeleanca își adora nepoții, și vrednic, Gheorghită în fiecare an mai adăuga unul la șiragul pus pe grumajii soacrei.

Oțeleanca plecă repede. În fiecare zi îi aducea Olguței merinde; fructe, dulceață, pâine proaspătă cu unt. Ea, vechea prietenă a lui moș Gheorghe, în lipsa moșului, se socotea obligată să îngrijească de duduia din casa lui.

Olguța mîncă prune, mîncă dulce și amarui miez de nucă, mușcă din fagur, numără din nou scrisorile lui Vania — le număra în fiecare zi — le încuie într-o valiză pe care o așează pe vatră, făcu puțină gospodărie prin odaie, mușcă din nou din fagur. Plutea un parfum de fericire în odăița în care vibra soarele, îndesîndu-și aurul. Ochii Olguței se opriră deodată asupra sipetului brașovenesc. Știa ce-i înăuntru, dar niciodată nu-l deschisese.

Acum cincisprezece ani, în copilărie, de cîte ori nu cercase să-l înduplece pe moș Gheorghe să-i arate ce-i în cufăr. Moș Gheorghe nu cedase. Singura rugămintă a duduiei Moșului, neîndeplinită de moș Gheorghe; după moartea lui aflase ce-i în cufăr, dar nu cutezase să umble. Trebuia să asculte vorbele testamentului lui moș Gheorghe. Să aștepte să iubească, și-apoi să deschidă sipetul în care moșneagul adunase hainele de mireasă pentru ea.

Luă cheia sipetului cu o bătaie de inimă. Cheia era rece ca mîna lui moș Gheorghe pe patul de moarte.

Mîna Olguței tremura.

Avea impresia că moș Gheorghe-i în odaie și că o privește, fără să-l poată vedea.

Anevoie descuie încuietorile ruginite. Capacul greu fu ridicat.

Soarele cădea din plin, îndreptat parcă anume asupra gurii de trecut.

Îi năvăli deodată în nări un sfîșietor miros de vechi, uscat și mort, strîngîndu-i inima. Deasupra era o scoarță țărănească măcinată de molii. O ridică.

Se prăbușiră pulberi, jucînd în soare. Mătasa albă, atinsă de toamnă, îngălbenise. O ridică. Foșni uscat. Se rostogoli un val subțire, tăiat, destrămat, subțiat ca un paianjeniș. Muriseră toate mătăsurile. Luciul lor de sidef ondulat, se stinsese. Jucau pulberi de pod în razele soarelui, răspîndind miros de colb și mucegai.

Mînile se opriră grele, deasupra veștedei răscoale. Impresia că umblă în racla cu moaștele unei sfînte, era atît de puternică, încît nu mai avu curajul să caute mai departe.

Aroma fructelor, parfumul florilor se întristară.

Se auzi un oftat, Olguța tresări. Ea oftase. Strînse mătăsurile, c-un fel de

spaimă; aveau uscățimea de epidermă scămoasă de lepros. Închise capacul, încuind. Scrîșnetul cheii în broaște ruginite suna funebru. Mirosea a moarte. Și razele soarelui tremurătoare de pulberi aveau ceva de moaște înveșmîntate în aur. Auzise o mișcare în sipet. Fugi afară. Respiră adînc, cu suflarea precipitată. Poate că erau șoareci în sipet. Intră din nou în casuță. Lumînarea stinsă fumega. Același miros de uscăciune, stăruitor răspîndit, domina aroma fructelor și parfumul florilor.

Olguța privi icoanele c-un zîmbet trist, de copil care nu știe să plîngă, apoi scrisoarea lui Vania, cu pecetile de bronz aprinse de soare... Își trecu palmele reci peste obraji reci.

Cu mîni tremurătoare aprinse candela de subt icoanele severe.

Zîmbetul luminei roșii se ivi pe fețele lor de umbră arsă.

— Olguța! Olguța!

Glasul lui Puiu o deșteptă ca dintr-un coșmar. Luă scrisoarea și ieși repede afară, încuind ușa. Puiu venise călare.

— Olguța, îs cinci fără un sfert. La cinci plecăm.

— Unde?

— Ai uitat? La iaz.

— Aa!

Respiră. Cîntau albinele și rîndunelele. Soarele zvîcnea cald. Calul lui Puiu necheza, frămîntîndu-se. Cotcodăceau găini. Un muget de bou răsună enorm ca un arcuș de contrabas al tîmpeniei fericite. Priveliștea vieții îi spăla ochii cu viață.

— Vii, Olguța?

— Vin.

Puiu porni în trap demonstrativ, subt ochii Olguței care se-ndrepta spre grajd, călcînd repede, elastic, prin focul purificator al soarelui.

— Gheorghită, spune-i lui Vasile să-ncalece, chiar acum, și să ducă scrisoarea la gară. S-o dea recomandată. Să-mi aducă recipisa.

*

Vînătoarea de rațe la Iazul Mînzului era numai pretextul ospățului pe iarbă, în noaptea cu lună plină.

Acest iaz, aparținînd moșiei Medeleni, avea două legende suprapuse: întîia, uitată de toți, îi dăduse numele; a doua, mai recentă, și ea ștearsă din amintirea oamenilor, o dată cu dispariția ultimei generații de bătrîni, dăduse iazului, multă vreme, o sinistră izolare, prielnică înmulțirii broaștelor, racilor și rațelor sălbatice, cruțate de focul ucigaș.

Întîia legendă, data de pe vremea fanarioților. Stăpînitorul de atunci al Medelenilor era Barbu Dumșa, poreclit Zimbrul, boier vestit pentru purtarea lui — trecea drept cel mai voinic bărbat al Moldovei — și pentru frumusețea fiicei lui

mezine, Varvara Dumșa, despre care se spunea că era sculptată în sidef cu praf de diamant, ca unele crucifixuri bizantine, sculptura în sidef fiind cea mai migăloasă, mătăsoasa piatră neputînd fi lucrată decît cu buricul degetelor îmbibate în pulbere de diamant, sculptura ei fiind adevărată dezmiardare. Atît era de strălucitor albă și armonios rotundă Varvara Dumșa, ale cărei sprîncene, gene și cozi erau negre ca cireșele amare.

Pe-atunci, curtea Medelenilor era un fel de cetățuie împrejmuită cu zid nalt, ca și casa Dumșa de la Iași. Arse se. Noua curte fusese construită pe alt loc. Într-o zi, Barbu Dumșa, primise vizita unui pașă, cu alaiul lui. Pașa se îndrăgostise de Varvara, prelungindu-și, zi cu zi, șederea la Medeleni. Între timp iapa lui arabă fătase un mînz, pursînge. Pașa atîta aștepta. Mai șezu cîteva zile, dînd răgaz mînzului să se înzdrăvenească, și într-o noapte porni cu Varvara de-a curmezișul șeii, urmat de galopul slugilor cu iatagane. Urmăritorii, în frunte cu Barbu Dumșa îi ajunseră în dreptul iazului. Luptă, pocnete de pistol, urlete, blesteme în două limbi, prin beznă. Țăranii din sat se apropiaseră, aprinzînd focuri. În lumina vălvătaielor, Barbu Dumșa nu văzuse nici urmă de Varvara; în schimb, printre răniți și morți, la marginea iazului, mînzul arab cu un picior frînt, tremura, nechezînd jalnic fără să se poată urni. Barbu Dumșa descălecuse și, cuprinzînd picioarele mînzului în cîte-o mînă, îl învîrtise de cîteva ori zvîrlindu-l departe în apa iazului negru cu pete de sînge. În loc să fie botezat Iazul Varvarei, iazul devenise Iazul Mînzului.

A doua legendă era legată de Fița Elencu. Se spunea că sluta Fiță fusese logodită în tinerețe cu un boier frumos, pe care-l prinsese înșelînd-o cu o roabă de la Medeleni. În timpul unei plimbări cu barca pe iaz, Fița și-ar fi înecat logodnicul în apa verde. Mult mai tîrziu, după moartea Fiței Elencu, apăruse din apa iazului o broască neobișnuit de mare, cu glas gros, socotită de țăranii ca o reîncarnare în afurisenie a Fiței Elencu. Viața se îndepărtase de iaz, deși racii foiau, lăsîndu-l în stăpînirea broaștelor.

Cu cincisprezece ani în urmă, broasca blestemată fusese împușcată de Olguța, cu prilejul unei expediții vînatorești făcută de copii sub direcția lui Herr Direktor. În același iaz, tot Olguța azvîrlise dantura Fiței Elencu.

De-atunci, trecuseră anii, venise războiul, bătrînii muriseră, Fița Elencu fusese uitată. Noaptea, cînd treceau pe lîngă iaz, țăranii își făceau cruce, dar ziua, după ce-și făceau cruce, braconau. Legenda își pierduse virulența, o dată cu dispariția broaștei reputată invulnerabilă.

*

Căruța cu mîncare, băutură, pleduri, tacîmuri și toate cele trebuitoare gospodăriei în cîmp deschis, pornise înainte ducînd și pe Anica și Sevastița, pentru

nevoile serviciului, și trei puște de vânătoare, a Olguței, a lui Dănuț și a lui Puiu, ținute cu o teroare fetișistă de cele două servitoare, printre capetele impetuos curioase ale cîniilor de vânătoare.

Apoi, în frunte, plecă trăsură ducînd pe doamna Deleanu, cucoana Catinca și pe Alexandru Pallă: "*Les poids lourds*"²¹, cum îi botezase Olguța, în clipa cînd trăsură se urni din loc.

În urma trăsurii porni bihunca sprintenă, cu trup lung de lăcustă și roți elegant rotate, condusă de domnul Deleanu cu țigara-n gură și pălăria pe ceafă. După bihuncă lunecă pufnind automobilul ponei al lui Dănuț, cu Monica alături și Herr Direktor la spate, cu cascheta englezească, costum de vânătoare și pușca în tocul ei de piele .

Olguța, Mircea și Puiu porniră călări.

Cei doi ofițeri de artilerie puteau să primească lecții de echitație de la amazoana îmbrăcată băiețește, dintre ei. În trap, bustul Olguței nu dădea impresia de piston cu rigidă zvîcnire verticală, pe care o dădeau busturile vecinilor ei, deseori hurducate, gheboșate și strîmbate de capriciile sau spaimile cailor. Încălecată de Olguța, Zorca avea un trap definitiv ca hexametria versului latin. Suplă, spinarea Olguței era ca o flacără ritmică deasupra unui dans. Se năștea și renăștea din fiecare salt, din fiecare cădere, fluturînd spre cer ritmul pe pămînt format, jucînd pe el, înălțîndu-l, ondulîndu-l. Calul Olguței nu părea încălecat. Trapul lui era elasticitatea unei bucurii libere, cu armonioase destinderi de mușchi și muzicală toacă de copite. Ceilalți doi cai duceau povara omenească: al Olguței era dus ca de vînt și val, în arabescul curbilor lucioase, spre stemele solare. Valurile de colb stîrnite de roți și copite se aprindeau în soare devenind cașmiruri în spirală și valuri de borangic țesut cu fir de soare. Cerul era albastru. Răcoarea se ridica, fluturînd miros de finețe, care te face să strănuți, și amare parfumuri de toamnă și țarină, care amintesc marea, feriga, mintă și pelinul. Lăsară în urmă armatele învinse ale lanurilor de păpușoi, prăbușite în aramă zdrențuită. Trecuseră hoardele toamnei în galop, cu sulii lungi, lăsînd moarte și dezastre.

Începeau delicat enormele prefaceri ale luminii. Soarele se cobora precizîndu-și conturul. Razele-i cădeau ca săgețile izbind în scut. Părăsit de soare cerul devenise sonor ca o încăpere goală.

Se formară terase de trandafiri și grădini plutitoare din nourii răspîndiți în cele patru zări. În fața soarelui, pe zarea de apus, nourii mici ca un stol de hulubi ciuguleau sîmburi de rodie. Și deodată, cuprinși de flacără, se topiră roș, sticlos roș ca belteaua de gutui. Pe altă zare, suluri lungi de abur fură deodată straturi răsturnate de uriași muguri de stînjinei. Înflorirea le fu destrămare în fum albăstrui,

²¹ "Categoria grea" (fr.).

cu creste sanghine. Se iviră coruri de rubin, și sfiieli violete ca încercănarea ochilor de fată.

Ardeau toate culorile lumii pe zări, și soarele cădea tot mai rotund, tot mai enorm, tot mai de purpură, spre nourii care-l așteptau pe ultima treaptă a apusului, cu torțile aprinse.

Era ca o Șeherezadă a luminilor.

Caii lăsară drumul, intrînd în cîmp. Nechezară. Cu o largă destindere, trapul deveni galop, val din val, avînt din avînt, bot întins, coamă fluturîndă, coadă fiifîndă. Formau un vîrf de lance cele trei galopuri. Olguța, în frunte, ascuțit în frunte, Mircea și Puiu, din ce în ce mai în urmă.

Herr Direktor trase un foc de revolver în cinstea Olguței, care descălecă privind îndărăt.

Mircea și Puiu sosiră. Caii gîfîiau ca luptătorii de circ. Toamna le desprindea un abur subțire de pe trup, prefăcut de soare în destrămări portocalii.

Bihunca sosi. Apoi trăsura. Se coborîră toți, părăind că și-au dat întîlnire cu soarele pentru o conspirație. Cîinii adulmecau mirosurile iazului, cuprinși de friguri, cu nările dilatate, lătrînd tînguitor cu ochii la stăpîni, și neliniște feminină în crupă.

Servitorii aprinseră coceni și paie, împotriva țîntarilor. Cocenii pîrîiră, revărsînd scînteii, amestecîndu-și fumul aromat cu ceața acră a paielor.

Aerul devenea metalic, rece pe obraji ca lama unei arme. Creștea parcă un munte pe aproape, dînd gravitate apusului.

Toți priveau soarele. Enorm, soarele îi privea pe toți. Atinse zarea. Cu un gest desprins din vremea lui Hernani, Alexandru Pallă se descoperi în fața apusului; neagră pelerină, vastă pălărie, proiectate pe draperii de purpură cu faldurile încheiate-ntr-un rubin. Herr Direktor, cu țigara ridicată între două degete, avea aerul că vrea s-o aprindă de la soare.

— E de cupă! se auzi glasul domnului Deleanu.

Roșeața soarelui era atît de intensă încît, după fețe, tot grupul părea un trib de piei roșii europenizate, venit în ascuns să adore soarele.

Un nechezat trîmbițat sacadat răsună de departe; caii de la trăsuri și cei de călărie răspunseră războinic. Soseau alte trăsuri în trap molatec pe cîmpie, aducînd pe proprietarii moșiilor învecinate. Coborîră siluete de Tartarul, cu jambiere de piele galbenă pe pulpe strîmbe și chitiuțe tiroleze pe creștetul capului; moșierite îngrășate de viață la țară, moi ca aluatul crafilelor, cu picioarele deprinse cu papucii, umflate în pantofi, gătite ca pentru vizită, cu prea multe inele reliefate prin mînușile prea strimte, răspîndind dulceaga stridență a parfumurilor turnate ca să alunge mirosul de bucătărie, cu voaluri de cadîină împotriva țîntarilor, care, date peste cap, pentru saluturi și prezentări, descopereau zîmbetul aceleeași mărci de fard, țuguia în buzele crăpate de vînt. Nu lipseau nici domnișoarele monosilabice, cu pantofi de lac pe cîmpia ironică, desprinse din-tr-un galantar de mode, sperioase

în fața bărbaților ca și cum fiecare venea să le violeze, cu priviri înfipite în pământ și umbreluțe înclinate în fața dispariției soarelui.

Descinseră de pe caprele trăsurilor și de pe cai, și cavalerii petrecerilor la țară, purtând cravașe cu bot de cal și de căprioară în carîmbul cizmelor, strangulați în cravate englezești de pichet sau olandă, cu noduri savant răsucite și ace de cravată cu potcoavă sau cap de cal, purtând flori la butonieră și batiste de mătăsă în buzunarul de la piept, clocotitor înfoiate, călcînd crăcănăt ca ofițerii de cavalerie care și descălecați poartă între picioare volumul unui cal, salutînd profund cu o înclinare marțială care descoperea luciri de cosmetic, pomadă și briliantină.

Pleduri, cergi și pături se desfășurară pe iarbă.

Mirosul de baligă apăru; imediat și vrăbiile, acești veșnici creditori înaripați ai cailor.

Mai strălucea o dungă solară, ca o acadea roșie în buzele mai puțin roșii ale zării.

Femeile vorbeau franțuzește cu accent moldovenesc, limba franceză topindu-se astfel ca untul în mămăliguță caldă. Bărbații vorbeau lat și zîmbitor moldovenește, cu acea satisfacție jovială care precede mîncării.

Din rîndurile domnișoarelor se desprindeau gamele soprane ale piuitului de curci. Cuvintele "poetic" și "sublim" afirmău contactul cu natura. Se auzi un hîrșcăit, apoi un gemăt, și patefonul indispensabil tineretului care se distrează, debită hotărît un jaz. Cizmele și pantofii de lac, perechi-perechi, intrară în epilepsie de salon. Fețele dansatorilor, pierzîndu-și masca familiară, se concentrară inspirate, ca deasupra unei mese de spiritism, devenind în dans un singur trunchi cu patru picioare, patru mîni și două capete.

Grupurile se formară. Femeile într-o parte, mai toate mame, evocînd valsul de odinioară, ticăloșirea slugilor moderne, emanciparea odraslelor și rețete de mîncare; bărbații într-altă parte, servindu-și mici aperitive anecdotice și pornografice. Domnul Deleanu își formase grupul de pocher, nu departe de căldările cu sticle și damigenele alineate.

Vînătorii porniră urmați de cîni, spre iazul tărcat de amurg.

Flăcările focurilor aprinse trezeau fosforescențe de aur în ochii cailor dîndu-le straniul lucirilor de zale în vechi morminte de voievozi.

Se răspîndiră de-a lungul iazului, lăsînd în urmă focurile cu limbi roșii spre cer, și zvîrcoliri de umbre negre pe cîmpie. Olguța era însoțită de Alexandru Pallă.

Deasupra căderii soarelui, zarea deschise un gigantic evantai, carmin în unghiul de bază, înălțat în degradări de roșu aerian, cu portocalii pulverizări, în albastrul cerului încă iluminat, în timp ce zările de nord, sud și răsărit se-ntunecau pur, cuprinse de umbră ca de-o amplă răcoare albastră, cu pete verzui pe cer.

Țiuitul țințarilor, gemut parcă în depărtări, plesnea strune subțiri la urechea vînătorilor. Dinspre cîmp, trilurile greierilor răsuna ca scîncetul a milioane de

mîișori lepădați. Iazul gîlgîia surd de glasul broaștelor. Acolo, tăcerea era ca o față ciupită de vărsat; orăcăitul broaștelor găurindu-i tenul curat de înserare pe apă.

Fîșîitul trestiiilor evoca mișcări de babe în rochii de mătăsă, într-un salon cu luminile stinse.

Olguța se așeză la marginea iazului, pe un trunchi de salcie doborîtă, cu Pașa alături.

— Pașa, tu ai cunoscut-o pe Fița Elencu?

— Hm! Cine n-a cunoscut-o!

— Deșteaptă: nu?

— Prea deșteaptă pentru o femeie! Sluțenia Fiței Elencu era expiatorie.

— Tu crezi că inteligența e un atribut masculin?

— În genere, da. Femeile sînt predestinate curbelor. Inteligența e arhitectură de linii drepte.

— Tu crezi că Fița Elencu n-a iubit niciodată?

— Știu eu?... Se spunea că în tinereța ei... Nu cred să fi iubit pe cineva! Între ea și viață erau numai raporturi de idei.

— Oare-a ucis?

— Hai, Pașa!

— Pe cine?

— Pe logodnicul ei, aici, în iaz.

— Nu știu. De ce să-l fi ucis?

— Fiindcă o înșelase.

— Accident...

— Ciudat accident!... Biata Fița Elencu! E îngrozitor, Pașa, să iubești și să fii urîtă, respingător de urîtă!

— Să iubești și să fii bătrîn, e mai teribil! Răsărise o stea strălucitoare pe zarea colorată a apusului.

— Oamenii bătrîni au nevoie de melancolie, Pașa. Asta-i cochetăria lor: a doua, după ce le-a albit părul. Dar gîndește-te, Pașa, cînd aveai douăzeci de ani, să fi iubit pe cineva și fața ta să fi fost respingătoare!... De altfel, bărbații n-au nevoie de frumusețe. Sluțenia unei femei e un acord fals; sluțenia unui bărbat adevărat rupe acordul, îl depășește, creînd o disonanță care subjugă prin puterea ei... Fița Elencu a suferit mult. Între ea și viață, înainte de-a fi raportul de idei de care vorbeai tu, a fost sluțenia. Un om și-a bătut joc de ea. E cea mai odioasă crimă a unui bărbat să joace comedia dragostei unei femei urîte! Gîndește-te, Pașa, cît era de dezarmată această fată care învățase viața în bibliotecă! Slută și deșteaptă, învățată și lucidă. Dragostea nu exista pentru ea. Într-o zi privirea unui om i-a dat conștiința că și ea e femeie. Închipuiește-ți, Pașa, că unui lepros cu fața mîncată, i-ar întinde cineva o oglindă mincinoasă, în care, în locul feței de cadavru, ar apărea o față de om. Va mai exista altăceva pe lume, pentru acel lepros, decît oglinda care-i redă imaginea

omenească? Logodnicele înșelate de logodnici, plîng. Fița Elencu a ucis. A sfărîmat oglinda mincinoasă... Răsunau pocnete de pușcă și lătrat de câini. Treceau umbre repezi, pictate cu tuș chinezesc pe zarea apusului. Broaștele tăcură. Se auzea numai palpităția lichidă a iazului.

— Tu ai ucide, Pașa?

— Nu! E oribil.

— E oribil. Eu am ucis.

— Tu?... Pe cine?

— O broască, Pașa, dar am avut senzația că ucid. Omorul e mai mult o stare subiectivă decît un fapt în sine. Cei care ucid în război n-au senzația crimei. Eu am avut-o, împușcînd o broască fîroasă, tot aici, pe iaz. Țăranii pretindeau că-i sufletul Fiței Elencu, reîncarnat. Niciodată n-am văzut o broască atît de mare! Ședea pe un trunchi de salcie, și cînd orăcăia, celelalte broaște tăceau. Un sunet de gușat, aproape lătrat. O uram ca și pe Fița Elencu, fiindcă-mi era frică de ea. Am ochit-o lung...

Olguța tăcu. Nu se mai auzeau pocnete de puști. Pe nesimțite, răsărită într-un colț de cer, luna așteptase împlinirea nopții; și o dată cu întunecarea zărilor, lumina ei intră în noapte ca o spadă în teaca de catifea.

— ...Am ucis-o. Un pîntec alb, găurit, și două labe ridicate-n sus. Gest de blestem. Coșmarul copilăriei mele. În zeci de nopți am visat labele broaștei, ridicate spre mine, amenințîndu-mă... Pașa, ce umilitor lucru e lașitatea! Am stat de vorbă cu tine și n-am tras nici un foc, numai ca să nu ridic pușca în fața acestui iaz.

— Ce faci?

— Încarc pușca, zîmbi Olguța, ridicîndu-se brusc.

— Lasă, Olguța!

— De ce? Și ție ți-e frică?

Un ciot de salcie răsturnată se ridică diform din argintul apei.

Olguța făcu un pas înainte. Pașa se ridică, urmînd-o. Săltată cu patul în umăr, pușca luci în lună.

Pașa își pregăti urechea.

Tăcerea se prelungi apăsător.

Olguța lăsă țevile-n jos.

— Ce-i, Olguța?

Întoarse spre el o față albă, cu aceeași expresie pe care Pașa o văzuse într-o seară la Paris, cînd pianul amuțise brusc și Olguța-l congediase, întinzîndu-i o mînă rece.

— Hai să plecăm.

Porniră tăcuți. Olguța mergea încet, cu umerii aplecați și picioarele grele.

Se apropiară de focurile aprinse în cîmp. Patefonul cînta înainte, perechile dansau, servitorii pregăteau masa pe pături întinse la pămînt. Frigul de toamnă se

lăsa, aburind suflările.

— Pașa...

Olguța se opri, ridicînd ochii spre Pașa. Glasul era calm; vorbele, clare.

— ...tu trebuie să știi de ce boală a murit bunica mea. Cancer, nu?

— Da. Cancer.

Porniră înainte. O picătură de sudoare înghețată căzu de pe fruntea Olguței, lunecînd de-a lungul nasului.

*

Plecaser de la masă, fără să anunțe pe nimeni. Încălecase și pornise în galop. Dorea să ajungă mai repede acasă. Nu vedea nimic, nici stele, nici lună, nici pămîntul tăiat în vaste marmure simple.

Vorbele doctorului Mass erau neclintite în fața ei, pe cer, înainte și-n urmă, în copitele calului, în bătăile inimii și-n zvîcnirea tîmplelor.

În clipa cînd smuncise pușca, lipindu-i patul de umăr, simțise adînc junghiul în sînul drept.

Apărură spume pe botul calului. Crupa-i lucea de sudoare.

Olguța căscă gura ca să-și desclește fălcile. O dureau pînă-n tîmple.

Luna apăru trist pe vîrful unui plop, ca o frunte de oștean rezemată pe spadă.

Calul gîfîia precipitat. Călcîile intrară în burta udă de sudoare. Trecu prin sat, prin spart lătrat de cîni. Intră în curte. Descălecă. Lăsă calul slobod. Intră prin atenanse de-a dreptul în odaia ei. Aprinse lampa. Se dezbracă, smulgîndu-și bluza. Se apropie de oglindă cu pieptul gol.

Îi tremurau mîinile, înnădușite. Pipăi vechea cicatrice a sînului, ușor, ușor, de jos în sus.

Inima fu atinsă ca de un deget rece.

Ascunsă în sînul drept, la capătul cicatricei, o duritate se formase, dureroasă la pipăit.

Făcuse flacăra lămpii prea mare. Fila, cu limbile de funingine ieșind din tubul sticlei. Nu s-auzea nici un zgomot în casă.

Creierul era greu, negru și compact, ca o bucată de fier în ger. O dureau tîmplele, fălcile, și subt bărbie, adînc subt bărbie, un junghi ascuțit.

Ferestrele erau deschise. Frigul grămădit asupra ei îi înfiora lung spinarea, cutremurînd-o. Ridică ochii. Întîlni în oglindă o față necunoscută, descompusă, cu ochii rătăciți, ca obrazul acelor fete de țărani, care în noaptea Sfîntului Andrei, la miezul nopții, cu două lumînări la dreapta și la stînga, așteaptă în fața oglinzii să apară chipul mirelui, și văd nebunia dilatîndu-se în ochii lor.

Sări în picioare, smulgîndu-se din încheștarea apariției din oglindă. Își acoperi sîinii cu mîinile, atît de violent, că durerea sînului drept răsună în ea ca un țipăt

strident.

Cancer!

Avea un străin în ea! Intrase un strigoi în trupul ei!

Năvăli spre ușă, smunci de mâner, alergă nebunește pe coridoarele întunecate, lovindu-se de scaune, de mese, trântind ușile, fugind, fugind prin casa vidă.

— Babă! Babă!

Bătea cu pumnii în geam, gîfîind.

— Ce-i, duduie? Iaca, vin.

Apăru în cămeșă de noapte, c-un șal pe umeri. Olguța-i apucă mîna, ca cineva care se îneacă.

— Ce-i, duduică? Vai de mine, ș-ai ieșit în cămeșă!

O acoperi cu șalul de pe umerii ei, o luă în odaie, o așeză pe pat, aprinse lumînarea.

Ghemuită în șal, Olguța tremura atît de tare, încît șalul avea o vibrație de motor. Nu putea articula nici un cuvînt. Dinții clănțăneau, izbindu-se sacadat.

Baba o luă în brațe, o așeză de-a latul patului, sprijinindu-i spinarea cu o pernă mare, luă oghialul, acoperindu-i picioarele, și scotoci prin dulap. Se apropie de Olguța cu o sticlă de rom. Umplu pe jumătate un pahar mare:

— Bea, duduică.

Olguța întinse capul, cu ochii îndurerați de mușenia buzelor și neputința trupului de-a face altăceva decît să tremure. Baba îi cuprinse capul cu o mînă, cu cealaltă ducîndu-i paharul la gură. Dinții trepidau pe buza paharului. Jumătate se vărsă pe șal. Cîteva picături de rom alunecară pe limbă, printre gingii, răspîndindu-și arsura. Gîtlejul se descleștă. Un val de rom, înghițit ca un hap, se revărsă violent. Aburii fierbințelii cuprinseră stomahul, ridicîndu-se în sus cu o duduitoare zvîcnire a inimii.

Baba turnă din nou în pahar. Docil, cu un istovitor efort de a-și stăpîni tremuratul, Olguța înghiți.

Se stîrnise-n ea un vînt fierbinte de Sahară. Valuri iuți de căldură pulverizată pînă-n creier, și printre ele, enorm, bubuitul inimii ca un galop de apocalips. Ochii se acoperiră de polei, buzele se înroșiră, obraji ardeau. Somnul venea greu și incandescent ca un metal topit.

Simți că-i ridicată, legănată; simți aer proaspăt pe obraji, apoi se topi, se topi...

Baba o adusesse în brațe în odaie. O așeză în pat, înfășurată în șal, o acoperi cu oghialul, îi potrive pernele subt cap și se așeză pe un scaun la picioarele ei.

*

Gîndul, întunecat încă de somn, se deșteaptă ca un copil într-o casă necunoscută, cu o impresie de durere, de greu, de străin.

Deschise ochii. Se lumina de ziuă. Recunoscu lumina la fereastră. Și înainte ca vreo judecată să se fi format, simți că cineva i-a luat lumina, că o privește fără s-o mai aibă, cum și-ar privi o călugăriță părul tăiat.

Se ridică încet, îngreuiată de-o căldură stranie. Privi. Dormise înfășurată într-un șal care mirosea a rom și a ceapă prăjită. Îl azvîrli.

— ...?

Cineva îi mutase masa, punîndu-i-o la căpătîi. Un pahar de limonadă, alt pahar cu o linguriță în el, alt pahar cu ceai, un bilet rezemat de un teanc de cărți.

"Dragă Olguța, n-am vrut să te trezim. Baba ne-a spus că ți-ai stricat stomahul. Ia curățenia, bea limonada sau ceaiul, și rămîi în pat cît mai tîrziu.

Să nu fi răcit cumva la iaz! Ți-am pregătit pe scaun o compresă și alcool; acele de siguranță le-am pus pe masă. Fii drăguță, Olguța, și ascultă pe mama.

P.S. Și pe papa, care te sărută și-ți dorește să dormi tun și să te scoli veselă și sănătoasă. Îți pregătesc un vin negru, mai bun decît doctoriile.

Papa."

...De la iaz pînă la paharul cu rom din odaia babei, întîmplările nopții se refăcură fulgerător, zvîcnind în migrenă.

Își privi trupul cutremurată de spaimă. Să fugă din el... Capul se ghemuise sperios între umeri. Nu îndrăznea să facă nici o mișcare. Respira iute. Și deodată, celălalt gînd, acoperit pînă atunci, se ivi: Vania!

Cască gura larg, lăsînd să țipe tăcerea, respiră înecat, ochii se acoperiră de ceață, capul i se prăbuși în palme, și fără sunet — ca fișîitul spumei de val solitar pe mare calmă — plîns.

Tîrziu, în aceeași tăcere, își trase palmele de pe obraji. Fața apăru istovită, ca bătută de grindină. Își rezemă tîmpla de părete, privind lumina cu vidul ochilor.

Cucoșii cîntau, din timp în timp, ridicînd luminii semne de hotar. Începură printre crengi glasuri de argint mărunț. O dîră roză ca zeama de zmeură, coloră pervazul ferestrei, apoi podelele.

Se auzi un scîrțîit de care, mugete de vite.

Începea viața... pentru alții.

*

Nu se deșteptase încă nimeni. Își răcorise obrajii cu apă rece, se îmbrăcase încet, cu gesturi de plumb, ca un om foarte bătrîn.

Intră în biroul domnului Deleanu în vîrful picioarelor. Mirosea a tutun și a piele. Se așează la birou. Luă o hîrtie de scrisoare cu *en-tête*-ul profesional al

domnului Deleanu, și scrise, imitînd slova bărbătească. Osteneala mișcărilor apleca șirurile, încovoia greoi literele, dîndu-le o fizionomie bătrînească.

Iscăli: *"Iorgu Deleanu"*.

Luă un plic. Începu să scrie adresa:

"Monsieur Richard Mass

Professeur à la Faculté de Médecine..."

Și o podidi plînsul cu șiruri atît de dese, încît, lăsînd adresa neisprăvită, își aplecă fruntea îndepărtînd-o de birou, deasupra covorului, lăsînd să curgă lacrimile în voie, cum sîngerează căprioarele împușcate în cap, deasupra izvorului.

III

Nici unul dintre copii nu era pus la curent cu complotul celor bătrîni. Era în ochii bătrînilor un zîmbitor mister, ascuns sub priviri grave, și ca o presimțire de sărbătoare în casă. Semnalul tainicelor uneltiri fusese sosirea domnului Deleanu de la București, încărcat de pachete și plin de șoapte strecurate la urechea doamnei Deleanu, a cucoanei Catinka și a lui Herr Direktor. Și Pașa fusese informat, cu obligația solemnă de-a respecta secretul.

Domnul Deleanu sosise la amiază. Dacă Olguța n~ar fi fost atît de distrată în timpul vizitei obișnuite în biroul tatălui ei, ar fi observat desigur frămîntarea domnului Deleanu, de copil care deține un secret eruptiv. Și l-ar fi aflat. Dar Olguța nu-l întrebese nimic.

Cu brațul în jurul gîtului tatălui ei, mai mult privindu-i părul alb, decît ascultîndu-l, auzise vag cronica bucureșteană. În fața spectacolului vieții, domnul Deleanu avea încă prospețimea reacțiilor copilărești. Nici o blazare, nici o amărăciune, nici o oțetire. După viața tihnită de la Medeleni, cele patru zile de septembrie, petrecute la București, îl înfierbîntaseră ca pe copii înțîia seară petrecută la teatru. Văzuse tot. Știa tot. Pe deasupra, fusese angajat într-un spectaculos proces de fraude militare, care-l pasiona. După o simplă lectură a Ordonanței definitive, cu creionul roș în mînă și zîmbetul în ochi, mai expresiv decît ochelarii, aflase întregul mecanism al procesului, găsind și soluția juridică de cîștig.

Ziua trecuse, dominată de verva descriptivă a domnului Deleanu.

Seara, la masă, doamna Deleanu anunțase pe convivi că a doua zi dis-dimineată se făcea mare grijitură, rugîndu-i pe toți să se scoale mai devreme și să dispară de acasă pînă la ora dejunului.

— ...La unu fix vă chem cu clopoțelul.

— Și eu, *tante* Alice? întrebă Monica, nevăzîndu-se exceptată.

Doamna Deleanu abia izbutise să-și stăpînească năvala rîsului.

— Și tu.

— Și eu? nu se putu ține domnul Deleanu.

Rîs general din pricina accentului școlar al întrebării domnului Deleanu.

Doamna Deleanu oftase, ridicînd din umeri, dezolată ca și cum totul s-ar fi descoperit.

A doua zi de dimineață, după cafea, sub controlul doamnei Deleanu și al cucoanei Catinca, toți fură expulzați, cu interdicția formală de-a reveni pînă la unu. Numai domnul Deleanu fu sechestrat în birou; doamna Deleanu îl socotea incapabil să păstreze un secret mai mult de douăsprezece ore.

Plecară cu toții în livadă: Pașa cu pelerina pe umăr, și uneltele pictoricești; Herr Direktor, cu un teanc de ziare; Puiu cu un dosar și un vraf de literatură juridică; Mircea, cu mîinile goale; Monica și Dănuț cu mormanul de corecturi al volumului lui Dănuț — scrupulos, și cuprins de panica debutanților față de cele mai neînsemnate greșale de tipar, Dănuț era la a patra corectură.

Numai Olguța lipsea. Pornise cu mașina lui Dănuț. Din ziua vînătorii de rațe, nu mai încălecuse. Făcea zilnic aceleași drumuri la gară, dar cu automobilul, automat: dusă de motor.

*

Există un surîs unic al feței omenești, pe care-l au părinții bătrîni cînd întîmplător evocă amintirea unui copil al lor, plătînd și copilărește înțelept, care-a murit de menengită la șase sau la șapte ani. Copiii morți de menengită sînt cele mai sfișietor de luminoase chipuri ale copilăriei.

Durerea acelor bătrîni e veche, s-a ros; le-a rămas uneori melancolia. Au descoperit într-o casetă o șuviță de păr a copilului lor, sau și-au amintit o vorbă de-a lui, abia glumeață. Îl revăd jucîndu-se liniștit pe covor, cu fruntea gravă și minutele potolite ca ale înțelepților. Nu e zvon de rîsete, nici gamă de vorbe subțiri, amintirea aceluia copil: e mai mult o tăcere, o pată de soare. Părea mereu preocupat, ca cei care joacă șah. Era blînd și concentrat. Nu supăra pe nimeni. Se pregătea parcă să intre în mormînt, cu fața lui solemn copilărească, și mînuțele lui mici, încă de pe atunci ostenite de viață, ca aripele pasărilor care-au trecut marea.

Bătrînii surîd; îl văd copil, îl știu mort. La fel surîdea și copilul lor, cînd se juca pe covor.

Acest surîs al feței omenești îl avea dimineața de septembrie. Și cerul, și soarele, și frunzele, și iarba, strălucind blînd de aceeași lumină, își aminteau de-o altă lumină a unui april de mult dus, copil rămas în amintire, cu hainele de floare

albă, și ochii lui gravi de prea mult soare.

Activitățile celor din livadă erau lipsite de concentrare, distrase, diluate în dimineața de toamnă. Pașa privea mai mult decît picta. Herr Direktor, întins pe iarbă, cetea fumul țigării mai mult decît slova ziarelor. Puiu făcea baie de soare, cu ochii închiși și capul rezemat pe două coduri. Danuț și Monica, așezați la masa de sub nuc, renunțaseră la corecturi; cu ochii pe sus, Mircea se plimba. Peste două zile trebuia să plece de la Medeleni. Sfîrșea vacanța cu suflet apăsător. Era numit conferențiar la Universitate. Primise vestea de curînd, fără entuziasm. Viitorul devenise greu pentru el. Nebuneasca speranță că e iubit de Olguța îi dezechilibrase viața altfel decît la optsprezece ani, cînd renunțarea la Olguța îi dăduse, pe lîngă melancolie, orgoliul puterii lui. Pierduse acest orgoliu tineresc. Simțea covîrșitor nevoia gestului concret de a-și rezema fruntea pe o mînă, de a-și rezema capul pe un umăr — și singura mînă, și singurul umăr, pe care fruntea și capul lui le căutau, erau veșnic depărtate de el, ca o zare de altă zare. Întîia osteneală a tinereței. Vid împrejur. Gustul amar al vieții, care face pe bătrîni să-și întoarne capul spre trecut, și pe tineri să-și aplece fruntea în fața viitorului, cerîndu-i parcă mai curînd pacificarea bătrîneții.

Simțea ca o adversitate a vieții împotriva-i, o voință de a-l micșora, de a-l umili. De cînd era în liceu, dorise o viață limpede, cu linii sobre și precise, ferită de promiscuitate și echivoc. La optsprezece ani, o dată cu dragostea, paralel cu marele ei elan, apăruse, cu obscurități subterane, sexualitatea. Cedase, tulburîndu-se adînc. Prima lui metresă fusese o servitoare, oroare, servitoarea Olguței: Sevastița.

Atunci se desprinsese întîiul gest ostil al vieții. De-atunci își dăduse seama, prin el, că sexualitatea e o putere care nu poate fi ignorată, nici considerată cu dispreț patriotic, așa cum era tratată Germania, în timpul neutralității, de presa francofilă.

De-atunci plătitese tributul acelor tineri care neștiind, sau neputînd să joace comedia sentimentală ca să obție prin ea gratuitatea actului fiziologic, recurg la procedeul comercial: cumpără. Cumpărase deci ceea ce-i accesibil pungii unui băiat sărac, al cărui ban, numărat, e destinat în primul rînd cărții.

După ce revenise, însă, din Germania, problema comercial rezolvată pînă atunci, luase altă înfățișare. Mircea nu mai era nici student la București, nici doctorand în Germania. Era profesor în orașul Iași. Nu se putea înjosi pînă acolo încît să frecventeze noaptea — cu penibila clandestinitate a funcționarilor sluți și burlaci, a capilor de familie fățarnici și vicioși, și a elevilor de liceu, lubrici cum sînt cîinii primăvara — acele lugubre încăperi, adevărate closete publice ale sexualității urbane.

Întîmplarea, nu prudența, îl făcuse să descopere soluția oamenilor prudenți: metresa, nu profesionista.

Un anunț în ziarul ieșan *Opinia* oferea seria completă a scrierilor lui A. D.

Xenopol, cu preț modest. Se dusesese la adresa indicată, unde făcuse cunoștință cu tînăra văduvă a unui profesor de istorie, mort în război, care dorea să desfacă o bibliotecă inutilă pentru ea, și împovărătoare pentru gospodărie, de vreme ce zilnic ar fi trebuit să scuture praful unor cărți necitite. Casă curată, cu podele ceruite, plăcută ochiului.

Cu părul ei lucios castaniu descoperind o ceafă luminoasă, cu ochii ei malițioși, zîmbetul ei cărnos și pufos pe buza de sus, și neastîmpărul ei robust, care dădea o tresărire trupească vorbelor, văduva părea mai degrabă o școlăriță de timpuriu împlinită la trup, purtînd uniforma pensionatelor de călugărițe. Îi oferise dulceață, cafea. Cumpărase volumele lui Xenopol, dar biblioteca mai avea și alte volume interesante. Invitat, revenise. Între timp, văduva se informase despre Mircea. Testamentul defunctului îi interzicea o nouă căsătorie, sub sancțiunea pierderii averii de la el rămasă: casa, un pămînt răzășesc și pensia. Respectase testamentul, căutînd aceeași soluție sexuală pe care o căuta și Mircea, deopotrivă de dificilă pentru amîndoi. Mai întreprinzătoare însă decît Mircea, și gospodină ordonată pe deasupra, izbutise să-l ducă și să obție în ietac, ceea ce apropierea ei îi sugerase lui Mircea în birou.

Raporturi clare, hotărnicite la cele două ore săptămînale de pat. Practică, și totodată puternic femeie, văduva găsise exact ce-i trebuia: un băiat tînăr, care să n-o exploateze, nici să n-o compromită.

Acum, însă, Mircea se simțea incapabil să mai aibă raporturi cu această femeie. Nu mai putea disocia dragostea în două. Actul sexual îi devenea odios, atîta vreme cît se mărginea la contactul fiziologic dintre două trupuri; nu-l mai putea accepta ca pînă atunci cu titlul de laxativ seminal.

Vedea deschizîndu-se în fața lui ani grei și tulburi. Dispărea din el privirea dreaptă; începeau priviri piezișe. Un dezechilibru din care se naște blazarea timpurie, sau viciul.

Simțea dorința vieții de a-l îndoi sau usca.

De ce?...

— Mircea!

Alexandru Pallă, cu barba în vînt și pelerina atîrnînd pe jos, prinsă numai de un umăr, îl ajunsese din urmă, suflînd greu.

— ...trist anotimp e bătrîneța! Lucram la o lumină de toamnă. O desprindeam ușor ca fumul din pipă. Ei și?... Ș-am zvîrlit penelul.

*

Pe la douăsprezece se auzi clacsonul mașinei lui Dănuț. Monica îl ascultă atentă, ridicînd ochi întrebători și îngrijorați. Mai trecu multă vreme pînă cînd Olguța apăru pe poarta livezii. Monica-i urmări mersul încet, cu capul aplecat. De

cîtăva vreme, de cîte ori o surprindea pe Olguța singură, cînd nu-și supraveghea mișcările, i se strîngea inima.

Plecă ochii din nou pe corecturi. O auzi apropiindu-se.

— Tot corecturi, Monica?

Glasul era aton.

Se așeză pe bancă, între Monica și Dănuț, punînd mîna pe gîtul Monicăi.

— Ce ai, Olguța?

— Nimic.

— Ți-s mîinile înghețate.

— M-am spălat. Unde-s ceilalți?

— Prin livadă.

— E frumos... Dănuț, cînd apare volumul?

Dănuț tresări. De ani de zile n-o auzise pe Olguța spunîndu-i Dănuț. Olguța era cea mai necruțătoare adversară a diminutivelor.

Și era ceva în glasul ei, cînd îi spusese "Dănuț", asemănător cu lumina dimineții de toamnă.

— Știu eu, Olguța! Poate că peste o lună. Cum vrei să-ți leg exemplarul tău?

— Scoți ediție de lux?

— Știi, chiar de lux nu. Cîteva exemplare pe hîrtie mai bună, pentru voi.

— Om vedea... Lăsați corecturile. E frumos afară. Se auzi clopoțelul care-i chema la masă.

— Nu-i așteptăm și pe ceilalți? întrebă Monica.

— Lasă-i. Mergem împreună: cei trei mușchetari, zîmbi Olguța, luîndu-i de braț pe fiecare.

Treceau printr-o lumină înaltă și egal aurie. Frunze galbene și pete de soare cădeau din pomii cu fructe coapte. Olguța luase drumul cel mai lung. Era o luminozitate în toate cele, dinlăuntru parcă. Frunzele erau unse cu miere. Livada aștepta din clipă în clipă să devină de cristal sau de metal. Caldă, iarba înălța uneori miros de mîntă și de busuioc.

Trecură pe lîngă un păr cu fructe galbene ca lămîile coapte, dar mai mici, rotunde și netede. Un măr bătrîn era un cor de arome tinere cu obraji dolofani.

— V-aduceți aminte de merele coapte din bucătărie? îi întrebă Olguța, evitînd cuvîntul copilărie.

Zîmbiră toți. Sînt întrebări la care nu răspunzi decît zîmbind.

Ajunseră cei din urmă. Vița pridvorului se înroșise trandafirii, albăstrind mai răcoros albastrul cerului de deasupra streșinei.

— Hai, copii! îi întîmpină doamna Deleanu.

Șopti ceva către cei din pridvor, și toate capetele apărură. Era armonios grupul lor, cu Olguța la mijloc, cu soare pe obraji și-n păr, tineri, înalți.

— Mama Grahilor! șopti domnul Deleanu. Ce Dumnezeu! Aveau și un tată

faimoșii Grahi!

— Și-un unchi! sări Herr Direktor, luînd brațul Monicăi.

O exclamație generală se desprinsese, cînd intrară în sufragerie. Flori de-a lungul mesei de gală, o langustă în armura ei stacojie, cupe de șampanie, banane, piersici. Candelabrul din sufragerie era decorat cu viță roșie. Servitoarele aveau șorțuri albe, pantofi lustruiți și ciorapi de-ai fetelor, cîrpiți grosolan,

— Ce sărbătoare-i, mamă?

— ...?

— O aniversară?

— ...?

Se întrebau unii pe alții, fără să descopere cauza acestui aspect de sărbătoare.

— Se călugărește Herr Direktor! propuse Olguța.

— Da. Intru în ordinul "Benedictinei", răspunse Herr Direktor, indicînd sticla de benedictină, proaspăt adusă de la București.

Se așezară la masă intrigați. În timpul mesei, domnul Deleanu nu-și găsea astîmpăr; privea felurile de mîncare, numeroase, cum privesc copiii la teatru orchestra care întîrzie ridicarea cortinei.

Întîiul dop de șampanie care izbucni, în clipa cînd sticlele fură aduse, fu domnul Deleanu. Destupă sticlele, umplu cupele, le repartiză.

Herr Direktor se ridică, potrivindu-și monoculul. Măsură în șir pe toți convivii, făcînd parcă un bilanț, verifică pe dinafară, cu vîrfurile degetelor, conținutul buzunarului drept al jiletcei, și strivindu-și țigara în scrumelniță, după un fum suprem, începu, fumegînd încă:

— Dragii mei, într-adevăr sărbătorim o aniversară. Se împlinesc cincisprezece ani de cînd Kami-Mura a devenit feciorul meu. Slavă Domnului, toți de-atunci sîntem și acum în jurul aceleiași mese. Pe lîngă vechii convivi, mai văd cu plăcere pe cucoana Catinca, glorioasă gospodină moldoveancă, adversara muntenilor și a picturii moderniste; pe Alexandru Pallă, glorios pictor moldovean, adversar al civilizației moderne și aliatul cucoanei Catinca; pe vechiul meu prieten din Pitar-Moșu, Mircea, fiul cucoanei Catinca, admiratorul picturii moderniste și al civilizației moderne; și, în sfîrșit, pe nepotul meu Puiu, viitorul decan al baroului Iași. Vă rog să iertați digresiunea, dar în această casă cu trei avocați, nu se putea să nu aduc omagiul digresiunii profesiei atît de bine reprezentată. Dragii mei, acum cincisprezece ani, cînd mi-am botezat feciorul la această masă — botezîndu-mă și eu — cinci oameni erau triști și unul singur era vesel. Cel vesel era noul tată; cei triști, foștii părinți, fiul și... surorile.

Herr Direktor o privi pe Monica. Monica se roși ușor, plecînd genele

— ...Una dintre surori, cea de pică, mi-a schițat în linii generale obligațiunile profesiei de tată. Îi mulțumesc acum. Cred că le-am respectat, se adresă Herr Direktor Olguței. Cealaltă soră, fiica soarelui, zîmbi Herr Direktor privindu-l pe

Dănuț, n-a spus nimica. Dar vă asigur că era cea mai necăjită dintre toți. Noul tată al fratelui ei o făcea să capete experiența unui sentiment necunoscut pînă atunci: antipatia, grațios exprimată prin culorile obrazilor și palpitația genelor. Așa-i, Monica?

Monica ridică din umeri, roșindu-se mai tare.

— Așadar, urmă Herr Direktor, pentru Monica, ziua de azi e aniversara unui fapt și a unei antipatii.

Dînd scaunul la o parte, Herr Direktor se îndreptă spre Monica.

— Facem pace, Monica?

Din tot sufletul, Monica-i întinse mîinile. Cu o abilitate de scamator, Herr Direktor îi trecu verigheta pe deget.

— Ți l-am luat pe Kami-Mura, ți-l restitui pe Dan Deleanu.

Cuprinzînd-o în brațe, o sărută pe amîndoi obrazii fierbinți.

În zgomot de scaune tîrșite, pași precipitați și zăngănit de cupe, Monica deveni prizoniera grupului adunat în jurul ei. Soarele îi lumineă părul înnoindu-i aurul. Sîngele îi lumina obrazii.

Dănuț își privea zîmbind verigheta de pe deget, pe furiș, închizîndu-și pumnul, deschizîndu-l.

Herr Direktor, cu gestul alarmat al unui director de muzeu, care-și vede periclitată o statuie, din pricina năvalei vizitatorilor, îi îndepărtă pe toți, invitîndu-i să-și reia locurile.

— Iorgule, e rîndul tău.

Domnul Deleanu era atît de emoționat, încît efortul stăpînirii emoției îl făcu să ridice fruntea c-un aer sfidător.

— Dragă Monica, acum cincisprezece ani, în anul cînd Grigore ni l-a luat pe Dănuț, te-am căpătat pe tine. Te-am crescut și te-am iubit ca pe copiii noștri, și singura noastră durere era că într-o zi vei pleca din casa noastră, cum pleacă toate fetele de la părinți, măritîndu-se. Viața a hotărît să fim cruțați de această despărțire, căci nevasta lui Dănuț nu poate să plece din casa părinților săi adoptivi. Iată de ce, astăzi, îți spunem din nou, cu inima plină de o îndoită bucurie: bun sosit în casa ta.

Din nou, cupele porniră spre Monica.

— Și acum, copii, urmă domnul Deleanu, să facem itinerarul viitorului... Scoase din buzunar un mare plic galben. ...Am aici două pașapoarte: unul, pe numele Olguței; celălalt, pe numele doamnei și domnului Deleanu. Am anticipat puțin căsătoriei: nu vă supărați?

Un inel de zîmbete se formă în jurul mesei, închizînd mărgeanul oval al obrazilor Monicăi.

— Mai am aici o hîrtie de la Ministerul Instrucției, prin care se acordă Monicăi un concediu de un an de la catedră, pentru perfecționarea studiilor... căsătoriei, vorbi domnul Deleanu cu nasul în hîrtie. Iată acum și vederile noastre. Tu, Dănuț,

nu te prea împaci cu profesia mea. Avocatura nu convine temperamentului tău. Cred însă că o catedră la Facultatea de drept nu ți-ar displace. Profesoratul se împacă mai bine și cu temperamentul tău și cu literatura. Din acest punct de vedere, noi toți am dori ca după căsătorie să pleci cu nevasta ta la Paris, să-ți iei doctoratul în drept, și să-l lași pe tata să-ți găsească o catedră potrivită cu studiile și preferințele tale. Asta-i prima parte a programului; a doua o privește pe Olguța... Vorbi mai încet. ...Olguța dorește să plece în Franța acum, în septembrie. O rugăm, noi toți, să amâne plecarea. Căsătoria lui Dănuț va avea loc în noiembrie. Până atunci se vor face pregătirile necesare. Se poate să lipsească Olguța de la căsătoria lui Dănuț? Glasul devenise nesigur. După căsătoria lui Dănuț, plecați împreună în străinătate, toți trei. Fetița tatei, te rugăm cu toții...

Privirile tuturor se îndreptară spre Olguța. Pumnii îi nădușiseră subț masă; fața-i era contractată. Dădu numai din cap aprobativ, izbutind să smulgă un zîmbet slab feței palide.

Aclamații și urale răspunseră gestului Olguței.

Izbucnise cu zboruri un cer de primăvară în sufletele tuturor. Amînarea plecării Olguței fu semnalul deplinei bucurii. Dispăruse o apăsare, încetase prezența unei melancolii. Era ca o nevoie de dans în toți. Rîdeau de nimicuri, frămîntîndu-se pe scaune. Fiecare obraz avea aerul că aduce o veste bună. Cupe rămase pline fură deșertate dintr-o dată, și din nou întinse spre sticlele de șampanie. Domnul Deleanu interpelă evreiește pe servitori, o sărută pe Olguța, și dispăru, revenind cu două sticle negre, prăfuite.

— Ultimele, anunță el. Cotnar roznovenesc de la 1843. Una pentru logodnici, alta pentru Olguța.

Olguța băuse șampanie, bău și un păhărel de Cotnar. Obrajii i se rumeniseră. Nu vorbea; zîmbea mereu cam somnoros.

Se făcuse fum în odaie și anarhie pe masă. Cucoana Catinca declarase că Pașa-i un mare pictor, dar că portretul Olguței era o regretabilă eclipsă. Pașa convenise. Era atît de vesel, încît ascultase aprobînd mereu lecția de portret servită de cucoana Catinca, oferindu-se chiar să-i facă un portret demonstrativ. Mircea își recăpătase verva, fraternizînd cu Puiu, admițînd că avocatura e o profesie admirabilă, superioară tuturor celorlalte.

Toți aprobau orice. Contradicțiile dispăruseră. Era o totală renunțare la asperitățile și intransigențele personalității. Stăpînea gestul sufletesc de-a face loc și celorlalți. Nici unul n-ar fi îndrăznit să tulbure prin ceva bucuria generală: toți doreau s-o deservească, întețind-o.

Abia pe la trei se sculară de la masă, congestionați, vociferînd și gesticulînd. Se împrăștiară prin odăi, ducînd fiecare partea lui de bucurie. Dănuț o însoți pe Monica în odaia ei. Olguța îi ajunse din urmă.

— Să trăiești, Monica!

Îi dezmierdă obrazii, sărutînd-o lung.

— Și tu, Dănuț!

Îl sărută pe obraji.

Plecă.

Monica și Dănuț intrară în odaie. Tăceau. Jucau razele de soare aeriane mozaicuri galbene, atît de des, încît îți venea să faci mișcări de înot prin valurile lor iluminate.

Se opriră în mijlocul odăii. Cu mîinile întinse, amîndoi își priveau inecele lucind în soare.

— Intră, Olguța!

Cu cafeaua și păhărelul de coniac în față, răsturnat picior peste picior, în fotoliul biroului, domnul Deleanu fuma, privind plafonul cu expresia fericită a jucătorului de cărți cînd dă pe față un abataj.

Olguța se așeză pe marginea fotoliului.

— Papa, prea mult fumezi!

Îi luă țigareta din gură, zvîrlind țigara în scrumelniță. Ridicîndu-se de pe marginea fotoliului, umblă în saltarul din dreapta, unde domnul Deleanu își ținea uneltele fumatului, luă o andrea, vată, colonie, și începu să-i șteargă țigareta de chilimbar.

— Uite ce iese, papa!

Vata se făcuse cafenie. Printre gene, domnul Deleanu îi vedea profilul aplecat deasupra țigaretei. Cu mișcări îndemînatice, înșuruba vata în vîrf, o muia în colonie, cufundîndu-o energic în tubul de chilimbar. Repetă operațiunea pînă cînd vata ieși curată. Privi tubul în zare: nu se mai vedea nici o umbră cafenie.

Un ușor sforăit. Întoarse capul: domnul Deleanu adormise cu capul pe speteaza fotoliului.

Somnul îl îmbătrînea. Îl privi lung, îi alintă cu vîrf de degetelor aburul mătăsos de pe tîmple și ieși în vîrfuri.

*

Mergea încet prin lumină spre căsuța lui moș Gheorghe, în haină ușoară de vară, cu brațele goale și capul descoperit.

Stăruiau în văzduhul toamnei zvonurile verii, nazal, ca zbîrnîitoarea unui zmeu depărtat.

Rîndunelele plecaseră, luîndu-și arabescurile negre, lăsînd cerului, goală, culoarea tare, albastrul dur.

Întîlni un flutur alb. După cîtiva pași fluturele devenise o amintire depărtată, ca palpitînd în lumina altor ani. Tot ce vedea, după ce rămînea în urmă, se îndepărta iremediabil în trecut. Nu întorcea capul. Mergea drept înainte. Ajunse lîngă prispa

casei numai cu umbra ei. O privi: umbra Olguței. O lăsă în lumina galbenă a după-amiezei de toamnă.

Intră în casă. Închise ușa cu cheia.

Focul din vatră era pe sfârșite; îl făcuse pe la douăsprezece Oțăleanca, sub privegherea Olguței. Mai puse câteva lemne. Se așează pe laviță. Îi era inima grea ca o amforă umplută cu lut.

Fereștriucele căsuței erau atât de mici, încât în lumină păreau două icoane îmbrăcate în aur, cu chipurile șterse, față-n față așezate cu cele de pe pereți, posomorite în umbra lor arsă.

14 septembrie. La far, în fața mării, logodna ei... Viața ei se isprăvea astăzi, 12 septembrie. Zilele viitorului, rupte din viață, cântară, căzînd în lumina lor depărtată.

La munte, printre culmile pădurilor de brazi, spre seară, brazii sînt negri; tăcerea, gravă; cerul, solemn.

Lumina se împarte ca o mulțime în strane. Între doi brazi e o lumină, între alți doi brazi e altă lumină: aceeași lumină, dar despărțită, trup lîngă trup.

Pădurile de brazi sînt pline de trupurile luminii, ca timpul de zile între nopți.

Nalți sînt brazii, drepti și negri, de-a dreapta și de-a stînga luminii dintre ei, care e naltă, dreaptă, limpede și palidă. Cîte două facle stinse, de o parte și de alta a unui mucenic de argint.

E veselă ca un copil lumina pe cîmpiile cu zări deschise și pe mările fără hotar — dar între brazi, închisă între trunchiuri, cu stinse facle, lumina e tristă, neclintită în moartea ei palidă.

Și de departe se desprinde un acord, altul... Abia le auzi. Cometele, în clipa cînd apar cu razele lor lungi prelinse în azur, dacă, în loc să fie armonii de lumini, ar fi de sunete, așa ar plînge dintr-o zare pînă-n altă zare.

Cîntă un bucium la munte, aerian, lîngă cer, ca aurora boreală, prin imensități pure.

Lumina a murit palidă și dreaptă între brazi, și viața în afară e un bucium care plînge cu acorduri lungi, venind din viitor pînă-n trecut.

Viața plîngea din depărtarea de lumină a viitorului, deasupra sufletului neclintit în gîndul morții, ca lumina în pădurile de brazi.

*

12 septembrie 1922

"Dragă Monica,

Tu vei înțelege și vei ști să ierți pe cea mai bună prietenă a ta, care trebuie să întunece întâia zi fericită a viitorului tău.

Am cancer.

Pe scurt: la Paris mi s-a făcut o operație la sânul drept, pe când tu erai în Pirinei, la Andrée Bertrand. N-ai știut nimic, nici tu, nici Pașa, fiindcă de pe atunci mă temeam. Tumoarea s-a refăcut, progresînd vertiginos. Am scris chirurgului care mă operase la Paris o scrisoare iscălită Iorgu Deleanu. Îl somam ca tată, să spuie adevărul. I-am arătat că pentru o femeie operația la sân e o mutilare prea gravă și că numai primejdia cancerului ar justifica-o. A răspuns telegrafic, recomandînd operația imediată: extirparea sînului. Scrisoarea lui, sosită astăzi dimineață, vorbește de sarcom canceros, arată fără înconjur gravitatea, orientîndu-se și după examenul primei tumori, și după scurtul timp care-a trecut de la operație pînă la refacerea tumorii.

Slavă Domnului! Am fost cruțată de minciună și de îndoială.

Scrisoarea chirurgului afirmă evaziv că mai pot trăi încă mulți ani. Cum? nu spune. Dar eu știu. Bunica mea așa a trăit, din spital în spital, din sanatoriu în sanatoriu, de la Viena la Paris, de la Paris la Londra, lăsînd pretutindeni bucăți de carne putredă. Urmează mirosul de cadavru, morfina și restul.

Nu-mi simt puterea să duc astfel de viață, fiindcă iubesc, Monica. Vania trăiește. E în țară. Mă iubește. Poimîne, 14 septembre, trebuia să plec cu el în America. Vezi...

M-am gîndit, Monica, nopți de-a rîndul la voi toți. Veți suferi. Dar rămîneți împreună. Vania rămîne singur. Și totuși, nu pot ezita. De opt zile am primit telegrama de la Paris, de opt zile am certitudinea absolută că am cancer, și de opt zile ezit, deși zi cu zi tumoarea crește. E îngrozitor. Încă două zile, și aș fi plecat, l-aș fi întîlnit pe Vania, aș fi fost fericită, aș fi sperat într-un miracol, aș fi trăit mai departe, infirmă, cerșind viață, cerșind dragoste, cerșind milă.

Nu! Sînt suveranul vieții mele. Liberă, v-am sacrificat pe toți lui Vania, dragostii mele pentru Vania; o voi sacrifica și pe ea, acum, când văd că încep să devin robul vieții mele. De opt zile, Monica, mi-e milă de mine, trăiesc din milă. Cînd am primit telegrama de la Paris, am primit și o scrisoare de la Vania: îmi scria zilnic. Am vrut să sar cu automobilul într-o rîpă, să isprăvesc scurt: era atît de simplu și de imediat! Dar a doua zi trebuia să-mi vie o scrisoare de la Vania. Am trăit încă o zi, pentru scrisoarea așteptată. Așa trăiesc de opt zile. În scrisoarea de astăzi Vania mă anunță că e la Constanța, unde mă așteaptă. Nu știe nimic. N-am avut curajul să-i scriu adevărul. Tremuram la gîndul c-ar fi putut veni lîngă mine. El e stăpînul meu. L-aș fi urmat.

Asta-i tot.

Acuma iată ultimele mele dorinți. Prin testamentul pe care-l pun într-un plic separat, îți las toată averea mea, cu următoarele obligații netrecute în testament:

1. Jumătate din avere să fie la dispoziția lui papa.

E hărțuit de datorii pe care le plătește muncind cum nici un om de vrîsta lui nu mai muncește. După moartea mea, dacă va mai putea să muncească, să-i fie munca o distracție, nu o nevoie. Să vorbești numai tu cu el, după vreo lună de la moartea mea, spunîndu-i în numele meu că-i interzic să refuze această ultimă solitudine a afecțiunii mele. Îl rog.

2. Să-l trimiți pe Puiu la Paris să-și facă doctoratul în drept, pensionîndu-l lunar timp de doi sau trei ani în așa fel încît să poată duce o viață decentă, fără de privațiuni. Trebuie scos, acuma cît e tînăr, din mediul avocaturii provinciale. Să se deprindă la Paris, muncind în alt mediu, fără de mediocrele succese ale avocaturii, să stimeze altăceva decît șmecheria. Într-o măsură, Puiu e copilul meu. Ți-l las ție.

3. Să-i servești babei o mie de lei pe lună, pînă la moartea ei, indiferent dacă rămîne la noi sau pleacă. Și să ai tu grijă să rămîie.

Pe tine și pe Dănuț vă rog să nu mai plecați în străinătate, deocamdată. Credița mea e că Dănuț n-are nevoie de doctorat în drept, nici de profesorat. Spune-i că am toată încrederea în cariera lui de scriitor. Voința care-i lipsește în viață o are în scris. Pe el nu l-a alterat nici avocatura, nici viața de provincie, și nu-l vor altera, mai ales alături de tine. Casa noastră nu trebuie să rămîie goală. Cu voi începe o viață nouă. Poate că vor mai răsuna glasuri de copii în casa noastră, dînd și casei, și părinților noștri ceea ce le lipsește. Sărută pe mama și pe tata, roagă-i să mă ierte și spune-le că i-am iubit frumos și drept.

Transmite lui Herr Direktor, lui Pașa, lui Mircea și mamei lui afectuoasa mea îmbrățișare. Caută de-l vezi la Iași pe doctorul Prahui. E bolnav, înăcrit și bătrîn. Ajută-l. Nu-l lăsa în mizerie. E îngrozitor de singur.

Tu mă cunoști, Monica. Am trăit cincisprezece ani împreună. Doresc ca, prin tine, tot ce-a fost afecțiune și solitudine în mine să continue. Desigur că uit multe lucruri în această clipă grea. Ți le vei aminti tu, în locul meu, făcînd ceea ce aș fi făcut eu. Veghează, mai ales, să nu se prăbușească nimic din casa noastră. Să îmbătrînească toți, strînși în jurul tău și al lui Dănuț. Fă tot posibilul ca papa să renunțe la necontenitele lui călătorii. Să rămîie cu voi la Iași.

Roagă-l și pe Dănuț să facă în amintirea mea efortul de-a ieși din el, de-a rîde, de-a glumi, între voi, acasă, restaurînd golurile.

Și acum, Monica, o ultimă rugămintă, cea mai grea. În ziua de 14 septembrie, adică poimîne, Vania mă așteaptă, de la patru în sus, la farul din Constanța. Trebuia să ne logodim acolo. Du-te în locul meu, neapărat. Am lăsat instrucțiuni imperioase în testament să fii îngropată la Iași, în cavoul familiei, în ziua de 16 septembrie. Ai timp să te duci și să te întorci.

Monica dragă, mi-e milă de tine, dar ce vrei să fac? Lui nu-i pot scrie altăceva decît că-l iubesc.

Du-te.

Cere-i inelul meu de logodnă. Să mi-l pui pe deget. Am acest drept. Sînt logodnica lui și voi rămînea logodnica lui și atunci cînd inelul va străluci pe o falangă uscată.

Du-i din partea mea această fișie de rochie, în amintirea celei mai frumoase zile a vieții mele. Am petrecut-o cu Vania la Bălți. El știe.

Monica, spune-i că nu pot să-i scriu. Va înțelege.

Fii cu el cum ai fost cu mine, cînd Vania, pentru noi, era mort. Spune-i că strîng în brațe și sărut întreg pămîntul pe care i-l las pustiu.

Dacă întîmplător mai primesc mîne o scrisoare de la Vania, du-i-o.

Olguța."

Tremura, tremura. Îi tremura trupul, îi tremurau buzele, îi tremura bărbia. Dragostea ei! Dragostea ei! Rîndunică aruncată în convoiuri de ghețari!

"Dragă papa,

Tu ai fost cel mai scump camarad al meu, din copilărie și pînă astăzi..."

Nu mai putea. Fără glas, scînci, închizînd ochii. Capul îi căzuse pe măsuta de scris. Respira învălmășit. Își urni din nou capul greu, cu un abur pe ochi. Se ridică. Se lăsă pe marginea laviței. Ca la cîinii care trag a moarte, capul îi era aplecat; prea greu pentru puterea trupului.

Se ridică din nou, luă scrisoarea și telegrama doctorului Mass, dîndu-le pe foc.

Flăcări iuți izbucniră. Era o căldură înnăbușitoare în încăperea mică. Luă scrisorile lui Vania, le strînse în brațe cu toată puterea; durerea sînului răspunse ascuțit. Se așeză pe un scăunăș, la gura vetrei. Cu o mișcare de mamă care ajută primii pași ai copilășului, ținîndu-l cu minele de umeri, vîrî scrisorile în gura sobei. Flăcările dansară. Închise ochii. Ca un soare de vară, căldura scrisorilor arse îi juca pe obraji.

Se întunecă. Un morman negru ca o haină de doliu. Se ridică. Se duse în tindă.

Descuie ușa.

Să fugă!

Gîndul izbucni atît de violent, încît o zgudui, înălțînd-o dreaptă ca o flacără supremă.

Se îndoi din nou.

Se întoarse în odaie. Luă din valiză revolverul. Se așeză pe laviță, rezemîndu-și coasta de mormanul de perne. Tresărea un spasm de plîns fără lacrimi în mușchii obrazului. Revolverul devenise prea greu, ca tras de-o altă mînă. Își odihni mîna cu revolverul, ducînd-o pe genunchi. Cu mîna stîngă își căută inima.

Era îmbrăcată eu rochia de "Esmeraldă". Din corsaj smulsese fișia trimisă lui Vania. Roșeața soarelui din apus o îmbrăca în ape portocalii, de culoarea rochiei, înlocuind fișia desprinsă. Ca să asculte inima, își ținu respirația. Avea o arsură de ger în toate încheieturile, și fruntea-i nădușea în valuri, lăsându-i gust sărat în colțurile buzelor.

Mîna cu revolverul se înalță, îndreptînd țeava spre degetul care marca locul inimii.

Degetul cel gros al mîinii drepte pîndea inert pe trăgaci.

Privi lumina, c-un surîs mirat.

Era ca o tăcere încremenită a unei mulțimi, în preajma panicei sau a uralelor.

În lacătul inimii glonțul intră.

Viața năvăli afară.

Ploaie de stele, zilele viitorului căzură în noapte.

Capul bălăbăni, descumpănit.

Trupul căzu, ca aruncat din galop, cu săgeata în inimă.

Pleoapele se zbătură pe ochii albi.

Tăcerea fu de moarte, în fața icoanelor.

IV

Vînătă și verde, marea își înalțase statura de valuri, tunete și spume.

Ferestrele odăii Monicăi, deschise, aspirau ceața sărată.

Răsună o bătaie în ușă. Stăruî. Jupîneasa intră, aducînd o ceașcă de cafea neagră. Monica tresări, dîndu-se îndărăt; văzu, oftă, mulțumi. Jupîneasa ieși.

De două zile, fiecare om, fiecare mișcare, îi dădeau fiori în spate, cutremurînd-o. S-aștepta mereu s-audă un gemăt, o prăbușire, un plînset, un țipăt strident. Așa lăsase Medelenii. Nesomnul de două nopți o chinuia palidă pe marginea coșmarului. Moțăia mergînd și stînd și sărea înfricoșată la orișice mișcare, străbătută de panica aceluiași gemăt de geamandură și de aceeași vedenie de casă prăbușită în întuneric, uși deschise, ferestre date-n lături, umbre alergînd cu lămpi, ochi rătăciți, gesturi demente... Mirosul de tămîie nu-i mai ieșea din nări. Odaia copilăriei lor fusese prefăcută în cameră mortuară. Olguța, întinsă cu fața în sus, în straniu somn de statuie cufundată în apă; două lumînări arzîndu-i la cap; domnul Deleanu, pe marginea patului, scofilcit, plîngînd cu gura deschisă și ștergînd cu batista obrajii Olguței, ca și cum ea ar fi plîns; și Herr Direktor, fără monoclu, stînd pe un colț de scaun, cu fruntea plecată și buza răsfrîntă.

În odaia doamnei Deleanu, miros de eter; bocete în bucătărie și o tăcere grea, sfărmată de gemete. Vorbele pieriseră.

Își rezemă capul de marginea patului, simțind cu tâmpla, răceala barei metalice. Ațipi.

Iar răsună o ciocănitură la ușă. Jupîneasa intră.

— Domnișoară...

O atinse pe umăr. Monica sări.

— Ce-i?

Clipi des, cu mâinile pe inimă.

— ...întreabă birjarul dacă nu-i dați drumul?

Își scoase ceasul din valiză: erau patru și zece. Își trecu mîna pe frunte. La patru trebuia să fie la far. Luă scrisorile: a Olguței și a lui Vania, ultima venită a doua zi după moartea Olguței.

Se coborî în goană pe scări, se sui în trăsură.

— La far.

Trăsura porni, cotind pe bulevard. În preajma mării vîntul bătea atît de tare, încît marea părea invizibil prelungită în văzduh, dincoace de țarm.

Își strînse gulerul paltonului. Dădu drumul trăsurii. Sui scările. Începu să alerge. Se opri să respire. Iar alergă. Digul era pustiu; duduia de furtună ca o inimă grea. Cu salturi de pantere îmbăiate, valurile săreau, aruncîndu-și spumele pulverizate peste dig, lăsînd ochiuri de apă și bură de ploaie.

Nici un vapor pe mare, nici o pînză. Zare vînată, mare clocotind de spume sure, nouri ca turme de boi în vijelie.

Ritmic, vaiet de enormă cucuvaie, uuitul geamandurei: Unu... Uuu... Uuu...

Ajunse la far. Respiră adînc. Trecu înainte. Privi. Nimeni. Pustiu. Marea.

Se răsturnase parcă o statuie al cărei pedestal era întregul pămînt.

— Vania!

Îi răspunse urletul mării cu spumele vîlvoi.

Grea, inima i se scufunda cu fiecare bătaie. Se așeză jos, pe lespede.

Așteptă. Așteptă.

Nimeni.

Marea, marea, marea...

Plîngeau alți ochi prin ochii ei, pe obrajii albi, slăbiți, deasupra buzelor amare.

Scrisoarea lui Vania! Își șterse ochii. Scoase scrisoarea din buzunar. O privi.

Avea ea dreptul s-o deschidă?

Da. În această clipă, ea era Olguța, ea era dragostea și suferința Olguței.

— Aa!

Monica se repezi, cu brațele întinse. Foaia de deasupra zburase pe mare, smulsă ca de o mînă enormă. Cealaltă foaie palpita foșnind în degetele încleștate ale Monicăi.

Se așeză din nou pe lespede de piatră, ținînd foaia rămasă, ci amîndouă mîinile, acoperind-o ca pe o flacăra.

"...Asta-i viața mea, Olga.

Ce-am făcut? Pentru ce-am trăit? Ce-am adus eu vieții? Nimic! La o vârstă când dragostea dă culmi tinereței, sau ucide, eu am fugit de ea. Gîndește-te bine. Eram tînăr, ca tine. Femeia pe care-o iubeam — o iubeam cum la douăzeci și ceva de ani iubești. Erau în mine mai multe biserici înălțate pentru ea, decît a înălțat lui Dumnezeu imperiul rusesc. Această femeie m-a îngrozit. Dacă eram viu, mă ucideam o dată cu dragostea, sau o iubeam mai departe, cu scîrbă, cu ură, cu revoltă și blesteme — dar o iubeam. Omul viu aduce dragostii cerul și iadul său, și rămîne lîngă ea. Eu am fugit, am suferit, am uitat, și am trăit, despărțindu-mă și de dragoste, după ce mă despărțisem de părinții mei, de țara mea, de credințele mele, de tot.

Ce-am făcut? Nimic! Sînt omul care veșnic a fugit de ceva sau de cineva, în altă parte, și de-acolo iar, și iar.

Pe cine căutam? Ce căutam?

Mă întorc îndărăt, în fața vieții mele, și mă îngrozesc. Unde n-am fost? Ca vasul fantomă, am călătorit mereu, pretutindeni, gonit de-o veșnică neliniște, și am trecut prin toate cele, fără ca nimic să mă atingă, să mă lovească, să mă oprească. Sînt un strigoi. Exist pentru alții ca nourii, dar pentru mine nu exist, și nici viața nu există pentru mine. Trec prin ea ca o fantomă. Eu nu cunosc triumful obstacolului care te face să exiști, dîndu-ți dorința să înlături ceva, apărîndu-te sau făcîndu-ți loc.

Trec. Sînt abur, neant. Sînt abstract. Trec prin lumea concretă, ca mînat de un blestem, fără consistență, fără popas. Odihna și zbuciumul făpturilor concrete, mie nu mi-s date.

Tatăl meu mi-a dat acest trup de uriaș, iar mama mea a aruncat în mine semința de vînt a tătarilor nomazi din care se trăgea — dar suflet nici unul nu mi-au dat. Uriașul moldovean și mica tătăroaică s-au iubit. Dar eu nu sînt copilul iubirii lor; eu sînt blestemul neamului tătar, corcit cu sînge de ghiaur, și blestemul boierilor moldoveni corciți cu sîngele neamului care le-a ucis străbunii.

Fug. Asta-i viața mea. De nimic și după nimic, dar fug. Mă tîrăsc pe fața pămîntului fără să încolțesc nicăieri. Lunec, viața nu mă acceptă. N-am aderențe la viață.

Pot eu să trec asupra ta, blestemul acestor două neamuri încrucișate-n mine? Pot eu, la această vîrstă să cred în miracolul iubirii, cînd în tinereță am trecut prin ea ca aburul prin munți, și m-am lepădat de ea, fugind mereu?

Nu! În fața ta, mai ales, eu, omul fără suflet, fără consistență, n-am dreptul să înalț cuvîntul iubire. Flacăra lui au avut-o părinții mei; mie mi-au lăsat cenușa și vîntul care-o poartă.

Rupe scrisorile. Uită vorbele mele. Uită-mă. Dacă exist pentru tine, alungă-

mă, cum mă alungă pământul. Sînt o umbră, nu sînt un om. Lumina tinereței tale mă va alunga. Nu pot să te înșel. Iubirea ta pentru mine — mă închin în fața ta — e mai grea decît blestemul lăsat din părinți; e pedeapsa vieții împotriva strigoilor care-au cutezat să privească soarele. Rămas bun, Olguța. Mînile mele nu îndrăznesc să te binecuvînteze. Îmi plec genunchii în fața ta. Iartă-mă și uită-mă. Vania."

*

Scrisoarea era udă de bură marină. Căzu. Spumele o cuprinseseră în clocotul lor. Monica se ridică încet. Era atît de tristă viața, încît marea se deschidea înainte, ca un drum de pace și odihnă.

Porni spre viață cu umerii plecați.

EPILOG

Mircea se deșteptă trist. Prin somn se oprise alt suflet asupra lui, muzicalizîndu-l, lăsîndu-i ca o moarte de acorduri dulci și ca dispariția unei suflări de primăvară.

O visase pe Olguța, sau poate-și visase sufletul care-o iubise pe Olguța. Vibra încă o atingere a inimii lui, dînd sunetul straniu al instrumentelor de coarde, demult necîntate.

Urmă o senzație de pustiu, de îndepărtare, de exil — și se deșteptă de-a binelea în ietacul conjugal.

Era atît de ireal delicată mîhnirea pe care i-o lăsase somnul — fior de stea desprinsă — încît tot ce-i văzură ochii îi păru grosolan și brutal. Zîmbi mirat și amar, cu tulburarea copiilor cînd le vine să plîngă din senin.

Dacă o ciocîrlie transformată prin metamorfoză în rață, și-ar aminti de un zbor în soare, pe cînd era ciocîrlie — la fel s-ar mira, privind în jur decorul familiar. Mirosea a oțet de trandafiri, acrit în căldura de ietac ermetic închis, cu storurile trase.

Răcise cu o zi înainte la o întrunire politică. Se înapoiase afon, terorizat de aprehensiunea unei pneumonii, plin de exagerări pesimiste.

I se acoperiră obraji de roșeața rușinii, gîndindu-se că se alintase ca un copil răsfățat, care pentru o simplă tăietură la deget sau un inofensiv gutunar, exploatează afecțiunea alarmată a părinților. Pe cînd trăia cucoana Catinca, n-ar fi îndrăznit niciodată să joace rolul copilului răsfățat. Mama lui îl iubea, dar cu o

energie spartană, care excludea diminutivele și în vorbă și în faptă.

Și la Berlin, în timpul doctoratului, trăise izolat, îngrijindu-se singur de câte ori era bolnav, cu un optimism întotdeauna robust, bărbătește.

Viața conjugală îl transformase. Bărbat în viața socială, devenea treptat mai copil, în viața de acasă.

Se căsătorise după moartea mamei lui, cu văduva profesorului de istorie, demult metresa lui. După moartea Olguței o părăsise. Trecuseră câteva luni. Primise într-o zi o scrisoare stîngace și tristă, umilă și discretă, care-l înduioșase. În timpul cît o cunoscuse ca metresă, nu-i bănuise nici o aptitudine pentru melancolie. Veselia ei era veșnicul ei neastîmpăr, cum rîsul stupilor nu-i decît răsunetul activității albinelor. Scrisoarea ei îi semnalase prezența unui suflet, acolo unde văzuse numai un trup. Își reluase vizitele, sărbătorit ca un stăpîn. Treptat le îndesise, prelungindu-le. Moartea Olguței îl debilitase, dîndu-i nevoia răsfațului feminin. Acolo îl avea.

După moartea cucoanei Catinca — a doua moarte — se îngrozise de singurătatea casei lor.

Cîtăva vreme, dormise dincolo, în casa văduvei. Apoi se căsătorise, aducîndu-și soția în casa lui. Marieta Balmuș era tot atît de activă și bună gospodină ea și cucoana Catinca. Mircea trăia exact în aceleași condiții de curățenie ordonată, confort substanțial și hrană moldovenească, ale copilăriei și adolescenței lui.

Trupește, Marieta Balmuș era soția lui, dar sufletește era mama lui, sentimentul maternității, nesatisfăcut în această femeie normală, înlocuindu-l pe acel al dragostii, inaccesibil în puritatea lui înaltă, acestei femei perfect echilibrate, calme, practice, lipsită de orșice romanțiozitate. Dar această tardivă maternitate, deviată spre un bărbat, mai puțin neliniștitoare decît iubirea, era mai învăluitoare, mai adormitoare, făcînd din Mircea vasalul suveranității ei. În casa lui, era copilul soției lui. Pe nesimțite devenise "Puiule" în gura nevestei lui, în inima ei, în casa lui, și la urmă, în atitudinile lui din viața intimă. Ea ținea banii, dîndu-i cît îi trebuia. Ea îi cumpăra cămeșile, crăvățile, ciorapii. Cu ea se ducea la croitor, cînd își comanda haine. Jumătate din personalitatea lui era tutelată, cu deplinul lui consimțămînt și spre profunda lui satisfacție. Avea sentimentul că nevasta lui se sacrifică exclusiv pentru el, asumîndu-și grijile mărunte — cele care ostenesc mai meschin sufletul — cu un devotament care-l înduioșa. Suma acestor înduioșări zilnice, exaltate de recunoștință, îi dăduse lui Mircea, de la o vreme, credința că o iubește.

Jumătatea de suflet autonomă era gata să accepte tutela. Pînă atunci, Mircea, care în viața casnică se supunea orbește bunului-simț și spiritului practic al soției lui, n-o consulta niciodată asupra activităților lui publice. Continua să facă politică țărănistă, lucra la Universitate cu studenții lui, și publica studii acerbe în *Viața contemporană*.

Într-o zi, după un dialog avut pe dormeaza din ietac, spre seară — Mircea ședea întins cu capul pe genunchii nevestii lui — Marieta îi zdruncinase credința în țărănism.

Marieta era o veche abonată a *Universului*. Țărănismul era tratat în consecință, dar de gura unei femei eu trup pietros, care adoră capul de pe genunchii ei, dezmiardat după fiecare vorbă, sărutat după fiecare rudiment de revoltă verbală. Marieta îi arătase că hoți sînt în toate partidele politice, dar că fiecare partid politic are și un egal procent de oameni onești, care doresc fainele țării pe căi mai pașnice decît acele indicate de partidul țărănesc. Intrînd la liberali, Mircea și-ar fi putut valorifica altfel decît pierzîndu-și sănătatea în întruniri județene, inteligența și cultura lui; ar fi putut ajunge deputat, poate ministru, și binele pe care niciodată nu l-ar fi putut face într-un partid de veșnică opoziție, l-ar fi putut realiza avînd un rol efectiv în organizarea socială. Pe lîngă aceasta, devenind liberal, viitorul lor ar fi căpătat alte perspective: un voiaj în străinătate, tot felul de înlesniri materiale etc...

După cîteva luni de astfel de convorbiri, Mircea era din nou înduioșat — și altfel decît pînă atunci — de solitudinea Marietei pentru viitorul lui. Înscrierea la liberali devenise fapt necesar ca o răsplată a Marietei. Fusesse felicitat pentru această înscriere de atîția oameni care-i preziceau un viitor strălucit, încît Mircea își dădu seamă că oamenii nu sînt atît de răi cum par, și că e mai agreabil să trăiești între prieteni, găsind și-n afară atmosfera de acasă, decît să stai mereu la pîndă printre dușmani, venind zilnic acasă, ostenit, frînt, amar.

Liberalii îl numiseră profesor universitar. Sărbătoriseră în doi acest succes al Marietei.

— Marieta, uite un volum care merită să fie înjurat. Ce spui?

— De cine-i, Puiule?

Îi spunea numele autorului. Marieta se informa. Dacă autorul n-avea rude sau prieteni care-ar fi putut îngreua cariera lui Mircea, recenzia crîncenă apărea. Altfel, Mircea tăcea, alegîndu-și alt subiect. Această vamă prealabilă, devenise automată.

Treptat, Mircea părăsea realitățile artistice, literare, sociale și politice, acut contemporane, îndreptîndu-se spre idei generale și principii, dezindividualizate.

Rărise raporturile cu menajul Dan Deleanu. Atitudinea lui coincidase cu a Marietei, deși cauzele erau deosebite, înlăturînd astfel explicațiile penibile. În atmosfera Monică și a lui Dănuț, de la sine, fără nici o indelicatețe din partea cuiva, Marieta-i devenise străină. Acest sentiment îl apăsase cu prilejul întîii vizite. Ei trei, Monica, Dănuț și Mircea, erau legați printr-un trecut comun, și printr-o înrudire intelectuală, care-i făcea egali. Rețetele de gospodărie și prețurile legumelor în piață, vorbite de Marieta în acea atmosferă, sunaseră ciudat, cu toate că Monica abundase în sensul Marietei.

După cîteva zile, Mircea simțise o profundă umilire, mai ales din cauza reacției

lui de-atunci, defavorabilă Marietei, atribuind Monicăi și lui Dănuț aceeași reacție — natural, ascunsă — ceea ce crea între ei trei o complicitate involuntară și tacită, împotriva Marietei.

Pentru Marieta, Monica era prea frumoasă și prea "doamnă". N-o umilise Monica prin nimic, dimpotrivă, dar o umilise propriul ei sentiment de jenă deferentă, parcă servilă, față de Monica.

De-atunci se vedeau rar.

Uneori numai, când Mircea îl întâlnea pe Dănuț la redacția *Vieții contemporane*, sau pe stradă, vorbeau cu aceeași prietenie. Odată, trecând din întâmplare prin fața casei Deleanu, singur, Mircea fusese poftit înăuntru de doamna Deleanu. Întârziase câteva ore în casa cea scumpă amintirilor lui. Marieta nu știuse nimic. Mircea fusese din nou umilit. Întîlnirile cu Dănuț sau cu ceilalți luau treptat un caracter clandestin, culpabil, în ochii lui. Le evita, pentru comoditatea conștiinței.

Proeminența Marietei creștea și se afirma, zi cu zi. Mircea devenise prizonierul fericit al devotamentului ei. Între ei, discuții aprinse nu existau, decît atunci când Mircea dorea s-o vadă cu ochii mai aprinși și obrajii mai colorați. Zîmbea lung. Discuțiile se terminau prin sărutări. Altfel, Mircea ceda necondiționat. Se simțea iubit cu solidă onestitate de o femeie tînără și frumoasă în ochii și brațele iui. Formulele: "casa mea"; "nevasta mea"; "nevastă-mea spune"; "nevastă-mea face"; "s-o întreb pe nevastă-mea"; "cum o hotărî nevastă-mea", începură să apară des în vorbele și gîndurile lui Mircea, c-un fel de mîndrie ocrotitoare și ocrotită. O considera egală cu el, nu numai în fața patului și a vieții mărunte, ci și în fața sufletului. Devenise camarada lui, interlocutorul lui preferat. El îi vorbea cu capul pe umărul sau pe genunchii ei, ea îi alinta fruntea și obrajii, pronunțîndu-se hotărîtor asupra tuturor problemelor de ordin practic sau cu contingente practice. De cîteva ori, cuvîntul "fericire" venise pe buzele lui Mircea. Se simțea fericit. Era în el un echilibru, plenitudinea unei stabilități, care-i dădeau încredere în viitor și în viață.

Lucra sistematic. Marieta era foarte cumpătată în cheltuieli. Își făcea cu mîinile ei abile rochiile și lenjeria, avea o singură servitoare, și totuși era bine îmbrăcată, și casa de o minuțioasă curățenie. Astfel, din leafa lui de profesor universitar, și din onorariile primite pentru articole și studii, Mircea putea să-și umple biblioteca, ținîndu-se la curent cu tot ce se scria în apus. Marieta îi respecta cu sfințenie odaia și orele de lucru. Niciodată nu-l importuna cu vreun zgomot, cu vreo confidență futilă, cu vreo întrebare casnică, sau cu înțepate chemări la masă. Când ieșea din birou, masa era gata, Marieta veselă, atentă, plină de sollicitudine, niciodată rău dispusă, cicălitoare sau enervată, revărsînd asupra lui răsfrîngerea neajunsurilor incidentelor casnice. În casa lui, cum se spune "totul mergea pe roate".

Căsnicia era cea mai mare surpriză pe care i-o rezervase viața. Nu-și închipuisese niciodată că fericirea poate avea acest aspect cotidian, cu un mecanism atît de

simplu, atât de la-ndemînă tuturora, fără să ceară nici exaltare, nici eroism, nici sacrificii. Se simțea fericit în orașul lui, în profesia lui, pe strada lui, în casa lui.

Calmul acestei fericiri sedentare îl îngrășase puțin, îndulcindu-i vigoarea agresivă, pe care i-o dăduse războiul. În gesturi și în unele inflexiuni ale glasului, cînd era cu Marieta, începea să samene cu conu Mihăiță Balmuș.

După moartea Olguței se deprinsese să fumeze. Nu se mai putea dezbăra de tutun, dar Marieta îi raționase fumatul: zece țigări pe zi. Cu ochi atât de umezi îl rugase să facă acest sacrificiu pentru ea, încît îl făcuse, respectîndu-l. Această dovadă de voință, de stăpînire de sine, îi devenise tot atât de necesară ca și cele zece țigări cotidiene.

Aprinse o țigară: a unsprezecea.

Mirosul de oțet îi stăruia în nări, amintindu-i umilitor — acum — scena dinainte de culcare. Participase la o întrunire liberală în județ. Nădușise vorbind. La întors, în automobil, ziua de april se dovedise mai mult luminoasă decît caldă. Răcise. Se înapoiase pe la opt, fără glas, tremurînd. Marieta se transformase în pătimasă infirmieră. Îi făcuse imediat patul, foc în odaie, masaj cu oțet de trandafiri, lapte bătut cu gălbenușuri de ou și rom; îi dăduse aspirină, îl unsese pe nas și în nări cu vaselină. Îi pusese și ventuze, pe deasupra. Cetluiseră ferestrele, condamnaseră ușile de-afară, ca să evite curențele. Mîncase în goană. Venise la el în pat, alături, dăruindu-i căldura trupului ei viu. Dragostea, cu lampa stinsă, fusese ultimul medicament, administrat cu devoțiune.

Abia acum, în această odaie întunecată, mirosind a închis și a oțet de trandafiri, își aminti că afară, cu luna plină, trecea o noapte de april.

Papucii, la marginea patului, pe covorașul moale; tic-tacul ceasornicului atîrnat de cîrligul unei semilune de alamă cu termometru, cadou util de-al Marietei; respirația calmă a Marietei, al cărei trup, lipit de al lui, nădușise devotat subț cuverturile de iarnă, cu care îl acoperise...; și dispariția acelui vis trist, frumos și vag, amintindu-i de Olguța și de un alt Mircea...

Își trase piciorul, dezlipindu-și-l de pulpa feminină, își îndepărtă coapsa.

Se trezi pe marginea patului, cu țigara aprinsă, între degete. Era atât de ordonată Marieta, încît întinzînd mîna prin întuneric, găsi, exact la locul său, scaunul cu halatul de noapte, în timp ce vîrfurile picioarelor intrară mașinal în papucii de pîslă.

Deschise ușa, ținîndu-și suflarea: evada. Respiră. Deschise ușa din față. Era în lumină, ca pe țărnul unui basm. Avu gestul de îmbătare al femeilor, cînd, răsturnînd capul pe spate, aduc cu mîinile o creangă înflorită, încovoiindu-i vîrfurile spre fața lor.

Sute de nopți trecuseră pe lîngă el, fără să le vadă, fără să le presimtă. De cînd se căsătorise, se culca foarte devreme, zidit în fericirea intimă a patului conjugal. Uitase înălțimea nopților, stelele, Calea-laptelui, și gestul trufaș al trupului

omenesc în clipa când devine tulpina solitară a acestei imensități boltite în corola cerului.

Și noaptea era de april! Înfloriseră atîția zarzări peste noapte, că parfumul lor de sărutări de fete tinere părea al lunii pline, primăvăratec albă în noaptea străvezie. Înfloreau mereu alți zarzări, fetițele mirese ale primăverii, cu candoarea lor de muguri rozi și flori albe. Plutea în noapte, printre zarzări, deasupra pămîntului nebulos, înălțat în lună, sfîșietorul vag de melancolie, acordul stins, pe care i-l lăsase visul lui.

Și Olguța murise...

Era în el o chinuitoare dorință de-a se pulveriza în noaptea de parfum și de argint, de-a nu mai fi, de-a dispărea...

Fruntea i se plecase. Și ochii lui întâlneau pe pămîntul de primăvară în care era trupul Olguței, o umbră groasă, lată, cu papuci de pîslă și halat de noapte. Intră în casă. Trecu în odaia lui de lucru. Aprinse lampa. Se așeză la birou. Deschise saltarul de sus. Scoase un pachet de țigări. Aprinse o țigară: a douăsprezecea.

Era în el tristeța fără leac pe care i-o lăsaseră în adolescență, ultimele pagini ale *Annei Karenin*.

Olguța, Mircea... Un fel de personaje moarte în paginile unui roman. Existaseră?

Nici ochii, nici mîinile, nu mai întâlneau nimic. Era singur ca după o lectură tragică. În viață! Exilat din trecut, din tinereță, ca dintr-o carte cetită, după cuvîntul: fine.

Oftă. O amintire surdă îl făcu să deschidă saltarul de jos, în care păstra amintiri din tinereță și de la părinții săi. Scoase o geantă. Geanta lui de licean la Liceul Lazăr.

"Hardtmuth"...

Găsise o plumieră plină de creioane Hardtmuth, trimisă de Olguța la București. Pe capac, o inscripție pirogravată:

"Fabrica recunoscătoare".

Creioanele erau intacte. Năvălea din plumieră, dimpreună cu mirosul creioanelor, rîsul de copil vesel al Olguței, rîsul cu ochi negri și dinți albi.

Murise. Niciodată rîsul acela...

Portretul Olguței, făcut de Alexandru Pallă, tot în geantă era. Marietei nu-i plăcea acea "oroare".

Oftă.

Scrisori de la Monica. Cerneală veștedă, hîrtie îngălbenită.

O foaie de hîrtie. O desfăcu:

5 iunie 1914

"Mă jur pe dragostea mea, mă jur înaintea sufletului meu întreg și clar, că dacă într-o zi voi simți că sînt în rîndul tuturor oamenilor, la fel cu ei, acceptînd și propovăduind minciunile lor, și trăgînd foloase de pe urma acestei voluntare sau involuntare sclavii; disprețuind sufletul meu din această noapte, sau ironizîndu-l; tăgăduind că iubirea este singura justificare a vieții, ultimul ei scop, singura și suprema ei frumuseță; mă jur pe dragostea mea, care în această noapte mi-a adus deplină lumină, să mă sinucid. Și dacă îmi voi călca jurămîntul, dacă voi fi atît de netrebnic, încît să nesocotesc acest sfînt legămînt luat față de mine însumi — să știu că sufletul mi-e rupt în două, și că merit să trăiesc înainte, în rîndul tuturor, la fel cu toți, fiindcă o dată cu jurămîntul acesta, pe care l-aș rupe și l-aș călca, mi-aș rupe și aripele, și zborul,

Mircea Balmuș."

Avu înălțarea cutremurată a animalelor tinere, cînd adulmecă vînt de primăvară.

— Puiule! Puiule!

Tresări. Marieta intrase fără s-o audă.

Era pe genunchii lui, în cămașă de noapte, desculță, cu capul prăbușit pe pieptul lui. Îi simțea cu pieptul bătăile inimii, și intra în el căldura trupului ei prin batista subțire. O strînse tare. Brațele ei îi încolăciră gîtul. Avea un trup elastic ca piersicele roșii, și părul despletit și răscolit, cu luciri castanii în lumină, răspîndea parfumul său de noapte pe fînețe. Pulpele-i atîrnau goale, albe ca miezul perelor.

Bătăile inimii ei îl înduioșau, dar, întîlnindu-i pulpele rotunde, dorința-i fulgeră roșu înduioșarea. O strînse. Vibra cald, cu un gemăt slab, în brațele lui tari. O răsturnă jos, pe covor.

Se ridicară congestionați.

— Ne-a văzut luna! se alintă Marieta.

"Mircea Balmuș."

Iscălitura lui de acum zece ani. Îl privea de pe foaia de hîrtie.

— Puiule, ce arzi? O scrisoare de dragoste?

Foaia ardea, ținută de un colț deasupra scrumelniței.

— Uită-te!

Ochii Marietei văzură subt flacără. În invazia neagră a carbonizării, iscălitura: "Mircea Balmuș". Îl strînse în brațele goale, cu recunoștință, lipindu-și trupul de el. Scrum, numele ars căzu și el în scrumelniță, ca o uscată dungă de doliu. Plecară, stingînd lampa.

Lumina lunii rămase în odaie, albă, albă.

Intrară în ietac. Era cald, ademenitor. Se suiră în pat. Trupurile se lipiră. Mircea căscă, strănută.

— Puiule! Puiule! îl dojeni glasul Marietei.

Se încrustară unul în altul.

Îl ostenise bine tinereța și Marieta, evitându-i o insomnie, prelungindu-i poate un gutunar.

*

Nemaiîncăpînd în Palatul Roznovanu, secțiunea a treia comercială a Tribunalului Iași fusese instalată în localul Școlii primare Trei Ierarhi. Justiția intrase în acest local, ca moliile în blănuri, mîncînd zidurile, măcinînd lespezile. În această ruină, însă, viața vuia ca o sfadă fără intermitențe. Predominau evreii: negustorii evrei și avocații lor.

Scările intrării, scobite ca bărcile, basculau sub loviturile pașilor impetuoși. Sălița din față, care dădea în foasta cancelarie a profesorilor, și în fostul cabinet al directorului, demult nu mai auzise pasul pendular al dascălilor primari, nici toaca sfioasă a ciuboțelilor elevului "chemat la cancelarie". Pașii care-o călcau, erau neliniștiți, febrili. Ritmuri sacadate, nervoase, exasperate, tîrșiri scrîșnite, frecări șîșîitoare.

Mucuri de țigară, țigări pe jumătate fumate, și sigilii de scuipat, frecate cu talpa. Deschizînd ușa cu geamlîc din fund, intrai în coridorul mozaicat, ducînd spre sala de ședință. Urlet de urină. Mari dulapuri de lemn gălbui, pline cu dosare acoperite cu reviste judiciare și *Monitoare oficiale*. Fum gros. Geamuri sparte. Curent, mestecînd mirosurile. Oameni grăbiți, făcîndu-și loc cu coatele, ca pe platforma tramvaielor ticsite.

Vocabular special: bani, lei, franci, dolari, lire, valută, citații, procedură, notificare, comandament, cambie, scadență, amînare, incident, "legea timbrului", taxe, grefier, ipotecă, jude sindic, sediu comercial, procură, misitie, cotă-parte, persoană juridică, perimare, jurisprudență.

Ziua de april venise de pe coastele sudice ale Italiei, aducînd în cer culoarea Mediteranei, și pe pămînt suflarea coastelor de flori și soare. Ochiul s-aștepta să vadă oameni și femei frumoase, rîzînd în haine subțiri, mușcînd cu dinți albi, fructe robust colorate. Rodia de marochin cu sîmburi de culoarea pomușoarei; luminoasa portocală; trompa gălbuie și verzuie a bananei, și piersicele de Rubens fardate, ar fi fost firești în lumina acestei zile de april.

Dar april era afară, și Dănuț era înăuntru, în localul secțiunii a treia a Tribunalului Iași.

Medelenii, scoși în vînzare de creditorii ipotecari, aparțineau doamnei Rodica

Bercale, foastă camaradă de școală a Olguței și a Monicăi. Astăzi trebuia să autentifice, în calitate de procurator al soților Deleanu, actul de vânzare al mobilelor de la Medeleni, cu rezerva câtorva. De câteva luni, Medelenii erau un nume cu semnificație juridică, înscris în dosare, registre, acte, citații...

Auzise "strigările" pentru vânzarea moșiei Medeleni, auzise cele trei silabe de clopot florentin, în gura judecătorilor, portăreilor, grefierilor, avocaților, misișilor.

Cauza acestei vânzări, el, Dan Deleanu, era. Doamna Deleanu, domnul Deleanu și Herr Direktor îl lăsaseră pe el singur să hotărască. Monica îi oferise moștenirea de la Olguța, să răscumpere cu ea moșia copilăriei lor.

Dănuț înclinase fruntea. Medelenii fuseseră vânduți.

De doi ani aproape, de la moartea Olguței, Dănuț avea un nume de scriitor — apăruseră două volume iscălite Dan Deleanu — și era exclusiv avocat. Critica semnalase talentul și fecunditatea tânărului scriitor, fără să știe, natural, că tot ce publica Dănuț era de mult scris, într-o epocă de singurătate și anonimat, când numele Dan Deleanu nu exista în literatură.

De la moartea Olguței nu mai scrisese nimic. Îi era frică să mai privească în sufletul său, umed de ape amare. Domnul Deleanu renunțase la avocatură. Puiu, trimis de Monica în Franța, își trecea doctoratul în drept. Dănuț ascultase rugămintea Olguței, cercînd să dea casei lor înviorarea care-i lipsea. Reluase el singur, activitatea avocațească a domnului Deleanu, simțind că prin această continuare în avocatură a numelui Deleanu, întreținea în sufletul tatălui său un ultim interes pentru viață. Îl consulta pe domnul Deleanu asupra proceselor, îi solicita sfatul, îl pune la curent cu rezultatele, permanentizînd astfel în el o activitate pe marginea vieții, dar activitate. În fiecare seară lucrau împreună în biroul de jos, bînd cafele negre, fumînd, consultînd dosarele, codurile și literatura doctrinară. Aceste câteva ceasuri petrecute spre seară cu Dănuț, erau singurele cînd domnul Deleanu redevenea veșnic tînărul tată al Olguței.

Construit de avocatură să se zbată, să vorbească, să combine, Dănuț avea uneori reminiscențe din verva și ritmul Olguței, obținute prin efort nervos și cafele negre. Marea iubire a domnului Deleanu se deprindea să se amăgească, să-l confunde pe Dănuț cu Olguța. Cînd rămînea singur, tăcea ceasuri de-a rîndul, plimbîndu-se prin odăile casei goale, făcînd mereu ordine și noi aranjamente în odaia Olguței, păstrată intactă, sau făcînd lungi pasiențe. Nu se mai ducea nici la club. Evita tot ce-i amintea de viața lui dinainte de moartea Olguței. Nu vorbea cu nimeni despre Olguța. Uneori numai, se ducea la bucătărie, unde împreună cu baba pomenea de vremurile vechi.

De dimineață aștepta orele de seară petrecute cu Dănuț în biroul profesional. Nu primea procese — deși era stăruitor solicitat — nu acorda nici o consultație. Devenise un fel de mentor-secretar al lui Dănuț.

De doi ani, Dănuț făcea efortul de-a fi avocat. Se căsătorise cu Monica. O

căsătorie simplă, ca o masă de duminică, la care asistase numai Herr Direktor și Mircea: cucoana Catina murise, Pașa rățacea prin străinătate, fără urmă. Masa de nuntă fusese tristă. Doamna Deleanu plînsese; domnul Deleanu, cu paharul de șampanie ridicat, tăcuse, tăcuse, îl pusese din nou pe masă și plecase din sofragerie fără să se mai întoarcă.

Dănuț și Monica își petrecuseră noaptea nunții pe balcon, strînși alături în același fotoliu, ca după un doliu recent.

Fericirea lor era intimidată, își ținea suflarea, neîndrăznind să-și afirme lumina într-o casă devastată. Lipsită de exuberanță proclamativă, fericirea lor căpătase o sobrietate, o reculegere care-i dădeau ceva religios. Petreceau împreună puține ore. Dănuț era copleșit de activitatea profesională. Monica avea orele de profesorat. Acasă, Monica ședea cu doamna Deleanu; Dănuț lucra cu domnul Deleanu. Când se vedeau noaptea, în ietacul lor, foasta odaie a Monicăi, prezența fiecăruia era o răsplată pentru celălalt. De cîte ori ochii lor se întîneau, aveau același zîmbet adînc și grav, în care, dincolo de trup, sufletul tresărea.

Scoaterea în vînzare a Medelenilor împrăștiase vechile dureri. Domnul și doamna Deleanu dăduseră procură generală lui Dănuț. Atît. Nici unul, nici altul, nu spusese nimic. Vestit de Monica, Herr Direktor îi scrisese lui Dănuț o lungă scrisoare în care-i arăta că numai el trebuie să hotărască bărbătește:

"...Părinții tăi nu mai văd în Medeleni decît moartea biete Olguța. E natural. Dar tu trebuie să privești cu alt calm și alți ochi, vînzarea moșiei alor tăi, pe care la rîndul tău o vei trece urmașilor.

Banul zvîrle-l, dacă știi să-l cîștigi: n-are nici o semnificație. Dar pămîntul păstrează-l. Nu-l consider numai ca un capital solid investit, în zilele de astăzi mai ales, dar ca un semn concret al continuității neamului vostru. Oamenii fără pămînt sînt orfani. Asta o știi bine țăranii. Evreii care cumpără pămînt, nu urmăresc numai o afacere, ci și o stabilizare profundă a urmașilor lor.

Un copil care vinde pămîntul moștenit, se leapădă de străbuni, rămîne singur.

Conștiința de proprietar te face altfel cetățean al țării tale, decît limba vorbită și cea scrisă. Ai o bucată din trupul țării. O fracțiune din harta țării tale, îți aparține. Orășeanul nu cunoaște acest sentiment. Pentru el iubirea de țară e o sinteză intelectuală și afectivă; pentru proprietar, e un fapt concret.

Sfatul meu e să nu vinzi Medelenii. E bine pentru voi și pentru copiii voștri. O anumită energie se formează numai în vacanțele petrecute în copilărie la țară, pe moșia părintească. E altăceva să faci o viligiatură la niște băi oarecare, unde te distrezi, și altăceva e, ca din copilărie, să cunoști în lunile de vară viața pămîntului, înlăuntrul hotarelor moșiei tale. Vacanțele copilăriei petrecute la moșie, sînt un remediu împotriva futilității pentru care noi, românii, avem puternice predispoziții.

Păstrează Medelenii, dragă Dan. Luptă pentru pământul tău. Efortul pe care ți-l impune această luptă, îți va fi de folos. Nu alege soluția moldovenească a melancoliei. Te voi ajuta și eu, punându-ți la dispoziție toți banii pe care-i voi putea realiza. Evident, te vei îndatora, vei munci mai mult, dar prin aceasta, Medelenii, încorporați din nou familiei prin efortul tău, prin sacrificiul tău, vor fi spălați de durere, redevenindu-ți scumpi, cum ți-au fost în copilărie.

Așa gîndesc eu. Ești om matur. Hotărăște. Alege. Dacă nu te simți în stare să duci această luptă, renunță. Dar nu uita că pierzînd Medelenii îți împruținezi personalitatea ta..."

Medelenii aparțineau Rodicăi Bercale, soția bancherului Bercale, recte Bercovici.

După doi ani de avocatură, Dănuț, la capătul puterilor, simțise clar că păstrarea Medelenilor ar fi însemnat o luptă prea grea pentru el. Nici să primejduiască averea lăsată de Olguța Monicăi, nu se încumeta, investind-o într-o moșie mare ca Medelenii, pe care nu se pricepea să o lucreze singur.

Pentru părinții lui făcuse sacrificiul de-a profesa avocatura. Mai mult nu putea. În fața acestei lupte, își vedea numai slăbiciunea, lașitatea, tristeța. Cînd pe coridoarele cu miros de mahorcă și urină, ale secțiunii a treia, auzise răsunînd ultima strigare a Medelenilor, simțise în inima lui țândările vasului în care era trecutul familiei Dumșa și al copiilor Deleanu.

*

"Import, export."

Aceasta era deviza bancherului Bercale. Pe cînd era cerealist la Pașcani, înainte de război, se numea Bercovici. De cînd devenise unul dintre cei mai bogați oameni ai Moldovei, se numea Bercale.

Preocuparea sa de căpetenie, înainte de război, era îmbogățirea. După război, aproape neurastenizat de averea acumulată, dorise să se rafineze. Începuse prin a face un gest "șic". Se căsătorise cu o fată săracă, divorțată de curînd: Rodica. În tovărășia Rodicăi, bancherul Bercale se rafina.

Casa lor, clădire boierească așezată pe strada Carol, în vecinătatea Copoului, fusese refăcută în întregime de un arhitect de curînd întors din străinătate, în "stil modern". În această casă, Rodica și soțul ei aveau impresia măgulitoare că trăiesc în decorul unui film executat de o casă germană, cu subiect bizar și rafinat. Tot ce era la modă se conglomeră în această casă. Aveau treizeci de icoane, așezate una lîngă alta pe părății vestibulului, ca decorațiile pe tunica unui general rus. Covoarele, scoarțele, șalurile, paravanele japoneze, vasele chinezești, narghilele, tăvile arabe, armele vechi, edițiile rare făceau din această casă un fel de "arcă a lui

Noe" a tuturor modelor recente. Așteptai și ramura de măslin.

Aveau trei automobile și trăsură cu cai negri. Eleganța Rodicăi, fie iarnă, fie vară, în automobil, trăsură sau lojă, lăsa suspine și oftări. Rarii furnizori ieșeni, care aveau onoarea s-o servească, se recomandau celorlalți clienți, ca furnizori ai doamnei bancher Bercale.

— Nu-mi place pălăria!

— Vaai! Se poate! A luat și doamna bancher Bercale.

Bancherul Bercale era antisemit. [...]

În Iași era socotit ca un om ultramodern, un fel de american autentic, întâmplător din târgul Pașcanilor.

Avea reputația de bărbat frumos. Nalt, spătos, burtos cât trebuie pentru prestanța noțiunii de bancher sau de Mitropolit, avea un profil definitiv individualizat prin nas. O floare de statura bostanului, la butoniera acestui bancher, s-ar fi armonizat cu dimensiunile nasului. I se spunea că are profilul Bourbonilor.

Se fotografia numai de profil.

Poseda două moșii. Medelenii, însă, erau ambiția Rodicăi. O satisfăcuse. Îi aparțineau. Rodica îl informase despre "vacanțele" petrecute la Medeleni, despre "idolatria" familiei Deleanu pentru ea, și despre "dragostea nenorocită" a lui Dan Deleanu, care o ceruse în căsătorie dar fusese refuzat de mama Rodicăi.

— Păcat, domnule, o moșie boierească să încapă pe mîna jidanilor! explicase bancherul avocatului său, generoasa hotărîre de-a cumpăra Medelenii.

*

Prezența Rodicăi în sala secțiunii de notariat, adunase pe toți avocații disponibili.

Parfumul Rodicăi domina mirosul sălii; "*Quelques fleurs*", parfum strident care are parcă un fond de sudoare sexuală, afrodisiac îndulcită.

Grefierii o priveau răsucindu-și condeiele; copişti, făcîndu-și cu ochiul. Avea rochie scurtă și decoltată. Cînd se aplecă pe biroul judecătorului, un copist oftă. Văzuse gropița sînilor plini. Avocații îi vedeau ceafa plină. Cei din lături îi vedeau coapsele pline, profilul pulpelor metalice în ciorapii de mătăasă, și pantofii cambrați, cu călcîie roșii, care dădeau o notă picantă, de fard parcă, piciorului. Era înconjurată de sexualitate. Îndreptați spre ea, ochii bărbaților deveneau antropofagi. Se aplecase atît de tare, încît avea aerul că vrea să sărute buzele judecătorului care privea insistent actul de vînzare, puțin congestionat.

— Cunoașteți, doamnă, conținutul actului?

— Ba bine că nu!

Avocații zîmbiră. Le mergea la inimă femeiușcă ale cărei picioare neastîmpărate dansau sub biroul judecătorului.

Dănuț întoarse capul. Se sfîrșise cu Medelenii. Actul fusese autentificat. Plecă repede.

— Domnule Dan...

Bancherul și Rodica îl ajunseră din urmă.

— ...sper că ne vei face plăcerea să vii la Medeleni, zîmbi Rodica, privindu-l stăruitor, cu o palpitatie a nărilor.

— *Venim* mîne să luăm lucrurile noastre.

— Nu, nu! Asta-i vizită de afaceri. Mă gîndeam pe la vară.

— Mulțumesc, nu.

Îi salută cu o înclinare a capului și porni precipitat spre automobilul lui.

— E cam moșic junele! vorbi domnul Bercale.

— *Chagrin d'amour!*

— "...*dure toute la vie...*" fredonă galant bancherul, pus la curent de cînd se căsătorise cu o fată cultă și cu muzica "modernă".

*

Dănuț opri automobilul la poarta externatului de fete. Se isprăvisse ziua școlară.

A doua zi era duminică. Afară, primăvară. Fetele năvăleau rîzînd, glumind, vorbind subțire. Unele aveau buchete de violele, duse mereu la nas, respirate cu pasiune, aproape sărutate. Cele din cursul inferior săreau într-un picior. Cele mari, mergeau în grupuri, sau cîte două, ținîndu-se de talie, cu fața gravă în fața primăverii. Ritmul tuturor era alegru, pe pămîntul elastic, uscat, avînd aroma de pămînt a primăverii.

Toate defilă prin fața automobilului oprit la poartă: unele, șoptindu-și cîte ceva și rîzînd înfundat; altele, măsurîndu-l pe Dănuț cu o impertinență afectată, grațioasă totuși, din pricina gurei și a năsucului copilăresc; altele privindu-l cu coada ochiului și întorcînd capul; altele trecînd demne, cu bărbia în piept; altele vorbind prea tare, franțuzește...

Ieșise din rîndul școlarilor. În fața externatului de fete revărsate în sîmbăta de primăvară, n-avea impresia bărbatului în fața femeilor, ci sentimentul altei tinerețe, altor generații, mai proaspete, mai recente, cu mai mult viitor în față și mai puțin trecut în inimă. Simți sfîla melancolică, înfricoșată oarecum, a omului încă tînăr, față de cei mai tineri decît el. Întîiul accent grav al vrîstei.

Ultimele șiruri de fete se pierdură la vale. Ograda externatului se golise. Alt val izbucni. Dănuț zîmbi. Înconjurată de școlărițe, Monica apăruse, c-un teanc de caiete subț braț. Îl zărise și ea. Venea repede, sprintenă ca și fetițele din jurul ei, diferențiată de elevele ei numai prin înălțime și atitudinea lor respectuoasă față de ea.

— M-aștepți de mult, Dănuț? Am avut teză...

Automobilul izbucni. Trecură pe uliți singuratece, pline de vrăbii și de soare.
Zarzării înfloriți păreau prea tineri în orașul ruinat, ca fetele găsite cu rochii de sărbătoare, venite să-și felicite bunicii de ziua lor.

Dănuț tăcea, apăsător. Motorul avea o grabă febrilă.

— Ce-i, Dănuț?

— Mergem mine la Medeleni.

Silabele sunară trist. De câteva luni, toți evitau cuvântul Medeleni. Devenise tăcere, ca numele morților.

Dănuț surâse umil.

Monica-i dezmierdă mâna, plecându-și fruntea.

*

Automobilul viră, intrând în ograda casei. În trecut, zăriră în grădină, așezați în jurul unei mese, pe doamna și domnul Deleanu stînd de vorbă cu cineva. Lăsară automobilul la scară, intrând în grădină.

— Cine-o fi, Monica?

Se uitară din poarta grădinei. Vedeau numai spatele musafirului. Spinare îndoită de bătrîn. Palton gros. Pălărie neagră, cu boruri late.

— Nu-i Pașa?

— Pașa? Nu! protestă energic Monica.

Se apropiară.

— Vin copiii, anunță domnul Deleanu, ridicîndu-se cu fața zîmbitoare în întîmpinarea lor.

Bătrînul de pe scaun se ridică țăpăn, sprijinindu-se cu mâinile de marginea fotoliului de pai. Ca și cum numai întorcînd trupul și-ar fi putut întoarce și capul, viră încet, cu spinarea adusă, utilizînd bastonul înfîpt în pămînt..

— Monica!

— Pașa!

Mai mult spaimă decît bucurie în glasul Monicăi. În trupul unui străin cu barba postișă a lui Pașa, răsunase glasul postiș al lui Pașa, cu efort, aton, cavernos. Ca un copac bătut de grindină, cu frunzișul secerat într-o singură noapte, Pașa de acum era scheletul celui de odinioară. Înainte era gros cu amploare și fast, acum era slab, parcă prost împăiat. Paltonul învelea moaște. Barba crescuse în dezordine. Ochii ardeau în fundul orbitelor. Umerii obrazilor, proeminenți. O paloare albă de malarie. Și o rigiditate a mușchilor feței, care dădea clipiri și ticuri celor care-l priveau pe Pașa.

Se așezară în jurul mesei.

Pașa se uita la Monica, dînd din cap, mecanic parcă.

— Am aflat... la Paris... acum... două săptămîni... exact, două săptămîni... că te-

ai căsătorit...

Articula cu efort, răspicînd vorbele, insistînd asupra fiecăreia, dîndu-le o solemnitate de oracol. Frazele lui aveau, astfel, durata încetinită a mișcărilor descompuse într-un film. După fiecare vorbă urma ca o panică întrebătoare: se va mai forma următoarea? Cînd vorbea Pașa, gîndul celorlalți se enerva, așteptîndu-l pe loc, cum se întîmplă cu tinerii, cînd merg alături de un moșneag.

Cînd privirile celorlalți se întîlneau, se întorceau brusc în altă parte.

— Am călătorit mult...

Silabele răsăreau în efortul cuvintelor, reliefate dureros, cum sînt coastele trupului slăbit de boală.

Cu inima strînsă, Monica observa altă schimbare. Pe subt pantalon, îi cădea un ciorap, răsfrîngmdu-se pe gheata neglijent încheiată, cu șireturile rupte. Manșetele erau negre și deșirate. Gulerul paltonului, unsuros, în contrast cu părul de argint, rărit și el, atîrnînd mort.

— ...Am revăzut apartamentul vostru de la Paris... Rue... rue...

Își mușcă buzele. Încruntat.

— De l'Observatoire, șopti Monica.

— Cum?

— De l'Observatoire.

— Aha! Rue de l'Observatoire, silabisi el satisfăcut numele regăsit. Da-da! În fața grădinii Observatorului, Rue de l'Observatoire...

Mușchii feței i se crispară. Ochii se stinseră. Viața încetă, ca într-o păpușă cu mecanismul stricat.

Se ridică. Porni, rigid. Se opri. Cu o mișcare țăpănă, ca în somn hipnotic, vîrî mîna în buzunarul paltonului, scoase o seringă... Tuși.

O tăcere lungă, de gheață. Cineva oftă, tușind imediat.

Aruncînd o privire bănuitoare și culpabilă capetelor întoarse ale celorlalți, Pașa își făcu injecția de morfină, în brațul stigmatizat de cicatricele neconținutelor înțepături.

Primăvara reînflori; cerul apăru albastru; soarele străluci cald. Fața lui Pașa se înviorase ca după cîteva cupe de șampanie. Trupul își recăpătase elasticitatea, ochii străluceau.

Se așează din nou în fotoliu. Și ca dintr-un gramofon cu resortul atunci învîrtit, cu ac nou și placă nouă, glasul răsună iară, reluînd cuvintele, cu bucuria de-a le auzi sunînd în lumină de primăvară.

Sufletul murise. Bucuria cuvintelor era ultima, cumpărată de la farmacie, în fiolele de morfină.

*

Livezile înflorite aveau o grație arhaică. Vedeai ca în oglinzi întoarse spre trecut serbări la curtea Regelui Soare, din veacul al optsprezecelea.

Peruci pudrate, revărsate-n bucle lungi; jabouri de dantelă; mari evantalii cu penajuri albe, cochet desfășurate.

Zvon de râsete. Mișcări de menuet în legănarea moalelui vînt. Aur de soare. Suflet ușor de april.

Automobilul lui Dănuț se opri în sat, în fața casei Oțălencii. Claxonul cîrîi. Copiii lui Gheorghită a Marandei apărură, cu ochi mari. În urma lor se grăbi Oțăleanca.

— Sărut mîna, sărut mîna! Bine-ați venit!

— Bună ziua, Oțăleanco, unde-i Gheorghită?

Oțăleanca oftă. Fața i se întunecă.

— Slugă la jîdan.

Porniră înainte. Curtea boierească se ivi. Se făceau reparații, suspendate din cauza duminicii. Schele de jur împrejur, acoperămîntul de tablă, scos. Casa părea așezată pe masa de operație. În fața curții se oprise camionul angajat de Dănuț pentru transportarea lucrurilor nevîndute.

Lăsară mașina la poartă. Intrară pe jos.

Îmbrăcat în haine orășenești, cu musteața răsucită și părul cosmeticat, Gheorghită le ieși înainte, demn. Dănuț îi întinde, cu o mînă tremurătoare, un bilet și o listă:

*"Domnul Dan Deleanu, avocat din Iași, are dreptul de-a intra în casa moșiei Medeleni, ridicînd obiectele specificate în alăturata listă,
Carol Bercale."*

Cu acest pașaport, Dănuț și Monica intrară pentru ultima oară în casa copilăriei lor.

*

Arătare antideluviană, imensificată de colb, camionul porni, ducînd rămășițele gospodăriei de la Medeleni. Dănuț și Monica îl urmăriră din pridvor.

Intrară în casă. Pașii sunau prea tare, și inimile la fel — a gol.

— Cîte ceasuri, Dănuț?

Abia atunci, Dănuț auzi tăcerea de doi ani a tuturor pendulelor și ceasornicelor de la Medeleni. Se uită la ceasul lui: era patru. Trebuiau să plece și ei. Nu mai aveau ce căuta în casa Rodicăi Bercale, printre mobilele Rodicăi Bercale.

Totuși intrară amîndoi în foasta odaie a copilăriei lui Dănuț, vecină cu foasta odaie a Monicăi și Olguței. Ferestrele erau deschise, ușile date-n lături. Mirosea a

colb, a var și a moloz umed.

Se așezară pe marginea patului.

Dănuț avea în mână o carte luată din podul cu vechituri: *Robinson Crusoe*. Pe întâia foaie, o iscălitură caligrafică: "*Dan Deleanu, elev, clasa IV-a primară*".

Monica luase o păpușă tunsă, cu rochiță de mătăasă albă, zdrențuită.

Amintiri atât de vechi, încât și în suflet icoana lor era acoperită cu surul tremur al ațelor de păianjen.

Ședeau pe patul din odaia lui Kami-Mura, ca pe banca unui peron de gară, unul cu *Robinson Crusoe*, celălalt cu păpușa, și tot nu plecau.

Mărul de la fereastra odăii avea frunzulițe verzi, și noduri trandafirii. S-auzea murmurul livezii. Ochiuri de soare se clătinau galeș pe podele.

Dănuț aprinse o țigară. Începu să se plimbe prin odaie, de la ușă pînă la fereastră.

Răsunetul pașilor lui era ca o bătaie de inimă a zidurilor vechi.

De la întâia țigară aprinse alta, apoi alta, plimbîndu-se tot mai repede. Apoi se așeză pe marginea ferestrei, sub crengile de flori, în murmurul albinelor, cu profilul în soare.

— Alți Medeleni...

Monica plînsese. Ridică ochii spre el. Avea lucirea umedă a lacrimilor pe obraji ovali și luminoși. Subt ochii ei întristați, fața lui Dănuț apărură alta decît cea de pînă atunci, înviorată, energică, venind parcă din soare, ca o veste a livezii despre fructele viitoare.

— Vin' aici, Monica. E bine pe fereastră.

Se sui lîngă el, pe pervazul cald de soare.

.....

În vremurile vechi, cînd năvăleau tătarii sau turcii, străbunii își luau avutul în care și se retrăgeau la munte: așa spun cronicarii. Nu-și luau numai avutul, luau și sufletul caselor părăsite. Năvălitorii găseau ziduri moarte. Viața acelor ziduri fugise în munți.

Sufletul Medelenilor, viața Medelenilor, era în inima lui Dănuț. Rodica Bercale nu cumpărase nici viața, nici sufletul Medelenilor.

Dănuț vînduse Medelenii, prin el vor trăi.

Simțea cu fiecare bătaie a inimii cum se ridica trecutul ca o insulă scufundată cu palatele ei. Toți trăiau în el. Copilăria lor, tinereța lor, casa lor, prietenii lor, căsuța lui moș Gheorghe, Iazul Mînzului, via, livada, cîmpiile, toate, toate erau în el. Nu vînduse nimic, nu uitase nimic. Trecutul era în el, viu, proaspăt, ca un viitor. Va scrie romanul Medelenilor, luîndu-și astfel revanșa asupra vieții. Olguța va fi din nou alături de ei...

.....

Dezmierdă capul Monicăi.

Zîmbiră trist, c-un gol între ei.

Din fundul livezii se stîrnise un vârtej de vînt. Trecu nebunește printre pomii înfloriți, revărsîndu-le florile, trecu peste capul lui Dănuț și al Monicăi, risipindu-le şuvițele de păr, și se pierdu prin ușile deschise în adîncul casei, cutremurînd tăcerea, neliniștind perdelele, înfiorînd pustietatea încăperilor.

— Olguța ..

Mîna lui Dănuț flutură prin lumină un gest ca spre depărtări.

— Olguța era un vînt de larguri...

Și toată odaia se umpluse de parfumul florilor tinere.

SFÎRȘIT